

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

REESE LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Received *Mar. 27*, 189*3*.

Accessions No. *50765*. Class No. *767*
V212
v.88

PA
6105
V24
v.88

Southern Branch
of the
University of California
Los Angeles

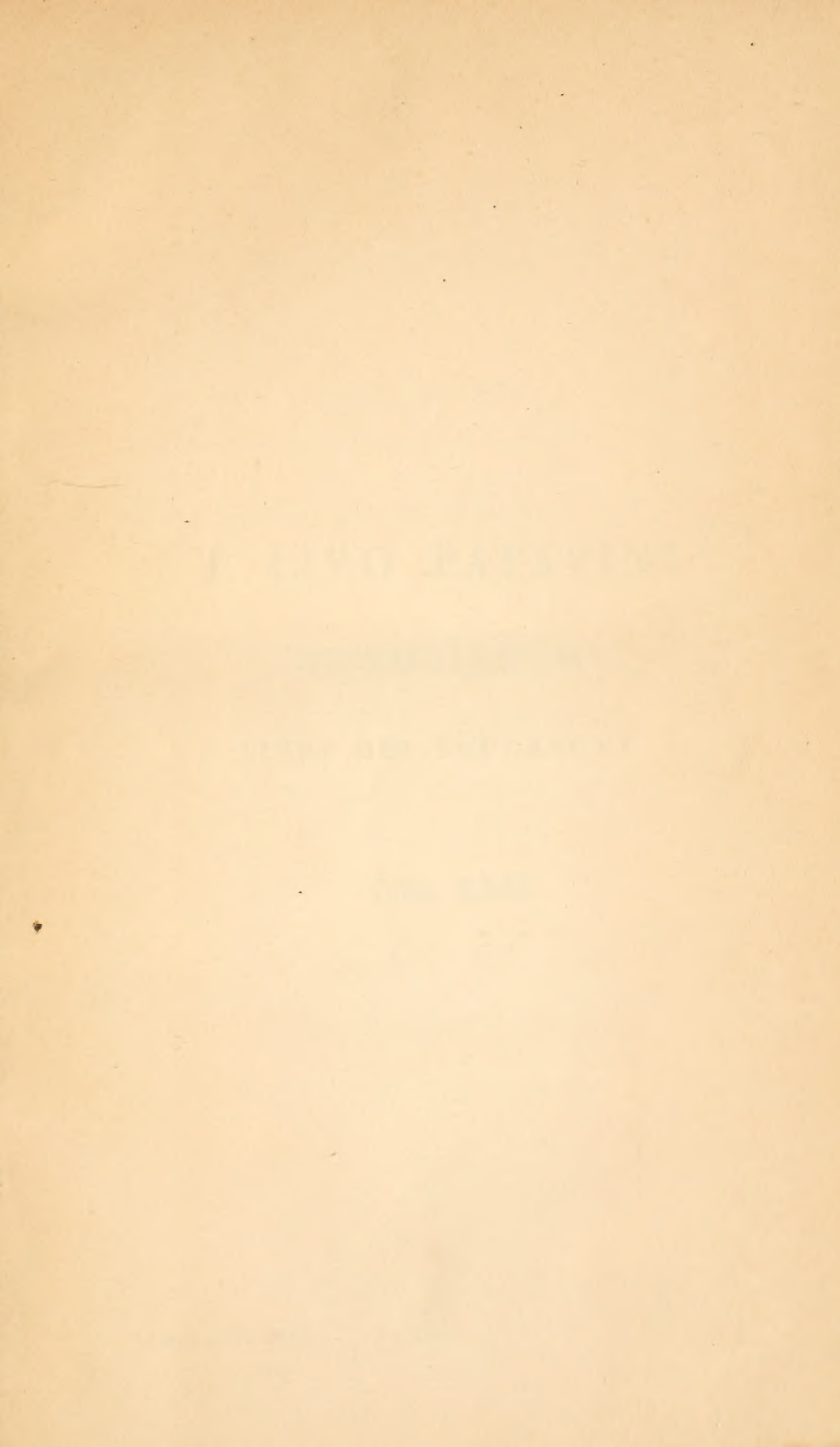
Form L 1

PA
6105
V24
v.88

This book is DUE on the last date stamped below

Form L-9-15m-8,'26

**T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM**

LIBRI QUI SUPERSUNT.

VOL. XXII.

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

LIBRI QUI SUPERSUNT,

EX EDITIONE G. A. RUPERTI

CUM SUPPLEMENTIS

NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

INDICE LOCUPLETISSIMO

ET

GLOSSARIO LIVIANO

ACCURATE RECENSITI.

75909

VOLUMEN VIGESIMUM SECUNDUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1828.

NOTES

T. LIVI PATAVINI

HISTORIARUM

LIBRI QUI SUPERSTES

EX EDITIONE G. A. REPERTI

CU M SUPPLEMENTIS

NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

7 ANNE LECTIO NIS

NOTIS 50765

REPERTI EDITIONUM ET CODICUM

INDICE DISCRETISSIMO

REPERTI EDITIONUM ET CODICUM

REPERTI EDITIONUM ET CODICUM

REPERTI EDITIONUM ET CODICUM

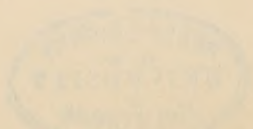
VOLUMEN VIGINTI SEPTIMUM

T

LONDINI

LIBRARIE ET IMPRIMERIE A. J. VALENTIN

1834

l. 4. D. de Re Milit. inquit, 'erronis crimen in servo levius est, quam fugitivi.' Labeo pusillum fugitivum erroneum appellat. At nec ignorandum, nonnunquam huiusmodi servum 'emansorem' dictum, uti l. 6. D. de Pœnis: 'Tempus discernit emansorem a fugitivo, uti effractorem vel furem diurnum a nocturno.' De hac eadem materia plura Azo in Sum. C. de Serv. Fug. quæ obiter sint dicta. *M. Donatus.*

Inter quos Q. Terentius Culleo senator fuit] Plut. in Apophthegmatis p. 196. non ante legatos de pace se auditurum esse, Scipionem dixisse ait, quam Q. Terentium captivum dimississent. Dimisso eo pacis conditiones Scipionem dixisse, Terentium porro sequutum currum Scipionis pileatum esse. *Sigon.* Terentii prænomen abjiciunt Lov. 2. 3. 4. Harl. et Hearnii L. 1. C. *Terentius* vocatur in Lov. 5. Δέκιος Τερέντιος apud Plut. loc. laud. Verum passim alibi Livio Q. *Terentius* vocatur, et præsertim xxxviii. 55. ubi narrat, quosdam tradere, eum non tantum triumphum, sed et funus Scipionis pileatum prosecutum esse.

§ 12 *Naves propectas in altum incendi jussit*] *Naves propectas* Ber. et edd. Rom. 1472. ac Parm. errore scribarum, de quo vidè ad xxi. 2. § 4. Errorem proximi editores deprehenderunt, atque ejus loco emendarunt *propectas*, quod diu obtinuit, donec Francof. 1578. iterum darent *profectas*. Hinc Scheff. de Milit. Nav. ii. 2. pag. 82. occasio data est monendi, legendum esse *propectas*, licet jam ultima Gruteri ed. eam lectionem revocasset.

Quingentas fuisse omnis generis, quæ remis agerentur] Pal. 3. *quæ remis regerentur.* Gebh. Salmas. in Observ. ad Jus Attic. et Rom. cap. 28. p. 730. scribit, Livium hoc generaliter de omnibus navibus, quæ remis agerentur, intelligere. Sed Livius paullo

ante non nisi 'naves longas' Romanis traditas dicit: nec erat in conditionibus pacis, ut omnes naves, quæ remis agerentur, sed ut 'rostratæ' tantum, 'præter decem triremes,' traderentur, cap. 37. Nam quas ibi naves 'rostratas,' hic 'longas' vocat, quemadmodum cap. 34. sine discrimine easdem 'rostratas' et 'longas,' Polyb. autem xv. 18. μακρὰ πλοῖα vocat. Scheff. de Milit. Nav. ii. 2. recte putat, quingentas has omnis generis fuisse 'longas' illas, quas Romanis traditas scribit Livius. Nam multa erant navium longarum genera, triremes, quadriremes, quinqueremes, et aliæ. Nec tamen ita perspicue exponit, cur additum sit 'quæ remis agerentur,' ut horum verborum sententia plana sit. Nam ea videntur indicare, fuisse etiam naves longas, quæ remis non agerentur; quod cujusmodi sit, me non intelligere fateor. *Duk.*

Quam si ipsa Karthago] Voss. et edd. priscæ, *quam si tum ipsa Carthago arderet.* J. F. Gronov. *Si tunc ipsa* Lov. 3. et Harl. *si tum ipsa* Lov. 1. 2. 4. 5. Ber. Hav. Hearnii L. 1. tres Crevierii codd. omnesque typis excusi usque ad Froben. qui a. 1535. voculam *tum* primus omisit, quam iterum recepi.

CAP. XLIV. § 1 *Annis ante quadraginta pax cum Karthaginiensibus postremo facta erat*] Robortellus in Conventientia Subputat. Livianæ cap. 4. monet, si diligenter subputemus annos, esse quadraginta et unum, atque ita etiam emendandum esse, quia Livius videtur exquisitam summam sequi. Verum secundum Fastos Capitol. Q. Lutatius, A. Manlius, quibus consulibus pax post primum bellum Punicum cum Karthaginiensibus icta est, a. 15XII. Cn. Cornelius et P. Ælius, quibus consulibus pax post secundum bellum Punicum cum iisdem facta est, a. 15LII. Romæ consulatum obtinuerunt, adeoque posterior anno

quadragésimo post priorem facta est. Idem numerus annorum ex Fastis Cassiod. aliorumque conligitur. Quare Robortellus vel utrumque terminum, et quo prior, et quo posterior pax inita est, simul numeravit, vel medium annum inseruit, quemadmodum Glareanus fecit post a. 10XXI. quo M. Æmilius Lepidus et M. Publius Malcolus consules fuerunt: quod se Dionys. Cicer. et Plinii auctoritate fecisse testatur in Chronolog. Livio subjecta a. 10XXII. quamvis tamen fateatur se nescire, quinam eo anno consules fuerint. Sed vide Sigon. in Schol. ad Chronol. suam ad 10XIX.

Q. Lutatius, M. Manlio] C. Lutatius et A. Postumii consulum mentio est in oratione Hannonis lib. III. hujus belli c. 13. qui finem bello primo Punico imposuere. Posteriore anno Q. Lutatius et A. Manlius consules facti sunt, quando pax data est Carthaginiensibus, quorum hic est mentio. Quidam impudentissime hoc loco pro Q. posuere C. quia C. Lutatius ad Ægateis insulas Carthaginenses vicerit. At hi alterum consulem non item mutarunt, videlicet *Manlium* in *Postumium*. Et A. Manlius legendum, quod Manlianæ familiæ decreto cautum erat, ne quis M. prænomen haberet, propter M. Manlium Capitolinum, ut vi. 20. narrat Livius. Porro, quod continuo sequitur, bellum hoc finitum esse septimodecimo, Cn. Cornelio, P. Ælio consulibus, ipso authore Livio falsum esse convincitur, qui ab initio hujus lib. tertium hinc annum sextumdecimum nominat. Erit ergo hic decimus octavus. Glar. C. Lutatius perperam legunt Lov. 5. et Hearnii L. 1. Et ita edidit Aldus in erratis, verum est similiter A. Postumio pro M. Manlio substituit, quod alterius lectionis auctorem tamen fecisse Glareanus negavit. C. Aulo alterius consulis nomen est in Lov. 2. cum alio in Voss. Lov. 1. et Harl. M. Manlio legunt Ber. et

edd. ante Aldum. Cn. Manlio Lov. 3. A. Manlio Gaertn. et Hav. Verum in Fast. Capit. recte vocantur Q. LUTATIVS, A. MANLIVS.

§ 2 *Finitum est decimo octavo anno, Cn. Cornelio, P. Ælio Pato consulibus*] Antea legebatur *decimoseptimo*, atque ita est in omnibus vet. libris; quod, quia corruptum esse credidit, correxit Glareanus, et *decimo octavo* fecit. ['Vide Glareanum, et aliter senties.'] Est tamen sciendum *decimoseptimo* recte habere. Nam cum inquit Livius, bellum finitum est XVII. annos, postquam cæptum est, decimo octavo intelligit; verum annum primum non numerat. Sic autem etiam alibi [supra hoc cap.] 'Annis ante XL. pax cum Carthaginiensibus facta est.' Item XXXI. 1. 'Tres et sexaginta anni sunt, a primo Punico ad secundum bellum finitum.' Neque enim alter extremorum annorum in hoc loquendi genere comprehenditur. At cum inquit in hoc eodem libro c. 19. 'Patre et patruo ex servitute post sextumdecimum annum receptis,' et paullo post c. 28. 'Annibalem post sextumdecimum annum ex Italia decessisse,' ambos extremos annos numerat. Pater enim Servilii captus est a. 10XXXII. receptus est a. 10XLVII. Annibal venit in Italiam a. 10XXXII. discessit a. 10XLVII. Sigon. Pall. tres, et vet. ed. *septimodecimo anno*, quod fere confirmat Sigonius. Gebh. *Finitum septimodecimo anno*, omisso verbo *est*, Voss. Lov. 4. 5. et Harl. Præterea P. Pato Ber. et edd. princ. Postea P. Ælio, neglecto cognomine, dedit Ald. consentientibus Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. et Harl. Tandem Frob. 1535. substituit P. Ælio Pato. Et id voluisse videtur scriba Hav. qui tamen per errorem dedit P. Æmilio Pato.

§ 3 *T. Claudii primum cupiditatem, deinde Cn. Cornelii fuisse in mora*] Lege ex Pal. 1. Ti. ClaudI. Dein restat in Pal. 2. T. Claudium primum

cupiditate, dein C. Cornelium fuisse in mora. Pal. 3. et Claudii primum cupiditatem, deinde Cn. Cornelium fuisse in mora. Gebh. Ti. Claudium primum cupiditate, deinde Cn. vel C. Cornelium fuisse in mora Lov. 3. et Hav. fuisse moram Lov. 5.

Id bellum exitio Karthaginis] Membranacei duo, quo minus id bellum exitium Karthaginis finiret. J. F. Gron. Exitium Karthaginis finiret Voss. Lov. 2. 4. et Harl. exitio Karthaginis finiretur Lov. 3. et quædam ex primis edd. pro quo Frob. 1535. dedit exitio Karthaginis finiret. Et ita est in Vossiani margine pro varia lectione, in contextu reliquorum Mstorum, et in edd. Rom. 1472. ac Parm.

§ 4 *Karthaginiensibus quum prima conlatio] Mss. Carthagine, vel Carthagini. Et videtur utrumvis melius. J. F. Gron. Carthagine Lov. 2. 4. et Harl. Carthagini Lov. 3. De qua posteriori scriptura vide ad xxviii. 26. § 1.*

§ 6 *Non lati, sed prope amentis malis cordis hunc, quem increpatis, risum esse] Pal. 3. non lati, sed prope amentis malis cordis hunc quidem increpitas risum esse. Gebh. Amentis magis cordis Lov. 3. 5. et Harl. Male. Alibi etiam voces illæ variantur a librariis. Vide viros doctos ad Flor. iii. 5. 20. Quem increpas Lov. 5. et Ber. quem increpitis Hav. quam increpantis Harl. In his autem verbis fuit Voss. Paulo ante cerni potuisset Ber. Gaertn. Hav. et edd. usque ad Frob. 1535.*

§ 7 *Tunc flesse decuit, quum adempta nobis arma] Pal. 1. Tunc flere decuit, cum adempta sunt nobis arma. Gebh. Tunc flere decuit, quum adempta sunt vobis arma Lov. 5. adempta sunt nobis arma Lov. 1. 2. 3. 4. et Hav.*

Nec esse in vos, odio vestro, consultum ab Romanis credatis] Quid sibi hæc verba velint, non intelligo. Si odio vestri legeretur, videretur aliquis sensus: sed omnino locus est mihi suspectus. Glar. Pal. 1. Ne-

cesse, ut vos odio vestro consultum ab Romanis tradatis. Gebh. Donjatius Glareani conjecturam probavit. Sed male: 'odium vestrum' est odium aliorum erga vos. Ita 'ira paterna' est ira aliorum erga patrem ii. 61. 'injuriae vestrae' injuriarum aliorum erga vos, ab iis vobis inlatæ: vide ad v. 3. § 4. 'Victoria sua' est victoria aliorum de se: vide ad vi. 28. § 8. 'amicitia vestra' est amicitia aliorum erga vos: vide Cort. ad Sall. Jug. c. 14. § 17. 'amor genitoris' est amor filii erga genitorem. Vide Burm. ad Virg. Æn. i. 716. Crevier. sensum loci ita παραφράζει: 'Neque existimetis, ideo tam acerbe egisse vobiscum Romanos, ut suum in vos odium expleant. Nostræ paci ac tranquillitati consulere. Nulla quippe magna ac valida civitas diu quiescere potest: ideo vobis vires ademere, ut quiescere cogamini.' Et pari fere modo locum intelligebat Periz. qui in margine notavit ad verba nec odio vestro, sed necessitate, ne rebelletis, quia quiescere non poteritis. Verum recte Crevier. addidit, hanc defensionem Romanæ in victos acerbitalis hand satis fortasse decere personam Hannibalis. Vide igitur an potius levi mutatione legendum sit, Necesse est, in vos odio vestro consultum ab Romanis credatis. Et ita sensus erit: Omnino existimare debetis, Romanos vobiscum egisse pro magnitudine odii, quo vos semper persecuti sunt. Norunt enim magnam civitatem diu quiescere non posse; et hinc, interdicens bellis externis, adimendo etiam illa, quibus alteri bellum inferre possetis, eventurum prævident, ut hostem, quem foris habere vel non poteritis, vel non audebitis, domi inventuri sitis.

§ 8 *Nulla magna civitas diu quiescere potest] Tò diu abest a Pal. 3. et vet. ed. Gebh. Abest etiam a Lov. 2. 3. 4. 5. Ber. Gaertn. Hav. et edd. Frobeniana anni 1531. antiquioribus.*

Mox suis viribus, omitta media voce, Lov. 1. 4. Hav.

§ 10 *Quum spolia victæ Karthagini detrahebantur*] *Spolia victoriæ* Lovel. quinque, Ber. Hafn. Gaertn. Hav. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Vulgatum primum inveni in Froben. ed. 1531. Tum *detraherentur* idem Hav. quomodo librarius ejus dedisse videtur, quia sequitur 'quum inermem jam ac nudam destitui, &c. cerneretis.' Verum ita sæpe Livius contra regulas grammaticorum diversos modos jungere solet. Ita xxii. 59. 'Haec equidem nullius civis conditioni invideo, nec premendo alium me extulisse velim.' xxviii. 33. 'Et quod in arto pugna Romano aptior futura videbatur, et quod in eum locum detracta hostium acies esset.' xxxviii. 33. 'Non quia salvos vellet, sed quia perire causa indicta nolebat.' Alia vide ad xli. 24. § 5.

§ 13 *Quæ ab se ex decem legatorum sententia acta essent*] *A se* Lov. 3. 4. 5. Ber. Gaertn. et Hav. Tum *facta essent* Ber. Vide ad vi. 28. § 2. Paulo ante *consuli* deest in Lov. 5.

CAP. XLV. § 2 *Ipse per lætam pace non minus, quam victoria, Italiam*] Pal. 2. *per lætam pace magis, quam victoria.* Statim Pal. 1. *ad exhibendos honores.* Gebh. *Ad exhibendos honores* etiam Lov. 5. quæ lectio ex glossa nata videtur: *ad agendos honores* Lov. 2. et 3. sollemni errore librariorum. Illi quæ notavi ad iii. 14. § 5. adde Gruter. ad Suet. Aug. c. 8. et Burm. ad Suet. Aug. c. 35. Voces illæ tres desunt in Hav. Sed nihil mutandum. 'Honorem habere' apud Livium haud raro occurrit. i. 39. 'Hic quacumque de causa tantus illi honos habitus.' xxiii. 11. 'Pythio Apollini de præda honorem habetote.' l. xxxi. c. 15. 'Honores regi primum Attalo inmodici, deinde et Rhodiis habitus.' cap. 49. 'Ut veritas rerum gestarum ejus, cui tantus honos haberetur, publice videretur.' Sollemnis autem in de-

cernendis supplicationibus locutio 'Diis immortalibus honorem habere.' Exempla vide lib. xxxvii. c. 54. lib. xxxviii. capp. 44. 48. xxxix. 38. xl. 35. lib. xli. capp. 6. 17. et alibi. Mox etiam *sed agrestium et turba* Lov. 3. *sed agrestium quoque turba* Lov. 4.

Triumphoque omnium clarissimo urbem est invectus] *Triumpho omnium gratissimo* Lov. 5. *clarissimoque omnium triumpho* Ber. Gaertn. et edd. ante Froben. 1535. Deinde *in urbem est invectus* Lov. 5. Utraque locutio 'invehi urbem,' et 'invehi in urbem' Livio in usu fuit. Vide ad ii. 31. § 3. et iv. 29. § 4. Uni igitur cod. non credendum puto.

§ 3 *Argenti tulit in ærarium pondo centum millia triginta tria*] Pall. tres. et vet. ed. *centum millia XXIII.* Gebh. Illud *centum millia triginta tria* primum, forte operarum errore, adparuit in ed. Curion. Quamvis autem interrim Sigon. recte *centum millia XXIII.* ediderit, reliqui tamen editores alteram lectionem servarunt usque ad Gronov. qui a. 1665. *viginti tria* revocavit. Ceterum Lipsius de Magnit. Rom. ii. 8. hæc verba ita accipit, quasi scriptum fuisset 'centum viginti tria millia:' quod probatur unus Lov. 5. fide, qui exhibet *Argenti tulit in ærarium pondo CXXIII.* Verum, si ita voluisset Livius, vitandæ ambiguitatis causa alio ordine verba protulisset.

Militibus ex præda quadragenos æris divisit] M. Livius hujus belli libro viii. c. 9. cum neutiquam tantum pecuniæ in ærarium tulisset, neque tanto triumpho invectus urbem esset, militibus sexagenos senos æris divisisse narratur ab hoc ipso Livio. Quare hic legendum *quadrigenos*, pro *quadragenos*: atque ita habent quidam codd. etiamsi haud sum nescius, Budæum lib. ii. de *Asse quadragenos* legisse. Sed hoc tunc non agebat Budæus. Glar. Glareanus e quibusdam codd. legit *quadrigenos*. Vix dubita-

ri potest quin corruptum sit *quadragenos*. Non tantum enim plane modica, verum omnino nimis exigua pro claritate tanti triumphi ac ducis est summa *quadragenorum æris*. Nam, quo etiam Glareanus motus est, Livius et Nero paullo ante, victo Asdrubale, militibus ‘*quinquagenos senos*’ asses dividerant. Et non ita multo post alii, nec tam clari duces, nec tam magnificis triumphis, nec tanta pecunia in ærarium illata, iis majorem summam dividerunt. Vide ad xxxi. 20. et l. xxxiii. capp. 23. et 27. *Duk.* Pariter etiam Perizon. ad marginem Livii scribendum conjecit. Vulgatum quoque Hotom. displicuit, qui de Re Numm. p. 80. videndum jubet, æquis liber vetus scriptum habeat *quadringentos*. Verum non tantum omnes scripti, sed et typis impressi, quos consului, constanter vulgatum servant. Nescio igitur quosnam codd. (id est, edd. quas ubique ita vocat) viderit Glarean. in quibus *quadringenos* invenerit. Ita tamen legendum esse, mihi etiam verisimile videtur.

§ 4 *Morte subtractus spectaculo magis hominum, &c.*] Periodus hæc ita comparet in Pal. 1. *Morte subtractus, spect. magis hom., quam triumphantium gloriæ Syphax est Tybur.* Audita multo ante morte, quam ab Alba trad. fuerat. Consp. tamen mors ejus fuit, qua publico funere est fletus. Gebh.

§ 5 *Hunc regem in triumpho ductum Polybius, &c. tradit*] Verba, quibus hoc tradit Polyb. sunt in xvi. 12. ejusmodi: ὁ δὲ Σύφαξ, ὁ τῶν Μασσαίων βασιλεὺς, ἤχθη τότε διὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, ὃς καὶ μετὰ τινα χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν βίον μετέλλαξε. Sigon.

Polybius, haudquaquam spernendus auctor] Hic multi reprehendunt Livium, qui Polybium tam frigide laudet: alii contra defenderunt, et λιτότητα esse, qua minus dicitur, quum

plus intelligatur, recte dixerunt. Utrosque nominat Fabricius Biblioth. Græc. iii. 30. 5. Illis adde Victorium Var. Lect. xxi. 1. et Petav. Ration. Temp. iv. 2. His Barthium Adv. xxvi. 1. Buchner. de Commut. Rat. Dic. i. 6. et Broekhus. ad Prop. i. 12. 16. Quo animo in Polybium fuerit, satis ostendit, et omnem vel invidiæ vel ingrati adversus eum animi suspicionem a se depellit ipse Livius xxxiii. 10. ‘*Nos Polybium,*’ inquit, ‘*secuti sumus, non incertum auctorem cum omnium Romanarum rerum, tum præcipue in Græcia gestarum.*’ Quæ verba si considerassent morosi censores, inprimisque postremus, facile idem illud genus loquendi, quod hic tantopere illos offendit, in iis animadvertere, et a Livio fictis criminibus onerando abstinere potuissent. *Duker.* Optime Casaub. ad Fragm. Polybii p. 1547. docet, esse figuratam orationem, quæ μέλις vocatur, et *haudquaquam spernendus* hic poni pro maximæ auctoritatis, præstantissimus, eademque figura orationis tum alios scriptores, tum Livium inprimis sæpissime usos esse. Ita iii. 33. ‘*In unica concordia inter ipsos (qui consensus privatis interdum inutilis esset) summa adversus alios æquitas erat:*’ ubi *inutilis* est damnosissimus. Vide quæ ad eum locum notantur. iv. 13. ‘*Quum undique plus in illo senili animo non consilii modo, sed etiam virtutis esse, quam in omnibus aliis, dicerent, laudibusque haud inmeritis onerarent:*’ id est laudibus quam maxime meritis. iv. 20. ‘*Jovem prope ipsum, cui vota erant, Romulumque intuens, haud spernendos falsi tituli testes:*’ id est, fide dignissimos testes; loco quam maxime huic simili, quem tamen etiam alii observarunt. Ita ‘*nuncius non jucundissimus*’ est acerbissimus apud Cic. ad Fam. iv. 12. ‘*Codrus pro patria non timidus mori,*’ id est paratissimus

morti pro patria obeundæ apud Horat. Od. III. 19. 2. Eo sensu 'non omnis' pro nullus, de quo vide ad v. 42. § 1. Similia vide apud Gronov. ad Livii xxviii. 25. § 13. et xxxiii. 6. § 6. Locum hunc Livii eo modo accipiendum esse, monuit etiam Wasse apud Duker. in Præfat. Thucyd. ****. Quæ quum ita sint, minime meritis est Livius censuram Camilli Peregrini in Campan. Felic. Diss. II. sect. 32. p. 301.

Omniq[ue] deinde vita, ut dignum erat] Lib. xxxviii. c. 55. diversas authorum opiniones de hoc Terentio narrabit. Sed in hanc decada satis dubitatum existimamus, ideoque jam receptui

canimus. Glar. Comparet in Pal. 1. *Secutus Scip. triumphantem est pileo capiti imp. Culleo Ter. Q. eumque deinde ita, ut dignum erat, lib. a. c. Gebh.*

§ 6 *Africanum cognomen militaris]* *Africani cognomen* Lov. 2. 3. 4. et Hav. Sed nihil muto. *Africanum cognomen* per adpositionem dici, patet ex illis quæ notat Gronov. ad lib. I. cap. 3. § 7.

§ 7 *Exemplo deinde hujus, nequaquam victoria pares, &c.]* Ita quidem, ut vulgo editur, vet. ed. et Pal. 3. At Pall. 1. et 2. *exemplo deinde hujus L. Scipio Asiaticus neq. vict. pares insignes imag. tit. claraque cogn. familie habuerunt.* Gebh.

LIBER XXXI.

CAP. I. § 4 *Quam occuparint quadringenti septuaginta octo anni a condita urbe*] Legendum *LXXXVIII. anni*. Nam urbs Roma, auctore Dionysio Halic. I. 57. et II. 78. condita est Olympiade septima. Primum autem bellum Punicum coeptum est Olympiade centesima vicesima nona, auctore Polybio I. 5. a quo numero si septem subtraxeris, ac reliquum per quatuor multiplicaveris, evenient anni 488. quamquam non sum nescius, Dionysium duobus ab hac supputatione annis differre a Polybio. Sed id non impedit hanc rationem. Quidam etiam libri in hac Livii præfatiuncula *XL*. habebant pro *LX*. atque ita legisse videtur Budæus lib. v. de Asse p. 583. qui error tamen in aliis emendatus est codd. at posterior, quem hic emendavimus, in omnibus male habet. Cæterum 'æque multa volumina' dixisse videtur, quia utrimque xv. id quod ex Flori Epitome colligitur. *Glarean*. In vet. lib. est *LXXVIII. anni*: mendose illud quidem, sed ita tamen, ut veræ lectionis vestigia appareant. Est enim *V*. in *X*. vertendum, et duo *II*. in *V*. ita ut legas *LXXXVI*. siquidem Ap. Claudius a. *ccccxxxvi*. consul fuit, quemadmodum ex Livii sententia in Chronologia ostendemus, quem numerum depravavit, ut solet, Glareanus. ['Glareanus negat, se depravasse numerum.'] *Sigon*. *Septuaginta octo* omnes mei, Crevierii Victor, et Hearnii L. 1. *septuaginta* edd. Camp. Parm. et, teste Crevierio, Andreae princeps. *ccccxxxvii*. quod nonnullos habere Hearnius auctor

est, neque in scriptis neque in excusis mihi obvium fuit. Glareano *ccccxxxviii*. emendenti favent Robertell. in Convenient. Supput. Liv. c. 4. et Pighius in Annal. ad a. *ccccxxxix*. p. 13. Hæret autem Budæus de Asse lib. v. p. 582. Paullo ante vero § præc. *tres et LX. annos* omnes scripti, et edd. Rom. Camp. ac Parm. post eas demum librariorum errore *tres et XL. annos* datum est. Mox *primum bellum* Voss. Lovel. 2. 4. 5. 6. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 5 *Proximi litori vadis inducti*] *Proximi litoris vadis* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. et Gaertn. *proximi litori vadis* Mead. ambo : *proximi litori undis* Lov. 1. *proximis litoris vadis* edd. principes. Vulgatum primum adparuit in ed. Mogunt. Mox ac *velut profundam* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. uterque, Gaertn. et edd. vett. Postea Ascens. 1513. *profundum* substituit, altera lectione in marginem rejecta.

§ 6 *Periculo haudquaquam comparandum*] Offendebat aliquando τῷ periculo ob ea quæ sequuntur, 'aut virtute ducis, aut militum robore:' et volebam *Punico haudquaquam comparandum*. Sed recte se habet vulgata; et sic Livius xxxv. 26. 'Prætor Achæorum sicut terrestrium certaminum arte quemvis clarorum imperatorum vel usu vel ingenio æquabat, ita rudis in arte navali erat.' J. F. Gron.

§ 7 *Claritate regum antiquorum*] Vet. lib. *sed claritate*. Sigon. Ita et Voss. ac Lov. 5. 6. Verum non utor liberalitate scribarum, qui passim hanc

voculam, a Livio omissam, connec- tendæ melius orationi interponere soliti sunt. Vide ad VI. 32. § 8.

Vetustæque fama gentis] Facile fe- ro, et satis agnosco vetustatem gen- tis Macedoniæ; sed cui omnino non decedant Pœni ac Phœnices. Ita- que magis placet scriptura Thuan. Voss. *vetustaque*. Notavit eandem ex libro S. Victoris Henr. Valesius. xxv. 24. 'Illacrimasse dicitur par- tim gaudio tantæ perpetratæ rei, partim vetusta gloria urbis.' xxxv. 12. 'Vetusta regum Macedoniæ fa- ma, peragratusque orbis terrarum victoriis ejus gentis.' Nempe omnia respiciunt Magnum Alexandrum. ix. 43. 'Vetusta gentis gloria:' ut nuper illic restitutum. Jac. Gron. *Fama gen- tis vetusta*, ut 'gloria veteris prosa- piæ' apud Justin. iv. 6. et Virg. Æn. I. 642. 'Per tot ducta viros antiquæ ab origine gentis:' ubi plures codd. *antiqua ab origine*. Malim tamen cum Gronov. *vetustaque fama*, quod quum in Lov. 1. 2. 4. 5. 6. et Mead. utro- que, similiter invenerim, vulgato præ- tuli. *Vetustateque* legit Gaertn. du- plici lectione juncta. Infra c. 7. 'Ar- gosque ipsos, non vetere fama ma- gis, quam morte Pyrrhi, nobilitatos.' xxxvii. 51. ex emendatione Rube- nii, 'Literæ non tantum gaudium ab recenti metu adtulerunt, quam a veteri fama.' Justin. xiv. 5. 'Ur- bem, contra veterem majorum glo- riam, armis diffisi, murorum præsi- dio includunt.' xxviii. 4. 'Quum hi pro vetere Macedonum gloria certa- rent.' xxix. 3. 'Terrebat eos et vetus Macedonum virtus, et devicti orientis gloria.' xxx. 4. 'Nec Ma- cedonas veteri fama, sed præsentibus viribus æstimandos:' et ibid. 'Ferentesque in bellum alii majorum suorum antiquam et obsoletam glo- riam.' Lucan. v. 52. 'famæ veteris laudantur Athenæ.'

Multa quondam Europæ, majorem par- tem Asiæ] Vet. lib. *majoremque*. Sigon.

Ed. Mogunt. *multam quondam Europæ, majorem*. Modius. Adjecit copulam Sigonius, cujus hic nulla necessitas. Debuit autem scire, in omnibus ab Andrea vulgatis ad Frobenium legi *multam quondam Europæ, majorem par- tem Asiæ*. Quod etiam notavimus in Barberinis membranis. Et hoc esse Livii, confirmat locus a nobis resti- tutus xxvii. 40. 'Quum in Hispania alia super aliam clades, duobus egre- giis ducibus amissis, ex parte deles- set multa:' ubi vide notas. Cicero ad Atticum iii. 20. 'Intelligo te mul- tas partes salutis meæ et suscipere, et posse sustinere.' l. iv. ep. 16. 'Mi- ram securitatem videbis, cujus plu- rimæ, mehercule, partes in tuo redi- tu.' Polyænus iv. 6. 12. de Anti- gono: πολλὸν μέρος τῆς ἀποσκευῆς αὐτοῦ κατέσχευεν. Lib. xiv. c. 9. 'Idemque finis incliti per Europæ plerumque, atque Asiam omnem regni.' J. F. Gron. *Multam quondam Europæ* Lov. 1. 2. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Ho- rat. Od. iii. 30. 7. 'Multaque pars mei Vitabit Libitinam.' Serm. ii. 7. 7. 'pars multa natat, modo recta ca- pessens.' *Multum quondam Europæ* Lov. 6. a m. sec. quum *multam* antea scriptum fuisset: *multa quondam Eu- ropæ* reliqui; quæ et ipsa lectio haud temere spernenda est. Vide ad xxxvii. 58. § 8. Deinde *majoremque* Lov. 2. 5. 6. et Voss. Sed præferen- da est reliquorum scriptura, qui co- pulam ignorant.

§ 8 *Cæptum bellum adversus Philip- pum decem ferme ante annis*] Duode- cim anni sunt, quando inceptum bel- lum adversus Philippum, anno vide- licet quinto secundi belli Punici, ut xxiv. 40. fatetur Livius. At cum Ætolis factum fœdus est initio anni noni ejusdem belli, a quo sunt anni ferme decem ad hæc tempora. Vi- detur lapsus memoria Livius, quan- quam in re non admodum magna. Glar. *Duodecim* dicit Glareanus, et Livium memoria lapsum suspicatur.

Sine causa. Sententia est: bellum adversus Philippum triennio prius, quam pax cum Carthaginiensibus fieret, depositum erat, quum decem ferme ante annis ceptum fuisset. Motum fuerat a. 10XXXIX. depositum a. 10XLVIII. Vide XXIV. 40. et XXIX. 12. *Duk.* Vide Petav. I. Ration. IV. 8. Mox fuissent *caussæ* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. 2. omnesque edd. usque ad Heinsii Elzev. quæ prima *caussa* dedit, quod Gronov. aliique post eam recentiores servarunt; ego alterum revocavi. Tota illa vox omittitur in Lov. 5.

§ 10 *Excitaverunt ad renovandum bellum*] Ed. Mogunt. *ad innovandum bellum*. Modius. Similiter omnes typis descripti usque ad Frob. qui a. 1535. *renovandum* substituit. Et ita plerique codd. quorum nullus priscis edd. favet. *Ad rōnum bellum* Voss. *ad Macedonicum bellum* Lov. 2. 5. et 6. Paulo ante *tum ob auxilia, tum pecuniam nuper in Africam missam* Voss. *tum ob auxilia, tum ob pecuniam nuper in Africam missam* Lov. 2. 5. et 6. Nihil muto. Pecunia eodem tempore missa erat, quo auxilia. Vide I. XXX. capp. 26. et 42.

CAP. II. § 2 *Ad consules, qui tunc in prælio cum Boiis erant*] Falsa et palam nugatoria lectio. Non consulum uterque provinciam illam habuit, sed solus P. Ælius Pætus, altero Cn. Cornelio Lentulo Siciliam sortito. Quod vero illud nobile 'prælium?' ant quomodo convenit, quod mox dicit auctor, nihil memorabile gestum a consule, nisi quod populatus sit Boiorum fines, et cum Ingaunis Liguribus fœdus icerit? Sed et libri dubii admodum et variantes inter se suspicionem augent. Oxonienses membranæ, *qui tum in prælio neis erant*. Barberinæ et Naudæanæ, *qui tunc in prælio Boiis erant*, omissa præpositione *cum*. Unde probabiliter Al. Rubenius *qui tunc in provinciis*

erant. J. F. Gronov. *In prælio Boiis erant* etiam Lov. 1. 4. et Hearnii L. 1. Gronovius in pr. ed. nott. conjecterat *ad consulem P. Ælium, qui tunc in Boiis erat*. Quod, nimiam a vulgato recedens, recte in iteratis curis tacite damnassee videtur. Rubenii conjectura etiam Crevierio haud displicuit.

§ 3 *P. Sempronius Tuditanus*] *Proconsul Sempronius* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. a m. pr. et Voss. sollemni errore. Vide ad XXVIII. 16. § 14. *Cn. Sempronius* edd. ante Aldum. Ex tribus his legatis C. Claudius Nero consul fuit, XXVII. 34. et censor XXIX. 37. M. Æmilius Lepidus præturam gessit. Vide XXIV. 43. At nullus alius circa hæc tempora P. Sempronius Tuditanus memoratur, quam qui censor fuit XXVII. 11. et consul XXIX. 11. Hunc tamen intelligendum, verisimile non est. Tum enim ante Æmilium Lepidum memoratus fuisset, qui tantum prætorius erat. Præterea circa hæc tempora trium legatorum, qui ad reges aut populos fœderatos a senatu mittebantur, unus consularis esse solebat, alter prætorius, tertius nullo adhuc honore functus. Id autem hic neglectum fuisset, si P. Sempronius consularis ac censorius intelligendus foret. Vel igitur alius atque ab eo diversus P. Sempronius Tuditanus fuit, qui postea ad honores non pervenit: vel legendum est *C. Sempronius Tuditanus*, ut innatur is, qui prætor memoratur XXXII. 27. Mox prior copula et exsulat a Voss. Lov. 2. 5. et 6. a m. pr. qui postremus etiam præfert nunciarent.

§ 4 *Erga populum Romanum conservaret*] Mogunt. ed. *erga Romanos*. Modius. Ita non illa tantum, verum omnes insuper edd. legunt usque ad Aldum, qui vulgatæ lectionis auctor exstitit, consentientibus omnibus scriptis, quibus utor. Mox § seq. *Eodem ferme tempore* Lov. 5. Vide ad

xxxvii. 38. § 5. *Eodemque tempore Hearnii L. 1. qui etiam in agrum sociorum exhibet.*

§ 6 *C. Appium præfectum socium]* Vet. lib. Cn. A. *Popium*. Ego C. *Oppium*. ‘Oppius’ enim gentis nomen est, ‘Appius’ prænomen. *Sigonius*. Hunc Pighius, nescio qua auctoritate, a. 101. tribunum plebis fuisse scribit. *Duk. Consulampium* Lov. 1. 4. *consulem Appium* Lov. 2. 5. *consul Appium* Lov. 6. a m. pr. C. *Appium* a m. sec. quod etiam est in Mead. 1. et Gaertn. *Cappium* Mead. 2. Cn. A. *Popium* Voss. qui et infra A. *Popius*, pro *Appius* vel *Oppius*, legit; id autem ex duplici lectione *Appium* et *Oppium* juncta ortum esse videtur. Solent eadem illæ voces et alibi a scribis confundi. Vide ad Epit. Liv. l. lxxxviii. et Burm. ad Suet. Cæs. c. 52. Ceterum vulgatum adversus *Sigonium* defendit Just. Rycquius Cent. Epist. ii. 3. Præterea *præfectum suum* Lov. 2. 5. et 6. a m. pr.

Quam tribum Sappiniam vocant] De hac rursus est xxxiii. 37. ‘L. Furius Purpureo, alter consul, per tribum Sappiniam in Boios venit.’ Non idem de ea sentiunt viri docti. Gruchius de Comit. Roman. ii. 1. nnam exxxv. tribubus Romanis facit, et, ut numerus tribuum constet, Horatiam, quam *Sigonius* de Ant. Jur. Civ. Rom. i. 3. Panvin. de Civit. Rom. c. 50. et Manut. de Civit. Rom. p. 10. tom. 1. Thes. Græv. inter triginta quoque tribus numerant, earum numero excludit. *Sigonius* et *Manutius* in recensendis nominibus tribuum Romanarum Sappiniam prætereunt. Panvinus autem c. 51. eam inter tribus extra numerum ponit. Non possum mihi persuadere, tribum Romanam fuisse, eo quod id neque ex duobus his locis Livii satis perspicuum est, neque usquam alibi illius nomen inventum est; et suspicor ab Umbris hoc nomine appellatam fuisse

partem Umbriæ Boiis vicinam, quemadmodum ix. 41. aliam partem Umbriæ ‘plagam Materinam.’ Ita hic *per Umbriam, quam tribum Sappiniam vocant*: et xxxiii. 37. ‘per tribum Sappiniam’ esset per eam partem Umbriæ, quam Umbri ‘tribum Sappiniam’ vocant. Et sic accepit Cluverius Ital. Ant. ii. 6. *Duk.* Doujatius ad h. loc. testatur, nisi Livius tribum hanc ad Umbriam retulisset, sese crediturum fuisse, *Sepiniam* appellandam esse a Sepino Samnii urbe. Infra vero ad xxxiii. 37. ubi Livius ejusdem tribus meminit, ‘per tribum Sappiniam’ edi curavit, et indicari monuit Umbriam, ubi Sapis fluvius: in quo prævit Cluverius Ital. Ant. ii. 6. 623. qui etiam ‘tribum Sappiniam’ vocat, et per eam intelligit Umbriæ partem circa Sarsinam, Sapi flumini adpositam. Ceterum *Sabbini* legit Lov. 6. *Sabiam* Gaertn. *Sabinam* Mead. 2. *Sabiniam* Mead. 1.

Per montes duxit] Vet. lib. *per medios montes*. *Sigon.* Tò medios non est in libro Mogunt. *Modius*. Vocem a Sigonio additam ignorant Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. uterque, Gaertn. et apud Crevierium Victorin.

§ 7 *Delecto deinde ad castrum Mutillum satis idoneo loco]* *Derelecto deinde* Lov. 2. 5. et 6. a m. pr. Deinde ad castrum militum Gaertn. ad castrum *Mutillum* Voss. Lov. 6. et edd. Camp. ac Parm. ad castrum *Muttillum* Lov. 1. 2. 4. ad castrum *Mittilum* Mead. 1. ad castrum *Mitilium* Mead. 2. De situ hujus castrì vide Claver. Ital. Ant. i. 28. 279. Tum satis alios omittere, Hearnius monuit, quam tamen vocem servant omnes, quos vidi, typis et calamis exarati. Mox ad demetendas, jam enim maturæ erant, segetes *præfectus* Lov. 2. 5. 6. Paulo post § 9. *interfectus*, pro *præfectus*, Lov. 2. 5. 6. et Voss.

§ 10 *Ad consulem per saltus prope invios pervenere]* *Ad consulem prope*

Boios pervenere Voss. *ad consulem prope imos montes pervenere* Lov. 2. *ad consules prope unos montes pervenire* Lov. 5. *Paullo ante metu propulsi* edd. ante Aldum.

§ 11 *Cum Ingaunis Liguribus fœdus icit*] *Fœdus inierit* Lov. 6. in contextu: *fœdus jecit* in margine: quod idem in contextu habent Lov. 1. 4. 5. et Mead. uterque, cum ed. Camp. De locutione ‘icere fœdus’ vide ad I. 25. § 1.

CAP. III. § 3 *M. Valerius Lævinus proprætor missus*] Ex privato scilicet: nam nullus hoc nomine prætor aliquot annis fuerat. Pighius ad a. 1011. putat, fuisse M. Valerium Lævinum, cujus in superioribus libris frequens mentio est; ‘quamvis,’ ait, ‘consularis esset, et antea sæpius proconsul majus imperium obtinisset.’ Poterat sane causa esse, cur hic potissimum cum classe in Macedoniam mitteretur, quod ei, ut qui antea diu in Græcia fuisset, et bellum cum Philippo gessisset, res Græcorum et Macedonum notissimæ erant. Dubito tamen, an potius intelligendus sit hujus filius, quem c. 50. memorat, isque extra ordinem ex privato pro prætore, ut sæpe alii, ad classem missus fuerit. Pater ejus dudum summis in republica honoribus functus, multis rebus gestis clarissimus, magnæque in senatu auctoritatis erat, ex cujus dignitate non videtur fuisse, ut ‘a consule’ ad classem ‘pro prætore’ mitteretur; quod in tantæ dignitatis viris fortassis sine exemplo est. *Duk. Lævinus proconsul prætor missus* Lov. 5. *Lævinus proconsul pr. missus* Lov. 1. 2. 4. *Lævinus proconsul præmissus* Lov. 6. *Lævinus proconsul missus* Mead. ambo, et Gaertn. Præterea *in Macedoniam traduceretque milites. Valerius* Voss. a m. pr. *in Macedoniam trajiceretque milites. Valerius* Voss. a m. sec. et Lov. 2. ac 5. *in Macedoniam trajiceret milites. Valerius* Lov. 6. a m. pr.

Mox duo XL. navibus Hearnii L. 1. *Deinde in Macedoniam trajecit, pro transmisit,* edd. ante Aldum.

§ 4 *Quantos exercitus, quantum navium numerum*] *Quantumque navigii numerum* Lov. 2. et 6. Verum ἀσύνδετον hoc Livio placuit. Vide ad xxix. 37. § 7. *Quantive navigii numerum* Lov. 6. *Mox* § seq. *non continentes modo urbes* Voss. Lov. 2. 5. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *Deinde concitet ad arma, pro conciret,* Voss. et Gaertn. *Male.* Vide ad viii. 17. § 2. Solent autem ‘concire’ et ‘concitare’ commutari. Vide ad ix. 37. § 1.

§ 6 *Hæc eadem scribere Aurelium*] *Hæc scribere* Voss. et Lov. 2. 5. 6. *hæc scribere eadem* Lov. 1. 4. et editi ante Aldum. *Paullo ante majore conatu Romanis ad cap. bellum opus esse* Lov. 1. 4. *ad cap. bellum esse* Lov. 2. 5. 6. Voss. Mead. 2. et Gaertn. *Deinde ausus deest* in Lovel. 2.

CAP. IV. § 1 *Ductu atque auspicio proconsulis Scipionis in Africa bellum perfecissent*] In veteribus libris est fere *proconsulis Scipionis*, pro *P. Scipionis*; idque non hoc loco solum, sed passim. Itaque *P. Scipionis* restitue. *Signon.* Ita peccant hoc loco Lov. 1. 2. 4. 5. et 6. a m. pr. Vide ad xxviii. 16. § 14. *Auspicio P. C. Scipionis* Lov. 6. a m. sec. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Legendum itaque videri posset *P. Cornelii Scipionis*, nisi *P. C.* potius natum sit ex vitiosa lectione *proconsulis*. Certe mox § 3. *Proconsul, vel Proconsules Servilii*, pro *P. Servilius*, legunt Lov. 1. 2. 4. 5. 6. a m. pr. ejus loco *P. C. Servilius* est in Lov. 6. a m. sec. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. *Tum in Africam bellum* Voss. Lov. 2. 5. 6. a m. pr. et Harl. Vide ad Epit. Liv. l. xxi.

§ 2 *Quod ejus publicum populi Romani esset*] *Quod jus publicum* Lov. 6. *quod ejus publicus* Lov. 5. *quod is publicus* Harl. et typis descripti usque

ad Froben. qui recte id, quod nunc vulgo exstat, a. 1535. recepit. Quod ejus est, quæ pars ejus agri. Vide ad v. 34. § 5. et viii. 37. § 8. Deinde publicæ rei esset Lov. 1. 2. 4. 5. et Voss. Male. Cicero diceret 'quod ejus populus Romanus possideret.' Ita Orat. Agr. iii. 4. *Silvam Scantium vendis. Populus Romanus possidet: defendo: populo Romano esset* Lovel. 6. Sed formulam 'publicus populi Romani' inlustrat Gronov. Observ. iv. 14. p. 224. Alibi sæpe *P. R.* id est *populus Romanus*, abiit in *publica res*, vel *respublica*. Vide ad xxii. 37. § 12. Paullo ante *prætor urbanus* Voss. et Hearnii L. 1. Sed vide ad xxv. 1. § 11.

§ 3 *L. et A. Hostilii Catones*] In prænominibus nihil mutant codd. mei. Sed *L. et Apius* præfert Hearnii L. 1. *L. et M.* edd. ante Froben. 1535. *A. et C. Hostilii Catones prætores* memorantur xxvii. 35. unde certe errasse patet virum doctum, qui ad marginem ed. Ven. a. 1495. aliarumque monuit videndum esse, num legendum sit *Centones*. Alibi etiam apud Livium *Cato*, gentis Hostiliæ cognomen, obcurrit. Paullo ante *Geminus ambobus cognomen erat* Lov. 5. Male. Vide ad i. 1. § 3. 4. 11. et vii. 2. § 6.

P. Julius Apulus] Hunc et in prætura xxix. 38. et post in consulatu xxxi. 49. *P. Villium Tappulum* scripti codd. constanter appellant, hominem plebeium et nihil ad gentem Juliam pertinentem. *Gelen.* Passim in nomine et cognomine hoc aberrarunt librarii, *Julius* pro *Villius*, et *T. Apuleius*, *T. Appulus*, vel simile quid, pro *Tappulus* exhibentes. De priori lapsu vide ad xl. 44. § 1. Posterioris exempla obcurrunt xxv. 2. § 9. xxix. 38. § 4. xxxi. 49. § 12. et alibi. Veram scripturam a Gelenio restitutam esse, probant Fasti Capit. a. ioliv. Mox *Quintius Flamininus* Vossian. et Gaertn. *Q. Flamininus* Hearnii N. qui favent conjecturæ Pighii in Ann.

ad a. iolii. 237. *T. Quintius Flaminius* legendum censentis.

§ 4 *P. Ælio consulum comitia habente*] Vet. lib. *consularia comitia*. Placet tamen ut legatur *P. Ælio consule comitia habente consules facti*: sic enim alias. *Sigon.* Immo *consule*: non enim consularibus modo, sed et aliorum magistratum comitiis præfuit. *J. F. Gron.* *Consule* Lov. 2. 5. et 6. a m. pr. quod recte Crevier. ex Victor. suo recepit. Error inde ortus est, quod per compendium *Cons.* vel *cos.* scriptum fuerit. Vide ad x. 10. § 2.

Ser. Sulpicius Galba, C. Aurelius Cotta] Mirum, quod Sulpicio Galbæ consuli prænomen mutatum, et ex 'Publio' 'Servius' factus, cum non solum Florus Epit. Liv. lib. xxxi. 'Publium' vocet, sed etiam in omnibus typis excusis edd. is ipse Galba ubique, præterquam in consulatu, 'Publius' prænominetur. *Gelenius.* Plerique codd. prioris consulis prænomen *Publius* servant. Pauci alii pro *P.* legunt *Proconsul*. In edd. primi Moguntini *Ser.* dederunt, quod recte Gelenio displicuit. Ejus autem emendationem Fasti Capit. probant. Idem error infra committitur xxxiv. 44. § 6. Eidem Galbæ secundi consulatus notam addendam censet Pighius Annal. ad a. ioliii. 242. Primum enim consul fuit a. ioxlii. supra xxv. 41. Verum, Livium repetiti honoris notas sæpe omisisse, vidimus ad ii. 16. § 7. Deinde *Cn. Aurelius* Voss. et editi ante Mogunt. qui recte *C. Aurelius* substituerunt, consentientibus Fastis Capit. Emendate 'P. Sulpicius, C. Aurelius consules' memorantur xlii. 34.

§ 5 *Et T. Quinctio Flaminio*] Restituo *L. Quintio Flaminio*. *Lucio*, quia *T. Quinctius* nunquam ædilitatem cepisse post a Livio xxxii. 7. et a Plutarcho in Flamin. p. 369. traditur. *Flaminio* ex Capitolinis tabulis et ex ratione cognominum. Ut enim a 'censore Censorinus,' ab 'augure

Augurinus,' sic a 'flamine Flamininus' orta cognomina sunt. *Sigon. T. Quintio Flam.* Voss. et alii. Pighius T. hunc Quinctium quæstorem nescio quem fingit p. 208. Postea hoc anno ædilem curulem facit 237. *J. F. Gron. Tito*, vel *T. Quintio* omnes mei, et Hearnii L. 1. quam lectionem Pighius in Ann. ad a. 13LII. p. 237. firmavit fide nummi, editi a Goltzio in Fast. cum hac inscriptione ab altera parte, AED. CVR. ab altera, T. FLAMIN. T. F. L. FLAC. P. F. EX. S. C. quem ad a. 13LV. quo Flamininus, et 13LVIII. quo Flaccus consules fuerunt, idem Goltz. retulit, sed Pighius ad ædiles curules hujus anni referendum docuit, et quidem ad factum eorum, quo 'frumenti vim ingentem quaternis æris populo cum summa fide et gratia dividerunt,' ut Livius verbis seqq. narrat. Vide etiam Spanhem. de Præst. et Usu Numism. diss. x. pag. 151. Ne quis autem Goltzium nummi exesi literas male excepsisse, et pro *L. Flaminin.* perperam *T. Flaminin.* dedisse putet, addit, se plures ejusdem cunei et characteris nummos vidisse. Quum igitur Livius T. Quinctium, qui a. 13LV. consul fuit, consulatum ex quæstura petiisse narret, T. Quinctius Flamininus hujus anni ædilis curulis ab eo diversus esse debuit.

§ 6 *Biduum instaurati sunt*] Oxon. Barberin. Pet. Naud. Flor. Venetæque membranæ, Vossianus chartaceus consensu uno *biduum instauratum est*. Deque eo dictum ad II. 36. Infra hoc lib. an cap. 50. 'Et ludos Romanos magno apparatu fecerunt: biduum instaurarunt.' *J. F. Gron.* Vulgatum *instaurati sunt* in uno tantum meorum Harl. inveni: *instaurati* legunt Lov. 2. 5. 6. ex reliquis nihil in excerptis notatur: quos propterea *instauratum est* exhibuisse existimo, quod Hearnii etiam de suis L. 1. et N. testatur.

Proconsul Scipio miserat] *P. Scipio*,

ut dixi hoc cap. § 1. alioquin 'Scipio proconsul' dixisset. *Sigon.* Similiter legit Contaren. de Frument. Rom. Largit. c. 1. eademque lectio superesse videtur in Voss. *ex Africa P. C. Scipio miserat* præferunt Lov. 6. Mead. 1. et Gaertn.

§ 7 *Et plebei ludum ter toti instaurati*] Vocula *Et* exsulat a Lov. 2. et 6. Deinde neque *ter* conspicitur in Mead. 2. Hearnii L. 1. et edd. ante Aldum, qui recte eam voculam interposuit. Vide ad xxx. 39. § 6.

Ex ædilitate prætor creatus erat] *Ex ædilitate publicæ rei*, vel *p. rei creatus erat* Lov. 2. 5. et Voss. Error natus est ex compendio *Pr.* quo vox *prætor* scribebatur. Alia exempla vide ad cap. seq. § 5. c. 8. § 9. ad Epit. Liv. l. cxviii. et alibi. Ceterum ex hoc loco infert Doujatius, ædiles ludos edidisse non initio magistratus sui, sed anno desinente; non aliam, ut videtur, ob causam, quam quia Livius ejus rei in fine anni mentionem facit. Quasi vero non ex calendario marmoreo apud Gruter. p. cxxxiii. constet, ludos plebeios editos esse mense Nov. et quidem xvii. Kal. Dec. ac biduo sequenti. Hinc natalis Tiberii Imp. in plebeios Circenses incurrere dicitur apud Suet. ej. vit. c. 26. quem xvi. Kal. Dec. id est die secundo ludorum plebeiorum, natum docuerat ibid. c. 5. Ædiles autem plebis, quemadmodum et alii, præter tribunos plebis, magistratus honorem hoc tempore inierunt Idibus Martiis.

CAP. v. § 1 *Anno quingentesimo quadregesimo ab urbe condita*] Hic locus egregie corruptus est, ideoque et magni nominis viros haud immerito torsit: inter quos Budæus est, nostra ætate non modo Galliæ nostræ, sed universi orbis Christiani decus et ornamentum. At is locus ex præfatione (si quidem illa emendate legatur) facile restitui potest, ad hunc modum. Si enim ab urbe condita ad App. Claudium consulem, qui primus Car-

thaginensibus bellum intulit, sunt anni CCCCLXXXVIII. ut ipsi jam ostendimus ad c. 1. § 4. et a primo Punico ad secundum bellum finitum LXIII. emergit summa IOLI. annorum: quibus si addatur annus, quo pax facta est cum Carthaginensibus, erit tum hic sequens annus quingentesimus quinquagesimus tertius, quamquam alii quartum numerent, id quod non repugnat Livio: quippe qui primum bellum Punicum durasse dicat annos XXIV. deinde pacem fuisse cum Carthaginensibus annos XXIII. hoc vero secundum Punicum bellum durasse annos XVII. quos numeros si addideris, emergent anni non tres, ut ipse ait, sed quatuor ac sexaginta, non etiam commemorato, quo pax data est Carthagini. Ego vero in uno duntaxat anno nullam facio difficultatem, cum Pliniana supputatio ab Dionysii magna ex parte duobus distet annis. Quare hoc loco legendum *Anno quingentesimo quinquagesimo quarto ab urbe condita*. Glar. Vet. lib. *Anno quingentesimo quadragesimo*. Placuit autem Glareano, ut legeretur *quingentesimo quinquagesimo quarto*. Quod pro *quadragesimo* restituat *quingentesimo*, laudo: quod addat *quarto*, non possum non improbare. Cur ita sentiam, causa exstabit in Chronologiæ Scholiis. Porro autem non *quingentesimo quinquagesimo*, sed *quingesimo quinquagesimo* legendum arbitror. Hac in re ducem sequor Priscianum, qui libro de Numeris p. 1352. *quingessimum*, pro *quingentesimo*, dictum esse scribit a Livio lib. ab urbe condita XXXI. *Sigon*. *Anno quingentesimo quadragesimo* Löv. 2. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. *Anno quingentesimo quadragesimo primo* Voss. *Anno quingentesimo quadragesimo uno* Hearnii N. *Anno quingentesimo quinquagesimo secundo* legendum censet Dodwell. in Chronol. Græco Rom. quæ Dionysio Halicarnass. subjungitur, p.

52. eamque emendationem probarunt Clericus et Crevierius.

§ 2 *Omnium primum eam rem*] Forte *primam*. J. F. Gron. Vide ad VI. 11. Conjecturam hoc fundamento niti credo, quod 'primum omnium,' et 'jam primum omnium' fere ita dicuntur, ut 'deinde' vel 'tum' sequantur, sive expressa, sive supplenda. Est tamen, ubi neutrum exprimitur, aut suppleendum sit. Liv. III. 19. 'Jam primum omnium, Quirites, in Volscos et Æquos mihi atque collegæ legiones ducere in animo est.' Duk. 'Omnium primus' vel 'Omnium primi' sæpe apud Livium occurrit. Vide exempla lib. XXXIII. cap. 34. XXXVII. 43. XXXIX. 37. I. XL. capp. 34. 38. et XLII. 59. Hic tamen omnes codd. in vulgatum consentiunt, nisi quod vox *Omnium* perperam neglegatur in Lov. 2. et 5. Vide ad V. 51. § 6. Similiter 'de nulla re prius retulerunt,' non *priore*, XXVI. 2. et 'nulla prius acta res' XXXVII. 1.

§ 3 *Senatusque decrevit, uti consules*] Ita primus Frobenius a. 1535. edidit. Priores legebant *ut ii consules*. Scripti mei *ut hi*, vel *ut hii consules*. Vide ad XXX. 41. § 4.

§ 4 *Quam rem senatus*] Cl. Valesius ex Ms. Vict. notat quod *senatus*. Et hoc pacto eam formulam expressit. Liv. XXXVI. 1. XLIII. 17. 'Ne quis ullam rem in bellum magistratibus conferret, præterquam quod senatus censuisset:' ubi eadem varietas. Jac. Gron. Quod *senatus* Lov. 2. 5. 6. et Harl. Quid *senatus* Lov. 1. et 4. Quidem *senatus* Voss. Gaertn. et Mead. 1. Quæ *senatus* Mead. 2. Quam *senatus* edd. princ. Quam *rem senatus* substituit demum Ascens. a. 1513. Mox in animo haberent Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 5 *Per eos dies opportune*] Per eosdem dies Voss. Vide ad X. 10. § 6. Mox ab M. Aurelio Voss. et Lov. 4. Deinde *Lævino prætore* Lov. 6. a m. sec. et Mead. 2. Male. 'Propætor'

vocatur cap. 3. *Lævino pro publica re* Voss. et Lov. 2. Vide ad cap. præc. § 7. *Lævino pro rep.* Lov. 5. Vide ad XLIV. 16. § 1. Tandem *annunciaret* Harl.

§ 6 *Nisi quid in Romanis auxilii foret*] Vet lib. *nisi quid Romani auxilii foret*. Sigon. Eadem lectio superest in Lov. 2. et 5. 'Auxilium Romanum' est, quod Romani alteri ferunt. Infra XXXIV. 12. 'Hostes fama Romani auxilii adventantis impleverunt.' Posses etiam *nisi quid Romani auxilio forent*. Sed nec vulgatum displicet. XXXVII. 1. 'Utrum plus regi Antiocho in Hannibale victo, an in victore Africano consuli legionibusque Romanis auxilii foret.' *Nisi quid Romani alii foret* Voss. Paulo ante *in ditionem ejus futuram* edd. principes. Ascens. deinde a. 1510. *in ditione* conrexit. Vide ad II. 14. § 4.

§ 7 *Quum pronunciassent consules*] *Pernunciassent* ed. Camp. Forte *renunciassent*. Vide ad XXXVI. 1. § 4. Mox *recte perfectam*, pro *rite*, Voss. Vide ad XXVII. 25. § 8.

Et precationi admisisse Deos] Vet. lib. *precationem admisisse Deos*, quod probro. Etenim in eodem genere IV. 18. sic: 'Ut ab auguribus, simul aves rite admisissent, ex composito tolleretur signum.' Sigon. Naud. *precationi admisisse*. Buslid. *precationes admisisse*. Duo Veneti, et Voss. ut Sigonius *precationem admisisse Deos*. Non puto spernendum. Hanc locutionem et Silio Livii imitatori ademerunt IV. 698. 'Tum demum amissæ vires et voce precantis, Orantique datum, ripas servare priores.' Vir doctus [Barthius:] 'Quanti est illud voce precantis? Legas devota precanti,' Advers. VI. 3. Quanti est hoc quoque? Oxoniensis scriptus *admissæ voces et voce*. Vel cæco lucet hinc scribendum, *Tum demum admissæ voces et vota precantis, Orantique datum*. Trebiæ nimirum fluvio, postquam toties Vulcani lampade repressus esset, ut de viribus desperaret, et supplex fieret.

Petron. c. 133. 'Et timidas admitte preces.' Tacitus Histor. IV. 60. 'Neque ante preces admissæ, quam in verba Galliarum jurarent.' J. F. Gron. *Precationi annuisse* Lov. I. 4. et Mead. uterque: *precationem annuisse* Gaertn. et ed. Camp. *admisisse precationem, rem divinam rite perfectam esse, et precationi annuisse Deos*, utraque lectione juncta, Harl. *precationem admisisse* reliqui. Mox *aruspicem respondere omnes non modo calamo, sed et typis descripti usque ad Ascens. qui a. 1513. recepit aruspices: quomodo Livius loquitur* XXXVI. 1. lib. XLII. capp. 20. et 30.

Prolationem finium] Ex hoc similibusque locis Livii Perizon. Anim. Hist. c. 6. p. 229. conficit, non concessum fuisse belli ducibus triumphum, quamvis magnis rebus gestis, nisi fines imperii ab iis prolati fuissent; idque confirmat ex Valerio Max. qui II. 8. 4. auctor est, cautum fuisse, 'ut pro aucto imperio, non pro recuperatis, quæ populi Romani fuissent, triumphus decerneretur.' Sunt tamen argumenta, quæ dubiam possint facere hanc sententiam. Nam primum ex lege, qua idem Valer. II. 8. 1. cautum fuisse tradit, 'ne quis triumpharet, nisi qui quinque millia hostium una acie cecidisset,' apparet in triumpho decernendo non tam prolationis finium imperii, cujus nullam mentionem facit Valerius, quam victoriæ rationem habitam, et hoc præcipue spectatum fuisse, an res publica bene ac feliciter gesta esset. Et hoc non obscure apud Livium c. 48. hujus lib. significant, qui in senatu L. Furio triumphum de Boiis victis, multis dissidentibus, decernebant. Non enim dicunt, senatum in ea re spectare debere *prolationem finium*, sed 'pugnam ipsam, eventumque pugnæ, fusos cæsosque hostes, castra capta ac direpta, coloniam (Crenomonam) obsidione liberatam' et alia, quibus fines imperii prolati non fuerant. Deinde multi triumphasse leguntur, qui, si proprie

loqui volumus, fines imperii protulisse dici non possunt; ut bona pars eorum, qui sub initia recuperatæ libertatis et aliquamdiu post; ut posterioribus temporibus M. Livius Salinator, et C. Claudius Nero, qui Asdrubale, item L. Furius Purpureo, qui Boiis victis triumpharunt apud Livium xxvii. 9. et xxxi. 48. nec non, qui triumphos navales egerunt: quibus honor ille non tam ob id, quod proferendis finibus, quam quod frangendis opibus hostium imperium auxerant, decretus est. Ex his intelligi potest, primum, legibus de triumphis prohibitos fuisse triumphare eos, qui nihil aliud, quam amissa recuperassent, quibus tamen, si simul magna clade hostes affecissent, triumphum negatum non fuisse, ex iis quæ de L. Furio Purpureone prodit Livius, colligi potest: deinde, non prohibitos fuisse triumphare eos, qui quinque millia hostium una acie occiderant, etiamsi fines imperii non protulissent. Nam non solum hac re, verum etiam vincendis hostibus, et eorum viribus atterendis imperium augetur. Nec necessaria est hæc conclusio Perizonii, quia aruspices in initiis maximorum bellorum fere semper victoriam, triumphum, et prolationem finium pollicebantur, ut hoc loco Livii, xxxvi. 1. lib. xlii. capp. 20. et 30. ergo nemo triumphare poterat, nisi qui fines imperii protulisset. *Duk.*

§ 8 *Senatus inde consultum factum est*] Verbum substantivum exsulat a Voss. Lov. 2. 5. et 6. a m. pr.

§ 9 *Tum respondere placere*] Nempe senatum, vel consules. Non dubitarem tamen præferre *responderi*, si qui Mss. ita haberent. c. 12. 'Senatui placere, quæstionem de expilatis thesauris eodem exemplo haberi.' Et sæpe alibi in hac formula. Vide Brissoni de Formul. ii. p. 194. *Duk.* Similiter scribendum Crevier. conjecit. Sed codd. nihil mutant, et hinc vulgatum damnare non sustineo. Infra

xxxv. 47. 'Placuit, Achæos et Amyandrum, regem Athamanum, tentare.' Vide ad xlii. 25. § 5. Mox *provincia obvenisset* Gaertn. Vide ad v. 12. § 6.

CAP. VI. § 1 *P. Sulpicio provincia Macedonia sorte evenit*] *P. Sulpicio consuli* Harleian. Mead. uterque, et Gaertn. Deinde *sorti evenit* Lov. 1. 2. 4. 5. Vide ad xxviii. 45. § 11. Mox *ob inimicitias* Mead. ambo.

§ 2 *Alteri consuli Aurelio Italia provincia obtigit. Prætores exinde sortiti sunt*] Vet. lib. *Provincias prætores exinde sortiti sunt.* Sigon. Sigonius addidit τὸ provincias: nos delevimus, quod scripti editique omnes antiquitus eam vocem respuerent, et revera supervacua esset. Sic xxviii. 10. 'Bruttii ambobus, ut cum Annibale bellum gererent, provincia decreta. Prætores exinde sortiti sunt. C. Cæcilius urbanam,' &c. Neque aliter xxxviii. 35. quum de provinciis consulum præmisisset, 'Prætores inde sortiti sunt. M. Claudio urbana,' &c. *J. F. Gron.* *Alteri consulum Aurelio* Lov. 1. 4. 6. a m. sec. Mead. 1. et Gaertn. quod etiam Thuan. et Pet. præferre, Jac. Gronov. monuit ad xxiv. 47. § 12. Vide ad ix. 32. § 2. Deinde *obtigit* non adparet in Voss. Lov. 2. 5. et 6. a m. pr. quasi hæc penderent a præcedenti 'sorte evenit.' Sed rectius id verbum reliqui tumentur. Deinde *Provincias prætores exinde* Voss. et Harl. Sed adsentior Gronovio, qui vocem, a Sigonio additam, supervacua putat. Infra xl. 35. 'Consulibus ambobus provinciam Ligures esse, senatus jussit. Prætores inde sortiti sunt. A. Hostilio urbana, Ti. Minucio peregrina obvenit.'

L. Furius Purpurio] *Purpureo* ex Capitolino ejus consulatu. *Sigon.* Vide ad xxvii. 2. § 10. Plerique codd. vitiatam lectionem retinent.

§ 4 *Q. Bebius tribunus plebis*] *Bæbius* Capitolini, et Græci scriptores, nummique argentei. *Sigonius.* Vide

Sigionum ad XXI. 6. § 8. et XXX. 25. § 2. Et ita edidit olim Camp. Deinde Titus Romuleus populi, et § seq. Titus Romuleus populum, pro tribunus plebis, Voss. et Lov. 2. ac 5. Simili modo sæpe peccarunt librarii. Vide ad XXXI. 50. § 8. XXXII. 7. § 8. XXXIII. 42. § 1. XXXIV. 1. § 3. XXXV. 7. § 4. et alibi. Tiberius Romulus, pro tribunus plebis, dederunt lib. IV. c. 52. § 1. 'Tarquinius plebeius' IV. 55. § 6. Mox incausaverat Voss. Lov. 4. Harl. Mead. 1. et Gaertn. causaverat Lov. 1. Sed de verbo 'incusare' vide ad IX. 11. § 5. Deinde bello ex bellis fieri Gaertn.

§ 5 Castigaretque segnitiam populi] Verba sunt Servii ad Virg. Æn. II. vs. 374. 'Segnities juxta antiquos dictum est. Nam modo segnitia dicitur.' Sed segnitiam legunt hic Voss. Lov. 2. 4. 6. et edd. antiqq. pro quo demum Basil. 1539. segnitiam vulgarunt, consentientibus reliquis Mss. Passim ita variant scripti. Vide ad VII. 26. § 11. XXXI. 7. § 6. XXXIV. 34. § 7. XL. 26. § 5. ad Epit. Liv. lib. LXXIX. et lib. LXXX. Itidem et in aliis vocibus: ut 'materia' et 'materies;' vide ad I. 39. § 3. et viros doctos ad Suet. Cæs. c. 35. 'mollitia' et 'mollities;' vide ad VII. 32. § 7. et XXV. 18. § 8. 'luxuria' et 'luxuries;' vide ad XL. 1. § 4. et viros doctos ad Suet. Ner. c. 26. 'planitia' et 'planities;' vide ad XLIV. 6. § 15. 'sævitia' et 'sævities;' vide viros doctos ad Suet. Calig. c. 27. et Burm. ad Lucan. v. 687. Plura similia vide apud Nic. Heins. ad Nas. Her. II. 137. et XVII. 29. inprimis apud Voss. Gramm. II. 35. Utrumque autem Livio in usu fuisse videtur, si scriptis fides haberi potest: et quidem 'segnitia' XXXI. 38. XXXVI. 15. 'segnities' XXII. 27. et XLIV. 7. similiter 'pigrities' XLIV. 42. In his itaque observandum, quod monet Cortius ad Sall. Jug. c. 18. § 5. nempe sequendos esse codd. scriptos.

Delph. et Var. Clas.

§ 6 Atque doceret, quanto damno] Atque edoceret, et mox dilatio ejus belli Lov. 5. De verbo 'edocere' vide ad III. 18. § 6. ejus autem litera initialis facile ab ultima vocis præced. elidi potuit. Vide ad II. 44. § 6.

CAP. VII. § 1 In campo Martio comitiis habitis] Non solet ita loqui Livius, nisi omnibus, quæ comitiis agenda erant, peractis. Sic c. 9. 'Supplicationibus habitis.' At hic demum ista comitia ineuntur et incipiunt. Et ut suspectior sit vox habitis, facit codex Th. qui eam prorsus ignorat: ut sane delenda sit, nisi velis interpretari, 'dum habentur comitia.' Sic enim quoque videtur loqui Livius, et velut anticipare. Talia sunt v. 36. 'Cladis forte Gallico bello acceptæ:' ubi quæ eam phrasim non comprehenderet Tan. Faber, molivit eam pater ad IX. 18. Adde XXXI. 42. 'Victis Macedonibus.' Itaque posses retinere XXVII. 45. 'Gloriæ quidem ex re bene gesta partæ:' pro, quæ pareretur, pariendæ, quam mutare in speratæ. Habentque hoc Latini ab Græcorum aoristo primo, de quo nos alias. Sed pereat potius, et fruamur beneficio codicis antiqui. Dictum comitiis, ut XXXI. 50. 'Comitiis ædiles curules creati.' XXXIX. 39. 'Comitiis acris etiam, quam ante, petebat, criminando,' &c. Sic 'ludis' XXXII. 26. Pro eo dicit XXVII. 21. 'Comitiorum ipsorum diebus.' Jac. Gron. Comitiis habitis recte exponi potest, 'dum comitia habentur.' Vide ad VI. 4. § 7. Nihilominus adsentior Gronovio vocem habitis delenti. Deest enim in omnibus omnino, quibus utor, scriptis, et Hearnii L. 1. neque exstat in duobus Crevier. Ita VIII. 13. 'Priusquam comitiis in insequentem annum consules rogarent.' XLV. 35. 'Exercitus imperatori erat neglegenter adfuturus comitiis ferendæ legis.' Et ita plerique codd. exhibent in Epit. Liv. I. XXVI. 'Quum comitiis

Livius.

30 F

apud populum quæreretur, cui mandaretur Hispaniarum imperium.' De locutione 'ludis' pro tempore ludorum, dum ludi eduntur, quam recte huic comitiis comparat Gronov. vide ad II. 36. § 1.

§ 2 *Neque enim liberum id vobis permittit Philippus*] Ita primus edidit Gronov. 1665. quem plerique sequuntur. Priores legunt *permittet Philippus*, consentiente Gaertn. *Philippus permittet* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. et Mead. ambo. *permittet* etiam in suis invenit Hearnius. Mox § seq. τὸ ante deest in Lov. 1. 2. 5. et 6. Deinde *Punico proximo certe bello* Voss. Lov. 1. 4. Harl. et Mead. 1. *proximo Punico certe bello* Gaertn. *proximo certe Punico bello* Lov. 2. 5. et 6.

§ 4 *Misso cum classe Lævino*] *Nec misso* Mead. 2. *nisi misso* Lov. 4. *ni misso* Mead. 1. *immisso* Harl. et Gaertn. Mox in *Macedoniam concernemus* Lov. 2. et 5. in *Macedonia contriverimus* Lov. 1. pro varia lectione. In *Macedoniam converterimus* edd. Rom. 1472. ac Parm.

§ 5 *Pulso Italia Hannibale, devictis Karthaginensibus*] *Evictis Karth.* Lov. 2. 5. 6. *pulso Italia Hannibale, pulsus Karth.* edd. ante Aldum.

§ 6 *Sicut, &c. passi simus*] Vet. lib. *sumus*. Sigon. Ita non tantum omnes libri scripti, verum et typis impressi, præter ed. Bas. 1554. quæ operarum errore dedit *simus*. Deinde in *expugnandis Athenis, sicut in Sagunto expugnando* Lov. 6. a m. sec. Harl. Gaertn. et Mead. uterque. Mox *segnitiam* Voss. Lov. 2. 5. 6. a m. pr. Harl. Mead. 1. Hearnii L. 1. N. et edd. ante Aldum. Vide ad cap. præc. § 5.

§ 7 *Quam ab Corintho solverit naves*] *Quam Corintho* Mead. 2. *quam a Corintho* Harl. Mead. 1. et Gaertn. Tum *solvuntur naves, in Italiam pervenient* Mead. 2. *solverit, in Italiam perveniet* Gaertn. omissa voce, quam non tantum ceteri codd. pertinaciter tu-

entur, sed et alibi Livius addere solet. xxix. 25. 'Diis bene juvantibus, signo dato solvere naves.' xlv. 6. 'Primis tenebris solverat navem.' Vide Oudend. ad Cæs. Gall. iv. 23. Alibi tamen optimi scriptores eam vocem omittere solent. Vide Sanctii Min. iv. 4. 609. Rutil. Itin. i. 217. 'Solvimus auroræ dubio.' Tum in *Italiam veniet* edd. ante Aldum.

§ 8 *Ne æquaveritis Hannibali Philippum*] Est concedentis, ac si diceret, ut jam non æquetis, ut concedam non æquandum esse Hannibali Philippum, nec Macedonas Carthaginensibus æquandos, at certe Philippum Pyrrho, et Macedonas Epirotis æquandos esse non negabit. xxxii. 12. 'Ne sint vera, quæ Athenienses modo legati, &c. dixerunt.' Et, 'Ne sint cum Philippo res.' Cicero Tusc. ii. 5. 'Quare ne sit summum malum dolor, malum certe est.' Sequentium, 'dico, quantum vel vir viro, vel gens genti præstat,' hanc sententiam esse, 'at dicam, docebo vos, quantum Philippus Pyrrho, et Macedones Epirotis præstent,' ex iis quæ in comparatione ponuntur, liquet. Sed oratio abrupta est, et credo locum non sine vitio esse. Certe potius videtur dicendum fuisse *præstet*, quam *præstat*. Duk.

Pyrrho certe æquabitur. Dico, quantum] Cl. Valesius adscripserat libro suo, *Pyrrho certe æquabitur. Pyrrho dico*: non addito, utrum a se, an ex Ms. Jac. Gron. Codd. nihil mutant. Adsentior tamen Dukero locum non sine vitio esse censenti: quo ut liberetur, integrioribus codd. expectandi sunt. Roëllius, si stilo Livii conveniret, per exclamationem mallet *Dii, quantum, &c.*

§ 9 *Et hodie est*] *Lege et hodieque est*. J. F. Gron. Vide ad v. 27. ubi dixi quid mihi videatur: nec adhuc muto sententiam. Paullo post in hac oratione, 'Si pignisset vos in Africam trajicere, hodie (non hodieque)

in Italia Hannibalem et Carthaginenses hostes haberetis.' *Duk.* Omnes mei et hodie est constanter servant; quod cur mutatum voluerit Gronov. non video. Illis quæ de 'hodieque' et 'hodie quoque' dicta sunt ad v. 27. § 1. adde Burm. ad Suet. Claud. c. 19. Mox in ditionem *Philippus habet* Lov. 4. 6. a m. sec. Harl. Mead. ambo, Gaetrn. et edd. principes; quod se etiam in duobus Pall. reperisse, Gebhard. docet ad xxiv. 1. § 13. ubi vide.

§ 10 *Nostra nunc compara*] Alibi observamus, et quidem ad lucem loci præclare restituti, xxi. 43. esse hoc oratorium, quum res tibi cum multis aut pro multis sit, alloqui quasi unum, aut loquentem inducere unum. Sed hic totus contextus orationis flagitat, *Nostra nunc comparate.* J. F. Gron. Vulgatum tuetur Doujatius. Contra cum Gronovio facit Crevierius. *Compara* dedisse videntur librarii, quia mox sequitur 'crederes.' Id tamen quemadmodum accipiendum sit, vide ad iii. 11. § 2. Mox *ad ipsam urbem Romanam* Lov. 1. Vide ad Epit. Liv. l. xlix.

§ 12 *Hæc vos, si Philippus in Italiam transmiserit, quietura aut mansura in fide creditis*] *Hos vos, &c. quieturos aut mansuros* Lov. 2. et 6. Sed nihil muto. Vide ad ii. 5. § 4. Deinde *transierit* Mead. 2. Vide ad xxxii. 39. § 4. Tum *credetis* Harl. Mox *ad quem deficient, a nobis non desciscent* Mead. 2. *ad quem desistant, pro desciscant,* Lov. 1.

§ 13 *Hodie in Italia Hannibalem et Carthaginienses hostes haberetis. Macedonia potius, quam Italia, bellum habeat*] *Hodie in Italia (in Italiam* Lov. 5. et 6.) *bellum haberemus, sociorum urbes agrique ferro atque igni vastarentur,* reliquis omissis, Lov. 1. 2. 5. 6. nisi quod *hostium urbes* servet Lov. 1. Error primo ortus est ex repetitione vocis *Italiæ.* Mediis autem omissis reliqua, ut errori huic tegendo sub-

servirent, efficta sunt. Mox § seq. *Experti jam fuimus* Lov. 5. et 6. a m. pr. et *bene juvantibus Divis* Mead. 1. vos autem deest in Lov. 1. 2. 5. et 6.

§ 15 *Vobisque, et sociis ac nomini Latino*] Ms. *vobis, Quirites, et sociis.* H. Valesius. *Vobisque, sociis* edd. ante Aldum: *vobisque, Quirites, sociis* Voss. Lov. 1. 2. 5. 6. et apud Crevierium Victor. *vobisque, Quirites, et sociis* Harleian. Paullo ante non consul modo, sed jam *Dii immortales, qui modo sacrificanti* Lov. 2. et 5. Nec aliter Lov. 6. nisi quod modo *mihi sacrificanti* legat: *qui bene sacrificanti* est in Mead. 2.

CAP. VIII. § 1 *In suffragium missi, uti rogarat, bellum jusserunt*] *Uti rogas,* ut jam sæpe. *Sigon.* Fuit sane vox primum, *uti rogas,* accipientium admittentiumque Quiritium, quod ferretur; postea tacitis suffragiis tabella, qua quisque in iubendo sciscendoque pro sua parte utebatur, inscripta V. R. Hinc Sigonius perpetuo censet ab Livio ipsam formulam expressam esse, et, ubicumque exstat *uti rogarat, uti rogassent,* scribendum *uti rogas.* Nobis singula loca accuratius expendentibus aliter videtur: nempe suæ orationi narrationique formulam accommodasse Livium, et, ubi illa pateretur, ut hæc integra maneret, ibi posuisse simpliciter *uti rogas;* ubi minus, paullulum inflexisse verbum. Etenim *uti rogas* intelligit, tu nempe, qui rogationem promulgas: *uti rogarat,* vel *rogassent,* ille illive, de quibus agitur, quosque rogationem tulisse narratur. Atque hanc differentiam et librorum scriptorum consensus nobis subjecit. Ut vi. 38. 'Quum quanto jure potentior intercessio erat, tantum vinceretur favore legum ipsarum latorumque, et, uti rogassent, primæ tribus dicerent.' Mss. præter Sigonianum, tres Pall. Thunæus, duo Voss. *uti rogas.* Scilicet ipsarum tribuum vocem eximit, quod significatur verbo *dice-*

rent: fuit autem illa proprie, non *uti rogassent*, sed *uti rogas*. Perinde ut apud Ciceronem de Legibus II. 10. 'Suade igitur, si placet, istam legem, ut ego, uti rogas, possim dicere.' Pessime Andreas *et uti rogationes primæ tr.* Sic etiam x. 8. in concione Decii: 'Ego hanc legem, quod bonum, faustum, felixque sit vobis ac reipublicæ, uti rogata est, jubendam censeo.' Hæc Gelenii conjectura est: nam iidem scripti *uti rogas*. Puta tu, sive Quinte, sive Cnæe Ogulni: nam etsi uterque eam rem agebant, unus tamen proprie promulgabat, alter auctor et suator aderat promulganti. Quare non erat, cur primi editores subjicerent *uti rogastis*: quamquam, quia duo erant, aliquid tale, quod diximus, secutos apparet. At xxx. 43. 'De pace uti rogatæ omnes tribuserant, jusserunt.' Hæc vitiosa lectio est recentiorum: nam τὰ omnes tribus ad verbum *jusserunt* utique pertinent, non ad τὸ rogatæ: et verbum substantivum expellendum. Scripti nec non edd. antiquæ *uti rogassent*, (nempe tribuni plebis M. Atilius, Q. Minucius) *omnes tribus jusserunt*. Sigonius pariter ut illic *uti rogas*. Sed non consideravit hanc orationem totam historici esse: nemo introducitur loquens: nullius verba exprimuntur: non igitur est qui dicat *uti rogas*. Prorsus in præsentī loco, *Ab hac oratione in suffragium missi, uti rogarat, bellum jusserunt*: consul nempe Sulpicius. Neque hic comparet, qui loquens inducatur, dicatque, *uti rogas tu*, consul Sulpici; neque Livium sic scribere decet. Sic et xxxiii. 25. 'Omnes quinque et triginta tribus, uti rogatæ, jusserunt.' Refert solummodo, quid factum sit, historicus: nulla alia persona utitur, neque fingit tribus dicentes *uti rogas*, aut aliquem suadentem: 'censeo jubendam legem, uti' tu, sive Quinte Marci Rex, sive C. Atini Labeo, 'rogas.' Lib.

xxxviii. c. 54. 'Remittentibus ergo his intercessionem, omnes tribus, uti rogasset, jusserunt.' Quam ineptus Livius, si plene scriberet *omnes tribus, uti tu, Q. Petili, rogas, jusserunt*. Nam *uti rogas* est oratio compendiarīa, quæ non ponitur, aut adhibetur, nisi ut vocativi illi, pronomen videlicet cum nomine promulgantis, intelligantur. J. F. Gron. *Uti irrogarent* Voss. *uti rogarent* Lov. 6. *uti rogaret* Lovel. 4. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *uti rogaretur* Lov. 1. 2. et 5. Elegans est Gronov. explicatio, qua refellit quæ notat Sigon. ad vi. 38. § 5. Neque per omnia admitti possunt, quæ de hac formula notarunt Manut. ad Cic. ad Att. I. 14. et Briss. de Form. II. 133. Deinde in *suffragia missi* Hearnii L. 1.

§ 2 *Dii, quod bellum*] Thuanæus interponit voculam *ut*. Certe non abjecerunt eam xxi. 17. 'Adorati Dii, ut bene ac feliciter eveniret, quod bellum populus Romanus jussisset.' Non xxxvi. 1. 'Precatique, quod senatus de novo bello in animo haberet, ut ea res senatui populoque Romano bene ac feliciter eveniret.' Immo et geminavit Livius xlii. 28. 'Imperavit senatus, ut precarentur, ut, quod bellum populus Romanus in animo haberet gerere, ut id prosperum eveniret.' Qua culpa igitur hinc expelli meruit? Jac. Gron. Interdum τὸ *ut* post verba orandi, rogandi, precandi omitti, vidimus ad vii. 13. § 10. Sæpe tamen etiam addi solet. Supra II. 49. 'Precantur ut illud agmen faustum atque felix mittant.' v. 18. 'Obsecrationes in templis factæ, precibusque ab Diis petatum, ut exitium ab urbis tectis, &c. arcerent.' c. 21. 'Dicitur manus ad cælum tollens precatus esse, ut, si cui Deorum hominumque, &c. ut eam invidiam lenire, &c. populo Romano liceret:' ubi etiam τὸ *ut* geminatur. vii. 40. 'Deos, &c. ita adoravi, ut mihi de vobis concordia

partæ gloriam darent.' xxvii. 45. 'Precabantur, ut illis faustum iter felixque pugna, matura ex hostibus victoria esset.' xxix. 27. 'Vos precor quæsoque, uti, quæ in imperio meo gesta sunt, geruntur, postque gerentur, ea mihi, populo plebique Romanæ, sociis nominique Latino bene verruncent.' Non male igitur Crevier. quum particulam hanc etiam in Victor. invenisset, eandem in contextum recepit. Hanc lectionem firmant insuper Lov. 1. 2. 5. 6. Harl. et Hearnii L. 1. ac N.

§ 3 *Feciales decreverunt, utrum eorum fecisset, recte facturum*] Vox *fecialis* videtur supervacua et ex margine irrepsisse: etsi possit defendi repetitio vocis propter interjectam orationem longiusculam. J. F. Gronov. Posterius præfero, quia omnes codd. in servanda voce *feciales* conspirant. Prius Crevierio placet. Tum *rite facturum* Harleian. sollemni scribarum aberratione. Vide ad xxvii. 25. § 8. Paullo ante a P. Sulpicio edd. princ. postea a Scr. Sulpicio Mog. et proximæ: ab consule Sulpicio tandem Frob. 1535. consentientibus omnibus scriptis. Deinde *utrum utique ipsi* Lov. 2. 5. et 6. *utrum ipsi*, tertia voce omissa, Lov. 1.

§ 5 *Veteres dimittere exercitus*] Doujatius vel legendum censet *veteres dimittere ab exercitibus*, vel per 'exercitus' intelligit partem exercituum; veteranos nempe, qui in quolibet erant exercitu: ratio est, quia exercitus antea comparati si dimitterentur, duæ legiones tanto bello non subficerent. Sed frustra. Nihil enim certius est, quam duas tantum legiones præter solitum sociorum nominis Latini numerum, Sulpicio ad bellum Macedonicum decretas esse. In fine cap. 'sex legionibus Romanis eo anno nsa respublica esse' dicitur, quæ verba jam ipse Doujatius adtulit; ex his binæ datæ sunt duobus consulibus, id est cuique duæ; duæ fuerunt

legiones urbanæ.

§ 6 *Quem proconsul Scipio*] P. Scipio, ut dixi. Sigon. Vide ad xxviii. 16. § 14. *Proconsul Scipio* legunt Voss. et Lov. 2. 4. 5. et 6. a m. pr. P. C. Scipio Lov. 6. a m. sec. Harl. et Mead. uterque. Ex Voss. et Gaertn. nihil notatum video in excerptis. Eodem errore *quem proconsul Aelius consul* Voss. præfert § 8.

Invitum ne quem militem veterem ducendi jus esset] Lib. xxxii. c. 3. narrat, multos ex Scipionis exercitu quæstos, se ab tribunis recusantes in naves impositos. 'Voluntarios' et 'veteres milites' hic non accipio eos, qui legitima viginti annorum stipendia confecerant, ut evocati; sed qui anno priore in quatuordecim legionibus, quibus tum rempublicam administratam fuisse xxx. 41. scribit, militaverant, quos hoc anno consules dimittere iussi sunt, ut iis aliquid laxamenti a continua militia daretur. In his autem multos nondum emeritis stipendiis fuisse, haud dubium est. Livius sæpe ita 'veteres exercitus,' 'veteres legiones,' et 'veteres milites' dicit. Vide x. 39. l. xxxii. capp. 1. et 8. Hoc ideo dico, quod Lipsius de Milit. Rom. i. de 'evocatis,' 'voluntariis,' et 'veteribus militibus' ita loquitur, ut facile omnes pro iisdem haberi possint. Omnes 'evocati' erant 'voluntarii' et 'veteres milites,' non contra. Duk.

§ 8 *Quinque millia socium ac nominis Latini effecisset*] *Confecisset* Voss. Utrumque verbum Livius hoc sensu usurpare solet. De τῶν 'efficere' vide ad xxiii. 25. § 5. de altero ad xxix. 35. § 10. Prius tamen ob reliquorum codicum consensum præfero. Paullo ante Gillo ipse, omissa media particula *et*, Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et edd. usque ad Ascens. 1513.

Id præsidio Siciliae provinciae esset] Malim *id præsidium Siciliae provinciae*

esse. Intelligitur enim ex præcedentibus ‘jussum.’ Quod genus sæpius jam restituimus Livio, et pluries restituemus. *J. F. Gron.* Gronov. in pr. ed. nott. *id præsidio Siciliæ provinciæ esse* conjecit, ut *esse* pendeat ex omisso per ellipsin ‘jussum,’ quod ex præcedenti ‘jussus’ repetendum esset. Sæpius hoc modo Gronov. et alii Livium emendarunt, ut non modo præcedens ‘jubere’ referantur. Vide ad xxiii. 44. § 9. xxix. 14. § 10. c. 34. § 8. xxx. 1. § 7. xxxi. 11. § 10. xxxii. 11. § 9. et alibi. Utro modo, *esse*, an *esset*, hic legamus, perinde est. Prius in solo inveni Harl. posterius in solo Mead. 2. Reliqui vero rodd. omnia hæc verba ignorant. Videtur tamen *esset* præferendum, quod omnes has voces excidisse verosimile sit propter similitudinem inter *esset* et ultimas literas præcedentis *effecisset*; id autem non ita facile accidisset, si in codd. suis librarii illi *esse* invenissent. Vide etiam quæ dixi ad xxix. 14. § 10. et Burm. ad Phædr. ii. 8. 27. In iterata ed. nott. insuper idem Gronov. maluit *id præsidium Siciliæ provinciæ*: non quasi improbaret locutionem ‘præsidio esse;’ (ita enim Livium loqui vidimus ad vi. 6. § 14.) sed quod ceteroquin *id* non habeat quo referatur. Hanc conjecturam probat Crevier. *et in præsidio Siciliæ provinciæ esse* unus legit Harl.

§ 9 *M. Valerio Falconi*] *Faltoni* Capitol. tabulæ. *Sigon.* Vide ad xxix. 11. § 3. et xxx. 40. § 5. Mox *qui publice rei priore anno* Voss. Vide ad c. 4. § 7.

Campaniam provinciam habuerat] Lib. xxx. capp. 40. et 41. scribit, eum Bruttios habuisse. Pighius ad a. 1011. p. 237. dicit, eum Bruttios et Campaniam habuisse. Hoc commentus est, ne quis alterutro loco errorem Livii argueret. Aliam, eamque non improbabiliorem illius de-

fendendi rationem inivit Perizonius ad xxv. 41. Postremus ante hunc Capuæ præfuerat L. Hostilius Tullus a. 1011. l. xxix. c. 13. *Duk.*

§ 10 *Proprætor in Sardiniam trajiceret, atque de exercitu*] *Pro populo Romano in Sardiniam* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. et Mead. uterque. Similem errorem scribarum habuimus xxii. 37. § 13. Et ita passim pr. sive prætor, et p. r. sive *populus Romanus* commutantur. Vide ad c. 10. § 4. *Pro prætore in Sardiniam* Harleian. quomodo etiam Sigon. edidit. Dein *quodque de exercitu* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et multæ edd. *Aliæ quoque vel quique* usque ad Sigon. quem *atque de exercitu* scribentem secuti sunt Modius et reliqui recentiores.

Qui eorum minime multa stipendia haberet] *Lege haberent.* Muretus. Recte, quamvis omnes libri in vulgatum consentiant. Sed *haberet* librarii dedisse videntur, ut proxime sequenti verbo *legeret* numero conveniret. Vide ad xxvii. 15. § 12. hoc lib. c. 11. § 10. c. 49. § 9. aliisque locis.

§ 11 *Multis in Italia contactis gentibus*] *Exactis gentibus* Lov. 5. et 6. a m. pr. *coactis gentibus* Mead. 2. *contractis gentibus* Voss. sollemni scribarum errore. Vide ad vi. 28. § 6. De usu vocis ‘contactus’ vide ad ii. 5. § 2. Mox *usura res erat* Mead. uterque, et Gaertn. *res usura erat* Lov. 2. 5. et 6. a m. pr. Vide ad viii. 31. § 2.

CAP. IX. § 1 *Qui nunciarunt*] *Qui nunciarent* Voss. Lov. 2. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. principes, pro quo Ven. 1498. præfert *nunciarunt*; quod adoptarunt Mediol. 1505. Mougnt. et post eam omnes recentiores. Crevierius has voces plane supervacuas censet, et ideo libenter reseca-

ret. § 3 *Si populo Romano socios defendere liceat*] *Forte libeat.* Muret. *Si liceat* potest esse, ‘si possit,’ ‘si ni-

hil impediatis.' Cic. de Off. 1. 26. 'Hæc præscripta servantem licet magnifice, graviter, animoseque vivere.' Et 11. 19. 'Licet tamen opera prodesset multis.' Duk. *Libeat*, ut Muretus conjecit, Lov. 4. et Harl. Et solent illæ voces in scriptis confundi. Vide ad xxv. 38. § 4. Hic tamen commode vulgatum defendi posse, Dukerus monuit. Eodem animo Jac. Perizon. margini Livii ad vocem *liceat* adscripsit, scil. per alia bella. Mox *qua facile* Voss. Lov. 4. et Mead. 1. *quibus facile* Harl. Mead. 2. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. principes: *cum quibus facile* Mead. 1. in margine. Frobenius 1535. *quæ* recte substituit.

§ 4 *Si qua re ad id bellum opus sit*] Ms. *si quæ res ad*. H. Vales. *Si qua re ad bellum opus sit* Hearnii L. 1. *si quam rem ad id bellum opus sit* Mead. ambo, et Gaertn. *si quæ res ad bellum opus sint* Voss. Lov. 1. 2. 5. 6. et apud Crevier. Victor. Ita 1. 41. 'Quæ curando vulneri opus sunt, comparat.' xxvii. 10. 'Cetera expedientibus, quæ ad bellum opus erant, consuli- bus.' Mox hoc cap. 'Pararentque, quæ ad bellum opus essent.' Sed et vulgatum ferri potest. Supra vi. 6. 'Nec dictatore unquam opus fore reipublicæ.' vii. 5. 'Opus sibi esse domino ejus convento.' xxiv. 9. 'Quum summo imperatore esse opus reipublicæ sciret.' xxvii. 10. 'Si pluribus opus esset, plures daturus.' xxxi. 13. 'Sibimet emtis (agris) opus esse.' Vide Perizon. ad Sanct. Min. iv. 15. p. 794.

§ 5 *Munera deinde legatis in singulos quina millia L. æris ex senatusconsulto missa*] Legendum *quinum millium æris*. Minutiora alia nec hic, nec alibi commemorabo. Gelen. Quina millia æris legatis dari, multis locis ostendit Livius, ut xxx. 17. de legatis Masanissæ. Legatis tamen Saguntinorum dena millia data xxviii. 39. forte ob ruinam urbis. Illa tam parva hic ac-

cessio *L. æris*, non video quid ad rem faciat: nisi quis scriptum contendat *quina millia ac quingenta æris*, quod equidem credo. Glarean. Hic exciderant voces aliquot pessimo exemplo in quibusdam edd. *Modius*. Voces nempe *missa*. *Quum delectum consules* exciderunt ex edd. Paris. 1573. et Francof. 1578. Eas *Modius* restituit. Ceterum *in singulos quinum millium quinquaginta æris* Voss. et Lov. 1. *in singulos qui non millium quinquaginta æris* Hearnii L. 1. *in singulos quinis millibus quinquaginta æris* Lov. 2. *in singulos quina millia quinquaginta æris* Lov. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et Hearnii N. Eo tamen animus inclinatur, ut Gelenii emendationem veram judicem.

Supplicationibus habitis jam, et obsecratione circa omnia pulvinaria facta] Id est inter supplicationes et obsecrationem, quod illæ feriæ sunt, hæc preces significat. Turneb. Advers. xxvii. 7. Supra c. 8. 'Supplicatio inde a consulibus in triduum ex senatusconsulto indicta est, obsecrationeque circa omnia pulvinaria Diis.' Differunt autem 'supplicationes' et 'obsecrationes' ut genus et species. Nam supplicationes erant vel 'obsecrationes,' quibus iram Deorum avertabant, eorumque favorem sibi conciliabant; vel 'gratulationes,' quibus Diis pro præstito favore gratias agebant. Ut autem hic 'supplicationes' et 'obsecrationes,' ita 'supplicationes' et 'gratulationes' junguntur viii. 33. 'Propter Q. Fabium civitatem in lætitia, victoria, supplicationibus ac gratulationibus esse.' Paillo ante *dilectum* Voss. Lov. 4. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad xxxvii. 51. § 7.

§ 7 *Ex incerta pecunia vovere debere, si ea pecunia non posset in bellum usui esse*] *Voveri debere* magis sibi placere, testatur Crevier. Certe ita mox sequitur 'Reponi statim debere.' Omnes tamen codd.

vovere tuentur. Conjicit etiam *verbis* seqq. aliquid mendi subesse; quæ tamen agnoscit exponi posse utcumque, si particulam *si* accipiamus pro 'siquidem.' Hanc autem statuit mentem pontificis: Voventur ludi ex pecunia, quæ ex ærario sumenda est. Nisi igitur statuta fuerit pecuniæ summa, eaque seposita, tota ærarii pecunia huic voti obligationi obnoxia videbitur, et publici ærarii usus in bellum nullus erit. Mox verbis proxime seqq. *reponique statim debere* Lov. 1. 2. 5. 6. *reponique statim deberet* Voss. Lov. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 9 *Quibus antea quinquennalia vota suscipi solita erant*] Hic *vota* intelligo, quæ censores in proximum lustrum suscipiunt, et nuncupant. Suet. Aug. cap. 97. 'Quum lustrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila eum sæpius circumvolavit, transgressaque in vicinam ædem super nomen Agrippæ ad primam literam sedit: quo animadverso vota, quæ in proximum lustrum suscipi mos est, collegam suum Tiberium nuncupare jussit.' Turneb. Advers. xxvii. 7. Hanc interpretationem non patiuntur verba, quæ paullo ante leguntur, 'ne quid prætermitteretur, quod aliquando factum esset: nam iis significatur, quinquennalia hæc vota fuisse extraordinaria, censorum vota autem erant ordinaria et perpetua. Itaque videndum est an Livius potius respiciat ad ludos mag-nos votivos, quos bello Punico secundo extra ordinem in quintum annum votos fuisse, si eodem statu respublica staret, xxii. 10. xxvii. 33. et lib. xxx. capp. 2. ac 27. tradidit. Hi ludi ut deinde suscepto bello adversus Antiochum et Perseum ex decreto senatus voti fuerunt xxxvi. 2. et xlii. 28. ita nunc eosdem in initio belli cum Philippo votos fuisse, probabile est. Duk.

§ 10 *Quantam tum, quum solveretur,*

senatus censuisset] Potest suppleri 'ad eas res,' id est ad ludos donaque, 'dandam;' ut l. xxxvi. c. 2. 'Donaque ad omnia pulvinaria dabuntur de pecunia, quantam senatus decreverit.' xxv. 12. 'Censuerunt Patres, &c. duodecim millia æris prætori ad rem divinam et duas hostias majores dandas.' Nec tamen displiceret, si librorum auctoritas adesset, *quantam*: nempe 'quanta pecunia' senatus tum, quum votum solveretur, ludos donaque 'facienda censuisset.' Lib. xxxiv. c. 44. 'Ver sacrum de integro faciendum arbitrato pontificum censuerunt, ludosque magnos, qui una voti essent, tanta pecunia, quanta assoleret, faciendos.' xlii. 28. addit præpositionem *ex*: 'Vovit consul ludos fieri, donariaque dari, quanta ex pecunia decresset senatus.' Duk.

CAP. X. § 1 *Gallici tumultus fama exorta est*] Ultimam vocem non agnoscunt Voss. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 2 *Excitis Sallyis, Iuvatibusque, et ceteris Ligusticis populis*] Pro *Sallyis*, quidam *Salluviis*, quidam *Salviis*, quidam etiam *Salassiis* habent, de quibus libro quoque v. cap. 35. mentio est. Cæterum Ilvates, quorum etiam libro seq. c. 31. meminit, in Liguria vix apud ullum authorem inveniri putato. Ilva enim insula est e regione Populoniæ in Thusciam, de qua Virgil. Æn. x. 173. 'ast Ilva trecentos Insula, inexhaustis chalybum generosa metallis.' Fortassis autem inde cum Liguriis exciti sunt milites. *Glarean. Ligustinis* habent vet. lib. et Græci *Αγυστινους* edunt. *Iluates Ligures* etiam alibi nominat, ut xxxii. 31. 'Inde in Ligustinos Iluates legiones ductæ.' Non sunt autem Iluates, qui Iluam insulam colunt, ut putat Glarean. ['Glareanus dubitavit, non adsernit.'] Quod ex his verbis Livii cognoscitur. xxxii. 29. 'Et jam omnia cis Padum præter Gallorum Boios, Iluates Ligurum, sub ditione erant.'

Sigon. Cluverius Ital. Ant. i. 7. pag. 50. et cap. 10. p. 78. *Statiellis*, quando *Salyi* nullo modo in ista historia locum habent. *Barberin.* et *Voss.* *Selinibus.* An *Celelatibus*? Lib. xxxii. cap. 29. 'Utraque Ligurnum et duæ gentis ejusdem civitates, *Celelates*, *Cerdiciates*que sese dediderunt.' *Sallyis* in prima Magontiacensi reperio. *Andreas* ad ultimum Ascensium *Selinibus.* J. F. Gron. *Selinibus* Lov. 1. 4. *Harl.* *Mead.* ambo, *Gaertn.* *Hearnii* N. et edd. Ven. 1498. ac *Mediol.* 1505. *Selanibus* Lov. 2. et 5. *Seluubus* Lov. 6. *Silenibus* *Hearnii* L. 1. *Statiellis* Cluverii ideo hic locum esse non posse, observat *Jac. Gronov.* Dissert. Epist. ad *Livii* loc. quæd. Geogr. ep. iv. pag. 32. quia non nisi post multa abhinc tempora ab *Statiellatibus* aliquid contra Romanos tentatum adfirmat ipse *Livius* XLII. 8. 'Statiellates, qui uni ex *Ligurnum* gente non tulissent arma adversus Romanos, tum quoque obpugnatos.' Pro *Ilvatibus* quidam legendum censent *Lituatibus*: quos errasse, et *Veliatibus* reponendum esse, docet *Cluver.* ll. ll. *Pighius* in Ann. ad an. MDCXCV. pag. 420. sub *Ilvatibus*, vel sub *Celelatibus*, quorum meminit XXXII. 29. latere suspicatur *Eleates*, memoratos in Fast. Capit. Triumph. ad d. ann. Tandem *Jac. Gronov.* loco laud. legendum censet *Sollinibus Iriatibusque*. 'Sollines' esse putat, qui ceteroquin 'Sollinienses' vocantur: quod autem *Ilvatibus* pro *Iriatibus* datum sit, errorem ex blæsa recitatoris lingua ortum existimat. *Ligustinis* denique, non *Ligusticis*, omnes scripti, et edd. ante *Mogunt.*

§ 4 *Ut obsiderentur tamen prius, quam expugnarentur*] Tantum temporis fuit his, inquit, ut ad obsidionem se pararent, ne hostes tam cito expugnarent oppidum, nisi obsiderent. Prius tamen obsessi sunt, quam mitti nuncius Romam potuerit. Est sane sermo non satis obviuus. *Glarean.*

Glareanus interpretatur, tantum temporis his fuisse, ut ad obsidionem se pararent, ne hostes tam cito expugnarent oppidum, nisi obsiderent: prius tamen obsessos, quam mitti nuncius Romam potuerit. At *Livius* dicit, famam *Placentinæ* cladis excitasse *Cremonenses*, ut clauderent portas, et præsidia per muros disponerent, nec sic ex improvviso caperentur, sed obsidione morarentur hostem, et nuntios mitterent auxilia petitum. Miserunt autem non ad 'populum,' sed ad 'prætorem Romanum,' ut *Sigonius*, et integre *Barberinus*, *Vossiannusque.* J. F. Gron.

Nunciosque mitterent ad populum Romanum] Satis constat legendum esse ad prætorem Romanum: quo de mendi genere supra etiam dictum est. Prætorem autem intelligit L. Furium Purpureonem. *Sigonius.* Ad P. R. *Hearnii* L. 1. ad populum Romanum *Harl.* et *Mead.* 2. pro quo recte viri docti ad prætorem Romanum, consentientibus reliquis scriptis meis, et *Hearnii* N. Sæpe compendium pr. R. id est prætor Romanus, vel simplex pr. id est prætor, abiit in p. R. id est populus Romanus. Vide ad VIII. 2. § 1. IX. 16. § 17. cap. 20. § 5. x. 26. § 6. c. 45. § 4. XXI. 25. § 8. XXII. 33. § 9. XXV. 41. § 8. XXVI. 15. § 8. cap. 24. § 7. XXX. 17. § 3. XXXI. 29. § 8. XXXIII. 2. § 4. cap. 14. § 6. XXXIV. 19. § 1. XXXVII. 50. § 9. et viros doctos ad *Suet. Cæs.* cap. 7. Contra p. R. abiit in pr. Vide ad x. 7. § 5. XXVIII. 27. § 14. et alibi.

§ 5 L. Furius Purpureo, qui tum provinciæ præerat, cetero ex senatusconsulto exercitu dimisso] Ita *Gronov.* vulgavit, et legunt edd. principes ante *Froben.* a. 1535. Verum ipse *Gronov.* ad XXXIV. 56. § 1. et in pr. ed. nott. ad h. loc. ex Mss. ita legendum ac distinguendum docet: L. Furius Purpureo tum provinciæ præerat: cetero ex senatusconsulto exercitu dimisso. Nec aliter non modo edd.

Frob. 1535. et reliquæ usque ad Gronov. verum etiam omnes codd. mei. Quare hanc lectionem revocavi.

§ 7 *Excidio coloniae Romanæ augeri hostium animos*] Vet. lib. *augere*: quod placet, quia dixit *objicere*. Sigonius. Vulgatum servant Lovel. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. Reliqui stant cum Sigonio: cujus emendatio si vera est, displicet tamen ratio, qua eam adstruere conatus est; quod nempe forma activa *objicere* præcesserit. Solent enim passiva activis subungi, et contra. Vide ad VIII. 34. § 9. Deinde hic etiam *excidio* contra codd. fidem dederat Clericus. Alterum itaque *excidio* restitui. Paulo ante *quadringentis millibus*, pro *quadraginta*, perperam Hearnii L. 1. Deinde *tanta sua clade*, omissa præcedenti copula *et*, Lov. 1. et Voss. *tantaque sua clade* Lov. 2. 5. et 6.

CAP. XI. § 1 *Cui in Etruriam ad conveniendum diem edixerat*] *In Etruria* editi ante Aldum, quod magis placet Crevierio, quia sequitur 'Arimini.' Verum vulgatum, quod in omnibus scriptis superest, præfero. Ut enim *adesse* requirit *Arimini*, ita *conveniendum* similiter *in Etruriam*, non *in Etruria*. Supra XXII. 11. 'Tibur diem ad conveniendum edixit.' XLII. 5. 'Corinthum, ut ibi deponerentur obsides, convenitur.' XLIII. 14. 'Tanta multitudo juniorum Romam convenit.'

§ 3 *Aut L. Furio prætori scriberet*] Nescio unde factum sit, ut *aut Q. Minutio prætori* legant Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii N. et edd. principes, quum tamen, *Q. Minucium* Bruttios sortitum esse, tradat Livius c. 6. et in sequentibus c. 21. recte *L. Furius* adversus Gallos profectus dicatur. Bene igitur ed. Mediol. 1505. reposuit *aut L. Furio prætori*, quod deinde Ascens. 1513. recepit, priori lectione in marginem rejecta. Paulo

ante § præc. Gronov. in pr. ed. nott. *ad comprimendum Gallicum tumultum*, pro *obprimendum*, conjecit: verum in iteratis curis optime omisit. Nam 'obprimere tumultum,' 'bellum,' est finire. Flor. III. 23. 'Civile bellum pene citius obpressum est, quam inciperet.' Hinc 'obprimere' et 'extinguere' junguntur apud Liv. lib. XXVI. c. 15. 'Se eam quæstionem obpressurum exstincturumque.'

Missis in vicem earum quinque millibus] Forte delendum *et in*. J. F. Gron. Puto ferri posse *in*. Sueton. Claud. c. 7. 'Præeditque non raro spectaculis in Cæii vicem.' Liv. III. 18. 'Ipse in locum vicemque consulis provolat.' Duk. Lib. XXXVIII. c. 48. 'Succedens in vicem imperii tui.' Sed *missis in vicem quinque millibus socium* Voss. Lov. 5. et 6. *Tò earum* deest etiam in Lov. 1. et Harl. Mox *quæ interim*, pro *qui*, Voss. Lov. 1. 2. a m. pr. Lov. 4. Mead. uterque, et Gaertn. Deinde *liberandam ab obsidione* Lov. 2. 6. a m. pr. et Mead. 2. Utroque modo Livium id verbum construxisse, vidimus ad VI. 20. § 10. Plures igitur codd. sequor, qui vulgatum servant.

§ 4 *Censuerunt, eosdem Karthaginem, ut nunciarent*] Mutilata lectio sic restituta: *Legatos item mitt. in Afr. censuerunt, eosdem Carth., eosdem in Numidiam ad Masanissam. Carthaginem, ut nunciarent*. Gelen. Verba quæ Gelenius restituit, non tantum exciderant ex edd. prioribus, verum etiam desunt in omnibus, quibus utor, codd. Errori causam dedit vocis *Karthaginem* repetitio. Vide ad IX. 11. § 11. Paulo ante *Legatos autem mittendos* Lov. 2. *Legatos inde mittendos* Gaertn.

§ 7 *Magnam partem eorum palam Karthagini obversari dici*] *Et magnam partem* Mead. 2. *aut magnam partem* Harl. a m. pr. *ac magnam partem* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. a m. sec. Mead. 1. Gaertn. et omnes edd.

usque ad Frob. 1531. quæ prima τὸ ἀομισηται, invitis omnibus Mss. meis. Voculam igitur perperam loco motam recepi. Deinde *Carthagine* ed. Camp. Male. Vide ad xxviii. 26. § 1. Præterea *observari* Harl. Mead. 2. et Gaertn. Vide ad vi. 17. § 4.

§ 9 *Nunciare præterea jussi*] Postrema vox supervacua esse videtur. J. F. Gron. Abesse quidem potest; dissentientibus tamen omnibus codd. servandam puto. Ita l. xxxii. c. 11. quum præmisisset, 'Equites, quoad loca patiantur, duci jubet:' multis interpositis per infinitivos, qui similiter pendent ex τῷ *jubet*, addit tandem, 'Nocte itinera fieri jubet.' Ubi similiter τὸ *jubet* omitti poterat. c. 26. 'Romæ vigiliæ per vicos servatæ; jussique circumire eas minores magistratus; et triumviri carceris lautumiarum intentiorem custodiam habere jussi.' Vide etiam ad xxxiv. 12. § 6.

§ 10 *Flagrante bello Italiæ*] Nonne Italia? xxii. 13. 'Quum omnia bello flagrarent.' Immo sic jam primæ edd. et credo mendam ex incuria ortam ita propagatam. Jac. Gron. Lectio, quæ recte Gronovio displicet, primum adparuit in postuma Gruteri ed. a qua omnes scripti in diversa abeunt. Ultima vox abest ab Hearnii L. 1. *flagrante bello in Italia* legunt Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. quomodo fere 'bellum exarsit in provincia' est xxxv. 2. *Flagrante bello Italia* Voss. Lov. 1. 5. 6. Victor. apud Crevier. et edd. omnes priores. Cic. ad Att. vii. 17. 'Totam enim Italiam flagrantem bello intelligo.' de Orat. iii. 2. 'Non vidit flagrantem bello Italiam.' Ita 'ardere bello' Liv. xxvi. 13. 'Quum hostis alienigena in Italia esset, et Hannibal hostis, et cuncta bello arderent.' xxviii. 24. 'Non dubitabant totam Hispaniam arsuram bello.' c. 44. 'Una et trajecisse me audietis, et ardere bello Africam.' xxxiii.

44. 'Mox bello Græciam arsuram fuisse.' xxxvi. 7. 'Etruriam, Liguremque et Galliæ Cisalpinæ oram bello ardere.'

Peterent, ut ad id bellum mitteret auxilia] Livius scripserat, *Petere, ut ad id bellum mitteret*. Pendet enim verbum *petere* a præcedente *jussi*. J. F. Gron. Ita demum Froben. edidit a. 1531. Verum nullus est codd. qui vel ei, vel Gronovio favet: *petendique* legit Lov. 2. quomodo librarius dedisse videtur, quod præcessit *trajiciendi*. *Petereque* Mead. 2. Vide ad xxxiv. 3. § 2. *Peterentque* Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. Mead. 1. Harl. Gaertn. Hearnii L. 1. N. et edd. priores. Quod cur invitis omnibus libris mutetur, causa non est. Vide ad c. 8. § 8. Mox *mitterent* Voss. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad cap. 8. § 10. *Mitterentur* Lov. 2.

§ 11 *Toga purpurea, et palmata tunica cum eburneo scipione, et toga prætextata cum curuli sella*] Ad lucem hujus loci faciunt, quæ scribit Lipsius ad Nic. Florentium in hæc verba. Legebam here v. 5. apud Valerium de Scipione Africano, 'Itaque clarissimorum cognominum alterum sumpsit, alterum dedit: triumphique prætextam hujus excepit, illius tradidit.' Item vii. 1. de Metello, 'Consulatus decus, imperatoriam potestatem, speciosissimi triumphi prætextam largita est.' Rectene utrobique et vere de *Prætexta*? quam tribuit aperte, ut vides, triumphantibus, et facit eam honoris ejus propriam velut notam. At falso, nisi fallunt me consensu cæteri scriptores. Quis enim libavit modice scripta aut ritus veteres, qui nesciat, prætextam puerorum, sacerdotum, et magistratum fuisse? Quin adeo illa triumphantium non propria, ut diserte removeant et discriminant scriptores. Plutarch. in Mario p. 412. Καὶ παρῆλθε μὲν εἶτε λαθὼν αὐτὸν εἶτε τῇ τύχῃ χρώμενος ἀγροικότερον ἐν τῇ θριαμβικῇ κατασκευῇ ταχὺ δὲ τὴν βου-

λὴν ἀχθεσθεῖσαν αἰσθόμενος ἐξανέστη, καὶ μεταλαβὼν τὴν περιπόρφυρον αὐθις ᾗλθε. Nam περιπόρφυρον ipse et ceteri Græci, ut scis, dixerunt *Prætextam*. Tacitus XII. 41. 'Ludicro circensium Britannicus in prætexta, Nero triumphali veste transvecti sunt.' Certe alia omnino et augustior triumphorum illa vestis, nec prætexta solum purpura, sed intexta, addito etiam auro. Livius I. XLV. c. 39. 'in curru scandentes Capitolium auratos purpuratosque,' de triumphantibus dixit. Appian. in Punic. p. 36. iisdem tribuit πορφύραν, ἀστέρων χρυσῶν ἐνφασμέναν. Atque hæc est, quam dicere 'togam pictam,' aut 'palmatam,' (exempla tibi notissima) 'prætextam' nunquam. De Valerio igitur quomodo expedis? Librariorumne hic aliqua fraus? nec enim ipsius error esse potest in re sensibus oculisque tam prompta. Quod si fraus, sane audax, nec nisi audaci aliqua manu tollenda: juva me, et, an *pictam*, an *palmatam* falsæ illi *prætextæ* substituam, mone. Sententiam tuam aut, cum ad nos veneris, audiam, aut, si id longius fiet, legam. Cura quidem et cogitatione tua dignissimus uterque locus videtur; in quo hoc quoque me offendit, quod Pighius noster nihil offendit. An vobis antiquariis omnia plana? doce, doce. Modius. Cl. Valesius in Ms. invenit eburneo sceptro. Itidem mihi in Th. obvenit. Jac. Gron. Nec aliter Voss. et Lov. 1. 5. ac 6. cum edd. Rom. a. 1472. Camp. ac Parm. quod tamen ex glossa esse videtur. Supra xxx. 15. 'Ibi Masinissam, &c. sella curuli et scipione eburneo, toga picta et palmata tunica donat.'

§ 12 Si quid ei ad firmandum] Puto sibi, ut intelligatur ipse Masinissa. J. F. Gron. Nihil mutandum censet Doujatius eo prætextu, quod ei non raro hoc sensu sumatur. Sed vellem ex hujus ætatis scriptoribus quædam notasset exempla. Quæ enim Voss-

ius adfert Gramm. VII. 56. omnia sunt recentiorum, nisi unum illud Cic. de Off. III. 22. 'Perfuga ab eo venit in castra Fabricii, eique est pollicitus, si præmium ei proposuisset, se eum veneno necaturum.' Verum ibi nunc in optimis edd. legitur *sibi proposuisset*; idque se in pluribus Mss. reperisse Manutius testatur. An igitur accipiendum *judicasset* non ipse Masinissa, sed populus Romanus? Vix puto.

§ 13 Et culpam omnem in fraudem Karthaginiensium avertentes] Copula et exsulat a Voss. et Lovel. 1. ac 5. Abesse etiam posset, si *avertentes* mutare liceret in *avertendo*. Mox § 15. *bello lacescente Romanos*, pro *lacsessentem*, Voss. Lov. 2. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 16 Nominis ejus honorem, &c. dare populum Romanum consuesse] Vide Spanhem. Diss. de Præst. et Us. Numism. VIII. p. 476. Sed quum dicunt *consuesse*, ita loquuntur, quasi hoc dudum ita factitatum fuerit. Masinissam a Scipione 'regem' appellatum scribit Livius xxx. 15. Idem forsitan ante datum fuerat Hieroni, quod ex Polyb. I. 16. quodammodo videtur colligi posse. Aliorum exempla non habeo, et suspicor Livium magis ex posterioris, quam illius temporis consuetudine hoc senatui tribuere. Duk. *Consuevisse* Lovel. 2. et 6. a m. sec. Mead. 2. et Harl. *censuisse* Voss. et Lov. 1. Reliqui *consuesse*. Vide ad IV. 45. § 4.

§ 17 Liberum arbitrium eis populo Romano permittente] Voss. et Buslid. *ejus*. Quare Rubenius legebat et *permittenti*; ut sit, si liberum ejus dandæ arbitrium populo Romano Vermina permittat. Vide xxviii. 34. et hoc lib. c. 19. J. F. Gron. *Liberum arbitrium ejus* etiam Lov. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. Rom. 1472. Camp. Parm. et quædam aliæ. Eamdem lectionem Crevier. quoque in Victor. et ed. Rom. prin-

cipe invenit; qua, juncta insuper Rubenii conjectura, nihil certius pronunciat, adscripto loco Livii c. 19. 'Is (Vermina) &c. legatis obviam progressus, ut scriberent ipsi, quas vellent, pacis conditiones, permisit.' Paulo ante *pacis dentur leges* Lov. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 18 P. Lucretius] Lectio hæc nata est ex ultima Gruteri ed. quam recentiores omnes nimis patienter tulerunt, quum et edd. antiq. et Mstis adversetur. Prænomen omittitur in Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *Sp. Lucretius* legunt Lov. 5. et Harl. cum omnibus, ante illam Gruteri, edd.: quod unice verum est, et pristino loco restitui. Circa hæc enim tempora nullus memoratur P. Lucretius, quum tamen honore functum indicari ex collegis Terentio Varrone et Octavio colligam; quorum ille consularis, hic prætorius est. At *Sp. Lucretius* prætor memoratur xxviii. 38. Paulo ante *Si quid de his addi, dein mutari vellet* Voss. *Si quid de his addi, immutari vellet* Lov. 1. *Si quid de his addi, demum deinde, mutarive vellet* Lov. 6. de iis, pro ad eas, Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

CAP. XII. § 2 *Non cessari ab sacrilegiis*] Vetus lectio *ab sacrilegis*. Gelen. Ita Frob. 1535. ex mente Gelenii edidit. Sed mox quadriennio post Basil. *ab sacrilegiis* revocarunt; quod servarunt omnes recentiores, et in Mss., quibus usus sum, etiam superest. Silius vi. 477. 'a duro cessavit munere Martis.' Sæpe pro duplici *ii* unicam scripserunt librarii. Vide ad xxxvi. 19. § 2.

§ 3 Cn. Aurelio consuli] Ita Modius primus edidit, quod a sequentibus omnibus editoribus servatum, recte Crevier. in C. Aurelio mutavit. Vide ad c. 4. § 4.

Quæstionem de expilatis thesauris] *De exspoliatis thesauris* Voss. quo verbo in sacrilegio Plemirii usus est

Val. Max. i. 1. 9. 'Q. Plemirii, legati Scipionis, in thesauro Proserpinæ exspoliando sceleratam avaritiam justa animadversione vindicavit.' De eodem vide ad xxxviii. 14. § 10. Hic tamen pro glossemate habeo. Reliqui enim codd. in vulgatum consentiunt. Eadem autem verba librarii etiam commutarunt apud Sall. Jug. c. 31. 'Taciti indignabimini ærarium expilari:' ubi vide Cortium.

§ 4 *Fieri caussa expiandæ violationis ejus templi*] Lib. xxxix. c. 14. 'Ne quis, qui Bacchis initiatus esset, coisise aut convenisse caussa sacrorum velit.' xl. 41. 'Caussa ignominia, uti semestre stipendium in eum annum esset ei legioni, decretum.' Ibidemque c. 44. 'Ne major (pecunia) caussa ludorum consumeretur.' Puto tamen delendum esse τὸ *caussa* hoc loco, ut ab interprete additum. J. F. Gron. *Cura*, pro *caussa*, est in Lov. 6. et Mead. utroque: *curæ* in Gaertn. *curam* in Voss. et Lov. 1. ac 4. Vide ad ix. 29. § 1. Circa in Lov. 2. et Harl. *Vox caussa*, quam Gronov. delendam conjecit, sæpe a Livio per ellipsin omittitur. Supra iv. 30. 'Cernentes in omnibus vicis sacellisque peregrina atque insolita piacula pacis Deum exposcendæ.' viii. 6. 'Placuit averruncandæ Deum iræ victimas cædi.' xl. 52. 'Petiit ab senatu, ut sibi dedicationis templorum, &c. pecunia ad ludos decerneretur.' Quomodo etiam exponendum docui Livium iii. 62. § 6. Similiter locutus est Tacit. Hist. iv. 42. 'Accusationem subiisse juvenis admodum, nec depellendi periculi, sed in spem potentia videbatur.' Lactant. Div. Instit. i. 1. 'Nullus enim suavior animo cibus est, quam cognitio veritatis; cujus adserendæ atque inlustrandæ septem volumina destinavimus:' ubi nihil muto. Sæpissime autem librarios perperam hanc vocem vel addidisse, vel omisisse, constare potest ex illis quæ notantur ad viii. 6. § 11.

IX. 30. § 8. XXI. 45. § 1. XXII. 33. § 11. c. 38. § 4. XXXV. 38. § 14. XL. 7. § 8. et Epit. Liv. l. cxx. Adde viros doctos ad Sall. Catil. c. 4. Jug. c. 88. ad Vell. Pat. I. 12. et II. 20. ad Val. Max. III. 7. 1. Langium ad Cic. de Amic. c. 2. Davis. ad Cic. de Nat. Deor. I. 21. et Arntzen. ad Aur. Vict. de Vir. Instr. c. 1. Quum tamen omnes codd. vel ipsam illam vocem, vel aliud ejus loco constanter servant, cur a recepta lectione recedemus?

§ 5 *Cælum arsisse afferebant*] *Asserebunt* Gaertn. ob literarum s et f similitudinem. Vide viros doct. ad Plauti Rud. III. 3. 3. et ad Cæs. B. Civ. III. 15. Adde ad XXII. 28. § 10. Mox § seq. *Lavini*, *Lavinii*, et *Lanuvinii* multi ex scriptis et editis. Sed perperam. Juno enim Sospita non *Lavinii*, sed *Lanuvii* colebatur. Vide ad VIII. 13. § 7. Tum *annunciabatur*, pro *nunciabatur*, Lov. 1. Male. Nam modo hoc cap. 'Prodigia etiam sub idem tempus pluribus locis nunciata acciderunt.'

§ 7 *Equus cum quinque pedibus*] *Vetus lectio equuleus*, non *equus*. Gelen. *Equus* est in Lov. 2. 6. a m. pr. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *eculeus* in Voss. et Lov. 4. *equuleus* in reliquis, ut et in edd. Camp. et Rom. 1472. Supra XXIII. 31. 'Bos equuleum peperit.' XXX. 2. 'Equuleus Reate cum quinque pedibus natus.' XXXII. 1. 'Equuleum cum quinque pedibus, pullos gallinaceos tres cum ternis pedibus natos esse:' ubi tamen omnes mei et Hearnii Mss. *equum*.

§ 8 *Errantisque in alienos fœtus natura visa*] *Errasseque in alienos fœtus natura visa* Voss. et Lov. 2. *errasse quoque in alienos fœtus natura visa* Lov. 6.

§ 10 *Sicut patrum memoria Livius*] De ea re dixit l. XXVII. c. 37. in a. LXXVII. Cur autem *patrum memoria* carmen a Livio conditum dicat, quod septem annis ante hoc tempus factum fuerat, mihi non liquet. Duk.

CAP. XIII. § 1 *Ex bonis noxiorum in thesauris reposita*] *Scripti thesauros*. Ut et XXIIX. 19. 'Duplamque pecuniam in thesauros reponi.' J. F. Gron. In thesauros etiam omnes mei cum Hearnii L. 1. et N. quomodo etiam hic Pall. et Barber. codd. habere, monuerunt Gebh. et Gron. ad d. lib. XXIIX. 19. § 7. Vide ad I. 18. § 8. Paulo ante *pervestigatum Minucio*, omissis mediis vocibus, Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 2 *M. Valerio et M. Claudio*] Dedi hanc gratiam editioni principi, ut *et* et immissum ab posterioribus denuo abigerem, pro more usitato ab Romanis et Livio; quamvis, si modo credimus eam particulam in scriptis exstare, non parum verear relictum fuisse ab Livio *Marcis Valerio et Claudio consulibus*. Jac. Gron. Vide ad IV. 47. § 1. x. 1. § 7. et c. 40. § 7. Verum copulam ignorant omnes scripti et edd. principes. Vide ad II. 17. § 1. Prima eam adscivit ed. Mediol. 1505.

Tertia pensio debebatur] Anno belli secundi Punici nono in ærarium pecunia a privatis data erat, ut XXVI. 36. refert hic author. De ea inde anno decimoquinto ejusdem item belli constitutio facta erat, ut tribus pensionibus ea pecunia solveretur: primam præsentem ii consules, qui tum essent, duas alteras tertii ac quinti consules numerarent. XXIIX. 16. Anno igitur decimoseptimo altera pensio debebatur, sed de ea nihil meminit Livius superiore decade; ut credam in hunc dilatam annum. Debebatur igitur tertia pensio, et secunda nondum soluta erat: hic igitur pro tertia solvitur secunda, et libro deinde XXXIII. c. 42. tertia. Glar.

§ 4 *Quid aliud quam publicam, pro beneficio*] *Pet. publicam tam pro beneficio*. Oxonienses, Barberin. Naud. duo Veneti, *publicatam pro beneficio*.

Vere et eleganter. Invidiæ causa appellatur quasi confiscata, in publicum redacta. *J. F. Gron.* Quem etiam vide *Obs.* iv. 23. p. 358. Et ita est in *Voss. Lov.* 1. 2. 4. *Harl. Mead.* 1. *Gaertn.* et *Hearnii* L. 1. ac *N.* De errore priorum edd. vide ad x. 37. § 2.

§ 5 *Nec tamen solvendo ære alieno respublica esset*] Hoc defendere conatur *Pintianus Parerg.* i. 15. *Budæus* ad l. 9. D. de Pollicitat. legit *æri.* Eum sequitur *Voss.* de Construct. c. 12. Et sic citat *Sanctius Min.* iv. 4. voce 'æs alienum:' quod rectum esse credo. *Duk.* Eamdem lectionem probavit etiam *Crevier.* Paulo ante *Quum privati*, omissa media vocula, *Voss.* *Quum hi privati* *Lov.* 1.

§ 6 *Magna pars eorum agros vulgo venales esse diceret*] *Dicerent* legendum esse, monet *Gronov.* ad xxxvi. 16. § 6. De qua constructione vide ad v. 38. § 5. Omnes tamen scripti et editi vulgatum servant. Mox *emti opus esse*, pro *emtis*, *Voss.* *Lov.* 1. 4. 6. *Harl. Mead.* uterque, et *Gaertn.* *emto opus esse* *Lov.* 2.

§ 7 *Testandi causa publicum agrum esse*] *Estandi* *Voss.* *Mead.* ambo, et *Lov.* 6. a m. pr. *ostentandi* a m. sec. *extandi* *Level.* 2. *Harl.* et *Gaertn.* Mox § seq. *Læti eam conditionem accipere* *Mead.* 2. *Læti eam conditionem accipere* *Voss.* *Læti etiam conditionem accipere* *Lov.* 1.

§ 9 *Trientius Tabuliusque is ager*] Quare *Trientius* appellatus sit, causam subnectit, sed conjectu facilem: alteram omittit, quam nec *Livio* notam fuisse puto; alioqui enim adjunxisset. Sit igitur unicuique liberum de ea re comminisci, quod velit. *Glar.* *Vet. lib. Trientius, Tributumque.* Ex quo conjeci legendum esse *Trientius Tributiusque.* Alioquin nulla causa exstat cur *Tabulius* is ager vocatus sit: at quia pro tertia parte pecuniæ tributus erat, *Trientius Tributiusque* est dictus. *Sigon.* Legi, ut

opinor, debet *Trientius Tributiusque is ager.* *Turneb.* *Advers.* xxvii. 7. Ego vulgatam lectionem retineam, et dici putem a trientibus tabulis creditorum, in quibus prima quidem et secunda pensio erat acceptilata, tertia vero restabat reliqua. *Klock.* Causam, quare *Tabulius* is ager dictus sit, nec *Livio* notam fuisse putat *Glareanus.* Ergo *Sigonius*, quia in libro quodam *tributumque* invenerat, legit *Tributusque.* *Turnebus Tributiusque.* Nobis inventum nihil tale, et *Trientium Tabulumque*, vel deleta copulativa *Trientium Tabulum*, et *Trientabulum* contractius appellatum existimamus, qui pro trientibus tabulis, pro triente tertio tabularum, pro tertia parte tertiaque pensione ejus, quod tabulis publicis debebatur, datus erat. Hoc *Livius* non modo non ignorabat, sed etiam satis significat. Adde *Observ.* iv. 23. p. 358. *J. F. Gronov.* *Turenium Tabulumque* *Voss.* *tenō tabulumque* *Lov.* 1. *triēniū pabulū* *Lov.* 2. *Mead.* 1. in margine, et *Gaertn.* *trienium pabulum* *Lov.* 6. et *Mead.* 2. *trienium tabulum* *Mead.* 1. in contextu, et *Hearnii* L. 1. *trie. n. tabulumque* *Lov.* 4. *Triēn. tabulumque* *Hearnii* *N.* quomodo corrupte pro *Trientabulum*, vel *Trientabulumque* datum esse, *Hearnius* existimavit.

CAP. XIV. § 1 *Paludatus cum lictoribus profectus ab urbe*] *Paludatis lictoribus* *Lov.* 2. 4. 5. 6. *Harl. Mead.* uterque, *Gaertn.* *Hearnii* L. 1. et edd. antiqq. Sed recte, lectione hac rejecta, vulgatum *paludatus* defendit *Gronov.* ad xli. 10. § 5. *Paludatus lictoribus profectus* *Voss.* et *Lov.* 1. sine præpositione, quam sæpe omittimus ad xxii. 9. § 5. Mox *Brundisium*, et § seq. *Brundisio* *Lov.* 2. Vide ad xlii. 17. § 2.

§ 2 *Navibusque ex classe consulis Cornelii lectis*] *Ex classe C. Cornelii* *Lov.* 2. 4. 6. a m. sec. *Harl. Mead.* uterque, et *Gaertn.* Tum *electis* *Voss.* *Lov.* 1. 2. 6. *Harl. Mead.* uterque, et

Gaertn. Vide ad xxviii. 42. § 5. Mox *trajicit* Voss. et Lov. 1.

§ 3 *Ibi ei præsto fuere Atheniensium legati, orantes, ut se obsidione eximeret*] *Ibi et præsto Ath. legati* Voss. *Ibi et præsto fuere Ath. legati* Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *Ibi præsto fuere Ath. leg.* Harl. Tum *Ath. legati, ut se obsidione eximerent* Voss. et Lov. 1. Ita ix. 15. § 3. 'Legatos misere ad consulem Romanum, ut absisteret obsidione.' Eodem modo 'dicentes,' 'nunciantes,' ac similia sæpe per ellipsin omitti, vidimus ad iv. 45. § 6.

C. Claudius Centimalus, cum viginti longis navibus, et militum copiis] *Cento*, non *Centimalus*, quod Fulviorum cognomen est, Gelen. *Centho* ex Capit. lapid. *Sigon. Centimalus* est in Harl. et Mead. utroque. *Centimallus* in Lov. 2. *Centumalus* in Gaertn. et Lov. 6. a m. sec. *Centum* in Voss. et Lov. 1. ac 4. *Cen* in Lov. 5. *C.* id est *Centum*, in Lov. 6. a m. pr. *T. Claudius Centumalus* memoratur apud Cic. de Off. iii. 16. et Valer. Max. viii. 2. 1. Verum, apud Cic. *Ti. Claudius Centho* legendum esse, conjicit Langius. *Ap. Claudius Centemmanus* obcurrit apud Pomponium l. 2. § 36. ff. de Orig. Jur. quem varie vexant, ac defendunt docti interpretes. Quum tamen viri docti 'Centimali' cognomen hoc loco repudiarint, non cum Gelenio *Cento* recepi, sed *Centho* cum Sigonio, quem etiam vide ad xxii. 34. § 1. Præterea vocem excidisse, et *exiguus* vel *parvis militum copiis* legendum, existimat Crevier. idque firmat ex verbis seqq. 'neque enim ipse rex Athenas obsidebat,' quibus rationem contineri putat, cur necesse non fuerit valida auxilia Athenas mittere. *Navibus et militibus* legit Lov. 5.

§ 4 *Cum Rhodiis et Attalo navalibus certaminibus, neutro feliciter prælio, vires expertus*] Bis Philippus navali prælio cum Rhodiis et Attalo decer-

tavit, primo ad insulam Laden a. 2. Olymp. cxliv. iterum anno seq. ad insulam Chium. Vide Vales. ad Excerpt. Peiresc. p. 14. Ceterum Crevier. unam hic vocem deesse, unam superesse, ac legendum existimat *duobus navalibus certaminibus, neutro* (sc. certamine) *feliciter, vires expertus.* Mox § seq. *Sed ei animos faciebat* Lov. 2. et Harl. *Sed enim animos faciebat* Mead. 2. Vide ad xxxvi. 12. § 8. Deinde *divisæque cum eo*, omissa vocula *jam*, Voss. et Lov. 1.

§ 6 *Contraxerant autem sibi cum Philippo bellum*] Superest sibi. Gelen. Edebatur *Contraxerant autem sibi.* Sustulit ultimam vocem Gelenius, hoc tantum præfatus, superesse. Id scripti a nobis inspecti negant. Lib. v. c. 52. 'In singulas noctes tantum sibi reique publicæ piaculi contrahet.' xxiv. 42. 'Qui contraxerant eis cum Carthaginiensibus bellum.' Plinius xi. 19. 'Aliquando et ipsæ mortis sibi contrahunt causas.' J. F. Gron. Pronomen *sibi* etiam omnes, quibus usus sum, codd. tuentur. Mox § seq. *τὸ Cereris exsulat* a Voss. et Lov. 1.

§ 9 *Hostiliter factum gens Acarnanum*] Ita primus Frob. 1535. edidit. Priores legunt *hostiliter gens Acarnanum factum.* Nec aliter est in Lov. 2. 4. 5. Mead. utroque, et Gaertn. *hostiliter factum*, inter utraque vocabula lacuna relicta, Lov. 1. ut et ipse ita invenisse videatur. *Hostiliter Acarnanum factum* Voss. *hostiliter Acarnanum gens factum* Lov. 6.

§ 10 *Irritatio animorum*] Mss. omnes cum Th. interjiciunt *finem.* Lege et *irritatio quidem animorum.* J. F. Gronov. *τὸ finem* interjiciunt etiam Voss. Lov. 1. 4. Mead. 1. et Hearnii L. 1. ac N. *irritatio siñe animorum* Lov. 2. *irritatio quidem animorum*, ut Gronov. conjecit, Mead. 2. Paullo ante *τὰ exercitus* primo non adparent in Harl. Deinde *ferro igneque* Lov. 2. et Mead. ambo. Sed vide ad iv. 9. § 8. Denique *in Macedonium rediit*

Voss. Lov. 1. et 6. in contextu.

§ 11 *Secuti cedentem in Macedoniam Philippum*] Th. et S. Victoris persecuti, non secuti. J. F. Gron. Eam lectionem recte Crevier. in contextum recepit. Similiter enim præferunt non tantum omnes omnino mei, et Hearnii L. 1. ac N. verum etiam edd. vett. pro quo demum Frob. a. 1535. subposuit *secuti*.

Rex Piræum renovandæ, &c.] Confer. Polyb. Exc. Legat. num. III.

§ 12 *Cadini prope ipsi exciti sedibus suis, exceperunt*] Quid apud Athenienses *Cadini* essent, haud facile dixerim. Reperio tamen apud Sicyonios *Carnos*, non *Cadinos*, sacerdotes summa rerum potitos. *Sabellicus*. De *Diis* Polyb. Exc. Legat. III. nihil dicit. Videtur accipiendum de simulacris Deorum honoris causa prælatis, ut apud Herodian. VIII. 7. 'Sacerdotum' quoque mentio olim non erat in Polyb. I. d. sed legebatur οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες μετὰ τῶν ἱππέων. Sed hoc Fulv. Ursinus recte emendavit μετὰ τῶν ἱερέων, idque et interpretes Polybii, et Jac. Gronovius merito probarunt, frustra dissentiente Rutgersio Var. Lect. IV. 2. *Duk*. In antiq. edd. legitur *Cadmi prope ipsi*, quod superest etiam in Voss. Lov. 6. Mead. 2. et Gaertn. *Cadini* in Lov. 1. ac 2. *Cadim* in Lov. 4. Harl. et Mead. 1. *Cadnim* in Lov. 5. Vestigia harum lectionum eo ducunt, ut credam, Livium scripsisse ac *Divi prope ipsi*, quemadmodum etiam Mediol. a. 1505. mox Ascens. a. 1513. et reliqui ediderunt usque ad Froben. qui a. 1535. ac *Dii prope ipsi* substituit. Ideo vero *Dii*, sive *Divi prope ipsi exciti sedibus suis* dicuntur, quia Attalo Athenas ingresso omnia templa patuerunt, omnibusque aris victimæ adstiterunt, referente Polyb. I. laud. Deinde *excitis ædibus suis* Voss. et Lov. 1. *exciti ædibus suis* Lov. 5. et edd. antiq. *sedibus* demum Aldus dedit. Vide ad v. 42. § 1. Tum acceperunt Lov. 1. 2. 4. 6.

Delph. et Var. Clas.

Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad x. 18. § 9. Paulo ante *sacerdotes infulis suis*, sine præpositione, Voss. Lov. 1. 4. 6. Harl. Gaertn. et Mead. 1.

CAP. XV. § 2 *Significationibus adclamationibusque*] Lib. XXXV. cap. 43. 'Exceptus ingenti favore multitudinis cum plausibus clamoribusque, et quibus aliis lætitia effusa vulgi significatur.' Græce ἐπισημαστας vocant. Vide Victor. ad Cic. ad Att. I. 16. *Duk*.

§ 3 *Quæ missæ in concionem recitatae sunt*] Th. *recitataeque sunt*. XXXIV. 61. 'Conspectæ tabellæ demptæque et lectæ.' v. 12. 'Collatum obedienter missumque ad exercitum est.' Alioqui scio placuisse sæpe Livio ἀσύνδετα. Jac. Gronov. Eam lectionem recepi. Ita enim non tantum Lov. 2. 4. 5. 6. a m. sec. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. verum etiam omnes edd. usque ad ultimam Gruteri, quæ copulam eiecit. Mox hoc cap. 'Naves captas nuper a Macedonibus recuperatasque remisant?' ubi etiam male Lov. 5. copulam non agnoscit.

In civitatem sociam] Legendum suam. Gelenius. Vet. lib. *civitatem sociam*. Recte: loquitur enim Attalus, atque Athenas *civitatem sociam* appellat. *Sigon*. *Suam* Lov. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. antiq. Sed ea vox omittitur in Voss. Lov. 1. 2. 4. et 6. Postea Mog. *sociam* dederunt; quod a Gelenio mutatum recte Sigonius iterum restituit. Epit. Liv. I. XXXI. 'Tenuit auctoritas Patrum, ut sociæ civitati ferri opem populus quoque juberet.' Infra hoc lib. cap. 24. 'Quo quum esset nunciata clades sociæ urbis.' Ibid. 'Ad deformem spectaculum semirutæ ac fumantis sociæ urbis quum venisset.' c. 31. 'Ad conquerendas Philippi injurias in tot socias nobis urbes.' XXXII. 40. 'Ne sine aliqua munificentia præteriret civitatem sociam atque amicam.'

Ad postremum adhortatio capessendi

Livius.

belli] Legendum *capessendum bellum*, non *capessendi belli*. Gelen. Vet. lib. *adhortatio capessendi belli*. Sigon. Hanc lectionem servare etiam suos L. 1. et N. Hearne monuit. Sed *capessendi belli* legunt omnes mei, cum edd. usque ad Ascens. 1513. Mox *si tum cessarent* Voss. Lov. 5. et edd. antiq. pro quo Froben. 1535. *cessassent* substituit; quod superest in scriptis reliquis.

§ 5 *Beneficium, quod naves longas quatuor in portu Atheniensium captas nuper, &c.*] In portu de suo aliquis adjecit. Gelen. Voces illas ex scriptis solus Lov. 5. ostendit. Deinde *naves longas tres* Lov. 2. 4. 6. a m. sec. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Præterea *beneficium: longas quatuor Atheniensium captas* Voss. *beneficium: longas Atheniensium naves captas* Lov. 1. Commode certe legi posse videtur *recens erat beneficium: longas quatuor, vel tres Ath. naves captas a Mac. rec. remiserant*. Posset et numerus navium omitti, quem etiam omisit Polyb. in Exc. Legat. num. III. διὰ τὸ κακέινους αὐτοῖς χωρὶς τῶν ἄλλων, τὰς τε ναῦς ἀποκαταστήσαι τὰς αἰχμαλώτους γενομένας, καὶ τοὺς ἄνδρας.

§ 6 *Honores regi primum Attalo inmodici, deinde et Rhodiis habiti*] Vox *Attalo* nonnihil suspecta est. Duk. *Vocula et non adparet* in Voss. et Lov. 6.

De tribu, quam Attalida adpellarent] *Attalidam* Lov. 4. 5. 6. et edd. principes: pro quo *Attalidem* substituit Ascens. a. 1513. *Attalida* Frob. a. 1535. Græcis vocatur φυλὴ Ἀτταλὶς, Ἀτταλική, vel Ἀτταλία.

§ 7 *Corona aurea virtutis gratia donatus*] Legendum *virtutis ergo*, non *gratia*. Gelen. Ita omnes postea ediderunt usque ad J. F. Gron. qui priorem lectionem restituit. Ea autem in omnibus meis superest. Mox *se recipit* Voss. Lov. 4. et Mead. 1.

§ 8 *Rhodii etiam ab Ægina, inde per insulas Rhodum navigarunt*] Legen-

dum *Rhodii Ceam ab Ægina*, non *etiam ab Ægina*. Gelen. Vet. lib. *Rhodii cum jam ab Ægina*. Item *Rhodii etiam ab Ægina*. Hinc ego *Rhodii Ciam ab Ægina*. Insula autem est *Cia* opposita *Eubææ*, Ptolemæo auctore III. 15. *Sigon*. Scribendum *Ciam*, non *Ceam*, ex Polybii fragmento III. in quo est, Ἀνήχθησαν εἰς τὴν Κλον ἐπὶ τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου. Est autem *Cia*, ut Ptolemæus docet, insula *Eubææ* opposita. Ursin. Vide Ursin. eundem ad Polyb. Exc. Legat. num. III. *Rhodii coram ab Ægina* Voss. et Lov. 1. 2. et 6. *Rhodii etiam ab Ægina* Lov. 5. *Rhodii Sceniam ab Ægina* Harl. *Rhodii Sciam ab Ægina* Mead. 1. et Gaertn. *Rhodii Ceiam ab Ægina* Lov. 4. et Mead. 2. Incolæ hujus insulæ dicti sunt '*Ciani*,' de quibus vide *Sigon*. ad c. 31. § 4. Eadem autem est insula *Cea*, *Ceos*, *Cia*. Vide *Cellar*. Geogr. Ant. II. 14. 830. Mox *Rhodum* deest in Voss. et Lov. 1. ac 6.

Andrum, Parumque, et Scyrum] Legendum *Parumque, et Cythnum*, non *Scyrum*. Gelen. Et *Cinum* Voss. Lov. 2. 4. 5. et Mead. ambo, cum edd. Camp. et Rom. 1472. et *Cyanum* ed. Parm. et *Cydnium* Harl. et edd. proximæ, *Mediol*. 1480. *Tarvis*. utraque, et aliæ: et *Civium* Gaertn. et *Aporum* Hearnii L. 1. τὸ *Cythnum* deest in Lov. 1. et *Scyrum* primum inveni in ed. Mogunt.

§ 9 *Et neque illos excire ad arma potuit*] Oratio hujus periodi scabra et aspera est meo judicio. Lenius fluxuram puto, si liceret legi, *sed neque illos excire ad arma potuit, &c. et ipse Rhodique quum, si institissent tunc Philippo, e. l. p. s. G. t. habere potuissent; patiando, &c. bellum aluere*. Duk. *Ad arma excire* Lov. 5. Deinde *composita cum Philippo libertate* Voss. et Lov. 1. Deinde voces *et ipse Rhodique, si institissent tunc Philippo* desunt in Voss. et Lov. 1. ac 6. τὰ *et ipse* in Lov. 2. 4. Harl. Mead. 1. et Gaertn.

sequentia autem ita *Rhodiique cum ea instituissent Philippo* legit Lov. 2. *Rhodiique cum eea institissent Philippo* Lov. 4. *Attalus Rhodiique cum Philippo* Harl. *Rhodiisque cum ea institissent Philippo* Mead. 1. et Gaertn. quæ nonnihil Dukeri conjecturæ favent.

§ 11 *Occupantemque Græciæ opportuna loca*] Immo *Thraciæ*. Hujus enim sunt Ænus et Maronea, et cætera, quæ mox enumerantur, loca. Homerus *Ἰλ. Δ. 519. Ὅρκῳ ἀγὼς ἀνδρῶν Πείρωσ Ἰμβρασίδης, ὃς ἄρ' Αἰνόθεν εἰληλούθει*. Livius xxxvii. 60. 'Inde tribus navibus in Thraciæ oram missis, ab Æno et Maronea præsidia Antiochi deduci jussit.' xxxix. 27. 'Thesalonice ad cognoscendum de Thraciæ urbibus proficiscuntur. Ibi legati Eumenis: Si liberæ esse Ænum et Maroneam velint Romani, &c. sin autem minor cura sit urbium in Thracia positarum.' Rursumque c. 33. 'Ut ab Æno et Maronea præsidia deducerentur, maritimaque omnis Thraciæ ora a Philippo et Macedonibus liberaretur.' Vide et Virgil. *Æn.* iii. 14. et ibi Servium. Plutarchus in Catone Min. 763. *Ὁ ἀδελφὸς εἰς τὴν Ἀσίαν βαδίζων ἐνόησε περὶ Θράκης ἐν Αἰνῷ*. Omitto geographos. J. F. Gronov. Doujatius vulgatum tuetur, et *Græciæ opportuna loca* intelligit de possessis antea a Philippo Græciæ urbibus, et per cessationem Attali ac Rhodiorum retentis: 'occupandi' enim verbum non minus 'detinere' significare, quam 'invadere.' Verior tamen videtur Gronov. conjectura, quam etiam Crevier. probavit.

CAP. XVI. § 2 *Philocle quodam ex præfectis suis*] *Pylode* Gaertn. *Philode* Lov. 1. 5. et Voss. errore scribarum. Vide ad xxxii. 38. § 3.

§ 3 *Heraclidi*] De Heraclide hoc Philippi præfecto pluribus verbis scribit Polyb. xiii. 2. *Sigon*.

§ 4 *Proditione Ganymedis præfecti Ptolemæi*] *Per proditionem* Voss. Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et

Hearnii N. Præterea *Gallimedis* Voss. Lov. 1. 6. a m. pr. et Hearnii L. 1. *Gallimedis* Lov. 4.

§ 5 *Deinceps alia castella, Cypsela, et Dorison, et Semphea*] Vera tamen lectio est *Doriscon*. Sic Plinius, Strabo, et Pompon. sic et vetustus codex. Sabell. Legendum *Doriscon* et *Serrheum*, non *Nympheum*. *Serrheum* in eo tractu præter alios etiam Thucydides collocat. *Gelen*. *Serreum* vetusti habent codd. Quidam temere, meo judicio, emendarunt *Nymphæum*. Nam Plinius iv. 11. *Serreum* montem ponit prope 'Doriscum,' ubi et 'Cypsela.' 'Nymphæi' eo in loco nulla, quod sciam, apud authores est mentio. 'Alopeconesum' idem Plinius iv. 12. ait insulam esse, haud procul a Cælo Cherronesi portu. *Maditon* Ptolem. iii. 12. *Madi* vocat, corruptis, ut puto, codd. Herodotus enim vii. 33. integre ponit: ubi cap. 58. et 'Stentorida' lacum apud 'Doriscum,' si cui forte *Serreum* non placebit. *Glarean*. *Cypsella* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Mogunt. Tum *Deriston* Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss. *Doriston* Mead. 2. *Dorison* Lov. 5. Reliqui *Doriscon*. Deinde *Fertheum* Voss. *Sercreum* Gaertn. *Sereteum* Lov. 6. *Serreum* Hearnii L. 1. *Serpheum* Mead. 2. *Sepheum* ed. Rom. princeps apud Hearnium. *Sempheum* edd. quas vidi, proximæ cum Lov. 5. *Sereum* Mediol. 1505. et Ascens. 1513. in margine, aliæque. *Nympheum* Mogunt. *Serrheum* Frob. 1535. Ceterum deinceps, Lov. 5. Harl. et Mead. 2. Vide ad v. 17. § 4.

Eleunta et Alopeconnesum, tradentibus ipsis, recepit] *Elæunta* scribendum est. Est autem Elæus cum proximis oppidis ad Hellespontum in Chersoneso. Alopeconesus autem insula est, Plinio auctore lib. iv. capp. 11. et 12. *Sigon*. Etymologici M. auctorem inepte Elæunta insulam facere, adnotat Holsten. ad Stephan. Duker.

Vide iterum Sigon. ad Livii xxxvii. 9. § 7. Eandem scripturam olim probavit Isaac. Voss. qui apud Scylac. in Peripl. p. 67. pro Ἐλβιοῦς, et p. 68. pro Ἐλεοῦντα scribendum monuit Ἐλαιοῦς et Ἐλαιοῦντα. Postea sententiam mutavit, et in notis ad Pomp. Mel. ii. 2. 88. Ἐλεοῦς et Eleus verum nomen fuisse adfirmavit, licet corrupta, quam in codd. vett. invenerat, scriptura *Flacusa* postulare videretur, ut *Elæus* probaret. Alii utramque scripturam *Elæus* et *Eleus*, sive Ἐλαιοῦς et Ἐλεοῦς, in usu antiquis fuisse docuerunt. Vide Pintian. ad Melæ loc. land. Holsten. ad Steph. de Urbibus, voce Ἐλαιοῦς et Cellar. Geogr. Ant. ii. 15. p. 846. Verum Thucyd. semper Ἐλαιοῦς dixisse, docuit Wass. ad ejus lib. viii. sect. 102. Ex numero etiam illorum scriptorum, qui Ἐλεοῦς usurparunt, eximendos esse Herodot. et Arrian. optimorum codicum fide docuit Jac. Gronov. ad Herod. vi. 120. et ad Arrian. de Exp. Alex. i. 11. Sigonii itaque sententiam secutus sum. Ceterum *Elunta* est in Voss. et Lov. 1. Deinde *Alopeconesum* Lov. 2. 5. et Hearnii N. *Alopeconnessum* Lov. 1. et 4. *Alope Comessum* Hearnii L. 1. Tandem recipit Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 6 *Callipolis quoque et Madytos tradita*] *Gallipolis* Lov. 4. 5. 6. Mead. 1. Harl. Hearnii L. 1. N. et edd. ante Mogunt. *Galliopolis* Mead. 2. *Gallipolis* Lov. 2. et Gaertn. De perpetua confusione literarum C et G vide ad vi. 25. § 6. Præterea *Gallipolisque* et Harl. Vide ad v. 27. § 1. Deinde *Macedocus* Gaertn. *Madocus* Lov. 2. 4. 5. et Hearnii N. *Madocis* Lov. 6. *Madotus* Voss. Lov. 1. et Mead. 2. *Madociis* Harl. et Mead. 1. *Madotiis* Hearnii L. 1. et edd. principes. Proximæ *Madocis* et *Madociis*. Mogunt. demum *Madytos*. Mox *Habideni* legatis quidem admissis Voss. et Lov. 1. Tum eam oppugnans diu *Philippus*

tenuit Lov. 1.

§ 7 *Quum ad Tenedum staret*] *Starent* Lov. 4. et Mead. 1.

CAP. xvii. § 2 *Legatos ad regem de conditionibus tradendæ urbis miserunt*] Legatorum nomina prætermisit, quæ sunt apud Polybium xvi. 15. πέμψαντες πρεσβευτὰς Ἰφιδόην καὶ Παντάκνωτον ἐκέλευον παραλαμβάνειν τὸν Φίλιππον τὴν πόλιν. Sigon.

§ 3 *Præsidium emitti liceret; atque ipsis urbe excedere*] Ita primus edidit Aldus. Antea vulgabatur atque ipsos, quod servavit Voss. et Lov. 5. Reliqui codd. lectionem Aldinam probant.

§ 4 *Nihil pacati, nisi omnia permittentibus, respondisset*] *Nisi omnia pœnitentibus* Voss. et Lov. 1. *nisi omnia dimittentibus* Lov. 2. et Mead. 2. 'Permittere' verbum est in hac re proprium. ix. 43. 'Cui senatusconsulto permissum de Hernicis erat.' xxxiii. 13. 'De ceteris senatui permissurum dixit.' xxxvi. 35. 'Ut mittere legatos Romam possitis, per quos senatui de vobis permittatis.' Ita 'liberum de se arbitrium senatui permittere' lib. xxxvii. c. 1. et alibi sæpe. Mox *renunciata legatio*, omisso medio pronomine hæc, Lov. 1. 6. et Voss. Tum ad indignationem simul et desperationem Lov. 4.

§ 5 *Virginesque, infantes etiam cum suis nutricibus*] Etiam infantes cum suis Lov. 2. 5. et Mead. 1. cum edd. principibus: tum etiam infantes cum suis Lov. 4. infantesque et virgines cum suis Gaertn. virginesque et infantes cum suis Lov. 6. Harl. et Mead. 1. quam lectionem Aldus adoptavit: pro quo Froben. 1535. *infantes etiam* substituit. Deinde suis matricibus Lov. 1. et Voss. Paulo ante ad *Saguntinam rabiem conversi* Mead. 2. et Gaertn.

§ 6 *In naves, &c. conjici*] Verbum postremum haud dubie ab alia, quam Livii, manu. Mss. et alii *choreos*. Voss. et Th. *corei*. Videntur indicare congeri. Jac. Gron. *Conici* Lov. 4. et Hearnii N. *coici* Mead. 1. et *corsi* vel

correi in margine: *colci* Hearnii L. 1. *torei* Mead. 2. *corci* Voss. *choreos* edd. principes usque ad Mog. quæ dedit *cogi*: mox vero *conjici* Aldus. Crevier. *congeri*, quod Gronovio ex conjectura placebat, in Victor. invenit, et in contextum recepit; quod servavi, quum eadem lectio etiam supersit in Lov. 2. et 6. Vide ad x. 4. § 2. Jac. Periz. in margine Livii conjicit, *aurum et arg. in forum deferri, vestem pret. in naves Rhodium Cyz., quæ in portu erant; seniores, sac. vict. adduci*. Fundamentum hujus conjecturæ est Polyb. qui xvi. 16. narrat, seniores delectos esse, ut, si urbem ab hoste occupatam viderent, conjuges et liberos interficerent. At nonnulla sunt, ob quæ emendatio hæc displiceat. Ninium enim a vulgato et codicum vestigiis abijt: deinde si *seniorum* mentionem facere voluisset Livius, ejus rei commodior erat occasio in verbis seqq. 'ibi delecti primum seniores, qui,' &c. Similiter enim Polyb. καὶ πεντήκοντα προεχειρίσαντο τῶν πρεσβυτέρων ἀνδρῶν. Verum quemadmodum Liv. numerum, ita et ætatem delectorum ad scelus illud perpetrandum reticuisse videtur, satis habens in fine cap. monere, fuisse *principes*.

§ 8 *Aurum, argentum, vestemque, quæ in navibus esset*] *Aurum, et argentum, vestemque* Lov. 4. *aurum, argentum, vestem* Mead. 2. et plures ex edd. antiqq. omitta copula *que*, quæ intercepta videtur a proxime sequenti pronomine *quæ*. Vide ad xxxi. 2. § 11. Deinde *quæ in manibus esset* Voss. et Lov. 1. *quæ in navibus essent* Harl. et edd. vett. Sed recte *esset* Frob. 1535. restituit: aurum enim et argentum in forum, vestis tantum in naves delata erat. Ceterum Polyb. convenisse dicit xvi. 16. ut aurum et argentum in mare conjicerent, naves autem, in quas congesta erat vestis pretiosa, incenderent.

§ 9 *Præeuntibus execrabile carmen*

sacerdotibus, jurejurando adacti] *Præeuntibus in execrabile carmen* Hearnii L. 1. Sed 'præire carmen,' ut 'præire verba;' de quo vide ad viii. 9. § 4. *Præeuntibus et execrabile carmen* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Hearnii N. *præeuntibus etiam execrabile carmen* Lov. 5. et edd. usque ad Frob. qui *etiam* 1535. omisit. Deinde *jurejurando* exsulat a Lov. 1. *jurejurando coacti* legunt Lov. 5. et eadem edd. Mox *jurare* ineleganter et supervacue positum, ideoque recidendum, judicat Crevier. ita ut ad voces 'militaris ætas' ex præcedenti suppleatur 'sacramento adacta.' Sed verbum illud constanter in omnibus scriptis superest.

§ 10 *Quum nox prælium diremptura esset*] *Diremptura esset* Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. Mead. prior, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Froben. 1531. Vide ad xxxvii. 32. § 7. Paulo ante *memores dictorum, pro Deorum*, Lov. 5. et edd. ante Ald.

Territus rabie eorum, pugna abstiterit] *Abstinnerit* Voss. et Lov. 1. ac 6. quod ex interpretis glossa natum videtur. Ejusdem erroris alia exempla vide ad ii. 56. § 7. xxi. 6. § 8. xxxiv. 8. § 2. xxxvi. 25. § 7. xxxvii. 17. § 7. et Epit. Liv. lib. xlv. Adde Modium ad Curtii x. 7. § 18. De locutione 'absistere pugna' vide ad lib. xxiv. c. 20. § 15.

§ 11 *Principes, quibus atrocior, &c.*] Nomina eorum edit Polyb. xvi. 18. Glaucidem et Theognetum. Est enim in tota hac Abydi expugnatione explicanda aliquanto, quam Livius, uberior. *Signon*.

CAP. XVIII. § 1 *Ex iis legatis Romanis, qui Alexandriam missi erant, M. Æmilius duorum consensu minimus natus*] Suspicio legendum esse *ex tribus legatis*: primum quia tres antea nominavit hujus libri initio c. 2. 'Interim ad Ptolemæum Ægypti regem legati tres missi C. Claudius Nero, M. Æmilius Lepidus, P. Sempronius Tudi-

tannus:’ deinde quia ait, ‘duorum consensu,’ et ‘minimus natu.’ Postremo, quia nihil tam facile est, quam ex *III.* id est tribus, facere *IIS.* Sic enim apud Velleium ex *VII.* factum est *VTI.* Verba ejus sunt II. 10. ‘Notetur Domitiæ familiæ peculiaris quædam, et ut clarissima, ita arctata numero felicitas; *VII.* ante hunc nobilissimæ simplicitatis juvenem Cn. Domitium fuere singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum, sacerdotiaque, ad triumphi autem omnes pene pervenerunt insignia:’ vulgo enim legitur *VTI ante hunc.* Ita autem restituendum esse, docet Suet. in principio Neronis, ubi de Domitiis agit. *Sigon.* Membranæ Oxonienses, Barb. Nand. Pet. Venetæ, Florent. et Vossianus *trium consensu.* Quod aboleverant, qui putabant absurde dici, quum omnes haud plures tribus essent, et Æmilius ipse tertius. Sed *trium consensu* perinde est, ac si dixisset, amborum collegarum et suo. Atque hac recepta veteri lectione, ut recipi omnino debet, apparet, in illis quæ præcedunt, ‘Ex iis legatis, qui Alexandriam missi erant, M. Æmilius, trium consensu,’ frustra suspicari Sigonium, legendum esse *ex tribus legatis.* J. F. Gronov. Illud *duorum consensu*, quod inter alia Sigonium permovit, ut pro *ex iis legatis* legeret *ex tribus legatis*, demum adparuit in ed. Mog. Priores typis excusi, quos vidi, habuerunt *trium consensu*; quod tuentur omnes codd. quos adhibui, et apud Doujat. etiam Regius. ‘M. Æmilius trium consensu,’ licet ipse unus trium foret, simili modo dictum est, quo ‘Virginus maxime et tribuni’ *III.* 25. quum tamen Virginus unus tribunorum foret. Plura ad eum locum vide. Ceterum *ex iis legatis Romanorum*, pro *Romanis*, Lov. 1. Deinde minus natu idem cod. *minor natu* Voss. et Lov. 6. a m. pr.

§ 2 Num Abydeni quoque, &c.] Ube-

rius respondet apud Polybium Æmilii: nam, ultra Abydenos, Athenienses quoque et Cianos nominat a Philippo vexatos: inquit autem ita *xvi.* 19. Μεσολαβήσας ὁ Μάρκος ἤρετο· τί δὲ Ἀθηναῖοι, τί δὲ Κιανοὶ, τί δὲ νῦν Ἀβυδηνοὶ; καὶ τούτων τίς, ἔφη, σοι πρότερος ἐπέβαλε τὰς χεῖρας; *Sigon.*

§ 3 Ætas, inquit, et forma, et super omnia, &c.] Placet, quemadmodum hæc Græce dixerit Polyb. *ibid.* demonstrare, ut libertas in vertendo Livii patefiat: ‘Ὁ δὲ βασιλεὺς διαπορήσας, κατὰ τρεῖς τρόπους ἔφησεν αὐτῷ συγγνώμην ἔχειν ὑπερφάνως ὁμιλοῦντι· πρῶτον μὲν ὅτι νέος ἐστὶ καὶ πραγμάτων ἄπειρος· δεύτερον ὅτι κάλλιστος ὑπάρχει τῶν καθ’ αὐτόν· καὶ γὰρ ἦν τοῦτο κατὰ τὴν ἀλήθειαν. . . μάλιστα μὲν ἀξιῶ Ῥωμαίους, ἔφη, μὴ παραβαίνειν τὰς συνθήκας, μηδὲ πολεμεῖν ἡμῖν· ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ποιῶσιν, ἀμυνοῦμεθα γενναίως παρακαλέσαντες τοὺς Θεούς. Intelligendum est autem, apud Polybium tertiam causam desiderari, quæ est apud Livium, ‘super omnia Romanum nomen.’ Quod autem ait, *si bello lacessitis*, veteres libri habent *laccesseritis*, quod placet. Polybius enim, ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ποιῶσιν ait. *Sigonius.* *Laccessitis* servant Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Reliqui autem, si excerptis fidem habere possum, legunt *laccesseritis*; quod forte per compendium *laccess’itis* scriptum fuit; ex quo, compendii nota omissa, facile fieri potuit *laccessitis*. Vide ad lib. vi. c. 7. § 6.

§ 4 Mihi quoque in animo est facere, ut regnum Macedonum nomenque, &c. sentiat] Oxon. et Voss. mihi quoque animo est facere, et regnum Mac. nomenque, haud minus quam Rom., nobile bello sentietis. Phrasin illam, ‘animo esse,’ jam *xxix.* 36. Nostro ex vet. libb. haud paullo, quam quibus hic contentos esse necesse est, melioribus, restitimus. Alterum etsi tutentur scripti et editi ante Frobenium, recte tamen mutatum existimo. Est enim hic

aptus minis sermo. Terentius Eunuch. iv. 7. 'si quidquam hodie hic turbæ cœperis, Faciam, ut hujus loci dicique meique semper memineris.' J. F. Gronov. *Mihi quoque animo est facere* legunt etiam Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 1. Hearnii L. 1. Crevierii Victor. et edd. antiqq. Præpositionem addiderunt edd. Mediol. a. 1505. Ascens. a. 1513. et inde reliquæ. Si autem 'esse animo,' pro esse in animo, probandum est, eodem modo dictum erit, quo 'habere animo' XLIV. 25. 'Neque bello eum invadere animo habuit:' ubi vide. Deinde *facere, et regnum Macedonum nomenque, &c. sentietis*, a Gronov. nunc damnatum, eidem in pr. ed. nott. non displicuit, quod consensu tueri Pet. Naud. Barb. codd. testabatur. Ad verbum autem *facere* intelligebat τὸ 'bellum,' ac locutionem 'facere bellum' aliis exemplis illustrabat. Nullus tamen meorum codd. hanc lectionem firmat, sed tantum non omnes legunt *facere*, et regnum, et Macedonum nomen, &c. *sentietis*. Posses itaque proxime hanc lectionem scribere *facere, et regnum et Macedonum nomen, &c. sentiat*. In quo idem sensus est, atque in eo, quod vulgo nunc circumfertur, et ut per ellipsin omittitur, ut post verbum *facere* sæpe fieri solet: *facere, sentiat* et regnum et Macedonum nomen nobile bello esse.

§ 6 *Tanta enim rabies multitudinem invasit, ut repente*] τὸ enim deficit in Voss. et Lov. 1. ac 6. a m. sec. Deinde Crevier. vocem *repente*, quæ eadem hac periodo infra repetitur, alterutro loco vacare existimat. Vide tamen an vox *repente*, quæ utroque loco constanter in Mss. superest, repetita sit propter hyperbaton; de qua figura Livio haud insolita vide ad II. 12. § 2. aliisque locis.

Pugnantes mortem obcubuissent] Vet. lib. *morte*. Sigon. *Morte* etiam Voss. Lov. 2. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Gronovius pr. ed.

nott. parum interesse putavit, suos tamen *mortem* præferre. Sane utraque locutio apud Livium obvia est. Et quidem 'morte obcumbere' I. 7. 'Ictus clava morte obcubuit.' VIII. 10. 'Memores consulis pro vestra victoria morte obcumbentis.' XXXVIII. 58. 'Ad extremum ambo pro republica morte obcubuisse:' 'mortem obcumbere' II. 7. § 7. 'Pro republica dimicans mortem obcubuisse:' ubi tamen plures *morte*. III. 50. 'Filiam miseram, sed honestam, mortem obcubuisse:' ubi etiam Sigon. *morte*. XXVI. 25. 'Pro patria pugnantes mortem obcubuerunt.' Mox *alius alii exprobrantes* Voss. Lov. 1. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Supra II. 10. 'Cunctati aliquamdiu sunt, dum alius alium, ut prælium incipiant, circumspectant.' VII. 8. 'Equites, alius alium increpantes, inferunt pedem.' I. XXXVII. c. 24. 'Non tam victoria læti, quam alius alium accusantes redierunt.' Sall. Catil. cap. 52. 'Inertia et mollitia animi, alius alium expectantes, cunctamini:' in Fragm. Hist. I. in orat. Lepidi: 'Ne, alius alium principem expectantes, ante capiamini.'

§ 7 *Seque ipsi per omnes vias lethi interficerent*] Vett. lib. habent *let*; quod tamen non probo. Intelligendum est enim Abydenos quacumque ratione mortem sibi conscivisse. Quod declarat Polybius XVI. 19. cum alios se ferro, alios laqueo, vita spoliasset; itemque alios in ignem se conjecisset, alios se e tectis, alios in puteos præcipites dedisset. Sigon. In nullo quidem meorum *let*, at in plurimis *leti* inveni. Solet autem id vocabulum vel *lethum*, vel sine adspiratione *letum* scribi. Vide Dausqueium in Orthogr. parte II. et Vossii Etymol. ea voce: 'Viæ leti' sunt modi, rationes mortem sibi inferendi. Tibull. I. 3. 50. 'nunc leto multa reperta via:' ubi vide Broekh. Val. Flacc. I. 32. 'lethique vias et tempora versat.' Vide

Burm. ad Val. Flacc. 1. 502. 'Viæ ad mortem' Liv. dixit XL. 4. Ita 'insidiarum viæ' XL. 13. 'facies leti' eodem sensu dixit Silius IV. 593. ubi locutionem illam aliis exemplis inlustravi. Paulo ante 'ad cædes conjugum' omnes typis excusi usque ad Froben. qui a. 1535. ad cædem edidit, adstipulantibus, quos adhibui, Mss.

§ 8 *Inposito Abydi præsidio*] Fereamus sane sic loqui Livium, ut XXXVI. 12. 'Præsidio Medione imposito.' Videas alioquin fere ubique tertium casum huic locutioni adjungere: et Ms. Th. hoc loco plane habebat *imposito Abydenis præsidio*. Jac. Gronov. *Abydeis* Lov. 1. *Abydenis* Voss. Lov. 6. et Hearnii L. 1.

CAP. XIX. § 2 *Quos inquirendo vestigare potuerint*] *Investigando* Lov. 2. *investigare* Lov. 1. Mead. 2. et Gaertn. Male. De verbo 'vestigare' vide ad XXXIX. 51. § 6. Deinde *potuerunt* Lov. 2. 5. Gaertn. et edd. antiq. Sed recte Aldus *potuerint*. Mox CC. *mod*. Hearnii L. 1.

§ 3 *In Numidiam ad reges profecti*] Vet. lib. *ad regem*. Masanissam autem intelligit. Sigon. Si vulgatum *reges* servandum est, intelligi debent Masinissa et Vermina Syphacis filius, ex c. 11. et ex verbis proximis hujus cap. Ambo enim in Numidia regnum obtinebant. Ita XXIV. 48. Syphax 'rex Numidarum' vocatur, et postea eodem cap. Gala Masinissæ pater 'in parte altera Numidiæ' regnasse dicitur: ad quem locum Sigonius docuit Syphacem Masæsyliorum, Masinissam Massylorum reges fuisse: quæ utraque gens sita erat in Numidia. Verum *ad regem* legunt omnes mei, Hearnii L. 1. N. Crevierii Victor. et edd. vet. usque ad Froben. qui 1535. *ad reges* edidit.

Equites CC. Numidæ, quum daret, accepti] Restituimus *Equites M. Numidæ, quum MM. daret, accepti*. Rationem mutatæ lectionis non est visum passim adponere. Docti facile

discernent, utra lectio alteri præstet: indocti consensu veterum codicum contenti esse debent. Gelen. *Priscarum* edd. lectio *Equites ducenti Numidæ*, vel *Numidiæ, quum daret, accepti* superest in Lov. 2. 6. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. neque differt Lov. 5. nisi quod legat *Numida*. Sed *Equites trecentos Numidiæ, quum daret, accepti* legunt Voss. et Lov. 1. *Equites CCC. Numidæ, quum daret, accepti* Lov. 4. et Hearnii L. 1. ac N. ita tamen, ut in postremo cod. inter voces *quum* et *daret* spatium relictum sit, quo indicaretur aliquid excidisse.

§ 5 *Tertia legatio ad Verminum erat*] *Ad Verminam miserat* Lov. 1. cujus librarius dare voluisse videtur *missa erat*. *Ad Verminam ierat* Lov. 5. et edd. Aldina priores. Sed male. Ea enim lectio indicat triplices missos esse legatos, alios ad Karthaginenses, alios ad Masinissam, alios denique ad Verminam; quum tamen iidem legati omnes tres legationes obierint. Vide c. 11. Solent autem 'erat' et 'ierat' in Mss. commutari. Vide ad XXXIX. 21. § 6.

§ 6 *Omnem pacem bonam justamque fore sibi*] Deinde *pacem* Voss. Lov. 1. et Harl. Tum *justam bonamque fore sibi* Gaertn. *bonam sibi justamque fore* Lov. 5. et edd. ante Aldum.

CAP. XX. § 1 *L. Cornelius Lentulus proconsule*] Ita vulgari curavit Jac. Gronovius, quum divisis vocibus *pro consule* edidisset Sigonius. Reliqui *proconsul*, concinentibus Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Gaertn. et aliis. Idem dicendum ad § 4. ubi omnes codd. legunt *Proconsulem*, nisi quod in Voss. sit *Pro proconsule*.

§ 2 *Fortiter feliciterque gestas*] *Fideliterque gestas* Gaertn. Male. Vide ad XXVIII. 9. § 7. Mox *ingredi liceret in urbem* Voss. et Lov. 1. *ingredi liceret urbem* Harl. *ingredi urbem liceret* Lov. 6. *invehi urbem liceret* Gaertn. *invehi liceret urbem* Mead. ambo. Deinde *non esse* non adparet in Lov.

l. 6. a m. pr. et Voss.

§ 3 *Ut, qui neque dictator, neque consul, neque prætor, &c. triumpharet. Proconsulem illum, &c.*] Congruit hic locus cum eo, de quo xxviii. 38. diximus, ubi Scipio non impetrat triumphum, et eum absque magistratu gessisse res dicit, qui tamen proconsul fuerat. *Glarean. Vet. lib. Pro consule.* Quem autem appellet *Pro consule*, exposuit, cum dixit 'exemplum a majoribus non accepisse, ut, qui neque dictator, neque consul, neque prætor res gessisset, triumpharet.' Quod de Scipione dixit xxviii. 38. 'sine magistratu.' Inquit enim, 'Quia neminem ad eam diem triumphasse, qui sine magistratu res gessisset, constabat.' Ex quo intelligi potest, eum, qui pro consule est, esse quidem cum imperio, sed sine magistratu. Nunc autem *pro consule* accipiamus, non qualis P. Scipio, aut T. Quinctius, qui prorogato ultra consulatus annum imperio bellum Africanum et Macedonicum pro consule confecerunt, et pro consule triumpharunt, sed qualis multis post annis adversus Mithridatem Cn. Pompeius extra ordinem missus est, cum neque prætor, neque consul eam provinciam contra exempla majorum adeptus esset. *Sigonius.* Vide ad xxviii. 38. *Duk.* Vide modo ad § 1. Paulo ante *exemplum majoribus non accepisse* Voss.

§ 5 *Intercedente T. Sempronio Longo*] *Ti. Sempronio* ex consulatu hujus Capitolino. Nam post cum Africano consul fuit. *Sigon.* Vide ad xxxiv. 42. § 3. Passim ita peccarunt librarii. Vide ad xl. 44. § 12. Prænomen omittitur in Voss. Lov. 1. et 6. a m. pr. *intercedente etiam Sempronio* legit Mead. 1. Paulo ante *Decurrebant tamen eo* Voss. *Decernebant tamen eo* Lov. 6. *Decernebatur tamen eo* Lov. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 7 *Argenti tulit ex præda quadraginta quatuor millia pondo, auri duo millia quadringenta*] *Quadraginta mil-*

lia pondo Lov. 2. 5. et 6. a m. pr. cum edd. Campani, et Rom. a. 1472. *Ætate proximæ dederunt quadr. tria millia pondo*, concinentibus Voss. Lov. 4. 6. a m. sec. Harl. Mead. utroque, et Hearnii L. 1. ac N. Neque aliud voluisse puto librarium Lov. 1. qui tamen corrupte *quadr. criminalia pondo* dedit. *Quadr. quatuor millia pondo* Aldus substituit, quod vix in uno Gaertn. inveni. Deinde *auri octingenta* L. Lov. 5. et edd. antiqq. *auri duo millia CCCL.* Hearnii L. 1. *auri duo millia quadraginta quinquaginta* Lov. 2. *auri duo mil. quadringenta quinquaginta* Voss. Lov. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. Quam lectionem Aldus recepit, et ceteri editores servarunt usque ad J. F. Gron. qui ultimam vocem *quinquaginta*, sive notam ejus L. sine causa omisit: quam etiam restitui.

CAP. XXI. § 1 *Jam exercitus consularis ab Arretio Ariminum traductus erat*] *Vox consularis* deest in Lov. 1. Deinde *transductus* legunt Voss. et Lov. 4. ac 6. Vide ad xxi. 47. § 4. *Mox sociorum, pro socium*, Voss. et Lov. 6. Vide ad xxi. 17. § 2. *Tum transiverat* Lov. 6. et edd. Aldina priores. Vide ad i. 60. § 2. et vii. 36. § 1.

§ 2 *Castra mille quingentorum passuum intervallo ab hoste posuit*] *Castra passuum intervallo* Hearnii N: *castra mille passuum intervallo* Hearnii L. 1. *castra quing. passuum intervallo* Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. *castra eodem passuum intervallo* Voss. et Lov. 1. Adparet codicum illorum librariorum, notas numerales ∞ D. non adsecutos, earum loco dedisse *eod*, vel *eodem*. Simili errore CO. pro ∞ sæpius datum esse, videbimus ad xxx. 35. § 4. Paulo ante *vocula tum* exsulat a Voss. et Lov. 1.

§ 5 *Revocati, omisa præda, &c. castra repetivere, et postero die in aciem*] *Missa præda* Lovel. 1. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *Tum castra repetunt* Harl. Deinde *et postera die in*

aciem Lov. 5. Vide ad I. 12. § 1. *Et postero in aciem* Voss. *et postremo in aciem* Lov. 6. a m. pr. Mox § seq. *vix spatium inferendum aciei fuit: cursum hostes in praelium venerunt* Lov. 1.

§ 7 *Dextra ala* (in alas divisum sociale exercitum habebat) in prima acie] Omnino scribendum habebant, numero multitudinis. 'Alam dextram' et 'sinistram' vocabant illas partes sociorum, quamvis peditum, quia plurimum, ut alæ in avibus, corpus illud legionum utrimque tegebant. Et studiose Livius hoc notat; tunc, inquit, moris, dividi socios in duas alas: quia ejus ævo et diu ante non jam socii: nec omnibus fortasse hoc gnarum. *Lips. de Milit. Rom. II. 7.* Non tamen ita omnis scrupulus sublatus est. Nam quæri potest, cur Livius, quum sæpe antea alas sociorum memoraverit, demum hoc loco tam studiose id, quod Lipsius putat, notare voluerit? Est hic et alius non nimis facilis explicatu nodus, quod tantum 'una ala' sociorum in prima acie, et 'duæ legiones' in subsidiis locatæ dicuntur: nam hoc fortassis numquam alias factum legitur. *Schelinus cap. 12. ad Polyb.* hoc tum ideo factum credit, quod Galli eo cursu in praelium venerant, ut Romæis vix spatium esset ceteras copias instruendi. Unde apparet eum putasse, si spatium fuisset, prætorē consueta ratione, quæ apud eum legi potest, aciem instructurum fuisse. Verum in hac sententia aliquid incommodi est. Nam primum, omnino tantum spatii fuit, ut dextra ala instrui potuerit: deinde, si credimus, interim dum ea in prima acie pugnabat, duas legiones instructas fuisse, non est cur credamus, eodem tempore etiam sinistram alam sociorum instrui non potuisse. Hoc autem si factum est, cur nullam illius mentionem fecit Livius, et cur prætor utrasque legiones dextræ alæ laboranti ex subsidiis submisit, easque laborem ac periculum pugnæ subire,

socios autem illius expertes esse voluit? Mihi verosimile videtur, sinistram alam sociorum in exercitu prætoris non fuisse, consulemque cum duabus suis legionibus solam dextram alam sociorum ad eum misisse, et sinistram in Etruria, ne ea interim sine præsidio esset, subsistere voluisse. Quod si quis quærat cur ergo consul non potius utramque alam sociorum ibi retinere, et illa quinque millia sociorum, quæ cum prætorē et instar alæ erant, apud eum manere voluerit? respondeo, consulem fecisse, quod senatusconsulto jussus fuerat cap. 11. Nec objici potest, si tantum una ala sociorum in exercitu prætoris fuisset, non posse illam appellari 'dextram,' eo quod appellatio dextræ et sinistræ alæ a loco, quem in acie tenebant, sumeretur. Nam hoc nondum ita demonstratum videri, ut pro certo haberi possit, dixi ad XXVII. 14. *Duker. Dextraque* (in alas Voss. *Dextra quæ* (in alas Lov. 1. *Dextra ala* (quæ in alas Lov. 4. 5. Hearnii L. 1. N. edd. Rom. princeps, Camp. Rom. 1472. et Parm. *Dextra ala* (quia in alas Lov. 2. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. reliquæ usque ad Froben. 1535. *Habebat autem servant omnes codd. Præterea prima acie locata, pro in prima, Lov. 1.*

§ 9 *Cn. Lætorium et P. Titinnium*] *Lætorium*; ut supra sæpius admonimus. *Signon.* Vide ad I. II. c. 27. § 6. *Lætorio* autem prænomen C. tribuunt Lov. 2. 4. 6. et Gaertn. Sæpe quidem *Cn.* in C. abiit. Vide ad VII. 3. § 3. ut tamen dubitem utrum hic verius sit, illud efficit, quod alibi *Lætorios* 'Cnæi' prænomine usos non invenerim. Deinde copulam omittunt Voss. et Lov. 1. ac 6. a m. pr. Tum *Ticinium* Voss. Lov. 2. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *Titinum* Lov. 5. et edd. vett. *Titinium* Lov. 4. edd. Meadiol. 1505. Ascens. 1513. et deinde recentiores usque ad Gronov. qui *Ticinium* an. 1665. substituit. Sed re-

vocavi *Titinium*. Vide ad III. 54. § 13.

Et obire ad omnes hostium subitos conatus posset] *Et objicere ad omnes* Lov. 6. *et obicere et obire*, utraque lectione juncta, Gaertn. Nihil mutandum: 'obire ad omnes conatus,' ut x. 25. 'Ne ad omnia simul obire unus non posset:' ubi locutio hæc perperam Donjat. displicuit. Deinde *subditos conatus* Voss. Lov. 1. Mead. 1. et Gaertn. Sic variabant librarii VIII. 30. § 8.

§ 10 *Primo Galli, omni multitudine in unum locum adnixa*] Thuanæus *connixi*, quod Livii esse crediderim hand vane. I. 33. 'Omnibus copiis connixus Ancus.' III. 63. 'Undique omnes connixi.' IX. 31. 'Conniterentur modo uno animo omnes.' lib. XXXV. c. 5. 'Omnes connixi tandem averterunt hostem.' Et sæpius. Quod volo, agnoscit etiam Andreana. *Jac. Gronov. Obnixa omnibus* Lov. 1. *connixibus* Voss. *connexi* Gaertn. *connixi* Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Hearnii L. 1. N. Crevierii Victor. et non tantum ed. Andreana, sed etiam omnes reliquæ usque ad ultimam Gruteri. Non dubitavi igitur priorem scripturam loco restituere. III. 70. 'Ni equestre prælium, connisi omni vi, perficerent.' XXXIII. 19. 'Omnibus regni viribus connisus.' Præterea mox *vertere atque abterrere* Vossian. *vertere atque atterere* Lov. 1. *vertere atque obterere* Lov. 6. *obruere atque conterere* Lov. 5. et edd. ante Aldum: 'obterere' Livio familiare esse, vidimus ad XXVII. 41. § 10. Deinde *sperant* Lov. 2. et Harl. *sperant* Lov. 6.

§ 11 *Quod multitudini adversus paucos facile videbatur*] Barber. et Pet. *quod in multitudine*. Sic Noster XXVII. 42. 'Pugnantesque (quod nisi in vete- re exercitu et duci veteri hand facile est) inter tumultum ac terrorem intruxisset Annibal.' *J. F. Gron.* Sic quidem etiam Thuanæus; sed ut præterea pro *adversus*, exhibeat *ad*, quod nec ipsum abjudicari Livio potest,

sive sumas ἀντὶ τοῦ 'adversus,' sive in modum comparandi. Sic I. 19. 'Rem ad multitudinem imperitam et illis seculis rudem efficacissimam.' XXXV. 26. 'Vetus (navis) primo statim incursu ad novam et firmam navem.' Et XL. 27. semel dicit 'legio adversus principalem sinistram portam instructa est:' postea, 'Fulvius ad quæstoriam portam positus.' *Jac. Gronov. Quod in multitudine* Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *quæ multitudine* Lov. 1. *quod multitudine* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et edd. antiq. *quod multitudini* demum edd. Ven. 1495. 1506. et deinde reliquæ. Tuto jam Donjatius probare poterit Gronovii emendationem in *multitudine*; in qua nihil ipsi olim obstabat, quam quod alteram lectionem plurium codd. auctoritate probari crederet; quum pro ea stet nullus meorum. Τὸ in, quod in plerisque Mss. non exstat, interceptum est a vocis proximæ litera initiali. Vide ad XXXVII. 1. § 2, Deinde *ad multitudinem* Voss. et Lov. 6. De usu præpositionis *ad* pro 'adversus,' 'contra,' vide Gronov. ad Livii XXXVII. 27. § 2. et Burm. ad Phæ- dri I. 21. § 5. Paullo ante *circumire* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad § 13.

§ 12 *Ædemque Deo Jovi vocit*] *Vox Deo* mendosa est. Quis enim de Jove, quin Deus sit, dubitare potest? si quid Jovi addi solet, epithetum aliquod additur, ut 'Statori,' 'Victori,' 'Tonanti,' et quæ ejusmodi multa ei afficta sunt. Ego igitur ita legendum puto: *ædesque duas Jovi vocit*. Loquitur de L. Furio prætore, cum Boiis Gallis pugnante, a quo prætore ædes duas Jovi bello Gallico, tertiam ab eodem consule votas esse post ait. De una scribit XXXIV. 54. a. 15LVI. 'In Insula Jovis ædem C. Servilius duumvir dedicavit. Vota erat sex annis ante Gallico bello ab L. Furio Purpureone prætore.' De

duabus alteris post xxxv. 41. a. 10LVIII. 'Ædes duæ Jovi in Capitolio dedicatæ sunt. Voverat L. Furius Purpureo prætor Gallico bello unam, alteram consul. Dedicavit Q. Marcus Ralla duumvir.' *Sigon.* An *ædemque Dijovi?* ut apud Martianum Capellam occurrit. Sic i. 24. corrigit Sigonius tum *Diespiter*. H. Vales. *Ædemque d'o Jovi* Lov. 6. An *ædemque dein Jovi?* Sed verisimile est Furium in prætura vovisse duas ædes Jovi. Vide ad xxxiv. 53. § 7. Sive ambas voverit in hoc prælio, et tum Sigonii conjecturam probarem; sive potius unam earum alia occasione Jovi promiserit. Eundem enim imperatorem eidem Deo in eodem prælio duas ædes vovisse, aliud exemplum non observavi.

§ 13 *L. Valerio imperat, ut altera parte duarum legionum equites, altera sociorum equitatum*] Mss. tollunt consensu prius *altera*, tenentque *ut parte du. leg. equites, altera sociorum*. Quod olim probavimus ex genere illorum esse, de quibus ad iii. 37. Nunc malim *qua parte duarum legionum equites, altera sociorum*. Sic loquutus liberum relinquit æstimare, in utrum cornu equites legionarii, in utrum auxiliares fuerint emissi. Quasi esset, *qua parte duarum legionum equites, qua deinde altera*. *J. F. Gron.* Unus tantum meorum Lov. 5. qui passim antiqq. edd. adhæret, *ut altera parte duarum*: unus etiam Harl. *ut parte una duarum*. Reliqui omnes mei, cum Hearnii L. 1. N. et Crevierii Victor. Gronovii codicibus concinientes *altera* priori loco ignorant. In hanc igitur lectionem quum longe plurimi consentiant Mss., et Gronovius Livium ita loqui solere agnoscat, rationem non habuit conjecturam ei præferendi. Crevierius vulgatum tuetur.

Nec circumvenire eos aciem patiatur] Rursus iidem libri *nec circumire eos*. Cur mutarunt? l. xxxvi. c. 16. 'Nam et Lacedæmonios quondam ita a Per-

sis circumitos fama erat.' xxxvii. 29. 'Tantum lævo evecta cornu, ut amplecti et circumire dextrum cornu Romanorum posset.' Eodemque lib. c. 42. 'Et subsidia circumita a tergo cædebantur.' Andreas quoque Romæ dedit *circuire*, sed mox mutatum est. *J. F. Gronov.* *Circumire* Voss. Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. ac N. *circuire* Gaertn. *circuere* Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Codicum igitur lectioni locum in contextu dedi. Supra ix. 27. 'Raris ordinibus aut ad circummeundos hostes, aut ne ipsi circumirentur, constiterant.' Supra hoc cap. 'Circumire a cornibus et amplecti hostium aciem conati sunt:' ita ibi etiam ex Mss. edidi, ubi vulgo pariter *circumvenire*. Eadem etiam varietas est xxxv. 35. § 13. xxxvi. 16. § 7. xxxvii. 42. § 6. et alibi.

§ 14 *Extenuatam mediam diductis cornibus aciem*] *Dictis cornibus* Lov. 1. *subductis cornibus* Lov. 5. et edd. ante Froben. 1535. *deductis cornibus* Lov. 2. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. quod verum puto. Vide ad v. 38. § 1. et xxi. 55. § 5.

§ 15 *Quum omni parte cæde ingenti sternerentur*] *In omni parte* Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. ante Aldum. Deinde *terrerentur* Voss. *tenerentur* Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Supra iv. 29. 'Stratos cæde hostes.' xxii. 59. 'Cernatis stratas Cannensibus campis legiones vestras.' xxiii. 42. 'A quo tot Romanas acies fusas stratasque esse sciam.' xxiv. 38. 'Turbam invadite, ac sternite omnia ferro:' et sæpe.

§ 17 *Cæsa et capta supra quinque et triginta millia cum signis militaribus octoginta*] *Cæsa autem captaque* Gaertn. *cæsa aut capta* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Solus Lov. 5. cum edd. *cæsa et capta*. Codicum igitur fidem secutus sum. Tum vox *millia* non adparet in Lov. 1. 4. Hearnii N. L. 1. et edd. ante Aldum, quæ

etiam abesse, et ex præcedenti repeti potest. Vide ad c. 34. § 7. Probo tamen codd. qui addunt. Deinde *cum signis militaribus LXX. vel septuaginta*, omnes codd. nostri, Hearnii L. 1. N. et omnes edd. usque ad ultimam Gruteri, quæ, pro *LXX.* perperam dedit *octoginta*. Priscam igitur scripturam revocavi.

§ 18 *Hamilcar dux Pænus eo prælio cecidit*] Eum triennio post alio prælio captum, et in triumpho ductum fuisse, alios forte annales secutus, refert Livius xxxii. 30. et xxxiii. 23. Mox et *insuper nobiles Gallorum* Voss. et Lov. 1. et *tres imperatores nobiles Gallicorum* Lov. 2. et Gaertu.

CAP. XXII. § 2 *In quam primo inpetu vis ingens hostium inlata est*] Non ingens modo, sed universa; et palam ante dixit, eos in unum hunc locum omni multitudine connixos. In Ms. Thuanæo vox ista *ingens* non reperitur, ut consultandum de ea sit. Jac. Gron. Credo eam abesse posse, ut in Livio alibi, et in Cicerone. Vide ad Flori iv. 2. 72. Duk. *Ingens vis hostium* Lov. 5. et edd. ante Froben. 1535. *vis hostium ingens* Lov. 1. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Sed *ingens* exsulat a Lov. 2. Præterea in *quam primo tumultu* Lov. 1.

§ 3 *Quamquam a prætore prope debellatum erat*] Scripti *per prætorem prope debellatum*. Etsi non agatur in hoc salus Livii, videntur tamen correxisse, quod auribus litera eadem toties repetita insuavis accideret. At in ea re non superstitiosus Noster: quod semel dictum sit, ne iudicio aurium in historicis emendandis nimium fidas. Lib. v. c. 10. 'Incultaque omnia diutino dominorum desiderio domi invenerint.' vii. 13. 'Quam per pavorem miserant patriam, profectæ postea a Veiis.' Eodemque, c. 16. 'Quemadmodum exercitus tuus tibi promissa præstet: piloque posito.' xxix. 36. 'Bona tamen, quæ publicari poterant, pigneranda pœnæ præ-

bebant.' xxxiii. 42. 'Pecunia opus erat, quod ultimam pensionem pecuniæ in bellum collatæ persolvere placuerat privatis.' xxxviii. 21. 'In rabiem et pudorem tam parvæ perimentis pestis versi prosternunt corpora.' Illa vix toleranda. xxxii. 29. 'Priusquam consules prætoresque in provincias proficiscerentur, prodigia procurari placuit.' Et l. xxxvii. c. 3. 'Priusquam consules in provincias proficiscerentur, prodigia per pontifices procurari placuit.' Hæc meditata esse quidem et scripsisse, sed legi addivisse Livius non videtur. J. F. Gron. Eodem pertinet l. ii. c. 39. 'Transversis tramitibus transgressus.' Præstare puto, ut similia evitare conemur. Interim notanda sunt, quæ Serv. ad hæc Virgillii verba 'majus miseris multoque,' quæ obcurrunt Æn. ii. 199. notavit: 'Frequentavit M. ut v. 866. 'Et sale saxa sonabant:' et iii. 183. 'casus Cassandra canebat:' nam apud veteres a similibus incipere vitiosum non erat.' Ceterum *per prætorem prope debellatum* cum Hearnii L. 1. et N. omnes nostri præter Lovel. 5. qui editis a *prætore* præferentibus adhæret.

§ 5 *Quum Piræum pervenissent, despondentibus jam animos sociis*] *Piræum petivissent* Voss. et Lov. 6. Tum *deponentibus jam animos* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. antiq. pro quo ed. Ven. 1498. *despondentibus*, ex cuius interpretatione alterum natum puto. Vide ad xxvii. 6. § 8. *Animum* est in Harl.

§ 6 *Per Megaram incursiones*] Vereor ne *Megara* scripserit, non hic modo, sed et c. 25. 'Megara ac potius Corinthum.' Non enim Siciliæ tantum, sed et Græciæ dicebant τὰ Μέγαρα. Plautus Mercat. iii. 4. 61. 'Sed quam capiam civitatem, cogito potissimum, Megara, Eretriam, Corinthum.' Justinus ii. 8. 'Ac protinus classe captiva, intermixtis mulieribus, Megara contendit.' Sic Mss.

nbi edunt *Megaram*. J. F. Gron. *Megara* fideliter Thuan. non *Megaram*, et hic, et c. 25. J. F. Gron. Viri docti, qui putant perperam vulgo legi hæc *Megara* fœm. gen. non attigerunt locum Plinii H. N. iv. 7. et Ser. Sulpicii ad Cic. Fam. iv. 5. quæ an emendationem hanc recipiant, dubitari potest. Illud quidem, quod Græci τὰ Μέγαρα dicunt, non magnam vim habet. Nam et iidem dicunt τὰ Ἀβδηρα, τὰ Ἐκβάτανα, τὰ Βαργύλια, τὰ Ἀστυρα; et tamen Latini hæc etiam fœm. gen. singul. efferunt. Sed hic, sive *Megaram*, sive *Megara*, legatur, apertum est, regionem designari, quæ aliis *Megaridis* dicitur. Hoc si sine exemplo est, ut propemodum credo, considerandum est an potius legendum sit *Megarida*. Duk. *Megara* Lov. 4. et Hearnii N. quod in pluribus codd. c. 25. visitur. Et ita optimæ membranæ xxvii. 7. 'Per Bœotiam *Megara*, atque inde Corinthum descendit.' Val. Maximus i. 7. ext. 10. 'Iter una facientes *Megara* venerunt;' quomodo quosdam ibi codd. præferre, Torren. monnit. Vide etiam Nic. Heins. ad Vell. Pat. i. 2. § 5. Non male tamen hic *Megarida* coniecisse videtur Dukerus.

§ 7 *Sed nec extra fretum Euripi]* *Sed ne extra* Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. Hearnii N. L. 1. et edd. ante Ascens. 1513. Id si placet, ne positum foret pro 'ne quidem.' Vide ad xliv. 36. § 9. Verum, eodem sensu et *nec* usurpari, docuit Duker. ad Flori ii. 8. § 12.

§ 8 *Et erant Atticæ tres aptæ naves]* *Scribe apertæ naves*. Gelenius. *Aptæ* unus codicum Harl. Reliqui recte *apertæ*. Neque aliter edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Librarii, non adsecuti compendium scribendi *aptæ*, vel *ap'tæ*, vel compendiarie scripturæ notam aut addere neglegentes, aut perperam addentes, sæpe voces 'ap-tus' et 'apertus' commutarunt. Vide ad i. 34. § 8. ii. 6. § 1. c. 31. § 2.

c. 59. § 5. viii. 6. § 3. ix. 27. § 4. c. 28. § 5. x. 2. § 12. c. 25. § 4. xxxii. 21. § 26. xxxiv. 46. § 4. xxxvi. 23. § 3. xl. 30. § 7. Gibson. ad Quinct. Instit. i. 2. p. 32. ed. Burm. et viros doctos ad Val. Max. vii. 3. ext. 9. Mox *urbes* *agrique*, pro *urbs*, Lov. 2. et Hearnii L. 1.

CAP. xxiii. § 2 *Quia nullus in propinquo sit hostium metus]* *Ex propinquo* Lov. 1. et 6. Mox § seq. *His adiutoribus profectus* Voss. a m.^o sec. quomodo et librarios in Suet. variasse, observarunt viri docti ad ejus Cæs. c. 12. *His auditis profectus* Lovel. 1. et 6.

§ 4 *Et tranquillo profectus Chalcidem]* Barber. et Petav. cum Aldina *profectus*. Oxoniensis, Voss. Andreas *pervectus*. Ita corrige. Lib. xxxvii. c. 45. 'Reliquerat Ephesum Polyxenidas audita pugna, et classe usque ad Patara Lyciæ *pervectus*.' J. F. Gron. *Profectus* primum occurrit in ed. Bas. 1539. errore operarum. Vide ad xxi. 2. § 4. *Profectus* est in Lov. 4. et edd. Aldina, aliique usque ad illam Basil. *pervectus* Aldina priores, et reliqui codd. mei, cum Hearnii L. 1. ac N. Infra xliii. 8. 'Vehicula Mictioni publice locata, quæ eum Brundisium commode *perveherent*.' xlv. 6. 'Neque com meatibus *pervehendis* eo patuisset iter.' *Tranquillo pervectus mari* Harl. Quomodo loquitur Livius lib. xxiv. c. 8. 'Quilibet nautarum vectorumque tranquillo mari gubernare potest.' xxxviii. 10. 'Mari tranquillo, quod ventis concitaretur, æquiparando multitudinem *Ætolorum*.' Hic tamen *mari* a mala manu esse, ac præferendam vulgatam lectionem, codicum reliquorum in eam consensus docet. Et ita Liv. xxiv. 8. 'Non tranquillo navigamus, sed jam aliquot procellis submersi pene sumus.' Et ita 'tranquillo fieri' proprie dici, quod fit, quum cælum est tranquillum; translate, quod fit sine tumultu, observat Gronov. ad Liv. iii. 14.

§ 6. ubi alia notavi. Solitos autem fuisse librariorum voces, a scriptoribus per ellipsin omissas, supplere, videbimus ad xxxvii. 18. § 1. Deinde *Chalciden* Voss. quomodo etiam in princ. hujus cap. idem cod. præfert. Mox paullo ante lumen, pro lucem, Lov. 1. Verum lectio illa ex interpretis glossa nata videtur. Simile exemplum habuimus ad iv. 29. § 5. Quid differant 'lux' et 'lumen,' vide Burm. ad Suet. Cæs. c. 31.

Qua infrequentissima ædificia urbis sunt] Ædificia supervacuum est. Gelen. Vocem ædificia primus addidit Aldus, eamque unus tantum agnoscit Gaertn. At vicissim qua frequentissimæ urbes sunt legit Harl. qua frequentissima urbs fuit Lovel. 2. Sed frustra. 'Infrequentissima urbis,' ut 'media urbis.' Vide ad xxvi. 40. § 9. Mox murumque ignorant Voss. et Lov. 1. ac 6. a m. pr.

§ 5 Ceteram multitudinem armatorum acceperunt] Vocem armatorum non agnoscunt Lov. 6. et edd. Aldina priores. Præterea ceperunt Voss. et Lov. 1. ac 6. Sensus Livii non intellexerunt auctores hujus lectionis.

§ 6 Inde in totam urbem discursum est] Per totam urbem Lov. 6. Mox acto etiam tumultu, pro aucto, Voss. et Lov. 1. sollemni scribarum errore. Vide ad xxi. 61. § 4.

§ 7 Conflagrarunt et horrea regia] Flagarunt Lov. 5. et ed. Rom. 1472. At prima syllaba, per compendium scripta, facile excidere potuit. Vide ad ix. 24. § 12.

§ 8 Præda omnis primo in forum collata, deinde in naves inposita] Primum in forum collata Lovel. 5. et typis descripti ante Aldum. Tum deinde naves inposita Voss. et Lov. 1. Forte per compendium scriptum fuerat *deiñ*, ejus autem ultima syllaba præpositionem hausit. Eo modo in post *in* sive inde excidisse, videbimus ad xxxvii. 31. § 4.

§ 9 Quos Philippus tumquam in tutis-

simam custodiam] Videtur excidisse quos eo Philippus. J. F. Gron.

§ 10 Statuis inde regis dejectis truncatisque] Statuis inde regis Voss. et Mead. 2. Tum detruncatisque Mead. 2. Male. Infra c. 30. 'Semiusta et truncata simulacra Deum inter prostratos jacere postes templorum.' Attamen 'detruncata corpora brachiis abscisis' est hoc lib. c. 34.

§ 12 Ita mari fretum Euripi claudit] Ita maris freta Euripus claudit Lov. 6. a m. pr. Neque aliter Voss. et Lov. 1. nisi quod ille Euripicus, hic Euripitus præferant.

CAP. XXIV. § 2 Cum expeditis quinque millibus peditum] Vox quinque perperam deest in Voss. et Lov. 1. Eorum prior etiam § præc. proditis, pro perditis, legit. Vide ad x. 19. § 2. et mox hoc c. § 5.

Cursu propere Chalcidem contendit] Vetus lectio potior cursu prope. Gelen. Propere servant Lov. 2. Harl. Mead. 2. et Gaertn. cursu propere Lov. 6. in margine: *prope*, ut Gelenius emendavit, reliqui mei, cum edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Celeritas cursus non intendenda est voce addita *propere*, sed potius mitigari debet τῷ *prope*. Infra xxxiii. 18. 'Tota prope cursu transgressa amnem acies est.' c. 33. 'Cursu prope omnes tendere ad prætorem Romanum.' Solent autem *prope* et *propere* sive *prope*, id est *propere*, in Mss. confundi. Vide ad xxxix. 31. § 4. Mox *concedit* Lovel. 1. Vide ad xxxvii. 39. § 1.

§ 3 Nec ad quidquam aliud, quam ad deforme spectaculum, &c. quum venisset] Vetus lectio potior nec quicquam aliud, non nec ad quicquam aliud. Gelenius. Edd. olim, nec ad quicquam aliud. Gelenius præpositionem delevit priore loco. Jure optimo, neque in nostris scriptis reperiebatur. Haud vulgaris et observanda locutio, qua gaudet Livius. Lib. xxxv. c. 49. 'Videritis regem nunc ad portas Chal-

cidis stantem, et mox inde exclusum, nihil aliud quam Aulide et Euripo spectatis, in Ætoliā redeuntem.' xxxvii. 21. 'Extemplo oppugnatione omīssa, classis ad insulam se recepit, nihil aliud quam depopulato circa urbem hostium agro.' Vide ad iv. 26. xxvi. 2. xl. 50. J. F. Gronov. Præpositionem *ad*, quam primo loco Gelenius delendam monuit, non habent etiam omnes codd. mei, neque etiam edd. antiq. Prima eam recepit Mediol. 1505. mox Asc. 1513. et hinc reliquæ. Deinde *aliud*, nisi ad *deforme* Gaertn. Verum 'nec quidquam aliud quam' eodem modo usurpatur, quo 'nihil aliud quam' ii. 29. 'Ab lictore, nihil aliud quamprehendere prohibito, quum conversus in Patres inpetus esset.' c. 32. 'Ventrem in medio quietum nihil aliud, quam datis voluptatibus frui.' c. 49. 'Donec nihil aliud, quam in populationibus res fuit.' c. 63. § 4. 'Hostes quidem, nihil aliud quam perfusis vano timore Romanis, citato agmine abeunt.' ix. 17. 'Quem, nihil aliud quam bene ausus vana contemnere, incruentus devicit.' xxiii. 3. 'Quia nec eosdem nominari adtinebat, nihil aliud quam ad audienda probra nominatos.' xl. 15. 'Nihil aliud, quam ingenii fama periclitarer.' lib. xlv. c. 22. 'Nihil aliud quam quieverunt hoc bello.' Similis est formula 'nihil prius quam' xxxv. 12. 'In eos se inpetum facturum, et nihil prius, quam flammam tectis injecturum.' 'quid aliud quam,' de qua vide ad xxxiv. 2. § 12. 'nihil amplius quam' apud Suet. in Calig. cap. 44. 'Nihil autem amplius quam Adminio in deditionem recepto, magnificas Romam literas misit.' Eam lectionem non intellexit, et hinc emendare conatus est Goesius, cui recte Burm. refragatur. In his similibusque locutionibus intelligi per ellipsin verbum 'facere,' docuerunt Sanct. Min. iv. 5. 665. et ad eum locum Perizon.

ac Cort. ad Plinii Ep. i. 5. § 5. Ita etiam in illa xxx. 35. 'Si nihil aliud, vulneribus suis ferrum hostium hebetarent : ' ubi alia notantur.

Per Bæotiam Athenas ducit] *Exercitum per Bæotiam* Lov. 6. *per Bæotiam exercitum* Lov. 2. Librariis displicuisse videtur, verbum 'ducere' ita simpliciter non addito casu poni. Sed vide ad i. 23. § 5. Paulo ante *æque raptim, quam venerat* Lov. 5. et edd. ante Aldum.

§ 4 *Ni speculator, (hemerodromos vocant Græci*] Non alium existimaverim, quem vocat Livius hemerodromum, ac qui ab Ænea vocatur ἡμεροσκόπος. Id ex eo intelligi poterit, si tamquam frontibus adversis utriusque scriptoris locos comparemus. Livius igitur scribit, *ni speculator (hemerodromos vocant Græci, ingens die uno cursu em. sp.) cont. reg. ag. e sp. qu., progr. nocte media Ath. perv.* Voce autem Græca Livius est usus, quod Latini tale speculatorum genus non habebant. Æneas autem ita scribit c. 6. Χρὴ δὲ καὶ ἡμεροσκόπους πρὸ τῆς πόλεως καθιστάναι ἐπὶ τόπῳ ὑψηλῷ καὶ ὧς ἐκ πλείστου φαινομένῳ ἡμεροσκοπεῖν δὲ ἐφ' ἐκάστῳ χωρίῳ τρεῖς τοῦλάχιστον μὴ τοὺς τυχόντας, ἀλλ' ἐμμείρους πολέμου. Subdit autem, Εἶναι δὲ καὶ τοὺς ἡμεροσκόπους ποδώκεις, οἳ ὅσα μὴ οἶόν τε διὰ τῶν σημείων δηλοῦν, ἀλλ' αὐτῶν τινὰ δεῖ ἐξ ἀνάγκης ἀγγέλλειν δύναντο ταχὺ ἀφικνεῖσθαι. Sic autem vocantur, quia antelucano tempore ex urbe emittuntur, et interdum speculantur, curruntque eo, unde prospectus petendus est, et in urbem revertuntur, ubi contenebrascit : ita cum vagentur currantque interdum, et perscuntur, inde nomen invenerunt. Pernoctabant etiam interdum foris, et ignibus sublati adventum hostium aut insidias indicabant. *Turnebus, Advers.* xxvii. 7. Harpocratio scribit, *δρομοκέρυκας* apud Æschinem esse eos, qui ἡμεροδρόμοι vocantur. Hoc reprehendit ibi Valesius, et Livium quo-

que falli dicit, qui *hemerodromos* vertat *speculatores*: nam hos a Græcis *ἡμεροσκόπους* vocari. Non video tamen quid prohibeat, quo minus idem, qui *speculator* erat, etiam *hemerodromus* esse potuerit. Nam *speculatorum*, *ἡμεροσκόπων*, officium esse, si quid incidisset, quod signis declarari non pōset, et tamen scitu necessarium esset, id quam celerrime suis nunciare, scribit Æneas Poliorc. cap. 6. qui etiam ob eam causam pernicitatem pedum in iis requirit. Et ita fiebat, ut ibi adnotat Casaub. *ut, qui prius fuerat ἡμεροσκόπος, fieret ἡμεροδρόμος*, quemadmodum *ἡμεροσκόποι* a Græcis bello Xerxis in editis Eubææ locis positi apud Herodot. vii. 192. quem locum observavit Stolbergius in disert. de Angariis Vet. c. 2. Τοῖσι δὲ Ἑλλησι οἱ ἡμεροσκόποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοικῶν καταδραμόντες δευτέρῃ ἡμέρῃ, ἀφ' ἧς ὁ χειμῶν πρῶτον ἐγένετο ἐσήμεαινον πάντα τὰ γενόμενα περὶ τὴν ναυγίην. Et Scaliger ad Loca Controversa Titii v. 11. et Salmas. ad Spart. Hadrian. c. xi. non magis, quod hic in Livio reprehenderent, invenerunt, quam Casaub. ad Æneam. Sed Scalig. parum adcurate *speculatores* 'ab Atheniensibus' *hemerodromos* vocari scribit, quod de Græcis in universum prodit Livius. Duker. Nisi *speculator* Lovel. 5. Gaertn. et edd. vett. ni *speculator* primus edidit Froben. 1535. Deinde *hemerodromas* vel *hemerodromas* non tantum omnes codd. sed et edd. usque ad Ascens. 1513. Mox *emetiens spatium* Lov. 2. 4. 5. 6. et edd. antiqq. *ingens die uno emensus spatium* Harl. Vulgatum primum occurrit in Frob. ed. 1531. idque verius est.

§ 5 *Idem ibi somnus, eademque negligentia erat*] *Eadem negligentia*, omisa copula, Voss. et Lov. 1. 2. ac 6. Supra iii. 30. 'Domiseditioes iidem tribuni, eadem lex faciebat.' Vide ad iii. 10. § 8. et c. 26. § 5. *Licentia*, pro *neglentia*, Mead. 1. et Gaertn.

Delph. et Var. Clas.

Mox *perdiderat*, pro *prodiderat*, Voss. Lov. 6. et Gaertn. Vide ad § 2. hujus cap.

§ 6 *Prætor Atheniensium*] *Archon*, puto: nam et sic Achæorum, Ætolorum, aliorumque populorum summos magistratus sæpe *prætores* vocat. Ciceronem quoque de Divin. i. 54. *archonta Atheniensium* 'prætorem' vertisse, scribit Casaubon. ad Theophrasti proœmium Characterum. Verba Ciceronis sunt, 'Idem etiam Socrates, quum apud Delium male pugnatum esset Lachete prætore, fugereturque cum ipso Lachete:' in quibus etiam Lambinus, vel quicumque in illius edd. Ciceronis ad hæc verba glossam *Δάχηςτος ἄρχοντος* in margine posuit, *prætorem* pro *archonte* accepit. Sed certum est ex Diodoro Sic. xii. 319. et aliis scriptoribus, a. 1. Olympiadis lxxxix. quo ad Delum pugnatum est, Athenis archontem fuisse Isarchum. Suspiciabar primo, Ciceronem hæc ex memoria, non inspecto Platone, scripsisse, quum ei obversarentur, quæ Plato Lachetem in dialogo cognomine haud longe a principio de Socrate dicentem inducit: Καὶ μὴν, ὦ Δυσίμαχε, μὴ ἀφίεσό γε τοῦ ἀνδρός· ὥς ἐγὼ καὶ ἄλλοι γε αὐτὸν ἐθεασάμην οὐ μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα ὀρθοῦντα· ἐν γὰρ τῇ ἀπὸ Δηλίου φυγῇ μετ' ἐμοῦ συνανεχώρει. Sed quia scriptores veteres non temere in historia priscorum temporum, quæ nobis magnam partem incognita est, erroris sunt arguendi, deinde cœpi cogitare, Lachetem fortasse in prætura collegam fuisse Hippocratis, quem hoc bello ducem Atheniensium fuisse, et in prælio ad Delium cecidisse, ex Thucyd. iv. 89. et seqq. et Pausan. ix. 6. constat. Nam Athenienses quotannis decem *στρατηγοὺς* creare, et ex his modo unum, modo plures, interdum omnes ad bella gerenda mittere solitos fuisse, notum est. Hos autem Latini 'prætores' vocant, Cornel. Nepos

Livius.

30 H

Miltiad. cap. 4. et Valer. Max. III. 8. ext. 3. et magistratum eorum 'præ-turam.' Cic. de Off. I. 40. 'Pericles quum haberet collegam in præ-tura Sophoclem:' id est, quum uterque *σπαρτηγὸς* esset, quod ex Strab. XIV. 638. intelligitur. Duk.

Ut hostes adesse omnes scirent] Ut hosticos adesse Lov. 2. et Mead. 1. *ut hosticos adesse tumultus* Mead. 2. et Gaertn.

§ 7 *Ad portas, ad muros discurrunt]* Alii ita undique *ad portas, post ad muros discurrunt.* Voss. *ad portas et ad muros.* J. F. Gron. Eam scripturam Crevier. probavit. Verum nulli alii codd. huic uni consentiunt. *Ad portas, post ad muros* Lov. 4. *ad portas post muros* Lov. 6. *ad portas, ad muros* reliqui mei cum Hearnii L. 1. Quare vel ea scriptura servanda, vel legendum puto *ad portas ac muros discurrunt.* Vide ad XXI. 32. § 2. Mox et strepitu hominum Voss. et Lov. 1. ac 6. Solent hæ voces confundi. Vide ad II. 64. § 11.

§ 8 *Ad Dipylum accessit: porta ea, &c.]* Dipylon, ut e verbis Livii apparet, nomen habuisse ab amplitudine portæ, quod instar duarum esset, hand cunctanter pronuntiandum est. Turneb. Advers. XXVII. 7. Inter portas Athenarum erant *πύλαι Θριασίας*. Hesych. *Θριασίας, πύλαι οὕτω καλοῦνται Ἀθήνησιν.* Ea porta *Δίπυλον* appellata. Plutarch. in Pericle p. 168. hoc docet, *ταφῆναι δ' Ἀνθεμόκριτον παρὰ τὰς Θριασίας πύλας, αἱ γὰρ τὸν Δίπυλον ὀνομάζονται.* Erat autem hæc maxima omnium, quæ Athenis. Meursius, Lect. Attic. III. 7. Scripti melius *Ab Dipylo accessit:* puta 'ad urbem.' Et sic Noster XXIV. 33. 'Inde terra marique simul cæptæ oppugnari Syracusæ: terra ab Hexapylo, mari ab Acradina.' XXXIV. 38. 'Parte una a Phæbeo, altera a Dictynnaeo, tertia ab eo loco, quem Heptagonias appellant, aggredi jubet.' Hoc lib. c. 46. 'Romani a maritima arce.' Ta-

lia sunt apud Lucanum I. 58. 'pars ætheris illa sereni Tota vacet, nullæque obstant a Cæsare nubes.' Et Statium in Epithal. Stellæ vs. 21. 'Et dominæ niveis a vultibus obstat.' J. F. Gron. *Ab Dipylo* etiam omnes mei, Hearnii L. 1. N. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Usus præpositionis recte inlustravit Gronov. Ita VIII. 17. 'Adversus regem, exscensionem a Pæsto facientem, signis coalatis pugnaverunt:' quæ vera ibi scriptura est, male a Sigon. et Fabro tentata. XXVII. 14. Naves 'ab aperto mari adpulsæ erant.' XXVIII. 6. 'Arcem a mari turris quinque tabulatorum claudebat.' XXIX. 35. 'Simul et a classe navales socii, simul et terrestres exercitus est admotus.' Hoc lib. c. 25. 'Præsidium Attali ab Ægina, Romanique ab Piræo intraverunt urbem.' XXXVIII. 4. 'Bina a campo castra contra arcem objecit:' c. 32. 'Navibus a mari fines eorum vastati.' Ea enim vera ibi lectio est. XI. 22. 'Ipse a campestri aditu castra posuit.' Vide Burm. ad Lucani I. 50. Potuisset etiam Livius dicere *regione Dipyli accessit*, ut III. 66. 'Ad mœnia ipsa Romæ populabundi regione portæ Esquilinæ accessere.'

§ 9 *Velut in ore urbis posita, major aliquanto patentiorque, quam ceteræ]* Vox urbis a Gaertn. aliquanto a Voss. Lov. 1. et 6. a m. pr. exsulant. Mox quam ceteræ est: intra eam Voss. et Lov. 6. a m. pr. Tum latæ viæ sunt Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 10 *Limes mille ferme passus]* Fortassis per compendium pass. scriptum, et ex eo deinde passus factum fuit; quod mihi videtur debere esse passuum. Limes mille ferme passuum in Academiæ gymnasium ferens, non limes per (nam non aliter expleri potest vulgatum passus) mille ferme passus in Acad. g. f. De latitudine enim limitis, non de longitudine,

loquitur Livius. Meursius in Cera-
mico Gemino cap. 20. et post eum
Menag. ad Diog. Laërt. III. 7. per-
peram descriperunt ducens, pro fe-
rens. Duk.

§ 13 *Ibi signa, ibi aciem esse debere*] Duæ priores voces desunt in Lov. 1. et 4. Perperam. Vide ad v. 35. § 4. Paulo ante *cohortatur* Lov. 5. et edd. ante Aldum.

Concitat in hostes equum] *Concitat in hostem secum* Voss. et Lov. 1. quo-
rum librarii voluisse videntur *in hos-
tem, s. eum*, ut indicent duplicem se-
lectionem *in hostem* et *in hostes* in
codd. suis invenisse. Vide ad III. 44.
§ 4. *Ecum* autem datum est pro
equum, ut *eculeus* pro *equuleus* c. 12.
§ 7. Vide ad IX. 2. § 15. Mox § seq.
*tum suis ardorem, tum pavorem hosti-
bus*, Voss. Lov. 2. 5. 6. Mead. 1. et
edd. ante Froben. 1535. Vide ad VI.
23. § 3.

§ 15 *In temerario incepto*] *Inceptu*
Voss. Ita plures codd. legunt XXIV.
19. Neque satis inceptu succederet.
Hic tamen uni cod. haud satis tuto
credi posse existimo.

§ 17 *Cynosarges, templum Herculis*] De hoc templo sic Suidas: Κυνόσαρ-
γες τόπος τίς ἐστι παρ' Ἀθηναίους, καὶ
ἱερὸν Ἡρακλέους κατ' αἰτίαν τοιαύτην.
Δίδυμος Ἀθηναῖος ἔθυσεν ἐν τῇ Ἑστίᾳ· εἴ-
τα κύων λευκὸς παρὼν ἤρπασε τὸ ἱερεῖον,
καὶ ἀπελθὼν εἰς τινὰ τόπον ἀπέθετο· ὃ δὲ
περιεῖδς ἦν, ἔχρησε δὲ αὐτῷ ὁ θεὸς, ὅτι
εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, οὗ τὸ ἱερεῖον ἀπέ-
θετο, Ἡρακλέους βωμὸν ὀφείλει ιδρύσα-
σθαι, ὅθεν ἐκλήθη Κυνόσαργες. Ex his
verbis apparet cur et Cynosarges hic
locus dictus sit, et cur Herculi potis-
simum consecratus sit. At Stephe-
nus: Κυνόσαργες, γυμνάσιον ἐν τῇ Ἀτ-
τικῇ καὶ δῆμος. *Sigon.*

§ 18 *Sed Cynosarges, et lucus, et
quidquid sancti amænive*] Reposnimus
sed et Cynosarges, et Lyceum. Gelen.
Similiter Frob. a. 1535. edidit, et re-
liqui post eum usque ad Gronov. qui,
priori et expuncto, dedit *sed Cynosar-*

ges. Verum *sed et Cynosarges* Voss.
Lov. 2. 4. Harl. et Mead. ambo. *Et
Cynosarges*, τῶ *sed* neglecto, Lov. 1.
Deinde *sancti amænive* Lov. 1. et
paullo post *divini humanique* Gaertn.

CAP. XXV. § 1 *Præsidium Attali ab
Ægina, Romanique*] *Romanumque* Lov.
2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.
Sed vide ad XXV. 15. § 11.

§ 2 *Inde Eleusinem profectus*] *Eleusi-
nam* Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo,
Gaertn. et edd. antiqq. pro quo Mo-
gunt, demum *Eleusinem* dederunt: quo-
modo est c. 26. 'Ad obpugandum
castellum Eleusinem profectus:' ubi
constanter ita scripti et typis inpressi,
nisi quod *Eleusine* sit in Lov. 2. *Eleu-
sinæ* in Lov. 6. Hic vero *Eleusina pro-
fectus* Voss. et Lov. 1. Ita apud Cic.
de Nat. Deor. I. 42. 'Ommitto Eleu-
sina, sanctam illam et augustam.'
Ita nunc editur. Verum priores edd.
vel *Eleusinem*, vel *Eleusinam*. Vide
Bouhier. ad d. loc. Eorum posterius,
locum adducentes, servant Delr. ad
Sen. Hipp. 106. Cellar. Geogr. Ant.
II. 13. p. 743. et Benth. ad Horat.
Od. I. 35. 29. Hac terminatione
etiam apud posterioris ævi scripto-
res, Oros. aliosque, obcurrit; et hinc
ex ævi consuetudine etiam in Livii
codd. inrepere potuit. An tamen
tempore Cic. et Livii *Eleusina*, pro
Eleusin, in usu fuerit, dubito.

*Megaram, ac protinus Corinthum du-
cit*] *Megara* Voss. et Lov. 1. 4. ac 5.
Vide ad c. 22. § 6.

§ 3 *Translato ab Achæis imperio a
Philopæmene ad Cycliadem*] Sustuli-
mus ab *Achæis*. Gelen. Recte eas
voces sustulit Gelenius, quas Aldus
dum in contextum invexit. Abe-
rant autem non modo ab edd. priori-
bus, verum etiam ab omnibus Mss.
nisi quod exstent in solis Mead. 2. et
Gaertn. Præterea 'Cycliades' etiam
vocatur hoc cap. et 'Cycliadem'
XXXII. 19. Verum locis illis *Cyclia-
das* et *Cyclindan*, vel *Cycliadam*, le-
gendum videtur. Hoc loco quidem

omnes codd. conspirant in terminum finalem, qui vulgo exstat, solo excepto Mead. 2. qui *Cyliade* legit; at reliquis locis quidam codd. conjecturam meam probant. Certe '*Cycliadas* (penes eum summa imperii erat) *Achæique*' memorantur xxvii. 31. '*Achæorum* exsul vir insignis *Cycliadas*' xxxii. 32. Ἀχαιοὺς Κυκλιάδας ἐκ-πεπτωκὼς ἐκ Πελοποννήσου apud Polyb. xvii. 1. Κυκλιάδας legatus Philippi ad T. Quinctium apud eundem Exc. Legat. num. vi.

§ 4 *Quantum ex quaque civitatum militum conscriberetur*] Th. *quantum ex quaque civitate militum scriberetur*. Lib. xxxiii. c. 14. 'Quo die et quot ex quaque civitate armati convenirent.' xxxiv. 24. 'Auxilia ut pro viribus quæque civitates mitterent.' Jac. Gron. *Quantum numerum ex civitate militum* Hearnii L. 1. *quantum ex quisque civitatibus militum* Lov. 2. *quantum ex quique civitatibus militum* Gaertn. Harl. et Mead. ambo: *quantum ex quaque quinta civitate militum* Lov. 4. *quantum ex quaque civitate militum* Lov. 1. et 6. quod se etiam in Victor. invenisse, et suavius esse Crevier. testatur: *scriberetur*, quod similiter in eodem Victor. superesse auctor est Crevier. apud me exstat in Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Utramque igitur lectionem recepi. Mox ad Nabin et ad Lacedæmonios adtineret, repetita præpositione, Mead. 2. quod Livio familiare esse vidimus ad vi. 28. § 6. Uni tamen huic codici credere non audeo.

§ 6 *Ne mea interim nudentur præsi- diis*] *Ne me interim præsiidiis nudem* Voss. et Lov. 1. *ne interim me præsi- diis nudem* Lov. 6.

§ 7 *Quantum ad Oreum, et Chalci- dem, et Corinthum tuenda satis sint*] *Satis sit* Crevier. ex Victor. emenda- vit; quod unus meorum Lov. 6. pro- bat. Mox securius Voss. et Lov. 6.

§ 9 *Id quidem coarguere Cycliades*]

Cycliadas Lov. 2. 5. Mead. 1. et edd. antiqq. Eodem tendit Lov. 2. men- dose *Elictiadas* exhibens. *Cycliades* primum inveni in Ven. ed. 1498. tum Mediol. a. 1505. hinc in Mogunt. et postea in reliquis. Vide ad § 3.

CAP. XXVI. § 1 *Philocles præfectus regius*] *Philoqueus* Voss. *Philoqueus* Lov. 1. *Philomenes* Hearnii L. 1. *Philo- lodes* Gaertn. *Philocus* Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. a. 1472. *Philocus* edd. proximæ usque ad Ascens. qui a. 1513. recte *Philocles* substituit. Vide ad xxxii. 38. § 3. Mox ad populandos Lov. 1. et 6. Vide ad x. 12. § 7.

E regione Eleusinis saltum Cithero- nis transcendit] Duæ priores voces desunt in Voss. et Lov. 1. ac 6. Præ- positio sola in Lov. 2. 4. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Vide ad xxv. 25. § 8. Sed nec vulgatum temere rejicien- dum. Cic. de Nat. Deor. ii. 40. 'Luna quum est e regione solis, interpo- situ interjectuque terræ repente de- ficit.' Ad Q. Fratr. iii. 1. 'Columnas neque rectas neque e regione Diphi- lus conlocarat.' Deinde legendum est *Cithæronis*, ut ante Gronov. ed. 1665. vulgo edebatur, quod etiam Crevier. recte revocavit. Ita enim constanter Latini, Græci vero Κίθα- ρών. Saltus hujus meminit et Plinius Hist. N. iv. 7. 'Musis natale in ne- more Heliconis adsignant. Datur et his Thebis saltus Cithæron, amnis Is- menus.'

§ 2 *Parte militum ad prædandum pas- sim per agros dimissa*] *Ad prædandum raptim per agros* Voss. Male. Τὸ πα- σσιν enim majorem præfert securita- tem ac negligentiam, quam Philocles ostentari jusserat, ut adliceret præ- sidium Eleusinis ad erumpendum in prædatores, atque ita in insidias præ- cipitaret. Supra c. 21. 'Palati pas- sim vagabantur per agros.' Eodem sensu mox 'discurrere ad prædan- dum' dixit. Certe 'passim discur- rere' est xxii. 17. Voces *per agros* desunt in Harl. Mox occulto loco ad

insidias opportune Gaertn. Deinde *conscendit*, pro *consedit*, Voss. Lov. 1. 6. a m. pr. Harl. et ed. Parm. Vide ad iv. 15. § 2. et c. 17. § 12. Pariter commutantur ‘desidere’ et ‘descendere.’ Vide ad xxxii. 9. § 3. *Concedit* legunt Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. Ita, ‘cedere’ et ‘sedere’ inter se a librariis confundi, vidimus ad xxi. 40. § 2. Sed ‘considerare’ aptum est de insidiis verbum. Supra ii. 11. ‘Gabina via occultum considerare jubet.’ x. 4. ‘Hæc ubi audita sunt, et ad eos, qui conserderant in insidiis, perlata.’ xliii. 23. ‘Cum cohorte sua in insidiis loco obscuro consedit.’

§ 3 *Si ex castello ab Eleusine in prædantes suos inpetus fieret*] *Ex castello ab Eleusinis* Voss. et Lov. 1. nude conjici posset legendum esse *ex castello ab Eleusiniis*. Ut *Eleusinis* scriptum sit pro *Eleusiniis* eodem errore, quo *regis* pro *regiis*. Vide ad xxxvi. 19. § 2. vel *ex castello Eleusinis*. Sed *ex castello Eleusine* Lov. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. quod etiam probari potest. Nam ita mox *castellum Eleusinem* sive *Eleusina* occurrit, quemadmodum ibi forte legendum. Certe *castellum Eleusinae* est in Lov. 2. et 6. Deinde τὸ suos deest in Voss. et Lov. 1. Postea § seq. *se venienti ex Achaia commisit*, pro *conjunxit*, Voss. et Lov. 1.

§ 5 *Tentata et ab ipso rege obpugnatio ejus castelli*] *Tentata oppugnatio*, mediis omissis, Lov. 1. *Tentata et ab rege oppugnatio* Voss. *Tentata ab ipso rege oppugnatio* Lov. 5. *Tum ejusdem castelli* Voss. Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Sæpe pronomina is et idem eorumque casus obliqui commutantur. Vide ad x. 10. § 6.

Naves Romanæ, Piræeo venientes] *Epiro venientes* edd. Rom. 1472. et Parm. Eas secutæ ab *Epiro venientes* usque ad Aldum, qui a *Piræeo venientes* substituit: nisi quod præierit

ei ed. Mediol. 1505. quæ ab *Piræo venientes* exhibuit: e *Piræeo venientes* ed. Camp. et Lov. 6. a *Piræo* cum Hearnii L. 1. reliqui codd. mei, omnesque post Aldum excusi usque ad Gruter. qui in ultima ed. præpositionem omisit. Eum vero recentiores omnes editores secuti sunt. Sæpe hoc nomen cum præpositione construitur; sæpe etiam præpositio omittitur. Priori modo supra est cap. præc. ‘Quia Romani a *Piræo* intraverant urbem.’ Et, ‘Classem a *Piræo* subsidio venire.’ Hoc cap. ‘A *Piræo* Athenas repente duxit.’ lib. xxxvi. cap. 42. ‘A *Piræo* Romam est profectus.’ Posteriori xxxi. 14. ‘Rex *Piræum* trajecit.’ cap. 22. ‘Quum *Piræum* pervenissent.’ c. 23. ‘*Piræum*, unde profecti erant, redierunt.’ Hoc cap. ‘Cum parte ipse *Piræum* pergit.’ xxxvi. 42. ‘Classem *Piræi* stare.’ Quum autem Cic. forte præpositionem addidisset, propterea ab Attico reprehensus est: apud quem se defendit ad Att. vii. 3. Hic etiam præpositionem, in tot codd. et edd. hærentem, revocavi. Eamdem lectionem ex cod. Thuan. probavit etiam Jac. Gronov. Dissert. Epist. in Livii Loc. Geogr. epist. iii. p. 28.

Absistere incepto cœgerunt] Media vox deerat in Voss. et Lov. 1. qui iidem codd. cum Gaertn. *obsistere*, pro *absistere*, legunt. *Desistere* ab *incepto* Lov. 6. Nihil muto. *Absistere incepto* frequens Livio locutio est. xxv. 5. ‘Senatus *absistere* eos incepto vetuit.’ c. 14. ‘*Absistendum* temerario incepto.’ xxvi. 38. ‘Nec abstinit tamen tam audaci incepto.’ xxviii. 6. ‘Celeriter abstinit incepto.’ Similiter xxxii. 4. xxxvii. 27. xlii. 66. aliisque locis. Vide etiam ad xxiv. 20. § 15.

§ 6 *Diviso deinde exercitu, rex cum parte Philoclem Athenas mittit*] Τὸ deinde exsulat a Lov. 6. et edd. ante Aldum; vox *rex* a Voss. Lov. 1. 2. et Harl. Præterea *Philodem*, mox *Phi-*

lodes, et § 8. *Philode* legit Gaertn. *Philocratem*, *Philocrates* et *Philocrate* Lov. 6. cum edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Vide ad § 1. Præterea pronomen *ipse* ignorant Voss. Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

Dum Philocles subeundo muros, et comminanda obpugnatione contineret] *Cum* vel *quum Philocles, &c. contineret* edd. ante Aldum. Et ita etiam legendum, nisi malis *dum Philocles, &c. continet*. Vide ad 1. 40. § 7. Deinde *subeundo muro* Lov. 4. quomodo libarius dedisse videtur, quia sequitur *comminanda obpugnatione*. At Livius pariter, ut hic, variat XXI. 5. 'Large partiendo prædam, stipendio præterito cum fide exsolvendo, cunctis civium sociorumque animis in se firmatis.' Vide ad XXXVIII. 39. § 10.

§ 7 *Nihilo ei Piræei, quam Eleusinis, facilius, &c. obpugnatio fuit*] *Oppugnatio* sæpe non admodum difficilis est, et Philippus non oppugnare tantum, sed expugnare, ut ante Eleusinem voluerat, sic nunc Piræenm conabatur, cujus expugnandi sibi facultatem futuram sperabat. Suspitor legendum esse *expugnatio*: nam et alibi male scriptum est *oppugnare*, pro *expugnare*. Vide Perizon. ad 1. XXI. c. 57. Vel, si hoc non placet, pro *facilior* reponendum esse *felicius*: quod et ipsum non raro cum *facilior* permutari, multi adnotarunt. Vide ad Flor. II. 6. § 38. Rivium ad Terent. Eun. v. 9. 8. Hotom. ad Cic. pro L. Manil. c. 13. et J. F. Gronov. ad Livii XXIII. 11. *Duk. Nihil ei* Lov. 2. 5. Harl. et edd. ante Froben. 1535. Deinde *iisdem defendentibus* Gaertn. *urbem fere defendentibus* Lov. 6. *urbem iisdem fere defendentibus* Mead. 2. *iisdem fere urbem defendentibus* Lovel. 2. *iisdem urbem fere defendentibus* Harl. Sed, vocem *urbem* insiticiam esse, varia, quibus hic in Mss. ponitur, loca non obscure indicant. Præterea Piræeum urbem sive oppidum esse, Dionysius et Nicias Cous negant apud

Cic. ad Att. VII. 3. ubi tamen videndi sunt viri docti. Mox § seq. *Piræeo Athenas*, pro *A Piræeo*, Voss. a m. sec. Sed vide ad § 5.

§ 10 *Quæ pagatim sacrata habebant*] *Pagnanti* Lov. 1. *paganti* Voss. et Lov. 6. a m. pr. *pagani* Lov. 5. Infra c. 30. 'Delubra sibi fuisse, quæ quondam pagatim habitantes, &c. locatim' dixit Valer. Max. v. 3. ext. 3. Vide ibi viros doctos, et ad Cic. loc. laud.

§ 11 *Exornata eo genere operum eximie*] *Et ornata* Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. et edd. ante Aldum. Eodem errore et *levat* pro *elevat* habuimus IX. 36. § 6. et *promere* pro *expromere* XXXIX. 12. § 4. Librarii contrario errore *effertate* dederunt pro *et feritate* lib. XXXVIII. c. 49. § 4. ubi plura vide.

§ 13 *Iræ exercendæ materia hæc deerat*] *Iræ exercendæ materia deerat* Voss. Lov. 1. 6. et Harl. *iræ exercendæ hæc deerant* Lov. 2. 4. Mead. uterque, et Gaertn.

CAP. XXVII. § 1 *Consul Sulpicius eo tempore i. A. ac D. ad Apsum flumen habebat castra*] Hoc sic Plutarchus in Quintio p. 370. καὶ τὸν Πόπλιον εὐρὼν μετὰ τῆς δυνάμειος ἀντιστρατοπεδεύοντα τῷ Φιλίππῳ τὰς περὶ τὸν Ἀψὸν ποταμὸν ἐμβολὰς καὶ τὰ στενὰ φυλάττοντι. *Sigon. Ad Tharsum flumen* Harl. Mead. ambo, et Gaertn. ad *Tarsum flumen* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. vett. ad *Apsum flumen* substituit ed. Mediol. 1505. quod verius esse, ex loco Plut. conligi potest. De eo vide Cellar. Geogr. Ant. II. 13. 658.

T. Apustum legatum] *L.* legendum, non *T.* De hoc libro XXIII. c. 38. et hoc postea libro c. 4. ubi *L.* legitur. *Glar. L. Apustum* reponendum. Sic enim alibi sæpe eum vocat Livius. *Sigon.* Adsentior viris doctis. Omnes tamen scripti, quibus utor, et Hearnii L. 1. *T.* vel *Titum Apustum* servant. Mox ad *depopulandum hostium fines* Lov. 5. et edd. ante Aldum.

Vide ad XL. 49. § 1.

§ 2 *Corrago, et Gerrunio, et Orgesso castellis*] *Chorogo* Lov. 2. *Corogo* Hearnii L. 1. *Corago* Lovel. 6. et Gaertn. *Corhago* Lov. 1. 4. et Mead. 1. *Corrhago* Lov. 5. et edd. vett. nisi quod per errorem *Carthago* sit in Rom. a. 1472. *Corrago* primus J. F. Gronov. edidit. *Κόρραγον* memorat Æschin. contra Ctesiph. pag. 454. Deinde *Getrinio* Lov. 1. *Geririnio* Lov. 2. *Gervirmio* Harl. et Mead. ambo. *Gefirnio* Lov. 6. *Geritituo* Gaertn. *Geminio* Hearnii L. 1. Polybius v. 108. Dessaretidis urbem *Γερτρούντα*, et paullo post in eadem regione *Γερούντρα* memorat. Utrum inde diversum sit castellum Gerrunium, cuius hic Livius meminit, incertum est. Postea *et Orresso* Lov. 5. et edd. antiqq. *Egesso* Lov. 6. a m. pr. *Egresso* Voss. et Lov. 1. Eam autem indicari, quam *Ὀργυσον* vocat Polyb. loc. laud. viri docti putant. Mox *Antepatream* Voss. Lovel. 6. Harl. et Mead. ambo. *Antipatream* Lovel. 4. et Gaertn. *Antipatreiam* Hearnii L. 1. Sed *Ἀντιπάτρειαν* memorat Polyb. ibid.

§ 4 *Puberibusque interfectis*] *Puribusque* Gaertn. *pluribusque* Voss. et Lov. 1. Mox § seq. *Condionem* Lov. 1. *Crodionem* Lovel. 6. *condictionem* Harl. *Cohrdionem* Lovel. 1. Deinde *Romanis* deest in Lov. 1: et Mead. 2. *Tum efficit, pro effecit*, Lov. 1.

§ 6 *Indos* (nomen propter alteram in Asia urbem, quam oppidum, notius) vi capitur] Parenthesis declarat *Ilion* legendum, non *Indus*. *Ilion* quidam restituerunt: at hand scio num quisquam ante Virgilium *Ilion* in genere neutro dixerit. Quæ vero præcedunt oppidorum nomina, non temere reperias apud authores. *Glar*. Hujus nominis [*Ilion*] quinque oppida fuisse, tradit Stephanus; quorum tertium in Macedonia fuerit. *Signon*. *Ilion*, quod primum adparuit in ed. Mogunt. in nullo omnino cod. mihi obvium fuit.

Indus legunt Harl. Mead. uterque, Hearnii L. 1. Crevierii Victor. et multæ edd. antiqq. in *Dius* Gaertn. *Radus* Voss. *Nudus* ed. Rom. 1472. *Nidus* Lov. 1. 4. 5. 6. et ed. Camp. quam lectionem quum etiam Jac. Gronov. in Thuan. invenisset, inde *Cnidus* legendum monuit Dissert. Epist. ad Livii Loc. Geogr. Epist. iv. p. 33.

§ 7 *Signa convertisset, conjectisque in medium sarcinis*] *Et conjectis* Lov. 6. *conjectis* Voss. et Lov. 1. in quibus τὸ *et* a præced. vocis syllaba finali interceptum videtur. Vide ad xxxv. 41. § 7.

CAP. XXVIII. § 1 *Pleuratus Scerdilæni filius*] Ita plerique habent codd. ut alius sit a Scerdileto, quem etiam libris prioris decados ubique separavit a Pleurato Livius, præcipue vi. 24. nisi quis hunc alium Pleuratum credat, aut hæc, ut barbara, non admodum curæ fuisse Livio. *Glar*. *Serdelevi* Harl. *Serdelleni* Mead. 2. *Sordilæni* Gaertn. *Serdilæni* edd. antiqq. *Sterdilæni* Lov. 1. *Sterdilevi* Lov. 2. *Scerdilevi* Lov. 4. et Mead. 1. *Scerdilæni* Lov. 5. 6. et ed. Ascens. 1513. aliæque. Sed recte viri docti post Glareanum *Scerdilædi* emendarunt. Vide ad xxvi. 24. § 9. Pleuratum autem et Scerdilædum ibidem memoratos ab hoc Pleurato, Scerdilædi filio, diversos fuisse, recte statuit Glareanus: eorum enim alterum Thracum, alterum Illyriorum reges Liv. d. l. vocat: et quidem Scerdilædum Illyriorum regem fuisse, ex variis Polybii locis colligi potest. Quum autem hic etiam Pleuratus regnum in Illyrico obtinuerit, istius Scerdilædi, qui lib. xxvi. et postea memoratur, filium fuisse, verisimile est.

Ex Dardanis Bato, Longari filius] *Bajo* Hearnii L. 1. *Batho* Lov. 2. Mead. 2. et Gaertn. Sed nihil mutandum. *Batonem Pannonium ducem* (quem Dio 'Dalmatiæ regem' vocat) memorat Suet. in Tib. c. 20. ubi vide

viros doctos, et ad Ovid. ex Pont. II. 1. 46. Præterea *Langari filius*, et mox § seq. *Langarus* Lov. 2. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. quod forte verum est. Ἀγγαρος ὁ τῶν Ἀγριάνων βασιλεὺς memoratur Arriano de Exped. Al. Magn. I. 5, ubi videndus est Gronov. ab Hearnio laudatus.

§ 2 *Induceret, se usurum*] Pronomen *se* omittunt Voss. et Lov. 1. ac 6. Id sæpe per ellipsin deesse, dictum est ad I. 23. § 5.

§ 5 *Quæ ad Pelagoniam sunt*] *Pelagonia* pars est Macedoniæ, non longe a regione Dassaritiorum. *Sigon*.

§ 6 *Sciathum et Peparethum, haud ignobiles urbes*] Insulæ sunt in Ægeo pelago. *Sigonius*. Variant quidem codd. et edd. in harum urbium nominibus, sed vera hæc orthographia est, quæ primum adparuit in ed. Mog. Fuerunt autem insulæ maris Ægæi, verum quæque urbem ejusdem nominis habuit. Vide Ptolem. Geogr. III. 13.

CAP. XXIX. § 2 *Primo Macedones, &c. auditi sunt*] Ita Gronov. edidit a. 1665. eamque lectionem reliqui adoptarunt. Verum non tantum typis descripti antiquiores, sed etiam omnes codd. mei, et Hearnii L. 1. constanter *Primi Macedones*: quod revocavi. Vide ad XXXIV. 14. § 6.

§ 3 *Nova nulla re, nihil se novi habere*] Ita incipit hic, ut finit. Nam fortunam nihil mutasse dicturus est: enī ipsi Ætoli mutare velint, se non videre. Ergo *nulla nova re, nihil se novi habere*, dixerunt. Glar. Ita Lov. 5. et edd. primæ. Aldus deinde *nulla nova re*, quod reliqui editores taciti probarunt, consentientibus etiam omnibus reliquis scriptis; nisi quod perperam *in illa nova re* præferant Mead. ambo, et Gaertn. Mox *compositam semel pacem servare*, addita voce, Voss. Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1.

§ 4 *An imitari, inquit unus*] *Admirari* Voss. *Ammirari* Lov. 1. Mox

ita responderi jussissent Mead. 2. et Gaertn.

§ 6 *Messanæ ut auxilio essent, primo in Siciliam conscenderunt*] Haud oblitus sum *conscendere* Latinis dici, quod Græcis ἐμβάλειν, ut cum ‘Epheso conscendisse, a Brundusio conscendisse’ Cicero: sed vereor ne hic quoque, quam plusculis aliis locis, passus sit contumeliam, scripseritque *Messanæ ut auxilio essent, primo in Siciliam excenderunt*. Sic enim XXI. 51. ‘Excensio hostium in agrum Vibonensem facta.’ XXII. 31. ‘Priusquam in continentem excensionem faceret.’ XXVII. 5. ‘Improvise in agrum Uticensem excensionem fecit.’ XXIX. 28. ‘Quibus excensiones in agrum maritimum factæ erant.’ J. F. Gron. Sed his omnibus et aliis locis ‘excensionem facere’ dicuntur, qui prædandi causa milites e navibus in terram exponunt, et, depopulatis agris maritimis, se cum præda in naves recipiunt; quo animo Romani primo in Siciliam non trajecerunt. ‘Conscendere’ pro navem conscendere plerique probati scriptores dicunt. Duk. Neque mihi Gronovii conjectura placet. Codices tamen nihil mutant, nisi quod *conscderunt* pessime sit in Mead. 2. et Gaertn. Crevierius emendat *transcenderunt*; quod interdictum de trajectu maritimo usurpatur. Infra XXXIV. 4. ‘Et jam in Græciam Asiamque transcendimus.’ Justin. XXIII. 1. ‘Quasi angustis insulæ terminis clauderetur, in Italiam transcendit.’ Vide tamen an et vulgatum servari possit, et in *Siciliam conscenderunt* capi possit, pro ‘ideo conscenderunt, ut in Siciliam navigarent.’ Mox *Syracusas et totam Siciliam oppressas* Hearnii L. 1. Sed tres mediæ voces perperam ex seqq. repetitæ sunt.

§ 8 *Aut Lilybæum indicitur concilium populi Romani. Romanus conventus agitur*] Pro populi Romani lege prætor, hoc modo: prætor Romanus con-

ventus agit. Gelen. Illud *Romani* suspicor ab aliquo adjectum: potius adiciendum erat *Siculi*, quam *Romani*. Quidam emendarunt, *indicitur concilium: prætor Romanus conventus agit*; quod placet. Est autem *conventus*, authore Festo, quoties populus ad iudicium a magistratu vocatur, ut hic a prætore. *Glar. Populi Romani*, vel *populi Romani sic* etiam omnes mei, atque Hearnii L. 1. Sed verum recte Gelenius vidit. De errore hoc scribarum, ut *Pr.* seu *prætor*, et *P. R.* seu *populus Romanus* confundant, vide ad xxxi. 10. § 4. *Agitur* vero in solis inveni Lov. 2. et Harl. ceteri omnes bene *agit*. Vide ad xxxix. 29. § 8.

§ 10 *Nec id mirari debent*] *Nec admirari debent* Hearnii L. 1. Præterea ante hæc verba Lovel. 2. et 6. adscripta hæc exhibent: *quos socios appellant, pacem ac bellum gerere arbitrio suo jubent*.

Rhegium, Tarentum, Capuam, finitimasque, quarum] Vetus lectio *Capuam, ne finitimas nominem*. Gelenius. *Capuam ut finitimas, quarum* Gaertn. *Capuamve finitimas quarum* Lov. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Hearnii L. 1. et edd. vett. *Capuamque finitimas quarum* Lov. 6. et edd. Mog. ac proximæ usque ad Froben. qui a. 1531. *Capuam finitimasque quarum* substituit. Mox *eidem subjectas videant imperio, pro ejusdem*, ex conjectura emendat Crevierius, ut non modo Romanis subjectæ dicantur, sed et eodem modo, eadem superbia a Romanis regi. Omnes libri vulgatum retinent.

§ 11 *Monumentum Campano populo data, extorri et ejecto ipso populo*] Vetus lectio *monumentum Campani populi, elato et extorri ejecto ipso populo*. Gelen. Ut hæc verba et pleraque sequentia intelligenda sint, præter conjecturam habeo fere nihil. Prodigium quidam etiam putant dictum, urbem pejus habere, quod incolumis habite-

tur, quam si diruta esset. *Glar. Campani populi data extorri et ejecto* Lov. 6. et edd. antiq. pro quo *Campano populo data, extorri et ejecto* substituerunt Mogunt. consentientibus proximis editoribus. Id, quod Gelenius restituit, in reliquis meis superest; nisi quod *Capuani populi* legat Lov. 6. Vide ad vii. 30. § 12. et *ablato et extorri ipso populo* Mead. 2. 'Extorris' hic sine casu ponitur. Ita etiam xxxviii. 17. 'Extorres inopia agrorum profecti domo per asperriam Illyrici oram.' Vide ad ii. 6. § 2. et Dukerum ad Livii vii. 4. § 4.

Prodigium relictæ crudelibus habitanda, quam si deleta foret] Ita legendum continentibus verbis, ut sit Capuam relictam sic habitandam esse prodigium crudelius, seu majus crudelitatis monstrum, quam foret deleta. *J. F. Gron.* Hic non volo obloqui Gronovio; sed vulgatam distinctionem meliorem puto. *Duk.* Vulgatam distinctionem etiam Jac. Perizon. ad marginem Livii probavit, *prodigium* referens ad præcedentia, et *crudelius* accipiens adverbialiter: ut xxxii. 13. 'Nec quod ab hoste crudelius pati possent, reliqui quidquam fuit.' Deinde *delecta foret* Lov. 4. *dejecta foret* Voss. Lov. 1. 2. 5. 6. et edd. principes: *delecta foret* inveni in Ven. 1498. et reliquis scriptis. Solent hæc voces a scribis commutari. Vide ad xxiv. 23. § 4. xxxvii. 48. §. 3. et alibi.

§ 12 *Maris terrarumque spatio distracti*] *Distracti* Voss. *distincti* Lov. 1. quomodo interdum peccarunt librarii. Vide Gronov. ad Senecæ Epist. cxxii.

§ 13 *Pacem petiit, fidemque hodie pacis pactæ desiderat*] *Pacem petiit* Voss. Lov. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad xxxvii. 45. § 2. Forte ita hic datum obsequens *desiderat*. Verum Livium tempora verborum hæc junxisse, vidimus ad xxix. 27. § 5. Deinde *fidemque hodie pacis et pacem desiderat* Voss.

§ 15 *Cum alienis, cum barbaris æternum omnibus Græcis bellum est*] Voss. Thuan. et alii cum prima ed. *cum alienigenis*. Quod omnino verius. Lib. xxiv. c. 47. 'Pro alienigenis ac barbaris Italici adversus veteres socios Romanos bellum gererent.' xxx. 12. 'Tamen Numidæ, quam alienigenæ et externi, fidem experiri mallet.' Et hanc appellationem statim legatus Atheniensis Macedoni exprobrat c. 30. *Jac. Gron.* Illud *cum alienis* demum adparuit in ultima Gruteri ed. Non sola itaque prima ed. sed et omnes reliquæ ante Gruterianam hanc edd. *cum alienigenis*; quod etiam superest in Voss. Lov. 1. 5. Harl. Mead. 2. et Crevierii Victor. Supra hoc cap. 'Si alienigenæ homines hæc tennerint.' xxvi. 2. 'Quum hostis alienigena in Italia esset.' lib. xxvii. c. 39. 'Invisitati namque antea alienigenis, nec videre ipsi advenam in sua terra adsueta.' xxxix. 3. 'Jam tum multitudine alienigenarum urbem onerante.' xlii. 50. 'Qui conveniat fratri, adfectanti per injuriam regnum, summa vi restitisse, alienigenis bene parto eo cedere.' His obponuntur 'indigenæ.' Vide Burm. ad Rutil. Iter, i. 20. Priscam igitur lectionem recte Crevier. in contextum recepit. Tà *cum barbaris* perpetuam desunt in Mead. 2. Nam ita 'alienigenæ' et 'barbari' junguntur apud Liv. xxiv. 47. loco a Gronov. laudato, et xxxi. 30. Elegans et vere Liviana etiam est illa τὸν cum sine conjunctione repetitio. Supra ix. 9. 'Cum senatu, cum populo de pace ac fœdere agere.' xxi. 43. 'Ut viginti annorum militiam vestram cum illa virtute, cum illa fortuna taceam.' xxix. 13. 'P. Scipioni cum eo exercitu, cum ea classe prorogatum in annum imperium est.' Plura similia vide ad xxxviii. 18. § 12. Deinde vox *omnibus* non adparet in Lov. 1. 6. et Voss.

§ 16 *Iisdem inprobantibus eam pa-*

cem Romanis, qui nunc pactam et compositam turbare volunt] Quam nunc *cūpitam et compositam* Voss. *cupitam* etiam Lov. 1. Sed 'pacta pax,' ut hoc cap. 'Fidemque hodie pactæ pacis desiderat.' ix. 11. 'Ego pacem, quam pactus sum, non habeam.'

CAP. xxx. § 2 *Vastationem populationemque miserabilem agrorum*] *Depopulationemque* Voss. et Lov. 1. sollemni harum vocum commutatione. Vide ad x. 12. § 7. Sed plurimos codd. sequor. Vide ad ii. 62. § 2. Paullo ante § præc. *concedentibus invectisque* iidem duo codd. *concedentibus jurantibusque* Lov. 2. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Vide ad vi. 35. § 9.

§ 3 *Saxa exuri, dirui tecta, prædas hominum pecorumque agi*] Emendatius tamen *sata*: quæ lectio per se etiam facile deprehendi potest. *Subell. Tota exuri, dirui tecta* Lov. 2. Sed prima vox deest in Lov. 1. qui insuper *exuri, dirui recepta* præfert: *sata exuri* jam ante Sabellicum edidit Camp. Deinde *hominumque pecorumque* Lov. 2. Harl. et Mead. 1. Mox *indigna patientia* esse Voss. Lov. 1. 2. 4. Mead. 1. et Gaertn. *indigna patienda* esse Lov. 6. *indigna patientibus* esse Harl. Vocem *indigna* exponit Gronov. Obs. iii. 8.

§ 4 *Verum enim vero id se queri*] Jam dudum suspectum mihi τὸ *Verum*. Neque exstat in Voss. cod. Vide ad xxvii. 30. Fortasse etiam *Enimvero id non ferre*. Sufficit enim paullo ante conspici 'id se queri.' *J. F. Gron.* Nescio cur *Verum* ante inspectum cod. Voss. suspectum esse debuerit. 'Verum enim vero' est in Liv. iv. 4. xxix. 8. Sallustio Catil. c. 2. Terent. ac Cic. In his 'neque id se queri, verum enim vero,' vel, si quis hoc mavult, 'enimvero id se queri,' schema rhetoricum est, a cuius elegantia longe abest conjectura *id non ferre*. Sed transeant hæc quoque, ne quis me libidine obtrectandi summo Gronovio duci calumniatur. *Duk.*

Non satis diligenter ac curate Doujatius consuluit hoc loco Gronov. quem non tantum *Verum* expungere, sed etiam τὸ *enim vero*, ut supervacaneum, rejicere videri monuit. Ceterum τὸ *Verum* improbant etiam Lov. 1. Crevierii Victor. et Hearnii L. 1. Illud autem *Enim vero* vox intensiva est, qua Livius, tum in initio orationis, tum alibi, sæpius usus est: vide ad II. 22. § 6. Præsertim autem in indignatione. Ita XXVII. 30. 'Enimvero indignum ratus Philippus, victos victori sibi ultro condiciones ferre:' ubi alia vide. XLIII. 1. 'Enimvero senatus indignari, tantum consullem ausum.' Etiam Ter. Heaut. II. 3. 79. 'Enimvero reticere nequeo: multimodis injurius, Clitipho, neque ferri potis es.' Vide etiam ad X. 35. § 15. Si quis tamen vulgatum *Verum enim vero* malit, non adversabor. Occurrit ea vox XXXVI. 40. 'Verum enim vero illud multo majus esse:' ubi etiam in uno Voss. τὸ *verum* deest. Occurrit etiam XXXVII. 52. 'Verum enim vero quum ipsi daturis sint,' &c. Quod vero Gronov. *id non ferre τῷ id se queri* subponat, idque invitis omnibus libris, omnino admitti nequit. Repetitio enim, quam mutationi prætexit, elegans est. Similiter fere Cic. ad Fam. VII. 5. 'Huic neque tribunatum, neque præfecturam peto, benevolentiam tuam peto.' Pro Dejot. c. 13. 'Non enim jam metuo, ne tu illi succenseas: illud vereor, ne tibi ullum succensere aliquid suspicere.' Plin. Ep. IV. 7. 'Admoneri enim debeo, ut sciam; rogari non debeo, ut faciam:' ubi vide Cortium. Mox vocula *is* exsulat a Lov. 5. et primis edd. Primus eam interposuit Frob. 1535. probantibus reliquis scriptis. Hinc *alienos*, pro *alienigenas*, Gaertn. Vide ad cap. præc. § 15. Tum vocat Lovel. 1. Mead. ambo, et Gaertn. Tandem *omnia* non exstat in Hearnii L. 1.

Priore populatione cum infernis Diis,

secunda cum superis] Cum inferis Diis Lov. 1. 6. et Voss. Utrumque ferri potest. Vide ad I. 32. § 9. et ad XXIV. 38. § 8. Porro vulgato tamen stant plures codd.

§ 6 *Delubra sibi fuisse, quæ quondam pagatim habitantes]* Κατὰ δῆμους, quos multos fuisse, et Atticam sparsim habitantes in unam urbem conductos notum est. 'Pagos' Latini, auctore Festo in 'Demoe,' vocant, quos Attici δῆμους. Supra c. 26. 'Templa Deum, quæ pagatim sacrata habebant.' Duk. Vide quæ ad eum locum notantur. Ceterum *delubra ibi fuisse* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *delubra ibi*, omissa tertia voce, Lov. 5. *delubra ibi diruta* edd. antiqq. pro quo Aldus *delubra ibi fuisse*, Froben. 1535. *delubra sibi fuisse* vulgarunt. Solent librarii τὰ *sibi* et *ibi* confundere. Vide ad XXVI. 26. § 1.

§ 7 *Semiusta et truncata simulacra Deum]* Semusta Lovel. 4. Vide ad XXVII. 1. § 15. Paullo ante *infestus* abest a Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472.

§ 9 *Nisi Romani venissent]* Thuan. *subvenissent*. Nec aliter princeps ed. quod valde amat auctor. IV. 38. 'Dataque terga forent, ni S. Tempanius præsentī animo subvenisset.' XXIII. 14. 'Pænorum urbem extemplo futuram, ni subveniatur.' XXXIV. 18. 'Nec nisi in tempore subventum foret, ultra sustentaturi fuerint.' Jac. Gronov. *Subvenissent* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii Oxonn. Crevierii Victor. et non tantum ed. princ. sed et omnes aliæ usque ad Gruteri ultimam, quæ perperam dedit *venisset*. Paullo ante *Urbes quoque suas similem deformitatem futuras fuisse* Lov. 1. et Voss. *Urbes quoque suas similem deformitatem habituras fuisse* Lov. 6. a m. pr.

Eodem enim scelere urbem colentem hos Deos] Multo rectius Oxon. *eodem*

enim scelere urbem colentis Deos præsidemque arcis Minervam petitam. Patet ex conjunctis, 'eodem Eleusine Cere-
ris templum, eodem Pyræei Jovem Minervamque.' Non enim dicit *Eleusinem et Cererem, Pirææa cum Jove.* Et honestior fit oratio, Deos, quos peti præcipuum scelus, solos nominando. Lib. xxiv. c. 38. 'Vos, Ceres mater ac Proserpina, precor, cæterique superi infernique Dii, qui hanc urbem, qui hos sacratos lacus lucosque colitis.' xxix. 27. 'Divi Divæque, maria terrasque qui colitis, vos precor quæsoque.' Cicero in ultima Verrina c. 72. 'Vos etiam atque etiam imploro atque appello, sanctissimæ Deæ, quæ illos Ennenses lacus lucosque colitis.' Plautus Pænulo v. 1. 17. 'Deos Deasque veneror, qui hanc urbem colunt.' Æschylo in 'Επὶ ἐπὶ Ὁθήβαις, vs. 272. πολιτισσοῦχοι, et vs. 318. πολιούχοι θεοί. Noster xxvi. 28. de incendio in urbe, fraude Campanorum captivorum excitato, 'Vestæ ædem petitam, et æternos ignes, et conditum in penetrati fatale pignus imperii Romani.' J. F. Gron. *Eodem ejus scelere* Lov. 2. Deinde *urbem colentes Deos* etiam fuisse videtur in Harl. ex quo, cum ed. Gronovii conlato, nihil in excerptis meis notatur. Et id voluisse videntur scribæ Lov. 1. et Hearnii L. 1. qui tamen *urbem colentes hos Deos.* Virg. Ecl. ii. 61. 'Pallas, quas condidit, arces Ipsa colat.' In his locutionibus 'colere' est inhabitare. Vide Burm. ad d. 1. Virg. et quæ notavi ad Livii viii. 16. § 1. Mox *præsidemque cortis Minervam* Voss. et Lov. 1. *præsidemque cohortis Minervam* Lov. 6. Pessimè. Minerva præses arcis Athenarum habita est. Infra xlv. 28. 'Sacrificio Minervæ præsidis arcis in urbe factio profectus.' De simulacris Minervæ in arce Athenarum vide Meurs. Lect. Attic. vi. 33. Hinc cognominata est Πολιάς, cujus meminit Paus. in Attic. c. 27. Quæ enim

postea arx sive 'Ἀκρόπολις Athenis dicta est, antea dicebatur πόλις sive urbs. Pausan. Att. 26. τὸ δὲ ἀγνώτατον ἐστὶν Ἀθηναῖς ἀγαλμα ἐν τῇ νῦν ἀκροπόλει, τότε δὲ ὀνομαζομένη πόλει. Aristid. in Panathen. p. 171. τριτὴ δὲ ἀκόλουθος τούτων ἀνέχει, περιφανὴς ἄνω διὰ μέσης τῆς πόλεως, ἥ πάλαι μὲν πόλις, νῦν δὲ ἀκρόπολις κορυφῇ παραπλησίως. Vide Meurs. ibid. De cognominibus Minervæ Πολιάς, Πολιοῦχος, et similibus vide Spanhem. ad Call. H. in Pall. vs. 53. In aliis etiam urbibus arcium præses Minerva habita est. Eadem 'præsidem arcis Ilii' vocat Liv. xxxvii. 37.

Eodem Eleusinae Cereris templum] *Eleusine* scribendum, ut sit auferendi casus: sequitur enim 'Piræei.' Sigon. *Eleusinae Cereris* Lov. 4. *Eleusine* est in edd. Camp. et Rom. 1472. ut recte Sigon. emendat. Editores, qui postea *Eleusinae* substituerunt, credidisse videntur, hujus urbis nomen casu recto proferri *Eleusine*. Sed vide ad c. 25. § 2.

§ 10 *Mænibus vi atque armis repulsum]* *Vi armisque* Lov. 6. sed reliqui omnes vulgatum tuentur, nisi quod, trajectis literis, *vitaque armis* sit in Lov. 1. Mox *in eadem delubra* Lov. 2. Harl. et Mead. ambo. Vide ad x. 10. § 6. Mox *sedisse*, pro *sævisse*, Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, et edd. principes. Male. Flor. ii. 2. in fine, 'Supervacuum visum est, in arcem murosque sævire.' ii. 6. 35. 'Sævitur in urbes, urbemque urbium Caralim.' In eadem hac historia iterum ii. 7. 4. 'In templa, aras et sepulcra ipsa sæviret.' Mox § seq. *bellum accipiant* Lov. 5. et edd. pro quo recte Aldus *susciperent*. Ita enim omnes reliqui codd. quamvis tamen forte existimari posset, 'accipere bellum' eodem modo dici, quo 'accipere legem' x. 9. xxiv. 29. et alibi.

CAP. xxxi. § 4 *Eadem Æchios, Abydenos, Æneios, Maronitas, Thasios]* Chios

integra erit lectio. Idem alibi (xxxii. 34.) 'Neque,' inquit, 'ego Chium expugnavi, sed Prusiam expugnantem adjuvi.' *Sabell.* Nominat gentes, a Philippo paullo ante bello vexatas, inter quas *Chii* non fuerunt, verum, ut supra dixi, *Ciani*. Itaque legatus Romanus objicit Philippo Athenienses, Cianos et Abydenos. Atque Livius xxxiii. 30. ait, 'De Cianorum libertate Quintius Prusiæ Bithyniorum regi scriberet, quid senatui et decem legatis placuisset.' Quare hoc etiam loco pro *Chios*, *Cianos* est reponendum. *Sigon.* Et *Chios* Harl. *Ethios* Lov. 2. Mead. 2. et Gaertn. *Echyos* ed. Camp. *Æchios* Voss. *Echios* Lov. 1. 4. 5. 6. Mead. 1. et edd. plures principes. Sed recte Sigonius *Cianos* legendum docuit. Intelliguntur autem incolæ Cii, urbis Bithyniæ. Eam obtinuerunt Ætoli, sed Philippus expugnatam evertit. Infra xxxii. 33. 'Cum item suæ ditionis urbem funditus evertisse ac delese:' ubi vide *Sigon.* et adde Strab. xii. 563. 'Ἐν δὲ Προῦσίᾳ ἐστὶν, ἡ Κίος πρότερον ὀνομασθεῖσα' Κατέσκαψε δὲ τὴν Κίον ὁ Φίλιππος ὁ Δημητρίου μὲν υἱός, Περσέως δὲ πατήρ, ἔδωκε δὲ Προῦσίᾳ τῷ Ζήλᾳ, συγκατασκάψαντι καὶ ταύτην, καὶ Μυρλείαν. De Cianorum clade vide Polyb. in Exc. xv. 21. et seq. et xvii. 4. Deinde *Æneos* omnes et scripti, et editi. Verum Stephan. Byz. voce *Αἴνος* docet, huius urbis gentile formari *Αἴνιος*, quo tititur Plut. in Catone minore p. 764. Harduin. etiam in Numm. Popul. et Urb. nummum refert cum hac inscriptione ΑΙΝΙΩΝ. Similiter ἡίων ἡ Αἴνία memoratur Apollod. Bibl. ii. 5. 9. *Αἴνιοι* apud Thuc. vii. 57. Vocantur ibi quidem *Αἰολεῖς*, verum similiter *Αἴνον πόλιν Αἰολίδα* vocat Herodot. vii. 58. Id autem *Αἴνιος* videtur Latine efferendum esse *Ænius*. Verum Livium, hic *Æneos* dicentem, videri aliam formam *Αἴνιος* expressisse, auctor est Cellar. Geogr. Ant.

ii. 15. 843. Ea forma obcurrit apud Harpocrat. voce *Αἰνέως*, ubi laudat testimonium Demosth. cuius locus exstat orat. advers. Aristocratem p. 744. in variis tamen lectionibus ed. Francofurtanæ subjectis p. 1459. monemur, alios, sive codd. sive excusos, pro *Αἰνέως* eo loco legere *Αἴνιος*. Ex uno igitur hoc loco, quamvis pro ea scriptura stat Harpocr. non tamen omni exceptione majus argumentum peti posse existimo, nisi alterius scriptoris consentiens testimonium laudetur. Vales, quidem ad Harpocrat. laudat pro hac forma Polyb. et Livium: verum Polyb. *Αἴνιος*, non *Αἰνέως*, vocat in Excerptis Legat. num. xciii. quæ eadem scriptura obcurrit in fragm. quod vulgo ad Polyb. refertur, apud Suid. voce *Αἴνιον*. Livius vero hic quidem *Æneos* legit, verum passim alibi *Ænios* vocavit. Vide xxxvii. 33. xxxviii. 40. xlv. 27. et alibi. Hæc omnia si non plane convincunt, etiam hic *Ænios* legendum esse, certe haud levem movent suspicionem. Tum vocem *Θασίος*, quam servant omnes codd. et edd. priores, sed Clericus nulla de causa omisit, revocavi. Mox quod *nocendi*, pro *quibus nocendi*, legendum, in margine Livii conjicit Anton. Perizon. Sed vulgatum in omnibus libris restat, nihilque ad id rejiciendum subigit.

§ 6 *Rheginis ipsis, ut mitteremus, orantibus]* *Ut mitteretur* Mead. 2. et edd. ante Frob. 1535.

§ 7 *Comprobavimus ergo id facinus? an bello persecuti]* Vet. lib. *an non bello persecuti*. *Sigon.* *Approbavimus ergo* Hearnii L. 1. Non muto. Supra v. 9. 'Quum omnium adsensu comprobata oratio esset:' ubi pariter variant vet. edd. Vide quæ ibi notavi. xxxvii. 45. 'Quum senatus populusque Romanus pacem comprobaverint.' *Comprobavimus igitur* Lov. 5. Gaertn. et edd. ante Froben. 1535. Solent 'ergo' et 'igitur' commutari

a scribis. Vide ad XXI. 40. § 6. Deinde an et bello persecuti Lov. 1. At reliqui scripti vulgatum servant. Mox τὸ legibusque deest in Voss. Lov. 1. 4. 6. sola particula que in Lov. 2. Mead. utroque, Harl. et Gaertn. Male. Passim ita 'libertas' et 'suæ leges' junguntur. Vide ad XXXVII. 54. § 25.

§ 8 Quo indignius esset] Vet. iib. quod indignius esset. Sigon. Ita et Lov. 2. sed quod indignum esset Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss. Vulgatum probum est. Flor. II. 5. 'Præfectos navium igni comburunt, idque, quo indignius foret, muliere imperante:' ubi Duker. recte notat, non sine ratione Gronovium codicis Sigoniani lectionem sprevisse. Paulo post τὸ jam deest in Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. ante Aldum.

§ 9 Neque inficias imus, Siciliam] Neque inficiari scimus Voss. Neque inficiati sumus Lov. 1. 2. 5. 6. Harl. et Hearnii L. 1. Male divisis literis ante scriptum fuit inficia simus, inde factum est inficiati simus, quod superest in edd. Rom. 1472. ac Parm. et tandem inficiati sumus, quod vidi exstare in edd. Camp. Mediol. 1480. Tarv. utraque, Venetis variis, et aliis usque ad Aldum, qui recte dedit inficias imus. Passim hoc verbum vel eo, vel simili modo in Mss. a librariis corrumpitur. Vide ad VI. 40. § 4. IX. 9. § 4. X. 10. § 8. et apud Curtium VI. 1. § 26. Mox in parte Karthaginiensium erant, pro fuerunt, Gaertn.

§ 10 De qua neque ipsi quidem queri possunt] Scribe ne ipsi quidem. J. F. Gron. Vide ad I. 10. § 3. Nec ipsi quidem queri Mead. 2. neque ipsi queri Harl. queri possint Lov. 2. 4. Harl. et Mead. ambo.

Per annos prope septuaginta] Libro III. de secundo bello Punico, c. 5. Varro consul legatis Campanis loquens 'per centum prope annos' cum Samnitibus bellum pro ipsis tulisse Romanos ait. Sed id bellum cœpit consulis A. Cornelio Cosso, M. Vale-

rio Corvino III. a. CDXII. Finitum autem est anno ante quadringentesimum octogesimum. Quare, quod hic legatus ait, verisimilius, quam quod Varro, qui omnia in majus augebat, ut ibidem diximus. Glar. Per annos prope LXXX. Lov. 6. in margine: per annos prope centum Harl.

§ 12 Ad obpugnandam Romam miserunt] Ad oppugnandam urbem miserunt Voss. et Lov. 6. ad oppugnandum Romam Gaertn. Supra XXVI. 13. 'Ad obpugnandam Romam hinc eum miserimus.'

§ 13 Quis durius, quam pro merito ipsorum, statutum indignari posset] Qui id durius Voss. et Lov. 1. quis id durius Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. usque ad Froben. qui a. 1535. primus τὸ id omisit. Paulo ante neque urbs, neque homo quisquam Harl. neque urbs ipsa, nec homo quisquam Mead. 2. Vide ad IX. 9. § 4. Tò quisquam deest in Gaertn.

§ 15 Qui hodie videat eam, nullum obpugnatae captæve ibi vestigium inveniat] Vident et inveniant Voss. et Lov. 6. qui eam hodie videat, nullum ibi obpugnatae captæque vestigium Gaertn. captæve urbis vestigium Lov. 1. 2. et 6. captæve ibi urbis vestigium, utraque scriptura juncta, Harl. et edd. Parm. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, Ven. plures, aliæque ante Ald. qui dedit nullum ibi obpugnatae captæve urbis vestigium: quod proximi editores probarunt; donec Froben. vulgatum a. 1535. admitteret. Paulo ante urbem innoxiam incolumen patere-mur Voss. urbem innoxiam stare patere-mur Harl. urbem innoxiam exstare incolumem pateremur Mead. 2. Male. 'Stare' dicitur urbs, quæ superest, non eversa est. Liv. IV. 3. 'Stare urbs hæc non poterit.' c. 11. 'Quia stare diutius respublica non posset.' XLV. 19. 'Regnum eorum novum fraterna stare concordia.' Ita 'stantia mœnia' ruinis muri obponuntur XXXII. 24.

§ 16 *Ad experiendam adversus nos fortunam belli*] Ita primus edidit Aldus. Priores præferunt *experiundam*, quod servant Lov. 4. et 5. *experiundum adversus nos fortunam* Voss. *experiendum* Harl. Vide ad XL. 49. § 1. Paulo ante *Periculum magis illud est* Lov. 2. *Periculum magis est, ut nimis* Harl.

§ 17 *Hæc pro nobis dicta sint*] *Hæc vobis dicta sunt* Voss. et Lov. 1. *sunt etiam* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. pro quo demum Ascens. 1513. *sint* emendavit.

§ 20 *Totis viribus nostris in Macedoniam incubuimus*] *Incumbimus* Lov. 4. a m. sec. Mox *vincere cum Romanis vultis* Voss. ut in præcedentibus per ellipsin omissum sit *ut potius*, vel *magis*. Vide ad III. 68. § 11. Potest etiam librariorum error esse, qui *malle* et *velle* sæpe commutarunt. Vide ad XXXVII. 54. § 2.

CAP. XXXII. § 1 *Hæc dicta ab Romano quum essent*] *Ab Romanis* Hearnii L. 1. Male. Supra cap. præc. 'Tum Romanus legatus.' *Hæc dicta quum ab Romano essent* Harl. Mox *inclinati omnium animi ad Romanos*, verbis simul majori distinctione a sequentibus divisus, Lovel. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *inclinati animi omnium ad Romanos* Mead. 2. Præstare tamen puto, orationem cohærere.

Damocritus prætor Ætolorum] *Democritus* Lov. 5. 6. Harl. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Pro quo Frobenius 1535. *Damocritus* substituit. Ita variant eodd. etiam XXXV. 12. § 6. c. 33. § 9. XXXVI. 24. § 12. XXXVII. 3. § 8. et c. 46. § 5. Sed vulgatum malo. Ita 'Nicodamus' Ætolus memoratur lib. XXXVIII. c. 5. Similiter 'Damiurgi' Achæorum XXXVIII. 30. 'Damartus' Corinthius I. 34. ubi alia vide.

§ 2 *Celerem enim penitentiam, sed eandem seram atque inutilem, sequi*] *Sed tandem seram* Voss. Lov. 1. 2. 4.

5. 6. Harl. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. vett. Quod quum salvo sensu servari non posset, ejus loco Frob. 1531. *eandem* dedit. Illa quidem lectio in nullo apud me cod. superest, nisi forte in Mead. 1. ex quo nihil in excerptis notatum video: solent tamen hæ voces 'tandem' et 'eandem' in Mss. commutari. Vide ad VII. 35. § 12. In uno Mead. 2. inveni *sed tamen seram*. Et hæ quoque voces 'tamen' et 'tandem' a libris confunduntur. Vide ad XXII. 2. § 11. Neque sensus vocem *tamen* repudiat. Quisque igitur eligere potest, quod magis placet, vel *eandem*, vel *tamen*. Prius magis probarem, si codicum fide lectio illa niteretur. Eleganter autem talis penitentia *sera* vocatur, eique jungitur *inutilis*: 'sero' enim 'feri,' quæ frustra fiunt, amissa temporis occasione, docuit Broekh. ad Tibulli I. 9. 41. Eo sensu 'serum auxilium' est inutile. Vide ad III. 5. § 15. et Gebhard. ad X. 5. § 8. Mox *consilia* deest in Lov. 6.

§ 3 *Tempus ita jam nunc statui posse*] *Tu jam* exsulat a Voss. Lov. 1. 2. 6. Harl. et Mead. 2. Sæpissime Livius duas has particulas ejusdem significationis 'jam nunc' conjunxit. Supra II. 54. 'Jam nunc ita in animum inducant.' III. 40. 'Jam nunc ita separare Ap. Claudium.' XXXIV. 34. 'Jam nunc hoc ita proponere vos animis oportet.' XL. 15. 'Jam nunc sanguine meo sibi indulgeri æquum censet.' Silius Livii imitator XVI. 170. 'Vertendas agit jam nunc Karthaginis arces.' Similiter Ovid. Her. II. 83. 'doctas jam nunc eat, inquit, Athenas.' Colum. XI. 11. 'Pastinatio quoque jam nunc includenda, et vitibus conserenda est.' Plin. Ep. III. 6. 'Jam nunc jube basim fieri.' Exempla ex Cic. laudat Tursell. de Particul. c. 69. Sæpe etiam Livius 'nunc jam,' transpositis vocibus, usurpavit. Vide ad VII. 32.

§ 14. Pariter Livius alias particulas ejusdem significationis junxit, ut 'ita sic,' 'itaque ergo.' Vide ad II. 10. § 11.

Nisi in Panætologico et Pyrrhiaco concilio] *Pylaico* legendum a Thermopylis, quæ et *Pylæ* dicuntur. *Gelen.* *Et Pireæ* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 1. et *Pireo* Lov. 2. 6. et Mead. 2. et *Pyrheo* Gaertn. et *Piriaco* Harl. et *Pyrrhiaco* Lov. 5. et edd. priores; cuius loco Gelenius substituit et *Pylaico*, id est, quod celebratur ad Thermopylas. Verum concilia Ætolorum plerumque habebantur ad urbem Thermum, quæ propterea 'Thermica' vocanda erant. Sed vide ad XXXIII. 35. § 8. Insuper, quum ipsum illud, in quo hæc constitutebantur, 'Panætolicum' concilium dictum fuisse Livius tradat c. 29. hinc Doujatius quærit, ad quod ergo Panætolicum deliberationem differat Damocritus? et conjicit, pro *Panætolicum* legendum esse *Panæolicum*, id est totius Æolicæ nationis. At temere: 'Panæolici' enim 'concilii' alibi mentio non occurrat; et sequentia vel obiter perfecta evincunt, nulla mutatione opus esse. Damocritus censebat, hoc, quod nunc erat, concilio Panætologico de postulatis legatorum ac bello agi non posse, quia antea de re tanti momenti ac discriminis mature deliberandum erat: jam nunc igitur statui posse, quamdiu deliberarent, et simul decerni, ut, quum de re tali nisi in Panætologico vel Pylaico concilio agi non posset, et spatium, intra quod illa celebrarentur, nimium foret, extra ordinem prætor concilium convocaret, quodque in eo constitueretur, perinde ratum foret, ac si actum esset in concilio Panætologico aut Pylaico.

§ 4 *Decernerent extemplo, ut prætor sine fraude, quum de bello aut de pace*] *Decreverunt* Lov. 4. Mead. 1. in margine, et Gaertn. Male: *decernerent* enim pendet ex τῶν ut per ellipsin

omisso: ita jam nunc statui posse, ut, &c. decernerent. Deinde de bello et pace Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 1. Gaertn. et edd. antiqq. ante Aldum. *De bello agere*, mediis omissis, Mead. 2. Mox τὸ sit deficit in Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo- bus, Gaertn. et edd. antiqq. Prima id adscivit Mediol. a. 1505. hinc Ascens. a. 1513. inde reliquæ.

CAP. XXXIII. § 1 *Navales copias Demetriadem in Thessalia contrahebat*] Ita demum vulgatum video in ultima Grut. ed. Omnes priores legunt in *Thessaliam*, quod firmant codd. quibus usus sum. Eam itaque lectionem revocavi: in *Thessaliam* enim, æque ac *Demetriadem*, referendum ad *contrahebat*: non vero jungendum est *Demetriadem in Thessalia*.

§ 2 *Navibus maritimæque oræ præfecit Heraclidam*] Vet. lib. *Heraclidem*. Sigon. Alteram lectionem servant Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. et Mead. 1. *Heraclitum* Mead. 2. Perperam. Sed *Heraclides* etiam vocatur hoc lib. capp. 16. 46. et XXXII. 5. Vox *navibus* non adparet in Lov. 1. 6. et Voss. Mox § seq. *Romanis detraxisse* Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 4 *Per Dassaretiorum fines exercitum ducebat*] *Dassaretiorum* meminit Plinius III. 23. et IV. 1. Meminit et Ptol. I. III. c. 13. ubi de Macedonia; quamquam omnes ejus codd. quotquot nos vidimus, *Deparetii* habent corrupte, etiam ii, qui ex Græcis nuper emendati dicebantur. *Glar.* *Dassaritiorum* ex Stephano et Eustathio. *Sigon.* *Darsertiorum* Voss. et Lov. 1. 4. et 6. a m. pr. *Dardeseiorum* Mead. 2. *Darsetiorum* Lov. 2. 5. 6. a m. sec. Harl. Mead. 1. Gaertn. Hearnii L. 1. et priscae edd. *Dasaretiorum* Mediol. a. 1505. *Dasseretiorum* Ascens. a. 1513. *Dassaretiorum* Mogunt. Vide ad lib. XXVII. cap. 32. § 9. Mox in usum militis satis esset, pro *militi*, Harl. ultima litera ex initio vocis proximæ

adscita. Vide ad xxviii. 25. § 2.

§ 6 *Ad Lyncum stativa posuit prope flumen Bætum*] Ego ad *Lichnydum* legendum puto, quod etiam xxvii. 32. admonuit Sabellians. Alii *Lingum* restituerunt: sed non recte, meo quidem iudicio. Cæterum de 'Bæto,' pro quo quidam *Aretum* habent, quidam *Athacum*, nonnulli *Bærum* restituerunt, nihil habeo, quod certum affirmem. Ego, si conjectare in re tam prisca licet, suspicor esse nomen fluvii alienius obscuri, in *Haliacmona* labentis; nisi quis id ipsum nomen *Haliacmon* eo reponendum putet, quippe vel apud ipsum hunc fluvium, vel non longe ab eo hæc gesta sunt. *Glar.* Pro *Lingum* reponendum censet *Gla-reanus* *Lychnidum*, pro *Bærum*, *Haliacmona*, scilicet quia nusquam hæc nomina legerit, at illa in *Dassaritiis* legerit. Ego contra, pro *Lingum*, *Lycum* repono, pro *Haliacmona* *Bærum* defendo. *Lycum* habent libri veteres, et *Plutarchus* in *Quintio* p. 370. ubi hujus rei meminit: Ἦσαν μὲν οὖν οἱ τὸν τίτον ἄγειν κύκλῳ διὰ τῆς Δασσαρητίδος κατὰ Λύκον εὐπορον ὁδὸν καὶ ῥαδίαν ἐπιχειροῦντες. De Bevo fluvio sic *Stephaneus*; Βεύη πόλις Μακεδονίας, καὶ πρὸς αὐτῇ Βεύος ποταμός. *Sigon.* Ad *Lincum*, vel *Ad Lyncum* *Voss.* *Lov.* 1. 2. 4. 5. 6. *Mead.* 2. *Hearnii* L. 1. et edd. antiqq. quod probat *Palmer.* *Græc. Ant.* i. 35. pag. 194. *Lingum* prima exhibet ed. *Mogunt.* Deinde *Baccum* *Voss.* et *Lov.* 1. *Bactum* *Lov.* 4. *Harl. Mead.* ambo, et *Gaertn.* *Blancum* *Hearnii* L. 1. *Hacum* *Lov.* 6. *Bætum* vel *Betum* *Lov.* 2. 5. et edd. antiqq.

§ 8 *Quum in conspectum venirent*] *In conspectu essent* *Voss.* et *Lov.* 1. *Supra* ii. 40. 'Non, quum in conspectu Roma fuit, subcurrit?' At vulgatum, quod servant reliqui, firmatur ex vii. 40. 'Ubi primum in conspectum ventum est.'

§ 9 *Æquis viribus per aliquot horas pugnaverunt*] *Equis viribusque per aliquas* *Delph. et Var. Clas.*

horas pugnaverunt *Voss.* et *Lov.* 1. *viribus equisque per aliquas horas pugnaverunt* *Lov.* 6. *equis viribusque etiam* *Lov.* 2. *Tum pugnaverunt* *Lov.* 2. 4. 5. *Harl. Mead.* ambo, *Gaertn.* et edd. ante *Frob.* a. 1535.

CAP. XXXIV. § 2 *Ut conspiceretur ab omnibus funeris honos*] *Vox funeris*, quæ tamen necessaria videtur, deficit in *Voss.* *Lov.* 1. 5. et edd. *Camp.* ac *Rom.* a. 1472. *Paullo ante* § præc. τὸ se omittebat *Lov.* 1. Sed excidisse videtur ob similitudinem vocis sequentis. Certe omnes reliqui servant. Alibi tamen hoc pronomem subintelligi, vidimus ad iv. 10. § 1. *Insuper* § scq. *ad subeundum omnem dimicationem* *Gaertn.* Vide ad xl. 49. § 1. *Ad subeundam dimicationem omnem* *Lov.* 6. *Vox omnem* omittitur in *Lov.* 5. et edd. *Camp.* ac *Rom.* a. 1472.

§ 4 *Qui hastis sagittisque et lata lanceis vulnera facta vidissent*] *Lege et rara lanceis.* *Gelenius.* Ut *Gelenius* emendat, legunt omnes codd. et edd. usque ad *Mogunt.* qui *lata* substituerunt. *Tum factu vulnera* *Lov.* 1. 2. 4. 6. *Harl. Mead.* ambo, et *Gaertn.*

Detruncata corpora brachiis abscissis] *Abscisis* legit *Gifan.* in *Observ. Ling.* Lat. voce 'Abscisus:' et sic citat *Lipsius* de *Milit. Rom.* iii. 3. Hæc sæpe permutari, nemo non adnotavit. Quod apud *Justin.* xv. 3. in vet. lib. scriptum esse testatur *Gifan.* *abscis-sisque auribus*, viri docti, qui *Justinum* ediderunt, in suis non videntur invenisse. Ego inveni in scripto chartaceo *Academæ Duisburgensis*, et pro eo, quod ibidem alii habent, *finxisset*, eumque truncatis crudeliter omnibus membris, in eodem *finxisset*, et crudeliter omnibus laniatum membris. *Duk.* *Brachiis abscisis* *Voss.* *Lov.* 1. 2. 4. 5. *Gaertn.* et edd. *Camp.* *Rom.* a. 1472. ac *Parm.* Passim etiam in melioribus membranarum *abscisus* exaratum obcurrit, ubi vulgo legitur *abscissus*. Exemplum vide ad iv. 10. § 4. c. 19. § 5. c. 28. § 8. viii. 25. § 5. xxiv. 30. §

Livius.

30 I

12. xxv. 36. § 6. xxxii. 4. § 5. c. 5. § 12. xxxv. 32. § 6. c. 45. § 6. xli. 11. § 4. xlv. 37. § 9. Duker. ad Flori i. 18. § 9. et Corte ad Plinii i. 20. 19. Duo autem sunt verba 'abscidere' et 'abscindere,' ut olim notavi ad Sili i. xv. 473. Vide etiam Gronov. ad Livii xlv. 5. § 5. præsertim in prima ed. nott. Duker. ad Flor. ii. 2. § 2. et Vorst. ac Torren. ad Val. Max. i. 1. 18. Similiter etiam Mss. sæpe *abscidere* servant, ubi vulgo editur *abscindere*. Vide ad Livii ix. 23. § 12. xxxvii. 41. § 7. et xlv. 25. § 9. Adde Rhodium ad Scribon. Larg. Compos. 100. Quænam autem inter utraque hæc fuerit differentia, non per omnia convenit. Vide Oudend. ad Front. i. 4. 7. Arntz. ad Aur. Vict. Epit. Cæs. c. 13. § 3. et quos ibi laudarunt. Hic *abscisis* recepi. Mox *disjecta* Lov. 6. in contextu. Vide ad Sili i. xv. 729. Sed reliqui omnes stant pro vulgato. Tum *divisa corpora capite* male Lov. 1.

§ 5 *Adversus quæ tela quosque viros pugnandum esset* *Pugnandum foret* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 6 *Quod in Pelagoniæ faucibus erat, ut iis copiis suas augetet* Ita Aldus primus edidit. Omnes priores in *faucibus Pelagoniæ*; et ita omnes codd. præter unum forte Gaertn. unde nihil in excerptis notavi. Præterea *ut iis suas copias augetet* Lov. 6. Et ita *præsidium*, iis pertineret ad illud genus loquendi, de quo egi ad xxvii. 51. § 1. At uni huic cod. fidem tuto habendam non puto. Mox *aperuit*, pro *patefecit*, Gaertn. quod ex glossa interpretis natum videtur.

§ 7 *Ipse, cum viginti millibus peditum, quatuor millibus equitum* Sic quidam libri: at ego scripsisse Livium aio, ipse cum viginti millibus peditum, quatuor equitum, resecto τῶν millibus posteriore. Hic enim perpetuus ejus mos est. Lib. xxi. c. 38. 'Qui plurimum, centum millia peditum, viginti

equitum fuisse scribunt: qui minimum, viginti millia peditum, sex equitum.' xxii. 46. 'Numerus omnium peditum, qui tum steterunt in acie, millium fuit quadraginta, decem equitum.' xxiii. 13. 'Præmissus est ad conducenda viginti millia peditum, quatuor equitum.' xxiv. 35. 'Ad Heracleam, quam vocant, Minnoam quinque et viginti millia peditum, tria equitum, duodecim elephantos exposuit.' Sic, si vacat inspicere loca, xxvii. 28. xxix. 35. l. xxx. capp. 6. et 29. l. xxxiv. capp. 21. et 59. xxxvi. 14. lib. xlii. capp. 51. et 52. aliisque innumeris locis. J. F. Gronov. *Peditum, quatuor millibus equitum* in solo est Lov. 5. *peditum, et quatuor centum equitum* legit Hearnii L. 1. *peditum, octo millibus equitum* Gaertn. *peditum, octo equitum* Lov. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo: *peditum, CCCC. equitum* Victor. apud Crevier. *peditum, et CCCC. equitum* Lov. 1. *peditum, et quatuor equitum* Voss. quem admodum Gronov. scribendum conjecit, et edidit. Ita iii. 31. 'Damnatus Romilius decem millibus æris, Veturius quindecim,' x. 29. 'Cæsa eo die hostium viginti quinque millia, octo capta.' xxi. 59. 'Duodecim millia peditum, quinque equitum adversus hostem educit.' c. 60. 'Sex millia hostium cæsa, duo capta.' xxii. 24. 'Sex millia hostium cæsa, quinque admodum Romanorum.' Similiter xxix. 25. § 11. xxxvi. 4. § 7. xxxvii. 46. § 3. xxxix. 7. § 1. xlv. 16. § 2. et 4. et Epit. Liv. lib. lxvii. Solent autem librarii etiam aliis locis perperam hanc vocem iterare. Vide ad xxvi. 21. § 14. xxix. 32. § 1. et 13. cap. 35. § 10. xxxviii. 16. § 9. aliisque locis. Esse tamen et alia loca, ubi verisimiliter ipse Livius eam vocem bis adhibuit, videbimus ad xxxvii. 39. § 9.

Paullo plus ducentis passibus a castris Romanis Andreas paullo plus ducentos passus a castris Romanis, non ducentis

passibus. Et illud amat potius. Ut xxxiv. 9. 'Totum orbem muri minus quadringentos passus patentem habebat.' xxxvi. 40. 'Plus partem dimidiam ex quinquaginta millibus hominum cæsam.' Et similia, quæ cuivis observare pronum. J. F. Gron. *Paullo plus CC.* vel *ducentis passibus* servant Lov. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. alterum est in reliquis codd. meis, Victor. Crevierii, et omnibus excusis usque ad Aldum, vulgatæ auctorem. Infra cap. seq. 'Quum aberat acies eorum paullo plus quingentos passus.' Vide ad xxix. 25. § 2. et xli. 12. § 8. Similiter etiam *minus* constructur. Vide ad lli. 64. § 10. et x. 37. § 3. Videtur et error esse in numero. Nam cap. seq. Romana acies paullo plus quingentos passus abesse dicitur. Roëllius putabat vel *CC.* *passus*, vel *CC.* *passus* legendum. Mox Achaco, pro Athaco, Lov. 1. Achæo Voss. et Lovel. 5. cum edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *Arcto* ed. Mediol. 1505.

§ 8 *Et descripta suis quæque partibus, tum tendentium ordine, tum itinerrum intervallis*] Vide Lipsium de Milit. Rom. v. 1. Quid sint 'partes' castrorum, quid 'ordines,' docet Schelius ad Hygin. de Castram. pagg. 1032. et 1041. tom. x. Thes. Græv. Duk. *Disrupta*, pro *descripta*, corrupte Voss. *discreta* Lov. 1. et Gaertn. Sed *describere*, in quam vocem reliqui Mss. conspirant, hic notat 'dividere,' 'distribuere.' Supra i. 19. 'In duodecim menses describit annum.' xxx. 26. 'Magnam vim frumenti vicatim populo descripserunt.' Cap. 37. 'Decem millia talentum argenti, descripta pensionibus æquis in annos quinquaginta, solverent.' xxxi. 14. 'Veteranis militibus voluntariis ex Africano exercitu in legiones descriptis.' xxxix. 38. ex emendatione Gronovii, 'Quum eos in legiones quatuor descriptissent:' ubi alia vide. xlv. 15. 'In quatuor urbanas tribus descripti

erant libertini.'

§ 9 *Biduum consul et rex, alter alterius conatus expectantes*] *Biduo* edd. ante Aldum. Sed recte codd. vulgatum tuentur. Vide ad x. 21. § 6. Deinde *spectantes* Mead. 2. quomodo sæpissime variant librarii. Vide ad vi. 33. § 1. Mox *tertia die* Lov. 1. Sed vide ad viii. 11. § 15. Præterea *omnes in aciem copias eduxit* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harleian. Mead. ambo, et Gaertn.

CAP. XXXV. § 1 *Quadringentos Triballos, Illyriorum*] Vet. lib. habent *Trallas*, quam vocem qui ignorarunt, *Triballos* fecerunt. Sunt autem *Tralles* Illyrici, ut ait Stephanus, populi, his verbis: *Τραλλία μοῖρα τῆς Ἰλλυρίας λέγονται καὶ Τράλλοι, καὶ Τράλλες παρὰ Θεοπόμπῃ.* Itaque et xxxvii. 40. in auxiliis Antiochi numerandis conjungit etiam Livius *Trallas* et *Cretenses*, ut hoc loco, cum ait, 'Tum levis armatura trium millium, pari ferme numero pars Cretenses, pars *Tralles*.' *Sigon*. *Tralles* ex vestigiis cod. Victor. legendum esse, conjicit Vales. ad Exc. Peiresc. p. 90. Sed *Trallos* legisse videtur Gronov. ad xxxiii. 4. § 4. Sane et 'Tralli' et 'Tralles' gens illa vocabatur, ut ex loco Steph. quem Sigon. laudavit, et aliunde constat. Quin etiam pro Gronovii lectione facere videtur, quod ejus vestigia in corrupta scriptura *Triballos* supersint; quodque a Livio ita etiam vocentur xxvii. 32. et xxxiii. 4. Nihilominus cum Valesio præfero *Tralles*. Nam *Trallis* legunt Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. quas vidi, omnes usque ad Mogunt. qui *Trallos* substituit; et huic demum Aldus *Triballos*. Quin et alibi apud Livium *Tralles* vocantur. Vide ad xxxvii. 39. § 10. et xxxviii. 21. § 2. Insuper, ubi vulgo *Tralli* nunc legitur, etiam *Tralles* non minus recte, partim aperta Mstorum auctoritate, partim ex eorum vestigiis, legi posse, ad ipsa illa loca aut

supra jam vidimus, aut infra dicendum erit. *Trallas* Sigonii in nullo cod. mihi obvium fuit, neque id ullæ, nisi Sigonianæ, editiones receperunt. *Tralleis* dedit Gruteri postrema ed. idque Gronovius servavit. Paulo ante *Rex vero tam celerem* primus edidit Aldus, cui consentiunt plures codd. Priores excusi omittunt *vero*, concinente Lov. 5. *Rex motam celerem* legunt Voss. et Lov. 1. *Rex non tam celerem* Lov. 4. quod videtur probandum. Si enim tam celerem aleam universi certaminis timuisset, quietos non lacessivisset. Solent autem *u'o*, id est *vero*, et *nō*, id est *non*, commutari in membranis. Vide ad x. 5. § 14.

Illyriorum id, sicut alio diximus loco, est genus] Id dixit xxvii. 32. 'Contracto jam inter Ætolos et Trallos (Illyriorum id est genus) certamine.' Prima vox perperam deerat in Voss. ejus loco *Illorum* legebat Lovel. 1. Deinde *id est gens* Lov. 2. in marg. Lov. 5. et edd. principes: *genus* jam inveni in ed. Ven. 1498. Mediol. 1505. et hinc in reliquis: quam etiam lectionem veriore esse vincit, præter aliorum codd. auctoritatem, locus Livii laud. *Genus* hic est 'populus,' 'gens.' Supra viii. 29. 'Erat genus omne abunde bello Samnitibus par, Marsi, Pelignique, et Marrucini.' xxxiv. 17. 'Ferox genus nullam vitam rati sine armis esse.' xlii. 11. 'Erant in præsidio Cassandreæ octingenti Agriani et duo millia Penestaram Illyriorum: bellicosum utrumque genus.' Alia exempla vide ad xxxiv. 17. § 6. ubi et librarios voces 'genus' et 'gens' confudisse dicendum erit. Mox *primum numero equitum* omnes codd. mei, et edd. usque ad Ascens. qui a. 1513. *pari* substituit. Deinde *ad lacessendum hostium equites* Lov. 2. Harl. et Mead. 2. Vide ad xl. 49. § 1.

§ 2 *Ab Romanis, quum aberat acies eorum paullo plus*] Homini polito non potest non illud *quum aberat* suspec-

tum esse. Mss. cum Andrea et Aldina *Ab Romanis autem aberat*. Scribe *Ab Romanis item (ab erat acies eorum paullo plus quingentos passus) velites et equitum duæ ferme alæ emissæ*. Quia rex periculo summam rerum committere noluit, sed electos ad tentandam fortunam prælii in campum emisit: pariter Romani haud fere dispari numero equitum peditumque excretam manum iis opposuerunt. J. F. Gron. *Ab Romanis autem* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. omnes usque ad Froben. qui a. 1535. vulgatam lectionem primus recepit. *Ab Romanis quidem* Lov. 1. Clericus, voce autem, quam, uno excepto, codd. omnes constanter servant, ejecta, edidit *Ab Romanis (ab erat acies, &c.* Sed id, quod nos ex plerisque Mss. recepimus, probarunt etiam Donjat. et Crevier. quorum posterior ei similiter in contextu locum dedit, testatus tamen, recte Gronov. suspicatum videri, *item pro autem* legendum esse: quod nec mihi displiceret, si codd. auctoritas accederet. In Mstorum lectione id minus probo, *rois Rex vero tam celerem* nunc subiungi *Ab Romanis autem*. Magis itaque, quod codd. obferunt, placebit, si in initio cap. cum uno cod. legere liceret *Rex non tam celerem*. Si autem ibi vulgatum servandum est, hic voce transposita legam *Ab Romanis (ab erat autem acies, &c.* De simili usu voculæ 'autem' in connectenda parenthesi vide ad vii. 41. § 8.

§ 3 *Credidere regii, genus pugnæ, cui adsueverant, fore*] Scripti omnes *quo adsueverant*. Cæsar de Bello Civ. i. 44. 'Cum Lusitanis reliquisque barbaris genere quodam pugnæ adsuefacti.' Cic. de Oratore iii. 15. 'Homines labore assiduo et quotidiano assueti.' Ovidius Met. xiii. 554. de Polymnestore: 'prædæque assuetus amore:' quod mutare non ausim. Florus i. 1. 'Assuetas sanguine et præda volucres:' ubi Freinshemius.

Quæ omnia videntur dici cœpta per intellectum infinitivi; ut in propositis exemplis, 'exerceri,' 'fatigari,' 'duci,' 'ali.' J. F. Gron. Sed et Mss. Thuan. *adsuerat*. Jac. Gron. Ut vulgata hoc loco lectio, ita Livius etiam xxxviii. 34. 'Disciplina Lycurgi, cui per septingentos annos adsueverant, sublata.' Nihilominus *adsuerat* etiam Voss. quod consuetudine Liviana ductus exprimi curavi. Vide ad iv. 45. § 4. Præterea quo, pro cui, etiam Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Liv. xxi. 16. 'Primum Hamilcare, deinde Hasdrubale, nunc Hannibale duce adsuetum.' Curtius iii. 9. § 4. 'Tria millia delectorum equitum adsueta corporis custodia sequebantur' ubi vide Snakenb. Plin. H. N. xxiii. 1. 'Simias quadrupedesque, quibus digiti sunt, negant crescere adsuetas meri potu.' Justin. xxxi. 1. 'Adsuetum imperio et immoderata licentia militari.' Flor. iv. 12. § 17. 'Ille barbarus et signis militaribus, et disciplina, armis etiam Romanis adsueverat.' Vide etiam Burm. ad Nason. Met. xiii. 554. Hanc locutionem etiam Livio vindicare conatisunt J. F. Gron. ad xxiv. 48. § 12. et Jac. Gron. ad x. 17. § 10. Similiter construitur 'insuescere' apud Colum. l. vi. c. 4. 'Maxime tamen habetur salutaris amurca, si tantumdem aquæ misceas, et ea pecus insuescas.' Præterea *Crederunt regii* Lov. 1. *Credere regii* Voss. Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Mox *refugientesque* omittunt Lov. 2. 4. Mead. 1. et Gaertn. Deinde *Creteneses invehentem se effuse in hostem* Voss. et Lov. 6.

§ 5 *Tota acie dimicarent, et relites, emissis hastis, cominus gladiis rem gerebant*] *Dimicaretur* Lov. 6. Sed vide ad xxxviii. 40. § 1. Tum *emissis in hostes cominus* Lovel. 2. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. *emissi in hostes cominus* Lov. 1. qui mox τὰ in hostem non agnoscit,

§ 6 *Ita nec eques regius equiti par*] *Eques regis* Vossian. Lovel. 1. 2. 4. 5.

6. Harleian. Mead. 2. Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Ita 'præfectus regius' et 'regis:' vide ad lib. xxxii. c. 16. § 12. 'præsidio regio' et 'regis' xxxvii. 12. § 5. 'legatus regius' et 'regis' c. 56. § 9. 'pecuniæ regiæ' et 'regis' Epit. Liv. xxxviii. Vide ad xxxii. 6. § 6. Deinde *itaque nec* Lovel. 2. et Harl. Vide ad xxi. 53. § 7. *Ita neque* Voss. Mox *pariterque ad se tuendum* Lov. 1. 6. et Voss. Vide ad ii. 44. § 3.

CAP. XXXVI. § 1 *Uno deinde intermisso die*] *Uno inde* Lov. 1. 6. et Voss. Vide ad xxxvi. 24. § 10. Mox *peltatos*, pro *peltastis*, Gaertn. *speltas* Lov. 2. et Mead. ambo: *paltas* Voss. et Lov. 1. *peltatos* Lov. 6. a m. pr. *peltas* a m. sec. quod etiam superest in Lov. 4. ac 5. Supra l. xxviii. c. 5. 'Quemdam ex regiis ducibus cum mille peltastis (pelta cætra haud dissimilis est) Chalcidum mittit.'

§ 4 *In castra sese recepit. Postero die omnibus copiis consul in aciem descendit*] *In castra se recepit* Lov. 4. *in castra sese recipit* Lov. 6. *ad castra sese recepit* Lovel. 5. et edd. ante Aldum. Deinde *consul omnibus copiis* Lovel. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. uterque: *consul cum omnibus copiis* Gaertn. quod non est necesse. Vide ad i. 14. § 8. Mox *locatis elephantibus* Lovel. 1. Livius eadem forma 'elephas' dixit xlii. 5. et 'elephantes' ibid. c. 41. At reliquis omnibus locis Livio constanter, nisi fallor, 'elephantus' placuit. Vide etiam ad xxxv. 32. § 4. c. 43. § 6. xxxvi. 4. § 7. c. 10. § 4. c. 18. § 4. c. 19. § 4. xxxvii. 39. § 13. xxxviii. 14. § 2. c. 38. § 8. et alibi. Unius igitur cod. fides hoc loco levior est, quam ut eum sequar. Ejus autem librarium eo modo peccasse puto, quo *penatibus* pro *penatis* datum est xxii. 8. § 7. ubi plura vide. Nec reliqua duo loca Livii suspicione carent, præsertim quum ista pars operis Liviani unius tantum codicis ope nobis servata sit, cujus librarius facile aberrare potuit eodem modo,

quo hic Lov. 1. Præterea vox *Romani* non adparet in Lov. 2. et Mead. 2.

§ 5 *Postquam ne tum quidem potestas pugnandi dabatur*] *Postq. metu quidem potestas pug. non dabatur* Voss. Paulo ante sensit deficit in Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Mead. ambobus, Gaertn. et edd. ante Mogunt. Præterea *laccessit*, pro *successit*, Lov. 2. in margine, et Lov. 6. *Ubi ad latentem intra vallum exprobrans metum successit* legit Harl.

Quia ex tam propinquis stativis parum tuta frumentatio erat] Si ita scripsit Livius, supplendum est *hosti*. Sed quia hoc supplementum aliquanto durius videbatur, veniebat in mentem quia *hostium tam propinquis stativis*. XXIII. 17. 'Ne quis, tam propinquis hostium castris, Capuam quoque recurat.' Duæ postremæ syllabæ vocis *hostium* ab adfinitate sequentis *tam* interdiciere potuerunt, et deinde e prima ex fieri. *Duker. Parum tuta statio erat* Voss. Lov. 1. et 6. in contextu a m. pr. hærente adhuc in animo scribarum præcedente voce *stativis*. Mox dispersis militibus per agros extemplo revocatis Lov. 6.

§ 6 *Octo ferme inde millia intervallo*] Puderet monere, nisi sic servarent omnes, quos vidi, editi, scribendum esse *millium*. J. F. Gron. Conjecturam hanc Gronovius in contextum recepit, et reliqui editores servarunt. Potuit etiam facile oriri ex compendio solito. Sæpe enim millenarius numerus in Mss. una litera *M* notari solet; quæ *millia* reddita fuit, quum deberet *millium*. Vide ad XXV. 9. § 16. Verum expresse omnes codd. totidem literis *millia*, nulla per notam *M*. Omnes autem ita pertinaciter in hoc facillimo sensu errasse, in animum inducere nequeo. Puto igitur priscam lectionem servandam, et addita interpunctione adjutam ita deinceps legendam esse *octo ferme inde millia, int. tutiorem frum. habiturus, castra ad Oct. movit*. Id igitur exprimi curavi. Ceterum fere legunt Voss. Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. 1. et Gaertn.

Vide ad XXXVII. 38. § 5.

Castra ad Atabolum movit] Exemplaria scripta *Octolophum* habent. Gelen. Editionum Gelenio antiquiorum lectionem unus servat Lov. 5. *Athalobum* Mead. 2. et Gaertn. *Achalobum* Hearnii L. 1. *Actalobum* Voss. et Lov. 1. *Actalabum* Lov. 6. *Attalobum* Lov. 4. *Atalobum* Harl. Mead. 1. et Lov. 2. Vide ad c. 40. § 9. et XLIV. 3. § 1. Præterea *id loco*, omissis vocibus *est* et *nomen*, Voss. et Lovel. 1. Earum posterior excidisse potuit ob similitudinem sequentis *movit*: sed *id loco nomen est* Lov. 6.

§ 7 *Intra vallum suos tenuit, ut cresceret simul et negligentia cum audacia hosti*] Suspectum erat primo *et*, eo quod illud nusquam alibi in hoc genere loquendi adhibitum inveniebam. Terent. Eun. II. 2. 10. 'Simul consilium cum re amisisti.' Cic. Tusc. II. 18. 'Quod si cui simul animus cum re concidit.' Deinde nihil tentandum credidi. *Negligentia cum audacia* idem est, quod 'negligentia et audacia: consilium cum re, animus cum re, idem quod consilium et res, animus et res.' Jam vero non dubito quin recte dicatur *ut cresceret simul et negligentia et audacia hosti*. Scio, quid ad XXVI. 43. scribat Gronovius. Sed ostendi ibi, Ciceronem, Livium, et Suetonium eo uti, quod ille unius libri scripti auctoritate improbat. Si tamen hoc loco Livii a quibusdam libris abesset *et*, per me liceret id in exilium agi. *Duker. Ut cresceret simul gloria cum audacia* Mead. 2. Reliqui nihil mutant, nisi quod *neglegentia* sit in Lov. 4.

§ 9 *Partim ad consecrandos vagos frumentatores*] *Partem* Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. 1. et Hearnii L. 1. Et ita edidit Froben. 1535. quod proximi editores servarunt usque ad Paris. qui *partim*, ut legunt principes edd. et reliqui codd. revocarunt, ceteris, qui postea secuti sunt, editoribus tacite eamdem lectionem adprobantibus ac retinentibus; nisi quod Dou-

jatius *partem* legendum conjectet. Certum est *partim* pro *partem* veteres dixisse, et ita quidem, ut ei jungerent genitivum. Vide ad xxvi. 46. § 8. ita etiam, ut, quum in priori membro dixissent *partim*, in secundo, ejus loco, adhiberent vocem *alia*. Vide Gronov. Obs. iii. 2. Non memini tamen, me notare exemplum, ubi post *partim* inferitur *cum parte*. Dukerus etiam se simile exemplum non invenisse testatus est. Tot itaque codicum testimonio firmatam scripturam *partem* interim, donec in alteram adcuratius inquiratur, admisi. Mox *ne vivum relinquerent* Lov. 1. *ne unum relinquerent* Lov. 6. Vide ad x. 36. § 8. *Ne quem unum relinquerent* edd. Mediol. 1480. et Ven. 1498. *ne quem virum relinquerent* Harl. Sæpius voces ‘vivum’ et ‘vrum’ librarii commutarunt. Vide ad iv. 59. § 7. xxxv. 51. § 4. et adde Burm. ad Suet. Ner. c. 30. Vesp. c. 19. Domit. c. 12. Deinde *subsistit* Voss. et Mead. 1.

§ 10 *Refugientes in regiam stationem incidebant*] *Fugientes* Mead. 2. Male. Supra xxii. 59. ‘Sunt etiam de nostris quidam, qui ne in acie quidem refugerunt.’ xxiii. 39. ‘Ad Philippum captiva navis ex cursu refugit :’ ubi antea etiam perperam edebatur *fugit*. Cap. 47. ‘Quum refugientem ad urbem Tauream Claudius sequebatur.’ Paullo ante *cædes et fuga* Lov. 5. Gaertn. et edd. ante Aldum.

§ 11 *Plures ab obsidentibus vias, quam ab emissis ad cædem, interficiebantur*] *Quam emissis ad cædem* Mead. 2. Sed Livium præpositiones potius iterasse, vidimus ad vi. 28. § 6. Mox *τὸ hostium* non adparet in Lov. 5. et edd. Aldina prioribus.

CAP. XXXVII. § 1 *Qua quisque posset, opem ferre*] *Quam quisque posset* Lov. 2. 6. Mead. 2. et Hearnii L. 1.

§ 2 *Dispersi equites per agros quidem aberrarunt*] Hæc lectio primum obvia fuit in ultima Gruteri ed. eamque recentiores omnes adoptarunt. Antea

edebatur *quidam aberrarunt*, quod superest in Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii L. 1. Id vero sensum requirere, palam est : *Equites quidam aberrarunt, pars obvios habuerunt hostes. Mox pugna oritur, pro cæpta est*, Lov. 5. et edd. ante Froben. 1535.

§ 3 *Atrocissimum prælium edebat*] *Atrocissimum bellum* Harl. Vide ad iii. 61. § 2. Mox *prope hastata acies erat* Lov. 1. 5. et Lov. 2. in margine, Voss. insuper et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm.

§ 5 *Si modum in insequendo habuissent*] *In sequendo* Voss. Lov. 1. Harl. Gaertn. et ed. Ven. 1498. Male. Vide ad iv. 30. § 12. Mox *in summa etiam belli profectum foret* Harl. Sed vide ad iii. 61. § 12.

§ 6 *Intemperantius insecuti, in prægressas, &c. cohortes Romanas incidere*] *Imperantius* est in Voss. et Lov. 1. Præterea *secuti* omnes codd. quos consului, cum edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Supra xxiii. 1. ‘Hegeas præfectus equitum, intemperantius cedentes secutus, cecidit.’ Deinde *progressas* Lov. 5. Gaertn. et edd. Camp. ac Parm. Vide ad ix. 10. § 7.

§ 8 *In paludes quidam conjecti*] *Collecti* Voss. sollemni scribarum errore. Vide ad xxxvi. 12. § 4. *Collapsi* Lov. 6. in contextu, altero *conjecti* inter versus adscripto. Mox *abhausti sunt* Mead. 1. *absumpti sunt* Mead. 2. et Gaertn. Supra xxii. 2. ‘Per præaltas fluvii ac profundas voragines, hausti pene limo, immergentesque se, tamen signa sequebantur.’

§ 9 *Præceps ad terram datus*] *In terram* Lov. 5. et edd. ante Froben. a. 1535. Alterum tuentur omnes scripti. Ita *dare ad terram* Plaut. Capt. iv. 2. 17. ‘Genu ad quemque jecero, ad terram dabo.’ Mox § seq. *desilivit* Harl. et Mead. 2. Sed vide ad ii. 10. § 11. Tum *perit* Voss. Lov. 1. 4. Harl. et Mead. 1. Vide ad v. 8. § 3.

§ 11 *Rex circumvectus paludes per vias inviasque*] Ita prima exhibet ed. Froben. a. 1535. Anteā edebatur *per paludes*, consentientibus Voss. Lov. 1. 5. Harl. et Hearnii L. 1. *circumvectus pavens per vias inviaque* Lov. 2. *circumvectus pavensque per vias in viasque* Lov. 6. *pavens* etiam Mead. 1. in margine, et Gaertn. Quid si legamus 'circumvectus paludes per vias inviaque?' Supra l. xxiii. c. 17. 'Per vias inviaque in urbes Campaniæ perfugerunt.' xxxviii. 23. 'Ruunt cæci per vias, per invia.'

§ 12 *Octoginta admodum ornati equis, spoliisque simul armorum relictis abducti*] Syncera lectio: *equi, spoliis simul armorum relictis, abducti*. Gelen. Pal. 1. LXXX. *admodum oranti equis, spoliis simul armorum relictis, abducti*: alter, LXXX. *admodum ornatis equis spoliis simul armorum relictis aduxit*. Antiq. ed. *ornati equis spoliisque simul armorum relictis*. Gebh. *Ornati equis, spoliis simul armorum relictis, abducti* Voss. et Lov. 1. *ornati equites, spoliis simul armorum relictis, abducti* Mead. 1. et Gaertn. *ornati, spoliis simul armorum relictis, abducti* Lov. 6. a m. sec. et Mead. 2. *ornati equi, spoliis simul armorum relictis, abducti* Lov. 2. et 6. a m. pr. Verissimum videtur, quod Gelenius restituit: a quo non aliter differunt duo postremi codd. quam quod solito scribarum errore habeant *relictis* pro *relictis*. Vide ad ii. 20. § 9. In codd. vero qui *equis* præferunt, sibilus in fine vocis adcrevit ex initio sequentis. Vide ad xxviii. 25. § 2.

CAP. XXXVIII. § 1 *Fuerunt, qui hoc die regem*] *Fuere* Voss. Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *Tum eo die* Harl. *Mox Philippo quiescendum esse* Lov. 2. *Philippo quiescendum venisse* Voss. *Philippum quiescendum venisse* Lov. 1. *Hinc paucis diebus post* Gaertn. *Denique ad ultimum inopia eventuros* Voss. et Lov. 1. *ad ultimum inopiæ eventuros* Lov. 2.

§ 2 *Quum equitatum hostium*] Ultimam vocem ignorat Lov. 1. qui idem simul cum Voss. omittunt *ac prope regem ipsum cepisset*. *Mox ducere voluisse* legit Lov. 2.

§ 3 *Debellarique momento temporis potuisse*] *Debilitarique momento temporis debuisse* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. et Gaertn. *debuisse* etiam Mead. ambo. Paulo ante *pulsos*, pro *perculsos*, Lov. 2. Harl. et edd. ante Aldum, nisi quod totus hic § omittatur in edd. Camp. et Rom. 1472. ut et in Msto Lov. 5.

§ 4 *Victi metuque percussi ex prælio intra vallum*] Ant. Perizon. ad marginem Livii legendum coniecit *metuque compulsi*. Si vulgatum displiceret, legerem potius minori mutatione *metuque puls*. Solent enim librarii voces 'pulsus,' sive 'perculsus,' et 'pulsus' inter se commutare. Exemplum modo habuimus § præc. aliud occurrit xxviii. 33. § 7. Sed invitis libris a recepta lectione non puto recedendum: potius ad hæc verba ex sequentibus retraho *τὸ fugerent*, ut sit, *metuque percussi* (fugerent) *ex prælio intra vallum*; *protinus inde victorem hostem fugerent*. *Mox supervadentem in munimenta* Lov. 5. et edd. ante Aldum, qui recte præpositionem expunxit. Infra xxxii. 24. 'Ruinas muri supervadebant.' Deinde *victorem hostemque fugerent* Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. ante Aldum.

§ 6 *Inpetum in frumentatores palatos per agros fecit*] *In frumentatores Romanos*, addita voce, Lov. 5. *in frumentarios Romanos* edd. usque ad Aldum. *Tum palatos fecit* Mead. 2. et Lov. 2. *palatos ficit per agros* Gaertn. *Mox prosperatæ pugnae* Voss. et Lov. 1.

§ 9 *Minus tutam moram in iisdem stativis fore*] *In his stativis fore* Lov. 5. et edd. ante Aldum, nisi quod *in iis stativis fore* legat ed. Parin. *in iisdem stationibus fore* Voss. *Mox abire idem*, pro *inde*, Lov. 4. sollemni scri-

harum aberratione. Præter exempla superius notata ad i. 19. § 7. vide etiam ad iii. 21. § 8. ix. 2. § 3. c. 14. § 5. c. 22. § 10. xxi. 33. § 7. xxiii. 31. § 8. xxix. 27. § 12. xxxvi. 45. § 1. xxxvii. 50. § 5. Deinde in fine cap. *abit*, pro *abiit*, Lov. 1. 4. 6. et Voss. Vide ad xxvi. 28. § 2.

CAP. XXXIX. § 2 *Ad præcipiendum iter Philippo data est*] *Ad recipiendum iter* Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *ad percipiendum iter* Lov. 1. 6. Harl. et edd. Mediol. 1480. Tarv. utraque, et plures Ven. *ad præripendum iter* Voss. et edd. Ascensii plures; quod eo sensu dictum esse posset, quo 'rapere viam.' Locutionem hanc inlustravi ad Siliu ix. 33. Rectius tamen reliquos scribas dedisse puto ad *præcipiendum iter*, quod Mediol. ed. 1505. Mogunt. Ald. et mox reliquæ probarunt. xxii. 41. 'Dum ipse longius spatium fuga præciperet:' ubi plura vide. Paulo ante *responso tamen dato* Lov. 5. Mead. 2. et edd. vett. pro quo recte Aldus tantum reposuit. Vide ad ix. 12. § 6.

Montes, quam viam non ingressurum gravi agmine Romanum sciebat, petit] *Qua viam non ingressurum* Voss. et Lov. 2. quod probari posset, pro qua parte. Ita mox hoc cap. 'Ignarus, qua sequeretur.' Vide ad x. 14. § 4. Posset etiam legi *qua via non ingressurum*. Vide ad x. 35. § 4. Sed vulgatum potius præfero. xxxi. 6. 'Viam antiquam criminandi Patres ingressus.' xxxviii. 43. 'Veterem et obsoletam viam ingressos Ambracienses dixit.' xxxix. 28. 'Longe aliam ingressus disserendi viam.'

§ 3 *Haud ita multo post abisse hostem*] Voculam *ita* perperam omittunt Voss. et Lov. 1. 2. ac 6. Infra c. 42. 'Non ita multos in dispersa fuga error intulit in Macedonum equites.' xxxvii. 58. 'Haud ita multo post L. Scipio ad urbem venit.' xxxv. 11. 'Non ita multo post duceretur.' Si-

militer 'nec ita multo post' xxxvi. 45. xxxviii. 3. et similia passim. Paulo ante *abiisse* Gaertn. Vide ad xxvi. 28. § 2.

§ 4 *Stuberam deinde petit*] *Stubera*, *Plenvina*, *Bruanna*, *Osphagos*, *Erduaæ*, nomina sunt, majore ex parte mihi suspecta, quamquam vetustate interiisse poterant. Erigonii autem amnis, qui Axium influit, est mentio apud authores. *Glar*. Suspectum nomen habet hoc *Glareanus*, ut cætera nomina quæ sequuntur; esse autem oppidum Illyriorum, apparet ex verbis Livii xliii. 18. cum ait, 'Perseus, ratus, si domnisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem in societatem pelici posse, cum decem millibus peditum *Stuberam* venit.' Meminit ejus etiam Strabo vii. 327. et Suidas, et Στόβηραν vocant. *Sigon*. Pall. et antiq. ed. *Stuberram*. Gebh. *Stuperna* Voss. *Stupernan* Lov. 1. *Stuberram* Lov. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et edd. vett. Στόβεβρα memoratur Polyb. Exc. Legat. num. lxxvi. 'Thyrsis *Stuberaus*' Livio xl. 24. ubi etiam codd. plures duplici litera canina *Stuberraus* scribunt. Tum inde Lov. 2. Harl. et Mead. 2.

Inde ad Pluinam est progressus] *Pluinæ* nemo meminit, *Pellinæ* omnes. Itaque *Pellinam* restituo, auctore maxime Arriano, qui i. 7. ita scribit: ἄγων δὴ παρὰ τὴν Ἑορδαίαν τε καὶ τὴν Ἐλυμιώτιν, καὶ παρὰ τὰ τῆς Στυμφαίας καὶ Παρναίας ἄκρα, ἑβδομαῖος ἀφικνεῖται ἐς Πελλίνην τῆς Θεσσαλίας. *Pellinam* item statuit Stephanus in Phthiotide in Thessalia. *Sigon*. Pall. et antiq. ed. *Pluinam*. Gebh. *Pluinam* Lov. 4. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. *Pluinam* Lov. 2. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et reliquæ, quas vidi, edd. usque ad Sigon. *Pluiniam* Lov. 1. *Pliniam* Voss. *Pelinam* Hearnii L. 1. quod quidem proxime ad Sigonii *Pellinam* accedit; ipsum tamen gravissime hic halluci-

natum esse, monuit Jac. Gronov. ad d. l. Arriani: non enim consulem hic idem iter habuisse, quod ibi describitur de Alexandro. Accedit urbem *Pellinam* sive *Pelinnam*, ut alii rectius scribunt, alio nomine *Pellinæum* vel *Pelinnæum* adpellari, eoque potius usum esse Liv. l. xxxvi. capp. 10. 13. 14. Priorem igitur lectionem, a Sigonio expulsam, sed plerorumque codicum auctoritate fultam, revocavi. Mox *quamnam regionem* Harl.

§ 5 *Quum primo ad Bruannam stativa habuisset*] Strabo vii. 327. ut 'Stuberæ,' sic 'Bryanii' meminit oppidorum ad Erigonem flumen. Quamquam Stephanus ait, *Βρυάνιον* esse oppidum Thesprotiæ. *Sigon.* In primis Hearnii L. 1. An voluit librarius in primo, de quo vide Gronov. ad x. 14. § 17. Sed reliqui stant pro vulgato, quod servo. Deinde ad *Bruanium* Gronov. 1665. in contextum recepit, quum in prioribus fuisset *Bruannam*, vel *Bruanam*; quod etiam servant Voss. Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *Brumaniam* Lov. 6. *Brumam* Lov. 1. *Heruaniam* Hearnii L. 1.

Ad Ospagum flumen posuerunt castra] Haud secus antiq. ed. Sed Pal. 1. ad *Opagum*: alter ad *Ophagum*. Gebh. *Ad Ophagum* Voss. et Lov. 1. ac 4. *ad Ospagum* Lov. 2. cum edd. Mediol. 1480. ac Ven. 1498. *ad Ophagum* Mss. ceteri cum plerisque reliquis edd. etiam antiquissimis.

§ 6 *Erigonem incolæ vocant*] Ex Strabonis vii. 327. et Arriani i. 5. *Erigonem* legendum. Quamquam Ptolemæus *Ἐρίγωνον* vocat. *Sigon.* Antiq. ed. *Erigonium*. Gebh. *Grigonium* Hearnii L. 1. *Egonum* Harl. *Erigonium* Lov. 5. et edd. antiqq. pro quo Frob. 1535. *Erigonum* substituit, consentientibus reliquis scriptis. Quum autem ipse Sigonius fateatur Ptolem. hunc fluvium *Ἐρίγωνον* vocasse, necesse non erat, ut, invitis omnibus libris, legeret *Erigonem*. Vi-

de etiam ad xxxix. 54. § 1. Mox *tendit*, pro *consedit*, Lov. 5. et edd. Frobeniana 1535. vetustiores.

§ 7 *Erduæam petitueros Romanos*] Polybius xvii. 19. satis indicat, *Heordæam* esse legendum, ubi verba T. Quintii, quibus ad Cynocephalas pugnatus milites accendit, exponit. Ea sunt hæc: *Οὐχ οὔτοι Μακεδόνες εἰσιν, οὐδ' ὑμεῖς προκατέχοντας ἐν Μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν Ἑορδαίαν ὑπερβολὰς ἐκ τοῦ προφανοῦς μετὰ Σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς τόπους ὑπερδείους ἐξεβάλετε, πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες*; Et Stephanus, *Ἑορδαῖαι δύο χῶραι Μακεδονίας*. Et Plinius in Macedonia iv. 10. '*Heordensium*,' et Arrianus i. 7. meminit '*Ἑορδαίας*. *Sigonius*. Pall. *Erdumeam*. Gebhard. *Adducam* Hearnii L. 1. *Arduæam* Gaertn. *Erduacum* Lov. 2. *Erduacum* Mead. nterque. *Erducam* Harl. *Erdua eam* Voss. et Lov. 1. *Erdumeam* Lov. 4. et 6. Sigonii conjecturam Gron. recepit, abjecta tamen adspiratione *Eordæam* scribens. Vide etiam ad cap. seq. § 1.

§ 8 *Ibi alia vallo, alia fossa, &c. opere permuniit*] *Ubi alia* Voss. et Lov. 1. Vide ad xxvii. 5. § 2. Præterea vocem *opere* iidem codd. cum Lov. 6. a m. pr. non agnoscunt: quam etiam Crevier. superfluum et molestam vocans, pridem suspectam habuit, tamquam ex vitiosa repetitione primæ syllabæ verbi sequentis male natam, et tandem auctoritate cod. Victorini eam respnentis ex contextu recidit. Sequitur etiam mox '*operibus*:' quo libentius præenunt, trium meorum auctoritate accedente, secutus sum.

§ 10 *Prælongis hastis velut vallum ante clipeos objecit*] *Perlongis* hastis Voss. et Lovel. 6. Male. xxii. 46. '*Dispare ac dissimiles gladii*: *Gallicis prælongi ac sine mucronibus*.' xxxvii. 42. '*Inpeditus intercursum suorum usus prælongarum hastarum*.' xxxviii. 7. '*Per operculi foramina prælongæ hastæ eminebant*.' cap. 17. '*Prælongi gladii*.' De errore hoc

scribarum vide ad ix. 10. § 7. De longitudine hastarum, quibus utuntur Macedones, vide Vlit. ad Gratii Cyneg. 118.

§ 11 *Thracæ quoque romphææ, ingentis et ipsæ longitudinis, &c. inpediebant*] Ita primum exhibuit ed. Gronovii 1665. sine dubio operarum errore, quem tamen secuti editores servarunt, nisi quod modo Crevier. recte *Thracas* restituerit, quemadmodum præferunt edd. priores, et cum Hearnii L. 1. omnes mei, nisi quod quidam vitiosa orthographia *Trachas* scripserint pro *Thracas*, qua forma Livius alibi utitur. xxxiii. 7. 'Cum omnibus præter *Thracas* auxiliis.' xxxvi. 40. 'Thracas præda ipsa inpeditos ad cædem præbet:' etiam c. 41. et alibi. Et ita in Livio emendandum esse, ad calcem codicis sui Jac. Perizon. monuit. Deinde *rumphee*, vel *romphææ*, Gaertn. et Hearnii L. 1. *rumphe* Harl. et Mead. ambo: *rumphe* Lov. 2. 4. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *rimipe* Lovel. 1. *īpie* Lovel. 6. *rumpie* Voss. Videtur igitur Livius voluisse *rumpiæ*. Vide Nic. Heinsium ad Val. Flacc. vi. 98. De ea vide etiam Bochart. part. i. Hieroz. ii. 8. p. 137.

§ 12 *Sed quæ quoque ipsa*] Lectio hæc ex Gruteri postuma per reliquas omnes edd. perperam propagata est. Priores præferunt *sed ea quoque ipsa*: quod quum etiam omnes codd. servent, priscam scripturam Livio reddere non dubitavi. Mox *neque ad trajiciendum* Voss. et Lov. 6. Vide ad ix. 9. § 14.

§ 15 *Brevi circuitu quum in jugum collis evasissent*] Duæ priores voces omittuntur in Lov. 2. Deinde *quum jugum collis evasissent* Lov. 1. 6. et Harl. De ea locutione videbimus ad xlv. 41. § 4. Ea tamen hic non videtur probanda. Non enim Romani 'evaserant jugum collis,' sed connitendo in jugum collis pervenerant, quod recte effertur 'in jugum collis

evasissent.' Vide ad iv. 34. § 1. Præpositio itaque, quæ in tribus illis codd. deerat, vel intercepta est ab ultima litera vocis præced. (vide ad x. 13. § 3.) vel a duabus initialibus vocis sequentis: quale exemplum habuimus xxvi. 3. § 10.

CAP. XL. § 1 *Ita angustiae minore certamine, quam quod animis proposuerant, superata*] *Ita angustias, &c. superavere, et in* Mead. 2. *Ita angustis, &c. superare et* Voss. *Ita angustis, &c. superatis, et in* Lov. 6. *Ita angustis, &c. superatis in* Lov. 1. quæ vera videtur lectio esse. Præterea proposuerunt idem Lov. 1. Mox et *Mordumeam* Voss. in *Orduma* Lov. 1. et in *Erdumeana* Lov. 2. et in *Erudumeam* Gaertn. et in *Erdumeam* Lovel. 4. 6. Harl. ac Mead. ambo. Vide ad cap. præc. § 7.

In Elymeam se recepit: inde inpetum in Orestidem fecit] *Elyma* apud Ptolemæum iii. 13. nomen, sed longe ad occidentem Macedoniæ. Livius, quasi ab expeditione rediens, ac rursus in Orestidem impetum facturus sit consul, hæc narrat. *Glar.* Stephanus hanc urbem 'Ελίμειαν, Ptolemæus 'Ελίμαν vocant, Arrianus i. 7. agrum ejus 'Ελυμῶτιν nominat. *Signon.* *Elimina* Gaertn. *Elimina* Mead. uterque: *Eliminam* Hearnii L. 1. *Elumiam* Lov. 4. *Elimiam* Voss. Lovel. 1. 2. 5. 6. et edd. vett. 'Elimeæ' etiam memoratur xlii. 53. et xliii. 21. ea autem voce regionem Illyrici, sed Macedoniæ contributam, indicari, docuit Cellar. Geogr. Ant. i. ii. c. 13. p. 660. Vide etiam ad priorem Livii locum. Præterea *recepit et facit* Voss. *facit* etiam Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 2 *Angustis faucibus unde ex continenti iter est*] *Lege unum ex continenti.* Gelen. Ita et omnes mei, excepto solo Lov. 5. qui cum edd. vett. legit *unde*. Mox, transpositis dictionibus, *abnuere imperium* Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 4 *In Dassaretios processit, urbemque Pelium vi cepit*] *Pelium* duplex tradit Stephanus, unum in Thessalia, alterum in Illyrio. Nunc de Pelio Illyrico intelligendum est. Nam Dassaretios inter Illyrios nominat Ap-
pianus in Illyrico. *Sigon. Processit, prælio urbem cepit* Lov. 2. *urbem prælium vi cepit* Voss. *urbemque prælium vi cepit* Lov. 4. *urbemque prælii vi cepit* Lov. 6. Harl. et Mead. ambo: *urbemque vi prælii cepit* Gaertn. *Pelium urbem vi cepit* Lov. 1. De urbe Pelio, vel Pellio, vide Jac. Gronov. ad Arrian. de Exp. Alex. M. 1. 5.

§ 6 *In loca jam pacata ad Apolloniam, unde ortum bellum erat*] *Lege in loca pacata ad Ap., unde orsus bellum erat: non jam pacata, neque ortum.* Gelen. Pall. et antiq. ed. *in loca jam pacata ad Ap., unde ortum bellum erat.* Gebh. Ita et omnes mei, nisi quod *in loca tam pacata sit* in Lov. 1. Emendationem Gelenii Froben. 1535. recepit, eamque reliqui editores servarunt usque ad Gronov. qui *jam pacata* revocavit, sed *orsus* retinuit. Supra xxvi. 43. 'Quod ab urbe potissimum obpugnanda bellum orsus esset.' Infra xxxii. 29. 'Ab Liguriis orsus est bellum.' xxxv. 51. 'Magnoque principio sibi orsus bellum videbatur.' Solent autem 'ortus' et 'orsus' commutari. Exemplum habuimus lib. xxi. c. 60. § 3.

§ 7 *Philippum averterant Ætoli, et Acarnanes*] *Lege Ætoli, et Athamanes: nam Acarnanes partium Philippi erant.* Gelen. *Athamanes* etiam omnes mei, exceptis Lov. 5. et Mead. 2. qui vitiosas priorum edd. lectionem ostentant: *avertent* est a Romanis alio verterant. Verum *adverterant* est in Voss. et Lov. 1. quod foret, 'ad se verterant.' Vid. ad xxx. 8. § 1. Quum tamen maxima Mstorum pars vulgatum servet, idque optimum sensum efficiat, nil temere mutandum arbitror.

Tot bella repente alia ex aliis locis

exorta] *Tò repente expungit* Harl. Male. Vide ad ix. 31. § 8. Est etiam vir doctus, cujus iudicio plurimum tribuo, qui præpositionem abesse mallet. Verum omnes codd. eam tuentur. Ita xxxiv. 47. 'Alius tumultus ex aversa parte castrorum est exortus.' Livium vero in regimine præpositionem, cum qua verbum componitur, addere solitum esse, vidimus ad Præfat. § 11.

§ 9 *Moræ ad decernendum bellum ad Naupactum auctor fuerat*] *Vox auctor deficit* in Lovel. 2. Harl. et edd. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, Venetis nonnullis, et Ascens. priore. Mox *Octolophum* primus dedit Frob. 1535. quum ab Aldo ad eum *Atabolum*, ante Aldum *Eccalobum* editum fuisset, quod in uno exstat Lov. 5. *Atholobum* habet Lov. 6. *Etholobum* Lov. 2. et Harl. *Ettolobum* Mead. ambo: *Otolobum* Voss. et Lov. 1. *Octolobum* Lov. 4. et Gaertn. Vide ad c. 36. § 6.

§ 10 *Ad hæc classis Romanæ adventum in Oreum*] Lib. xxviii. c. 7. fuit, 'Et Attalus primo Oreum est profectus.' Andreas autem hic, et Voss. *adventu in Oreum.* Ergo deleta præpositione scribe *ad hæc classis Romanæ adventum Oreum.* Ut lib. xxii. extremo, (c. 61.) 'Neque ante consulis Romam adventum, nec postquam is rediit:' ubi idem genus vitiaverant. Cicero ad Att. ix. 4. 'Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima: iter ad superum, navigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fugisse, mansio Formiis, ne obtulisse nos gratulationi videamur.' J. F. Gron. *Adventum Oreum* clare Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *adventu in Oreum* Lov. 1.

CAP. xli. § 1 *Cercinium obsedere*] *Circinium* hic et mox Lov. 2. et Harl. *Cortinium* utrobique Lov. 6. *Cerrium* hic Voss. et mox *Certenium.* At Hearnii L. 1. *Certemium.*

§ 2 *Incertum vi, an voluntate*] Verba sunt Freinsh. in Indic. Flori voce

‘Dubium:’ ‘Cum duo contraria, quorum uno proposito, alterum non potest ignorari, eloqui volumus; hac phrasi ita utimur, ut alterutrum tantum exprimamus: sic, ‘occisus Remus, dubium an jussu fratris.’ In sequentibus deinde non tantum exempla hujus locutionis plura landat; verum etiam aliis, ubi utrumque exprimitur, interpolata ea existimans, mederi conatur. Verum regulam hanc non semper observatam fuisse, optimis exemplis evicit Dukerus ad Flori II. 14. § 3. quibus et hoc Livii addi potest; ubi, quum dicere potuisset, *incertum an voluntate*, utrumque exprimere satius habuit. Mox cap. 43. ‘Incertum cura gentis, an ut adversaretur Scopæ.’ Et ita fere xxxiv. 5. ‘Ut in dubio poneret, utrum id matronæ sua sponte, an nobis auctoribus fecissent.’ cap. 19. ‘Quum incertum, bellum an pax cum Celtiberis esset.’

§ 3 *Qui superfuerant e magna clade*] *Qui superfuerunt* Vossian. Lov. 2. 5. Harl. Mead. ambo, et edd. ante Aldinam. Mox voces *inter ceteram prædam* non adparent in Harl. Supra cap. præc. ‘Servitia inde cum cetera præda abduxit.’

§ 4 *Bæben paludem*] Stephanus Βοίβη λίμνη ἐν Μακεδονίᾳ. *Sigon.* Viri docti monuerunt, Βοίβην, paludem Macedoniæ apud Stephanum, ab aliis Βόλβην vocari. Quæ autem hic memoratur, sita fuisse videtur in Thessalia. Verisimile igitur, illam indicari, quæ *Bæbeis* vocatur. Vide de ea Burm. ad Valer. Flacc. I. 419. et Oudend. ad Lucani VII. 176. Putatur etiam eadem esse atque illa quæ Βοιβιάς vocatur Pindaro Pythion. III. 60. Cellarius Geogr. Ant. II. 13. 691. se de urbe Bæbe et lacu Bæbeide superius egisse testatur, quum Pherarum situm describeret. De Pheris autem agit p. 682. sed ibi nihil de Bæbe, vel Bæbeide. Ceterum *Borebem* legit Hearnii L. 1. una

litera minus *Bæbem* Gaertn.

§ 5 *Inde aversi, in Perræbiam ire pergunt*] *Perræbiam* scribendum: ita enim Græci. Pars Thessaliæ est. Stephanus. *Sigon.* *Perhabiam*, et mox *Fæbia* Lov. 1. *Perrhebiam*, et *Perrhebia* mox Lov. 5. *Perhachiam*, et mox *Perhachia* Lovel. 6. *Perrahebiam*, et mox *Perrahebia* Mead. 1. *Parebiam*, et mox *Parebia* Mead. 2. et Harl. *Perebiam*, et mox *Perebia* Gaertn. *Racbuam*, et mox *Pharbeia* Hearnii L. 1. *Vocula inde* deest in Vossian. Lov. 1. 2. 6. Harl. et Mead. 1.

Cyretias in via capiunt] In Ptolemæi codice est *Chyretiæ*, ut et *Gomphi*. Illud *Phecudum* autem, quod sequitur paulo post, apud nullum auctorem invenio. *Glar.* *Xuperiæ* statuit Ptolemæus III. 13. inter Estiotas Thessaliæ populos. *Sigon.* *Andreanæ in via capiunt.* J. F. Gron. *In via capiunt* Lov. 5. omnesque edd. usque ad Aldum, qui dedit *ibi vi capiunt*, consentientibus reliquis meis: *ibi via capiunt* Hearnii L. 1. *Cyretiarum* etiam meminit Liv. xxxvi. 10. § 5. et alibi. Mox *Maleolam* Harl. *Maleam* Lovel. 4. 5. Mead. 1. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. *Maloneam* Lov. 6. *malo eam* Voss. et Lov. 2. *Mallæum* primus Frob. 1535. vulgari curavit. Vide ad xxxvi. 13. § 3.

§ 6 *Gomphos petendi Amynander auctor erat*] Oppidum est Thessaliæ. Stephan. *Sigon.* *Auctor fuit* Gaertn. Mox *videbanturque expugnari sine magno certamine posse* Voss. et Lov. 1. ac 4. quasi referendum foret ad præcedens *Gomphos*, ac proxima *et imminet Athamania* huic urbi parentheseos notis circumscribenda forent; quod verisimilius fiet, si liceret voculam *et* delere, quam etiam expungit Lov. 2. *Videbaturque expugnari sine certamine ullo posse* Harl.

Athamania] Alii Illyrii, alii Thessaliæ partem esse Athamaniam tradunt. Stephanus. *Sigon.*

§ 7 *Quo fors tulisset loco, sine ullo discrimine ac cura muniendi, posita*] *Quo sors* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Gaertn. et edd. usque ad Gronov. qui *fors* vulgavit. Voces illas vel millies in Mss. confundi, omnes norunt. Vide ad 1. 4. § 4. et c. 9. § 15. ubi Gronov. in priori ed. nott. *fors* hoc loco legendum esse, recte monuit. Deinde *sine discrimine* aut *cura* Lov. 1. 6. et Voss. aut *cura* etiam Lov. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *tulisset loco sita*, reliquis omnibus omissis, Lov. 2.

§ 8 *Subjicientes eos castra Phecado urbi*] In nomine urbis nihil mutant mei. Sed *Pherodio* est in Hearnii L. 1. Esse eam urbem, quam *Phecam* vocat Livius xxxii. 14. Sigonius ad eum locum monuit.

§ 9 *Paullo plus quingentorum passum inde*] Legendum videtur *quingentos passus*; quod et sibi placere, Crevierius testatur. Nulli quidem codd. huic lectioni favent: facile tamen ita librarii errare potuerunt, si numerum per notas, vocem autem *passus* per compendium *P.* exaratam fuisse meminerimus.

§ 12 *Loricis plerique non induerent*] Pal. 1. *non inducerent*. Gebh. Errori librarii tribuendum. Vide ad xxx. 13. § 12. Paullo ante male etiam *vagabantur*, pro *prædabantur*, Harl. præliabantur Voss.

§ 13 *Quum sexcentorum ægre simul equites peditesque numerum explessent*] Lego *universi sexcentorum ægre*: ubi *universi* dictio interciderat. Gelenius. Excluso τῶ *universi*, Pall. uterque, et antiqua ed. *cum sexcentorum ægre*. Gebh. Vocem a Gelenio adscitam repellunt omnes mei, et Hearnii L. 1. Mox *numero, armis, animisque* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. Deinde § seq. *vix cepto certamine*, pro *vix tentato*, Lov. 1.

CAP. XLII. § 2 *In vicemque manipulos levis armaturæ aquatum ire et prandere*] Sine copula Pall. invicem mani-

pulos. Gebh. Eamdem copulam non admittunt Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Quin et altera expulsa *aquatum ire, prandere* legunt Voss. et Lov. 1. Paulo ante § præc. *propera celeritate* est in Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. Sed vide ad xxii. 19. § 10. Mox § 3. *verba tardius ductum propter gravitatem armorum* exsulant a Vossian. et Lov. 1.

§ 4 *Binis ternisve ad summum ex manipulis aquandi causa missis*] Lege *ternisve summum*, non *ad summum*; sic enim Livius loqui solet. Gelen. Pall. *binis ternisque simul ex manipulis*. Sed vulgata lectio sincerior est, approbatore quoque prisco editore. Gebhard. *Binis ternisque simul ex manipulis* Mead. 2. *binis ternisve simul manipulis* Gaertn. *binis ternisve simul ex manipulis* Lov. 2. 4. 6. Harl. et Mead. 1. *binis ternisve summum ex manipulis* Lov. 1. *binis ternisve summum ex manipulis* Voss. Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. quod, recte a Gelenio vindicatum Livio, probat etiam Gronov. ad xxi. 35. § 9. ubi, ut et in pr. ed. nott. ad h. loc. genus loquendi pluribus illustravit. Eamdem locutionem Livio Gelenius restituit lib. xxxiv. c. 32. § 6. Similiter etiam 'ultimum,' 'minimum,' 'postremum' usurpantur. Vide ad xl. 42. § 10.

§ 5 *Quæ per agros multitudo sparsa fuerat, receperat se*] Pall. multitudinis numero receperant se. Gebh. *Sparsa multitudo fuerat* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Deinde *receperant* Lov. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. omnesque typis excusi usque ad Mogunt. Solet ita sæpe τὸ *multitudo*, perinde ac si nomen collectivum esset, adsciscere verbum plurale. Vide ad vi. 19. § 7. Hanc lectionem probare videtur Gronov. ad xxxvi. 16. § 6. Mox *spectant* Harl. et Lov. 6. a m. pr. *despectant* Lov. 2.

§ 6 *Per aversam partem castrorum*

ad tumulum, ad castra Athamanum perfugiunt] Forte in tumulum. Vel ad tumulum in castra Ath. perfugiunt. J. F. Gron. Quem etiam vide ad ix. 5. § 9. Quum tamen omnes, quibus utor, Mss. stent pro recepta lectione, nihil necesse puto, ut eam cum Gronovio mutemus. Nam Livius ita etiam alibi locutus est: ut v. 47. 'Vocatis classico ad concilium militibus ad tribunos.' viii. 7. 'In castra, atque inde ad prætorium ad patrem tendit.' xxvi. 48. 'Relicto consilio ad tribunal ad Scipionem accedit.' Pari modo repetitur præpositio in xlii. 36. 'In ædem Bellonæ in senatum introducti.' Præterea per adversam partem castrorum Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Male. Vide Gronov. ad xxxiv. 47. § 1. et quæ notavi ad iv. 22. § 4. Paullo ante parati instructique Lov. 2. Harl. et Mead. 2. Tum repente omnes Voss. Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 7 *Die, &c. per direptionem castrorum absumto]* Sumto Lov. 1. consumto Lov. 6. quod ferri posset, si plures codd. id firmarent. Vide ad xxix. 33. § 9. Nunc vulgatum præfero. Vide ad xxvii. 13. § 3.

§ 8 *Maxime usui fuit Amynder]* Pall. Maximo usui fuit. Gebh. Thuan. Maximo. Sic sane maluit loqui etiam xlii. 59. 'Thessalorum equitatus, inclinata re, maximo usui fuit.' Jac. Gron. Non aliter Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et Victor. Crevierii, qui id ejus auctoritate recepit. Supra xxvi. 43. 'Nobis maximo usui ad conciliandos animos barbarorum erit.' Infra xlii. 16. 'Ad Romanos transfugit: magno usui consuli fuit.' Cic. ad Att. i. 1. 'Fuit et mihi et Quinto fratri magno usui.' Ep. 2. 'Ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi usui fore video.' Nepos in Eumen. c. 2. 'Non dubitans, si

eum pellexisset, magno usui sibi fore in his rebus.' Justin. xx. 5. 'Gentem suam magno usui futuram.' Salust. Jug. c. 14. 'Eniterer domi militiæque quam maximo usui esse populo Romano: ubi etiam quosdam codd. maxime præferre, viri docti observant. Eodem modo 'maximæ invidiæ esse' Livius dixit xxxii. 5. et non minima Ætolorum opera fugati, pro non minimum, scribendum conjicit Gronov. ad xxxiii. 6. § 6.

Per colles ignotos sequentibus eos hostibus] Restat in Pall. nec non antiquo. quo duce Athamanis it. peritis summis montibus per calles ignotas seq. eos host. in Æt. perduxerunt. Tò calles ἀντὶ τοῦ colles mihi quoque allubescit. Infra xxxviii. 2. 'Quidam, per notos calles breviori via prægressi, transitus insedere.' Gebh. Scribe cum Andrea et Aldina per calles ignotas. Quod et nonnullæ recentiores habent. Lib. xxxv. c. 27. 'Egressus callibus notis nocte Pleias pervenit.' xxxvi. 16. 'Ne quos per imminetia juga calles inveniret ad transitum Romanus.' Memineris etiam τὸ sequentibus interpretari, si sequerentur: neque enim longe secuti sunt. Sic ix. 18. 'Adulationes etiam victis Macedonibus graves, nedum victoribus.' Nempe 'etiam victis' est, etiamsi victi essent. Sic xlii. 29. de Prusia: 'Nam neque pro Romanis æquum censere se adversus fratrem uxoris arma ferre, et apud Persea victorem veniam per sororem impetrabilem fore.' Hoc est, si victor fuisset. J. F. Gron. Per calles servant omnes mei, Oxonn. Hearnii, Victor. Crevierii, et quæcumque ante Gruterum prodierunt edd. nam is demum operarum, ut videtur, errore colles vulgavit. xxxviii. 40. 'Romanos iniquitas locorum, barbaris per calles notos incursantibus, et latentibus interdum per cavas valles, prodebat.' Solent autem 'calles' et 'colles' confundi. Vide ad iii. 8. § 6. xxxviii. 2. § 10.

et Torrent. ad Suet. Cæs. c. 19. Præterea *per calles ignotas* est in Voss. et Lov. 1. Vide ad xxii. 14. § 8. Recte autem Gronov. *sequentibus* interpretatur, 'si forte sequerentur.' Plura notavi ad ix. 18. § 4. Adde Jac. Gronov. ad xxxi. 7. § 1. et J. Fr. Gronov. ad Sener. de Benef. i. 10.

§ 9 *Non ita multos in dispersa fuga error]* *Haud ita multos* Lov. 5. et edd. ante Froben. 1535. *Ita non multos* Lov. 2. Male. Vide ad c. 39. § 3. Deinde *dispersa fuga*, omissa præpositione, Lov. 1. 6. a m. sec. et Voss. qui iidem codd. mox *videt* legunt, pro *vidit*.

CAP. XLIII. § 2 *Dein, postquam Dardani conversis signis direxere aciem]* Vox *Dardani* hic supervacua esse videtur. J. F. Gron. Vocem illam abesse posse, verum est: non tamen propterea delendam existimo. Sæpius enim similes dictiones, quæ tuto omitti poterant, perspicuitatis causa Livius repetivit. Ita cap. præc. § 6. sine damno sensus abesset τὸ *Ætolorum*, quum de fugientibus Ætolis agi præcedentia doceant. Idem dicendum de voce 'Bomilcar' xxv. 27. § 12. de voce 'Elatiam' xxxii. 19. aliisque passim. Præterea *dein*, vel *deinde*, est in Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Gaertn. et primis edd. pro quo Froben. 1535. *dein* reposuit. Vide ad iii. 3. § 6.

Oneratos immobilibus armis] Pall. *ornatos*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. a m. pr. sine dubio scribarum errore. Vide ad xxxii. 11. § 2. Paulo ante *talis* deest in Lov. 6. et Harl. *tale auxilii genus* legunt Voss. Lov. 1. 2. 4. Mead. ambo, et edd. ante Aldum. Mox § seq. *excesserunt*, pro *ecedunt*, Hearnii L. 1.

§ 5 *Ab Alexandria magno cum auri pondere ab rege Ptolemæo missus]* *Ab Alexandria* Voss. et Lov. 1. Ita optimus cod. exhibet viii. 24. § 1. eandemque orthographiam in posterioribus Livii libris, ex unico cod. vulga-

tis, primas edd. servare, videbimus ad xlv. 19. § 11. Servat etiam Torrentii liber opt. apud Suet. in Calig. c. 49. ubi eum vide. Priscian. Gramm. ii. quum p. 587. observasset, Latinos et diphthongum ante os in vocabulis Græcis vel more Ionico aut Attico mutare in e longam, vel in i longam, deinde p. 588. addit, 'Inveniuntur tamen auctores frequenter in nominibus urbium in A desinentium apud Græcos varie proferentes, Alexandria et Alexandria, Nicia et Nicea, Antiochia et Antiochea.' Hoc modo extulerunt 'Antigonea' et 'Antigonia'; vide ad xxxii. 5. § 9. 'Chæronea' et 'Chæronia'; vide ad xxxv. 46. § 3. 'Spercheus' et 'Sperchius'; vide ad xxxvi. 14. § 15. 'Scarphea' et 'Scarpchia'; vide ad xxxvi. 19. § 5. 'Maronea' et 'Maronia'; vide ad xxxvii. 60. § 7. 'Heraclea' et 'Heracchia'; vide ad xxxviii. 1. § 7. 'Apamea' et 'Apamia'; vide ad xxxviii. 13. § 5. 'Cassandra' et 'Cassandria'; vide ad xliii. 23. § 7. 'Laodicea' et 'Laodicia'; vide ad Epit. Liv. l. cxxi. 'Antiochea' et 'Antiochia'; vide Ursin. ad Cic. ad Fam. ii. 10. Similia vide apud viros doctos ad Front. i. 3. 9. et Nic. Heins. ad Maron. Æn. i. 201. Pari modo extulerunt 'Dareus' et 'Darius'; vide ad ix. 17. § 16. 'Parorea' et 'Paroria'; vide ad xlii. 51. § 5.

Sex millia peditum et equites mercede conductos Ægyptum arexit] [Vide Lectt. Var.] Gronovii suspicionem veram puto. Uter tamen numerus interciderit, incertum est. Et hunc et illum, notis numeralibus I. et ∞ scriptum, librarii, tamquam incognitum, sæpe omiserunt. De priori vide ad xxxvii. 40. § 11. de posteriori ad xxxix. 42. § 3. Præterea *arexit* Lov. 1. 2. 6. a m. pr. et Voss. nempe ex patria *arexit*. Alterum tamen non displicet. l. xxxviii. c. 42. 'Traditi sunt legatis et Karthaginem avecti.' Vide ad ix. 4. § 1.

§ 7 *Partem juniorem castigando domi continuisset*] Ita primus edidit Dan. Heinsius apud Elzevir. servantibus ejus lectionem omnibus recentioribus præter Crevier. qui *juniorum*, ut olim edebatur, recte revocavit. Et ita legunt Voss. Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. quod etiam Dukerus præferebat.

Hæc ea ætate a Romanis Philippoque gesta erant] Ultima vox suspecta esse potest, quod ea non solet uti Livius, narrationem rerum vel toto anno, vel parte anni gestarum claudens. xxii. 23. 'Hæc in Hispania quoque secunda ætate Punici belli gesta.' xxiii. 30. 'Hæc eo anno in Italia, in Africa, in Sicilia, in Hispania vario eventu acta.' xxiv. 39. 'Hæc in Sicilia usque ad principium hiemis gesta.' Adde hoc lib. cap. 47. xxiii. 49. xxiv. 43. xxvii. 20. xxviii. 38. Duk.

CAP. XLIV. § 1 *Classis a Corcyra ejusdem principio ætatis*] Ultima vox exsulat a Gaertn. quasi illa ex proximis verbis cap. præc. repetenda foret. Reliqui codd. servandam suadent. Ut xxiii. 30. 'Hæc eo anno in Italia, &c. acta. Exitu anni Q. Fabius Maximus a senatu postulavit.'

Malea superata, circa Scyllæum agri Hermionici] Malea et Scyllæum promontoria, Hermione oppidum est, omnia Peloponnesi. Stephanus, Strabo, Plinius, alii. Sigon. Hearnii observat, promontorium Scyllæum non 'Hermionensibus,' sed 'Træzeniis,' adscribere Scylacem in periplo p. 20. ed. Oxon. ad quem locum id jam occupavit Vossius. Duk. A Strabone tamen viii. 373. vocatur Σκύλλαιον τὸ ἐν τῇ Ἑρμιόνη et x. 484. τὸ Ἑρμιονικὸν ἀκρωτήριο τὸ Σκύλλαιον. Secundum Eustath. etiam ad Dionys. Perieg. vs. 420. Σκύλλαιον est τόπος ἐν Ἑρμιόνη τῇ κατὰ Πελοπόννησον. Vide eundem ad Hom. Il. B. vs. 560. p. 217.

Delph. et Var. Clas.

§ 2 *Cui odio in Philippum per metum jam diu moderata erat*] Pall. duo quæ odio; non cui odio, quod certe ego non capio. Gebh. Quæ odio etiam Lov. 2. 4. 6. et Harl. Vulgata lectio, quam Gebhardus non capiebat, etiam librarii non intellexerunt, quod eruditior esset; et hinc perperam mutarunt: 'Cui odio moderata erat, id omne effudit,' dictum est pro 'effudit id omne odium, cui moderata erat.' Ita xxi. 18. 'Vos enim, quod C. Lutatius consul primo nobiscum fœdus icit, negastis vos eo teneri:' pro 'negastis vos teneri eo fœdere, quod icit nobiscum.' xxiv. 1. 'L. Atilio præfecto præsidii, quique cum eo milites Romani erant, clam in portum deductis:' pro 'L. Atilio et militibus Romanis, qui cum eo erant, deductis.' xl. 20. 'Inquisitione missi de iis, quorum Perseus Demetrium insinulasset sermonum:' ubi plura vide. *Cui odia in Philippum per metum jam diu moderata erant perperam* Hearnii L. 1. Mox *id omnem jam auxilii præsentis spem effudit* Voss. Forte *id omne jam in auxilii præsentis spem*: vel *id omne jam auxilii præsentis spe effudit*. Sed omnes reliqui codd. vulgatam defendunt, quibus cedo.

§ 3 *Nec umquam ibi desunt lingue promptæ ad plebem concitandam*] Demagogos designari pntat H. Stephanus in Dicæarchi Sympractore p. 65. ed. Steph. Duk. *Nec umquam ibi desunt prompti* Mead. 2. Deinde *ad plebem incitandam* Gaertn.

§ 4 *Plebsque scivit*] Ita demum dedit ultima Gruteri, quod omnes postea diligenter servarunt. Priores Livium dedisse testantur *plebesque*, idque firmant Voss. Lovel. 1. 2. 4. 5. Mead. ambo, et Gaertn. Ea autem forma Livium sæpissime hanc vocem extulisse, vidimus ad i. 20. § 6. pluribusque aliis locis. Quare id ipsi etiam hic restituimus.

Nominaque earum] Non satis intelligo cur addatur *earum*. Nam, sub-

Livius.

30 K

latis statuis imaginibusque, etiam nomina earum tollebantur. Prope- modum credo earum ab aliquo adsum- tum, et nomina esse ea, quæ aliis operibus inscripta erant: nam hoc quoque factum fuisse, ex eo cognosci potest, quod paullo post dicit, 'loca, in quibus positum aliquid INSCRIP- TUMVE honoris ejus caussa fuisset.' Ex his omnibus nomina Philippi eradi, quemadmodum statuas imagines- que tolli voluerunt; quod apud Ro- manos quoque non semel factum est. De diebus festis et sacris, honoris regum principumque caussa institutis, multa habet Spanhem. Epist. v. ad Morellum. Duk. Crevier. vel per nominaque earum intelligebat titulos statuis Philippi et imaginibus honoris ejus caussa inscriptos; vel, quum Victor. cod. legat nominaque eorum, lectione hac recepta, voces easdem hoc modo transponit: 'imagines omnes, item majorum ejus virilis ac muliebris sexus omnium, nominaque eorum tollerentur:' intelligit autem nomina majorum Philippi, et ejus ipsius, ex omnibus monumentis publicis sublata: quod recte ipsi magis placet. Præferrem tamen Dukeri conjecturam. Mox diesque festi, sacra, sacerdotes Voss. Lovel. 1. 4. et Mead. ambo: diesque festi, sacra, sacerdotesque Lov. 2. dies festi, sacra, sacerdotesque Harl.

§ 5 Loca quoque, in quibus, &c. detestabilia esse] Detestabilia essent Lov. 5. et edd. antiqq. ut scilicet conveniret præcedentibus 'tollerentur,' 'delerentur,' 'profanarentur.' Froben. postea 1535. dedit detestabilia esse, qua forma sequuntur, 'detestari,' 'exsecrari:' et ita est in omnibus reliquis Mss. Illa autem omnia pendunt ab eo quod mox sequitur, 'placere.' Hæc etiam diversitas constructionis, 'scivit ut tollerentur,' &c. 'et placere loca detestabilia est,' &c. nulli displicere poterit, qui ad Livii stilum animadvertit. Plura exempla

dabimus ad xxxix. 14. § 9.

Neque in iis quidquam postea poni dedicarique placere eorum, quæ in loco puro poni dedicarique fas esset] Hæc sententia prius dimidia sui parte truncata fuit. Gelen. Ante Gelenium, cujus emendationem Froben. 1535. expressit, edebatur neque in iis quidquam postea poni dedicarique fas esset, mediis omissis ob vocum poni dedica- rique repetitionem: de quo errore vide ad ix. 11. § 11. Similiter peccatur in Voss. Lov. 1. 2. Harleian. et Mead. 2.

§ 6 Sociisque, et exercitibus, et clas- sibus eorum precarentur] Pal. 1. sociis- que, eorum exercitibus, et classibus pre- carentur. Alter truncate sociisque eorum precarentur. Gebh.

§ 7 Additumque decreto] Ita primum editum vidi ab Aldo ejusque adseclis usque ad Froben. qui a. 1535. priscam lectionem restituit. Sed Aldinam revocarunt Lugdunenses 1553. quæ postea a Paris. 1573. recepta, et hinc per omnes omnino edd. recentiores propagata est. Primæ edd. et hinc Frob. ediderunt additum decreto sine copula. Quod quum etiam tu- eantur omnes codd. mei, et Hearnii L. 1. ita denuo vulgandi auctor fui. Mox Si quid postea ad notam, &c. per- tineret, ferretur Lov. 5. et edd. ante Aldum.

§ 8 Qui occidisset eum, jure cæsurum] Pall. perperam scriptum continent jure censurum. Gebh. Similiter errant Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 1.

Eadem in Philippo servarentur] Pal. 1. eadem Philippo servarentur. Alter eadem de Philippo servarentur. Gebh. Eadem Philippo servarentur Lovel. 4. eadem in Philippo pronunciarentur Voss. eadem in Philippo probarentur Lov. 1. et 6. a m. pr.

§ 9 Quibus solis valent] H. Stephanus in Dicæarchi Sympractore p. 65. ed. Steph. mavult quibus solis tum va- lebant. Nihil mutandum videtur. Non tum solum, sed semper lingua plus

valere, quam armis, et promptiores ad dicendum, quam ad res gerendas esse existimati sunt: quo nomine etiam Demosthenes eos notavit. Vide Victor. Var. Lect. ix. 16. *Duk*.

CAP. XLV. § 2 *Ac quæ in iram adversus hostem fuerant*] Aliquid hic scabri. Videtur sermo Latinus exigere, atque in ira, si verbum referas ad τὸ decretis: aut quæ in ira adversus hostem fecerant, si ad τὸ Atheniensium. Et solent hæc verba inter se mutari. Apud Phædrum LXXIV. legitur, 'Canes (confusus subito quod fuerat fragor)' quum legendum sit, *Canes confusus subitus fecerat fragor*. Repente odorem: vel *Canes (confusus subitus fecerat fragor) Repente odorem*. Confusus est perturbatos. Possis etiam ac quæ ira adversus hostem fecerat, Atheniensium decretis. Ut xxxiv. 6. 'Legem illam scripsisse inopiam civitatis.' J. F. Gron. 'Fui' et 'Feci' sæpe in scriptis commutari, videbimus ad xl. 50. § 5. Similiter 'futurus' et 'facturus,' ut probabimus ad xxxii. 8. § 15. Nihilominus præferenda est prima Gronovii conjectura atque in ira adversus hostem fuerant. In nullo enim cod. fecerant, quum contra atque in iram legant Lov. 2. 4. et Gaertn. ac quæ in ira Lov. 1. Harl. et Mead. ambo: atque in ira, ut Gronov. conjecit, Voss. Lov. 6. a. m. sec. et Victor. apud Crevier. quorum fide lectionem hanc recepi. Mox navigarent Lov. 2. Mead. uterque, et Gaertn. navigaverunt Lov. 1. navigarunt Voss. Lov. 4. 5. 6. et priscae edd. pro quo Froben. 1535. substituit navigant.

§ 3 *Quem Gaureleon vocant*] *Gaurelon* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. *Garulon* ejusdem L. 1. Γαύριον τῆς Ἀνδρίας χάρας memoratur Xenoph. Hist. Græc. i. p. 440.

§ 4 *Omni appatu urbium expugnandarum*] Pall. et antiq. ed. *apparatuque omni urbium oppugnandarum*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 4. 5.

et Mead. 1. cum edd. ante Aldum, qui subposuit *omni appatu urbium expugnandarum* uno consentiente Gaertn. *apparatuque omnium urbium oppugnandarum* Mead. 2. *apparatuque omni urbium expugnandarum* Lov. 2. et Harl. *apparatuque urbium omni expugnandarum* Lov. 6. Id, quod nunc vulgo exstat, est a Gronov.

§ 5 *Animique militum, tam promte succedentium muro, terruere*] Non insuper habendum, quod est in Voss. et apud Andream *succedentium muros*. Ut vii. 12. 'Utrumque aciem subeuntium jam muros aggrediuntur.' xxii. 28. 'Prima levis armatura Romanorum præoccupatum inferiore loco succedens tumultum.' xxvii. 18. 'Adsuetudine succedendi muros et pertinacia animi subierunt primi.' J. F. Gron. Verbum 'succedere' hoc sensu sæpe cum casu tertio construitur, etiam apud Livium. Exempla vide lib. ix. capp. 14. et 31. et xxvii. 42. Ea tamen lectio hic servari nequit, quum nata sit ex ed. Ascensii 1510. et debeat vel ejus ingenio, vel operarum aberrationi. Certe omnes priores edd. omnes scripti mei, unusque Crevierii, cum Hearnii L. 1. et N. constanter *muros*. Ita xxxviii. 9. 'Id quum per colloquia principum succedens murum parum proficeret:' ubi plura vide. Eam igitur lectionem recepi. Præterea vocem *militum*, quæ a Lov. 5. et prioribus edd. exsulat, primus admisit Aldus; qui etiam paullo ante edidit *signa armaque*, quum *arma signaque* legerent priores, adsentientibus Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. et Mead. utroque.

§ 6 *Urbe hostes potiti*] *Urbes* Voss. et Lov. 1. Sed vulgatum non damno. Quamvis enim ita scriptores interdum loquantur, ut docuerunt Sanctius Minerv. iii. 3. pag. 369. et viri docti ad Nepot. Eumen. c. 3. non alibi tamen Livius huic verbo junxit nisi casum sextum, vel interdum etiam secundum, ut docui ad xxv. 14. § 5.

Delium Bæofia] Steph. *Δήλιον, πολίχνιον Βοιωτίας ἐν Τανάγρα, καὶ ἱερὸν Ἀπολλωνος. Sigon.* Vide ad xxxv. 51. § 1.

§ 7 *Ea ab Romanis regi Attalo concessa: prædam ornamentaque urbis ipsi auxerunt*] Pal. 1. *Et a Romanis regi Attalo concessa præda, ornamentaque urbis ipsi auxerant.* Alter, *Et ab Romanis regi Attalo concessa præda, ornamenta urbis ipsi hauserant.* Gebh. *Et a, vel ab Romanis regi Attalo concessa præda, ornamentaque urbis ipsi auxerant* Voss. Lov. 4. 5. 6. *Et ab Romanis regi Attalo concessa præda* Hearnii L. 1. et edd. ante Frob. 1535. *Et ab Romanis regi Attalo concessam prædam* Gaertn. *Ea ab Romanis regi Attalo concessa præda* Harl. *Ab Romanis regi Attalo concessa præda* Lov. 2. Deinde *auxerant* Lov. 1. Mead. 1. et Gaertn. *avexerant* Harl. et Mead. 2. Sed lectio, quam Froben. restituit, genuina est.

§ 8 *Qui ex pacto transvecti eo fuerant*] *Trajecti* Lov. 5. et edd. ante Aldum. De locutione ‘*trajicere aliquem*’ vide ad ii. 11. § 2. Hic tamen *transvecti*, quod reliqui servant, verius esse puto. Solent autem hæ voces a librariis commutari. Vide ad xxiv. 21. § 7. et xxxii. 6. § 1. Similiter ‘*adjectus*’ et ‘*advectus*’; vide ad xxii. 22. § 1. ‘*circumjectus*’ et ‘*circumvectus*’; vide ad xxxvi. 9. § 12. ‘*conjectus*’ et ‘*convectus*’; vide ad x. 29. § 18. ‘*dejectus*’ et ‘*devectus*’; vide ad xxix. 31. § 11. ‘*infectus*’ et ‘*invectus*’; vide ad ix. 40. § 14. ‘*subjectus*’ et ‘*subvectus*’; vide ad vi. 24. § 5. ‘*jactus*’ et ‘*vectus*’; vide Pier. ad Virg. *Æn.* i. 376. et ii. 24.

Quoniam desiderium quoque patriæ facilius ad credendum inclinaret animos] *Lege faciles ad credendum.* J. F. Gron. Omnes codd. τὸ *facilius* tumentur. In quo quum commodus sensus sit, illis invitis nihil mutandum puto. Supra i. 51. ‘*Sunt inclinatis ad credendum animis.*’ Cic. de Senect. c. 6. ‘*Quum*

sententia senatus inclinaret ad pacem et fœdus faciendum cum Pyrrho.’ Ad Att. xii. 29. ‘*Ecquid inclinent ad hoc meum consilium adjuvandum.*’

§ 9 *Ab Andro Scyrum trajecerunt*] *Cythnum* lege. Idem error, qui supra. Gelen. Has insulas c. 15. Philippi teneri præsidio dixit, propterea nunc a Romanis vexantur. *Sigon.* *Scyrum* est a Mognntinis; qui ita etiam perperam ediderunt c. 15. § 8. Priores dederant *Cydnum*, quod superest in Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambobus, Gaertn. et Hearnii N. *Cythnum* habuisse videntur Voss. et Lov. 1.

§ 10 *Ad Prusias (continentis Tanticeris locus est)*] Qui *Tanticeris*, pro *Atticæ is locus est*, scripsit, non legit apud Strab. ix. 399. unum ex maritimis *Atticæ* demis esse, ad *Eubæam* versum. Gelen. ‘*Prasiarum*,’ populi *Atticæ*, meminere Pausan. in *Atticæ*. xxxi. et Stephanus, aliique plures. At hoc in loco non video, quo pacto ea profectio intelligi possit, si *Prasias* legerimus. Vide num legendum *abcessere Phalassiam (continentis Eubææ is locus est)*. Nam *Phalassiam* Ptolemæus iii. 15. in *Eubææ* orientali latere e regione *Scyri* ponit. Nec *continentis* simpliciter dixit, sed *Eubææ*; et postea, peracta navigatione, dicturus est (hoc cap.) ‘*Eubæam* repetunt.’ Fieri etiam potuit, ut in Romana historia ex locorum ignorantia is error inciderit. *Glar.* Iccirco ita ait, quia, ut ait Stephanus, alterum hujus nominis oppidulum est in Peloponneso, *Πρασία, δῆμος Ἀθήνησι Παρδιονίδος φυλῆς ἔστι καὶ Λακωνικὸν πολίχνιον.* Glareanus temere *Phalassiam* emendat. [‘*Glareanus* regionis situm declarat, de aliis dubitat.’] *Sigon.* *Tanticeis*, pro *Atticæ is*, Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. 1. *Tanciteis* Mead. 2. et Gaertn. *Tanticeris* cum vett. edd. solus Lov. 5. Sed veram lectionem Gelenius restituit: post quem depravatæ adhiærere, ac vitiosam interpunctionem sequi Gla-

reanus non debuerat. Vana etiam ejus conjectura est; vanior ratio, quæ eam adstruit ex verbis ultimis hujus cap. Medio enim loco Livius refert, classem tenuisse Geræstum, nobilem Eubææ portum. Non mirum igitur, in fine cap. post enarratam omnem expeditionem maritimam addi 'Eubæeam repetunt.'

Issæorum viginti lembi] Issa una est oppidum in Lesbo insula, altera ipsa est insula ad Illyrium, de qua Polyb. lib. II. et Stephan. de qua nunc Livius. *Sigon*. *Yssiæcorum* perperam Voss. et Lov. 1.

Geræstum] Pall. *Gerestrum*. Gebh. Ita etiam peccatur in Lovel. 2. 4. Mead. utroque, et Gaertn. *Gerestium* est in Hearnii L. 1.

§ 11 *Præter Scyrum insulam Icum pervenere*] *Icus* insula una ex Cycladibus, Eubææ adhærens. Stephanus. *Sigon*. Strabo IX. 436. Πρόκεινται δὲ τῶν Μαγνήτων νῆσοι συχναὶ μὲν, αἱ δ' ἐν ὀνόματι Σκιαθός τε καὶ Πεπάρηθος, καὶ Ἴκδος, Ἀλόνησός τε καὶ Σκύρος. J. F. Gron. *Itum* Voss. et Lov. 1. *Isitum* Lov. 6. *Hicuum* Mead. 2. *Teum* quædam edd.

§ 12 *Ubi prima tranquillitas data est*] Sic xxv. 27. 'Ubi prima tranquillitas maris in altum evexisset, concursuræ.' Duker. Vox *prima* perperam deest in Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Mox *direptamque a Philippo* Harl. *direptamque Philippo* nuper Voss.

§ 14 *Inde Cassandream petentes, primo ad Mendium, &c. tenere*] Quidam *Mendin* emendarunt: at *Mendam* locum ad Potidæam, quæ postea Cassandrea dicta est, tum Herodotus VII. 123. tum Thucydides IV. 123. et alibi, commemorant, et Plinius item IV. 10. Quod vero continuo subjungit Livius, 'Inde cum superato promontorio ad ipsa mœnia urbis circumagere classem vellent,' Canastræum intelligo, (quod Cassandream in citiore latere ponat Ptolemæus,)

id quidam corrupte *Canastrum* scribunt. At quæ deinde dicit 'Irrito incepto regressi Canastræum Pallenæ trajecere,' aut corrupta sunt, ut ego puto, aut Livio vel non bene nota, vel indiligenter descripta. Illud etiam *ad* cur appositum sit, non equidem video, cum *Mendam* tenere melius intelligatur. *Glar*. Stephanus Κασάνδρεια πόλις Μακεδονίας πρὸς τῇ Θράκῃ. Item, Μένδη πόλις Θράκης, Ἀπολλόδωρος Μένδιν αὐτὴν φησιν. *Sigon*. Præpositionem *ad*, quam Glareanus deletam volebat, omiserunt Voss. Lov. 6. a m. pr. et Crevierii Victorin. Eadem tamen, quæ in reliquis codd. superest, defendit etiam Gronov. ad Livii XXIV. 3. § 9. Locationem inlustravit quoque Jac. Gronov. ad I. 1. § 4. Deinde *Mendæum* Voss. Lov. 1. 4. Harl. Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *Menedeum* Lov. 6. *Medeum* Lov. 2. *Mendum* Mead. 2. *Mendium* Lov. 5. et edd. ante Mogunt. quæ *Mendin* emendat: quomodo æque ac *Mendam*, quod Glareanus substituit, vocari ex Stephano, quem Sigon. laudavit, constat. Perperam autem Glareanus verba Livii *ad ipsa mœnia urbis* intelligit de *Canastræo*, quo nomine non urbs, sed promontorium fuit. Accipienda igitur sunt de urbe *Cassandra*. Eam classis petebat; sed primo tenuit ad *Mendin*, mox ad ipsam urbem, nempe *Cassandream*, accedere voluit. Mox *circumagere classem*, omissa voce vellent, Voss. et Lov. 6. a m. pr. *circumagerent classem* Lov. 1.

§ 15 *Canastrum Pallenæ trajecere*] *Canastrum* promontorium, reliqua oppida Thraciæ sunt: itemque, qui sequitur, *Acanthus*. Stephanus. *Sigon*. *Anastrum* Lov. 2. *Anestreum* Harl. *Cananastrum* Gaertn. *Castaneum* Lov. 5. *Cancisoceum* Hearnii L. 1. *Canastra eum* ejusdem N. *Canastreum* Voss. Lov. 1. 4. 5. Mead. ambo, et edd. antiq. Omnium codd. vestigia eo

ducunt, ut credamus, *Canastræum* esse a manu Livii, qui etiam '*Canastræum* promontorium' memorat XLIV. 11. Et ita etiam scribendum conjecit Wasse ad Thucyd. iv. 110. *Κάναστρον* tamen hoc promontorium vocari, ejusque gentile formari *Καναστραῖος*, docet Steph. Byz. ea voce. Addit autem gentile obstaré, ne verum videatur, promontorium *Καναστραίων* dictum esse, nisi forte hic exceptio sit a regula, ut in paucis aliis. Sed viri docti ad eum locum observant, apud scriptores *Καναστραίων* et *Canastræum* pro promontorio usurpari, idque dici potuisse per ellipsin τοῦ ἄκρον ac *promontorium*; quare hic codicum vestigia secutus sum. Deinde *Pallanes* Lov. 2. *Pallantes* Mead. 2. et Gaertn. *Palenes* Hearnii L. 1. Mox *Coronæ* promontorio codd. omnes mei, et Hearnii L. 1. ac N. cum edd. antiquis, pro quo Moguntinus, Aldus, et eos secuti *Coronæ*, Frob. a. 1531. *Toronæ* substituerunt. Et recte. Intelligitur enim unum eorum promontorium, quæ finiunt sinum, ad quem sita est urbs *Torone*, et quidem forte, quod vocabatur *Derris*.

§ 16 *Vi capta ac direpta*] *Atque direpta* Lov. 5. et edd. principes: *ac dirupta* Mead. 1. et Gaertn. Vide ad xxxix. 30. § 5. *Ac diruta* Lov. 2. Harl. et Mead. 2. Vide ad Epit. Liv. l. lxxix. Mox τὸ ἐνὶ ἐξsulat a Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss.

CAP. XLVI. § 1 *Signum Maliacum intravere*] Perspicue patet sinum legi oportere. Verum quia plures sic habent, idcirco lector obiter admonendus fuit. *Sabell.* Μαλιακὸν κόλπον Græci appellant. *Sigon*.

§ 2 *Sipyrrhicas Ætolus princeps legationis ejus fuit, qui*] Pall. *Sipurichas*. Antiq. ed. *Sipyrricas*. Gebh. Male in recentissimis erat omissum τὸ ἐγὼ: sed etiam scribe quæ ad communicanda. Ut referatur ad legationem. J. F. Gron. Illud ejus omiserat ultima Gruteri ed. Omnes codd. id ser-

vant, at quidam transponunt. Nam *ejus legationis* est in Lovel. 2. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Deinde qui uno consensu habent omnes scripti.

Heracleam, &c. venit] Innumeræ sunt hujus nominis urbes. Hæc in Thessalia ad sinum Maliacum est. *Sigonius*.

§ 5 *Inde consultari de Oreo obpugnando cæptum*] Pall. *Inde excitari*. Gebh. Sensus constat; sed manus Livii quæritur. Liber Thuan. *Inde excitari*. Quod haud dubie innuit '*Inde agitari*.' vi. 1. 'Tum de diebus religiosis agitari cæptum.' ix. 36. 'Tum de persequendo hoste agitari cæptum.' x. 21. 'Tum de præsidio regionis agitari cæptum.' xxii. 43. 'Tum de insequendo eo consilia agitari cæpta.' Et passim. Jac. Gron. *Inde exortari* Voss. *Inde exercitari* Hearnii L. 1. *Inde excitari* Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. ad quorum codicum lectionem magis accedit Gronovii *agitari*, quam vulgatum *consultari*. Verbum id eo sensu Livio frequens. ii. 32. '*Agitatum dicitur de consulum cæde*.' iv. 13. '*De regno agitare*.' ix. 29. '*De inferendo bello agitatur*.' xxi. 36. '*De Rhodani quoque transitu agitare animadvertit*.' xxii. 43. '*De fuga in Galliam dicitur agitasse*.' xl. 21. '*Quidquam a se agitari de Romano bello*.'

§ 6 *Post expugnationem Andri*] Pall. *Mandrii*. Idem statim cum præfecto *Agessimbro*. Gebh. *Mandri* Lovel. 2. prima litera perperam ex fine præcedentis adsumpta. Vide ad xxxvii. 29. § 8. Alii ulterius corruperunt, *Mandrii* dederunt Lov. 4. 5. et Mead. 1. *Mandreï* Gaertn. *Mandrii* Lov. 1. 6. et Voss. Deinde *Hage simbro* Hearnii N. *Agesibro* ejusdem L. 1. *Agessimbro* omnes mei, et antiq. edd. pro quo *Agesimbrotus* dedit Frob. a. 1531. quomodo multi codd. et cap. seq. et alibi præferunt.

§ 7 *Ad Zetassium miserunt, (Isthmiæ*

id super Demetriadem] Mirum neminem authorem Zelasii meminisse, quod equidem sciam. Ptolemæus III. 13. 'Posidium' promontorium ponit inter Demetriadem ac Eubæam, in qua Oreus est, quod legere malim: quamquam *super Demetriadem* suo modo intelligendum. Illud autem *Isthmiæ* corruptum suspicor. Quare inspiciendi omnino vetusti codices sunt. *Glur.* Antiq. ed. et Pal. 1. *ad Gelasium.* Amplius Pal. 1. *Hysinie id super Demetriadem est peropportunity oblectum.* Alter ad Zelasium miserunt. *Id super Demetriadem est oportune oblectum.* Gebh. Glareanus *Posidium.* Sed quæsit in Thessalia, quæ in Eubæa quærenda erant. Scribe ad *Phalasiam* miserunt, (*Istiææ id.* Nam Ptolemæo III. 15. Ὀρεὸς, Φαλασία ἄκρα, Δῖον ἄκρον. *Istiææ* Straboni τῆς Ἰστιαϊώτιδος. X. 445. Χωρίον ἐν τῇ Ὠρίᾳ καλουμένη τῆς Ἰστιαϊώτιδος. Quare possis suspicari *Istiæotidis super Demetriadem.* Etenim Ἰστιαῖα etiam πόλις Εὐβοίας Stephano, et coaulit cum Oreo, ut iidem Ἰστιαίεις, qui Ὠρεῖται, teste Strabone. Qui tamen mox (p. 446.) ut de diversis loquitur: Ἐπεὶ δ' ἡ Ἑλλοπία τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἰστιαίας καὶ τοῦ Ὠρεοῦ προσηγάγετο ἡμᾶς ποιήσασθαι, τὰ συνεχῇ λέγωμεν τοῖς τόποις τούτοις. Pausanias VII. 7. Εὐβοέων Ἰστιαίαν πόλιν. *Super Demetriadem* est e regione Demetriadis in alto mari. J. F. Gron. *Ad Celaxium* miserunt Hearnii L. 1. *ad Elasiu* miserunt ejusdem N. *ad Zeulasium* miserunt Lov. 6. Voces Zelasium miserunt, quas reliqui codd. servant, omiserunt Voss. et Lov. 1. Deinde *Hysinie* ad super Lov. 4. *Ismie id super* Lov. 5. *ad Histime id super* Lov. 6. *Ystinie id super* Hearnii L. 1. *Yshinie id super* Mead. 1. *His bime id supra* Mead. 2. *Istimæ id super* Harl. Nihil propius video, quam ut cum Gronov. legamus *Phalasiam* miserunt (*Istiæotidis super Demetriadem.* In simili enim parenthesi pronomen demon-

strativum sæpe additur, sæpe etiam omittitur. Vide ad XL. 57. § 3. De *Phalasia* et *Istiæa* vide Cellar. Geogr. Ant. II. 14. 811. et 812.

§ 9 *Regii adversus vallem inter duas jacentem arces*] Id est, e regione istius vallis. Supra VII. 14. § 9, 'Ut adversus montes consisteret hostis: ubi alia vide. XXIV. 49. 'Extremi prope oceanum adversus Gades colunt.' XXXII. 33. 'Regio est continentis adversus insulam.' XLIII. 16. 'Parietem in Sacra via adversus ædes publicas demoliri jusserunt.' Paullo ante *Eraclitus*, pro *Heraclides*, Mead. 2. Male. Vide ad c. 33. § 2.

Qua et muro intersepta urbs est] *Intersepita* Voss. quod et voluit scriba Lov. 1. qui tamen corruptius *intersopita* dedit. Vide ad XLIV. 39. § 3.

§ 10 *Et cuniculos, et quicquid aliud*] His verbis asteriscum apposuit Aldus: nec enim 'jaci' dicuntur cuniculi, sed 'agi.' Suspisor superesse τὸ *jaciebant*, et scripsisse Livium, *regii bal. cat.*, et alio omni genere *form. tela ing. et pond. ing. saxa, et cuniculis.* Nisi potius, *tela ingerentes (et pondere ingenti saxa jaciebant) et cuniculis et quicquid.* J. F. Gron. Si alterutra conjecturarum Gronovii probanda est, merito priori præferenda est posterior; tum quia minus a vulgato abit, tantum *cuniculos* in *cuniculis* mutans, tum quia simili parenthesi sæpius Livius usus est. Vide ad XXVII. 1. § 2. Verum non tantum *jaciebant* constanter superest in omnibus Mss. verum iidem etiam tuentur *cuniculos.* Vide igitur an potius Livius ad duas res designandas uno tantum usus sit verbo, quod alterutri conveniat, ita ut commodum aliud ad alterum subintelligendum sit. Ergo *saxa jaciebant, et cuniculos*, nempe agebant: quod etiam Crevierio in mentem venit. Alia exempla vide ad XL. 42. § 12.

§ 11 *Tuebantur urbem, sed etiam*] Pall. *Cæterum non plures tantum Mac.*,

quam ante, tueb. urbes arcesque. Gebh. Meliores scripti, *Cæt. non plures tantum Mac., quam ante, tueb. urbem arcesque.* Habebat enim Oreum duas arces, ut constat ex superioribus. Alii alludentes arcem regesque. J. F. Gron. Vulgatum servant Lov. 2. 5. 6. a m. sec. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *tuebantur urbs regesque* est in Voss. *tuebantur urbes regesque* in Hearnii L. 1. *tuebantur urbem regesque* Lov. 1. et 6. a manu 1. *tuebantur urbem arcesque* Lov. 3. et Hearnii N. *tuebantur urbes arcesque regesque*, duplici lectione juncta, Lov. 4. De duplici arce Orei vide etiam Liv. xxviii. 6.

Et castigationibus regis in admissa culpa, et simul minarum, simul promissionum] Quid est 'tuebantur urbem castigationibus?' aut Macedones 'præsentioribus animis et castigationibus?' Scribe, *et castigationis regis in admissa culpa simul minarum, simul promissionum in futurum memores.* Quum peccassent antea, Philippus eos sermonibus ita castigavit, ut partim minis, si culpam iterarent, partim pollicitis, si fortiter facerent, ageret. Hujus castigationis memores illos dicit. Vide xxviii. 8. J. F. Gronov. *Regis pro regis*, vel *regis*, sæpe librarios dedisse, videbimus ad xxxii. 6. § 6. Lenior tamen multo erit emendatio Gronovii, si, *regis* et particula *et* post vocem *culpa* servatis, tantum *castigationibus* mutemus in *castigationis*. Hunc enim errorem innumeris locis in membranis Livianis committi, vidimus ad xxi. 8. § 7. Memores erant et castigationis regis, et simul minarum simul promissionum, sive et partim minarum, partim promissionum, castigationibus his propositarum. *Castigatio regis*, qua ipsos castigarat. Ut xxxvi. 9. 'Revocati deinde castigationibus principum ad perseverandum in proposito.' Verum nec *castigationibus*, quod in omnibus membranis exstat, mutari

necesse est. Sola tantum particula *et* post vocem *culpa*, quam etiam præsentibus Lov. 2. Harl. et Mead. 2. omisi, expuncta, legendum puto *et castigationibus regis in admissa culpa simul minarum simul promissionum in futurum memores.* Macedones, qui urbem arcesque tuebantur, non tantum nunc plures, quam ante, erant, sed etiam præsentioribus animis, et insuper simul minarum simul promissionum castigationibus, sive propter castigationes, regis memores. Idem sibi placuisse etiam Dukerus monuit. Doujatius legebat, *ex castigationibus regis in admissa culpa et simul minarum et promissionum in futurum memores.* Ita jungendum erit, *præsentioribus animis ex castigationibus regis in admissa culpa.* Verum omnes iterum codd. *et castigationibus* tuentur.

§ 12 *Relictis, quod satis videbatur, ad opera perficienda, trajicit]* Non moverem, si scirem, qua auctoritate vel Gryphius vel Curio desecuisent post *perficienda* vocem *militibus*, quam habent veteres libri. Scribe, *relictis, quod satis videbatur ad opera perficienda, militibus, trajicit.* J. F. Gron. Non dubito quin male omissum sit *militibus*. Sed *quod satis videbatur* puto ita accipi posse; *quod militum, vel eorum*, satis videbatur ad opera perficienda: in quo *quod* idem est ac 'quantum,' ut sæpe. Vide Perizon. ad Sanctii Minerv. iii. 6. i. et iv. 4. 77. et Burmann. ad Ovidii Her. viii. 5. Adde ad Livii xxiv. 40. *Duk.* Priscæ edd. legunt *relictis, quod satis videbatur ad opera perficienda, militibus*: quod meorum unus Lov. 5. et Hearnii N. exhibent. Primus autem neque Gryphius, neque Curio, sed Froben. 1535. vocem *militibus* omisit, forte ex auctoritate Gelenii, quem ad dictionem illam expungendam codd. sui permovisse videntur. Certe deest etiam in meis Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii L. 1. quorum quidam quo

satis videbantur, alii quod satis videbantur, alii quot satis videbantur legunt, sed quæ satis videbantur Hearnii L. 1. An igitur legendum relictis, quot satis videbantur ad opera perficienda, trajicit?

Sed alteram, quam Cremasten vocat] Strabo IX. 435. Κρεμαστήν Λάρισσαν vocat, interpres vertit, *Pensilem*. Glar. Ptolemæus III. 13. et Stephanus Κρεμαστήν Λάρισσαν hanc Pelasgiorum esse tradunt. *Sigon.*

§ 13 *Ægeleon, nihil minus, &c. timentibus, obpressit]* Ægeleon hand scio in continentene, an in insula Eubœa locum dicere velit: nemo certe, quod meminerim, uspiam eum ponit. Glar. Ægelon Voss. Lov. 6. et Gaertn. Accalon Lov. 1. Egelzon Lov. 2. Ægelexon Hearnii L. 1. Ageleon Mead. 2. Ceterum male structam locutionem existimans Crevierius scribendum conjicit Ægeleon, nihil minus, &c. timentes. De locutione hac 'Ægeleon timentes' vide ad XXXVIII. 29. § 11. Codd. timentibus servant.

§ 15 *Quodque super portum est, in arcem perruperunt]* Quod super portum est Lov. 2. 6. a m. pr. et Voss. Deinde proruperunt Lov. 5. Hearnii L. 1. et edd. principes, pro quo recte jam Ven. 1498. perruperunt. Vide ad IX. 43. § 15. Perrumpunt Mead. 2. et Gaertn.

CAP. XLVII. § 1 *Sinus Euboicus, quem Cæla vocant]* Pall. sinus Eubocinus, quem Cæra vocant. Gebh. De Cælis Eubœæ obscuram esse multis quæstionem, seque aliquando pluribus de iis quæsiturum, scribit Casaub. ad Strab. x. 445. An promissum præstiterit, non scio. Loca Euripidis in Troad. vs. 84. Dion. Chrys. Orat. VII. Philostr. in vita Apollonii I. 24. III. 23. et Heroic. x. 11. Lucani v. 195. 230. seqq. et aliorum de iis collegerunt Leopard. Emend. XIII. 21. Ortelius in Thes. Geogr. et Interpretes Philostrati ac Valerii Max. I. 8. 10. Sinum Eu-

boicum, itidem ut Livius, vocat Orosius VI. 15. Euripid. κοιλὸν Εὐβοίας μυχὸν, de naufragio Græcorum ad Capharea in reditu a Troja loquens; nam circa hunc proprie fuisse, quæ τὰ κοῖλα τῆς Εὐβοίας, et κοίλη Εὐβοία dicebantur, ex Dione et Philostr. in Heroic. patet. Et sic diserte ad hunc laudatus ab Oleario Tzetzes ad Lycophr. vs. 384. ἦψε φρυκτὸν περὶ τὰ κοῖλα τῆς Εὐβοίας, καὶ ὃν ἂν εἴπομεν Καφηρέα. Strabo lib. x. in princ. anctor est Εὐβοίας τὰ κοῖλα vocari τὰ μεταξὺ Αὐλίδος (Bæotiæ) et τῶν περὶ Γεραιστὸν (Eubœæ) τόπων. Hoc non placet Casaub. qui pro τὰ μεταξὺ Αὐλίδος ex Epitome Strab. τὰ μεταξὺ Καφαρέως legit. Sed Αὐλίδος fortassis defendi potest: nam latius productam fuisse hanc appellationem, ex Valer. Max. Lucano, Philostrato vita Apollon. I. 24. et iis quæ ibi adnotavit Olearius, intelligi potest. Credo tamen recte sentire Casaub. quia, si Αὐλίδος scripsisset Strabo, Capharea potius, quam Geræstum, nominaturus fuisse videtur. Duk. Sinus Eubæus Lov. 2. et 6. sinus Eubænius Gaertn. sinus Eubocius Voss. et Lov. 1. sinus Eubocinus Lov. 4. Harl. et Mead. ambo. Tum quem Ocçreta vocant Hearnii L. 1. quem Cora vocant Lov. 1. quem Cæra vocant Vossian. Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et edd. antiqq. pro quo Mediol. 1505. prima Cæla dedit.

§ 2 *Super Maleum navigat apud Corcyram]* Post Corcyram distinguendum, et Maleam legendum, et ad Corcyram: quod non admonuissemus, nisi codex Aldinus etiam ita haberet. Corcyræ hybernabat consul. Attalus autem ad Eleusina mansit sacrorum gratia. Glar. Sic XXVIII. 8. 'Ipse ab Cenchreis præter terram Atticam super Sunium navigans:' ὑπὲρ τὴν Μαλέαν dicunt Græci. Vide Victor. et Manut. ad Cic. ad Fam. IV. 12. In Luciani Navig. haud longe a principio multæ edd. perperam habent ὑπὲρ τὸν

Μαλέα πλεύσαντας. Nec melius inscriptio in Append. Marm. Oxon. num. xxiii. Πλεύσαι ὑπὲρ Μαλέον εἰς Ἰταλίαν πλοῦς ἐβδομήκοντα δύο. *Duk.* Infra xlii. 56. 'Fratre cum classe super Maleam Chalcidem jusso petere.' *Super Maleam* perperam Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. principes; pro quo jam Frob. 1531. ante Glarean. *super Maleam* dedit. Deinde olim edebatur *navigat: apud Corcyram regem*. Et ita Voss. Lov. 1. 5. 6. et Harl. *navigat, post Corcyram regem* Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. *navigat ad Corcyram. Regem* Frob. 1531. at quadriennio post *navigat Corcyram. Regem*, ut nunc vulgo recte exstat.

Ut sacris interesset] Majoribus mysteriis, quæ autumnio, mense Boëdromione, celebrabantur. Vide Scalig. de Emend. Temp. i. p. 29. et v. 318. et Meurs. Eleusin. c. 7. *Duk.* Paullo ante vox *Cereris* deerat in Harl. in seqq. vero *domum* in Mead. 2.

§ 3 *Adjuvantibus rege Attulo et Rhodiis*] Pall. et rege Attulo et Rhodiis. Gebh. Ita et Lov. 4.

§ 6 *Quod in Etruria nihil erat rei, quod gereret*] Comparet in Pal. posteriore nihil erat, quod gereret. Gebh. *Quia in Etruria* Lov. 6.

Quem absente consule] Hic τὸν quem videtur in sequentibus exposcere rebatur. Scribe ergo, simul Gall. tr. imminens, eumque absente consule irato atque inv. fac. imp. posse ratus. J. F. Gron. *Eumque* se in L. 1. invenisse, Hearnii testatur; nisi manus ejus aberrans codicem memorarit pro Gronovio; cujus, contra quam semper solet, nullam mentionem facit. Certe omnes mei quem retinent. Mox *inopinatus quum venisset* Harl.

CAP. XLVIII. § 2 *Aviditate rapiendi per occasionem triumphi*] Pall. et antiq. ed. *utilitate rapiendi*. Latet aliquid. Gebhard. *Utilitate rapiendi* etiam omnes codd. mei, Hearnii L. 1. et

primæ edd. pro quo jam Ven. ed. a. 1495. recte *aviditate* substituit. Deinde *rapiendi occasionem triumphi* in ultima Grut. ed. vulgatum est, quod omnes recentiores adoptarunt usque ad Crevier. qui priorem lectionem *per occasionem* optime revocavit; quam etiam firmant omnes mei, et Oxonn. Hearnii. Locutio est Livio frequens. Ita iii. 49. 'Spe per occasionem repetendæ libertatis.' v. 26. 'Interdum per occasionem inpetus oppidanorum in Romanas stationes fieri:' ubi alia exempla vide. xxxi. 46. 'Magis per occasionem, quam aperta vi, quidquam ausurus.' xxxiii. 38. 'Adpareret, ab rege impetratam eos libertatem, non per occasionem raptam, habere.' c. 39. 'Quod ad eas civitates adtineret, quas, a Philippo possessas, Antiochus per occasionem interceptisset.' xxxiv. 17. 'Ceteras quoque civitates ratus per occasionem idem factur.' Similiter *per occasiones* numero plurali, ubi sensus exigit, Livium dixisse, vidimus ad ii. 11. § 2.

§ 3 *Expectandum fuisse consulem, dicebant*] Censebant Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Mox § seq. *potuisse eum castris*, pro *potuisse enim castris*, Lov. 2. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad xxvii. 17. § 11. Tum *tutando coloniam* Harl. Vide ad i. 53. § 3. Hinc *acie non dimicaret* idem Harl. quod ex glossa natum est.

§ 6 *An in magistratu suisque auspiciis gessisset*] Pall. et antiq. ed. *an in magistratu suis quis auspiciis gessisset*. Gebh. *Suis quis auspiciis* Voss. Lov. 1. 2. 5. Mead. 1. Gaertn. et edd. vetustissimæ: *suis quisque auspiciis* Lov. 4. 6. et Harl. quod Ascens. 1513. Mog. Ald. alique receperunt usque ad Frob. qui a. 1535. id, quod vulgo exstat, ei subposuit. Mox *censebat, pro censebant*, Harl. Male. Vide ad v. 38. § 5.

§ 7 *Quum una direpta et incensa es-*

set] Pal. posterior *direpta, incensa esset*, sine copula. Gebh. *Direpta una et incensa fuisset* Mead. 2. Mox *trajectumque*, pro *trajecturumque*, Voss. Lov. 6. et Harl. Deinde *prætori exsulat* a Voss. et Lov. 1.

§ 8 *Si non cum prætoris, sed consulis, exercitu rem geri voluerit*] Aliquid mendi hic esse videtur Crevierio; rem enim profecto gestam esse consulari exercitu, ut constat ex capp. 11. et 21. sed ductu auspicioque prætoris, absente consule. Libenter itaque legeret, *si non ductu prætoris, sed consulis, rem geri voluerit*. Plurimum ea lectio a codd. scriptura recedit. Nihil enim hic mutant, nisi quod *si cum non prætoris* exhibeant Voss. Lov. 1. 2. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. An itaque *cum* vel *quum* non prætoris, sed consulis, exercitu rem geri voluerit, vocula si ejecta? quum, altera conjectura probata, τὸ *cum* in ductu mutandum, et exercitu expungendum sit. In hac autem locutione tuto præpositio deest. Modo hoc cap. 'Quod alieno exercitu rem gessisset.' Vide etiam an si accipi possit pro 'siquidem,' 'quoniam;,' de quo vide ad VII. 13. § 6.

Ita finire senatusconsultum] Videntum est an melius sit *senatusconsulto*. *Senatum ita potuisse finire senatusconsulto*, non *finire senatusconsultum* quarto casu, nec *senatusconsultum ita finire* casu primo. Nam vix dici credo, 'senatus ita finit senatusconsultum, ne,' &c. aut 'senatusconsultum ita finit, ne,' &c. Cic. Famil. xv. 9. 'Ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi et lege et senatusconsulto finisti.' Liv. x. 13. 'Quia plus, quam quod lege finitum erat, agri possiderent.' *Senatusconsultum* oriri potuit e compendio *SC.* quod edd. quædam habent. Duk. Mox *ne per prætorem, sed consulem*, pro *sed per consulem*, Lov. 5. et edd. ante Aldum. Sed vide ad VI. 28. § 6.

§ 11 *Pugnam ipsam eventumque pug-*

næ spectari oportere] Uterque Pall. et antiqua ed. *spectari debere*. Gebhard. *Exspectari* Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss. Sed vide ad VI. 23. § 1. *Spectare* Mead. 2. Deinde *deberi* Hearnii L. 1. *debere* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, et edd. ante Aldum. Mox *hostemque debellatum* Lov. 1. Male. 'Debellare' sæpe apud Livium pro bello finem imponere usurpatur. Liv. II. 26. 'Prælio uno debellatum est.' c. 31. 'Eodem impetu castra capta, debellatumque est.' III. 70. 'Nolle inrumpere, antequam scias debellatum et in sinistro cornu esse.' VII. 28. 'Prima itaque acie debellatum.' IX. 4. 'Tum Pontius, debellatum esse, respondit.' Ita XXII. 14. XXIII. 13. XXVI. 37. XXIX. 14. XXXI. 22. XXXII. 28. XXXIII. 20. et passim.

§ 12 *Quod bene ac feliciter, non quod male ac temere*] Pal. posterior *per triduum supplicationes habitas, quod male* (forte interponenda negativa, *quod non male*) ac *temere respublica a L. Furio prætore gesta esset*. Gebh. Immo potius librario ejus cod. fraudi fuit repetitio voculæ *quod*. Vide ad IX. 11. § 11. Sollemnis autem est formula 'bene,' 'feliciter,' 'prosperere,' 'fortiter rempublicam gerere.' Vide Brisson. de Form. II. 206. Voces ac *feliciter, non quod male* perperam etiam desunt in Voss. et Lov. 1.

CAP. XLIX. § 2 *In ærarium tulit trecenta viginti millia æris*] Pall. *Et in ærarium tulit*. Gebh. Ita et Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Deinde *centum triginta millia æris* Gaertn. Mox *argenti centum millia quingenta*, omissa voce *pondo*, Hearnii L. 1. quæ eadem vox etiam exsulat ab ejus N. ut et a Lov. 2. 6. Harl. et Mead. utroque: ejus loco cōd præferunt Voss. et Lov. 4. mōd. Lov. 1. Paulo ante vox *prætor* deest in Lov. 5. et edd. Rom. 1472. ac Camp. Superius vero § præcedenti *frequentes* in Lov. 6.

§ 4 *Quos consul in Africa voverat*]

Proconsul legendum censeo: neque enim consul in Africa fuit, ut liquet ex superioribus. *Glar.* Consul hic accipiendum est pro eo, qui cum consulari prorogato imperio esset, siquidem numquam consul in Africam venit Scipio. *Sigon.* Immo *proconsul*: neque enim satisfacit explicatio Sigonii. Etiam Muretus codici suo adscripsit *proconsule*. J. F. Gron. Sigonius hoc jam ad xxviii. 38. ita explicuerat. Cum eo sentit Perizon. Animadv. Hist. c. 8. p. 309. *Dukerus.* Vide superius etiam notata ad xxvi. 33. § 4. Omnes codd. constanter *consul* legunt. Clericus *proconsul* ex virorum doctorum conjectura audacter in contextum recepit.

§ 5 *In singulos annos bina jugera acciperet*] Ex agro Samniti Appuloque, quod ejus publicum esset. Supra c. 4. *Duk.* *Singulos annos*, omissa perperam præpositione, Harl. Paulo ante *in Hispania aut Africa militasset* Mead. 2. Sed vide ad vi. 28. § 6. *In Africa aut in Hispania militasset* Gaertn. *aut in Africa aut in Hispania militasset* Lov. 6.

Eum agrum decemviri adsignarent] Pal. alter *adsignarent*. Gebh. Similiter errat Lov. 4.

§ 6 *Triumviri inde creati ad suppleendum Venusinis colonorum numerum*] Pall. *Triumviri item creati*. Gebhard. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. ac N. Tum *ad supp. Venusibus col. numerum* Voss. *ad supp. Venusio col. numerum* Lov. 1. *ad supp. Venusinorum col. numerum* Lov. 6. a m. pr. Mox τὸ quod deest in Lov. 2. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. Ejus loco quia legunt Lov. 4. et 6. Vide ad xxxviii. 36. § 4. Præterea fuerant, pro erant, Mead. 2.

T. Quinctius Flaminius, P. Cornelius Cn. F. Scipio. *Ii colonos Venusiam adscripserunt*] *Flaminius*, ut dixi, scribendum est. Item vet. lib. habent, *Hi colonos*. Pro *Venusia* Plutarchus

edit in Quintio p. 369. *Narniam et Cossam*: διδὲ καὶ πεμπομένων ἀποίκων εἰς δύο πόλεις Ναρνεῖαν τε καὶ Κώνσαν ὁ Τίτος ἄρχων ἡρέθη καὶ οἰκιστής: de quibus post Livius. *Sigon.* Seu *Venusiæ*, ut ait Livius, seu *Narniæ* et *Cosæ*, ut putat Plutarchus, notante Sigonio, restituendæ præfuerit hic Quintius, apparet omnino Titum fuisse, non Lucium, sive Plutarchum aspicias, sive priores Livii edd. quibus accedit clare Ms. Thuan. Itaque, ejecto *Lucio*, *Titum* reponere æquum censuimus. *Jac. Gronov.* Recte Sigonius *Flaminius*, quem vide ad Livii xxii. 33. § 8. xxv. 2. § 2. et xxxi. 4. § 5. Male autem ultima Gruteri ed. ei prænomen *Lucii* dedit; pro quo recte, consentientibus omnibus scriptis, *Tit* prænomen *Jac. Gronov.* restituit. Voces *Cn. F.* omittunt Lov. 2. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Earum loco *C. F.* legunt Lov. 5. et edd. antiqq. *Co. Fulvius* Lov. 4. *consul Fulvius* Lov. 1. 6. et Voss. Tum *Hi colonos* etiam omnes nostri. Tandem *conscripterunt* Mead. 2. Præstat vulgatum. Vide ad iv. 11. § 7.

§ 7 *Eodem anno C. Cornelius Cethegus, qui proconsul Hispaniam obtinebat*] Pall. *Hispaniam continebat*. Gebh. In eundem errorem incidit etiam librarius Lov. 4. Præterea prænomen Cornelii C. omittitur in Hearnii L. 1. at *consul Cornelius* exhibent Voss. et Lov. 1. ac 6. a m. pr. *Co: Cornelius* Lov. 4. Vide ad xxii. 14. § 13. Mox *signa militaria capta octo et LXXX.* Hearnii L. 1.

§ 8 *Venisset, ut id novit, quod animis præceperat, questus est*] Vetus lectio, *non id, quod animis præceperat*. Gelen. Vet. lib. *præceperant*, id est, Romani. *Sigon.* Lectionem, quæ ante Gelen. exstitit, servat solus Lov. 5. *venisset, novit non id, quod animis* Voss. et Lov. 1. Sed *novit* natum est ex vocibus sequentibus *non id*. Deinde *animis perceperat* Voss. et Lov. 1. *animus præceperat* Lov. 2. et 6. *animus præceperat*

Lov. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Sed recte *præceperant* Sigonius, quod ex eo etiam adstruit Doujat. quia, si de uno locutus esset, dixisset *animo præceperat*. Recte etiam *præceperant*, non *perceperant*. Vide ad x. 26. § 4. Causam loco corrumpendo fuisse puto, quod non viderent librarii, quo *præceperant* referendum foret. At Livium ita sæpe, nullo præcedente nomine, numero plurali dixisse videbimus ad xxxiv. 56. § 11. Deinde *conquestus est* Gaertn. a m. pr. Id verbum Livio frequens esse confiteor, uni tamen cod. et quidem testimonium dictum revocanti, fidem habendam non puto. Locutionem ‘queri aliquid’ inlustravi ad xxix. 19. § 5.

§ 9 *Ita triumphum decrevisse senatum*] Pall. uterque non absurde *decesse*: qualibus syncopis utitur et alibi Livius. Gebh. Hanc lectionem recepi, partim quia eandem obfert etiam Lov. 4. partim quia, ut Gebhardus observat, et in hoc, et in aliis verbis similes contractiones captavit Livius. Vide ad ii. 27. § 8.

Haud eorum, qui bello interfuissent, verba audiret] Et eorum Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. a m. pr. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. contra sensum Livii. Deinde *audirent* Voss. et Mead. 2. ut τῶν *senatus*, tamquam collectivo, addatur verbum plurale; de quo vide ad iv. 58. § 4. Verum, quum reliqui omnes dissentiant, vide num potius paucorum codd. librarii *audirent* dederint, ut conveniret præcedenti *interfuissent*. Vide ad xxxi. 8. § 10.

§ 10 *Majores ideo instituisse*] Quædam de hoc dicta sunt ad xxvi. 21. et xxviii. 9. Duk. *Majores vero instituisse* Mead. 2. *Majores igitur instituisse* Gaertn. Tum *tribuni, centuriones*, media voce omissa, Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Denique τὸ *triumpho* exsulat a Lov. 2.

Ut virtutes rerum gestarum ejus, cui tantus honos haberetur, publice videren-

tur] Vet. lib. *videret*. Cæterum vox *virtutes* ineptum continet sensum. Itaque pro certo habeo *veritas* esse rependum, et, pro *videret*, *videretur* esse legendum. Instituisse enim majores ait, *ut leg., trib. mil., cent., mil. denique tr. adessent, ut veritas rerum gest. ejus, cui tantus honos hab., publice videretur*. Itaque subdit neminem huic triumpho affuisse, quem percunctari senatus potuerit, quid veri prætor vanique referret. Lib. xxxv. c. 2. ‘Nisi quod aut prætores ex provinciis scriberent, aut legati renunciarunt, nihil ratum haberi debere.’ *Sigon.* Pall. uterque pro *veritas* continent *virtus*. Antiq. ed. *ut virtutes rerum gestarum, &c. viderentur*. Gebh. *Ut virtus, &c. videretur* Lov. 2. 4. 6. a m. sec. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. *virtutes, &c. videret* Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss. Lectionem, quæ ante Sigonium existit, sine sensu esse, Sigonium autem mentem Livii adtigisse, sed verba non satis feliciter restituisse, neque emendationem ejus Livianam manum sapere, existimat Crevier.

§ 11 *Neque ex eo exercitu, qui cum Gallis pugnaverit, militem unum saltem fuisse*] Legendum, *Ecquem ex eo ex., qui cum Gallis pugn., si non militem, lixam saltem fuisse*. Gelen. Pall. *Neque ex eo exercitu, q. c. G. pugnaverit, sine milite unum saltem fuisse*. Gebh. *Hec quem ex eo exercitu* Voss. et Lov. 1. *Nec ex eo exercitu* Mead. 2. *Tum si non milite una saltem fuisse* Voss. *si non militem unum saltem fuisse* Lov. 1. *si non milite unum saltem fuisse* Lov. 4. *milite unum saltem fuisse* Lov. 5. et Harl. *sine milite unum saltem fuisse* Lov. 2. 6. a m. pr. Mead. uterque, et Gaertn. *sive milite unum saltem fuisse* Lov. 6. a m. sec. Gelenii emendationem, si ex fide est codicis, verissimam puto.

Quid veri prætor vanive referret] Pall. *quid veri prætor inanisse referret*. Gebh. Barberin. et Pet. *quid veri prætor inanisse referret*. Cicero de

Divin. II. 62. 'Falsa et inania.' J. F. Gron. Sed idem etiam Cic. de Fin. II. 14. 'Omnia vera diligimus, &c. tum vana, &c. odimus:' et Tusc. III. 2. 'Ut vanitati veritas, et opinioni confirmatæ natura ipsa cedat.' Livius XXXIV. 12. 'Sæpe vana pro veris, maxime in bello, valuisse.' Duk. *Inanive* Lov. 4. *iamne* Lov. 1. namque Gaertn. *vanique* Mead. 2. Reliqui constanter *vanive*. Vide ad I. 51. § 6.

§ 12 Comitii deinde diem indixit] Pall. *diem edixit*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. 'Edicere comitia,' 'concionem,' 'delectum,' 'senatum' Livio in usu fuisse, vidimus ad III. 38. § 13. Et ita 'edicere diem,' nempe ad conveniendum militibus, XXII. 11. 'His, per magistrum equitum scriptis, Tibur diem ad conveniendum edixit.' XXIII. 31. 'Ut duabus legionibus urbanis Ti. Sempronius consul Cales ad conveniendum diem ediceret.' XXVIII. 5. 'Larissam diem ad conveniendum exercitui edixit.' XXIX. 1. 'Diemque iis, qua equis armisque instructi atque ornati adessent, edixit.' XLI. 17. 'Eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat.' Quin et, plane ut hoc loco, 'edicere diem,' ubi de comitiis sermo est, XXVI. 18. 'Diemque comitiis consules edixerunt.' Sed 'indicere diem concilio' habemus XXVII. 30. et XXXVI. 6. Solent autem 'indicere' et 'edicere' etiam alibi commutari in Mss. Vide II. 45. § 8. III. 38. § 13. aliisque locis. *Edixit* igitur tot codicum fide hic in contextum recepi.

P. Julius Appulus] Quidam hunc P. Villium Tappulum, quod plebeius, nec quicquam cum Julia gente conjunctus, nominant. Est autem is, qui ad finem lib. XXIX. fit prætor, hic vero consul. Glar. A. Appulus, medio nomine omisso, Harl. Avilius Titus Appallus Lov. 1. Aulius Titus

Appalus Voss. Julius Titus Apulius Hearnii L. 1. A. Julius Titus Appallus Lov. 2. A. Julius Titus Appallus Mead. 2. A. Villius T. Appallus Gaertn. A. Villius Titus Appallus Mead. 1. A. Villius Titus Appalus Lov. 4. et 6. A. Julius Apulus, vel Appulus primæ edd. cum Lov. 5. pro quo Mogunt. P. Julius Appulus, Froben. a. 1535. P. Villius Tappulus ediderunt. Passim Villius in Mss. abiit in Julius. Vide ad XL. 44. § 1. In cognomine autem vel eodem, vel simili modo passim erratur. Vide ad XXXI. 4. § 3.

L. Villius Tappulus, C. Bæbius Pamphilus] Bæbium prætorem quidam Pamphilum, quidam Tamphilum libri habent: mihi autem nihil certi constat. Tamphilus quid sit, ignoro. Et eo tempore cœperunt Romani Græcas res mirari, ut quis etiam Græcum nomen affectasse videri queat, ut sunt hominum varii mores, mira ingenia, diversæ voluptates. Glar. Cn. Bæbius Tamphilus ex consulatu ejus Capitolino. Sigon. Pall. Publius Villius, Gn. Bæbius Tamphilus. Alter Tamphilus. Antiq. ed. L. Julius Tappalus, C. Bæbius Tamphilus. Gebh. In prioris nominibus varie iterum peccarunt codd. sed monstra lectionum recenseri tæderet lectorem. Deinde Tansilus Gaertn. Tamphilus omnes reliqui cum edd. antiqq. pro quo demum Mediol. 1505. dedit Pamphilus. Id mox Ascens. 1513. in contextum recepit, altera lectione in marginem rejecta. Licet vero Sigon. Tamphilus legendum docuerit, et ita ediderit, Pamphilus tamen recentiores servarunt usque ad ultimam Gruteri ed. Vide ad XXI. 6. § 8. XXXII. 7. § 5. XXXIV. 45. § 3. XXXIX. 56. § 4. XLIV. 17. § 5.

CAP. L. § 1 Sex. Ælius Patus] Hic biennio post consul fuit a. 10LV. Vide ad XXXII. 7. Duk.

Binis æreis] Barthius admodum inapte æreis. Vide Gronov. de Pec.

Vet. iv. p. 355. Duk.

Populo dividerunt] Lipsius de Magnit. Rom. II. 12. scribit Suetonium tenuem plebeculam, quæ ad largitiones frumentarias admittebatur, 'præter morem antiquum' vocare 'populum.' Non solus Suetonius, verum etiam Livius, eam hoc nomine vocat et hic, et c. 4. hujus lib. et XXXIII. 42. quæ omnia loca ipse Lipsius Elect. I. 8. ex eo descripsit. Adde xxx. 26. 'Magnam vim frumenti ex Hispania missam M. Valerius Falto et M. Fabius Buteo ædiles curules quaternis aris vicatim populo descripserunt.' Qui locus videtur facere ad illustrandum Sueton. Cæs. c. 41. et August. c. 40. Suetonius faciem hanc populi sæpe appellare 'populum,' etiam Casaub. ad illius Cæsar. c. 41. et Aug. c. 42. adnotat, sed non addit eum hoc 'præter morem antiquum' facere. Et Rualdus ad Plutarchum Animadv. XXIV. Livium quoque eadem significatione voce 'populus' in hac re uti observat. Duk.

§ 2 *Ex multatio in argento in ærario posuerunt*] Voces in ærario sibi suspectas esse, Jac. Perizon. ad marginem Livii monuit. Omnes tamen codd. eas constanter servant.

§ 3 *L. Terentii Masso*] 'Massaliota' est Terentii cognomen. Gelenius. Huc ducunt nos omnium codd. vestigia, quamvis errore infecta. *Massio Licca* est in Voss. *Massio Lioca* in Lov. 1. *Massio Licca* in Lov. 4. et 6. *Masioliota* in Lov. 2. *Massiolicta* in Hearnii L. 1. *Massioliota* in Harl. et Mead. 2. *Massiliota* in Gaertn. Id autem verum esse, dicam ad XXXVIII. 42. § 4. In contextum igitur hic et passim, ubi ejus mentio fit, recepi. Antiquissimæ edd. præferunt *Massa*. Frobenius 1535. ex sententia Gelenii substituit *Massaliota*, Gruterus in ed. postrema, quem recentiores omnes secuti sunt, *Massa*, ex sententia, sine dubio, Pighii; qui eum passim ita in Annal. vocavit. Vide ad a. IOLIII.

p. 243. et a. IOLXVI. p. 298. Ipse tamen Pighius in indice ejusdem operis auctor est, 'Massam' Bæbiorum, 'Massaliotam' Terentiorum cognomen esse.

§ 4 *Mortis M. Valerii Lævini causa, a P. et M. filiis ejus facti*] *Mortis Valerii Lævini causa* Mead. 1. et Gaertn. *causa mortis Valerii Lævini* Lov. 2. Harl. et Mead. 2. *mortis causa Valerii Lævini* Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. et edd. principes. Addito deinde prænomine *mortis causa M. Valerii Lævini* Mogunt. et mox id, quod nunc in edd. exstat, Aldus vulgarunt. Ceterum, P. et M. Valerios Lævinos fuisse majores M. Lævini bis consulis filios, Pighius opinatur in Annal. ad a. IOLXIII. p. 286, utrosque autem postea præturam obtinuisse: et quidem Marcum prætorem memorari apud Livium XXXIX. 56. et XL. 1. Publium vero XLI. 8. ubi perperam vulgo *C. Valerium* vocari dicit. Quin et tertius ejusdem M. Lævini bis consulis filius C. Valerius Lævinus memoratur XXXVIII. 9. qui et ipse prætor refertur XL. 44. Vix tamen hæc simul stare possunt. Nam ex ordine, quo hic memorantur, Publium ante Marcum genitum fuisse credibile fit: et tamen Marcus præturam obtinuit anno IOLXXI. Publius anno IOLXXVI. quin et Caius utroque junior præturam gessisse dicitur a. IOLXXIV. Jam autem verisimile non videtur, ambos fratres minores Marcum per quinquennium, Caium per biennium ante Publium fratrem maximum ad præturæ honorem evectos esse. Quin et ipse Pighius postea sententiam mutasse videtur. Publium enim Marci et Caii fratrem non fuisse innuit; sed, quum hos Marci filios, Publii nepotes vocarit, illum Publii filium, Caii nepotem statuit in Ann. ad a. IOLXXVI. pag. 345. et nos remittit ad ejus quæsturam, quam confert in a. IOLXVI. ubi pag. 301. docet eum filium fuisse P. Valerii, qui legatus M.

Lævini proprætoris a. 10XXXIX. Tarrentum, ad Hannibalem deficere volentem, servavit. Ex hac igitur sententia M. Lævinus bis consul tres habuit filios, Publium, Marcum, et Caium: quorum primus vel moriens vel aliam ob causam honores nullos adeptus est; secundus ultra præturam non pervenit; tertius post præturam etiam consulatum, sed subfectum, obtinuit a. 10LXXVII. Verum ita non dum, quod ad P. Valerium prætorem anni 10LXXVI. res ad liquidum perducta est. Non potest enim filius esse istius P. Valerii, qui legatus M. Lævini proprætoris fuit, quemadmodum Pighius statuit. Eum enim non ex familia Lævinorum, sed Flaccorum fuisse, pluribus docui ad XXIII. 32. § 17. Certum itaque est, prætorem a. 10LXXVI. fuisse ex familia Lævinorum ob Livii locum XLI. 8. Sed prænomen et pater incerti sunt. Vide etiam ad d. l. Livii.

Munus gladiatorium datum ab iis]
Munus gladiatorum Lov. 5. Gaertn. et edd. Camp. ac Rom. 1472. Vide ad XXXIX. 42. § 9. Utrumque dici potest: eam itaque lectionem, pro qua stant plerique codd. sequor. Deinde *pugnaverunt* Lov. 2.6. Harl. et Mead. 2. Sed vide ad XXI. 44. § 7.

§ 5 *In ejus locum M. Attilius Glabrio subfectus*] Legendum *Acilius Glabrio*, non *Attilius*. Gelen. *M'. Acilius* ex consulatu ejus Capitolino. *Sigon.* Vide etiam Spanhem. de Præst. et Usu Numism. Diss. x. p. 26. Omnes quidem codd. vel prænomen una littera *M.* vel plene perscriptum *Marcus*, aut *Marchus* exhibent, sed librariorum passim *M.* vel *Marcus* pro *M'*. vel *Manius*, quod minus notum erat, scripsisse, sæpissime monui. Vide ad XXVII. 25. § 2. Nomen etiam in multis est *Atilius*, *Attilius*, *Accilius*, vel *Acilius*. Sed *Acilius* legunt Voss. Lov. 5. et edd. principes, quod Morgunt. primi in *Attilius* mutarunt. Vide ad XXXV. 24. § 5. Præterea in

cujus locum Lov. 2. et Mead. 2. Paullo ante *M. Aurelius Coctax vir mortuus*: ubi littera *X.* numeri denarii nota, male cum præcedenti *Cotta*, sive ut scribebant *Cocta*, coaluit, quum jungi deberet τῷ vir. *Sacrorum* etiam deest in Lov. 1. et Hearnii L. 1.

§ 6 *Statim accipere magistratum non possent*] *Occipere* legendum est, quod est idem atque 'inire.' Sic enim XLI. 17. 'Collegam, qui extemplo magistratum occiperet, creavit.' Et XXIII. 31. 'Creatur Marcellus, qui extemplo magistratum occiperet.' *Sigonius.* Pall. et antiq. ed. *accipere*, quod et *Sigonius* repudiat. Tacit. Ann. VI. 45. 'Supremi Tiberio consules, Cn. Acerronius, C. Pontius magistratum occipere.' Gebhard. *Statim magistratum*, omissa media voce, unus Mead. 2. reliqui mei, et Hearnii L. 1. *statim accipere magistratum*. Sed viris doctis *occipere* emendantibus adsentior, quod verbum, quamvis apud Livium satis frequens, tamen librariis minus notum exstitit, et ubique ab iis in *accipere*, vel *cæpisse* mutatum est. Ita I. 7. 'Ex loco infesto agere porro armenta occipit:' ubi vide Gebhard. c. 49. 'Inde L. Tarquinius regnare occipit.' III. 19. 'Consul creatur, qui magistratum statim occiperet.' c. 55. 'Consules creati L. Valerius, M. Horatius, qui extemplo magistratum occiperunt.' v. 9. 'Tribunos militum creandos esse, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent:' quibus aliisque locis plura notantur.

Nam C. Cornelius Cethegus absens creatus erat, quum Hispaniam obtineret provinciam] Hic 'proconsul' paulo superius c. 49. dicitur, hic fit ædilis curulis: ut minus mirum sit, prætorem in superioribus prælatum proconsuli. Sed scilicet prætura ac ædilitas magistratus erant, non autem proconsulatus, ut videtur: ejus exemplum est de Scipione ex Hispania redeunte, cum triumphum petere non auderet XXVIII. 38. item de L. Cor-

nelio Lentulo, in hoc etiamnum libro c. 20. Cæterum de C. hoc Cornelio nusquam Livius mentionem fecit, quando in Hispaniam sit missus, cum tamen paulo ante c. 49. eum pugnasse cum hostibus Hispanis in Sedetano agro memoret: præterea et L. Cornelium Lentulum rediisse ex ea provincia, et denegato triumpho ovasse, cap. 20. ut apud me non sit dubium, huic libro aliquam deesse partem. *Glur.* Multa affert hoc loco Glareanus, ut probet, aut huic libro partem deesse, aut Livium parum in scribendo vigilantem fuisse: quæ quia, tota re diligenter inspecta, vana esse animadvertimus, ne quis in errorem ab eo impellatur, operæ pretium me facturum esse duxi, si, qui per hæc tempora in Hispania cum imperio deinceps fuerint, ex Livii sententia exposuero. [‘Glareanus, ut solet, Academicum agit, nihil asseverans de hoc loco.’] Anno 10XXXII. P. Cornelius Scipio consul Hispaniam sortitus est, ut ait Livius XXI. 17. ‘Cornelio Hispania, Sempronio Africa cum Sicilia evenit.’ Eodem anno Cn. Cornelius Scipio, Publii frater, in Hispaniam venit: ait enim c. 32. ‘Ne tamen nuda auxiliis Romanis Hispania esset, quam provinciam sortitus erat, Cn. Scipionem fratrem cum maxima parte copiarum adversus Asdrubalem misit.’ Anno 10XXXIII. P. Scipio in Hispaniam venit, prorogato post consulatum imperio. Anno 10XXXVIII. ambo fratres interfecti sunt, ut Livius XXV. 36. ‘Anno sexto postquam in Hispaniam venerat Cn. Scipio, undetrigesimo die post fratris mortem est interfectus.’ Anno 10XXXIX. P. Scipio P. F. qui post Africanus dictus est, cum imperio extra ordinem pro consule missus est in Hispaniam, M. Junius Silanus pro prætor ei ad res gerendas adjutor datus. Anno 10XLIII. P. Scipio, L. Lentulo et L. Manlio Acidino provincia tradita, Romam redit, et, quia

sine magistratu res gesserat, triumphum non impetrat. Livius XXVIII. 38. Anno 10L. L. Lentulus proconsul, rediens ex Hispania, ob res bene per multos annos gestas, quia sine magistratu eas gesserat, triumphare non potest: permissum est, ut ovans urbem iniret. Hæc cum scripserit Livius XXXI. 20. dum anni 10L. res gestas exponit, tamen in eodem libro post c. 49. subdit ita: ‘Eodem anno C. Cornelius Cethegus, qui proconsul Hispaniam obtinebat, magnum hostium exercitum in agro Sedetano fudit.’ Et paulo post hoc cap. ita: ‘Comitiis ædiles curules creati sunt forte ambo, qui statim occipere magistratum non possent. Nam C. Cornelius Cethegus absens creatus erat, cum Hispaniam obtineret provinciam.’ Et paulo post, ‘Et de altero ædile plebiscitum est factum, rogantibus tribunis, quos duos in Hispaniam cum imperio ad exercitus ire juberent, ut C. Cornelius ædilis curulis ad magistratum gerendum veniret, et L. Manlius Acidinus de provincia decederet multos post annos. Plebes Cn. Cornelio Lentulo et L. Stertino proconsulibus imperium esse in Hispania jussit.’ Ex his verbis intelligi potest, L. Cornelio Lentulo, qui ovans ingressus est, C. Cornelium Cethegum, C. autem Cethego Cn. Cornelium Lentulum in citeriore Hispania successisse, L. autem Manlio Acidino post multos annos L. Stertinum in ulteriore. Anno 10LIII. sex prætores creati sunt, id est, cum quatuor antea crearentur, bini additi sunt, quorum alter citeriorem, alter ulteriorem Hispaniam sortiretur. M. Helvius L. Stertinio, Cn. Sempronius Tuditanus Cn. Lentulo suffectus est, atque ita deinde prætores quotannis in Hispaniam missi sunt, nisi cum provincia graviore forte vexata bello consulare imperium desideravit. Anno 10LVIII. Cn. Cornelius Lentulus, qui pro consule obtinuit Hispaniam

ante Cn. Sempronium Tuditanum, ovans urbem iniit. L. Stertinus ne triumphi quidem spem tentavit, lib. xxxiii. c. 27. *Sigon.* Sigonius recte ex Livio ordinat successionem eorum, qui Hispaniis præfuerunt: sed non tollit, quod in narratione Livii de L. Manlii Acidini et L. Cornelii Lentuli successoribus difficile et obscurum est. Hi Scipioni successerunt in Hispania xxviii. 38. ubi quum quinque annos fuissent, senatus a. 131ii. (ita Pighius et Sigonius ipse in commentar. in Fastos; nam ad Livium alias rationes sequitur) decrevit, 'uti consules cum tribunis agerent, ut plebem rogarent, cui juberent in Hispania imperium esse' xxx. 41. Rediit ex ea a. 131iii. Lentulus, accepto successore Cn. Cornelio Cethego, lib. xxxi. capp. 20. et 49. et relicto in provincia Acidino, qui demum post annum, quam Lentulus redierat, a. 131iv. ex Hispania decessit, xxxii. 7. Hæc ita tradita sunt a Livio, ut, quidquid dicat Sigonius, in iis desiderari possit illius diligentia: nam mutilatum esse quadam parte hunc librum, quod hic Glareanus, et Pighius ad a. 131iii. p. 245. suspicati sunt, non credo. Primum enim non narrat, an, quod senatum decrevisse xxx. 41. scribit, factum fuerit. Deinde, si de successore Lentuli latum fuit, quod factum fuisse ex eo intelligitur, quod post decessionem illius Cethegum Hispaniam pro consule obtinuisse hoc loco, et cap. præcedenti dicit, non ostendit, cur, quum tam de Acidino, quam de Lentulo ex Hispania revocando eodem tempore Sctum factum fuisset xxx. 41. tamen Lentulo soli successor datus fuerit, non etiam Acidino, de cujus successore diu post, ac demum Lentulo jam consule creato, plebiscitum factum fuisse hic refert. Denique, quum hic et cap. præcedenti ex abrupto nominet Cethegum, cujus nullam ante mentionem fecerat, ex quo Glareanus

et Pighius maxime in eam, quam dixi, suspicionem venerunt, incertam relinquit lectorem, utrum ille ex privato, an quum magistratum aliquem gereret, quod Pighius putat, qui quæstorem Lentuli fuisse conjicit, imperium in Hispania acceperit. Hoc tamen non magnum pondus vel ad confirmandam illius et Glareani suspicionem, vel ad reprehendendum Livium habet. Nam etsi apertius de Cethegi successione in locum Lentuli, et de ceteris, quæ dicta sunt, exponere debuisset, tamen non magis debuit dicere, quis Cethegus fuerit, quam quis Stertinus, quem, quum nusquam antea nominasset, cum Cn. Cornelio Lentulo in Hispaniam missum in fine hujus cap. prodit. *Duker.* Cethegi prænomen C. omittunt Voss. Lov. 1. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. Aldina priores.

§ 7 C. Valerius Flaccus, quem præsentem creant] Iidem libri, scripti et editi, etiam Flacci prænomen omiserunt. Deinde creaverant legunt omnes Mss. mei, et Hearnii L. 1. cum edd. usque ad Gruteri ultimam; cujus creant substituentis lectionem recentiores omnes servarunt. Quamvis autem sæpissime Livius his contractionibus in verborum præteritis usus sit, priorem tamen lectionem revocavi, partim quia a scriptis recedere in his, quæ arbitraria sunt, religio est, partim quia Livius etiam alibi hunc morem neglexit. Vide ad xxix. 37. § 1.

Quia flamen Dialis erat, jurare in leges non poterat] Id eo ait, quia et magistratui in leges jurandum est, se eas observaturum, neque violaturum. Et Diali Flamini jurare nefas erat. Gellius x. 15. *Turneb.* Advers. xxvii. 7. Rationem reddere conatur Plut. in Quæst. Rom. c. 43. Mox magistratus autem Voss. Lov. 1. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. Aldo priores.

§ 8 Ut, si ædilis, qui pro se juraret, arbitrato consulum daret, consules, si eis

videretur] Vitiose ut sibi ædilis, q. p. s. j. arbitrato consulis daretur, consul, si eis videretur legunt Voss. et Lov. 1. sibi et daretur etiam Lov. 5. et edd. ante Ald. Tum consulis quoque Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. daretur Lovel. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Mox cum Tito Romuleo populo, pro cum tribunis plebis, Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss. Vide ad xxxi. 6. § 4.

§ 9 *L. Valerius Flaccus prætor*] Ita Ms. Thuan. ita princeps ed. cum aliis. Cur igitur posteriores cognomen omittunt? Jac. Gron. Ultima Gruteri ed. multis omissis vocabulis, dederat *L. Valerius scivit, ut perinde esset*. Perperam neglecta, etiam in Elzev. Heinsii, et Blavian. edd. interposuit iterum J. F. Gronov. sed simul revocare vocem *Flaccus*, quam etiam omnes codd. mei servant, oblitus erat. Mox *plebsque scivit* Voss. Lov. 2. 6. et Mead. 2. *plebesque statuit* Lov. 1. quod est ex glossa. Hinc vocula ut exsulat a Mead. 2. quam interceperunt ultimæ vocis prioris literæ. Vide ad xxiv. 16. § 17. Tandem ipse jurasset, expulsa media dictione, Lov. 6.

§ 10 *Et de altero ædile plebiscitum est factum*] Pall. uterque scitum plebis est factum. Gebh. Lectionem illam Gronov. recepit, quæ et in nonnullis meorum, Lov. 1. 5. 6. et Voss. exstat. Supra iii. 67. 'Scita plebis injuncta Patribus.' x. 22. 'L. Volumnio ex senatusconsulto et scito plebis prorogatum in annum imperium est.' Inserta etiam voce *scitumque plebis* restituit et inlustravit Gronov. ad Liv. xxii. 26. § 4. Inversis etiam vocibus 'plebis etiam scitum' xxxv. 20. 'Plebis etiam scito permutatæ provinciæ sunt.' Duabus etiam vocibus, nulla alia interposita, 'plebis scitum' dixisse antiquos, videbimus ad xlii. 21. § 8. Insuper ædili Voss. Lovel. 1. 2. 4. 6.

Harl. et Mead. ambo. Vide ad iii. 31. § 5. Mox in Hispaniam ad exercitum ire, subpressis duabus vocibus, Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. in Hispaniam cum imperio ad exercitum ire Voss. Lov. 1. 2. 6. Harl. Hearnii L. 1. et edd. reliquæ ante Aldum. Consentit et Mead. 2. nisi quod insuper præferat in Hispania. Præterea Cornelii prænomen C. deest in Voss. Lov. 1. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. Aldo prioribus.

§ 11 *Multos post annos plebes Cornelio Lentulo*] Libro xxxiii. postea (c. 27.) hic Cornelius Lentulus redit ex Hispania, multa onustus præda. Cum igitur hic sit annus secundus hujus belli, ipse sequente anno, hoc est, tertio, missus est in Hispaniam. Nam Cn. Sempronius post eum venit in Hispaniam anno quarto hujus belli, ut postea dicturus est Livius. Non igitur multos post annos, ut hic legitur, sed anno sequente venit in Hispaniam. Idem de Stertinio ex iisdem locis ostenditur. Quum autem prænomen omissum sit, certum sciri non potest, aliusne sit ab hujus anni consule, qui antea proconsul fuit in eadem provincia: quamquam triumphus hoc libro negatus dicitur. Solebant enim ex consulibus libenter facere proconsules, prorogato imperio, non magistratu. Libro tamen sequente Livius ejus rei ne verbo quidem meminit. Sed de his dubitatum est satis. Glar. Hunc Pighius eum esse putat, qui a. 1311. consul fuerat. Duk. Dubitatio Glareani inde orta est, quod usus sit edd. quæ perperam ita distinguebant: *de provincia. Multos post annos plebs*. Sed interpunctionem recte mutavit Frob. 1535. eam adoptans, quæ postea semper servata est. Deinde *plebs* edidit J. F. Gronov. sed *plebes* est in Lov. 1. 4. 5. Harl. Mead. 1. et Gaertn. quare id revocavi. Insuper Lentulo Cn. prænomen prima tribuit

ed. Frob. 1535. Id ignorant Lov. 1. 5. 6. et Voss. C. dicitur in Lov. 2. 4. et Gaertn.

L. Stertinio proconsulibus imperium esse] *L. Tercinio consule proconsule imperium esse* Pall. uterque. Gebhard. *Libio Tercino* Voss. et Lov. 1. *Libio*

Tercinio Mead. 1. *Libio Tricinio* Lov. 4. Mead. 2. et Gaertn. *Libio Tricino* Lov. 6. *L. Tertinio* Lov. 5. et ed. Camp. *L. Tercinio* Harl. et edd. reliquæ usque ad Froben. 1531. *L. Tercunio* Lov. 2. *L. Tarquino* Hearnii L. 1.

LIBER XXXII.

CAP. I. § 1 *Consules prætoresque, quum*] [Vide Lectt. Var.] De hac emendatione Gron. vide ad III. 22. § 3.

L. Lentulo Italia] Pall. ambo *L. Cornelio Lentulo*. Gebh. *Proconsuli Lentulo* Lov. 4. Vide ad XXVIII. 16. § 14. et mox § 3. *P. Lentulo* Voss. Lov. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. ante Mogunt. Q. *Lentulo* Lovel. 1. et Mead. 2. Q. *Cornelio Lentulo* Lov. 2. Reliqui *P. Cornelio Lentulo*. Mox *A. Tito Julio* Lov. 2. Gaertn. et Mead. 2. *A. Tito Villio* Mead. 1. *P. Julio* Voss. Lov. 1. 5. 6. a m. pr. Harl. Hearnii L. 1. et edd. vett. *Proconsuli Villio* Lov. 4. *P. Villio* Lov. 6. a m. sec. ut Froben. 1535. edidit. Vide ad XXXI. 49. § 12.

§ 2 *C. Bæbio Ariminum*] *Cn. Bæbio*, ut dixi. *Sigon*. Vide *Sigon*. ad XXXI. 49. § 12. Omnes codd. C. servant. Sed vide ad VII. 3. § 3. Mox iterum plerique codd. et edd. vett. eodem, ut modo, errore *L. Julio*, pro *L. Villio*. Deinde *obvenit*, pro *evenit*, Gaertn. Utrumque apud Liv. occurrit. Vide ad VII. 16. § 3. Plures igitur codd. ut sequamur, ratio exigit.

§ 3 *A. P. Sulpicio exercitum accipere*] Ita primus Aldus recte vulgavit. Priores legunt *a proconsule Sulpicio*, consentientibus Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. et Hearnii L. 1. Vide modo ad § 1.

§ 4 *Succederet in Gallia: ubi is venisset*] Vet. lib. in *Galliam*. *Sigon*. In *Gallia* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Ultima Grut. ed. interpunctione mutata dedit *succederet: in Gallia ubi is venisset*, adoptata Pighii emendatione, qui ita legendum monuit in Ann. ad a. 1314. p. 246.

§ 5 *Omnes milites exauctorati domum*

dimitterentur] *Perperam* Pall. et antiq. ed. *ex auctoritate domum dimitterentur*. Gebh. Similiter errant Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Mead. 1. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 6 *Cn. Sergio*] Hic anno priore prætor urbanus fuerat XXXI. 6. Quod autem nunc ei prorogatum imperium dicit, ut C. Calpurnio et C. Hostilio ex prætura urbana XXV. 41. XXVI. 28. lib. XXVII. capp. 7. et 22. ex eo Gruchius c. 5. Refutat. ad poster. Sigonii disput. probari putat, imperium in magistratu insitum fuisse. Respondet ei Sigonius c. 6. de Lege Curiata, sed ita, ut tantum conjectura sententiam Gruchii impugnet. *Duk. L. Sergio* male plerique codd. Sed prænomen omittunt Lov. 5. et edd. ante Aldum.

Agrum adsignandum curaret] Voss. *assignare*. Scribe *assignari*: per mentes puta. Sed et alia parte laborat hæc periodos. Aut enim scribendum *Prorogata imperia prætoribus pr. anni, Cn. Sergio, ut militibus*: aut *Prorogato imperio prætores pr. anni, Cn. Sergius militibus, qui in Hisp., Sic., Sard. stip. per multos annos fecissent, agrum assignari curaret*: Q. Minucius in *Bruttiis idem*. J. F. Gron. Omnes reliqui, præter unum a Gronov. laudatum, codd. vulgatum servant. Quare *adsignandum* non muto. Mox hoc cap. 'Quæque sublata ex delubro Proserpinæ essent, reponenda cum piaculis curaret.' XLII. 17. 'Petere institit ab eo rex, &c. ut venenum dandum curaret.' Quod autem adinet ad emendationes Gronovii in reliqua parte hujus periodi, earum pri-

or inlustrari posset loco Livii ex lib. xxiv. c. 44. 'Prorogata imperia provinciæque, M. Claudio Sicilia, &c. Lentulo proprætori provincia vetus:' et ita etiam alibi. Posteriori ejus emendationi nonnihil favent Voss. et Lov. 1. Q. Minucius, pro Q. Minucio, legentes. Existimari posset, olim per compendium scriptum fuisse *prætt.* sive *pr. prioris anni*, idque postea *prætoribus*, pro *prætores*, redditum esse ab indoctis librariis: cui lectioni ut sequentia convenirent, alios ad voces *Sergius* et *Minucius* inter versus adscripsisse *Sergio* et *Minucio*. Quo recepto, ne quid ex priori lectione periret, ex ultimis syllabis τῶν *Sergius* et *Minucius* tandem datum esse *Sergio* ut et *Minucio* ut. Hæc, inquam, pro Gronovii emendationibus adferri possent; neutra tamen earum placet. Non prima, quia ab omni plane codicum auxilio destituitur. Ita vero potius legerem *Prorogatum imperium prætoribus prioris anni*, ut præfert Lovel. 2. *Prorogatum imperium* autem, licet de duobus pluribusve agatur, ut l. xxiv. c. 10. 'Prorogatum deinde imperium omnibus, qui ad exercitus erant.' xxv. 3. 'Ti. Sempronio Graccho et P. Sempronio Tuditano imperium provinciæque prorogatæ.' xxvi. 1. 'Prætoribus prioris anni prorogatum est imperium:' et sæpe alibi. Non altera placet, quia ea recepta incommodum est pronomen *idem* ibi, 'Q. Minucius in Brutiis idem de conjurationibus quæstiones perliceret.' Quum autem reliqui codd. per omnia in vulgatum consentiant, iis potius adhæreo, et tantum in fine § 8. post voces *cum piaculis curaret* majorem distinctionem, quæ vulgo recepta est, muto in minorem, ut tota oratio hoc modo cohæreat: *Prorogato imperio prætoribus prioris anni, feriæ Latinae pontificum decreto instauratæ sunt*; omnia vero media per parentheses interjiciantur. Eam interpolationem etiam in contextum re-

cepi.

§ 8 *Reponenda cum piaculis curaret*] Non intelligo hic Pall. et antiquæ ed. scripturam *reponenda caussa piaculi servaret*. Gebh. Eadem lectio apud me superest in plerisque codd. et omnibus Aldo antiquioribus excusis, quam scribarum aberrationi tribuo: primo *cū*, sive *cum*, perperam mutatum est in *cā*, sive *caussa*. Hunc autem errorem frequentem esse, vidimus ad iv. 44. § 10. Deinde pro *piaculiscuraret*, sola *c* mutata in *e*, et una litera transposita, dederunt *piaculiseruaret*. Recte autem *cum piaculis*. Supra enim xxxi. 12. decretum erat, 'Quæ inventa pecunia esset, reponi: si quo minus inventum foret, expleri: ac piacularia, si videretur, sicut ante pontifices censuissent, fieri caussa expiandæ violationis ejus templi.'

§ 10 *Abs Suessa nunciatum est*] Hæc forma verbi male convenit cum illis quæ sequuntur, 'Formiani legati, Ostienses, Veliterni.' Optime autem conveniet, si scribas *nuntiarunt*. *Nuntiarunt*, inquit, ab Suessa, et Formiani legati, et Ostienses, et Veliterni. J. F. Gronov. Si placet conjectura Gronovii, id huic loco fraudi fuisse censendum est, quod librarii non viderent nomen, unde penderet verbum *nuntiarunt*; de quo vide ad c. 9. § 3. Codd. nihil mutant, nisi quod *A Suessa* sit in Gaertn. *Ab Suessa* in Voss. Lov. 4. 5. 6. Harl. Mead. utroque, et edd. ultima Gruteri antiquioribus: quod revocavi.

Et Veliterni Apollinis et Saturni ædes] Pro *Saturni*, *Sangi* reposuimus. Est autem 'Sangus' Sabinorum nomen. Gelen. Antiq. ed. *Saturni*. Gebhard. Gronov. postea a. 1665. *Sanci* edidit. Vide ad viii. 20. § 8. Omnes tamen nostri *Saturni* tuentur.

Et in Herculis æde capillum enatum] Valde oculatos fuisse oportet ædituos, qui observaverint, capillum in Herculis templo succevisse. Si id prodigium in ipsius statua factum fuisse

diceretur, multo verisimilior res esset, cui aliquo modo consentiret, quod legitur apud Plutarch de Pythiæ oraculis p. 397. Καὶ γὰρ τῶν ὁμοίων ἅμα συνανεμίνησκον, οἷα δὴ τοῦ Ἱέρωνος μὲν Σπαρτιάτου, ὅτι πρὸ τῆς ἐν Λεύκτροις αὐτῷ γενομένης τελευτῆς ἐξέπεσον οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνδριάντος· οἱ δὲ ἀστέρες ἠφανίσθησαν, οὓς Δύσανδρος ἀνέθηκεν ἀπὸ τῆς ἐν Αἰγῶς ποταμοῖς ναυμαχίας· ὁ δὲ αὐτοῦ τοῦ Δυσάνδρου λίθινος ἀνδριὰς ἐξήνθησεν ἀγρίαν λόχμην καὶ πόαν τοιαύτην τὸ πλῆθος, ὥστε κατακρύψας τὸ πρόσωπον. Equidem valde hæreo super hac re, et ab audacia auxilium petii, atque scribendum divinavi *caprificum*, pro *capillum*, persuasus postremis Plut. verbis. Illius vero arbasti ea natura est. Martial. x. 2. ‘Marmora Messalæ findit caprificus.’ Juven. Sat. x. 144. ‘ad quæ Discutienda valent sterilis mala robora fici.’ Vide etiam Plin. xvi. 19. Sed longe magis blandiebatur, quod itidem in mentem venit *et in Herculis sede capillum enatum*: idque referri putabam ad μελάμπυγον, quo nomine fuit olim appellatus Jovis ille filius ex historia, quæ a Suida [ea voce] et Plutarcho inprimis recensetur in libello De discrimine amici et adulatoris. Hæ minutiores partes, pili, inquam (*capillos* honestiori vocabulo, quomodo etiam podicem *sedem* appellat Livius) in statu is effingi minime consueverunt: quibus cum Hercules, utpote fortis et bellicosus, ægre careret, ne πύγαργος et λευκόπυγος, hoc est mollis et effeminatus, existimaretur, voluit eos ex illa sui parte erumpere, maximum videlicet Romanis eo facto prodigium præbiturus. Expedit ad hanc rem exactius adhuc intelligendam consulere Paræmiographum in adagio Μὴ σὺ μελαμπύγῳ περιπίπτῃς, et Johann. Zonar. in historia περὶ τῶν Μολιονίδων. Apud Suidam lege λευκοπύγους δειλοὺς, ὡς μελαμπύγους τοὺς ἀνδρείους. Ex adversa corporis parte, qua viri sumus, huc aliquo modo per-

tinet, quod scribit Artemidorus ὄνειροκριτικῶν lib. v. quid significet penis usque ad extremum circulum pilis obsitus in somnis visus. Jam *sedem* pro natibus poni, res est protrita, et in nostro etiam idiotismo persæpe usurpata. Utitur vocabulo Plinius xxiv. 7. ‘Lachryma sedis vitiis prodest, cum quid siccari excalefierive opus sit.’ Itidem ‘capillus’ ad omne genus pilorum quandoque transfertur. Gellius xii. 1. ‘Nam si ovium lacte hædi, aut caprarum agni alerentur, constat ferme, lanam in his duriores, in illis capillum gigni teneriorem.’ Apuleius Met. iii. p. 136. ed. Elmenh. ‘Conspicio quendam forficulis attendentem caprinos utres. Capillos eorum humi jacentes plusculos aufero.’ Atque ibi non semel. Contraria menda inolevit in Plinii codd. viii. 42. ‘Majus augurium apud priscos plebeiis Circensibus excusso auriga, ita ut si staret, in Capitolium incurrisse equos, sedemque ter lustrasse:’ nam *ædem* scribi debet: hoc amplius ita ut *sisteret*, pro ‘sisteretur.’ Livius xlii. 2. inter prodigia refert, Priverni lanam pullam e terra enatam: an idem de capillo in Herculis æde dici debet? R. Titius inedito Locor. Controv. xviii. 3. *Item in Herculis æde* Lov. 2. Harl. et Mead. 2.

§ 11 *Equum cum quinque pedibus*] Reposuimus *equuleum cum quinque pedibus*. Gelen. *Equum* servant omnes mei, et Oxonn. Hearnii. Vide ad xxxi. 12. § 7.

§ 12 *Inde a P. Sulpicio*] Prima vox deest a Lov. 2. 6. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. tres priores a Lov. 1. Sulpicii prænomen a Lov. 5. et edd. ante Aldum. Tà *inter cetera* exsulant etiam a Voss.

Lauream in puppi navis longæ enatam] Pall. duo *lauream in puppin navis longe natam*. Gelen. Vide ad Epit. hujus lib. *enatam* etiam Lov. 4.

§ 13 *Ut consul majoribus hostiis, &c.*

sacrificaret] Pall. ut *consules majoribus hostiis*, &c. *sacrificarent*. Gebh. Ex Barb. et Pet. cæterisque scribe, ut *consules maj. hostiis*, quibus *Dius videretur*, *sacrificarent*. Uterque tum ad urbem erat, et utriusque alibi quoque facit eam curationem Noster. Præcedenti libro c. 5. 'Senatusque decrevit, uti consules majoribus hostiis rem divinam facerent, quibus Deis videretur.' J. F. Gron. Lov. 4. 6. a m. sec. et quidam alii eamdem lectionem firman.

CAP. II. § 1 *Argentum in stipendium inpositum primum Roman advexerunt*] *Adduxerunt* Lov. 1. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Infra XLIV. 26. 'Interrogant, ecquid aurum secum adduxisset.' Verum ibi etiam *advexisset* scribendum conjicit Gronov. et hic plerique codd. *advexerunt* vindicant. Similiter 'devehere' XXXVI. 29. 'Lamiam pecuniam quum devexisset?' nbi etiam unus perperam *deduxisset*. Alterum igitur ex scribarum errore natum puto. Vide ad XXVII. 38. § 12.

§ 2 *Pecunia Romæ mutua sumta*] *Mutuo* Voss. Mead. 2. et Lov. 6. a m. pr. quod librariis non invidemus, quorum forte tempore ita vulgo loquebantur, quum Livius aliiq. optimi 'pecuniam mutuam,' non 'mutuo sumere' dicere soliti fuerint. Vide Gronov. de Pecun. Vet. III. 1.

Intertrimentum argenti suppleverunt] Pal. 1. *indetrimentum argenti expleverunt*. Alter *interetrimentum argenti expleverunt*. Vulgata lectio tuetur se quoque consensu antiquæ ed. Infra XXXIV. 7. 'In auro vero, in quo præter manus pretium nihil intertrimenti fit, quæ malignitas est?' Gebh. *Detrimentum* Harlei. *indetrimentum* Voss. Lov. 1. 2. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Deinde *expleverunt* Vossian. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Supra XXX. 5. 'Quantum nox providentiæ adimat, tantum diligentia expleant curaque.'

Non displicet tamen vulgatum, quod servat Lov. 5. cum omnibus excusis.

§ 3 *Centum redditu obsides*] Vide Sigonius ad Livii XXX. 37. § 6. et quæ ad eum locum notavi.

§ 4 *Concessum, ut Signium et Ferentinum transirent*] Hoc anno, qui est a. DLI. concessum esse ait, ut obsides Carthaginensium Signiam transferrentur Norba: at sequenti anno hoc eodem in libro c. 26. ait, 'Carthaginensium obsides Setiæ custodiebantur.' Puto ergo hoc loco *Setiam*, pro *Signia*, reponendum. Nam de Setia propter seditionem, in eo oppido propter obsides excitatam, dubitari non potest. De Signia non ita certa historia est. *Sigon*. Pal. 1. continet *Signam et Ferentium*: alter *Signiam et Ferentinum*. Gebh. *Signam* etiam Vossian. et Lov. 1. 2. 4. 6. *Signam* Gaertn. Deinde *Ferentium* Mead. 1. *Ferentium* in margine; quod etiam superest in Lov. 1. 4. et Mead. 2. *Ferentum* in Gaertn. Sed de 'Ferentino' vide viros doctos ad IX. 16. § 1. et X. 17. § 9. De Sigonii conjectura dubito. Potuit enim primo concessum esse, ut obsides transirent Signiam et Ferentinum; deinde vero, antequam eo traducti essent, pro *Signia* placuisse *Setia*: cujus mutatae sententiæ Livius non dedita opera lectorem certior fecerit, sed inferius demum data occasione paullo occultius meminere.

§ 5 *Adversus quod iis, in fidem populi Romani venientibus, cum L. Marcio Septimo convenisset*] Dubitari potest, utrum his verbis significetur, Gaditanis, quo tempore in fidem populi Romani venerunt, cum Marcio convenisse, ut præfectum Romanum acciperent, quæ Sigonii sententia est de Ant. Jur. Prov. I. 5. nam 'remitti' fere dicuntur, quæ jure exigi possunt: an, quum convenisset, ne acciperent, et imperatores Romani in Hispania deinde, adversus quod iis cum Marcio convenerat, præfectos

Gades mittere cœpissent, iis petentibus, ne hoc deinde adversus pacta cum Marcio fieret, concessum. Si quis ita accipiendum putabit, *remissum* idem erit quod 'datum,' 'concessum'; quam significationem itidem admittit verbum 'remittere.' Liv. xxxv. 17. 'Nabidi dominationem in patriam suam, et patriam Lacedæmonem, remissam.' Et ibid. c. 45. 'Multa homines, ne bellarent, voluntate remittere, quæ vi et armis cogi non possint.' Adde Gronov. Obs. iv. 2. Non posset esse dubia sententia huius loci, si de conditionibus, quibus Gaditani in fidem Romanorum venerunt, constaret. Sed de ea re nihil aliud proditum invenio, quam quod Livius xxvii. 37. scribit, 'Gaditanos Romanis deditis:' et Cic. pro Balb. c. 15. 'L. Marcium fœdus cum Gaditanis fecisse, quod magis fide illius populi et iustitia Romanorum, quam aliquo publico vinculo religionis teneretur.' E quo loco videtur colligi posse, eos nec præfectum cum præsidio Romano, quod civitatem in fide erga Romanos contineret, nec præfectum, qui ibi ex legibus Romanis vix diceret, accepisse. Hoc quidem nequaquam probabile est, eos, quum sua voluntate deditionem ad Romanos fecissent, in conditionibus illius hanc esse voluisse, ne suis legibus uterentur. Nam et alia fœderata oppida suis legibus vivebant, et Cic. pro Balbo c. 19. diu post hoc tempus dicit, 'C. Cæsarem, quum in Hispania prætor esset, iura ipsorum permissu statuisset.' Duk.

Cum L. Martino Septimio convenisset] Vet. lib. L. Marcio Septimo, ut ante dixi. Sigon. Septimio servant Lov. 2. 4. 5. et Mead. uterque. Septino Lov. 6. Tota ea vox deest in Hearnii L. 1. Sed vide ad xxv. 37. § 2.

§ 6 Earum rerum causa triumviros creare] Tresviros, præter Hearnii L. 1. etiam omnes mei, nisi quod trisviros sit in Lov. 5. quomodo etiam præ-

ferunt edd. antiquissimæ, aliæ deinde *tre viros*, quædam etiam *trium viros*, quod tamen in nullo cod. obvium habui. Vide viros doctos ad Cic. Agrar. ii. 14.

§ 7 Et C. Cornelius Lentulus] Et consul Cornelius Voss. et Lov. 1. ac 6. a m. pr. de quo errore passim in Mss. obvio vide ad xxii. 14. § 13. Et Cn. Cornelius Mead. 1. et Gaertn. quem admodum etiam Jac. Perizonius in margine Livii emendavit. Ratio forte est, quia circa hæc tempora nullus C. Cornelius Lentulus memoratur; indicari vero putabunt Cn. Cornelium Lentulum, cui plebs pro consule imperium in Hispania esse iussisse dicitur lib. xxxi. cap. 50. Verum is jam potuit in Hispaniam profectus esse: potuit etiam exstitisse C. Cornelius Lentulus, licet ejus nulla alia apud Livium mentio occurrat, quod vel brevi post mortuus sit, vel aliam ob causam ad honores non pervenerit. Paulo ante *Prætores et sex alii*, pro P. et Sex. Ælii, Lov. 4. et Mead. 2. *Prætores et sex aliis* Voss. et Lov. 1. P. et Sestius, omisso τῶν Ælii, Hearnii L. 1. quæ eadem vox etiam deest in Harl. et Mead. 1. Præterea Pætus Gaertn. et Hearnii L. 1. Male. Vide ad i. 3. § 7. et vii. 2. § 6.

Quod Narniensibus datum erat, ut colonorum numerus augetur, id Cosa- ni, &c.] Plutarchus in Quinct. p. 369. utramque deductam coloniam a T. Quintio tradit, ut ante dixi. De Cosanis sequenti hoc anno perfectum scribit Livius xxxiii. 24. verum non a Quinctio. Sigon. Continent Pall. et antiq. ed. ut colonorum numerus cogeretur. Gebh. Mss. Andreas, et omnes antiquæ usque ad Moguntinam cogeretur. Primus mutavit Frobenius: qua auctoritate, ipse viderit. Mihi quidem oppido illud elegantius. 'Cogitur' numerus, qui conficitur, hic quidem partim, ut infra loquitur, cogendo redire in coloniam, qui alio

dissipati erant, partim adscribendo novos, si quæ familiæ interierant. Sic 'cogere militem,' 'pecuniam,' 'stipendium,' est ejusque rei definitum numerum conficere: sic 'cogitur pecus,' ne quod exeret. Nec aliunde 'agmen cogi' dixerunt, quod, qui hoc faciebant, operam dabant, ne quis resisteret, ac deficeret numerum. Sed, inquit vir doctus, obstant verba xxxiii. 24. 'Cosanis eo die postulanti- bus, ut sibi colonorum numerus au- geretur, mille adscribi jussi.' Sed hoc arripuisse videtur corrector iste, ut illud mutaret. Cæterum utrobi- que idem dicit Livius. Nam quum sic præsens angetur colonorum nu- merns, ut deficientium loca supple- antur, idem nihil aliud, quam cogitur. Adde xxxi. 49. et xxxvii. 46. *J. F. Gron.* *Cogeretur* etiam omnes mei, et Hearnii L. 1. ac N. Tum vocu- lam *id*, quæ abest a Gaertn. Harl. Mead. 1. Hearnii L. 1. et edd. vett. primus addidit Froben. 1535. consen- tientibus reliquis scriptis. Deinde *eo sani*, pro *Cosani*, Lov. 1. et Mead. 2. *Sani* Lov. 4. *Samnii* Lov. 2. *Consani* Lov. 5. 6. et Mead. 1. *Compsani* Harl. *Consani* vel *Compsani* edd. prin- cipes, nisi quod *ideo Sani*, pro *id Co- sani*, sit in Rom. 1472. ac Parm. ejus loco *Cossani* dederunt Frob. 1531. et alii usque ad Gronov. qui substituit *Cosani*. Vide ad xxii. 11. § 6.

CAP. III. § 2 *P. Villium, in Mace- doniam quum venisset*] Pall. *P. Villius in Mac. quum venisset*. Gebh. Pleri- que meorum, licet libroriorum culpa corrupti, eidem tamen lectioni fa- vent. Vel enim legunt *P. Villius*, vel *Proconsul Villius*, vel *Proconsul Julius*, vel *A. Titus Vilius*, vel *A. Titus Ju- lius*, vel *P. Julius*. Solus omnium Lov. 5. facit cum editis. Utroque modo commode legi potest. Pronius tamen librariis fuisse puto, ut *Villi- um* mutarent in *Villius*, ad proxime sequentia referentes, quam *Villius* in *Villium*, quod ad remotius pertineret :

unde etiam vulgatum servo. Mox *irrita*, pro *irritata*, Voss. et Lov. 6. a m. pr. quomodo etiam librarii supra errarunt iv. 6. § 10. et contrario mo- do v. 12. § 6. Plura vide ad x. 37. § 2. Deinde *accepit*, pro *excepit*, Lov. 1. et 6. Sed solent ea verba passim confundi. Vide ad x. 18. § 9. Supra xxxiii. 18. 'Ubi primum sub pellibus haberi cæpti sunt, viaque et alius militaris labor excepit.'

§ 3 *Ea militum fuit, qui ex Africa*] Syncera lectio *MM ea militum fuere*, &c. Gelen. Sic [*duo millia militum fu- ere*] voluit ex Mss. Gelenius: non, ut interpolaverunt, *duo millia ea militum*. *J. F. Gron.* *Militum fuere*, vocibus prioribus omissis, Hearnii N. *ea mili- tum fuit* Harl. et Lov. 5. *ea militum fuere* omnes reliqui mei, et Hearnii L. 1. Ceterum *duo millia militum fu- ere*, quemadmodum Gronovius Gele- nium voluisse testatur, edidit Cre- vier. Verum Gronovium deceperunt minus emendate e posterioribus de- scriptæ Gelenii adnotationes, quum prima apud Froben. ed. præferat, ut hoc loco exhibetur. Neque aliter ha- bent plures proximæ edd. usque ad Paris. 1573. quæ diu post Gelenii mortem vulgata *rd ea* prima omisit. Quum igitur reliqua hujus loci ad mentem Gelenii emendata sint a Fro- ben. etiam *ea*, quod itidem Froben. 1535. jubente Gelenio receperat, in contextu Livii servavi. Eodem modo pronomen *hi* usurpatur v. 34. 'Adla- tum est, advenas quærentes agrum ab Salyum gente obpugnari. Massi- liensens erant *hi*:' ubi vide. Præterea quæ ex Africa, &c. pro *voluntariis pro- nunciata* erant Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. quæ ex Afri- ca, &c. pro *voluntariis transportata* erant ed. Frob. 1535. quod postea servatum est usque ad Gronov. qui *qui et transportati*, ut primæ edd. et pauci Mss. legunt, revocavit.

Inde anno fere post in Macedoniam pro voluntariis transportata] Pall. *pro-*

nunciata. Antiqua ed. *transportati*. Gebh. Vide ad verba proxime præcedd. Ceterum ultima Grut. ed. legit *inde anno fere in Macedoniam*, omissa voce *post*, quam itidem neglexerunt Elzev. Heinsii, Blavian. plures Gronoviorum, Doujatii, et Clerici edd. sed recte restituit Hearnius, testatus eam in Mss. suis superesse; quod etiam de Victor. suo adfirmat Crevierius. Consentiant insuper mei, ex quibus tamen Voss. et Lov. 1. legunt *inde anno post*, omisso τῷ fere.

§ 4 *Sed utcumque, seu invita, seu suscepta foret militia*] Pall. *sed utrumque, seu injuncta, seu suscepta*. Gebh. Oxoniensis clare, *seu injuncta, seu suscepta foret militia*. Probo: est enim verbum onerum munerumque fungendorum. Lib. v. c. 2. 'Hoc neque importunos decemviros injunxisse servitutis, ut perennem militiam facerent.' Tacitus in vita Agricolaë c. 13. 'Ipsi Britanni delectum, tributa, et injuncta imperii munera impigre obeunt.' Plinius utrumque verbum etiam conjungit l. vi. Ep. 16. 'Quo libentius suscipio, depono etiam, quod injungis.' J. F. Gronov. Duo tantum ex codd. meis, et tertius a m. sec. vulgatum servant: *seu invicta* præfert Mead. 1. sollemni scribarum errore, qui passim *iunctus*, sive *junctus*, et *uictus* commutarunt. Vide ad Epit. Liv. l. LXVIII. et hinc etiam *iniunctus*, sive *injunctus*, et *inuictus*, VIII. 34. § 2. IX. 16. § 4. et alibi. Ambæ hæ voces desunt in Lov. 4. culpa librarii ob τοῦ seu repetitionem. Vide ad IX. 11. § 11. Reliqui omnes præferunt *seu injuncta*; quod recte Gronov. recepit et illustravit. Supra II. 43. 'Venisse tempus ratus per ultimam necessitatem legis agrariæ Patribus injungendæ.' III. 35. 'Comitiorum illi habendorum munus consensu injungunt.' c. 67. 'Auxilium tribunicium, provocationem ad populum, scita plebis injuncta Patribus.' v. 4. 'Laborem etiam novum pro portione injungi.'

xxvi. 36. 'Si quid injungere inferiori velis.' XLV. 36. 'Plus laboris, plus periculi, quam desiderasset res, injunctum.' De verbo 'injungere' plura vide apud Gronov. ad VIII. 32. § 15. XL. 51. § 5. et Obs. I. 18. in prima ed. Adde quæ notarunt viri docti ad Justin. III. 5. § 8. et XLII. 5. § 10.

Et finem aliquem militandi fieri æquum esse] Tò et exsulat a Voss. et Lov. 1. quod probari posset, mutata distinctione: *militia, et* (id est, 'etiā') *eam exhaustam. Finem aliquem militandi fieri*. Præstat tamen, ut vocula servetur. *Et eam exhaustam, et finem* idem est ac si dixisset *quum eam exhaustam, tum finem*. Librarii hic particulam secundo loco omiserunt, quam sæpissime priori omittere solent. Vide ad II. 44. § 3. Insuper *finem aliquam* Lov. 4. et Mead. 2. Vide ad IV. 2. § 4.

§ 5 *Confectos jam se labore et opere*] Sine copula Pall. uterque, et antiq. ed. *labore, opere*. Justinus XII. 8. 'Exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quam laboribus fessus, lacrimis eum deprecatur, finem tandem belli faceret; aliquando patriæ reditusque meminisset; respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret: ostendere alius caniciem, alius vulnera, alius ætate consumpta corpora, alius cicatricibus exhausta.' Gebh. Copulam expunxi. Non adparet enim vel in ullo meorum Mstorum, vel in edd. ante Ascens. 1513. Vide ad IV. 68. § 3.

§ 6 *Probabilem, si modeste peteretur, videri, dixit*] Tò *videri* omittunt Lov. 2. et Harl. Male. Prudentiæ enim consularis erat, ut non *probabilem esse*, sed *probabilem videri*, diceret. Verbum est sollemne in sententiis iudicum, similibusque aliis. Vide Briss. de Form. v. p. 482. Mox § seq. *parere vellent* Voss. et Lov. 1.

CAP. IV. § 1 *Thaumastos eo tempore Philippus summa vi obpugnabat*] *Thaumastos* habent scripta exemplaria. Sic

etiam Stephanus appellat. *Gelenius*. Strabo ix. 434. *Θαυμακὸς* vocat, Plinius iv. 9. *Thaumacias*, si codd. am-
borum non errant. Ceterum nusquam
tam eleganter, atque hoc loco, descri-
buntur. *Glar*. Thaumacia oppidum
ad sinum Maliacum. Stephan. et cæ-
teri. *Sigon*. Pal. 1. *Theumatōs*. Alter
Thaumagos. Antiq. ed., et inferius
Pal. 1. *Thaumagos*. Cæterum Pall.
pro oppugnabat continent expugnabat.
Gebh. *Thaumastos*, quod in multis
ante Gelenium edd. erat, servant
Harl. et Hearnii L. 1. *Thumatōs*
Lov. 4. 6. et Mead. 2. *Chaumacos*
Lov. 1. *Thaumagos* Lov. 5. et edd.
Camp. Rom. 1472. ac Parm. Reliqui
recte *Thaumacos*. Similiter ferme va-
riant codd. hoc cap. Vide etiam ad
xxxvi. 14. § 12. Tum *summa vi pug-*
nabat Lov. 1. et 6. *summa vi expugna-*
bat Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et
Gaertn. Vide ad xxi. 57. § 6.

§ 2 *Nec die, nec nocte finem ullum*
Alio ordine *nec nocte, nec die* Voss.
Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et
Gaertn. Quorum ultimus superius
legit *absistere coëgit*, omissa media
voce.

§ 3 *Namque Thaumacia Pylis* Pal.
1. et antiq. ed. *Thaumagi a Pyleis*.
Alter Pal. *Thaumagiti a Pyleis*. Geb-
hard. *A Peribeis* Lov. 6. *a Pyleis*
Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead.
ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd.
ante Mediol. 1505. quæ a *Pylis* recte
restituit. Intelliguntur enim Ther-
mopylæ. Infra xxxvi. 15. 'Ideo
Pylæ, et ab aliis, quia calidæ aquæ
in ipsis faucibus sunt, Thermopylæ
locus adpellatur.'

Ipsis faucibus imminentes, quam Cæ-
len vocant] Vet. lib. *quas Cælen*. Sigon.
Antiq. ed. *in ipsis fauc. imm., quas*
Cæle vocant. Gebh. Sigonius *quas*.
Alterum elegantius. Sic xxxi. 36.
'Elephantis, quo auxilio tum pri-
mum Romani usi sunt.' xxxiii. 8.
'Cornu dextro peditum, robore Ma-
cedonici exercitus, quam phalangem

vocabant.' xxxviii. 47. 'Ex decem
legatis, quod consilium imperatori-
bus majores dederunt.' Pompeius ad
Cic. ad Attic. viii. ep. 1. post ep.
12. 'Ex quibus tamen non amplius
quatuordecim cohortes contrahere
potni, quod Brundisium præsidium
misi:' ubi vulgo *quas* subjiciunt. Ci-
cero apud Quintilianum ix. 3. 'Data
Lupercalibus, quo die Antonius Cæ-
sari.' J. F. Gronov. Si de integra re-
gione ageretur, egregie stabilitam
hanc lectionem pronunciarem; ut
κοίλην sumerem, quomodo *Συρία κοίλη*,
et alias. Hic non Lamia dicitur fu-
isse appellata *κοίλη*, sed fances in-
nuit Livius, Græcos interpretari so-
litos *κοίλα*, ut et *στενὰ* paulo post:
quod verum est, et sic Græci hujus
locum dixerunt *κοίλα Λαμίας*. Itaque
non possum oculos avertere a Thuan.
et Voss. et S. Victoris, in quibus est
cæle, pro *cæla*; sive *quæ cæla*, sive
quas cæla vocant scripserit. Lib. præ-
ced. cap. 47. 'Est sinus Euboicus,
quem *cæla* vocant.' Jac. Gronov. In
ipsis faucibus imminentes omnes mei,
Hearnii L. 1. et edd. vett. Præpo-
sitionem vero prima expunxit Me-
diol. 1505. Deinde *quas Corde vocant*
Hearnii L. 1. Voces *Cælen* *vocant* ex-
sulant a Lov. 1. *quas Cocle*, vel *Cæle*
vocant omnes reliqui, quibus utor,
codd. et, ut Doujatius auctor est,
Reg. ac Colbert. Et ita legunt an-
tiquissimæ edd. *quas* vidi, Camp.
Rom. 1472. ac Parm. Proximæ *quas*
Cælae vocant. Ascens. *quas Cælas vo-*
cant a. 1513. substituit, Frob. deinde
an. 1535. *quam Cælen vocant*. Cleri-
cus Jac. Gronovii conjecturam *quas*
Cæla vocant recepit, sed eam male J.
F. Gronovio adscribit. Similiter Me-
diol. 1505. editum vidi. Doujatius
admodum fluctuat. Vel enim vulga-
tam supplebat voce 'regionis,' ut sit
faucibus regionis, quam Cælen vocant:
vel cum Mss. suis legebat *quas Cæle*, vel
potius *Cæla vocant*: vel tandem male-
bat *quam Cælen vocant Thessaliae, quæ*

transeunti confragosa loco. Mihi ex junctis Gronovii et Doujatii conjecturis legendum videtur *faucibus imminent, quas Cæla vocant Thessaliæ quæ transeunt.* Ita loco conrumpendo id causam dederit, quod Periz. notavit ad XXVIII. 12. § 13. Vel, mutata insuper distinctione, *faucibus imminent, quas Cæla vocant Thessaliæ: quæ transeunt.* Et ita jungendum erit *quæ confragosa loca transeunt.* Posterior hæc conjectura nuper etiam placuit Crevier, qui tamen jungebat *quæ*, scil. Thessalia, (ea vox proxime præcesserat) *panditur.*

§ 4 *Sic immensa panditur planities*] Pal. 1. et antiq. ed. *sic universa panditur planities.* Gebh. Eamdem lectionem obferunt Voss. Lovel. 1. 5. et edd. antiqq. *immersa planities* Mead. 1. Paulo ante *implicitasque flexibus vallium vias*, pro *implicatasque*, Lov. 1. Et ea forma Livium potius usum esse, dictum est ad VI. 21. § 7. Ab altera tamen non plane eum abhorruisse, docet codicum reliquorum in ea lectione servanda consensus.

§ 5 *Saxo undique abscisso rupibus inposita est*] *Saxo undique abscisso* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Gaetrn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad XXXI. 34. § 4. Tum vocem *rupibus* glossema sapere, præcedentibus *saxo undique abscisso* interpretandis additum, monet Crevier. Ea in omnibus Mss. superest. An legendum *saxi undique abscisi rupibus?* ut per 'saxum' intelligatur mons saxeus. Vel potius distinguendum, *sed quod, saxo undique abscisso, rupibus inposita est.* Td est non adparet in Lov. 4. Mead. utroque, et Gaetrn.

§ 6 *Et quod haud satis dignum, &c. pretium erat*] *Eo quod haud satis dignum pretium erant* Mead. 1. et Gaetrn. *erant* etiam Lov. 2.

CAP. V. § 1 *Data quantacumque quiete temporis*] Legendum *quanticumque.* XXII. 51. 'Diei quod reliquum esset, noctisque insequentis quietem

daret.' Jac. Gron. XXVII. 31. 'Ludorum, qui reliqui erant, celebritatem quantæcumque, de Romanis tamen, victoriæ partæ fama auxerat.' Omnes tamen codd. in vulgatum conspirant. Crevier. etiam Gronov. conjecturam probavit.

§ 2 *Quantum ab assiduis laboribus itinerum pugnarumque laxaverat animi*] Legendum *laxaverat animum.* Gelen. Pall. *laxaverat animus:* antiq. ed. *lassaverat animus.* Gebh. Remissus labor itinerum et præliorum non tam animum refecit, quam membra; quæ exercitio illo et contentione fatigantur. Et de corpore velle intelligi Livium, ostendunt proxima: alios enim docet, membris simul animoque avide quietem sumsisse; regem, quantum corpore cessarit, tanto magis exercitam mentem habuisse. Matteam plane lectionis hic insipidi sustulerunt librarii, quam bonum factum ut nos Livio studiosisque regustandam demus. Quæ nunc obtinet a Sigismundo Gelenio est, ante se vulgatum fuisse testato, *laxaverat animi.* Andreas *laxaverant animis.* Barberin. Naud. Pet. Oxon. Voss. cum Aldina *laxaverat animus.* Scribe, me auctore, *Phil. qu. ab ass. lab. it. pugn. lax. annus, tanto magis int. in un. ev. belli curæ angunt.* Latinos eleganter *annum*, ut Græci ἐνιαυτόν, pro tempore anni, ὥρα έτος, seu pro qualibet ejus parte, dicere, varie est observatum. Hic igitur 'annus,' illa pars, qua cessatur ab armis, hibernum nempe. Noster v. 2. 'Jam ne hiemi quidem aut temporis anni cedere, ac domos et res invisere suas.' Sic Statius 'pigrum annum,' non quidem militiæ, sed foro et caussarum patronis, dicit id tempus anni, quo res sunt prolatae. Ad Marcellum Silv. IV. 4. 39. 'Certe jam Latiae non miscent jurgia leges, Et pacem piger annus habet, messesque reversæ Dimisere forum.' J. F. Gron. *Laxaverat animos* Harl. *lassaverat animis* Gaetrn. *lassaverat animis*

Lov. 5. cum edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. de quo errore vide ad x. 5. § 6. *Laxaverat aïus*, vel *animus*, reliqui mei cum Hearnii L. 1. N. codicibus Doujatii, Crevierii Victor. et pleisque edd. pro quo *laxaverat animi* prima exhibuit ed. Mogunt. Donjatus codd. lectionem *laxaverat animus* placere posse putabat, si *laxare* capiamus neutrali significatione, quæ vim habet passivam: ut Philippus ab expeditionum labore, quæ assidue per æstatem fatigaverant, animum per hiemem relaxasse dicatur, ita tamen ut de futuro totius belli casu anxius cogitaret. Verum recte Gronov. docuit, τῷ *animus* hic locum non esse; assiduos enim itinerum pugnarumque labores Philippi non animum, sed corpus fatigasse. Non dubito igitur, quin recte conjecerit *laxaverat annus*: quam conjecturam qui propter codicum dissensum probare non audent, ingeniosam tamen et admodum probabilem esse agnoscunt. Nihil certe facilius et frequentius in Mss. est, quam ut librarii voces *aïus* et *aïus*, sive *aïmus* et *aïus*, id est *animus* et *annus*, confundant. Exemplum vide ad II. 18. § 11. III. 6. § 5. cap. 39. § 9. IV. 58. § 10. V. 5. § 9. VI. 39. § 6. et XXI. 2. § 4. Adde Burm. ad Quintil. Instit. I. 1. § 13. et quæ notavi ad Sili II. 187. *Annus* autem pro certa parte anni poni, docuerunt Barth. et Markl. ad Statii Silv. I. 3. 8. Broekh. ad Tibull. I. 1. 17. et Burm. ad Val. Flacc. III. 401. et ad Gratii Cyneg. vs. 58.

In universum eventum belli curæ angunt] Nihil quidem moveo, sed tamen video Livium plerumque aliter loqui. VII. 11. 'Tanti ea ad universi belli eventum momenti dimicatio fuit.' XXXII. 17. 'Nec eam ignominiam ad unius modo expugnandæ moram urbis, sed ad summam universi belli pertinere ratus.' XXXVI. 7. 'In universi belli cogitationem regem atque eos, qui aderant, avertit.' Et ibidem,

'De ratione universi belli quid sentirem.' Tacit. Hist. II. 42. 'In eventum totius belli certabant.' Adde Gronov. ad x. 5. Duker. *In versum eventum belli* Voss. et Lov. 1. sed literæ *uni* vel *ui* facile ob similitudinem præcedentium et sequentium interciderere potuerunt. Tum agunt Voss. Lov. 1. 4. 5. Mead. 2. Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. errore scribarum, de quo vide ad XXI. 6. § 7.

§ 4 *Redderent Achæis Orchomenon, et Heræam, et Triphyliam; Eleis Alipheram, contententibus*] Achæi Philippi, Elei Romanorum fœderi erant adscripti, ut XXI. 12. tradit. Itaque absurdum est dictum, Eleos a Philippo Alipheram contendisse. Hac ego ratione ductus pro *Eleis* restituendum puto *illis*, ut item Achæos intelligamus, hoc sensu: Cum fidem sacrorum suorum suspectam haberet Philippus, misit in Achaïam legatos, qui jusjurandum exigerent, et Achæis Orchomenon, et Heræam, et Triphyliam redderent. Illis Alipheram postulantibus responderi jussit, numquam eam urbem ad Triphyliam attinuisse: proptereaque non Achæis, sed sibi ipsi restituendam esse, quæ una esset ex iis, quæ ad condendam Megalopolim ex concilio Arcadam contributæ forent. Rem autem ita esse ostendit, cum addit, 'Et cum Achæis quidem per hæc societatem firmabat.' Hanc eandem sententiam edidit etiam XXVIII. 8. 'Reddidit,' inquit, 'Achæis Heræam, et Triphyliam. Alipheram autem Megalopolitis, quod suorum jus esse finium satis probabant, restituit.' Ut mirer, cum satis aperte rem eo loco expresserit, cur eandem etiam hoc loco iteraverit. Sigon. Pall. Orthomeon, et Therean, et Triphyliam, Eleis Aliphera. Neque aliter antiq. ed. Gebh. Absurdum est dictum, Eleos a Philippo 'Alipheram contendisse,' non solum quia Elei Romanorum fœderi erant adscripti,

ut observat Sigonius, sed etiam quia ipsa phrasis importuna est, 'contendere urbem,' pro 'repetere' vel 'vindicare.' Sed legerat apud Cicero. in Verr. II. 53. 'Et propter magnitudinem potestatis hic magistratus a populo summa ambitione contenditur.' Id huc congruere existimavit: itaque reposuit illis *Alipheram contendentibus*. Sed ne reliquis quidem sensus sic accipi patitur. Ita enim interpretatur: Illis Achæis Alipheram postulantibus responderi jussit, numquam eam urbem ad Triphyliam attinuisse: proptereaque non Achæis, sed sibi ipsi restituendam esse. Emendationem in contextum receperunt: sed interpretationem nemo consideravit. Quid enim sibi ipsi? Utrum Philippo? nempe petit restitui sibi, quam cum maxime possidet: an Alipheræis? atqui neque factum illud, neque voluit Philippus, neque illis verbis illum sensum expressisset Livius. Aliphera Megalopolitarum erat, una ex illis urbibus, quæ ad condendam Megalopolin ex concilio Arcadum contributæ fuerant. Ante complures annos eam ceperant Ætolorum auxilio duce Phyllida Elei: ab his Philippus, urgente bello Romano, ut Achæos, quorum corporis erant Megalopolitæ, sibi conciliaret, reddidit eam veteribus dominis. Id pridem dixerat Livius XXVIII. 8. quem frustra in suam sententiam Sigonius adducit, 'Reddidit inde Achæis Heræam et Triphyliam: Alipheram autem Megalopolitis, quam suorum fuisse (antequam scilicet ab Eleis et Ætolis caperetur) finium satis probabant, restituit.' Jam prope manibus tenes, non posse aliter apud Livium legi, quam hoc modo: *simul qui redderent Achæis Orchomenon, et Heræam, et Triphyliam, Megalopolitis Alipheram, cont., numq. eam urbem fuisse ex Triphyliā, sed sibi debere restitui, quia una esset ex iis, quæ ad condendam, &c.* Verba illa quæ Sigonius putavit esse responsum aut

frustrationem Philippi, sunt Megalopolitarum, jus suum explicantium. Itaque *contendentibus* est 'dictantibus,' 'adseverantibus,' 'magna contentione allegantibus,' non esse eam partem Triphyliæ, ut communi Achæorum cum cætera Triphyliā tradere-tur, sed suæ privatim ditionis esse. Quum in antiquissimo scripto aliquot literæ vocis *Megalopolitis* evanuis-sent, ex restante cauda ejus librarii fecerunt *Eleis*. J. F. Gron. *Hortomenon* Lov. 2. *Ortomenon* Hearnii L. 1. *Orthomeon* Lov. 4. *Orthomenon* Lov. 6. et Mead. ambo. *Orchomemon* Hearnii N. Deinde *Cherean* Voss. et Lov. 1. *Theroam* Lov. 2. *Theroan* Harl. *Thoream* Lovel. 6. *Theream* Lovel. 4. 5. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. antiq. *Therean* Hearnii N. Tum *Triphylum* Hearnii L. 1. *Triphylian* Vossian. et Hearnii N. Hinc *Celeis* Hearnii L. 1. Tandem *Aliphera* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. uterque, Hearnii L. 1. et edd. ante Mogunt. Non tantum cum Gronovio *Megalopolitis*, quod etiam Crevier. probat, sive *Megalepolitis* scribendum videtur, verum etiam, quum Livius Græca terminatione *Orchomenon* dixerit, Græca itidem terminatione dicendum *Heræan*, *Triphylian* et *Alipheran*, quod multi codd. velle videntur.

§ 5 *Quæ ad condendam Megalopolim ex concilio Arcadum contributæ forent*] Andreas Romæ *Megalepolim*. Mediolani mutatum est. Pet. *Megalempolim*. Voss. *Megalēpolin*. Significant *Megalenpolin*. Quippe et Græcis sæpius, Stephano, Polybio, Plutarcho ἡ Μεγάλη πόλις. Polybius II. 64. Μετὰ τὴν τῆς Μεγάλης πόλεως ἄλωσιν. Plutarch. in Philopæm. p. 358. προσπεσὼν τῇ Μεγάλῃ πόλει. Iterum Polyb. IV. 7. Καὶ συνῆγε τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὕπλων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν. Apud Strabonem bis habetur versus Comici, 'Ερημία μεγάλη ἐστ' ἡ Μεγαλόπολις. Posteriore loco [XVI. 738.] legitur Μεγάλη πόλις. Quin et hoc libro

c. 22. Voss. *Megalipolitani*, et mox *Megalipolitanos*: ut videatur *Megalepolitani* et *Megalepolitanos* voluisse, etsi lib. xxviii. omnes *Megalopolitis*, ut et Græci, qui et in nummis fere *Νεοπολιτῶν*, et *Νεοπολίτης*. J. F. Gron. *Megalepolim* Lov. 2. 5. 6. Mead. 1. Hearnii L. 1. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *Megalēpolim* Lov. 1. *Megalempolim* Mead. 2. et Gaertn. *Megalenpolin*, ut Gronov. voluit, Lov. 4. Vide etiam ad xxxv. 36. § 10. et xxxvii. 8. § 3. et Gronov. ad xlii. 29. § 7. et Obs. ii. 12. 309. Urbes autem, quæ ad condendam *Megalopolin* ex concilio Arcadum contributæ sunt, enumerat Pausan. Arcad. c. 27. ubi *Aliphera* etiam inter eas memoratur, et ipsa sæpius *Μεγάλη πόλις* dicitur, sed incolæ *Μεγαλοπολίται*, regio *Μεγαλοπολίτις*.

§ 6 *Macedonum animos sibi conciliavit cum Heraclide*] Omittunt duo ista vocabula *sibi conciliavit* Pall. et antiq. ed. referentes ad præcedens *firmabat*. Gebh. Eædem voces desunt etiam in omnibus meis scriptis, et edd. quas vidi, Ascens. a. 1513. antiquioribus: cum illis etiam præpositio *cum* omititur in Lov. 1. Non sine caussa igitur locum de menda suspectum habent viri docti, cujus sensum esse constituunt, Philippum puniendo *Heraclide* *Macedonum* amorem redemisse: id tamen non recte *cum Heraclide* pro 'per *Heraclidem*' efferri. Neque enim, quemadmodum *ὄνθ Θεῷ*, *cum Deo*, pro adjuvante Deo, dicitur, ita hic *cum Heraclide* accipi potest pro 'adjuvante *Heraclide*,' quasi nihil referat, nolens an volens adjuvet: quæ est Doujatii sententia: neque etiam, quod idem censet, hic agnoscendam puto *Livii Patavinitatem*. Ut autem locus pristinae integritati restituatur, meliores codd. exspectandi sunt, nisi quis legere vellet *Macedonum animos sibi conciliavit caussa Heraclidis*. Voces autem *cū* et *cā*, sive *cum* et *caussa*, sæpissime in Mss. confundi, vidimus

ad iv. 44. § 10. Verum nondum mihi satisfacio.

§ 7 *Nam cum eum maximæ invidiæ sibi cerneret esse*] *Vox eum* exsulat a Voss. Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. Sed ea ob ductum similitudinem a voce præcedenti facile elidi potuit.

§ 8 *Bellum, si quando umquam ante alias, cum magna cura adparavit*] Pal. 1. *tum magna cura*. Amplius alter Pal. *tum magna cura apparuit*. Gebh. *Tum magna cura* Lov. 2. 4. 6. Harl. et Mead. 2. quomodo etiam *Dukerus* ex conjectura emendabat, docens Cic. post 'si umquam,' 'si umquam alias' sæpe inferre *tum*, vel *tunc*. Tot igitur codicibus subnixam lectionem recepi. Præterea *ante* deest in Mead. 2. Male. Lib. ii. c. 22. 'Numquam ante alias publice privatimque Latinum nomen Romano imperio conjunctus fuit.'

§ 9 *Ad Antigoneam fauces sunt (Stena vocant Græci) misit*] *Antigoneam* omnes in Epiro tradunt. *Stena* autem scribendum est. Plutarch. in Quintio p. 370. *Καὶ τὰ Στενὰ φυλάττοντι πολὺν ἤδη χρόνον*. *Sigon*. Ad *Antigoneam* Voss. ad *Anthigoneam* Mead. 1. ad *Antegoneam* Harl. ad *Antigonean* Lov. 1. ad *Antigoneam* Lov. 2. 4. Mead. 2. et Gaertn. quod recepi. Infra xliii. 23. 'Quum erupissent ab *Antigonea* armati,' *Macedoniæ* etiam urbs 'Antigonea' memoratur xlv. 10. 'Legentes oram *Antigoneam* perveniunt.' Et 'Ab *Antigonea* classis profecta ad agrum *Pallensem*.' Vide ad xxxi. 43. § 5. Deinde *Scenta* Voss. *Stenta* Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *Stenna* Lov. 5. et edd. antiqq. *Stena* Ascens. 1513. pro quo quum Curio *Stena* dedisset, *Acensii* lectionem *Sigonius* revocavit, nulli tamen ante Jac. Gronovium eam veram esse persuadere potuit. De hoc loco vide Palmer. Græc. Ant. ii. 3. 251.

§ 10 *Maxime idoneum locum credidit*

esse] Adjecimus duas voces maxime idoneum ad muniendum locum. Gelen. Duæ hæ voces constanter ab omnibus meis exsulant.

Præter amnem Aoum] Plinius III. 23. *Aoum* ponit inter Dyrrhachium ac Apolloniam, atque antiquitus *Æanta* dictum perhibet. Strabo VII. 316. eadem de Aoo, sed Apolloniam super eo esse ad stadia distantem decem. Ptolemæus III. 13. *Apsum* eo in loco ponit, quemadmodum et hic noster author priore lib. c. 27. de Sulpitii in Macedonia gestis. Strabo loco prædicto hos quidem separat, sed propinquos facit. Quod si hac descriptione hi amnes indicantur, necesse est, supra Antigoniam, quæ ad Oricum est, in jugis prope Pindi nasci ac defluere septentrionem occisumque versus, et ea juga *Æropum* ac *Asnaum* dici. *Glarean. Acum* Voss. et Lov. 1. et 6. *Apsum* Gaertn. Male. De duobus his fluminibus Apso et Aoo vide Palmer. in Græc. Antiq. lib. 1. cap. 23. et 26. ubi etiam de loco agit a Philippo munito, de quo etiam vide eundem II. 3. 252. De Aoo vide etiam ad XXXIII. 4. § 1.

§ 11 *Alterum Æropum, alterum Asnaum incolæ vocant*] *Mororum* Lov. 1. *Merorum* Voss. et Hearnii L. 1. *Meropum* Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et ed. Camp. *Meroum* reliqui typis excusi usque ad Mogunt. qui *Æropum* dederunt: quomodo nonnulli codd. omnesque edd. mox hoc eodem § præferunt. Ut litera prima *M* voci adhæserit ex ultima præcedentis, vide ad XXXVII. 29. § 8. Mox autem in quibusdam Mss. ei adhæsit ex similitudine vocis præced. in. Alibi *Æropi* mentio non occurrit, nisi si admittenda sit conjectura Ortellii, qui in Thesaur. Geogr. voce ‘*Asnaus*’ apud Arrian. de Exp. Alex. M. I. 18. pro ‘*Ἀλέξανδρον τὸν Ἀέροπον*’ legendum censet τὸν Ἀέροπον, atque hunc montem intelligit. Quæ lectio si vera est, etiam hic quadrisyllabos legen-

dum erit *Æropum*. Deinde *Assuavum* et mox *Assueuum* Hearnii L. 1. Nihil hic mutant Voss. et Lov. 1. sed mox legunt *Asneum*. Utrobique *Asnaum* Lov. 6. *Asuaum* Gaertn. Sed neque hunc alibi memoratum inveni. Mox *super ipsam*, pro *super ripam*, Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *super ipsa* Voss. unde intelligitur, primo posterioris vocis literam initialem a præcedentis finali elisam esse, postea vero alios locum ulterius corrupisse. Deinde *ipse enim Meropo* Voss. *ipse enim in Europo* Hearnii L. 1. *ipse enim in Æropo* Lov. 1. 5. et edd. usque ad Aldum, qui additam vocem primus expunxit.

§ 12 *Qua abscissæ rupes erant*] *Abscissæ* Voss. Lov. 2. 4. 5. Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad XXXI. 34. § 4.

Statio paucorum armatorum tenebat] Vide Gronov. ad XXIV. 3. et XXVII. 17. *Duk*.

Quæ minus tuta erant, alia fossis] Pall. *qua instituta erant*. Gebh. Ita etiam Voss. Lov. 1. 2. 6. et Mead. ambo: *qua instituta erat* Lov. 4. *qua restituta erant* Gaertn.

§ 13 *In conspecto maxime tumulo, ut terrorem hostibus, suisque spem ex fiducia faceret*] *In conspectu maximo tumulo* Harl. et Gaertn. *in conspectu maximo in tumulo* Lov. 2. *in conspectu maxime tumulo* Voss. Lov. 1. et Mead. 1. Male. Vide ad XXII. 24. § 5. Deinde *ut terrorem sui hostibus, suisque spem faceret* Harl. Paulo ante *procul terrent hostem* Gaertn. Tum *deposita est* Lov. 2.

CAP. VI. § 1 *Consul per Charopum Epirotem*] Plutarch. in Quint. pag. 370. τὸν Χάρωπα vocat, itemque is, qui de Viris Illustribus scripsit c. 51. Veteres lib. habent etiam *Charopem*. Sigon. Pal. alter per *Charopem*. Gebh. *Χάρωπα* non modo Plutarchus in Quintio, sed etiam pluribus locis vocat Polybius. Scio ut ‘*Harpax*’ Plauto in Pseudolo reddatur ‘*Harpagus*,’ ut

φύλαξ φίλακος, ut Θράξ 'Thraca palus, Arabs Arabo rore.' Tamen quia video fideliter ubique Nostrum Græca nomina ex Polybio expressisse, neque adeo differre, nisi ubi corruptus est, quod aliquot exemplis ostensum, adsentior Sigonio, tertia potius declinatione quoque 'Charopem,' et alibi 'Charopis,' 'Charope' dixisse. Neque meis auribus durius accidit 'Charops,' quam 'Pelops.' Nec in Archonte primo eorum, qui denis annis præfuerunt, id mutavit Velleius lib. 1. capp. 2. et 8. Scripti partis hujus Livii, qui in bibliothecis videntur hactenus, admodum antiqui non sunt, ut mirum non sit, in talibus omnes esse depravatos. *J. F. Gronov.* De hoc nomine aliquid dictum est ad Thucyd. II. 80. Hic sequendos puto libros scriptos Livii et auctores Græcos. *Duk.* In uno tantum ex Pall. se *Charopem* invenisse Gebhard, testatur, et talem etiam cod. Sigonius versasse videtur. Omnes mei, et Gronovii Mss. in terminationem secundæ declinationis servandam conspirant; quamvis in prima syllaba dissentiant. *Claropum* est in Lov. 1. *Carropum* in Gaertn. *Caropum* in Lov. 1. et 6. Vide Arntzen. ad Aur. Vict. de Viris Ill. cap. 51. Reliqui omnes *Charopum*. Deinde *Epiroten* Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Et ita legendum, vel *Epirotam*, ut apud Aur. Vict. de Viris Ill. c. 33.

Vere primo in continentem trabeatus ad hostem ducere pergit] Vox *trabeatus* prodigii similis est. Vet. lib. *tralatus*, quod placet, ut sit e Coreyra in continentem, id est, in Epirum cum transtulisset sese. Paullo post cap. 16. 'Coreyram transvectus.' *Sigon.* Pall. vere primo continentem trabeatus. Vet. ed. in continentem trabeatus. Gebh. Et hoc [*tralatus*] ab Sigonio est. Nam vulgares ante *trabeatus*, quod monstrum et calamo exarati fere servant. Venetæ membranæ cænobii Antoniani expresse in continentem *trajectus*.

Id quod pro Liviano vendito. Lib. XXI. cap. 56. 'Exercitus Placentiam est perductus, inde Pado trajectus Cremonam.' Infra hoc lib. XXXII. c. 17. 'Hac summa redempti in Bœotiam inermes trajecti.' Et sic Andreas præcedenti lib. cap. 45. 'Ab Delio, qui ex pacto trajecti eo fuerant.' At Aldina et posteriores *transvecti*. Si tamen malis *transsectus*, non valde repugnabo: præsertim cum exarati manu codd. hujus partis plerumque pro hac voce *travectus* habeant, quæ scriptura facilius potuit in *trabeatus* corrumpi. Sic infra cap. 16. 'Cum duobus quinquereimis Coreyram travectus.' *J. F. Gronov.* Aldus Manutius Quæsit. per Epist. III. 3. corrupta hujus loci scriptura deceptus scribit, consules in bello trabeis usos esse, quod nusquam legi puto. *Duk.* *Trabeatus* superest in Lov. 1. 4. 5. Mead. ambobus, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *trabatus* in Voss. et Lov. 1. *trajectus* in Lov. 6. et Harl. Ita auctor Epit. Liv. lib. XXXII. 'L. Quinctius Flamininus, &c. in Eubœam et maritimam oram trajectus, Eretriam expugnavit.' Id autem dictum puto active pro 'quum trajecisset.' Multa enim participia passiva temporis præteriti activa significatione usurpari, docuit Burm. ad Vell. Pat. II. 97. § 4. et, quem ibi laudavit, Periz. ad Sanctii Minerv. I. 15. num. 4. Livium autem ab eo non abhorruisse, constat ex participio 'juratus,' quo utitur pro 'eo qui juravit.' Infra hoc libro c. 22. 'Juratus se eum sua manu interemtum.' Vide etiam ad XXVI. 33. § 14. ubi quædam exempla Gronov. laudavit.

§ 2 Postero die concilium habuit] Gronov. ad XLIV. 2. § 5. monuit *consilium* scribendum esse; intelligi enim legatos, tribunos militum, quosque, quoties aliquid deliberandum incidebat, advocabat imperator; id autem non *concilium*, sed *consilium*, vocari.

Et ita legunt etiam Lovel. 1. 2. 4. 5. Gaertn. et alii: neque aliter praeferunt edd. vett. usque ad Modianam, quæ prima *concilium* substituit. Recte igitur Crevier. ex mente Gronov. *consilium* revocavit, quod etiam Dukerus verum esse monuit.

§ 4 *Hoc consilium per multos dies agitant nuncius venit*] *Agitante* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et ed. Rom. princeps. Sed frustra. Supra 1. 7. 'Priori Remo augurium venisse fertur, sex vultures,' ix. 33. 'Novus exercitus domo aditus Etruscis venit,' xxiv. 14. 'Tempus venisse eis libertatis,' xxix. 12. 'Nuncius regi venit, Romanos Dyrrhachium venisse,' xxxii. 28. 'Quinctio prorogarunt imperium, donec successor ei venisset,' xxxvi. 9. 'Antiocho legati ab Larissa venerunt.' Vide Nic. Heins. ad Nas. Her. iv. 113.

§ 5 *Et quia recto itinere nequirit*] Copula primum adparuit in Heinsii Elzevir. quam quidem recentiores omnes servarunt: quam tamen illam ignorent non tantum priores typis, sed et omnes manu exarati codd. et sine ea sensus constet, iterum inducendam judicavi.

§ 6 *In qua erant castra regia*] Pall. et antiq. ed. *castra regis*. Gebhard. Non aliter Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Frob. 1535. Passim 'regis' et 'regiis' in Mss. confunduntur. Vide ad xxiv. 21. § 5. xxix. 32. § 1. xxx. 5. § 6. c. 8. § 3. xxxii. 11. § 2. cap. 37. § 1. xxxv. 47. § 6. xxxvi. 17. § 13. c. 19. § 7. xxxvii. 16. § 7. cap. 23. § 7. xl. 21. § 9. Similiter 'quæstoris' et 'quæstoriis,' vide ad iv. 54. § 8. 'colonis' et 'coloniis,' ad v. 33. § 9. 'censoris' et 'censoriis,' ad vii. 22. § 11. 'imperatoris' et 'imperatoriiis,' ad ix. 18. § 5. 'subsidiaris' et 'subsidiariis,' ad ix. 32. § 11. 'collegis' et 'collegiis,' ad x. 24. § 2. 'Gallis' et 'Galliis,' ad xxi.

23. § 2. 'patris' et 'patriis,' ad xxiii. 8. § 4. 'prætoris' et 'prætoriiis,' ad xxvii. 47. § 5. 'sacrilegis' et 'sacrilegiis,' ad xxxi. 12. § 2. 'Lacedæmonis' et 'Lacedæmoniis,' ad xxxiv. 29. § 2. 'Martis' et 'Martiiis,' ad xxxviii. 17. § 18. Ratio est, quod olim loco dupl. *ii* scriberetur *I* majusculum; quod non observantes librarii in *i* simplex minusculum converterunt. Eadem voces tamen etiam ibi confunduntur, ubi *i* hæc erroris origo statui nequit. Ita 'eques regius' et 'regis,' vide ad xxxi. 35. § 6. Similiter 'domus nobiles' et 'nobilium,' vide ad vi. 36. § 12. 'castra Romana' et 'Romanorum,' ad vii. 7. § 2. 'Spectaculum gladiatorium' et 'gladiatorum,' ad xxxix. 42. § 9. Ceterum 'castris, præsidiis regis' etiam alibi dixit Livius, nisi librarii aberrarint. Vide ad xlv. 6. § 9.

§ 7 *Et signa militaria centum triginta et duo, equites ducentos triginta*] Legendum *equos CCXXX*. non *equites*. Gelen. *Equos* etiam omnes mei præter Lov. 5. qui editis *equites* exhibentibus consentit. Præterea voces *et duo* desunt in Hearnii N. *centum triginta duo* legunt omnes codd. mei cum Hearnii L. 1. *centum XXXII*. omnes excusi usque ad Paris. qui *et duo* dederunt. Id recentiores servarunt. Sed codd. sequor.

Ædem etiam Jovi in prælio votam] *Ædem Jovis eo prælio votam* Voss. *ædem Jovis etiam in eo prælio votam* Gaertn. *ædem etiam Jovi in eo prælio votam* Lov. 2. *ædem etiam Jovis in eo prælio votam* Lov. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Hearnii L. 1. et edd. omnes usque ad Mog. qui *Jovis* mutavit in *Jovi*. Postea ultima Grnt. ed. insuper eiecit pronomen *eo*: quod revocavi. Nec displicet etiam *Jovis* ob codd. fidem. Nam eodem modo 'vovere ædem Jovis' et 'Jovi' dici posse puto, quo 'dedicare ædem Jovis' et 'Jovi.' Vide ad v. 23. § 7.

CAP. VII. § 2 *Et P. Ælius Pætus*] Pall. utrique appellatur *Caius*. Gebh. Similiter Lov. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Sed *P. ALLIVS*, vel *ÆLIVS* vocatur in Fastis Capitol. Ceterum *et proconsul Ælius* est in Lov. 1. 6. et Voss. Vide ad xxviii. 16. § 14. *Et consul Ælius* Lov. 4. quod ex prænomine *Caius* corruptum esse, patet ex illis quæ notantur ad xxii. 14. § 13.

Senatum sine ullius nota legebant] Vet. lib. *legerunt*. Recte. Sequitur enim 'locarunt.' *Sigon.* Pall. et antiqua ed. *regebant*. Gebh. Similiter legunt Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. antiqq. usque ad Frob. qui a. 1535. *legebant* substituit. Vide ad Epit. Liv. lib. xviii. *Gerebant* corruptius, pro *regebant*, literis transpositis, est in Lov. 1. Vide ad xxvii. 40. § 2.

§ 3 *Portoria venalium Capuæ Puteolisque*] Legendum *venalicium Capuæ*, non *venalium*. Gelen. Vet. lib. *venalium*. *Sigon.* Similiter omnes mei. Vide Burm. de Vectig. c. 5. p. 55.

Item Castrorum portorium] Pall. et antiqua ed. *castrum portorium*. Gebh. Quæ aut quo loco castra illa, quæ Livii ætate oppidum erant, fuerint, non scio. Cluverius, Ortelius, et Cellarius tacent. *Sigon.* de Antiq. Jur. Ital. ii. 5. *Castrorum Portorium* inter colonias recenset, quasi hoc nomen oppidi fuerit. Sed ex præcedenti 'portoria,' et ex eo quod Livius dicit 'portorium fruendum locarunt,' nemo non intelligit, *portorium* non esse nomen loci. *Duker.* Quum Capua, Puteoli, Tifata fuerint in Campania, ibidem etiam 'Castra,' quorum portorium fruendum locatum est, quærenda existimo. An igitur intelligendum castellum, ad ostium Vulturni tempore belli Punici secundi munitum? de quo Livius xxv. 20. 'Ad Vulturni ostium, ubi nunc urbs est, castellum communitum.' Quemadmodum ibi Livius 'ubi nunc urbs est,' ita hic 'quo in loco nunc oppi-

dum est.' Eo nunc non colonia deducitur, sed trecenti coloni adscribuntur, anno demum seq. lex lata est, ut eo colonia deduceretur. Infra hoc lib. c. 29. Id quod tandem factum est triennio postea. Infra xxxiv. 45. Ceterum Buleng. de Vectig. c. 6. ex hoc loco docentem, fuisse portoria rerum venalium et castrorum, refellit Burm. de Vectig. c. 5. p. 51.

Is enim numerus finitus, &c. erat] Tò enim non conspicitur in Voss. Supra x. 39. 'Papirius, novo exercitu (ita decretum erat) scripto, Duroniam urbem expugnavit:' ubi etiam multi enim interponunt. Vide quæ ibi notantur. Verum uni hic cod. fidem habere temerarium foret.

§ 4 *A M. Porcio Lecca*] *Læca* ex vetustis argenteis nummis. *Sigonius*. Pall. utrique appellatur *P. Portius Lecca*. Gebh. *Lecca*, quod etiam servant Lov. 4. Harl. et Mead. utque, demum adparuit in Ascens. ed. 1513. Priores *Leca*, quomodo, vel *Læca*, est in reliquis scriptis, ut *Sigon.* recte restituit; quem etiam vide ad xxxiii. 42. § 1. *Corro*, pro *Læca*, est in Hearnii L. 1. Præterea Porcii prænomen *M.* unus servat Lov. 5. editis adsensus; reliqui omnes cum Hearnii L. 1. a *P. Porcio*, quod recepi: infra enim 'P. Porcius Læca' triumvir epulo, et mox prætor creatur xxxiii. 42. Pighius quidem duos Porcios Læcas, alterum 'Marci,' alterum 'Publii' prænomine vocatos, circa hæc tempora statuit, quorum Marcum a. 131iv. Publium a. 131v. tribunos plebis, ambos etiam antea quæstores fuisse putat. Attamen ipse ad a. 131. p. 225. notat, duos Porcios Læcas ejusdem temporis a Livio nominari, Marcum et Publium, eorum autem hunc tribunum plebis et prætorem recenseri. Verum 'P. Porcius Læca' non recensetur apud Livium tribunus plebis, nisi hic *P. Porcio*, pro *M. Porcio*, legamus.

Privatus urbem ingrediens] Cur *privatus* dicat, docet Gruchius c. 4. Refut. ad poster. Sigonii Disput. Duk.

Mille ducenta pondo argenti, triginta pondo ferme auri] Suspecti sunt mihi numeri. Fuerať multos annos cum Lentulo in Hispania, et multa fortiter ac feliciter gesserat: Lentulus autem in ærarium tulit 'argenti quadraginta quatuor millia pondo, auri duo millia quadringenta,' xxxi. 20. Confirmat suspicionem, quod a duobus libris apud Hearne abest mille. Duk. Hearnii est N. qui, ut et Lov. 4. et Mead. 2. omittunt τὸ mille. Sed L. et ducenta pondo legit Hearnii L. 1. mille et ducenta pondo Voss. et Lov. 6. a m. sec. Reliqui nihil mutant.

§ 5 C. *Bebius Pamphilus*] Cn. *Bæbius Pamphilus*, ut supra. Sigon. Vide ad xxxi. 49. § 12.

§ 6 *Supra sex millia et sexcentos milites amisit*] Circa millia Voss. a m. pr. supra millia a m. sec. simul cum Lov. 1. et 6. supra sex millia sexcentos Harl. Mox tanti ex eo bello, qui timeri Voss. tantu ex eo bello, quæ jam timeri Lov. 1.

§ 8 M. *Fulvium* et M. *Curium tribunos plebis*] M'. *Curium* lege ex Plutarcho in Quintio p. 369. τῶν δὲ περὶ Φούλβιον καὶ Μάνιον δημάρχων ἐνισταμένων. Quamquam vulgo mendose legitur Μάλλιον, pro Μάνιον, ut sæpe alias. *Manius* certe prænomen *Curii* familiarissimum est. Sigon. *Curio* 'Marci' prænomen tribuunt Hearnii L. 1. et omnes mei, nisi quod nullum ipsi det Lov. 4. Solent hæc prænomena passim a librariis commutari. Vide ad xxvii. 25. § 2. Adde quæ notantur ad xlv. 38. § 11. *Furius*, pro *Curius*, est in Hearnii L. 1. Deinde *tribunum plebis* Lov. 5. et ed. Camp. *Titum Romuleum plebis* Voss. et Lov. 1. et T. *Romuleum tribunos plebis*, duplici lectione juncta, Lov. 6. et Harl. Vide ad xxxi. 6. § 4.

§ 10 *Jam ædilitatem præturamque fastidiri*] Plutarchus Quintium ad consulatum pervenisse ait, non ædilitate solum et prætura, sed etiam tribunatu plebis omissis; neque intelligit, Quintium, quia patricius erat, tribunatum plebis ne petere quidem per leges potuisse. Propterea de eo nihil Livius: ille autem ita in Quinct. p. 369. τὰς δὲ μέσους καὶ συνέθεις τοῖς νέοις ἀρχὰς ὑπερβάντα, δημαρχίαν, καὶ στρατηγίαν, καὶ ἀγορανομίαν. Idem in Apophthegm. p. 197. Sigon. *Ædilitatem, præturam fastidiri* sine copula Mead. 1.

Transcendendo media] An medio? id est, eo quod medium est inter summa et ima. J. F. Gron. Huic conjecturæ favet Gaertn. *transcendendo medios* obferens, ubi ultima litera τοῦ *medios* repetita est ex prima vocis seq. Vide ad xxviii. 25. § 2. De ipsa locutione dictum est ad i. 53. § 3. Sed reliqui vulgatum tuentur. Vide ad xl. 49. § 1.

§ 11 *Res ex campestri certamine in senatum venit*] Pall. in senatum pervenit. Gebhard. Pariter Lov. 2. 4. 6. Harl. et Mead. 2. Verum 'in arbitrium senatus venire' dixit xxxiii. 34.

Quem sibi capere per leges liceret] Nondum latis legibus annalibus, quæ magistratus ordine geri jusserunt. Vide Gruch. de Comit. Rom. i. 3. Duk.

§ 12 *Sex. Ælius Patus*] Noris. ad Cenotaph. Pis. iii. 9. scribit, ex eo, quod in Fastis apud Gruter. ccxiii. anno 554. P. ALLIVS. PAETVS et anno 555. SEX. ALLIVS. PAETVS consules nominantur, ac deinde a. 559. SEX. AILIVS. PAETVS. CATVS. censor, inferri, hanc gentem prius *Alliam* nuncupatam, et Sextum hunc omnium primum *Ailium* appellatum fuisse. Quam recte id hinc inferatur, alii existimabunt. Mihi *Allius* vel fabri, vel illius qui lapidem descripsit, error esse videtur pro *Ailius*. Hoc ex eo conjici-

cio, quod in lapide, eo loco, quo nomina consulum anno 552. scripta fuerant, rupto, hæc supersunt L. N. LENTVLVS. P. AI. Nam hi sunt Cn. Cornelius L. F. L. N. Lentulus et P. Ælius Pætus, quos illius anni consules memorat Livius lib. xxx. capp. 40. et 44. Nec intelligo, quam rationem habeat, quod Sextum primum omnium 'Ailium' appellatum dicit. Nam quod idem, qui in anno 555. 'Allius,' deinde in an. 559.

Ailius' scribitur, id magis ad confirmandum, quod de vitio scripturæ in Fastis dixi, quam ad stabiliendam illius sententiam valere arbitror. Hoc quoque satis ambiguum et obscurum est, quod eos, qui 'Allii,' ac deinde 'Ailii,' ut ait, erant, postea 'Ælios' dictos fuisse, et Livium in fine lib. xxxi. et lib. xxxii. 'Sex. Ælium Catum' vocare dicit. Nam facile, qui hoc legit, credere potest, ei a Livio cognomen 'Cati' addi, quod nusquam in Livio legitur. Verum est, nomen Sexti, qui 'Catus' dictus fuit, in Livio non 'Allius,' nec 'Ailius,' sed 'Ælius' scribi, quod virum doctissimum dicere voluisse puto: sed nomen hujus gentis non hic demum, verum jam viii. 15. ix. 7. l. x. capp. 9. 23. et multis aliis locis ante hunc ita in Livio scriptum legitur. *Duk.* In eadem, in qua Norisius, opinione, gentem 'Æliam' primum 'Alliam,' et quidem ab alliorum cultu, adpellatam, id autem nomen postea tenniore pronuntiatione in *Ailiam*, ac deinde in *Æliam* mutatum esse, fuit etiam Pighius in *Annal.* ad a. 1511. p. 236. Similiter etiam sive Ursin. sive Patin. in numm. Famil. in gente Ælia, ubi etiam profertur nummus, in cujus altera parte legitur c. ALLI. in altera BALA. cui similem edidit Beger. in *Thes. Braud.* tom. ii. pag. 530. Utrum tamen ad gentem 'Alliam,' sive 'Æliam,' pertineat, obscurum puto. Certe plures 'Allieni' sive 'Allienii' memorantur

apud Glandorp. in *Onom.* et Pighium in *Ann.*

§ 13 *M. Porcius Cato*] Apud Ciceronem de Sen. c. 4. hic ipse Cato ait, consulibus Cethego Tuditanoque prætorem se factum, eumque gessisse magistratum, quo anno Livius eum quæstorem fuisse scribit xxix. 25. anno secundi belli Punici quintodecimo, ac hoc demum anno, qui tertius est belli Macedonici, prætorem factum. Porro postea in eodem dialogo c. 13. tanquam oblitus eorum quæ antea dixerat, Cato: 'Sodalitates autem' (inquit) 'me quæstore constitutæ sunt, sacris Idæis Magnæ Matris acceptis.' Constat autem ex eodem Livio xxix. 14. Idæam matrem snsceptam iisdem jam dictis consulibus, anno, inquam, quintodecimo secundi belli Punici. Ego priorem Ciceronis locum corruptum puto: quod ideo annotandum duximus, ne argutulus quispiam hunc ex illo emendare tentet. *Glarean.* Difficultati, a Glareano hic et ad xxix. 25. § 10. motæ circa dissensum Livii et Cic. in designando tempore et annis magistratum a Catone gestorum, diu viri docti satisfecerunt notis ad Cic. de Senect. c. 4.

C. Ælius] Vetus lectio *C. Helvius.* Gelen. Priscam lectionem servant plerique codd. at insuper prænomen *C.* omittunt Voss. Lov. 1. 6. et Mead. ambo. Prænomine nomini coalescente *Celius* est in Gaertn. Vide ad xxxviii. 35. § 2. *C. Helius* Hearnii L. 1. Sed *C. Helvius* vocatur Nepoti in vit. Cat. c. 1. 'Ædilis plebis factus est cum C. Helvio:' ubi Magius, vitiosis Livii exemplaribus ablatus, *C. Ælius* perperam substituere conabatur. Neque rectius ad eundem locum notavit Bosius, 'Helvius' cognomen esse gentis 'Ebutiæ,' gentem 'Helviam' et cognomen gentis 'Æbutiæ Helva' vel 'Elva' inperite confundens. Vide ad c. 26. § 2.

§ 14 *Et C. Cornelio Cethego*] *Cnæi*

prænomen ei tribuunt Lov. 2. 4. 5. Mead. 1. Gaertn. et edd. ante Aldum. Sed 'Caius' dicitur lib. xxxi. capp. 49. et 50. Et ita vocandum docet Sigon. hoc lib. c. 27. § 5.

§ 15 *Ser. Sulpicius et L. Galba pontifices*] Lege *Ser. et C. Sulpicii Galbæ pontifices*. Servius creatus pontifex fuerat a. CCCCLVII. Caius vero a. CCCCLVIII. *Sigon.* Recte ita emendat Sigonius e duobus locis Livii infra scriptis. Idem vir summus et merito in principibus eruditorum nostræ memoriæ numerandus Henr. Norisius Cenotaph. Pisan. II. 7. scribit se numquam legisse 'duos ejusdem familiæ' in idem collegium sacerdotum cooptatos, ac deinde, veterem hujus loci lectionem a Sigonio jure repudiatam referens, addit, certum esse 'L. Galbam' fuisse e gente Sulpicia, 'cui tantum Galbæ cognomen proprium fuerit.' Hæc ita scripta sunt, ut, quia antea dixerat, se numquam legisse, duos ejusdem familiæ in idem collegium cooptatos, satis appareat, eum existimasse, 'L. Galbam tantum' ex familia Galbarum gentis Sulpiciæ, 'Ser. Sulpicium' autem ex alia ejusdem gentis familia, quæ multæ erant, fuisse. Si ita sensit, accidit ei, quod sæpius mihi, quam illi. Nam certissimum est, utrumque horum ex eadem familia Galbarum gentis Sulpiciæ fuisse. Ita enim scribit Livius xxx. 26. in a. 101. 'In ejusdem' [Q. Fabii Maximi] 'locum pontifex Serv. Sulpicius Galba' inauguratus est. Et eodem lib. c. 39. 'L. Manlius Torquatus pontifex eo anno' [a. 101.] 'mortuus est: in locum ejus suffectus C. Sulpicius Galba.' Tres 'Sulpicios Galbas' circa hæc tempora memorat Livius: primum P. Sulpicium Galbam bis consulem xxv. 41. et lib. xxxi. capp. 4. 5. et a. 101. dictatorem xxx. 24. secundum Ser. Sulpicium Galbam ædilem curulem, legatum ad Attalum et pontificem. xxvii. 21. xxi. 11. xxx.

26. tertium C. Sulpicium Galbam pontificem xxx. 39. Ex his 'Servius' et 'Caius' hoc anno mortui sunt. 'Servium' Pighius ad a. 101. fratre 'Publii' vocat, ex conjectura opinor. *Duk.* Lectio vulgata merito Sigonio displicuit. Partim enim 'Lucii' prænomen in gente Sulpicia inusitatum fuit. Vide ad xl. 28. § 8. Partim lectio illa in nullo exstat codice. Prima etiam editionum, quæ eam exhibent, est Mogunt. antea edebatur *Ser. Sulpicius et Galba pontifices*: quod servant fere omnes codd. et mei, et Hearnii L. 1. et N. nisi quod *Furius Sulpicius et Galba* sit in Lov. 1. *Ser. Sulpicius et Galbæ* in Lov. 4. Sed verum recte Sigonius deprehendit. Sæpe librarii, ubi Livius duorum vel magistratuum vel sacerdotum aut prænomen aut nomina, quæ utrique eadem erant, numero plurali extulit, errant. Vide ad iv. 48. § 1. vi. 22. § 1. et xxv. 3. § 13. Ceterum recte Sigonius quidem duos Sulpicios Galbas hoc tempore pontifices fuisse docet, in edendo tamen anno, quo sacerdotium hoc adepti sunt gravissimum errorem commisit. In posterioribus Scholiis Sigonii edd. dicuntur anni cdlvii. et cdlviii. in iis quæ Sigonius enarravit, cdlvii. et cdlviii. ut hic edidimus. At veri anni fuerunt 101. et 102. nempe secundum rationes chronologicas, quas Sigonius in Livio sequi solitus est.

CAP. VIII. § 3 *Ne aut ipse provincia decederet*] Scribendum *retitusque aut ipse provincia decedere*. Gelen. Lectionem a Gelenio exactam perhibent quoque Pall. *utque aut ipse prov. dec. prius, aut veterem deduceret ex.* Antiq. ed. *neque aut ipse prov. dec. prius, aut veterem deduceret ex.* Gebh. Lectio, quæ Gelenio displicuit, et superest in Lov. 5. et Harl. primum adparuit in edd. Ascens. Antiquiores enim, quas vidi, legunt *neque aut ipse provincia decederet*: quod in nullo cod.

obvium fuit. Sed ut aut ipse provincia decederet legunt Voss. Lov. 1. 2. 4. et Mead. ambo: ut aut ipse prov. decederet Gaertn. uti ipse aut prov. decederet Lov. 6. uti aut ipse prov. decederet Hearnii L. 1. Mox aut veterem deduceret exerc. Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, Harl. et edd. antiqq. aut veterem ex. deducet Gaertn. aut veterem ex. deduceret Aldus: aut veterem ex. deducere primus substituit Frob. anno 1535.

§ 4 *Sortiti consules provincias. Ælio Italia*] Scribe *Sortitis consulibus prov., Ælio Italia, Quintio Mac. evenit.* Sic magis frequentat Noster. J. F. Gron. At vide quæ notantur ad III. 22. § 3. Gronovio nulli codd. adstantur.

§ 5 *Prætores, L. Cornelius Merula*] *Titus Cornelius* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. et Mead. 1. T. Cornelius Mead. 2. Harl. et Gaertn. Prænomen omittitur in Hearnii L. 1. At, Titi prænomen in gente Cornelia hoc tempore usurpatum fuisse, non notavi. Et cap. etiam præc. L. Cornelius vocatur, ubi quidem nonnulli codd. solito scribarum mendo *Lelius Cornelius*: verum ipse hic error L. Cornelius scribendum docet. Ceterum quum mox sequatur 'est sortitus,' vide num præstet 'Prætorum L. Cornelius Merula urbanam.' De locutione egimus ad XXII. 40. § 6. Error tum ortus erit, quod per compendium scriptum fuerat *Prætt.* Vide ad XXIV. 23. § 1. et mox hoc cap. ad § seq.

§ 6 *Præter consulares exercitus*] *Præter consularem exercitum* Voss. Lov. 5. 6. a m. pr. Mead. 2. Hearnii L. 1. et edd. ante Aldum. Uni quidem consulum, cui Italia obveniret, novus omnis exercitus decretus est: alter tamen in veteris supplementum magnum satis militum numerum scribere jussus est. Et hinc Livius etiam *consulares exercitus* dicere potuit. *Post consularem exercitum* Lov. 1. Paulo ante *Dilectus* Lov. 4. Mead.

1. et Gaertn. Vide ad XXXVII. 51. § 7.

Prætores quoque jussi scribere milites erant. Marcello in Siciliam] Sic jam ab Andrea. Sed filium orationis flagitat *Marcellus*: et mox *Cato in Sardiniam*, non *Catoni*. J. F. Gron. *Marcello et Catoni* constanter etiam omnes codd. quam tamen lectionem ferri non posse, Gronov. consentio. At propius est ut vitium non in his, sed in præcedentibus, quæramus, et cum Crevierio legamus *prætoribus quoque jussi scribere milites erant. Marcello in Siciliam. Jussi erant nempe consules.* Ita mutatio minima, aut potius nulla erit, et errori causam dederit compendium scribendi *prætt.* quod non *prætores*, sed *prætoribus*, erat reddendum. Vide ad § præc.

§ 7 *Quatuor millia peditum socium Latini nominis, et trecentos equites*] *Socium et Latini nominis* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. 2. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. *Moguntina* priores. Mox *ex eodem genere militum mille pedites* Lov. 1. 4. 5. Voss. et edd. ante Aldum: *ex eodem genere militum mille duo millia peditum* Hearnii L. 1. Tum CCC. equites, pro ducentis, Mead. 2.

§ 8 *Ita ut prætores ambo*] Pall. et antiqua ed. *ita ut hi prætores ambo.* Gebh. Pronomen, quod tuentur et codd. omnes, et edd. antiqq. demum exsulavit ab ed. Francof. a. 1578. Id jam recte Gronov. in contextum revocavit.

§ 9 *Terra marique Romanam rem juvare*] *Rem Romanam* Voss. Lov. 1. 2. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Mox τδ consules omittit Lov. 2.

§ 12 *Id gratum senatui esse*] *Membranæ, id gratum senatui fore.* Nempe crediderunt, pro accepto beneficio repræsentandam, non promittendam esse gratiam: itaque mutarunt, cum acciperent *gratum esse* pro 'placere,' 'voluptatem adferre.' At sensit auctor, ejus rei memorem fore senatum gratiis opere reque referendis. Per-

nde ut iv. 48. 'Suadendo, monendo, pollicendoque, gratum id singulis privatim, gratum universo senatui fore?' hoc est, et singulos Patres, et universum senatum gratiam relaturos. J. F. Gron. Vellem Gronov. addidisset, in quibus membranis *gratum senatui fore* reperisset, ut de meritis codicis constare posset. Mss. undecim mei (nam Lov. 3. ab hoc demum cap. incipit) et Hearnii L. 1. ac N. constanter esse; quod reduxi. Si enim auctor sensisset, quod Gronov. existimat, omnino dixisset *gratum senatum fore*. Verum *id gratum senatui erit* non aliter accipi potest, quam id senatui placebit, ipsi voluptatem adferet. Et eo sensu etiam locum Livii, quem laudavit, intelligendum contendo. Cic. ad Q. Fratr. iii. 1. § 4. 'Id mihi pergratum perque jucundum erit.' Paullo ante *classibus aliisque copiis* Lov. 3.

§ 13 *Auxilia nec ipsos missuros, &c. nec Attali auxilia retenturos*] Crevier. posterius illud *auxilia* omnino vacare, et videri e margine in contextum inrepsisse pronunciat. Superest tamen in omnibus scriptis et editis.

§ 14 *Et principium et finem in potestate ipsorum*] *In potestatem* Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. cum edd. Camp. Rom. 1472. Parm. Medioli. 1480. Ven. 1498. et aliis. Et eo ducunt reliqui Mss. Lov. 1. 3. et Voss. qui præferunt *et potestatem*. Certe nullus tuetur *in potestate*, quod demum etiam vidi in edd. Tarvisinis. Vide ad ii. 14. § 4.

§ 15 *Uti. Populo Romano gratum eum facturum et senatui, si Antiochus regno Attali*] Scribe et distingue sic *uti populum Romanum. Gratum eum facturum senatui, si regno, &c.* Gelen. Scripti et vet. edd. et senatui. Sustulit particulam Gelenius. Fortassis adv. Phil. communem hostem *utenti populo Romano gratum eum facturum et senatui*. Buslid. *futurum*: unde Rubenius, *Gratum ei futurum et senatui*. J. F. Gron. *Populo Romano* superest

in Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. et Mead. utroque: *populo*, omissa voce sequenti, in Lov. 6. Reliqui per compendium exhibent *po. Ro.* quomodo etiam legunt edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. quod qua ratione exponendum foret, nescientes librarii reddiderunt *populo Romano*, et retulerunt ad sequens 'Gratum;' quum reddendum esset *populum Romanum*, et ad præcedentia pertineret. Sæpissime eos ita lapsos esse, videbimus ad xxxix. 47. § 11. Deinde *futurum* etiam Voss. Lov. 1. 6. Hearnii L. 1. et duo codd. Crevierii. Solent hæc vocabula sæpe numero a librariis confundi. Vide ad ii. 1. § 4. viii. 3. § 1. ix. 5. § 11. c. 33. § 7. xxii. 39. § 7. xxxv. 39. § 3. xxxvi. 43. § 9. xxxvii. 5. § 1. Quum autem vocola *et*, quam Gelenius sustulit, in omnibus scriptis constanter exstet, non displicet Rubenii conjectura *Gratum ei*, nempe *populo Romano, futurum et senatui*. Minus certe a vulgato recedimus, si invitis codd. *eum* in *ei*, quam *uti* in *utenti* mutamus: *eum* non visebatur in Lov. 5. et edd. Camp. Rom. an. 1472. ac Parm. Deinde *si Antiochus regno* Lov. 1. Harl. et Gaertn. Sed recte Gelenius mediam vocem expunxit, quam non tantum nesciunt reliqui codd. sed etiam edd. Camp. et Rom. 1472.

CAP. IX. § 1 *Ut eos fere legerent, qui, &c.*] Tò *eos* non adparet in Voss. et Lov. 1. Et sane pronomen demonstrativum ante pronomen relativum sæpius omittitur. Vide ad xxiii. 15. § 4. hic tamen illud tuentur reliqui codd. omnesque excusi. Paullo ante *dilectu*, pro *delectu*, Lov. 1. 3. 4. et Voss. Vide ad xxxvii. 51. § 7.

Eorum procuratio Romæ retinuerunt] Comparet in Pall. *Romæ tenuerunt*. Gebh. Melius Oxoniensis et Voss. *Romæ tenuerunt*. Lib. xliv. c. 19. 'Et ne quid profectionem suam teneret.' Ita namque fuit in scripto, et habent antiquiores edd. ubi recen-

tissimæ *retineret*. Jam alibi par mendum notavimus. *J. F. Gron.* Lectionem veterum edd. servat Lovel. 5. Reliqui omnes, quos adhibui, cum Hearnii L. 1. et N. *tenuerunt*. Supra III. 29. 'Confestim se dictator magistratu abdicasset, ni comitia M. Volscii falsi testis tennissent.' cap. 70. 'Dissipasset hostes, ni suo proprio eum prælio equites exceptum aliquamdiu tenuissent.' VII. 8. 'Diu non perlitatum tenuerat dictatorem.' XXXVI. 43. 'Livium Deli per aliquot dies adversi venti tenuerunt:' ubi iterum *retinuerunt* perperam Voss. vide ibidem notata: XXXVII. 6. 'Ne teneret se obpugnatio Hypatæ.' c. 50. 'Si qua res eum teneret.' XXXIX. 4. 'Ubi a prima luce usque ad noctem diu anceps prælium tenuerit.' c. 41. 'Quem quatuor non minus menses quæstiones beneficii tenuerunt.' XL. 37. 'Dum consules novos delectus Romæ tenet.' XLI. 10. 'Ne quid se Romæ teneret, quo minus ab urbe exiret.' XLIV. 17. 'Latinas primo quoque tempore fieri placere, neque consulem, cui eundem in Macedoniam esset, teneri.' c. 27. 'Tenente ad Enipeum Perseo Romanos, ne urbibus sociis opitulari possent.' c. 30. 'Romans intra valium suos continuit, et illi eodem loco aciem instructam tenuerunt.'

§ 2 *De cælo tacta erant via publica Veiis, forum et ædes Jovis Lanuvii*] Vet. lib. *Lavinii*. Sigon. Ita etiam Voss. Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Solent hæ voces sæpissime confundi a scribis. Vide ad III. 29. § 6. Utra autem hic verior scriptura fuerit, incertum est. Præterea *De cælo tacta erat* Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Froben. a. 1535. Vulgato tuendo facit locus Livii XXVII. 11. 'In Albano monte tacta de cælo erant signum Jovis arborque,' &c. c. 37. 'Minturnis ædem Jovis et lucum Maricæ; item Atellis

murum et portam de cælo tacta.' Vide ad I. 31. § 7. Deinde *villa publica* ad oram Livii sui scribendum coniecit Cuper. Sed adversantur omnes Mss. Insuper *et ædis Jovis* Voss. Lov. 1. 3. 4. et Mead. 1. Vide ad IV. 25. § 3.

§ 3 *Terra Velitris triumjugerum spatio caverna ingenti desederat*] Pall. *duam jugerum*. Gebh. Similiter Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *duum* pro *duorum* etiam supra est III. 25. x. 5. et alibi. An tamen vera sit lectio, non constat. Præterea *caverna ingenti descenderat* scribarum errore, qui eodem modo variant apud Suet. in Cæs. c. 2. ut ibi Burn. monuit. Similiter commutantur 'considerere' et 'conscondere.' Vide ad XXXI. 26. § 2. 'Desidere' in hac re utitur etiam Cic. de Div. I. 35. 'Multis locis labes factæ sint, terræque desederint:' et c. 43. 'Delata etiam ad senatum labes agri Privernatis, quum ad infinitam altitudinem terra desedisset.' Eodem modo 'considerere' Liv. xxx. 2. 'Terra campestri agro in ingentem sinum consedit:' et c. 38. 'In Veliterno agro terra ingentibus cavernis consedit.'

Suessæ aruspices nunciabant] Reposui *Suessæ Auruncæ*. Gelen. *Suessæ nunciabant*, media voce exsulante, Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn. *Suessæ nunciatum* Harl. *Suessæ Aruncæ nunciabant* Lov. 4. et Mead. 2. *Suessæ aruspices nunciabant* Voss. Lov. 1. 5. 6. et Hearnii L. 1. quod recte Gelenius mutavit. Lectio hæc nata est ex interpolatione eorum, quibus displicebat *nunciabant* sine addito nomine poni; quod et aliis locis corruptendis causa exstitit. Vide Gronov. ad XXXII. 1. § 10. et XXXVIII. 1. § 4. Plura alia notantur ad XXXIV. 66. § 11.

Porcum humano capite] Nolim adfirmare nusquam alibi ita loqui Livium: sed certum est, eum plerumque his addere præpositionem *cum*, XXVII.

4. 'Tusculi agnum cum ubere lactenti natum.' Et, 'Tarquiniis porcum cum ore humano genitum.' Ibidem c. 11. 'Cum elephantii capite puerum natum.' xxx. 2. 'Equuleus Reate cum quinque pedibus natus.' Sic xxxi. 12. ter, xxxii. 1. bis, xxxii. 29. et alibi. Itaque non temere quis suspicetur, hic quoque scriptum fuisse *porcum cum humano capite*. Cur perire potuerit *cum*, apertum est. *Duk*. Simile exemplum, ubi *cum* vel *quum* eandem ob causam in multis Mss. intercidit, vide ad xxxii. 15. § 4.

§ 4 *Supplicatio unum diem habita*] *In unum diem* Lov. 2. 6. a m. sec. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Male. Vide ad x. 21. § 6. Mox *placatisque Deis* Lov. 3. 4. Voss. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad x. 40. § 13.

§ 5 *Cum C. Helvio prætore*] Prænomen omittunt omnes, præter Lov. 5. cum editis id servantem, codd. nostri, et Hearnii L. 1. quorum plerique etiam *Elbio*, pro *Helvio*, legunt.

§ 6 *Corecyram tenuit cum octo millibus peditum, equitibus quingentis*] *Ocingentis* legendum videtur pro *quingentis*, ex paullo ante c. 8. ordinatis copiis, quæ cum consule in Macedoniam mitterentur. *Glar*. Pall. et antiqua ed. *equitibus quingentis*. Gebh. Nec aliter ostentant omnes mei, Hearnii L. 1. N. et edd. usque ad Vascos. qui Glareani conjecturam primus recepit, quam posteriores omnes servarunt. Paulo ante *Brundisio* Lov. 4. et Mead. 1. Vide ad xlii. 17. § 2.

§ 8 *Utrum recto itinere per castra hostium viam facere conaretur*] Iterum cum Oxoniensi et Voss. malo *per castra hostium vim facere conaretur*. Etsi non ignorem summi poetæ Æn. ii. 494. 'Fit via vi,' idemque oportune alibi Livius. Lib. xxvii. c. 15. 'Veritus ne inter cunctationem suam consul aliquam vim faceret.' xxxvi. 16. 'Satis fidens, numquam ea vim

Romanum exercitum facturum.' J. F. Gron. *Vulgatum viam facere retinent* Lov. 6. a m. pr. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *vim facere* Lov. 1. 3. 4. 5. et Mead. 2. cum Crevierii Victor. *iter facere* Lov. 2. et 6. a m. sec. Utraque locutio 'facere viam' et 'facere vim' proba est, neque in alterutra est, quod quemquam obfendere possit. De priori vide ad xlii. 50. § 9. Posteriorem Livio ex codd. et edd. antiq. restituit Gronov. xxi. 32. 'Luce prima subiit tumulos ut ex aperto atque interdium vim per angustias facturum:' et xxxvii. 11. 'Unam viam salutis esse ratus, si vim facere per fauces portus posset.' Et solent etiam alibi hæ voces a librariis confundi. Vide ad iv. 51. § 4. v. 32. § 4. xxiv. 20. § 10. xxxvi. 16. § 3. Utraque etiam lectio defendi potest ex Plut. in Flaminio p. 370. Ἐγὼ προσβαλὼν ἀνὰ κράτος διὰ τῶν ἔκρων βιάσασθαι τὴν παράδοιν. Hæc omnia effecerunt, ut existimem legendum esse, *per castra hostium vi viam facere conaretur*. Præter Virgil. ejus locum laudavit Gronovius, ita etiam loquitur Livius iv. 38. 'Quacumque incedunt, vi viam faciunt.' Ut τὸ vi interceptum sit ab initio vocis seq. Eadem conjectura etiam Dukero in mentem venit. Paulo ante *consilium habuit* Lov. 1. *concilium habuit* Lov. 6. a m. sec. et ita edidit Modius, quod recentiores servarunt usque ad Gronov. qui recte *consilium* legendum monuit ad xlii. 2. § 5. et etiam edi curavit.

§ 9 *Per Dassaretios potius Lyncumque*] Quidam, ut antea etiam ad xxxi. 33. § 6. admonuimus, *Lingum* restituerunt, cum Sabellico *Lychnidum* alibi (ad xxvii. 32. § 9.) restitutum nec mihi hoc loco displicet. *Lingum* postea (xxxii. 13.) Livius montem facit. *Glar*. *Per Dassaritios potius Lyncumque*, ut ostendi ad xxxi. 33. § 6. ex Plutarcho et vet. lib. *Signon*. Pall. *Luncumque*. Antiq. ed. *Lyncum-*

que. Gebhard. *Lucum Hearnii* L. 1. *lucumque* Voss. Lov. 2. 3. 6. et Harl. *Lūcumque* Mead. ambo. *Luncunque* Lov. 4. *Lyciumque* Lov. 1. *Lyncumque* Lov. 5. *Lycumque* Gaertn. *Lychnidumque* etiam emendandum censet Palmer. in Græc. Ant. 1. 35. p. 194.

§ 10 *Misso e manibus hoste*] *Emisso* Lov. 2. Ita Livium locutum esse, vidimus ad XXII. 3. § 10. Livium etiam verbis cum præpositione *e* compositis eandem præpositionem in regimine addidisse, videbimus ad XXXVII. 30. § 9. Unum tamen testimonium nunc audire nimis temerarium fore videtur: præsertim quum et alterum probum et Livio usitatum sit. Ut enim hic ‘mittere e manu,’ ita ‘mittere ex animo’ xxx. 3. ‘Ne Syphacis quidem reconciliandi curam ex animo miserat:’ ubi vide.

Si, quod antea fecerat, solitudinibus silvisque se tutari] Pall. *sicut antea fecerat, sol. silvisque tutari*. Gebh. *Sicut antea fecerat* etiam Lov. 1. 4. et Mead. 2.

§ 11 *Quam, quomodo id fieret, expediebat*] Pall. *sed magis fieri id placebat, quam, quomodo fieret, satis expediebat*. Gebh. Tolle *quod id*, quod nec priscæ edd. agnoscunt. Dein scribe *expediebatur*, vel *expediebant*. J. F. Gron. Omnia hæc verba perperam omittuntur in Voss. et Lov. 1. Pronomen *id*, quod Gronov. expunxit, in nullo adparet Msto meo. Idem etiam ignorat Hearnii L. 1. Ex edd. vero *id* prima exhibuit Froben. 1535. Eadem etiam ed. consentiente Hearnii N. admisit *expediebant*, quod Vascos. iterum mutavit. *Expediebatur*, alteram Gronovii conjecturam, Clericus recepit, non monito lectore, quod se tamen facturum promiserat. Interim codd. omnes servant *expediebat*, quod etiam revocavi, quum verum videatur. Referendum enim est ad solum Quinctium consulem, eodem modo ut præcedentia ‘timuisset’ et ‘recessisset.’

CAP. X. § 1 *Dies quadraginta, &c. sedentes, &c. absumserant*] Hæc veterum est edd. lectio; quæ etiam exstat in Lov. 5. et Mead. 1. quum autem Ven. 1498. *absumserat* operarum errore exhibuisset, postea *sedens absumserat* emendarunt Mogunt. quod Ald. ejusque traduces servarunt; donec Froben. daret *Diesque quadraginta, &c. sedentes, &c. absumserant*. Idem præferunt etiam Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Gronovius deinde copulam recidit, quod etiam præferendum videtur: ita tamen ut hic sensus incipiatur. Quare hic potius novi capitis initium statuendum censui, quemadmodum Crevierium etiam fecisse video.

§ 2 *Habitoque concilio delecti*] Ita primum Froben. 1535. edidit. Priores præferunt *habitoque consilio*, probantibus Lov. 5. et 6. idque verius videtur. Indicat enim Livius Philippum duces suos convocasse, et cum iis consultasse, quinam de pace cum Romanis tentanda mitterentur. Hos autem regum *consilium* vocari, docuit Gronov. ad XLIV. 2. § 5. Eam itaque lectionem revocavi.

Pausanias et Hypselus ex Alexandri Magnetis equitibus] Vetus lectio *Pausanias prætor et Alexander magister equitum*. Sic enim reddit Strategum et Hipparchum. Gelenius. Corruptus locus, quem utcumque constituit Gelenius. Pal. 1. *ad eam rem agendam Pausali. Hii populus Ro. ex Alexander* (ad marginem al’ *ex Alexandri*) *magnis equitibus*. Posterior, *ad eam rem agendam: hi populus Romanus ex Alexandri magnis equitibus*. Antiqua ed. *Pausanias et Hypsellus ex Alexandri magni equitibus*. Gebh. Similes et corruptiores adhuc lectiones, quas recenseri nihil adinet, in codd. meis, et Hearnii L. 1. restant, ex quibus tamen nihil aliud colligas, quam Gelenium veram Livii manum restituisse. Mox in angustissimus *ripas* Gaertn. ex interpretis glossa.

§ 3 *Ceterorum æquo arbitrio aestimatio fieret*] *Ceterorumque* Gaertn. *ceterarum* Lovel. 6. *Præcesserat nempe 'res, quæ comparerent.'* Sed vide ad h. l. c. 29. § 5.

§ 4 *Aliam aliarum civitatum*] In prioribus Livii libris ex fidissimis Mss. edidimus semper *civitatum*. Et ita in libro xxxiii. ex unico et optimo cod. exhibet Mogunt. ed. non semel; similiter etiam passim est in primis edd. ultimorum quinque Livii librorum, qui et ipsi ope unici Msti servati sunt. Vide ad xxxiii. 20. § 11. et xli. 22. § 7. Licet igitur in hac parte operis Liviani membranæ et pleræque edd. ubique *civitatum* legant, attamen ibi quoque *civitatum* dedi, ut Livius sibi constaret. In eo mihi prævit ed. Mediol. 1480.

§ 5 *Arbitrio, quo vellent, populorum*] *Lege quorum vellent.* J. F. Gron. Quo fortassis defendi potest quibusdam locis, in quibus pronomina non dissimili ratione ponuntur. Liv. xxxi. 29. 'Prætor Romanus conventus agit, eo imperio evocati conveniunt.' Ibid. c. 36. 'Ante prima signa locatis elephantis, quo auxilio tum primum Romani usi sunt.' Cicero de Off. i. 45. 'Ea Posidonius collegit permulta.' In his pronomina etiam secundo casu efferri possunt. Duk. Gronovii conjectura placuit etiam Crevierio. Vide tamen an vulgatum defendi possit hoc colore, quod pronomen relativum sæpe casu respondet voci, vel præcedenti, vel sequenti, licet oratio requirat ut alio ponatur. Ita iv. 39. 'Quibus poterat sauciis secum ductis.' i. 29. 'Raptim, quibus quisque poterat elatis:' pro quos, et quæ. Simile quid accidit etiam nominibus substantivis, ut videbimus ad xl. 20. § 3. Certe probare nequeo facinus andax Clerici, qui Gronovii conjecturam in contextum recepit; idque, contra fidem datam, non monito lectore.

§ 6 *Nihil ad id quidem arbitrio aut*

judice opus esse] An non potius arbitro? J. F. Gron. Mei nihil mutant. Sed ita est in Hearnii L. 1. cujus fide id recepi. Mox qui primo arma intulisset, pro prior, Voss.

Nec Philippum ab ullis bello lacessitum, priorem] *Lege cum vet. libris, lacessitum, ipsum priorem.* Non otiosum est, quod omittitur vulgo, pronomen. Vide ad xxii. 25. Memineris etiam τὸ nec sensu dividere in 'et non:' ut crebro poetæ. Sensus enim, cui etiam non apparere, Philippum non ab ullo, vel a nemine, &c. J. F. Gron. Pronomen ipsum, a Gronov. additum, superest etiam in Voss. Lov. i. 3. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Id primus Frob. 1535. omisit. Recte etiam Gronov. monet, nec dissolvendum esse in 'et non;' ut sit, et Philippum non bello ab ullis lacessitum. Ita vii. 9. 'Neque inventis in agro hostibus, Ferentinum urbem eorum vi cepissent:' pro 'et cepissent, non inventis.' l. xxxviii. c. 25. 'Nec ullo Gallorum ibi viso, regressus in castra esset:' pro 'et regressus esset, non ullo, vel nullo Gallorum.' xlv. 8. 'Nec interrogatus, nec accusatus quum responderet:' pro 'et interrogatus et accusatus quum non responderet.' Alia exempla vide ad iv. 29. § 6. xxviii. 41. § 8. Adde Glarean. ad Liv. vi. 1. § 12. Gronov. in pr. ed. nott. ad xxxviii. 17. et Burm. ad Grat. Cyn. vs. 507. et Nemes. Cyn. vs. 258. Neque id tantum in vocula nec, sed in aliis etiam negationibus, ut 'nemo,' 'nullus,' 'negare,' ac similibus obtinere, videbimus ad xlii. 36. § 6.

§ 7 *Thessalos primos omnium nominavit consul*] Nihil amicitiae Romanorum cum Thessalis hactenus exhibuit Livius: nisi quis ob oppida quædam in Thessalia, quæ vel Aminander, vel Ætoli suæ ditionis esse contendant, hos nominasse illorum nomine consulem Romanum putet. Glar. Vet. lib. Thessalonicum primam omnium. Sigon.

Thessa primam Lovel. 1. et ita etiam Voss. a m. sec. quum antea scriptum fuisset *Thessam primam*: sed *Thessalos primum* Lov. 2. et Gaertn. *Thessalos primam* Lovel. 3. *Thessaliam primam* Lov. 6. Vulgatum verum est. Vide ad lib. xxxiv. c. 14. § 6.

[*Adeo accensus indignatione est rex*] Ita primus edidit Aldus, consentientibus omnibus Mss., nisi quod *incensus* sit in Lov. 5. quemadmodum legerunt Aldo antiquiores excusi. Solent ita variare librarii. Vide ad ix. 28. § 5. Tum *accensus . . . tione*, vacuo spatio relicto, Lov. 3. Tota vox *indignatione* abest a Gaertn. *indignatione* accensus est alio ordine legit Lov. 6. Mox *imperaret T. Quintius* Lov. 1. 6. et Voss. *imperare T. Quintius* Lov. 3.

§ 8 *Quia dirempti medio amne fuerant*] *Direpti* Voss. Lov. 1. Harl. et Gaertn. Vide ad xxxvii. 32. § 7. *Directi* Lov. 3. Vide ad ix. 8. § 12. Adde ad xxiv. 49. § 6. Præterea *medio anni* Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. quorum fide id recepi. Ita enim extulit etiam Livius xxi. 5. § 15. c. 27. § 3. xxiii. 17. § 10. c. 19. § 9. xxviii. 33. § 1. ubi etiam vide. Id etiam codicum ope restitui Livio xxiii. 14. § 13. et xxv. 32. § 9. Plura similia nomina, casum sextum eodem modo formantia, vide ad xxviii. 45. § 11.

§ 9 *Postero die per excursiones ab stationibus*] *Postremo die* Voss. et Lov. 1. Vide ad ix. 7. § 11. Deinde *per excursiones* Lov. 2. Sed vox *excursio* apud Liv. passim obcurrit; eamque reliqui Mss. etiam hic defendunt: at *excursatio* me alibi apud eum invenire non memini. Vulgo pro hac voce laudatur Val. Max. ii. 3. 3. Verum ei controversiam movent Mss. Nam *excursatibus*, pro *excursionibus*, ibi præfert cod. Traject. alter: quomodo etiam Gronov. scribendum conjicit in pr. ed. nott. Livii ad xxxviii. 23. quum in cod. Andino *excusatibus*

reperisset. Unus etiam eorum, quos viri docti consuluerunt, *excursionibus*, plures vero *excursionibus*. Vide ibidem Torren. Præterea in *faucibus* Lov. 1. in *stationibus* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. et Gaertn. Mox *rd sunt* deest in Lov. 1. *commissa sunt prælia* exhibent Lov. 5. et edd. ante Froben. 1535. Insuper § seq. *aviditate accensa certamini*, pro *accensi*, Harl.

§ 11 *Genus armorum erat ad amplum prælium gerendum: contra illis loca*] Scripsimus *genus armorum erat aptum urgendis regiis: pro hoste loca*. Ceterum quia duarum vocum, scilicet *urgendis regiis*, loco vestigia magis literarum, quam literæ apparebant in exemplari vetusto, veriti ne quantum ad eas voces attinet, non satis assecuti simus germanam lectionem, asteriscum apposuimus. Inspiciat locum, cui scripti codicis copia dabitur. Alterum exemplar (nam duobus usi sumus) hic nihil adjovit, quod in eo primus et secundus libri atque initium tertii desiderarentur. *Gelen*. In veteribus libris aliquot, *aptum prælium jungendis*: in aliis *prælium gerendum*: ego *aptum prælium gerentibus*. Nam duas illas voces *urgendis regiis*, quas intulit Gelenius, ne ipse quidem certas habet, verum asterisco notandum locum censet. *Sigon*. Quam potuit sanare, sategit, hunc locum, Gelenius. Luxatissimus est in Pal. 1. *Pro hiis ordo, et militaris disciplina, et genus armorum erat amplum*. *Carior hiis robusta loca*. Neque melius sperandum a posteriore, *Pro his ordo, et militaris disciplina, et genus armorum erat amplum*: (al' ad *prælium* habet in ora) *vigendis*. *Carior his robusta loca*. Vetus ed. et *genus armorum erat ad amplum prælium gerendum: contra illis robusta loca*. Gebh. Utcumque Gelenius modeste de hac correctione loquatur, nihil tamen hic alienum puto. Certe Sigonianum commentum, *genus armorum erat aptum prælium gerentibus*, (sine contumelia tanti viri dictum

volo) hieme, non modo Gallica, sed etiam Sarmatica, frigidius iudico. Hoc satis notum est, credo, non inapte fuisse unquam armatos Romanos ad prælium gerendum: ad hoc genus certaminis aliquid ipsis commodi fuisse in armatu suo explicandum erat. Olim vulgo *ad amplum prælium gerendum: contra illis loca*. Barbarinus, *erat amplum jungendis carior his robusta loca*. Pet. *amplum coingendis cariores his robusta loca*. Voss. *erat ad prælium cariora his robusta loca*. Ubi licet corruptissimis in verbis satis apparent vestigia Gelenianæ lectionis. Si quid ei addendum, forte est *erat urgendo cominus*. Ex *cominus* factum facile *cariora his*: scimusque, quoties ad manum ventum esset, iis ipsis, quæ recenset Livius, ordine, et disciplina, et genere armorum omnibus nationibus Romanos præstitisse. Infra c. 17. 'Sed ad loca angusta, haud late patente intervallo muri, genus armorum pugnaeque hosti aptius erat.' J. F. Gron. Varia lectionum monstra exstant in Mss. quos ego et Hearnius adhibuimus. *Genus armorum erat ad prælium jungendis canora his robusta loca* Lov. 3. *genus armorum erat ad prælium in gerendis cariora hiis robusta loca* Hearnii L. 1. *genus nummorum erat amplum jungendis carior iis ro hoste loca* ejusdem N. *genus armorum erat amplum uigendis carior hiis ro hoste* Lov. 4. *genus armorum erat amplum vigendis carior hiis id hoste loca* Mead. 1. in contextu: *erat ad prælium cariora pro hoste loca* in margine: *genus armorum erat ad prælium contra pro hoste loca* Mead. 2. *genus armorum erat ad prælium iugendis cariora loca* Gaertn. g. a. *erat ad prælium cariora his loca* Lov. 6. g. a. *erat ad, pluriū cariora hiis ro hosta loca* Lov. 1. g. a. *erat ad prælium cariora his ro hosta loca* Excerpta Voss. apud me: g. a. *erat ad prælium canora pro hoste loca* Lov. 2. g. a. *erat ad prælium: contra pro hoste loca* Harl. Variant

etiam edd. g. a. *erat ad amplum prælium gerendum cariora illis rohostea loca* Rom. 1472. et Parm. g. a. *erat ad amplum prælium gerendum contra illis robusta loca* Camp. et Lov. 5. Lectio quam notis suis in capite adposuit Gelenius, exstat in reliquis. Conjecturam Gronovii probat Crevierius, emendationem Gelenii Jac. Perizonius, qui *τοῖς urguendis regiis* inlustrandis margini adscripsit locum Livii h. lib. c. 12. 'Ab hoste, et a fronte et ab tergo urgente, circumventi sunt.' At *τοῖς pro hoste* Liv. l. xxxix. cap. 30. 'In eo tumultuario certamine et loca sua et genus pugnae pro hoste fuere:' et XLIV. 38. 'Recognoscat, agedum, mecum, si videtur, quam multa pro hoste, et adversus nos fuerint.' Mox *prope* abest a Lov. 1. 6. et Voss. Sed vide ad xxxviii. 45. § 3.

§ 12 *Quum etiam, ut in prælio justo, aliquot cecidissent*] *Aliqui cecidissent* Lov. 1. 3. 5. 6. et Voss. sollemni scribarum aberratione. Vide ad vi. 24. § 2. Tum hoc lib. cap. seq. § 3. c. 35. § 2. xxxiv. 26. § 13. xxxv. 40. § 4. xxxvi. 12. § 6. xxxvii. 38. § 4. c. 44. § 2. xxxviii. 18. § 6. Epit. Liv. l. lx. Adde Oudendorp. ad Front. i. 1. 10.

CAP. XI. § 1 *Quum in hoc statu res esset*] Pall. *in hoc statu rex esset*. Gebh. Ita et Lov. 4. Vide ad xxxvi. 9. § 9. *Res essent* Gaertn. Ceterum ex illis quæ Gronov. ad iii. 68. § 3. et variis aliis locis notavit, videri posset præpositionem *in* delendam esse. Verum quum omnes codd. in eam conservandam conspirent, nihil etiam mutandum puto. Vide quæ notantur ad xxxv. 8. § 2. Ex illis autem exemplis, quæ ibi a me, et a Gronov. d. lib. iii. laudata sunt, patet Livium sæpius quidem *res essent* hoc sensu dixisse, interdum tamen etiam *res esset*. Quare unum cod. non audiendum arbitror. Mox *Arapo* Lov. 1. *Caropo* Lov. 3. 5. et Gaertn. *Charopo* Lov.

5. quomodo, vel sine diphthongo *Charopo*, præferunt edd. usque ad Ascens. qui *Charopo* dedit in margine a. 1513. idque mox Moguntini in contextum admiserunt.

§ 2 *Qui regis tunc oneratus castris erat*] Pal. 1. *qui regis tunc oneratur castris*: ad marginem *qui regis tunc ornatur castris*: ut etiam præfert Pal. posterior. Gebh. *Regis* Voss. Lov. 1. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad c. 6. § 6. Deinde *ornatus castris* Lov. 1. 3. 6. et Voss. Solent hæ voces in Mss. commutari. Vide ad x. 14. § 12. xxxi. 43. § 2. xxxvii. 50. § 5. Adde N. Heins. ad Cland. Cons. Hon. iv. 591. Burm. ad Petron. c. 55. p. 272. et viros doctos ad Curtii vi. 6. § 7. *Oneratur castris*, τῷ ἐrat omisso, Lov. 4. Harl. et Mead. 2. Illud *erat* deest etiam in Lov. 1. 2. 3. et Gaertn. Verum quid est 'saltus oneratus' aut 'ornatus castris?' vel quis umquam ita locutus est? Non displicet quod Dukerus sibi in mentem venisse dixit, *occupatus castris erat*. Mox etiam ait exulat a Voss. Lov. 1. 4. 5. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. ait *armamentum pascere*, vocabulo transposito, Lov. 2. et 6.

Omnes montium eorum anfractus callesque nosse] Pall. uterque *confractus*. Gebh. Similiter errarunt Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. et Mead. ambo.

§ 3 *Si secum aliquot mittere velit*] Pall. cum antiq. ed. *aliquos mittere*. Gebh. *Aliquot* primus Aldus dedit, probantibus Gaertn. et Hearnii L. 1. Sed omnes reliqui scripti, et excusi antiquiores *aliquos*, quod iterum Gronov. recepit.

Supra caput hostium deducturum] Scribo *educturum*. Est enim hoc nonnumquam in altum ducere: ut 'molem' vel 'turrim educere' dicimus. *J. F. Gronovius*. Silius x. 561. 'Sublimem eduxere pyram, mollesque virenti Stramine composuere toros.' xv. 387. 'alta sepulcri Protinus exstruitur, cœloque educitur ara.' Et ita forte scri-

bendum conieci ii. 50. 'Eduxit via in editum leniter collem:' ubi vulgo editur *duxit*: unus vero cod. præfert *edixit*. Solent autem 'educere' et 'deducere' in Mss. commutari. Vide ad iii. 62. § 5. Si itaque ullum in membranarum præsidium foret, conjecturam hanc probare non dubitarem. Nunc vetantibus scriptis nihil muto. Paulo ante *nec difficili aditu*, pro *nec perdifficili*, Lov. 4. Male. Vide ad xl. 21. § 3.

§ 4 *Ita crederet, ut suæ potius omnia, quam illius, potestatis essent*] Obscurus est sensus, tametsi intelligitur. 'Suæ potestatis' ambiguitatem facit, sed ad Quintium referenda puto. *Glar.* Pall. et antiq. ed. *quam ullius potestatis essent*. Gebh. Non injuria Glareanus obscurum ait esse horum verborum sensum. Potest autem sensus non unus dari. Vel, huic homini ita fidat, ut ipsum potius in potestate suorum, quos cum illo erat missurus, habeat, quam suos ei secure committat, atque in potestatem dedat. Vel, quam mihi crederes, si ego me ducem fore promitterem, tam huic, licet, credas. Hoc videtur confirmare Plutarchus in Flaminio p. 370. γνώστην δὲ τῆς πίστεως παρέχοντο καὶ βεβαιωτὴν Χάρωπα τὸν Μαχάρταν. Parum enim certum notorem vademque dedisset suæ fidei pastor, qui ultro moneret, ne nimium illi fideretur. Is sensus videtur requirere, ut legamus, *ut si suæ*. Cicero ad Fam. xiii. 21. 'Mihi ita fideliter præsto fuit, ut si esset a me manumissus.' Nam quod Quinctius nihilominus eum vinctum tribunum tradidit, providentiam decuit ducis: non hoc prohibet tamen, quo minus suam pro illo fidem interposuerit Charops. Denique possunt et sic accipi, ut videatur Charops non quidem diffidentia, sed spe certa eventus, et voluntate pastoris, et quo major fides fieret Quinctio, ultro hominem offerre ad vincula et quamvis arctam custodiam, dum promissa præstaret. *J. F.*

Gron. Donjatius fatetur, Plutarchum quidem innuere, pastores fidei suæ vadem Charopem dedisse; aliud tamen Livium sensisse, ex verbis ejus constare putat. Velle enim, Charopis nomine Flaminino renunciatum esse, ut hinc pastori fideret, sed tamen rem totam ipse potius in potestate haberet, quam pastoris potestati committeret. Quod autem objiciat Gronov. Charopem parum certum futurum fuisse fidei pastoris illius adfirmatorem, si monuisset, ne ipsi nimium crederetur, ex eo nihil aliud sequi existimat, quam Charopem se prudenter in hac re gessisse, qui nec occasionem rei gerendæ, quæ se obferre videbatur, celatos voluerit Romanos, quibus favebat, nec tamen in re anticipiti fidem suam obstringere. Hæc ille. Cujus sententia probari posset, si Charops alium ad Quinctium nuncium misisset, quam eundem illum pastorem, cujus opere id clam monuisset. Verum quum unius tantum illius pastoris mentio fiat, per quem hæc Charops Quinctio 'renunciari jussit,' verisimile non videtur, pastorem illa verbis Charopis renunciando fidem suam apud Quinctium dubiam facere voluisse. Præferenda igitur videtur illa verborum expositio, quam ex Plutarcho eruit Gronov. cum quo propterea legendum puto *ut si suæ*, de quo vide ad xxii. 50. § 9. Præterea *ulius* Lov. 4. 5. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Froben. 1535. Vide ad xxv. 11. § 3.

§ 5 *Quum magis vellet credere, quam auderet, consul*] Ultima vox exsulat a Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. utroque, et Gaertn. Sed, eadem transposita, *Consul quum magis v. c. q. auderet* exhibet Harl. Mox *gaudio et metu* omnes mei præter unum Lov. 5.

§ 6 *Et ut averteret rem a suspitione*] Vocula et non adparet in Voss. et Lov. 1. Sed vide ad xli. 6. § 5. Tum *ab suspitione* Voss. et Lov. 2. ac 4.

Delph. et Var. Clas.

Mox τὰ succedentibusque integris in locum defessorum desunt in Lov. 1. Deinde deficit, pro destitit, Voss. et Lov. 1. quod ex glossa receptum est.

§ 7 *Quatuor millia, &c. tradidit*] Hoc sic Plutarch. in Quintio p. 370. ἐκπέμπει χίλιαρχον ἕνα, πεζοὺς ἔχοντα τετρακισχίλους, καὶ ἵππεῖς τριακοσίους. *Sigon. Tradidit* Lov. 2. et 3. Vide ad xxviii. 30. § 4. et mox hoc cap. § 9.

§ 8 *Ubi, ut polliceatur*] Scripti et editi veteres *polliceretur*. Quod cur mutarent, ratio non erat. Sed alia hic levicula corrigenda erant: nimirum *arbitrari possent*, et *interdiu cibi quietisque sumere tempus*: pro *posset* et *sumeret*. Denique iidem libri veteres *si fides exstaret, non exstet*. J. F. Gronov. Primus est Froben. qui a. 1535. *polliceatur* edidit: *polliceretur*, ut ante eum vulgabatur, servant Lov. 5. 6. et Crevierii Victor. *pollicetur* reliqui omnes codd. in quem errorem inciderunt librarii, quod, quum scriptum fuisset *pollic'etur*, compendiarie scripturæ notam non animadvertierint. Vide ad xl. 14. § 2. *Polliceatur* itaque, quod in nullo cod. occurrit, mutavi. In eo vero Gronovio adsentiri nequeo, quod *arbitrari possent* legat: *posset* enim omnes defendunt codd. et scripti et editi, idque ad tribunum militum referendum est, cui soli Quinctius jus dedit arbitrandi, utrum pugna cœpta esset, et ita jubendi, ut milites adtributi clamorem tollerent.

§ 9 *Nocte itinera fieri jubet*] Ultimam vocem expungendam Jac. Perizon. censuit in margine Livii, ut τὸ fieri pendeat ex præcedentibus 'Equites? quoad loca patiantur, ducere jubet.' Id tamen invitis libris, qui hic omnes vocem illam tinentur, non necessarium judico. Vide ad xxxi. 11. § 9. Contra 'sumere tempus,' ut Gronov. emendavit, pro *sumeret*, est in Lov. 2. 4. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. In his autem codd. ultima litera vocis *sumere* in-

Livius.

30 N

tercidere potuit ob primam sequentis. Vide ad xxiii. 8. § 9. vel in illis Mss. qui *sumeret* tuentur, ex ejus principio adscita esse. Vide ad xl. 7. § 8. Utrum vero, *sumeret* an *sumere*, legatur, non modo perinde est, quod ad sensum adtinet, verum ntrumvis etiam exemplis Livianis defendi potest. Vide ad xxix. 14. § 10. Quum ergo pro utraque lectione stent etiam codd. eligat quisque quod malit. Deinde si *fideles exstet* Voss. si *fidelis exstet* Lov. 1. 3. et 6. Reliqui mei si *fides exstet*, nisi quod Lov. 5. habeat si *fides exstaret*, quod etiam præferunt edd. ante Froben. cui a. 1535. *exstet* reponenti ob tot codicum consensum faveo. Mox vero edidi *tradit*, quia id jubent non tantum omnes codd. mei, et Hearnii L. 1. verum et veteres typis descripti ante Basil. 1539. quæ *tradidit* admisit. Vide paullo ante ad § 7.

§ 10 *His copiis ita dimissis, eo intentius Romanus undique instat capere stationes*] Pall. et antiq. edd. *undique instat capi stationes*. Gebhard. Omnes scripti et veteres cusi ante Moguntinum *instat capi stationes*. Vulgatæ architecti τὸ *Romanus* de milite acceperunt: at Livius, ut alibi, designat consulem: ille instat capi, id est urget milites, ut eorum opera capiantur stationes, et ex iis pellatur hostis. Notum est illud Afri in Andr. 1. 1. 119. 'Ego illud negare factum, ille instat factum.' Plautus Mercatore II. 1. 18. 'Instare factum Simia.' Hoc est, perstare, urgere dicendo et iterando, factum esse. Sic ille *instat capi*, perstat jubendo et adigendo militem, ut capiantur. J. F. Gronov. *Instat capi* etiam omnes Mss. quibus ntor. Verum τὸ *capere* non Mogunt. ed. sed quam Ascens. 1513. curavit, auctor exstitit. Recte autem Gronov. *Romanus* exponit 'consul Romanus.' Vide ad iv. 10. § 6.

CAP. XII. § 2 *Et virtute, et scientia, et armorum genere*] *Et genere armorum*

Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 3 *Loca, aut munimento, aut natura tuta*] *Et munimento et natura tuta* Lov. 5. et ed. Campani. Mox *provectos*, pro *proessos*, Gaertn.

§ 5 *Pars, quia magis locus fugæ deerat*] *Transpositæ particulæ*. Scribe, *pars magis, quia locus fugæ deerat, quam, &c.* Et hoc quoque Mureto visum. J. F. Gronov. Colum. 1. 3. 'Nec magis quia superbum videbatur, tantum loci detinere, quam quia flagitiosum,' &c. Nullus tamen meorum codd. a vulgato vocabulorum ordine discedit.

§ 6 *Si fugientes persecuti victores essent*] Clarius erit, si legas *fugientem*. J. F. Gron. Omnes mei vulgatum servant. Mox *equitem angustiae locorum, peditem, &c.* mediis omissis, Harl. Supra xxviii. 1. 'Impediebant autem et asperitates viarum, et angustiae saltibus crebris inclusæ.' XLIII. 21. 'Pauciores propter angustias viarum et asperitatem duxit.' XLIV. 5. 'Quos et ipsos locorum asperitas hostiliter vexavit.' Præterea *impedit* Lov. 1. *impedit* Gaertn.

§ 8 *Quum ex iniquitate locorum*] *Quum iniquitate locorum* Lov. 1. 3. 6. a m. pr. et Voss. Verba vero dein *quinque millium spatium progressus* librariorum socordia omittuntur in Voss. et Lov. 1.

§ 9 *Non plus duobus millibus hominum amissis*] Plutarchus sic in Quinct. p. 371. ἐπεσον δὲ δισχιλίων οὐ πλείους. Sigon. Mox in *unum quum convenissent* Lov. 2. 3. 5. Harl. et edd. ante Froben. 1535. Vide ad vi. 19. § 7.

§ 10 *Castra regia, etiam sine defensoribus difficili aditu*] Ant. Perizon. in margine Livii conjicit *difficiliu aditu*, quod etiam pro varia lectione ostentat margo ed. Basil. 1539. Ita 'vadum transitu facili' Val. Max. III. 2. 23. 'Spatium, quo scopulus et insula dividebatur, in vadum transitu facili redegit:' ubi alii vel fa-

cile, vel facilem legunt. 'Castra aditu difficili' eodem modo dicitur, quo 'virgo eximia forma' xxvi. 50. § 1. 'Adducitur ad eum adulta virgo, adeo eximia forma, ut,' &c. vide ad i. 9. § 11. 'saxum adscensu æquo;' vide ad v. 27. § 2. 'unus eximiis honoribus;' vide ad vi. 11. § 3. et similia passim.

CAP. XIII. § 2 *Rex primo die ad Castra Pyrrhi pervenit: locus, quem ita vocant, est in Triphylia terræ Melotidos*] Triphylia in Peloponneso est. 'Melotis' quæ sit regio, haud equidem me legisse memini. Vide num legendum est in *Tymphalia terræ Estiæotidis*. Et certe Ptolemæus 'Tymphaliam' hoc ponit itinere, Strabo autem vii. 326. 'Tymphæos.' Quamquam Plinius iv. 2. 'Tymphæos' Ætolis attribueri videtur, sed id nihil nos impedit, longe enim portendebantur Ætoli. 'Tricca' quoque ad idem facit, cujus paulo post mentio. Denique Quintius, qui Philippum regem sequitur, 'Eginium' venit postea, quod oppidum Strabo vii. 327. 'Tymphæis' attribuit. Hunc locum perpendendum lectori censeo. *Glar. Pyrrhi Castra* locum esse celeberrimum, non longe a Lacedæmone, constat inter omnes. Nam et ipse xxxv. 27. ita ait: 'Ο δὲ Φίλιππος τῇ μὲν πρώτῃ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὰς Ἀμύκλας· αἱ δ' Ἀμύκλαι καλούμεναι τόπος ἐστὶ τῆς Λακωνικῆς χώρας· ἀπέχει δὲ τῆς Λακεδαίμονος ὡς εἴκοσι στάδια· τῇ δ' ἐπιούσῃ πορθῶν ἤμα τὴν χώραν εἰς τὸν Πύρρου καλούμενον κατέβη χάρακα. Quæ cum ita sint, merito dubitari poterit, cur, cum de prælio ad fauces Epiri facto Livius scribat, primo die fugatum regem ad Castra Pyrrhi in Triphylia pervenisse, (est autem Pello-

ponnesi regio Triphylia,) postero autem in montes Epiri, Macedoniae Thessaliæque interjectos, dicat. Neque enim hac oratione quicquam esse potest absurdius. Difficilis et magna hæc quæstio est, nec, nisi hæc verba tollantur, explicari potest, 'Locus, quem ita vocant, est in Triphylia terræ Melotidis.' Cur autem indicenda censeam, est, quod ea ex albo, ut sæpe fit, in historiam conjecta ab inscio librario puto. Qui autem ea in albo libri notarat, id interpretandi causa fecerat. Loci autem, qui in Peloponneso est, splendor illum ipsum, Liviana verba non satis attendentem, decepit. Neque enim dubitandum est, quin ejus nominis locus alter in Epiro fuerit, in quo Pyrrhus regnavit, de quo hoc loco intelligendum sit. Nam de eo qui est ad Lacedæmonem, intelligi nullo modo potest. Accedit quod, si hæc verba Livii essent, lib. xxxv. ubi iterum Pyrrhi Castra nominat, non dixisset, 'quæ vocant,' cum satis hic locum esse hujus nominis docuisset. Puto præterea legendum in *montem Lyncon*. Nam Λύγκος oppidum est Epiri, auctore Stephano, quo nomine mons etiam forte præditus est. Veteres habent *Lyricon*. Sigon. Pall. *terra Melotidis*. Gebh. An *Molottidis*, aut *Molossidis*, ut vocat viii. 24. an potius *Elidis*, ubi Triphylia constituit Eustath. ad Dionys. vs. 409.? Minime. Nam in Epirotis res gesta. *Freinshem.* ad Curtii iv. 7. § 2. Sigonius hoc membrum [*in Triphylia terra Melotidis*] delet. Fortassis est *Stymphaliam inter et Elimiotidem*. Nam 'Elis' cum sua 'Triphylia' hinc longe. Livius xlv. 30. 'Quartam regionem Eordæi et Lyncestæ et Pelagones incolunt: juncta his Atintania, et Stymphalis, et Elimiotis.' Στυμφαλίας Γυρτώνην habet Ptolemæus iii. 13. Diodorus xx. 746. Polysperchonta, cum reduceret Herculem Alexandri filium, castra oppo-

sita Cassandro habuisse *περὶ τὴν καλουμένην Στυμφαλίαν*. J. F. Gronov. Freinshem. ad Curt. legit *Molottidis*, vel *Molossidis*; quia, ait, in Epirotis res gesta. Et ipsa ratio non patitur, 'Triphyliam,' quæ in Peloponneso erat, cum 'Molosside' Epiri jungi. Duk. Pall. codicum scripturam, a Gebhardo indicatam, Grut. in ultima ed. expressit: sed eam in nullo meorum inveni; *terræ* etiam legit Hearnii L. 1. quare priscam lectionem reduxi. Præterea *Thermolotidis* Gaertn. *Themolotidis* Lovel. 2. *Themolotidis* Harl. *terræ Molotidis* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 2. *terræ Melotidis* Lovel. 6. Donjatius, vestigiis Gronovii insistens, propius vulgatum legit *est in Stymphalia terra Elymiotidis*, atque addit, licet *Stymphalii* sæpe numero distinguantur ab *Elymiotis*, potuisse tamen *Stymphaliam* tamquam minorem illis adscribi quasi adpendicem. Ejus sententiam si quis probare malit, attamen legendum erit *terræ Elimiotidis*. Præterea Palmer. in Græc. Ant. II. 9. nullam hic *Stymphaliam*, vel *Stympthalitidem* fuisse contendit, sed loca scriptorum, qui ejus meminerunt, corrupta, et pro *Stymphalia* ac *Stymphalis* legendum esse *Stymphæa* ac *Stymphæis*; alio autem nomine etiam *Tymphæam* vocari. An igitur hic refingendum est in *Tymphæa*, vel est in *Stymphæa* *terræ Elimiotidis*. 'Terra Elimiotis,' ut 'terra Erythræa' xxxvi. 45.

Inde postero die ingenti itinere agminis (et metus urgebat) in montem Lincon perrexit Pall. et antiqua ed. *ingens iter*. Præterea Pall. *in montem Linco perrexit*. Antiq. ed. *in montem Lynchon*. Gebhard. *Lege die (ingens iter agminis, sed metus urgebat) in montem*. J. F. Gron. Conjecturam Gronovii in contextum recepi: nam *ingens iter agminis* legunt Voss. Lov. sex, Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. N. Crevierii Victor. et edd. Rom. princeps, Camp. et Rom. 1472. Pri-

ma autem litera vocalæ *sed*, vel, et etiam scribitur, *set*, quam pro *et* Gronov. reponebat, intercepta esse potuit a litera ultima vocis præced. Vide ad xxx. 3. § 7. Solent insuper *τὰ sed* atque *et* in Mss. sæpe commutari. Vide ad xxi. 26. § 6. Deinde *in monte Lirico* Voss. *in Linco* Lov. 1. *in montem Licido* Lov. 2. in contextu, *in montem Lyrico* in margine: *in monte Lineo* Lov. 3. *in montem Linco* Lov. 4. 6. et Mead. 2. *in montem Licycico* Harl. *in montem Lycico* Mead. 1. *in montem Licito* Gaertn. *in montem Lynchon* Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *in montem Lyncon* Hearnii L. 1. N. et plures ex edd. antiqq. *in montem Lingon* demum in ed. Mog. obcurrit. Insuper *pervenit*, pro *perrexit*, Lov. 2. in contextu. Mox autem in verbis seqq. vocem *montes* ignorant omnes codd. præter solum Lovel. 5. editis adsentientem. Crevierius existimat, et ipsam orationis structuram, numerorumque in eadem re varietatem, et nomen montis parum notum arguere depravatam hoc loco scripturam: ad quam corrigendam frustra sine libris adgrederetur.

§ 3 *Latus, quod vergit in Thessaliam, oriens spectat; septentrio a Macedonia objicitur*] Pal. 1. *sperat*: posterior *separat*. Gebh. Hoc genus loquendi me nusquam invenisse fateor. 'Regio spectat orientem,' et 'regio objicitur orienti' usitata sunt. Suspicionem loci corrupti probare potest, quod in quibusdam apud Hearnium est *septentrioni*. Duk. *Oriens separat* Voss. et Lov. 1. 3. ac 6. a m. pr. *oriens sperat* Lovel. 4. *orientis spectat* Gaertn. Tum *septentrio Macedoniae objicitur* Lov. 2. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *septentrioni Macedoniae objicitur* Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. Harl. Hearnii L. 1. et vett. edd. Vulgatum, quod in nullo cod. inveni, demum obviū fuit in ed. Frob. 1535. Si per codd. liceret, legerem *orientem spectat*, et *septentrioni a Macedonia objicitur*.

Quin et in verbis superioribus scribendum, sed timide, conjicio *in montem Pindum perrexit*. Certe in multis conveniunt descriptio hæc Livii, et illa Strab. ix. 434. Ἡ δὲ Πίνδος ὕψος μέγα, πρὸς ἄρκτον μὲν τὴν Μακεδονίαν, πρὸς ἑσπέραν δὲ Πεβραϊβοὺς μετανάστας ἀνθρώπους ἔχουσα, πρὸς δὲ μεσημβρίαν Δόλοπας· αὕτη δ' ἐστὶ τῆς Θετταλίας. Triccam Pindo vicinam fuisse, innuit Strabo ibid. p. 437. neque eam longe a monte, quem hic Livius describit, remotam fuisse, sequentia docent. Mox *Vestita frequentibus silvis juga summa campos*, &c. Lovel. 6. *Vestiti frequentibus silvis: super juga summa campos* Voss. *Vestiti frequentibus silvis: sub juga summa campos* Hearnii L. 1.

§ 4 *An reverti in Thessaliam posset*] Vox posset ineptam affert sententiam. Mallem præstaret. Nam cum esset scriptum *pst^{et}*, factum est ab inscio posset. Præstaret autem pro 'præstantius esset.' Sigon. Pro infulto Sigonii præstaret Pall. et antiq. ed. habent posset. Gebh. Ita [*præstaret*] quidem Sigonius de conjectura: nam vetus omnis lectio, *fluct. an. est, utr. prot. in regnum se reciperet, an reverti in Thessaliam posset*. Inepta, ut causatur ille, sententia. Nihil profecto minus: est enim hoc an reverti audeat, an commodè et sine magno periculo reverteretur. Neque enim poëtarum solum est, quod observavit Guilhelmus Canterus Nov. Lect. ii. 2. verbum *posse* venustatis magis, quam necessitatis causa aliis jungere: ut 'posse' aliquem 'facere' vel 'dicere,' pro fecisse, vel dixisse, usurpent. Noster XLIII. 10. 'Hic tam multiplex undique objectus terror effecit, ne sustinere primam procellam eruptionis Romani possent.' Potuissent utique, si ducem Romano nomine dignum habuissent, nisi incompositi, longo agmine effusi, infrequentes venissent: et erat omnis ille terror vanus adversus vere æsti-

mantes. Sed hoc vult dicere *ne sustinerent*. Infra hoc lib. c. 40. 'Concionem Argivorum postulabat rex, ut id sciri posset.' Id est, ut sciretur, cognosceretur. Sic Plautus: 'Possum ex te hodie scire?' J. F. Gron. Vide Barth. ad Calp. Ecl. iii. 41. Broekh. ad Tibull. i. 11. 31. ad Prop. i. 1. 15. Burm. ad Ovid. Her. xvii. 209. Phædr. i. 15. 6. et Snakenb. ad Curtii vii. 1. § 28.

§ 5 *Inclinavit sententia, suum in Thessaliam agmen dimitteret*] Quo suum? Forte, *citum in Thess. agmen dimittere, Triccamque*. J. F. Gron. Etsi, quia alibi in Livio legitur 'inclinat animus ut,' et 'inclinat sententia ut,' hic quoque videtur suppleri posse *ut*, quemadmodum quum 'moneo,' 'rogo,' 'peto,' 'suadeo,' et alia adjunctum habent subjunctivum omisso *ut*; tamen, quia nondum scio illius ellipsin etiam in hac phrasi usitatam esse, interim cum Gronovio sentiam, verbum melius in infinitivo poni. Livius xxviii. 25. 'Inclinavit sententia, quod tutius censebant, universos ire.' *Dimittere* quoque sine dubio verum est. Viri docti hunc errorem scribarum in compluribus locis Livii emendarunt: *suum* plane friget. Duk. Gronovianum *dimittere* non nihil juvant Voss. Lov. 1. 3. et Mead. ambo, *dimittere*, non *dimitteret*, legentes. Vide ad xxxvii. 49. § 1. At ejus loco *dimittere* legendum esse, inde constat, quod stativa in monte haberet, ex quo in Thessaliam erat descendendum. Solent autem passim 'dimittere' et 'dimittere' commutari a librariis. Vide ad vii. 23. § 6.

Trictam proximis limitibus petit] In Thessalia *Triccam*, non *Trictam*, reperio, etsi quidam *Triceam* scribunt. *Sabell. Tricphovamque* Hearnii L. 1. *Trictamque* Voss. et Lov. 3. *Tricamque* Lov. 6. Harl. et Mead. 1. *Tricam*, sine copula, Lov. 2. *Trictam* Lov. 5. cum pluribus edd. antiqq. *Triccam*

aliæ post Sabellicum. Sed τὸ quæ primus addidit Froben. a. 1535.

§ 6 *Dominis jus fiebat: cetera militis præda erat*] *Dominis jus fiebat*, id est, sinebat. Gaertn. Tum cetera militibus præda erat Lov. 6. Vide ad xxii. 8. § 7.

§ 7 *Quam quæ ab sociis patiebantur*] Supervacuum τὸ quæ, aut mutandum in tum. Nec fuit, inquit, reliqui quicquam, quod ab hoste possent pati crudelius, quam tum patiebantur a sociis. J. F. Gron. Facile adsentior summo Gronovio xxvi. 6. xxviii. 43. et xxxv. 1. pronomen relativum præcedente quam delenti. Hic dubito an retineri possit. Quod hic scriptum est, idem est ac si esset, 'nihil crudelius,' vel 'nihil ultra crudeliter' ab hoste pati potuerunt, 'quam quæ' ab sociis patiebantur. Hæc autem recte dici, ex aliis locis Livii patet ix. 5. 'Hæc frementibus hora fatalis ignominie advenit, omnia tristiora experiundo futura, quam quæ præceperant animis.' l. x. c. 13. 'Quia plus, quam quod lege finitum erat, agri possiderent.' ix. 1. 'Quid ultra fieri ad placandos Deos mitigandosque homines potuit, quam quod nos fecimus?' xxvi. 30. 'Quid ultra, quam quod fecerit, &c. facere hostiliter Marcellum potuisse?' xxviii. 39. 'Etsi nihil ultra malorum est P. C. quam quod passi sumus.' Adde xxiii. 7. xxvii. 36. xxix. 28. xxxi. 49. l. xxxii. capp. 2. 5. et xxxiv. 49. Nec tamen cum Tan. Fabro sentio, in Justino xxxiv. 4. pro eo quod ibi omnes libri habent, *non minori scelere, quam filium occidi jusserat, a filio interfectus est*, melius legi censi quam *quo filium o. j. Duk. Quamquam ab sociis* Lov. 2. *quam quod ab sociis* Lov. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *quam ab sociis*, ut Gronov. conjecit, Lov. 3.

§ 8 *Hæc etiam facienti Philippo acerba erant*] Pall. *fatente Philippo*. Gebh. Similiter Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 9 *Ita evastata sunt oppida*] Pall. *ita evasta oppida sunt*. Gebh. Nec aliter Voss. Lov. 1. 3. 4. Harl. et Mead. ambo. De hoc genere erroris vide ad x. 37. § 2. *Oppida sunt* etiam reliqui mei Lov. 2. 5. 6. et Gaertn. cum edd. vett. usque ad Froben. 1535.

Phacium, Iresia, Euhydrium, Eretria, Pala, Epharus] *Phacium* et *Pala* oppida uno fere loco leguntur pro *Philacium* credo et *Pella*: quamquam hæc conjectura est: adde quo plures *Philacem* debent. Tu vide igitur utra vera sit lectio. Ego enim utramque in medio relinquo. Illud non ignoro, *Philacen* in Emathia *Pellæ* proximam esse. *Sabell*. Quidam pro *Pachium* emendarunt *Phacium*. Sed in his nominibus non est ingens vis, quod pleraque ignobilia vel bello vel vetustate interiere. *Eretria* quidem in Phthiotide a Ptolemæo iii. 15. ponitur, de qua hic loqui enim puto. Est et in Eubœa satis celebris, at nihil ad hunc locum. *Phæræ* autem in Thessalia sunt, de quibus hic intelligitur, quamvis multæ alibi. *Sperchios* oppidum in Doride ait Plinius ix. 7. *Sperchiæ* ad sinum Maliacum. De *Macra*, quam *Comen* vocatam ait, nescio num quicquam apud authores reperias. Conqueritur etiam jure de his locis Sabellicus. *Glar*. *Phacum* Lov. 6. *Phatium* Lov. 2. *Phacani* Hearnii L. 1. *Pachium*, quod notis præscripsit Gla-rean. operarum errore vulgatur in edd. Ascensii 1513. et 1516. Sed *Phacium* etiam memoratur xxxvi. 13. De hoc oppido vide Cellar. Geogr. Ant. ii. 13. p. 680. Tum *Ire* Lov. 1. *Irestæ* Lovel. 6. *Yrresia* Hearnii L. 1. *Iresia* editiones vett. Hinc *Euchidrium* Vossian. Lov. 1. 3. 5. Hearnii N. et editiones usque ad Froben. 1531. *Euchidrum* Lov. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *Euhydrium* Mead. 1. *Eucridum* Lov. 2. *Eucrorum* Hearnii L. 1. Deinde *Eretrium* Lov. 1. *Ere*, *Tapala*, *Epharis* Hearnii L. 1. Ex duabus posterioribus vocibus *Pala*

Epharus, quomodo etiam est in Lov. 5. Mead. utroque, et Gaertn. unam fecit Frobenius, *Palæpharus* a. 1531. edens, cujus loco Paris. 1573. *Palaphatus* substitutum est, quod recentiores omnes servarunt. Sed *Palæpharus* legunt Lov. 1. 3. 4. *Palaphariis* Voss. *Palaforus* Hearnii L. 1. *Pharus*, prioribus syllabis omissis, Lovel. 2. At *Palæpharus* urbs nulla memoratur. Donjatus scribendum conjecit vel *Phæstus* vel *Pharsalus*. Earum *Phæstus* remotior est ab Eretia et Pheris, inter quas media memorantur, quam ut convenire possit; altera *Pharsalus* longius a vestigiis codd. recedit. Cum Ortelio igitur in Thesauro Geogr. in voce *Palæpharus* legendum censeo *Palæpharsalus*, cujus urbis Liv. etiam meminit XLIV. 1. De ea vide viros doctos ad Front. II. 3. § 22. et Cellar. Geogr. Ant. II. 13. p. 686. Ceterum antiquam scripturam *Palæpharus* reduxi.

Nec tempus erat, omissio incepto] In Voss. erat eo misso incepto. J. F. Gron. *Eo omissio incepto* in Lov. 3. *misso eo incepto* in Lov. 1. *Tà omissio incepto* desunt in Gaertn. Paulo ante *Phera* Voss. *Pheram* Lovel. 6. In verbis seqq. *Macedoniam transcendit*, omissa præpositione, Lov. 2. et Harl.

§ 10 *Circa Sperchias et Macran* (quam vocant) *Comen*] Mirum est, quanta sit in propriis nominibus variatio. Cujus rei pauca exempla subijciam. In exemplaribus quibusdam *Sperchias* pro *Partaias*; *Cynine* pro *Cumyne*; *Angea* pro *Angeia*; *Themna* pro *Theuma*; *Caluthana* pro *Celutana*; *Acharra* pro *Acharrea*; *Pheca* pro *Pe-recha*; *Lisine* pro *Licinas*; *Stimon* pro *Strimon*; *Cercetius* pro *Cercio*; *Egini-um* pro *Deginium*; *Phanoea* pro *Phanorhea*; *Japolis* pro *Jampholis*: nec, cum varia voce traduntur, quia non usque adeo celebrata sint nomina apud alios auctores, facile perspicere potest, utra verior sit lectio. Verum quia illa, quæ secundo loco referun-

tur, ex vetustiore sunt codice deprompta, idcirco vero proximiora habenda sunt. *Sabell*. Ad sinum Maliacum urbs est, quæ *Σπερχία* dicitur a Ptolemæo et Stephano. *Sigon*. *Circa Sparthias* Lov. 6. *circa Sparchias* Voss. et Lov. 1. ac 3. *circa Sparcias* Hearnii L. 1. *circa Perchias* ejusdem N. *circa Perthias* Lov. 2. *circa Parthias* Mead. ambo, et Gaertn. *circa Partheias* Harl. *circa Pthias* Lov. 4. *Σπερχέλα* Thessaliæ Phthiotidis urbem memorat Ptolem. III. 13. ex quo etiam patet non longe a fluvio *Σπερχέλου* ostio et Thebis Phthiotidis remotam fuisse. Eam tamen hic cum Sigonio intelligi non posse, recte Donjatus vidit; quia Ætoli demum, postquam proxima circa *Sperchias* et *Macran* *Comen* evastassent, in Thessaliam transgressi dicuntur. Existimat igitur Doujat. intelligi *Sperchion*, Doridis urbem, memoratam Plinio, IV. 7. ad quem locum Harduin. Doricam et Thessalicam urbem confudisse videtur. Contra Ortel. in Thes. Geogr. *Sperchias* et *Macran* *Comen* Macedoniæ loca, et quidem *Sperchias* circa Acum vel Aoum amnem credit. Verum cui persuadebit, Ætolos, audito prælio, quod circa Aoum factum erat, in Macedoniam prius profectos esse, et ita in Thessaliam transcendisse? Verisimilior est Doujatii sententia: eam tamen veram præstare nequeo. Deinde *Mactanē*, quam vocant, *Comen* Lov. 1. *Macramem*, q. v. *Comen* Lov. 2. *Mucram amnem* q. v. *Comen* Hearnii L. 1. *Macranem* q. v. *Comen* ejusdem N. *Macranē* q. v. *Comen* Mead. ambo. *Macranem* q. v. *Comen* Lov. 5. 6. et Gaertn. *Macranem* q. v. *Comen* Lov. 3. 4. *Macranem* q. v. *Comen* Voss. *Macran* q. v. *Coman* Harl. *Macranen*, vel *Macranem* q. v. *Comen* edd. antiqq. Primus deinde Frob. 1531. dedit *Macran* q. v. *Comen*.

Cymines et Angeas primo inpetu potiti sunt] Ita quidam emendarunt, cum

in vetustioribus codd. *Cymenes* esset ac *Augeias*: sed vix hæc apud authores reperias, aut saltem non obvia. 'Augeam' quidem in Chalcidica ponit Ptolemæus III. 13. nihil ad hunc locum: sicut hic paulo post 'Callitheras,' ille ibid. in Bisaltia ad Strymonem prope fluvium, æque nihil ad rem nostram. *Cypharam* autem credo Ptolemæo ibid. dici *Cyparam*. Sed commentarium non scribo: admoneamus obiter lectorem, ut his tantum det fidei, quantum merito dandum: hæc enim omnia emendare operosum videtur. *Glar*. *Cyminos* Gaertn. *Cymnes* Voss. Deinde *Angeras* Harl. *Angeias* Gaertn. *Anageias* Lov. 6. *Angeias* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Mead. ambo, Hearnii L. 1. N. et edd. antiqui. *Angeas*, quod nunc vulgo editur, sed in nullo apud me cod. est, primæ habuerunt edd. Tarvis. utraque, et plures Venet. *Augeias* Ascens. 1513. et aliæ in margine. Ceterum in terminationem hujus vocis as consentiunt omnes omnino scripti et editi. Vide igitur num *Cymines* et *Angeas* vel *Angeias* sint genitivi more Græcorum formati. Livium certe potiri aliquoties cum casu secundo construxisse, vidimus ad xxv. 14. § 5.

§ 11 *Callithera inde adgressi*] *Calitera* Lovel. 2. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *Callitera* Lov. 4. Καλλιτέρα urbs Bisaltiae memoratur Ptolem. III. 13. sed quam huc non pertinere recte judicant viri docti. Paulo ante a *Metrapoli* Hearnii L. 1.

§ 12 *Theuma inde et Calathana vicis expugnant*] *Teuma* Lov. 1. 3. 4. *Theumam* Hearnii L. 1. Deinde *Celathana* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Hearnii N. *Celectana* Gaertn. *Culana* Hearnii L. 1.

§ 13 *Achorras per deditionem receperunt*] Ita Gronov. 1665. edidit; incertum tamen, utrum dedita opera, an librariorum aberratione. Omnes enim priores habent *Acharras*, idque servant Voss. Lov. 4. 5. 6. et Mead.

2. Neque multum hinc abeunt alii. *Acharas* habent Lov. 1. 2. 3. Harl. Mead. 1. et Hearnii L. 1. *Atharas* Gaertn. *Achartas* Hearnii N. *Acharras* igitur, licet æque ignotum atque *Achorras*, ex Mstorum et edd. fide reposui, quod et Doujat. fecit. Præterea acceperunt Voss. et Lov. 1. 3. 6. Male: *recipere* enim pro 'capere,' 'accipere' Livio usurpari, videbimus ad xxxix. 23. § 11.

Xyniæ desertæ sunt] *Xynia*, inquit Stephanns, urbs Thessaliæ. *Sigon*. *Ryniæ* Voss. et Lov. 1. *Riniæ* Lov. 3. *Xiniæ* Lov. 6. *Ximiæ* Lov. 2. *Xime* Gaertn. Et ita iidem codd. § seq. iterum exhibent. Male. Vide ad xxxix. 26. § 2.

§ 14 *Quod Athamanum, quo tutior frumentatio esset, ducebatur*] Buslid. quod *Taumacum*. Unde Rubenius quod *Thaumacos*. Ego suspicabar *Ithomen*. Strabo IX. 637. Χαρίον ἰδρυμένον μεταξὺ τεσσάρων φρουρίων, Τρίκκης τε καὶ Μητροπόλεως καὶ Πελινναίου καὶ Γόμφων τῆς δὲ Μητροπολιτῶν ἐστὶ χώρας ἡ Ἰθώμη. J. F. Gron. Quod *Niatumacum* Lov. 6. quod *Athamañ* Lov. 5. quod *Athamanum* Mead. 1. quod *Athamatum* Harl. quod *Athamaticum* Hearnii L. 1. quod *Atheumacum* ejusdem N. quod *Atheumatum* Lov. 2. quod *Athau-macum* Lov. 3. 4. Mead. 2. et Gaertn. quod *Taumacum* Lov. 1. quod *Thaumacum* Voss. et Victor. apud Crevierium. Id Doujatio non displicebat, neque, licet Livius hoc lib. cap. 2. et xxxvi. 14. *Thamaci* numero plurali dixerit, mutandum opinatur in *Thaumacos*, quia mire variant hæc nomina oppidorum Græcorum; et modo plurali, modo singulari numero; interdum feminino, alias masculino, vel neutro genere efferuntur. Deinde suspicatur, retineri posse præsidium *Athamanum*, quod, quo tutior frumentatio esset, eo ducebatur, nempe ad oppidum *Xynias*. Tandem hanc iterum suspicionem rejecit, quia paullo post *Athamanum* ita Livius

meminit, ut neget quidem eos quivisse; sed, quid gesserint, non indicet. Verum non ea, qua par erat, cura ad Livium attendit, qui in principio cap. seq. late res ab Amyndanro Athamanum rege gestas describit. Mihi Rubenii conjectura *Thaumacos* non displicet: Gronoviana enim *Ithomen* longius a Mstorum et edd. vestigiis recedere videtur.

§ 15 *Cyphara inde Ætoli capiunt*] *Cyfera* Voss. *Cyphera* Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *Apheram* Lov. 6. Mox *Delopiæ* Hearnii L. 1. Tum *gesta sunt* Lov. 3. Tandem § seq. *quierunt*, per *quieverunt*, Harl. Vide ad xxxvii. 11. § 5.

CAP. XIV. § 1 *Oppidum protinus nomine Phecam*] Hoc oppidum libro priore c. 41. *Phecadum* nominavit. *Sigon*. *Phocam* Hearnii L. 1. *Perhetum* Lov. 2. *Perecam* Lov. 4. et Mead. 2. *Perhecam* Harl. *Pereccam* Gaertn. nomine per hæc amsitum Voss. et Lov. 1. Paulo ante *Amynder qui suo militi* Harl. Vide ad xxxvi. 33. § 5. Quia *Amynder suo militi* Lov. 5. et edd. ante Aldum.

§ 2 *Eodem metu perpulit ad deditionem*] Quum prius et primum omnino in illa expeditione oppidum, quod erat *Pheca*, vi fuerit captum, non metu deditum, haud aliter interpretari hæc queas, quam ejusdem rei, ne scil. itidem vi caperentur, metu ad deditionem redactos esse prædarios alterius oppidi. Verum durius hoc est, tum sine ulla prorsus necessitate sero positum, longeque nimis remotum ab eo, unde ortus esset ille 'idem metu,' si ista fuisset auctoris sententia. Sed et solet de 'eodem metu' loqui Livius, quando ii, de quibus proxime egit, deditionem fecere, quæ plerumque fit metu. Veluti xxxiii. 38. 'Deditio est facta. Idem metus tum incolentes alias Chersonesi urbes in deditionem dedit.' xliii. 19. 'Admoto exercitu omnes extemplo

dediderunt sese. Qua spe celeriore deditione erectus, postquam animadvertit, quantus agminis sui terror esset, undecim alia castella eodem metu' (quo scilicet priores ad se dedendos fuerant compulsi) 'in potestatem redigit.' xxxii. 13. 'Acharras per deditionem receperunt. Xyniæ simili metu a cultoribus desertæ sunt.' Hic vero nullus similis metus præcessit, quippe non metu dedito, sed vi capto priore oppido. Nec ea etiam res aut vis metum incussisse videtur illis, qui Gomphos tuebantur, quum aliquot dies summa vi restiterint, nec, nisi erectis jam ad mœnia scalis, sese dediderint. Quid plura? Legendum puto *eo demum metu*, hoc est, metu erectarum jam ad mœnia scararum, seu quem fecerant denique erectæ jam scalæ, ante quas erectas nulla alia res tantum illis metum incutere poterat, ut deditionem facerent. Medii vocabuli duæ posteriores literæ in membranis plerumque omitti, et transversa tantum virgula superius ducta notari solent, quæ oscitantiam librarii facile potuit fugisse. *Perizon*. Animadv. Hist. c. 2. p. 65. *Eodem* servant omnes mei. Conjecturam autem *Perizonii* referens Crevierius addit se etiam 1. 5. § 6. pro *eodem pervenit*, scribendum monuisse *eo demum pervenit*; ubi Lipsius et Gebh. una litera *m* facili errore in duas *in* divisa, malebant *eo dein pervenit*. At præferenda nunc est Crevier. sententia, quum plane, quemadmodum conjecit, invenerim in Flor. et Lov. 3. quorum consulendorum si antea copia facta fuisset, ita etiam edi curassem. Præterea *pepulit* Lov. 2. Sed vide ad lib. xxiv. c. 35. § 5. Paulo ante *tuentes urbem* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo: *continentes urbem* Gaertn.

§ 3 *Hæc deditio Gomphorum ingentem*] Pall. et antiq. ed. *Hæc traditio Gomphorum*. Gebh. Scripti omnes *Hæc traditio Gomphorum*. Quid opus

fuit mutare? Lib. xxxvii. c. 9. 'Legationes finitimas ab Eleunte, et Dardano, et Rhæteo, tradentes in fidem civitates suas, benigne audivit.' J. F. Gron. *Hæc traditio etiam omnes mei, et Hearnii L. 1. ac N. Infra xxxiv. 29. 'Miserat ad legatum Romanum traditurus urbem.' Mox, 'Tradidit Quinctio urbem. Priusquam Gythinm traderetur.' c. 30. 'Traditione oppidorum maritimæ oræ conterritus.' Mox, 'Postquam id quoque traditum Romanis audivit esse.' xxxvi. 14. 'Deditio sine cunctatione facta, traditumque præsidium regium.' Mox, 'Legati tradentes urbes suas obcurrerunt.'*

Qui Argenta, quique Pherinum, et Thimarum, et Lisinas, et Stimonem, et Lampsam habent] Qui Argentea Lov. 6. et Hearnii L. 1. Tum quique Ferinum Voss. et Lov. 6. quique Ferinum Hearnii L. 1. quique Fermum Gaertn. quique Pherimum Lov. 1. et 3. quique Pherinium Lovel. 2. 4. et Mead. ambo. Hinc et Timarum Lov. 1. 2. 4. et Mead. ambo: et Tinatrum Harl. a m. pr. et Tinatum a m. sec. et Thyrmarm Hearnii L. 1. Deinde et Hernias Voss. et Licinas Lov. 1. et Licinas Lov. 2. 3. 4. et Hearnii L. 1. et Lycinas Lov. 5. et Liximas Lov. 6. et Lichinas Gaertn. Hinc et Strimonem Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. et Strymonem Lov. 5. et Stermonem Lovel. 6. Denique Lapsam Gaertn. et Lov. 3. Lapresum Lov. 1.

§ 4 *A tribus simul exercitibus]* Tò simul deest in Gaertn. et Lov. 6. a m. pr. Alii eandem vocem transponunt. Nam ab tribus exercitibus simul legit Voss. simul a tribus exercitibus edd. ante Frob. 1535. Paulo ante Acharnanes, pro Athamanes, Voss. et Hearnii L. 1.

§ 6 *Ex præsentī eos potius, quam ex præterito, æstimat]* Quam præterito Voss. et Lov. 1. recte reliquis vulgatum servantibus. Livium enim præ-

positiones iterare solitum fuisse, idque in hac orationis compositione, vidimus ad iv. 58. § 4. Paulo ante quia ad satisfaciendum quoque cuncta imperata Gaertn. et Mead. 1. in margine.

Et ipsa facilitate veniæ animos] Scribendum ex Pall. utroque, et antiq. ed. et ea ipsa facilitate. Gebh. A Curione est. Scripti et editi ab Andrea ad Froben. usque et ea ipsa facilitate. J. F. Gron. Et ipsa facilitate, quod in uno meorum Lov. 2. obvium fuit, ante Curionem receperunt Frob. a. 1535. Bas. a. 1539. Vascos. et Gryph. Sed recte Gronov. ex Mss. et edd. antiqq. emendavit et ea ipsa facilitate, quod reliqui codd. nostri, Hearnii L. 1. et Crevierii Victor. tuentur. Pariter is ipse, pro ipse, emendat Gronov. ad xxvii. 23. § 7.

§ 7 *In monte Cercetio posuit castra]* Plinius iv. 8. hos Thessaliæ montes 'Cercetos' vocat, Ptolemæus iii. 13. 'Cercetesios.' quidam etiam novi codd. 'Bercetesios' habent. Glarean. Plinius montium 'Cercetorum' meminit in Thessalia, Ptolemæus montis 'Certesios.' Cerceticum tamen esse legendum, docet Steph. qui ait, Πιαλία, πόλις Θεσσαλικῇ ὑπὲρ τὸ Κερκετικὸν ὄρος τὸ ἐθνικὸν Πιαλιεύς. Sigon. Prisca ed. in monte Cercetio. Pall. contra in monte Certio. Gebh. In monte Certie Voss. et Lov. 6. in monte Certio Lov. 2. 3. et Hearn. L. 1. in monte Cercio Lov. 4. Harl. et Mead. ambo: in monte Cercie Lov. 1. in monte Cerucio Gaertn.

CAP. XV. § 1 *Primam urbium Thessaliæ Phaleriam]* Id nominis non memini me legere in Thessalicarum urbium numero: etsi quidam Phaleron in Thessalia esse dicant, alii per a Phalaron in Thessalia esse dicant. Strabo etiam ix. 435. ubi de Achillis ditione, Phalaræ meminit. Fortasse autem, quod diruta fuit, memoria excidit. De 'Rage' etiam nullam invenio apud authores mentionem.

Glar. Vet. lib. *Phalaram*: ex Cosmographis *Phalaram* scribendum est, ut etiam admonui ad xxvii. 30. § 3. *Sigon.* Sigonius *Phalaram*. Sed vulgatam lectionem tuentur Pall. nec non prisca ed. *Gebh.* Si est eadem, quam appellavit xxvii. 30. non dubito, quin et hic *Phalara* dixerit, et *captis Phalaris*, et *Phalara incensa et direpta*. Stephanus *Φάλαρα πόλις Θεσσαλίας, πλησίον Λαμίας* τὸ ἐθνικὸν *Φαλαρεύς*. Sed idem *Φαλάρη, πόλις Θεσσαλίας* ταύτην Ῥιανὸς *Φαλωρίαν καλεῖ* τὸ ἐθνικὸν *Φαλωρίτης*. Denique et *Phalachthia* Thessaliæ Ptolemæo iii. 13. *J. F. Gron.* Non potest esse eadem, quæ xxvii. 30. *Phalara*. Nam, hanc ad sinum Maliacum esse, ibi dicit Livius: ea, de qua hic agit, prima ex Epiro in Thessaliam venientibus erat, quam xxxvi. 13. *Phaloriam* vocat. Vide Cellar. Geogr. Antiq. ii. 13. p. 678. *Duk.* *Phaloriam* Lov. 2. Harl. et Gaertn. quomodo iidem codd. etiam mox § 3. bis præferunt, quibus ibidem consentit Mead. 1. Hi ergo persnaserunt, ut ita edicurarum. Similiter legendum existimavit Doujatius, docens scripturam hanc minus a vulgato abire, quam si legatur *Phalara*; propius etiam distare a Metropoli Thessaliotidis urbe, quæ mox sequitur, in qua etiam regione *Phaloria* sita creditur. Ejus etiam meminit Livius xxxix. 25.

§ 2 *Non die, non nocte remissa*] *Non nocte, non die remissa* Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et edd. ante Aldum. Vide ad xxi. 11. § 15. *Non nocte, nec die* Lov. 6. Vide ad xl. 15. § 5.

§ 3 *A Metropoli et a Piera*] *Metropolis* una est in Thessalia. Porro autem *Pialia* legendum, quæ, ut ait Stephanus, est in Thessalia, ut dixi paullo ante, non *Pieria*, quæ in Bœotia est. *Sigon.* Vide etiam Sigon. ad xxxvi. 15. § 6. *A Pyrea* Harl. et Lov. 1. *a Pirea* Lovel. 1. et 6. *a Pyrhæa* Gaertn. *a Pieria* Mead. 2. Mox re-

nia eisdem petentibus data Harl.

§ 4 *Inde Æginium petit*] Hoc in Illyrio statuit Stephanus. *Sigon.* *Æginium Tymphæorum* seu *Stymphæorum* memorat Strabo vii. 327. *Tymphæi* autem sunt populi Epiri. Contra *Æginium* Thessaliæ urbem agnoscit Livius xxxvi. 13. At *Æginium* in Pieria, quæ Macedoniæ regio est, recenset Plin. H. Nat. iv. 10. *Æginium* Harl. Mead. 2. et Gaertn. *Æginium* Lov. 3. Mox *quem locum vel modico* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Mead. 2. omissa particula *quum* vel *cum*, quæ intercepta est a præced. vocis *locum* syllaba ultima. Vide ad xxxii. 9. § 3. Ex his tamen codd. Lov. 2. 6. et Voss. quorum librarii eam deesse non posse animadvertierant, in seq. illam addiderunt, legentes *inexpugnabilem cum* vidissent. Præterea *agmen convertit* Voss.

§ 5 *Digressusque in campos Thessaliæ*] *Degressosque* Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. quam lectionem recte ex Pall. probavit Gebhard. ad l. iv. c. 17. § 11. Et ita Sigonius a. 1572. edidit, quum in prima ed. 1555. vulgatum servasset. Plura vide ad d. l. Livii. Mox *qui Epirotarum* Voss. Lov. 1. 3. a m. pr. 4. 5. Mead. 2. et edd. ante Aldum, sollempni scribarum varietate; de qua vide ad xxxvi. 33. § 5.

Utrum Leucadem ac sinum Ambracium] Lectio hæc, ex aberratione typographorum in ed. ultima Gruteri nata, per omnes recentiores propagata est, licet nullo modo admitti queat; quum classis simul *Lencade* et in sinu *Ambracio* esse non possit. Antea recte edebatur *Leucadem*, an *sinum Ambracium*: quomodo etiam præferunt Lov. 2. 5. 6. Mead. 1. et Gaertn. *Leucade*, an *sinum* Voss. Lov. 1. 3. 4. Harl. et Gaertn. 2. Mox *τὸ in vicem* deest in Lov. 6. a m. pr.

§ 8 *Inde ad Ragen est profectus*] Non est nauci illa *Rage*. Scribe *Inde Atracem* est profectus. Strabo ix.

440. ὑπόκειται δ' αὐτῆς Ἐτραξ ἐν τεσσαράκοντα σταδίοις τῷ ποταμῷ [Πηνειῷ] πλησιάζουσα καὶ αὐτῇ. Τὴν δ' ἀνὰ μέσον ποταμὸν εἶχον Περραιβοί. Vides, ut mox Livius, 'ex Perræbia oriundi sunt: sita est urbs super Peneum amnem.' Eam frustra obsedit Quintius. Unde xxxiii. 4. 'Philippus acceptæ ad Aoum fluvium in angustiis cladi, ter a Macedonum phalange ad Atracem vi pulsos Romanos opposebat.' Hoc nomen suspicari queas corruptum esse et inferius cap. 17. 'Consul interim omnium spe longiorem atrocioremque oppugnationem habuit.' Venit aliquando in mentem, longiorem Atracis oppugnationem habuit; vel ad Atracem. Sic olim jam prior ed. nostra. Postea et eruditum Horrionem ad l. xxxiii. c. 4. Atracem pro Rage reponendum observasse vidimus. J. F. Gronovius. Ad Raghen Gaertn. ad Rhagen Lovel. 4. 5. Harl. Mead. 2. et edd. antiqq. pro quo ed. Ven. a. 1498. ad Ragen, adspiratione omissa, dedit: ad Thagen Lov. 2. ad regem Voss. et Lov. 1. ac 3. quomodo etiam peccatur xxxvi. 10. § 2. proxime verum ad Racem Mead. 1. Sed verum Gronov. vidit. De hac urbe vide Cellar. Geogr. Ant. ii. 13. pag. 680. Mox Perrenia Lovel. 4. et 6. Perreuia Voss. Lov. 1. Pereuia Gaertn. Perheuia Harl. et Mead. 1. Perhieuia Lov. 3. Pertenia Lov. 2. Parthenia Mead. 2. At vulgatum verum est.

CAP. XVI. § 1 In Epiri faucibus castra posuit] Ita primus edidit Aldus. Edd. priores cum omnibus codd. Mss. legunt posuit castra. Præcedens vox primum deest in Lov. 2.

§ 2 Cum duabus quinquereimis Corcyram transectus] Travectus Voss. Lov. 1. et Mead. 2. Et ita in quibusdam suorum Gronov. invenisse videtur. Certe hunc locum laudans ita eum adfert hoc lib. cap. 6. § 1. Provectus Gaertn.

§ 3 Quum ad Zammam insulam adsecutus esset] Nemo, quod sciam, hoc

tractu 'Zammæ' meminit: ego propemodum ausim reponere *Zacynthum*. Est enim inter Corcyram et Maleam, ad quam mox pervenit. *Glarean*. L. Quintium scribit Corcyra profectum classem ad Zamnam insulam esse assecutum. Quæstio existit, quæ sit hæc insula, quæ a Corcyra ad Maleam navigantibus occurrat? *Glareanus* mendose esse pro *Zacyntho* ait, ego pro *Same*. In veteribus enim libris est *Zamam*, non *Zamnam*. ['*Glareanus* 'mendose' adverbium non ponit: hic identidem addit, ac demit *Glareani* verbis, quod vult: quod non decet.'] De hac insula *Pomponius* ii. 7. 'In Ionio Prote, Hyria, Cephallenia, Neritos, Same, Zacynthos, Dulichium, Ithaca.' Et *Plinius* l. iv. c. 12. 'Cephallenia, Zacynthos, Ithaca, Dulichium, Same. Cephallenia quondam Melæna dicta. Same diruta a Romanis adhuc tamen oppida tria habet.' Et *Virgilius* lib. iii. vs. 271. 'Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua saxis.' Alii 'Samen' urbem Cephallenia esse scripserunt. *Sigonius*. Pall. *desecutus*. Gebh. Ad *Czmmam* Voss. et Lov. 1. ad *Zammam* Lov. 5. ad *Gamam* Lov. 6. ad *Caniam* Hearnii L. 1. ad *Ammam* ejusdem N. Quo minus adsentiri possim *Sigonio*, ad *Samen*, vel potius ad *Samem* emendanti, et in contextum recipienti, illud obstat, quod *Livio* *Same* non sit una *Echinadum*, a Cephallenia diversa, ut multis placuit, sed potius Cephallenia urbs, ut constat ex lib. xxxviii. c. 29. et hinc neque aliam ejus emendationem probandam puto xxxvi. 42. Nisi quis per 'Samen' intelligat Cephalleniam, quæ alio nomine *Samus* et *Same* dicta esse creditur. Vide Cellar. Geogr. Ant. ii. 14. p. 800. An tamen *Livius* eam antiquo hoc nomine obscure adpellare voluerit, qui passim alibi *Cephalleniam* vocaverit, merito dubitari potest. Si igitur hæc scriptura rejiciatur, quid ejus loco reponendum sit,

non subcurrit. Præterea *desecutus* Voss. Lovel. sex, Mead. ambo, et Gaertn.

Dimisso Lucio, cui successerat] Nisi quum de duobus fratribus veteres loquebantur, solis prænominibus numquam usi sunt. Quod quum ita sit, *dimisso L. Apustio* Livium scripsisse crediderim. *Sabell.* Pall. *dimisso Libio.* Gebh. *Dimisso Libio* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. *dimisso Livio* Lov. 5. et edd. Camp. et Rom. 1472. pro quo Mediol. 1480. et Tarvis. *dimisso Lucio*, quod superest in Harl. Mox § seq. *ad Maleum* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. N. et edd. ante Ascens. a. 1513. *ad Malē* Lov. 5. Deinde § 5. *a Maleo* omnes codd. cum iisdem excusis.

§ 5 *Jussis ceteris, quantum maxime possent maturate, sequi*] Pall. et antiq. ed. *jussis cæteris, quantum maxime possent, maturare sequi.* Gebhard. Ita et Lov. 1. 4. Mead. 2. et edd. Camp. Rom. 1472. Parm. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, et aliæ; quod non displicebat Gronov. ad XXXIX. 45. § 5. *Quantum maxime possent, maturarent sequi* Lov. 3. quod et ipsum probari posset. *Jussis maturarent*, pro 'ut maturarent.' Vide ad l. x. c. 41. § 8. Quamvis autem pro vulgato etiam stent reliqui codd. nihilominus alterutra harum lectionum præferenda videtur. Et quidem earum prior minimum a vulgato distat. Mox *præcipit* Lov. 3. 4. et Harl. qui simuletiā accipit: sed *præripit* Gaertn.

§ 6 *Eæ quatuor et viginti quinque-remes erant*] *Et quatuor* Voss. Lov. 1. 3. et Gaertn. Tum *viginti navium tecta* omnes codd. mei cum edd. ante Aldum. Hinc *Hagessimbrotus* Voss. *Agessimbrotus* Lov. 3.

§ 7 *Eubæam, inde exiguo distantem freto, trajecerunt*] *Exiguo distante freto* Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. usque ad Frob. 1531. Sed vide ad VI. 3.

§ 8.

§ 9 *Jussitque, ut, quæ ex sua classe venissent naves, Eubæam peterent*] Locutionem notandam monuit Crevier. Verbo enim 'jubere' subungi fere verbum infiniti modi. Sibi igitur in mentem venisse testatur, *jussitque, ut quæque ex sua classe venissent naves, Eubæam petere.* In eo consentit Lov. 6. quod legat *jussitque, ut quæque.* Similiter quidem *ut quæque* legunt Lovel. 2. 3. Harleian. Mead. 1. et Gaertn. Verum iidem simul *jussit* vel *jussis*, omisso τῶν *que*, præferunt: ut in illis tantum τὸ *que* in alium locum rejiciatur. At omnes constanter *peterent*. Quæ de hoc genere loquendi monuerunt Borrich. et Cellar. nullus non novit. Sane τῶν *jubere* frequentius apud vetustiores atque optimos scriptores verbum infinitum jungi, certissimum est. Apud eosdem tamen quædam, quamvis rariora, obcurrunt exempla, eidem verbum finitum cum *ut* vel expresso, vel per ellipsin omisso addi. Non laudabo nunc locum Livii XLIII. 21. § 4. eum enim ex codd. auctoritate aliter legendum esse, adsentior. Verum ita loquitur XLII. 39. 'Legati, vel cum tribus venire, jubebant, vel obsides daret.' XLIV. 2. 'Quum, exponerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset.' Plaut. Amph. I. 1. 50. 'Jubet, sententiam ut dicant suam.' Stich. II. 2. 71. 'Jube famulos rem divinam mihi adparent.' Terent. Eun. IV. 4. 24. 'Jube mihi denuo respondeat.' Heaut. IV. 4. 15. 'Jube maneat.' Ad. V. 7. 16. 'Jube nunc jam dinumeret viginti minas.' Cæsar, sive Hirtius Gall. VIII. 52. 'Quod ne fieret, consules amicique Pompeii jusserunt:' ubi quidem alii, invitis codd. et editis, pro *jusserunt*, reponunt *intercesserunt*; pauci Mss. et typis exarati legunt *suaserunt*; plurimas tamen et meliores membranas *jusserunt* præferre, Oudend. testatur. Virg. Ecl. V. 15. 'tu deinde

jubeto certet Amyntas.' Ovid. Am. i. 4. 29. 'bibat ipse, jubeto.' Eleg. xi. 19. 'rescribat multa, jubeto.' Art. i. 509. 'Ista jube faciant.' Medic. Fac. 58. 'Lenta jube scabra frangat asella mola.' Fast. iv. 259. 'Mater abest: Matrem, jubeo, Romane, requiras.' Horat. Sat. i. 4. 121. 'Jubebas, ut facerem quid.' Ex inferioris ætatis scriptoribus, unde plura adferri possent, alia laudare abstineo. Vide Burm. ad Nason. Met. viii. 752. Adsentior itaque Dukero ad xxiii. 21. § 4. ubi variant codices, præferendum esse infinitivum; ubi in conservando subjunctivo conspirant, eorum consensum non spernendum esse.

§ 10 *Machinasque ad urbium excidia secum portabant*] Urb' Lov. 4. urbis Voss. Lov. 1. 2. 3. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Deinde *excidia* iterum Clericus alique, adversantibus scriptis et editis. Vide ad v. 15. § 9. Paulo ante *jam et trium*, pro *nam*, Voss. et Lov. 1. sollemni scribarum errore. Vide ad ix. 17. § 5.

Agri adfatim materiæ præbebant] *Materiam* Lov. 2. ut l. xxxviii. c. 19. 'Saxa adfatim præbituram asperitatem ipsam locorum credebant.' Sed reliqui stant pro vulgato, et Livius etiam passim *τὸ adfatim* cum casu secundo construxit. Supra x. 25. 'Habetis igitur, inquit, adfatim lignorum.' xxiii. 5. 'Jam pecuniæ adfatim est frumentique.' xxvii. 17. 'Armorum adfatim erat captorum Karthagine.' xxxiv. 26. 'Auxilia, quorum adfatim erat.' cap. 37. 'Ad obsidionem sustinendam copiarum adfatim esse.'

§ 11 *Primo haud impigre tuebantur mænia*] *Nec impigre* Harl. *ut impigre* Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. 1. et Gaertn. *primo impigre* Mead. 2. *Impigre* est strenue. Delenda igitur cum uno hoc cod. negatio. Mox *dein fessi*, pro *deinde*, Voss. Lov. 1. 3. 4. et Mead. 2. Vide ad iii. 3. § 6.

§ 12 *Philocles regius præfectus a Chalcide nuncios mittebat*] *Phil. præfectus* Lovel. 1. et Voss. *Philodes regis præfectus* Lov. 6. Vide ad xxxi. 35. § 6. Tum *Chalcide*, pro *a Chalcide*, Lov. 2. Harl. et Gaertn. Mox *τὸ si deficit* in Lov. 1.

§ 13 *Ultra, quam vellent, aut quam possent*] *Quam vellent, aut possent* Voss. Lov. 2. Harl. et Gaertn.

§ 15 *Et ea modo parte, qua murus dirutus erat*] *τὸ et deest* in Lov. 2. *ex ea modo parte, qua* Voss. Lov. 1. 3. 6. et Gaertn. Vide ad xxvi. 45. § 1. *Et ea modo, qua* Harl. Præterea *murus diruptus erat* Lov. 2. Vide ad ix. 45. § 17.

CAP. XVII. § 1 *E navibus copiæ exponerentur*] Præpositio *deest* in Lov. 1. et Harl. *ex navibus* legunt Lov. 2. 3. 6. et Voss.

§ 2 *Trecenti nummi in capita statutum est pretium*] Pall. *trecenti in capita statutum pretium est*. Antiq. ed. *trecentorum in capita statutum est pretium*. Gebh. Thuan. plane *trecenti*. xxii. 52. 'In capita Romana trecentis nummis quadrigatis.' Jac. Gron. *Trecentorum in capita* Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. *trecenti in capita* Lov. 4. *trecenti nummi in capita* Lov. 1. *trecenti in capita* Voss. Lov. 6. a m. pr. et Mead. 2. *nummi trecenti in capita* Lov. 2. 6. a m. sec. Harl. et Mead. 1. *trecenti nummi in capita* Lov. 3. Hearnii L. 1. et Crevierii Victor. *trecenti nummi capita* Gaertn. *nummi triceni per capita* edd. prioribus proximæ: *nummi trecenti per capita* ed. Mog. *trecenti nummi in capita* Aldus: *trecenti nummi in capita* Vascos. quod, paucis exceptis, recentiores servarunt usque ad Crevier. qui *trecenti* restituit; quod etiam ob codd. Mstorum auctoritatem probavi. Solent autem numeri cardinales et distributivi in Mss. confundi. Vide ad h. lib. c. 28. § 11. Quod tamen viri docti moneant sermonis proprietatem postulare, ut *trecenti*, pro *trecenti*, legatur, aliter ju-

dico, et salva sermonis proprietate *trecenti* servari posse puto. Numerus enim distributivus indicat cuique captivorum Macedonum trecentos nummos libertatis pretium statutos esse: id autem æque indicatur numero cardinali si addantur voces 'in capita,' 'in singulos,' vel similes. Verum, ut dixi, *trecenti* probavi, partim fide codicum motus, partim quia Livius, licet numero distributivo utatur, tamen interdum 'in capita,' vel 'in singulos' addere solet. Vide ad xxxix. 38. § 11. Præterea *statutum pretium est* Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 3 *Sunium Atticæ terræ promontorium*] *Esunium* Voss. *Esūnum* Lov. 1. *Esunium* Lov. 3. *Esuraum* Hearnii L. 1. Sed litera prima huic voci ex fine præcedentis adhæsit. *Sumium* Lov. 4. 5. Harl. Hearnii N. et edd. principes. Paulo ante *inermes in Bæotiam trajecti* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

Cenchreas Corinthiorum emporium] Stephanus oppidum et navale Corinthiorum esse scribit, itemque cæteri. *Sigon.* Et *Cuporium*, pro *emporium*, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Male. Ita 'Cynus emporium urbis Opuntiorum' habuimus xxviii. 6. Mox *petunt* Lov. 2. et Harl.

§ 4 *Longiorem atrocioremque obpugnationem habuit*] Gronov. ad c. 15. § 8. *longiorem Atracis*, vel ad *Atracem obpugnationem* verisimiliter legendum censuit: quæ conjectura etiam Crevierio placuit. Omnes tamen codd. vitiosam lectionem retinent, ac nihil variant. 'Atrox' etiam 'obpugnatio' est xxi. 11. 'Obpugnatio eos aliquanto, quam ante, atrocior adorta est.' An igitur legendum *atrocioremque Atracis obpugnationem habuit*? Ut vox *Atracis* exciderit, partim quod librarii nescirent quid ea notaret, partim ob vocem præcedentem. Mox *etenim ea, qua minimum credidisset* Lov. 2.

§ 5 *Si aditum armatis in urbem pa-*

tesecisset] *In urbem fecisset* Hearnii L. 1. Paulo ante *crediderat in diruendo muro fore* Lov. 6. *in muro crediderat diruendo fore* Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 6 *Parte muri arietibus decussa*] Sic quoque xxxiii. 17. et xxxvii. 6. Nec ullo loco quidquam variæ lectionis ex Mss. adnotatur. Credo tamen, iis magis convenire 'discutere,' ut xxi. 12. et apud alios: 'decutere' est summas partes dejicere r. 54. et xxv. 7. 'discutere' disjicere, et, ut Livius paullo post dicit, diruere murum, ita ut aditus per ruinas patefiat. *Duk.* Vide tamen quæ dixi ad xxi. 12. § 12.

§ 10 *Purgato loco, qui strage semirutum muri cumulatus erat*] Quis purgandi ritus sit, explicare Cælium Rhodig. Antiq. Lect. xi. 22. eumque videndum ad hunc locum, monuit Godelev. Verum recte observat Rob. Titius in inedita parte Locor. Contr. xxiv. 24. Cælium loqui de illa purgatione, quæ etiam vocatur expiatio, eamque huc non pertinere, quum Livius loquatur de purgatione rudum et cæmentorum. Eodem sensu hac voce etiam usum Plinium xviii. 16. 'Solum, in quo seratur, elapidatum purgatumque subigitur autumno:' et Suet. in Vesp. c. 8. 'Ruderibus purgandis manus primus admovit.' Similiter 'repurgare itinera' dixit Liv. xlv. 4. 'Per invia transgressus, præmissis, qui repurgarent iter, Attalum et Misagenem præsidio esse saltum aperientibus jubet.'

Turrim ingentis altitudinis, magnam vim armatorum multiplici tabulato portantem] *Turrem* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Ita formavit xxxiii. 37. ubi vide ad § 5. Tum *multiplici tabulatione* Lov. 3. et Gaertn. Male. xxi. 11. 'Catapultis ballistisque per omnia tabulata dispositis.' xxviii. 6. 'Turris quinque tabulatorum, egregium propugnaculum.' Silius xiv. 300. 'Turris multiplici surgens ad sidera tecto Exibat, tabulata

decem cui crescere Grajus Fecerat.' Vox *tabulatio* obcurrit quidem apud probos scriptores; eadem tamen Livium uti, non memini.

§ 14 *Et, si quam incidissent, aut præfregissent, hastile fragmento ipso, &c. velut vallum explebat*] Pall. *et, si quas inc. aut præf., hastilia fragmento ipso acuto, &c.* Antiqui. ed. ita distinguunt et legit, *et si qua inc. aut perfregissent hastilia, frag. ipso ac. inter spicula int. hast. velut vallum explebant.* Gebh. *Perfregissent* Lov. 5. Hearnii L. 1. et edd. ante Froben. 1535. Male. Vide ad xxvii. 33. § 2. Insuper *et, si qua incidissent, aut p. hastilia, fragmento ipso, &c. velut vallum explebant* Voss. Lov. 2. 5. Harl. et Gaertn. cum iisdem edd. Neque dissentiunt Lov. 1. et 3. nisi quod perperam *hostilia* legant: *et, si quam incidissent, aut præfregissent, hastilia fragmento ipso, &c. velut vallum explebant* Lovel. 4. et 6. Similiter Mead. ambo, præterquam quod præferant *et, si quas incidissent*, ut etiam in Pall. Gebhardus reperit: quam lectionem recepi, quum vulgata, quæ vel Froben. vel Gelen. auctorem habet, in nullo Msto obvia fuerit.

§ 15 *Ad hoc et muri pars adhuc integra utraque tuta præstabat latera*] Pall. *et muri pars utraque integra.* Gebh. Similiter Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Præterea *Ad hæc* Lov. 6. Vide ad xxi. 52. § 10.

§ 16 *Accessit etiam forte res*] *Lege fortuita res.* Gelen. Pall. *Accessit etiam fortiter res.* Gebh. *Forte res*, ut olim edebatur, servant Lov. 2. 5. 6. Harl. et Mead. 1. *fortiter res*, ut legunt Pall. Gebhardi, fuit in Voss. Lov. 1. 3. 4. et Mead. 2. *Accessit etiam fortuito res* Gaertn. ut ii. 28. 'Omnia temere ac fortuito ageret.' Non tamen Gelenio *fortuita* reponendi adversabor.

Quum turris per aggerem] Vide Lipsium Poliorcet. ii. 4. Duk.

§ 17 *Rota una in altiore orbitam*

depressa] *Demissa* Gaertn. Tum *speciem* ruentis, pro *speciem*, Lovel. 3. 6. et Voss. sollemni scribarum aberratione. Vide ad iii. 9. § 13. Dein *trepidationem insanam*, ommissa copula, Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Tandem tribuerit Voss.

CAP. XVIII. § 1 *Quum parum quidquam succederet, consul minime a quo animo*] Probe ad hunc modum antiqui. ed. Pall. tamen *Quum parum quicquam succederet consuli.* Gebh. *Succederet consuli* etiam Lov. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Error inde ortus est, quod per compendium *cos* vel *cons* scriptum fuerit. Vide ad x. 10. § 12. Et quidem eo potius *consuli*, quam *consul*, librarii dederunt, ne 'succederet' sine casu usurparetur. Ita tamen Cic. ad Q. Fr. ii. 14. 'Si ex sententia successerit, bene erit opera posita:' ad Brut. epist. c. 9. 'Sine exercitu tuo, ut reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore.'

§ 2 *Nec stationem procul a mari*] *Lege nec rationem.* Gelen. Distinguendum post *rationem*, ut ita intelligatur: Ipse consul nullam *rationem* hybernandi cernebat, ut in locis procul a mari et evastatis belli cladibus. Glar. Contra ac docti emendarunt, libri nostri omnes *nec stationem procul a mari, et in evastatis belli cladibus loci hibernandi ullam cernerat.* Gebh. *Nec stationem servant* Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Reliqui viris doctis, *nec rationem* emendantibus, consentiunt: nisi quod *nec regionem* legat Lov. 3. Librarios autem voces 'ratio' et 'regio' nonnumquam confudisse, docet Giphani. in Indice Lucret. voce 'Proverbia.' Mox *et evastatis*, ommissa præpositione, Lov. 6.

§ 3 *Itaque rejecta obsidione*] *Lege relicta obsidione.* Gelen. Libri nostri omnes *rejecta obsidione.* Gebh. Media vox deest in Voss. et Lov. 1. Reliqui etiam mei constanter *rejecta.* Mox *tota* deest in Gaertn. Deinde

et cetera, vel *cel'a ad hibernandum* Voss. Lov. 1. et Harl. et *t'ra ad hibernandum* Lov. 6. Vocula et non adparet in primis edd. Sed in cod. ex quo edd. procuratæ sunt, intercepta est a literis ultimis vocis præced. Vide ad xxxv. 41. § 7. Ascensus deinde a. 1513. simul et tecta ad hibernandum dedit; qui hic captasse videtur, id quod Livio familiarissimum est, repetitionem τοῦ simul, quæ vox modo præcessit. Verum partim nulli codd. hanc lectionem probant, partim ex omnibus illis exemplis quæ ad III. 50. § 12. et xxvii. 15. § 14. laudata sunt, patet Livium in hac locutione 'simul, simul' simpliciter, numquam 'simul et, simul et' dixisse. Alibi vero Livium aliosque 'simul et, et' usurpasse, vidimus ad xxvi. 43. § 6.

§ 5 *Locridem et Bæotiam*] Ita primum Parisienses ediderunt a. 1573. Priores ac *Bæotiam*. Nihil interest utro modo legamus. Priscam nihilominus lectionem revocavi, quam præbant Mss.

§ 6 *Phocidis primo inpetu Phanoceam sine certamine cepit*] Πανοπεὺς δ' ὁ νῦν Φανοπεὺς, ὁμοιος τοῖς περὶ Λεβαδίαν τόποις, ἢ τοῦ Ἐπειοῦ πατρίς. Id est, *Panopeus* autem, qui nunc *Phanoteus*, vicinus iis, qui circa *Lebadiam* locis, *Epei* patria. Hæc Strabo ix. 423. Quamquam non *Phanoteus*, sed *Phanopeus* legendum puto, reclamantibus omnibus et Græcis et Latinis, quæ nos vidimus, exemplaribus: π enim in φ mutatum est, idque in principio verbi, non π in τ, perhibet Strabo. Ergo *Panopea* in accusativo legendum puto hoc in loco, ejus Ionicus accusativus est Πανοπῆα apud Homerum in Bæotia vs. 27. Nisi quis Livium ab accusativo masculino Græco formasse existimet fæmininum nomen, quod aliquando fecisse Latinos invenimus, ut ostendit *cratera*. Glarean. *Phanoteam* legendum esse, quemadmodum est in vete-

Delph. et Var. Clas.

ribus libris, ostendit Stephanus: Φανοτεὺς, inquit, πόλις Φωκίδος λέγεται καὶ Φανότη, καὶ Φανότεια. Glareano tamen placet *Panopea*. Sigon. Legendum ex Pall. *Phanoteam*, ut etiam Sigonius monuit. Gebh. *Phanoceam* Lov. 5. 6. et Harl. *Phanoteam* Lovel. 3. *Phanoteam* reliqui codd. mei cum Hearnii L. 1. *Panopeam* recepit Froben. 1531. *Phanoteam* quadriennio postea. Dein Vascos. *Panopeam* revocavit, quod in reliquis edd. superest, exceptis tamen Sigonianis, usque ad ultimam Gruteri, qui Sigonium secutus *Phanoteam* vulgavit. De hoc oppido vide Palmer. Græc. Ant. vi. 15. 673. Cellar. Geogr. Ant. II. 13. 725. Vales. ad Exc. Peiresc. pag. 24. et Burm. ad Ovid. Met. III. 19.

Ambrysus inde Hyampolisque receptæ. Daculisia quia] Lege *Daulis*, pro *Daculisia*. Gelen. Duo priora hic nomina ubique obvia sunt: quamvis Strabo loco jam dicto ix. 424. duas faciat Hyampoleis: alteram Phocensium, de qua hoc loco intelligimus: alteram in Parnaso monte. *Daculisiam* non temere reperias apud scriptores, pro quo *Daulis* quidam restituerunt. Glar. De Ambryso vide Palmer. Græc. Ant. vi. 13. 642. de Hyampoli ibid. vi. 15. 657. Deinde *Daculisias* Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et Hearnii L. 1. *Daulisias* ejusdem N. pro quo recte Gelen. *Daulis*. De ea vide Palmer. ibid. vi. 12. 638.

§ 8 *Cum refugientibus in portam permixti inpetum Romani fecerunt*] Ex eo quod sequitur, sex alia ignobilia castella in potestatem venisse, quidem colligi potest, Daulidem quoque captam fuisse; sed hæc verba incertum relinquunt, quo effectū impetum Romani fecerint: nam multi impetus sine effectū sunt. Suspicio vel aliquid excidisse, vel legendum esse *impetu eam Romani caperent*, permixti scilicet cum fugientibus, ut XLII. 54.

Livius.

30 O

‘Terga dederunt, fugientesque per patentem portam hostes acceperunt.’ ‘Impetu urbem capere’ Livius et alii sæpe dicunt. Vide Gronov. ad 1. 57. Nec difficilius permutari possunt *facere* et *capere*, quam ‘capti’ et ‘facti,’ item ‘captus’ et ‘factus,’ XXI. 5. et ‘cepimus’ ac ‘fecimus’ in Terent. Heaut. 11. 3. 25. Duk. *Cum fugientibus in porta commixti* Lov. 3.

§ 9 *Et alia ignobilia castella Phocidis*] Pall. et antiqua ed. *Sex alia*. Gebh. Quidquid est apud me edd. ante Carionem vel Gryphium cum scriptis *Sex alia ignobilia castella*. J. F. Gron. Pariter legunt omnes mei. Non vero vulgatæ lectionis vel Curio, vel Gryphius auctor exstitit, sed *Et alia* jam ante eos receperat Frob. 1535. Basil. 1539. et Vascos.

Recepturi mœnibus videbantur aut ducem, aut exercitum Romanum] Non satis adsequor cur dicat *aut ducem, aut exercitum Romanum*: certe dux solus sine exercitu vel sine præsidio se Elatiæ mœnibus non commissurus erat. Eamdem difficultatem etiam sibi natam Dukerus testatur. Videant igitur alii. Interim codd. quibus utor, nihil hic varietatis exhibent, nisi quod *recepturi Romanum*, sex mediis vocibus omissis, legant Voss. et Lov. 1. An legendum *recepturi mœnibus videbantur Romanum?* ut *et aut ducem, aut exercitum* tamquam interpretatio dubitantis scribæ, quo sensu *Romanus* accipiendum esset, primo margini adscripta fuerint, postea vero in contextum inrepererint.

CAP. XIX. § 1 *Ab societate regia ad Romanam amicitiam avertendi*] Pall. in *Romanam amicitiam avertendi*. Prior tamen *advertendi*. Gebh. In *Romanam amicitiam* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Mead. ambo, et edd. Aldo priores. Utraque locutio ferri potest. Vide ad VI. 23. § 8. Deinde *advertendi* Lov. 2. 3. et Harl. sollemni scribarum lapsu. Vide ad d. I. Livii.

Paullo ante Ant. Perizon. *Eam obsidenti*, pro *Elatiam obsidenti*, ad marginem Livii legendum conjecit, non alia, ut videtur, de causa, quam quod vox *Elatia* modo præcessit. Sed vide ad XXXI. 43. § 2.

§ 2 *Cycliadem, principem factionis*] *Cycliadan*, vel *Cycliadam* legendum, conjeci ad XXXI. 25. § 3. Et posterior quidem lectio hic superest in Lov. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. 2. atque edd. omnibus usque ad Paris. 1573. Et eo etiam ducit scriptura, quamvis depravata, Voss. et Lov. 1. qui *Excladiam* præferunt.

Aristhenus, qui Romanis] Polybius Exc. Leg. num. XLI. et alibi *Aristænum* scribit, Ἀριστᾶινον. Sigon. *Triscenus* Voss. *Tristenus* Lov. 1. et 3. *Aristhenus* unus Lov. 5. *Aristænius* Lov. 6. a m. pr. Reliqui *Aristænus*. Vide ad c. 32. § 11. Mox *publicæ rei præerat*, pro *prætor erat*, Lov. 1. 3. et Vossian. Deinde § seq. *cum Attalo, et Rhodiis, et Atheniensibus, et Achæis stabat* Lov. 2. et 6.

§ 4 *In antiquum gentis concilium*] *Consilium* Voss. Lov. 1. 2. 5. 6. a m. pr. Gaertn. et edd. Camp. Rom. an. 1472. Mediol. 1480. Parm. et quædam aliæ. Verum indicatur communis conjunctorum populorum respública, quod *concilium*, non *consilium*, vocari, docet Gronov. ad XLIV. 2. § 5.

§ 6 *Erat autem non admodum simplex habitus animorum inter Achæos*] *Vocula non perperam* deest in Voss. Lov. 1. 3. 6. et Gaertn. Deinde *habitus inter Achæos animorum* Vossian. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Aldum, nisi quod vocem *animorum* in ed. Rom. principe, et Oxoniensi Msto L. 1. desse Hearnius moneat. Mox *terrebant Romana arma*, pro *horrebant*, Lov. 6.

§ 7 *Macedonum beneficiis et veteribus et recentibus obligati erant*] Pall. uterque, nec non antiq. ed. et veteri-

bus ejus ora gentibus obligati. Gebh. Similiter Lov. 3. 4. 5. 6. Mead. 2. et edd. quas vidi, ante Froben. 1531. omnes. *Et veteribus ejus regentibus obligati* Voss. et Lov. 1. *et veteribus ejus orientibus obligati* Mead. 1. *et veteribus ejus originibus obligati* Lov. 2. et Harl. in margine: *et veteribus eorum originibus obligati* Gaertn.

§ 8 *Perfidiaque: ex iis, quæ tum ad tempus faceret, æstimantes*] Iidem codd. *neque ex iis, quæ tum ad tempus faceret, æstimantes.* Pal. 1. *extimantes.* Gebhard. Mss. *perfidiaque: neque ex iis, quæ tum ad tempus faceret, æstimantes.* Colebat tum temporis Achæos Philippus, et quædam ipsis oppida, ut dictum est c. 5. restituerat. Illi vero regem non ex simulata ad tempus benignitate, sed ex insita crudelitate ac perfidia æstimantes, si victor foret, nihil ab illo boni expectabant. J. F. Gronovius. E codd. meis unus Lov. 5. τὸ neque ignorat, reliqui cum Hearnii L. 1. et N. constanter eam vocem servant. Potuit autem intercidere ob vocis præced. syllabam ultimam.

§ 10 *Potestas dicendi data est*] *Lege potestas dicendi facta est, non data est.* Gelen. Similiter omnes mei, excepto solo Lov. 5. qui *data est* retinet. Sed id ex alterius expositione ortum videtur. Paulo post § seq. vox *legati* exsulat a Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss.

§ 12 *Auditi sunt. Fere atrocissime in regem*] *Lege Ii fere atrocissime.* Gelenius. Libri omnes nostri *auditi sunt. Fere atrocissime in regem, &c.* Gebh. Τὸ *Ii* ab Gelenio est. Priores et nostri scripti parent. Nec addendum censeo, sed potius demendum τὸ sunt: ut sit, post. *Ath., ut ref. Maced. dicta, auditi sunt, fere atroc. in regem, quia nulli nec plura, nec tam acerba passi erant, inveci.* J. F. Gron. Pronomen *Ii* in nullo etiam meorum adparet. Vel Gronov. adsentior, vel lego post. *Ath., &c. auditi fere atrocissime in regem, &c. inveci sunt.*

§ 13 *Sub occasum solis, tot legatorum perpetuis orationibus die absumto*] *Sub occasu solis* Harl. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad 11. 55. § 1. Vox *tot* exsulat a Voss. Præterea *die absumta* legit Lov. 6.

CAP. XX. § 1 *Suadendi, si quis vellet, potestas*] *Mediæ tres voces absumt* a Lov. 5. et edd. antiqq. Eas Ascens. demum anno 1513. inseruit; quæ etiam in reliquis omnibus scriptis supersunt. Paulo ante sicut *Græcus mos est* Harl.

§ 2 *Quibus sua sponte, volutantibus res inter se pugnantes, obtorpuerant quodammodo animi*] *Pall. res inter se pugnantes obtorpuerant quodammodo, excluso τῶ animi.* Gebh. *Quibus sua sponte volutatibus* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. a m. pr. Harleian. Mead. ambo, Gaertn. et multæ edd. antiquæ *quibus sua sponte volentibus* Lov. 2. et 6. a m. sec. Sed recte sua sponte *volutantibus* ed. Rom. 1472. quod, deinde a sequentibus in *voluntatibus* mutatum, Ascens. 1513. revocavit. 'Volutare' autem vel intellige agere de re cum aliis, nempe in conviviis et circulis, ut mox addit. Ita xxxiv. 36. 'Has conditiones quamquam ipse volutaverat in secreto cum amicis:' vel animo perpendere; quod dixit 'volutare in animo' xxviii. 18. xl. 13. xlii. 11. 'secum animo volutare' xl. 8. 'volutare animum cogitationibus' ix. 17. 'corde volutare' Virg. Æn. 1. 50. Deinde *res inter se repugnantes* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Tum vox *animi* deest etiam in Lov. 4. et Mead. 2. *animis* perperam legunt Voss. et Lov. 3. *animos, et eorum pro eos* Lov. 1. Mox etiam *invicem, pro insuper*, Lov. 6.

§ 3 *Vix manibus temperabatis*] Sic scripsi. Male vulgatas occupat edd. *temperatis.* Gebh. *Temperabas* Vossian. *temperabatur* Lovel. 2. Mead. 1. et Gaertn. Reliqui *temperabatis*; neque aliter typis excusi usque ad Froben. qui a. 1535. substituit *temperatis.* Paulo ante *in commitiis et circulis*

Voss. et Lov. 1. *in conciliis et circulis* Gaertn. *in conviviis et in circulis* Harl. Quod probari posset, si plures codd. consentirent. Livium enim præpositiones ita repetisse, vidimus ad VI. 28. § 6. Et ita etiam *de Philippo et de Romanis* præfert Lov. 6.

§ 4 *Quum referant magistratus, quum præco ad suadendum vocet*] Tria priora verba perperam desunt in Voss. et Lov. 1. *quum referat magistratus* legit Harl. At supra hoc cap. est, 'Suadendi potestas a magistratibus facta esset.' Male etiam *ad persuadendum* Gaertn. Paulo ante *ad eam unam*, omissa voce *rem*, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. a m. pr. et Mead. ambo: *ad eam unam rem* Lov. 6. a m. sec. et Harl. *ad unam eam rem* Gaertn. Tum *legatorum utrorumque* Lov. 6. Deinde *audiveritis* Harl.

§ 5 *In hanc aut illam partem animos vestros inclinarunt*] *In hanc aut in illam partem* edd. quas adhibui, vetustissimæ: de qua præpositionis repetitione modo dictum est ad § 3. Froben. deinde 1535. vulgati auctor existit, ac præpositionem posteriori loco omisit. Recte, ut videtur: ita enim legunt omnes codd. Paulo ante *cura salutis communis* alio verborum ordine Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, omnesque ante Aldum typis descripti.

§ 6 *Pro bono atque utili fœdere defendendum*] Prorsus existimo scripsisse Livium *fore defendendum*. Nulla enim in hac adhortatione fœderis fit mentio, sed tantum decreti, quod, quaecumque fuerit, omnibus, etiam iis, quibus ante displicerit, pro bono atque utili fore defendendum dicitur. Neque necessario fœdus isto decreto erant juncturi. Si enim Romanorum, et qui cum illis sentiebant, amicitiam societatemque tantum recusassent, nihil decrevissent novi. Et potuissent facile, quippe qui animis incerti erant, et sententiis inter se dissidebant, mediam viam ex Cleomedontis consilio sequi, ut neque Ro-

manis, neque Philippo se adungerent, sed quiescerent, atque armis omnino abstinerent, quod ipse Philippi legatus suaderet. *Jac. Perizon. Fore defendendum* probat etiam Crevier. et locutionem alio Livii exemplo inlustrat ex xxxviii. 59. 'fore erubescendum.' Tò *fore* cum participiis futuri activi et passivi optime jungi, adversus Vallam Elegant. i. 26. multis ex Livio aliisque scriptoribus exemplis docet Sanctius Minerv. i. 14. p. 113. et iii. 10. p. 466. Vide et Voss. Gramm. v. 16.

§ 7 *Hæc adhortatio prætoris non modo quemquam unum elicit*] Pal. alter *quemquam virum elicit*. Gebh. *Nec adhortatio* Lov. 1. 3. et Voss. Sæpius hæ voces a librariis commutatæ sunt. Vide ad iii. 50. § 10. viii. 23. § 17. ix. 30. § 10. x. 10. § 3. c. 35. § 11. c. 36. § 7. Broukh. ad Prop. iv. 1. 6. Eleg. ii. 5. et Burmann. aliosque ad Gratii Cyneg. vss. 300. et 461. Ratio est similitudo ductuum in literis *H*. et *N*. Vide Longol. ad Plinii Ep. x. 52. Hinc etiam commutantur *Hunc* et *Nunc*: vide ad iv. 16. § 3. et ix. 9. § 9. *Hos* et *Nos*: vide ad v. 52. § 3. *Hominum* et *Nominum*: vide ad xxiv. 18. § 8. Vel *Nec* pro *Hæc* dederunt librarii, quod negationem orationi deesse existimarent, nescientes *non modo* poni pro 'non modo non'; de quo vide ad xxv. 26. § 10. Quod autem *quemquam virum elicit* in uno suorum inveniit Gebhard. librariorum culpam esse puto; quos interdum ita lapsos esse, vidimus ad vii. 26. § 1. *Quemquam elicit*, omissa media voce, Mead. 2. Male. Locutionem 'quisquam unus' inlustravi ad iii. 12. § 4. Mox aut *nuncium concionis tantæ, &c.* monuit Voss. monuit, pro novit, etiam Lov. 1. De hac scribarum aberratione vide ad xxxv. 35. § 5.

CAP. XXI. § 1 *Forsitan ego quoque tacerem*] *Ego quoque facerem* Harl. et Gaertn. cujus erroris causa est similitudo literarum *T* et *F*. Hinc in

scriptis confundantur 'Ferrens' et 'Terrens': vide Pier. ad Virg. Georg. II. 341. et Benth. ad Horat. Epod. II. 18. 'Fingere' et 'Tingere': vide N. Heins. ad Ovid. Her. XIX. 41. et Claud. Cons. Olyb. 99. 'Fractus' et 'Tractus': vide ad Livii XXIII. 35. § 1. 'Fremens' et 'Tremens': vide ad Silii XVII. 263. 'Fundere' et 'Tundere': vide N. Heins. ad Ovid. Met. v. 58. 'Confectus' et 'Contextus': vide ad Livii X. 38. § 5.

§ 2 *Respondere autem, nisi ex vestro decreto, qui possum? Et quando nemo vestrum*] Pal. alter *quid possum? Et quoniam nemo vestrum*. Gebh. *Respondere autem, sine vestro decreto, quid possum?* Harl. *quid possum etiam* Lov. 2. 6. et Gaertn. *quid possum sibi* Lov. 3. *quid possumus* Mead. 1. *nisi ex vestro decreto possum* Lov. 1. Deinde *Et quoniam nemo vestrum* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Vide ad Epit. Liv. I. LVII. *Et quia nemo vestrum* Gaertn. Vide ad XXXVIII. 12. § 9. *Mox vocati estis* Gaertn.

§ 3 *Perinde ac si non postulaverint*] Ita J. F. Gronov. edidit, consentientibus uno illorum codicum, quos consului, Lov. 3. et edd. antiq. usque ad Froben. qui a. 1535. edidit *perinde ac non postulaverint*. Et hanc lectionem firmant decem meorum codicum, cum Hearnii L. 1. quos secutus sum. Supra II. 58. 'Numero etiam addito, perinde ac duo ante fuerint.' XXVIII. 38. 'Africamque ei, perinde ac de bellatum in Italia foret, provinciam destinabant.'

§ 5 *Societatis secum admonet et iurjurandi: et modo postulat, ut secum stemus*] Gronov. in pr. ed. nott. auctor est, Pet. præferre *societatis secum admonet et iusjurandum*: Barber. vero et Nand. *societatem secum admonet et iusjurandum*: id vero qui probat, intelligere debere verbum substantivum. Verum nulli meorum a vulgato in diversa discedunt, præter solos Lov. 5. et Gaertn. qui legunt *socie-*

tatis secum admonet et iusjurandi: quomodo etiam ex edd., quas vidi, præferunt Camp. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, et aliæ. Vide ad I. 32. § 8. Ex hac scriptura illæ quas Gronov. invenit, ortæ videntur. Et hinc nihil mutandum puto. Præterea idem Gronov. expunxit posterius et, et in pr. ed. nott. monet, se in nullo id scripto invenisse: hinc sensu, ut inquit, dicante scribendum conjectat *et iurjurandi: non postulat, ut secum stemus; modo ne, &c.* quæ quum in posterioribus curis omiserit, etiam repudiasse videtur. Et recte. Ex Aristæni enim oratione hac patet, primo legatum Philippi petiisse, 'ut Achæi pro rege arma caperent adversus Romanos,' § 8. deinde 'ut quiescerent, abstinerentque armis,' § 33. Oportuit igitur particulam *et* contextui restituisset; quod feci, quia eam superesse videbam in Voss. Lov. 1. 2. 3. 5. 6. et aliis.

§ 7 *Achæi portus et dat fiduciam postulantibus, et demit*] Verius ob ea quæ sequuntur, *dant et demunt* legitur. Paulum enim infra hoc cap. de Peloponneso queruntur Achæi, quod nulli sit rei apertior oportuniorque, quam navali bello. *Subell.* Obscure dictum, sed ad priora referendum puto. Quamquam quomodo Achæi portus Romanis dent fiduciam, demant vero Macedonibus, ut quidam exponunt, non adeo planum mihi videtur. Notavit hunc quoque locum Sabellicus. *Glar.* Obscurissimi loci sensum, Glareano, ut proficitur, ignotum, libet paucis exponere. Quod Romani, inquit, qui socii nobis non sunt, plus petant a nobis, quam socius ipse Philippus, id neque impudentia fit eorum, neque modestia hujus: Achæi, inquit, portus fiduciam Romanis dant ad postulandum, qui classem habent victricem; Philippo vero demunt, cujus nihil præter legatum videmus. Ergo portus dant fiduciam classem habenti, demunt non habenti.

Signon. Uterque Pall. cum vetusta ed. *Achæi portus et dat fiduciam postulantibus, et demit.* Gebh. Non satisfacit interpretatio Sigonii. Sententia requirit *Sui exercitus*, vel *Suæ vires*, aut quid tale. *J. F. Gron.* Gronovio consentio, et puto hic vitium latere, cui auxilium ab integrioribus membranis expectandum est. Ceterum *dat et demit* constanter omnes, quibus ntor codd.

“Urbium Eubææ spolia præ se ferens” Pall. uterque *præ sese ferens.* Gebh. In his codd. altera syllaba *τὸν sese* male duplicata, vel ex prima syllaba vocis seq. repetita est. Omnes nostri tñentur vulgatum.

Exiguo maris spatio disjunctas] Pall. uterque *dijunctas.* Monui quoque ad Ciceronem. Emendo sic l. xxxvii. c. 33. ‘*Dijunxerant ab exercitu.*’ Nam vet. ed. exhibet *dejunxerat.* Pall. *devinxerat.* Gebhard. *Dijunctas* etiam Voss. Lov. 2. 4. et Mead. 1.

§ 9 *Non modo præsidium, quo nos tueatur*] *Quo tueatur nos* Voss. Lovel. sex, Harl. Mead. ambo, et edd. ante Aldinam. Mox § seq. *non, Hercule, magis, pro Hercle,* Voss. Lovel. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 11 *Neque velle inligari Romano bello vidit*] *Indelegari* Lov. 3. *alligari* Lov. 2. et 6. Vide ad xxxv. 46. § 10. Mox *Cleomedontis oratio*, mutato vocabulorum ordine, Lovel. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et edd. ante Froben. 1535. *Tò oratio* deest in Gaertn. Similiter in Voss. et Lovel. 1. qui *in super via est* legunt, pro *visa est.*

§ 13 *Quam præsens nos veteres socios simul ab Nabide ac Romanis tueatur*] *Tuetur* sufficere censeo. *J. F. Gron.* Omnes legunt *tueatur*, præter Voss. in quo a m. pr. erat *tuebatur.* Præterea *nos socios veteres* Voss. Lovel. 6. Harl. Mead. ambo, et edd. Aldo priores.

§ 14 *Relicto, quem insidebat, saltu penitus in regnum abiit*] *Relicto, quem insidebat,* Voss. et Harl. quod si pla-

cet, mutanda est hoc modo interpunctio: *cur exc. faucibus Ep. cl. illis inexp. super Aoum amnem? aut vi, aut metu, aut vol., relicto, quem in., saltu in regnum abiit. Si suavoluntate.* Copula *que* vel in reliquis codd. repeti potuit ex voce sequenti, vel in duobus modo memoratis ab eadem intercepta esse. Sed prius mihi verius videtur. Præterea *abit* Lov. 2. 4. et Mead. 2. Vide ad xxvi. 28. § 2.

§ 16 *Achæi nos Romana arma sustinebimus*] Consensu scripti elidunt *τὸ nos.* Et certe non est Livii. Lib. xxx. c. 30. ‘*Annibal peto pacem.*’ xxxiv. 22. ‘*De hac re vos consulo, staturus eo, quod plures censueritis:*’ ubi et scripti quidam corrupte, *quod vos plures.* Lib. xxxvii. c. 45. ‘*Romani ex iis, quæ in Deorum immortalium potestate erant, ea habemus, quæ Dii dederunt.*’ l. xxxviii. c. 14. ‘*Neque Romani bonæ voluntatis ullum signum erga nos tyranni habemus.*’ xxxix. 37. ‘*Quid Capua capta feceritis Romani.*’ *J. F. Gronov.* Ex omnibus codd. quos adhibui, unus tantum Lov. 5. editis adhærens *Achæi nos* legit. Reliqui pronomen omiserunt. Et solet Livius innumeris locis pronomina primæ et secundæ personæ *ego, nos, tu, vos* omittere. Supra i. 10. ‘*Hæc tibi victor Romulus regia arma fero.*’ ii. 12. ‘*Hostis hostem occidere volui.*’ vi. 6. ‘*Te, Ser. Corneli, præsidem hujus publici consilii collegæ facimus.*’ cap. 18. ‘*Ipse vindex vester, ubi visum inimicis est, repente nullus fui; et vidisti in vincula duci universi eum, qui a singulis vobis vincula depuleram.*’ l. vii. c. 13. ‘*Cur veteranus dux, &c. compressis, quod aiunt, manibus sedetas.*’ c. 30. ‘*Campani, &c. haud parva accessio bonis rebus vestris in amicitiam venimus vestram.*’ Et eodem cap. ‘*Eo ventum est, ut aut amicorum aut inimicorum Campani simus.*’ l. ix. c. 34. ‘*Duo exercitus Aventinum insedis-*

grediariis.' xxvi. 50. 'Juvenis juvenem adpello.' xxviii. 27. 'Fasces imperii vestri ad eos Romanus exercitus detulistis.' c. 42. 'Duabus navibus populi Romani imperator fortunam publicam commisisti.' xxix. 17. 'Ex iis, quæ Locrenses aut ab illis passi sumus, aut a vestro præsidio nunc cum maxime patimur.' xxxvi. 7. 'Duo maximi reges adversus unum populum geretis bellum.' l. xxxvii. c. 54. 'Rhodii quam forti fidelique opera vos adjuverimus.' xxxix. 37. 'Quid Achæi Lacedæmonii bello victis fecerimus.' xl. 46. 'Id vos vellemus etiam homines credamus.' l. xlii. c. 34. 'Sp. Ligustinus tribus Crustuminae ex Sabinis sum oriundus.' xlv. 22. 'Si omnes Rhodii æque noxii essemus.' Ita et Virg. *Æn.* l. 595. 'coram, quem quæritis, adsum Troius Æneas.' Apud Ovidium aliosque etiam innumera occurrunt exempla. Vide Gronov. ad l. xxxiv. c. 32. § 3. Præterea *Romana arma* Voss. Lov. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

An tibi potius credamus, &c. potius quam res ipsas intueamur] Ant. Perizon. ad marginem Livii vocem *potius* primo posteriori, postea tamen priori delendam censebat. Verum Crevierius eam repetitam arbitratur, ut clarior procedat oratio, et quia τὸ *quam* longiusculo intervallo distat a priori illo *potius*; et simili pleonasmo *magis* vel *potius* comparativis addi. Omnes mei τὸ *potius* utroque loco tuentur.

§ 17 Nec duce consulari, nec exercitu bellum gesserunt] Crevierius, quum posterius hoc bellum adversus Philippum non consulares, sed consules duces gerant, legendum putat vel *nec duce consule, nec exercitu consulari*, vel *nec duce, nec exercitu consulari*, ita ut ex sensu in priore membro suppleatur 'consule.' Codd. mei nihil mutant, nisi quod *nec duce consuli* legat Gaertn.

Sociorum Philippi *maritimæ etiam urbes*] Dele etiam, Gelenius. Pall. et antiq. ed. *maritimæ etiam urbes*. Gebh.

Scripti et veteres editi *maritimæ etiam urbes*. Delevit particulam Gelenius. Forte, 'Sociorum Philippi *maritimæ* tantum urbes in terrore ac tumultu erant.' J. F. Gronov. Illud etiam superest quoque in omnibus meis. Mox *tuta ab armis Romanis fuerunt* Lov. 2. 3. 6. et Mead. ambo: *tuta ab Romanis fuerunt* Harl.

§ 20 *Quinctius tenentem castra Epiri*] Ego non *castra*, sed *claustra*, legi; quod ex proximo loco supra hoc cap. potest intelligi. 'Epiri' ait 'claustrisque illis.' Sabell. *Claustra* legunt omnes mei, præter solum Lov. 5. qui, ubique priscis edd. adhærens, hic etiam iisdem consentit, ac *castra* præfert. De errore hoc scribarum vide ad ix. 32. § 1.

Natura loci, munimentis, exercituque fretum, castris exiit] Pall. et antiq. ed. *natura loci, mun. exercitus fretum*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2. cum edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *munimentisque exercitus fretum* Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn. *munimentisque exercituque fretum* Harl. *munimentis, exercitu fretum* Lovel. 5. ubi tamen ultimam litteram τὸν *exercitus* excidisse ob primam vocis sequi suspicandi locus est. Vide ad iv. 33. § 11. Nullus itaque codd. meorum vulgatum tuetur; quod demum inveni in Mediol. 1480. Tarvis. utraque, et reliquis recentioribus.

§ 21 *De crudelitate, avaritia, et libidine regis*] Copulam ignorant Voss. Lov. sex, Harl. Mead. 2. et edd. ante Aldum: quod cur repudiatum sit, iustam rationem non video. Vide ad iii. 68. § 4. et sæpe alibi. Mox corruptissime *quæ int' antiqua scelera insuper inferosque Deos sint admissa* Lov. 1.

§ 22 *Multo minus, quam quæ Clunii Abydenique, qui procul a nobis absunt*] Quia Eleunta reperio ante Abydum ab eo captam, videat, quæso, lector, an Eleuntii recte legi possit: nam ego nihil statuo. Sabell. Recte Sa-

bellicus *Elæuntii* restituit. Sed alii ante *quæ* posuere *quam*, quod mihi displicet. Neque enim Achæi minus curare debebant Atheniensium querelas, quam vel Elæuntiorum, vel Abydenorum. *Glar.* Antea legebatur *Clunii Abydenique*. Sabellicus, cujus in hac re ingenium admiratur Glareanus, restituendum putavit *Elæuntii Abydenique*. Quorum sententiam ego vix probare possum. ['Glareanus Sabellico, ut viro doctissimo, subscribit; de ejus vero laude *ὀδδὲν γράβ.*'] Nam cum commemoret eos Aristænus, qui bello crudelia a Philippo passi sunt, inter quos Athenienses et Abydeni fuerunt, nescio cur potissimum Elæuntios nominare possit, quos ipse per dedicationem receperit. Etenim libro priore c. 16. ita Livius ait: 'Inde progressus ad Chersonesum Elæunta et Alopeconnesum tradentibus ipsis recipit.' Quamobrem ego reponendum puto, pro *Clunii*, *Ciani*. Primum quia gravissime omnium vexati a Philippo sunt, auctore Polybio; quorum excidii sæpe etiam meminit per hos libros Livius: ut paulo post c. 33. 'Cium, suæ ditionis urbem, funditus delesse:' deinde quia vicinior est vox *Clunii Ciani*, quam *Elæuntii*. Nam si *l* in *i* et *v* in *a* verteris, confecta vox erit. *Cianos* etiam cum *Abydenis* conjungit Polybius, ut ostendi ad xxxi. 31. *Sigon.* Sigonius conjectat supponendum *Ciani*. In Pall. comparet multo minus quam *Elatii Abydenique*. Gebh. *Quam* mihi sententiæ hujus loci repugnare, et delendum esse videtur. Nam non vult Aristænus, multo minus ad Achæos pertinere scelera in Attica admissa, quam quæ *Ciani Abydenique* passi fuerant; sed contra, multo minus ad Achæos pertinere, quæ hi, quam quæ Athenienses passi fuerant: *Ciani enim Abydenique*, ait, *procul a nobis absunt*: Athenienses autem non ita longe ab Achæis remoti erant. *Duker.* Recte vocem

quam, eadem ratione permotus, et quod non adpareat in ed. Rom. principe, ex contextu eiecit etiam Crevier. quæ exsnlat quoque a Lov. 5. 6. Harl. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. cujus loco perperam sequens quæ omittitur in Voss. Lov. 1. 2. 4. Mead. utroque, et Gaertn. Deinde *Elatii* Lov. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. qui nonnihil Sabellico *Elæuntii* reponenti favere videntur; ut et *Elei* exhibentes Lov. 2. et 6. *Clunii* est in solo editionum adsecla Lov. 5. *Clavi* in Lov. 1. et 3. *Elavi* in Hearnii N. *Clani* in Voss. et Hearnii L. 1. ex quo facillime fit *Ciani*, ut Sigonius optime conjecit, *l* mutato in *i*; quæ elementa sæpissime in Mss. commutari, vidimus ad ii. 23. § 3.

§ 23 *Hospitem Cyprissæ Garitenem*] *Κυπρισσῆς* oppidum Messenæ. Steph. *Sigon.* *Gratitenen* Voss. *Graritenen* Lov. 1. *Garitenen* Lov. 3. et 4. Mox et armatum patrem, pro *Aratum*, perperam plerique codd. cum vetustissimis edd.

§ 24 *Pyli ejus uxorem libidinis causa in Macedoniam apportatam*] At xxvii. 31. Polycratiam asportatam dixit: quare plane apparet *Polycratiam*, non *Pyli*, legendum esse. *Sabell.* Pall. *Fili ejus uxorem libidinis causa in Macedoniam asportatam.* Antiq. ed. *Pyli ejus uxorem libidinis causa in Macedoniam asportatam.* Gebhard. *Pilionis libidinis causa* Lov. 6. a m. pr. sed vox *uxorem* interponitur a m. sec. *Pelliconis uxorem libidinis causa* Lov. 2. *Pilis ejus uxorem libidinis causa* Gaertn. *Pili ejus uxorem l. c.* Voss. Lov. 3. 4. 5. Harl. Mead. 1. et primæ edd. quibus proximæ Sabellici conjecturam in contextu exhibent. Pro qua tandem Frob. 1535. dedit *fili etiam uxorem*, ut nunc vulgo exstat; ad quam lectionem proxime accedunt Lov. 1. *Pili etiam uxorem*, et Mead. 2. *fili ejus uxorem* exhibentes. Deinde *asportatam*, vel *adportatam* Lov. 1. 3. 5. 6. Voss. et edd. vett. *asportatam*

ed. Mogunt. quod etiam superest in reliquis codd.

§ 25 *Ne sint cum Philippo res, cujus crudelitatis metu obmutuistis omnes*] *Obticuistis* Gaertn. quod ex glossa interpretis natum videtur. Præterea *sint cum Philippo res* constanter scripti, nisi quod *sine cum Philippo res* legat idem Gaertn. Si tamen libri addicerent, mallet cum Dukero *ne sit cum Philippo res*, quia frequentius dicitur hoc sensu ‘est mihi res cum illo,’ quam ‘sunt mihi res cum illo.’ Mox *quod cum fieri* Lov. 4. et Gaertn. *quo cum fieri* Voss. Lov. 1. 3. Mead. ambo: *cum fieri*, præcedenti voce omis- sa, Lov. 2. *quod jam fieri* Lov. 6. Aliquid latet. Certe quam vim illud tum hoc loco habere possit, neque Duker. neque ego capimus. An legendum *quod tuto fieri non posset*?

§ 26 *Nulli apertior atque opportunior, quam navali bello*] Pall. *neque oportunior*. Gebhard. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Quorum auctoritate id recipiendum putavi. De simili abundantia negationis vide ad III. 11. § 6. c. 26. § 5. IV. 7. § 5. et c. 58. § 5. Ad hæc *nulli aptior* Lov. 3. et Gaertn. sollemni scribarum lapsu. Vide ad xxxi. 22. § 8. *Aperta bello*, ut *corpora aperta jaculo* xxv. 16.

§ 27 *Et centum triginta Isiaci lembi*] Tu vide ne Asiatici Livius scripserit. Sabell. Vocem *centum* expunxit Frob. 1535. quam tamen servant Lov. 4. 5. 6. et Mead. 2. cum Hearnii N. *centum et triginta*, vocula transposita, legunt Lov. 2. et Mead. 1. et *centum et triginta* Gaertn. Reliqui lectionem Frob. probant. Deinde *Isiaci* vett. edd. adsciens Lov. 5. *Isaci* Lov. 3. *Ysaci* Hearnii L. 1. *Hisuci* Lov. 6. *Hissaci* Voss. et Lov. 1. *Hisfaci* Mead. 2. *Hiffaci* Lov. 4. Tota vox omittitur in Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn. *Issaici*, ut hodie editur, primus dedit Frob. eodem anno. Et ita Harl. et Hearnii N. ‘Issæi viginti lembi clas-

si Romanorum adjuncti’ memorantur xxxi. 45. ubi vide Sigon. ‘Issæi lembi’ obcurrunt etiam XLII. 48. Mox *prope* exsulat a Voss. et Lov. 1. Sed vide ad xxxviii. 45. § 3.

§ 28 *Egregie enim Dymas priore bello sumus tutati*] *Hymes* Mead. 2. *Himas* Hearnii L. 1. *Binas* Lov. 6. *Bymas* Voss. Harleian. Mead. 1. et Gaertn. *Bimas* Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Hearnii N. et edd. ante Mogunt. quæ recte dedit *Dymas*. Per ‘prius bellum’ intelligendum est illud, quod Romani tempore belli Punici secundi cum Philippo gesserunt. Vide hoc cap. § 12. Eo autem bello *Dymas* a Romanis expugnatas esse, suo loco Livius memorare neglexit, quod nunc data occasione hic facit, et cap. seq. ‘Dymæis captis nuper direptisque ab exercitu Romano, quum redimi eos, ubicumque servirent, Philippus in- sisset, non libertatem modo, sed etiam patriam reddiderat.’ Ejusdem rei mentionem fecit etiam Paus. in Achaic. c. 17. Ταύτην [Δύμην] Φίλιππος ὁ Δημητρίου πολεμῶν μόνην τῶν Ἀχαϊκῶν ἔσχεν ὑπήκοον. Καὶ ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ Οὐλυμπικὸς ἡγεμὼν καὶ οὗτος Ῥωμαίων ἐπέτρεψε τῇ στρατιᾷ διαρπάσαι τὴν Δύμην. Nomen ducis Romani Οὐλυμπικὸς vitiosum esse, viri docti videntur. An tamen rite curatum sit vulnus, admodum dubito. Kühnius legendum putat ὁ Λούκιος, et intelligit L. Quinctium Flamininum, fratris T. Quinctii legatum, ‘cui classis cura, maritimæque oræ imperium mandatum ab senatu erat,’ ut Livius testatur c. 16. At de eo cogitandum non esse, ex hoc Livii loco constat, quia calamitatem Dymæorum *priori bello* accidisse testatur. Priori autem bello duces Romanorum adversus Philippum fuerunt Valerius Lævinus, Sulpicius Galba, et Sempronius Tuditanus. Pro Οὐλυμπικὸς igitur legendum conjicio Σουλπίκιος. Paullo ante *mari classis Romana*, trajectis vocibus, Voss. Lov. sex, Harl. Mead. ambo,

Gaertn. et edd. ante Aldum. Deinde *Macedonum præsidia* Voss. Lov. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 30 *Summa ope petendum erat*] *Sūope petendum*: id est, *summopere*, Gaertn. *summo opere petendum* Hearnii N. Solent voces *ope* et *opere* in Mss. commutari. Vide ad VIII. 16. § 4. c. 37. § 8. IX. 13. § 9. XXIX. 17. § 2. et sæpe alibi. Mox § seq. *sub umbra vestri auxilii* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. et Mead. ambo: *sub umbra nostri auxilii* Lov. 5. 6. Harl. et edd. ante Aldum; quæ cum codd. posterioribus etiam *societatem nostram* et *portubus nostris* legunt.

§ 32 *Quia pepercisse volunt*] Pall. nec non vetus ed. *quia pepercisse vobis volunt*. Gebh. Ita et Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. 2. Hearnii L. 1. et edd. veti. *quia pepercisse nobis volunt* Lov. 3. 6. et Gaertn. Additum pronomen primus Frob. 1535. omisit, cum quo stat Mead. 1.

§ 33 *Abstineretisque armis*] *Ab armis* Lov. 6. Utroque modo, vel addita, vel omissa præpositione, Livium locutum esse, dictum est ad IV. 59. § 8. Ratio igitur postulat ut plurimum præferamus unius testimonio.

§ 36 *Liberare vos a Philippo jamdiu magis votis, quam armis audetis*] Pall. *magis vultis, quam audetis*. Gebh. Omnes membranæ, *Liberare vos a Philippo jamdiu magis vultis, quam audetis*. Voss. *magis votis, quam audetis*. Ex *voltis* fortasse. J. F. Gron. *Votis optastis, quam sine vestro labore* Lov. 6. *votis quam audetis* Lov. 1. et 3. cum Hearnii L. 1. Reliqui cum ejusdem Hearnii N. eandem servant lectionem, quam Gronov. in membranis suis invenit; nisi quod solus Lov. 5. faveat editis antiquis.

CAP. XXII. § 2 *Demiurgos vocant*] Pall. et hic, et paullo post *Damiurgos*. Gebh. Non aliter Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Gaertn. qui etiam mox *Damiurgum* præferunt. Eorum fidem secutus sum, quum et ita editum vi-

deam XXXVIII. 30. § 4. ubi vide.

§ 3 *Ne, quod adversus Philippi societatem*] Vitium aliquot recentiorum editionum. Repone *ne quid, quod adversus*. J. F. Gron. Ita prima exhibuit Heinsii Elzev. Ultima Gruteri *ne quid adversus*. Omnes priores cum codd. meis, quotquot videre contigit, ut et Oxoniensibus *ne quid, quod adversus*, quod recte, a J. F. Gronovio moniti, receperunt Hearnius et Crevier. Tum *societatem Philippi* Lov. 3. 5. 6. et edd. ante Aldum. Vox *Philippi* non adparet in Voss. et Lov. 1. Paulo ante *relaturos de societate Romana se aiebant* Voss. Lov. sex, Mead. ambo, et eadem edd. *sed se* et *aiebant* omisit Harl. Tum *lege cautum tuebantur* Gaertn.

§ 4 *Parentes ab liberis temperaverint*] *Temperarint* Lov. 2. 6. a m. sec. Harl. et Gaertn. Paulo ante *adeo omnium exarsere studia* Lov. 6.

§ 5 *Perrogarique sententias prohibebat*] *Prorogarique* Voss. Lov. 2. 3. 6. Mead. 2. et Gaertn. Similiter variant codd. cap. seq. § 1. et in Epit. Liv. I. XLVIII. Caussam vide ad IX. 10. § 7. *Promulgarique* Lov. 1. *rogarique* Harl. et edd. quas vidi, omnes ante Ald. præter edd. Camp. et Rom. 1472. quæ simul cum Lov. 5. non tantum has voces, sed et quinque præcedentes ignorant. De verbo 'perrogare' in hac re vide Cortium ad Plinii IV. 22. 3. Supra XXIX. 19. 'Perrogari eo die sententiæ non potuere.'

§ 6 *Ne pertinacia sua*] *Ne pertinacia sua* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad Liv. XXXIV. 35. § 9.

§ 9 *Dymæi ac Megalopolitani*] *Megalopolitani* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Hearnii L. 1. quomodo etiam quidam eorum mox *Megalopolitanos* præferunt. Ex ea autem scriptura *Megalopolitani* et *Megalopolitanos* scribendum, Gronov. coniecit ad XXXII. 5. § 5. Vide quæ eo

loco notantur.

Neque morante ullo, neque inprobante] Vetus lectio est *neque mirante*. Gelen. Similiter omnes mei, nisi quod *jurante* legat Lov. 6. Deinde *nec inprobante* Lov. 1. 3. 4. 5. Mead. ambo, et edd. ante Aldum. Vide ad ix. 9. § 14.

§ 10 *Megalopolitanos, avorum memoria pulsos, &c.]* Crevier. recte vidit, Livium non satis adcuratam temporum rationem habere videri, quum id factum dicit *avorum memoria*. Cleomenem enim Lacedæmoniorum regem Megalopolim cepisse et diruisse, teste Polyb. ii. 55. et v. 93. Adde Pausan. Messen. c. 29. et Arcad. c. 27. Antigonum autem, Philippi decessorem, paullo ante mortem restituisse. Philippum itaque, qui etiamnum in medio robore virium erat, et eversam et restitutam Megalopolim vidisse.

§ 11 *Hospitiis familiarique amicitia plerique inligati Philippo]* Pall. uterque perperam *allegati*. Superius c. 21. 'Posteaquam nos neque decernere id sibi præsidium, neque velle illigari Romano bello vidit.' xxxvi. 11. 'Quum patrem, primo allegando, dein coram ipse rogando, fatigasset, invitum se gravioris fortunæ conditioni illigantem.' Ibid. cap. 40. 'De injuria tribuni, bello alieno se illigantis,' &c. Gebhard. *Auspiciis* Gaertn. Vide ad xxi. 2. § 5. Tum *alligati* Lov. 4. 6. et Mead. 2. Vide ad l. xxxv. c. 46. § 10. *Obligati* Lov. 3. *Philippo illigati* Gaertn.

§ 12 *Quod inclinaverat ad Romanam societatem ineundam]* Pall. ad Rom. soc. jubendam. Gebhard. Barberin. Naud. Pet. Oxon. ad Rom. soc. jubendam. Phrasis e comitiis populi Romani petita, quorum loco Græcis populis hujusmodi concilia erant. Sic xxxiii. 2. 'Rogatio inde a Platæensi Dicæarcho lata recitataque de societate cum Romanis jungenda, nullo contradicere audente, omnium Bæotiæ civitatum suffragiis accipitur ju-

beturque.' J. F. Gronov. *Uniendam* Voss. *uniendam* Lov. 3. *ineundam* Lov. 1. 5. et Gaertn. Reliqui recte *jubendam*. Ita 'jubere fœdus' Cic. Agrar. lib. ii. cap. 22. 'Hoc quia vos fœdus non jusseritis.' Vide ad l. iii. c. 30. § 6. Alibi etiam 'inisse' et 'jussisse' commutantur. Vide ad iv. 40. § 6.

Et magnis et recentibus colligatis beneficiis] Lege *obligatis*. Gelen. Ita et omnes mei præter Lov. 5. vetustis edd. adhærentem: *beneficiis obligatis* Gaertn.

CAP. XXIII. § 1 *Ceteri populi Achæorum, quum sententiæ perrogarentur]* Omnes membranæ quum sententias perrogarentur. Quod ipsum perperam sprevisse editores existimo. Lib. xxii. c. 60. 'T. Manlius Torquatus interrogatus sententiā ita loquutus fertur.' xxxvi. 7. 'Annibal nominatim interrogatus sententiā.' xxxvii. 14. 'Ibi C. Livius, is enim est primus rogatus sententiā.' Neque sane quum in consilio vel concilio omnium ordine rogantur sententiæ, minus ipsi perrogantur sententias, quam in cætu persalutantur, quum omnes ordine salutantur. Voss. *sententias perrogarent*. J. F. Gron. Vulgatum quidem, fateor, nihil habet vitii: ne tamen facile probem, caussa est, quod in nullo ex meis, nisi in Lov. 5. perpetuo editionum adsecla, invenerim. Supererat etiam in Victor. apud Crevier. At contra *sententia promulgaretur* servat Lovel. 1. *sententiis rogarentur* Gaertn. *sententiæ rogarentur* Harl. *sententiæ prorogarentur* Lov. 2. et 6. *prorogarent* a m. sec. *sententias prorogarent* Voss. et Lov. 3. *sententias perrogarent* Hearnii L. 1. *sententias perrogarentur* Lov. 4. Mead. ambo, et Hearnii N. Propterea id non tantum verum judico, sed eidem etiam in contextu locum dedi. Cicero ad Att. i. 13. 'Primum igitur scito, primum me non esse rogatum sententiā.' Mox cum Romanis ac Rhodiis

Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. a m. pr. Mead. 2. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. Rom. princeps, Camp. Rom. 1472. ac Parm. cum Rhodiis, mediis omissis, Lov. 2. 3. et 6. a m. sec. *societatem Rhodiis* Mead. 1.

§ 3 *Tres legatos ad L. Quinctium mitti placuit*] Pal. 1. *ad Quintium mitti*: alter *ad T. Quintium*. Gebh. L. Quinctius simul cum Attalo et Rhodiis legatos ad Achæos miserant c. 19. Nunc igitur vicissim Achæi ad L. Quinctium, non ad T. Quinctium, legatos mittendos censent. Et ita etiam legunt omnes mei, nisi quod in paucis sit *ad Lelium Quinctium*, sollemni errore, de quo vide ad xxix. 7. § 2. et in uno Mead. 2. prænomen omittatur.

Exercitum omnem Achæorum ad Corinthum admoventi] Voss. *Achæorum Corinthum*, sine media præpositione. Juxta bene. Idem mox *Et hi*, non *ii*: melius. Achæi scilicet. Denique idem *Romani Cenchreas*, deleta et hic præpositione. Sed et interpunctione vulgo peccatur. Nam *τὰ posuerunt castra* recte dicuntur de Achæis, qui tum primum adventabant: at male intelliguntur ad *τὰ Romani et Attalus*, qui jam pridem id fecerant, et nunc in opere oppugnandæ urbis erant, captis ante Cenchreis. Cum his igitur ambobus connectendum *τὰ oppugnabant* hoc modo: *Romani Cenchreas versam partem urbis, Attalus traducto per Isthmum exercitu ab Lechæo, alterius maris portu, oppugnabant; primo segnius*. J. F. Gron. *Corinthum admoventi* etiam Lov. 1. et 6. Tum *Et hi quidem* Lov. 2. 3. 6. Hearnii L. 1. ac Victor. Crevierii. *Et hii quidem* Lovel. 4. et Gaertn. Deinde *Romani Cenchreas versam partem* Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *Romani Cenchreas versum partem* Lov. 2. et Harl. *Romani Cenchreas, Attalus, &c.* reliquis mediis omissis, Hearnii L. 1. Crevier. veretur, ne præpositiones utroque loco

omissæ sint ab emendatoribus; qui, ignari Livium præpositiones *ad, ab* urbium nominibus adjungere solere, orationem ejus ad vulgares plebeiz grammaticæ regulas exigere voluerunt. Primo tamen loco supprimi præpositionem non ægre patiebatur, secundo retentam cupiebat. Si quid codicum consensui tribuendum, præcipue posteriori loco præpositio erit expungenda: utrobique tamen servatam malo. Recte autem vulgata distinctio *alterius maris portu: oppugnabant primo segnius* Gronov. displicuit. Sed ea demum in postrema Gruteri ed. adparuit. Priores enim post *portu* minimam distinctionem pro maxima habent.

§ 5 *Haud secus quam civem et suffragio creatum, suo imperio justo patiebantur*] Habent Pall. et *suffragio creatum suo imperio juste patiebantur*. Gebh. Suspicio Livium edidisse, et *Cor. duce præsidii Andr. haud secus quam civem et suff. creatum suo imperatorem justum pat.* J. F. Gronov. Palatinis Gebhardi consentiunt Lov. 1. 3. 4. Voss. et Mead. ambo: *suffragio creatum suo imperio uti juste patiebantur* legunt Lov. 2. et Harl. *suffragio creatum suo imperio uti justis patiebantur* Gaertn. *suffragio creatum suo imperio uti justo patiebantur* Lov. 6. a m. pr. Nihil melius subcurrit, quam quod Gronovio in mentem venit.

§ 6 *Omnis inde spes pugnantis in vi*] Scribe *oppugnantibus*. J. F. Gron. Contrario errore *obpugnando*, pro *pugnando*, edebatur xxv. 6. § 22.

Undique aggeres haud facili aditu] Ἀσύνδερον hic satis durum et ingratum est, Lenius fluere oratio, siliceret legi *et undique*. Dnk. Codd. nihil mutant, nisi quod *unde*, pro *undique*, legant Voss. et Lov. 1. Mox § seq. *aliquantulum muri* Harl. sed vide ad vii. 36. § 5.

§ 9 *Pars ex Hannibalis exercitu metu pænæ a Romanis Philippum secuti*] *Metu pænæ ad Romanos* Mead. 1. sed

ab *Romanis* in margine; quod etiam præfert Lov. 2. Deinde *Philippum secuta* omnes codd. mei, et edd. ante Frob. 1535. *pars secuti* syllepsis est Livio familiarissima: vide ad XXVII. 1. § 12. ut tamen dubitem, utrum ea etiam hic Livius usus sit, consensus codicum causa est, alteram lectionem tuentium. Mox ad *rabiem magis, quam ad audaciam*, repetita præpositione, Lov. 1. quod non displiceret, si plures codd. accederent, quia Livio familiaris admodum est locutio. Vide ad IV. 58. § 4.

§ 10 *In altum excurrens: trajectus inde Corinthum, septem millia ferme passuum*] *Occurrens* Voss. et Lov. 1. *procurrrens* Lov. 6. quod ex glossa interpretis inreppisse videtur. Supra XXVI. 42. 'Ab intimo sinu peninsula excurrit.' XXXVI. 15. 'Excurrente in altum, velut promontorio, Attica terra.' XLIV. 11. 'Nec minus quam in altum magnitudine Atho mons excurrit.' Deinde *trajectus est inde* Lov. 2. et 6. Tum *septem millia ferme militum* Voss. *septem millia ferme militum passuum* Lov. 1. *septem milia ferme militum passuum* Lov. 3. Puto librariorum duas lectiones conjunxisse *septem millia ferme passuum* et *septem ferme millium passuum*. Vide ad III. 44. § 4. Illa autem lectionis diversitas ex eo nasci potuit, quia per notas scriptum fuerat VII. M. *ferme P.* unde τὸ M. alii *millia*, alii *millium* reddiderunt. Vide ad XLII. 12. § 9. Utrumque ferri potest. Et quidem 'trajectus septem millia' dictum est per adpositionem. Vide ad XL. 36. § 8. quam lectionem servo ob reliquorum codd. auctoritatem.

§ 12 *Pertinacius Quinctius a Misnepio perstabat*] Restituimus in *incepto perstabat*. Gelen. Nemo, quod sciam, ejus loci meminit, eorum etiam, qui res Corinthiacas scripsere. Strabo autem VIII. 379. Ὑπὸ δὲ τῇ Πειρήνῃ τὸ Σισυφείον ἐστίν, ἱεροῦ τινὸς ἢ βασιλέως λευκῷ λίθῳ πεπηγμένον. Id est, sub ipsa

vero *Pirene Sisyphium est, sive sacellum quoddam, sive regale domicilium, niveo constructum lapide*. Quare ego *Sisyphium* legere malim. Quidam in *incepto* legunt: *Quintius in incepto perstabat*. Sed judicet candidus lector. *Glar.* Pall. uterque vitiosissime *pertin.* *Quintius anusini ne epio perstabat*. Antiq. ed. a *Mismisnepio*. Glareanus olim divinabat a *Sisyphio*. Gebh. Et hoc ex egregiis Gelenii est, de quo frustra dubitat Patricius Claronensis. Antea legebatur absurde *Quintius a Misnepio perstabat*. Andreas *Quintius a Mismisnepio*. Mss. *Quintius anusini ncepto perstabat*. Margo Naudæani, *Flamininus in cæpto*. Quod forte verum. J. F. Gron. Mss. mei similiter prodigiose corrupti: *anusiniue epio* Voss. *anusinine epio* Lov. 1. *anusini ne epio* Lov. 4. *amisiniue epio* Lov. 2. *amisimne epio* Mead. 1. *anusinuepio* Gaertn. *amisi ... epio* Harl. *anusini* Mead. 2. *anusini neepio* Hearnii N. *anasinibio* ejusdem L. 1. *cassunie opio*, voce *Quinctius* ommissa, Lov. 3. a *Misnepio* Lov. 6. a *Mismisnepio* Lov. 5. Locum adhuc pessime adfectum judico. Gelenii conjectura ideo placere nequit, quia verisimile non videtur intellectu facillima et simplicissima verba in *incepto* in tot lectionum monstra abiisse. Nec Glareani, quia *Sisyphium* est in *Acrocorintho*, et ita Livius potius ab *Acrocorintho* vel ab *arce*, quam a *Sisyphio* dixisset. Nec Gronovii, quia alibi *Quinctium* simpliciter *Flamininum* a Livio adpellari non memini. Integriores igitur codd. exspectandi sunt, ut locus persanetur.

Is quoque ut pro omnibus portis disposita vidit præsidia regis] *Ut primo omnibus portis* Voss. et Lov. 1. Deinde *præsidia regis* primum adparuit in ed. Gronov. 1665. quum antea ederet *præsidia regia*; quomodo præferunt tantum non omnes mei, Hearnii L. 1. et Victor. Crevierii, qui recte lectionem hanc loco restituit. Vi-

de hoc lib. ad c. 6. § 6.

CAP. XXIV. § 1 *Rem per principes Elatiensium tentavit*] *Elatensium* et in fine cap. *Elatensibus* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2. Utraque forma ferri potest, si verum est, Græcos formas se gentile hujus urbis Ἐλατειὸς et Ἐλατειῶς, ut censet Berkel. ad Steph. de Urbib. voce Ἐλάτεια. Paulo ante ad *Leteam* Voss. et Lov. 1. ad *Elateam* Lov. 6. An voluerunt ad *Elateam*? Quum enim Græcis Ἐλάτεια dicatur, id Latine non tantum *Elatia*, sed etiam *Elatea* efferri potest. Vide ad xxxi. 43. § 5.

§ 5 *Et scalas ad stantia mœnia inferebant*] Omnia hæc verba scribarum errore desunt in Voss. Harl. et Lov. 1. Sola vox *stantia* exsulat a Lov. 6. a m. pr. Sed recte in hoc a m. sec. additur, et in reliquis codd. perstat. xxxviii. 5. 'Ut præter spem stare muros viderunt.' Ovid. Her. 1. 67. 'Utilius starent etiam nunc mœnia Phœbi.' Mox adverterat, pro averterat, Lov. 2. Gaertn. Harl. et Mead. 1. Vide ad vi. 23. § 8.

§ 6 *Inermi quoque sequente turba, confugerunt*] Barber. et Pet. insequente, quod pluribus locis Livio reddidimus. J. F. Gron. Vide ad iv. 30. § 12. Omnes tamen, quibus utor, codd. sequente tuentur. Vox *metu*, quæ præcedit, deest in Voss. Lov. 1. 4. 5. Mead. 2. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Neque ea vox exstat in Lov. 3. et 6. nisi a m. sec.

§ 7 *Fideque in hæc data, post paucos dies arcem recepit*] In hoc data Voss. Tum post dies paucos Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Deinde recipit Lov. 4. a m. sec. Paulo ante abire inermes vellent, trajectis dictionibus, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

CAP. XXV. § 1 *Non Corinthus tantum liberata obsidione*] Quidam adjecterunt facile, atque ita legunt: non facile Corinthus tantum, &c. quod mihi displicet: neque enim quicquam ad

sensum facit. *Glar.* Facile interponunt non tantum Gaertn. verum etiam Aldus et quidam eum secuti, quod recte ante Glareanum expunxit Froben. 1535.

§ 2 *Mos erat*] Quod paullo post, 'additum legi erat' dicens, ita lege cautum fuisse significat, in eo non argutandum, et 'more' fieri quoque dici posse puto, quod lege statutum ex ejus præscripto usu et observatione constanti viget, et intermitteri non potest. Nam 'mores' et 'instituta' etiam pro legibus et juribus dicuntur. Virg. Æn. 1. 268. 'Moresque viris et mœnia ponet.' Ubi Servius, 'Leges etiam mores dici non dubium est.' Cic. pro Marcell. cap. 9. 'Nisi hæc urbs stabilita tuis consiliis et institutis erit:' quod cap. 8. dixerat, 'Omnia, quæ dilapsa defluerunt, severis legibus vincienda sunt.' Non video quomodo aliter apud Livium accipi possit, quod idem *mori* et *legi* tribuitur; nisi quis putet mox non *legi*, sed *lege* scribendum esse. *Duk.* Sane *lege*, pro *legi*, præferunt Lov. 2. 6. Harl. Mead. pr.

Velut honoris causa] Restituimus *velut ominis causa*, non *honoris causa*. Gelen. Ita etiam legunt plerique codd. a m. partim pr. partim sec. neque aliter edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 3 *Cujus nomen post pactam cum Romanis societatem*] Miror hoc de Argivis eum dicere, qui concilio excesserant, ut ipse antea cap. 22. scripsit Livius: nisi coactus adversus regem cum Romanis fuisse intelligamus; quod tamen nusquam indicatur. *Glar.* Miratur Glareanus, Livium scribere, Argivos cum Romanis societatem pactos esse, quod eosdem ante scripserit decreto non interfuisse; neque intelligit eum dixisse 'quosdam Argivorum,' non omnes. *Sigon.*

§ 4 *Jubentiumque legitimum honorem usurpare*] Modo ne fuerit *legitimum omen*: ut Claudianus, 'solennia

Iudit Omina libertas.' Dixerat autem, 'velut ominis causa prætores pronunciare Jovem, Apollinemque, et Herculem.' J. F. Gronov. Quum hic sermo sit de eo, quod Philippo honoris causa lege datum erat, non videtur vitium esse in voce *honorem*, qui recte *legitimus* dicitur, ut alia legibus concessa et constituta: 'Legitimum omen' quid sit, mihi non nimis apertum est. 'Legitimum honorem usurpare' puto esse, facere, quod ante factitatum fuerat, et una cum nominibus Deorum nomen Philippi pronunciare: quod ut fieret, ei honoris causa lege datum fuerat. 'Usurpare rem,' vel 'vocem' est sæpe facere vel dicere, faciendo vel dicendo repetere. Livius II. 40. 'Hanc sæpe eum exacta ætate usurpasse vocem.' VII. 2. 'Accepta itaque res, sæpiusque usurpando excitata.' Suet. in Tiber. c. 11. 'Mutua cum Græculis officia usurpans.' Duk. Crevierio Gronovii conjectura *legitimum omen* eo facilius recipi posse videtur, quia etiam § 2. vox *honoris pro ominis* ante Gelenium perperam intrusa fuerat. Locutionem autem *legitimum omen usurpare* exponit, morem sollemnem sequi in eo omine captando, quod legibus jussum erat. Cum Dukero tamen vulgatum verius puto. Nam Jupiter quidem, Apollo, et Hercules 'ominis' causa Argivorum prætores pronunciabantur; quod vero Philippo regi lege concessum erat, ut iis nomen ipsius adjiceretur, id non 'ominis,' sed 'honoris' ejus causa sancitum fuisse videtur. Achæos Philippo regi 'omnes divinos humanosque honores' decrevisse, Livius narrat c. 34.

§ 5 *Larissam eam arcem vocant*] Argorum arcem Larissam fuisse, tradit etiam Stephanus: καὶ ἀκρόπολις Ἀργείοις Λάρισσα. Sigonius. Strabo VIII. 370. Ἀκραν δ' ἔχει [ἢ τῶν Ἀργείων πόλιν] τὴν καλουμένην Λάρισσαν, λόφον εὐερέκῃ μετρίως. Vide etiam IX. 440.

Pausan. Corinth. 23. Τὴν δὲ ἀκρόπολιν Λάρισσαν μὲν καλοῦσι ἀπὸ τῆς Πελασγοῦ θυγατρὸς. In Lacon. 17. Λακεδαιμονίοις δὲ ἡ ἀκρόπολις μὲν ἐς ὕψος περιφανὲς ἐξίσχουσα οὐκ ἔστι, καθὰ δὲ Θηβαίοις τε ἡ Καδμεία, καὶ ἡ Λάρισσα Ἀργείοις. Ceterum non unam, sed duas arces habuit urbs Argi, quarum altera dicta est 'Larissa;' alterius nomen se non meminisse proditum esse, testatur Cellar. Geogr. Ant. II. 13. p. 782. In præcedentibus vox *nocte* exsulat a Lov. 4. Tum *occupat vi collem* Gaertn. *occupavit collem* Voss. In seqq. Crevier. conjicit *impositoque ibi præsidio*, pro *positoque*. Cæsar B. Civ. III. 34. 'Deducta Orico legione, quam tuendæ oræ maritimæ posuerat.' Scripti etiam vulgatum tuentur. Denique *lucis initio* Voss.

§ 6 *Ænesidemus Elimeus præerat*] Restituimus *Ænesidemus Dymæus*, non *Elimeus*. Gelen. Ita et omnes mei, nisi quod Lov. 5. stat pro prisca lectione, et *Clinæus* legat Voss. litera *d* in *el* dissoluta. Vide ad X. 24. § 2. ubi etiam *el* pro *d* dari vidimus; ex quo *Elimeus*, pro *Dymæus*, vulgo scriptum erat. *Dimeus* Hearnius ex L. 1. laudavit. Paulo ante *quingenti ferme juvenes* Lov. 2. et 6. Tum *dilecti* Voss. Lov. 1. 4. et Gaertn. Vide ad XXXVII. 51. § 7.

§ 7 *Adhortator a præfecto regio missus*] Ita quidem antiq. ed. Sed melius credo *Ad hos Trator a præfecto*. Ut *Trator* sit nomen viri. Gebh. Non placet ille *adhortator*. Voss. *Ad hos tractor*. Lege *Ad hos orator*. J. F. Gron. *Hortator* Gaertn. *Ad hos tractor* Lov. 1. *Ad hos trator*, vel *Adhos-trator*, Lov. 4. Mead. 2. et Hearnii N. *Trator* nomen viri alibi non obcurrit. Cum Crevier. igitur Gronovii conjecturam veriolem pnto. De voce *orator* vide ad XXXVII. 26. § 9.

Solis quidem quod Macedones sentirent] Restituimus *qui idem quod Maced.* Gelen. Corruptum quidem servant omnes mei. Paulo ante *exce-*

dere urbem Mead. 1. Quod, si plures codd. idem vellent, non repudiarem. Vide ad II. 37. § 8. Sed et vulgatum probum. Vide ad VIII. 2. § 8.

§ 8 *Post paullo ut Argivos quoque* Paullo post Lov. 2. 6. et Harl. Sed frustra. Vide ad XXII. 60. § 16. Mox *omnem in casum*, &c. videbantur subituri Lov. 3. quod errantis est librarii, qui in pro tñ sive tamen dedit. Ita variant libri IX. 38. § 10.

§ 9 *Ne flos Achæorum juventutis simul cum urbe amitteretur* Amitterentur Voss. et Lov. 1. quod si in pluribus codd. reperirem, spernere non auderem. Vel enim 'flos juventutis Achæorum' considerari potest ut collectivum, quod verbum plurale admittit; qualia multa vide ad XXXV. 26. § 9. Vel 'flos juventutis simul cum urbe amitterentur' accipiendum, ut 'dux cum principibus capiuntur,' de qua locutione vide ad XXI. 60. § 7.

§ 10 *Qui quæreret, quid sibi vellet* Tò sibi exsulat a Voss. et Lov. 1. Sed male. Illud enim pronomen in hac formula est sollemne. Supra III. 35. 'Conjecere in eum oculos, mirantes quid sibi vellet.' c. 50. 'Quærerent senatus verbis, ejus jussu castra deseruissent? aut quid sibi vellent?' c. 67. 'Pro Deum fidem, quid vobis vultis?' IV. 13. 'Primo Quinctius abnuere, et, quid sibi vellent, rogare.' XLIV. 12. 'Hostes primum admiratio cepit, quidnam sibi repentinus clamor vellet.' Cic. de Senect. c. 18. 'Avaritia vero senilis quid sibi velit, non intelligo.' Prop. I. 5. 3. 'Quid tibi vis, insane? meos sentire furores?' ubi vide Passer.

Nihil fatus tantummodo, &c. *respondit* Vix Livii videtur viro docto, velletque *nihil statu mutato*, aut *statu motus*. Sed conjungit non conjungenda. Nihil fatus, quum tantummodo projecto præ se clypeo staret, missus est a Philocle, qui quæreret, quid sibi vellet? Respondit, se morituum ar-

matum in præsidio creditæ urbis. Ita evolvenda oratio. J. F. Gron. Quæ Gronovius adtulit, ut vulgatæ lectioni defensionem pararet, nondum mihi persuadere potuerunt, eam veram esse. *Nihil tantummodo* Harl. Lov. 2. 3. et Gaertn. in hoc statu modo Lov. 6. *nihil statu tantummodo* Mead. 1. *nihil statu modo* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 2. ut solus tantum Lov. 5. vulgatum servet, quemadmodum solet, editis adsentiens. Conjecturam viri docti apud Gronov. plurimum codicum memoratæ lectiones verisimilem reddunt. Si tamen liceret, insuper legerem, *Missis a Philocle, qui quærerent*, vel *Misso a Philocle, qui quæret, quid sibi vellet? nihil statu mutato, vel motus, quum projecto præ se clypeo staret; in præ. creditæ urbis mor. se arm., respondit*. Ita periodus quasi rotunda et omnibus numeris perfecta erit. 'Nihil statu motus,' ut VIII. 18. 'Equestrem pugnam excitemus, oportet, si turbare ac statu movere volumus.' Petron. c. 95. 'Furca de carnario rapta, statum præliantis componit.' Vide ad II. 10. § 10. Quod Livius 'statum,' 'stationem' vocat Val. Max. III. 2. § 23. 'Solus inmobilem stationis gradum retinens.' Mox a *Crecibus* Lov. 2. a *Chrecibus* Voss. a *Threcibus* Lovel. 1. 6. et Mead. 1. Vide ad XXXVII. 33. § 3. In fine etiam cap. *Hæc ea ætate ab Romanis* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

CAP. XXVI. § 1 *Nihil sane memorabile ab Sex. Ælio consule gestum: quum, &c.* Hæc aliter in aliis distinguuntur. Post *gestum* distinctionem maximam, post *adduxit* minimam, vel mediam pono. Duk. Tò sane exsulat a Lov. 2. Vox etiam *gestum* deest in Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss. forte quia librarii credebant, id repeti posse ex præcedenti periodo. Sed male. Livium sæpissime vocem, quæ præcesit, repetere, vidimus ad I. 3. § 9. Distinctionem Duker., quæ mihi quo-

que in mentem venerat, recepi.

§ 2 *Quum duos exercitus in provincia habuisset*] Voss. *duo*. Qualia multa restituimus Nostro, et concessimus ad xxxv. 21. J. F. Gron. Exc. codicis Voss. mea hic nullam lectionis varietatem memorant. Omnes etiam reliqui servant *duos exercitus*.

Ipsæ ei C. Ælium prætorem præfecit] In comitiis prætoriiis exponendis capp. 7. et 8. *C. Helvium* nominavit, eique Galliam obtigisse dixit: idem fecit in ejus ædilitate explicanda. Quamobrem hoc quoque loco, pro *C. Ælio*, *C. Helvium* reponendum. *Sigon*. In Pal. 1. initio fuerat *C. Lælium*: factum dein *C. Helium*. Gebh. *C. Lælium* Gaertn. *C. Helium* Lov. 6. a m. pr. *C. Helvium* Voss. Lov. 1. 4. 6. a m. sec. et Mead. 2. ut recte Sigonius reposuit. Sæpe ita variant librarii. Vide ad xxx. 18. § 15. xxxii. 7. § 13. c. 27. § 7. et xxxiv. 10. § 1.

§ 3 *Cremonensibus Placentinisque cogendis redire in colonias*] Nec pejus haberet oratio, si deesset τὸ *redire*. J. F. Gron. Liv. xliii. 15. 'Milites ex Macedonico exercitu, &c. in provinciam cogeant.' Vide Jac. Gronov. ad Liv. xxxv. 19. § 6. et Cort. ad Sall. Jug. c. 84. § 2. Omnes tamen mei vocem illam tuentur. Mox § seq. *est excitatus* Voss. Lov. sex, Harl. Mead. ambo, et edd. ante Aldum.

§ 5 *Obsides Karthaginiensium Setice custodiebantur*] Ab initio hujus libri Signiam ac Ferentinum oppida iis data scripsit Livius; de Setia ibidem nihil, nec interea quicquam. *Glarean*. Vide ad c. 2. § 4. Mox § seq. *emta ex præda mancipia* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Vox *emta* deerat in Voss. et Mead. 1.

§ 7 *Circa Norbam et Circeios*] *Norbem* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harleian. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Mogunt. et hic, et mox § seq. Præterea *Cercolos* Lov. 3. *Cerceolos* Lov. 6. *Ceraolos* Voss. *Cornellos* Lov. 1.

Delph, et Var. Clus.

Corcellus Gaertn. *Circelos* Lov. 2. et 4. *Cercelos* Harl. et Mead. ambo. At § seq. *Cercilos* Voss. Lov. 1. et Mead. ambo: *Cercillos* Lov. 3. *Cercellos* Harl. *Circelos* Lov. 2. *Circilos* Lov. 4. *Circeolos* Lov. 6. *Corcellos* Gaertn. Insuper in *ludis* Harl. Male. Vide ad ii. 36. § 1. Tum *spectaculo intuentium populum adgredi* Lov. 1. 3. 6. et Voss.

§ 8 *Hujus rei tam fædum indicium*] Restituimus *Hujus rei tam fædæ*, non *fædum*. Gelen. Firmant hanc emendationem plerique codd. aliorum vestigia eodem ducunt: *fide* enim est in Lov. 1. *facile* in Gaertn. Solus Lov. 5. *fædum* servat. Paulo ante *per terrorem et repentinum tumultum* Lov. 1. *per eadem et tumultum* Harl.

Ad L. Cornelium Lentulum] *Ad L. Cornelium Merulam* legendum, siquidem recte legitur ab hujus anni initio, ubi magistratus creantur. Lector ipse dispiciat, uter ex altero locus sit emendandus. *Glar*. In comitiis prætoriiis explicandis capp. 7. et 8. *L. Cornelium Merulam* prætorem urbanum scripsit: quo pacto legendum esse, ostendit consulatus ejus, qui sequitur, in quo *Merulæ*, non *Lentuli*, cognomine afficitur non solum apud Livium, sed etiam in tabulis consulum Capitolinis. *Sigon*. Cognomen deest in Gaertn. Reliqui servant *Lentulum*. Sed, *Merulam* legendum, docet etiam Pigh. in Ann. ad a. 101v. p. 250. addens eundem errorem, qui in codd. Livii residet, etiam dimanasse in Zonar. Ann. ix. 16. Mox § seq. *quæ acta fuerant, exposuerunt* Voss. *quæ acta fuerant erantque, exposuerunt* Lov. 1.

§ 12 *Hoc tumultuario delectu*] *Delectu* Voss. Lov. 1. 2. 4. et Mead. 1. Vide ad xxxvii. 51. § 7.

§ 14 *Ei centum millia gravis aris dari Patres jusserunt: servis vicena quina millia aris*] De hoc loco varie egerunt Salmas. de Usur. xix. pag. 574. Knster. in Diatr. Antigronov. p. 67. et Perizon. Diss. de Ære Gravi § 18.

Livius,

30 P

et 24. qui videndi. Octo posteriora vocabula desunt in Gaertn. propter repetitionem *τοῦ αἵματος*. Vide ad ix. 11. § 11. *Gravis æris dare jusserunt Patres* legunt Lov. 1. 3. et Voss. *gravis æris dari jusserant Patres* Lov. 6.

§ 16 *De quingentis fere hominibus]* *De VI° fere hominibus* Lov. 4. Mead. 2. et Hearnii N. *Mox qui in ea noxia erant*, pro *noxæ*, Lov. 5. et ed. Camp. Eodem sensu *noxam* et *noxiam* usurpari, vidimus ad ii. 54. § 10. et viii. 28. § 8. Codicum igitur turba, vulgatum servans, nihil mutandum suadet.

§ 17 *Jussique circumire eam minores magistratus]* *Eas lege*, ut ad ‘vigilias’ referatur. Gelen. *Eam* solus habet Lov. 5. *eis* Lov. 2. eandem vocem ignorat Lov. 6. Reliqui Gelenii emendationem probant. Deinde in *mores magistratus* Lov. 1. *juniores magistratus* Voss. et Lov. 6. Male xxxix. 16. ‘Vigiliarum nocturnarum curam per urbem minoribus magistratibus mandavimus.’ ‘Minores’ et ‘juniores’ sæpe in Mss. commutantur. Vide ad vi. 27. § 10. Similitudo ductuum literarum *min* et *iuni* erroris causa exstitit.

Triumviri carceris lautumiarum intentiorem custodiam habere jussi] Ex eo quod *carceris* additur, satis intelligitur triumviri capitales designari. Sic et alii scriptores, quorum loca habet Massonus in vita Ovidii a. xx. Quum sine alio nomine muneris simpliciter *triumviri* dicunt, fere aliquid addunt, unde appareat de triumviris capitalibus agi. Hinc consequens est, pace ejusdem viri clariss. dictum volo, ex iis non liquido probari, quod de se scribit Ovidius Trist. iv. 10. 34. ‘Eque viris quondam pars tribus una fui;’ de iisdem accipiendum esse, quum poëta nihil omnino addat, e quo id colligi possit. *Carceris* etsi in hoc loco Livii supervacuum esse, et explicandi causa ab aliquo adscriptum videri potest, eo quod Li-

vius et alii plerumque tantum *lautumias*, non *carcerem lautumiarum* dicunt, tamen nihil contra libros veteres tentandum, et satis Latine dici *carcer lautumiarum* arbitror. Duk. *Trecenti-viri carceris* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. quem errorem auget Lov. 3. *trecentis viris carceris* legens. Vide ad vi. 3. § 8. Tum *lutumiarum* Voss. et Lov. 1. ac 6. *latumiarum* Gaertn. *lautumarum* Harl. Vide ad xxxvii. 3. § 8. Ad eam vocem in ipso contextu Voss. et Lov. 1. additur hæc interpretatio, ‘id est, vinculorum seu catenarum.’

§ 18 *Captivi ne minus decem pondo compedibus vincti]* *Captivi minimis* Lov. 1. *captivi non minus* Voss. et Lov. 6. Non placet. Vide ad xxxviii. 24. § 5.

CAP. XXVII. § 1 *Coronam auream CCXLVI. pondo]* Quæ notis numeralibus in Mss. et edd. indicantur, ita evoluit Gaertn. *cor. aur. ducentorum quadraginta sex pondo*, quasi *pondo* esset neutrum plurale indeclinabile, quod hic casu secundo accipiendum esset: quem errorem multis profligavit J. F. Gronov. de Pec. Vet. i. 6. et 7. ex cujus sententia hic dedi *ducentum quadraginta sex pondo*. Lov. 1. addita voce scribit *pondo auri*. Frustra. Paulo post vox *Romanorum* deest in Hearnii L. 1. *Romanorum legatorum auctoritate*, et tum *deduxit* legit Harl.

§ 2 *Ad exercitum, qui in Græcia erat, pervenerunt]* *Pervenerant* Voss. Lov. 1. 3. 5. et edd. ante Aldum.

§ 4 *Sumtus, quos in cultum prætorum, &c.]* Hæc res ab avaritia et libidine prætorum orta est, quæ deinde quidem multis legibus coercita est, nec tamen umquam satis reprimi potuit. Vide Cic. pro L. Manil. capp. 5. et 13. Sigon. de Ant. Jur. Prov. ii. c. 5. et Burmann. de Vectig. Pop. Rom. c. 2. Duk. Vide Plut. in Cat. Maj. p. 339. *Mox circumscissi*

Gaertn. sollemni scribarum mutatione. Vide ad Epit. Liv. l. LVII.

§ 5 *Creavit cos. Cn. Cornelium Cethegum*] *C. Cornelium* legendum est ex Cap. consulatu. *Sigon.* Consuli huic prænomen *Cn.* vel *Cnæi* tribuunt etiam Lov. 2. 4. 5. Mead. 1. et Gaertn. Vide hoc lib. c. 7. § 14. Prænomen autem exsulat a Voss. Lov. 1. 3. et Hearnii L. 1. Sed recte *Sigon.* emendavit *C. Cornelium*, quomodo etiam vocatur Ciceroni in Brut. c. 18. ‘Docuisse autem fabulam annis post undecim, C. Cornelio, Q. Minucio consulibus.’ Et ita etiam cap. seq. § 1. Lov. 2. 3. 4. Gaertn. et alii; ubi prænomen in Lov. 6. a m. sec. deletum est tanta cura, ut prioris lectionis vestigia non adpareant; *consule Cornelio* legunt Voss. et Lov. 1. Vide ad § 7. Admodum hic neglegens fuit Gruter. qui, quum hoc loco Sigonii emendationem recepisset, id facere omisit c. 28. § 1. et XXXIII. 23. § 1. 4. Crevierius demum ubique ei *Caii* prænomen restituit.

§ 7 *L. Manlius Volso*] *Vulso* vet. lib. Cap. tab. et Appianus in Syriac. p. 113. *Μάνλιον* etiam *Βούλσωνα* edit. *Sigon.* Vide eundem ad XXII. 35. § 1. Ceterum prænomen socordia scribarum omittitur in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambobus, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N.

Cn. Sempronius Tuditanus] Sequenti libro c. 42. hic idem dicitur *T. Sempronius*. Ego *C. Sempronius* lego. Nam ‘Tuditanorum’ hoc frequentissimum prænomen est, neutrum eorum contra: patrem aut avum hunc esse reor *C. Sempronii C. F. C. N. Tuditani*, qui triumphavit de Japudibus a. DCXXVI. Ex Iap. Cap. *Sigon.* Q. *Sempronius* Hearnii L. 1. quo etiam prænominem gentem *Semproniam* usam esse non invenio. Sed *C. Sempronius*, ut *Sigon.* legendum monuit, recte lib. XXXIII. capp. 25. et 42. exhibet ed. Mogunt. in qua primum illa pars historiæ Livianæ ad-

paruit. Eo hic etiam ducunt Voss. et Lov. 1. *Consul Sempronius* scribentes. Prænomen enim *C.* sive *Caius* et vocem *Consul* librariorum confudisse, vidimus ad XXII. 14. § 13.

M. Sergius Silus] *M. Sergius* argentei nummi. *Sigon.* Sigonii emendationem Gronov. recepit, et post eum reliqui recentiores. Sæpe ita lapsos esse scribas, ut prænomen *Manius* sive *M.* mutarint in notius *Marcus* sive *M.* vidimus ad XXVII. 25. § 2. Utrum tamen eodem modo etiam hic errarint, merito dubitatur. Nummo, quem se vidisse Sigonius testatur, controversiam non moveo, sed ei obpono illos, quos Patin. in Famil. Rom. et Beger. in Thes. Brand. vulgarunt cum hac epigraphe: *M. SERGIUS SILVS*. Quum igitur utrumque prænomen in nummis obcurrat, ex illis Sigonius pro conjectura sua nullum argumentum petere potest. Gens etiam *Sergia* utroque prænominis usa est. De ‘Manio’ constat ex illis quæ notantur ad IV. 61. § 4. ‘*Marci Sergii*’ plures apud Livium obcurrunt. Ergo neque inde aliquid certi statui potest. Nihil igitur restat, quam ut Mss. arbitri adsumantur, quorum nonnulli hic *M. Sergius* exhibent, at totidem literis *Marcus Sergius* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. et Mead. 1. Ob hæc igitur pristinam lectionem *M. Sergius* loco restitui et hic, et alibi, ubi a Sigonio et Gronovio mutata est. Ceterum Pighius in Ann. ad a. DCXVI. p. 253. conjicit hunc esse celebrem illum *M. Sergium*, Catilinæ proavum, cujus insignem fortitudinem quum alii, tum etiam Plinius pluribus celebrat Hist. Nat. VII. 28. Ad quem locum Harduinus similem superius laudatis nummum ex museo suo proferens contendit, Valer. Max. et alios, *Silum* gentis *Sergiæ* cognomen esse existimantes, magnum errorem commisisse; τὸ *SILVS* enim esse quinque vocum primas literas hac sententia: ‘*Sergius Italiam Liberavit Vicies*

Sexies.' Non enim *Silus*, sed *Silo*, gentis alicujus cognomen fuisse, teste Plin. Hist. Nat. xi. 37. Sed videat quid tribuendum sit huic argumento: Plinius testatur, quosdam 'Silonum' cognomen habuisse; ergo 'Silus' non est inter cognomina Romana. Objicerem 'C. Albutium Silum,' cujus vitam describit Suet. in Clar. Rhetor. c. 6. et Seneca sæpius meminit in Controv. nisi crederem, hos ex ejus sententia eodem errore lapsos esse, quo Val. Max. et alii. Potius igitur hic referendus est C. TERENTIUS. SILVS in lapide apud Gruter. DCCXLIII. 2. Utrumque igitur inter cognomina Romana fuisse puto 'Silus' et 'Silo,' quemadmodum 'Catus' et 'Cato.'

M. Helvius, M. Minucius Rufus, L. Attilius] Omnia hæc deerant in Voss. Eadem simul cum sequenti voce *Sempronius* non comparent in Lov. 1. neque rā *Silus, M. Helvius, M. Minucius* in Lov. 6. neque *M. Helvius* in Lovel. 5. et edd. ante Aldum, qui eorum loco reposuit *M. Ælius*, consentiente Lovel. 2. quod probat Glarean. ad xxxiv. 10. § 1. *Marcellus Ælius* legit Gaertn. *Marcellus Elvius* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *Marcellus Helius* Mead. 1. *Marcellus Helvius* Lov. 4. *M. Helvius* Harl. Vide ad cap. præc. § 2. Tum plerique codd. et edd. *Attilius, Accilius, Acilius, Actilius*, pro quo recte Gron. 1665. *L. Attilius* edidit. Vide ad v. 13. § 3.

§ 8 *Ædiles curules Q. Minucius Thermus et T. Sempronius Longus*] *Ti. Sempronius* ex consulatu Capitolino, qui sequitur. *Sigon*. Vide ad xxxiv. 42. § 3. *Curules adiles* Lovel. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, et edd. antiqq. Idem voluerunt Voss. et Lov. 1. scribarum errore *curules edens* præferentes. Aldus demum *ædiles curules* dedit; quo tamen abstinere potuisset. Vide ad iv. 59. § 11.

CAP. XXVIII. § 2 *Quæ transigi sorte poterat*] *Transigi forte poterat* Gaertn.

Vide ad xxxviii. 40. § 13. *Transigi poterat sorte* Lov. 6. a m. pr. *transigi poterat*, omissa media voce, Voss. et Lov. 1. Mox § seq. voces *tribuni plebis* desunt in Lov. 1. 6. a m. pr. et Voss.

§ 4 *Vixdum inchoatis rebus*] *Vix inchoatis* Voss. et Lov. 1. Male. ix. 42. 'Postero die vixdum luce certa.' x. 11. 'Vixdum ingressus hostium fines.' cap. 32. et xxviii. 14. 'Vixdum satis certa luce.' xxi. 3. 'Hunc vixdum puberem Hasdrubal literis ad se arcessierat.' xxxiv. 1. 'Inter bellorum magnorum aut vixdum finitorum, aut imminentium curas.' Lib. xxxix. c. 42. 'Quum is vixdum serio adnuisset.' Lib. xliii. cap. 4. 'Vixdum se ad consulem pervenisse.' xlii. 5. 'Progressis vixdum quatuor millibus passuum.' cap. 40. 'Vixdum compositos adgressurus erat;' et sæpius.

§ 5 *Quartum jam annum esse ab decreto Macedonico bello*] *Ab edicto Macedonico bello* Lov. 2. Harl. Lov. 6. pro varia lectione, et Mead. 1. in contextu. Dedissent saltem *ab indicto Macedonico bello*. Sed nihil mutato. xxxiv. 24. 'Quum omnes bellum decreissent.'

§ 6 *Si aut maturius in provinciam venisset, aut hiems*] Prius aut deest in Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Paullo ante *maiore parte anni* Lov. 1. et 3.

§ 7 *Nunc prope in hiberna profectum*] Crevier, vel *nunc prope* exponit non ita pridem, hoc ipso prope tempore; vel, quod longe præstare iudicat, scribendum conjicit *nunc quoque*: ut sensus sit, non modo Quinctius bene res gessit priore anno, sed nunc quoque ita comparat bellum, ut perfecturus proxima æstate videatur: similique modo vocem *quoque* male mutatum esse in *prope* xxviii. 39. § 6. Ejus mutationis alia exempla vide ad xxxviii. 17. § 6. Mihi autem hæc conjectura itidem verior videtur.

Mox apparare dici bellum Lov. 6. *comparari dici bellum* Lov. 3.

§ 9 *T. Quinctio prorogarunt imperium*] Ferratius Epist. III. 9. scribit, Patres non jure suo prorogasse imperium T. Quinctio, (nam hoc populi erat,) sed quia tribuni plebis rem illam judicio Patrum permiserant. Non recte hoc accepit vir doctissimus. Consules sibi a senatu Italiam et Macedoniam provincias decerni volebant, tribuni plebis Quinctio imperium in Macedonia prorogari. Quum utrique liberam consultationem senatui permisissent, 'Patres' consulibus ambobus Italiam provinciam decreverunt, Quinctio 'imperium' in Macedonia 'prorogarunt,' id est, a populo prorogandum censuerunt, ac decreverunt. xxx. 2. 'Parem navium numerum Cn. Octavio, prætori item prioris anni, cum pari jure imperii ad tuendam Sardiniam oram patres decreverunt.' Imperium decernebat senatus, prorogabat populus, quod et ipsa vox 'prorogare' indicat, et decretum senatus de prorogando imperio sequebatur rogatio ad populum, qua imperium ex decreto senatus prorogabatur. Hoc dudum docuit Sigonius de Antiq. Jnr. Prov. I. II. c. 1. ex Livii xxvii. 22. et xxix. 13. et recte tradit ipse Ferratius ex Livii viii. 23. et x. 22. quibus facile plura addi possent. Et sic intelligenda esse omnia loca, quibus 'imperia prorogata' dicuntur, nulla facta mentione plebisciti, cum ex re ipsa, tum ex eo apertum est, quod, quum xxvii. 7. scribat, 'M. Claudio prorogatum in annum imperium,' deinde cap. 21. id 'a populo' factum dicat. Si vera esset causa, propter quam Quinctio imperium a senatu, non a populo prorogatum putat Ferratius, idem dicendum foret de eo, quod Livius ix. 42. 'senatum' Fabio 'imperium prorogasse' scribit. Sed hoc nulla veri specie fingi potest. *Duk. Pro-*

rogaverunt Lov. 3. et Harl. Tum *successor sibi venisset, pro ei, Gaetrn. successor ejus venisset* Lovel. 3. Male. Vide ad h. lib. cap. 6. § 4. Deinde *binæ hinc legiones* Harl. *legiones binæ* Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. et edd. ante Aldum. Tandem *cum Gallicis Alpini* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 2.

§ 10 *Supplementum decretum, peditum quinque millia et trecenti equites, et sociorum*] *Suppl. decretum peditum, trecenti equites* Voss. Lovel. 1. 3. 4. 6. Mead. 2. et Gaetrn. cum Hearnii L. 1. et N. *sup. decretum peditum, et trecenti equites* Lov. 2. Harl. et Mead. 1. Adparet numerum scriptum fuisse per notam *VCIO*. aut *IOO*. eamque, ut incognitam, a librariis omissam esse. Idem in notis numeri quingenarii et millenarii evenisse, videbimus ad xxxvii. 40. § 2. et xxxix. 42. § 3. Prius et deficit in Lov. 5. et edd. ante Ald. Posterius in iisdem, ut et Voss. Lovel. 1. 3. 4. 6. a m. pr. et Mead. 2.

§ 11 *Prætoribus in Hispanias octona millia peditum socium ac Latini nominis data, et quadringenti equites*] *In Hispania* Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. Mead. sec. et edd. Camp. Rom. an. 1472. ac Parm. Male. Hispania enim in duas provincias citeriorem et ulteriorem divisa erat. Vide ad xxx. 30. § 13. *In Hispanias* igitur, ut supra h. cap. 'Quinctio in Macedoniam supplementum decretum.' Lib. xxxvii. c. 50. 'Plautio Hypsæo in Hispaniam citeriorem mille Romani dati sunt pedites.' Vide J. F. Gronov. ad XLII. 1. § 2. Insuper *quadrigeni equites* Voss. Lov. 1. 4. 6. a m. pr. et Mead. ambo: *quadrageni* Lov. 3. 6. a m. sec. et Gaetrn. Ex reliquis nihil in excerptis notatur. Editi etiam partim *quadringenti*, partim *quadrageni*, partim *quadrigeni* legunt, Aldus *quadrigeni*, quod obtinuit usque ad Basil. qui a. 1539. *quadringenti* revocarunt. Ceterum Pighius in Ann. ad a. cclvi. pag. 254. Livium ita interpretatur,

quasi cuique prætorum, cui Hispaniæ obvenierunt, decreta sint quatuor millia peditum, ducenti equites, adeoque ambobus octo millia peditum, quadringenti equites. Id autem ut ex verbis Livii efficiatur, pro *octona millia* legendum est *octo millia*. Contra Crevier. pro *quadringenti equites* scribendum conjicit *quadringeni*. Unde sequitur, eum putasse, cuique duorum prætorum octo millia peditum, quadringentos equites data esse. Huic potius sententiæ calculum adjicio, quia id suadent codd. partim enim omnes constanter *octona millia* legunt; partim quidam eorum, quorum varias lectiones paullo ante recensui, non obscure indicant, olim *quadringeni* scriptum fuisse. In reliquis autem, qui *quadringenti* servant, numerus distributivus mutatus est in cardinalem; quem errorem frequenter librarii in Mss. Livii commiserunt. Vide ad IV. 45. § 2. VII. 25. § 8. VIII. 8. § 14. IX. 19. § 2. XXXII. 17. § 2. XXXIV. 45. § 3. cap. 50. § 6. XXXVII. 39. § 7. Et quidem eo facilius in hunc errorem incidere potuerunt, quod, quum numerus notis scriptus esset, eas evolvendi rationem minus adsecuti sunt. Ita viros doctos etiam, qui Livium ediderunt, lapsos esse, videbimus XLI. 14. § 10. XLII. 1. § 2. cap. 61. § 2. et XLIII. 12. § 4. Ut autem vel *octo millia*, pro *octona*, vel *quadringeni equites*, pro *quadringenti*, legamus, sana loquendi ratio exigere videtur; quæ non permittit, ut numeri distributivus et cardinalis inter se conjungantur. Pauca quidem apud Livium loca obcurrunt, in quibus tamen id factum videmus. Exemplum vide XXI. 17. § 5. XXII. 58. § 4. XXXVIII. 35. § 9. et XLV. 42. § 3. quæ scribarum errore infecta esse censi debent. Vide quæ ad illa loca notantur. Unum illud sententiæ quam probavi objici potest, cuique prætori octona millia peditum et quadringenos equites decerni, nimium esse,

si conferatur numerus hic cum eo, qui anno proximo prætoribus Siciliam et Sardiniam sortitis concessus est hoc lib. cap. 8. 'Marcello in Siciliam quatuor millia peditum socium Latini nominis et trecentos equites: Catoni in Sardiniam ex eodem genere militum tria millia peditum, ducentos equites: ita ut hi prætores ambo, &c. veteres dimitterent pedites equitesque.' At forte in illis provinciis pauciores fuerunt milites veteres, quam nunc in Hispaniis, et hinc pauciores illis, qui exauctorarentur, subficiendi erant. Considerandum etiam est, Siciliam et Sardiniam fuisse provincias perpacatas; at in Hispania utraque bellum adhuc gestum, et hinc firmiori exercitu opus fuisse.

CAP. XXIX. § 1 *Quod et Fregellis murus et porta*] Alii et *quod Fregellis*. Utroque deletio placet *quod ædes Vul. Sum. Romæ, Fregellis murus et porta de cælo tacta erant*. J. F. Gron. Lectio hæc primum adparuit in Froben. 1535. Priores cum omnibus Mss. quibus usus sum, et Hearnii L. 1. et *quod Fregellis*; quomodo edi curavi. Quamvis enim non displiceat Gronov. conjectura, duas tamen voces, quas delendas censuit, cum Clerico ex contextu ejicere non sustineo. Posse etiam *Fregellis et murus et porta*, iisdem vocibus deletis.

§ 2 *Et Frusinone inter noctem lux ortu*] Hic quoque doctus vir, ut paupertati Latinæ linguæ consulat, refingit *internoctu*. Cur non etiam l. XLIII. c. 18. 'Quum sine intercessione interdum noctuque alii aliis succedentes.' Adeo autem verum est, *noctu et nocte* id esse, quod ille vult *internoctu*, ut hoc modo Noster et luce dixerit pro 'interdiu', XXXVIII. 36. 'Quod luce inter horam tertiam ferme et quartam tenebræ obortæ fuerant.' J. F. Gronov. Vir doctus, quem Gronov. refellit, est Freinsh. ut docet ad Gellii III. 2. Vide ad

XXIX. 14. § 3.

Asculo agnus biceps] Si grammaticorum canones sequimur, dicendum est *Asculi*: *natus erat*, hoc enim splendendum est, *Asculi*, non *Asculo*. Alia ratio est, quum prodigia nunciata scribit. XXVI. 23. 'Et Anagnia et Fregellis nunciatum est, murum portasque de cœlo tactas.' XXVIII. 11. 'Ab Antio nunciatum est.' Et XXXI. 1. XLIII. 13. *Duk*.

§ 3 *C. Acilius tribunus plebis tulit*] *Consul Acilius tulit* Voss. et Lov. 1. 2. 3. 4. ac 6. *Consul Atinius tulit* Mead. 2. *Consul Minutius tulit* Gaertn. *Consul Q. Minucius tulit* Harl. *Consul* et *C.* sive *Cajus* passim confundi, vidimus ad XXII. 14. § 13. *Consulatum is tulit* Mead. 1. Insuper *Atilius, Actilius, Attilius* varii codd.

§ 4 *Tricenæ familiæ in singulas colonias jubebantur mitti*] Voss. et S. Vict. *trescentenæ*. Thuan. *trecentenæ*. Jac. Gron. *Tricenæ*, id est 'triginta,' *familiæ* possunt accipi, quæ omnes explerent numerum trecentorum capitum: nam XXXIV. 45. 'trecentos homines' in singulas deductos tradit. Hæ coloniae maxime deductæ videntur ad ea loca incolis frequentanda; quæ, quum ante tantum castra et præsidia fuissent, deinde oppidorum speciem ac nomen acceperunt. Hoc quum de Vulturno, Puteolis, et Salerno satis constet ex scriptoribus, quos de iis agens laudat Cellarius in Geogr. Ant. Liternum quoque et Buxentum ejusdem conditionis fuisse credi potest. *Duk*. *Tricenæ* ita omnino exponendum foret, ut Dukero visum est, nisi aliud codd. et edd. vett. vellent. Nunc vero ea lectio in nullo exstat cod. nisi forte in Mead. 1. ex quo nihil in excerptis notatur. Sed *trescentenæ* præferunt Lov. 1. et Gaertn. *trecentenæ* Lov. 2. 3. 6. et Hearnii L. 1. quod Crevier. recepit. Sed de eo vide ad XLV. 16. § 3. *Trecenæ* Lov. 4. 5. Harl. Mead. 2. et edd. Camp. Rom. 1472. Mediol.

1480. Parm. Tarvis. utraque, et aliæ, quod pro vero in contextum admisi. Solent autem 'triceni' et 'treceni' ab indoctis librariis commutari. Vide ad XL. 34. § 8. Per 'homines' igitur XXXIV. 45. intelligendi patres familiæ. Vox *colonias* deest in Gaertn. Mox *magistratus habent*, pro *magistratum*, Harleian. Deinde cognomen *Geminus* exsulat a Lov. 3. et Hearnii L. 1.

§ 5 *Quæ per ipsos agenda erant*] Scripti et Andreas cum Aldina *quæ per ipsos agenda erant*. Ut apud Sallust. Jug. c. 41. 'Abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt.' De quo aliquid Observ. III. 2. J. F. Gronov. *Agenda erant* omnes etiam codd. mei, Hearnii L. 1. N. et edd. antiqq. usque ad Frob. 1531. quæ prima perperam *agenda* substituit. Supra c. 10. § 3. 'Redderet res, quæ compararent; ceterorum æquo arbitrio æstimatio fieret.' Vide ad II. 5. § 4. IV. 54. § 4. et Cortium ad d. 1. Sallustii.

§ 6 *Genuamque exercitu abducto, ab Liguribus orsus est bellum*] Antiq. ed. *adducto*. Pal. 1. *geminæque exercitu educto*: alter *geminæque exercitu ducto*. Gebh. *Genuamque exercitu deducto* Voss. a m. pr. *geminæque exercitu educto* Lov. 1. 6. et Gaertn. *Genuamque exercitu educto* Hearnii L. 1. *Genuamque exercitu educto* Voss. a m. sec. Lov. 3. 4. et Mead. ambo. *Genuamque exercitu ducto* Lovel. 2. et Harl. *Genuamque exercitu adducto* edd. principes, pro quo *abducto* substituit Mogunt. Recte, si ex scriptis. XXVII. 29. 'Exercitum M. Marcellum tribunum militum Venusiam abducere jussit:' ubi plura vide. Deinde *ceptum est bellum* Lov. 2. quod est ex glossa. Supra XXXI. 40. 'Apolloniam, unde orsus bellum erat, copias reduxit.' *Orsus bellum est* Lov. 1. 3. 4. 6. Voss. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 7 *Oppida Clastidium et Litubium, utraque Ligurum*] 'Clastidii' etiam

xxi. 48. mentio est, sed in Gallia, sed non longe a Trebia fluvio. *Litubium* nusquam, ut puto, reperias: sicut neque *Celelates* *Cerdiciatesque*. *Iluates* insulares noscimus, Ligures non item, ut antea ad xxxi. 10. § 2. admonuimus. Quæ ideo admoneamus, ut lectores etiam hoc in loco vetusta exemplaria eo diligentius inspiciant. Nam quædam sunt, quæ, quantumvis vel diligentia vel studio lucteris, nequaquam tamen discutere absque exemplarium auxilio valeas. De me loquor, quod expertus sum; credo tamen idem aliis videri: de cordatioribus loquor. Sed sunt quidam, qui nusquam hærent: his tam felicibus nostra hæc non scribuntur. *Glar.* Hoc loco, ubi *Clastidium* deditur, *Ligurum* esse dicitur. Paulo post c. 31. ubi incenditur, Gallorum est. Aut igitur duo *Clastidia* sunt, aut certe in *Clastidio Ligurum* est aliquid vitii. Nam de *Gallico Clastidio* ad Ticinum dubitari non potest. De quo Polybius ii. 34. et cæteri, qui de bello Insubrum scripserunt, quo confecto Marcellus tertia opima spolia retulit, Viridumaro rege ad *Clastidium* interfecto, quemadmodum etiam triumpho Marcelli Capitolino scriptum est: apud Plutarchum tamen in Marcello p. 300. est vitiose *Καπίδιον* pro *Κλαστίδιον*. Vereor autem, ne *Caristum* pro *Clastidio* sit reponendum; quod est oppidum *Ligurum* in agro Statellati, Livio auctore xlii. 7. *Sigon.* *Clastidium* non sine ratigne suspectum esse Sigonio, recte putat Cellarius Geogr. Ant. ii. 9. De *Litubio* ibidem agit. *Duk.* *Clastidium* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *Clastidium*, literis transpositis, Mead. 2. Tum *Lutubium* Gaertn. *Licubium* Lov. 3. Cluver. Ital. Ant. i. 10. 79. existimat, ideo Livium nunc *Clastidium Ligurum* vocare, alibi autem, et inprimis xxix. 11. *Galliæ* adscribere, vel quia in dubiis utriusque gentis finibus posita erat; vel quia hæc *Ligu-*

riæ pars inter Apenninum et Padum sub Galliæ Cisalpinæ provincia ejus tempore censebatur. Prius etiam Doujatio ad hunc loc. placuit. Idem vero Cluver. p. 78. opinatur *Ritubium* ab exscriptoribus in *Litubium* corruptum esse.

Celelates Cerdiciatesque] *Celebate* Lov. 2. *Celebates* Lov. 3. *Celchates* Harleian. Tum *Terdiciatesque* Voss. *Scerdiciatesque* Lov. 2. *Cerdiciotesque* Gaertn. *Celester Diciatesque* Lov. 1. De *Celelatibus* quædam vide ad xxxi. 10. § 2.

Iluates Ligurum] *Iluates* Lov. 3. et *Luates* Lov. 1. præter Gallorum *Bojosilvates Ligurum* Mead. 1. Cluverius et Jac. Gronov. eodem modo hic emendandum censent, quo xxxi. 10. § 2. Mox § seq. sese dederant Lov. 5. et edd. ante Froben. 1535.

CAP. xxx. § 2 *Conjunctis legionibus consules rem gesturos*] *Res gesturos* Lov. 6. Reliqui in vulgatum recte conspirant. Vide ad x. 43. § 6.

§ 3 *Negare, se sua deserturos*] Pro-nomen se exsulat a Voss. Id sæpius a Livio omitti, vidimus ad i. 23. § 5. et iv. 10. § 1. Verum uni codici adversus reliquos omnes fidem habere, imprudentius fore puto. Paulo ante *extemplo est orta Voss.* Lov. 1. 3. 5. 6. et edd. ante Aldum.

§ 4 *Super amnis Mincii ripas conserderunt*] An super utrasque, ut castra interfluere Mincius? Hoc non probabile est propter ea quæ de Mincio scribit Plin. H. Nat. iii. 16. 'Ripam' alibi dicit Livius xxvii. 48. 'Quum castra metari Pænnus in tumultu super fluminis ripam vellet.' xxxii. 5. 'Iter exiguum super ripam præbens.' An *ripas* etiam de una dicunt, ut 'annulos,' 'hortos?' *Duker.* Lectio hæc in omnibus quidem editis, sed in uno tantum Lov. 5. super est. Reliqui uno ore *ripam*, ut Dukerus voluit; quod recepi.

§ 5 *Infra eum locum quinque millia passuum*] Antiq. ed. mille passuum mil-

lia. Pall. *tria passuum millia.* Gebh. *Mille millia* Voss. et Lov. 1. *mille passuum millia* Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Mead. 1. Gaertn. et pleræque edd. principes: *tria passuum millia* Mead. 2. *mille passuum* Harl. quod genus loquendi inlustravi ad v. 26. § 5. Quum autem vulgatum in nullo codice invenerim, vel ita legendum, vel, ut in uno cod. erat, *tria passuum millia.* Id enim et illi codd. qui *mille passuum millia* præferunt, probare videntur; in quibus ternarii et millenarii numeri notæ III. et M. confunduntur. Immo eam lectionem, vel, transpositis vocibus, *tria millia passuum*, etiam adjuvare potest scriptura cod. Harl. Si enim per notas scriptum fuit III^m passuum, id facile in *mille passuum* abire potuit. Vide ad xxxiv. 13. § 2.

§ 6 *Brixiamque, quæ caput gentis erat*] Libri omnes *quod caput.* Gebh. Et hic e scriptis Andreaque legendum *Brixiamque, quod caput gentis erat.* L. xxxiii. c. 8. 'Robore Macedonici exercitus, quam phalangem vocabant.' xxxviii. 1. 'Cum delectis Ætolorum, quod concilium esset gentis.' Cicero, 'Omnes tennes atque humiles, quæ maxima in populo multitudo est.' J. F. Gron. Vulgatum primum inveni apud Aldum; id autem exstat etiam in Lov. 2. 6. Harl. et Gaertn. *Brixiamque, quæ quasi caput* Lov. 3. et Hearnii L. 1. et *Brixiam, quod caput* Lov. 5. et editi Aldo priores: *Brixiamque, quo caput* Mead. 1. *Brixiamque, quod caput* Voss. Lov. 1. 4. Mead. 2. et Hearnii N. Solet ita pronomen relativum convenire cum sequenti. ii. 13. 'Agrum dono dedere, quæ postea sunt Mucia prata adpellata.' iii. 26. 'Quatuor jugerum colebat agrum, quæ prata Quinctia vocantur.' c. 34. 'Decem tabularum leges perlatae sunt, qui nunc quoque, &c. fons omnis publici privatique est juris.' c. 54. 'Ea omnia in pratis Flaminii concilio plebis acta, quem nunc circum Flaminium

adpellant.' v. 34. 'Celtarum, quæ pars Galliæ tertia est.' vii. 20. 'Ne adpellarent consilium, quæ vis ac necessitas adpellanda esset.' c. 23. 'Exercitus, quod ad incertos belli eventus subsidium reipublicæ esset.' ix. 30. 'Tribuni militum, &c. quæ antea dictatorum et consulum ferme fuerant beneficia.' xxiii. 11. 'Capnam, quod caput non Campaniæ modo, sed, &c. Italiæ sit.' xxiv. 22. 'Senatus inde haberi cæptus est, quod manserat publicum consilium.' xxx. 40. 'Siphacis filium, quæ parva bene gestæ rei accessio erat, devictum:' ubi male N. Heins. qui conjecit. Epit. Liv. l. xxxiii. 'Leucade urbe, quod caput Acarnanum, expugnata.' lib. xxxiii. cap. 1. 'Thebis, quod caput est Bæotiæ.' xxxix. 40. 'Saltus, quæ latebræ receptaculaque semper illis fuerant.' xlii. 44. 'Thebæ, quod Bæotiæ caput est.' Vide Rhodii Lexic. Scribon. voce 'Quod vocant:' J. F. Gronov. ad Livii ii. 20. § 5. xxxii. 14. § 3. xlii. 1. § 1. Jac. Gron. ad xxix. 11. § 7. et Cort. ad Sallust. Catil. c. 55. § 3.

Insubrium defectioni Cenomanos se adjunxisse] *Insubrum defectioni* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. et Gaertn. cum edd. Campani, et Rom. 1472. Vide ad xxx. 18. § 1. Tum *se adunasse* Harl. Mead. 1. et Gaertn. Verum 'unare,' 'adunare,' 'coadunare' non sunt hujus ævi, et demum apud scriptores, qui æreo linguæ Latinæ seculo vixerunt, occurrunt. Locus igitur a librariis interpolatus est, qui verbum suo ævo usitatum, quo τὸ ἀδύνεω interpretes exposuerant, ex margine in contextum invexerunt; et *adunasse* addi debet illis de quibus egi ad vii. 21. § 2.

§ 7 *Ibi agere ac moliri cæpit, ut desciscerent*] Ita J. F. Gronovius edidit, quod plerique recentiorum servarunt. Antea edebatur *id agere*, quod superest in Voss. Lov. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. Hearnii Oxonn. et

Crevierii Victor. Eorum itaque fide, et Hearnii ac Crevierii exemplis priscam lectionem Livio vindicavi, licet *id* bis mox sequatur. Deinde *ut desisterent* Lov. 1. 2. et 6. Vide ad xxx. 3. § 5. Mox *signis collatis* perperam Lov. 3. Neque melius *aut domos transirent*, *aut ad Romanos transirent* Mead. 1. et Gaertn. quod vel ipsi librariis displicuit, unde *aut domos*, *aut ad Romanos transirent* datum est in Harl.

§ 8 *Et id quidem impetrari nequii*] Libri omnes *impetrari nequivit*. Gebh. Similiter Lov. 4. et Mead. 2. cum multis excusis ante Froben. 1535. *impetrare nequivit* Lov. 1. 5. 6. Voss. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *impetrare nequit* Lov. 2. *impetrari nequit* Harl. et Mead. 1. *impetrari nequeunt* Gaertn. *impetrare nequeunt* Lov. 3. Vide ad v. 10. § 10. Mox *in id fides data*, *trajectis vocibus*, omnes mei præter Lov. 5. *Tò est* exsulat a Lov. 3.

Aut si qua in re occasio fuisset] Vetus lectio, *aut si qua etiam occasio fuisset*. Gelen. Antiq. ed. *aut si qua in re occasio fuisset*. Melius censeo haberi in ambobus Pall. *aut si qua, ut jam, occasio fuisset*. Gebh. *Si qua in re*, ut ante Gelenium edebatur, solus Lov. 5. *si qua, ut jam, occasio*, quod Gebh. ex suis probavit, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Mead. ambo: *si qua jam occasio* Harl. et Gaertn. *si qua occasio* pro 'si quæ occasio.' Vide Burm. ad Suet. Cæs. c. 43.

§ 9 *Labare fidem sociorum*] *Laborare* Voss. et Lov. 1. Male. Silius, perpetuus Livii imitator, II. 392. 'Adcitissimè velox populus, quis ægra lababat Ambiguo sub Marte fides:' ubi vide quæ notantur; et adde Gronov. ad xxii. 61. § 10. ubi itidem *laborare*, pro *labare*, scribarum errore plures, et in his optimi codd. præferunt.

§ 10 *Vovit ædem Sospitæ Junoni, si eo die hostes fusi*] Vide ad xxxiv. 53. Duk. *Si eadem die* Lov. 1. 3. et Voss. *si eodem die* Lov. 6. Vide ad x. 10. § 6.

§ 11 *Non tulerunt Insubres primum*

concursum] *Primum occursum* Lov. 4. Male. Omnibus notum est, 'concurrere' et 'concursum' de pugnantis in frequenti usu esse. Jam autem 'primum concursus' est initium pugnae. Supra I. 25. 'Ut primo statim concursu increpuere arma.' v. 32. 'Fusa concursu primo acies in fugam.' xxiii. 29. 'Primo concursu quum vix pila conjecta essent.' Solent autem 'concursum', 'concurrere', et 'obcursum', 'obcurrere' in Mss. confundi. Vide ad I. 25. § 4. et xxxvi. 24. § 4.

Tumultum ancipitem injectum auctores sunt] *Tumultum ancipitem invecum* perperam Vossian. Infra xxxix. 30. 'Consultatque, qui tumultum injicere trepidantibus in ipso transitu amnis potuisset.' xliv. 11. 'Tumultu injecto in custodiam ejus loci propugnatores urbis avertisset.' Passim 'injectus' et 'invecus' a librariis commutantur. Vide ad ix. 40. § 14. Mox *victores sunt* Lov. 3. sæpius in membranarum obvio errore. Vide ad I. 3. § 2. vi. 3. § 6. xxi. 12. § 4. et alibi.

Quinque millia et DCC. viros captos] Pall. *quinque et CC. viros captos*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 4. 6. Harl. et Mead. uterque: *quinque et ducentos* Lov. 2. 3. et Gaertn. *Tò millia* deest etiam in Hearnii N. Vocem illam, quum præcessit, sæpe a Livio omitti, vidimus ad xxxi. 34. § 7. Sunt tamen, ubi eo casu expresse addita est, ut ambiguum vitetur; quam ob causam etiam hic abesse nequit: *et CC. viros captos* etiam Hearnii L. 1. Ut lectio et *DCC. viros* in nullo alio exstet cod. quam in Lov. 5. Quo minus tamen reliquorum codd. scripturam probare audeam, illud obstat, quod per compendium scriptum esse potuit et *IOCC. viros captos*, ac quingenarii numeri nota *IO.* vel *D.* ut minus cognita, omissa esse: id enim sæpe factum fuisse, videbimus ad xxxvii. 40. § 11. Insuper *viros* exsulat a Lov. 6. et Gaertn. Verum forte Livius

exprimere voluit Græcorum ζῳγρεῖν, quo Polybius usus erat. Insuper *capitulos* Lovel. 1. 2. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Sed vide ad vi. 22. § 4.

§ 12 *In iis Hamilcarem Pænorum imperatorem*] Hic aliorum, non suam, citat opinionem, qui hoc anno, non quarto ante, ut ipse scripsit Livius xxxi. 21. Hamilcarem occisum tradiderunt. *Glar.* Idem judicandum de loco qui occurrit xxxiii. 23.

Carpenta supra CC. millia] Satis erat *supra CC. Gelen.* Ita primum editum vidi a Mogunt. Priores ignorant duo postrema vocabula, relicta tamen lacuna, quæ indicio sit aliqua deesse. Eadem voces desunt etiam in omnibus scriptis meis et Hearnii L. 1. Deest etiam vox sequens *oppida* in Mss. meis, nisi quod sola servet eam Lov. 5. ejusque loco *amica* legat Lov. 3. Si vero lectio, quam Mogunt. proposuerunt, codd. auctores habet, iis invitis *millia* ejicere non audebo, sed potius mutarem in *multa* hoc modo: *carpenta supra ducenta. Multa oppida, quæ, &c.* ‘Mille’ et ‘Multi’ etiam alibi inter se commutantur. Exemplum habuimus xxvii. 30. § 2. Ceterum explicatio verborum sequentium, ‘*Oppida, quæ defectionem secuta erant,*’ quam dedit Gronov. Diss. Epist. ad Loca quæd. Livii Geogr. epist. iv. displicuit Jassitheo, quem vide in Apolog. advers. Gronov. p. 21.

CAP. XXXI. § 2 *Nec Boii detrectassent pugnam, nisi fama victos Insubres adlatu*] *Detractassent* Voss. Lov. 1. 2. a m. pr. 3. 5. 6. et Harl. Vide ad xxxiv. 15. § 9. Deinde *ni fama* omnes mei manu exarati, Hearnii L. 1. et typis descripti, quos vidi, usque ad ultimam ed. Gruteri: quod revocavi. Perinde esse, utro modo legatur, confiteor. At tanto minorem causam habuit Gruterus vulgatum mutandi. Præterea *Insubres victos* omnes Mss. uno Lov. 5. excepto, qui editis adhæret.

Dissipati per vicos, sua ut quisque defenderent] Pall. *sua quisque defendere.* Gebh. Scripti omnes *sua quisque defendere.* An fuit, *Itaque rel. duce cast., dissipati per vicos, sua quisque defensuri, rationem belli ger. hosti mutarunt.* Lib. xxviii. c. 15. ‘*Saxis undique circa ex propinquis vallibus congestis augent vallum, munimentosese, quando in armis parum præsidii foret, defensuri.*’ J. F. Gron. *Sua quisque defendere* etiam plerique meorum, Voss. Lov. 2. 3. 4. Harl. Gaertn. et Hearnii Oxonn. *sua quisque defenderet* Lov. 1. *sua quisque defenderent* Mead. ambo: *sua ut quisque defenderet* Lov. 5. cum editis ante Frob. 1531. *quo sua quisque defenderent* Crevierii Victor. *quo sua quisque defenderet* Lov. 6. Quo pro ‘ut’ Livium usurpasse, vidimus ad vi. 24. § 2. Deinde, eum τὸ *quisque* sæpissime cum verbo plurali construxisse, probavimus ad ii. 22. § 7. Id igitur hic non mutandum censeo, licet pauci tantum codd. *defenderent* tueantur. Facilius enim indocti librararii verbum plurale τῶ *quisque* junctum in singulare mutasse credo, quam contra. Mox *rationem belli gerendi* Gaertn. *rationem belli gerundi* Lov. 3.

§ 4 *Inde in Ligustinos Ilvates, qui soli non parebant, legiones ductæ*] Libro superiore c. 10. ubi de iisdem loquitur populis, *Ligusticos* quidam emendarunt, hic omiserunt. Vetustiores tamen codd. aliquot *Ligustinos* utroque in loco habebant; quamquam mihi non admodum placet. *Glar. Ligustinos*, ut ante dixi ad xxxi. 10. § 2. *Sigon.* Libri omnes nostri in *Ligustinos.* Gebhard. *Ligustinos* omnes codd. scripti. Nec aliter edd. usque ad Vascos. qui, monente forsitan Glareano, *Ligusticos* substituit. Ea autem lectio, licet interim Sigonius priscam scripturam revocasset, per reliquos typis descriptos propagata est usque ad Gronov. qui et ipse *Ligustinos* recepit. Huic autem voci

perperam Glareanus quæstionem movit. Ita enim 'Ligustini montes' I. xxxiv. c. 8. 'bellum Ligustinum' xxxv. 4. 'Ligustini,' pro Ligures, xxxix. 21. 'ager Ligustinus' xlii. 4. Vide etiam Cluver. Ital. Ant. i. 7. p. 46. Deinde *Silvastes* Lov. 1. *Ulvates* Lov. 3. Vide ad xxxi. 10. § 2. Præterea *legiones ducit* Lov. 1. Paulo ante *Classidium* Lov. 3. Vide ad c. 29. § 7.

§ 5 *Ita ut tentare spem certaminis non auderent*] Corrupte antiq. editio *ut tempore spem certaminis metuerent*. Gebh. Sic [*non auderent*] primi apud me Gryphius et Curio. Scripti, Andreas, et editi omnes usque ad Frobenium *ut tentare spem certaminis metuerent*. Quod et significationis est ejusdem, et multo elegantius. Lucanus iii. 407. 'illis et volneres metuunt insistere ramis.' v. 128. 'Limine terrifico metuens consistere Phœbus.' Deinde et scripti saniores *in ditionem venit*. J. F. Gron. *Non auderent* ante Gryphium et Curionem exhibent Frob. 1535. Basil. 1539. et Vascos. ex scriptis autem solus hanc lectionem probavit Hearnii N. Recte igitur Gronov. *metuerent* revocavit, concinentibus omnibus membranarum meis, et Hearnii L. 1. Curtius viii. 7. § 9. 'Liberam vocem innocentis audire metuus, ac ne vultum quidem pateris.' ix. 5. § 25. 'In tanto periculo territus manus admoveere metuebat.' Vide Lambin. ad Hor. Od. ii. 2. 7. Deinde *in ditionem venit* etiam omnes mei præter Lov. 3. et 5. qui *deditionem* præferunt. Vide ad xxxiii. 37. § 4. et ad ix. 20. § 4. Hic quin cum Gronovio scriptis adhærendum sit, nullus dubito.

§ 6 *Literæ consulum e Gallia de gestis prospere*] *Literæ consulum Gallia* Voss. Lov. 3. et 6. a m. pr. *Literæ consulum in Gallia* Lov. 1. *Literæ consulum a Gallia* Lov. 2. 4. 5. 6. a m. sec. Mead. ambo, Harleian. Gaertn. omnesque impressi usque ad Grute-

rum, cujus ultima ed. e *Gallia* invitis omnibus scriptis. Veterem igitur scripturam revocavi; *adlatæ a Gallia pro e Gallia*. Ita Servius initium Virgilianæ *Æneidos ab oris Trojæ venit Italiam* exponit 'ex oris Trojæ.' Tum *de rebus prospere gestis* Lov. 6. qui etiam innox præfert *allatæ sunt*.

M'. Sergius prætor urbanus] Libri omnes *præfectus urbis*, ex vitiosa notarum interpretatione. Nam supra c. 28. 'Sergio urbana, peregrina jurisdictione Minucio obtigit.' Gebhardus. Vide ad xxv. 12. § 3. Non aliter legunt etiam omnes mei, et Hearnii L. 1. ac N. cum edd. ante Mog. qui substituerunt *prætor urbis*. Froben. 1535. pr. urb. Lugdun. 1553. *prætor urbanus*. Sed Frobenii lectionem revocavi. Vide ad xxii. 33. § 8. Præterea dedi *M. Sergius*. Vide ad cap. 27. § 7. Et ita codd. Mox *decreta est* Gaertn.

CAP. XXXII. § 1 *Hiems jam eo tempore erat, quum T. Quinctius, &c. hiberna disposita haberet*. Opunte] Hæc interpunctio ab ed. Francof. an. 1578. recentiores obsedit. Pleræque antiquiores præferunt, quemadmodum hic edidi. Illam autem distinctionem revocavit Crevierius, et unice veram esse docuit; cum quo etiam voces *Hiems jam eo tempore erat* ad capituli præcedentis finem rejeci.

Quum *T. Quinctius, captis Elatella*] *Elatia* legendum est. Require supra. *Sabellicus*. Libri omnes *captis Latela*, quod non intelligo. Gebhard. *Captis Latolo* Lov. 6. a m. pr. *Laresa* a m. sec. *captis Lacesa* Gaertn. *captis Latessa* Lov. 2. *captis Latella* Lov. 5. et edd. principes: *captis Latela* Mead. ambo: *capta Laussa* Hearnii L. 1. *captis Elatiis* Harleian. *captus Latela* Voss. *capta Larissa* Lov. 3. *capta Latela* Lov. 2. et 4. An Livius scripsit *capta Elateia*, vel *capta Elatea*? Vide ad c. 24. § 1.

Opunte *seditio orta est*] Hoc satis abruptum est cum ista distinctione.

Præfero Sigonianam apud Hearnium. Cogitabam etiam quum T. Quintio, &c. hiberna disposita habente, Opunte seditio orta est. Sed non credo eo ducere libros. Duk.

§ 3 *Usque ad adventum ejus*] Libri omnes usque in adventum ejus. Gebh. Ita et Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Ita evitabitur ingratus sonus ad adventum, a quo tamen Livius non satis sibi cavere solitus est. Vide ad xxxi. 10. § 3. De utraque loquendi formula 'usque in' et 'usque ad' vide Cortium ad Plin. Ep. ii. 13. § 10. Codicum auctoritatem spernere non audeo.

§ 4 *Neque, ut discederent inde*] Pall. ut descenderent. Gebh. Mss. alii cum Thuan. descenderent. l. xxxiv. c. 50. 'Quum respiciunt præsidium ab Acrocorintho descendens.' Jac. Gron. J. F. Gronov. ad iv. 29. § 5. non recte ad hunc locum adtendisse videtur. Nam adducit enim, ut illustret locutionem 'decedere præsidio,' eaque occasione monet, legendum esse *decederet*, licet Mss. fere legant *descenderent*. Verum hic non 'milites decedere præsidio,' sed 'præsidium decedere arce' ex ejus emendatione dicitur: adeoque longe alia est locutio. *Descenderet* in Victor. esse Crevier. testatur: *descenderent* legunt Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii l. 1. Vide ad xxxv. 26. § 9. Solent autem 'discedere' et 'descendere' in membranis confundi. Vide ad ix. 14. § 7. Mox auctoritate imperatorum consulis Romani Voss. et Lov. 1. Sed in eorum priori inter versus adscribitur imperatoris. Vox Romani deest in Harl.

§ 5 *Cur non extemplo obpugnarentur*] *Expugnarentur*, sollempni scribarum errore, Gaertn. Vide ad l. xxi. c. 57. § 6. *Oppugnaretur* Lovel. 3. nempe, arx.

§ 6 *Id gravate concessum regi est: non quin cuperet*] Hi at oratio; nam

cum hanc removeat causam, aliam omnino ponere debuit, quæ moverit Quinctium, ut difficulter permetteret colloquium. Immo ille facile concessisse videtur, et scripsisse Livius, *Id non gravate concessum regi est, quum cuperet Q. per se partim armis, partim cond. confectum videre bellum, &c. aptum autem fore coll. credebat.* J. F. Gronovius. Non cum cuperet legit Lov. 6.

§ 7 *Quod summa vi ut obtinerent*] Vetus lectio *summa vi ut tenderent, non obtinerent*. Gelenius. Persæpe Livius simplici 'tendere' pro composito 'contendere' utitur. Ut lib. xxiv. cap. 21. 'Ut facile, si ultra tenderent, appareret illi timendum esse.' xxxiv. 34. 'Quum adversus tendendo nihil moveret socios, simulando se transire in eorum sententiam.' xxxv. 51. 'Nequidquam contra Miccione et Xenoclide tendentibus facile tennit, ut portæ sibi aperirentur.' Et sic restituimus ex scriptis xxviii. 18. 'Illud magno opere tendente rege:' ubi vulgo *contendente*, et retinet contra scriptum suum Rhenanus. Hic tamen non præmittendum, in Andrea atque Aldina et omnibus antiquis ante Gryphum et Curionem esse ut *obtinerent*. J. F. Gronov. Quamvis Lov. 3. 5. Gaertn. Mead. 1. in margine, et edd. principes præferant *obtinerent*, nihilominus adsentior Gelenio, ex Msto *tenderent* reponenti; quam lectionem ante Gryph. et Curion. jam receperunt Froben. 1535. Basil. 1539. et Vascos. Neque aliter est in reliquis, quibus usus sum, codd. Id autem eruditius est, quam ut indoctis librariis adscribi possit. Præterea sæpius ita Livius locutus est. iv. 35. 'Patres, adversus quos tenderet, bello inexplabili se persecuturos:' ubi quædam notavi. vi. 34. 'Quod tanta vi, ut liceret, tetenderant.' c. 38. 'Si adversus intercessionem leges tamquam captæ civitati inponere tendent.' lib.

VIII. c. 15. 'Senatu minus in prætura tendente.' x. 6. 'Minus autem tendere, adsueta jam tali genere certaminum vinci.' c. 24. 'Patriciis tendentibus, ut Fabius,' &c. c. 26. 'Tendente Decio, ut suæ quisque provinciae sortem tueretur.' XXIII. 14. 'Senatum metus cepit, si propalam tenderent, resisti multitudini concitatae non posse:' ubi quædam notavit Gronov. XXVIII. 45. 'Quum, ut delectum haberet, neque impetrasset, neque magnopere tetendisset.' xxx. 4. 'Se uno frustra tendente, nulli alii pacem placuisse.' XXXVII. 53. 'Nimis pertinaciter in obtinendo tetendisse.' Similiter alios loqui, docent Gronov. Diatr. Stat. XXI. p. 116. et Cortius ad Sallust. Catil. c. 60. Tandem cum effectu Quinctius amicis mandare poterat, ut tenderent, id est contenderent, ut imperium sibi prorogaretur; minus vero, ut id obtinerent: illa enim res sita erat in alterius arbitrio.

§ 9 *In sinu Maliaco prope Nicæam*] Pall. cum antiq. ed. *In sinum Maliacum prope Niceam*. Prior tamen Pall. *prope Licenam*. Gebh. *In sinu Maliacum* Voss. et Lov. 1. *In sinum Maliacum* Lov. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. cum edd. Frobeniana a. 1531. antiquioribus. *Ad sinum Maliacum* Lov. 2.

Eo rex, &c. venit] Polybius XVII. 1. Παρὴν ὁ μὲν Φίλιππος ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν Μαλιέα κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν. Sigon.

§ 10 *Erant cum eo principes Macedonum*] Excidisse hic suspicatur Crevier. nomina principum, qui Philip-pum comitabantur, 'Apollodorus et Demosthenes,' quos nominat Polyb. XVII. 1. Quum enim Livius dicat c. 35. 'Rex cum duobus, quos pridie adhibuerat, in terram egressus,' eum nihil certi et clari indicare illis verbis putat, nisi prius illorum nomina adposita fuerint. Verum, licet hæc nomina adscribantur, tamen c. 35. du-

bium manebit, quos adhibuerit: non enim ibi dicit duobus Macedonibus, quos, &c. hic autem, si duo illa nomina recipimus, insuper Philip-pum comitatur Cycliadas.

Et Achæorum exsules et vir insignis Cycliadas] Lege et Ach. exsul vir insignis Cycl. Gelenius. Polybius XVII. 1. Ἀχαιὸς δὲ Κυκλιάδας, ἐκπεπτωκὴς ἐκ Πελοποννήσου. Sigon. Pall. et antiq. ed. et Ach. et vir insignis Cycl. Gebh. Eodem modo legit Harl. sed et Ach. exsulum et vir insignis Voss. et Ach. exsul et vir insignis Lov. 1. et 4. et Ach. exsules et vir insignis Lov. 2. 3. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. quas vidi, ante Gelenium. Præterea Cycliades Voss. Lov. 1. 3. 6. a m. pr. et Gaertn. Sed, nihil mutandum esse, locus Polyb. a Sigonio laudatus docet. Vide ad XXXI. 25. § 3. et 9.

§ 11 *Dionysiodorus Attali legatus*] Polyb. καὶ παρ' Ἀττάλου Διονυσόδωρος. Sigon. Antiqua ed. Dionysiodorus. Pall. Dionysiodorus. Gebh. Dionysiodorus Harl. Dionysiodoris Lov. 3. et Mead. 1. Dionysiodorus reliqui scripti nostri, Hearnii L. 1. N. et edd. ante Frob. 1535. Sed male, ut docet locus Polyb. a Sigonio laudatus, apud quem XVI. 2. ἰτίδემ memorantur Διονυσόδωρος καὶ Δεινοκράτης ὄντες ἀδελφοὶ, καὶ ναυαρχοῦντες παρ' Ἀττάλῃ.

Agésimbrotus præfectus Rhodiæ classis] Παρὰ δὲ Ῥοδίων, Ἀγεσίμβροτος ὁ ναύαρχος, ex Polyb. Sigon.

Phæneas princeps Ætolorum] Polybius παρὰ δὲ Αἰτωλῶν, Φαιnéας ὁ στρατηγός. Sigonius. Phæneas Lov. 3. 5. Gaertn. Hearnii L. 1. et pleræque edd. ante Sigonium, licet quædam interim dederint Phæneas. Sed Phæneas recte scribendum esse, ex Polyb. loco laud. constat. Vide etiam ad XXXVI. 28. § 1.

Et Achæi duo, Aristæus et Xenophon] Polyb. XVII. 1. Τῶν μὲν Ἀχαιῶν Ἀρισταίνετος καὶ Ξενοφῶν. Apud quem etiam c. 7. Ἀρισταίνετος vocatur. Si-

militer is, qui Achæos a societate Philippi ad amicitiam Romanorum traduxit, Ἀριστάλveros ab eodem Polyb. vocatur in Exc. Peiresc. p. 90. quod 'Aristæno Achæorum prætori' adscribit Livius hoc lib. cap. 19. et xxxiii. 2. cujus ejusdem 'Aristæni' etiam frequens mentio fiet lib. seq. Patet igitur alterum ex altero emendandum esse: et quidem potius Polybium ex Livio corrigi debere, censet Vales. ad Exc. Peiresc. p. 17. nam apud Plutarch. quidem in Philopœm. pag. 363. Ἀριστάλverον vocari, verum in cod. Vulcobiano legi Ἀρίσταινον [immo Ἀρίσταϊον] idque præferendum, quia apud Pausan. in Arcad. c. 51. et Polyb. inferius pag. 122. pariter Ἀρίσταινος vocatur. Aristænus prætor Achæorum memoratur etiam apud Polyb. in Excerpt. Legat. num. 41. Potius igitur Valesio adsentior, quam Xylandro vel Cruserio, vitiose apud Livium Aristhenus vel Aristænus scriptum censenti ad d. loc. Plutarchi.

§ 12 Romanus, ad extremum litus progressus, quum rex in proram] Polyb. lib. xvii. c. 1. Οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἐπέστησαν παρ' αὐτὸν τὸν αἰγυαλὸν ὃ δὲ Φίλιππος ἐγγίσας τῇ γῇ, μετέωρος ἔμεινε. Sigon. Pall. Romanus extremum litus progressus. Gebh. Ita et Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Romanus extra litus progressus Lov. 1. 6. et Voss.

§ 13 Egrediaris, ex propinquo dicamus in vicem audiamusque] Vet. lib. dicemus invicem audiamusque. Sigon. Membranæ adjecta copulativa, commodius, inquit, si in terram egr., et ex prop. dicamus invicem audiamusque. Nec videtur indecens. Intelligendum vero commodius erit, vel facies. Seneca in ludo de morte Claudii: 'Antecesserat jam compendiaria via Narcissus libertus ad patronum excipiendum, et venienti nitidus, ut erat a balineo, occurrit, et ait, Quid Dii ad homines? Celerius, inquit Mercurius, et venire nos nuncia.' Non est igitur opus

correctione Sigoniana, dicemus invicem audiamusque. J. F. Gron. In quibusdam meorum codd. etiam copulativa exstat. In Voss. autem transponitur perperam ex propinquo dicamus in vicem et audiamusque. Ex reliquis, in quibus non reperitur, ut et ex Hearnii L. 1. et N. excidit ob similitudinem ductuum vocis seq. Vide ad xxx. 6. § 7. Vicissim nullus meorum Mstorum emendationem Sigonii probat, nisi solus Harl. Præterea in vicem distinctis vocibus scribendum monet Henr. Stephan. Schediasm. iv. 6. Vide ad i. 40. § 6. Mox facturum se negaret, omissio pronomine id, Voss.

Quem tandem, inquit Quinctius, times? Ad hoc ille superbo et regio animo, &c.] Polybius xvii. 1. Τοῦ δὲ πάλιν ἐρομένου τίνα φοβεῖται; φοβέσθαι μὲν ἔφησεν ὁ Φίλιππος οὐδένα πλὴν τοῦς θεοῦς. Aliter hanc historiam scribit Plutarchus in Apophthegm. p. 197. Sigon. H. Stephanus Schediasm. iv. 6. hunc locum et similia quædam Livium malevolentia in reges suspectum reddere dicit. Quasi vero solus veterum scriptorum Livius superbiam regum memoraverit. Duk. Ad hac ille Voss. Lov. 2. 3. 5. 6. Harl. Hearnii L. 1. et edd. Frobeniana a. 1535. priores. Vide ad xxi. 52. § 10. Quem tamen, pro tandem, Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. quod pro librariorum lapsu habendum. Vide ad xxii. 2. § 11. De vi vocolæ tandem in interrogationibus vide ad iii. 9. § 9. Tum superbe et regio animo Gaertn. Insuper Neminem timeo Lov. 2. et Harl. Neminem, inquit, timeo Gaertn. Hinc non autem hominum credo fidei Lov. 2. et 6. non hominum autem credo fidei Harl. et Gaertn. Vide ad iii. 54. § 6. Non omnium credo autem fidei Lov. 1. Tandem quos juxta te video Lov. 1. et 6. quod ex glossa esse videtur. De locutione 'circa aliquem esse' vide ad xxxvi. 14. § 12.

§ 15 Ut in nullo fides sit] Lege ut

nulla fides sit : non ut in nullo fides sit. Gelen. Ed. vetus *ut in nullo fides sit.* Pall. *ad colloquium congregiuntur : in nullo fides sit.* Gebh. *Ut nulla fides sit* Gelenii est, quum veteres ederent *ut in nullo fides sit.* Quod in scriptis etiam invenimus. Forte *ut in dubio fides sit.* Polybius xvii. 1. Ἴσον εἶναι πᾶσι τὸν κίνδυνον καὶ κοινὸν τὸν καιρὸν. J. F. Gron. *Ut in nullo fides sit* Lov. 3. 5. et Hearnii Oxonn. *in nullo fides sit* Lov. 4. et Mead. 2. *si in nullo fides sit* Voss. Lov. 1. 2. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Ceterum alius videtur sensus fuisse Polybii, quam quo Livius ejus verba accepit. Refert enim ad periculum omnium, qui umquam cum hoste in conloquium congressi sunt : quum Polybius intelligendus forte sit de periculo omnium, qui nunc in conloquium venerunt. Et ita optime convenit responsum Philippi.

§ 16 *Non tamen, inquit rex, T. Quinti* Pall. uterque, et prisca ed. *Non tamen, inquit, o Tite Quinti, par perfidiæ præmium est.* Gebh. Similiter Lov. 4. 5. Mead. 2. et multæ ex edd. antiquissimis. Particulam illam *o sæpius* a librariis interpositam esse, vidimus ad ix. 24. § 9. Ita etiam xxiii. 9. § 12. *Non tamen, inquit, T. Quinti* Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. et Harl.

CAP. XXXIII. § 1 *Qui daret pacis leges, non qui acciperet* Post hæc verba subjungitur in Lov. 1. 2. 6. et Voss. *Conditiones pacis cum Philippo firmandæ T. Quintius exponit, vel cum Philippo T. Quintius consul exposuit :* quæ olim pro lemmate margini adscripta postea perperam in contextum inreperunt. Id librariis frequens esse, vidimus ad vii. 40. § 4. *Non qui acciperet conditiones pacis* Lov. 3.

§ 2 *Simplicem suam orationem esse dixit* Verbum *dixit* aliquis adjecit de suo. Gelenius. Ultimam vocem, quam recte Gelenius expunxit, in nullo cod. obfendi, nisi in uno Lov. 5.

Similibus glossis librariorum sæpe optimos scriptores inquinasse, vidimus ad xxiii. 45. § 6. Mox τὸ enim non est in Lov. 1.

§ 3 *Deducenda ex omnibus Græciæ civitatibus regis præsidia esse* Non *regis præsidia*, sed *regi legi : deducenda regi esse.* Gelen. Has etiam pacis conditiones omnes quibus verbis explicuerit Polybius xvii. 1. placet ostendere, ut Livii studium in illo vertendo auctore facilius omnes intelligant. Ὅ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς αὐτῷ μὲν ἀπλοῦν τινα λόγον ἔφη καθήκειν καὶ φαινόμενον· κελεύειν γὰρ αὐτὸν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης ἐκχωρεῖν, ἀποδόντα τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους ἐκάστοις, οὓς ἔχει· τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἰλλυριδα τόπους παραδοῦναι Ῥωμαίοις, ὧν γέγονε κύριος μετὰ τὰς ἐν Ἡπείρῳ διαλύσεις· ὁμοίως δὲ καὶ Πτολεμαῖφ τὰς πόλεις ἀποκαταστήσαι πάσας ἃς παρήρηται μετὰ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος θάνατον. Sigonius. Regis servant Lov. 2. 4. 5. Harleian. Mead. ambo, et Gaertn. regia Lov. 6. regi Lov. 1. 3. et Voss.

§ 4 *Ceterum et sociorum audiri postulatu æquum esse* Lege *audiri postulatu verum esse, non æquum esse :* qua locutione et alibi Livius utitur. Gelen. Priscam lectionem servant Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. cum Hearnii L. 1. Contra reliqui emendationem Gelenii stabiliunt. Neque aliter etiam est in edd. antiq. Prima autem earum, quas vidi, id mutavit Ven. 1498. hinc Mediol. 1505. tum Ascens. 1513. atque inde reliquæ. Sed vide ad ii. 48. § 2. Præterea *sociam audire postulata* Voss. Lov. 1. 4. 6. et Mead. 2. Vide ad xxi. 17. § 2. Paulo ante *Ægypti regi* alio ordine Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. 2. Tum *occupavisset* Lov. 4. 6. a m. pr. et Mead. ambo.

§ 5 *Attali regis legatus, Naves, &c.* Sic Polyb. xvii. 2. Πρῶτος δὲ Διονυσόδωρος ὁ παρ' Ἀττάλου μεταλαβὼν τῶν λόγων, τὰ στε ναῦς, ἔφη, δεῖν αὐτὸν ἀπο-

δοῦναι τὰς τοῦ βασιλέως τὰς γενομένας αἰχμαλώτους ἐν τῇ περὶ Χίον ναυμαχίᾳ, καὶ τοὺς ἅμα ταύταις ἄνδρας ἀποκαταστήσαι δὲ καὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν ἀκέραιον, καὶ τὸ Νικηφόριον, & κατέφθειρε. *Sigon.*

Quæ ad Cium navali prælio capta essent] Ita primus Gruterus edere, eumque recentiores sequi sustinuerunt, quamvis ad verba proxima adscriptus a Sigonio Polybii locus τῇ περὶ Χίον ναυμαχίᾳ legendum clamaret ad Chium, ut præferunt omnes scripti et edd. priores. Similiter Polyb. prælium illud navale inter classes Philippi et Attali memorans, sæpe Chii meminit in princ. lib. xvi. Præcipue autem addit cap. 7. Καὶ τὸ μὲν τέλος τῆς περὶ Χίον ναυμαχίας τοιοῦτον συνέβη γενέσθαι. Chium scribendum esse, monuit etiam Meibom. de Fabric. Trirem. p. 675. ed. Græv. errans tamen dicit, omnes editiones Cium legere. Chium reponebat etiam Dukerus, similiter Crevier. qui recte contextui restituit.

Nicephorium, Venerisque templum] Strabo xiii. 624. Νικηφόριον lucum ad Pergamum in Asia ab Eumene rege plantatum asserit. Græci neutro genere efferunt, tametsi Strabonis quidam correctores masculino annotarunt. *Glar.*

§ 6 Rhodii Pyrrheam (regio est continentis, &c.) Peræam legendum et vetus exemplar, et verba per parentheses addita satis declarant. Id mendum et aliis aliquot locis inolevit. *Gelenius.* Alii Pyrrhea, alii Pyrrheam, nonnulli Peræam legunt. Ego id nominis apud authores non invenio. Strabo lib. xiv. transmarinam Rhodiorum regionem appellat, nullo tamen proprio nomine. Ptolemæus v. 2. eo in loco ponere videtur Phuscæam, si nomen non est corruptum. Plinius autem xxv. 28. Pyrrhon. Nisi quis de ea Pyrrha intelligere velit, quæ ad ostia Mæandri fluminis a Ptolemæo constituitur, contra Livii

verba. *Glar.* Peræam se nusquam legisse, suspectumque habere nomen, itemque pro Panopolim, Peneropolim reponendum esse, ait Glareanus. [‘Glareanus etiam hic agit academicum.’] Hoc loco, si, ut institui, verba Polybii recitavero, quæ vertisse studiose videtur Livius, et Peræam recte legi, et pro Panopolim, Perinthum restituendum, præterea vero Jaso et Bargyliis, ut in veteribus est libris, scribendum esse, facile omnibus apparebit. Ea sunt hæc (xvii. 2.) Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος Ἀκεσίμβροτος, τῆς μὲν Περαίας ἐκέλευεν ἐκχωρεῖν τὸν Φίλιππον, ἧς αὐτῶν παρήρηται τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ Ἰασσοῦ καὶ Βαργυλίων, καὶ τῆς Εὐρωμέων πόλεως ἀποκαταστήσαι δὲ καὶ Περινθίου εἰς τὴν Βυζαντίων συμπολιτεῖαν παραχωρεῖν δὲ καὶ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου, καὶ τῶν ἐμπορίων καὶ λιμένων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πάντων. In veteribus certe libris est pro Perinthum, Penolum, ut de ea lectione dubitare nemo debeat: præsertim vero cum libro sequenti c. 30. in aliis paucis conditionibus scribendis ita sit: ‘Quæ earum sub ditione Philippi fuissent, præsidia ex his Philippus deduceret: his quæ in Asia essent Euromo, Pedasisque, et Bargyliis, et Iaso, et Murina, et Abydo, et Iasso, et Perintho.’ *Sigon.* Epyrra Gaertn. Pirena Lov. 3. Pyream Harl. et Mead. 2. Pyrrham Lov. 5. et edd. principes. Pyrrheam Hearnii L. 1. Piræam vel Piream Lov. 1. 2. 4. 6. et Voss. Sed recte Peræam emendasse Gelenius, constat ex Polyb. a Sigonio laudato. Apud Strab. quem transmarinam Rhodiorum regionem nullo proprio nomine adpellasse *Glar.* adfirmavit, ἡ τῶν Ῥοδίων Περαία sæpius memoratur. Vide lib. xiv. pagg. 651. 663. 664. 677. et alibi. Ejusdem quidem meminerunt etiam Polyb. in Exc. Legationibus aliquoties, App. Alex. B. Civ. iv. 631. et Polyæn. Strat. iv. 17. § 1. Verum tempore Glareani vel nondum plane prodie-

rant, vel nondum Græce prodierant. In lucem tamen protractus jam erat Livius, qui *Perææ* meminit hoc lib. c. 35. et xxxiii. 18.

Ab Iaso, et Bargyliis, et Euromensium urbe] Oppida sunt Cariæ apud Ptolemæum ac reliquos classicos scriptores. Ab 'Euromo' (nam ita vocat Strabo lib. xiv.) 'Euromensis' etiam hic factum. *Glar.* *Ab Iaso* edd. principes: *ab Iasso* sibilo geminato Frob. 1535. alique recentiores probarunt: quomodo ex cod. suo ediderunt Moguntini xxxiii. 30. § 3. et xxxiv. 32. § 5. Pro priori scriptura stant Lov. 5. 6. et Hearnii N. ac varii alii, sed corrupte exarati, ut *a Laso* Gaertn. *a Blaso* Voss. et Mead. 2. *Ablaso* Mead. 1. et Lov. 1. ac 4. pro altera Harl. et Lov. 2. item Lov. 3. *ab Lasso* exhibens. Sed utroque modo efferebatur. Certe Harduin. in Namm. Pop. et Urb. laudat nummos non modo ΙΑΣΕΩΝ, sed etiam ΙΑΣΣΕΩΝ inscriptos. Deinde *ab Argyliis*, vel *ab Argiliis* Voss. Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *ab Argylis* Lov. 6. Vide ad xxxvii. 17. § 3. Hinc *Euromensium* Voss. *Eromensium* Lov. 6. *Eutomensium* Mead. 2. *Euronensium* Lov. 3. Harl. et Hearnii L. 1.

§ 7 *Et Hellesponto Sesto atque Abydo*] Legendum *et in Hellesponto Sesto atque Abydo*, ubi in præpositio deerat. *Gelen.* Præpositio in omnibus meis superest, excepto uno Lov. 5. qui exemplo editionum eam ignorat.

Et Panopolim Byzantiis in antiqui formulam juris restitui] Quidam *Penopolin* restituerunt. Sed ego suspicor *Poneropolin* legendum ex Plinio iv. 11. quæ Ptolemæo iii. 11. 'Trajanopolis' et 'Philippopolis' et 'Trimontium' a situ dicitur, ut idem Plin. ait. *Penopolin* nusquam inveniri puto. *Glar.* Pall. et antiq. ed. *Penopolin*. Sigonius asseverat verum esse *Perinthum*. Gebhard. *Menopolim* Voss. *Penoplum* Lovel. 1. *Penopium* Lovel. 2. *Penolopum* Lovel. 3. 6. et

Gaertn. *Penopolum* Harl. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. *Penepolum* ejusdem N. *Panopolum* Lov. 4. *Penopolim* Lov. 5. Sed vide Sigon. ad § 6. Deinde *in antiquam formulam juris* Harl. *et antiqui formulam juris* Voss. et Lov. 2. Supra xxvi. 24. 'Acarnanas restitutum se in antiquam formulam juris ac ditionis eorum.' lib. xxxviii. c. 1. 'Sese restituerent in patrum ac legitimum regnum.' xliiii. 4. 'Ad restituendos in libertatem Abderitas missi.'

§ 8 *Juris aut ditionis eorum*] Livius in his conjungendis copulativa, non distinctiva, particula uti solet. xxi. 61. 'Ilergetes in jus ditionemque recepit.' xxvi. 24. 'Acarnanas, &c. restitutum se in antiquam formulam juris ac ditionis.' Et l. xliiii. c. 15. xxxviii. 21. xxxvi. 14. xxxviii. 49. Sallust. Catil. c. 20. 'Postquam res publica in paucorum potentium jus atque ditionem concessit.' Sic 'jus atque arbitrium' Liv. xxiv. 37. xxxiv. 57. 'Jus arbitriumque' Suet. Calig. c. 14. 'Jus ac potestas' Liv. xxiv. 39. Hæc mihi hoc loco suspectum faciunt aut. Proclive est pro eo scribere *ac*. Duk. *Aut juris ut ditionis* Gaertn. *juris ac ditionis*, ut Duker. conjecit, Harl. Id itaque in contextum recipiendum putavi.

§ 9 *Vir, ut inter Ætolos, facundus*] Vet. lib. *vir inter ceteros facundus*: atque ita scripsisse Livium puto, quia Polybius l. xvii. c. 2. ait, 'Ἀλέξανδρος δὲ προσαγορευόμενος ἴσιος, ἀνὴρ δοκῶν πραγματικὸς εἶναι καὶ λέγειν ἱκανός. Inter ceteros autem legatos, qui in concilio verba fecerant, intelligit. Sigon. Mutat Sigonius *inter ceteros*: ineptissime. Vult facundum comparatum infacundissimis. Sic Ovid. Trist. v. 1. 74. 'Inter Sauromatas ingeniosus eram.' Sic *seculi sui pulcherrima*, male mutat Lipsius in *seculi illius*. Grut. Delet Sigonius τὸ *ut*, sed vitiat sententiam. Est enim quale Cic. ad Att. iv. 1. 'Ita sunt res nostræ, ut in secundis, fluxæ; ut in adversis, bonæ.'

Bruto c. 7. 'Clisthenes multum, ut temporibus illis, dicendo valuit.' Catone Majore c. 4. 'Multæ enim, ut in homine Romano, literæ.' J. F. Gron. *Vir inter ceteros facundus*, ut Sigon. mavult, Lov. 2. et Harl. Quod recte Grnt. et Gronov. displicuit, et rejiciendum esse consensus reliquorum pro vulgato, atque ipse sensus suadent. Liv. 1. 18. 'Consultissimus vir, ut in illa quisquam ætate esse poterat, omnis divini atque humani juris.' ubi vide. x. 43. 'Alio agmine incolumi, ut ex tanta trepidatione, Bovianum perventum est.' ubi plura vide. xxvii. 13. 'Diis immortalibus, ut in tali re, laudes gratesque ago.' xxx. 6. 'Exemplo Scipio neglectas, ut in tali tumultu, portas invadit.' xli. 11. 'Præda, ut in gente inopi, spe major fuit.' Cic. ad Fam. xii. 2. 'Nonnihil, ut in tantis malis, est profectum.' In Bruto c. 28. 'Erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis, eruditus.' c. 26. 'Scriptor fuit, ut temporibus illis, luculentus, juris valde peritus.' Ut autem hic Alexander facundus dicitur, *ut inter Ætolos*, id est, qui facundiæ laude non censentur, ita contra Alcibiades 'eloquentia, etiam inter Athenienses, insignis' dicitur apud Justin. v. 2. § 6.

§ 11 *Non congregi æquo campo, neque collatis signis dimicare, sed fugientem incendere*] *Non congregi æquo campo, non signis collatis* Lov. 3. quod probandum putarem, si plurium codicum auctoritas accederet. Vide ad xl. 15. § 5. *Signis collatis* etiam Lov. 1. 2. 4. 6. Harleian. Mead. ambo, et Gaertn. Deinde *fugientem* Lov. 2. et Harl. Mox § seq. τὸ sic exsulat a Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. Mead. 2. et Gaertn. Deinde *opulenter regnum habent* Lov. 2. et Harl.

§ 13 *Nam de quorum possessione dimicetur tollentem, nihil sibi præter bellum relinquere*] Pro *tollentem*, ego *volentem* legendum puto: alioqui non video quid sensus elicias. *Glar.* Hoc

loco Glareanus ita scribit, '*Pro tollentem*,' &c. Hæc ille. Quam autem sit standum conjectura ejus, Polybins ipse, cujus hæc verba sunt, docet xvii. 3. τὸ δ' ἀναιροῦντα περὶ ὧν ὁ πόλεμος ἐστὶ, τὸν πόλεμον αὐτὸν καταλιπεῖν, μανίας ἔργον εἶναι. Fortasse enim apud Polyb. legit Livius πόλεμον αὐτῷ, non αὐτόν. Reprehendit enim Philippum, qui in captas urbes sæviebat, excidens eas, quæ belli esse præmia possent, idque stulti et amentis esse hominis ait. *Sigon.*

§ 14 *Urbes in Thessalia evastasse Philippum*] Pal. 1. *Pluris priore anno sociorum urbes in Thessaliam vastasse.* Antiqua ed. in *Thessalia devastasse.* Gebhard. *Vastasse* Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *devastasse* Lov. 5. et antiquæ edd. pro quo Frob. 1535. *evastasse*: quod verbum Livio familiare esse, docuimus ad xxviii. 44. § 14. Ita supra hoc cap. 'Quæ spoliasset, evastassetque, pro inconruptis restitui.' l. xxxiii. c. 19. 'Dardanos superiora Macedoniæ evastare.' c. 29. 'Coroneam obsedit, evastatis prius agris.' xxxiv. 28. 'Vallem Taygeto subjectam evastat.' xxxv. 4. 'Omnia ferro ignique satis evastata erant.' xxxvi. 16. 'Multis nunciantibus circa Hypatam omnia evastari.' Vide etiam ad xxxvii. 19. § 6. *Mox hostes in Thessalia fuerint* Lov. 3. *hostes Thessaliæ fuerunt* Voss. Lov. 1. 5. 6. a m. pr. Gaertn. et edd. usque ad Frob. qui a. 1535. *fuerint* substituit. Pronomen etiam qui deest in Harl. An igitur legendum, *quam omnes unquam hostes Thessaliæ fecerint*? Solent autem *fui* et *feci* in Mss. commutari. Vide ad xl. 50. § 5. At reliqui stant pro vulgato qui fuerint.

§ 15 *Lysimachiam, pulso prætore et præsidio Ætolorum*] Qui hæc legit, putat eum loqui de Lysimachia in Ætolis prope Pleuronem, de qua Strabo x. 460. At ex responsione Philippi satis apparet, eum loqui de Lysimachia ad isthmum Cherronesi

in Thracia. *Glar.* *Lysimachiam* intelligit, quæ in Chersoneso est, non quæ in Ætolia. Quod apertius ostendit hoc loco Polybius xvii. 3. Ἦρετο γὰρ τὸν Φίλιππον, διὰ τί Λυσιμαχίαν μετ' Αἰτωλῶν ταττομένην, καὶ στρατηγὸν ἔχουσαν παρ' αὐτῶν, ἐκβαλὼν τοῦτον κατὰσχοι φρουρᾷ τὴν πόλιν; *Sigon.*

§ 16 *Chium* item suæ ditionis urbem funditus evertisse] *Cium* legendum, non *Chium*; et suæ ditionis Ætolorum, non Philippi, intelligendum esse, satis ostendit Polybius, cuius hæc verba (ibid.) subsequuntur: διὰ τί δὲ Κιανούς παραπλησίως μετ' Αἰτωλῶν συμπολιτευομένους ἐξανδραποδίσαιτο, φίλος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς; Factum est autem, ut, quemadmodum Philippus Cianorum mœnia quondam, sic insecii libarii eorum memoriam evertere hoc tempore atque delere conati sint. De Cio sic Suidas: Κίων ἐμπόριόν τι πόλεως Μυσίας, ἀπὸ Κίου τοῦ ἡγρησαμένου τῆς ἀποικίας τῶν Μιλησίων· τὸ ἐθνικὸν Κιανός. Item Κιανοί, οἱ τῆς Κίου, οὗς Προυσίας παρασπονδῆσαι ἠθέλησε. *Sigon.* *Chium* omnes codd. quos consului. Sed recte *Sigon.* *Cium.* Vide ad xxxi. 31. § 4.

Eadem fraude habere eum *Thebas Phthias, Chinum, Larissam, et Pharsalum*] Ptolemæus iii. 13. *Echinum* vocat. Strabo ix. 433. *Echinam*: quo apparet *Chinum* omnino mendose scribi. *Sabell.* Apud Polybium xvii. 3. τί δὲ λέγων κατέχει νῦν Ἐχίνον, καὶ Θήβας τὰς Φθίας, καὶ Φάρσαλον, καὶ Λάρισσαν; *Sigon.* *Thebas Pithias, Pythias*, vel *Phitheas* omnes mei, et Oxonn. Hearnii, præter Harl. qui legit *Thebas Pherias*. Tum et *Chinum* Lov. 4. 5. et Mead. ambo: et *Chium* Voss. Lov. 1. 3. 6. et Gaertn. et *Chinum* Lov. 2. et Thyrium Harl. *Echinum* Hearnii L. 1. Hinc conjunctio et exsulat a Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 2. Tandem *Pharsalum* Lov. 6.

CAP. XXXIV. § 2 Orsum eum dicere] *Parantem eum dicere* Lov. 1. 3. 6. et Voss.

quod ex interpretis glossa receptum puto. Deinde est *interfatus* Lov. 3.

§ 3 *Adparet id quidem, inquit Philippus, etiam cæco*] Apud Polybium xvii. 4. Τοῦτο μὲν, ἔφησεν, ὃ Φαινέα, καὶ τυφλῷ δῆλον. *Sigon.* Ait Philippus Lov. 6. Tum mox *validitudinem* plerique codd. Vide ad iii. 7. § 9.

Et erat dicacior natura, quam regem decet] Polybium xvii. 4. aliter sentire, et Livium nimis severum ac tristem in hac re esse, existimat Victorius Var. Lect. xi. 3. ubi *deceret* hic citat. *Duk.* Etenim erat dicacior Lov. 2. Vide ad vii. 5. § 4. Reliqui tamen et erat. Deinde, *quam regem deceret*, ut Victorium landasse observat Dukerus, Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad xl. 14. § 2. Mox *risu satis temptasset*, pro *temperans*, Lov. 1. *temperasse* Voss. Lov. 4. Mead. 2. et Hearnii L. 1. quod pro *temperans* se scriptum esse, Hearnius existimat. Certe *temperans* se diserte scriptum exhibent Harl. Mead. 1. et Gaertn.

§ 4 *Indignari inde cœpit, Ætolos, tamquam Romanos, &c. ipsius enim Ætoliae Græcos Apodeotasque, &c. Græciam non esse*] *Agræos* scribo, non *Græcos*, Gelen. Ita [*Apodeotas*] in omnibus, quæ nos vidimus, exemplaribus legitur: neque facile inveniebam, quinam illi essent. Tandem in Thucydidis lib. iii. incidi, qui, ubi de Ætolorum gente loquitur, hæc quoque habet c. 94. Ἐπιχειρεῖν ἐκέλευον, πρῶτον μὲν Ἀποδότοις, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσι· id est, *Invadere*, inquit, *juebant primum quidem Apodotos, deinde autem Ophionenses*. Sed Thucydides alio genere, alia declinatione dixit. Nisi quis rectius Ἀποδόταις, quam Ἀποδότοις, in Thucydidis codice legendum existimet. Plerique codd. habent *Ætoliae Græcos Apodeotas*. Sed illud *Græcos* mutarunt alii in *Agræos*, quod ego non intelligo. *Glar.* *Agræos*, quos numquam se legisse ait Glareanus, *Apodotos*, non *Apodeotas*, legen-

dum esse, Polybii verba hæc (xvii. 5.) satis docent: Τὸ δὲ δὴ πάντων δεινότη-
τον, οἱ ποιοῦντες ἑαυτοὺς ἐφαμίλλους Ῥω-
μαίοις, καὶ κελεύοντες ἐκχωρεῖν Μακεδό-
νας ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο γὰρ ἀνα-
φθέγγασθαι καὶ καθόλου μὲν ἐστὶν ὑπερ-
ήφανον· οὐ μὴν ἀλλὰ Ῥωμαίων μὲν λε-
γόντων ἀνεκτόν, Αἰτωλῶν δ' οὐκ ἀνεκτόν.
ποίας δὲ κελεύετε με, φησὶν, ἐκχωρεῖν
Ἑλλάδος, καὶ πῶς ἀφορίζετε ταύτην;
αὐτῶν γὰρ Αἰτωλῶν οὐκ εἰσὶν Ἑλλήνες
οἱ πλείους· τὸ γὰρ τῶν Ἀγραιῶν ἔθνος καὶ
τὸ τῶν Ἀποδοτῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀμφιλό-
χων, οὐκ ἐστὶν Ἑλλάς· ἢ τούτων μὲν πα-
ραχωρεῖτέ μοι; Porro autem Agræos
vicinos esse Acarnanibus populos ait
Stephanus. *Sigon.* Græcos omnes mei,
et Hearnii L. 1. nisi quod Greos sit in
Lov. 4. Deinde *Apodotas* edd. prin-
cipes. *Apodeotas* Mediol. a. 1505. et
Ascens. 1513. *Apodeotasque* Frob. a.
1535. *Apodotas* Lov. 5. *Apodotasque*
Voss, Lov. 1. et Hearnii L. 1. *Apo-
dectosque* Lov. 2. *Apodatasque* Lov. 3.
Apodoetasque Lovel. 4. *Apodetasque*
Gaertn. *Apodetosque* Lovel. 6. *Apo-
doctasque* Mead. ambo. *Apodoctosque*
Harl. Doujatius legebat *Aperantios-
que*, qui Acheloi fontes adcolunt, quia
non facile est conjicere, quo loco *A-
podeotæ* siti fuerint. Vellem addidis-
set, quid igitur censeret de locis Thu-
cyd. Polyb. et aliorum, qui hujus po-
puli mentionem fecerunt, utrum et
apud eos similiter legendum existi-
maret, quia contra vulgatam eorum
lectionem eadem, quam hic dedit, ra-
tio adferri potest; an vero ibi recep-
tam scripturam tueretur. Ego non
dubito quin legendum sit *Agræos Apo-
dotosque*. *Agræos*, quam vocem non
intelligebat Glareanus, nosse tamen
potuerat ex Thucyd. lib. iii. pagg.
106. et 111. et iv. 77. De 'Agræis'
vide Palmer. Græc. Antiq. iv. 3. de
'Apodotis' ibid. iv. 7. ubi ex Thu-
cydide hoc loco 'Apodotos,' ex Livio
vero aliisque in loco Polyb. apud Si-
gon. laudato Ἀγραιῶν, pro Ἀγραῶν, ut
nunc editur, legendum docet. Præ-

terea dicere non possent, pro possint,
omnes codd. præter solum Lovel. 5.
qui stat cum editis.

§ 5 *Pro lege hunc morem antiquitus
servent*] Ita primus edidit Aldus. Ve-
rum lectio illa in nullo meorum codd.
superest, ni forte in Gaertn. ex quo
nihil in excerptis notatur. Priores
editi, consentiente Lov. 5. legunt *pro
lege antiquitus hunc morem servent*. Re-
liqui scripti *pro lege hunc antiquitus
morem servent*. Quod revocavi.

§ 6 *Neque ego Chium expugnavi, sed
Prusiam, &c.*] *Cium* restitue, non *Chi-
um*. Sic enim Polybius l. xvii. c. 14.
Κιανοῖς δ' ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπολέμησα, Πρου-
σίῳ δὲ πολεμοῦντος, βοηθῶν ἐκέλευε συν-
εξεῖλον αὐτοὺς, ὑμῶν αἰτίῳ γενομένῳ.
Itaque lib. sequenti (c. 30.) ait Livinus,
'De Cianorum libertate Quintius Pru-
siæ Bithyniorum regi scriberet, quid
senatui et decem legatis placuisset.'
Item Suidas, ut dixi. *Sigon.* Recte.
Vide ad cap. præc. § 16. Omnes ta-
men nostri perperam *Chium*. Insu-
per *Non ego Chium* Lov. 3.

*Lysimachiam ab Thracibus vindicavi:
sed, quia, &c.*] Polybius ibid. ita: Ἐρω-
τᾷς με, φησὶν, Ἀλέξανδρε, διὰ τι Λυσι-
μαχίαν προσέλαβον; ἵνα μὴ διὰ τὴν ὑμε-
τέραν ὀλιγωρίαν ἀνάστατος γένηται ὑπὸ
Θρακῶν, καθάπερ νῦν γέγονε, ἡμῶν ἀπα-
γαγόντων τοὺς στρατιώτας διὰ τοῦτον τὸν
πόλεμον. *Sigon.* Et quia me neccessi-
tas omnes codd. quos consului, om-
nesque typis exarati usque ad As-
cens. qui recte a. 1513. *sed quia* cor-
rexit. Solent hæ voculæ commutari.
Vide ad xl. 58. § 1.

§ 7 *Et Ætolis hæc. Attalo autem
Rhodiisque nihil, &c.*] Hæc Polybius
in hunc modum xvii. 6. Πρὸς δὲ Ῥο-
δίοις καὶ πρὸς Ἀττάλον, ἐν μὲν ἴσφ κρι-
τῇ δικαιότερον ἂν νομισθεῖη τούτους ἡμῖν
ἀποδιδόναι τὰς αἰχμαλώτους ναῦς καὶ τοὺς
ἄνδρας, ἥπερ ἡμᾶς τούτοις· οὐ γὰρ ἡμεῖς
Ἀττάλῳ πρότεροι καὶ Ῥοδίοις τὰς χεῖρας
ἐπεβάλομεν, οὗτοι δ' ἡμῖν ὁμολογουμέ-
νως· οὐ μὴν ἀλλὰ σοὺ κελεύοντος Ῥοδίοις
μὲν ἀποδίδωμι τὴν Περσίδα, Ἀττάλῳ δὲ

τὰς ναὺς καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς διασωζομένους· τὴν δὲ τοῦ Νικηφορίου καταφθορὰν καὶ τοῦ τῆς Ἀφροδίτης τεμένους, ἄλλως μὲν οὐκ εἰμὶ δυνατὸς ἀποκαταστήσαι· φυτὰ δὲ καὶ κηπουροὺς πέμψω, τοὺς φροντιοῦντας θεραπείας τοῦ τόπου, καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκκοπέντων δένδρων. *Sigon.* Vocula initialis *Et exsulat a* Lov. 2. 5. Harl. et edd. antiquioribus Frob. 1535. Sed intercepta est a primis literis vocis seq. Vide ad xxxv. 23. § 10.

§ 10 *Nisi, quo uno modo luci silvæque cæsæ*] Pall. et antiq. ed. *silvæ lucique cæsi.* Gebh. *Sue luci quicq; restitui* Voss. *sue luci quicquam restitui* Lov. 1. *silvæ lucique cæsæ restitui* Lov. 6. et Mead. 1. *silvæ lucique cæsi restitui* Lov. 2. 3. 4. Harl. et Mead. 2. *silvæ lucique restitui cæsi* Lov. 5. et edd. antiq. Aldus postea id, quod nunc vulgo exstat, restituit; cui solus Gaertn. consentit. Paulo ante § præc. *restitui ea postulantibus* Voss. Lov. sex, Harl. Mead. ambo, eademque edd.

Curam impensamque sationis me præstaturum] *Stationis* Voss. Lov. 4. 5. Mead. ambo, et pleræque edd. principes: *statonis* Lov. 1. *restitutionis* Lov. 2. et 6. *restaurationis* Lov. 3. et Gaertn. *restorationis* Mead. 1. in margine. Nihil muto: *sationis* id est 'plantationis,' quo sensu 'serere,' 'adserere,' 'conserere arbores' pluribus inlustrat N. Heins. ad Silii x. 533. ubi vide etiam quæ notavi. Pronomen *me* non adparet in Gaertn. Mox hoc *inter se reges postulare* Lov. 3. *inter se reges hæc postulare* Lov. 6.

§ 11 *Extrema ejus oratio adversus Achæos fuit: in qua, &c.*] Polybii primum verba, quæ his respondent, recitabo; deinde, quod hoc in loco Glareano videtur esse obscuritatis, tollam. Polybius xvii. 6. ita: Μεταβὰς ὁ Φίλιππος ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς, πρῶτον μὲν τὰς εὐεργεσίας ἐξηριθμήσατο τὰς ἐξ Ἀντιγόνου γεγενημένας εἰς αὐτοὺς, εἶτα τὰς ἰδίας ἐξῆς δὲ τοῦτοις προσηνέγκατο τὸ μέγεθος τῶν τιμῶν τῶν ἀπηντημένων αὐ-

τοῖς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν τελευταῖον δ' ἀνέγνω τὸ περὶ τῆς ἀποστάσεως ψήφισμα, καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μεταθέσεως· ἡ χρησάμενος ἀφορμῇ, πολλὰ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς ἀθεσίαν εἶπε καὶ ἀχαριστίαν· ὅμως δ' ἔφη, τὸ μὲν Ἄργος ἀποδώσειν· περὶ δὲ τῆς Κορίνθου βουλευσέσθαι μετὰ τοῦ Τίτου· ταῦτα δὲ διαλεχθεὶς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἤρετο τὸν Τίτον, φήσας πρὸς ἐκείνον αὐτῷ τὸν λόγον εἶναι καὶ πρὸς Ῥωμαίους· πότερον οἶεται δεῖν ἐκχωρεῖν, ὧν ἐπέκτεται πόλεων καὶ τόπων ἐν τοῖς Ἑλλησιν, ἢ καὶ τούτων, ὅσα παρὰ τῶν γονέων παρελήφε; Hæc Polybius. Quærit autem apud Livium Glareanus, quid sit 'recens' decretum 'de exercitu, quod ab se descivisset?' Huic ego quæstioni respondeo, primum in veteribus libris legi, *de exercitu, quo ab se descivissent*: deinde decretum illud intelligi, quo se Achæi, relicto Philippo, Romanorum societati adjunxerunt, de quo paulo ante Livius c. xxiii. 'In præsentia tres legatos ad L. Quintium mitti placuit, et exercitum omnem Achæorum ad Corinthum ad moveri, captis Cenchreis, jam urbem ipsam Quintio oppugnante.' *Sigon.*

§ 12 *Atque ad ea adjecit recens de exercitu, quod ab se descivissent*] Quid sit illud recens decretum de exercitu, mihi non constat. Erat in plerisque libris locus asterisco notatus, ab aliis rursus omissus, nihilominus in obscuro manente sensu. Ego aliquid deesse suspicor. Glar. Glareano satisfacere conatus est Sigonius ad verba præcedd. Nihilominus Crevierius verba hæc de exercitu procul dubio vitiosa esse judicavit, ac mutanda fortasse in *decretum*: Polybium enim, loco a Sigonio adlato, id exprimere τὸ περὶ τῆς ἀποστάσεως ψήφισμα. Manus porrigerem, si ulli codd. faverent; qui omnes vulgatum de exercitu tuentur, nisi quod de exitu sit in Harl. An igitur, ut jam Sigonius innuit, vocibus de exercitu respicit illam partem decreti, quo 'exercitum omnem

Achæorum ad Corinthum admoventi placuit, teste Liv. c. 23. Ceterum quo ad se, vel ab se cum Oxonn. Hearnii etiam omnes mei, solo excepto Lov. 5. qui cum editis antiquis servat quod. Præterea atque eam abiecit Voss. Lov. 3. et Mead. 1. atque eam abiecit Lov. 2. atque eam adjecit Lov. 1. 6. et Gaertn. atque ea abiecit Lov. 4. et Mead. 2. neque præpositio ad exstare videtur, nisi in Lovel. 5. et Harl. An igitur legendum atque eo adjecit? Vide ad VII. 30. § 15.

§ 13 Quæsiturumque simul ab eo, iisne urbibus decedere] Vetus lectio utrum, iisne urbibus, &c. Gelen. Quæsiturum simul ab eo Lov. 2. Mead. 1. Harl. et Gaertn. quæsiturumque ab eo simul Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. 2. et edd. usque ad Aldum. Deinde utrum iisne, vel hisne, vel hiisne urbibus Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo: utrumne iis urbibus Lov. 3. hisne urbibus, omissa voce utrum, Gaertn. ne urbibus iis Lov. 5. et edd. antiqq. Aldus deinde iisne urbibus. Froben. 1535. ex mente Gelenii utrum, iisne urbibus. Jac. Gronov. tandem utrum iis tantum urbibus. Sensui ea lectio adprime convenit: sed, qua auctoritate, utrum ex conjectura, an codicem secutus, vir clariss. ita ediderit, ignoro. Certe nullus meorum consentit: idem de suis testatur Crevier.

CAP. XXXV. § 1 In stationem, ex qua profectus erat] Vett. edd. a qua. Mss. in qua. Forte, in stationem, unde profectus erat. J. F. Gron. Ex qua primum adparuit in ed. Frob. 1535. priores omnes a qua, concinente solo Lov. 5. in qua unus Voss. Reliqui novem Mss. quibus usus sum, nihil mutant: quos sequi malo.

§ 2 Quinctius postero die ad Nicæam (is enim locus placuerat) ad constitutum tempus venit. Philippi nullus, &c.] Hæc ita refert Livius, quasi alium locum dicere velit. Fortassis autem desideratur verbum rursum, vel quid simile. Glar. Apponam hoc etiam

loco verba Polybii, cum loci illustrandi causa, tum Livianæ industriæ declarandæ XVII. 7.: Καὶ τότε μὲν ἅπαντες ἐχωρίσθησαν, ταξάμενοι κατὰ τὴν ἐπιούσαν εἰς Νίκαιαν πάλιν ἀπαντήσιν· τῇ δ' αὖριον οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἦκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον, ἐν ᾧ πάντες ἦσαν, ὁ δὲ Φίλιππος οὐ παρεγίγνετο· τῆς δ' ἡμέρας ἤδη προαγωγῆς ἐπὶ πολὺ, καὶ σχεδὸν ἀπεγνωκότων τῶν περὶ τὸν Τίτον, παρῆν ὁ Φίλιππος δέλης ὕψις ἐπιφανόμενος, μεθ' ὧν καὶ πρότερον· κατατετριφὸς τὴν ἡμέραν, ὥς μὲν αὐτὸς ἔφη, διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρησίαν τῶν ἐπιταττομένων ὥς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, βουλόμενος ἐκκλίσαι τῷ καιρῷ τὴν τε τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν κατηγορίαν· ἑώρα γὰρ τῇ πρόσθεν ἀπαλαττόμενος, ἀμφοτέρους τούτους ἐτοίμους ὄντας πρὸς τὸ συμπλέεσθαι, καὶ μεμψιμοιεῖν αὐτῷ. Διὸ καὶ τότε συνεγγίσας ἤξιον τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἵνα μὴ λόγοι λέγωνται μόνον ἐξ ἀμφοτέρων ἀψιμαχούντων, ἀλλὰ καὶ τέλος τὶ τοῖς ἀμφισβητούμενοις ἐπιτεθῇ· πλεονάκεις δὲ αὐτοῦ παρακαλύντος καὶ προσαξιούντος, ἤρετο τοὺς συμπαρόντας ὁ Τίτος, τί δέον εἴη ποιεῖν; τῶν δὲ κελευόντων συνελθεῖν, καὶ διακοῦσαι τῶν λεγομένων, παραλαβὼν ὁ Τίτος Ἀππίον Κλαύδιον χιλιάρχον ὄντα τότε, τοῖς μὲν ἄλλοις μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀναχωρήσασιν εἶπεν αὐτόθι μένειν· αὐτὸς δὲ τὸν Φίλιππον ἐκέλευεν ἐκβαίνειν· ὁ δὲ βασιλεὺς παραλαβὼν Ἀπολλόδωρον καὶ Δημοσθένην, ἀπέβη· συμμίξας δὲ Τίτῳ, διελέγετο καὶ πλείω χρόνον· τίνα μὲν οὖν ἦν τὰ τότε ῥηθέντα παρ' ἐκατέρου, δυσχερὲς εἶπεν· ἔφη δ' οὖν ὁ Τίτος μετὰ τὸ χωρισθῆναι τὸν Φίλιππον, διασαφῶν τοῖς ἄλλοις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως· Αἰτωλοῖς μὲν ἀποδοῦναι Φάρσαλον καὶ Λάριссαν, Θήβας δ' οὐκ ἀποδοῦναι. Ῥοδίοις δὲ τῆς μὲν Περαίας παραχωρεῖν, Ἰασοῦ δὲ καὶ Βαργυλιῶν οὐκ ἐκχωρεῖν. Ἀχαιοῖς δὲ παραδιδόναι τὴν Κόρινθον καὶ τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν. Ῥωμαίοις δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα φάναι παραδῶσειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας. Ἀττάλῳ δὲ τὰς τε

ναὺς ἀποκαταστήσιν, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἀλόντων, ὅσοι πάρισι. Πάντων δὲ τῶν παρόντων δυσ-αρεστούντων τῇ διαλύσει, καὶ φασκόντων δεῖν τὸ κοινὸν ἐπίταγμα πρῶτον ποιεῖν τοῦτο δ' ἦν ἀπάσης ἐκχωρεῖν τῆς Ἑλλάδος· εἰ δὲ μὴ, διότι τὰ κατὰ μέρος μάταια γίγνεται, καὶ πρὸς οὐδέν· θεωρῶν ὁ Φίλιππος τὴν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβήτησιν, καὶ δεδιὼς ἅμα τὰς κατηγορίας, ἡξίου τὸν Τίτον ὑπερθέσθαι τὴν σύνοδον εἰς τὴν αὔριον διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὅψε' συγκλείειν· ἢ γὰρ πείσειν, ἢ πειθήσεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις· τοῦ δὲ συγχαρῆσαντος, ταξάμενοι συμπορεύεσθαι πρὸς τὸν κατὰ Θρόνιον αἰγιαλὸν, τότε μὲν ἐχωρίσθησαν· τῇ δ' ὕστεραίᾳ πάντες ἦγον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον ἐν ὥρᾳ· καὶ βραχεὰ διαλεχθεὶς ὁ Φίλιππος, ἡξίου πάντας, μάλιστα δὲ τὸν Τίτον, μὴ διακόψαι τὴν διάλυσιν, τῶν γε δὴ πλείστων εἰς συμβατικὴν διάθεσιν ἡγήμενων· ἄλλ' εἰ μὲν ἐνδέχεται, δι' αὐτῶν συμφώνους γενέσθαι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων· εἰ δὲ μὴ, πρεσβεύσειν ἔφη πρὸς τὴν σύγκλητον, κακέινην πείσειν περὶ τῶν ἀμφισβητούμενων ἢ ποιήσιν ὅ, τι ποτ' ἂν ἐπιτάτῃ. Ταῦτα δ' αὐτοῦ προτείνοντος, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔφασαν δεῖν πράττειν τὰ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς ἀξιουμένοις· ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, οὐκ ἀγνοεῖν μὲν οὐδ' αὐτὸς ἔφη, διότι τὸν Φίλιππον οὐκ εἰκός ἐστι ποιῆσαι τῶν παρακαλουμένων οὐδέν· τῷ δ' ἀπλῶς μηδὲν ἐμποδίζεῖν τὰς σφετέρας πράξεις τὴν αἰτουμένην χάριν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐκποιεῖν, ἔφη, χαρίζεσθαι· κυρωθῆναι μὲν γὰρ οὐδ' ὥς εἶναι δυνατὸν οὐδὲν τῶν νῦν λεγομένων ἄνευ τῆς συγκλήτου· πρὸς δὲ τὸ λαβεῖν πείραν τῆς ἐκείνων γνώμης, εὐφυῶς ἔχειν τὸν ἐπιφερόμενον καιρὸν. Τῶν γὰρ στρατοπέδων οὐδ' ὥς δυναμένων οὐδὲν πράττειν διὰ τὸν χειμῶνα, τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν χρόνον εἰς τὸ προσανενεγκεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν προσπιπτόντων, οὐκ ἔθετον, ἀλλ' οἰκίον εἶναι πᾶσι. Ταχὺ δὲ συγκαταθεμένων ἀπάντων διὰ τὸ θεωρεῖν τὸν Τίτον οὐκ ἀλόττριον ὄντα τῆς ἐπὶ τὴν σύγκλητον ἀναφορᾶς, ἔδοξε συγχαρεῖν τῷ Φιλίππῳ

πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν πέμπειν ἐκάστους πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθισομένους τῇ συγκλήτῳ καὶ κατηγορήσοντας τοῦ Φιλίππου. Τοῦ δὲ πράγματος τῷ Τίτῳ τοῦ κατὰ τὸν σύλλογον κατὰ νοῦν καὶ κατὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμοὺς προκεχωρηκότος, παραντίκα τὸ συνεχὲς τῆς ἐπιβολῆς ἐξ-ύφαινε, τὰ τε καθ' αὐτὸν ἀσφαλιζόμενος ἐπιμελῶς, καὶ πρόλημα τῷ Φιλίππῳ ποιῶν οὐδέν· δούς γὰρ ἀνοχὰς διμήνους αὐτῷ, τὴν μὲν πρεσβείαν τὴν εἰς τὴν Ῥώμην ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συντελεῖν ἐπέταξε· τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν παρα-χρήμα τὰς ἐκ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος ἐκέλευσε. Ex hac verborum collatione cum singulare Livii in ver-tendo Polybio studium cognoscitur, tum vero alia multa, quæ Livianam patefacere sententiam possunt. Quorum exempli causa unum illud est: 'Quintius postero die ad Nicæam venit,' quo loco subaudiendum est 'iterum,' ut recte Glareanus intellexit: habet enim Polybins πάλιν. Alterum, quod, cum ait, 'Rex cum duobus, quos pridie adhibuerat,' Apollodorum et Demosthenem intelligit, de quibus laborat Glareanus. Tertium, quod, cum ait, 'litus ad Thronium,' recte habet. Nam etiam κατὰ Θρόνιον αἰγιαλὸν edit Polybins, quamquam in veteribus libris est *Athonium*. Reliqua ejusmodi sunt, quæ, si diligentius comparentur, quum voluptatem, tum utilitatem afferre ei, qui id fecerit, incredibilem possint. Sigon.

Philippi nullus usquam nec nuncius ab eo per aliquot horas veniebat] Videtur, delendam præpositionem esse. J. F. Gron. Quid si *Philippus* nullus usquam: nec nuncius ab eo? Cicero ad Att. xi. 24. 'Philotimus non modo nullus venit, sed ne per literas quidem, aut per nuncium certiorum facit me, quid egerit:' et xiv. 3. 'Corumbus Balbi nullus adhuc.' Etiam tentari potest 'Philippi nihil usquam.' Cap. 21. 'Philippi præter

legatum videmus nihil.' *Duk.* Vulgatum nullus nuncius Philippi ab eo, id est a Philippo, omnino admitti nequit. Præpositionem autem *ab* invitis codd. cum Gronov. delere audacius existimo. Lenius multo remedium est, si cum Dukero legamus *Philippus*, pro *Philippi*. Nonnihil juvat Gaertn. *Philippo* exhibens, in quo ita pro *Philipp*9 facili errore scribi potuit. Præsertim autem firmat Polyb. lib. xvii. cap. 8. 'Ο δὲ Φίλιππος οὐ παρεγγίγνετο. Præterea *Philippo* vero ullus usquam Gaertn. An igitur *Philippus* vero nullus usquam? Eandem particulam non neglexit Polyb. licet noverim Livium non omnia ita minima ad apicem transulisse: certe hoc loco quod sequitur, 'nec nuncius ab eo per aliquot horas veniebat,' addidit de suo Livius, non vero a Polyb. sumsit. Deinde umquam Lov. 2. 3. et Gaertn. a m. pr. usque Lov. 1. Male. Sæpe 'nullus usquam' junguntur. Supra iii. 68. 'In concordia ordinum nullos se usquam esse vident.' Cicero ad Att. vii. 21. 'Cognovi, nihil in consulibus, nullum usquam delectum.' pro Flacc. c. 21. 'Cui nullus esset usquam consistendi locus.' Præterea per aliquas horas Lov. 1. 6. et Voss. Vide ad c. 10. § 12.

§ 4 *Vulgo credebatur, de industria rem in serum tractam*] *Vulgo credebat* Voss. Vide ad x. 10. § 1. *Vulgo credebant* Harl. et Mead. 1. Vide ad xxxviii. 40. § 1.

§ 5 *Cum imperatore Romano liceret sibi conloqui*] Id sane jam pridem fecerat, et potuit quoque adhuc facere. Sed vim orationi summam addunt Mss. inque iis Thuan. *cum ipso imperatore Rom.* quod non meretur negligi: solum enim vult, nullis sociis cinctum. xxiii. 42. 'Hostes populi Romani fuimus primum per nos ipsi; postea Pyrrho regi nos adjunximus.' *Jac. Gronov.* Non necesse quidem est inseri *ipso*, quum dicat 'summotis aliis:' nec tamen rejici debet,

propter auctoritatem Mstorum. *Duk.* Primus est Gruter. qui in ultima ed. *ipso* omisit. Non modo reliquæ edd. antiquiores, sed et omnes codd. nostri cum Hearnii L. 1. N. et Crevierii Victor. prænomen illud agnoscunt: contextui igitur restituendum est, quod jam fecit Crevierius; et quidem unice, quia id jubent omnes hi testes, ut monuit Dukerus, non vero quasi illa vox sententiam adjuvaret, ut aliis visum est. Paulo ante *petendo, inde submotis aliis* Voss. Ut ita vocula ut per ellipsin subintelligatur; quæ sæpius post verba 'orare, precari, petere, postulare, postcere, rogare,' et similia omitti solet. Vide ad iii. 45. § 10. vii. 13. § 10. xxxiv. 24. § 4. xxxvi. 4. § 6. xl. 35. § 5. Unius tamen testis fides non satis firma est, ut ideo lectio recepta mute-tur.

§ 7 *Cum A. Claudio præfecto et tribus tribunis militum*] Vet. lectio *cum Appio Claudio tr. mil.* Gelen. Vide num *Ap. Claudio* legendum. *Glarean.* *Cum præfecto Claudio tribus militibus.* Voss. et Lov. 1. *cum præfecto Claudio tribuno militum* Lov. 2. 3. et 6. *cum A. præfecto Claudio tribuno militum* Lov. 4. Mead. 1. et Gaertn. *cum A. Claudio præfecto et tribus tribunis militum* Lov. 5. et edd. ante Gelen. nisi quod vocem *tribus* ex ed. Rom. principe non laudet Hearnius. Gelenium veram lectionem revocasse certum est: eo enim ducunt plerorumque codd. vestigia; eandemque servasse videntur Harl. et Mead. 2. ex quibus nihil in excerptis notatur. Paulo ante § præc. *dein quum haud abisteret* Lov. 4. Vide ad iii. 3. § 6. *Deinde quum haud desisteret* Lov. 2. Male. vii. 25. 'Absisterent imperare iis, quorum auxilio egerent.' xxxvi. 35. 'Ne ingratiss quidem benefacere absistam.'

§ 8 *Cum duobus, quos pridie adhibuerat*] Qui sint illi duo, scire velim, cum initio prioris diei colloquii ita habeatur c. 32. 'Erant cum eo principes Macedonum, et Achæorum ex-

sul, vir insignis, Cyliadas.' Ut non immerito et hunc et præcedentes locos mutilos quis credat. *Glar.* Vide ad c. 32. § 10.

Quum aliquamdiu secreto locuti essent] 'Secreto loqui cum aliquo' dicunt Horat. Sat. I. 9. 67. 'Nescio quid secreto velle loqui te Aiebas mecum.' Et Val. Max. VI. 3. 11. 'Quod illam in publico cum quadam libertina vulgari secreto loquentem viderat.' Itaque cogitabam, fortassis scriptum fuisse *secreto collocuti*, et tres priores literas hujus vocis in duabus postremis præcedentis, et prima sequentis latere. Cicero ad Att. VII. 8. 'Ab hora octava ad vesperum secreto collocuti sumus.' Et 'secreta colloquia' sæpe apud Livium et alios. Sed nihil muto, vetantibus Mss. *secreto loqui* dicant Plinius et Seneca, nec addunt 'cum aliquo.' Vide Lips. ad Plinii Paneg. c. 2. *Duk.*

§ 9 *Quinctius hæc retulit ad socios: Romanis eum cedere*] *Hoc retulit* Voss. et Lov. 3. Tum *ad socios Romanorum: eum cedere* omnes codd. mei, Hearnii L. 1. et edd. ante Aldum. Mox *ac si qui sint captivi* Voss. Lovel. 1. 2. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *ac qui sint capti* Lov. 3.

§ 12 *Quibus cessurus, aut non cessurus*] *Quibus aut cessurus, aut non cessurus* Gaertn. Antea § præc. non *Argis modo, sed Corintho* Lov. 2. et Harl. Vide ad II. 6. § 1.

§ 13 *Plus enim amitti in iis, quam acquiri*] Quid illud *in iis* referat, apud me nondum planum est. *Glar.* Tà *in iis* desunt in Lov. 3.

Causas certaminum deponere] *Scribe causas certaminum defore.* J. F. Gron.

CAP. XXXVI. § 1 *Quum hæc toto ex concilio certatim omnes vociferarentur*] Tò *hæc* deest in Lov. 1. 6. et Voss. sed *vox certatim* in Hearnii L. 1. Mox etiam quoque in Voss. Lov. 1. et 6. a m. pr. *verum est* in Lov. 3.

§ 2 *Ut rem totam in posterum diem differret*] Hic etiam *totam* non adpa-

ret in Lov. 5. et edd. Rom. 1472. ac Parm. Tum *differat* legit Voss. et Lov. 2. *referret* Gaertn. Mox *persuasurum esse, aut Harl.*

§ 3 *Litus Athonium conloquio destitatur*] *Lege Littus ad Thronium.* Est enim in eo sinu hujus nominis oppidum. *Gelen.* Vide nunc *ad Thronium* legendum, cujus hoc in loco cum aliis meminit Strabo I. IX. p. 426. ubi et de 'Nicæa.' Nam de 'Atho' intelligere, plane ineptum est, quod tamen quidam somniant. *Glarean.* Virorum doctorum conjecturam auctoritate Polybii firmari, Sigonius docuit ad cap. præc. § 2. *Arthonium* habet Lov. 6. *ad Torvum* Gaertn. *ad Thomum* Lov. 3. *ad Thonium* Voss. Lov. 1. et Mead. 1.

Ne spem pacis turbare vellent] *Con-turbare* Lov. 5. et edd. Aldo priores, *invitis reliquis scriptis.*

§ 4 *Legatos Romam ad senatum mittere*] *Legatos mittere Romam ad senatum* Voss. Lov. 2. 3. 6. Harl. et Mead. ambo. Vox *Romam* exsulat a Lov. 1. et 4. quemadmodum mox pronomen *se* a solo Lov. 1. Postea etiam § seq. particula *enim* non adparet in Lov. 1. 6. et Voss.

§ 7 *Quæ cum rege ipsi pepigissent*] Quia non valde probabile est, senatum eo tempore, quo sibi Græcos adjungere maxime cupiebat, non voluisse, illis licere quidquam sine sua auctoritate pacisci, vel, si non voluisset, id palam ostendisse; oratio hæc Quintii non satis tempori conveniens, et alienandis, quam conciliandis, Græcorum animis aptior esse videtur. Hinc dubito an melius sit *quæ cum rege ipse pepigisset*, hac sententia: nihil ista dilatione hac tempestate anni amittitur; nam si quæ ipse vel vobis, vel Romanis pepigissem, tamen nihil eorum sine senatus auctoritate ratum foret. *Duk.* Ut ita legi possit, non impedit Polyb. XVII. 9. *Κυρωθῆναι μὲν γὰρ οὐδ' ὥς εἶναι δυνατόν οὐδὲν τῶν νῦν λεγομένων ἔνευ τῆς συγκλήτου.*

§ 8 *Ad edocendum senatum, ne fraude regis caperetur*] *Caperentur* Lov. 1. 6. et Voss. quam locutionem Livio familiarissimam esse, vidimus ad iv. 58. § 4. Paulo ante *In hac sententia, &c. concesserunt* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Mead. ambo. *In hac sententia consenserunt* Gaertn. Sed 'concedere' et 'consentire' passim in Mss. confundi, vidimus ad ix. 7. § 7.

§ 10 *Utque speciem legationis adjiceret*] Immo *legationi*. Lib. xxxiv. c. 52. 'Præbuerunt speciem triumpho, capitibusque rasis secuti, qui servitute exempti fuerant.' J. F. Gron. *Legationi*, ut Gronov. emendat, in uno superest Harl. Supra ix. 40. 'Cujus triumpho longe maximam speciem captiva arma præbuere.' Eam igitur lectionem recepi. Verum, si cum his conferamus verba Polybii, Livium vel ab eo diversa tradere, vel corruptum circumferri patebit. Verba Polyb. sunt xvii. 10. Καὶ τὸν μὲν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπε παραχρῆμα, γινώσκων αὐτὸν, &c. φαντασίαν ποιήσονται καὶ προσδοκίαν διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. Id vult Polybius, Quinctium legationi Romam mittendæ speciem quæsisisse ex eo, quod inter legatos fuerit Amynder rex: at verba Livii, ut nunc eduntur, inde speciem quæsitam narrant, quod tres additi sint legati Romani. Superest tamen ratio, Polybium et Livium in concordiam redigendi, si hujus membranas antiquas sequimur, quæ ut *speciem*, omisso copulativo *que*, legunt. Certe ita inveni in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. Scribendum igitur puto, *cum sociorum legatis Amyn. Ath. regem, ut speciem legationi adjiceret, et* (hanc voculam addidi) *Q. Fabium, &c. misit*. De meo, inquam, adjeci voculam *et*, quæ facile excidere potuit ob ultimas literas præcedentis *adjiceret*. Vide ad xxxv. 41. § 7. Similiter copulam *que* delendam, et ita speciem legationi adjec-tam per Amyndrum, legatum mis-

sum, viderunt etiam Jac. Perizon. in margine Livii sui, Duker. et Crevier. quorum postremus se id fecisse testatur auctoritate Msti Victor. Ubi vero addidi voculam *et*, idem potius interposuit particulam *mox*, quia Polyb. Amyndrum παραχρῆμα missum dicit, μετὰ δὲ τούτων tres illos Romanos. Videri posset, apud Polyb. minima mutatione legendum esse μετὰ δὲ τούτων, nisi revocaret παραχρῆμα. Nunc igitur iterum dicendum, quod jam antea monui, non semper minimas apices Polybii Livium Latine reddidisse, sed paullo liberius vertere solitum fuisse: certe hic tradit, Amyndrum *cum sociorum legatis* missum esse, in quo Polybius non prævit. Tandem longe facilius *et* ob causam datam intercidere potuit, quam *mox*.

Et Q. Fulvium, et P. Claudium misit] Vet. libri habent *Ap. Claudium*. Polybius *Ap. Claudium Neronem*. Verba ejus sunt xvii. 10. Καὶ τὸν μὲν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπε παραχρῆμα, γινώσκων αὐτὸν εὐάγων μὲν ὄντα, καὶ ῥαδίως ἐξακολουθήσονται τοῖς ἐκεῖ φίλοις, ἐφ' ὅποτερα ἂν ἄγων αὐτόν φαντασίαν δὲ ποιήσονται καὶ προσδοκίαν διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα: μετὰ δὲ τούτων ἐξέπεμπε τοὺς παρ' αὐτοῦ πρέσβεις, Κόϊντόν τε τὸν Φάβιον, ὃς ἦν αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἀδελφιδοῦς, καὶ Κόϊντον Φούλβιον: σὺν δὲ τούτοις Ἀππίον Κλαύδιον ἐπικαλούμενον Νέρωνα. Ejusdem *Ap. Claudii Neronis* meminit etiam post lib. xxxiiii. [forte xxxiii. 42.] Livius. *Sigon. Q. Fabium*, pro *Q. Fulvium*, Voss. et Lov. 1. in qualem cod. etiam incidisse videtur scriba Hearniani L. 1. atque inde factum esse, ut reliquis omissis daret *adjiceret, et Q. Fabium et Ap. Claudium misit*. Sed *Fulvium Quintum*, vel *Quintium* Lov. 2. et 6. Deinde *P. Claudium* solus Lov. 5. *M. P. Claudium* Lov. 2. *A. P. Claudium* Mead. 1. *A. præfectum Claudium* Lov. 4. *App. præfectum Claudium* Lov. 1. *App. Fecium Claudium* Voss.

Reliqui recte *Ap. Claudium*.

CAP. XXXVII. § 1 *Ut ventum Romanam est, &c.*] Hæc a Polybio quoque sumpta sunt, cujus hæc verba sunt (lib. XVII. cap. 11.) εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον πάντες, κατηγοροῦν ἀποτόμως τοῦ Φιλίππου· τὰ μὲν οὖν ἄλλα παραπλήσια τοῖς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα πρότερον εἰρημένους ἦν· τοῦτο δ' ἐπιμελὲς ἐντίκτειν ἐπειρώντο τῇ συγκλήτῳ πάντες, διότι τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Δημητριάδος ὑπὸ τῷ Μακεδόνι ταπτομένων, οὐχ οἶόντε τοὺς Ἕλληνας ἔννοιαν λαβεῖν ἐλευθερίας· ὁ γὰρ αὐτὸς Φίλιππος εἶπε τοῦτο, καὶ λίαν ἀληθὲς ἔφασαν ὑπάρχειν· ὃς ἔφη τοὺς προειρημένους τόπους εἶναι πέδας Ἑλληνικάς. Idem fere de compedibus Græciæ, quas πέδας Græci vocant, Plutarchus in Quintio p. 374. *Sigon*.

Ceterum eorum oratio conciviis regis consumpta est] *Cætera*, non *Caterum*. Gelenius. *Ceterum* in uno superfuit Lov. 3. *Cuncta* in Lov. 2. *Cetera* in omnibus reliquis meis, et edd. Camp. Rom. 1472. et Parm.

§ 2 *Moverunt eo maxime senatum, demonstrando*] *Recidendum τὸ eo*. J. F. Gron. *Τὸ eo* soli meorum retinent Lov. 5. et Mead. 2. ex quibus in excerptis nihil notatur. *Moverunt eum maxime* legunt Lov. 1. 4. et Mead. 1. *Moverunt enim maxime* Voss. Lov. 2. 3. 6. Harl. Gaertn. et Mead. 1. in margine. An legendum *Moverunt v'o*, vel vero, *maxime*? Jac. Perizon. ad marginem Livii vocolam *eo* retinendam censebat. Nam *demonstrando* quasi per adpositionem additum intelligi debere.

§ 3 *Corinthum in Achaia rex teneret*] Ipse Philippus antea fassus est, non Argis modo, sed etiam Corintho, se Achæis cessurum. Quare non video quid hic invidiæ faciat, aut quare sit Corinthus apposita; ad picturæ ostensionem fortassis, et quia etiam reddita, rursus occupari facile poterat in posterum: hoc timentes sociorum legati, eam quoque connumerarunt.

Sed in legatorum responso mirum, ne hanc quidem nominatam. *Glar*. Si quid hic a Livio commissum, ut Glareanus objicere videtur, idem antea commissum est a Polyb. quem Livius secutus est, ut ex verbis ejus ad initium hujus cap. a Sigonio laudatis patet.

§ 4 *Philippum, non contumeliosius, quam verius, compedes eas Græciæ adpellare*] Vid. Victor. Var. Lect. XII. 9. et Casaub. ad Strab. IX. p. 428. *Duk*.

§ 5 *Legati deinde regis intronmissi, &c.*] Polybius ibid. sic: Οἱ δὲ παρὰ τοῦ Φιλίππου παρεσκευάζοντο μὲν ὥς ἐπὶ πλείον ποιησόμενοι τοὺς λόγους, ἐν ἀρχαῖς δ' εὐθέως ἐκωλύθησαν· ἐρωτηθέντες γὰρ, εἰ ἀποχωροῦσι τῆς Χαλκίδος, καὶ Κορίνθου, καὶ Δημητριάδος, ἀπεῖπαν μηδεμίαν ἔχειν περὶ τούτων ἐντολήν· οὗτοι μὲν οὖν ἐπιτιμηθέντες, οὕτω κατέπαυσαν τὸν λόγον· ἡ δὲ σύγκλητος τοὺς μὲν ὑπάτους ἀμφοτέρους εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλε, τὸν δὲ πρὸς Φίλιππον πόλεμον ἐψηφίσατο κατὰμονον εἶναι, δοῦσα τῷ Τίτῳ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν. *Sigon*.

Quum mandatum sibi de his nominatim negarent quidquam] *Scripti quum mandati sibi de his nominatim negarent quidquam*. Intelligitur substantivum verbum. Amat autem genus illud Livius, et restituimus ex Mss. XXIX. 18. 'Nec tamen illi nunquam postea prosperi quidquam evenit.' Eodem c. 21. 'Ut quod sui quisque cognosceret, prederet.' XXXI. 33. 'Neque eo magis explorati quidquam retulerunt.' XXXIV. 18. 'Nec quidquam in exercitu suo præcipui, præter honorem atque imperium, haberet.' Lib. XXXIX. cap. 30. 'Prætores Romani omne id temporis contrahendis ex civitatibus sociis Hispanorum auxiliis, &c. consumserunt.' Sic Naud. integre. Barber. et Petav. *omne id opus*: vulgo *id tempus*: quæ varietas indicio, non sanum esse locum. XLII. 24. 'De quibus nihil mandati haberet.' Ovid. Fast. I. 45. 'Ne tamen ignores variorum jura dierum, Non habet of-

ficii Jupiter omnis idem:’ sic vetustissimæ membranæ Petavianæ. Vulgo *officium*. Idem in epistola Hypermnestræ xiv. 81. ‘Fert male cognatæ jacturam mortis in uno, Et queritur facti sanguinis esse parum:’ sic Mss. plures melioresque: non *factum*. Palladius Junio tit. vii. ‘Solent hoc signi et, cum pugnaturæ sunt, facere:’ sic Mss. at editi *hæc signa*. A. Gellius ix. 12. ‘Metus quoque et injuria, atque alia quædam id generis sic utroqueversum dici possunt:’ ita quoque membranæ Petav. non *id genus*. J. F. Gron. *Mandati quidquam* etiam Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Supra xxii. 40. ‘Ne unde raperet quidem, quidquam reliqui erat.’ Lib. xxxi. c. 39. ‘Nec aperti quidquam erat, quod peteret.’ c. 45. ‘Prædæ nec erat quidquam.’ xxxviii. 22. ‘Eo minus vani quidquam intercederet teli.’ Similiter ‘quidquid Patrum’ ii. 35. ‘quidquid Deorum’ iii. 25. ‘quidquid sancti’ xxxi. 24. ‘quidquid diri’ Auctor Epit. Liv. l. xlii. ‘quidquam hostium;’ vide ad ii. 7. § 3. ‘quod sui;’ vide ad xxix. 21. § 5. ‘quid integri;’ vide ad xxx. 12. § 20. Pari modo ‘hoc solatii;’ vide ad xxx. 13. § 13. ‘id cognominis;’ vide ad vii. 26. § 12. ‘idem supplementi;’ vide ad xxxvi. 2. § 9. ‘aliquid indefensi’ xxvi. 5. § 7. Similia alia vide apud viros doctos ad Val. Max. ii. 9. princ. et Burm. ad Phædri ii. 1. 9. et iv. 25. 5.

§ 6 *Quod ut satis adparuit*] Scio τὸ quod interdum παρέλκειν: sed hic scribendum *Quo ut satis apparuit*. J. F. Gron. Non adversarer Gronovio, si vel unus codex ei suffragaretur. Nunc potius, eo dissentiente, τὸ quod hic παρέλκειν existimo; de quo vide ipsum Gronov. ad xxvii. 7. § 6. Ita xli. 10. ‘Quod quum consulis imperio dicto audientes futuros sese dicerent, quum is more majorum, &c. profectus ab urbe esset, &c. catenas

poposcit:’ ubi vide Jac. Gronov. Plin. Hist. N. xviii. 23. ‘Quod ut hanc quoque curam determinemus, justum est, singulas vehes fimi denario ire.’ Virgil. Æn. x. 631. ‘quod ut o potius formidine falsa Ludar, et in melius tua, qui potes, orsa reflectas.’ Præsertim *quod cum si, ubi*, similibusque abundare, vidimus ad ii. 29. § 8. Certe hoc loco *Quod* superest in omnibus meis, nisi quod *Qui* sit in Lov. 2. quod forte positum existimari potest pro *Cui*: solent enim sæpius ita peccare librarii. Vide ad ix. 34. § 14. Crevier. etiam vel vulgatum servandum, vel potius *Cui* legendum existimat.

Quam quæ omni Græcia decedi nunciaret] *Qua omni Græcia decedi* Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *quæ omni Græcia decedere* Lov. 3.

CAP. XXXVIII. § 2 *Ipsæ haberet. Philocli*] Ita Francof. 1578. primi distinxerunt, quos recentiores secuti sunt; quum tamen majori distincti-
oni ibi locus esse nequeat. Ejus itaque loco minorem interpunctionem substitui, quod et Crevier. fecisse video.

Adjicit ad pignus futuræ regi cum tyranno amicitia] Hoc forsitan ita accipi potest, ad primum hoc pignus futuræ amicitia, traditionem nempe Argorum, adjicit alterum, nuptias filiarum regis cum filiis tyranni. Sed magis credo, delendum esse *ad*, et pignus dici ipsas nuptias, quas Philocles nomine regis tyranno pollebatur, quæ essent pignus futuræ amicitia. Nam affinitates solent esse pignora amicitia. Cicero pro Cluent. c. 67. ‘Ceteri, novis affinitatibus adducti, veteres inimicitias sæpe depouunt: illa sibi ad confirmandas inimicitias affinitatis conjunctionem pignori fore putavit.’ Et in hoc genere loquendi sæpe omittitur præpositio. Curt. iv. 10. § 11. ‘Dextram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui.’ Tacit.

Hist. iv. 61. 'Panci centurionum tribunorumque in Gallia geniti reservantur, pignus societatis.' Justin. ii. 15. 'Legatos eorum in hoc pignus Athenis retentos.' xxii. 3. 'Sicut ab initio Syracusæ, pignus societatis sint traditæ.' Ita bene J. F. Gronovius ex conjectura, pro vulgato *in pignus*. Duk. Vulgatum commodè servari posse existimo, idque convellere non conarer, nisi eo me ducerent Lov. 1. 6. et Voss. qui legunt *adjicit id pignus*. Amicitiam cum Nabide firmarat Philippus ei tradendæ urbem Argos: ejus autem futuræ ac duraturæ id pignus adjicit Philocles, regem filias suas filiis Nabidis matrimonio daturum. Præterea *fururæ regis cum tyranno amicitia* omnes quos adhibui Mss. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. pro quo Froben. 1535. *regi* substituit.

§ 5 *Caussam despoliandi eos nactum ratus*] Pall. et antiq. ed. *caussam se spoliandi eos nactum ratus*. Gebhard. *Despoliandi* operarum errore primum in edd. Gruteri adparuit. Omnes non tantum priores, verum etiam codd. scripti *se spoliandi* præferunt, quod recte Gronov. retraxit. Infra c. 40. 'Quum ipse viros spoliasset, ad feminas spoliandas uxorem Argos remisit.'

Traderet, ubi vellet, urbem, Philocli ait. Sic nocte] Syncera lectio, *tradere, ubi vellet, urbem, Philoclem jussit. Nocte, &c.* Gelen. Pall. *tradere, ubi vellet, urbem Philocleum. Sic nocte.* Prisca ed. *traderet, ubi vellet, urbem, Philocli ait. Sic nocte, &c.* Gebhard. Solus Lov. 5. primis edd. adsentitur. *Tradere ubi velle urbem Philocleum: sic nocte* legit Voss. neque aliter Lov. 1. et 6. nisi quod prior omittat *ubi*, posterior ejus loco *sibi*, et *Philoclem* legat. *Tradere sibi jussit urbem Philoclem: sic nocte* Lov. 2. Reliqui codd. priorem partem *tradere, ubi vellet, urbem* exhibent: posteriorem *Philodem: sic nocte* Lov. 3. *Philocleum: sit nocte*

Lov. 4. *Philocleum: sic nocte* Mead. 2. *Philoclemum: sic nocte* Mead. 1. *Philodemum: sic nocte* Gaertn. *Philoclem dixit: sic nocte* Harl. *Philodem jussit: sic nocte* Hearnii L. 1. *Philodes* pro *Philocles* perperam etiam præferunt scripti xxxi. 16. § 2. c. 26. § 1. et alibi, literis *cl* perperam in *d* coalescentibus. Vide ad x. 24. § 2. *Philoclis* frequens mentio apud Polyb. et Liv.

§ 6 *Occupat superiora omnia loca: portæque clausæ*] Vet. lib. *portæ clausæ*. Sigon. Aliquid asperitatis habet oratio, et video nonnihil variare scriptos. Si rectum est, quod Sigonio placet, et ex uno suorum adfert Hearnii, melius legeretur, *acc. in urbem tyr. prima luce occupat superiora omnia loca*, abjecto verbo substantivo *est*. Duk. *Occupat superiora loca* Hearnii L. 1. *occupat omnia superiora loca* Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Tum *portæ clausæ*, sine copula, Harl. et Hearnii L. 1. *portæ vero clausæ* Lov. 3.

§ 7 *Pecuniæ imperatæ ingentes: qui non cunctanter contulere*] *Pecunias in promptu ingentes qui non cunctanter* Lov. 6. Male. 'Imperare pecunias' inlustravimus ad ix. 43. § 21.

§ 8 *In servilem modum lacerati atque extorti*] *In servilem morem* Lov. 2. et Harl. Vide ad xxvii. 4. § 13. Duæ postremæ voces non adparent in Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Paulo ante *τὸ sunt* exsulat a Lov. 2. 4. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. Tum *occultare*, pro *occulere*, legit Lov. 6. Male. xxv. 8. § 5. 'Ceteri silva prope viam se occuluerunt:' ubi pariter variant quidam codd. xxxiii. 1. 'Hastatos, sequentes procul, amfractus viarum vallesque interjectæ occultebant.'

§ 9 *Rogationem promulgavit*] *Rogationes* conjicit Crevier. quum mox duæ memorentur. Nihil mutant codd. Paulo post *agro viritim dividendo* Voss. Deinde *novandis rebus* Lov. 6.

CAP. XXXIX. § 1 *Postquam in potestate Nabidis Argivorum civitas erat*] Hæc vox *Nabidis* non est in archetypo, et absque ea satis constat sententia. *Gelenius*. Vet. lib. *Posteaquam in potestate Nab. Arg. civitas erat*. Sigon. Gelenii codd. ad quorum bonitatem non aspirant Sigoniani, Barberin. Pet. Oxon. refutant τὸ *Nabidis*. Et mihi quoque rectius abesse videtur, quia statim sequitur ‘nihil ejus memor tyrannus.’ Andreas quoque Romæ in *potestate Argivorum civitas*. In Tarvisina jam adjectum *Nabidis* video. *J. F. Gron.* Ex omnibus scriptis nostris solus Harl. *Nabidis* admittit: quæ vox etiam exsulat ab Hearnii L. 1. et N. Ex editis vero jam ante Tarvisinas adparuit in Mediol. 1480. et Parm. Præterea in *potestate* Voss. Lovel. 2. 6. et Gaertn. Vide ad II. 14. § 4. Mox ejus deest in Lov. 4. cujus loco eorum legit Lov. 6. Deinde eam omittit Lov. 3. Tum et in quam conditionem Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Sed vide ad II. 19. § 8. Qua conditione, omissis etiam duabus voculis, Lov. 6.

§ 2 *Legatos Elatiam ad Quinctium, &c. mitti*] Prima vox abest a Lov. 1. et Gaertn. quam facile omitti permetterem, si plures id vellent codd. Simplex enim ‘mittere’ sæpe est mittere legatos. Vide ad VII. 31. § 3. et IX. 16. § 3. vel pro missis literis, aut nunciis indicare. Vide ad VIII. 23. § 1. Mox sibi deest in Voss. cujus loco se obferunt Lovel. 1. 6. et Gaertn.

§ 4 *Quas iis forte diebus*] Adjecimus pronomen *ipsis*, vetus exemplar secuti; *iis ipsis*. Gelen. Ex hac Gelenii nota nihil aliud colligi potest, quam ipsum emendasse *iis ipsis forte diebus*. Verum Froben. ex ejus mente a. 1535. edidit *iis forte ipsis diebus*, ut est in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. utroque. ‘Is ipse’ illustravi ad II. 5. § 5. et XXVIII. 8. § 3. quibus locis

etiam laudavi quædam exempla, ubi inter *is* et *ipse* alia vox interponitur. Quas ipsis forte diebus Gaertn. de quo vide ad V. 43. § 4. hic tamen unum illum non sequor. Priscis edd. ex omnibus meis unus adhæret Lov. 5. ex Hearnii codd. L. 1. Mox transivit, pro transmisit, Lovel. 2. Mead. 1. Gaertn. et Harl. in margine, ex librariorum glossa. Exempla alia vidimus ad XXI. 20. § 9. Adde XXXI. 7. § 12. XXXVII. 16. § 14.

§ 6 *Haud procul urbe Hyecenica vocatur*] Idem exemplar habet *Haud procul urbe Mycenica*, non *Hyecenica*. Gelen. Id nominis [*Hyecenica*] apud neminem authorem invenio. Fortassis autem vel *Heræa*, vel *Nemea* legendum: at nihil assevero. Quidam *Mycenica* legunt, qua ratione moti, mihi ignotum. *Glar.* Rationem tamen, qua motus Gelenius *Mycenica* legebat, ipse indicavit: eam nempe lectionem ostentasse exemplar vetus. Meorum plures haud multum abeunt. *Procul urbem Ycenica* legunt Voss. et Lov. 4. *procul urbem Ytenica* Mead. 1. et Gaertn. *procul urbem Hyenica* Mead. 2. In reliquis est *urbe Itenica*, *Icenica*, vel *Yenica*: quæ omnia, ut et ipsum, quod est in priscis edd. et Lov. 5. *Hyecenica* persuadent, veriorum Gelenii, quam Glareani, conjecturam esse. Præterea quod *Heræa* ejus, quæ longius Argis abest, in Arcadia ad Alphei ripas prope Elidis fines sita, huc convenire nequeat; cujus loco memorare debuisset *Heræum*. Ejus meminerunt in Argolide Strab. VIII. 368. et Paus. in Corinth. c. 17. Ceterum scitam hanc brevitatem sermonis ita exponendam esse, ac si dixisset, ‘Haud procul urbe locus est, qui Mycenica vocatur,’ docuit Gronov. ad xxx. 7. § 6.

§ 7 *Cum auxiliariis paucis venit. Tyrannum ibi, &c. invenerunt*] Jac. Perizon. ad marginem Livii conjecit, ejecta voce *venit*, orationem uno ambitu hoc modo formandam esse: *cum*

aux. paucis, tyrannum ibi cum omn. co-
piis opperientem invenerunt. Verum
codd. eandem vocem constanter ser-
vant.

§ 8 *Progressus armatus cum satellitibus est*] Vossianus et alii augent *armatus cum satellitibus armatis est*. Idem facit quoque Thuan. nisi quod *armatus*. Et genuinum illud puto. Etsi enim satis per se pateat satellites armatos fuisse, tamen sic expresse rursum Livius xxxiv. 27. 'Eorum concioni satellites armatos circumdedit.' Lib. xxiv. cap. 5. 'Conspexere purpuram ac diadema ac satellites armatos.' Et cur mox ipse? 'armatus ipse armatisque septus.' Jac. Gron. Similiter omnes mei legunt, et Crevierii Victor. quin et, si viri docti priores edd. diligentius consulissent, eas omnes vocem *armatis* servare deprehendissent usque ad ultimam Gruteri; quæ prima nullam ob causam omisit. Simpliciter 'armati' pro 'satellites' dixit Livius i. 49. 'Conscius deinde male quærendi regni ab se ipso adversus se exemplum capi posse, armatis corpus sepsit.' Similiter, ut hic 'satellites armati,' οἱ δορυφόροι τὰ ὅπλα ἔχοντες, Xenoph. Hist. Græc. iv. 527. Καὶ οἱ δορυφόροι τὰ ὅπλα ἔχοντες παρηκολοῦθουν σπουδῇ. Non multum differunt 'stationes armatæ' xxxii. 16. 'præsidium armatum' xl. 34. xlii. 65. et xlv. 29.

Cum fratre et duobus tribunis militum inermibus: item regi prætor Achæorum] Idem exemplar habet *inermes item regi*, non *inermibus*. Gelen. Lectio, quæ ante Gelenium extitit, in solo superest Lov. 5. *inermis* habet Mead. 2. *inermes* Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. 1. *inermi* Lov. 1. Voss. et Gaertn. quod recepi. Ita enim præcessit 'inermes Quinctius cum fratre;' et mox sequitur 'inermes Romanum imperatorem regemque.'

§ 9 *Neque enim se illos timere, dixit, sed exsules Argivorum*] Freinsh. cancellat τὸ dixit. Neque ego contra

contendam. J. F. Gron. Freinsh. ita conjecit ad Curtii iii. 4. § 11. Librarios τὰ 'dicit,' 'ait,' 'inquit,' et similia sæpe de se addidisse, dictum est ad xxiii. 45. § 6. Si itaque vel unius codicis auctoritas hanc emendationem firmaret, viris doctis adsentiri non abnuerem; nunc vero omnibus, quotquot consului, pertinaciter dixit servantibus, vocem illam ex contextu Livii malo exemplo ejectam puto, quam pristino loco restitui.

§ 11 *Mitteret secum auxilia. Auxilia se missurum dixit*] Voces modo usurpatas Livium repetere solitum fuisse, plurimis exemplis docui ad i. 3. § 9. quare sine codicum consensu loco huic controversiam non movissem. Verum solus tantum Lov. 5. hic stat cum editis. *Eu se amissurum* legit Mead. 1. *Ea se admissurum* Lov. 2. *Ea se missurum* reliqui omnes; quod probavi.

CAP. XL. § 1 *Ab ipsis Argivis, ut se defenderet, adcitum*] Pall. ab ipsis Argivis, se defenderet, accitum, excluso τῷ ut. Gebh. Eandem voculam excludunt etiam Lov. 1. 2. 4. Harl. et Mead. ambo.

§ 4 *Achæorum et Lacedæmoniorum tyrannum in quatuor menses factis*] Pall. *tyrannum quatuor menses factis*. Gebh. Præpositionem in omittunt etiam omnes mei præter Harl. et Lov. 5. *quatuor mensibus* legit Gaertn. Insuper *Lacedæmoniorumque tyrannum* Lov. 4. et 6.

§ 6 *Hortantique, ut extemplo transiret*] *Orantique* Lov. 3. sollempni scribarum lapsu. Vide ad xxx. 7. § 7. Deinde § seq. *tentandum Acarnanum gentem* Voss. Lov. 5. et edd. ante Aldum.

§ 8 *Ibi et civitas novis honoribus veteres, &c.*] Cum hoc et seq. § conferendus est Polyb. in Exc. de Virtut. et Vitiis p. 1425.

§ 9 *Et decem millia medimnum frumenti*] *Modiūm frumenti* Voss. Lov. 2.

3. 5. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. quod ex glossa indocti interpretis natum puto, quamvis non nesciam *medimnum* et *modium* multum differre. Librarios has voces confundere solitos fuisse, patet ex illis quæ notantur ad xxxviii. 14. § 14. Ut vulgatum malim, inter alia efficit locus Polyb. laud. qui similiter *μυπλους μεδίουρος πυρῶν*. Mox *redit* Voss. Lov. 1. 4. Mead. 2. et Gaertn. Vide ad xxxvi. 35. § 1.

§ 10 *Firmato præsidio Argis*] Lege *firmatis præsidio Argis*. T. Faber. Sic Tacitus Ann. xiii. 41. 'Nec nobis id virium, quod firmando præsidio et capessendo bello divideretur.' In Agricola c. 4. 'Subactis nationibus præsidiiisque firmatis.' Quæ nihil aliud quam *firmiter collocando*, et *firmiter collocatis*. Ex more tamen Livii magis *firmatis*. Lib. xxxv. c. 23. 'Oppidaque omnia maritima, quæ in Græciam versa erant, præsidiiis firmavit.' Auctor Belli Africani c. 9. 'Ne maritima oppida post se vacua relinqueret, præsidioque firmata ad classim receptacula muniret.' Tacitus ipse in dicto Agricola cap. 23. 'Glota et Bodotria angusto terrarum spatio dirimuntur, quod tum præsidiiis firmabatur.' Vide ad lib. xxi. cap. 57. J. F. Gronovius. Ita sine dubio sæpius, si non ubique, quod adfirmare non possum, loquitur Livius. Nec tamen eum refugisse credo, quod hic legitur. iv. 27. 'Pars militum portarum stationes firmant.' Et v. 23. 'Ad omnes aditus stationibus firmatis.' Nam quid, quod ad genus loquendi attinet, interest inter 'stationes firmare' et 'præsidium firmare'? Duk. Livium sæpiissime dixisse 'firmare præsidio' dictum est ad xxi. 57. § 6. Verum hic uno ore codd. calamo et typis exarati vulga-

tum servant. Ceterum Livius hæc vertit ex Polyb. lib. xvii. ex quo petitum fragmentum superest in Exc. de Virtut. et Vitiis p. 1425.

§ 11 *Sed et postremo vestem mundumque omnem muliebrem ademūt*] Vetus exemplar habet *sed postr. vestem quoque*, non *sed et postremo vestem*. Gelen. Gelenii Msto concinunt Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. 2. et *postr. vestem quoque* legunt Mead. 1. et Gaertn. vocula *sed* omissa. Verum in illis ultima vocis *iis* primam litteram *roū sed*, vel, ut etiam barbari scribæ exararunt, *set*, intercepit: *sed ex postr. vestem* Lov. 5. et ed. Camp. *sed et postr. vestem* reliquæ ante Gelenium; cujus emendationem sequentes receperunt usque ad Gronov. qui edi jussit *sed et postr. vestem quoque*, utraque particula simul recepta, quod a recentioribus adoptatum est, quamvis neque mutationis causam reddiderit, neque ex ullo cod. eadem lectio a quopiam prolata sit. Gelenii igitur emendationem reduxi. Præterea *cultumque omnem muliebrem ademūt* Lov. 3. quod est ex glossa interpretis: *mundumque omnem ademūt* Lovel. 2. Male. Infra xxxiv. 7. 'Mundiciæ, et ornatus, et cultus, hæc feminarum insignia sunt: his gaudent et gloriuntur; hunc mundum muliebrem adpellarunt majores nostri.' Cic. in Econom. apud Colum. xii. 3. 'Primum ea secrevimus, quibus ad res divinas uti solemus, postea mundum muliebrem, qui ad dies festos comparatur.' Panllo ante *inlustres* deerat in Lov. 6. vox *simul* in Harl. sequens *plures* in Lov. 3. errore librariorum. Ut enim hic 'singulis' obponuntur 'simul plures,' ita 'duo simul' xxi. 60. 'Malletque adversus singulos separatim, quam adversus duos simul rem gerere.'

LIBER XXXIII.

CAP. I.] Tertius liber belli Macedonici non exstat, quod ex ipsa Epitome datur intelligi: idque non advertentes plerique primum decadis hujus volumen parum considerate in duo divisere. *Sabell.* Hic liber acephalus est, ita Moguntiae repertus. Deest autem pugna, qua Philippus ad Cynoscephalas a T. Quintio proconsole victus est, ut ex Flori Epitome, et ex sequentibus Livii verbis colligitur. Pars etiam deest descriptionis urbis Leucadis, et circa regionis Acarnaniam contingentis. Multae hic insunt menda, quas sanare omnes absque vetusti codicis auxilio plane impossibile est. Conabimur tamen pro virili officium nostrum facere, vel saltem indicare, sicubi habebimus. Studiosus ac candidus lector boni consulat. *Glar.* In hoc libro emendando veterum Mss. librorum ope caruimus, iudicio tantummodo, si quid insidere alicubi nobis vitii visum est, uti sumus. Deest autem huic libro expositio praelii, quo Philippus ad Cynoscephalas est fugatus ac victus a T. Quintio, itemque magna pars ejus, quo L. Quintius frater ejus Leucadem expugnavit. Quod ex epitome libri intelligi potest, in qua haec prima verba sunt: 'T. Quintius Flamininus proconsul cum Philippo ad Cynoscephalas in Thessalia acie victo debellavit. L. Quintius Flamininus frater proconsulis Acarnanes, Leucade urbe, quae caput est Acarnaniae, expugnata, in deditionem accepit.' Itaque ait Livius c. 17. 'Et post dies paucos audito praelio, quod ad Cynoscephalas

pugnatum erat, omnes populi Acarnaniae in deditionem legati venerunt.' Legatum autem L. Flaminium intelligit. Et paullo post cap. 18. 'Haec in Thessalia, haec in Achaia, haec in Asia per eosdem dies ferme gesta.' Intelligit autem, quae T. Quintius ad Cynoscephalas, quae Lucius in Acarnania, quae Rhodii in Peraea gesserunt, quaeque ab iis gesta paulo ante ipse exposuerat. Praelium ad Cynoscephalas pugnatum extat adhuc apud Polybium xvii. 17. et seqq. diligentissime descriptum, reliqua apud eum intercederunt. *Sigonius.* Neque principium hoc, quod e codice Bambergensi, optimo publico, vulgavit, neque quae antehac publicata erant libri hujus, in scriptis usquam nobis obvia fuerunt. Quod et de se in posteriori conqueritur Sigonius. Providimus tamen, ne ingenium quoque nostrum atque industria in aliquibus certe nos desererent. *J. F. Gronovius.* Tempore Glareani et Sigonii exstabat tantum ultima pars hujus libri, a cap. 17. § 6. per Moguntinos an. 1518. ex codice, in aedis ibidem metropolitanae bibliotheca servato, in lucem protracta: quo pertinent eorum querela, librum hunc acephalum esse. Postea, quae a principio libri deerant, a. 1616. ex cod. Bambergensi Romae et alibi edita sunt. Universi vero hujus libri nullos codd. scriptos nancisci potui.

§ 1 *Bacotorum gentem*] *Baetiorum gentem* passim in hoc fragmento prima edit. quod et alibi in Mss. et antiquis edd. obcurrit, sed saepius in *Boetius* corruptum est. Ceterum

Græcos non tantum Βοιωτὸς, verum etiam Βοιωτίος gentile formasse, auctor est Steph. Byz. Latinorum etiam tam Βαώτιος, quam Βαώτος, esse, testatur Sigon. ad Livii XLIV. 43. § 6. *Bæotorum* primus edidit J. F. Gron. 1665. idque reliqui recentiores servarunt.

§ 2 *Legionis hastatis* (ea duo millia militum erant)] Hoc non est sine scrupulo. In legione quatuor millium et ducentorum militum erant hastati MCC. totidem principes, et triarii DC. Unde dicendum est, levem armaturam itidem MCC. fuisse, ut expleretur numerus MMMCC. Si major esset legio, pro rata augebatur numerus singulorum corporum, exceptis triariis, qui semper erant DC. Hæc docet Polyb. lib. VI. et ex eo Lipsius de Milit. Rom. II. 1. et 5. Legiones Quintii non potuerunt habere ultra MMMMCC. pedites : nam, hoc veteris instituti ante bellum cum Perseo fuisse, testatur Livius XLII. 31. Si ergo legio jam tum habuit ‘duo millia hastatorum,’ paremque numerum, ut solebat, principum, et sexcentos triarios, supererunt tantum sexcenti velites, qui numerus dimidio minor est, quam in legione MMMCC. militum. Hoc quomodo explicari possit, fortassis melius docebunt alii. Mihi hic vel in numero hastatorum vitium esse, vel in numero levis armaturæ post institutionem velitum proprie dictorum, de qua est in Livio XXVI. 4. aliquid mutatum fuisse videtur. Duker. Hic locus etiam Crevierium advertit, cui primo vox *legionis* sic nude posita displicet ; observat deinde hastatos mille ducentos in quaque legione fuisse ; ex ratione autem diversorum legionis corporum inter se patere, numquam eam ita augeri posse, ut hastatorum numerus crescat ad duo millia. Reponendum itaque censet *duarum legionum hastatis*. Addit tandem mirum videri non debere, duo tantum hastatorum mil-

lia tunc fuisse in duabus Quintii legionibus, quæ bello per æstatem gesto imminutæ fuerant, nec adhuc acceperant ab Roma supplementum. Hanc sententiam si quis sequi velit, hand adversabor : nisi quis mallet *legionum hastatis*, sine τῶ duorum. Quum tamen legio jam tum fuerit quinque millium et ducentorum peditum, adeoque duarum legionum hastati effecerint tria admodum millia militum, modum forsitan excesserit, si statuerimus, unius anni militia tertiam eorum partem mille hastatos periisse. Vide igitur num numerus notis scriptus, et, pro ea ∞ ∞ mil. erant, legendum sit ii ∞ IO. mil. erant, sive ii mille quingenti milites erant. Certe notas numeri millenarii et quingenarii interdum in Mss. commutatas fuisse videbimus ad XL. 36. § 10.

Sequi se, mille passuum intervallo distantis] Sic unica membrana. Sed, quo referatur τὸ distantis, difficile dictu est : nam, si τὸ hastatis respicias, *distantibus* requiritur : si τὸ se, *distantem*. Nec vero, si absit hæc vox, eam desideres. J. F. Gronov. Haud dubie Livius scripsit *intervallo distante*. Jac. Gron. Si tamen Latini ita loquuntur, ‘loca’ et aliæ res ‘distare,’ ‘discedere,’ ac ‘disjungi intervallo’ dicuntur ; ‘intervallum’ ipsum ‘distare’ quis dixerit, quæro. Livius XXIII. 29. ‘Quinque millium intervallo castra distantia habuere.’ Cic. Famil. I. 7. ‘Intervallo locorum ac temporum disjuncti sumus.’ Et de N. D. II. 20. ‘Neque umquam a sole duorum signorum intervallo longius discedit.’ Duk. *Spatio distante* obcurrit apud Ovid. Met. XI. 715. ‘in liquida, spatio distante, tuetur, Nescio quid, quasi corpus, aqua :’ et in Nuce vs. 85. ‘Vas quoque sæpe cavum, spatio distante, locatur.’ Quo minus tamen veram Jac. Gronov. conjecturam putem, illud obstat, quod, quum librariorum vocabulum perperam eodem casu, quo prox-

ime vel præcedens vel sequens, efferre solitos fuisse notarim ad vi. 3. § 8. eos nunc, quum convenire deberent, diverso casu extulisse non credam. Si in unico codice *distantis* fuisse, quod J. F. Gronov. adfirmat, constaret, emendationem ejus, qua *distantibus* pro *distantis* reponit, haud temere inprobarem: errores enim similes sollemnes esse in Mss. vidimus ad xxi. 60. § 7. Verum omnes, quas vidi, edd. etiam Romana 1616. constanter *distantes*, quod Cortius ad Sall. Jug. c. 33. § 2. defendit, et absoluta constructione intelligit, ut ita *ipse* et *legiones* (forte voluit et *legionis hastati*) distarent mille passuum intervallo. Vide an *distantes* referri debeat ad præcedens *se*; per illud vero pronomen non solum intelligi Quinctium, sed simul ejus comites, unius signi milites, Attalum, et legationes, a quibus legionis hastati mille passuum intervallo distarent. Mihi tamen id nondum satisfacit.

§ 3 *Adventum imperatoris Romani regisque prospeculabatur*] Supra iii. 43. ‘L. Siccium in Sabinis prospeculatum ad locum castris capiendum mittunt.’

§ 6 *Oppidani ante lictorem turba acti*] Scribe, *Oppidani, ante lictorum turba acti*: ut c. 5. ‘Castra his ante objectis sepsissent.’ J. F. Gron. Gronovii conjecturam minus probabilem judicat Doujatius. Magistratibus enim Romanis, præter consules, non facile plures adesse lictores, quam sex; de quibus proprie vox *turbam* usurpari posse non videtur. Noverrat tamen, ant certe novisse debuerat, Doujatius, Quinctium primo consulem in Græciam missum, postea vero imperium ei prorogatum fuisse: non tantum autem consulibus, sed etiam proconsulibus duodecim adparuisse lictores. Vide Sigon. de Antiq. Jure Provinc. ii. 1. et totidem etiam concessos fuisse illis, qui prætores proconsulare imperium accipi-

ebant: quod negare videtur Spanhem. de Præst. et Usu Num. diss. x. p. 92. quum tamen aperte testetur Plut. in Æmil. Paull. p. 256. Ὁ Αἰμίλιος ἐξεπέμφθη στρατηγὸς, οὐχ ἐξ ἔχων πελέκεις, ὅσους ἔχουσιν οἱ στρατηγοῦντες, ἀλλὰ προσλαβὼν ἐτέρους τοσοῦτους. De duodecim autem lictoribus haud male *turba* dici posse videtur. Vel *turba* accipi potest de perturbatione, quam lictores obvios submoventes edebant. Videat autem Doujatius, quo jure tueatur vulgatum *ante lictorem*, quum Quinctius duodecim lictores habuerit. Sed nec *ante* mihi placet. Vide num legendum *Oppidani autem, lictorum turba acti*. Solent autem voces *ante* et *autē*, sive *autem*, in Mss. confundi. Vide ad xxvii. 35. § 7.

§ 7 *Concilio, quod in diem posterum edictum erat, Bæotis relictum*] Si distinguas *quod in diem post. indictum erat Bæotis, relictum*, nihil hic est quod quemquam morari possit. Nescio cur viris doctis placuerit distinctio, quæ sensum obscurat et implicat. Duk. Distinctionem Dukeri sine dubitatione recipiendam judicavi.

§ 8 *Texerunt tamen dolorem*] Non fuit in scripto τὸ tamen, etsi videatur id sensus requirere. Scribe *Texere tamen dolorem*: nam *texerēt*, ut compendio scriptum erat, librarius reddidit *texerunt*. J. F. Gronov. *Texerunt tamen* receptum erat ex conjectura editoris, quam ad marginem ed. Rom. 1616. adjecit.

CAP. II. § 2 *Segnior jam et infirmior*] Puto *senior*. Virgilius Æn. vi. 304. ‘Jam senior, sed cruda Deo viridisque senectus.’ J. F. Gron. Conjecturam Gronovii firmat locus Plut. in Quinct. p. 372. Ἀτταλὸς μὲν (ὡς ἔοικεν) τοῦ γήρως προθυμότερον ἑαυτὸν τῷ Τίτῳ ῥήτορα παρασχέιν φιλοτιμούμενος. Alibi ita variant codd. Exemplum occurrit xxxviii. 7. § 10.

§ 3 *Dum regem auferunt perferuntque*] Fortasse *refoventque*. Tacitus

Ann. XII. 66. 'Claudius valetudine adversa corripitur, refovendisque viribus mollitie cœli et salubritate aquarum Sinuessam pergit.' Nisi malis *reficiuntque*. Lib. XXXIX. c. 49. de Philopœmene: 'diutino morbo ex quo tum primum reficiebatur.' Et ibid. 'Haud secus quam ducem suum attollunt reficiuntque.' Ovidius Met. XIII. 171. 'Ego Telephon hasta Pugnantem domui, victum orantemque refeci.' J. F. Gron.

Paulisper concio intermissa est] Ita Ant. Quærengius in margine ed. Rom. conjecit, eamque emendationem postea Gruter. Gronov. alique receperunt, quum in unico cod. legeretur *contentio* sollemni scribarum errore. Vide ad IV. 6. § 4. et X. 45. § 1.

§ 4 *Aristænus inde, Achæorum prætor*] Hæc iterum lectio recte ex Ant. Quærengii emendatione admissa est. In Msto unico erat *Aristhenus inde Achæorum P. R.* De Achæorum hoc prætore, eumque verius *Aristænum* vocari, vidimus ad XXXII. 19. § 2. et c. 32. § 11. Sæpissime etiam librarios *Pr.* id est *prætor*, in *P. R.* id est *Populus Romanus*, perperam commutasse, dictum est ad XXXI. 10. § 4. Mox Dan. Heinsius apud Elzev. primus edidit *majori auctoritate*, quia operum errore in postrema Gruteri invenerat *major auctoritate*. Heinsii autem lectionem recentiores omnes servarunt contra fidem unici cod. qui simul cum editis prioribus præfert *maiore auctoritate*; quod revocavi.

§ 6 *Rogatio inde, a Platæensi Dicæarcho lata recitataque, de societate cum Romanis jungenda*] Locus hic admodum corrupte in cod. Bambergensi legebatur hoc modo: *Rogatio inde ablata ensidice archolata, recitataque cum Romanis jungenda*; quod autem nunc vulgo circumfertur, primo in ed. Rom. margine expositum, postea a viris doctis in contextum receptum

est. Neque habeo quod culpem; nisi tantum corruptæ lectionis vestigia exigere videri, ut ab *Platæensi Dicæarcho* legamus. Qui autem hæc verba, idem et sequentia restituit, quæ ita in Msto corrupte exstant: *nullo contra aducere audente, omnium Bæoticæ civitatum suffragiis accipitur*. Ceterum inter vana somnia referenda est sententia Donjatii, existimantis, *Dicæarchum* esse nomen, quo summus magistratus indicatur, desumptum a justo principatu: præterea ex hoc loco adparere, Bæotorum rempublicam hoc tempore sic fuisse constitutam, ut Thebanorum in ceteras urbes perpetuum non esset imperium, sed per urbes reliquas ambularet, et nunc penes Platæarum prætorem esset. Nam, ut etiam Crevierius docuit, 'Dicæarchus' est nomen viri proprium, quo etiam adpellatus est frater Thoantis prætoris Ætolorum XXXV. 12. et XXXVI. 28. et sæpius apud Polyb. Qui autem Bæotorum reipublicæ præerant, non Dicæarchi, sed Bæotarchæ, Græcis Βοιωτάρχαι et Βοιωταρχοῦντες vocantur. Hi videntur fuisse legati populorum, ex quibus respublica Bæotorum coaluit; unde non unus eo tempore, sed plures simul fuerunt. Livius XLII. 43. 'Decretum fecit Thebis, ne Bæotarchæ urbibus reciperentur.' Septem simul memorantur apud Paus. in Bæot. c. 13. Ad undecim usque fuisse dicuntur apud Thucydidem IV. 91. Omnes autem ad commune concilium hoc loco Thebas conveniunt. Eosdem etiam in Minervæ Itoniæ templum convenisse, auctor est idem Paus. in Bæot. c. 34. Plura vide apud Emmium in Græc. vet. in Deser. Reip. Theban. et Vinding. in Helade, titulo Bæoti Æoles.

§ 9 *Adscitis, quoniam tuta ea pacataque*] Hæc lectio demum adparuit in ed. Jac. Gronov. majori a. 1679. sed sine dubio operarum errore, copula-

tivam et omittentium. Ea enim et in reliquis aliorum, et in minori ejusdem Gronovii ed. 1678. superest hoc modo et quoniam tuta ea. Prioris editionis ἀμάρτηα servavit Clericus, quod emendarunt Hearnius et Crevierius. Deinde et quoniam tuta primum inveni in ed. J. F. Gronov. 1665. In cod. Bamb. legebatur et quō tuta, quod Quæreng. in margine exponit, et quando tuta, neque opus erat, ut in quoniam mutaretur; quum quando pro 'quoniam' sæpe usurpetur. Supra VII. 10. 'Volo ego illi belluæ ostendere, quando adeo ferox præsulat hostium signis, me ex ea familia ortum.' IX. 4. 'Se in Capitolio unum non fuisse auctorem senatui redimendæ auro a Gallis civitatis, quando nec fossa valloque clausi essent.' c. 8. 'Ego tamen, quando neque de noxa nostra, neque de pœna retulistis, omissa defensione, sententiam paucis peragam.' Eodem cap. 'Sponsione tamen, quando injussu populi facta est, non tenetur populus Romanus.' x. 14. 'Desperato improviso tumultu, quando in apertum semel discrimen evasura esset res, et ipsi acie justa maluerunt concurrere.' Alia vide ad XL. 9. § 1. Illud quō posset etiam reddi per quom, sive quum. Sed alterum placet. Vide ad c. 6. § 5.

CAP. III. § 2 Macedonas, ipso quoque regnante: et navalibus] Distinguendum ita: Abs. enim per multas jam ætates continua bella Mac.: ipso quoque regn. et nav. bellis adv. Rhodios Att., et terr. adv. Rom. ceciderat magnus numerus. Jac. Perizon. Distinctio, quæ recte Periz. displicuit, primum existit in Heinsii ed. Elzev. Priores interpungunt Macedonas, ipso quoque regnante, et navalibus.

§ 4 Tirones ab decem et sex annis] Ita primus J. F. Gronovius. Priores per notas numerales ab XVI. annis; quod reddendum est ab sedecim annis. Mox § seq. diu ed. Rom. pro quo vir

doctus in margine legendum conjecit *Dium*.

§ 5 Secundum vernum æquinoctium] Vide Dodwell. de Cyclis x. 91. Duk.

§ 6 Præter Thronium et Scarpeam] Sic Ms. Quærengus corrigit *Scarphen*. Propius est *Scarpheam*. Oppidum est Locrorum, qui Epicnemidiidicti, Græcis Σκάρφη et Σκάρφεια. Ita enim Eustathius de Strabone ad Hom. Il. B. vs. 532. p. 210. Ὅρα ὅτι καὶ Σκάρφην λέγει καὶ Σκάρφειαν τὴν αὐτὴν. Ptolemæus IV. 7. item Σκάρφειαν vocat, et Pansanias in Achaicis c. 15. et Plinius IV. 7. *Horriorum*. *Scarpchia* vocatur xxxvi. 19. ubi vide quæ notantur. De ea consule Cellar. Geogr. Ant. II. 13. p. 716.

§ 7 Concilium Ætolorum, &c. tenuit] Id est, eum detinuit. Ellipsis accusativi personæ neminem debet offendere. III. 26. 'Confestim se dictator magistratu abdicasset, ni comitia M. Volscii, falsi testis, tenuissent.' Et xxxiv. 39. 'Et primo angustiae sua hostiumque refertæ turba tenuerunt.' Si hoc displicet, per me licet, legatur 'indictum eum tenuit.' xxxv. 42. 'Tres eum civitates tenebant.' Et ibid. 'Tenuit eum et de Annibale de liberatio.' Duk.

§ 8 In confinio Ænianum Thessalorumque] Gronov. ad Livii xxviii. 5. § 15. testatur, in codice Bamberg. fuisse in confinio Æneatium; sed recte, ut nunc editur, Ænianum emendatum esse. Quod unde noverit, latet: certe ed. Rom. jam Ænianum præfert.

§ 9 Nihil morati Ætoli sunt. Phænea duce] Docet Hearnius, Cellarium malle Ætoli Phænea duce. Sed credo pro Cellario memorandum fuisse Perizon. qui ad Sanctii Minervam IV. 8. p. 709. scribendum conjecit, *Nihil morati Ætoli, Phænea duce, duo millia peditum cum quingentis equitibus venerunt*. Ita Livium loqui potuisse, confiteor. Unici tamen cod. auctoritatem rejiciendo vulgatam, quæ nihil

vitiū continet, spernere, eoque invito τὸ sunt expungere, temerarium puto. Dukero etiam elegans, sed non necessaria conjectura videtur.

Phænea duce, ducenti pedites cum equitibus quadringentis venerunt] Membranaceus DC. Quærengus MM. vel duo millia. Plutarchus de copiis Titi in Flamin. p. 372. ὑπὲρ ἑξακισχιλίου καὶ δυσμυρίου ἔχων στρατιώτας· ὧν οἱ Αἰτωλοὶ πεζοὺς ἑξακισχιλίου καὶ ἵππεῖς τετρακοσίους παρέχον. J. F. Gron. In ed. Rom. quæ ex membranaceo procurata est, non DC. sed ducenti, invenio. Si tamen in cod. scripto DC. vel VIe. quod tantumdem valet, existerit, suspicio nasci posset, legendum esse VI^m. id est sex millia. Tot enim pedites ab Ætolis ad Quinctium adductos esse, testatur Plut. loco a Gronov. laudato; de numero enim equitum inter Plutarch. et Livium etiam convenit. Quo minus tamen hanc conjecturam pro vera venditare ausim, illud obstare video, quod Liv. cap. seq. referat, Romanis ‘ferme parem’ numerum fuisse, ac Philippo; sed equitum copiis Ætolorum accessu Romanos superasse. Quibus verbis indicat, plures aliquanto pedites Philippo, quam Romanis, fuisse; quum tamen numerus peditum Romanorum apud Plut. major sit numero peditum Philippi, quem edit Liv. cap. seq. adeoque Plut. non in omnibus Livio consentiat. Ceterum ad verba præced. dictum est, Perizon. pro *equitibus quadringentis* legisse *quingentis* vel *D. equitibus*: quam conjecturam non recipiendam esse, idem locus Plutarchi docet. Corrupte etiam *Phænea* erat in Msto Bamb. qui error ubique in aliis Livii codd. occurrit. Vide ad xxxii. 32. § 11. Mox *Et ne dubium esset* in margine ed. Rom. scribendum conjicit Quæreng. et receperunt Paris. 1625. Sed recte voculam *et*, quæ non necessaria est, reliqui omnes spreverunt.

§ 10 *Duce Cydante*] Ms. *Cydante*.

Sed omnino legendum *Cydate*. Hoc enim nomen usitatum apud Gortynios, discimus ex Polyb. in Excerpt. Legat. num. xlv. Κοσμοῦντος ἐν Γορτυνῇ Κυδάτου Ἀντιπάλλους. *Horriori*. *Cydante*, quod in Msto esse *Horriori* testatur, commode servari potest. Certe ‘*Cydantem Cretensem*’ memorat Livius xlv. 13. ubi pro *Cydantem* Sigon. conjicit *Cydam*, quam lectionem et ipse et reliqui receperunt. Vide quæ ad eum locum notantur. *Cydante* autem formatur a casu recto ‘*Cydas*.’ Liv. xlv. 24. ‘*Cydas erat Cretensis ex intimis Eumenis*.’ Eodem modo ut ‘*Atlas*,’ ‘*Minas*,’ et similia. Vide Voss. Gramm. iv. 8. In loco Polybii, quem *Horriori* laudat, Κυδωνιάτου, pro Κυδάτου, legendum censet Fulv. Ursinus. Paulo ante *Ptiocum* Mstum, pro quo in marg. ed. Rom. recte emendatur *Phthioticum*.

Haud dispari armatu] Sic exstat in Ms. Puer, qui exemplum fecit, ex quo pars hæc Livii primum in Italia typis descripta est, reddiderat *armatum*, Quærengus *armatura*. Nobis nihil mutare libuit. *Horriori*. Recte. Est enim vox Livio usitata. Vide Gronov. ad xxvi. 5. § 3. qui eandem etiam Livio restituere conatus est hoc lib. c. 18. § 2. Eadem etiam utitur Curtius iii. 2. ‘*Peditum decem millia pari armatu sequebantur*.’

§ 12 *Disseruisset, ad ea, quæ tum maxime animos terrebant, quibusque erigi ad aliquam spem*] Ita emendatum est a viro docto in margine ed. Rom. In ipso contextu ex Msto editur diss., *de re tum max. an. terrebant, quibusque ad aliquam spem*.

CAP. IV. § 1 *Acceptæ ad Aunum*] Immo *Aoum*, ut constat ex l. xxxii. c. 10. et seqq. et Straboni vii. 316. est Ἄωος. Ex quo discas, cur inter se super hac clade dissentiant Livius et Plutarchus in T. Quinctio p. 370. Hic enim ad *Apsum* flumen conti-

gisse tradit. Nimirum exiguo intervallo distant Apsus et Aous. *Horrión*. *Ad Aunum* est ex Quæreng. conjectura, ad marginem ed. Rom. exstante: *ad Aouum* legunt ipsæ membranae; pro quo, unica litera extrita, recte *Horrión ad Aoum*. Non aliter etiam Freinsh. ad Flori II. 7. § 10. ubi vide etiam Dukernum.

Cladi terra Macedonum phalange] Quærengus *terríta*. Legendum *terra a Mac. phalange*. Historia est xxxii. 15. ubi pro illis *Inde ad Rugen est profectus*, scribe *Inde Atracem*. Oppidum est Atrax super Peneum. Romani obsidentes id oppidum, decussa jam arietibus muri parte, posteaquam per ipsas ruinas transcenderunt, obiectu phalangis sunt expulsi. Inde multis frustra tentatis, quia nec maturam expugnandi spem, nec rationem procul a mari, et in evastatis belli cladibus locis hibernandi cernebat, Quinctius relicta obsidione Anticyram in Phocidem se contulit. Hoc igitur est, quod ait hic Philippus, a Macedonum phalange ad Atracem 'terra vi pulsos' Romanos. *Horrión*. *Terríta Macedonum phalange* Romæ dederunt, quod locum habere non posse, demonstravit eruditus *Horrión*: ipse quod in unica membrana erat, *terra Macedonum* præpositione tantum adjecta, ut sit *terra a Macedonum*, tuetur, quod, obsidione relicta, Anticyram se contulerit in Phocidem Quinctius. Acute, nisi nimium est: nam discesserunt illi quidem, non tamen a phalange terra pulsi, sed quod procul a mari et in evastatis belli cladibus locis hibernandi non erat copia. Forte, *ter a Maced. phalange ad Atr. vi pulsos Rom. opponebat*. Quod et in margine habet Patherbornensis ed. Vide xxxii. 17. J. F. Gronovius. Quærengii conjecturam *terríta* probat Crevier. Putat enim obponere Philippum Macedonum phalangi, repentino terrore degredientium e jugis Romanorum percussæ, Romanos

ad Atracem non improvise aliquo terrore, nullis insidiis, nulla arte, sed vi pulsos. Eam quidem *Horrión* rejecit, non tamen demonstravit, locum habere non posse, ut credidit Gronov. Et sane posset ea lectio defendi. Macedonas enim terrore in fugam effusos fuisse, constat ex Livii xxxii. 12. 'Neque inopunita temeritate inde recepissent sese' Romani, 'ni clamor primum ab tergo auditus, dein pugna etiam cæpta amantes repentino terrore regios fecisset.' Id tamen longius a Msto discedit. Malim itaque cum Gronov. *ter a Macedonum phalange*. Aliquoties, post decussum murum, a phalange Macedonum repulsos fuisse Romanos, constat ex lib. xxxii. c. 17. Mox *ad Atragem* cod. Bamb. pro quo Quæreng. recte emendavit *ad Atracem*.

§ 3 *Et loco æquo justaque pugna semper mansuram invictam*] Ita recte Quæreng. emendavit, quum ex cod. Bamb. editum fuisset *ex loco æquo, &c. mansuram invitam*. Illa et atque *ex sæpe* in Mss. confunduntur. Vide ad xxvi. 45. § 1. Similiter 'invitus' et 'invictus.' Vide ad Epit. Liv. l. iii.

§ 4 *Decem et sex millia militum hæc fuere*] *Decem et undecim mil. militum* Romæ ex Msto Bamb. editum est, pro quo Quæreng. conjicit *X. et VI. M.* Error inde ortus videtur, quod, quum notis numerus scriptus esset, librarii notas *V.* et *X.* confuderint, et pro *VI.* dederint *XI.* Vide ad xxxix. 29. § 7. Quum autem etiam per compendium *mil. militum* in ed. Rom. vulgatum esset, *M. militum* ad ejus marginem Quæreng. conjecisset, illi deinde, qui ed. Paris. 1625. præfuerunt, id minus recte evolverunt *millium militum*, eodem illo errore, qui sæpe a scribis indoctis in codd. committitur. Vide ad xxv. 9. § 16. *Millia militum* jam Dan. Heins. apud Elzev. substituit.

Ad hoc duo millia cætratorum, quos peltastas adpellant] In Msto fuit *Ad*

hoc *XX. cetratorum*, quos *peltas adpelant*. Sed Quæreng. in marg. ed. Rom. conjecit *Ad hoc ∞ ∞ cetratorum*. Solent autem notæ numeri denarii *X*. et millenarii *∞* sæpissime confundi. Vide mox ad § seq. et hoc lib. ad c. 14. § 5. Deinde idem etiam scribendum conjecit *peltastas*, cujus loco Paris. 1625. perperam dederunt *peltatas*. Supra xxviii. 5. ‘Menippum item quemdam ex regiis ducibus cum mille peltastis (pelta cætræ haud dissimilis est) Chalcidem mittit.’ l. xxxi. c. 36. ‘Nocte cætratos, quos peltastas vocant, &c. in insidiis abdiderat.’

Triballi nomen est gentis] Sic correxerunt Romæ. In scripto *Trailis*. Scribendum autem *Trallis nomen est genti*. Neque enim hi alii, quam qui appellantur in auxiliis ejusdem Philippi xxvii. 32. ‘Contracto jam inter Ætolos et Trallos (Illyriorum id est genus) certamine.’ Et xxxi. 35. ‘Quadringentos Trallos (Illyriorum id, sicut alio diximus loco, est genus) et Cretenses trecentos.’ J. F. Gron. Romæ edebatur *tracilis est nomen gentis*. Quæreng. autem in ejus ed. margine *Triballi nomen est gentis* conjecit: Gronov. in prima ed. nott. *Triballis nomen est genti*: quod recte secundis curis mutavit. Posses etiam *Trallibus nomen est genti*. Vocantur enim *Tralli* et *Tralles*. Dedissent autem *Tracilis* vel *Trailis* pro *Trallibus* eodem errore, quo *principiis* pro *principibus*. Vide ad xxi. 60. § 7. Mox Quæreng. interpunctionem mutandam censebat hoc modo, *par numerus bina millia. Erant et misti*.

§ 5 *Mercede conducti auxiliares mille ferme, et bis mille equitum*] Sic reddiderunt notis expressa *CIO CIO equitum*: hoc est, ut solet Livius, *duo millia equitum*. Impingit eodem modo Rhenanus iii. 5. ‘Romanos cecidisse in Hernico agro quinque millia ac trecentos.’ Ait esse in scripto *VACCC*. hoc est *quinque mille trecentos*. Ut aliquid ei concedamus, delere licet

copulativam: nam et Pal. unus *V. millia ac CC.* quod parum refert: cæteræ notæ significant vulgatum. J. F. Gron. Ex cod. Bamb. editum est Romæ *X. ferme, et XX. equitum*, pro quo Quæreng. in margine ejus ed. conjecit *∞ ferme, et ∞ ∞ equitum*. Vide modo ad § præc. Hæ autem notæ in Heinsii ed. Elzevir. perperam redduntur *mille ferme, et bis mille equitum*, licet jam antea Paris. 1625. vulgassent recte *mille ferme, et duo millia equitum*. Eodem errore quater centena millia legebat Rhenan. ad Livii iii. 3. § 9. *III. mille*, sive *ter mille* Ruben. ad xxii. 37. § 8. *bis denum millium* Pighius ad xlii. 19. § 6. Ejusdem etiam erroris exempla in Mss. et edd. antiquis plura occurrunt. Ita ‘ter centum’ vii. 19. § 2. ‘bis centum’ xxii. 52. § 4. ‘decies centum’ xxxiii. 42. § 8. ‘quatuor centum’ xxxv. 41. § 3. xxxviii. 41. § 12. ‘quinque centum’ xxxiv. 52. § 7. xxxv. 43. § 6. ‘bis senos’ xxxviii. 1. § 6. Parum usitatam loquendi formulam vocat Crevier. et tamen ipse ad *bis mille* Livio obtrudere conatur xxvi. 42. § 7. ubi Sigonius ad *duo millia* scribendum conjecerat. Est tamen locutio potius poetica, et aliquoties etiam apud posterioris ævi scriptores occurrit. Vide ad xxxviii. 1. § 6. Præterea *mercede educti* edd. Rom. et aliæ, pro quo Gronov. primus dedit *conducti*. Forte olim per epitomen scriptum fuerat *ēducti*, quod indorti librarii mutarunt in *educti* sollemni errore. Vide ad xxxvii. 5. § 5. Sine necessitate etiam *auxiliares*, quod in Msto fuisse videtur, et præfert ed. Romana, Quærengius in ejus margine mutat in *auxiliarium*, pessime ed. Paris. 1625. in *auxiliarum*. Nam, ‘mille passuum,’ ‘mille equitum,’ ‘mille jugerum’ Livium quidem usurpasse, vidimus ad xxi. 61. § 1. non tamen ‘mille passus,’ ‘mille equites,’ ‘mille jugera’ displicere, et invitis Mss. mutari debent.

§ 6 Qui tamen copiis tantum quod *Ætoli accesserant, superabant*] Alii ediderunt, *qui tum copiis. Restitue, Romanis ferme par numerus erat; eq. copiis tantum quod Ætoli accesserant, superabant*: nempe copias hostium numero. Lib. v. c. 38. 'Haud dubius facilem in æquo campi tantum superanti multitudine victoriam fore.' Junctas easdem particulas habes xxii. 2. 'Tantum quod exstaret aqua, quærentibus ad quietem.' Quamvis hic τὸ quod potius videtur pronomen. Est et brevissimi temporis descriptio. Cornelius Nepos in vita Datamis cap. 6. 'Hac re probata exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur, qui tantum quod ad hostes pervenerat. Datames signa inferri jubet.' Id est, commodum: eo ipso momento, quo Datames eum assecutus est, sic ut consilii sui rationem nondum illis edere ac probare satis potuerit. Suetonius Octavio cap. 63. 'Juliam primum Marcello, Octaviæ sororis suæ filio, tantum quod pueritiam egresso.' c. 98. 'De navi Alexandrina, quæ tantum quod appulerat.' Nerone cap. 6. 'Natus est Antii, xviii. Cal. Jannarias, tantum quod exoriente sole.' Potuisset etiam dicere, 'qui tantum quod ad hostes pervenerat, cum Datames signa inferri jubet.' Ut Cicero Fam. lib. vii. cap. 23. 'Tantum quod ex Arpinati veneram, cum mihi a te literæ redditæ sunt.' Ad Attic. xv. 13. 'Hæc cum scriberem, tantum quod existimabam ad te orationem esse prolatam.' Velleius ii. 117. 'Tantum quod ultimam imposuerat Pannonico ac Dalmatico bello Cæsar manum, cum intra quinque tanti consummati operis dies funestæ ex Germania epistolæ.' Libri, in quibus est, *qui dum ad hostes, aut qui tantum dum*, partim sunt mutili, partim interpretationem habent pro verbis auctoris. Tolerabilis tamen posterius: nam *tantum dum* est id ipsum, quod *tantum quod*. Male huc trahit

Heraldus in postremis observationibus illud Tertulliani Apolog. iii. 'Bonus vir C. Seius: tantum quod Christianus:' vultque esse, repente factus Christianus; rectius alii, et ipse olim πλὴν ὅτι. Non enim simpliciter aliquid nuper factum narratur, sed laudatur Seius iste cum exceptione. Suavis ejusdem formulæ alius usus apud Ciceronem, ut 'Tantum quod non facit' sit propemodum facit: minimum abest, quin faciat. In Verrem i. 45. 'Componit edictum iis verbis, ut quivis intelligere possit, unius hominis causa conscriptum esse, tantum quod hominem non nominat: causam quidem totam perscribit.' Et iii. 53. 'Ait se misisse et confirmasse, suam interposuisse auctoritatem, tantum quod aratoribus Metellus obsides non dedit, se nulla in re Verri similem futurum.' Ita cum fuisset olim in editis, et inveniret Gruterus in suis scriptis, non debuit probare Victorianum *tantum non aratoribus Met. obsides dedit*. Est enim non observata hac formula mutilatum. J. F. Gron. Omnes, quas vidi, edd. *qui tum copiis*; pro quo cum Gronov. recepi *equitum copiis*. De formula loquendi 'tantum quod,' quæ tamen alterius loci est, et huc omnino non convenit, videri possunt Lambin. ad Nep. Dat. et plures viri docti ad pleraque loca a Gronovio laudata. Adde Græv. ad Luciani Solœc. pag. 729. et Perizon. in Notit. nuper. p. 22. Præterea *superabat* edd. quas consului, usque ad Gronov. qui *superabant* edidit.

CAP. V. § 1 *Per Timonem principem civitatis*] Ita primum inveni in ed. Gronovii 1665. Priores, quas vidi, legunt *per Dimonem*. Verum 'Dionis' aut 'Timonis' nomen apud Græcos frequens fuit, 'Dimonis' nondum occurrisse memini.

§ 2 *Ni castris exciti repente pedites*] Ita recte Ant. Quæreng. in margine ed. Rom. conjecit, pro *in castris*.

§ 4 *Satis gnarus, jam in Thessalia*] Sic Gronovius, id requirente, quod sequitur, *parare jubet*, scribendum monuit in prima ed. notarum, testatus ex duabus edd. postremis hujus partis, quæ sibi solæ in promptu, alteram præferre *gnarum*, alteram *gnaro*. Et posse hoc tolerari pro cognito, ut apud Tacitum et alios *παθητικῶς* accipitur: nondum tamen meminisse, in Livio sic reperisse. Habere quoque nescio quid arcani decoris illam variationem: *satis gnarus, nondum comperto*. Hæc cur in sequentibus edd. omissa sint, non adsequor. Ipsum enim Gronov. non induxisse, neque conjecturæ pœnituisse, inde conjicio, quod ipsa tamen emendatio in contextu servata sit: *gnarum* servant omnes edd. quibus usus sum, præter Heinsii Elzevir. quæ habet *gnaro*.

§ 6 *Quum castra his ante objectis sepissent*] Illa lectio exstat in margine ed. Rom. in ipso cod. erat *sæpissent*. Quod adinet ad formam verbi, Vossius monuit Gramm. v. 33. Livium lib. XLIV. *sepii* pro *sepsi* dixisse. Locus exstat XLIV. 39. 'Quum munitis ea sepissent.' Sed vide quæ ibi notantur. Quod ad orthographiam, sæpe hanc vocem per diphthongum in Mss. exarari, eamque scripturam multis viris doctis probari, aliis displicere, vidimus ad III. 37. § 6. VIII. 8. § 10. et IX. 2. § 9.

§ 8 *Qua vulsa, portæ instar extemplo patebat*] Hoc modo primum a Gronov. editum vidi. Verbum autem 'vellere' in hac re usitatum esse, patet ex illis quæ notantur ad II. 25. § 3. Verum quum priores, quas vidi, edd. constanter legant *quæ vulsa*, etiam Rom. 1616. quare ita etiam in Msto Bamb. fuisse suspicor, propius hanc lectionem accedere videtur, si, nulla litera extrita, legamus *qua evulsa*. Nam et 'evellere' in hac re usurpatur. Ita verbis præc. 'Tres juvenes connisi arborem evelebant.' Et postea hoc cap. 'Si evulsus forte est unus, nec multum

loci aperit.'

§ 9 *Trium, aut, quum plurimum, quatuor ramorum vallos cædit*] Sic Quærens. in margine ed. Rom. emendavit, quum ex Msto in contextu ederet *complurium*. Similiter emendandum docuit Freinsh. ad Tacit. Ann. IV. 51. et ad Curtii VIII. 11. § 8. adducto etiam hoc Polybii loco, quem Livius vertit, ex XVII. 14. Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις δύο κεραίαι ἢ τρεῖς ἔχουσιν οἱ χάρακες, ὅτι δὲ πλείστας, τέτταρας. Voces 'complures,' et 'quum plurimi' vel 'quam plurimi' confundi, vidimus ad IV. 31. § 2. Mox τὸ *simul*, quod in nulla priori ed. comparuit, primus addidit Gronov. a. 1665. Polyb. loco land. inquit, 'Ὁ γὰρ εἰς ἀνὴρ φέρει τρεῖς καὶ τέτταρας, συνθεὶς ἐπ' ἀλλήλους.

§ 10 *Densos adfigunt implicantque ramos*] Ms. *offigunt*. Quod verbum hoc loco magis convenit. Et eo usus Plautus Mostellaria II. 1. 13. *Horron*.

Ut neque, quæ cujusque stipitis palmæ sit pervideri possit] Hæc mutila. Sententiam habes in his verbis Polybii (XVII. 15.) Τιθέασι γὰρ εὐθέως ἐμπλέκοντες εἰς ἀλλήλους οὕτως, ὥστε μήτε τὰς κεραίαις εὐχερῶς ἐπιγυῶναι, ποίας εἰσὶν ἐκφύσεως τῶν ἐν τῇ γῇ καταφυγμένων, μήτε τὰς ἐκφύσεις, ποίων κεραίων. J. F. Gron. Alterum membrum orationis deesse, ex loco illo Polybii conjicit Crevierius; id autem ita concipi posse, *neque quis cujusque palmæ stipites*. Præterea pervideri primus Gronov. 1665. edidit; priores *provideri*. Sed alterum verius est, quod est 'perspicere,' 'penitus videre.'

§ 11 *Neque prehendi, quod trahatur, neque trahi*] *Neque tradi* edd. ante Gronov. qui *neque trahi* non tantum in contextum recepit, sed expresse in prima not. ed. ita legendum monuit, adscriptis his verbis Polybii, ex quo totus hic locus depromptus est, XVII. 15. Οὐτ' ἐπιλαβέσθαι παρείραντα τὴν χεῖρα δυνατὸν, ἃ τε πυκνῶν οὐσῶν καὶ προσπιπτουσῶν αὐταῖς, ἔτι δὲ φιλοπόνως ἀπαξυμμένων τῶν κεραίων, οὐτ' ἐπιλαβό-

μενον ἐκσπᾶσαι ῥᾷδιον. Hæc autem admonitio ejus, non video, cur in curis secundis omissa sit; præsertim quum ipsa ejus emendatio in contextu servata sit.

§ 12 *Et si evulsus forte est unus]* Hanc lectionem Gronov. 1665. recepit. Priores legunt *et si vulsus*. Vide ad § 8.

CAP. VI. § 2 *Quidve pararet, misit]* Ita Quæreng. in margine ed. Rom. conjectit: in contextu edebatur *qui diu pararet*. In initio cap. *postera die* ed. Paris. 1625. Sed recte priores omnes *postero die*. Vide ad I. 12. § 1.

§ 3 *Circa Larissam erat rex, qui certior]* Pronomen, quod a prioribus perperam aberat, apud Elzevir. addidit Dan. Heinsius.

§ 4 *Quum inter se conspecti essent, constituerunt]* Sic Quæreng. emendavit in margine ed. Rom. 1616. quum in contextu *constituerunt*, unica litera interjecta, ederetur: quod supplendum *constituerunt signa*, existimat Crevier. quemadmodum similiter supplet Gronov. ad xxvii. 16. § 11. Id tamen aliquam hoc loco dubitationem movere posse agnoscit, quod mox cap. seq. ubi legitur legendumque est, *non ante restiterunt*, exemplar unicum habuit *restituerunt*; ita ut hic etiam *constituerunt*, pro *constiterunt*, inrepere potuisse videatur. Posterius illud mihi hic verius videtur. Alibi etiam *constiti* et *constitui* a librariis commutari, vidimus ad d. loc. Livii.

§ 5 *Quum præter spem hostis obcurrisset]* In unico cod. exstitit *quò præter spem*; pro quo Gruter. pessime edidit *quomodo præter spem*: quod quum aperte vitiosum esset, Gronov. 1644. *siquidem præter spem*, nimium a vestigiis scriptæ lectionis recedens, subposuit: quo nomine et ipsum conjecturæ suæ pœnituisse verisimile fit, quia a. 1665. edidit *cum præter spem*: quasi *quò*, ut Mstun legit, foret idem ac *quom*, quomodo sæpe pro *quum* scribi solet. Id tamen ideo minus

placet, quia in cod. Bamb. alibi hanc orthographiam usurpatam esse non constat. Nihil igitur propius, quam ut Quæreng. sententiam probemus, qui in margine *quò*, exponit *quando*; eodem modo, quo hoc scribendi compendium etiam reddidit c. 2. § 9. ubi vide.

§ 6 *Non minimum Ætolorum opera regii fugati]* Scribe *non minima Æt. opera*: id est, egregia. Polybius de iisdem Ætolis l. xvii. c. 15. *συνέβαλον ἐκθύμως*. Ita solet Livius. Vide ad xxviii. 25. Sic etiam forte scribendum xxi. 40. ‘Aut eos equites, qui equitatum hostium ad Rhodanum flumen non ægre vicissent:’ hoc est, facile, non magno molimento et labore. Sic optimus Pal. Alii libri, omissa negativa, *ægre*: unde exstitit a Vallæ conjectura vulgatum *egregie*. J. F. Gron. Simili modo *maximo usui fuit*, pro *maxime*, ex Mss. restituitur xxxi. 42. § 8. Vulgatum tamen defendit Crevier. qui *non minimum* exponit ‘magna ex parte,’ ‘maxime.’ De locutione ‘non minimum’ pro ‘maxime,’ vel ‘non minima’ pro ‘egregia,’ vide ad xxx. 45. § 5.

§ 7 *Magnum utrisque impedimentum]* Inepte Paris. 1625. dederunt *Magnum utrisque impedimentum*. Vide ad xxxvi. 16. § 6. Mox *coartata* ed. Rom. 1616. Vide quæ notantur ad ii. 50. § 8. et iii. 6. § 3.

§ 8 *Ambo Scotussam petierunt]* Ita Gronov. 1665. edidit. *Scotrisam* ex cod. unico habet ed. Rom. 1616. in cujus margine pro eo emendatur *Scotusam*, quod reliquæ usque ad Gronov. servarunt. Vide ad xxxvi. 5. § 11. Mox recte Gronov. edidit *prægressus*; pro quo priores dederant *progressus*. Vide ad ix. 10. § 7.

§ 10 *Romani ad Eretriam Phthiotici agri]* Hunc totum locum mire depravatum restituimus ex Polybio xvii. 16. At vicissim Polybius Livio nostro debet. Nam ubi est *Ἐρετρίαν τῆς φ***ς*, interpretes in illa voce extrita

hallucinati sunt. At cum Livius, qui se hoc ipso loco Polybium sequi profitetur, *Eretriam Phthiotici agri* faciat, quis ambigat, quin a Polybio sit scriptum *Ἐρετρίαν τῆς Φθιωτικῆς*. Ex eodem Polybio restituimus *Melambium* et *Thetideum*. Sic enim ille: *Φίλιππος μὲν ἐπὶ Μελάμβιον προσαγορευόμενον τῆς Σκοτουσαίας. Τίτος δὲ περὶ τὸ Θετίδειον τῆς Φαρσαλίας*. De Thetideo vide Euripidem et ejus Scholiasten initio *Andromaches*. *Horriorion*. Hinc vides, in Polybio scribendum et supplendum, 'Ὁ μὲν Τίτος ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ἐρετρίαν τῆς Φθιώτιδος, ὃ δὲ Φίλιππος ἐπὶ τὸν Ὀρχηστὸν ποταμὸν αὐτοῦ κατέβησαν. Non *Φεραίās*, ut suspicatus est vir summus. Strabo inter τὰς ὑπὸ τῷ Φθιωτικῷ τέλει τῷ ὑπ' Ἀχιλλεῖ κατοικίας nominat *Ἐρετρίαν ὁμώνυμον τῇ Εὐβοικῇ* l. ix. p. 433. Cæterum hæc scripseramus ante visum *Horriorionem*, ne quis ex eo deformata putet. *J. F. Gron.* Rectius ex hoc Livii loco Polybium emendavit Gronovius, quam Palmer. in *Exercit.* p. 88. qui conjecit *Ἐρετρίαν τῆς Φαρσαλίας* ex Strab. x. pag. 447. quamvis etiam *Ἐρετρίαν περὶ Φάρσαλον* memoret Eustath. ad Hom. B. p. 211. in fine. Præpositionem *ad*, quæ aberat a Mss. ex conjectura addendam esse, in margine editionis Rom. 1616. monuit Quæreng.

§ 11 *Ad Melambium, quod vocant Scotussæi agri*] *Ad Melambium* legendum esse, vir doctus ad marginem ed. Rom. 1616. monuit, quum in ejus contextu foret *ad Melandium*: quam emendationem sibi vindicat *Horriorion* § præc. *Scotussæi agri* primum vidi in ed. Gronovii a. 1665. quum a. 1644. *Scotussæi* edidisset, itaque in prima ed. notarum legendum monnisset. Vide modo ad § 8. Ante Gronov. vulgabatur *Scotusæ agri*. Sed in loco Polyb. ab *Horriorione* laudato est *Μελάμβιον προσαγορευόμενον τῆς Σκοτουσαίας*. Mox circa *Thetidem* cod. Bam-

berg. pro quo circa *Thetidium* reponit vir doctus in margine ed. Rom. 1616. circa *Thetideum* *Horriorion* ad § præc. ex Polybio laudans *Θετίδειον*, quod Latine vel *Thetidium* vel *Thetideum* efferri potest. Malo tamen *Thetidium*, quia cap. seq. etiam in Msto Bamb. ita scriptum fuisse indicatur, et non tantum in Polyb. verum etiam Strab. ix. 431. bis *Θετίδιον* vocatur. Præterea satis compertum haut habuerunt Mstum Bamb. Verum haut delendum esse vir doctus in margine ed. Rom. 1616. monuit.

CAP. VII. § 1 *Nubibus in terram demissis*] Vide Periz. in Curtio Vind. p. 84. *Duk*.

§ 3 *Supergressi tumulos, qui Cynoscephalæ vocantur*] *Supergressi* perperam ed. Paris. 1625. Non displiceret etiam, si codex consentiret, quæ *Cynoscephalæ vocantur*. Ita enim Livium loqui maluisse, vidimus ad xxxii. 30. § 5.

§ 4 *Decem turmas equitum et mille pedites misit*] Polybius xvii. 17. 'Ὁ δὲ Τίτος στρατοπεδεύων περὶ τὸ Θετίδιον, καὶ διαπορούμενος ὑπὲρ τῶν πολεμίων, πούποτ' εἰσὶ δέκα προθέμενος οὐλαμοὺς, καὶ τῶν εὐζώνων εἰς χιλίους ἐξαπέστειλε. Iterumque c. 18. οὐ μόνον τοὺς εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππέας ἐγκεκλιότας. Andeo affirmare vertisse Livium *et mille velites misit*. Nam idem prorsus habes xxxi. 35. 'Ab Romanis item (aberat acies eorum paullo plus quingentos passus) velites et equitum duæ alæ emissæ.' *J. F. Gron.* Casaub. quoque d. l. Polybii εὐζώνους vertit *velites*. Nam et quos Polyb. ibid. c. 19. εὐζώνους, eos Livius hic c. 8. 'levem armaturam' dicit. Livius tamen xxx. 11. bis 'pedites' pro velitibus ponit, et a legionibus distinguit. *Duk*. Similem maculam Gronovius fide optimi cod. ex Livio eluit ad xxiii. 29. § 3. Ceterum et X. *pedites* erat in Msto, pro quo Quæreng. et *œ pedites* emendavit. Vide ad c. 14. § 5.

§ 6 *Subsidiis tuentum pulsos*] Sic

Quærengus non male, quum in Ms. esset *tuentum plissis*. Nobis placuerat *utrimque missis*. Ita enim Plutarchus in Quinct. p. 373. Γενομένων δὲ, οἷον εἰκὸς, ἐν τόποις σκληροῖς μεταβολῶν κατὰ τὰς φύγὰς καὶ διώξεις, ἑκάτεροι τοῖς πο- νοῦσιν ἀεὶ καὶ ὑποχωροῦσιν ἐπιπέμποντες βοήθειαν ἐκ τῶν στρατοπέδων. Horrion. Ed. Rom. 1616. ad cuius marginem Quæreng. *tuentum pulsos* emendavit, præfert *tuentum pulsus*. Paris. 1625. *tuentium pulsus*. Donjatius *tuentium pulsos*. Idque præstare puto. Causam vide ad II. 5. § 9.

§ 8 *Propter effusam caliginem*] Vitium solenne. Scribe *offusam*, nempe oculis videntium. Vide Observ. IV. 21. et ad Senecam Ep. 82. J. F. Gron. Liv. II. 40. 'Nec in sacerdotibus, tanta obfusa oculis animoque religione, motus esset.' x. 5. 'Incompositisque adversus equestrem procellam subitum pavorem obfundit.' xxvi. 45. 'Quum altitudo caliginem oculis obfundisset.' xxviii. 29. 'Simul omnium rerum terror oculis auribusque est obfusus.' xxxiv. 6. 'Itaque periculum est, ne quis terror vobis obfundatur.' xxxix. 15. 'Ne nimium terrorem obfundam vobis, vereor.' Senec. Controv. III. 16. 'Tenebræ stupentibus obfunduntur oculis.' Solent autem voces 'effundere' et 'offundere' passim a librariis confundi. Certe ita variant codd. in plerisque locis Livii modo laudatis; quibus adde quæ notavi ad Silii x. 366.

§ 9 *Et jam juga montium detexerat nebula*] Nebulæ non *detegunt*, sed *tegunt* omnia circa. xxvi. 17. 'Densa nebula saltem omnem camposque circum intexit.' Nec solet ita in hac re loqui Livius, verum addere 'nebulam dispulsam,' 'disjectam,' 'discussam,' 'dilapsam fuisse.' Sic d. l. 'dispulsa sole nebula aperuit diem.' xxix. 27. 'Sole orto est discussa' caligo. Et ibid. 'Ventus nebula disjecta aperuit omnia Africæ litora.' xli. 2. 'Nebula matutina texerat inceptum;

qua dilabente ad primum teporem solis.' Polybius xvii. 18. de hac nebula dicit, τῆς δμύχλης ἤδη διαφανούσης, quod ex Livii xli. 2. verti potest *perlucente jam inter*, vel *per nebulam luce*. Non dubium est, quin idem, quod Polybius, voluerit dicere Livius. Sed si ad id exprimendum nihil aliud, quam quod hic legitur, scripsit, mihi satis obscure videtur locutus esse. Duker. Contextus ed. Rom. 1616. præfert *etiam juga*; ejus margo vero ex conjectura viri docti *et jam juga*. Solent sæpissime hæ particulæ a librariis confundi. Vide ad I. 47. § 9.

§ 11 *Et equitatu Macedonum et Thessalorum*] Ita ed. Jac. Gronovii major 1679. quam Cleric. et Crevier. secuti sunt. Omnes priores, etiam Gronoviana minor 1678. ac *Thessalorum*. Cur id mutatum?

§ 12 *Non ante restiterunt*] Hoc modo Quæreng. conjecit in margine ed. Rom. 1616. quum in contextu *perperam ederetur restituerunt*. Etiam alibi 'resistere' et 'restituere' in Mss. commutantur. Exemplum habuimus x. 29. § 5. Similes alias aberrationes vide ad xxvii. 16. § 11.

§ 13 *Pedites, &c. vincebantur*] Videtur scripsisse *pedite*. Ut supra c. 4. 'equitum copiis superabant.' Possis dubitare an non ita et fuerit xxvi. 4. 'Equestria prœlia ferme prospera faciebant, pedite superabantur:' ubi libri *pedites*: quamquam id facilius hic sensus ferat. Sed illic *pedite* fuisse in Ms. jam monuit Horrion. J. F. Gron. Antequam Horrion *pedite* in Msto esse moneret, ita jam Quæreng. in margine ed. Rom. 1616. scribendum conjecit. Polyb. xvii. 18. id exprimit ἐν τοῖς πεδικαῖς ἑλλίπεις εἰσέλ.

CAP. VIII. § 3 *Lævo cum omni levi armatura*] Hæc Quærengii emendatio est. In Msto fuisse dicitur *Lærio cum omni*.

§ 5 *Cum iis, quos P. Sulpicius prius ductu obsidentes in eodem aditu vicis-*

sent] Non eodem profecto, si memineris, quæ et xxxi. et xxxii. præcedentibus libris tradidit. Adhibeamus Polybium xvii. 19. οὗς ὑμεῖς προκατέχοντας ἐν Μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν Ἑορδαίαν ὑπερβολὰς ἐκ τοῦ προφανοῦς μετὰ Σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς τόπους ὑπερδεξίους ἐξεβάλετε. Hinc licet mecum audaciter et tuto rescribas, quos P. Sulpicii prius ductu, obsidentes Eordææ aditum, vicissent. Adfirmat et exposcit ipse auctor in ea parte historiæ xxxi. 39. 'Inde satis comperto, Eordæam petituros Romanos, ad occupandas angustias, ne superare hostes artis faucibus inclusum aditum possent, præcessit.' Et deinde jam victoribus Romanis c. 40. 'Ita angustiarum minore certamine, quam quod animis proposuerant, superatæ, et in Eordæam perventum.' J. F. Gron.

§ 7 Cum cetratis et cornu dextro pedatum] Supra ad xxi. 21. § 12. cum diphthongo cetratos legendum esse dixi, quomodo hic etiam ex cod. Bamberg. exhibet ed. Rom. 1616. licet tamen cap. 4. § 4. cod. illo eadem ed. præferat cetratorum: ut et hoc cap. § 13. cetratos.

§ 11 Et, præterquam quod cædebantur adversi] Qui adversi cæduntur, nondum fugiunt, sed referunt pedem repugnantes, atque ita recipiendo servant se ipsos. At dixerat ante, 'mox, refugientibus suis, et terrore verso.' Ergo lego quod cædebantur aversi: præbitis videlicet tergis. Et ita fuisse in Ms. testatur Horrion. J. F. Gron. Eandem lectionem firmanet etiam, quæ similiter hoc cap. præcesserunt, 'pugnam renovant, inpetuque facto rursus avertunt hostem.' Eo sensu 'aversus' iv. 27. 'Unde ex necopinato aversum hostem invadit:' ubi etiam quædam dicta sunt. xxii. 48. 'Aversam adoriuntur Romanam aciem.' xxviii. 36. 'Turbatosque hostes, et ad primum incursum conjectumque telorum aversos usque ad litus cum multa cæde

persequuntur.' Hoc lib. cap. seq. 'Dextrum cornu hostium aversum invadit.' Solent autem passim 'aversus' et 'adversus' a scribis confundi. Vide ad ii. 31. § 6.

Ac ne ipsi quidem in tuto jam receptus erat] Inducendum esse τὸ ac, attendenti accuratius ad sensum verborum manifeste, ut reor, apparebit. Jac. Perizon. Illud ac expunxi, ut Perizon. monuit. Deest enim in prima ed. ad exemplum Msti procurata et aliis, usque ad Dan. Heinsii Elzevir. quæ male prima exhibuit.

§ 12 Dextro in cornu locat: cetratos et Macedonum phalangem, hastis positis] Ed. Rom. 1616. ex Msto Bamberg. dedit dextro in cornu locatus, cetratos Mac. phal.; in cujus ed. margine Quereng. conjecit locat: cetratos et Mac. phal.

§ 13 Phalangem, hastis positis, &c. gladiis rem gerere jubet] Quum proprium phalangis Macedonicæ robur in hastis sive sarissis ante primos militum ordines projectis constitisse pateat ex Polyb. xvii. 25. et seq. in animum inducere nequit Crevierius, Macedonas jussos esse ab rege, suam ipsos vim solvere ponendis hastis. Dubitat igitur, an Livius hic genuinum sensum expresserit Polyb. cuius hæc sunt verba xvii. 20. τοῖς μὲν φαλαγγίταις ἐδόθη παράγγελμα, καταβαλοῦσι τὰς σαρίσσας ἐπάγειν' quæ ita vertit Casanb. Phalangitis data est tessera, ut demissis sarissis hostem invadant. Conjicit autem, in errorem induxisse Livium verbum καταβαλοῦσι quod vulgo sumitur pro 'abjicere,' at hoc loco procul dubio intelligi debet 'demittere:' ut jussi sint phalangitæ, non 'ponere,' sed demittere hastas, atque ante se projectis illis hostem invadere. Mox autem § seq. verba 'dimidium de fronte demtum introrsus porrectis ordinibus duplicat' per hypallagen recte accipit, pro dimidio de fronte demto introrsus porrectos ordines duplicat. Po-

lyb. loco land. id exprimit, τοῖς δὲ πελτασταῖς καὶ τοῖς φαλαγγίταις παρήγγειλε διπλασιάσειν τὸ βάθος, καὶ πυκνοῦν ἐπὶ τὸ δεξιόν.

CAP. IX. § 3 *Sinistro, tum cum maxime adpropinquante phalangis parte*] Ex cod. Bamberg. Romæ editum est *sinistrorum cum maxime*: pro quo Quæring. in ejus margine scribendum conjecit *sinistro cum maxime*, vel *sinistrorsum cum maxime*. Priorem conjecturam recepit ed. Paris. a. 1625. Gronov. deinde ex vestigiis τοῦ *sinistrorum* a. 1665. edidit *sinistro, tum cum maxime*, &c. De junctis his vocibus *tum cum maxime* videbimus ad XL. 13. § 4.

§ 4 *Media acies, quæ propior*] Quæring. in margine ed. Rom. 1616. scribendum conjicit *Media acie*, in quo sensum non video; nisi inducta distinctione junctim legamus *pugnæ intenta phalanx*. Puto tamen rectius viros doctos vulgatum servasse.

§ 5 *Phalanx, quæ venerat*] Gronov. ad § seq. legendum conjicit *phalanx, quæ læva erat*. Eam conjecturam multum sibi adridere testatur Crevier. qui exponit, altera phalangis pars, quæ sinistrum cornu constituere debebat. Insuper tamen suspicatur, vocem unam excidisse, ac legendum esse *quæ modo venerat*.

§ 6 *Quamquam pedem referentes in dextro cornu suos cernebat*] Non potuit dextrum cornu Macedonum idem esse, et simul opponi dextro Romano, ipsa natura docente, quæ adversa se respiciunt, eorum cujusque dextrum obvesti alterius sinistro, et vicissim sinistrum dextro. Sic igitur qua dextrum Macedonum stabat, resistebat Romanæ aciei sinistrum cornu, quemadmodum sinistrum Macedonum incurrit in dextrum Romanorum. Potiores autem fuerant Philippici in dextro, impares in sinistro. Polyb. XVII. 21. τὸ μὲν οὖν δεξιὸν τοῦ Φιλίππου λαμπρῶς ἀπήλλαττε κατὰ τὸν κίνδυνον. Noster hoc cap. 'Dextro cornu

rex loci plurimum auxilio, ex jugis altioribus pugnans, vincebat; sinistro, tum cum maxime adpropinquante phalangis parte, quæ novissimi agminis fuerat, sine ullo ordine trepidabatur.' Ergo necessario scribendum, *In hos inc. Q., quamq. pedem ref. in sinistro cornu suos cernebat, elephantis prius in hostem actis, imp. facit*. Phalangem Macedonum, quæ, ut sinistrum cornu constitueret, tantum quod venerat duce Nicanore Elephantante, aptior itineri, quam prælio, vocat *hos inkompositos*, non *kompositos*, ut male vulgo. In eam dextro cornu Romanorum, cui præerat ipse Quinctius, quamquam vacillare sinistrum suum videret, invadit. Non aliter Achæorum princeps XVII. 21. 'Ὁ δὲ Τίτος θεωρῶν οὐ δυναμένους τοὺς παρ' αὐτοῦ στέγειν τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον, ἀλλ' ἐκπιεζομένους τοὺς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων. Nempe ipsius Titi. Nisi malis *in lævo*. Quæ vox, vereor, ne oblitterata sit et in istis præcedentis membri: 'phalanx, quæ venerat,' ut fuerit, 'phalanx, quæ læva erat, agmen magis, quam acies.' J. F. Gron. Perizon. Animadv. Historicis c. 8. p. 338. hic non obscure Livii ipsius peccatum arguit; sed, si quid mutandum sit, mavult *in altero cornu*. Ego neque Livium tam incogitantem fuisse credo, ut in re adeo manifesta peccare potuerit, quum præsertim alia recte ex Polybio descriperit, neque intelligo, cur *altera* hic melius sit, quam *alterutrum* eorum, quæ scribi placebat Gronovio. Sed, quod hic dicit, Quinctium *dextro cornu* præfuisse, caute accipiendum est. Tenebat ille sinistrum cornu Romanorum, Polybio et Livio ipsis auctoribus. Sed quum hoc a dextro cornu Macedonum, in quo Philippus erat, multis occisis pelli videret, omnem spem salutis in dextro superesse ratus, ad id, relicto sinistro, advolvit. Ita Plutarchus in Quinctio, et Polybius XVII. 21. Nicanori cognomen fuisse Ἐλέ-

phas, est in Polybio ibid. c. 20. *Duk.* Scriptores antiquos, et inter eos Nos-
trum, interdum errorem illum, ejus
hic Livium arguit Perizon. errasse,
non diffiteor. Vide quæ notantur ad
vii. 15. § 6. Hic tamen, ubi Poly-
bium recte narrantem liberiori inter-
pretatione Latine vertit, tam insig-
nem incogitantiam, ex nimia festina-
tione ortam, ei adscribere non audeo;
sed, culpam potius in librariorum os-
citantiam conferens, contextui ejus
aliqua earum mutationum, quæ viris
doctis ad hunc locum in mentem ve-
nerunt, subcurrendum censeo; et
quidem tanto confidentius, quod hæc
pars operis Liviani unius tantum co-
dicis ope nobis servata sit; in quo
multo facilius statui potest scribam
errasse, quam si, vulgata lectione
plurium codicum consensu confir-
mata, plures librarii ejusdem erroris
accusandi forent. Minorem in literis
mutationem fore, si cum Perizon. in
altero cornu, quam cum Gronov. in si-
nistro, vel in lævo legamus, existimat
Crevier.

§ 7 *Terrore primo bestiarum*] Ele-
phanti utique ‘bestiæ’ sunt: sed,
quum de præliis agitur, eos magis
‘belluas,’ quam ‘bestias,’ dici puto.
Duk. Vide viros doctos ad Flor. i.
18. § 8. et ii. 6. § 49. Ad locum au-
tem ejus priorem Rupert. *bestia* etiam
de elephanto usurpari, testimonio Cic.
docuit.

§ 8 *Extemplo capto consilio*] Credo
melius esse *ex tempore*. Polyb. xvii.
22. παρ’ αὐτὸν τὸν τῆς χρείας καιρὸν συμ-
φρονήσας, ὃ δέον εἶη ποιεῖν. Sallust.
Jugurth. cap. 70. ‘Igitur utriusque
consilio dies insidiis statuitur; cete-
ra, uti res posceret, ex tempore pa-
rari placuit:’ ubi Ms. unus Cortii
itidem perperam habebat *extemplo*.
Cic. de Offic. iii. 6. ‘Hujus generis
sunt quæstiones omnes eæ, in quibus
ex tempore officium exquiritur:’ et
ad Att. i. ix. ep. 2. ‘Nos adhuc, quid
Brundisii actum esset, plane nesci-
ebamus: quum sciemus, tum ex re

et ex tempore consilium capiemus.’
‘Pro tempore’ et ‘pro re consilium
capere’ dicit Cæsar Gall. v. 8. quod
idem est: nempe prout περιστάσεις
rei ac temporis postulant. *Duk.*

Cum viginti signorum manipulis] Po-
lyb. xvii. 22. σημάς ἐχων οὐ πλείους
εἴκοσι· σημάς est *manipulus*. Idem vi.
22. Livius supra cap. 1. ‘Cum unius
signi militibus:’ et xxv. 23. ‘Signi
unius milites.’ *Duk.*

§ 9 *Nudam aciem ab tergo adortus
cum turbasset*] Non hæc veteris codi-
cis lectio est, sed conjectura doctis-
simi Quærengi. In scripto erat *Nul-
lam aciem*, et deinde *non turbasset*.
Quod utique mutandum non fuit, ut
vidit et Horrion, sed distinctione il-
lustrandum. Hoc modo: *brevi circ.
dextr. cornu host. av. invadit. Nullam
aciem ab tergo ad. non turbasset: cæt.
ad comm. omn. in tali re trep. accessit,
quod phal. Mac. gravis atque imm. nec
circ. se poterat, nec hoc qui a f. paullo
ante pedem referentes (in sinistro cornu
Romanorum, ut diximus) tunc ultro
territis instabant, patiebantur.* Ridi-
culo errore post τὰ nec hoc postremis
insertum *tredecim*. Significat, eo de-
ventum, ut nec ipsa salus ultra ser-
vare Macedonas valeret. Etenim
nullam aciem tam firmam esse, quam
sic ex improvise ab tergo impugna-
tam constare nec turbari contigisset.
Præter autem illud periculum, quod
alia quævis acies, non ad hunc casum
ante instructa præparataque, subi-
tura foret, hoc opportuniorem pha-
langem Macedonum fuisse, quod natu-
ra sua immobilis erat, nec posset
circumagi, quin dissolveretur. De-
nique absque hoc etiam foret, et
quamvis salvis ordinibus phalanx se
vertere potuisset, (quod non poterat,) tamen
ne id quidem licuisse propter
novos animos recentemque impetum
illorum ex Romanis, qui paullo ante
modicum cesserant, ac pedem retu-
lerant. *J. F. Gron.* Ed. Paris. 1625.
partim Quæreng. conjecturam, par-
tim Msti lectionem hoc modo perpe-

ram expressit *Nullam aciem ab tergo adortus cum turbasset.*

§ 10 *Nec hoc qui a fronte paullo ante]* Hæc etiam Quæreng. conjectura est in margine ed. Rom. 1616. in cuius contextu ex Msto editur *nec hos quia fronte.* Ed. Paris. iterum utraque lectione confusa dedit *nec hos qui a fronte.* Ceterum postrema ed. quam *nec hos tredecim, qui a fronte* ridiculo errore vulgasse Gronov. ad § præc. dixit, est Elzeviriana Heinsii. Quid autem errori ansam dederit, patebit, si quis Gruterianam 1628. consulere operæ judicarit.

§ 11 *Dum per proclive pulsos insequantur]* Ita ex emendatione viri docti ostentavit margo ed. Rom. 1616. in cuius contextu ex membranis erat *inseruntur* nullo sensu. Patet hinc olim scriptum fuisse *insecuntur.* Vide ad IX. 2. § 15. Id autem in *inseruntur* corrumpere proclive erat.

CAP. X. § 1 *Cepit, ut specularetur]* In Ms. post *cepit* erat lacuna. In quam Romæ inserta vocula *ut, nos unde reposuimus.* Lector eligat utrum volet. *Horrior.*

§ 2 *Signis atque armis fulgere, tum et ipse]* Ex rom. quod erat *Romanis,* factum est *tum.* Ita enim reliquerat Livius: *postq. fug. eff. an., et omnia circa juga signis atque armis fulgere Romanis, et ipse acie excessit.* J. F. Gron. Conjectura Gronovii Perizonio displicuisse videtur, qui firmandæ vulgatæ lectioni et inlustrandæ particulæ *tum* margini adscripsit duo loca Livii, alterum ex II. 8. 'Quas quum solus pertulisset, ut sua unius in his gratia esset, tum deinde comitia collegæ subrogando habuit:.' alterum ex XXIII. 34. 'Deinde ut Punicus cultus habitusque suspectos legatos fecit Hannibalis, tum, comitibus eorum seductis, literæ quoque inventæ.' Idem Gronov. in priori ed. nott. aliter huic loco subcurrerat. Suspensus enim est, excidisse vocem, et scriptum fuisse, *signis atque armis*

Romanis, vel hostium, fulgere, tum et ipse. Etiam Polyb. expresse *Romanorum* in hac re meminit. XVII. 22. *Κατανόησας δὲ, τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸ δίωγμα τοῦ λαοῦ κέρως τοῖς ἄκροις ἤδη προσπελάζοντας.*

§ 3 *Quum cedentibus institisset]* Ita Paris. 1625. et deinde semper editum est. At Romæ 1616. dederunt ex Msto *institisset cedentibus:* quemadmodum etiam postea *quidnam pararet,* cuius loco ed. Paris. substituit *quidnam pararent,* quomodo legendum esse Gronov. quoque in pr. ed. nott. monuit. Inferius, pro *constituit signa,* eadem *ἐκδοῖς* Paris. *constitit,* omisso τῶ *signa.* Infeliciter. Vide ad XXVII. 16. § 11.

§ 4 *Parcere victis in animum habebat]* Fortasse Livius scripserat *in animo,* ut Romæ correctum est ad marginem. Nobis nihil mutare libuit. Licuit enim Livio sic loqui, quomodo Plautus in Amphitruone dixit I. 1. 25. 'Numero mihi in mentem fuit.' Vide Manutium in Orat. pro Quintio c. 5. *Horrior.* Recte Horrior Msti lectionem contra Quæreng. defendit. Vide ad II. 14. § 4.

§ 5 *Inpetus in eos factus]* Ita Gronov. 1665. vulgavit. Priores omnes in *eisdem factus;* quod cur displiceret, rationem reddi oportuerat; nisi forte operæ typographorum aberrarent. Priorem igitur lectionem re-duxi.

§ 6 *Spe prædæ irruunt: verum ea magna jam ex parte direpta ab Ætolis inveniunt]* Voces *irruunt verum* et *ex parte* desunt in unico cod. quarum loco relictæ erant lacunæ, quas vir doctus ad marginem ed. Rom. supplevit, quemadmodum deinde semper editum est, nisi quod Paris. 1625. vulgarint *spe prædæ irrupunt: ea magna jam ex parte direpta.* Non probo etiam conjecturam amici le-gentis *eam magna jam ex parte direptam ab Ætolis inveniunt,* quasi ad præ-dam referendum foret. Supra II. 14.

‘Castra opulenta Romanis dono dedisse. Ea deinde, ne populo inmisso diriperentur hostiliter, venisse.’ xxiii. 1. ‘Hannibal post Cannensem pugnam, castra capta ac direpta, confestim ex Apulia in Samnium moverat.’ xxxvii. 43. ‘Pergrunt ad castra diripienda.’ c. 44. ‘Victores direptis hostium castris cum magna præda in sua reverterunt.’ Eodem modo ‘diripere urbem’ et similia alia passim obcurrunt.

§ 7 *Cæsa eo die VIII. hostium*] Post hæc verba in Ms. erat lacuna: sequebatur enim *capta ex victoribus*. Sed eam expleas licet ex Orosio iv. 20. ‘Victi Macedones castra amiserunt. Octo millia hostium eo die cæsa, quinque millia capta Polybius tradit. Valerius dicit, quadraginta millia trucidata: Claudius vero triginta millia interfecta commemorat.’ Ex quo Varro (sic enim Ms.) scribendum apparet Valerio. Est autem is Valerius Antias. Infra Polybius xvii. 23. Ἐπεσον δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἑπτακισίους τῶν δὲ Μακεδόνων ἀπέθανον μὲν οἱ πάντες εἰς ὀκτακισιλίους ζωγρεῖα δὲ ἐαλώκεσαν οὐκ ἐλάττους πεντακισχιλίων. Plutarchus in Quinct. p. 373. Ἐπεσον μὲν οὖν ὀκτακισχιλίων οὐκ ἐλάττους, ἐαλώκεσαν δὲ περὶ πεντακισιλίους. Horron. Verba tria, quæ sequuntur, *millia, quinque capta*, perperam omittit ed. Paris. 1625.

§ 8 *Si Valerio quis credat, omnium rerum, &c.*] Romæ ex Msto editum erat, *Si vario qui credat omnium rerum imm. numerum augenti XL. millia hostium eodem die sunt cæsa capta ibi. Mod. mend. est V. millia d. CC. signa mil. CCXLXI. mil. Cl. quoque duo et XXX. millia hostium cæsa scribit, capta IIII. et CCC.* Id, quod nunc vulgo exstat, receptum est ex Quæreng. conjectura, nisi quod tamen dederit signa militaria CCLXI. Ed. Paris. 1625. signa militaria CCXLI. mil. vulgavit: Gronov. signa militaria ducenta unum et quadraginta.

§ 11 *Nos non minimo potissimum numero credidimus*] Vide quid sit *numero credere*. Mihi obscurum est, et in mentem venit *minimū numerum* hæc sententia: ego *minimum numerum* retuli, non quod eum potissimum verum esse credam, aut pro certo adfirmare velim esse; sed in eo referendo Polybium secutus sum. Duk.

Quum omnium Romanarum rerum] Vox rerum, quæ in ed. Rom. deerat, addita est ex conjectura Quæreng. *omnium rerum Romanarum* præfert ed. Paris. 1625.

CAP. XI. § 1 *Philippus, conlectis ex fuga, qui, variis, &c.*] Polyb. xvii. 29. Φίλιππος δὲ ἀναδεξάμενος ὅσους ἐδύνατο πλείστους τῶν ἐκ τῆς μάχης ἀνασωζομένων, αὐτὸς μὲν ὤρμησε διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς Μακεδονίαν· εἰς δὲ τὴν Λάρισσαν ἔτι τῇ προτεραίᾳ νυκτὶ διεπέμψατο τινὰ τῶν ὑπασπιστῶν, ἐντειλάμενος ἀφανίσαι καὶ κατακαῦσαι τὰ βασιλικά γράμματα.

In Macedoniam cessit] Ita primum inveni in ultima Gruteri ed. eamque lectionem recentiores omnes servarunt: at priores, et præsertim ed. Rom. 1616. vulgarunt *concessit*, quod revocavi. Supra iv. 61. ‘In arcem munitam natura globus armatorum concessit.’ xxii. 20. ‘Hasdrubal in Lusitaniam ac propius Oceanum concessit.’ xxviii. 8. ‘Retro in regnum concessit.’ xxxvii. 44. ‘Media ferme nocte Sardes concessit.’ xxxviii. 2. ‘In altiore deruptioreque undique tumultum concessere.’ Sallust. in Jug. c. 12. ‘In loca propinqua thesauris alius alio concessere:’ ubi vide Cortium. Justinus etiam sæpissime ita locutus est.

§ 2 *Quinctius, captivis prædaque, &c.*] Polyb. xvii. 29. Τίτος δὲ μετὰ τὴν μάχην ποιησάμενος τὴν καθήκουσαν πρόνοιαν περὶ τε τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν ἄλλων λαφύρων ἤει πρὸς Λάρισσαν.

§ 4 *Utrumque ab Romano impetratum*] Ita ad marginem ed. Rom. Quæreng. conjecit, quum in contextu ex Msto *imperatum* editum foret.

De sollemni hoc scribarum errore vide ad ix. 30. § 10.

Ætolos obfendit, timentes jam quærentesque] Placet *tumentes*, quod erat in scripto: non tamen ut id referam ad arrogantiam eorum, victoriæ gloriæ in se rapientium, sed ut significet indignantes, iratos. Sic xxxi. 8. 'Multis in Italia contactis gentibus Punici belli societate, iraque inde tumentibus.' Plautus Casina ii. 5. 17. 'Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.' Cicero Tusc. iii. 9. ex versu Homérico, 'Cor penitus turgescit tristibus iris.' Ovid. Met. ii. 508. 'Intumuit Juno.' J. F. Gronov. Illud *timentes* receptum erat ex conjectura Quæreng. quum Mstum recte exhiberet *tumentes*, quod optime Gronov. defendit, et non ad arrogantiam, sed ad indignationem et iram refert. Vide Burm. ad Ovid. Her. xvi. 134. Met. ii. 86. et quæ notavi ad Siliî ii. 626. Insuper primus Gronov. ordine verborum mutato, a. 1665. edidit *tumentes jam*, quum Romæ ex cod. datum foret *jam tumentes*; quod nulla, ut puto, de caussa mutatum restitui.

§ 7 *Donis regiis imminere credebant*] Sic ex ingenio emendavit Quæreng. quum ex unico Msto *Donis regis* editum foret. Solent passim ita errare librarii. Vide ad xxxii. 6. § 6. An tamen ita ubique, etiam sine Mstorum auctoritate, emendandum sit, admodum dubito. Vide ad xlv. 6. § 9. De ipsa hac Ætolorum suspicionem vide Polyb. in Exc. Legat. num. vi. p. 1097. et de Virtut. et Vitiis, ubi eadem repetuntur, p. 1426. Etiam Appian. in Exc. Legat. num. xxiv. Vide etiam an § præc. legendum sit, *ut, ubi dura, &c.* sensu simile quid, ut videtur, flagitante.

§ 8 *Succensebat non inmerito Ætolis, ob insatiabilem, &c.*] Plura vide apud Polyb. Exc. Legat. num. vi. p. 1096. et Plutarch. in vita Quinctii Flamin. p. 373. Ceterum *succensebat* est ex

emendatione Quæreng. quum ex Msto Romæ ederetur *succensebant*.

§ 9 *Quæ vanitate sua omnium aures obfendebat*] Lege *qua vanitate sua omnium aures offendeabant*. J. F. Gronov. Gronovii conjecturam in contextum recepit Clericus, quod tamen se nunquam facturum promisit, nisi monito semper lectore in notulis infimæ paginæ subjectis. Quum autem vulgatum aliquo modo servari possit, priorem lectionem revocare satius habui.

CAP. XII. § 1 *Induciæ quindecim dierum datæ*] Caduceator enim regius veniam mittendis legatis, quam petiit, impetrarat. Venerunt itaque tres legati a Philippo missi, Demosthenes, Cycliadas, et Limnæus; quibuscum conlocutus Quinctius, præsentibus tribunis, quindecim dierum inducias pepigit. Vide Polyb. Exc. Legat. num. vi. p. 1097.

In consilium advocavit socios. Retulit, quas leges] Videtur fuisse in cons. *advocatis sociis retulit, quas leges pacis placeret dici*. J. F. Gronov. Conjecturam Gronovii probare nequeo: non enim Quinctius in consilium *advocatis sociis retulit*, id est narravit, *quas leges pacis placeret dici*; verum de illa re ad eos retulit, id est sententiam eorum exquisivit. Polyb. loco laud. p. 1098. Ἀθροισθέντων δὲ τῶν συμμάχων, καὶ τοῦ συνεδρίου συναχθέντος ἐξ αὐτῶν τούτων, ἀναστὰς ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐκέλευε λέγειν ἕκαστον ἐφ' οἷς δεῖ ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις. Si quid igitur mutandum, legam *adv. socios, ad quos retulit*, vel *adv. socios, et ad eos retulit*, vel *cons. advocans ad socios retulit*, vel denique *in consilium advocavit, et ad socios retulit*. De locutione 'in consilium vocare' vide Gronov. ad xxiii. 32. § 3.

§ 2 *Potens tuendæ * simul pacis libertatisque esset*] Adeo suspectus hic fuit locus doctis, ut eum non uno, sed quatuor asteriscis infamem redder-

rent. Tu vero dele omnes : est enim Crotone, ut aiunt, sanior : *ita componendam pacem esse, ut Græcia etiam abs. Rom. satis potens tuendæ simul pacis lib. esset.* Non intellexerunt vim particularum; quæ eadem est ac si dictum esset ‘simul pacis, simul libertatis.’ Lib. iv. c. 40. ‘In suos quæque simul corpore atque animo vix præ gaudio compotes effusæ.’ XXI. 21. ‘Inde partiens curas simul inferendi atque arcendi belli.’ Hoc lib. c. 16. ‘Silentium mox verecundia simul pristinæ dignitatis, ac misericordia præsentis fortunæ ortum est.’ J. F. Gron. Lib. II. c. 12. ‘Simul ira infensus, periculoque contreritus.’ III. 38. ‘Dimissi circa domos adparitores simul ad pignora capienda sciscitandumque.’ IV. 32. ‘Factis simul dictisque odium explet.’ Alia plura exempla vide XXI. 16. § 2. XXII. 3. § 9. c. 58. § 3. c. 60. § 22. XXV. 3. § 16. XXVII. 5. § 1. XXVIII. 36. § 6. XXXIII. 16. § 10. XLII. 28. § 12. XLIV. 12. § 7. et alibi. Vide Cortium ad Plinii Epist. II. 17. § 5. Ceterum non ideo locus asteriscis notatus videtur, quia non intelligebatur vis particularum, verum quia in ed. Rom. ad præscriptum unici Msti procurata, visebatur eodem loco lacuna, quam hoc modo supplere conatus est, qui præfuit ed. Paris. 1625. *satis potens per se tuendæ simul pacis libertatisque.* Verum, si editioni Rom. fides habenda est, exciderat aliquid non ante, sed post vocem *tuendæ*; adeoque si voces, quæ suppleuntur, genuinæ fuerunt, legendum foret *satis potens tuendæ per se simul*, &c.

§ 3 *Pauca præfati, nec recte atque ordine imperatorem Romanum facere*] Polybius Exc. Legat. num. vi. Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς ἀναστὰς, καθότι μὲν ἤθροικε τοὺς συμμαχοὺς ἐπὶ τὸ περὶ τῶν διαλύσεων διαβούλιον, καὶ καθότι νῦν ἐκάστους ἀξιοῦ λέγειν τὸ φαινόμενον, ἐπήνεσε τὸν Τίτον. Ergo dele τὸ nec, quod et sententia refutat, et procul habet

scriptus. J. F. Gron. Illud nec perperam additum fuerat ab Grutero in ultima ed.

§ 4 *Falli autem eum tota re*] Supplendum monet Crevier. per adjece-
runt, ut suus constet sensus verbo præfati, quod præcessit. Polyb. loco laudato, Τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἀγνοεῖν ἔφη καὶ παραπίπτειν αὐτόν.

§ 5 *Ætolos aut moris Romanorum memores, aut sibi ipsis convenientem sententiam dixisse*] Legendum est memorem, aut sibi ipsos : utrumque ex more Livii. Memorem, ut referatur ad ‘sententiam.’ Lib. I. c. 28. ‘Primum ultimumque illud supplicium apud Romanos exempli parum memoris legum humanarum fuit.’ Et eodem lib. c. 32. ‘Medium erat in Anco ingenium, et Numæ et Romuli memor.’ Sic IV. 48. ‘Si temporis interdum potius, quam majestatis, memor adhibeatur oratio.’ Lib. VII. c. 31. ‘Ut preces Campanorum, responsum senatus amicitiae Samnitium memor, deditionem postremo factam, Samnitibus exponeret.’ J. F. Gron. Memorem, ut III. 36. ‘Si quis memorem libertatis vocem aut in senatu, aut in populo misisset.’ cap. 69. ‘T. Quinctium orationem memorem majestatis Patrum, concordiaeque ordinum, et temporum imprimis habuisse.’ Et ita fere ‘inmemor’ IX. 3. ‘Qua cibi, qua quietis inmemor nox traducta est.’ Quum tamen unicus codex memores servet, id etiam per ellipsin τοῦ *esse*, quæ frequentissima est, commodè servari potest. Quid autem de altera parte emendationis Gronovianæ sibi ipsos sentiam, satis intelligitur ex illis quæ notavi ad II. 19. § 5.

§ 6 *Consiliis conloquiisque de conditionibus pacis semper, ut ad*] Scribe conciliis. Deinde excidit negativa particula. Flagitat enim sensus, non ut ad internecionem bellaretur. Ideo enim disconveniebant secum, quod prius haudquaquam præ se tulerant

optare ac velle, ut cum internecone Philippi finiretur bellum; nunc id aperte censebant. *J. F. Gron.* *Conciliis* legendum esse, monuit Gronov. etiam ad XLIV. 2. § 5. Deinde *conloquiusque* debetur ingenio Quærengii, quum ex Msto Romæ ederetur *conloquius et de cond.* Sed mitius fore videtur, si, transpositis vocibus, legamus *conciliis et conloquius de conditionibus pacis.* Insuper negationem orationi addendam esse Gronovio consentio. Casus autem dari, ubi necessario particulæ negandi vel addendæ, vel demendæ sint, vidimus ad XXI. 9. § 1. Adde Muret. Var. Lect. IV. 9. Quum tamen hic in Ms. nulla lacuna adpareat, vide num præstet *ne ad interneconem.* Solent enim *ut et ne* inter se commutari a librariis. Vide Cortium ad Plinii III. 9. § 8.

§ 8 *Quia victus prælio foret*] Ita recte coniecit Quæreng. quum Roma edidissent *quia victis.*

§ 9 *Animum [maximum habere]* Sic dederunt Romæ. Sed *τὸ ἀνὶμὸν* non exstat in scripto. Itaque Horrion coniecit *mitissimum quemque maximum haberi.* Quid si retineamus omnem veterem lectionem, et explicemus ‘mitissimum quemque’ hominem ‘maximum’ animum ‘habere?’ Commode enim omissa hic ea vox ex præcedenti membro repetitur. *J. F. Gron.* Non decerno, utrum horum melius sit: sed admodum durum videtur, ex præcedente *animis* hic repetere *animum.* Qui addiderunt *animum,* eos melius trajectis verbis daturus fuisse credo, *maximum quemque mitissimum animum habere;* ut ‘mitissimus’ animus opponeretur ‘infesto,’ quemadmodum ‘victus’ hostis ‘armato.’ Ovidius Trist. III. 5. 31. ‘Quo quisque est major, magis est placabilis ira:’ et plura ibi in eandem sententiam. Huiusmodi aliquid dixisse Quintium, ex Polybii Legat. VI. satis patet, ubi hæc illius referuntur verba: *πολεμοῦντας γὰρ δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς*

ἄνδρας βαρεῖς εἶναι καὶ θυμικοὺς, ἡττωμένων δὲ γενναίους καὶ μεγαλόφρονας· νικῶντάς γε μὴν μετρίους καὶ φιλανθρώπους. Duk.

§ 10 *Thracas, Illyrios, Gallos deinde*] Videndum, ait vir doctus, sintne hi Galli gens Asiatica, cum qua negotium fuit Attalo regi, an pro Gallis restituendum Triballi, qui vicini-ores Macedonibus. Immo retineantur potius Galli, vel ob locum I. XLV. c. 30. de tertia regione Macedoniae, quam fecit Paullus; ‘incolas quoque permultos Gallos et Illyrios, impigros cultores.’ Certe hi Galli sunt Scordisci: nam qui Delphos oppugnave-
rant, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam, extorres fugerunt: inde per eadem vestigia, qua venerant, antiquam patriam repetivere. ‘Ex his manus quædam in confluente Danubii et Sabi con-sedit, Scordiscosque se adpellari voluit,’ verbis Iustini XXXI. 3. Livius Epit. lib. LXIII. ‘Livius consul adversus Scordiscos, gentem a Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit.’ Adde Polybium IV. 46. *J. F. Gron.* Gallos non mutandum, docet etiam locus Polybii, unde sua hic hausit Livius, qui exstat in Exc. Legat. num. VI. p. 1099. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς Ἕλλησι ταπεινωθῆναι μὲν ἐπὶ πολὺν συμφέρεи τὴν Μακεδόνων ἀρχήν, ἀρθῆναι γέ μὴν οὐδαμῶς· τάχα γὰρ αὐτοὺς πείραν λήψεσθαι τῆς Θρακῶν καὶ Γαλατῶν παρανομίας.

§ 13 *Non iis conditionibus inligabitur pax*] Mallem *pacis.* Lib. XXXVI. c. 11. ‘Invitum se gravioris fortunæ conditioni illigantem.’ Postea monuit me Rubenius, se quoque hic offendi, et coniecisse illi *dabitur pax.* *J. F. Gron.* Vide ad XXXV. 46. § 10. Perperam *instigabitur,* pro *inligabitur,* ed. Paris. 1625. Paulo ante *Desistite tumultuari* est ex conjectura viri docti in margine ed. Rom. quum in contextu editum foret *Desistit te tumultuari.* Etiam § præc. *testifican-*

tique, si elapsus in ejusdem ed. margine conjecit Quæreng. quum editum foret testificanti quæ si lapsus.

CAP. XIII. § 1 *Hoc dimisso concilio*] Ita Gronov. 1665. pro *consilio* edidit. Indicatur enim conventus legatorum ab diversis populis sociis; quod *concilium*, non *consilium*, vocari, docuit Gronov. ad Liv. XLIV. 2. § 5.

Is datus erat locus conloquio] Malim dictus. Ut Terentius Andr. i. l. 75. 'Hic nuptiis dictus est dies.' Eunucho III. 4. 4. 'Quo in loco dictum est, parati nihil est.' Cæsar Gall. i. 42. 'Dies colloquio dictus est ex eo die quintus.' J. F. Gronov. 'Dicere' in hac re frequens verbum est. Vide ad xxxv. 3. § 2. Hic tamen nihil mutandum esse, recte monuerunt Doujat. ad h. loc. et Dukerus ad Flori III. 3. § 14. Nepos in Pelop. c. 2. 'Domum Charonis deverterunt, a quo et tempus et dies erat datus.'

§ 3 *Sua potius voluntate omissis*] *An remissis?* IV. 43. 'Remittendo de summa quisque juris.' VI. 17. 'Remisso, id quod erepturi erant.' c. 18. 'Videant vos paratos ad vim, jus ipsi remittent.' xxxv. 45. 'Multa homines, ne bellarent, voluntate remittere, quæ vi et armis cogi non possint.' Polyb. Legat. VI. 'Ἐφη τὰ μὲν πρότερον ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα πάντα συγχωρεῖν καὶ ποιῆσειν. Duk.

Quam ut altercando extorquerentur] Voculam *ut*, quæ in omnibus prioribus edd. deerat, primus addidit Gron.

§ 4 *Imperata a Romanis*] Ita Gronovius pr. ed. nott. legendum monuit, pro *impetrata*, ut antea edebatur, adducto loco Livii ex xxxii. 35. ubi, de priore conloquio verba faciens, inquit, 'Quum tam gravia et indigna imperarentur, inopem consilii diem se consumsisse deliberando aiebat.' Eam emendationem probant verba Polyb. in Exc. Legat. num. VI. pag. 1100. a Dukero ad § præc. laudata, et quidem præsertim vox ἐπιταττόμενα.

Solitos autem fuisse librariorum verba 'imperare' et 'impetrare' commiscere, vidimus ad IX. 30. § 10. Mox senatui se permissurum edd. usque ad Gronov. qui a. 1665. pronomen se omisit, quod modo præcesserat.

§ 5 *Quamquam vel inimicissimis omnibus*] *Malo iniquissimis*. Cicero ad Quinctium III. 4. 'Ne cui iniquo relinqueremus vituperandi locum.' J. F. Gron. Infra cap. 16. 'Ultrò aliquid etiam queri, et castigare iniquitatem simul in se crudelitatemque ausi.' Passim voces 'iniquus' et 'inimicus' in Mss. commutantur. Vide ad xxviii. 29. § 8.

§ 6 *Quid nobis, inquit, Philippe, reddisne tandem Pharsalum*] Perizon. ad marginem Livii adscripsit, ita interpungendum esse: *Quid? nobis, inquit, Philippe, reddisne tandem Pharsalum?* De hoc usu pronominis *quid* in interrogationibus vide ad xxviii. 41. § 12. Et ita Crevier. jam edidit.

§ 7 *Disceptatio inter imperatorem Romanum et Ætolos orta est de Thebis: nam, eas, &c.*] *Imperatorem Romanorum* perperam ed. Paris. 1625. Ceterum omnino hic dormitavit Livius, ut vidit Jac. Perizon. Animadv. Hist. cap. 9. pag. 385. et seqq. ubi docuit, Livium in Polyb. ex quo sua desumpsit, vertendo errasse, et historici Græci sensum adsecutum non esse. Apud enim enim, ut constat ex Exc. Legat. num. VI. pagg. 1100. et 1101. Quinctius Ætolis litem non movit de Thebis Phthioticis, ut inquit Livius, (eas enim solas, tamquam bello captas, iisdem reddendas concedebat,) sed de reliquis, Pharsalo, Larissa Cremaste, et Echino, quæ voluntate desciscentes ab amicitia Philippi in ditionem Romanorum pervenerant, et ideo captæ dici non poterant, de quibus solis fœderis cum Romanis initii legibus statutum fuerat. Originem autem et causam erroris Liviani fuisse existimat, quod, quum Polyb. scripserit τῶν μὲν ἄλλων οὐκ

ἔφη δὲ οὐδεμίαν, sc. παραλαμβάνειν Θήβας δὲ μόνον τὰς Φθίας, in verbis ejus duas negationes οὐκ οὐδεμίαν, quæ apud Græcos vehementius negant, imprudenter pro affirmatione more Latinorum acceperit, et in posteriori commate ex priori intellexerit οὐ δὲ, quasi dixisset, aliarum quidem urbium nullam non recipere Ætolos oportere; Thebas autem Phthias solas non oportere. Pluribus hæc latius apud eum deducta et adstructa videri possunt.

§ 10 Quæ ferri agique possent] Ita Quæreng. scribendum conjecit, quum editum inveniret ex cod. fieri agique, sollemni librariorum errore. Vide ad v. 54. § 6. At contra 'ferre' et 'agere' sæpissime junguntur. Supra x. 34. 'Cum omnibus rebus suis, quæ ferri agique potuerunt.' xxxix. 54. 'Arma deinde sibi, et postremo omnia alia, quæ ferrent agerentve, adempta.' Ita apud Græcos ἀγειν καὶ φέρειν. Xenoph. Cyrop. iii. 76. Πάντες ὑπὴντων, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες, εἴ τι ἕκαστον ἄξιον εἶχε. Dion. Hal. v. 281. Διάθεσιν τῶν μὴ δυναμένων ἀγεσθαι τε καὶ φέρεσθαι σκηπτόμενοι. Et quidem locutio sæpissime usurpatur de direptione hostili. Liv. iii. 37. 'Hi ferre agere plebem plebisque res.' xxxviii. 15. 'Fracta pertinacia est, ut ferri agique res suas viderunt.' xl. 49. 'Quum ferret passim cuncta atque ageret.' Xenoph. Cyrop. iii. 72. Τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε. Dion. Hal. ix. 583. Τὴν Ῥωμαίων χώραν ἡγόν τε καὶ ἔφερον ἀκώλυτοι. Vide Camerarii recens. vocum Herodoti voce ἄγειν, et Erasmi Adag. tit. 'Molesti' pag. m. 1317. Et quidem horum 'agere' pertinet ad res animatas, 'ferre' ad inanimatas. Ammon. de Differ. ἄγειν καὶ φέρειν διαφέρει· ἄγεται μὲν τὰ ἐμψυχὰ, φέρεται δὲ τὰ ἄψυχα. Vide Turneb. Advers. xxvii. 32. Unde 'præ se agere et portare' vocat Livius,

quod modo 'ferre atque agere' dixerat, xxxviii. 18. 'Cum conjugibus ac liberis, quæ ferre atque agere possent, præ se agentes portantesque, Olympum montem petere.'

§ 13 Ætolis non præsentia modo gravia auditu, sed mox belli etiam caussæ] Scribe in præsentia. J. F. Gron. Locutio Livio est familiarissima. Plurima exempla vidimus ad ii. 44. § 2. et viii. 7. § 22. Alia vide xxxi. 22. § 8. xxxii. 23. § 3. xxxiii. 27. § 10. cap. 28. § 6. xxxv. 8. § 8. cap. 33. § 10. c. 44. § 4. xxxvi. 8. § 1. c. 26. § 5. xxxix. 24. § 1. xl. 5. § 6. c. 21. § 11. c. 22. § 14. xlii. 14. § 1. c. 18. § 2. c. 43. § 3. xlv. 24. § 7. Ex his patet quid censendum sit de sententia Henr. Stephani, qui in Pseudo-Cic. pag. 98. omnia loca, ubi locutio in præsentia obcurrit, de menda suspecta habet. Ex aliis optimis scriptoribus totidem proferri possent, quæ omnia a libris corrupta esse, nemo sanus dixerit. Donjatus vulgatum adversus Gronovium tnetur, et rerum præsentium statum, sive res, quæ tunc præsentibus erant, a Livio rebus postea secutis obponi putat. At non agitur de statu rerum, sed de sermone Quinctii; qui, quo tempore proferebatur, Ætolis auditu gravis fuit, postea bello originem dedit. An vero 'sermo præsens' vel 'dicta præsentia' eo sensu commode dicantur, admodum dubito. Contra 'in præsentia' et 'mox' hic obponuntur. Ceterum belli etiam caussa malebat Crevier.

§ 14 Et ducenta talenta daret] Appian. in Exc. Legat. num. xxiv. Ὅθεν ἐγὼ δοκιμάζω, &c. Φίλιππον, &c. Ῥωμαίοις ἐς τὴν τοῦ πολέμου δαπάνην ἐσυνεγκεῖν τάλαντα διακόσια. Ex Livio igitur et Appian. consentientibus emendandus est Polyb. in Exc. Legat. num. vi. p. 1101. Διὸ συνεχωρήθη τῷ βασιλεῖ, καθάπερ ἡξίου, λαβόντα τετραμήνους ἀνοχὰς, παραχρῆμα μὲν δοῦναι τῷ Τίτῳ τὰ οὐ τάλαντα et p. 1102.

τίτον, ἐὰν μὴ συντελῇται τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις, ἀποδοῦναι φιλίππῳ τὰ οὐ' τάλαντα. Et quidem illud τὰ οὐ' τάλαντα utrobique redditur *quadringenta talenta*, quæ sola ducenta fuisse Livius et Appian. testantur. Lege igitur apud Polyb. utroque loco τὰ σ' τάλαντα, id est διακόσια.

§ 15 *Reddi Philippo receptum est*] Verbum substantivum est demum vidi in ed. Gronovii 1665. omnes priores illud excludunt.

CAP. XIV. § 3 *Quod jam ante ibi fuerat*] Aut deest vox *præsidium*; aut scribendum *qui jam ante ibi fuerant*. J. F. Gronov. Aliter, ni fallor, sentiebat, quum Obs. III. 2. defendebat hæc Salust. Catil. c. 56. 'Servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copię concurrebant,' et Jugurth. cap. 95. 'Cum magno equitatu in castra venit, quod uti ex Latio et a sociis cogeret, Romæ relictus erat.' Nec multo aliter, quam hic, Liv. III. 14. 'Juniores id maxime, quod Cæsonis sodalium fuit:' et x. 38. 'Ad quadraginta millia militum, quod roboris in Sannio erat, convenerunt.' Duk. Posses etiam *quot jam ante ibi fuerant*. Solent autem librarii voces *quot* et *quod* commutare; præsertim si, qui verbis præibat, minus accurate pronunciaret. Vide ad XLIV. r. § 1.

§ 5 *Acaruanes mille, scutati omnes*] Ita recte emendat Quæreng. in margine ed. Rom. in cujus contextu edebatur et *Acaruanes* X. Passim scribæ notas numeri denarii X. et millenarii 00 confuderunt. Vide ad III. 15. § 5. IV. 32. § 8. Epit. Liv. I. v. XXIV. 40. § 8. c. 47. § 8. XXV. 13. § 4. c. 19. § 17. XXVII. 38. § 11. c. 40. § 11. c. 41. § 2. c. 43. § 11. c. 49. § 7. XXVIII. 34. § 2. c. 45. § 12. XXX. 4. § 11. c. 6. § 7. c. 18. § 14. c. 29. § 7. XXXIII. 4. § 3. c. 7. § 4. c. 15. § 16. XXXV. 37. § 7. XXXVII. 8. § 6. XLV. 43. § 5. et alibi.

Et ex ipsorum Corinthiorum juventute] Ita Gronov. edidit, quum ex

unico codice vulgaretur et ipsorum sine præpositione, quæ a vocula præcedente elisa est. Vide ad xxx. 4. § 7.

§ 6 *Niceratus prætor Achæorum*] *Nicostratum* appellandum puto, ut et posteriore loco hujus capituli in membrana scribitur, et nominatur lib. XXXII. capp. 39. et 40. J. F. Gron. Immo in posteriore loco hujus cap. ed. Rom. *Niceratus* etiam legi indicat. Contra *Nicostratus* in membrana scribitur cap. seq. § 3. at iterum *Niceratus* § 13. Insuper τὸ *prætor* est ex emendatione viri docti ad marginem ed. Rom. quum contextus ejus ex Msto præferret *P. R. Achæorum* sollemni aberratione, de qua vide ad XXXI. 10. § 4.

Cum duobus millibus peditum, centum equitibus] *Millibus* Quæreng. emendavit in margine ed. Rom. quæ in contextu habet *militibus*. De hoc errore, quem librarii in membranis antiquis sæpius commiserunt, vide ad XXIII. 41. § 10. Deinde eadem ed. Rom. *peditum et equitibus*: pro quo Paris. 1625. *peditum et equitibus aliquot*. Gronov. tandem *peditum, centum equitibus*. Si ita cod. unicum habere aliunde resciverit, lectionem illam probò: numerum enim equitum requiri, omnes sentiunt. Verum si ita ex conjectura rescripsit, malim *centum quinquaginta equitibus*. Propius enim scriptam lectionem est, si et mutemus in *cl*, quam in simplex *c*. Vide ipsum Gronov. ad XXI. 22. § 3.

§ 7 *Regiæ copię peditum equitumque vagantes*] Scriptus habuit *vagare*: quod factum erat ex 'vagæ,' non 'vagantes.' Infra c. 15. 'in vagos palantesque.' Supra c. 7. 'agmen ad incertos clamores vagum.' Sic alibi 'vagam populationem.' J. F. Gron. Vide Gronov. ad Liv. XXVII. 16. § 4. Vide etiam num possis *vagatæ*.

§ 10 *Quo die, et quot, ex quaque civitate armati ad Apelaurum*] Ita recte

Quæreng. scribendum conjecit in margine ed. Rom. quum ibi vulgaretur *quotdie et quod ex quaque*. Pro quo ed. Grnt. *ultima quotidie et quod ex quaque*: ed. Paris. 1625. *quo die et quo ex quaque*. Deinde *Apelaurum* locum fuisse haud magni nominis, ex eo adparere judicat Doujatius, quod ejus mentio apud geographos non invenitur. Memorat tamen Ἀπέαυρον eodem hoc loco prope urbem Stymphaliorum Polyb. iv. 69. τὴν ὑπερβολὴν τὴν περὶ τὸ καλούμενον Ἀπέαυρον, ἣ πρόκειται τῆς τῶν Στυμφαλίων πόλεως περὶ δέκα στάδια. Quare vel ex hoc Livii loco Polybius, vel ex Polybio Livius corrigendus est: prius tamen verisimilius est, quia ex Polybii contextu facilius A in ea voce excidere potuit ob similitudinem sequentis A, quam in Livio L addi.

§ 11 *Omnibus ad diem edictam paratis*] ‘Edicere diem’ Livio nsitata locutionem esse consentio, at tum demum locum habere posse videtur, si, vel edicto proposito, vel alia ratione, publice indictus esset. Quum autem contra hoc loco dies conveniendi occulto nuncio constitutus fuerit, una litera detrita *ad diem dictam* legendum arbitror: de qua locutione vide ad xxxv. 3. § 2. Forte olim scriptum fuerat *diēdictam*; ut prior litera τοῦ *edictam* ex ultima præced. vocis perperam repetita sit. Vide ad xxxvii. 29. § 8. Solent ceteroqui ‘dicere’ et ‘edicere dicta’ et ‘edicta’ in Mss. commutari. Vide ad ix. 14. § 2. xxix. 1. § 5. xxxv. 3. § 2. et xxxvii. 47. § 7. Mox *profectus inde extemplo* est ex conjectura Quæreng. quum vulgatum ex Msto sit *præfectus inde ex templo*.

§ 12 *Armaturæ levis et trecenti equites, cum iis copiis dimissi*] Sive *armaturæ levis* referas ad ‘pedites,’ eumque nominativum intelligas, sive ad ‘equites,’ quod sequitur, non nisi inepta evadit oratio. Præterea abundat vox *copiis*, quam omnino tollen-

dam existimo, et refingendum, *ex quibus armaturam levis et trecentos equites cum iis dimissos, qui spec., quam in partem hostes eff. sese, opperiebatur*. Milites levis armaturæ et cum illis una trecentos equites exploratum missos ait: et his ducem aliasque copias præstolatas. Tò iis ad intellectum refertur, militibus scilicet levium armorum. J. F. Gronov. Excidisse hic numerum levis armaturæ militum reor. Cætera, quam mitissime potest, dempta una, unaque addita litera, hoc modo restituo: *Erant autem cum eo quinque millia peditum, (ex quibus . . . armaturæ levis,) et trecenti equites. Cum iis copiis, dimissis qui spec., quam in partem hostes eff. sese, opperiebatur*. Nempe expectabat cum copiis suis, quam in partem hostes sese effunderent, dimissis, qui id specularentur: quamvis etiam simpliciter ac absolute positum intelligi possit τὸ *opperiebatur*. Ut apud Corn. Nepotem in Eumene cap. 9. ‘Ibique diem unum opperitur, ad lassitudinem sedandam militum.’ Cicero Fam. vi. 20. ‘Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, &c. Cum iis copiis,’ ut xxxi. 10. ‘Cætero exercitu dimisso, præter quinque millia socium ac Latini nominis. Cum iis copiis Ariminum substiterat.’ Jac. Perizon. Gronovii conjectura Doujatio duplici nomine displicuit; partim quia non levis est textus mutatio; quam Gron. inducere conatur; partim quia verisimile non putat, ex tam exiguis copiis totam levem armaturam cum trecentis equitibus ad specularandum missam esse. Fatetur tamen, emendatione aliqua opus esse, ut idoneus eruatur sensus. Non incommode autem legi posse existimat, *Erant autem cum eo quinque millia peditum, ex quibus armaturæ levis, et trecenti equites. Ex iis copiis, dimissis qui spec., quam in partem hostes eff. sese, opperiebatur*. Per voces, *ex quibus armaturæ*

levis, indicari monet, leviter armatos sub numero illo quinque millium comprehendendi. Verum tam scabre Livius numquam locutus est; neque intelligo, cur *Ex iis copiis*, pro *Cum iis*, dederit. Clericus interpretando vulgatum juvare conatur, et omnia plana esse existimat, si ad voces *ex quibus armaturæ levis* suppleamus *qui erant*, hoc modo: Ex Achæorum peditibus, qui erant armaturæ levis, una cum trecentis equitibus secum dimissis, opperiebantur, speculantes, quam in partem hostes effunderent se, ut Nicostratum monerent. Sed longe præferendam esse puto Perizonii conjecturam, quam etiam Crevier. amplexus est, et felicissimam vocavit. Addam tantum locum simillimum Sallust. in Jug. cap. 91. 'Pervenit in locum tumultuosum, ab Capsa non amplius duum millium intervallo: ibique, quam occultissime potest, cum omnibus copiis opperitur:' ubi vide Cortium.

CAP. XV. § 1 *Nemeam (amnis est Corinthium)* Strabo VIII. 382. 'Οπίξει πρὴν Σικωνίαν καὶ τὴν Κορινθίαν ποταμὸς Νεμέα. J. F. Gron.

§ 2 *Ibi parte dimidia exercitus dimissa, dimidiam trifariam divisit* Crevierius suspicatur excidisse hic unam aut alteram vocem, cujus loco sciolus aliquis intruserit τὸ *dimissa*; sensum autem manifeste flagitare judicat *secum retenta*, vel quid simile. Si enim Androsthenes partem exercitus dimidiam dimisisset, dimidiam trifariam divisam agros hostium populari jussisset, nullum castris præsidium relictum fuisset; quum tamen ex sequentibus pateat, partem aliquam in castris remansisse, an pro *dimissa* legendum *considerare jussa*? Deinde *trifariam divisit* est ex conjectura Quæreng. quum perperam ederetur *trifariam dimisit*. De eo errore vide ad XXXVII. 45. § 19.

Pellenensium Sicyoniumque agros] An non scripsit Livius *Pellenensem*? Jac. Gron. Ita cap. præc. 'Pellenensem

et Phliasium et Cleonæum agrum depopulabantur.' Hanc conjecturam Clericus in contextum recepit, nihil monito lectore. Se etiam, pro *Pellenensium*, quod recentiores vitiose editi præferunt, et Jac. Gronovio (non J. F. Gronovio, ut Hearnins existimabat) displicuit, *Pellenensem* ex vetustioribus correxisse, Crevier. monuit. *Pellenensem* tamen, si Clericum excipias, in nulla vidi ed. nisi in Paris. 1625. erroribus admodum infami: priores et posteriores membranarum lectionem *Pellenensium* servarunt, quod iis invitis in contextu non mutandum existimo. Vel enim *Sicyonium*, aut *Sicyoniūm*, accipiendum est, pro *Sicyoniorum*; vel, ne elegantias suas Livio eripiamus, de industria *Pellenensium et Sicyonium agri* dixit variandæ orationis causa. Ita XXXVI. 29. 'Inter Macedonum Romanaque castra, &c. in stationem incidit Macedonum:' ubi quædam vide. Et ita locum accipiendum esse, existimavit J. F. Gronov. ut constat ex illis quæ notavit ad III. 17. § 12.

§ 5 *Altera clipeati, dein aliarum gentium exercitus robur erat*] Ita Quæreng. ex conjectura rescripsit, quum ex unico cod. ederetur *dein aliarum gentium exercitibus robur erat*. Nondum tamen vel sic locus est persanatus. Moratur enim mentio *aliarum gentium*, quum nulla adhuc gens memorata sit. Advertit ea res Crevier. qui fortasse excidisse *Achæorum* nomen; ac Livium dedisse suspicatus est, *altera clipeati Achæorum, dein aliarum gentium, exercitus robur erat*: ita ut ad *aliarum gentium* subintelligat 'clipeati,' et *exercitus robur* accipiat de clipeatis tum Achæorum, tum aliarum gentium. Quid? si, revocata veteris Msti lectione, reponamus? *altera clipeati, quod in illarum gentium exercitibus robur erat*. Ex *dein* feci *quæ in*, sive quod *in*; ex *aliarum* autem *illarum*. Solent autem voces *alia* et *illa* sæpe commutari. Vide ad XXIII. 7.

§ 3. *Illarum gentium nempe 'Græcorum,' et finitimarum civitatum; ad quas occultum nuncium de mittendis armatis Nicostratum misisse, Livius cap. præc. retulit. Jam autem illarum gentium robur erant clipeati, præter quos in eorum exercitu modo memorati sunt mercenarii cum levi armatura, et postea hoc cap. cætrati.*

§ 6 *In vagos, &c. hostes inpetum fecerunt*] Legendum forte *inpetum fecerant*. Præcessit enim 'aberant.' Eadem conjectura etiam Crevierio in mentem venit. Mox recte Gronovii edd. easque secutæ recentiores *dimittere, pro dimittere*. Vide ad xxxiv. 50. § 2.

§ 7 *Ut qui hostes nusquam, nisi raro in collibus, &c. vidisset*] Fortassis raros, et ob id non audentes descendere in campos. Cap. 1. 'Rara arma, paucique milites circa eos apparebant.' Qui raro hostes viderant, eos non viderant *nusquam*. Nec tamen plane damno raro: nam et ita accipi potest, nusquam, nisi in collibus ante Sicyonem, idque raro, viderant hostes. Duk.

§ 8 *Vagos a castris dilapsos*] Ed. Rom. ex cod. Bamb. *vagos a castris dilapsus*, ad cuius marginem *dilapsosque* legendum monuit Quæreng. Id autem Paris. 1625. recepit. Quum vero deinceps ultima Gruteri perperam adfirmasset, Quæreng. *vagos a castris dilapsos* coniecisse, mox Heinsii Elzevir. ita etiam vulgavit, quod ex eo tempore recentiores omnes servarunt. Paulo post etiam *infrequenti agmine porta egressus* reponendum vidit idem Quæreng. pro quo ex Msto edebatur *in frequenti agmine portæ gressus*, siue ullo sensu.

Porta egressus per flumen instruit aciem] Scribe *egressus super flumen*. Ut xxxviii. 13. 'Ipse, nihil via digressus, ad Antiochiam super Mæandrum amnem posuit castra.' xlii. 55. 'Inde quum tria millia ferme abesset a Tripoli (Scæam vocant) super Penæum amnem posuit castra.' J. F.

Gronov. Supra i. 2. 'Situs est super Numicium flumen.' xxxiii. 6. 'Philippus super amnem Onchestum posuit castra.' c. 18. 'Eo die steterunt tantum acies utræque super ripam, qui tenui aqua interfluebat, torrentis.' xxxiv. 28. 'Die altero ad Sellasiam super Cœnunta fluvium pervenit.' l. xxxv. c. 28. 'Super torrentem prælium commiserunt.' c. 33. 'Decretum responsumque brevi in Italia, castris super ripam Tiberis positis, daturum.' xxxvii. 45. 'Magnesia, quæ super Mæandrum est.' Auctor Epit. Liv. l. xxvi. 'Hannibal ad tertium ab urbe Roma lapidem super Anienem castra posuit.' Frontin. Strateg. i. 10. § 3. 'Quum adversus Thebanos castra super ripam posuisset.' Prima syllaba *τοῦ* super intercudit, ob similitudinem ultimæ in voce præcedenti *egressus*.

§ 11 *Levis armatura ab latere, clipeati*] Lectio hæc ex Quæreng. conjectura nata est. Antea ex Msto edebatur *levis armaturæ ab latere*.

§ 12 *Nulla spe castrorum tuendorum relicta*] Ita primum Gruterum edidisse vidi in postrema ed. quem Heinsii Elzevir. et recentiores omnes secutæ sunt. Olim ex Msto unico edebatur *castrorum tenendorum*. Solent quidem confundi 'tenere' et 'tueri.' Præter illa quæ notavi ad x. 3. § 2. vide etiam ad xxii. 45. § 8. xxiii. 17. § 12. c. 38. § 9. l. xxvi. c. 49. § 9. et xxxvii. 35. § 6. Hic tamen Mss. lectio inmerito repudiata est. Ita enim 'tenere' v. 51. 'Quum victoribus Gallis, capta tota urbe, Capitolium tamen atque arcem Diique et homines Romani tenuerint:' ubi alia vide. xxxvii. 35. 'Parari singula adquirendo facilius potuisse, quam universa teneri posse.'

§ 13 *Magnum ubique cædem edidit*] Lege *utrobique*. Duo enim genera significat, in quibus sit cædes facta; alterum eorum est, qui in prælio fugerant, alterum populatorum agri Sicyonii. Lib. xxxvi. c. 16. 'Depo-

pulatus Hypatensem primo, dein Heracleensem agrum, inutuli utrobique Ætolorum auxilio.' J. F. Gron. Lib. vi. c. 30. 'Ibi dum iniquo loco cæduntur cæduntque, ad castra interim Romana ab altera parte hostes invasere. Ab ducibus utrobique proditæ temeritate et inscitia res.' xxvii. 40. 'Profecti ab urbe velut in duo pariter bella distenderant curas hominum simul, &c. simul quum illa angeret cura, quos tam propitios urbi atque imperio fore Deos, ut eodem tempore utrobique respublica prospere gereretur.' xxxvi. 39. 'Aut pacem aut bellum utrobique habenda.' *Ubi-que* est ex emendatione Quæreng. quum editum foret *ibique*.

§ 14 *Qui Pellenen Phliuntaque depulati erant, incompressi partim omniumque ignari*] Pellenen primus emendavit Jac. Gronov. perperam autem priores Pellenem. Deinde *incompressi partim omniumque ignari* recte Quæreng. conjecit, quum ex Msto ederetur *compressi partim omnium signari*. Pessime Paris. 1625. præfert (*ut compressi partim omnium signati*) sine sensu.

Inlati sunt: partim, ex discursu] Olim edebatur ex Msto *inlati: sed partim: pro quo Quæreng. conjecit inlati: et partim*. Heinsii Elzevir. deinde dedit *inlati, partim ex discursu*. Gronov. tandem 1665. id admisit, quod nunc vulgo obtinet.

§ 15 *Id, quod erat, suspicati, ita se in fugam passim sparserant*] Hæc quoque lectio ingenio Quæreng. debetur, quum corrupte cod. unicus legeret *id quod erat supplicavit a se in fugam*. Præterea sparserunt convenientius videtur Crevierio. Idem Quærengius mox *circumvenirentur* substituit, pro *circumvenirent*, ut editur ex Msto.

§ 16 *Ceciderunt eo die mille et quingenti*] Et hoc Quæreng. acceptum referendum. Mstum enim legebat X. et d. Vide ad cap. præc. § 5.

CAP. XVI. § 1 *Quæ sola Græciæ gen-*

tium in societate Macedonum manserat] In Msto unico erat *quæ sola Græciæ gentium manserat*. Aliquid autem desse suspicatus Quæreng. id ita supplevit in margine ed. Rom. *quæ sola Græciæ gentium in partibus Philippi manserat*: quod recepit Paris. ed. a. 1625. ita tamen, ut *regis pro Philippi* substituerit. Quum autem postea supplementum Quæreng. in edd. Heinsii Elzevir. et Gronovii prima omisum esset, in illa deinde, quæ 1665. excusa est, id adparuit, quod nunc vulgo exstat. Eadem autem Gronov. ed. mox § seq. *Dux autem maxime caussæ* dedit, pro *maximæ*, ut habent priores. Vide Dukerum ad xxi. 33. § 7. et quæ dixi ad vi. 36. § 2. Præterea *Leucaden* edd. priores, pro quo recte Gronov. *Leucadem*.

§ 3 *Sed et principes et magistratus pervicerunt, ut privatum decretum*] Suspecta mihi *et Sed et*: videturque sub iis latere *Duo principes et magistratus*. Hoc est, Archelaus et Bianor cum Zeuxida prætor. J. F. Gron. *Privatum decretum* interpretatur Crevierius, non totius Acarnanum gentis nomine latum, sed quorundam tantum populorum. Paullo ante ed. Rom. ex Msto *nec in iis qui*. Paris. a. 1625. *nec iis qui*. Quæreng. conjecit, ut nunc editur, *nec ipsis qui*: quod Gronovio ad v. 42. § 4. ipse pro *is ipse* minus probanti, corruptum videbatur. Quamvis autem id ibi vindicare conatus sim, vide tamen an hoc loco ex *nec in* faciendum sit *neque*, ac legendum *neque iis, qui convenerant*.

§ 4 *Androcles et Echedemus*] Ita Gronov. 1665. edidit. *Erhidemus* ex Msto habet ed. Rom. *Echidemus* conjecit Quæreng. *Echidemus* vulgavit Elzevir. Heinsii. 'Echedemus princeps legationis Atheniensium' memoratur xxxvii. 7. Paullo ante etiam Gronovius eodem tempore dedit *qui abfuerant*, pro *adfuerant*, quod perperam erat in antiquioribus excusis. Vide ad xxiii. 8. § 11.

§ 5 *Archelaus et Bianor*] Ita vir doctus in margine ed. Rom. coniecit. In Msto erat *Bianos*. Mox *Zeuxidæ* primum inveni in Gronov. ed. 1665. priores omnes *Leuxidæ*.

§ 6 *Suadentibus namque amicis, cederent tempori*] Hæc lectio ex conjectura Quæreng. recepta est, quum antea ex Msto ederetur male *Suadentibus nam amicis, cederetur tempori*. Sed *nam* et *namque* sæpe commutantur in codd. scriptis. Vide ad VII. 28. § 7. Deinde *cederēt*, id est *cederent*, perperam mutarunt in *cederet*, sive *cederetur*, de quo errore vide ad XXXVIII. 40. § 1. Ed. Paris. 1625. exhibet ut *cederent tempori*. Sed ita propius ad vestigia cod. unici dari posset *cederent ut tempori*. Verum emendationi potius Quæreng. subscribo. Particula enim ut post τὸ *suadere* sæpius omitti solet. Supra XXIV. 8. 'Ego magnopere suadeo, eodem animo consules creetis.' Mox § seq. idem Quæreng. legendum monuit *statuerunt*; quum antea, præeunte Msto, editum fuisset *statuerant*.

§ 10 *Quæ in eos decreta erant, frequentes tollerent*] *Frequentes colerent* præfert cod. unicus, pro quo vir doctus in margine ed. Rom. recte coniecit *tollerent*. Paullo ante hoc cap. 'Non ad tollendum modo decretum Romanæ societatis valuerunt.' Solent autem etiam alibi 'tollere' et 'colere' in membranarum permutari. Vide Burm. ad Suet. Tiber. c. 65. *frequentes recolerent* præfert ed. Paris. anni 1625.

CAP. XVII. § 2 *Itaque, quum hæc repentina mutatio*] Emendavit hoc modo Quæreng. ad marginem ed. Rom. in cuius contextu ex Msto edebatur *Namque quum hæc*. Idem etiam recte vidit § præc. legendum *id caput Acarnaniæ*, quum ex Msto in editione Rom. vulgaretur *id capitū*.

Cum classe profectus Leucadem, ad Heræum, quod vocant, naves adplicuit] Edebatur Romæ *Leucade*. Id Quæ-

rengio displicuit; qui, conjungens forte *profectus Leucade*, et reputans, Quinctium non Leucade, sed in insula Coreyra conscendisse, legendum putavit *Leucadi*, vel *Leucadem*; quorum posterius deinde in Gronovianis aliisque recentioribus edd. receptum est. Ipse tamen Gronovius in prima notarum ed. coniecit *cum classe profectus inde ad Heræum*, quod curis posterioribus tacitus omittendo damnavit. Et sane locus, recepta distinctione, quæ in ed. Rom. aliisque antiquioribus reperitur, sanus videtur. Est autem hæc: *cum classe profectus, Leucade ad Heræum*. Per 'Heræum' autem intelligo templum Junonis non longe ab urbe remotum. Ita templum Apollinis Leucadii, ac Veneris Æneadis extra ipsam urbem Leucadem fuisse creduntur. Vide Palmer. Græc. Antiq. III. 10. p. 412. Naves itaque adplicuit Leucade ad Heræum: quare priscam lectionem revocavi.

§ 6 *Leucadia nunc insula est, &c.*] Scribe, *Leucad. nunc ins., et radoso freto, quod perf. manu est, ab Ac. divisa*; tum pen. erat, occ. regione artis faucibus cohærens Ac. Aliter alii. J. F. Gron. Locus ita Romæ ex Msto edebatur *Leucadia non ins. est radoso freto, quod perf. manu, et ab Ac. divisa tumpæn insula erat occ. regio ne? ratis faucibus coherens, Ac.* Ea verba Quæreng. sic ex ingenio emendavit: *Leuc. nunc ins. est radoso freto, quod perf. manu, et ab Ac. divisa. Tum peninsula erat, occ. regione artis faucibus cohærens Ac.* Vossius vero ad Scylac. Peripl. p. 30. ed. Gron. hoc modo: *Leuc. nunc ins. est, radoso freto, quod perf. manu, ab Ac. divisa. Tum peninsula, et ab occidente regioni artis faucibus cohærens*. Sed Gronovio adsentior, cujus lectio minus a Msto recedit. In principio tamen periodi malim *Leuc. nunc ins. est, radoso freto, quod perf. manu est, ab Acarn. divisa. Tum peninsula erat*: duabus periodis,

quas in unam contrahebat Gronovius, servatis. *Regione occidentis* est parte occidentali, ea parte, quæ occidentem spectat. Vide ad III. 64. § 5. versus occidentem. Vide Gronov. ad xxv. 25. § 8.

Iis partibus cohærens Acarnaniæ] Quid illud *cohærens* referat, sciri non potest, nisi ex prioribus, quæ desunt. Conjectura autem omnibus est libera. *Glar.* Ab his verbis inceptit fragmentum hujus libri, quod Moguntini primi 1518. publicarunt. Priori autem hujus libri parte postea in lucem protracta jam recte patet, quid illud *cohærens* referat: ex eodem fragmento etiam recte *artis faucibus*, pro *iis partibus*, receptum est. Moguntinus autem et Bambergensis codd. in servanda voce *Acarnaniæ*, quam Voss. expungebat, conspirantes ejus conjecturæ illam Gronovii præferendam esse docent.

§ 8 *Ima urbis plana sunt, jacentia ad mare*] An melius *patentia ad mare*? id est, quæ porrigitur planicies usque ad mare. *J. F. Gronov.* Infra XLIII. 18. 'Solum infestum esse Macedoniæ latus, quod ab Illyrico pateret, cernens.' Vide ad xxv. 23. § 11. Solent autem 'patere' et 'jacere' in Mss. commutari. Vide N. Heins. ad Nason. Met. II. 179. et Fast. IV. 478. Cur tamen vulgatum hic mutandum sit, non video. Vel enim 'jacentia' respectu reliquæ partis colli adplicatæ. 'Jacere' autem usurpatur de locis humilioribus. Supra I. V. c. 48. 'Loco jacente inter tumulos castra habentes.' IX. 2. 'Saltus duo alti, angusti, silvosique sunt, montibus circa perpetuis inter se juncti. Jacet inter eos, &c. campus.' c. 37. 'Sub Ciminii montis radicibus jacens ora.' Ovid. Fast. II. 392. 'Quaque jacent valles, maxime circe, tuæ.' Justin. XXII. 5. 'Non in montibus positæ sint, sed in planis campis jaceant.' Vide quæ notavi ad Silii XII. 132. Vel etiam 'jacentia ad mare' est

simpliciter ad mare sita, posita. Infra VI. 30. 'Castra interim Romana jacentia in campo invasere.' XXII. 3. 'Etrusci campi, qui Fæsulas inter Arretinumque jacent.' Flor. III. 5. 'Ponticæ gentes ad septentrionem in mare sinistrum jacent.' Virgilius Æn. III. 692. 'Sicanio prætenta sinu jacet insula contra Plemmyrium undosum.' ubi Servius: 'Jacet sita est: ut 'Medio jacet insula ponto.' Vide Passer. ad Prop. p. 194. et Vorst. de Latinit. Falso Susp. c. 13. Ceterum Moguntini et quidam alii ediderunt *injacentia*; et mox *inexpugnabilis*; pro quo Froben. 1531. *jacentia* et *expugnabilis* substituit.

§ 9 *Aut ariete decussi*] Dixi ad XXXII. 17. *Duk.*

§ 11 *Leucade habitantes, ab arce milites acceperunt*] Forte *Leucade hab. in arce, milites acc.* vel *Leucade hab., in arcem milites acc.*

§ 14 *Dediderunt se victori*] Ita primum vidi in ultima Gruteri; quod recentiores omnes servarunt, quum antea et Moguntinæ et alibi semper editum fuisset *dediderunt sese*; quod revocavi.

§ 15 *Quod ad Cynos Cephalas pugnatum erat*] Scotusa urbs est Thessaliæ Pelasgicæ, ut ait Strabo lib. VII. ad finem p. 339. Ad eam locus est quidam, quem Κυνὸς κεφαλὰς, id est *Canis capita*, vocant, ubi Romani ac Ætoli, duce T. Quintio, ingenti prælio Philippum Demetrii filium et Macedoniæ regem vicere, ut ait idem Strabo lib. IX. ad finem p. 441. Hæc pro locorum notitia indicare visum est nobis operæ precium. *Glar.*

Omnes populi Acarnaniæ in ditionem legati venerunt] Omnino in ditionem legendum judicat Crevier. Has voces sæpe commutari, vidimus ad XXVI. 21. § 17. Quo minus tamen ejus conjecturam probare possim, obstat vox *legati*; per quam intelligitur L. Quinctius Flaminius, T. Quinctii frater, cui classis cura, ma-

sitimæque oræ imperium mandatum ab senatu erat anno præcedenti, ut Livius testatur xxxii. 16. et qui hoc iterum anno præesse classi jussus erat, teste Livio ibid. c. 28. Eum 'legatum Flaminium' vocavit hoc cap. Locutio autem 'venire in ditionem alicujus' notat se submittere alicujus imperio. Jam vero populi, a ducibus Romanorum subacti, non se submittebant imperio illorum ducum, sed populi Romani. At 'venire in deditionem' est sese dedere. Populi autem devicti dedebant se ducibus Romanis, ut essent sub imperio populi Romani. Eo sensu 'se in deditionem consulis permittere' Livius dixit viii. 20. Ubi perperam Gronovium in ditionem, sine causa Donjatium consuli emendandum censuisse docui.

CAP. XVIII. § 1 *Ad vindicandam a Philippo continentem regionem*] *Continents* puto. Tota Asia est regio continens: eam autem non vindicare volebant Rhodii, sed Peræam, partem illius continentis. Livius l. xxxii. c. 33. 'Rhodii Peræam (regio est continentis adversus insulam, vestustæ eorum ditionis) repetebant.' *Duk.*

§ 2 *Cum octingentis Achæis peditibus, mille et nongentis fere armatis*] Numquid ergo 'pedites' illi non 'armati?' Scribe *nongentis levi armatu*. Ut hoc libro c. 3. 'Haud dispari armatu.' Vel si mavis *leviter armatis*. Infra hoc cap. 'equites levisque armaturæ quod erat.' *J. F. Gron.* 'Armatis' puto posse accipi pro militibus, ut sæpe; vel pro iis qui justis armis instructi erant: nam auxiliares plerumque dispari armatu erant. 'Fere' solet apponi numeris, nec maxima causa est, cur suspectum esse debeat. *Duker.* Gronovio respondet Crevierus, Achæis peditibus, qui erant unius gentis, obponi armatos, ex vario nationum et auxiliorum genere conlectos. Difficul-

tati tamen non satisfacit. Similiter enim quæri potest, cur ex vario genere auxiliorum conlecti, qui obponuntur Achæis, qui erant unius generis, dicuntur 'armati?' num quid ergo Achæi non erant 'armati?' Nec mihi tamen Gronovii conjecturæ probantur. Infra enim hoc cap. Rhodios tria millia peditum in aciem eduxisse Livius testatur, ex quibus mille et nongentos leviter armatos fuisse vix verisimile videtur. Doujatius, Gronovii vestigiis insistens, et forte etiam adrepta occasione ex loco Livii a Gronovio laudati, legendum conjicit *mille et nongentis dispari armatu*.

§ 3 *Galli, et Nisuetæ, et Pisuetæ, et Tamiani, et Arei, ex Africa*] Galatas intelligit, opinor, quorum populos (credo) aut eorum vicinos vocat Nisuetas, Pisuetas, Tamianosque, sicut et Laodiceni erant. Areorum in Arabia meminit Plinius vi. 28. ad finem: quamquam longinqua ea militia videtur. Vide etiam num *Tamiani* legendum. 'Tanium' enim Trocmorum oppidum in Galatia ponit Ptolemæus v. 4. de quibus copiosius xxxviii. 15. *Glar.* Scribendum *et Pisuetæ, et Nisuetæ*. Nam Pisuetæ non erant ex Africa. Stephanus: Πισύη, πόλις Καρίας λέγεται καὶ Πισύη· τὸ ἐθνικὸν ὁμοίως Πισυήτης. At de Nisua Ptolemæus iv. 3. ordine, Καρχηδὼν μέγα ἔστυ. Κατάδα ποταμοῦ ἐκβολαί· Μαζοῦλα· Καρίς· Νίσουα· Κλυπέα. *J. F. Gron.* Fundamentum, quo Gronovius transpositis vocibus *et Pisuetæ, et Nisuetæ* legendum censet, illud est; quod Nisuetas, Tamianos, et Areos omnes ex Africa fuisse putet: in quo ipsi consentit Crevier. Contra vero Donjatius voces *ex Africa* eo animo a præcedentibus interpunctione distinguit, ut Livius innuat, præter Gallos, Nisuetas, Pisuetas, Tamianos, et Areos, inter auxilia Rhodiorum fuisse etiam milites ex Africa, nempe ex Africa pro-

prie dicta. Verum secundum Gronovium Nisuetæ etiam ex Africa proprie dicta fuerunt: et præterea, si ea Livii mens fuisset, quemadmodum modo dixit et *Nisuetæ*, et *Pisuetæ*, et *Tamiani*, et *Arei*, ita etiam nunc dixisset, et ex Africa. Quamvis autem incertum sit quinam per Tamianos et Areos intelligantur, non tamen cum eodem Doujatio indicari puto Arios, regni Persici populos, quia nimio terrarum spatio a Rhodiis remoti sunt, quam ut inter auxilia eorum militasse existimari possint. Ceterum particulam et ante vocem *Tamiani*, quam primus Sigonius, et post eum recentiores omnes omiserunt, jubentibus antiquioribus edd. revocavi. Ex edd. Glareano posterioribus quædam conjecturam ejus *Taniani* receperunt; quædam ex utraque lectione juncta dederunt *Tamiani*.

§ 4 *Cum his copiis Pausistratus tendebat in Stratonicensi agro*] Præclaram hujus loci restitutionem debeamus eruditioni et virtuti Freinshemii nostri. Verbum *tendebat* est nihili, cæterum occultat nomen castelli, quod Rhodii duce Pausistrato ceperunt. Stephanus Τένδηβα, πόλις Καρίας. Ita ergo repone: *Cum his copiis Paus. Tendeba in Strat. agro, locum peropp.*, ignaris regiis, qui tenuerant, occupavit. Et deinde, *Din. regius præf., rec. cast. caussa, primo castra ad ipsa Tendeba movit.* Sed quid est, ignaris regiis, qui tenuerant? An credibile est, nullum in eo castello tam opportuno præsidium fuisse? et quæ de caussa deseruerunt, quod occupatum ab hostibus recipere sunt aggressi? Nec habeo quod supponam, nisi forte nimis audacter, ignaris regiis, qui *Stratoniceæ* erant. Felicius forte Rubenius qui *Theræ* erant. *Thera* enim urbs Perææ regionis, Rhodo insulæ opposita, apud Ptolemæum v. 2. et Stephanum, *J. F. Gron.* Locus, ubi Freinsh. bis *Tendeba* Livio

restituendum docuit, exstat in Indicis Curtiani principio. Cujus ἐδοτοχία¹ laudavit etiam Gronov. Epistola ad Salinas. quam edidit Burm. Syllog. Epist. tom. II. p. 604.

§ 5 *In tempore et ad ipsum*] *Ad id ipsum lege. Gelen.* Vide tamen ad v. 43. § 4. XXI. 55. § 11. et XXVI. 40. § 8.

§ 7 *Omnibusque ex præsidiis, quæ multifariam disjecta erant, devocatis*] *Cogitabam evocatis* ex Lucano I. 394. 'sparsas per Gallica rura cohortes Evocat.' Sed nihil tentandum credo, qui paullo post dicit 'contracta ex castellorum præsidiis,' et castella fere sunt in locis editoribus. IV. 39. 'Ab tumulo suos devocat, et in castra Romana penetrat.' *Duker.* Pariter etiam locutus est Livius VI. 20. 'Jovem Deosque alios devocasse ad auxilium fortunarum suarum.' Plura de hoc verbo vide apud eruditos commentatores ad Phædri I. 20. 2. Deinde *quæ multifaria disjecta erant* ed. Mogunt. et proximæ, pro quo Froben. 1531. dedit *multifariam*; quæ voce sæpius usus est Livius. Supra III. 5. 'Superante multitudine hostes carpere multifariam vires Romanas.' XXXVII. 5. 'Multifariam scalis adpositis, urbem eo die defenderunt.' XLIV. 41. 'Interrupta multifariam acie obviam ire cogeantur.' Idem vocabulum restitui XXI. 8. 'Oppidani, &c. multifariam distineri cepti sunt:' ubi antea edebatur *multimoda arte*.

Alabanda, ubi hostes erant, ducere] *Alabandam* Mogunt. et proximi: pro quo recte Froben. 1535. *Alabanda*: Livius enim numero plurali etiam nomen hujus urbis effert, XXXVIII. 13. 'Quo legati ab Alabandis venerunt.'

§ 9 *Lavo Acrianos locat*] Qui sint 'Aciani' illi, haud usquam legi, quod sciam. 'Acia' quidem oppidum est sinus Laconici; sed haud scio, quam hic quadret. Alii *Agrianos* legunt. *Glar.* *Agrianas* legendum e Stephano (voce Ἀγρίαι²) qui, quum multis modis

hanc vocem editam doceat, *Agrianos* tamen nunquam, *Agrianas* certe dictos affirmat. Fædius apud Cicero-
nem in *Pisonem* c. 37. *Aggrinarum et Dolopum* legitur, pro *Agrianum*. Si-
gon. 'Agrianes' memorantur xxviii. 5. ubi vide Sigonium : etiam xlii. 51. et xlii. 11. Mox pessime *mares* Mo-
gunt. et proximi ediderunt. Recte Froben. 1531. in *Cares* mutavit.

§ 10 *Cretensium auxiliares Thracum-
que Rhodia cohors*] *Rhodia cohors* ha-
buere conjungendum : et Thraces Cre-
tensesque a dextro cornu Rhodiorum
contra Acrianos, qui in sinistro hos-
tium erant cornu. Achæi a sinistro
Rhodiorum cornu contra Macedonas :
quod propter sequentia annotandum
duximus, ubi dicitur Achæos 'contra
Acrianos' ivisse superato torrente.
Legendum enim puto *contra Macedo-
nas* : quia statim post ait de Achæis,
'numero acie mille, et ipsi quadrin-
gentos loco expulere : ' ubi rursus
quingentos legendum arbitror ex su-
perioribus. Glar. Glareanus notat
conjungendum, *Rhodia cohors et Cre-
tensium auxiliares Thracumque habuere*,
qui steterint adversus Agrianas. De
Cretensibus utcumque fero : etsi su-
perius eos in Philippi sociis invenio.
Sed Thraces unde Rhodiis ? Dein quo-
modo 'Rhodia cohors' pro exercitu ?
Magnum hic mendum latere suspicor,
quod haud scio an de conjectura pos-
sit sanari. Tentare licet, *equites cor-
nibus circumdat, Cret. aux. Thracum-
que. Rhodia cohors sin. cornu, dextro
merc. milites, lectam ped. manum, ha-
buere*. Mercenarios intelligo Achæ-
os, ut et Glareanus. Nam in lævo
Macedonum erant Agrianes, quos
Achæi pepulere. Ergo hi in dextro
Rhodiorum. J. F. Gron. Locus cor-
ruptissimus, in quo tamen aliquantulum
nos juvat antiquissima hujus li-
bri ed. quæ est Moguntina, exhibens
circumdaret. Unde manifesto apparet
legendum esse *circumdat, et Cretensi-
um auxiliares Thracumque*, ut recte

vir summus hæc superioribus esse
conjungenda vidit. Cætera sic dedit
Livius : *Rhodii Achæos dextro cornu,
sinistro mercenarios milites, &c.* Rhodios
dicit, quia illorum res agebatur,
eorumque auspiciis et ductu, licet
paucissimi forsitan ejus civitatis fue-
rint milites. Sic paulo post, 'Rhodii,
quantum diei superfuisset, secuti.' Achæos
dextrum tenuisse cornu ex se-
quentibus constat, neque minore ne-
gotio, quam nunc a me factum, in il-
lud restitui posse puto. Jac. Perizon.
Palmaria est Perizonii conjectura,
quam Crevier. etiam probavit, et Cle-
ricus in contextum recepit ; quem
lubens secutus sum. Dicendum ta-
men, male Gronovium mirari, unde
Thraces militassent in castris Rhodi-
orum. Nam apud Achæos Philippi
hostes stipendia fecerunt c. 15. a qui-
bus Rhodii accipere potuissent. Non
ergo ex hoc inprimis capite vulgatum
falsi argui debet.

§ 14 *Sed animis quoque paribus, et
æqua spe pugnauerunt*] Etsi in præce-
dentibus suppleri potest *pari*, et ab-
lativus sequens *æqua spe* videtur tueri
paribus, tamen suspicor eam corrup-
tendæ vocis præcedentis causam fu-
isse, et Livium scripsisse *sed animis
quoque pares*. Duk. *Pugnauerunt* apud
primum invenio Curionem. Priores
habent *pugnarunt* ; quod revocavi.

§ 15 *In Agrianas inpetum fecere*] Glareanus ad § 10. *Macedonas*. Putat
enim Achæos sinistram cornu tenu-
isse. Sed superius peccatum, ut dixi-
mus. J. F. Gron.

§ 16 *Numero Achæi mille et ipsi qua-
dringentos*] Glareanus ad § 10. *quin-
gentos*, Macedonas intelligens. Sed
Agrianes Achæis oppositi fuere. Scri-
be igitur, *numero Achæi mille et ipsos
octingentos loco expulere*. Significat
pari numero Achæos et Agrianes fu-
isse. Achæi autem mille octingenti
erant, nam octingentos habebat olim
Pausistratus : Theoxenus adduxerat
alios mille. Nec mirandum supra ab

Rhodiorum partibus tria millia septingentos colligi, dein dici, terna tantum millia peditum pugnasse: interque hos Rhodiam cohortem, cujus prius facta non fuerat mentio. Accipio enim partem auxiliorum custodiæ castrorum et Tendeborum relictam. *J. F. Gron.* Ex his vix ullus sensus effici posse videtur Crevierio; cui Gronovii conjectura non satisfaciebat, quia vox *numero* plane alieno loco et ordine posita turbat. Si autem ea mens Livii fuit, quam credidit Gronov. plus audendum ac legendum censeat *Agrianas Achæi mille et ipsos octingentos loco expulere*. Hæc tamen valde incerta agnoscit. Ceterum *numero acie mille* Mogunt. ejusque traduces. Vulgatum primum obcurrit in Froben. 1535.

Inclinat dein dextrum omne cornu] Atqui dextro in cornu stabant Macedones, de quibus dicturus est. Quomodo autem hi sunt lævo latere nudati altero cornu cæso? Nonne lævum eorum latus protegebat acies media? Prima ed. *Inclinato dein dextrum omnis cornu*. Nec aliter Aldus, Saveterrus, Frobenius. Scribe, *Inclinata dein omnis media acies*. *Dextr. cornu, Mac,* usque dum ordines et velut stipata phalanx consistebat. *J. F. Gron.*

§ 18 *In præcipitem fugam effusi, Bargyllas potentes fugerunt*] ‘Bargylia’ neutro genere oppidum Cariæ omnes authores proferunt, sicut et Livius ipse lib. priore c. 33. ‘Ab Jasso, et Bargyliis, et Enromensium urbe.’ *Glar.* *Bargylia* aut *Bargylas* legendum est. Quamquam Stephanus non nisi *Bargylia* neutro genere, et *Bargyliam* muliebri dici ait. *Sigon.* *In præcipitem pugnam effundentes* Mogunt. et proximæ edd. usque ad Froben. qui a. 1531. illud substituit, quod nunc vulgo exstat.

§ 19 *Receperunt sese ad castra*] *Receperunt se* Mogunt. et paucæ ex vetustioribus. Frobenius deinde a. 1535. vulgavit *sese*, quos recentiores omnes

secuti sunt. Priscam lectionem re-duxi.

§ 20 *Vicisque Perææ recipiendis*] In hunc ordinem vocabula iterum primus digessit Froben. 1535. Antea Moguntini ex codice, Aldus, et quidam alii dederant *vicisque recipiendis Pyrrhææ*.

§ 22 *Recipi nisi aliquanta prosperam Antiocho potuit*] Ita in codice Moguntino habebantur verba. Quidam ita emendarunt: *recipi nisi aliquanto post per Antiochum non potuit*. Sed parum adhuc intelligitur nostro huic proposito congruens. *Glar.* Vulgatam lectionem, in qua adhuc aquam sibi hæ-rere Glareanus confitetur, primum invenio in ed. Froben. 1535. Rem ita expediendam censeo. Victo Philippo Romanos Rhodiis dono dedisse Stratoniceam Cariæ atque alias urbes, quas Philippus tenuisset, Valerius Antias narravit, teste Livio lib. xxxiii. c. 30. Verum aut erravit, aut res exitum sortita non est. Antiochus enim, fractum Philippum videns, ut victoriam Romanorum in rem suam verteret, plures Asiæ urbes, quæ ad ipsum pertinnerant, occupavit. Certe legati Romanorum ad Antiochum missi, ut de statu præ-senti Asiæ agerent, id ferendum esse negarunt, Antiochum civitates a Philippo possessas per occasionem, averso Philippo in Romanum bellum, intercepisse. Vide Livium xxxiii. 39. et Polyb. xvii. 31. Quinctius etiam et decem legati legatis Antiochi pronunciarunt, ut excederet Antiochus Asiæ urbibus, quæ Philippi fuissent. Vide Liv. ibid. cap. 34. Polyb. Exc. Leg. num. ix. p. 1110. et App. in Syriac. p. 88. Inter has urbes videtur fuisse Stratonicea, quæ in potestate Antiochi substitit, donec a Romanis victus omni Asia cis Taurum cesserit: quo tempore Rhodiis data est Lycia et Caria, atque ita etiam Cariæ urbs Stratonicea. Vide ad xxxviii. 39. Rhodii igitur non, nisi aliquanto

post, recipere potuerunt Stratoniceam 'per Antiochum,' id est propter Antiochum, Antiocho obstante. Hoc sensu præpositio *per* obcurrit apud Liv. viii. 12. 'Per valetudinem id bellum exsequi nequiebat.' Cic. pro Domo c. 20. 'Ne id quidem per legem Liciniam, ut ipse tibi curationem ferres, facere potuisti.' In Pison. c. 8. 'Id iis non licere per interdicta crudelitatis tuæ, potestatis erat non ferendæ.' De Provinc. Cons. c. 18. 'Si mihi non licet per aliquos ita gloriari, me dolorem atque inimicitias meas reipublicæ concessisse.' Paullo ante *nequiquam* ex Msto suo ediderunt Moguntini. Vide ad xl. 47. § 9.

CAP. XIX. § 1 *Dardanos transgressos fines ab contentu concessit cum regni* Hæ voces, *ab contentu concessit cum*, plane hic superfluant. *Gelenius. Ab contentu discessit* [pro *ab contentu concessit*] legendum puto. Quamquam, *Philippus cum audisset, Dardanos transgressos fines regni superiora Macedonia evasare*, planus erat sermo, sed interjecta verba rem faciunt obscuram, ideo a quibusdam prorsus amota sunt. *Glar.* Hic legebatur antea *fines ab contentu concessit cum regni*. Eas quatuor voces pro supervacuis induxit Gelenius. Videtur potius leviter corrigendum fuisse, *Dardanos transgressos ab contentu concessi velut regni*. Philippus dum contrahit undique militem in bellum adversus Romanos, oppositam Dardanis regni partem præsidio nudaverat: atque eam velut in prædam, se ipsum contemptui, latrocinio gaudantium populorum exposuerat atque concesserat. Infra c. 38. 'Smyrna et Lampsacus libertatem usurpabant: periculum erat, ne, si concessum his foret, aliæ urbes sequerentur.' x. 24. 'Postremo se collegæ honores præmiaque concessurum reverendia ætatis ejus majestatisque: quum periculum, dimicatio proposita sit, neque cedere sua sponte, neque cessurum.' xxiii. 18. 'Quia silentium

erat, solitudo visa, metuque concessum barbarus ratus, moliri portas et claustra refringere parat.' xxxviii. 31. 'Quum confessionem concessi maris ultimam hosti expressisset.' xlii. 13. in oratione Eumenis: 'Hæc quum vobis quiescentibus et patientibus fecerit, et concessam sibi Græciam esse a vobis videat.' Glareanus, qui nec Gelenio scit assentiri, (non hic, sed in aliis quoque certioribus) nec ipse quid melius adfert, quid muginetur, non intelligo. *J. F. Gronov.* Lego minima mutatione *concussi tum regni*. Scilicet toto prope orbe terrarum in Thessalia, Achaia, et Asia profligabat Macedonas fortuna, regnumque illud gravibus damnis afficiebat et labefactabat. Id enim est 'concudere.' Nepos Epam. c. 6. 'Ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, quam Leuctrica pugna.' Florus ii. 15. 'Ut, quam urbem concusserat avus, nepos ejus everteret.' Velleius ii. 78. 'Quas (provincias) Labienus magnis momentis concusserat.' Et c. 79. 'Virum humana ope invictum graviter eo tempore fortuna concussit.' *Jac. Perizon.* Liv. xxii. 34. 'Ab Q. Fabii opibus et dictatorio imperio concussis aliena invidia splendentem vulgus etiam extrahere ad consulatum nitebatur.' xxviii. 44. 'Concusso jam et pene fracto Hannibale.' xxxi. 7. 'Florentem Italiam adgressus Pyrrhus tamen concussit.' Valer. Max. iv. 1. ext. 4. 'Concussum et labentem civitatis statum in pristinum habitum revocavit: ubi nihil mutandum. Silius ix. 44. 'Per toties, inquit, concussæ mœnia Romæ.' xvii. 175. 'Karthago laboret Ut trepidi Hasdrubalis . . . Non una concussa fuga.' Vide Heinsium ad Vell. Pat. ii. 2. et Duker. ad Flori ii. 15. § 12. Quia codicis Moguntini lectio commodum sensum non reddebat, eam editores Livii uno consensu repudiarunt. Et quidem Froben. a. 1535. Gelenii conjecturam in con-

textum recepit; eaque ad Gronov. usque obtinuit: qui in priori ed. nōt. emendavit ab *contemptu concessi tum regni*. Id autem postea in contextu Liviano Gelenii conjecturæ subposuit, et a. 1665. ut et omnes recentiores viri docti servarunt, licet jam tum Gronovius, priori emendatione rejecta, aliam in curis secundis proposuerit. Quum igitur conjecturis standum sit, neminem vitio versurum confido, si certissimam Perizonii, quam etiam Crevier. probavit, receperim. Emendationis Glareani, quam se non intelligere Gronov. fatetur, hic sensus fuisse videtur, Philippum, quum audivisset Dardanos fines transgressos, discessisse ab conventu, sive conloquio cum Quintio et aliis, de quo egit Livius c. 13. Quum vero audivisset, (hæc enim verba repeti voluisse videtur,) eos superiora regni Macedoniæ evastare, quamvis ubique adversa fortuna bellum gerebatur, milites conscripsisse, et obvium progressum improviso hostes oppressisse. Eam tamen nemini placituram existimo.

§ 2 *Quamvis toto prope orbe terrarum, undique se suosque profligante fortuna, urgebatur* Versus *se suosque profl. fortuna urgebatur obscuram habet compositionem. Glar.* Cur obscure hæc compositio visa sit, nescio; nisi forte fuerit, quod amphibolon esse putet, utrum fortuna se suosque, an vero Philippum ejusque socios profligarit: ad quæ tamen neminem suæ mentis hæsurum spero. Vox *toto* deest in ed. Mog. quæ etiam dedit *se suosque eligente*, pro *profligante*. Vulgatum prima exhibuit Froben. 1535.

§ 3 *Circa Stobos Pæoniæ*] Ptolemæus III. 13. Stobos Pelagonum oppidum ponit inter Axium ac Erigonem fluvios. Ergo hic legendum *Pelagoniæ*, non *Pæoniæ*. Intraverant enim jam Macedonum regnum Dardani. *Glar.* Ab Glareani conjectura

sic [*Pelagoniæ*] receptum, quum codex Moguntinus, unde primum typis descriptus hic liber, haberet *Stobos Pæoniæ*. Auctore Ptolemæo utitur Glareanus, qui Pelagonum id oppidum dicat. Quid tum? Excerpta Strabonis VII. 331. *Ὅτι παρ' Ὀμήρω Ἀστεροπαῖος υἱὸς Πηλεγόνος ἐκ Παιονίας ὦν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἱστορεῖται διδὼν καὶ Πηλεγόνος υἱὸς· οἱ γὰρ Παιόνες Πελαγόνες ἐκαλοῦντο.* Noster XXXIX. 54. *'Pæoniæ ea regio est prope Erigonum fluvium, qui ex Illyrico per Pæoniam fluens in Axium amnem editur. Haud procul Stobis veteri urbe.'* XL. 21. *'Stobos Pæoniæ exercitu indicto in Mædicam ducere pergit.'* XLV. 29. *'Salis commercium dedit: tertiæ regioni imperavit, ut Stobos Pæoniæ deveherent.'* Plinio IV. 10. inter Pæoniæ gentes *'Pelagones,' 'Mygdones.'* J. F. Gron. Vide Cellarii Geogr. Ant. II. 13. p. 662.

§ 8 *Nihilo quietiores postea res habuit*] Hæc lectio primum proposita est in Frobeniana ed. 1531. Priores simul cum Mogunt. ex Msto vulgarunt *nihilo quietiores res Pausistratus habuit*. Quod qui mutavit, et vulgati auctor exstitit, quum ordinem verborum servare, et *quietiores res postea habuit*, dare debuisset videatur, voces potius trajecit, ut vitaret ingratam auribus repetitionem *quietiores RES RES*. Vide tamen ad XXVI. 46. § 6. Aliud hoc loco latere videtur, quod acutioribus indagandum trado.

Filiis duobus, Ardue ac Mithridate] Ita primus edidit Cervicornus 1528. quum Mogunt. ex cod. eosque secuti Aldus et Sobijs vulgassent *Ardue agmine tridatis*. At insuper legendum *Ardye*. *Ardys* hominis nomen occurrit apud Polyb. V. 53. et 60. unde id nomen in aula Antiochi eo tempore usitatum fuisse constat. *Ardys* rex Lydorum, Gygis filius, memoratur Herodoto I. 15. Ab *'Ardys'* autem formatur casus patrius *'Ardyis,'* ut ab *'Atys'* et *'Capys'* similiter *'A-*

tyis' et 'Capyis.' Vide ad i. 3. § 8. Ceterum 'Ardys' et 'Mithridates' Antiochi filii alibi, quod sciam, non reperiuntur; at 'Mithridates' filius sororis Antiochi apud Polyb. in Exc. de Virtut. et Vit. p. 1381. An igitur legendum hic *filiis duobus sororis*?

§ 10 *Per omnem oram Ciliciæque et Cariæ*] Non exciderunt, quæ de copulis *que* atque *et* notavi ad x. 30. § 2. quum tamen hæc lectio demum compareat in ed. Frob. 1535. ac priores legerint *Ciliciæ et Cariæ*, illud *que* expungendum censuissem, nisi Gelenium, qui editioni hanc Frobenii præfuit, cod. unicum consuluisse constaret: ex quo lectionem hanc petitam esse suspicio est.

CAP. XX. § 2 *Miserunt, nec Helicinas (promontorium Ciliciæ est, inclitum fœdere antiquo Atheniensium) si eo non contineret*] Impudens mendum hoc loco est. Sed pro *nec Helicinas* legendum est *Nephelida*, cujus in Ciliciæ descriptione meminit Ptolemæus v. 8. ut reliqua hic oppida apud eundem litoralia invenies. Sensus est: Rhodii ad regem miserunt legatos *Nephelida*. Quidam perperam emendarunt hunc locum, adjicientes verbum *superaret* de suo: ad quem modum multa emendare possemus, si quidem id emendare, ac non potius corrumpere est authores. *Glar.* Scire cupio, quodnam illud fœdus, aut cum quo ab Atheniensibus factum fuerit. In eo, quod additur, *si eo non contineret copias suas*, supplendum est *promontorio*, si locus sanus est. Sed magis placeret *si eo loco non c. c. suas*. *Duk.* Ut ad caput hujus adnotationis legitur, ediderunt Mogunt. eosque secuti proximi. Froben. deinde 1531. vulgavit *miserunt, ne Helicinas (promontorium Ciliciæ est, &c.) superaret. Si eo non contineret.* Ea, quæ nunc exstat, lectio a Vascos. ex emendatione Glaireani primum recepta est. Ceterum Doujatius indicari putat fœdus, quod Cimon Atheniensis, mari ac terra

eadem die victor, ab Artaxerxe primo, Persarum rege, cui Longimano cognomen, sub initium Olympiad. LXXXIV. expresserat: quo cautum erat, ne ultra Chelidonias insulas ad Sacrum Lyciæ promontorium versus occasum navigare Persis armatis liceret. Fœderis hujus meminerunt Diod. Sic. xii. 293. et Plut. in Cimon. pag. 486. Nescio tamen unde patere possit, hoc fœdus ad *Nephelida* compositum esse.

§ 3 *Et impedimento esse Romanis*] Ita Froben. a. 1531. edidit. Priores cum Mogunt. dederunt *impedimento esset*, ut potius pendeat ex τῆ ne, quam ex verbo *paterentur*.

§ 4 *Superato Anemurio*] Fortassis, et *Coryco* et supra *Anemurium (prom. id quoque Cil. est) Selinunte*, omnibus his aliisque ejus oræ cast., aut metu aut vol., sine cert., in ded. acceptis; deleto τῆ recepto: quod interposuerunt, quibus serum fuit ad omnia superiora revocare verbum commodum, quod intelligerent ex eo quod sequitur, *acceptis*. J. F. Gron.

§ 5 *Omnibus vicis aliisque ejus oræ castellis*] Pro *omnibus vicis aliisque* scriptum est *omnibus his aliisque*. Gelen.

Sine certamine in ditionem acceptis] Sic vulgavit Froben. 1531. Moguntini ediderant *in ditionem acceptis*. Prior locutio Livio est familiarissima. Exempla vide viii. 12. § 6. c. 13. § 8. c. 15. § 2. ix. 16. § 1. c. 24. § 13. xxiii. 30. § 5. xxviii. 22. § 1. xxix. 3. § 3. xxxiv. 17. § 11. c. 20. § 7. xxxix. 2. § 2. xl. 41. § 1. c. 49. § 2. xlii. 53. § 9. et apud auctorem Epit. Liv. l. lxi. Eandem etiam ex Mss. reddidi eidem auctori Epit. Liv. l. xxxviii. ubi nunc legitur *per ditionem accepit*. Alterum genus loquendi apud Livium nondum observavi, sed, quod parum inde distat, 'in jus ditionemque recipere' obcurrit xxi. 61. § 7. Tot igitur exemplis inducor ne lectionem a Fro-

benio invecam mutare audeam.

§ 7 *Ut renovarent vetusta jura*] *Vetusta fœdera* legendum esse, ad marginem Livii conjecit Ant. Perizon.

§ 8 *Non violaturum. Argumento, &c. esse*] Tolle *τελειαν στιγμήν*, et continua orationem hoc modo: *Nam Rom. am. se non violaturum argumento et suam rec. ad eos leg. esse.* J. F. Gron. Recte. Majorem distinctionem demum admisit ultima Gruteri: priores ejus loco præferunt minimam.

§ 9 *Tum forte legati redierunt ab Roma*] *Lege redierant.* J. F. Gron. Hoc etiam probo: *redierunt* enim non ulla exhibet ed. ante Basil. a. 1554. operarum, ut verisimile sit, aberratione. Moguntini dederunt *redibant*; Froben. deinde *redierant*, ut Gronov. conjecit; quod recepi.

§ 11 *Tuendæ libertatis civitatum sociarum*] Ita Aldus edidit; at Mogunt. ex cod. suo *civitatum*: quam formam probavit Vossius Gramm. iv. 14. Vide etiam Cortium ad Sall. Catil. c. 40. § 2. Qui edendo Livio præfuerunt, inlandabili inconstantia interdum *civitatum*, sed sæpissime *civitatium* vulgari curarunt: quum tamen in plerisque locis optimi Mss. semper *civitatum* probent, quos proinde secutus sum. Ita partim ex Florent. partim ex Leid. 1. qui primæ partis operis Liviani integerrimi sunt codd. hanc lectionem restitui i. 9. § 1. c. 17. § 4. ii. 6. § 5. et iii. 31. § 8. Quam formam in libris belli Punici servet optimus Put. nescio, quum viri docti, qui venerandæ antiquitatis et eximie bonitatis volumen versarunt, sileant; at ex Flor. bonitate ei proximo *civitatium* restitui xxv. 8. § 1. c. 40. § 4. xxvi. 49. § 9. et xxviii. 16. § 10. Semel etiam Gronov. ita edidit xxvi. 40. § 15. ubi omnes mei, etiam Flor. alteram scripturam præferunt. In hac autem parte Livii, cujus pars ope cod. Moguntini ab interitu servata est, eodem illo codice emendatiorem atque integriorem non novi. Ejus

autem auspiciis similiter *civitatum* non tantum hic reposui, sed etiam xxxiii. 34. § 1. xxxiv. 16. § 5. c. 17. § 7. c. 36. § 2. xxxv. 16. § 13. xxxvi. 42. § 3. ope autem ed. Mediol. 1480. sæpissime. In quinque ultimis historiarum Livii libris unicus ille codex, ex quo evulgati sunt, si unum vel alterum locum excipias, semper *civitatum* exaratum habuisse videtur; certe ita ex illo Froben. 1531. edidit. Vide ad xli. 22. § 7. Adde Livium plurium aliorum vocabulorum genitivum pluralem similiter formare solitum fuisse, si Mss. optimis credendum est. De quibus vide iv. 33. § 4. et vii. 38. § 5. Hinc *civitatum* substituere ausus sum, ubi in codd. tamen altera lectio obtinebat, xxxii. 4. § 10. xxxv. 16. § 2. aliisque locis.

§ 12 *Cauneis, Mindiis*] Rectius in aliis *Cauniis Myndiis*. Gentile a 'Caunus' non minus apud Latinos, quam apud Græcos, tertiam vocalem habet in secunda syllaba. Apud Ciceronem quidem de Divin. ii. 40. et apud Plinium Hist. Nat. xv. 19. est 'Cauneæ caricæ:' et in Petron. c. 44. 'Habemus ædilem trium Cannearum.' Sed vide Jac. Gronov. ad Cic. l. laud. Nec *Mindus*, sed *Myndus*, scribunt Latini, a Græco *Μύνδος*. *Duk*. Priscæ edd. Moguntina, et multæ aliæ *Cauniis*, *Myndiis*. In Heinsii Elzeviriana operarum errore datum *Caumis*, pro quo Gronov. demum *Cauneis* substituit. At saltem dandum erat *Caunæis*, si quidem verum sit, quod Stephan. tradit in voce *Καῦνος*, gentile hujus vocis formari *Καῦνιος*, καὶ *Καυνία*, καὶ *Καυνῆος*. Sed *Cauniis* præstare tum prima ed. tum ratio erroris a typographis commissi docet: literæ enim *xi* coaluerunt in *m*, quæ tantum iterum separandæ erant. Nam et populum hunc 'Caunios' vocat Liv. xli. 25. Deinde *Mindiis* prima dedit ed. Francof. 1578. At 'Myndus' recte hæc urbs vocatur xxxvii. 16.

CAP. XXI. § 1 *Moritur altero et septuagesimo anno, quum quatuor et quadraginta annos regnasset*] Suidas in voce Ἀτταλος hunc locum vertit, ac duos et septuaginta annos vixisse hunc ait. *Sigon.* Conferendus cum hoc loco est Polyb. de Vit. et Virtut. p. 1428. ex quo sua hæc vertit Livius. Et quidem pag. seq. inquit Polyb. βιώσας ἔτη δύο πρὸς τοῖς ὀ' τοῦτων δὲ βασιλεύσας μ' καὶ δ'. Ex quo eodem loco Polybii sua etiam hausit Suidas, ut nuperus ejus editor ibidem monuit, non vero ex hoc loco Livii, ut credidit Sigonius; cujus tempore nondum laudata operis Polybiani pars in lucem publicam protracta erat.

§ 2 *Huic viro, præter divitias, nihil, &c.*] Polyb. p. 1428. Ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἐξαρχῆς ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφόδιον ὑπῆρξε πρὸς βασιλείαν τῶν ἐκτὸς, πλοῦτος δὲ μόνον.

§ 3 *Victis deinde prælio uno Gallis*] Polyb. pag. 1428. Νικήσας γὰρ μάχῃ Γάλατας, ὃ βαρύτερα καὶ μαχιμώτατον ἔθνος ἦν τότε κατὰ τὴν Ἀσίαν, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο, καὶ τότε πρῶτον αὐτὸν ἔδειξε βασιλεύειν. Attalum hunc principum Pergamenorum primum exstittisse, qui titulum regis sumserit, vulgo credunt viri docti. Vide Spanhem. de Præst. et Usu Numism. diss. viii. p. 511. et Vales. ad loc. Polyb.

Cujus magnitudini semper animum æquavit] Dubito an Livius scripserit *cujus magnitudinem semper animo æquavit*, id est, magnitudini nominis regii parem habuit ac præstitit animum. xxxv. 43. 'Nulla ingenia tam prona ad invidiam sunt, quam eorum, qui genus ac fortunam suam animis non æquant.' Virgil. Georg. l. iv. vs. 132. 'Regum æquabat opes animis.' Flor. II. 14. 'implere' dixit: 'Regiam fortunam, regium nomen animo quoque regio implevit.' quod etiam potuisset dicere *æquavit*. Vide Clar. Burmann. ad Virg. Æn. I. 716. Poëtæ tamen metri, ut puto, caussa in-

terdum aliter. Auctor Panegyrici ad Pison. vs. 12. 'Felix, qui tantis animum natalibus æquas.' *Duk.* *Cujus magnitudine* est in ed. Mog. pro quo jam Aldus *magnitudini* substituit.

§ 4 *Unicam fidem sociis præstitit*] Polyb. pag. 1429. Διεφύλαξε δὲ τὴν πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους καὶ φίλους πίστιν.

Uxorem ac liberos duos superstites habuit] Ut nihil caviller, quam Latine hoc dicatur *liberos duos*, (nam Livium ita locutum non credo,) certe lib. xxxviii. c. 13. Attalus atque Athenæus Eumenis fratres nominantur, omnes hujus Attali filii. *Glar.* Legendum est *liberos quatuor*, Eumenem, Attalum, Athenæum, et Philetærum, quorum meminit Livius xlii. 55. et Appian. in Syriaco p. 89. *Sigon.* Ita legendum esse, quamvis invito unico cod. constat ex loco Polyb. quem Livius reddidit, p. 1429. Τὸ δὲ μέγιστον δ' υἱὸς ἐν ἡλικίᾳ καταλιπών. Ceterum uxor hæc, quam Attalus superstitem habuit, dicta est Apollonias, patria Cyzicena, teste Polyb. p. 1433. b. ubi eam pluribus laudat, et quatuor filiorum Attali matrem fuisse testatur.

§ 5 *Mitis ac munificus amicus fuit*] *Lege amicis.* Justinus de Philippo et Alexandro ix. 8. 'Regnare ille cum amicis volebat; hic in amicos regna exercebat.' *J. F. Gron.* Gronovii emendationem probant verba Polybii p. 1428. Ὅς τὴν ἀρχὴν ἐνεστήσατο τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς οὐ μόνον διὰ τῆς εἰς τοὺς φίλους εὐεργεσίας καὶ χάριτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. Per 'amicos' regum autem intelliguntur eorum aulici, purpurati. Supra ix. 18. 'Referre piget et fæda supplicia, et inter vinum et epulas cædes amicorum, et vanitatem ementiendæ stirpis.' xxxiii. 41. 'Magna vis hominum ibi interiit, &c. etiam insignium amicorum.' Lib. xxxv. c. 15. 'Cum Minione quodam,

qui princeps amicorum ejus erat, secreta consilia agitavit.' c. 18. 'Alexander Acarnan in concilio erat, Philippi quondam amicus, nuper relicto eo secutus opulentiorum regiam Antiochi.' xxxvi. 41. 'Quam securitatem ei' [Antiocho regi] 'magna pars amicorum aut per errorem aut adsentando faciebat.'

Regnum adeo stabile ac firmum reliquit, ut ad tertiam] Polyb. pag. 1429. Ὅπως ἡμόσατο τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν, ὥστε παῖσι παίδων ἐστασίαζον παραδοθῆναι τὴν βασιλείαν.

§ 7 *M. Helvius eam provinciam obtinebat*] *M. Aelius* legendum ex prioris libro c. 27. si quidem ibidem recte legitur, ubi hujus anni eliguntur magistratus. *Glar. M. Helvidius* ed. Mog. pro quo recte jam Aldus *M. Helvius* substituit. Ita enim vocatur lib. xxxii. capp. 27. et 28. ubi ex ædilitate plebeia prætor creatur, et Hispaniam ulteriorem sortitur; et lib. xxxiv. capp. 10. 45.

§ 8 *Cum Culca decem et septem oppida*] Lib. xxviii. cap. 13. 'Colcam' appellat duodecimginta oppidis regnantem. Idem a Polybio Κόλιχας dicitur. Suspicio autem ne hoc etiam loco XXVII. pro XVII. oppidis, ex superiore loco sit reponendum. Veteres libri desunt, quos inspicimus. *Sigon.* Hunc *Colcam*, sive, ut habet ed. Mogunt. *Culcam*, Polyb. xi. 18. Κολίχαντα vocat. At in Legat. n. xxii. Καλέχαντα: ob quam in nomine varietatem de mendo dubitabat Ursin. ad posteriorem loc. Polybii.

Cum Luscinone fidas urbes] Scriptum exemplar, quod unicum exstat, habet *cum Luscino* validas urbes. Quod vero ed. Maguntina hic et aliis locis degenerarit, in causa fuit prisca character, nec hoc seculo cuivis lectu facilis. *Gelen.*

Cardonem et Bardonem] Quia in ulteriores Hispania hæc acta sunt, pro *Cardonem Castulonem* libentius lege-

rim, ac pro *Bardonem Betulam*, quæ ab Castlone non longe abest, ut ex multis Livii locis patet, præcipue vero xxviii. 13. 'Cardonis' ac 'Bardonis' nemo, quod sciam, meminit. *Glar.* Si Glareani conjectura probanda est, pro *Betulam* tamen *Baculam* legendum erit ex sententia Sigonii ad d. l. Livii. Contra Doujatius *Cardonem* et *Bardonem* interpretatur de Cardona et Berga in principatu Catalaunensi. Verum non animadvertit, Livium modo dixisse, bellum hoc 'in Hispania ulteriore' coortum esse; regionem vero, quæ hodie Catalaunia vocatur, olim pertinuisse ad Hispaniam citeriorem. Neque hac difficultate liberari potest *citeriore* pro *ulteriore* in Livii verbis substituendo. Non enim Helvius, qui eam provinciam, ubi bellum hoc coortum est, obtinebat, Hispaniam *citeriorem*, sed *ulteriorem*, sortitus est, ut Livius testatur xxxii. 28. Vide etiam xxxiv. 10. Potius igitur statuo cum *Marca Marcæ* Hisp. ii. 24. 6. (ubi Pujadesium iii. 37. *Cardonem* de eadem Cardona interpretantem refellit) ignotum hodie esse, quæ urbes fuerint.

Et maritimam oram omnem] Hæc a præcedentibus separanda sunt distinctione majore: nam Colca, Luscinus, oppidaque et urbes illæ, quas dicit, jam in armis erant, et consurrexerant. *Duk.* Ita etiam Crevier. distinxit: cujus interpunctionem recepi. Neque aliter distinxerat, qui librum hunc xxxiii. Romæ edidit a. 1616.

Quæ nondum animos mutaverat] In scripto exemplari est, pro *mutaverat*, *nudaverat*. *Gelen.* Sic Gelenius ex V. C. quum male expressissent ante *mutaverat*. Sed requirit Latinitas *nudaverit*. J. F. Gron. Moguntini ediderunt *nudaverant*; pro quo Aldus perperam substituit *mutaverat*. 'Nudare' enim hic aptum est verbum. xxiv. 27. 'Nec illi primo statim

creati nudare, quid vellent.' XXXV. 32. 'Ætoli defectionem nudabant.' Vide Gronov. ad XLIV. 38. § 1. Gronovii conjecturam probavit Crevier.

§ 9 *His literis a M. Sergio prætore, cujus jurisdictio inter cives et peregrinos erat, recitatis*] Libro priore c. 28. ubi hujus anni prætores sortiuntur præturas, urbana Sergio, peregrina jurisdictio Minutio obtigit. Pro M. igitur Sergio, Minutio legendum videtur: nisi inter cives et peregrinos intelligas prætorem urbanum, cujus erat officium recitare literas, ut sæpe apud hunc authorem. At posteriore anno statim postea c. 26. ita loquitur Livius: 'Prætores deinde provincias sortiti, L. Apustius Fullo urbanam jurisdictionem, M. Attilius Glabrio inter cives et peregrinos:' quod ego de solo intelligo peregrino. Quamquam Livius libro XXXV. c. 41. post dirum illud incendium, ubi de prætorum provinciis decernitur, ambigue loquitur, ut vix ex hac trica nos explicemus. Sed judicet lector. *Glar.* Opinor hæc verba inducenda esse: *cujus jurisdictio inter cives et peregrinos erat.* Cur ita opiner, hæc causæ sunt: primo quod M'. hic Sergius prætor urbanus erat; hæc autem verba peregrinum describunt. Deinde, quia prætoris urbani negotium erat literas recitare, non peregrini. Tertio loco, quia paulo ante libro superiore c. 31. idem M'. Sergius pr. urb. hoc officium præstitisse dicitur ab eodem Livio, cum ait, 'M'. Sergius prætor urb. in senatu eas recitavit.' Quarto quia non solet Livius, ubi semel prætorem urbanum nominavit quemquam, si sit iterum idem nominandus, nisi prætorem addere, ut paulo post cap. 24. 'Hæ literæ prius in senatu a Sergio prætore recitatæ:' prætermisit autem urbano. Puto autem ea verba esse ex albo libri desumpta, ubi illustrandi loci causa ab inseo aliquo fuerant scripta. Significari autem prætorem peregrinum, cum ait, *inter cives*

et peregrinos, inferiora, quæ recitabo, testimonia demonstrabunt. Est autem primum intelligendum, prætores duos creari consuevisse, qui Romæ jns dicerent; alterum, qui civibus; alterum, qui peregrinis: ut Livius XLII. 28. 'His prætoribus provinciæ decretæ duæ jure Romæ dicundo.' Et XLIII. 11. 'Designatis prætoribus, præter duas urbanas, quatuor provinciæ sunt decretæ.' Itaque plerumque solet unam urbanam, alteram peregrinam provinciam nominare: alias vero unam urbanam jurisdictionem, alteram vel inter peregrinos, vel inter cives et peregrinos, ut XL. 1. 'Jurisdictio urbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio evenit.' Et XLI. 15. 'Prætores L. Papirius Maso urbanam, M. Aburius inter peregrinos sortiti sunt.' XLII. 1. 'Prætores deinde provincias sortiti sunt: A. Atilius Serranus urbanam, C. Cluvius Saxula inter cives et peregrinos.' XXXIII. 26. 'Prætores deinde provincias sortiti, L. Apustius Fullo urbanam jurisdictionem, M'. Acilius Glabrio inter cives et peregrinos.' Et XXII. 35. 'Romæ jurisdictioni urbana sors Pomponio, inter cives Romanos et peregrinos P. Furio Philo evenit.' Hoc autem anno Q. Minucio peregrinam provinciam obtigisse, narrat idem Livius in comitiis prætoris exponendis lib. XXXII. cap. 28. *Sigonius.* Clausulam, quæ prætorem describit, inducendam esse, pugnat Sigonius quatuor argumentis: primum, quod Manius hic Sergius prætor urbanus esset, non peregrinus: deinde, quia prætoris urbani negotium fuerit recitare literas in senatu, non peregrini: tertio, quia libro superiore c. 31. hoc officium præstitisse dicatur Manius Sergius prætor urbanus: quarto, quia non soleat Livius, ubi semel 'prætorem urbanum' nominavit quemquam, si sit iterum nominandus, nisi 'prætorem' addere: ut

paullo post c. 24. 'Hæ literæ prius in senatu a Sergio prætore recitatæ: ubi prætermisit scilicet 'urbano.' Ex his tria priora argumenta evincunt, non totam clausulam, quod contendit Sigonius, sed duo verba, *et peregrinos*, inducenda esse. Nam urbanus haud dubie erat, non peregrinus: quod etiam advertit Glareanus, sed male, pro *Sergio*, *Minucio* obducit. Quartum, quod proprie sententiam Sigonii probare videtur, fallit: non enim hoc perpetuum Livio, ut semel tantum urbanum prætorem vocitet. M. Æmilius prætor urbanus xxii. 9. quæ decemviri ex libris Sibyllinis ediderant, ab senatu curare jussus. De eo libro eodem c. 33. 'Duumviri ad eam rem creati ab Æmilio prætore urbis Cn. Pupius et Cæso Quinctius Flamininus.' De eodem lib. xxvii. c. 35. 'Ludos magnos, quos M. Æmilius prætor urbis C. Flaminio Cn. Servilio consulibus fecerat, et in quinquennium voverat.' Sic xxxviii. 3. 'Diemque comitiis ab C. Calpurnio prætore urbis petiit.' De eodem c. 10. 'C. Calpurnium prætorem urbanum Capitolio atque arci præesse.' Habes xxvii. 22. 'P. Licinio Varo evenisse provinciam urbanam.' Legis deinde, 'P. Licinio Varo prætori urbis negotium datum.' Neque eo minus cap. seq. 'P. Licinius Varus prætor urbis legem ferre ad populum jussus.' Ergo scribe a *Manio Sergio prætore, cujus jurisdictione inter cives erat*. J. F. Gron. Pariter xxxiv. 43. Livius refert, Cn. Domitio prætori urbanam jurisdictionem evenisse; et tamen inquit iterum c. 53. 'Ea bina comitia Cn. Domitius prætor urbanus in Capitolio habuit.' xxxiv. 55. C. Scribonius dicitur jurisdictionem urbanam sortitus esse; et tamen additur c. 57. 'Hæ legationes a C. Scribonio prætore urbano in senatum introductæ sunt.' xxxv. 20. M. Fulvius Centumalus sortitur præturam urbanam;

de eodem tamen ait cap. 24. 'M. Fulvio prætori urbano negotium datum est, ut quinquereemes novas quinquaginta faceret.' Ceterum *M. Sergio* cum antiquis edd. non *M^o*. *Sergio*, ut nunc vulgo ex Sigonii conjectura editur, legendum esse, docui ad xxxii. 27. § 7.

CAP. XXII. § 2 C. *Atinius Labeo*] Ita Froben. 1535. edidit. Mogunt. et pauci eos secuti vulgarunt *Catinus Labeo*, quemadmodum etiam c. 25. et 42. sollemni scribarum errore. Vide ad xxxviii. 35. § 2.

§ 5 *De honore Diis immortalibus habendo dubitari possit*] Hæc quoque lectio ex ed. Froben. 1535. profluxit. Moguntini alique priores vulgarunt *dubitari possit*; quod revocavi.

§ 8 *T. Juvencium*] Quamvis hoc modo Moguntini multique alii vulgarint, legendum tamen est *T. Juvencium*, cum Frobeniana utraque, Basileensi 1539. Vascos. Gryph. et Sigon. Ita enim id nomen scribitur in fastis Capitol. ad a. dxc. Clericus semel ita edidit xxxix. 31. Sed alteram scripturam servavit non modo antea, ut hoc loco, et lib. xxxiv. capp. 42. ac 43. sed postea etiam xxxix. 38. xliii. 10. et lib. xlv. capp. 14. ac 21.

Et Cn. Labeonis fratrem] Quo auctore factum sit, ignoro: apud Gryphium jam invenio. Moguntiaci et Aldo editum *et Cn. Labeonem ejus fratrem*. Aut uterini fuerunt, aut alter in adoptionem datus, J. F. Gron. *Et Cneum Labeonis fratrem* ante Gryphium edi curarunt Froben. 1535. Basil. 1539. et Vascos. existimantes, ut videtur, indicari alterius tribuni fratrem. Quæ si displicet lectio, revocanda est illa, quæ in Mogunt. et proximis exstitit, *et C. Labeonem ejus fratrem*: eam recepi: licet tamen id, quod Froben. substituit, magis placeat. Aldus Manutius ad Cic. de Amicit. cap. 20. *ejus patrem* exponit *suum*, sive C. Asinii Labeonis supra

nominati fratrem.

§ 9 *Sine ullo pignore deditiones factas esse*] Id est, neque obsidibus acceptis, neque armis ademptis. xxviii. 34. 'Obsides accepti, arma adempta.' Et, 'Se neque arma iis adempturum, quippe ea pignora timentium rebellionem esse, &c. neque in obsides innoxios, sed in ipsos, si defecerint, sæviturum.' *Duk.*

CAP. XXXIII. § 1 *Cn. Cornelio omnium consensu*] *C. Cornelio* legendum esse, dictum est ad xxxii. 27. § 5. Similiter scribi debet mox § 4. Utrouque loco Crevierius veram scripturam recepit.

Et Placentini Cremonensesque addiderunt] Hic eorum sequitur opinionem, qui hoc anno Hamilcarem Pænum in Gallia a consulibus Cn. Cornelio ac Q. Minutio victum scribunt; Cremonamque obsidione liberatam, cum xxxi. 21. prætorem L. Furium Purpureonem ea gessisse scripserit non expectato consule Cotta, qui pugnae adesset. Lib. vero xxxii. c. 30. tamquam aliorum, eandem recitavit historiam. *Glar.*

§ 2 *Plerosque etiam, quum apud hostes essent, servitute exceptos*] An non potius *servitute exemptos*? ut 'eximere obsidione.' L. xxiv. c. 41. 'Ibi quoque circumsessus adventu fratris obsidione eximitur.' xxxvi. 13. 'Quum Ap. Claudium, ut obsidione Larissam eximeret, in Thessaliam misissent.' xxxvii. 22. 'Dædala et quædam alia parva castella obsidione exemerunt.' At xxxiv. 52. 'Præbuerè speciem triumpho capitibus rasis secuti, qui servitute exempti fuerant.' Aut 'e servitute ereptos?' Ut in nobilibus verbis Crassi: 'Eripite nos ex miseriis, eripite nos ex faucibus eorum,' &c. Illud potius. Alterum non tam aliquos liberatos, quam plures in servitute relictos significat. *J. F. Gronov.* *Exemptos* etiam citat Pighius ad a. 101vi. Supra vi. 15. 'Eximendo de nervo cives vestros.'

Duk. Gronov. vel *e servitute ereptos*, ut viii. 33. § 14. 'In L. Minucium consulem ex obsidione a se ereptum non ultra sævisse.' xxii. 60. 'Morte nostra eripiamus ex obsidione circumventas legiones.' xli. 14. 'Coloniam ex hostibus eripere.' Sallust. Jug. c. 24. 'Me ex manibus inopiis eripite:' ubi vide Cortium. Vel *servitute exemptos*. Supra v. 15. 'Lacus in Albano nemore sine ullis cælestibus aquis, causasse qua alia, quæ rem miraculo eximeret, in altitudinem insolitam crevit.' ix. 21. 'Magno exercitu coacto ad eximendos obsidione socios:' ubi vide quæ notantur. xxxvii. 56. 'Ut eam civitatem ex servitute regia eximerent.' xlv. 31. 'Leucas exempta est Acarnanum concilio.' Auctor Epit. Liv. l. lxxii. 'Unius feminae opera captivitate exemptus est.' Colum. i. 8. 'Villicus nisi ejusdem permissu compedibus non eximat.' Et ita multi codd. præferunt viii. 35. 'Non noxa eximitur Q. Fabius,' pro *noxæ*: ubi vide.

§ 5 *Inter quos, quidam, Hamilcarem*] Vide ad xxxi. 21. § 18. et xxxii. 30. § 12.

§ 7 *Tulit in triumpho ducenta triginta septem millia quingentos*] Si ultimus numerus bene habet, ego sestertios intelligam. At Livius frequenter *æris summam* initio ponere solet, quare et *æris numerum* intelligere possumus. Illud autem *argenti bigati* de denariis intelligo, ex Plinio xxxiii. 3. *Glar.* Addita voce, *quingentos æris* scribendum, conjecit Pighius in Ann. ad 101vi. p. 257. Ejus vero conjecturam in contextum recepit, qui præfuit Gruteri editioni ultimæ, et post eum servarunt omnes recentiores. At Hotomann. de Re Numm. p. 92. ante Pighium monuit, verbum *æris* ab initio deesse, quia mox sequitur, 'Æris translata ducenta et quinquaginta quatuor millia.'

Duplex equiti, triplex centurioni]

Duplex centurioni, triplex equiti, ut et c. 37. et xxxiv. 46. *Duk.* Vide Dukerum ad x. 46. § 15.

§ 9 *Militibus centurionibusque et equitibus*] *Centurionibus et equitibus*, altera copula recisa, Mogunt. ejusque traduces. Eam addidit Froben. 1535. Solet Livius hac compositione delectari. Ita paullo ante hoc cap. 'Sigois, carpentisque, et spoliis ferme æquabat.' Vide ad ii. 31. § 1. Ceterum quod hic gradatim 'milites, centuriones, equites' memorentur, vocum transpositionem in proxime præcedentibus 'duplex centurioni, triplex equiti,' quæ Dukero placebat, verisimillimam reddit.

CAP. XXIV. § 2 *Ti. Sempronius Longus*] In prætorum prænominibus bis terve peccavit ed. Mogunt. sive librarius cod. ex quo pars hæc operis Liviani edita est. Primo enim sollemni errore exhibet *T. Sempronius*. Pro eo *Ti. Sempronius* Sigonius substituit; quem etiam vide ad xxxiv. 42. § 3. Deinde dedit *M. Acilius*, pro quo *M'. Acilius* reposuit Sigonius. Vide ad xxx. 40. § 9. xxxi. 50. § 5. xxxiii. 26. § 1. c. 36. § 2. xxxvi. 1. § 1. et alibi. Denique exhibet *C. Apustius*, quod Aldus mutavit in *L. Apustius*. Et recte. Sic enim vocatur paullo post c. 26. etiam in ipsa ed. Mogunt. Hoc autem ei prænomen fuisse, monnit etiam Sigon. ad xxxi. 27. § 1. Etiam § præc. eadem Mogunt. et aliæ edd. *Purpurio*: cujus loco recte Sigonius *Purpureo*. Vide ad xxvii. 14. § 10.

§ 6 *Quæcumque senatus censuisset, id regem facturum*] Quid impedit legere *ea regem facturum esse*? Aut *quodcumque senatus censuisset*? J. F. Gron. Vli-tius ad Nemes. Cyneg. vs. 3. defendit vulgatam scripturam ex Virg. Ecl. ii. 71. 'Quin tu aliquid saltem, potius quorum indiget usus, Viminibus molli-que paras detexere junco.' Et ex Manil. v. 201. 'Et quodcumque solet venandi poscere cura, In proprios fa-

bricare dabit venalia quæstus.' Sed horum dispar est ratio: nam in his plena oratio est, 'detexere aliquid eorum,' et 'fabricare venalia quodcumque eorum:' quod supplementum hic locum habere non potest. *Duk.*: Jac. Perizon. ad marginem Livii, vocula ejecta, legebat *quæcumque senatus censuisset, regem facturum*. Sed nihil puto mutandum. Similes enim locutiones aliquoties apud Livium reperiuntur. Ita ii. 10. 'Reliqua præda vendita, quibus domini non exstitere.' c. 53. 'Veiens bellum exortum, quibus Sabini arma conjunxerant.' c. 60. 'Nec ullo ante bello latins inde actæ prædæ. Omnis militi data est.' xxx. 17. 'Quidquid aliud fecerit, quod cordi foret Masinissæ, ea Patres comprobare.' xxxvii. 54. 'Barbari, quo gaudent, reges habeant.' xlii. 8. 'Bonaque ut iis, quidquid ejus recuperari possit, redantur, curare.' Similiter Cic. ad Fam. xiii. 16. 'Si uti commendationibus vellet, per alios id eum videbam consequi posse.' Sallust. Catil. cap. 51. 'Sapientia major in illis fuit, qui ex parvis opibus tantum imperium fecere, quam in nobis, qui ea bene parta vix retinemus.' Flor. i. 13. § 11. 'Quidquid religiosissimi in templis erat, partim doliis defossa terræ recondunt.' Vide Salmas. ad Solin. p. 665. a. C.

§ 7 *T. Quinctius imperator*] Negligeret postremæ edd. efferebant *L. Quintius*, quæ etiam mox vitiose edunt *M. Cornelium et Ti. Sempronium*; alias etiam video habere *M. Cornelium et P. Sempronium*. Haud dubie vera nomina sunt *P. Cornelium et Ti. Sempronium*. Similiter cognomen Marcii *Rex* scribebatur minori litera. Quæ omnia mutavimus. *Jac. Gron.* Gruterus fuit, qui in postrema ed. *L. Quinctius* perperam dedit.

§ 8 *Cossanis eo die postulantibus, ut sibi colonorum numerus augetetur*] Sæpe antea de hoc nomine admonuimus,

dubium esse, de quam loqueretur urbe. 'Cossæ' enim in Hetruria, 'Compsa' autem, ubi Beneventum. Cæterum hi, sive 'Cossani,' sive 'Compsani' dicendi, hoc in loco impetrarunt, quod a senatu negatum erat initio xxxii. 2. *Glar.* Mogunt. ed. ex unico cod. *Cosanis* dedit: quod indicat, Etruriæ urbem intelligendam esse. Ejus loco Vascos. *Cossanis*, sed iterum Gronov. 1665. *Cosanis*. Vide ad xxii. 11. § 6.

§ 9 Qui post *L. Cornelium* et *T. Sempronium* consules hostis fuisset] Legendum, qui post *M. Cornelium* et *P. Sempronium*. Intelligit autem consules anni decimi quinti secundi belli Punici. Vult igitur eos, qui his octo annis venissent in amicitiam cum Romanis, cum ante hostes fuissent, non adscribi in colonorum numerum. Tot enim sunt ab his consulibus anni. Hos errores, tam faciles correctu, nemo animadvertit. *Glar.* Antiquissima ed. *L. Cornelium* et *T.* (solenni errore pro *Ti.* hoc est, Tiberio) *Sempronium* consules. Glareanus substituit *M. Cornelium* et *P. Sempronium*, qui consules fuerint octo abhinc annis, extremo tempore belli Punici, quando Italici generis vix ulli amplius hostes fuerunt populi Romani, præter Bruttios. Mirum vero, Gruterianam et recentiores edd. in altero tantum consule Glareanum sequi, in altero antiquam lectionem, cum nunquam simul consules fuerint *M. Cornelius* et *Ti. Sempronius*. Mutandum fuerat *L.* in *P.* restituendumque post *P. Cornelium* et *Ti. Sempronium* consules, qui primo anno belli Annibalici consulatum gesserunt, ex quo tempore quicumque cum cæteris a populo Romano ad Annibalem defecisset, eum colonorum numero adscribi vetuit senatus. *Jac. Perizon.* Vide *Jac. Gronov.* ad Livii xxxvi. 36. § 4.

CAP. xxv. § 1 *Ab ædilibus curulibus Cornelio Scipione et Cn. Manlio*

Volsone] Multi hoc tempore Cornelii Scipiones erant. De Africano, qui consul fuit, vix hoc intelligo, sed de ejus fratre Lucio. Sed judicet lector. *Glar.* Scipionis prænomen mendose legitur, et alterum cognomen Nasica periit in exemplaribus. Nam ab ædile curuli *L. Cornelio Scipione* ludos istos factos legimus, sic ut frater *P. Africani* hic fuisse videatur, cum rectius '*P. Cornelius Scipio Nasica*' vocari hic ædilis debeat. Quæ nominum vitia, sæpius in auctoribus occurrentia, ex fide marmorum Capitolinorum et ordine magistratuum restauranda in hunc modum esse videntur. Nam *P. Nasicæ* prætura tertio abhinc anno sequitur prior, et *L. Scipionis* Asiatici deinde anno quarto, ut ejus ædilitas potius in an. dlviii. quam in hunc dlvi. cadat. *Pighius* in *Annal.* ad a. dlvi. p. 254. Moguntini Cornelii Scipionis prænomen ignorant. *L. Cornelio* postea edidit Vascos. ex sententia Glareani: Gruterus demum in ed. ultima *P. Cornelio* ex emendatione Pighii. Præterea *C. Manlio* ed. Mogunt. pro quo Froben. a. 1535. *Cn. Manlio* dedit. Indicari videtur is, qui prætor fit a. dlviii. infra c. 42. ubi eadem Froben. ed. servat lectionem Moguntinæ ed. *C. Manlius*, sed Sigonius *Cn. Manlius* legendum docuit. Idem etiam primus *Volsone* edidit; quomodo illud Manliorum cognomen scribendum esse, sæpe monuit. Vide ad xxii. 35. § 1.

§ 2 *Acilius Glabrio, C. Lælius*] *Pighius* in *Annal.* ad a. dlvi. p. 255. *Acilio* tribuit '*Manii*' prænomen, et ad a. dlvii. p. 258. testatur, eum ex ædilitate plebis præturam obtinuisse. An igitur hic quoque legendum *M'*. *Acilius Glabrio*? Certe, quum collegæ ejus *C. Lælii* prænomen non omitatur, eadem ratione id ei restitui potest, qua § præc. restitutum est ædili curuli *Cornelio Scipioni*, inter cujus collegæ nomina etiam memora-

tur prænomen. Vide quæ notata sunt ad iv. 49. § 1.

§ 3 *Ex argento multaticio tria signa ænea, Cereri, Liberoque, et Liberæ, posuerunt*] Per 'Liberum' patrem quidam hoc loco intelligendum credidere solem, Virgilii autoritate moti, Georg. i. 5. 'Vos, o clarissima mundi Sidera, labentem cœlo qui ducitis annum, Liber et alma Ceres.' Quod pariter confirmari potest ex Macrobio Saturn. i. 18. et 21. scribente, Liberum patrem esse Solem, eundemque Adonem. Nihilominus Liberum ego communissima appellatione intelligendum non dubito Bacchum hoc in loco; quod aliorum numinum connexa nomina palam faciunt. Siquidem Cic. tradit de Nat. Deor. ii. 24. Liberum Cereris fuisse filium, et fratrem Liberæ. Sic idem Livius in calce xli. 28. scribit, supplicationem fuisse ad Cereris, Liberi, Liberæque ædes. Has A. Posthumium dictatorem vovisse, testatum reliquit Halicarnassens vi. 354. quod pariter confirmat Corn. Tacitus Ann. ii. 49. ubi quoque addit, ædem juxta Circum Maximum vetustate abolitam Libero Liberæque et Cereri dedicasse Tiberium imperatorem. Augustinus 'Liberam' etiam Venerem dictam scripsit. Quamobrem si et 'Cererem' interpretemur lunam, sicuti 'Liberum' solem, ex Virgilii autoritate, et 'Liberam' Venerem, non erit inconueniens, præsertim quum Apollinem et Liberum eadem sacra habuisse apud Thracas, Lacedæmonios, et Bœotios, eisdemque honoribus colimos fuerit, id scribente Macrobio loco jam allegato. *M. Donatus.*

§ 4 *Petebant. Marcellus, &c.*] Distinctio hæc debetur Frobenii editioni 1535. Antea edebatur et interpungebatur *petebat Marcellus provinciæ cupidior. Pacem simulatam.*

§ 5 *Dubios sententia Patres fecerat*] Vet. lib. *sententiæ.* Sigon. Ita Ovid. Fast. vi. 572. 'et dubium me quoque

mentis habet.' Trist. iii. 3. 25. 'Ergo ego sum vitæ dubius.' Silius i. 52. 'Teque vadi dubium cœnantibus, Aufidè, ripis.' Justin. ii. 13. 'Dubium consilii Xerxem Mardonius adgreditur.' Apul. Apol. p. 301. ed. Elm. 'Dubius sententiæ sum, dicamne fieri posse, an negem.' Vellem tamen Sigonius nobis indicasset, ex quo vet. lib. *dubios sententiæ* laudarit; quum testatus sit ad initium cap. 1. nullo se in hoc libro codice scripto usum esse, cap. autem 21. § 8. vet. libb. deesse, quos inspiciat. Certe omnes editi *sententia* præferunt.

§ 6 *Et forsitan obtinuissent consules*] Ita edi curavit Froben. 1535. Moguntina, et aliæ vetustiores edd. legunt *obtinuisset consul.* Per recentiores edd. quas Jac. Gronov. ad cap. præc. § 7. Marci cognomen *Rex* minore litera scripsisse queritur, intelligenda est ed. J. F. Gronovii 1665 Mox *Catinius Labeo* ed. Mogunt. et proximæ. *C. Atinius Labeo* substituit Frob. 1535. Vide ad c. 22. § 2.

§ 7 *Uti rogatæ, jusserunt*] *Uti rogas*, ut supra sæpe admonui. *Sigon.* Ita monuit Sigonius ad vi. 38. § 5. ejusque emendatio placere videtur Pighio in Annal. ad a. DLVII. p. 260. Sed Gronov. vulgatum tuetur ad xxxi. 8. § 1.

§ 9 *C. Sempronium Tuditunum proconsulem in citeriore*] Libro priore, c. 27. ubi et anni prioris magistratus creantur, *Cn. Sempronius*, non *C.* legitur: et idem *prætor*, non *proconsul*, dicitur: quare utrumque hic corruptum. *Glar. Prætorem* ex Sigonio annotat Hearnius. Et ita citat Pighius ad a. DLVI. p. 254. Recte. Prætor eo anno provinciam illam sortitus fuerat, Livius lib. xxxii. capp. 27. et 28. eodemque anno prælio victum fuisse ex eo intelligitur, quod initio anni sequentis, non multo post quam novi consules et prætores magistratum inierant, hæc literæ Romam ad-

latæ fuerunt. Non potest ergo 'proconsul' dici, quum etiam Livius ipse eum c. 42. 'prætorem' vocet. 'M. Marcellus consul' (pontifex suffectus est) 'in locum C. Sempronii Tuditani, qui prætor in Hispania decesserat.'

Duk. Cn. Sempronium Tuditanum ex emendatione Glareani edidit Vascos. quod deinde probarunt Gryph. Basil. a. 1554. et Sigonius. At ipse Sigonius ad XXXII. 27. § 7. eum Caii prænomen habuisse docuit. Deinde proconsulem in prætorem non mutandum existimo. Videtur enim circa hæc tempora id præcipuum provinciæ Hispaniæ datum esse, ut prætoribus in eam missis daretur imperium proconsulare: unde quamvis prætores vel proprætores sæpius tamen 'proconsules' dicti sunt. Plura vide ad XL. 39. § 1.

*Cum gravi vulnere latum ex prælio] Elatum habet Pighius loc. laud. nec displicet. Cic. Tusc. II. 16. 'Videmus ex acie sæpe efferri saucios.' Si quis latum, pro elatum, dici contendet, ut in iis quæ Heinsius ad Ovidii Amor. II. 14. 39. adnotat, non multum repugnabo. *Duk.**

Duas, quæ, quo senatus censuisset, mitterentur] Duasque, quo senatus censuisset, mitterent ed. Mogunt. Vulgatam lectionem demum inveni in ed. Frob. 1535. Ceterum consules jubentur quatuor legiones scribere, quarum duæ mitterentur quo senatus censuisset; quid vero duabus reliquis factum fuerit, non additur. Eas tamen ad urbem mansisse colligitur ex c. 36. Puto igitur ante hæc verba quædam excidisse, hoc vel simili modo supplenda: duas, quæ ad urbem manerent; (vel quæ urbanæ forent); duas, quæ, quo senatus, &c. Certe verba quæ exciderunt, incepisse videntur a voce duas, eaque causa fuisse cur librarii illa præterierint.

§ 11 *Flaminius cum duabus legionibus provinciam eodem exercitu obtinere jussus] Putabam cum duabus leg. prov.*

Delph. et Var. Clas.

eodemque exercitu. Nunc potius ad-sentior Crevierio, existimanti voces cum duabus legionibus delendas esse. Et quidem additæ videntur, postquam illa verba, de quibus ad præcedimus, exciderant, ut ita constaret, ad quem usum duæ reliquæ legiones ex quatuor quas consules conscripserunt, adhibita fuerint: quum tamen Quinctius quidem cum duabus legionibus, id est vetere exercitu, Macedoniam obtinuerit, non vero duas legiones ad veterem exercitum acceperit.

*Satis jam ante dividere esse] Hæc verba, non solum depravata, sed etiam non suo loco posita, initium sunt orationis Antiochi ad legatos Romanos, ut indicabitur, cum ad eum locum ad c. 40. § 1. ventum fuerit. *Gelen.* Quid si legeretur *satis jam ante decretum esse?* ut alludat ad hanc concertationem, quæ fuit prioris anni initio inter consules ac tribunos plebis, L. Oppium et Q. Fulvium, l. XXXII. c. 28. quamquam ego defectum esse puto. Quidam abjiciunt prorsus, qua ratione moti, haud equidem intelligo. *Glar.* Vetus unum, quod exstat, exemplar hujus libri, ut aiunt, habet *imperium ei prorogatum satis jam ante dividere.* Quæ verba Gelenius profitetur se, ut ad rei sententiam non pertinentia, sustulisse. Fecit autem injuste: nam sententia optima est, si, quod in iis vitium est, tollas ita: *imperium ei prorogatum satis jam ante videri.* Causam enim affert, cur Quintio non prorogarint imperium, quia, inquit, priore decreto satis prorogatum judicabant. Hoc autem decretum scriptum est anno superiore, de quo sic Livius XXXII. 28. 'T. Quintio prorogarunt imperium, donec successor ei venisset.' *Sigon.* Si verba quæ Gelenius in alium locum transfert, huc pertinere censenda sunt, non neglegendum est *id esse.* Legam itaque *imperium ei prorogatum satis jam ante**

Livius.

30 U

videri esse. Ne tamen plane adquisitam sententiæ Sigonii, scrupulus hæret. Si nempe hoc anno imperium Quinctio non est prorogatum, quia satis prorogatum videbatur esse decreto prioris anni, quæ ergo ratio fuit, cur nihilominus anno proximo imperium ei in annum unum prorogetur c. 43. 'T. Quinctio, suspectis non solum Antiocho et Ætolis, sed etiam Nabide Lacedæmoniorum tyranno, prorogatum in annum imperium est.' Neque est quod quis forte respondeat, imperium ei olim prorogatum fuisse, ut bellum gereret adversus regem Philippum: at infra post pacem cum Philippo initam iterum prorogari, ut caveat, ne quid novi moliantur vel Antiochus et Ætoli, vel Nabis Lacedæmoniorum tyrannus. Nam supra prorogatum fuit 'donec successor ei venisset.' Ergo anno sequenti, quo nondum advenerat successor, non opus erat, ut iterum prorogaretur.

CAP. XXVI. § 1 *M. Acilius Glabrio*] *M. Acilius* ex consulatu Capitol. et Plutarcho. *Sigon.* Vide ad cap. 24. § 2.

§ 2 *T. Sempronius Longus*] *Ti. Sempronius* ex consulatu Capitolino. *Sigon.* Vide ad xxxiv. 42. § 3.

§ 3 *Quibus Hispaniæ provinciæ evenerant*] *Hispania provincia evenerat* ed. Mog. pro quo recte Frob. 1535. dedit, quod vulgo exstat. Hispania enim eo tempore in duas provincias, citeriorem et ulteriorem, divisa a duobus prætoribus regebatur. Mox quas *videretur* est a Gronovio: *Mogunt.* omnesque priores *quas viderentur.* Male. Vide ad vi. 26. § 2.

§ 5 *Bellum in Hispania quinto post anno exortum est, quam simul cum Punico bello fuerat finitum*] Hic duas voces *exortum* et *fuerat* typographus per incuriam omiserat. *Gelen.* Sensus est, bellum in Hispania quinto ante anno, quam secundum bellum Punicum finitum: idque verum. Nam

P. Cornelio Scipione et P. Licinio Crasso consulibus L. Lentulus et L. Accidinus cum Indibili ac Mandonio Hispaniæ regulis ultimo confligere, anno decimoquarto ejus belli. Decimo octavo autem anno Punicum prorsus finitum est, ac deinde sequenti anno cæptum Macedonicum. Quare ego hunc locum ita legerem: *Bellum in Hisp. quinto post anno, quam secundum bellum Punicum, finitum est.* Sed et hoc lector dispiciat. Quidam ita emendarunt hunc locum: *Bellum in Hisp. quinto post anno exortum est, quam simul cum Punico bello fuerat finitum:* quod ego non intelligo. *Glareanus.* In veteri illo uno exemplari, teste Gelenio, ita est: *Bellum in Hispania quinto post anno exortum est, quam simul cum Punico bello fuerat finitum.* Quæ verba sic legenda esse censet Glareanus: *Bellum in Hisp. quinto ante anno, quam secundum bellum Punicum finitum est.* Ego autem ita: *Bellum in Hisp. quinto post anno exortum est, quam secundum bellum fuerat finitum.* Hanc lectionem si confirmavero, nihil erit, quod quisquam duas illas sequatur. Bellum novum in Hispania excitatum esse significat annos quinque, postquam cum Pœnis debellatum fuerat. Finitum est enim a. DCLIX. Hoc declarat Livius, cum ait paulo ante cap. 21. 'Ingens in Hispania ulteriore coortum est bellum:' et hoc loco exponit causam, cur novum hoc bellum appellet, quia tum primum suo nomine, nullo Punico exercitu aut duce, ad arma ierant. Neque vero bellum aliquando in Hispania finitum potest intelligere, quemadmodum duabus illis lectionibus significatur, cum et ante et post confectum Punicum bellum a proconsulibus in provincia bellatum sit, ut supra ostendi. *Sigon.* Sensus lectionis, quam Gelenius ex unico cod. revocavit, est: *Bellum in Hispania exortum est quinto anno, postquam simul cum*

Punico finitum fuerat. Docet autem Crevier. dici quidem non posse, nulum omnino in Hispania bellum fuisse a finito Punico bello: sed tamen bella per illos annos in Hispania gesta adeo levia fuisse, ut Livius ea vix memorarit. 'Bellum' igitur nunc 'exortum in Hispania,' exponit bellum memorabile, bellum quod aliqua majore cura administrandum esset. In conjectura Sigonii vox excidisse, atque ipse scribere voluisse videtur, *quam secundum Punicum bellum fuerat finitum*. Ita sane propius codicis scripturam dedisset; nec caussam video cur vox *Punicum* displicuerit. Verum præferenda est Gelenii lectio.

§ 7 *L. Julius Sequester*] Cognomen merito suspectum esse potest: primum quia nomen appellativum, a quo hoc cognomen sine dubio sumtum est, 'sequester' est, non 'sequestris': deinde, quia nec 'Sequester,' nec 'Sequestris,' cognomen gentis Juliæ fuit. Lycosthenes in Supplementis Obsequentis edidit 'L. Julius equestris in Sabinos proficiscens.' Sed hoc quoque probari non potest, sive 'equestem' pro eo accepit qui ordinis equestris est; sive cum 'proficiscens' jungi, et 'equestris proficiscens' idem esse voluit, quod equo proficiscens: nam et hoc sine exemplo est, et illud demum diu post Livium a Tacito Ann. XII. 60. 'apud equestres, qui Ægypto præsiderent,' dictum invenio. Cogitabam primo, quia 'Sequester' est cognomen Vibii, cujus exstat libellus de fluminibus, &c. hic fortassis scriptum fuisse *L. Vibius Sequester*; eoque magis, quod *Julius* et *Vibius* in Mss. Ciceronis ad Famil. VIII. 8. et Valer. Max. III. 2. 20. permutantur. Sed hoc deinde repudiavi ob hanc causam, quod ex cognomine infimæ ætatis, ut recte putat Hesselius, scriptoris non potest probari, eum quidquam ad vestustiore gentem Vibiam pertinuisse; aut in ea cognomen 'Sequester' fuisse; etsi hoc solo argumento Pighius

et Glandorpius 'Sequester' cognomen Vibiorum fecerunt. Accedit quod credo dubitari posse, an gens Vibia jam hoc tempore inter Romanas gentes fuerit. 'Vibius' prænomen Italicum fuisse, constat ex Livio qui 'Vibium Virium' Campanum lib. XXIII. c. 6. 'Vibium Accnæum' Pelignæ cohortis præfectum XXVI. 13. et 'Vibium' et Pactium fratres Lucanos XXVII. 15. memorat. Sed Vibiam gentem Romanam non ante extrema fere reipublicæ liberæ tempora nominari video. Nec improbabile est, eam, quum Italicæ stirpis esset, civitate Romana donatam sibi ex priore prænomine nomen gentis adscivisse: quod de 'Gelliis,' 'Hereniis,' et 'Mariis' quoque, quæ itidem prænomina Italica fuerunt, non absurde videtur dici posse. Sed, ut ad 'Julium Sequestrem' Livii redeam, suspicor primum fuisse *L. Julius eques in Sabinos proficiscens*, ac deinde scribam alio dictante perperam excepisse *L. Juliu Seques*, vel *L. Julius Seques*; quumque hæc palam vitiosa essent, postremo inde ortum inauditum cognomen *Sequestris*. 'Eques proficiscens' non minus recte dicitur, pro equo proficiscens, quam 'pedes,' pro pedibus. Livius XXVIII. 9. 'Illum equitem sex dierum spatio transcurrisse longitudinem Italiæ.' Et ibidem, 'Neronemque, etiamsi pedes incedat, memorabilem fore.' Duk.

§ 8 *Duarum hastarum spicula arserant*] *Speculatores erant* edd. Mogunt. et proximæ: *spicula tacta erant* Ascens. 1530. *spicula arserant* Froben. a. 1531. Similia prodigia occurrunt XXII. 1. 'In muro circumeunti vigiliæ equiti scipionem, quem manu tenuerat, arsisse.' XLIII. 13. 'Fregellis in domo L. Atrei hasta, quam filio militi emerat, interdiu plus duas horas arsisse dicebatur.'

§ 9 *Tusco vico atque Intemelio, per portam Capenam*] Livius XXVII. 37. ubi de sacro Junonis Reginæ, Tusci

vici mentionem facit: 'Ab æde,' inquit, 'Apollinis boves fœminæ duæ albæ porta Carmentali in urbem ductæ, a porta Jugario vico in forum venire: inde vico Tusco Velabroque per Boarium forum in clivum publicum atque ædem Junonis Reginæ perrectum.' Libro autem xxiv. c. 47. de incendio Romæ factio ita habet: 'Solo æquata omnia inter Salinas ac portam Carmentalem cum Æquimælio Jugarioque vico.' Libro denique xxxv. cap. 21. e Capitolio, scribit, saxum ingens cecidisse 'in vicum Jugarium.' Ex his locis lector videat num huic loco mederi queat. Nam ego, *Intemelium* quid sit, non memini me legere: sed neque *Melium*, ut quidam inde *Melio* legunt. *Glar.* Quid sit Romæ *Melium* nemo scit. Itaque legendum puto ac *Æquimælio*. Nam ante legebatur atque *Intemelio*. Lib. xxxviii. c. 28. 'Substructionem super Æquimælium in Capitolio et viam silice sternendam a porta Capena ad Martis locaverunt.' *Sigonius*. Hanc conjecturam recte quidem refellit Jac. Gronovius Dissert. in Livii Loca Quæd. Geogr. ep. iv. p. 34. Nec tamen ipsum rem acn tetigisse credo. Nardinus 'vicum Melium' præteriit, sed Rom. Vet. v. 10. ex Mogunt. legit *Intemelio*; quod tamen quid sit, nescire se fatetur. Donatus Rom. Vet. ii. 27. enim ex hoc solo loco Livii memorat. Nec alium auctorem in Apolog. ad Gronovium habuit Fabrettus, ejus sententia mihi non improbabilis videtur. *Duk.* Atque *Intemelio* Mogunt. atque inde *Melio* Froben. 1531. atque inde *Cælio* Jac. Gronovius. Nardinus, qui, quid *Intemelium* fuerit, se ignorare fatetur, et locum mendosum esse negare non audet, duplicem tamen ob causam Sigonii conjecturam ac *Æquimælio* rejiciebat, partim quod 'Æquimælium' non vicus, sed area in vico Jugario sit, partim quod e Tusco vico ad portam Capenam per

Æquimælium iter non fuerit: quibus addo hanc tertiam, Livium non solum ante voces quæ a vocali incipiunt, præmittere copulam ac. Vide ad x. 36. § 17. Revocavi igitur atque *Intemelio*, non quia eam lectionem veram puto, sed quia auctoritate Msti firmatur, et, quid ejus loco Livius reliquerit, incertum est.

CAP. XXVII. § 1 *Iisdem diebus Cornelius Lentulus, qui, &c. quum ex senatusconsulto urbem esset ingressus*] Hunc puto L. Cornelium Lentulum, qui consul fuit anno secundo hujus belli, cuique prorogatum imperium anno tertio. Anno autem quarto Cn. Semppronius prætor factus citerioris Hispaniæ, Ælius ulterioris. Sed de hoc ad finem lib. xxxi. Porro quod subiungit, 'ex senatusconsulto urbem est ingressus,' deesse puto vel *ovans*, vel *triumphans*. Nam de Stertiniio statim subnectet, 'Stertinius ex ulteriore Hispania, ne tentata quidem triumphi spe.' Sed judicio lectoris hoc committo. *Glar.* Hic est ille Cn. Lentulus, de quo lib. xxxi. extremo: 'Plebes Cn. Cornelio Lentulo et L. Stertiniio proconsulibus imperium esse in Hispania jussit.' Probo autem valde conjecturam Glareani, qui suspicatur legendum esse, *ex senatusconsulto ovans urbem esset ingressus*; vel *ex senatusconsulto triumphans urbem esset ingressus*. Conjecturam autem suam ille recte inde ducit, quod de Stertiniio collega subdit ita: 'L. Stertinius ex ulteriore Hispania, ne tentata quidem triumphi spe, quinquaginta millia pondi argenti in ærarium tulit.' Egregie. Cur enim necesse erat dicere *ne tentata quidem triumphi spe*, nisi collegam ejus Lentulum triumphasse dixisset? Puto tamen 'ovantem' eum ingressum esse, non 'triumphantem': primum quia usitatio dicendi forma est, ut in ovatione dicatur 'ingressus est,' aut 'iniit ovans urbem'; deinde quia ei, qui sine magistratu res gesserat adhuc, nisi, ut ovans iniret, permis-

sum fuerat: ut de L. Lentulo lib. xxxi. cap. 20. 'Decurrunt eo, ut ovans urbem iniret.' Sigon. Corruptus haud dubie locus Livii est, sicut non male divinarunt Henr. Glareanus et Car. Sigonius, ducti in hanc sententiam ex eo quod continuo subiungat Livius, L. Stertinium ex ulteriore Hispania ne tentasse quidem triumphi spem. Unde et suspicor, immo fere persuasum habeo, librarios scribas ibi vocem *ovans* in *cum* mutasse, et postea *est in esset*. Itaque legendum sic esse puto: *ovans ex senatusconsulto urbem est ingressus. Tulit præ se auri, &c.* Pighius in Annal. ad a. 10LVII. p. 262. Ex eo quod Livius dicit, Stertinium *ne tentasse quidem spem triumphi*, non sequitur Lentulum triumphasse, sed summum nihil aliud, quam spem triumphi tentasse; quod verum esse potest: nam sæpe iis, quibus triumphus negatus fuerat, concessum legimus, ut ovantes urbem inirent. Vide xxvi. 21. xxxi. 20. xxxiv. 10. Duk. *Iisdem diebus Cornelius Blacio, qui Mogunt. ex cod. suo ediderunt; cujus librarius dare voluisse videtur Blasio, quod familiæ in gente Corneliorum cognomen fuit. Verum Cornelius, qui ante Sempromium Hispaniam citiorem obtinuit, ex familia Lentulorum fuit, ut Glareanus et Sigonius docuerunt. Id jam Aldus deprehendisse videtur, qui propterea Iisdem diebus Cornelius Lentulus edidit. Hunc autem Cornelium Glarean. 'Lucii' prænomen habuisse putat; sed 'Cn. Cornelium Lentulum' vocavit ed. Froben. 1535. Vide Sigonium ad xxxi. 50. § 6. Deinde quum ex senatusconsulto urbem est ingressus ed. Mog. quum ex senatusconsulto urbem esset ingressus Froben. a. 1535. Conjecturam Sigonii Gronovius recepit; mihi magis placet illa Pighii, quam etiam admisi in contextum, quia minus a lectione Moguntini libri recedit.*

§ 2 *Signati denarios triginta quatuor*

millia, et quingentos quinquaginta] Scalliger de Re Numm. legendum putavit *denarium trecenta quatuor millia*. Si enim *denarios* legamus, locutionem minus probam esse existimavit: at si *triginta quatuor millia*, summam indignam fore triumpho florentissimis rebus Romanis. Gronov. vero ad xxxix. 7. § 1. in posteriori parte emendationis se facile ei adsentiri testatur, sed non in priori: Livium enim τὰ *denarios* retulisse ad minorem summam, et perinde esse quasi scripsisset *signati trecenta quatuor millia, et quingentos quinquaginta denarios*. Quum igitur ita existimarit, idque verum esse videatur, unde factum fuisse dicemus, ut in contextum receperit eam partem, quæ ipsi displicuit; contra vero repudiavit, quam probavit; atque ediderit *signati denarium triginta quatuor millia*? Eandem lectionem etiam recentiores editores servarunt, pro qua priorem restitui.

§ 3 *L. Stertinus ex ulteriore Hispania]* Quemadmodum ed. Mog. in principio capitis prænomen Cornelii Lentuli, ita hic prænomen Stertini neglectum, quod primus Froben. addidit 1535.

§ 4 *Duos fornices, in foro Boario ante Fortunæ ædem et Matris Matutæ, unum in maximo circo]* Sic habent quidem Liviana exemplaria, vulneribus atque cicatricibus plena, in quibus tamen hæc ita videntur restituenda: *et de manubiis duos fornices, unum in foro Boario ante Fort. ædem et Mat. Mat., unum in max. circo fecit*. Pighius in Annal. ad a. 10LVII. p. 262. Forte repetendum bis *Matutæ unum, unum in maximo, &c.* Grut. Si huic conjecturæ locus dandus est, quatuor fornices fecit Stertinus, duos ante Fortunæ, tertium ante Matris Matutæ ædem, et quartum in circo maximo. Pighius tantum duos fornices factos a Stertino putavit: nam ad a. 10LVII. vocem *unum* post τὰ *duos fornices* inseruit. Utrasque has ædes quidem in foro Boario fuisse, ostendunt Do-

nat. de Urbe Rom. II. 25. et Nardin. Rom. Vet. v. 10. Sed quum alia fuerit ædes Fortunæ, alia Matris Matutæ, non facile intelligi potest, quomodo unus fornix ante duas ædes fieri potuerit. Nec possum perspicere, quid viros doctos in vulgata scriptura tantopere offenderit, ut eam necessario emendandam esse, nec tres fornices, unum ante Fortunæ, alterum ante Matris Matutæ ædem, tertium in circo maximo, sed vel quatuor vel duos a Stertinio factos crediderint. *Duk.* Si quid mutandum est, verisimilior multo Gruteri, quam Pighii, conjectura videtur: facillime enim librarii vocem, quæ bis scribenda erat, semel neglegere potuerunt. Eiusdem erroris plura passim exstant exempla. Vide ad II. 2. § 1. c. 48. § 6. IV. 21. § 9. VII. 32. § 6. IX. 40. § 21. c. 46. § 3. XXI. 39. § 9. XXII. 29. § 3. XXVIII. 19. § 11. XXX. 10. § 18. XXXVII. 11. § 12. XL. 46. § 12. XLIV. 34. § 8. XLV. 37. § 6. ad Epit. Liv. libb. LV. et LVII. Adde Burm. ad Suet. Cæs. c. 30. Davis, ad Cic. de N. Deor. I. 6. et Cortium ad Sall. Jug. c. 23. ad Plin. Ep. II. 3. et v. 9. § 5. Potius tamen cum Dukero nihil muto.

§ 5 *Hibernabat eo tempore Athenis Quintius*] Certum est legi debere *Elatiæ*, ubi hibernavit Quintius, non Athenis. Illinc enim eduxit mox copias suas, cum in hostem exiret. Cap. 29. 'Evastatis prius agris, qua ab Elatia duo diversa agmina iere.' Et ne Athenis eum fuisse existimare possumus, ex hibernis antequam moveret, 'legatos Athenas et in Achaiam misit,' eod. cap. atque inde vicissim legati ad ipsum in castra venere, ibid. quibus pro Bæotis intercedentibus, atque illis imperata jam facientibus, rediisse eum Elatiam ex c. 31. colligitur. Neque vero hoc tantum tempore illic hiberna egit, sed quamdiu fuit in Græcia. De priore anno constat ex lib. XXXII. capp. 32. 39. et

lib. XXXIII. capp. 1. 2. de sequentibus duobus, quibus exactis ad triumphum decessit, ex lib. XXXIV. capp. 25. et capp. 41. 48. 50. Ista jam conghesseram, quum vidi Polybium aperte hanc confirmare emendationem *Excerpt.* Legat. VIII. ubi ait, μετὰ τὴν μάχην Τίτου παραχειμάζοντος ἐν Ἐλατίᾳ, Βοιωτοῖ, &c. Ad quem locum etiam diligentissimus Ursinus observavit discrepantiam hanc apud Livium in nomine Elatiæ. Sed quod adfert quasi ex hoc lib. XXXIII. Quintium eodem hoc anno Elatiam in hiberna reduxisse copias, in eo lapsus est memoriaræ vitio. Leguntur enim illa demum secundo ab hinc anno lib. XXXIV. c. 48. *Jac. Periz.*

§ 7 *Perinde atque ab ipso hi, et non a Quintio et Romanis dati essent*] Vetus lectio perinde atque ipsi id a Quintio et Romanis datum esset. Gelenius. Ante legebatur perinde atque ab ipso id, et non a Quintio. Quam lectionem probo in primis. Hæc enim a sensu aliena est. *Sigon.* Locns est mendosus, quem docti viri emendare conati nimis longe a vera lectione discesserunt, quæ tamen ex Polybii fragmento VIII. elici potest, si ita legatur: perinde atque id ipsi, non a Quintio et Romanis datum esset, &c. Polybii verba, quæ Livius imitatus est, sunt hæc: ἐπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν Φίλιππον, τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων καθόδῳ, λυμαινόμενοι τὴν τοῦ Τίτου χάριν. Id enim est, non a Quintio datum esset. Ursinus. Non hæc Moguntini codicis lectio, sed illa, teste Gelenio, atque ipsi id a Quintio et Romanis datum esset. Unde facile est conficere, perinde atque ipsis id non a Quintio et Romanis datum esset. Quod et voluit F. Ursinus. Est quidem aliqua sententia lectionis veteris, prout ex unico codice eam produximus, quaque acquievit Gelenius: videlicet, quasi gratia et reverentia Philippi id beneficium tribuissent Bæotis Romani, apud quem credibile

est illos etiam tum exsulasse. Sed hanc exprimere Livium voluisse non existimo. Utcumque Philippi gratiæ datum hoc fuisset, tamen dantibus quoque, etsi propter alium dantibus, obligati erant: habet enim, propter quem datur, beneficii honorem; cui datur, utilitatem. At ipsæ particulæ *perinde atque* satis indicant voluisse auctorem ponere rationem aliquam huius rei recte faciundæ, aut quomodo juste potuerint Philippo tantum ab illis grates agi, Romani præteriri. Ea erat, si ab his non accepissent, ab illo accepissent; non autem, si in huius gratiam quidem, ab illis tamen accepissent. Causam vero, cur Bæoti magno suo malo Macedonibus obnoxii tum essent, habes apud Polybium in Excerptis l. xx. J. F. Gron. Eodem modo, ut Gronov. voluit, verba Livii emendavit etiam Ursin. in notis ad Polyb. Exc. Legat. num. viii. Paulo ante *nam ad Philippum* ed. Mogunt. et ætate proximæ: *nam et ad Philippum* Froben. 1535. verisimiliter ex mente Gelenii, qui unicum cod. consuluit, et in eo ita forte scriptum invenit.

§ 8 *Bæotii ceu nullam aliam ob causam, &c. fecerunt prætorem*] Scriptum habet *Bæotarchen nullam aliam*: nam prætorem castigator addidit de suo. Gelen.

Barcillam quemdam] Hunc in aliis libris nominat Livius *Brachillum*, ut est in Mss. Polybius *Βραχύλλην*, itemque Plutarchus. *Sigon.* *Barcillæ* nomen ex eodem Polybio mutandum est in *Brachyllam*, ut in Mss. etiam Livii codd. legitur. Ursinus. Polyb. Exc. Leg. num. viii. *Ἐν οἷς ἦν καὶ Βραχύλλης, τοῦτον μὲν εὐθὺς Βοιωτάρχην κατέστησαν.* Eum non *Βραχύλλην*, sed *Βραχύλλειν* vocat Plut. in vita Quinctii pag. 372.

§ 9 *Qui Romanæ societatis auctores fuerunt*] *Lege fuerant.* J. F. Gron.

§ 10 *Quidnam de se futurum esset*] Castigator addidit de suo præpositi-

onem *de.* Gelen. Unici igitur Msti lectio fuit *quidnam se futurum esset*: quomodo Livius xxxiv. 24. 'Quid, si in media Peloponneso arcem sibi fecerint, futurum nobis est?' Ter. Phorm. i. 2. 86. 'O Geta, quid te futurum est?' In Heaut. iii. 1. 53. 'Quid te futurum censes, quem assidue exedent?' Eodem modo antiqui dixerunt 'quid hoc homine faciat?' pro de hoc homine. Vide Manut. ad Cic. in Verr. i. 16. et Gronov. ad Livii xxvii. 16. § 8.

CAP. XXVIII. § 2 *Qui joci caussa convivio celebri interfuerant*] *Joci* suspectum esse, dicit Gronov. Obs. iii. 21. Causam nec ipse addit, nec ego scio. Duk.

§ 3 *Quorum tres Italici, tres Ætoli erant*] *Tres Ætolici erant* ed. Mogunt. et aliæ usque ad Frobenianam 1535. quæ prima dedit *Ætoli*. Sed primæ lectioni favet Polyb. Exc. Legat. viii. *Τρεῖς μὲν τῶν Αἰτωλικῶν συνέστησε, τρεῖς δὲ τῶν Ἰταλικῶν νεανίσκων, τοὺς προσοίσοντας τὰς χεῖρας τῇ Βραχύλλῃ.* Eam igitur revocavi.

Fuga comitum et quirritatio facta] Ecce *quirritatio* de Græcis, quasi illi in necessitatibus 'Quirites' clamarent. Sed Livius Romanis hæc scripsit. Est etiam exemplum, non tam anxie authores semper locutos, ut quidam superstitiosi semper observant. *Glarean.* Varro de Ling. Lat. 'Quiritare,' inquit, 'est Quirites ciedere.' Et Nonius 'Quiritare,' ait, 'est clamare, deductum ab iis qui Quirites invocant.' Lucilius Sat. l. xix. 'Concursus velut aurarius, clareque quirritans.' Ab Apuleio ponitur pro 'suppetias petere.' Budæus in calce lib. ii. de Asse scribit: 'Quum olim Cato et alii severiores in urbe magistratus conciones queribundas ad populum haberent, quirritare a crebra Quiritum appellatione vocatum.' Cicero in epistolis 'quirritare' est fidem populi Romani implorare: ait namque x. 32. 'Et illi misero quirritanti,

Civis Romanus sum, respondit, Abi nunc, populi Romani fidem implora.' Tacitus Ann. in calce l. xvi. (c. 34.) 'Igitur flentes quiritantesque, qui aderant.' Livius xxxix. 8. 'Occulebat vim, quod præ ululatus, tympanorumque et cymbalorum strepitu nulla vox quiritantium inter stupra et cædes exaudiri poterat.' Et paulo post (cap. 10.) 'Deducere in locum, qui circumsonet ululatus cantuque symphoniarum, et cymbalorum et tympanorum pulsu, ne vox quiritantis, quum per vim stuprum inferatur, exaudiri possit.' Publius quoque Nigidius in commentariis grammaticis scribit, 'Clamat, quiritat.' Ab hoc verbo 'quirito' tractæ voces 'quiritatio', 'quiritatus.' Testimonio Valæ, autoritate Varronis 'quiritatus' est 'clamor' urbanorum; 'quiritatus' quoque infantum est, sicuti 'clamor' virorum, et 'ululatus' fœminarum. Plinius Ep. vi. 20. 'Audires ululatus fœminarum, infantium quiritatus, clamores virorum.' Ita et 'quiritatio' est clamor publicus cum mœrore et tristitia auxilium implorantium, quod clare ex ipsius textus verborum serie colligitur. Nec mirum, quod Glareanus annotavit, Livium Romana voce in Græca actione usum; nam Romanis, non Græcis, scribebat historiam. *M. Donatus.* Livius xl. 9. ubi Persens Philippi regis Macedonum filius loquitur: 'Tamquam si voce et comploratione nocturna excitus mihi quiritanti intervenisses.'

§ 7 *Zeuxippus, consimili animo*] Non video quo verba hæc *consimili animo* referri possint. Nam non potest esse, ut similiter ostenderet, sibi placere comprehendere eos, qui simul fuerant, quæstionemque ex iis haberi: ad hos enim nihil pertinere hanc cædem persuadere voluit. Plane non intelligo, quid sit, et locum corruptum aut mutilatum credo. *Duk.*

§ 8 *Argumentatus, quibus fidem*] Τὸ

quibus delendum videtur. J. F. Gron. Nisi potius *argumentatur.* Ait, et multis argumentatur, quibus fidem facit. *Jac. Gron.*

§ 9 *Obviam eundo inpudentem*] *Lege inpudenter. Gelen.*

§ 11 *Eo ipso rem ad indicium protulit*] *Lege eo ipso timore, pro eo ipso rem. Gelen.*

§ 12 *Non tam idoneum ad celandum rem eum videri sibi, quam ad agendam rem fuerit*] In vocibus *quam ad agendam rem, rem* redundat. *Gelen.* Conjecturam Gelenii probat Gronov. ad Livii xlii. 17. § 7. Sæpe librarios vocem *res* de suo addidisse, sæpe etiam ipsos scriptores eam paucis interpositis repetiisse, vidimus ad ii. 18. § 2. Quum autem non nisi unus codex notus fuerit, ex quo Livii lib. xxxiii. editus sit, isque *rem* utroque loco servavit, aliorum iudicio relinquere, quam meo definire malo, quid de ejus vocis repetitione hoc loco censendum sit. Eo tamen animus inclinatur, ut eorum sententiæ, qui eam delendam putarunt, calculum adjiciam.

Has qui tulit literas, jussit Zeuxippo] His verbis satis indicatur, alii servo datas literas, non illi suspecto, cum tamen antea totius internuncius et minister rei sit dictus, et per quem res ad indicium sit protrahenda. *Glar.* Sine causa hic dubitat et hæret Glareanus. Totius internuncius et minister rei fuerat servus Zeuxippi; de quo interficiendo ad eum literas scribens Pisistratus, illas per ipsum hunc conscium mittere non potuit. Sed misit Pisistratus per unum suorum, mandans ut ipsi Zeuxippo traderet. Sed quum is sui conveniendi copiam non faceret, traditæ sunt literæ conscio Zeuxippi servo, totius internuncio et ministro rei. Qui quum ex literis apertis periculum sibi imminens cognovisset, Thebas fugiens cædis auctorem indicavit. Timore igitur Pisistrati, timentis ne conscius rem

indicaret, et hinc Zeuxippum ad ejus cædem impellentis, conscius ille ad indicium protractus est.

Jussit Zeuxippo dare quamprimum. Is quia] Moguntinus ignorat τὸ *Is*. Scribe, *Has qui tulit literas, jussus Zeux. dare quampr., quia non sibi conv. ejus copia fuit, &c.* J. F. Gron.

§ 13 *Quem ex omnibus domino fidissimum credebat]* Fidelissimum ed. Mogunt. pro quo *fidissimum* substituit Froben. a. 1535. Si ex Manuscripto, per me licet: sin, nihil mutandum existimo. Excerpta Vet. Grammat. apud Gothofr. in Auctoribus Ling. Lat. p. 1335. 'Fidelis fit, fidus nascitur.' p. 1358. 'Fidus in maximis, fidelis in minoribus negotiis. Fidus est amicus, fidelis servus.' Donat. ad Ter. Phorm. 1. 2. 26. 'Fidus est amicus, fidelis est servus.' Servius ad Virg. Æn. 1. 113. 'Fidum, fidelem: utrumque nomen idem significat; quamvis quidam velint, fidum amicum, fidelem servum dici.'

§ 14 *Fuga servi motus, Atenorem, &c. concessit]* Anthedonem legendum, quod est oppidum littorale Bæotiae. *Glar.* Athenas substituit Frob. 1535. Glareani conjectura vera esse non videtur, quia Zeuxippum tota Bæotia cecidisse, et hinc in ejus urbem Anthedonem non concessisse, innuit Polyb. Exc. Legat. num. xxxviii. 'Ὁ γὰρ τίτος ἐν τῇ Ῥώμῃ πάλαι μὲν ἐσπούδαζε περὶ τοῦ καταπορευθῆναι τὸν Ζεύξιππον εἰς τὴν Βοιωτίαν.

§ 15 *De Pisistrato aliqua quæstiones]* Forte aliquot. J. F. Gron. Verba Polybii sunt Leg. viii. & συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Ζεύξιππον καὶ Πεισίστρατον, καὶ πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναι Ῥωμαίων φίλοι. Quæ etsi non de tormentis agunt, declarant tamen factionem hujusmodi et corpus fuisse, atque inde suspicabar, de Pisistrato aliisque quæstiones, &c. ut etiam cap. 27. auctor loquutus est. *Jac. Gron.* Heumannus me monuit, sibi legendum videri *De Pisistrato denique quæst.*

CAP. XXIX. § 1 *Efferaverat cædes Thebanos]* Lege *Efferavit ea cædes, Gelen.* Moguntia ediderunt *Efferaverat cædes.* Gelenius inde extruxit vulgatum. Verum non modo pronomen id superest, sed etiam nomen proximum *cædes.* *Efferaverat* (videtur scripsisse) *Thebanos Bæotosque omnes ad exs. odium Rom., Zeux. principis id facinus conscisse.* Forte etiam fuit *in principem*, ut Brachyllas intelligatur. J. F. Gron. Fuit ante Gelenium *Efferaverat cædes.* Unde legendum videtur *Efferaverat ea res Thebanos Bæotosque omnes ad exs. odium Rom., Zeux. in principem gentis* (ut optime mea sententia conjecit ὁ πᾶν) *id facinus conscisse.* Ita per appositionem postrema hæc dicta erunt, quo nihil usitatus veteribus. Supra xxv. 28. 'Quæ ubi in castra Siculorum nunciata sunt, Epicydem Syracensis cecidisse, a Carthaginensibus relictam insulam.' xxxvi. 26. 'Id ad dignitatem ejus fidemque pertinere, non prodi socios.' Et alibi. *Jac. Perizon.* Recepta Gronovii emendatione τὰ *Zeuxippum in principem gentis id facinus conscisse* erunt loco nominativi. Ita sæpe totam sententiam pro casu recto sumi, vidimus ad 1. 53. § 1. Perizonii tamen emendatio propius ad lectionem cod. Mog. accedit. Recte autem *in principem gentis*: ut præpositio intercepta fuerit a litera ultima vocis præced. Vide ad x. 13. § 3.

Zeuxippum principem gentis id facinus] Verba sunt aliquot libris asterisco notata: atqui per admirationem dicta videntur, qualia multa apud idoneos authores similia. Potest etiam defectus aliquis hic esse, ut plane suspicor. *Glar.* Recepta Perizonii conjectura verba sunt planissima.

§ 2 *In varios commeatus usus]* Legendum *commeantes.* Gelen.

§ 3 *Ad notas latebras insidiantibus]* Crevierius vel exponit, Bæotis insidiantibus ad notas sibi latebras; vel

legebat ab notas latebras insidentibus, eamque locutionem inlustrabat locis Livii ex ix. 31. et xxv. 21. Alia vide ad xxi. 32. § 8. Mox lego *deversoria*. Vide ad i. 51. § 2. et 8. et vii. 20. § 7.

§ 4 *Negotiandi ferme caussa argentum in zonis habentes*] De negotiatione militum in vetere militia Romana nihil statutum invenio. Livius hic quidem milites, qui cum comœatu ab hibernis aberant, et v. 8. eos, qui in præsidiis urbium erant, negotiari solitos docet; sed tamen id lixarum potius, quam militum fuisse, significat, eos 'lixarum in modum' per agros vicinasque urbes negotiatis fuisse scribens. Sub posterioribus principibus Romanis militibus interdictum fuit negotiatione. Vide Saron. ad Sidonii Ep. i. 8. Et fortassis jam ante eos, quorum de hac re constitutiones in libris Juris Romani exstant: hoc enim videtur indicari verbis Pauli Apostoli Epist. ii. ad Timoth. ii. 4. Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. *Duk.* Ed. Mog. *argenti mintionis habentes*: pro quo id, quod nunc exstat, Froben. 1535. recte reposuit. Zonis argentum reconditum fuisse, docent Salmas. ad Spartiani Pescenn. Nigr. x. Torrent. ad Hor. Ep. ii. 2. 40. et viri docti ad Petron. c. 83.

§ 5 *Dein indies plures desiderarentur*] Ita primum vulgatum vidi in ed. Paris. 1573. Priores, quas consului, præferunt *deinde in dies plures*; quod revocavi. Mox *infamis ex Bæotia omnes cepit* edd. Mog. et proximæ. Quod nunc exstat, primum obvium fuit in Frob. 1531.

Egredi ausus miles] Legendum *egredi castris miles*. Gelen.

§ 6 *Circa Copaidem paludem*] *Copidem* ed. Mog. pro quo recte Frob. a. 1531. *Copaidem* restituit. Steph. Byz. voce Κῶπαι· λέγεται δὲ καὶ Κοιπαία λίμνη, καὶ Κωπαιεύς, καὶ ἡ λίμνη Κωπαῖς, ἥ ἐλέγετο Λευκὼνις. Vide Cellar. Geogr.

Ant. ii. 13. p. 733. et Holsten. ad d. l. Stephani. Paullo ante *querendum* ediderat Modius, quum priores *querendum* vulgassent: quod recte revocavit Crevier.

§ 8 *Legatis, qui testarentur sociis*] Se non dubitare, quin Livius scripserit *socios*, recte monuit Crevier. Supra iv. 53. 'Consulibus Deos hominesque testantibus, culpam penes Mænium fore.'

§ 9 *Et cum parte copiarum P. Claudio Acræphiam ire jusso*] *Ap. Claudio*, ut ante ex Polybio. *Signon*. Vide Signonium ad xxxii. 36. § 10. Copulam autem *et* primus adscivit Frob. an. 1535. Ab antiquioribus omnibus exsulat.

Ecastatis prius agris, quam ab Elatia duo diversa agmina iere] *Qua*, non *quam*. Gelen. Utraque lectio commodum sensum præbet. Si emendationem Gelenii, quam Froben. 1535. recepit, et reliqui editores servarunt, sequimur, dicet Livius, priusquam Acræphia et Coronea obsiderentur, in itinere agros evastatos esse, qua parte duo diversa agmina ad earum urbium obsidionem ab Elatia profecta sunt. Si vero priscam lectionem probamus, innuet Livius, Quinctium, priusquam ipse et Appius duobus diversis agminibus ab Elatia ierint ad obsidendas urbes Acræphiam et Coroneam, curasse, ut ager Bæotorum undiquaque evastaretur. Si igitur Gelenius *qua* ex unico cod. restituit, id retinendum puto; sin, priorem lectionem probō. Præterea fere pro *iere* perperam edd. Mog. Ald. et quædam aliæ: *ferret* Cervicorn. et Ascens. a. 1530. *iere* demum Frob. a. 1531.

§ 10 *Quum omnia terrore ac fuga complissent*] *Malim terror*. J. F. Gron. Genus loquendi per se non damno: similiter enim sæpe Livius loquitur ii. 17. 'Aurunci cæde incendioque cuncta complent.' xxvi. 41. 'Punicum nomen maria terrasque fæda fuga impleturum.' xli. 5. 'Ii, &c.

omnia terrore ac tumultu, &c. impleverunt.' XLII. 61. 'Quæ (legiones) nocturna fuga vobis subtractæ naufragorum trepidatione passim natautum flumen compleverunt.' Hic tamen magis placet conjectura Gronovii. 'Terror ac fuga complexent' inlustratur ex iis quæ notantur ad I. 31. § 7. Vel etiam legendum *terrore ac fuga completa essent*. Infra XXXIV. 15. 'Ubi omnia fuga completa vidit Cato.' Genus autem erroris *complexent pro completa essent* in Mss. frequentissimum est. Vide ad XXXIII. 29. § 16.

§ 11 *Ac qui impetrassent pacem Bæotiis, &c.*] Quidam *ac qui* mutarunt in *ac ni*: quasi Achæos Atheniensesque minatos imperatori Romano, nisi daret Bæotiis pacem, se rebellaturos, ac auxilio Bæotiis futuros: quod nescio quam sit credibile id ausos post Philippum tam memorabili victum pugna. De Bæotiis minus mirum, qui de stupiditate proverbii etiam male audierunt. *Glar.* Prima ed. *ac qui impet.* Scribe, nam, *ni impetrassent pacem Bæotis, bellum simul gerere decreverant*: nempe adversus eosdem Bæotos. J. F. Gron. *Ac ni impetrassent* primum vidi in ed. Froben. a. 1531.

§ 12 *Per Achæos Bæotis copia*] Prima ed. *Per Achæos et Bæotis*. Scribe, *Per hos ergo Bæotis* vel *Per Achæos ergo Bæotis*. J. F. Gron. Voculam et primus omisit Sigonius, quæ capi potest pro 'etiam.' Certe restitui contextui.

CAP. XXX. § 1 *Post paucos dies decem legati*] Confer cum his fragmentum Polybii in Exc. Legat. num. IX. Id autem deformatum a Livio repræsentari, adeo ut, quæ ipse cap. seq. tradit, nisi eo adhibito, intelligi nequeant, observat Crevier. Vide etiam Duker. ad § 3.

§ 3 *His, quæ in Asia essent, Euromo, Pisidisque*] Pedasso, non Pisidis, lege. *Gelen.* Vellem doctissimi interpre-

tes de hoc loco explicando cogitassent: nam mihi quidem in eo non pauca obscura et intellectu difficilia sunt. Horum primum est, quod oratio non apte connectitur. Si enim ex præcedentibus repetendum est 'præsidia deduceret,' omnino desideratur copula, et scribendum fu-erat *et his, quæ in Asia essent*. Secundum, quod inter civitates, quæ in Asia sunt, 'Perinthus' numeratur, quam in Thracia fuisse certissimum est. Nam de 'Myrina' et 'Thaso' insula nihil dico, etsi Myrinam urbem insulæ Lemni designari eo credo, quod Polyb. Legat. IX. et Livius inf. c. 35. tradunt, Stertinium, unum ex decem legatis, post pronunciatum hoc decretum senatus ad Hephæstiam, itidem urbem Lemni, et Thasum liberandas profectum fuisse; 'Lemnum' autem et 'Thasum' inter insulas maris Ægæi, Europæ litoribus adpositas, recenset Pompon. Mel. II. 7. Tertium, quod 'Myrina' contra ordinem, qui apud Polybium est, inter Jassum et Abydum ponitur. Quartum denique, quod Polybius, quem hic Latine interpretatus est Livius, pannum istum, *his, quæ in Asia essent*, non habet. Verba illius Legat. IX. hæc sunt: *Τὸς δὲ ταπτομένους ὑπὸ Φίλιππον, καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐμφρούρους, παραδοῦναι Φίλιππον Ῥωμαίοις πρὸ τῆς τῶν Ἰσθμίων πανηγύρεως. Εὐρώμον δὲ καὶ Πήδασσα, καὶ Βαργύλια, καὶ τὴν Ἰασσέων πόλιν, ὁμοίως Ἀβυδὸν, Θάσον, Μυρίναν, Πέρινθον, ἐλευθέρως ἀφεῖναι, τὰς φρουρὰς ἐξ αὐτῶν μετασπησόμενον.* His omnibus inducor, ut mihi persuadeam, hic aliquid turbatum, et verba *quæ in Asia essent*, a Livio non esse, eique melius cum Polybio conventurum, si scribatur *præsidia deduceret: et Euromo, Padassisque, et Bargyliis, et Jasso, et Abydo, et Myrina, et Thasso, et Perintho.* Duk. Modius primus in adnotationibus Gelenii edidit *Padasso*, pro *Pedasso*, ut priores exhibent: unde Gru-

ter. in ipso Livii contextu *Padasisque* substituit, quod recentiores servarunt; quum antea *Pedasisque* a Frobeniana usque anni 1535. vulgatum fuisset. Id igitur reduxi: quod et Crevier. fecisse video. Neque aliter legendum monuit Cellar. Geogr. Ant. III. 3. p. 64.

Bargyllis, et Jasso] *Bargyllis et Jasso*, ut ante. *Sigon.* Vide ad XXXII. 33. § 6.

Et Abydo, et Thasso] Ita primus edidit Vascos. hoc loco et c. 35. quum Mogunt. aliæque priores utroque loco *Thaso* præferant; quæ contra, æque ac Vascos. c. 39. præferunt *Thasso*. Nomen illud vei uno vel duplici sibilo scribi solet. Certe apud Polyb. in Exc. Legat. num. IX. in verbis, quæ Livius hic et cap. 35. Latine interpretatus est *Θάσον* legitur, at *Θάσσον* apud Polyb. XVII. 31. quæ verba Livius vertit cap. 39. Priscas igitur edd. et Polyb. secutus hic et c. 35. unico sibilo contentus fui; at c. 39. eum duplicavi.

Eas quoque enim placere liberas esse] *Tò quoque* in Polybio non esse, omnemque decreti sensum pervertere, observat Crevier.

Liberas esse Decianorum libertate] Non memini uspiam me hoc verbi legere. Fortassis autem decem legatorum a senatu Romano missorum datam libertatem intelligemus. *Glar.* Merito hæsitavit hoc loco Glareanus. Non est autem mentem auctoris et veritatem lectionis assecutus, cum pro *Decianorum, decem legatorum* supplendum esse censuit. Sunt enim duæ voces *De Cianorum*, quæ sequenti sententiæ annectendæ hoc modo: *De Cianorum libertate Quintius Prusiæ Bithyniorum regi scriberet.* De Cianis et eorum clade supra sæpius dictum est. Sic enim Philippus libro priore c. 34. 'Neque ego Cium expugnavi, sed Prusiam socium et amicum oppugnantem adjuvi.' Et Polyb. XV. 23. *φίλων γὰρ ὑπαρχόντων καὶ*

συμμάχων Αἰτωλῶν, Λυσιμαχέων, Χαλκηδονίων, καὶ Κιανῶν, βραχεὶ χρόνῳ πρότερον· πρῶτον μὲν προσηγάγετο τὴν Λυσιμαχέων πόλιν ἀποσπάσας ἀπὸ τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίας· δευτέραν δὲ τὴν Χαλκηδονίων, τρίτην δὲ καὶ τὴν Κιανῶν ἐξηνδραπόδιστο, στρατηγοῦ παρ' Αἰτωλῶν ἐν αὐτῇ διατρίβοντος, καὶ προσεστώτος τῶν κοινῶν. Προσίας δὲ καθὼ μὲν ἡ πρόθεσις αὐτοῦ συντελείας ἔτυχε, περιχαρὴς ἦν· καθὼ δὲ τὰ μὲν ἄλλα τῆς ἐπιβολῆς ἕτερος ἀπέφερεν, αὐτὸς δὲ πόλεως οἰκόπεδον ἔρημον ἐκληρονόμει, δυσχερῶς διέκειτο. Et Suidas: *Κιανοί, οἱ τῆς Κίου, οὗς Προσίας παρασπονδῆσαι ἐθέλησε διὰ τινὰς αἰτίας. Sigon.* Locus corruptissimus ex Polybii fragmento IX. ita potest emendari: *De Cianorum libertate Quintius Prusiæ Bithyniorum regi scriberet.* Polybius sic habet: *Περὶ τῆς τῶν Κιανῶν ἐλευθερώσεως Τίτον γράψαι πρὸς Προσίαν, &c. Ursin.* Vide eundem Ursin. ad Polyb. Excerpt. Legat. p. 246. *Bithynorum Gronov.* dedit a. 1665. *Bithyniorum priores.*

§ 5 *Tectas tradere, quin et regiam unam inhabilis prope magnitudinis*] Videtur ex Polybio legendum ita: *præter lembos quinque et regiam, &c.* Polybii verba ex fragmento IX. sunt hæc: 'Ὅμοίως δὲ καὶ τὰς καταφράκτους ναῦς, πλὴν πέντε σκαφῶν, καὶ τῆς ἑκαυδεκῆρους, &c. Id enim est, quam sexdecim versus remorum agebant. Confirmat hanc lectionem locus Appiani ex Macedonico, in Exc. Legat. num. XXIV. in quo est, *Ναὺς τε ὅσας ἔχει χωρὶς ἐξήρους μιᾶς, καὶ σκαφῶν πέντε καταφράκτων, &c.* Videtur tamen Appianus in eo mendosus, quod regiam navem ἐξήρη, non, ut Polybius et Livius, ἑκαυδεκῆρη, dixit. Ursin. Eodem modo hoc emendat Pighius ad a. ICLVII. p. 261. nisi quod omittit vocem *lembos*. Putavit nimirum relictas fuisse regi quinque naves tectas; cuius sententiæ auctores sunt Appian. in Exc. Legat. hic apud Ursin. et Zonar. IX. 16. Sed aliter sentit Polybius, qui quum regi τὰς κατα-

φράκτους ναὺς πλὴν πέντε σκαφῶν
 ademptas scribit, aperte illa πέντε σκά-
 φη a καταφράκταις destinguit. Nam
 si illa quoque κατάφρακτα fuissent,
 nihil opus fuisset addita voce σκαφῶν,
 quum sufficere potuisset πλὴν πέντε.
 Livius quoque, qui Philippum omnes
 naves tectas tradere iussum dicit, ei
 nullam earum relictam fuisse signifi-
 cat. Unam illam inhabilis prope
 magnitudinis a Livio *regiam* appellari
 puto, quod reges mole ac magnificen-
 tia navium regias opes ostentare so-
 lebant; quales erant naves regum
 Ægyptiorum, et navis Hieronis apud
 Athenæum lib. v. et 'liburnicæ de-
 ceter' Caligulæ, quas memorat Sue-
 tonius Calig. c. 37. Zonaras hanc
 Philippi navem *στρατηγίδα* prætoriam
 vocat. Sed navis tam inhabilis mag-
 nitudinis vix ullus usus in præliis esse
 potuit: ob quam causam eam etiam
 Philippo a Romanis relictam fuisse
 verosimile est. De 'versibus remo-
 rum' agunt Salmas. Observ. ad Jus
 Attic. et Rom. c. 29. p. 687. et Scheffer.
 de Milit. Nav. II. 2. Meibom. et
 Opelius de Fabric. Trirem. Dukerus.
 Eodem modo, quo hoc loco, Livium
 emendandum esse, monuit Ursinus
 ad Polyb. Exc. Legat. p. 246. Con-
 tra eadem emendatio, quæ Pighio,
 etiam in mentem venit Meibom.
 de Fabric. Trirem. p. 613. legendum
 nempe omnes tectas tradere, præter
 quinque et unam regiam. Nam σκαφῶν
 apud Polyb. non scaphis cum Casaub.
 (vel lembis cum Ursino,) sed navibus
 vertendum esse. Emendatio hæc
 placuit etiam Jac. Gronov. in Dissert.
 Epist. ad Livii Loca Quæd. Geo-
 graph. Epist. VI. p. 48. ubi simul do-
 cet, perperam Meibom. gloriatum
 esse, neminem mancum esse hunc Li-
 vii locum vidisse. Regiæ autem is-
 tius navis, inhabilis prope magnitu-
 dinis, hoc loco memoratæ, meminit
 etiam Livius XLV. 35. ubi vide.

§ 6 *Plus quingentis armatorum]*
 Pighius ex Zonara IX. 16. *plus quinque*

millibus armatorum. Polyb. in Exc.
 Leg. num. IX. et Appianus in Exc.
 Leg. num. XXIV. hoc præterierunt.
 Duk.

§ 8 *Triginta quaterna millia pondo
 et ducenta]* 'Vectigal' præcessit,
 'præsens' pecunia sequitur. Hæc
 summa in medio quid sibi velit, hand
 equidem scire possum. Glar. Tur-
 bata hæc sunt, ut cuivis videre pro-
 num. Fortasse scripsit Livius, Val.
*Antias quatern. millium pondo argenti
 vectig. in decem annos, præsens tricena
 quat. millia et ducenta viginti pondo.*
 Non desunt rationes, et alibi dabun-
 tur. J. F. Gron. Non scio, ubi de-
 derit. Duker. Hæc depravata esse,
 nec sine libris emendari posse existi-
 manti Crevierio adsentior. Cur tamen
 Gronov. duplicis formæ numeros
 junxit? An forte *triginta quatuor mil-
 lia et ducenta viginti pondo*?

CAP. XXXI. § 1 *Soli Ætoli id decre-
 tum decem clamium sanies carpebant]*
 Non erat opus asterisco, si, qui primæ
 editioni præfuit, acrius oculos in cha-
 racterem non satis notum intendisset:
 vidisset sinceram lectionem
 nempe hanc: *decretum X. legatorum
 clam mussantes carpebant.* Eadem cæ-
 cutientia mox pro *liberentur* legit *li-
 benter*; et *Eretriam* omisit, ubi scrip-
 tum est *Oreum cum Eretria et Deme-
 triade.* Gelen. Supra VII. 25. 'Mus-
 santesque inter se rogitabant, num
 quem plebei consulis pœniteret?'
 ubi vide quæ notantur; et viros doc-
 tos ad Phædri IV. 25. 34. Mox *lite-
 ras inane una specie libertatis adumbras-
 tas esse* Mog. et aliæ edd. Quod nunc
 vulgo exstat, primum inveni in ed.
 Frob. 1531.

§ 2 *Cur enim alias Romanis tradi
 urbes]* Hoc intelligi non posset, nisi
 Polybius Legat. IX. docuisset, Philip-
 pum iussum fuisse urbes Græcorum,
 in quibus præsidia habebat, ante-
 quam celebrarentur Isthmia, Roma-
 nis tradere, nec tamen eas nomina-
 tas fuisse. Horum prius tantum, de

traditione scilicet urbium Græcarum, expressit Livius cap. 30. in referendis conditionibus pacis, non item cetera. Sed locus ille mihi, ut dixi, videtur mendosus esse. *Duk.*

Sine traditione jubere liberas esse] Scribe *juberi*. J. F. Gron. Doujatius etiam vulgatum *jubere* defendi posse existimat, si intelligatur ‘Romanos jubere.’ Livium enim sæpe ita variare solitum fuisse. Ad id probandum adducit locum ex fine hujus cap. ‘Ipsis tutius esse, manere paulisper sub tutela præsidii Romani, quam pro Philippo Antiochum dominum accipi.’ Similia plura vide ad iv. 2. § 7. Emendatio tamen Gronoviana videtur præferenda esse.

§ 3 *Nisi ut, quæ in Asia sint, liberentur]* *Liberentur* ex Msto legendum docuit Gelenius ad § 1. Moguntini ediderant *nisi quæque in Asia sint, liberentur*.

Longinquitate ipsa tutiores] Non est in Polybio. Sententia non satis aperta est: sed hanc esse puto, Romanos libertatem reddidisse urbibus Græcis Asiæ, quod eas sibi propter longinquitatem parum utiles esse putarent ad id, quod parabant, id est, ad compedes Græciæ injiciendas, quod iis apud Polybium objiciunt Ætoli. *Duk.*

Quæ in Græcia sint, ne nominatæ intercipientur] Scribe *quæ in Græcia, non nom. intercipientur*. Neque enim huc convenit τὸ *ne*, et abundat τὸ *sint*. J. F. Gron. Ut τὸ *sint* deleatur, nullam, quæ subigit, causam video. Non pro *ne* legendum, judicat etiam Crevier. at Doujatius ejus loco nec malebat.

Et Oreum, cum Eretria et Demetriade] Mogunt. et alii ediderunt *et Chalcis et Oricum et Demetrias*. Ejus loco, quod nunc editur, restituit Gelenius ad § 1. Et recte. Polyb. Exc. Legat. num. ix. p. 1107. τὰς δὲ παραδιδόμενας Ῥωμαίοις φανερόν, ὅτι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην εἶναι δὲ ταύτας, ὧρεόν,

Ἐρέτριαν, Χαλκίδα, Δημοτριάδα, Κόρινθον.

§ 4 *Dubitabatur enim de Corintho, et de Chalcide, et Demetriade]* Puto hic præpositionem *de* excidisse, interceptam a prima syllaba vocis seq., ac legendum esse *et de Demetrinde*. Vide ad iii. 30. § 3. Liv. xxxvi. 7. ‘Quum de Eubœa, de Achæis, de Bœotia agebatur.’ De repetitis præpositionibus vide ad vi. 28. § 6.

Ceteræ Græciæ atque Asiæ haud dubie liberabantur] Ex sequentibus ad hæc verba repetendum esse τὸ ‘urbes,’ monuit J. F. Gronovius ad xxx. 7. § 6.

§ 5 *Quo tempore po. Romanus postulasset]* Quod tempora reipublicæ postulasset depravatum in quo tempore P. R. postulasset. Gelen. Origo erroris fuit, quod notas R. P. id est *respublica* mutarit, literis transpositis, in P. R. id est *populus Romanus*. Alia hujus erroris exempla vide ad lib. xxxviii. c. 58. § 6.

Id e republica fideque sua facere, statuerere jussi erant] Expressit Livius veterem senatusconsulti formulam I. V. E. E. R. P. F. S. V. hoc est, *ita ut eis e republica fideque sua videbitur*: ad quam etiam respexit Polybins verbis illis βουλευόνται κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις. Ursin. ad Polyb. Exc. Leg. num. ix. p. 247. Adde Brisson. de Formul. ii. p. 215.

§ 6 *Quum primum ei res suæ placuissent]* Id est, quum primum sibi satis paratus ad bellum Romanum, satis virum ad Romanos bello lacessendos collegisse visus fuisset. Vide Gronov. ad Taciti Germ. c. 11. Non puto quidem necesse esse, hic aliquid mutari; sed mallem tamen *quam primum*. *Duk.*

§ 7 *Ab Elatia Anticyram, &c. trajecit]* Facile intelligi potest, hoc de Quintio dici: sed quia eum neque hoc, neque præcedenti capite nominat, nec quidquam fecisse dixit, nomen illius hic addendum videtur. Polybius: Ὁ δὲ Τίτος ὁρμήσας ἐκ τῆς Ἐλα-

τέλος μετὰ τῶνδέκα. *Duk.* Quintius ab Elatia etiam Crevierius legendum conjecit.

§ 8 Si *Ætolorum linguas retunderet*] Retundere perspicue legendum est, ut sit, si *Ætolorum linguas retundere vellet*. Sigonius. Retundere non tantum Mog. sed etiam Aldus alique ediderunt: primus deinde Curio retunderet substituit, sine dubio operarum errore. In verbis seqq. aliquid excidisse, ac legendum censet Crevier. si veram caritatem, si integram, vel inviolatam majestatem apud omnes nominis Romani vellent esse: nam veram majestatem ferri non posse. Quid, si cum Roëllio legamus, si veram caritatem, si majestatem?

§ 9 Ad transferendum a Philippo ad se imperium, se mare trajecisse] Ed. Mog. et quædam aliæ ad transf. Philippo adesse imp. esse mare trajecisse. Id quod nunc exstat, demum inveni in ed. Frob. 1531. An legendum ad transf. a Philippo ad sese imp., sese mare trajecisse? Solent enim sese et esse literarum transpositione commutari. Vide ad XL. 26. § 5. Paullo ante eædem edd. si idem esse idem facere.

§ 10 Manere paullisper sub tutela populi Romani] Præsidii Romani depravatum in populi Romani. Gelen.

§ 11 Ut in Acrocorintho tamen præsidium esset] Ita primus Froben. 1535. edidit. Priores male vulgarant ut in agro Corinthio. Pariter in cod. Moguntino peccatur etiam XXXIV. 50. § 8. ubi vide. Ἀκροκόρινθον in hac re memorat Polyb. in Exc. Leg. num. IX. pag. 1108.

CAP. XXXII. § 1 Nemeorum statum ludicrum aderat] Isthmiorum ludicrum depravatum in Nemeorum. Gelenius. Erat legendum in margine Livii conjecit Ant. Perizonius. Male. Polyb. Exc. Legat. num. IX. pag. 1108. Τῆς Ἰσθμίων πανηγύρεως ἐπελθούσης. Mox pronomem quo et copula ac desunt in edd. Mogunt. aliisque, usque ad

Frob. qui a. 1531. utrumque adjecit. Hinc § seq. omnium rerum undique convenerat eædem edd. pro quo omnium Græcorum undique commune erat a. 1531. id quod nunc exstat, a. 1535. Frobenius reposuit. Vide ad XXXIII. 29. § 16.

§ 3 Sed exspectatione erecti, qui deinde, &c.] Postquam ostenderat semper alias frequens fuisse ludicrum Isthmiorum, exspectari poterat, ut diceret, tum solito frequentius fuisse. Polybius non dicit, id semper alias frequens fuisse; sed tantum, cur tum frequentius, quam aliis temporibus, fuerit; quia scilicet ex omnibus fere orbis partibus clarissimi viri propter exspectationem futuri eo conveniant. Τῶν Ἰσθμίων, inquit, πανηγύρεως ἐπελθούσης, καὶ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν συνελθυσσάντων, διὰ τὴν προσδοκίαν τῶν ἀποβησομένων, πολλοὶ καὶ ποικίλοι καθ' ὅλην τὴν πανήγυριν ἐνέπιπτον λόγοι. Suspicio hic intercidisse quædam, et Livium dixisse, spectatores tum solito frequentiores eo convenisse. Ita certe postulat, quod antea dixerat 'semper quidem et alias frequens.' *Duk.* Idem etiam 'suspiciatur Crevier. Quod tamen is addat, pluscula hic deperdita esse indicare vocem alii, quæ mox sequitur; nihil enim in præcedentibus ei respondere, omissum maluissem. Nam alii eo modo accipi potest, quo inlustratur ad III. 37. § 8.

Sed sermonibus etiam ferebant] Ita ultima demum Gruteri ed. exhibuit. Neque genus loquendi damnandum. Præferunt tamen priores omnes se-rebant: quod perperam, vel dedita opera, vel librariorum lapsu, mutatum est. Supra VII. 39. 'Hæc, qui in castris erant, occultis sermonibus serunt:' ubi vide quæ notantur. Silius XV. 283. 'Hæc atque his paria alterno sermone serebant.' Cæsar Civ. II. 17. 'Hæc omnibus serebat sermonibus:' ita legendum monet

Freinsh. in ind. Curtii voce 'Sere-re,' ubi vulgo editur *feribat*. Apul. Met. 1. in princ. 'At ego tibi sermone isto Milesio varias fabulas conseram:' ubi vide Pricæum.

§ 5 *Senatus Romanus et T. Quinctius imperator*] Legendum esse puto *Senatus populusque Romanus*. Nam sic Val. Max. iv. 8. 5. caput ejusdem edicti formula solemnī liberæ civitati congrua profert. Cui etiam adstipulatur Plutarchus. *Pighius* in Annal. ad a. 107 VII. p. 262. *Pighii* emendationem recepit ultima Gruteri ed.; eamque adstruere videtur locus App. in Exc. Legat. num. xxiv. p. 362. 'Ο δῆμος ὁ Ῥωμαίων, καὶ ἡ σύγκλητος, καὶ Φλαμινίους ὁ στρατηγὸς, Μακεδόνας καὶ βασιλέα Φίλιππον ἐκπολεμήσαντες, ἀφίησι τὴν Ἑλλάδα ἀφρουρήτον, ἀφορολόγητον, ἰδίοις ἤθεσι καὶ νόμοις χρῆσθαι. Nihilominus priorem lectionem retinxi, quia Polybius, quem Livius Latine reddidit, nullam populi mentionem fecit, in Exc. Leg. num. ix. p. 1108. 'Ἡ σύγκλητος ἡ Ῥωμαίων καὶ Τίτος Κοῖντιος στρατηγὸς καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφίᾱσιν ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις Κορινθίους, Φωκέας, Λόκρους, Εὐβοεῖς, Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας, Μάγνητας, Θεττάλους, Πεῖρραιβοὺς. Quin etiam Plutarchus, cujus testimonio *Pighius* emendationem suam firmare conabatur, populi non meminit, in vita Flamini p. 374. 'Ῥωμαίων ἡ σύγκλητος καὶ Τίτος Κοῖντιος στρατηγὸς ὑπάτος, καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφίᾱσιν ἀφρουρήτους καὶ ἐλευθέρους Κορινθίους, &c. Supra etiam apud Livium non populi in hac re mentio facta est, sed solius senatus, qui decem legatos more majorum mittendos decrevit, quorum ex consilio T. Quinctius imperator leges pacis Philippo daret, cap. 24. Et ita cap. 31. 'In senatusconsulto, quo missi decem legati ab urbe erant, ceteræ Græciæ atque Asiæ hand dubie libe-

rabantur.'

Thessalos, Perrhæbios, Achæos, Tietas] Quia ultimum nomen hand dubie corruptum est, pro duobus ultimis quidam *Achæos Phthiotas* reposuerunt: sed nentiquam satis ita sanatum est hoc vulnus. Nam multa hic nomina omissa sunt, quæ absque fide vetusti alicujus codicis restituere non possumus. *Glarean*. Glareanum non laudo, qui arbitratur, hoc loco nomina aliquot populorum intercidisse: cur non laudem, Plutarchus causa est, qui totidem pene verbis hanc rem in Flaminio exponit pag. 374. Προσελθὼν εἰς μέσον ὁ κήρυξ ἀνείπεν, ὅτι Ῥωμαίων ἡ σύγκλητος καὶ Τίτος Κοῖντιος στρατηγὸς ὑπάτος, καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφίᾱσιν ἀφρουρήτους καὶ ἐλευθέρους, καὶ ἀφορολόγητους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίους, Λόκρους, Φωκεῖς, Εὐβοέας, Ἀχαιοὺς, Φθιώτας, Μάγνητας, Θετταλοὺς, Πεῖρραιβοὺς. Cum igitur totidem apud Plutarchum sint nomina populorum, quot apud Livium, a quo hæc sumpsit Plutarchus, profecto nihil hoc loco desiderari judicandum est. Quod autem vocibus illis movetur Glareanus, 'percensuerat omnes gentes, quæ sub ditione Philippi regis fuerant,' intelligendum est, eas vitiose legi. Placet autem, ut legatur, *percensuit inde omnes gentes*, id est, post Græcos Macedoniae etiam populos nominavit, ut Dolopas, Orestas, Lycum, Parthinos: utraque enim gens cum sit Illyriorum, sub ditione Philippi fuerat. Error ortus est ex compendiosa scriptura: ex *percensuit in factum* est *percensuerat*. Porro autem apparet ex Plutarcho, legendum esse *Perrabi*, non *Perræbii*. Sigon. *Perrabos* legendum esse, Ursinus non modo cap. seq. § 8. sed etiam ad Polyb. Exc. Leg. num. ix. p. 248. monuit. Vide etiam ad xxxix. 24. § 11. Pro *Achæos Tietas* Frob. 1531. legit *ac Hestiaeotas*, quadriennio postea *Achæos Phthiotas*. Pessi-

me deinde *Achæos*, *Phthiotas*, interpunctione distinctis vocabulis, quasi duo diversi populi forent, dedit Vasconius, quem reliqui editores secuti sunt. Licet autem postea Gronovius distinctionem expunxerit, eam tamen Clericus iterum revocavit. Sed Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας vocavit Polyb. l. laud. Vide etiam Gelen. ad cap. 34. § 7. Idem etiam error vulgo committitur apud Plutarchum. Recte denique Sigonius a Glareano dissensit. Non tantum enim Plutarchus quem laudat, sed neque Polyb. in Exc. Leg. num. 9. quem Plut. et Livius reddiderunt, plures populos memorarunt. Plutarchus tamen id singulare habet, quod Quinctius ei vocetur στρατηγὸς ὑπάτος, quo nomine neque hic apud Livium, neque apud Polyb. neque apud Appian. in Exc. Leg. appellatur.

§ 6 *Majus gaudium fuit, quam quod universi homines acciperent*] Universum homines caperent debet legi. Gelenius. Aliud exemplum rei lætioris, quam ut mox credi potuerit, vide xxxix. 49. Cum hoc autem Livii loco alium Æschyli ex Agam. vs. 276. confert Victor. Varr. Lect. xxvii. 4.

§ 7 *Quod ad quemque pertineret*] Hæc verba nihil Livio dignum habere, sed potius oscitante librario, monet Crevierius: itaque vel recidenda esse, vel inmutanda. Dukerus etiam locum haud sanum putabat. Paullo ante et alii alios intueri, tum somni vanum speciem edd. Mog. et aliæ. Vulgata lectio demum adparuit in Froben. 1535.

§ 8 *Iterum pronunciaret eadem*] Malim hæc verba ita accipere, ut non sint revocantium præconem, sed narrantis, quid revocatus præco fecerit, Livii, scribique, *averet, iterum pronunciare eadem*: id est, pronunciavit, vel pronunciabat. J. F. Gronov. *Iterum pronunciat eadem* legendum, conjicit Crevier. 'Revocatus præco' est denovo pronunciare jussus, quæ antea

Delph. et Var. Clus.

pronunciarat. Livius vii. 2. 'Quum sæpius revocatus vocem obtulisset' λέγειν πάλιν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν dixit Polyb. Exc. Leg. num. ix. p. 1109.

§ 10 *Præoccupaverat omnem aliorum sensum voluptatem*] Temere ab archetypo discessum est, quod habet præoc. *omnium aliarum sensum voluptatum*. Gelen. Livius, si codd. integerrimis fidem habemus, aliis locis *voluptatum* efferre amavit. Vide ad vii. 38. § 5. et xxxiii. 8. § 6. An ergo ita etiam hic scribendum?

CAP. XXXIII. § 2 *Haud procul periculo fuerit*] Ita primus Froben. dedit 1535. Priores edd. præferunt *haud procul periculo fuerit is*.

§ 7 *Una voce præconis liberatas omnes Græciæ atque Asiæ urbes*] Quia non omnes Asiæ urbes, sed tantum Græcæ in Asia sitæ, liberatæ sunt, Gronov. in prima ed. notarnm vocem excidisse, ac legendum existimavit lib. omnes Græciæ atque Asiæ Græcas urbes. Sed recte hanc conjecturam curis secundis omittendo tacite damnavit. Similiter enim supra cap. 31. 'Dubitabatur de Corintho, et de Chalcide, et Demetriade, quia in senatusconsulto, quo missi decem legati ab urbe erant, ceteræ Græciæ atque Asiæ [urbes] haud dubie liberabantur.' Utrouque 'Græciæ atque Asiæ urbes,' scil. quibus Philippus cedere cogebatur, intelligi debent.

§ 8 *Hoc spe concipi audacis animi fuisse; ad e. a. v. et fortunæ gentis*] Et hæc verba corrupta sunt, sed utcumque restituta in aliquot libris. At obscuritas est in verbis his, quæ non ita multo post sequuntur: 'Abstineret liberas omnesque Græcas.' Item quæ rursus, aliquot interjectis versibus, sequuntur: 'Phocenses, Locrenses, et quæ sicut antea fuerant adjecta decreti auctoritate, his contribuerunt.' Neque enim hi duo populi Ætolis contributi sunt, opinor. Glar. Apertior erit locus, si ita legas, *Hoc spe concipere audacis animi fuisse; ad*

Livius.

30 X

effectum adducere, virtutis et fortunæ ingentis. Sigon. Primæ edd. præferunt *Hoc spe concipi, audacis animi fuisse*; *effectum adduceret, virtutis et fortunæ gentis.* Froben. 1531. ad *effectum ducere*: quadriennio postea ad *effectum adducere* idem. Sigonius tandem id, quod nunc vulgo in editis exstat.

CAP. XXXIV. § 1 *Secundum ista jam Quinctius et decem legati*] Td jam deest in Mog. aliisque primis edd. Addidit illud Frob. a. 1535. *Mox civitatum* Mog. pro quo Aldus *civitatum* dedit. Sed vide ad XXXIII. 20. § 11. et hoc cap. § 5.

§ 2 *Verba sine fide rerum jactata*] *Jactantibus* legendum. Gelen. Sic *jactantibus* Gelenius legendum ait, dubium ex conjectura sua, an quia sic erat in unico codice: nam ex eodem Moguntini ediderunt, *his eadem, quæ fere Romæ erant, verba sine fide rerum jactata*: *nihil jam perplexe, ut ante, &c. pron.* Quod potest ferri, et τὸ ἐρᾶν non belle videtur congruere τῷ *jactantibus*. Itaque hoc si malis, illud dele. J. F. Gron. Idem Gronov. in priori ed. nott. ad XXXVIII. 25. lectionem, quam Moguntini ex cod. suo ediderunt, probavit; Crevier. posteriore Gronovii emendationem.

§ 3 *Abstineret liberas omnesque Græcas*] Obscuritatem ait Glareanus ad cap. præc. § 8. his verbis inesse. Ego vero et vitium inesse puto, et restituendum: *pron., ut excederet Asiæ urbibus, quæ aut Phil., aut Ptol. regum fuissent: sineret liberas omnes esse Græcas.* J. F. Gron. Equidem viro eruditissimo omnino adsentior, judicanti corruptum esse locum; sed cogitavi, num forte leviori mutatione possit restitui, quam pro *abstineret* legendo *sineret*, et pro *omnesque, omnes esse.* Si nimirum legas *has sineret*, hoc propius paullo accedit ad vulgatum *abstineret*, et sic stare potest *omnesque*, nec opus mutare in *omnes esse*, hoc modo: *has sineret liberas, omnesque*

Græcas: id est, *has Asiæ urbes*, quæ sc. Philippi aut Ptolemæi fuissent, et præter eas omnes Græcas. *Sinere urbes liberas* Græci dicunt ἐᾶν πόλεις αὐτονόμους. Ita Diod. Sic. xv. 484. ἀπάσας τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις ἐᾶν αὐτονόμους. Idem passim distinguit inter τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδας πόλεις, et inter τοὺς ἄλλους Ἑλληνάς. Lamb. Bos Specimine Animadv. Latin. Bossii conjectura propius quidem ad codicis et priorum edd. lectionem accedit; non tamen sensui satisfacit. Livius enim in hac historia per 'Græcas urbes' numquam intellexit urbes Græciæ, ita ut obponantur urbibus Græcæ originis in Asia; verum eo sensu potius vocat 'urbes Græciæ atque Asiæ,' ut capp. 31. et 33. Præterea Livius his verbis tantum agit de urbibus Asiæ Græcis, quas Antiochus occuparat, et de transitu ejus in Græciam demum verbis seqq. aget. Crevier. vix dubitare potest, quin scripserit Livius *abstineret liberis*, sc. urbibus. Reliquas autem duas hujus loci voces *omnesque Græcas* vel aliquod vitium celare credit; vel esse initium alterius periodi, cujus postrema verba exciderunt. Clericus edidit *ac sineret liberas omnesque Græcas*, non monito lectore, se ita conjecisse, aut conjecturam recepisse. Si quid mutandum, partim ex Gronovii, partim ex Clerici conjectura posses, *ac sineret liberas omnes esse Græcas*, vel *ac sineret liberas omnes Græcas*, vel denique *abstineret liberas omnes Græcas*. Nam ita 'abstinere usurpationem vocis' etiam emendatur xxvii. 19. § 5. Similiter autem particulam *que* in libris belli Punici secundi contra mentem Livii a librariis vel additam, vel omissam esse, docuit Jac. Gronov. Dissert. Epist. ad Livii Loca Quæd. Geogr. ep. 2. Per 'omnes Græcas' autem intelligo urbes Græcæ originis in Asia. Id colligi potest ex Polyb. qui, quas Livius 'omnes Græcas,' vo-

cavit τὰς ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεις, in Exc. Legat. num. ix. p. 1110. Πρώτοις μὲν ἐχρημάτισαν τοῖς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευταῖς· διακελευόμενοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων τῶν μὲν αὐτονόμων ἀπέχεσθαι, καὶ πρὸς μηδένα πολεμεῖν· ὅσας δὲ νῦν παρείληφεν τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον καὶ Φίλιππον ταπτομένων, ἐκχωρεῖν.

§ 5 *Quod decreta decem legatorum civitates, &c.*] Polyb. ibid. simpliciter dicit τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ διεσάφουν· unde colligit Crevier. hanc Livii mentem fuisse, eo maturius rem in conventu peractam esse, quod ibi pronunciabantur solummodo decreta jam a legatis facta. Hæc igitur Livii sana non videri, eumque fortasse dedisse putat, *quod decreta decem legatorum in civitates nominatim pronunciabantur*. Voces autem *in civitates nominatim* exponit de singulis nominatim civitatibus. Aliquid latere certum puto. Paullo ante *civitatumque* ed. Mog. pro quo Aldus *civitatumque* vulgavit. Sed priscam lectionem revocavi. Vide hoc cap. ad § 1.

§ 7 *Thessalorum genti, præter libertatem concessam, Phthiotæ dati*] *Achæi Phthiotæ* lege. Sic et Strabo hos vocat. *Gelen*. In *συμπολιτείαν*, opinor, et in idem corpus conciliumque contributi. Nam libertas ex decreto senatus iis data fuerat. Cap. 32. *Duk*. Recte emendat Gelenius. Polyb. Exc. Leg. num. ix. pag. 1111. Θετταλοῖς δὲ μετὰ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας προσένειμαν. De Achæis Phthiotis vide ad xxxvi. 15. § 7. Ex voce antem Polybii προσένειμαν Jac. Perizon. ad marginem Livii additi, pro dati, legendum conjecit. Crevier. vero dati exponit 'contributi' in unum reipublicæ corpus.

§ 8 *Phocenses Locrensesque, sicut ante fuerant, adjecta decreti auctoritate, his contribuerunt*] Ita legendus hic locus ex Polyb. cum in vulgatis edd. mendosissime legatur *Locrenses*, et quæ sicut ante fuerant, &c. Verba Polybii, quæ Livius imitatus est, sunt

hæc ex fragmento ix. Τοὺς δὲ Φωκέας καὶ τοὺς Λοκροὺς συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν, καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον, ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. Ex eodem fragmento legendum apud Livium *Perrabios*, non *Perrabios*, Græce enim est Περραιβοὺς. Ursin. Quem etiam vide ad Polyb. Exc. Legat. p. 250. Eandem emendationem probavit quidem Doujatins, vim tamen et sensum verborum non est adsecutus; quem hunc esse perperam existimavit: Concesserunt legati Phocensibus et Locris, ut conjuncti agerent, quemadmodum prius ἐν τῇ συμπολιτείᾳ: aut, Phocensibus ipsis ac Locrensisibus, liberis pronunciatis, contribuerunt, quæ ante eorum ditionis fuerant. Verba enim Polybii indicant, sensum Livii esse, Quinctium et legatos Ætolis, quorum postulata de Pharsalo et Lencæde sibi restituendis ad senatum rejecerant, contribuisse Phocenses et Locrenses, qui antea ad eorum concilium et *συμπολιτείαν* pertinnerant.

§ 9 *Herea*] *Heræa*, ut supra. Sigon. Quem etiam vide ad xxviii. 7. § 17. et Ursin. ad Polyb. Exc. Legat. num. vii. p. 244.

§ 10 *Phocæam et Eretriam*] *Oreum et Eretriam* lege. *Gelen*.

Libertatem his civitatibus dedit, Carysto adjecto. Pleurato] *Carysto ac Pleurato* edd. Mog. et proximæ. *Scerdileto ac Pleurato* ed. Frobenii 1531. qui quadriennio post dedit, ut nunc vulgo exstat. Polyb. id ita exprimit in Exc. Legat. num. ix. p. 1111. Μετὰ τινα χρόνον ἡλευθερώτησαν αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς συγκλήτου, καὶ σὺν ταύταις Κάρυστος. Horum verborum Polybii sensum correctorem Livianum expressisse, agnoscit ac fatetur Crevier. non facile tamen se crediturum addit, sensum illum his verbis a Livio expressum esse. Paullo ante etiam dissentiente Quintio una res in arbitrium senatus; libertatem primæ edd. Id quod nunc in excusis legitur, a Frob. 1531. substitutum est.

§ 11 *Pleurato Lingus et Partheni*] *Lycus et Parthini*. Lycus in Dassari-
tiis, ut ait Plutarchus in Quintio pag.
370. quos eosdem cum Parthinis Il-
lyriorum populos facit Appianus in
principio Illyrici; *Parthinos* etiam
Capitolini lapides habent. *Sigonius*.
Videtur legendum *Lychnidus* ex Poly-
bio et Strabone, non *Lingus*. Poly-
bius enim sic habet in fragmento ix.
Ἐδωκαν δὲ καὶ Πλευράτῳ Λυχνιδούντα
καὶ Πάρθον, οὓσας μὲν Ἰλλυρίδας, ὑπὸ
Φίλιππον δὲ ταττομένας, &c. et Strabo
vii. 327. Ἐξ Ἐπιδάμνου, inquit, καὶ
Ἀπολλωνίας περὶ τὴν ἐπὶ Κανδαυῆας
ὁδὸν, αἵτε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Λυχνιδούν-
τα, &c. Ursin. *Parthinos* gentem Il-
lyridis esse constat. *Lycum* nemo
neque Illyriorum, neque alterius na-
tionis gentem fuisse prodidit. In Po-
lybio est *Λυχνίδα*, de quo nomine ibi
Ursinus, interpretes Stephani voce
Λυχνίδος, et Palmerius Græc. Ant. i.
35. agunt. Sed sive id *Λυχνίς*, sive
Λυχνιδός, sive *Λυχνιδούς* fuit, scimus
urbem Illyrici fuisse. Livius xxvii.
32. et lib. xliii. capp. 9. 10. et 21.
eam *Lychnidum* vocat, eoque auctore
Ursinus et Palmerius hic quoque pro
Lycus recte legunt *Lychnidus*. Sed
hoc non satis est sanando loco. *Par-
thini* recte dicuntur gens Illyriorum,
non *Lychnidus*, quæ urbs Illyrici erat.
Nec urbs et gens ita conjungi pos-
sunt, ut, quod hac emendatione fit,
utraque 'gens Illyriorum' dicatur.
Mihi, sequenti verba Polybii, legen-
dum videtur, *Lychnidus et Parthus*
data: Illyriorum utraque gentis sub
ditione Philippi fuerat. Nam Polybi-
um non gentes, sed urbes dicere
apertum est. Parthum autem, a quo
'Parthinos' dictos verisimile est, ur-
bem Illyrici fuisse, etiam Stephanus
scribit. Duk. Ursinus ad Polyb. Exc.
Legat. num. ix. p. 251. in Polyb. pro
Λυχνίδα, ut erat in Msto, legendum
existimat *Λυχνιδούντα* ex Strab. vii.
317. Contra Casaub. in Strab. *Λυχνι-
δὸν* pro *Λυχνιδούντα* corrigi ex Steph.

Byz. voce *Λυχνιδός*. Alii viri docti
Mstorum lectionem *Λυχνίδα* apud Po-
lyb. tuentur, et urbis nomen etiam
Λυχνίς proferri existimant. Quod si
verum, minori mutatione hic *Lychnis*,
pro *Lyngus* vel *Lingus*, scribi posset.
Id tamen ideo minus placet, quia Li-
vio semper hæc urbs, ubi ejus memi-
nit, *Lychnidus* vocatur. Insuper sem-
per *Parthini*, pro *Partheni*, scriben-
dum esse, contendit etiam Palmer.
Græc. Ant. i. 34. quomodo etiam vi-
ri docti legendum docent ad xxix.
12. § 3. Vide etiam ad xlv. 30. § 13.
Contra, *Partheni*, ut ex cod. unico
ediderunt Moguntini, defendi posse,
existimat Ursinus ad Polyb. l. laud.
quia Stephan. Byz. a voce *Πάρθος* de-
ducit gentile *Παρθηνός*. Vide viros
doctos ad dictum loc. Stephani. Male
etiam nunc *Parthynus* editur apud
Suet. in Aug. cap. 19.

CAP. XXXV. § 2 *P. Lentulus Bar-
gyllas, L. Thermus Hephæstiam et Tha-
sum*] Pro *L. Thermus* lege *L. Sterti-
nius*. Gelen. Hæc sic Plutarch. in
Quinct. p. 375. Ἄμα γὰρ ἐξέπεμπεν ὁ
Τίτος Λέντουλον μὲν εἰς Ἀσίαν Βαργυ-
λίητας ἐλευθερώσαντα, Τιτίλλιον δ' εἰς
Θράκην, τὰς αὐτόθι πόλεις καὶ τὰς νήσους
ἀπαλλάζοντα τοῦ Φιλίππου φρουρῶν.
Πόπλιος δ' Οὐίλλιος ἔπλει διαλεξιόμενος
Ἀντιόχῳ περὶ τῆς τῶν ὑπὲρ αὐτῶν Ἑλλή-
νων ἐλευθερίας. Ex his apparet, pro
Stertinium, *Titillium* esse restituen-
dum: siquidem ante legebatur *L.
Thermus*. Sigon. Male ex Plutarcho
docti viri emendarunt *L. Titilius* pro
L. Stertinius. Nam Polyb. Exc. Le-
gat. num. ix. p. 1111. habet *Στερέν-
νιος*, propiore ad *Sertinium* scriptura:
et familia *Stertinia* notissima est, cum
Titilium nemo nomet scriptorum,
quos legerim. Apud Livium ex eo-
dem Polybio videtur legendum *Bar-
gyllas*, licet Polybius neutro genere
edat *Βαργύλια*. Ursin. Hæc bene re-
fellit Ursinus ad Polyb. Legat. ix.
Plutarchus e Polybio, in quo tamen
hoc nomen leviter corruptum legitur

Στερένιος, et Livio emendandus est, non hi ex illo. *L. Stertinium* proconsulem in Hispaniam missum fuisse scribit Livius xxxi. 50. ex eaque reversum xxxiii. 27. An idem inter decem legatos a senatu ad Quintium missos fuerit, dubitari potest: nam decem hi legati, si ordinem narrationis Livianæ sequimur, jam ante reditum illius ex Hispania decreti fuisse videtur. Vide capp. 24. et 27. Nec tamen ideo negari debet. Nam Livium omnia, quæ capp. 24. 25. 26. 27. leguntur ita distincta temporibus, ut acta fuerant, retulisse, nequaquam probabile est. De Stertino quidem demum cap. 27. postquam cap. 24. decem legatos decretos dixerat, agit; sed non ita, ut certum sit, eum inter illos esse non potuisse. Quum enim his verbis cap. 27. ‘Iisdem diebus Cn. Cornelius Lentulus, &c. *L. Stertinus* ex ulteriore Hispania quinque aginta milia pondo argenti in ærarium tulit,’ nulla certa temporis definitio, quo Stertinus ex Hispania redierit, contineatur, potuit et ante illa gesta, quæ a cap. 24. usque ad cap. 27. narrantur, et interim dum ea gerebantur, Romam rediisse, atque adeo in numero decem illorum legatorum esse. Hæc ratio tamen, quod Livius reditum Stertini post decretum senatus de decem legatis memorat, satis gravis visa fuit Pighio ad a. 101. quamobrem *Sertinium* e numero decem legatorum eximendum, et pro eo apud Livium *L. Titinius* e Plutarcho, ut ait, substituendum putaverit. ‘*Titinia*’ gens nota est ex multis locis Livii. Sed si infirma est, ut ostendi, ratio, ob quam Pighius nomen *Sertinius* corruptum esse credidit, non est, cur pro eo aliud substituatur. Nec Plutarchus in vita Quintii hunc *Titinium*, sed *Titillum*, inaudito nomine gentis Romanæ, quod recte observavit Ursinus, vocat. Quæ quum non ignoraret Pighius, de una fidelia duos parietes dealbare, et tam

in Livio, quam in Plutarcho, *Titinius*, quem nullo auctore a. 101. tribunum plebis fuisse dicit, scribere voluit. Aliud est in hoc loco Livii nonnihil impeditum, de quo vide ad cap. 39. *Duk. Bargylios* operarum errore edidit Sigon. Sed recte *Bargylius* Gronov. Vide Sigon. ad xxxiii. 18. § 18. Deinde *Thassum* primus dedit Vascos. Sed vide ad c. 30. § 4.

§ 6 *Temporum opportunitates captasse ad bellandum*] Vide num *rebellandum* sit legendum. *Glarean.* ‘Bellare’ et ‘rebellare’ interdum commutari in Mss. videbimus ad xl. 38. § 5. Si autem hæc conjectura placet, ‘rebellare’ hic erit iterum bellare; quo sensu id verbum passim a Livio usurpatur. Polybius, quem Livius expressit, illud *ad bellandum* vel *ad rebellandum* omittit in Exc. Legat. num. ix. p. 1112. Dicit enim ‘ἵνα μὴ δοκῇ τοῖς καίροις ἐφεδρεῖν ἀποκαρδοκεῖν τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν.’

§ 8 *Thermopylas, ubi frequens Græciæ statis diebus esse solet conventus*] Polybius Legat. 9. quæ ex lib. xvii. historiarum excerpta est, p. 1112. Ἐκον ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν σύνοδον. Dubitari potest, ne Polybius eo loco non de conventu Græcorum ad Thermopylas, sed de concilio gentis Ætolorum in urbe Thermo intelligendus. Ibi enim concilium publicum gentis habebatur, ut est in Legat. lxxiv. p. 1242. Tamen ex itinere ipso legati id refelli videtur. *H. Valesius.* Nam Tempe, ubi Cornelius Philippum convenit, propiora erant Thermopylis, quam Thermis. Sed Livium ea, quæ Polybius de ‘Thermis Ætoliæ,’ ubi concilium totius gentis Ætolorum habebatur, quod illi ‘Panætolicum’ vocabant, dixerat, non recte de ‘Thermopylis Thessaliæ,’ quo Amphictyones ad concilium Pylaicum Græcorum conveniebant, accepisse, non contemnendis rationibus disputat Palmerius in Exercitat. ad auctores Græc. p. 89. Nec video quomodo

defendi possit Livius, qui de Pylaico conventu ita scribat, quasi in eo multi principes Ætolorum fuerint. Sed immiscet Palmerius disputationi suæ quædam, non satis firma ad probandum, quod intendit, nec valde accurata. Illud quidem, quod dicit, Cornelium in Pylaico conventu nihil agere potuisse in Ætolorum negotio, quod in eo duo tantum legati eorum essent, non magni momenti est: nam et cum duobus illis agere poterat Cornelius, et, quum de aliis rebus cum ceterorum Græcorum legatis egisset, Ætolorum legatos cum alia, tum hoc præcipue, quod Livius dicit, monere. Nec negari debet, quod videtur facere Palmerius, de rebus Ætolorum etiam in Pylaico concilio actum fuisse: hoc enim utique fieri potuit, si verum est, quod prætor Ætolorum apud Livium xxxi. 32. dicit, legibus Ætolorum cautum fuisse, 'ne de pace bellove, nisi in Panætologico aut Pylaico concilio, ageretur.' Et cur, si in Pylaico concilio de rebus Ætolorum agi non poterat, idem eodem loco auctor fuisset Ætolis decernendi, 'ut prætor sine fraude, quum de bello aut de pace agere vellet, advocet concilium, et, quod tum referatur, decernaturque, ut perinde jus ratumque sit, ac si in Panætologico aut Pylaico concilio actum esset?' Denique non recte ex Livii xxxi. 29. probare nititur, concilium Ætolorum, quod Thermis habebatur, Panætolicum fuisse dictum. Thermaicum concilium Ætolorum 'Panætolicum' dictum fuisse, facile concedi potest: sed quum in verbis Livii, 'Concilium Ætolorum statuto die, quod Panætolicum vocant, futurum erat,' non sit demonstratio loci, ex iis non liquet, id tum Thermis habitum fuisse; et Nanpacti fuisse, non obscure ex oratione legatorum Philippi in concilio illo colligitur. Nec Thermis solum, verum etiam aliis locis, quæ Ætolorum juris erant,

concilia totius gentis habita fuisse, quæ 'Panætolica' dicerentur, probabile faciunt ea quæ de conciliis eorum Heracleæ, Nanpacti, Lamiæ, et Hypatæ habitis in Livio xxviii. 6. xxxiii. 3. lib. xxxv. capp. 12. 43. 49. et xxxvi. 26. leguntur. *Duk.* Recte Palmer. Livium erroris arguisse videtur, quod, quæ Polyb. de concilio Ætolorum Thermaico dixerat, ille intellexerit de concilio Græcorum Pylaico. Ut autem huic opinioni inserviret, vocat 'frequentem Græciæ conventum,' quod in Polyb. non occurrit; et quod Polyb. dixit διὰ πλείων, multis, reddit præcipue. Mox *statutis diebus* male ed. Mog. et proximæ. *Statis* Frobenius 1535. substituit. De hoc errore scribarum vide ad xxxix. 13. § 8.

Phylaicum adpellant] Quidam *Phylaicum* emendarunt: fortassis autem *Phylacen* legendum, de qua Strabo lib. ix. aliquot meminit locis. *Glar.* Frobenium intelligit, qui a. 1535. forte ex mente Gelenii, *Phylaicum* edidit, cui Glareanus adversari non debuerat.

§ 10 *Ætolorum alii questi sunt*] In archetypo est *interquesti*, sicut *interloqui* dicimus. *Gelen.* *Alii questi sunt* lectio est Aldina. *Moguntini alii taliter questi sunt* ediderant. Polyb. Exc. Legat. num. ix. p. 1112. dixerat τῶν μὲν πρῶτος καὶ πολιτικῶς μεψμοιρούντων αὐτοῖς. Hinc, ut et quod verbum 'interqueri' rarissimum sit, cujus hand facile aliud exemplum reperias, Crevier. scribendum conjecit *alii leniter questi sunt*.

§ 12 *Ne altercationem excederet res*] *Perspicne* legendum est *ne in alt. excederet res*. Ut xxxiv. 1. 'Quæ studiis in magnum certamen excesserit.' *Sigon.* Simili locutione 'excedere ad publicam querimoniam' Livius dixit xxv. 1.

CAP. XXXVI. § 2 *Cum una ex duabus legione urbana missus*] *Legione urbana est missus* ed. Mogunt. Sed

verbum est jam recte Aldus omisit. Paullo ante *M. Acilius* edd. vett. usque ad Sigon. qui vere *M. Acilius* subposuit. Vide ad c. 24. § 2.

§ 5 *T. Sempronius Gracchus, M. Junius Syllanus*] *Ti. Sempronius Gracchus, M. Junius Silanus* ex Capitolinis lapidibus. Sigon. Sigonio primus dicto audiens fuit Gronov. et a. 1665. *Ti. Sempronius* edidit. An tamen recte, dubito. Fateor enim equidem, sæpissime *Ti.* id est *Tiberius*, in *T.* id est *Titus*, commutari. Vide ad XL. 44. § 12. Præterea '*Tiberii*' prænomen in gente Sempronia usitatisimum esse. Vicissim tamen negari nequit, in eadem etiam prænomen '*Titus*' non incognitum esse. Certe '*T. Sempronius Rutilus*' est XXXIX. 9. '*T. Sempronius Musca*' XLV. 13. Neque Sigonius jure ad Capitolinos lapides provocare potuit. Ex illis enim nihil aliud probatur, quam a. 10LXXVI. consulem '*Ti. Sempronium Gracchum*' vocatum fuisse. At Gracchus hic memoratus prælio interficitur. Ergo a consule illo diversus fuit. Recte vero Sigonius legendum monuit *Silanus*. Vide ad XXIII. 15. § 2.

De legione secunda, A. Ogulnius et P. Claudius] Ogulnii prænomen A. omiserunt edd. Mog. Aldina, et aliæ; quod tamen vix omitti posse videtur. Vide ad IV. 49. § 1. Id postea restituit Froben. 1535. Nisi vero id potius ex mente Gelenii, qui forte in unico cod. deprehendit, restituerit, id commode elisum esse censi potest a litera ultima vocis præcedentis.

§ 6 *Hostes prospera pugna nequidquam obpugnassent*] Legendum a prospera pugna. Gelen. Vide ad XXIII. 6. § 1.

§ 7 *Et tanto terrore animos militum reficeret*] Perspicuum est, legi debere, *et a tanto terrore*. J. F. Gron. Cæsar Gall. VIII. 1. '*Militesque hibernorum quiete reficere a tantis la-*

boribus vellet.' Quum tamen his eadem præpositio præcesserit, vide num præstet *et ex tanto terrore*. Cæs. Gall. III. 5. '*Tela missa exciperent, seque ex labore reficerent.*' VII. 32. '*Exercitum ex labore et inopia refecit.*' c. 83. '*Militesque ex nocturno labore sese reficere jussit.*' Hirtius B. Afric. c. 34. '*Equites ex navibus egressos jubet ex languore nauseaque reficere.*' Cic. pro Arch. c. 6. '*Animus ex hoc forensi strepitu reficitur.*' Ita *ex* elisum erit a præcedenti *et*.

§ 8 *Ut est gens minime ob moræ tædium patiens*] In his vix commodum sensum video. Clericus tamen interpretatur, minime patiens belli, quod in longum tempus duceretur, ob tædium moræ. Sed inusitatæ hujus ellipse, *patiens* pro '*patiens belli*' in longum tempus ducti, vel ullum exemplum productum oportuisset. Crevier. vocibus transpositis scribendum conjicit *minime ob tædium moræ patiens*. Non adversarer, si eam lectionem, quæ vulgo exstat, ex cod. unico promanasse constaret. Contra nunc ea primum adparuit in edd. Gruteri, quum Mogunt. et omnes priores legant *ad moræ tædium*. Quare nullas edd. antiquiores Clericus consuluit, qui Donjatium reprehendit, quod ita vulgarit. Ceterum, præpositione ejecta, legendum forte *minime moræ tædium patiens*. Ita IV. 18. '*Faliscus procul ab domo militiam ægre patiens.*'

§ 9 *Marcellus, Pado confestim trajecto, in agrum Comensem, ubi, &c. castra habebant, legiones in ipso*] Non est dubium quin hic desideretur verbum: quare hunc locum ita legerem: *Marc., Pado conf. trajecto, in agrum Com., ubi Insubres, Comensibus ad arma excitis, castra habebant, legiones induxit, quæ statim in ipso itinere prælium committunt*. Glar. Vox ducit a Glareano addita est, quæ ante nulla erat. ['*Glareanus induxit legit, non ducit.*'] Reo-

te, quod loci vitium sensit. Non sat recte, quod multas alias voces desiderari non sensit. Nam si dicamus legiones Romanorum in ipso itinere praelium commisisse, easdem etiam intelligendum est adeo acriter invasisse, ut antesignanos impulerint. Quod tamen de Gallis accipiendum est. Videntur autem hæc omnia desiderari: *Marc., Pado conf. trajecto, in agrum Com., ubi Insubres, Comensibus ad arma exitis, castra habebant, leg. induxit. Cujus adventu audito, Galli conf. occurrunt, atque in ipso itinere praelium committunt, et primo adeo acriter invaserunt, ut antesignanos impulerint. Quod ubi consul animadvertit, veritus, &c.* Itaque asterisco, ut ante, hunc locum signandum censeo sic legiones * in ipso. Sigon. Vocem ducit a Glareano additam (est tamen apud illum legiones induxit: quæ statim in ipso itinere) recte ait Sigonius, sed parum attentum fuisse, qui multas alias voces desiderari non senserit. Nam si dicamus, legiones in ipso itinere praelium commisisse, easdem etiam intelligendum adeo acriter invasisse, ut antesignanos impulerint. Quod tamen de Gallis accipiendum est. Itaque posito supplemento censeat tamen, locum signandum asterisco sic legiones * in ipso itinere. Fortassis id tutius. Videtur tamen hand incommode concinnari posse: *Marc., Pado conf. trajecit legiones in agrum Com., ubi Insubres, Com. ad arma exitis, castra habebant. In ipso it. praelium comm.* Et primo adeo ac. invaserunt. Sic postremum de hostibus Gallis commode intelligitur. J. F. Gronov. Verbum, quod deesse queritur Glareanus, omittebatur quidem in Mogunt. et proximis edd. Vnum ante Glareanum jam Froben. 1535. vulgarat *castra habebant, ducit: legiones in ipso itinere, &c.* Si ita, jubente Gelenio, dedit, isque codicem unicuique, quem inspexit, secutus est, neque voces a Sigonio interpositas, ne-

que mutationem Gronov. recipiam; sed, Frobenii lectione servata, tantum interpunctionem, quæ exstat in edd. Gronovii et posterioribus, recipiam: *castra habebant, ducit legiones: in ipso itinere.* Neque a sententia dimover, quam difficultatem Sigonius urgnet, verba *ducit legiones* intelligenda esse de Marcello, sequentia de Insubribus, ulteriora 'quod ubi animadvertit' iterum de Marcello, nullo interim addito indicio, unde de transitu orationis pateat. Id enim Livio sollemne esse, vidimus ad l. 50. § 9.

§ 10 *Ne moti se inde pellerent*] Legendum *ne moti semel pellerentur.* Gelenius.

§ 13 *Quingenta septem signa militaria*] Quamquam Antiatem Valerium mirifice numerum semper augere meminere alibi Livio notatum, malim et quinquaginta septem signa militaria capta. J. F. Gron. Ego nihil mutandum censeo. Quum enim Valerius Antias quadraginta hominum millia hoc praelio cecidisse referat; eorum respectu habito, justo pauciora videntur quinquaginta septem signa militaria capta. Mox in ed. Jac. Gronov. typographorum aberratione legitur *carpenta quadraginta triginta*, pro *quadringenta*; quod quum in syllabo errorum adnotari omissum sit, Clericus etiam fideliter servavit.

In Capitolio Jovi donum in æde positum] Crevier. vel voces *in æde delendas*, vel legendum judicat Claudius Capitolino Jovi donum *in æde positum* scribit.

§ 14 *Castra eo die Gallorum expugnata*] Ita Froben. 1535. Antea edebatur *Postero die Gallorum castra expugnata*. Si Frobenius Gelenii, unici cod. fide subnixi, auctoritatem secutus est, nihil habeo quod dicam; sin, mutationis causam non video.

§ 15 *Utrum in Boios prius, an Insubres*] Mox in sequentibus Moguntia et alibi editum est *an in victoria*

ad Comum. Ubi præpositio abundat, quam Froben. 1531. expunxit. Eam huc translata, ac scriptum mallem in *Boios prius, an in Insubres.* Supra xxii. 60. 'Prius P. Sempronio per civium agmen, quam per hostium, fuit erumpendum:' ubi unus etiam codex præpositionem ultimo loco omittebat. Vide ad iv. 58. § 4. Mox *ad Comum parata* Mogunt. et plures usque ad Paris. qui a. 1573. *parta* dederunt; quod videtur præstare. Nam '*parata victoria*' est facilis. Vide ad v. 6. § 1. ubi '*partus*' et '*paratus*' passim a librariis confundi docui.

CAP. XXXVII. § 1 *Sub hæc tam varia fortuna gesta*] Hæc lectio primum adparuit in ed. Froben. 1535. Antea Mogunt. et alii dederant *Sub hæc, tam varia fortuna re gesta, L. Furius.* De tribu Sappinia vide ad lib. xxxi. c. 2. § 6.

§ 2 *Jam castro Mutilo adpropinquabat*] *Castro Munitilo* edd. Frob. pro quo recte Aldus *Mutilo* substituit. '*Castri Mutili*' meminit etiam Livius xxxi. 2. De eo plura vide apud Cluver. Ital. Ant. i. 28. p. 279.

Eadem via, qua adduxerat, reduxit] Hoc nusquam alibi ita dictum inveni. Credo excidisse aliquid, ut '*exercitum*,' '*legiones*,' aut aliud hujusmodi. *Duk.*

Per aperta, eoque tuta loca] Ita Gronov. 1665. edidit, quam scripturam omnes recentiores editores servarunt. Moguntini et alii ante Gronovium ediderant *eaque tuta loca.* Id autem cur displiceret, non video. Vulgatam igitur lectionem revocavi.

§ 4 *Ea urbs, ceteraque castella, et Boii fere omnes, &c. in ditionem venerunt*] Sic demum vulgatum vidi in ultima Gruteri ed. Priores, quas consului, exhibent *in ditionem.* Utraque locutio proba est, et apud Livium occurrit. Et quidem '*in ditionem venire*' ix. 20. § 4. ubi eam contra Doujatium pluribus testimo-

niis adstruxi. xxxviii. 3. § 4. xl. 33. § 2. et 9. c. 41. § 2. c. 47. § 9. c. 53. § 2. xlii. 67. § 11. et xliii. 4. § 2. Quædam etiam exempla vide apud Duker. ad xxix. 38. § 1. '*Ad ditionem venire*' dixit Liv. xl. 39. § 1. Contra '*venire in ditionem*' est x. 10. § 5. xxxviii. 11. § 9. et xli. 11. § 9. '*In jus ditionemque venire*' xl. 35. § 12. Standum igitur est *Mstis*, quorum auctoritate recte viri docti hanc lectionem restituerunt xxix. 38. § 1. xxxi. 31. § 5. et xl. 28. § 6. de qua locutione vide etiam Oudendorp. ad Frontini iii. 5. § 1. Quum autem hoc loco antiquissima ed. Mogunt. ex unico codice vulgata, et multæ eam secutæ *in ditionem* præferant, id etiam revocandum putavi.

§ 5 *In Boiis negligentius coactum agmen*] Legendum *Boii negligentius.* Gelen.

§ 6 *Lebos Libuosque*] Quidam pro *Lebos* emendarunt *Leros.* Sed neque illud clarum, ut neque seqq. verba '*redeuntes inde Ligurum extremo fine.*' Hæc mihi in hoc notantur, quod videam a quibusdam transmissa tamquam clara, cum sint nimium obscura. *Glar.* *Lævos Lebuosque* legendum puto, ut v. 35. Hos vocat ii. 17. Polybius Λάους et Λεβέκλους. *Sigon.* Vide ad xxi. 38. § 7.

Redeuntes inde Ligurum extremo fine] Vide Rhenan. ad Tacit. Ann. xvi. 15. et Gronov. ad Livii xxxv. 27. *Duk.* Vide ad ix. 6. § 10.

§ 7 *Tempore locoque ad certamen destinati*] Legendum *ad certamen destinatis.* Gelen.

§ 12 *In pedites singulos dati octingenti æris*] *Octogeni* aut *octoginta* legendum puto, cum supra cap. 23. Cn. Cornelium, qui de iisdem Insubribus ac præterea Cenomanis triumphavit, septuagenos æris militibus divisisse dicat: esse autem nimis magnus excessus. Talia leviter nostra ætate curant, qui authores

emendandos suscipiunt; cum in his, meo quidem iudicio, maxime vigilandum, si quidem historiæ consultum per nos videri voluerimus. *Glar.* Malim *octogeni*. Neque enim credibile est, Marcellum plus largitum e præda Gallica, quam T. Quintium e Macedonica, qui ducenos quinquagenos æris, aut L. Scipionem e Syriaca, qui quinos vicenosque denarios (æaria ratione, quadringenos æris) viritim distribuerunt. *J. F. Gron.*

Triplex equiti centurionique] Supra ad cap. 23. dixi, videri legendum *duplex centurioni, triplex equiti*. *Duker.* Vide etiam *Dukerum* ad x. 46. § 15.

CAP. XXXVIII. § 3 *Ne, si concessum his foret, quos metuebat]* Haud scio cujus sit: sed nec quid sit. In *Frobenio* jam invenio. *Moguntia* datum est, servaruntque *Aldus*, *Junta*, *Saveterius*, quos in *Theba*. Scribe *ne, si concessum his foret, quasi tabe, Smyrnam, &c. aliæ urbes sequerentur*: ne illa velut pestis regni sui ad plures serperet. Lib. II. c. 23. 'Primo se agro paterno avitoque exuisse, deinde fortunis aliis, postremo velut tabem pervenisse ad corpus.' XXIX. 6. 'Postremo Romani quoque jam contagione quadam rapto gaudentes.' XXXIX. 9. 'Hujus mali tabes ex Etruria Romam, velut contagione morbi, penetravit.' Sic veteres, non *labes*, quod *Gelenius* intulit. Sed et XLII. 5. 'Ea contagione, velut tabes, in Perræbiam quoque id pervaserat malum.' Ad mentem *Antiochi Cæsar Gall.* III. 10. 'Tot civitatum conjuratio: in primis ne, hac parte neglecta, reliquæ nationes idem sibi licere arbitrentur.' *J. F. Gron.* Vide eundem *Gronov.* in epist. ad N. Heinsium, quam edidit *Burm.* Syll. Epist. tom. III. p. 281. De ipsa locutione 'quasi tabe' vide ad XXXIX. 9. § 1. *Doujatius* legendum censet quod *metuebat*, et refert ad sequentia. Id non displiceret, si, quos *metuebat* ex *Msto* promanasse, constaret. Ve-

rum quum ea lectio primum existerit in *Frob.* ed. 1531. minoris auctoritatis est, quam si demum adparnisset in *Frob.* 1535. Ei enim qui præfuit *Gelenius*, se unicum cod. ex quo hæc pars libri XXXIII. in lucem protracta est, consuluisse refert, unde ex eo cod. mutatio illa inducta esse videri posset. Id autem de eo, qui prioris editionis curam gessit, credi nequit; sed lectionem quos *metuebat* potius ex ejus conjectura profectam arbitror. Nihil itaque *Doujatio* prodest, emendationem ejus parum a vulgato abire. Contra illa *Gronov.* proxime accedit ad lectionem quos in *Theba*, quam *Mogunt.* ex *Msto* ediderunt. Verum neque illa *Crevierio* placet, cui dura nec satis aperta videtur; se itaque loco huic fracto sine libris mederi non posse confensus, veterum edd. lectionem revocavit; in quo posteriore ipsi obsecutus sum, licet tamen a *Gronovii* conjectura haud alienus sim. Tetigit etiam hunc locum *Trillerus Obs. Crit.* cap. 17. ubi vestigiis *Gronovii* insistent, accuratius depravatæ scripturæ quos *metuebat* responsurum et sensum efficaciorum effecturum existimat si legatur quasi *mutua tabe*: quin et minori longe negotio *Livium* sanari posse, legendo quod *metuebat*. Quam conjecturam etiam *Doujatio* in mentem venisse vidimus. Mox aliquæ urbes *Mogunt.* et alii usque ad *Frobenium*, cujus ed. 1531. *aliæ* substituit. Solent hæc voces commutari. Vide ad xxv. 38. § 3.

§ 5 *Brevi, quæ peterent, habituros: et tum satis et ipsis, et omnibus aliis adparere]* Vera lectio est, *brevi, quam pet., hab., sed quum satis et ipsis et al. omn. appareret, ab rege imp. eos lib., non per occ. raptam, habere*. Pollicetur illis, quam usurparent, libertatem post breve tempus, tum tamen, quum constaret, eam non rebellionem quæsitam, sed regium munus esse. Ex conjectura fecimus quam, pro quæ;

etsi ferri possit: cætera sic habuit codex Moguntinus, et servat Aldina. J. F. Gronov. Non tantum servant edd. Mog. et Ald. verum et reliquæ usque ad Froben. quæ 1531. recepit lectionem, quæ ad Gronov. usque vulgo exstitit. Recte igitur Clericus et Crevier. a Gronovio indicatam editionis Mogunt. lectionem receperunt.

§ 8 *Terrestres copias ad Abydum trajicit, Chersonesi urbem*] Abydus Hellesponti quidem urbs, sed non in Chersoneso: itaque hoc loco, pro *ad Abydum*, legendum *Madytum*, cujus etiam l. xxxi. c. 16. mentio est, ante Abydenorum casum, quemadmodum ibidem annotavimus: ut ita legatur, *terrestreis copias Madytum trajicit, Chersonesi urbem*. Quidam emendarunt *ab Abydo*, non attendentes, quæ sequuntur, verba, *Chersonesi urbem*: haud dubie enim nominasset eam. *Glar.* Ante legebatur *ad Abydum*. Quia vero Abydus non est in Chersoneso, sed in Hellesponto, placet Glareano legi *Madytum*, cujus urbis etiam supra in Chersoneso meminit Livius xxxi. 16. quod probō. *Sigon.*

§ 9 *Circumdedit mœnia armatis, et jam opera*] *Lege sed jam opera admoventi.* J. F. Gronov. Facili negotio particulae *et ac sed*, sive, ut scribebant, *set*, in Mss. a librariis commutatae sunt. Vide ad xxi. 26. § 6. Id autem eo hic proclivius, quod litera finalis vocis præced. primam τοῦ *set* vel *sed* eliserit. Vide ad Epit. Liv. l. xlviii. Simili errore deformatus est Colum. xi. 3. 'Nec multo ante stercoreare debemus; sed cum sationis adpropinquabit tempus, ante quintum diem exherbandus erit locus, stercoreandusque:' ita optimus Sangerm. Vulgo editur *et cum sationis*. Mox in vocibus *tum incolentes*, quas et otiosas et inelegantes dicit, vitium aliquod latere existimat Crevier.

§ 12 *Per Hellespontum Chersone-*

sumque conquirere contrahereque] Ita Froben. a. 1531. edidit. Mog. Ald. et aliae antiquiores edd. *conquirere, contrahere*, omissa copulativa, vulgarunt.

CAP. XXXIX. § 1 *Sub hoc tempus et C. Cornelius*] Hoc quoque debetur typographis. Paullo post hoc cap. et cap. 41. recte vocatur *L. Cornelius*. Et ita Polyb. xvii. 31. et Legat. x. Duk. Corruptelæ hujus origo fuit ultima Gruteri ed. quam errantem securius, quam par erat, secuti hic sunt D. Heinsius, uterque Gronov. Donjat. et Clericus. Hearnius et Crevierius recte *L. Cornelius* emendarunt, ut præferunt antiquiores edd. Neque tantum idem prænomen ipsi apud Liv. alibi, et apud Polyb. non semel tribuitur, sed etiam restituendum forte App. Alex. in Syriac. p. 87. ubi Γραῖος vocatur.

§ 2 *Et decem legatorum P. Lentulus, &c. Antiochum convenerunt*] Hæc e Polybio versa sunt, qui sic ait (xvii. 31.) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἦκον μετὰ τῶν δέκα Πόπλιος μὲν Λέντουλος ἐκ Βαρυλίων, Λεύκιος δὲ Τερέντιος καὶ Πόπλιος Οὐίλιος ἐκ Θάσσου· ταχὺ δὲ τῷ βασιλεῖ διασαφηθείσης τῆς τούτων παρουσίας, πάντες ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἠρρολόθησαν εἰς τὴν Λυσιμάχεια. *Sigon.*

P. Villius et L. Terentius a Thasso] Sic quoque Polyb. xvii. 31. Sed idem Legat. ix. et Livius c. 35. Stertinium in Thasum, Villium et Terentium ad Antiochum profectos dicunt. Non invenio, quomodo hoc expediri possit, nisi putandum est eos, quum in itinere audissent Antiochum ex Asia in Chersonesum trajecisse, omisso itinere, quod ad eum ingressi fuerant, Thasum venisse. Duk.

Et ex Thracia post paucos dies Antiochus] Præpositio *ex* exsulat a Mogunt. aliisque antiquioribus excusis, quam primus addidit Froben. a. 1531. Excidisse potuit ob similitudinem voculae præcedentis. Vide ad xxx. 4. § 7.

§ 3 *Primus congressus, &c. exasperati*

sunt] Polyb. ibid. ita: Αἱ μὲν οὖν κατ' ἰδίαν ἐντεύξεις τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων, τελέως ἦσαν ἀφελεῖς καὶ φιλάνθρωποι· μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης συν-εδρείας κοινῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀλλοιωτέραν ἔλαβε τὰ πράγματα διάθεσιν. *Sigon.*

§ 4 *Romani, omnia acta, &c. averso Philippo, &c. Antiochum belli præmia habere*] Polyb. ita ibid. 'Ο γὰρ Λεύκιος ὁ Κορνήλιος ἤξιον μὲν καὶ τῶν ὑπὸ Πτολεμαίων ταπτομένων πόλεων, ὅσα νῦν ἐίληφε κατὰ τὴν Ἀσίαν, παραχωρεῖν τὸν Ἀντιόχον τῶν δ' ὑπὸ Φίλιππον διεμαρτύρετο φιλοτίμως ἐξίστασθαι· γελοῖον γὰρ εἶναι, τὰ Ῥωμαίων ἄλλα τοῦ γεγονότος αὐτοῖς πολέμου πρὸς Φίλιππον, Ἀντιόχον ἐπελθόντα παραλαμβάνειν. *Sigon.* Vide etiam App. Alex. in Syriac. p. 87.

§ 7 *Sed ut in Asiam adventus, &c. quantum a bello aperto Romanis abesse*] Hæc Polybius multo apertius (ibid.) καθόλου δ' ἔφη θαυμάζειν, τίνι λόγῳ τοσαύταις μὲν περὶ καὶς, τοσαύταις δὲ ναυτικαῖς δυνάμεσι πεποίηται τὴν εἰς Εὐρώπην διάβασιν· πλὴν γὰρ τοῦ προτίθεσθαι Ῥωμαίοις ἐγχειρεῖν αὐτὸν, οὐδ' ἔννοϊαν ἑτέραν καταλείπεσθαι παρὰ τοῖς ὕρῳς λογιζομένοις. *Sigon.* Vide etiam Appian. in Syriac. pag. 87. Ceterum in Asia Mogunt. Sed recte jam Aldus in Asiam.

Quantum a bello aperto Romanis abesse] Adde, quæ excidit, particulam: a bello aperto cum Romanis abesse. J. F. Gron. Doujatius vulgatum tueretur, et Romanis accipit casu tertio, quasi dicas 'Romanorum respectu.' Verum Gronovii conjectura, quam etiam Crevier. probavit, verior videtur. Eam tamen in contextum recipere, ut Clericus non monito lectore fecit, periculosum judicavi.

CAP. XL. § 1 *Ad ea rex, &c. quid in Italia populus Romanus faciat*] Polybius xvii. 32. ita: 'Ο δὲ βασιλεὺς πρῶτον μὲν διαπορεῖν ἔφη κατὰ τίνα λόγον ἀμφισβητοῦσι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων· πᾶσι γὰρ μᾶλλον ἐπιβάλλειν τοῦτο ποιεῖν, ἢ Ῥωμαίοις·

δεύτερον δ' ἤξιον μηδὲν αὐτοὺς πολυπραγμονεῖν καθόλου τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς περιεργάζεται τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπλῶς οὐδέν. *Sigon.*

Romanos tam inquirere regi Antiocho faciendum, aut quousque terra marique progrediendum fuerit. Ipsos non cogitare, Asiam nihil, &c.] Hanc orationem, non acephalon solum, sed alioqui etiam vitiatam, sic restituumus, et distinximus: *Satis jam ante videre se, Rom. inquirere, quid regi Ant. faciendum: at quousque terra marique prog. fuerit ipsis, non cogitare: As. nihil, et reliqua.* Quinque primas voces, c. 25. § 2. non suo loco positas, huc reposuimus, ut ante dictum est. *Gelen.* In Mogunt. aliisque antiquioribus edd. non tantum deerant quinque voces a Gelenio additæ; verum insuper tres illæ, quas quinque præmittendæ, *Ad ea rex, his jamque Froben. 1535. exhibuit.*

§ 3 *Quod ad Ptolemæum adtineat, &c. adfinitus jungatur*] Polybius ibid. ita: Τὰ δὲ πρὸς Πτολεμαῖον αὐτὸς ἔφη διεξάγειν εὐδοκουμένως ἐκείνῳ· κρίνειν γὰρ οὐ φίλιαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φιλίας ἀναγκαιότητα συντίθεσθαι πρὸς αὐτόν. *Sigon.* Vide App. Alex. Syriaca p. 87.

§ 4 *Nec ex Philippi quidem, &c. in Europam trajecisse fuerit, &c. existimare suæ ditionis esse*] Maxime obscurum hunc locum facit verbum fuerit, nihil prorsus ad sensum faciens: sed hercule deest aliquid. *Glar.* Polybius ibid. ita: Εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ἔφη διαβεβηκέναι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἀνακτησάμενος τὰ κατὰ τὴν Χερρόνησον καὶ τὰς ἐπὶ Θράκης πόλεις· τὴν γὰρ τῶν τόπων τοῦτων ἀρχὴν μάλιστα πάντων αὐτῷ καθήκειν· εἶναι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὴν δυναστείαν ταύτην Λυσιμάχου· Σελεύκου δὲ πολεμήσαντος πρὸς αὐτόν, καὶ κρατήσαντος τῷ πολέμῳ, πᾶσαν τὴν Λυσιμάχου βασιλείαν δορύκτητον γενέσθαι Σελεύκου. Ex his verbis intelligi potest, versum unum aut alterum apud Livium intercidisse: eum autem ad Livianam sententiam ita restitui posse: *Nec*

ex Phil. quidem adv. fort. spolia ulla se petisse, aut adv. Rom. in Eur. trajecisse, [sed ut Chersonesi urbes Thraciæque recuperaret. Eorum enim locorum imperium in primis ad se pertinere, quippe quod ab initio Lysimachi regnum] fuerit, quo victo omnia, quæ illius fuissent, quod jure belli Seleuci facta sint, existimare suæ ditionis esse. Hanc autem historiam xxxiv. 58. Livius ita exponit: 'Enimvero id auditu etiam dicere indignum esse Hegesianax, Thraciæ et Chersonesi urbibus arceri Antiochum, quæ Seleucus proavus ejus, Lysimacho rege bello victo et in acie cæso, per summum decus parva reliquerit.' Idem etiam tradit Appianus initio libri, quo bellum Antiochinum exposuit. Sigon. Quæ hic desunt, sic sonant apud Polybium: Εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ἔφη διαβεβηκέναι, &c. Hinc Sigonius supplet: aut adversus Romanos in Europam trajecisse, [sed ut Chersonesi urbes Thraciæque recuperaret. Eorum enim locorum imperium in primis ad se pertinere; quippe quod initio Lysimachi regnum] fuerit: quo victo omnia, quæ illius fuissent, quod jure belli Seleuci facta sint, existimare suæ ditionis esse. Nihil reprehendo: tamen non videtur bis voluisse vertere Livius Polybii ἀρχὴν μάλιστα πάντων αὐτῷ καθήκειν, imperium ad se pertinere, dein existimare suæ ditionis esse. Rubenius paullo brevius rotundiusque, aut adversus Romanos in Europam trajecisse. [Chersonesum, quæ Lysimachi] fuerit, (quo victo omnia, quæ illius fuissent, jure belli Seleuci facta sint) existimare suæ ditionis esse. De Thraciæ urbibus mox sequitur: sicut quædam ex proxima Thracia. J. F. Gron. Aliquid hic deesse, satis patet: quomodo vero locus supplendus sit, incertissimum puto. Gronovius in pr. ed. nott. tentabat, in Europam trajecisse, [sed ut Chersonesi Thraciæque urbes recuperaret. Ea enim loca in primis, quibus Lysimachi regnum] fuerit, (quo victo omnia, &c. Doujatius,

parum a Sigonio discedens, in Europam trajecisse [cum copiis, sed ut Chersonesi urbes Thraciæque recuperaret. Earum enim imperium ad se in primis pertinere; quippe quod ab initio regnum Lysimachi] fuerit: quo victo omnia, &c. Crevier. tandem, cui Sigonius prolixius, Rubenius brevius justo supplese visi sunt, hoc modo, in Europam trajecisse, [sed ut Chersonesi urbes et loca recuperaret: quam, quum Lysimachi] fuerit (quo victo omnia, &c. Insuper legendum puto Ne ex Philippi quidem. Vide ad l. 9. § 3. et viii. 7. § 19. Dukerus similiter emendandum deprehendit.

§ 5 Occupatis majoribus suis, &c. Ad ea facienda in, &c. sedem regni habeat] Polyb. ibid. ita: Κατὰ δὲ τοὺς τῶν αὐτοῦ προγόνων περισπασμοὺς ἐν τοῖς ἐξῆς χρόνοις, πρῶτον μὲν Πτολεμαῖον παρασπασάμενον σφετερίσασθαι τοὺς τόπους τούτους, δεύτερον δὲ Φίλιππον αὐτοὺς δὲ νῦν οὐ κτᾶσθαι τοῖς Φιλίππου καιροῖς συνεπιτιθέμενος, ἀλλ' ἀνακτᾶσθαι τοῖς ἰδίοις καιροῖς συγχρώμενος. Λυσισμαχεῖς δὲ παραλόγως ἀναστάτους γεγονότας ὑπὸ Θρακῶν οὐκ ἀδικεῖν Ῥωμαίους κατὰγων καὶ συνοικίζων ποιεῖν γὰρ τοῦτ' ἔφη, βουλόμενος οὐ Ῥωμαίοις τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, Σελεύκῳ δ' οἰκητῆριον ἐτοιμάζειν. Sigon.

Rerum aliarum alia cura] Scribendum censeo, Occupatis majoribus suis rerum aliarum aliis cura, vel ex aliis. J. F. Gron. Posteriorem conjecturam probat Crevier. Ita Liv. vii. 39. 'Alias ex aliis fingendo moras retinebat.'

Deinde et Philippum, usurpando aliena possedisse, &c.] Locum hunc Mogunt. et aliæ ex priscis edd. admodum corrupte ita exhibent: Deinde et Philippum usurpandæ alienæ possessionis, sunt quædam ex proxima Thracia, sunt quæ diu dubitare Lysimachi fuerint. Lectio, quæ nunc circumfertur, jam adparnit in Froben. 1531.

§ 6 Ad ea facienda in antiquum] Magis placeret Ad ea redigenda in antiquum jus, vel statum, Lib. xxxiv. c.

51. 'Civitates in aliquam tolerabilem formam redigendæ.' xxxv. 16. 'Bel-lo superatas a majoribus et stipendiaris ac vectigales in jus antiquum repetit.' J. F. Gron. Supra cap. 38. 'Omnes Asiæ civitates in antiquam imperii formulam redigere est conatus.' xxxviii. 3. 'In jus ditionemque totam redegerunt gentem.' Doujatius malebat *ad ea sarcienda in antiquum*. Sed verbo 'sarcire' usum esse Livium, vidimus ad III. 60. § 9. Verum 'sarcire in antiquum' vel ipsum, vel alios dixisse, nondum inveni.

CAP. XLI. § 1 *De morte Ptolemæi regis, ut nullus*] Tò effecit. excidisse videtur; cum scripsisset rumor sine ullo satis certo a. a. d. m. Pt. regis effecit, ut nullus. J. F. Gron. Fecit excidisse, monet Crevier.

§ 3 *Suam fore Ægyptum, si tum occasio esset*] Legendum puto *si tum occasione non deesset*. Sed judicet lector. Glar. Aliquid hic infuscatum. Succurrunt illa lib. xxxiv. cap. 33. 'Dum liceret, dum occasio esset, sibi ac suis consuleret.' xxxv. 12. 'Numquam habiturum recuperandi sua occasionem, si eam, quæ tum esset, prætermisisset.' xxxviii. 33. exsules Lacedæmonii: 'Nunquam talem occasionem habituros, si eam prætermisissent.' An fuit ergo, *si eam occasione non amisisset*? An potius *si tum non cessasset*? Lib. xxxi. c. 15. 'Nequicquam postea, si tum cessassent, prætermisam occasionem quæsituros.' xxxviii. 47. 'Stipendium scitote pendisse socios vestros Gallis, et nunc fuisse pensuros, si a me foret cessatum.' J. F. Gron. *Occasio non videtur tollendum esse*. Si quid mutandum est, liberæ conjecturæ sunt *si tum occasione usus esset*, et *si tum occasione non deesset*. Curtius IV. 16. § 4. 'Occasione vincendi strenue est usus.' Livius xxvii. 28. 'Ne cui deesset occasione.' Duk. Doujatius Glareani conjecturam *si tum occasione non deesset* probabat. Supra xxii.

39. 'Armatus intentusque sis, neque occasione tuæ desis.' Crevier. malebat *si usus occasione esset*, aut quid simile.

§ 5 *Qui ad fidem de societate agerent*] Forte *qui ibidem*. Vide xxxiv. 25. J. F. Gron. Nihil ibi inveno, quod huc faciat. Livius *ad fidem* dixit xxi. 18. 'ad fidem pronius est.' Et eodem lib. cap. 34. 'ad fidem promissorum obsides acciperet.' Sed hæc quoque parum juvant ad hunc locum intelligendum. Suspicio excidisse aliquid in hanc sententiam, *ad fidem faciendam, regem nihil adversus Ægyptum tentaturum*: nam nulla re magis fidem facere poterat Romanis, falsam esse illam suspicionem, quam societatem cum illis ineundo. Duk. Gronovius locum ex xxxiv. 25. laudavit, ut doceret, Antiochum ad Quinctium legatos misisse, qui de societate agerent. Crevierius voces *ad fidem* vel delendas, vel corrigendas existimat. Doujatius intelligit *ad fidem* sc. faciendam animi ad pacem inclinantis. Quæ ellipsis admodum insolens est.

§ 6 *Cypri nihilominus quum Chelidonium promontorium superasset, paullisper seditione regum*] Cyprum nih. tendens legitur in archetypo: et *seditione remigum*, non *regum*. Gelen. Chelidonix insulæ sunt in confinio Lyciæ ac Pamphylæ: in Cypro autem nullum ejus nominis promontorium: quare distinguendum post *nihilominus*, hoc sensu: Navigandi quidem in Ægyptum omissum consilium est, Cypri non item: nam tentare in animo habebat, ut sequentia indicant, sed tempestate afflictus omisit. Quamquam huic loco aliquot verba deesse opinor. Glar. Recte Gelenius *Cyprum nihilominus tendens*. Ita xxxii. 16. 'Eubœam trajecerunt.' xxxvii. 31. 'Chium navigat.' Ibid. 'Hellespontum misit.' c. 33. 'Hellespontum perveniunt.' xxxvi. 42. 'Pergit proptinus navigare Peloponnesum.' xlii. 44. 'Peloponnesum proficiscuntur.'

XLV. 10. 'Ægyptum navigare.' c. 11. 'Exercitum Ægyptum induxisset.' Ibid. 'Cyprum classem misit.' c. 12. 'Cyprum navigare.' Vide ad x. 37. § 1. xxviii. 45. § 8. et alibi. Eodem modo etiam auctorem Epit. Liv. locutum esse, videbimus ad lib. LIX. Similiter etiam alii scriptores. Vide Sanctii Minerv. iv. 6. 669. viros doctos ad Flori iii. 10. § 16. et Cort. ad Sall. Jug. c. 7. § 2. c. 22. § 1. et c. 28. § 6.

§ 7 *Inde profectum eum ad capita Sari, &c. classe demersit*] Hoc sic Ap-
pianus in Syriaco p. 88. Χειμῶνος δ'
ἀμφὶ τὸν Σάρον ποταμὸν συμπεσῶν, καὶ
πολλὰς τῶν νεῶν ἀποβαλὼν. Sigonius.
Prima vocula deerat in ed. Mog.
aliisque ætate proximis, quam addi-
dit deinde Frob. 1535.

Ut nemo in terram enaverit] Manus
ignota in ed. Mog. interpolavit *eva-*
serit. Male. Valer. Max. iii. 2. 23.
'Inter undas, quas hostili cruore in-
feceras, enasti.' Ita Torren. in plu-
rimis invenit Mstis, *evasisti* in uno.
Silius iii. 662. 'Has observatis valles
enavimus astris.' xv. 375. 'Forsan et
enasset rapidi freta sæva pericli.' Et
hic etiam olim *evasset* edebatur.

§ 9 *Jam enim hiems instabat*] Ita
Froben. a. 1535. et post eum reliqui
omnes ediderunt. Idem 1531. vul-
garat *jam et hiems instabat*. Sed Mo-
gunt. et proximi dederunt *jam enim*
et hiems instabat: quod non puto sper-
nendum. Ut ita hæc altera classem
subducendi causa detur, quod hiems
instaret; quum prima foret, quod
maxima navium pars naufragio amisa
esset.

CAP. XLII. § 1 *C. Licinius Lucullus,*
T. Romuleius, qui legem, &c. et P. Por-
cius Lecca] Pro *T. Romuleius* repo-
nendum puto *P. Manlius*: primum,
quia una etiam paulo post fiunt præ-
tores *P. Manlius* et *P. Porcius Læ-*
ca, quorum *P. Manlius* Hispaniam
citeriorem, *P. Porcius* Pisas sortit-
ur: deinde quia XL. 42. an. DLXX.

ait, *Q. Fulvium* triumvirum epulonem
in locum *P. Manlii*, qui ex Hispania
redierat, esse factum: neminem au-
tem factum esse post hos, præter *Q.*
Fulvium, memoriæ tradidit, ut ubi-
que claret: fuisse autem duplicem
Manliam gentem ostendit Cicero in
Philipp. i. 13. 'Ut propter unius *M.*
Manlii scelus decreto gentis *Manliæ*
neminem patricium *M. Manlium* vo-
cari liceret.' Adde quod *Romulius*,
non *Romuleius*, esset scribendum, ut
ex *P. Manlius, Romulius* factum sit.
Sigon. Sigonius *Titum* istum *Romu-*
leium expungit, cui vix adsentirer,
nisi observassem, in Buslid. codice
perpetuo, loco τοῦ tribunos plebis, legi
T. Romuleius. Ut innumeros locos
omittam, in principio lib. xxxiv. c.
1. 'M. Fundanius et L. Valerius Ti-
tus Romuleius plebei ad plebem re-
tulerunt:' et deinde, 'M. et T. Ju-
nius Brutus Titus Romuleius plebei
legem Oppii tuebantur.' Et ne
existimemus solum Buslid. codicem
hac macula esse aspersum, ita etiam
in Mog. Modius repperit. Existimo
itaque scripsisse Livium, *C. Lici-*
nus Lucullus tribunus, qui legem de
creandis his tulerat. Tertium autem
triumvirum, qui fuit *P. Manlius*, ut
Sigonius probat, ab indoctis librariis
resectum fuisse puto, cum tres jam
triumviros (si suppositicium *T. Ro-*
muleium computes) nominatos esse
viderent. Sic acute ad me Alb.
Rubenius. De 'Tito Romuleio' tes-
tari possum, me idem nomen pro *tri-*
buno subjectum observasse etiam in
compluribus Italicis. Et tertium
est exemplum in fronte lib. xxxiv.
Nam pro eo, quod recte est, *Tulerat*
eam C. Oppius tribunus plebis Q. Fa-
bio, Tib. Sempronio consulibus, Andre-
as omnesque, antequam ex Mog.
corrigeretur, Tulerat eam M. Oppius
et T. Romuleius tribuni pl. J. F. Gron.
Pighius, deceptus vitiosa hujus loci
scriptura, *T. Romuleium* inter tribu-
nos plebis a. dclviii. numerat, præter-

ito C. Licinio Lucullo. *Duk.* Vocem *tribunus* sæpe in *T. Romuleius* scribarum errore degenerasse, certissimum est; ejus rei exemplum non modo exstat tribus locis ex lib. xxxiv. c. 1. § 2. 3. et 4. in Voss. aliisque codd. sed et innumeris aliis locis in variis Livii Mss. Vide ad xxxi. 6. § 4. Pro lectione igitur Sigonii *C. Licinius Lucullus, P. Manlius, qui legem de creandis his tulerat*, quæ etiam nunc vulgo obtinet, eam recepi, quæ Gronovio placuisse videtur, *C. Licinius Lucullus tribunus, qui legem de creandis his tulerat, P. Manlius*. Perperam enim Cuperus in epist. quam edidit Burm. Syntagm. Epist. tom. II. p. 695. existimavit Gronovium Sigonio consensisse, et triumviros epulones lege Manlia creatos esse; cui, quod ad legem Manliam, adsentitur Nic. Heins. Cupero respondens ibid. p. 697.

P. Porcius Lecca] *Læca*, ex nummis argenteis. *Sigon.* Vide eundem Sigonium ad xxxii. 7. § 4. Mox *pontificibus* demum exhibet ultima Gruteri ed. et quidem ex conjectura Pighii in Annal. ad a. 10LVII. p. 260. Priores typis excusi legunt *item ut pontifici*.

§ 2 *Q. Fabio Labeoni et L. Aurelio*] *L. Aurelius* familiari cognomine ab aliis ejusdem gentis non distingui, quum plures tamen tunc in civitate floruerint Aureliorum familiæ, neglegentiæ librarium, qui tam truncum ac mutilum ubique nobis Livium reliquere, adscribit Pighius in Annal. ad a. 10LVII. p. 261.

§ 3 *Ultimam pensionem pecuniæ*] Vide Glarean. ad xxxi. 13. *Duk.*

§ 4 *Ab auguribus, pontificibus, quod stipendium*] Cur ab his solis, quum certamen esset cum omnibus sacerdotibus? An dicendum est ceteros deinde ultro destitisse certamine, augures et pontifices, quod fortassis se jure majoris sacerdotii immunes esse putarent, pertinacius in eo perseve-

rasse? Stewechius ad Veget. III. 3. scribit, pontifices, augures, reliquosque sacerdotes tum stipendium dare coactos, 'quamvis ante non dedissent;' et Gutherius de Vet. Jur. Pontif. I. 28. ab iis, ut ab aliis civibus, stipendium 'extortum' esse. Crederem, si docuissent, iis lege immonitatem concessam fuisse. Nam quod Dionys. Halic. II. 21. tradit, Romulum sacerdotes 'negotiorum urbanorum immunes' fecisse, id de muneribus personalibus, non patrimonialibus, quæ vocant jurisconsulti, accipi nihil vetat. Verba Livii, 'omnium annorum, per quos non dederat, exactum est,' argumento sunt, eos, quum ante, ut alii cives, dedissent, ab aliquot annis immunitatem usurpasse. *Duk.* Copulam addidi *ab auguribus pontificibusque*, quam servant edd. Mog. Aldina, et aliæ, usque ad Froben. qui a. 1531. primus omisit. Forte autem intercudit ob seq. voculæ quod similitudinem. Vide ad XLIV. 13. § 10. Mox *nequiquam* ed. Mog. quam eandem scripturam etiam exhibet cap. 44. § 9. Vide ad XL. 47. § 9.

§ 5 *T. Sempronii Tuditani, qui*] Superiore libro c. 27. *Cn.* dicitur. Dixi autem videri, *C. Sempronium* appellandum. *Sigon.* Non aliter etiam adpellatur in ed. Mog. Ejus loco jam Aldus *T. Sempronii* edidit.

L. Valerius in locum] *Flaccum* intelligit, nam XL. 42. a. DLXX. ait, '*L. Valerius Flaccus pontifex mortuus est.*' *Sigon.*

§ 6 *Admodum adolescens*] Vide Gronov. ad xxviii. 9. *Duk.* *Adolescens* ed. Mogunt. Vide ad VI. 34. § 11.

§ 7 *C. Fabricius Luscinus, C. Atinius Labeo*] Ad hunc locum et ad capp. 22. et 25. hujus libri respexisse credo Manutium ad Cicer. Famil. VIII. 8. scribentem, apud Livium lib. xxxiii. duos Labones fratres eodem prænomine appellari. Putavit nimirum alium esse '*C. Atinium La-*

beonem,' qui capp. 22. et 25. tribunus plebis fuisse dicitur; alium, qui hoc anno prætor fuit. Sed nihil est in Livio, unde hoc magis colligi possit, quam eundem, qui anno superiore tribunus plebis fuerat, et aliquot mensibus ante quam comitia prætoribus creandis haberentur, tribunatu abierat, hoc anno prætorem fuisse. Neque enim tum adhuc leges annales erant; et quum multi ante eas ex ædilitate plebis prætores facti fuerint, xxviii. 10. xxix. 38. xxx. 26. et aliis locis apud Livium, nihil obstare poterat, quo minus quis, postquam ante aliquot menses tribunus plebis esse desiderat, prætor crearetur. Certiores sunt aliæ auctoritates, quibus Manutius ibidem ostendit, duos fratres interdum idem prænomen habuisse. Nec minus certa Livii de duobus filiis Fabii Cunctatoris, quorum utrique prænomen fuit 'Quintus.' Vide lib. xxiv. capp. 9. 43. xxx. 26. et hoc cap. Adde Sueton. Calig. c. 8. *Duk.* Hæc duorum priorum prætorum nomina deerant in ed. Mog. quæ deinde Aldus ex cap. seq. ita supplevit, *C. Fabricius Luscinus, Catinius Labeo*: ita enim mendose eo loco exhibet ed. Mog. Sed Frob. 1531. recte *Luscinus*, quadriennio post etiam *C. Atinius* substituit. Alibi *Catinius* vel *C. Catinius*, pro *C. Atinius*, librarios dedisse, videbimus ad xxxviii. 35. § 2.

C. Manlius Vulso] *Cn. Manlius Vulso*, ex consulatu Capitolino. *Sigon.* Quasi vero ista sine copulæ subsidio stare non possent, aut soli Vulsoni prænomen invidisset Livius. Sed est temeritas quarundam editionum, quam recorressi, quum jam ante monuisset Sigonius, nomen esse *Cn. Manlius Vulso*. Jac. Gron. Error est ultimæ editionis Gruteri, quæ ad miserat *et Manlius*. Eum emendat Jac. Gronov. substituens ex Sigonii emendatione *Cn. Manlius Vulso*. Perperam *Caii* prænomen ipsi etiam daba-

tur in vett. edd. c. 25. § 1. Quod quum ibi Frob. 1535. recte emendasset, hic idem facere neglexit. De cognomine Vulso vide ad xxii. 35. § 1.

P. Manlius Nobilior] Hic omissæ sunt aliquot voces. Integra lectio sic habet: *P. Manlius, P. Porcius Lecca. Ædiles curules M. Fulvius Nobilior, &c. Gelen.* Ita hæc leguntur in exemplaribus vulgatis. Sed diligentius hæc consideranti constabit aperte, verba aliquot hic desiderari. *Nobilior* enim cognomen, ut Fulviis familiare, ita Manliis prorsus extraneum est, ut *P. Manlio* hoc attribui non posse videatur: cujus verum, ut opinor, cognomen 'Vulso' in Liviano codice periit simul cum sexto ejus anni prætore *P. Porcio Læca*, quem paullo post non omisit Livius, prætorum provincias enarrans: ubi sane nulla *C. Flamini* mentio est, ut hic quoque, licet sexti locum obtineat, inter prætores referri non possit: præsertim cum ex sequentibus Livii verbis manifestum sit, ædilem curulem fuisse, quorum erat annonæ curam gerere, frumentum populo dividere, et ludos Romanos edere. Hinc sequitur, collegæ nomen insuper deesse, et *M. Fulvium Nobilior* rem fuisse, ex cognomine adhuc residuo verisimile fit. Triennio enim ante tribunal plebis habuimus, et tertio rursus abhinc anno cum eodem Flaminio prætorem, et demum cos. per consuetos honorum gradus succedit. Igitur Livii ille locus in hunc fere modum supplendus videtur: *Prætores inde facti C. Fabricius Luscinus, C. Atinius Labeo, Cn. Manlius Vulso, Ap. Claudius Nero, P. Manlius (Vulso, et P. Porcius Læca. Ædiles curules M. Fulvius) Nobilior et C. Flaminius tritici, &c.* Ex his omnia, quæ parenthesi signata vides, in Livianis exemplaribus librariorum negligentia sunt prætermissa. *Pighius* in *Annal.* ad an. 151vii. pag. 259. Nescio quo

auctore Pighius P. Manlio cognomen Vulso addiderit. *Duk.*

§ 8 *Tritici decies centum millia binis æris populo diviserunt*] Non est mihi dubium, quædam hic desiderari verba. Nam verbum *diviserunt* nominativum non habet certum. Sex prætores erant, quorum postremos ædiles curules fuisse puto, ut lib. xxxii. non ita longe ab initio c. 7. ubi consules creantur Sex. Ælius Pætus et T. Quinctius Flaminius: ac lib. xxxi. ad finem, ubi consules L. Cornelius Lentulus ac P. Julius Appulus, prope similes dicendi modos, sed clariores, reperies. *Glar.* Hæsitanti Glareano satisfecit Gelenius superiori adnotatione: cujus emendationem postea ulterius adstruxit Pighius. De locutione 'decies centum millia' vide ad xliii. 6. § 11.

§ 9 *Ter toti instaurati*] Vocula *ter*, quam demum adscivit Frobenius a. 1535. abest a vetustioribus, quibus usus sum, edd.

§ 10 *Cn. Domitius Ænobarbus*] Lapidēs Capitolini, et nummi argentei, et Græci annales satis ostendunt, *Ahenobarbum* esse scribendum. In Græcis enim Ἀνὸβάρβος est. *Sigon.* Vide ad xxxiv. 42. § 4.

C. Scribonius curio maximus] Omnes, qui Livio manus admoverunt, hunc locum, quasi sanns foret, nulla adnotatione dignati sunt, nisi quod Crevier. respicienda moneat, quæ notavit ad iii. 7. ubi, qualis sacerdos foret curio maximus, docuit. At C. Scribonium hoc tempore eo sacerdotio functum non fuisse, certissimum puto. Sane id C. Mamilius adeptus dicitur xxvii. 8. 'Ita primus ex plebe creatus maximus curio C. Mamilius Vitulus.' Is autem demum mortuus narratur xli. 21. 'Sacerdotes publici ex pestilentia mortui sunt, &c. C. Mamilius Vitulus curio maximus.' Ipsi deinde in administratione sacerdotii successit C. Scribonius Curio, teste Livio ibid. 'De-

cemvir sacrorum C. Sempronius Longus, curio maximus C. Scribonius Curio subficitur.' Deleta igitur voce *maximus* scribendum puto C. *Scribonius Curio*: ut illud *Curio* sit nomen familiare gentis Scriboniæ. Forte olim ad marginem adnotatum fuit, Scribonium hic memoratum fuisse postea curionem maximum, unde vox *maximus* contextum invasit; ex quo me iterum ejecisse neminem vitio versurum confido.

Pecuarios ad populi judicium adduxerunt] Memini olim me ex D. Erasmo Roterodamo audisse, Livium hoc in loco abigeos per *pecuarios* intelligi voluisse, quod statim meminerit Fauni, pecorum sive agrestium numinis, ut appellat Virgilius Georg. lib. i. *Glar.* Potius fuisse publicanos, qui pascua publica conduxerunt, ut inde vectigal colligerent, docuit Burm. de Vectig. c. 9. p. 140.

Ædem in insula Fauni fecerunt] Vide num legendum *ædem Fauni in insula fecerunt*. Insulam autem Tiberis intelligo, qua de libro ii. non ita longe ab initio c. 5. meminit Livius. *Glar.* Sic xxxiv. 53. 'In insula Jovis ædem dedicavit.' De hac Fauni æde dedicata eodem in libro c. 53. Insulam autem Tiberis intelligit. *Sigonius.*

§ 11 *Ludi plebis per biduum instaurati, et epulum fuit ludorum*] Livius non *ludi plebis*, sed *ludi plebei*, nec *epulum* simpliciter, sed *epulum Jovis ludorum* caussa solet dicere. Vide xxv. 2. xxvii. 36. xxix. 38. xxx. 39. xxxi. 4. xxxii. 7. *Duk.* *Ludi plebei* edd. Mog. et plures aliæ. Paris. deinde *Ludi pleb.* per compendium a. 1573. dederunt. Id vero obtinuit usque ad ultimam Gruteri, cui qui præfuit, non consultis prioribus excusis, dedit *Ludi plebis*: quam lectionem servant omnes recentiores. Priscam igitur lectionem loco restitui.

CAP. XLIII. § 1 *Quidem magistra-*

tum habuerunt] Integra lectio habet *quo die magistratum inierunt*. Gelen.

§ 3 *Duas legiones ex quinque millibus socium*] *Lege et quinque millia*. Gelen. Hunc numerum quinque millia socium sibi suspectum esse monuit Dukerus ad Livii xxxiii. 13. § 3.

§ 5 *Ut ab tergo Libuis esset*] *Lege ab tergo Liguribus*. Gelen. Pighius in Annal. ad a. 10LVIII. p. 264. legendum arbitratur *ut ab tergo Lebuis Liguribus esset*. Sed eum errasse, et Lebuis seu Libuis a provincia Pisana longe remotos ac trans Padum sitos fuisse, contra propiores exstistisse Ligures Apuanos cis Padum habitantes, docuit Jac. Gronov. Dissert. epist. ad Livii Loc. Quæd. Geogr. epist. i. p. 9. cujus sententiam postea amplexus est Noris. ad Cenotaph. Pis. Diss. i. c. 1. p. 8.

Adjutor consuli datur] *An datus? ut cum sortiti conveniat*. xxvi. 19. 'M. Junius Silanus adjutor ad res gerendas datus est.' Duk.

§ 7 *Quam P. Fabius habuerat*] Ubi prioris anni magistratus creantur, in hoc adeo libro capp. 24. et 26. Q. Fabius Buteo prætor bis nominatur, cui in sorte Hispania ulterior evenerat. Pro P. igitur legendum Q. Glar. Q. Fabius jam ante, quam Glareanus ita emendandum doceret, edidit Froben. 1535. Ceterum hunc § corrupte admodum exhibuerunt edd. Mog. et proximæ ita: *Ap. Claudio prætori legionem, quam P. Fabius habuerat, duo millia et ducenti equites novosque scribere permissum*. Id quod nunc vulgo exstat, ei substituit Frob. 1531. nisi quod P. Fabius retinuerit, quadriennio demum postea, ut dixi, in Q. Fabius mutatum.

§ 9 *Ducenti peditum et quingenti equites ex Gallico exercitu*] Hic peditum numerus nimis concisus est, si ad equites comparaveris. Tum id ex Gallico exercitu obscenum. Nisi dicamus exercitum Gallicum, quem consul Valerius adversus Gallos duc-

turus erat. Glar. Vides ut locum prodigiose corruperunt librarii scriptores, dum numerorum veteres notas ∞ ∞ D. non intelligunt, vel negligunt, quibus locus descriptus fuisse videtur. Legendus igitur sic locus videtur: *P. Porcio Læca ad Etr. circa Pisas duo millia peditum, quingenti equites ex Gall. ex. decreti*. Pighius in Annal. ad a. 10LVIII. p. 264. Primitus edebatur *ducenti peditum et quingenti equites*. Eo pertinent, quæ Glarean. ad hunc locum notavit: peditum numerum nimis concisum esse, si ad equites comparetur. Ab eo igitur moniti posteriores substituerunt *ducenti peditum et quinquaginta equites*: quæ lectio primum obvia fuit in ed. Paris. 1573. Hinc referendum, quod Pighius monuit, librarios veteres notas ∞ ∞ D non intellexisse, quos nimirum *ducenti* pro ∞ ∞, et *quinquaginta* pro D dixisse credebatur; quum posterioris erroris non librarii auctores esse videantur, sed ei ansam dederit adnotatio Glareani. Pighii emendationem ultima Gruteri ed. recepit; nisi quod copulam *et* inter numerum peditum et equitum a Pighio omissam, quam vett. edd. agnoscunt, recte servavit. Ceterum numeri millenarii et centenarii notas ∞ et C sæpius librarii commutarunt. Exemplum vide ad xxi. 25. § 10. xxvii. 26. § 6. et alibi.

CAP. XLIV. § 1 *Ver sacrum ex pontificum jussu fecere*] Dodwell. de Cyclis Dissert. x. § 40. 41. errasse hic dicit Livium: nam hoc fuisse ver sacrum, quod ante quinquennium, bello adversus Philippum decreto, voverat P. Sulpicius Galba consul. De ea re ita scribit Livius xxxi. 9. 'Civitas, &c. ludos Jovi donumque vovere consulem, cui provincia Macedonia evenisset, jussit.' Et, 'Vovit in eadem verba consul, præeunte maximo pontifice, quibus antea quinquennalia vota suscipi solita erant.' In his 'doni' nomine 'ver sacrum'

intelligi, ex loco Livii xxxiv. 44. 'Ver sacrum factum erat priore anno, M. Porcio et L. Valerio consulibus:' item, 'De integro faciendum arbitratu pontificum [ver sacrum Patres] censuerunt, ludosque magnos, qui una voti essent:' ac denique, 'Ver sacrum ludique votivi, quos voverat P. Sulpicius Galba consul, facti,' cum xxxi. 9. collato apparere dicit. Mihi ex collatione horum locorum nondum liquet, Livium jure erroris argui. 'Ver sacrum' et 'ludos magnos' a. ixxxxvi. vovit A. Cornelius Mammula, Liv. xxii. 10. quod, etsi eum ibi non nominat Livius, tamen ex hoc loco constat, et recte adversus Sigonium ostendit Gronovius. P. Sulpicius consul a. ioliii. 'ludos Jovi donumque vovit,' xxxi. 9. 'Ver sacrum,' a. ixxxxvi. ab A. Cornelio votum, a. iolvi. a consulibus factum hic prodit, sed de 'ludis magnis,' qui una cum eo voti erant, nihil addit Livius. Quum autem non rite factum fuisset, illud 'de integro faciendum, et ludos magnos, qui una voti essent,' ab A. Cornelio scilicet, faciendos censuerunt Patres a. iolix. idque eodem anno ex illorum decreto factum, 'et ludi votivi, quos voverat P. Sulpicius Galba consul facti' sunt xxxiv. 44. In his nihil est, e quo Livius erroris convinci possit. Sed credo eruditissimum Dodwellum maxime ex verbis Livii, quæ e xxxiv. 44. postremo loco descripsi, in hanc opinionem venisse. Verum ex iis non sequitur, Sulpicium una cum ludis votivis ver sacrum vovisse: nam non necesse est ibi conjungi, quæ disjungi superior narratio Livii jubet, et res ipsa magis postulat, quam patitur. 'Ver sacrum' et 'ludos magnos' voverat A. Cornelius: 'ludos Jovi' et 'donum' P. Sulpicius. Utrumque votum, quum prius a. iolvi. non rite solutum fuisset, deinde rite solutum est a. iolix. sed Sulpicii, quod in annum quintum

factum fuerat, anno serius, quam debuerat. Ita hæc sine reprehensione Livii videntur constitui posse. Certe Sulpicium non vovisse 'ver sacrum,' probabilius ex silentio Livii xxxi. 9. colligitur, quam eum id vovisse ex iis quæ xxxiv. 44. leguntur. Ille quidem superest scrupulus, quod, si xxxiv. 44. non jungimus 'ver sacrum ludique votivi,' sed 'ver sacrum' intelligimus, quod A. Cornelius a. ixxxxvi. et 'ludos votivos' illos, quos P. Sulpicius consul a. ioliii. voverat, Livius, quum 'ver sacrum' factum dicit, 'ludos magnos' autem, qui una cum eo ab A. Cornelio voti fuerant, quosque Patres itidem fieri censuerant, neque hic, neque xxxiv. 44. factos memorat, negligentia in ea re notam vix effugere possit. Sed si jam demus, aliquid in ea re culpæ esse, qua tamen fortassis liberari potest, si dicamus, ex eo, quod 'ver sacrum' ex decreto senatus factum scribit, intelligi, etiam 'ludos magnos,' qui una cum vere sacro ab A. Cornelio voti fuerant, factos fuisse, quum senatus uno eodemque decreto utramque rem complexus fuisset xxxiv. 44. ea tamen levissima est præ illa, cujus eum accusat Dodwellus. Quidquid est, non persuadet mihi, nomine 'doni' in Livii xxxi. 9. 'ver sacrum' intelligendum esse. Hoc non patiuntur verba Livii eodem loco: 'Tanta pecunia, quantam tum, quum solveretur, senatus censuisset, ludos donaque facturum vovit.' Nam 'ver sacrum' nec vovebatur, nec fiebat de pecunia. Nec quum 'dona' Diis voveri dicuntur, usquam 'ver sacrum' designari credo. Livius v. 23. 'Agi deinde de Apollinis dono cæptum, cui se decimam vovisse prædæ partem quum diceret Camillus.' xxxvi. 2. 'Utique M'. Acilius consul ludos magnos Jovi voveret, dona ad omnia pulvinaria.' Et ibid. 'Donaque ad omnia pulvinaria dabuntur de pecu-

nia, quantam senatus decreverit.' Adde XL. 37. et XLII. 28. Ex his votum Acilii bello adversus Antiochum decretum est, Popilii XLII. 28. in apparatu belli cum Perseo. In iis autem cum nomine 'donorum' non contineatur 'ver sacrum,' quæ ratio esse potest, cur in ejusdem generis voto Sulpicii, initio belli adversus Philip-pum facto, nomine 'doni' 'ver sacrum' intelligi debeat? *Duk.*

§ 2 *Quod C. Cornelius Mammula prætor vocerat*] Hic prætor XXII. 9. 'M. Æmilius' vocatur. *Gelen.* Hunc prætorem 'M. Æmilium' XXII. 9. vocavit, cum inquit, 'Senatus, quoniam Fabium belli cura occupatura esset, M. Æmilium prætorem ex collegii pontificum sententia, omnia ea ut mature fiant, curare jubet.' Fuisse autem eodem anno prætorem A. Cornelium Mammulam, apparet ex eo quod idem ab eodem lib. XXIII. c. 21. sequenti anno pro prætore obtinuisse Sardiniam provinciam traditur. Quare aut *M. Æmilius*, aut *A. Cornelius Mammula* hoc loco legendum est: nam anno etiam DLIX. (lib. XXXV. c. 24.) alter A. Cornelius Mammula prætor, atque alio tempore alii nominantur. Nisi autem emendatorum vitium sit, lapsus sit memoriæ Livianæ, necesse est. *Sigon.* *A. Cornelius Mammula* hoc loco legendum esse, monuit etiam Pighius in *Annal.* ad a. 15XXXVI. p. 156. eique dicto obediens Gruterus lectionem hanc in contextum posterioris ed. recepit. Ceterum A. Cornelium Mammulam hoc loco dici ver sacrum vovisse, quod XXII. 9. M. Æmilio prætori adscribi videtur, neque emendatorum, neque memoriæ Livianæ lapsus est, ut Sigonius existimat. Nam lib. XXII. non refertur, M. Æmilium omnia fecisse, quæ decemviri facienda monuerant, adeoque ver sacrum vovisse; sed tantum 'omnia ea ut mature fiant, curare jussum,' et hinc tantum curare jussum, ut ver sacrum

mature voveretur. Ex eo igitur, quod Fabius ædem Veneri Erycinæ, T. Otacilius Menti voverint, decemviri lectisternium curarint, Mammula hoc loco ver sacrum vovisse dicatur, verisimile fit, omnia ea, quæ ex relatione decemvirum paranda erant, inter magistratus ejus anni ac sacerdotes divisa fuisse, Æmilio autem prætori urbano negotium datum esse, ut videret, ea mature fieri. Si quis tamen in his lapsus Livii, is in eo consistit, quod lib. XXII. ubi debuerat, non satis accurate exposuerit, a quo factum fuerit, quidque eorum, quæ retulit Æmilium curare jussum esse, ut mature fierent. Sed levior culpa est, talia omisisse eo anno, qui gravissimis rebus unus omnium historicos vel maxime occupat, et onerat. Hæc latius deducit Perizon. *Animadv. Hist. c. 4. p. 163.* et J. F. Gronov. ad XXII. 9. § 11. Alia exempla, Livium suo loco omissum postea per occasionem uno verbo indicasse, vidimus ad IV. 12. § 2. x. 33. § 9. XXXVI. 36. § 4. ac pluribus locis.

Annis post uno ac viginti factum est] Ita Gronov. in priori ed. notarum emendavit, quum Dan. Heinsius apud Elzevir. *annis post unum ac viginti*, sed verisimiliter operarum errore, evulgasset. Ut Gronov. emendavit, Gruterus edidit in ed. postrema, ita exprimens notas numerales *annis post XXI.* quæ primum in ed. Paris. a. 1573. exstiterunt. At si priores typis excusos consulnisset, a Mogunt. usque editum fuisse vidisset *annis post uno et viginti*, quod revocavi. Ceterum inter Cn. Servilium, C. Flaminium consules, quo anno ver sacrum votum, et L. Valerium, M. Porcium consules, quo anno factum est, unum et viginti paria consulum intersunt: pateat, Livium numero hic edito neutrum annum, neque quo votum susceptum, neque quo solutum sit, comprehendisse. Vide ad XLII. 10. § 5.

§ 3 *In Q. Fabii Maximi locum, qui*

priore anno mortuus erat, lectus] Vocem locum, quæ in prioribus excusis de-erat, primus adjecit Frob. qui anno 1535. ut hic; at in locum Q. Fabii Maximi quadriennio antea edidit. Si alterutro loco codicis unici auctoritatem secutus est, non intercedo; sin, malo in Q. Fabii Maximi, qui priore anno mortuus erat, locum lectus. Ut propter similitudinem vocis lectus præcedens locum exciderit.

§ 4 Mirantibus jam vulgo, Minutium, quod Hispania movisset, bellum negligere] Vera lectio, Mir. jam vulgo hominibus, quod Hisp. movisset, bellum negligi. Gelen.

Se ad Turbam oppidum cum Budare et Besaside] De citiore Hispania nunc loquitur: nam ulterioris regulos M. Aelius prætor superius c. 21. nominavit Culcam et Luscinonen. Quamquam quis cum iis finis belli fuerit, non explicavit Livius, ut de his prope sit suspicio, eosdem esse, et corrupta esse nomina. Porro Turbulam oppidum in Bassetanis longe ultra Iberum flumen ponit Ptolemæus II. 6. ut nesciam, quam hic quadret. Sed comparet hæc studiosus lector. Glar.

§ 8 Nabin tyrannum Lacedæmoniorum] Vera lectio Nabin nunc Lacedæmoniorum: et mox § seq. tenere Argos, non occupare. Gelen.

CAP. XLV. § 1 Hæc quum jam ab gravibus auctoribus, tum qui omnia per se ipsos explorata referrent, audirentur majores] Quidam audirentur in audirent mutarunt. At ego post audirentur distinguendum puto, et quæ sequuntur verba corrupta non dubito, quamquam sensus manifestus est, majoribus natu visum esse, Nabidis causam rejiciendam ad Quintium: at Antiochi, Hannibalis, Carthaginensiumque non item. Glar. Locus haud dubie corruptus non meo tantum, sed et Glareani judicio. Ut enim taceam, obscura et confusa hic esse omnia, numquam absolute majores in

senatu vocat Livius, quos alibi fere semper 'seniores,' aliquando etiam 'majores natu,' ut xxxi. 48. appellat. Tum recessum est, ubi minime oportuit, ab antiquissima ed., quæ rectius præfert audirentur majores, non audirent. Legendum censeo, Hæc quum tum ab grav. auct., tum qui omnia per se ipsos expl. referrent, audirentur, major res, quod ad Ant. att., mat. magis, quum rex, &c. Sic omnia levi mutatione aperta et clara erunt. Jac. Perizon. Videtur hunc sensum in iis invenisse: major quidem res visa est, quod ad Antiochum attineret; sed quum rex quacumque de causa in Syriam concessisset, magis maturanda visa fuit consultatio de tyranno. Tamen magis probarem conjecturam Gronovii, si quod vestigium vocis dilato in Ms. esset. Totum locum usque ad verba faceret, quæ e republica censeret esse, ulcerosum esse, mihi persuadeo. Duk. In constituenda vera lectione primorum hujus cap. verborum, minus a recepta lectione abit conjectura Perizonii, quam Gronovii, quæ mox sequetur. Prior enim tum, non, ut errore operarum excudabatur, tam, legit pro jam; quas voces alibi etiam commutari videbimus ad xxxvii. 45. § 3. Deinde audirentur, ut Mogunt. ex cod. ediderunt, quod Froben. 1531. mutarat in audirent, revocat. Tum majores, una voce in duas divisa, mutat in majores, quomodo etiam Rhenanus certiores in certior res xxix. 6. § 13. Denique pro his substituit magis. Alter vero primo audirent contra fidem priorum edd. servat. Hinc verba quod ad Antiochum attineret post sequentia maturanda his trajicit. Tandem integram vocem dilato, cui nullum in Msto præsidium est, de sno inserit. His adde ita servandum esse majores pro seniores; de quo vide Perizon. Vulgatum tamen mutare non ausus satis habui hic palam ostendisse, quid præstare censeam.

§ 2 *Quod ad Antiochum adtineret, maturanda*] Videtur fuisse *audirent majores, mat. his* (quod ad Ant. attineret, quum rex quacumque de causa in Syriam concessisset, dilato) de tyranno cons. visa est. J. F. Gron. Donjatius, verbis quatuor prioribus, quod ad Antiochum adtineret, deletis, clariorem fore sententiam existimat: minus etiam probabile esse putat, Livium, qui mirus variandi artifex est, bis intra alterum vel tertium versum eadem loquendi forma usum, 'quod ad Antiochum adtineret,' et statim 'quod ad Nabin Lacedæmonium adtineret.' Nisi vero hæc verba deleantur, aliquid adjiciendum fore credit, ut 'differenda,' scilicet consultatio visa est; vel, quod etiam Gronovio in mentem venit, 'dilato,' scilicet eo quod ad Antiochum adtineret. Verum, admissa Perizonii conjectura, nihil adjiciendum erit; sed ad voces *major res* ex seq. revocandum est *visa est*: satis clara etiam loci sententia erit; et verba, quæ Donjatius contra fidem cod. unici ejicienda opinatur, sensui erunt necessaria. Denique Livium, licet mirom variandi artificem, non tantum singula verba, sed etiam integras locutiones, paucorum versuum ambitu iterasse, vidimus ad r. 3. § 9.

§ 3 *Faceret, quæ e republica censeret esse, permiserunt*] Scribendum *facere*. J. F. Gron. Nihil muto. xxiv. 14. 'Permissum ipsi erat, faceret, quod e republica duceret esse.' c. 16. 'Permisit, in publico epularentur omnes.' xxvii. 10. 'Permissum ab senatu iis quum esset, agerent, facerentque, ut e republica ducerent.' c. 22. 'Supplementum, quo opus esset, scriberent consules, permissum.' Salust. Catil. c. 45. 'Cetera, ut facto opus sit, ita agant, permittit.' Interdum omissam voculam ut in hac locutione Livius addidit; ut xxii. 37. 'Permissumque est, ut, si e republica censeret esse, in Africam trajiceret.' xxxii. 1. 'In supplementum

ejus, quantum militum videretur, ut scriberet, ipsi permissum.' xxxv. 20. 'Consuli permissum, ut duas legiones scriberet novas.' xl. 26. 'Permissum, ut, qua irent, protinus milites subitariis scriberent.' A Gronovio se pariter dissentire, monuit etiam Dukerus.

§ 4 *Eam rem rati maturatam dilatamve non magni momenti ad summam rem populi Romani esse*] Sine causa hic quoque mutata lectio: nam in Ms. sic est: *eam rem esse rati, quæ maturata dilatave non tam magni mom. ad summam rem pop. Rom. esset*. Gelen. Particulam *tam* utrum Gryphius an Curio prior addiderit, incertum mihi. Cætera sic Gelenius, arguens, qui Moguntiaci dederunt, *eam rem rati maturatam dilatamve non magni mom. ad summam rem pop. Rom. esse*. Vix est tamen, ut hoc prævaleat apud me, tamquam multo rotundius: etsi meminerim, quæ scripsi ad Senecam de Benef. vii. 24. sed et scripsisse Livium puto *ad summam rempublicam populi Romani*. Utramque formulam, et 'summa republica,' et 'respublica populi Romani' sæpius alibi Nostro reddidimus. Libro sequenti cap. 34. 'Versis itaque subito voluntatibus, facere, quod e republica populi Romani sociorumque esse crederet, permiserunt.' J. F. Gron. Gronovio inposuit Modiana ed. annotationum Gelenii; qua voculam *tam* in Gelenii emendatione omittente credit, eam vel a Gryphio, vel a Curione additam esse: quum tamen priores edd. ea addita, ita, ut nunc edidi, exhibeant, et Frobenius an. 1535. ante Gryphium et Curionem ex mente Gelenii contextum Livii constituens, eandem similiter receperit. Non igitur ex conjectura, sed ex Msto insertam, et genuinam atque ab ipsius Livii manu esse arbitror. *Non tam magni momenti*, id est, non admodum, non valde magni. iv. 20. 'Quod tam veteres annales cum T.

Quinctio Penno A. Cornelium Cossum consulem habeant :’ ubi quædam dixi. VI. 18. ‘ Spem cepit, dum tam potentem haberet ducem, fœnoris expugnandi.’ VII. 8. ‘ Neque, tam vires pares quæ superaverit res, facile dictu est.’ X. 1. ‘ Vix credibile erat, tam adfectis rebus solos per se Æquos ad bellum coortos.’ XXXIV. 11. ‘ Orat, ne se in rebus tam trepidis deserat.’ XLV. 34. ‘ Ut mirum videri posset, inter tam opulentos reges Antiochum Ptolemæumque tantum legatorum Romanorum verba valuisse :’ ubi particulam *tam* postea omissam ex fide primæ editionis revocavi. Eodem sensu *quod tam* etiam adverbii jungitur. Infra I. XXXV. c. 8. ‘ Tanto bello una secunda pugna tam feliciter perfecto.’ Licet autem Gronovio daretur, rotundiores esse lectionem a Gelenio ejectam, non ideo tamen eidem ex fide unici codicis substituta rejicienda foret. Quis enim præstabit, Livium, cujus lactea ubertas laudatur, concisa hac rotunditate ubique uti voluisse. Vide ad XXIII. 34. § 15. Locutio illa *is, qui* etiam apud Liv. occurrit XXXIX. 40. ‘ Nec is tantum, cujus lingua vivo eo vignerit :’ ubi alia vide. Adsentior tamen eidem Gronovio, legenti ad summam rempublicam populi Romani. Locutionem ‘ summa respublica ’ illustrarunt Gronov. ad XXXVIII. 50. § 9. et viri docti ad Sueton. Cæsar. c. 28. locutionem vero ‘ respublica,’ vel ‘ publicum populi Romani ’ idem Gronov. Obs. IV. 14. p. 224. Voces ‘ res ’ et ‘ respublica ’ sæpius inter se commutari, vidimus ad VIII. 31. § 2. præsertim sequente voce, quæ incipit a litera *p*. Vide ad XXIV. 22. § 17.

§ 7 *Marcescere otio tum queri civitatem eum*] Depravatius etiam hoc : id sic restitutum est : *marcescere otio si-tuque civ. queri eum*. Gelen.

Et inertia operis, nec sine armorum sonitu excitari posse] Non incommode Rubenius et inertia sopiri. J. F. Gron.

Docuit Donjatus, ut Livius hic *inertia operis* dixit, ita Cic. ‘ inertia laboris ’ dixisse pro Q. Roscio c. 8. ‘ Qui tantas et tam infinitas pecunias non propter inertiam laboris, sed propter magnificentiam liberalitatis repudiavit.’ Attamen *excitari*, quod sequitur, efficit, ut Rubenii conjectura non displiceat.

§ 8 *Per unum illum tam gesti, quam moti*] Paulo elegantius scriptum est in archetypo *non magis gesti, quam moti*. Gelen.

CAP. XLVI. § 2 *Nec accusator apud iudices infensos deerat*] Ita demum Froben. edidit 1535. priores dederant *infestos* : quod si in alterum mutatum est præeunte unico codice, nihil habeo quod obponam. Sin, *infestos* loco movendi justam causam non fuisse existimo. Quamvis enim sæpe ‘ infestus ’ et ‘ infensus ’ a scribis librariis commutentur, ut vidimus ad II. 46. § 7. non tamen illi ejecto passim hoc substituendi jus est ; præsertim vero non hoc loco, ubi prior lectio commode servari potest. Supra II. 42. ‘ Eo infestior facta plebes seditione domestica bellum externum excivit.’ IV. 54. ‘ Ex familia infestissima Patribus tres in eum annum tribunos plebis creatos.’ XXII. 36. ‘ M. Æmilius Paullum, infestum plebei, diu ac multum recusantem ad petitionem compellit.’ XXIII. 2. ‘ Jam diu infestam senatui plebem ratus magnum ausuram facinus.’ XLII. 22. ‘ Ne causam diceret adverso senatu, infestiore populo.’

§ 3 *In tam potenti regno*] *Tam impotenti* legendum, ut alia minutiora hic dissimulem. Gelen. Prima syllaba intercepta erat a præced. vocalæ *tam* litera finali. Vide ad V. 27. § 6. ‘ Inpotens ’ eo sensu Livio frequens esse, docebimus ad XXXVIII. 48. § 1. In hac eadem voce similiter peccatum esse, vidimus ad XXX. 16. § 5.

§ 4 *Idem pro nihilo habuit*] Illud Idem plane ostendit hic aliqua deesse

verba: refert autem quæstorem: et neque causa dicitur, quare Hannibal prætor quæstorem ad se vocarit. *Glav. Scribe Id is pro nihilo habuit. J. F. Gronov. Vel proxime vestigia vulgatæ lectionis Is rem pro nihilo habuit. Jac. Perizon.*

§ 5 *Subductumque in concionem*] Utrum quia in loco superiore status est, an, ut alibi, *productumque*? J. F. Gron.

Præ quorum superbia atque opibus nec leges quidquam essent, nec magistratus] Ita Froben. vulgari curavit a. 1531. Priores ignorant præpositionem *præ*, quæ neque necessaria videtur. Si tamen ex Msto unico recepta est, exponam 'propter.' Vide ad vi. 39. § 1.

§ 7 *Ne quis biennium continuum judex esset*] Fortassis *neu quis. xxix. 2.* 'Hortantur, orant milites, ut perculsos invadant, neu restitui aciem patiantur.' Cæsar B. Gall. ii. 21. 'Milites non longiore oratione cohortatus, quam uti suæ pristinæ virtutis memoriam retinerent, neu perturbarentur animo.' Vel 'neve quis biennium.' Idem B. Civ. iii. 92. 'Pompeius suis prædixerat, ut Cæsar impetum exciperent, neve se loco moverent.' Paullo post *offenderat animos* magis convenit cum præcedenti *inierat*, quam *offendebat*. Duk.

§ 8 *Quo, bono publico, sibi proprias simultates irritavit*] Hæc lectio deum in Heinsii Elzevir. ed. adparuit. Omnes priores servarunt *quod bono publico*; quod revocavi.

Divisui principum quibusdam erant] Vide J. F. Gronov. ad iv. 56. et Jac. Gronov. ad i. 54. Duk.

§ 9 *Quæ in stipendium Romanis suo quoque anno penderetur*] Lege suo quæque anno. J. F. Gron. Vide ad iii. 22. § 6. x. 6. § 7. et xxv. 17. § 5. Adde viros doctos ad Velleium Paterc. ii. 113. § 3. et ad Colum. xi. 3. in princ.

CAP. XLVII. § 1 *Quid eorum ordi-*

nati reipublicæ usus consumerent] Parum videri non debet, quod *ordinarii reipublicæ usus* depravavit, nescio quis, in *ordinati*. Gelen.

Quantum peculatus averteret] Vide Gronov. Obs. iv. 5. Duk. Perperam repetitis duabus ultimis *τὸν averteret* literis, *avtereret*, et omnibus est in ed. Mog. Vide ad xxxix. 18. § 8. Tò et delevit Frob. 1531.

§ 3 *Quos paterat per aliquot annos publicus peculatus*] Hæc lectio per Froben. a. 1535. inducta est; ea ed. priores, et nominatim Mogunt. *paterant publici peculatus*. Mox *non furtorum manibus extortis* Mogunt. et aliæ: *non furtis ex manibus extortis* Frob. 1531. qui quadriennio postea id dedit, quod nunc vulgo exstat.

§ 4 *Quia parum ex dignitate sua ducebat*] Antea edebatur *quia parum expugnantes se ducebat*. Emendatum est deinde *ex dignitate sua*. Quam emendationem non probat Paulus Manutius. Verum ita legendum esse asserit, *quia parum ex P. R. dignitate esse ducebat*. Qua lectione nihil potest esse præstantius. Ita xxx. 23. 'Non videri sibi satis ex dignitate populi Romani esse.' Sigon. Livius v. 4. 'Aut non suscipi bellum oportuit, aut geri pro dignitate populi Romani.' xxi. 19. 'Denunciatio belli magis ex dignitate populi Romani visa est.' xxviii. 44. 'Ad dignitatem populi Romani pertinebat.' Lib. xxix. c. 11. 'Ut ex dignitate populi Romani adirent eas terras.' xxxiv. 57. 'Quæ ex dignitate atque utilitate populi Romani responderi possent.' Cæsar Gall. iv. 17. 'Neque suæ, neque populi Romani dignitatis esse statuebat.' Edit. est Frob. a. 1531. quæ dedit *quia parum ex dignitate sua ducebat*. Crevierius legendum conjicit *qui parum*.

Subscribere odiis accusationibusque Hannibalis] Forte *accusatorum*; aut *accusantium Hannibalem*. J. F. Gron. Nihil muto: 'accusatio Hannibalis'

passive accipi debet illa, quæ Hannibali intentatur. Vide ad xl. 2. § 2.

§ 5 *Calumniam in eum jurarent*] Apud antiquos erat solenne jusjurandum de calumnia, quod accusator præstare solebat, se non calumniæ nec vexandi causa accusationem suscepisse. Hujus mentio est in Digestis, et apud Asconium in Orat. pro Cornelio, ubi 'per calumniam jurarem' scribitur male. H. Valesius. Vide Sigon. de Judic. II. 10.

§ 10 *Obversatus eo die in foro*] Vide Gronov. Observ. III. 24. Duk.

CAP. XLVIII. § 1 *Nocte via cita regionem quamdam agri Vocani transgressus*] Per 'viam citam,' si nihil hic vitii sit, Crevier. intelligit maturatum iter. Moguntia editum est *visa cita*: ab Aldo *vi accita*. Pro quo Frob. 1531. *via cita* subposuit. Quis sit 'ager Vocanus,' se non intelligere, Glareanus ad verba seqq. fatetur: neque mihi notior est. Alibi ejus mentionem non invenio. Oppidum 'Vacca,' unde 'agri Vaccani' emendandum videri posset, memoratur Hirtio in B. Afr. c. 74. Verum, quamvis Vacca eodem itinere inter Karthaginem et turrim Hannibalis sita sit, forte tamen longius a Karthagine abfuit, quam ut vespera inde profectus ejus agrum proxima nocte transgrederetur. Donjatius legendum existimat *agri Volani a Vol loco* in Africa propria non procul Tunete, quem memorat Ptolem. IV. 3. Paulo ante *quo in loco fuerunt Mogunt. quo in loco fuerant* Frob. 1535. *quo in loco jussi erant* Vascos. quam lectionem recentiores probarunt.

Postero die mane inter Ancillam Thapsumque] Mane, non mare, legendum, et *Acyllam*, non *Ancillam*: cujus oppidi meminit Hirtius de Bell. Civ. V. [Bell. Afr. cap. 33.] Ptolem. IV. 3. ac Strabo XVII. 831. 'Achollam' vocant prope Thapsum. Quidam pro 'Acylla' satis temere 'Adrume-

tum' contra exemplariorum fidem reposuerunt, cum Ruspina et Leptis parva mediæ sint urbes. 'Suam' autem 'turrim' quid sit, hand equidem intelligo, sicut nec, qui præcedit, 'Vocanum agrum.' Glar. Ptolemæus, Strabo, Stephanus maximo inter se consensu hoc oppidum Ἀχόλλαν vocant. Quare et ipse *Achollam* legendum censeo. *Sigon.* Vide Cellar. Geogr. Ant. IV. 4. 89. *Inter ancillam Tapsum* Mog. *inter Adrumetum et Tapsum* Frob. 1531. *inter Acyllam et Thapsum* Vascos. *inter Achollam et Thapsum* Sigon. in nulla ed. *Thapsumque*, ut notis Glareani præscribitur, inveni. *Thapsum* cum adspiratione scribendum, vidimus ad XXIX. 30. § 5.

Ad suam turrim pervenit] Justinus *suburbanum* vocat XXXI. 2. 'Appropinquante vespere equum conscendit, et suburbanum, quod prope litus habebat, ignaris servis jussisque ad portam divertentem opperiri, contendit.' *Sigon.* Plinius II. 71. 'In Africa Hispaniaque turrim Annibalis, in Asia vero propter piraticos terrores simili specularum præsidio excitato.' J. F. Gron. Quod Justinus 'rus urbanum,' Livius 'turrim' vocat, id est prædium, ut putat Surita ad Antonini Itiner. p. 34. ed. Amstel. Nam veteres in prædiis solebant struere turres, sive ornatus, sive munimenti, sive voluptatis, ut ex iis prospectum ad circumjecta loca caperent, causa. Seneca Epist. 86. de villa Africani majoris: 'Vidi villam structam lapide quadrato, murum circumdatum silvæ, turres quoque in propugnaculum villæ utrimque subrectas.' Celsus I. 18. § 2. D. de Acquir. vel Amitt. Possess. 'Si vicinum mihi fundum mercato venditor in mea turre demonstret, vacuumque se possessionem tradere dicat.' De turri Timonis est in Pausan. I. 30. Eam ille apud Lucian. pag. 135. ed. Amst. se in agro, in quo thesaurum

invenerat, ædificaturum dicit, simul certioris custodiæ thesauri causa, et ut solus vitam in ea ageret. In domibus urbium quoque turres in altum eductas memorant veteres, de quo vide Broekb. ad Tibull. l. 8. 19. Ad alterutrum genus videtur referri posse, quod in Evangelico Lucæ xiv. 28. scriptum est, de ratione sumtuum antea ineunda ab eo, qui turrim ædificaturus est, quam opus aggrediatur. Turrium in vineis, quarum mentio est in libris sacris Matth. xxi. 33. et alibi, fortassis etiam usus fuit ad colligendos adservandosque fructus et instrumentum vineæ. Duk. 'Turrim Hannibalis' rus suburbanum interpretatur Heinrich in Karthag. l. ii. sect. 1. c. 8. p. 264.

§ 2 *Sæpius patres, quam suorum eventus miseratus*] Immo quam suos. J. F. Gron. Ita et Rollinus legebat, nulla Gronovii mentione facta, in Hist. Ancienne des Carthaginois tom. 1. pag. 398. Eandem conjecturam Clericus in contextum recepit: qua iterum ejecta, veterem lectionem revocavi, non quod eam veram esse existimem, (contra mendosam esse sentio) sed quod dubium sit, quidnam ejus loco Livius reliquerit. Non modo enim legi posset *suorum eventum misertus*, quemadmodum ipse Clericus vidit, verum etiam *suorum eventum miseritus*: vide ad v. 45. § 4. vel, quod proxime ad vulgatum accedit, *suorum eventuum miseratus*. Tō *miserari* enim etiam casum secundum jungi, quamvis id negare videatur Servius ad Virg. Æn. l. 597. constare potest ex illis quæ notantur ad Silii xi. 381. et Jac. Gronov. ad Minuc. Fel. cap. 8. Paulo ante ita *Lucius Africa Hannibal excessit* ed. Mogunt. ex unico cod. *exceptit navis Italica. Africa Hannibal excessit* Aldus. Cujus loco id, quod nunc vulgo exstat, Froben. 1535. substituit.

§ 3 *Naves aliquot Pæni onerarias cum mercibus invenissent*] Et hoc a Gry-

phio, an Curione accepimus. Pessimè mediisfidius, quum rectius et apertius nihil sit prius vulgato: *ubi quum in portu naves aliquot on. cum mercibus invenisset*. Ipse scilicet Annibal. J. F. Gronov. Lectio, quam Gronov. damnavit, neque Gryphio, neque Curioni, sed Frobenio accepta ferenda est, qui eam a. 1535. recepit. Mox § seq. *Tapsum aut Adrumetum nunciaret* Mogunt. unde Frob. ansa data videtur supra etiam § 1. *inter Adrumetum et Tapsum* edendi. *Tapsum aut Acyllam nunciaret* Vascos. ex mente Glareani dedit. *Tapsum aut Achollam nunciaret* Sigonius.

§ 5 *Vela cum antennis et navibus corrogari*] Desperatum hoc. Cogitabam tamen *et malis collocari*. l. xxx. c. 10. 'Malis antennisque de nave in navem trajectis.' Nisi tamen hujusmodi aliquid deest, *et vela cum antennis et malis remisque prompta e navibus collocari*. J. F. Gronov. Verum ad hunc usum, ad umbram sc. faciendam in litore, non videtur mihi quidem malis opus fuisse, nedum remis: sufficiebant vela cum antennis. Opus erat antennis, ut vela ad eas panderentur et tenderentur. Putem itaque scripsisse Livium, *et vela cum antennis ex navibus corrogari*. Hoc sensu: jussit vela cum antennis corrogari, i. e. colligi, ex navibus. Levis est hæc mutatio pro et posito ex. Lamb. Bos, Specim. Animadv. in Script. Latin. Lectio, quæ viris doctis recte displicuit, primum adparuit in ed. postrema Gruteri, sed sine dubio operarum errore, quia ea recepta sensus idoneus ex verbis Livii colligi nequit; et tamen eam servarunt Dan. Heinsius apud Elzevirios, Blavins, Gronovii, Hearnius, et Londinensis 1722. Antea constanter edebatur *ex navibus corrogari*, quod omnino verum est, et viris doctis etiam sponte in mentem venit. Primus Livii sensum vidit Doujatius, et docuit eum velle, Hannibalem, ne qua navis nocte proficis-

ceretur, 'corrogasse' id est petiisse, 'ex' cunctis simul 'navibus vela et antennas:' usum etiam verbi 'corrogare' inlustravit ex Cic. ad Att. ep. III. 90. et ad Herenn. I. IV. quorum locorum prior exstat potius Orat. in Ant. III. 8. alter ad Herenn. IV. 51. In contextu tamen vitiosæ lectioni locum dedit. Mox Cleric. 1710. Livium edens *ex navibus* legendum docuit, et ita recepit. Hinc Bossius quinquennio postea eandem lectionem ex ingenio Livio restituendam docuit, et tandem Crevier. etiam Clerici conjecturam probavit. Ante omnes etiam ampliss. Cuperus *e navibus* emendavit ad marginem editionis, qua uti solebat. At nemo eorum antiquiores edd. consuluit, ex quibus partim de vera Livii manu constitisset, partim se recte conjecisse vidissent. Verbo autem 'conrogare' utitur Liv. XXXIX. 22. 'Tum conlatas ei pecunias, conrogatosque per Asiam artifices:' ita plures exhibent codd. non, ut nunc editur, *congregatosque*: et XLIII. 9. 'Auxilia ab sociis conrogando ad octo millia hominum vario genere armavit.'

§ 6 *Quantum res et tempus patiebatur*] Hæc lectio auctorem habet Frobenium, qui ita a. 1535. edi. curavit. Mogunt. Aldus, et reliqui priores præferunt *patiebantur*: quod cur displiceat, non video. Vide ad I. 31. § 7. et V. 8. § 13.

§ 7 *Quum primum fallendi eos tempus habuit*] Ita primum editum vidi Lugduni 1553. hinc biennio postea Basil. tum Paris. 1573. inde vero apud omnes recentiores. Mogunt. aliique antiquiores *quam primum fallendi*: quod revocavi.

§ 8 *Id quod serum erat*] *Lege id quod quæsitum erat.* J. F. Gron. Conjecturam hanc damnare nolo. Potest tamen commode vulgatum servari, ut Livius indicare voluerit, sero demum et multa jam luce surrexisse eos, qui convivio interfuerunt, quia convivium

multo vino in serum noctis productum fuerat. Vide etiam an mox *velis in naves collocandis*, pro *remis*, legendum sit.

§ 10 *Et, ut non comparere eum*] Voculam primam *et*, quam Mogunt. ignorant, primus addidit Aldus. An, trajectis particulis, legendum, *Karth. ut mult., adsueta domum Hann. freq., conc. ad vest. ædium est factus, et non comparere eum vulgatum est?*

§ 11 *Variosque vultus cerneret, ut in civitate aliorum alias partes fœventium, factionibus*] *Fœventium et factionibus* Mogunt. Sed conjunctionem jam Aldus expunxit. Crevierius hic vocem *plena*, vel *distracta* deesse opinatur, ut sit in civitate distracta factionibus aliorum alias partes fœventium.

CAP. XLIX. § 2 *Bellum toto orbe terrarum conscisset*] Lectionem hanc, quam servant Mog. Ald. ejusque traduces, tantum non placuisse videtur Gronov. ad Livii XXI. 8. § 7. sed *conscisset* substituit Frob. 1531. quod iterum omnes editores probarunt usque ad Gruter. ejus ultima *ἐκδοσις* exhibet prius *conscisset*; ejus loco Crevier. *conscisset* revocavit; quod sibi etiam placere Duker. indicavit. Et recte: *conscisset* enim non potest esse declinatum a verbo 'conscire,' quidquid dicat Gronov. loc. laud. sed a verbo 'consciscere.' At 'consciscere bellum' dicitur, quod bellum decernenti consentit. Vide ad X. 18. § 2. Id autem hic sensus respuit, qui indicat Hannibalem hand quieturum ante, quam bellum toto orbe terrarum concitasset Romanis; id autem est *conscisset*. Ita X. 18. 'Romanis in Etruria iterum bellum ingens multis ex gentibus concitur.' XXIX. 1. 'Eadem ætate in Hispania coortum ingens bellum, conciente Ilergete Indibili.' Solent autem voces 'concivi' et 'conscivi' in Mss. commutari. Vide ad X. 18. § 2. Adde ad XXV. 19. § 13. et XXIX. 36. § 12.

§ 3 *Ne his debere impune esse*] Quid

referat illud *his*, obscurum est. Ego aliqua verba deesse puto. *Glur.* Nihil huic loco deest: *his* intellige, Annibali et nunciis ab eo ad Antiochum profectis. Ejusmodi autem dicendi genere usus est XLIV. 36. 'Neque enim ne his cunctationem aperuerat suam:' pro *ne his quidem*. Sigonius. Corruptum. Numquid, *id his debere impune esse?* An *Pœnis debere?* ut deleatur mox, tamquam ab interprete sumptum, *Carthaginienses*. J. F. Gron. Etiam conjici potest *Civibus debere impune esse*. Sed cum omnibus conjecturis deest aliquid, puta 'dixerunt,' aut aliud ejusdem potestatis: quod in hujus generis orationibus non inusitatum est Livio. Ita XXX. 42. 'Qui quum varia oratione usus esset, nunc purgando crimina, nunc quædam fatendo, &c. Si se atque Hannonem audissent Carthaginienses, et tempore uti voluissent.' Et XXXI. 3. 'Ad quem quum M. Aurelius legatus venisset, edocuissetque eum, quantum navium numerum comparasset rex, &c. majore conatu Romanis id capessendum bellum esse.' *Dukerus*. Clericus legebat *Nec id debere*, aut *Nec hoc debere*: prius etiam Crevier. in mentem venit. Locum lacerum ac fractum puto, licet, *ne* pro 'ne quidem' poni, ut Sigonius censet, confitear. Vide ad XLIV. 36. § 9. Ejus tamen expositio si placet, τὸ *si*, quod sequitur, positum erit pro 'et si.' Vide Hotom. ad Cic. pro Rose. Am. c. 43. Divin. in Cæcil. cap. 2. et Græv. ad Cic. ad Fam. XII. 2. Eodem sensu 'non si' inlustramus ad v. 51. § 1. 'Si non' ad lib. XXXIX. cap. 37. § 14.

§ 5 *Exceptusque a conditoribus*] Ita Froben. 1535. vulgari curavit. Priorres copulativa abjecta præferunt *exceptus a conditoribus*.

§ 6 *Quum audisset, filium ejus sol-*

lemne ludorum ad Dapinen celebrantem convenisset, comiter, &c.] Hoc iidem recte emendarunt ad *Daphnen*. Est autem urbs XL. stadiis ab Antiochia distans ad Orontem fluvium, ut author est Strabo XVI. 750. qui p. 749. ideo eam Antiochiam ἐπὶ Δάφνῃ vocatam ait. Plinius item v. 30. 'Intus ipsa,' inquit, 'Antiochia libera, Epidaphne cognominata.' Hæc velut levi brachio, sed non absque tædio tamen, in hoc fragmentum annotare placuit, quamquam id vehementer optamus, tam pure aliquando prodeat vel totus Livius, vel hic liber, ut his meis conjecturis non sit opus. At ita habent literarum negotia, ut nulla doctorum, quamvis sedula ac diligens, opera satis sit vel uni corruptori. Adeo in errores prona est humana imbecillitas. *Glur.* Videtur requiri vox forte absumpta ob similitudinem vocis præced. vel *quum convenisset*. Gruter. Legendum apparet *convenit, et comiter ab eo*. Jac. Gron. Clericus, copula alio loco interposita, ex ultimis literis vocis præced. duplicatis edi curavit *quum audivisset, et filium ejus sollemne ludorum ad Daphnen celebrantem convenisset: comiter ab eo*; neque hujus mutationis lectorem in notis certiorum fecit. Emendationem ejus probavit Crevierius. Mihi Gronoviana conjectura præstare videtur. Ceterum *Dapinnen* ed. Mog. pro quo Froben. 1531. *Daphnen* vulgavit.

§ 8 *Ætoli quoque eodem tempore alienati ab societate Romana et Aminander: quorum legatos*] In Moguntino legitur *Ætolorum quoque eodem tempore alienati ab societate Romana animi sunt: quorum, &c.* Gelen. Ultima Gruteri ed. dedit *quoniam legatos*: quod posteriores edd. inconsiderate servarunt. Priorem lectionem *quorum legatos* revocavi.

LIBER XXXIV.

CAP. I. § 1 *Aut vixdum finitorum*] *Haaddum vix finitorum* Mead. 1. et Gaertn. Male. De voce *vixdum* vide ad xxxii. 28. § 4. Solent autem 'haud' et 'aut' commutari. Vide ad xxviii. 2. § 11.

§ 3 *Tulerat eam C. Oppius tribunus plebis*] Ed. Moguntinensis CIOIOXIX. refert, *Tulerant eam M. Oppius et T. Romuleus tribuni plebis*: eamque lectionem probasse videtur Aymar. Rivallius jurisconsultus Allobrox. contra quem merito cum vulgata passim lectione faciunt Antonius Augustinus, et F. Hotomannus, jurisconsulti nobiles. Ceterum lata hæc fuit ab Oppio lex 'in medio,' ut ait, 'ardore belli Punici' secundi, hoc est, a. IOXL. Vide Tacitum Ann. III. 33. et 34. et Valerium Max. IX. 1. *Modius*. Ed. antiq. *Tulerant eam M. Oppius et T. Romuleus tribuni plebis*; quod damnat cum Ant. Augustino Fr. Modius. Gebh. Eadem lectio, vel similes haud multum inde diversæ exstant in plerisque Mss. meis, et omnibus excusis usque ad Aldum, qui ex codicis Moguntini excerptis, quæ ad calcem ed. Moguntinæ subjecta sunt, primus vulgatum recepit. Paulo ante etiam § præc. quidam codd. et L. Valerius T. *Romuleius plebei*. Sed passim librariorum ita peccasse vidimus ad XXXI. 6. § 4.

Q. Fabio, T. Sempronio consulibus] *Ti. Sempronio*, ut supra. *Sigon.* Vide eundem *Sigonium* ad xxii. 57. § 9. Passim librarii prænominina *T.* et *Ti.* sive *Titus* et *Tiberius*, in Mss. commutarunt. Vide ad xl. 44. § 12. Ceterum *Ti. Sempronius* bis consul fuit,

primum a. 10XXXVIII. cum Q. Fabio, illo Cunctatore; iterum a. 10XL. cum Q. Fabio, Cunctatoris filio. Ad utrum autem consulatum ejus lex Oppia referenda sit, dubitari posse existimat Crevier. Verum quum infra cap. VIII. tradat Livius, anno vigesimo post abrogatam esse legem Oppiam, quam lata fuerat, et M. Porcius Cato ac L. Valerius Flaccus, in quorum consulatu abrogata est, consules fuerint a. 10LVIII. patet, secundum Livium latam fuisse 10XXXVIII. in primo Ti. Sempronii consulatu, et male Modium ad verba præced. latam existimasse a. 10XL.

Ne qua mulier plus semuncia auri haberet] Secus nobis tradidit Livius xxvi. 36. Consulibus enim M. Marcello iv. ac Valerio Levino ii. ubi privati conferunt pecuniam, uxori filiæve singulæ uncia auri relinquebantur, et pondo argenti. Hic autem non licuit plus semuncia auri ullam habere mulierem, lege Oppia. De qua lege ne nnum quidem verbum fecisse Livium lib. xxiii. quando Q. Fabius suffectus Posthumio cum Sempronio fuit consul, anno quarto ejus belli, admodum miror. Quare videat lector, uter ex altero locus sit emendandus. Deinde utrum Livium memoria lapsum, an diversos utroque in loco secutum autores (ut fit sæpe) credamus. *Glar.* De difficultate hac a Glareano mota vide ad xxvi. 36. § 6. Præterea plus *semii uncia* auri Lovel. 1. plus *semiuncia* auri Lovel. 2. 3. Harl. et Mead. uterque. Vide ad vii. 27. § 3. Utrouque modo 'semiuncia' et 'semuncia'

in Mss. obcurrere, vidimus ad xxvii. 1. § 15. Insuper *plus semionciam auri* Gaertn. *plus semiunciam auri* Voss. et Lov. 4. ac 6. *plus semunciam auri* Lov. 5. cum edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. quam scripturam recepi. Vide ad xlii. 12. § 8.

Neu vestimento versicolori uteretur, neu juncto vehiculo] Hoc esse, quod Græci dicunt ἀνθινὸν ἱμάτιον, docent Casaub. ad Athen. vii. 6. et Salmas. ad Vopisc. Aurel. c. 46. ex cujus sententia 'versicolor vestimentum' idem est, quod varium, id est, quod varios colores simul intextos habet. Ita Eugraph. ad Terentii Eun. iv. 4. 16. 'variam' vestem eunuchi 'versicolorem' dicit. Casaub. l. d. scribit, versicolores vestes olim luxuriosis et impudicis proprias fuisse, atque ideo lege Oppia cautum, 'ne qua mulier vestimento versicolori uteretur.' Sane, apud Græcos quosdam non nisi meretrices ἀνθινὰ gestasse, ex Athen. xii. 4. Suida in voce Ἐρασιπῶν et Ζάλευκος, aliisque ostendit Petitus in Legib. Att. lib. vi. tit. 5. p. 476. Sed alia videtur Oppio fuisse causa mulieribus interdicensi veste versicolori; hæc nimirum, ne mulieres in miseria et inopia civitatis, per quam omnium privatorum pecuniæ in usum publicum, quod Valerius tribunus plebis cap. vi. dicit, vertendæ erant, pecuniam in vestes, quæ aliis pretiosiores erant, effunderent: a quo luxu quum sibi, ne in publica quidem inopia, temperare non possent, Oppius eum lege prohibendum putavit. Res ipsa ostendit, aliter Græcos, aliter Romanos de mulieribus, quæ versicolori vestimento utebantur, sensisse. Nam si Romani versicoloria honestis fæminis non convenire existimassent, nec matronæ sibi usum eorum reddi petiissent, nec tribunos plebis adjutores ad eum recuperandum nactæ fuissent, nec Cato hoc argumento ad impugnandam legem, qua Oppia abrogabatur, uti neglex-

isset. Duk. *Ne vestimento, et ne juncto* Voss. et Lov. 3. ac 6. *ne juncto* etiam Lov. 1. Solent passim *neu* et *ne* a librariis commutari. Vide h. l. cap. 35. § 9. Tum *versi coloris* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. *aurei coloris* Hearnii L. 1. Male. 'Vestis versicolor' memoratur etiam vii. 10. Hic vero intelligi videtur vestimentum purpureum ex cap. 7. 'juncto vehiculo,' ut xlii. 65. 'Juncta vehicula mille admodum capiuntur.' Vell. Pat. ii. 114. 'Erat desiderantibus paratum junctum vehiculum.' Vide Gronov. Diatr. Stat. cap. 9. Plene Cic. dixit 'rheda equis juncta' ad Att. vi. 1. circa fin.

Nisi sacrorum publicorum caussa] Vide Lips. ad Tac. Ann. xii. 42. et Spanh. de Præst. et Usu Numism. dissert. 11. p. 278. Duker. τὸ nisi exsulat a Voss. et Lov. 1. *publicorum* a Lov. 2.

§ 4 *M. et P. Junii Bruti tribuni plebis*] Ed. Moguntina *M. et P. Junii Bruti*. Modius. Non ferendum, quod habetur in Pall. et prisca ed. *Marcus et Titus Junius et Brutus tribuni plebis*. Gebh. *Publium Junium Brutum* ædilem curulem memorat Livius xxxv. 41. a. 191. prætorem xxxvi. 45. et xxxvii. 2. a. 191. prætorem ibid. capp. 50. et 57. a. 191. Sed Pighius ad omnes hos annos *D. non P. Junium* habet: quod, etsi dissentire videntur Mss. tamen consideratione dignum est: nam prænomen 'Decimus' in gente Junia usitatissimum fuit, 'Publius' admodum rarum: nec adhuc usquam id inveni, nisi in Cic. Verr. lib. i. capp. 50. et 58. quibus locis nullam quidem discrepantiam scripturæ adnotavit Grævius, sed tamen dubito, an itidem scribendum sit *D. Junius*. Duk. *M. et T. Junius Brutus Titus Romuleus plebei* Lov. 1. *Marcus et Titus Junius Brutus Titus Romuleus plebei* Voss. et Lov. 6. nisi quod ultimus ignoret τὸ *et*. *Marchus et Titus Junius Brutus Romuleus plebei* Hearnii L. 1. *Marcus Ti-*

tus et Junius Brutus tribuni plebis Mead. 1. a quo non aliter dissentiunt Lov. 2. et Mead. 2. quam quod ille *M. Titius*, hic *Brutius* legant. Similes fere lectiones præferunt reliqui mei, et Hearnii codd. ut et primæ edd. Ea, quæ nunc vulgo exstat, lectio debetur editioni Mog. Eorum alterum pro *P. Junio Bruto* passim Pighius in Ann. vocavit *D. Junium Brutum*; quem vide ad a. 131. p. 244. Verum in omnibus locis Livii, quæ Dukerus laudavit, constanter ei 'Publii' prænomen vindicant Mss. id tamen in gente Junia rarissimum esse confiteor.

§ 5 *Matronæ nulla nec auctoritate, nec verecundia, nec imperio*] *Matronæ nullæ nec auct.* Lov. 1. *Matronæ ulla nec auctoritate* Lov. 6. Male. xxxv. 10. 'Nihil nec petierat a populo, nec adeptus erat.' c. 48. 'Quas gentes nullæ unquam nec arte, nec virtute navali æquassent:' ubi unus etiam *ullæ*. c. 50. 'Nulla enim nec disceptatio, nec dubitatio fuit.' xxxvii. 6. 'Nihil enim nec legatione Atheniensium, nec placido Africani responso profectum videbant.' xxxviii. 53. 'Nullum' bellum 'neque majus, neque periculosius Romani gessere.' Vide etiam ad iv. 7. § 5. Mox descendentes in forum Lov. 3. quam locutionem probam esse, docui ad iii. 48. § 2. Sed nec alterum, quod in omnibus reliquis superest, propterea repudiandum. Similiter enim loquitur etiam xxiv. 7. 'Qua descendere ad forum rex solebat.' Insuper *privata hominum fortuna*, pro *omnium*, Lov. 2. 3. Harl. et Mead. 1. Vide ad iii. 54. § 6.

§ 6 *Nam etiam ex oppidis conciliabulisque conveniebant*] Vet. lib. *conveniant*. Sigon. Probandum potius, quod comparet in Pall. et antiq. ed. ac Sigonius indicavit *convenerant*. Gebh. Similiter omnes mei, et edd. priscæ. Alterum in cod. Mog. esse, Carbachius in ejus excerptis docuit;

Delph. et Var. Clas.

quod Aldus adoptavit. Et recte. Non enim frequentia mulierum in dies augebatur, quia ex oppidis conciliabulisque jam *convenerant*, sed subinde *conveniebant*. Scripturam igitur, male a Sigonio primum, tum Gronovio, et deinde recentioribus omnibus repudiatam, revocavi.

§ 7 *Alterum utique consulcm*] *Consulum* Lov. 2. 4. et Harl. Vide ad ix. 32. § 2.

Pro lege, quæ abrogabatur] Vet. lib. *pro lege, ne abrogaretur*. Quod placet. Citat enim Priscianus hanc orationem cum hoc indice: 'Cato in Oratione, 'Ne lex Oppia abrogetur.' Item alibi iii. 602. 'Cato Nepos de actionibus ad populum, 'Ne lex sua abrogaretur.' Item alibi ix. 863. 'Æmilius Porcina in oratione, 'Uti lex Æmilia abrogetur.' Festus voce 'Rogat': 'Cato in dissuasione, 'Ne lex Bebia derogaretur.' Sigon. *Ne abrogaretur* videtur primus reposuisse Sigonius: nam et alii, de quibus nobis compertum est, vetustiores libri, et Moguntinæ longe vetustissimæ membranæ, cususque ibidem quo diximus anno Livius præferunt, *pro lege, quæ abrogabatur, ita disseruit*. Modius. *Quæ abrogabatur* Mss. non, ut pleræque edd. et fecit Sigonius *ne abrogaretur*. Neque aliter in concione Valerii cap. 6. 'Ex utro tandem genere ea lex esse videtur, quam abrogamus.' Latinius immo est, et hoc verbo non modo eventus effectusque, sed etiam intentio et præsumtus finis actionis susceptæ significatur. Lib. xxi. c. 63. 'Memori veterum certaminum cum Patribus, quæ tribunus plebis, et quæ postea consul, prius de consulatu, qui abrogabatur, dein de triumpho habuerat.' Quem tamen consulatum invitis Patribus ille gessit. Cic. Att. vii. 23. 'Mutavi consilium de mulieribus, quas, ut scripseram, ad te Romam remittebam:' id est, in eo eram, ut remitterem. Rursus Livius xxxii. 22. 'Minis pervicit,

Livius.

30 Z

ut postero die conjungeret iis se qui referebant: hoc est, referendum censebant; vel, referre gestiebant. *J. F. Gron.* Sigonio consentit Harl. idemque pro varia lectione est in margine Voss. *pro lege, quæ abrogaretur* Lov. 1. Reliqui mei, omnesque Hearnii stant cum Gronovio, qui recte vulgatum exposuit, et contra Sigonium defendit. Plura vide ad 1. 23. § 6. xxv. 33. § 5. xxvii. 25. § 3. Epit. Liv. l. XLIX. Goes. ad Suet. Cæs. cap. 15. Græv. ad Cic. ad Att. x. 5. et Burm. ad Lucan. III. 597.

CAP. II. § 1 *Si in sua quisque nostrum matrefamilias, Quirites*] Libri omnes nostri *matrefamilia*. Gebh. *Matrefamilias* in prima reperio Tarvisina. Romæ Andreas et ex eo Mediolani dederunt *matrefamilia*. Neque aliter scripti, et sic maluerant interdum. Infra cap. 7. iidem: 'Matremfamilia tuam purpureum amiculum habere non sines.' l. VIII. c. 22. omnes libri, 'quod eum die dicta ab ædilibus crimine stupratæ matrisfamilia absolvisset.' Similiter xxxix. 53. scripti et eadem primæ edd. 'hunc tamen justa matrefamilia, illum pellice ortum esse.' Et hoc primum Tarvisii mutatum video. M. Seneca Controv. I. 1. 'Quamvis filiusfamilia sim, licet mihi et stipem porrigere mendico, et humum cadaveri.' Idem Præfat. 5. 'Dixit enim, Nunquam audivi patremfamilia disertiozem. Erat cum patremfamilia præferret, oratorem subduceret.' sic in tribus scriptis inveni. *J. F. Gron.* *Matre familia* etiam Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii N. et edd. Camp. 1472. ac Parm. Supra I. 45. 'Bos in Sabinis nata cuidam patri familia dicitur.' II. 36. 'Servum quidam pater familia sub furca cæsum medio egerat circo.' v. 30. 'Ut agri Veientani septena jugera plebi dividerentur; nec patribus familia tantum.' Et ita semper optimæ membranæ Sangerman. scriptum præferunt in Colum.

Ut 1. 2. § 1. 'Diligentem patrem familia decet.' c. 3. § 4. 'Servos quoque, qui secuturi patrem familia sunt.' c. 4. § 3. 'Industrii patris familia est.' § 8. 'Optime pater familia debet habitare.' c. 7. § 6. 'In quos non est facilis excursus patris familia.' c. 8. § 14. 'Quem pater familia tali pœna multaverit.' III. 20. § 5. 'Diligentiam nisi per ipsum patrem familia exhiberi posse.' c. 21. § 4. 'Pater familia libentius ad spectaculum rei suæ descendit.' VII. 11. § 2. 'Quod pertinet ad religionem patris familia.' VIII. 11. § 9. 'Idque fieri maxime patris familia ratione conducit.' c. 16. § 6. 'Hunc etiam quæstum villaticum patris familia demonstrabimus.' IX. 1. § 6. 'Contentus tamen non debet esse diligens pater familia cibis.' c. 6. § 3. 'Pertinet ad utilitatem solius patris familia.' XI. 1. § 4. 'Cum etiam de patre familia prisci moris exemplum Cato dixerit:' et alibi. Quibus omnibus locis nunc *familias* editur. Vide enim Torren. ad Val. Max. VII. 3. 3. et Corte ad Plinii Ep. v. 19. § 2. Præterea *Quisque vestrum* Hearnii L. 1. Vide ad § seq.

§ 2 *Domī victa libertas nostra*] *Libertas vestra* Hearnii L. 1. sollempni scribarum errore, nato ex similitudine literarum *n* et *u* in scriptura Longobardica: per compendium enim *nra* et *ura* pro *nostra* et *vestra* scribi solet. Similiter etiam commutantur *nos* et *uos*. Si omnia, quæ in Mss. Livii occurrunt, exempla laudare vellem, tædio forem. Vide quæ notavi ad Sili II. 117. et Corte ad Plinii Ep. II. 18. § 4. Mox *singulas restituere non potuimus*, pro *sustinere*, Voss. et Lov. 6. a m. pr. *singulas non potuimus restringere* Lov. 1.

§ 3 *Conjuratōe muliebri a stirpe sublato esse*] Vet. lib. *ab stirpe*. Sigon. Ita et Voss. Lov. sex, Harl. et Mead. 2. Vide ad IX. 34. § 19. Tò *esse* exsulat a Mead. 1. Paulo ante

dicebam esse, pro ducebam, legunt Voss. Lovel. 3. 5. 6. et Gaertn. Vide ad xxxviii. 43. § 1.

§ 4 *Ab nullo genere non summum periculum est*] Vet. lib. *non æque summum*. Sigon. *Tò æque* perinde hic a Sigonio insertum est ex vet. ut ait, libro, quod æque tamen rursus tam a scriptis manu, quam typis monumentis nostris Moguntinensibus abest: et recte, meo iudicio. Nescio enim quomodo ita erit similis locutio illi Terentianæ (in Adelph. ii. 3. 1.) ‘Abs quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas.’ *Modius*. Emovetur a libris omnibus *τὸ æque* intrusum a Sigonio; quod tot librorum consensu eieci. *Gebh.* *Tò æque* deest etiam in Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Mead. utroque, et Hearnii L. 1. quorum auctoritate vocem a Sigonio insertam eieci. Crevier. malebat *Ab nullo genere æque summum*, id est tam magnum, *periculum est*; supple, atque a mulieribus: ita enim melius sibi constare putat orationem, quum supra agatur de atroci facinore a feminis patrato; et magis decoram esse Catoni, non solum gravi, sed etiam truci oratori. Verum non tantum *æque* in paucissimis exstat codd. sed etiam omnes constanter tuentur negationem, quam sublatam cupit. *Sine summo periculo, pro summum periculum*, Lov. 2. 3. et Gaertn. Ceterum ‘genus’ hic non accipiendum cum Doujatio pro natione seu gente, ut barbari et inimici populi designentur, sed pro sexu. Ita paullo ante h. cap. ‘Virorum omne genus.’ Sic ‘nullum genus non’ est omnis sexus, non tantum virilis, sed et muliebris.

Atque ego vix statuere apud animum meum] In Pall. et antiq. ed. deficit *τὸ ego*. *Gebh.* *Tò ego* exsulat ab omnibus scriptis meis, et edd. usque ad Moguntinos, qui ex cod. sui auctoritate receperunt: cui etiam cedendum arbitror. De locutione ‘statuere apud animum suum’ vide ad v.

30. § 2. et ad xlii. 50. § 8.

§ 5 *Alterum ad vos, Quirites, magis pertinet*] Codex longe optimus Moguntinus exaratus manu *pertineret*, pro *pertinet*, refert. *Modius*. Omnes quidem codd. mei stant pro vulgato: et tamen Mog. Msti lectionem recepi, quam etiam Christius præstare existimabat. Forte scriptum fuerat *pertin’et*, id est *pertineret*; pro quo, evanescente compendii nota, datum est *pertinet*. Vide ad xl. 14. § 2.

Vestra existimatio est] Vir doctus ad Curtium [Freins. in Indice Curtii voce ‘Æstimare:’] *æstimatio*. Et quamvis hoc fortasse quis toleret, inquit, ego interesse putem: eorum enim, qui in suffragium ibant, non ‘existimationem’ tantum, sed etiam ‘iudicium’ fuisse: quæ duo longe separat Cicero pro Cluentio c. 29. Equidem non hic modo, sed et Verr. v. 68. et alibi, hæc duo separat: non tamen ut genera alia atque alia, sed ut gradus quosdam sub eodem genere: ita, ut iudicium faciat aliquid amplius et plenius. Sed quum Cicero dicit ‘existimare vere de omni causa:’ ‘ex quibus existimari de ingeniis potest:’ ‘ex eventu homines de tuo consilio existimaturos:’ quid aliud hoc verbo vult intelligi, quam iudicare? quum ‘existimatorem doctum, intelligentem, acerrimum,’ num quid aliud, quam iudicem? Et sic Noster l. ix. c. 26. ‘Qua de causa vos existimare, quam me pro magistratu quicquam incertum dicere, melius.’ xxi. 59. ‘Utrum avarior, an crudelior sit, vix existimari potest.’ Retineamus igitur et hic: tam hercle, quam apud Trogum xii. 6. ‘In locum iræ successit existimatio:’ ubi etiam subjecerunt nuper Mnsis non probantibus *æstimatio*. J. F. Gron. Freinsheimius potuisset confirmare conjecturam ex Livio xxvi. 16. ‘Quid magis ex republica duceret, æstimationem sibi permissam.’ Sed recte censet Gronov. hic nihil mu-

tandum. Adde Perizon. Anim. Hist. c. 7. p. 280. *Duk. Vestra æstimatio est*, ut Freinsh. malebat, Lov. 5. Hearnii L. 1. et edd. Rom. princeps, Camp. Rom. 1472. ac Parm. *vestra extimatio est* Lov. 1. 2. 3. et Voss. Solent passim librarii 'existimare,' 'extimare,' et 'æstimare' in Mss. confundere. Vide ad III. 19. § 6. c. 63. § 9. c. 72. § 3. IV. 16. § 2. c. 30. § 3. v. 23. § 10. c. 25. § 8. VI. 26. § 2. c. 37. § 10. c. 39. § 10. VII. 21. § 8. c. 32. § 7. et innumeris aliis locis. Adde Casaub. ac Burm. aliosque ad Suet. Aug. capp. 3. et 35. Græv. ad Cic. ad Fam. IV. 5. Corte ad Sall. Jug. c. 14. § 14. et c. 20. § 4. et in Excurs. IV. ad Jugurth. § 4. ad Plinii Ep. III. 9. 30. IV. 9. 18. et 17. 3. Torren. ad Val. Max. I. 8. 7. II. 6. 8. et III. 7. ext. 1. Recte autem Gronov. vulgatum tuetur, et 'existimare' atque 'existimatio' pro judicare et judicatio poni docet. Livius IV. 15. 'Tumultuantem deinde multitudinem incerta existimatione facti ad concionem vocari jussit.' c. 20. 'Si in ea res sit error, &c. existimatio communis omnium est.' c. 41. 'Quanta prudentia rei bellicæ in C. Sempronio esset, non militis de imperatore existimationem esse:' ubi vide Gronov. XXXI. 48. 'Ubi coram disceptantes audissent, verius de causa existimatos esse.' Vide Gronov. ad Gellii I. 3. p. 43. Burm. ad Quinctil. Instit. v. 10. p. 404. Cortium ad Sall. Catil. c. 2. et Torren. ad Val. Max. VI. 5. 6.

§ 6 *Auctoribus vobis M. Fundanio et L. Valerio*] Vocativi sunt 'Fundani' et 'Valeri,' sicut sequenti versu *tribuni*, non *tribunis*. Gelen. *Fundanio*, vel *Fundano*, et *Valerio* omnes mei, et Hearnii L. 1. Mox etiam *tribunis* Lov. 2. 3. 4. 5. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Sed veram lectionem Gelenium restituisse existimo. Paullo ante vox *muliebris* deest in Voss. et Lov. 1.

Haud dubio ad culpam magistratum

pertinens] Mogunt. *pertineret*. Scribe, *haud dubie ad culpam mag. pertinet, nescio vobis, tribuni, an cons., mag. def.* J. F. Gron. *Haud dubio* primum occurrit in postrema Gruteri ed. quod recentiores servarunt. Verum non tantum priores excusi, sed et omnes manu exarati, quibus usus sum, ut et Hearnii L. 1. et N. constanter *haud dubie*, quod in Victor. suo etiam Crevier. invenit, et recte recepit. Passim ita Livius locutus est. Supra III. 24. 'Falsus hand dubie testis in Kæsonem:' ubi vide. VII. 19. 'Haud dubie juventutem ejus populi inter prædatores fuisse.' XXIV. 7. 'In Dinomenem, jam hand dubie obstantem, tela conjiciuntur.' XXXVII. 24. 'Haud dubie dexterum cornu hostium in fugam inclinabat.' XXXVIII. 23. 'Numerus captivorum hand dubie millia quadraginta explevit.' Quod autem Gronov. *pertineret* in membranis Mog. fuisse tradat, ex properantia peccavit. Non enim hic, sed § præc. ita codex ille exhibuit. Concidit itaque simul, quæ huic lectioni innitebatur, ejus conjectura. Si quid tamen mutandum, mallet *haud dubie ad culpam mag. pertinet, et nescio vobis, tribuni, an cons., magis sit deformis*: ut etiam Dukero visum est.

§ 7 *Nobis sic feminas ad concitandas tribunicias seditiones jam adduxistis*] Pro nobis sic, vobis si repositum est: sequenti versu, pro *sicut*, si ut. Gelen. Pal. 1. *magis sit deformis nobis, ad feminas conc. tribunitias sed. jam adduxistis*. Neque differt Pal. 2. nisi in unico *vobis*. Antiq. vero ed. *vobis sic ad feminas conc. tribunitias jam adduxistis*. Gebh. Non video in his alium sensum, quam hunc, si foeminas snbornastis, ut ad vos adirent, legem Oppiam abrogari petentes, ut ipsi per causam honoris foeminarum seditiones tribunicias concitaretis. Sed hoc satis contortum est. Omnia plana forent, si vel solum *ad concitandas*

tandas seditiones, vel ad concitandas seditiones muliebres dixisset. Cato non ‘tribuniciam,’ sed ‘muliebrem seditionem,’ dicit c. 3. Idque repetit Valerius c. 7. ‘Invidiosis nominibus utebatur modo consul, seditionem muliebrem et secessionem appellando.’ Jam quoque frigere videtur; quo omisso satis constat oratio et sententia; addito nihilo melior fit. Duk. *Vobis sit ad feminas concit.* Lov. 1. unde non differunt Voss. et Lov. 5. nisi quod ille *nobis pro vobis*, hic *sic pro sit* legant. *Vobis sic feminas ad concit.* Lov. 2. et 6. *vobis sicut feminas concit.* Lov. 3. *vobis sicut feminas ad concit.* Hearnii L. 1. *nobis ad feminas concit.* Lov. 4. et Mead. 2. *vobis feminas ad concit.* Harl. *vobis sit ad concit.* Mead. 1. *vobis sicut plebem ad concit.* idem in marg. *feminas ad concit.* duabus prioribus vocibus omissis, Gaertn. Mox *sicut plebis quondam omnes mei.*

§ 8 *Singularum magis majestatis*] Quid sit ‘majestas matronarum,’ exponit Casaub. ad Trebell. Poll. Gallienos c. 14. *Compellatæ* interpretor ‘increpitæ,’ ‘objurgatæ:’ quo sensu hoc Cicer. Phil. III. 7. ‘Q. Ciceronem, fratris mei filium, compellat edicto,’ Manutius et alii accipiunt. Nec raro contemptus, convicii, et reprehensionis significationem habet. IX. 40. ‘Samnitiumque nomine compellarunt.’ XXII. 12. ‘Pro cunctatore segnem, et cuncto timidum, adfingens vicina virtutibus vitia, compellabat.’ Sic ‘compellatio’ in Cicer. Famil. XII. 25. ‘Itaque crebras, vel potius quotidianas, compellationes meas non tulit.’ Duk. *Tò magis* deest in Lov. 6. qui etiam *appellatæ*, pro *compellatæ*, exhibet; ut contra § seq. *compellandi*, pro *appellandi*, Mead. 2. a m. pr.

§ 11 *Majores nostri nullam, ne privatam quidem, rem*] Quæ ad hoc argumentum pertinent, late exsecutus est Otto in Dissert. de Perpet. Fe-

min. Tutela, et in Præfat. tom. IV. Thesauri Jur. Civ. Duk. *Majores quidem nostri* Lov. 5. et edd. ante Froben. 1531. Mox *sine auctoritate* Lov. 1. et 3. Vide Schult. ad Ulp. tit. XI. § 25.

Nos (si Diis placet) jam etiam rempublicam capessere] Pall. et antiq. ed. *Nunc (si Diis placet) jam rempublicam etiam capessere.* Gebh. *Nunc, si Diis placet* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Rom. 1472. Camp. et Parm. Similiter variatur IX. 1. § 5. *Tum jam etiam rem capessere* Voss. et Lov. 1. *jam rempublicam etiam capessere* Lov. 5. et edd. ante Frob. 1535. *jam rempublicam capessere* Lov. 6. *jam et rempublicam capessere* Harl.

Et foro prope, et concionibus, et comitiis inmisceri] Vet. lib. et foro quoque, et concionibus. Sigon. Eadem lectionem ego etiam in omnibus meis inveni, quam habent itidem vet. edd. Sed *foro prope* ei substituit Aldus, auctoritatem Mog. cod. secutus, quod a Sigonio ejectum revocavi. ‘In forum’ enim descendisse mulieres non constat. Supra cap. præc. dicuntur ‘omnes vias urbis aditusque in forum obsedis, viros descendentes ad forum orantes:’ et cap. seq. ‘vix foro se et concione abstinere.’ Recte igitur *foro prope*. Multo minus se concionibus et comitiis inmiscuisse dici possunt. Moguntini lectionem probabat etiam Christius; cui insuper non optimæ notæ videbatur *et foro quoque*.

§ 12 *Quam quod aliæ rogationes tribunorum suadent*] Voces *quod aliæ* non adparent in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. Unde verisimile fit Livium scripsisse, *Quid enim nunc aliud per vias et comita, quam rogationes trib. suadent, aliæ legem abr. censent.* Vocem *quod* male huc inculcatam conjicit Crevier. Sed voces *faciunt et quod* ex sollemni more loquendi Liviano a mala manu

esse, suspicatus est diu antea Duker. ad Flor. III. 23. § 3. ubi ejusdem locutionis plura exempla laudavit. Ita IV. 3. 'Quid aliud, quam admonemus, cives nos eorum esse?' VI. 41. 'Quid igitur aliud, quam tollit ex civitate auspicia?' XXII. 60. 'Quid enim aliud, quam admonendi essetis?' XXXV. 11. 'Nihil prius, quam flammam tectis injecturum.' Vide quæ notantur ad XXXI. 24. § 3. Adde Gronov. ad IV. 26. § 12. et in pr. ed. notarum ad XLI. 23. Præterea Perizon. ad Sanctii Minerv. IV. 5. 11. et Burm. ad Suet. Cæs. c. 20. Certe voces *quod aliæ*, a Mss. damnatas *vothelas*, expunxi: non tantum, inquam, τὸ *quod*, sed etiam τὸ *aliæ*: nam et ea similesque brevitatis causa ex his locutionibus, ubi vulgo bis adhiberi solent, priori loco omittuntur. Vide ad III. 27. § 8. Præterea vox *plebis* deest in Harl. ejus loco *pleb* legit Lov. 3. *plebi* Lov. 5. 6. et edd. Rom. 1472. ac Parm. *plebei* Lov. 1. et Voss. in quo inter versus adscriptum erat *plebeiorum*. Paullo ante *per rivos*, pro *per vias*, Gaertn. Similis varietas erat XXII. 15. § 5.

§ 13 *Et sperate, ipsas modum licentiæ facturas, nisi vos faciatis*] Rursus Ms. Mogunt. *nisi vos feceritis*. Modius. Pall. et antiq. ed. *desperate, ipsas modum licentiæ facturas, nisi vos facietis*. Gebh. *Disperate, pro et sperate*, Voss. Lov. 1. et ed. Parm. *desperate* Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. reliquæ, usque ad Moguntinos, qui recte ex cod. suo dederunt *et sperate*. Tum *eas non licentiam facturas* Lov. 3. in cujus margine adscribitur *ipsas mō licentiam facturas*, id est *modo*: quod posterius præfert Hearnii L. 1. Deinde *nisi vos facietis* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *nisi vos feceritis* Mog. cod. quod et ipsum recepi, et Christius etiam probabat. Clericus in Arte Crit. part. III. sect. 1. c. 12. § 3. vel negatione opus esse,

ac legendum censet *nec sperate*, vel in sequentibus, sublata negatione, pro *nisi vos faciatis*, scribendum esse *ubi vos feceritis*. Repetiit eandem conjecturam in notis ad h. loc. pro posteriori tamen conjectura aliam *si vos faciatis* subposuit. At recte vulgatum *et sperate* ac *nisi* defenderunt Anonymus in Observ. Select. Hallens. tom. VII. diss. 11. § 6. et Heumann. in Parg. Crit. p. 154. Existimant autem, illud Cleric. permovisse, ut ita conjiceret, quod existimaret, *dare frenos* poni pro '*injecit frenos*,' '*frenis cohibete*;' quum notet '*laxate*,' '*remittite frenos*.' Ita Ovid. Met. VI. 230. '*Proximus, audito sonitu per inane pharetræ, Frena dabat Sipylos: veluti quum præscius imbris Nube fugit visa, pendentiaque undique rector Carbasia deducit, ne qua levis effluat aura. Frena dabat: dantem non evitabile telum Consequitur.*' Eques vel auriga '*dat frena*;' contra equus ea '*accipit*.' Lucan. II. 500. '*Hæc ubi dicta, levis totas accepit habenas In campum sonipes.*' Vide Scheff. de Re Vehic. I. 13. p. 176. et Cerdam ad Virg. Æn. I. 63. ubi Græcos similiter ἐνδιδόναι τὸν χαλινόν, Euripidem autem eadem metaphora δόναι χαλινὸς γυναικὶ dixisse docuerunt. Id etiam effecisse videtur, ut Clericus locum corruptum crederet, quia non animadvertibat *et sperate* poni per ironiam.

§ 14 *Si vera dicere volumus*] Iterum Longobardico caractere scriptus codex Moguntinus *si vere dicere v.* et hoc, nescio quo pacto, magis Catonem sapit; cujus puto in similibus et non nimis obsoletis voluisse Nostrium Patavinum etiam prope verba operi suo inserere, petita ex orationibus ejus, quæ tum erant in manibus, quarumque ad nos pauca fragmenta, tanquam exiguæ magno ex naufragio tabulæ, pervenere. Porro mox quoque, pro *non tentabunt?* pertinaciter pertendens adversari, idem

Ms. habet *non tentaverint*? Modius. Pall. uterque *si vere dicere volumus*. Gebh. Vulgatum *si vera dicere volumus*, quod in omnibus superest excusis, in uno tantum Lov. 5. inveni: *si vera dicere voluntas* legit Gaertn. *si vere volumus* Voss. et Lov. 1. ac 6. a m. pr. *si vere considerare volumus* a m. sec. *si vere dicere volumus* Lov. 2. 3. 4. Harl. et Mead. uterque. Vulgatum tamen præfero. Ita vii. 15. 'Vera audiebant:' ubi etiam plures codd. *vere*. xxii. 13. 'Si periculum est apud vos vera referentibus.' Vide Freinsh. ad Flori. iii. 7. § 1. Neque placet Mogunt. lectio *tentaverint*, quomodo librarius ejus per errorem dedisse videtur, quia præcedit 'expugnaverint.' Vide cap. seq. § 2. Paulo ante *eorum est, qui, &c. injunctum patiuntur* Voss. a m. sec. *eorum est, quo, &c. invictum patiuntur* Mead. 1. et Gaertn. *eorum est, quæ, &c. invictum patiuntur* Mead. 2. et Lov. 3. *eorum est, quæ, &c. injunctum patiuntur* Voss. a m. pr. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. et edd. omnes usque ad Gronov. qui a. 1665. *injuncta* substituit.

CAP. III. § 1 *Per quæ quamque subjecerint viris*] Pro *per quæ quamque* repositum est *per quæque subjecerint viris*. Gelen. Hinc Cic. de Republ. lib. iv. 'Ne vero mulieribus præfectus reponatur, qui apud Græcos creari solet, sed sit censor, qui viros doceat moderari uxoribus.' Sigon. Pall. *per quamque subjecerint*. Prisca ed. *per quæ quamque subjec. v.* Gebh. *Per quæ quamque subjecerint* Lov. 4. *per quæ quamque subjecerunt* Lov. 2. *per quæque quamque subjecerint* Lov. 5. *per quam subjecerunt* Lov. 3. *per quamque subjecē*, sive *subjecere*, Gaertn. a m. pr. *per quæque subjecē* a m. sec. *per quamque subjecerunt* Mead. 1. *per quamque subjecerint* Mead. 2. *per quæque subjecerunt* Lov. 6. *per quæque subjecerint* Harl. Tota periodus quibus licentiam earum adligaverint majores nostri, *per quæque subjecerint viris* exsulat a

Voss. et Lov. 1. librariorum culpa, quibus fraudi fuit τοῦ quibus repetitio.

§ 2 *Extorquere, et exæquari ad extremum viris patiemini*] Membranæ optimæ c. a. e. *virī patiemini*: ut τὸ *virī* sit vocandi casus, quemadmodum paullo ante c. 2. 'sive auctoribus vobis, M. Fundani,' &c. ubi perinde ante, sed mendose, legebatur *auctoribus vobis M. Fundanio, &c.* Modius. Libri omnes *extorqueri et æquari ad extr. viris pat.* Gebh. Th. et *acquiri*. Voss. et *acquiri*. Volunt et *æquari*, ut habet prima ed. Jac. Gronov. *Extorqueri* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Ascensianam a. 1513. Scriptura hæc librariis errantibus tribuenda est, qui ita dederunt propter sequens *exæquari*. Vide ad cap. præc. § 14. Vide etiam ad xxxi. 11. § 10. Deinde *et acquiri* Lov. 1. et 6. *et æquari* Lov. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. antiq. pro quo Aldus ex membranis Mogunt. *et exæquari* dedit, quod servandum existimo. 'Exæquare' enim Livium sæpe usurpasse, vidimus ad iii. 39. § 8. Ejus autem prima syllaba *ex* elisa est a vocula præcedente *et*. Simili modo vocula *et* sequentem præpositionem *ex* sæpe intercept. Vide ad xxx. 4. § 7. Si quis autem probare vellet cod. Mogunt. lectionem *virī patiemini*, id accipiendum erit pro *vos virī patiemini*; de quo vide ad xxxii. 21. § 16. Mox *tolerabiles nobis*, pro *vobis*, Voss. Vide ad h. lib. c. 2. § 2. Vox illa deest in Harl. Tum simul cum *pares esse cæperint* Gaertn. simul ut *pares esse cæperint* Lov. 2. Sed vide ad vi. 1. § 6. Simul *pares esse cæperunt* Voss. et Lov. 1. Denique *superiores*, pro *superiores*, Lov. 2. quem errorem librarii etiam commiserunt iv. 28. § 5.

§ 4 *Immo ut, quam acceperitis*] Immo et Lov. 1. 6. et Voss. Voculam *ut* neglegit Harl. Sed librarius videtur ferre non potuisse particulam illam

duplicari; de qua elegantia, sæpius apud Livium obvia, vide ad xxii. 11. § 4. Mox vocula *quam* exsulat a Voss. particula *et* ab eodem Voss. Lov. 6. et Harl. Tum *comprobat* legunt Voss. et Lov. 1. Hinc *id est*, *unam tollendo*, omissa media particula *ut*, Lov. 1. et Mead. 2.

§ 5 *Et in summam prodest*] Ms. Mogunt. *et in summa prodest*: ac statim *quid attinet*, pro *quid attinebit*: iterumque *matronæ conseruatæ procurrerunt*, pro *m. c. procurrant*. Modius. *In summam omnes mei*, quod hic præfero. Quinctil. Inst. i. 1. 'Hoc per singulos annos prorogatum in summam proficit.' Vide ad iii. 61. § 12. Mox § seq. membranæ Mog. non tantum *procurrerunt*, ut Modius monuit, sed etiam *abstinent*, pro *abstineant*: quod utrumque, auctoritate optimi cod. motus, recepi. Tum *foro et concione*, sine pronomine *se*, Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 8 *Non pietas, nec sollicitudo pro suis*] *Non pietas, non sollicitudo* Harl. quod verum videtur; certe stilum Livii redolet. Supra viii. 34. 'Non signa, non ordines servant:' ubi vide quæ notantur; et ad xl. 15. § 5.

Matrem Idæam Pessinunte ex Phrygia venientem] Ms. a *Pessinunte*. Modius. Mog. a *Pessinunte*. Ut etiam e Put. restituiamus xxix. 10. 'Si mater Idæa a Pessinunte Romam advecta foret.' J. F. Gronov. Eadem lectio fuisse videtur in Lov. 3. et Gaertn. Certe ex codd. his, cum ed. lectionem illam præferente conlatis, nihil notatur.

§ 9 *Ut auro et purpura fulgeamus*, *inquit*] Scripti et editi ante Mogunt. *Ut auro et purpura fulgeamus*, *inquit*. Observavimus scriptoribus antiquis, ante alios Senecæ, perpetuam formulam proponendæ adversationis esse, *inquit*, sic absolute, ut intelligere videantur, aliquis ex isto numero, aliquis contradicturus. Sic de Ira i. 3. 'Iracimur, inquit, sæpe non illis qui

læserunt:' ubi Henricus Stephanus conjectat *inquis*. Infinitis sic locis Seneca: nos paucula notabimus, quæ Gruterus et Stephanus, aut alteruter, mutari perperam censuere. De Ira ii. 15. 'Ut scias, inquit, iram habere in se generosi aliquid, videbis liberas gentes, quæ iracundissimæ sunt.' De Benef. ii. 34. 'Quid ergo? inquit, retulit gratiam, qui nihil fecit.' iii. 29. 'Quicquid, inquit, est, quod dat patri filius, utique minus est.' iv. 2. 'Quid, inquit, tua refert? Et ego sine virtute nego beatam vitam posse constare.' Eodem lib. c. 7. 'Natura, inquit, hæc mihi præstat.' Eodem lib. c. 39. 'Quare ergo, inquit, Zeno vester, quum quingentos denarios mutuos cuidam promississet,' &c. Itaque et restituendum ex melioribus Mss. v. 18. *In infinitum, inquit, me obligas*: ubi vulgati ante nostram *inquis*. vii. 4. 'Non ideo, quod habeo, meum non est, si tuum est: potest enim idem esse meum et tuum. Is, inquit, cujus prostitutæ sunt, leno est:' sic optimus Nazarianus comite uno ex Pall. sic et codd. Erasmi: non *inquis*, ut vulgo. Sic de Vita Beata c. 18. 'Aliter, inquit, loqueris, aliter vivis:' quum tamen, et quæ præcedunt, et quæ sequuntur, ad plures dirigantur. Valerius Max. v. 3. 'At, inquit, ærario abesse tribunus plebis querebatur quindecim milia æris:' ubi par offensio Lipsii. J. F. Gron. Non prima est Mogunt. quæ *inquiunt* vulgavit; sed ea quinquennio antiquior Ascens. 1513. At recte Gronov. *inquit* revocavit ex edd. prioribus et libris scriptis, quibuscum faciant mei omnes, et Hearnii L. 1. Præter Senecam et Valer. Max. similiter loquitur Liv. vi. 40. 'Sub conditione, inquit, nos reficietis decimum tribunus. Quid est aliud dicere, quod petunt alii, nos adeo fastidimus, ut sine mercede magna non accipiamus. Sed quæ tandem ista merces est, qua vos semper tribunos plebis

habeamus? ut rogationes, inquit, nostras, &c. omnes conjunctim accipiat. Et ita VIII. 23. quum de Samnitibus numero plurali locutus esset, eorum nomine subjungit, 'Quid perplexe agimus? inquit.' Cic. de Finib. I. 2. 'Synephebos ego, inquit, potius Cæcili, &c. legam? a quibus tantum dissentio.' Phædr. Præfat. I. III. vs. 4. 'Verum, inquit, tanti non est ingenium tuum?' ubi vide Borm. Ovid. Art. Am. III. 95. 'Det tamen ulla viro mulier, non expedit, inquit?' ubi Heinsio *Et in Det* mutanti subscribo, non item *inquis*, pro *inquit*, reponenti. Ceterum, licet codd. omnes *inquit* hoc loco servant, non tamen omnes librariorum locutionem illam intellexisse inde patet, quod *fulgeam* legant Voss. et Hearnii L. I. *fulgeant* Lov. I. 2. 3. 6. Harl. Mead. I. et Gaertn.

Ut carpentis, profestis quoque diebus] Vet. lib. *ut carpentis festis profestisque diebus*. Quod venustus et gravius est. *Sigon*. Ita non tantum omnes codd. quibus utor, legunt, sed etiam typis excusi usque ad Froben. qui lectionem a Sigonio damnatam a. 1535. recepit.

Per urbem vectemur] *Nectentur* Mead. I. *vectentur* Lov. 2. 4. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *vehementur* Voss. *vehentur* Lov. 6. Nihil mutandum. Verbum 'vectare' illustravit Gronov. pr. ed. notarum ad Livii XXXVIII. 17. Ovid. Met. VIII. 273. 'Ambo conspicui, nive candidioribus ambo Vectabantur equis.' Justin. XLI. 3. 'Equis omni tempore vectantur.' Gell. XI. 3. 'Motandi corporis gratia aut spatiamur, aut vectamur.'

Ne ullus modus sumtibus nec luxuriæ sit] *Ne ullus modus sumptibus, ne luxuriæ sit* Pall. et antiq. ed. Gebh. Thuan. *ne nullus modus sumptui, ne luxuriæ*. Quod est egregium, nisi quod Ms. habebat *sumptus*. Etiam prima ed. *ne ullus modus sumptibus, ne luxuriæ*. Jac. Gron. *Nec ullus modus sumtibus luxu-*

riæ sit Lov. 3. *nec ullus modus sumtibus luxuriæ sit* Lov. 6. *ne ullus modus sumtibusve luxuriæ sit* Gaertn. *ne ullus modus sumtibus, ne luxuriæ sit* Voss. Lovel. 4. 5. Hearnii L. I. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. quod recepi. Supra III. 17. 'Ne Sabini, ne Veiens hostis moveretur.' IV. 2. 'Ne quid sinceri, ne quid incontaminati sit.' XLI. 23. 'Ne legatos, ne nunciosmitteremus regum.' Plin. Ep. III. 9. 'Verēbamur, ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent.' Similes locutiones Livium amare, vidimus ad v. 35. § 4.

CAP. IV. § 3 *Quo magis imperium crescit]* Ita Ms. Sed cusus tamen Moguntinus aliique veteres libri *imperiumque crescit*. Modius. Ex nro Moguntino admissum. Prius edebatur, ut omnes, quos vidimus, scripti, *quo melior lætiorque indies fortuna reip. est, imperiumque crescit*. Quod mutarunt, qui non crederent *tà quo melior lætiorque* dividenda esse hoc modo, *quo magis bona lætaque*: atque duas inde particulas ad eam, qua sequens membrum adnectitur, subaudiendas, perinde ac si dictum quoque esset, *et quo magis imperium crescit*. De quo compendio et arcana elegantia diximus ad I. 25. 'Eo majore cum gaudio, quo prope metum res fuerat.' J. F. Gron. Codicis Mog. lectionem primus in contextum Froben. 1535. admisit. Sed illud, quod editi priores ostentant, *imperiumque crescit*, superest in omnibus scriptis meis, et Hearnii L. I. ac N. quod recte Gronovius probavit, et, quo sensu accipiendum sit, docuit. Ita II. 35. 'Quo major ira in suos eminebat, crebræque nunc querelæ, nunc minæ percipiebantur.'

Et jam in Græciam Asiamque] *Etiā in Græciam* Lov. I. 2. 6. Harl. Mead. I. et Gaertn. Vide ad XXXIX. 10. § 6. *Et in Græciam* Lov. 2. et Mead. 2. Mox voculam *etiam* omitunt Lov. 2. et Harl. Tum *attracta-*

mus Lov. 2. 5. et Gaertn. cum edd. antiquis. Aldus *attrectamus* dedit ex Msto Mog. Vide ad v. 22. § 5.

§ 4 *Ante fixa fictilia Deorum Romanorum*] *Antefixa* scribendum est, ut una vox sit tantum. Sic enim Festus: '*Antefixa*, quæ ex opere figulino tectis affiguntur sub stillicidio.' Sigon. Vide ad xxvi. 23. § 4. Paullo ante *nam nimis multos* Lov. 2. 3. 6. Harl. et Mead. 1. Vide ad ix. 17. § 5.

§ 5 *Ego hos malo propitios Deos, et ita spero futuros*] *Hos ego malo* Lov. 2. 5. et edd. Frobeniana 1535. priores. Sed ordo, qui vulgo exstat, placeat. Vide ad xxi. 3. § 6. Deinde *si ita spero* Voss. *eosque ita spero* Lov. 6. *sed ita spero* Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. uterque, Hearnii L. 1. et edd. usque ad Mog. qui et ita ex cod. suo recte dederunt. Alterum inde natum est, quod ultima τὸν *Deos* litera adcreverit capiti sequentis *et*. Vide ad Epit. Liv. l. XLVIII.

§ 6 *Tamen nulla accepit*] Hanc sententiam sic expressit Varro de vita Populi Romani II. auctore Nonio voce '*Negativas duas*:' '*Qua abstinentia viri mulieresque Romanæ fuerint, apparet, quod a rege munera eorum noluerit nemo accipere.*' Sigon. *Tum nulla accepit* Harl. librarii errore. Vide ad xxii. 17. § 5. Paullo ante *ad coercendum luxuriam* Voss. et Harl. Vide ad XL. 49. § 1.

§ 7 *Nihil de hac re lege sancienti*] *Legem sancienti* Lovel. 4. Harl. et Mead. ambo. Utrumque dici, '*sancire legem*,' et '*lege*,' vidimus ad III. 55. § 5. hic tamen librarios perperam lapsos esse, evincit τὸ *nihil*. Mog. codex *lege sanciundi*. Paullo ante *fuisse consentis* Harl. *fuisse censeas* Gaertn. *Tum Tandem fuit* Lov. 3. a m. pr. Vide ad VII. 35. § 12. *Tò fuit omittitur* in Lov. 1. Deinde *majoribus uris*, id est, *vestris*, pro *nr̄is*, id est, *nostris*, Lov. 1. 4. et Mead. ambo. Vide ad c. 2. § 2.

§ 8 *Cupiditates prius natæ sunt, quam leges*] *Cupiditates privatæ sunt* Voss. *cupiditates primitus sunt* Lov. 1. *cupiditates priores sunt* Lov. 3. a m. pr. Lov. 6. et Gaertn. Mox *modum fecerunt* codex Mog.

§ 9 *Quid legem Liciniam excitavit de quingentis jugeribus*] Stolonis legem, VI. 35. et VII. 16. Sigon. Se in Livio de *D. jugeribus* scribere, quum inmani errore de *L. jugeribus* ederet, jactat Dausqueius ad Sillii VII. 261. sive p. 303. Sciendum tamen, errorem hunc, tantum in duabus tribusque edd. obvium, jam sponte a viris doctis, antequam Dausq. moneret, emendatum esse.

Quia vectigalis jam et stipendiaria plebes esse senatui cæperat] Vide Brummer. ad l. Cinciam cap. 2. § 15. *Duk. Plebs* Mog. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Voss. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. *plebis* Lov. 5. et ed. Camp. Mox § seq. vox *aliam* omittitur in Lov. 3. et Hearnii L. 1. vox *ullam* in Voss. et Lov. 1. ac 6. vox *tum* in Lov. 6. quas tres alio ordine *ullam tum aliam* exhibet Gaertn. Deinde *datam et oblatam* legunt edd. antiqq. pro quo Moguntini ex membranis suis dederunt *data et oblata*, consentientibus codd.

§ 11 *Stantes in publico invenisset eas, quæ acciperent*] *Eas* redundat. Gelen. Pall. *invenisset et quæ acciperent*. Hinc factum in ed. prisca *invenisset eas, quæ acciperent*. Gebh. Et *quæ acciperent* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2. et *stantes in publico invenisset, quæ acciperent* Gaertn. Verum utroque loco τὸ *et* natum videtur ex ultimis literis vocis præced. Vide ad XXXIX. 18. § 8. *Invenisset eas, quæ acciperent* Lov. 5.

Ne causam quidem aut rationem inire possum] Ed. vetus Moguntina *invenire possum*. Modius. Causa '*inveniri*' dicitur, non '*iniri*,' ratio '*iniri*' et '*inveniri*.' Itaque videri queat, scribendum esse *invenire possum*, quod

hic in aliis legi adnotant Modius et Hearnius. Sed fortassis tutius est nihil tentare. Sæpe enim observatum est, pluribus nominibus unum verbum, quod non omnibus illis, sed uni tantum conveniat, adponi. *Duk. Invenire* per errorem ed. veterem Mog. præferre inde colligo, quod codex Mog. omnes codd. reliqui, quibus usus sum, ac tandem omnes, præter unam illam, edd. *inire* tueantur. Et quidem lectio illa ita exponenda est, ut fecit Dukerus. De illo autem loquendi genere videbimus ad XL. 42. § 12.

§ 12 *Æquato omnium cultu, quid unaquæque vestrum veretur*] Moguntini ex cod. suo ediderunt *æquato omnium cultu, quid unaquæque vestrum vereretur*. Frobenius deinde *veretur*, pro *vereretur*, a. 1535. recte substituit. Crediderat librarius scriptum fuisse *ver'etur*; de quo errore vide ad XXXIX. 52. § 6. Typis descripti priores præferunt *æquat omnium cultum, quod unaquæque*. Et ita etiam Harl. in marg. sed *æquat omnium cultum, quid unaquæque* Voss. Lov. sex, et Mead. 2. *æquat omnem cultum, quid unaquæque* Gaertn. Prima erroris origo fuit, quod ultima *τοῦ æquato* litera a prima vocis seq. intercepta sit. Certe *æquat omnium cultu* in Mead. 1. superesse dicitur. Mox § seq. *Pessimus pudor est vel parsimoniæ* Lov. 2. et Harl. *Pessimus quidem est pudor vel parsimoniæ* Lov. 5. et edd. ante Froben. a. 1535. *Tò est* exsulat a Lov. 4. *Tum habeatis* Lov. 1. 2. et 3.

§ 14 *Ut, quod habere non possunt, habituræ, si liceret, fuisse videantur*] *Et quod habere* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Quod si probandum, insuper *videantur* mutandum in *videntur*. Sed vulgatum malo: *et* atque *ut* sæpe in Mss. confunduntur. Vide ad XXI. 28. § 8.

§ 16 *Næ, simul pudere*] Prima vocula non adparet in Lov. 4. et Mead. 2.

§ 18 *Et a quibusdam impetrant*] Ms.

et id a quibusdam imp. Modius. Incertum est utrum *et id a quibusdam*, ut Modius monet, an *id a quibusdam* in Msto Mog. fuerit. Mox *si lex modum sumtibus uxoris tuæ* Lov. 2. 3. et Harl. *si lex modum sumtibus tuis* Gaertn. *simul lex modum sumtibus uxori tuæ* Voss. et Lov. 1.

Adversus te, et rem tuam, et liberos tuos inexorabiles] Dubium, ex prioribusne pendeant hæc verba, an ex sequentibus. Quidam etiam de solis puellis, non pueris, intelligi contendunt, quod equidem nescio. *Glar.* Ex sequentibus pendere nequeunt. Consequens igitur, ut referantur ad priora.

§ 19 *Nolite eodem loco existimare, Quirites, futuram rem, quo fuit*] Vocem *Quirites* non agnoscunt Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. quorum ultimus etiam præfert *fu'it*, id est *fuerit*, sollemni scribarum errore. Vide ad XL. 14. § 10.

§ 20 *Luxuria non mota tolerabilior esset*] *Tutior est* Harl. *tolerabilior est* Voss. Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn.

Ipsis vinculis solutis, sicut feræ bestiae irritatae, deinde emissæ] Legendum *ipsis vinculis sicut fera bestia irritata, deinde emissæ*: ubi aliquis participium *vinculis solutis* addidit, cum nihil opus esset. *Gelen.* Ed. Moguntina *ipsis vinculis solutis, sicut feræ bestiae irritatae, deinde emissæ*. Videat lector quid velit, quid ne velit. *Modius.* Pall. multitudinis numero *feræ bestiae irritatae, deinde emissæ*. Prisca ed. *nunc ipsis vinculis solutis, sicut feræ bestiae irritare, deinde emissæ*. Gebh. [Vulgatum] ab Gelenio est, qui recte delevit *τò solutis*, quod adjecerant in edd. Sed scripti, *ipsis vinculis, sicut feræ bestiae irritatae, deinde emissæ*. Forsan erit, cui placeat: tamen esse durius iudico, et legendum *ipsis vinculis, sicut feræ bestiae, irritata, deinde emissæ*. Nihil impedit, quo minus luxuria cum multis feris recte comparetur. Lib. xxxv. c. 18. de Philippo:

‘Nosse se spiritus ejus, nosse animum: ferarum modo, quæ claustris aut vinculis teneantur, ingentes jam diu iras eum in pectore volvere.’ xxxvi. 7. ‘Ille quidem feræ bestię vinctæ aut clausæ, et refringere claustra cupienti regis iram verbis æquabat.’ J. F. Gron. Tò solutis neque Hearnius in L. 1. et N. neque ego in ullo cod. invenimus, nisi in solo Lov. 5. qui, ut alibi semper, ita hic etiam veterimis edd. consentit. Deinde omnia numero plurali efferunt et Hearnii codd. et mei. Verum *omissæ* legunt Lov. 1. 6. et Gaertn. *obnixæ* Lov. 3.

§ 21 *Ego nullo modo abrogandam legem Oppiam censeo: vos quod faxitis, Deos omnes fortunare velim*] Nota egregiam claudendæ suasionis formulam: et cui gemina germana illa sit P. Decii Muris, ubi ait x. 8. ‘Ego hanc legem, quod bonum, faustum, felixque sit vobis, ac reipublicæ, uti rogastis, jubendam censeo:’ imo germanior adhuc illa, qua utitur in dissuasionem sua libro vii. finiens ita: ‘Omnium rerum causa vobis antiquandas censeo istas rogationes. Quod faxitis, Deos velim fortunare.’ Modius. Utrumque Livii exemplum Modium hansisse ex Brisson. de Formul. ii. 132. inde colligo; quod, quum Brisson. alterum eorum lib. vii. exstare dixisset, licet tamen vi. 41. reperiat, eundem errorem etiam Modius hic commiserit. Ceterum *vos quod faxitis* perperam Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm.

CAP. V. § 1 *Post hæc tribuni quoque plebis*] Ms. *Post hæc tribuni plebei*. Modius. Pall. *tribuni quoque plebei*. Gebh. *Plebei* etiam omnes mei, idque Gronov. recepit. Vide ad ii. 33. § 2. Mox *Si privatim tantummodo* Lov. 1. et 3. *Si privati modo* Lov. 6.

§ 2 *Nunc, quum vir gravissimus consul M. Porcius*] Ms. *vir clarissimus consul M. Porcius*: et posset sane ita

legi commode: nam licet haud ulla fere re alia, quam gravitate, commendetur prolixius, quis tamen peccet eum ‘clarissimum virum’ nominando, qui in sua civitate elogium hoc tulerit, ut uno omnium ore ‘optimus orator, optimus imperator, et optimus quoque senator’ salutareretur? Modius. Pal. alter *vir grandissimus*. Modius ex aliquo *vir clarissimus*: quod nolim cum ipso tam sollicitè asserere. Gebh. Codd. nostri nihil mutant, nisi quod *vir gratissimus* legant Lov. 1. et Voss. Ita autem librariorum interdum errasse, vidimus ad xxx. 10. § 20. Utrumque epitheton ‘gravissimus’ et ‘clarissimus’ Catoni competit: ‘gravissimus’ propter auctoritatem, qua in republica floruit; ‘clarissimus’ ob gloriam pacis bellicę artibus partam: qui enim auctoritate præstant, ‘graves;’ qui gloria, ‘clari’ vocantur. Cic. de Orat. ii. 37. ‘Certe non tulit ullos hæc civitas aut gloria clariores, aut auctoritate graviores, aut humanitate politiores P. Africano, C. Lælio, L. Furio.’ Jam vero ‘auctoritatem’ Catonis ‘perpetuo tenore vitæ partam’ memorat Liv. xxxvii. 57. ejusque ‘auctoritatem tacitam satis momenti habere’ verbis seqq. hoc loco additur. Neminem etiam Catonem ‘graviores’ in laudando fuisse, indicat Cic. de Clar. Orat. c. 17. Præterea, Catonem belli pacisque artibus excelluisse, constat ex Livii xxxix. 40. Accedit eum hoc tempore consulem fuisse; consulibus autem ‘clarissimi’ titulum convenire. Vide Corte ad Sall. Catil. c. 51. § 19. Ceterum cod. Mog. non tantum *clarissimus*, ut viri docti monuerunt, sed insuper *nunc ut vir clarissimus consul* præfert: in qua lectione *ut* non alio sensu, quam pro ‘postquam’ accipi posse videtur. Sed, quo minus lectio illa placere possit, illud obstat, quod *ut* jungendum sit *insectatus sit*, atque huic voculæ eo sensu non subjuncti-

vus, sed indicativus, jungatur. Vide ad xxxv. 23. § 3.

Quæ tacita satis momenti habuisset] Pall. nec non vetus ed. *qua tacita satis momenti habuisset*. Gebhard. *Qua tacita* Voss. Lov. 1. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et edd. antiqq. *quæ tacita* demum Moguntini ex cod. suo vulgarunt. Omnia hæc vocabula deerant in Gaertn. Mox orationem nostram, pro rogationem, Voss. et Lov. 1. Vide ad cap. 8. § 2.

Necesse est paucis respondere] Ms. *necessum est p. r.* Modius. Cod. Mog. lectionem *necessum est* primus recepit Gronov. anno 1665. Infra xxxix. 5. 'Num omne id aurum in ludos consumi necessum esset: ' ubi vide. Omnes tamen nostri, et Hearnii L. 1. *necesse* servant.

§ 4 *Rem defendam, non nos*] Pall. et vetus ed. perperam *an nobis auctoribus fecissent rem defendam*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et edd. antiqq. Quum autem Moguntini monuissent, in cod. suo se *rem defendendum* invenisse, egregie Aldus ex ea lectione restituit *Rem defendam*, quod et in Lov. 6. ex quo nihil notatur, superfluisse videtur. Paulo ante § præc. in rogatione nostra discutienda male Lov. 6.

In quos jecit magis consul verbotenus] Vet. lib. *in quos jecit magis hæc consul*. Sigon. Scribendum est *verbo tenus*, ut duæ voces sint, non una composita. Ita recte editum est in Cic. de Legib. III. 6. et sæpe in Pandectis Juris. Ammian. Marc. xxvi. 4. ed. Gronov. alia voce interposita separavit: 'ne verbo quidem tenus insidiarum indicio ullo reperto.' Nec alia in hoc ratio est, quam in 'ore tenus,' 'titulo tenus,' et multis aliis, in quibus *tenus* casui suo postponitur. Duk. Pronomen omiserat Basil. ed. 1554. errore, ut videtur, typographorum. Omnes priores habent *in quos jecit magis hoc consul*. Concinnant

autem Lov. 1. 3. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Neque Moguntini membranas suas dissentire monuerunt; quare id revocavi, licet reliqui codd. cum vet. lib. Sigonii facere videantur. Divisis vocibus *verbo tenus* recte Crevier. edidit. Mox *quam ut re simularet* Mead. 1. *quam ut rem simularet* Gaertn. *quam ut rem insimularet* Lov. 3. 6. et Harl.

§ 5 *Quod matronæ in publico vos rogassent*] Vet. cod. cusus Moguntinæ in publicum v. r. Modius. Libri omnes in publicum vos rogassent. Gebh. In publicum etiam Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et edd. usque ad Aldum, qui in publico ex cod. Moguntino vulgavit. Tum nos rogassent Lov. 3. 5. Harl. et edd. ante Ascens. 1513. Paulo ante *Cætum et successionem* Lov. 3. Deinde et interdum *seditionem muliebrem* adpellavit Lov. 6. ex glossa interpretis. Vide ad xxvi. 40. § 9. *Et interdum successionem adpellavit* Harl. Vox *muliebrem* exsulat etiam a Lov. 2.

Legem in se latam per bellum temporibus duris] *In se datam* Voss. Lov. sex, Harleian. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Ejus loco Mog. recte ex membranis suis substituerunt *in se latam*. Vide ad i. 4. § 7. Tum *in temporibus duris* Lov. 2. et Gaertn. Mox *in pace florenti ac beata republica* Lov. 3. *in pace et florenti ac beata republica* Voss. Lov. 1. 2. 4. Harl. et Mead. uterque: *in pace florenti ac beata republica* Lov. 6. et Gaertn. Livium casum sextum singularem participiorum activorum præsentis partim in i, partim in e finisse, vidimus ad vi. 14. § 13. hic tamen cum reliquis codd. vulgatum malo, in quod etiam codex Mogunt. consensisse videtur. Tum *abrogetis* Lov. 1. 2. 3. 6. Hearnii L. 1. et edd. vett. pro quo Moguntini ex cod. suo dederunt *abrogaretis*.

§ 6 *Et M. Catonem*] Sic Ms. Tiuan.

et principes edd. Nunc vulgo negligunt prænomen, nescio qua auctoritate. *Jac. Gron.* Prænomen Catonis, quod etiam omnes mei codd. servant, ex editis prima omisit postrema Gruteri ed. sine dubio operarum errore. Mox *trucem scimus omnes* Lov. 5. 6. Harl. et edd. antiqq. usque ad Frobenium, qui a. 1535. edidit *trucem esse scimus omnes*; quomodo Moguntini se in membranis suis invenisse monuerunt: quibus assentiuntur reliqui mei.

§ 7 *Tuas adversus te Origines revolvam*] Hic Livium parum accurate versatum fuisse, qui Valerio sermonem tribuerit, huic tempori non convenientem, quum Cato multis post annis Origines scripserit, post Vossium de *Histor. Lat.* 1. 5. observarunt Reines. Var. Lect. 1. 25. et Noris. ad *Cenotaph. Pis.* Diss. 1. 1. *Duk.* Observat id etiam ad h. loc. Crevier.

§ 8 *Nonne intercurso matronarum inter acies duas prælium sedatum est*] Non improbo hanc lectionem etiam in antiq. ed. restitantes. Pall. tamen uterque alia forma, *non sine intercurso matronarum inter duas acies prælium sedatum est.* Gebh. Similiter Lov. 2. 4. Harl. et Mead. ambo. Sed per interrogationem conceptam orationem præstare puto. Paullo ante *equidem semper bono publico*, pro *et quidem*, Harl. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad v. 54. § 3.

§ 9 *Nonne id agmen, quo obruta hæc urbs esset, matronæ averterunt*] Quo obtrita Voss. sed eadem manus mox adscripsit *obruta*. Solent hæ voces commutari. Vide ad III. 56. § 8. Vulgatum omnes defendunt reliqui; nisi quod *abrutam* præferat Lov. 1. Vide ad xxxvi. 35. § 4. Tum vox *matronæ* non adparet in Gaertn. Præterea *verterunt* legunt Harl. et Mead. 2. *adverterunt* Lov. 1.

Jam, urbe capta a Gallis, aurum, quo urbs redempta est, nempe consensu om-

nium matronæ in publicum contulerunt] O languidum abrogandæ legis suasorem, si sic dixit: sed neque dixit, neque scripsit ita Livius, verum ita, uti nunc ex Longobardico Moguntinensi membranaceo libro legendum dicam, hoc nempe modo: *Jam, urbe capta a Gallis, quo redempta urbs est? nempe aurum matronæ consensu omnium in publicum contulerunt*: sicque et præcedentia statim, et statim consequentia energiæ causa non nisi per interrogationem pronunciari debent. *Modius.* Nempe hoc loco friget, nec apparet ratio, cur Livius in hac periodo orationem variare, et a schemate interrogationis, quo et ante, et post eam utitur, ad rectam orationem transire voluerit. Melius est, quod e Ms. Moguntino adfert Modius. Si quis tamen non patietur, vocem *aurum* invitis aliis scriptis sede sua moveri, ei tamen legendum puto *nonne matronæ consensu omnium in publicum contulerunt?* *Duk.* Monuit me vir doctus, sibi ex vestigiis cod. Mog. legendum videri, *Jam urbs capta a Gallis quomodo redempta est? Nempe aurum matronæ consensu omnes in publicum contulerunt.* Putat autem quomodo per compendia literarum in quo transisse, et postremum *urbs* e glossa esse: deinde *consensu omnium* ad rem nihil facere: *consensu* autem simpliciter poni pro ‘uno consensu,’ quod probabat locis Taciti ex Ann. 1. 44. Ann. xiv. 26. et Hist. 1. 55. Si tamen usque adeo ab editis recedere displiceat, legendum existimat ex Mog. cod. *Jam, urbe capta a Gallis, quo redempta urbs est? nempe aurum matronæ consensu omnes in publicum contulerunt.* At contra *consensu omnium*, pro unanimi consensu poni, docuit Crevier. ex Livii loco cap. 32. ‘Thessalos, et Phocenses, et Locrenses, consensu omnium scimus partium Philippi fuisse.’ Id autem præstare puto. Certe cod. Moguntini lectionem recepi. Ne vero displi-

ceat repetitio vocis 'urbs,' vide quæ notantur ad 1. 3. § 9.

§ 10 *Dii quoque novi*] Membranæ *Dei quoque novi*. Modius. Vide ad x. 40. § 13. Adde quæ notantur ad xxv. 29. § 5. xxx. 2. § 13. et c. 31. § 10.

§ 11 *Dissimiles, inquit, causæ sunt*] Eadem membranæ *dissimiles, inquit, causæ sunt*: optime: ut ad ipsum consulem converterit orationem; non de consule ad coronam hæc dixerit. *Modius*. Placet quod reperi in Pall. respondens Modianæ lectioni, *dissimiles, inquit, causæ sunt*. Vult enim occurrere objectioni consulis. *Gebh*. Ita etiam Lov. 1. 3. 4. Harl. uterque Mead. et Gaertn. Proxime accedunt Voss. qui librarii aberratione *iniquis*, et Lov. 2. ac 6. qui *iniquis* legunt. Solus tantum Lov. 5. editis adhærens *inquit* exhibet. Recepi igitur quod plurium consensus probabat; licet non excederint quæ notantur ad cap. 3. § 9. Verum alia ibi ratio est; nam *inquit* usurpatur eo loco pro quædam ex numero mulierum *inquit*; hic vero Valerius, oratione ad consulem conversa, ipsum adlocutus est, et nunc quasi respondentem inducit. Cui schemati commodum est *inquit*, non *inquit*.

CAP. VI. § 2 *Et illa communis pro legibus visa consularis oratio est, et hæc adversus luxuriam severissimis moribus conveniebant*] Priora sic leguntur in ed. Moguntina, *et illa communis pro legibus suis consularis oratio est*: pessime: neque enim pro legibus suis hic disceptat consul, et illud, *visa consularis oratio est*, illud significat: dignam consule eam orationis partem videri merito posse, utpote cuius maxime interesset, sertas tectas eas servari curare. Ceterum quod hic peccat, mox corrigit eadem ed. reprensens *et hæc adv. lux. sev. mor. conveniebat*. *Et hæc*, 'oratio' puta: dixerat enim, 'Venio nunc ad id de quo agitur; in quo duplex consulis oratio

fuit.' *Modius*. Libri omnes *conveniebat*; ut referatur ad præcedens 'oratio.' *Gebh*. Non sola ed. Mog. in prima parte horum verborum *pro legibus suis* edidit, sed etiam reliquæ omnes priores. Eamdem autem lectionem servant Lovel. 2. 3. 4. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Aldus vero ex membranis Mogunt. recte recepit *pro legibus visa consularis oratio est*. Nec multum abluunt Voss. et Lov. 1. quorum prior dedit *pro legibus suis an consularis oratio est*, alter *pro legibus suis ac consularis oratio est*. In quo posteriore τῶν suis ac si primam litteram s et ultimam c expunxeris, quæ perperam partim ex ultima præced., partim ex prima seq. vocis repetitæ sunt, et, quæ supersunt, in unam vocem jungas, habebis Moguntini *visa*. Omnia autem illa *et illa communis pro legibus visa consularis oratio est* desunt in Harl. In posteriore vero parte non iterum sola ed. Mog. *conveniebat* præfert, sed etiam omnes priores, omnesque codd. *conveniebant* autem demum occurrit in Paris. ed. 1573. Paulo ante § præc. *lata est*, pro *esset*, Lov. 3. Harl. et Gaertn.

§ 3 *Nisi, quid in utraque re vani sit*] *Re* superest. *Gelen*. Pall. *nisi quid in utraque re vani sit*. *Gebh*. Vocem *re*, quam, præeunte Gelenio, expunxit ed. Frobeniana 1535. et reliqui editores usque ad Gronovium omiserunt, non agnoscit unus Voss. Reliqui codd. eam constanter tuentur: unde Gronovio adhærendum putavi.

Ne quis error vobis obfundatur] Ita audacter satis quidam reposuerunt, cum membranæ aliæ habeant *defundatur*, aliæ *defundatur*: quod posterius nisi verum est, certe minore mutatione et solenniore variatione scripserim *diffundatur*. *Modius*. Cur displicet hæc lectio *offundatur* Modio? Comparet ea certe in Pall. utroque. Parvo discrimine prisca ed. *nobis effundatur*. Ille tamen, quem dixi, vel

defundatur, vel *diffundatur* præfert. Gebh. Priscæ edd. fere omnes præferunt *effundatur*; quæ lectio superest in Lov. 1. 2. 3. 5. 6. Harl. Gaertn. et Hearnii L. 1. Quum autem Moguntini in cod. suo *defendatur* invenissent, pro eo in ed. sua substituerunt *defundatur*. Non igitur in ullis id exstitit membranis, ut Modius nobis persuadere conatus est, qui vel scripturam illam probabat, vel conjiciebat *diffundatur*: quum tamen neutrum ferri possit, et tutius fuisset, ut Aldum secutus foret, qui *offundatur* substituit. Ita enim non tantum præferunt Voss. Lov. 4. et Mead. uterque, sed etiam edd. Rom. 1472. ac Parm. De hoc verbo vide ad xxxiii. 7. § 8. Nobis etiam, pro vobis, Voss. Lov. 3. 5. 6. et quædam edd.

§ 5 *Quas tempora aliqua desiderantur leges*] Ms. *quas tempora aliqua desiderabunt leges*. Modius.

Ita ut dicam] Ita Gronov. 1665. edidit. Sed recte Hearnii et Crevier. veterem scripturam *ut ita dicam* revocarunt, quam servant Mog. Voss. Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn.

§ 6 *Alia in secunda, alia in adversa tempestate usui sunt*] Idem Ms. sine ulla litora *alia in secundam, alia in adversam tempestatem usui sunt*. Modius, Mog. *secundam*, et *adversam tempestatem*. Ut xxxvii. 15. 'In duas res magnas id usui fore.' Voss. *alia in secundam, alia adversa tempestate usui sunt*. Quæ varietas alicui placere posset. J. F. Gron. Vulgatam scripturam tuentur omnes mei, etiam Voss. nisi ejus excerpta fallant, quæ testantur, in eo tantummodo ipsum a reliquis dissentire, quod præferat *alia in secunda, alia adversa tempestate*, præpositione posteriori loco omissa. Præfero tamen Mogunt. lectionem. Vide ad iv. 46. § 8. et x. 18. § 12.

§ 7 *Quid vetus regia lex, simul cum ipsa urbe nata? Aut, quod secundum*

est] Quidam codd. habebant *Num vetus lex*, quod non displicet: sed utrumque intelligitur. Dicere enim vult, legem Oppiam neque veterem regiam esse legem, quas multas a Romulo latas Dionysius refert, neque a decemviris proditam. Exemplum autem matronarum, quod de Capitolii obsidione paulo ante refert L. Valerius, a Livio eo anno non habetur lib. v. sed quarto ante anno, hoc est proximo post Veios captos, ab urbe condita ccclx. Glarean. Vet. lib. *An vetus regia lex, simul cum ipsa urbe nata? An, quod, &c.* Sigon. Doctissimi jurisconsulti, Hotomannus, Baldwinus, et Jauus a Costa ex hoc loco ostendi putarunt, 'legem regiam,' qua de principis imperio lata populum Rom. ei et in eum omne imperium suum et potestatem concessisse auctor est Justinianus § 6. Instit. de Jure Nat. Gent. et Civ. primum a Romulo latam fuisse. Non perspicio, quomodo id ex his verbis effici possit. Nam quæ hæc est consequentia? Livius hic memorat 'veterem legem regiam, simul cum ipsa urbe natam;' ergo 'lex illa regia,' de qua Justinianus agit, primum a Romulo lata fuit. Valerius sine dubio intelligit veterem aliquam legem ex iis quæ olim a regibus latæ, illis exactis propter æquitatem et utilitatem vel in usu manserant, vel, quum odio regum primum neglectæ fuissent, deinde ob easdem causas rursus revocatæ fuerant. Ita hoc recte exposuit Sigonius de Ant. Jur. Civ. Rom. i. 5. *Duk.* Vel cæco adparet, per 'veterem legem regiam' intelligi unam veterum illarum legum, quas varii reges Romani tulerunt paulo post urbem conditam. Livius vi. 1. 'Leges (erant autem eæ duodecim tabulæ et quædam regię leges) conqueri, quæ comparerent, jusserunt.' Non igitur intelligenda lex, qua populus Romulo regi detulit supremam potestatem, ut, post alios

JCtus, somniat etiam Doujatius ad h. loc. Neque urgendum est, numero singulari hic 'legem regiam,' loco laudato Livii numero plurium 'regias leges' memorari: certe ita etiam JCtus l. 2. ff. De Mortuo Infer. 'Negat lex regia, mulierem, quæ prægnans mortua sit, humari, antequam partus ei excidatur.' Ceterum Sigonio *An pro Quid*, et iterum *An pro Aut* emendenti adsentitur Harl. posteriori loco etiam Mead. 2. Reliqui codd. simul cum edd. antiqq. legunt perperam *Quia vetus regia lex s. c. i. u. nata. Aut, quod secundum*. Glareani *Num vetus regia lex* demum adparuit ad marginem ed. Ascens. 1513. quæ etiam prima in contextu dedit *Quid vetus regia lex*.

§ 8 *Non existimarint matronale decus servari posse*] *Existimaverunt* Voss. et Lov. 1. ac 6. *existimaverint* Lov. 5. et Mead. 2. cum omnibus edd. etiam Moguntina, usque ad Aldum; qui dedit *existimarint*, consentientibus reliquis, nisi quod *existimarit* sit in Mead. 1. Tum *decus matronale* vocibus transpositis Voss. Lov. sex, Harl. uterque Mead. et edd. etiam Moguntina, quod Aldus iterum mutavit. Sed, Mss. adhærens, priorem ordinem vocabulis reddidi. Parvum est, fateor, et eodem redit. Verum vel propterea nihil invitis codd. mutandum erat. Hinc *posse servari* Lov. 6. et Gaertn. Mox *verecundum sit*, pro *verendum sit*, librarii aberratione, membranæ Mog. Tandem *sanctitatemque matronarum*, pro *feminarum*, Mead. 2.

§ 9 *Quis igitur nescit*] *Nesciat* Lov. 5. et edd. antiqq. usque ad Frob. qui a. 1535. substituit *nescit*. Et ita Mss. Mog. omnesque mei reliqui præter Lov. 1. cuius librarius perperam vocem hanc omisit. Mox copulam et inter utriusque consulis nomina interponunt Voss. Lov. 1. 2. 3. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Mog. ed. aliæque et priores et posteriores usque

Delph. et Var. Clas.

ad eandem Frob. quam male ab eo omissam restitui. Deinde *viginti ante annis* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. uterque Mead. et Gaertn. Supra vi. 37. 'Quæstores quoque paucis ante annis ex plebe cæptos creari.'

§ 10 *Nam si ista lex ideo lata esset*] Pal. 1. *Nam si ista lex aut ea lex ideo lata esset*. Pal. alter, et prisca ed. *Nam si ista lex aut ideo lata esset*. Gebh. *Nam si ista lex aut lata esset* Mead. 1. *Nam si ista lex aut ideo esset* Lov. 6. a m. pr. in quo *τὸ aut* deletur a m. sec. *Nam si ista lex aut ideo lata esset* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. Mead. 2. Gaertn. et primæ edd. Postea Aldus ob voculam aut locum asterisco notavit. Frobenius tandem a. 1531. *τὸ aut* delevit.

Cur sit autem lata, ipsum indicavit tempus] Si jam indicavit, non opus te dicere. Lege *indicabit*. J. F. Gron. *Indicavit* servant Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *cur sit autem ipsa lata, indicat tempus* Lov. 3. *cur sit autem lata, indicat tempus* Hearnii L. 1. Si itaque vulgatum displicet, malim *indicat*, quam Grovianum *indicabit*; quod, nullius codicis auctoritate nisum, malo more in contextum receptum est.

§ 11 *Ad urbem Romam admoturus exercitum videbatur*] *Moturus* Lov. 2. 6. et Harl. Male. x. 27. 'Ut ex Vaticano exercitum ad Clusium admoveant.' xxxvi. 10. 'Ad Anienem fluvium castra admovit.' xxxii. 23. 'Exercitum omnem Achæorum ad Corinthum ad moveri.' xli. 16. 'Exercitum ad Mutinam admovit.'

§ 12 *Non socios navales ad classem tuendam*] Horum verborum sententiam non puto esse, non habebamus socios navales, qui classem tuerentur; sed non poteramus tueri classem, quia socios navales non habebamus: quod narrat Livius xxiv. 11. et lib. xxvi. capp. 35. et 36. Nam alibi non socii navales, sed respublica 'classes' et exercitus navales 'tueri'

Livius,

31 A

dicitur. xxiii. 38. 'Pecunia ad classem tuendam bellumque Macedonicum ea decreta est.' Ibid. cap. 48. 'Occurrebat animis, quantos exercitus terrestres navalesque tuerentur.' xxviii. 41. 'Unde classes tueamur, unde commeatibus præbendis sufficiamus, nihil reliqui est.' 'Tueatur' autem respublica 'classem,' quum curat, et de publico præbet quum alia ad eam instruendam et ornandam necessaria, tum remiges et socios navales, et denique omnia, sine quibus classis haberi, et usui esse non potest: quorum indicem quemdam habet Livius xxviii. 45. Nam, in hæc omnia impensam ex ærario factam fuisse, ostendit ex Livio aliisque Scheffer. de Milit. Nav. iv. 1. Eadem significatione 'tutelam classis' dicit Justinus xvi. 3. 'Quum rerum potirentur Athenienses, victisque Persis Græciæ et Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent:' ubi hoc aliquanto angustius, quam pro re, interpretatur Vorstius, 'ad classem sartam tectam servandam.' Duk.

§ 13 *In eadem die deerant pecuniæ, frumentum, et cetera*] Locus egregie vitiatu scioli alicujus opera. Sincera lectio *in eandem diem frumentum et cetera. In eandem diem*, hoc est, postquam debellatum esset. Gelen. Andreas et proximi *in eadem die pecuniæ frumentum. Ascensius emebantur: deerant pecuniæ frumentum*: et in margine pro varia lectione *in eadem die*: quod ex eodem expressit Saveterius. At nescio, quo errore Mog. et inde Aldus, Juntas, Frobenius *in eadem die deerant pecuniæ*. Pro hoc Gelenius dedit, quod nunc receptum est. Indigebat locus sectione, sed una voce plus recidit, quam decuit. Nam legi volunt scripti, *in eandem diem pecuniæ frum. et cat., quæ belli usus post., præbenda publ. se cond. professi erant*. 'Dies pecuniæ' est dies solutionis ex ærario faciendæ: ut jurisconsultis

'diem venire,' 'diem cedere.' Cicero ad Attic. x. 5. 'Diem pecuniæ Idus Novembres esse.' Noster xxxv. 7. 'Et ex ea die pecuniæ creditæ, quibus debitor vellet legibus, jus creditori diceretur.' Cato de Re Rust. c. 147. 'Dies argento ex Cal. Novemb.' Columella i. 7. 'Sed nec dominus in unaquaque re, cui colonum obligaverit, tenax esse juris sui debet, sicut in diebus pecuniarum.' J. F. Gron. De re vide Liv. lib. xxiii. capp. 48. et 49. Sed dubito an locus ex xxxv. 7. hinc alienus sit: nam ibi verba *pecuniæ creditæ* non videntur jungenda præcedentibus *ex ea die*, sed sequentibus *jus diceretur*: ut eodem loco, 'Ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis, esset.' Duk. *In eadem die pecuniam, frumentum Lovel. 2. in eadem die pecunias Lov. 6. in eadem pecuniæ frumentum Harl. Lov. 3. et Mead. 2. in eodem die pecuniæ frumentum Gaertn. in eadem die pecuniæ frumentum Voss. Lov. 1. 4. 5. et Mead. 1. Sed palmaria est Gronov. emendatio.*

Quæ belli usus postulabant] *Postulabat* Lov. 3. 5. et Harl. Frustra; quamvis ita etiam Gronov. ad verba præced. malle videatur. Reliqui enim codd. stant pro recepta scriptura. Et ita Livius sæpe locutus est. Supra vi. 25. 'Qua quemque suorum usum causæ ferrent.' xxvi. 43. 'Unde terra marique, quæ belli usus poscunt, suppeditentur.' xxxvi. 26. 'Pecuniam, quæ ad usus belli necessaria erat, legatis dedit.' xli. 20. 'Ut quæque usus eorum postulaverunt, dona dedit.' Similiter etiam alii. Curtius v. 6. § 6. 'Namque ad usus belli secum portare decreverat.' Sed plura vide apud Burm. ad Rutilii Iter i. 152.

Servos ad remum, &c. dabamus] Id est, qui remiges essent. Paulo post, 'Cur privati non damus remiges, sicut dedimus?' Ad sæpe notat minis-

terium. Vide Scalig. ad Catull. Carm. 10. Turneb. Advers. III. p. 23. Passerat. ad Prop. IV. S. p. 662. et Gronov. ad Livii XXII. 19. Sueton. Aug. cap. 16. 'Viginti servorum millibus manumissis, et ad remum datis.' Hoc non recte de pœna accipiunt Torrent. Brodæus Miscell. II. 30. et P. Faber Semestr. II. 5. quos, tacitis eorum nominibus, verbo notat Casaub. ad Sueton. Duk. 'Servos dare ad remos,' ut 'servos emere ad militiam' XXII. 61. 'Magna jam summa erogata in servos ad militiam emendos armandosque.'

§ 14 Quo ne plus auri et argenti facti] De ære facto nihil cantum fuerat. Causam exponit Perizon. in Dissert. de Ære Gravi § 18. Duk. Ne plus auri, prima vocula omissa, Voss. Lov. 1. 2. 6. Gaertn. et margo Mead. 1. qui ne quoquo plus auri in contextu præfert: ne quo plus auri Lovel. 4. Harl. et Mead. 2. Paulo ante ejus initio orta, una voce omissa, Harl. qui in sequentibus neglexit vocem domi.

§ 15 Tali tempore in luxuria et ornatu matronæ occupatæ erant] Hæc nisi ironia gravi pronunciata intelligamus, interrogative legenda videntur. Vult autem adversus Catonem ostendere, non ob luxum ac ornatum immodicum matronarum coercendum hanc latam legem, sed miseria ac inopia, quod historia ejus temporis probat, cum in tanto luctu tum matronæ fuerint, ut Cereris etiam sacrum intermissum: unde et senatum jussisse, intra triginta dies finire luctum. Glar. Vet. lib. Tali eo tempore. Sigon. Glareanus dubitat utrum hoc per ironiam, an cum interrogatione dictum sit. Mihi videtur sermo interrogantis esse. Duk. Sigonii lectio in nullo meorum codd. adparet. Tali tempore et luxuria et ornatu legit Lov. 6. Male: luxuria et ornatu est luxurioso ornatu.

§ 16 Cui non adparet, inopiam et mi-

seriam civitatis, et quia, &c. istam legem scripsisse] Vet. lib. ob inopiam et miseriam, &c. istam legem scriptam. Sigon. Turbant hic egregie libri Moguntinenses, in quorum membranceo legas, Cui non apparet inopia et miseria civitatis, et quia, &c. scripsisse legem istam: cuso vero Cui non apparet miseria et inopia civitatis, et quia, &c. perinde ut in Msto. An forte legendum? Cui non apparet inopia et miseria civ., quia omnium priv. pec. in usum publ. vertendæ erant, istam legem scriptam esse, tam diu mans. &c. Mihi quidem ita hic locus legendus videtur, neque tam temere discedendum a veteri scriptura, proba præsertim: imo aliquanto probiore, quam nobis malo exemplo supposuerunt novellæ istius emendationis auctores: quis enim nescit, optimum quemque scriptorem hoc, quo nos volumus, modo maluisse loqui? Nam quod aiunt iidem, sic se in veteri libro reperisse, oportet sane illos, quamvis veteres, libros aut miræ notæ fuisse, aut dominis suis, quam par est, obsequentiores. Modius. Antiq. ed. Cui non apparet, miseria et inopia, &c. istam legem scripsisse? Pall. Cui non apparet inopiam et miseriam civitatis, et quia omnium priv. pec. in usum publ. vertendæ erant, istam legem scripsisse? Gebh. Ob inopiam et miseriam civitatis, &c. istam legem scriptam Sigonius ex interpolato codice: nam nostri multo elegantius, ut ante illam edd. habebant, Cui non apparet, inopiam et miseriam civitatis, &c. istam legem scripsisse? Ita Plinius Epist. VIII. 18. 'Quo laudabilius testamentum est, quod pietas, fides, pudor scripsit.' Cicero in Agrar. III. 2. 'Est invidiosa lex, sicut dixi; verumtamen habet excusationem: non enim videtur hominis lex esse, sed temporis.' Dionysius Longinus Περὶ Ὑψους (c. 15. circa fin.) laudat merito illud Hyperidis: τοῦτο τὸ ψήφισμα οὐχ ὁ βήτωρ ἔγραψεν, ἀλλ' ἡ ἐν Χερωνείᾳ μάχη. Sal-

vianus de suo Timotheo ad Catholicam: 'Nam sicut Theophili vocabulo amor, sic Timothei honor divinitatis exprimitur. Itaque quum legis, Timotheum ad ecclesias scripsisse, hoc intelligere debes, pro honore Dei ad ecclesiam scriptum esse: immo potius ipsum honorem Dei scripta misisse: quia recte ipse scripsisse dicitur, per quem factum est, ut scriberetur.' Q. Aurelius, reperto se inter proscriptos, apud Plutarch. in vita Sullæ p. 472. Οἱμοὶ τάλας, δῶκεί με τὸ ἐν Ἀλβάνῳ χωρίον. Libanius in oratione περὶ προστασιῶν p. 12. Τῆς ψήφου δὲ τεθείσης, ἦν τὸ κράνος καὶ ὁ θώραξ ἤθελεν. Livius VIII. 12. 'Dictatura popularis et orationibus in Patres criminosis fuit, et quod tres leges secundissimas plebi, adversas nobilitati tulit.' Sigonius pari temeritate legit *Dictator*: nam sequitur, ait, *leges tulit*: alioqui fiet, ut dicamus 'dictatura leges tulit.' Et cur non diceremus? Cicero Bruto c. 27. de Graccho: 'propter turbulentissimum tribunatum ab ipsa republica est interfectus.' Fam. III. 11. 'Quod te ab ipsa republica defensum scribis.' J. F. Gron. Eadem ratio est illius, quod paullo ante dixit: Leges, 'quæ in pace latæ sunt, plerumque bellum abrogat; quæ in bello, pax.' Duk. *Ob inopiam et miseriam civitatis, et quia, &c. istam legem scripsisse* Lov. 1. et 2. Nec aliter Mead. 1. nisi quod posterius *et omitat*: *inopia et miseria civitatis, et quia, &c. istam legem scripsisse* Lov. 5. et 6. *miseria et inopia civitatis, et quod, &c. istam legem mansisse* Lov. 3. in contextu; sed *scripsisse* in margine: *inopiam et miseriam civitatis, et quia, &c. istam legem scriptam* Harl. qui tamen *ob inopiam* in margine præfert: *inopiam et miseriam civitatis, et quia, &c.* Lov. 4. Mead. 2. et Gaertn. Neque dissentit Voss. nisi quod legat *et qui*. Gronovii conjectura præ aliis placet; non audeo tamen posterius *et*, quod in omnibus ferme Mss. est, expun-

gere. 'Inopia et miseria' eodem modo dicuntur 'scripsisse legem,' id est causa fuisse cur lex scriberetur, quæ 'mortui' dicuntur 'urbem lamentis implere' v. 39. § 4. ubi videnda quæ notantur. Mox voces *tamdiu mansuram* desunt in Lov. 3.

§ 17 *Aut decrevit senatus, aut populus jussit*] Particulam *aut* priori loco Aldus addidit ex cod. Mog. quæ in omnibus codd. meis, et excusis superioribus omittitur. Mox § seq. reposui *sicut tunc dedimus*. Gronovius a. 1665. eumque secuti recentiores editores neglexerunt voculam *tunc*, quam servant omnes scripti mei, et edd. priores: *sicut tunc dedimus* se in L. 1. et ed. principe invenisse, Hearne testatur.

CAP. VII. § 2 *Prætextati in magistratibus, in sacerdotiis*] Vir clariss. de Ædil. Colon. c. 12. p. 418. ex his Livii verbis probare conatur, sacerdotibus non tantum Romanis, sed etiam municipalibus, datam esse prætextam. Sed pace ejus dixisse liceat, mihi potius contrarium ex illis efficiendum videri. Quum enim viros Romæ in magistratibus, in sacerdotiis, prætextatos dicat, addat deinde magistratibus municipiorum et coloniarum togæ purpura prætextæ habendæ jus permissum fuisse, nulla sacerdotum in municipiis et coloniis mentione facta, consequens esse puto, illis etiam jus hoc tribui non posse. Quod vero ad idem probandum etiam laudet locum Pacati in Paneg. cap. 37. qui 'reverendos municipali purpura flamines' memorat, ex eo tantum sequitur, id tempore Theodosii permissum fuisse, non sub libera republica, neque etiam id Livium hoc loco dixisse. Verba etiam Livii ibidem laudata perperam interpunguntur.

Magistratibus in coloniis municipiisque togæ prætextæ habendæ jus est] Desunt aliquot voces. Integra lectio hæc: *mag. in col. municipiisque, hic Romæ infimo genere magistris vicorum*

toga prætextæ habendæ jus permittemus. Gelen. Ms. *hic Romæ infimo generi magistris vicorum togæ prætextæ habendæ jus permittemus.* Modius. Hæc verba omnia *hic Romæ infimo genere magistris vicorum* absunt a Pall. et antiq. ed. in quibus admissum est, *mag. in col. municipiisque togæ prætextæ habendæ jus est.* Gebh. Supplementum illud Gelenii est ex cod. Mog. qui tamen non *genere*, sed, ut Modius monuit, *generi* habet. At omnes mei Mss. et Hearnii L. 1. exhibent lectionem, quæ vulgo ante Gelenium existit, nisi quod *jus erit* præferat Harl. Qui autem hic *magistratus in coloniis municipiisque* vocantur, verius 'magistri,' quam 'magistratus,' fuerunt. Vide viros doctos ad Suet. Aug. c. 2.

§ 3 *Nec id ut civi solum habeant tantum insigne, sed etiam ut cum eo crementur mortui]* Lipsius Elect. i. 6. citat *habeamus et crememur*: dubium errore, an consilio; quod ita legendum putaret. Kirchmann. tamen id de Funer. i. 10. bona fide ex eo descripsit. Duk. Quæ Modius ad hunc locum notarat de veste, qua induti mortui cremabantur, delevi, quia ex Lipsii loco laud. verbo tenus descripserat, ubi videri possunt. Adde Otton. de Ædil. Colon. cap. 12. p. 419. Ceterum *habeamus et crememur* in nullo apud me cod. superest.

Feminis dumtaxat purpuræ usu interdiciemus] Illud animadvertendum, habere ed. Mog. *feminis dumt. purpuræ usum interd.* quam syntaxim de grammaticorum schola pueri qui non admittunt, quid facient Senecæ, cujus est illud de Ira iii. 23. 'Si jubes, Cæsar, statim illi domum meam interdicam.' Quid Suetonio, qui ait in Nerone c. 32. 'Et cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris, præcluserat vinctos negotiatores.' Modius. Non tantum ed. Mogunt. sed et omnes ante Froben. 1535. et editionum illarum lectionem firmantes Mss. quibus usus sum, *usum* servant:

cujus loco Froben. *usu* dederat: sed Gruter. priorem scripturam revocavit. Utamque locutionem Livio et aliis usitatam fuisse, vidimus ad v. 3. § 8. Oportet igitur, ut scriptos sequamur. Mox *matrem familias* Lov. 2. Sed *matrem familiæ* reliqui mei, et omnes Gronovii scripti. Vide ad c. 2. § 1.

Et equus tuus speciosius instratus erit] Hic quidam pro *equus* legebant *lectus*. Eos notat, et locum de stratis equorum ex auro et purpura, quibus equi magistratum et eorum, qui in imperio erant, ornabantur, intelligendum esse, docet Lipsius de Milit. Rom. iii. 7. Adde Cerdam ad Virg. Æn. vii. 277. Dukerus. *Speciosius instratus* Lov. 1. 'Insternere' in hac re proprium verbum. Vide ad xxi. 27. § 9. Frontin. ii. 4. § 6. 'Agasones lixasque armatos simul ire jussit, jumentorumque magnam partem instratorum centunculis.' Virg. Æn. vii. 177. 'Instratos ostro alipedes pictisque tapetis:' ubi vide Cerdam.

§ 4 *Quæ teritur, absumitur, injustam quidem, sed aliquam tamen]* Pall. in *his justam quidem*: antiq. ed. *quæ teritur absumiturque, non injustam quidem, &c.* Gebh. *Absumiturque* Voss. Lov. 2. 6. Gaertn. et edd. vett. Primus Frob. 1535. copulam expunxit; cui concinunt reliqui mei. Deinde in *his justam quidem* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Gaertn. et Mead. 1. in quo posteriore tamen vulgata lectio sedet in margine: *in his injustam quidem* Harl. et Mead. 2. *non injustam quidem* Lov. 5. et primæ edd. usque ad Frob. 1535. nisi quod interim Ascens. 1513. 1516. et Paris. 1529. dederint *non justam quidem*.

In quo præter manus pretium nihil intertrimenti fit] Omnes omnino libri typis et calamis descripti duabus vocibus *manus pretium*; quod alii contracte una voce efferunt *manupretium*; sive, ut antiquissimæ membranæ scribunt, *manipretium*. Vide Victor. ad

Cat. de Re Rust. c. 14. et Harduin. ad Plinii xxxiii. 11. De voce 'manupretium' vide Leopard. Emend. xii. 16. Sunt qui negent *manupretium* probe dici, et ubique *manupretium* rescribant. Vide Briss. Select. Antiq. iv. 23. Sed alterum etiam admittere videtur Erasm. in Adag. tit. 'Industriæ' pag. 939. Neque etiam damnavit Hotom. ad Cic. in Verr. i. 56. Caussam etiam non video, cur displicere deberet. Præterea *nihil inde trimenti fit* Voss. et Lov. 2. *nihil inde trimenti fuit* Lov. 1. 3. 4. *nihil inde detrimenti fuit* Lov. 6. *nihil detrimenti fuit* Harl. et Gaertn. *nihil inde trimento fuit* Mead. 2. *fuit* etiam plerique antiquiores typis exarati. Sed librariis fraudi fuisse videtur minus frequens vox 'intertrimentum.' Eadem tamen, licet paullo alio sensu, etiam Livius usus est xxxii. 2. sed ibi ferme similiter errant librarii. Passim quoque *fit* et *fuit* commutantur in scriptis. Vide ad xl. 15. § 2. Mox et ad *privatos* et ad *publicos* usus Voss. Lov. sex, Harl. et Mead. 2. ad *privatos* et ad *publicos* usus Mead. 1. et edd. antiqq. Primus Aldus et ad *publicos* et ad *privatos* usus dedit, idque reliqui editores adoptarunt. Sed codicum lectionem admisi. Dein sicut *expertus* estis Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 5 *Nullam æmulationem inter eas singularem, quando nulla haberet, esse aiebat*] Lege *inter se singularum*. Gelen. Ms. *Nullam æm. inter eas sing., quoniam nulla haberet, esse aiebat*. Legendum fortasse, ut alicui antiquario videri possit, *Nullam æmulationem inter se singularem*, &c. Modius. *Inter eas singularem* primus Aldus ex cod. Mog. recepit; quod recte Gelenio displicuit: *inter se singularum*, ut is restitutum volebat, Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et priscæ edd. *inter se singularem* edd. Mediol. 1480. Parm. et quædam Venetæ: *inter singularum* Lov. 1. Christius le-

gendum putabat *Nullam æmulationem inter eas singularum*: pronomini enim *se* reciprocationem hic laborare. Tum *qm nulla haberet* Lov. 2. 4. 6. et Gaertn. Hoc compendium varie alii interpretati sunt. *Quam nulla haberet* Voss. et Harl. *quoniam nulla haberet* Mog. Lov. 3. et Mead. ambo. Error inde ortus est, quod, quum per compendium *qn*, id est *quando*, scriptum fuisset, ejus loco alii dederint *qm*, id est *quoniam*. Solitos fuisse librarios has voces inter se commutare, videbimus ad Epit. Liv. l. lvii. Mox *universis dolor, indignatio est*, omissa copula, Lov. 1. et 6. *universis dolor et indignatio, sine verbo est*, Mead. 2. Deinde *quum, &c. videant*, pro *vident*, Mstum Mog. Hinc *adempta sunt*, pro *sint*, Lov. 3. et Gaertn.

§ 6 *Quum illas vehi per urbem, se pedibus sequi*] De carpentorum usu, et eorum postea loco lecticarum, vide amicissimum Lipsium Electorum i. 9. et ad Taciti Annal. xii. 42. Modius.

§ 7 *Virorum hoc animos vulnerare posset: quid muliercularum censis, quas etiam parva movent*] Supra vi. 34. 'Is risus stimulos parvis mobili rebus animo muliebri subdidit.' Gebh.

§ 9 *Hunc mundum muliebrem adpel- larunt*] 'Mundiciarum' nomine ea, quæ hic Livius, etiam Ovidius comprehendit Art. Am. ii. 677. 'Illæ mundiciis annorum damna rependunt:' et Medic. Fac. 28. 'Mundiciæ crimina nulla merent.' Sed Jctos arctius definire 'mundum muliebrem,' quam alios scriptores, ostendit Ferrandus Adduensis in Interpret. et Explic. in Pandect. tom. ii. Thes. Jur. Civ. pag. 542. Adde Cujac. et Schulting. ad Paulli Sentent. iii. 6. § 83. 84. Phædrus quoque iv. 4. 'vestem' a 'mundo' separat; sed tamen ibid. et hunc et illam nomine 'cultus' et 'ornatus' appellat. Loenm Livii xxxii. 40. e quo discrimen inter 'aurum,' 'vestem,' et 'mundum'

videtur statuendum, non male explicat Ferrandus: sed de eo quoque dici potest, scriptores veteres modo laxiore, modo arctiore significatione dicere ‘mundum muliebrem.’ *Duk.* Vide etiam Brisson. Lexic. voce ‘Mundus muliebris.’ Ceterum *adpellaverunt* Lov. 5. Harl. et edd. omnes usque ad Frob. 1535. Insuper in initio hujus § *Mundiciæ, ornatus et cultus* Lov. 5. Præterea § præc. voces *nec insignia* desunt in Harleian. Tum *nec dona, nec spolia bellica* legit Gaertn.

§ 10 *Quid aliud in luctu, quam purpuram atque aurum deponunt? quid, quum eluxerunt, sumunt?* Vide Cujac. ad Paull. Sentent. i. 21. 14. et Kirchmann. de Funer. ii. 17. *Duk.* *Quid autem, quum eluxerunt* Harl. *quum eduxerunt* Lov. 5. et ed. Camp. *quum luxerunt* Lov. 3. et Gaertn. Male. De verbo ‘elugere’ vide Noris. ad Cenot. Pis. Diss. iii. 2. p. 368.

Excellentiorem ornatum adjiciunt? Multitudinis numero vet. ed. *excellentes ornatus.* Pall. uterque, *excellentes ornatus adjiciuntur.* Gebh. *Excellentiores ornatus* etiam omnes scripti nostri, et Hearnii L. 1. Neque aliter edd. usque ad Frob. qui anno 1535. *excellentiorem ornatum* dedit. Si cod. fide, per me licet. Interim tamen, donec id constet, priorem scripturam revocavi. Insuper *adsciscunt* vir clariss. legendum censebat. Id tamen necesse non videtur. Feminæ, quum eluxerunt, sumunt purpuram et aurum; in gratulationibus autem supplicationibusque purpuræ et auro excellentiores ornatus adjiciunt. Vide ad x. 7. § 9.

§ 11 *Scilicet, si legem Oppiam abrogaveritis?* Hæc, contra atque præcedentia c. 6. § 15. quia per ironiam dicuntur, meo quidem judicio venustiora erunt, si enunciative absque interrogatione legantur. Habebunt enim plus gratiæ. *Glur.* *Tò Scilicet* exsulat a Lov. 2. 3. Gaertn. et Harl.

Oppiam etiam ab eorum primo.

Minus filia, uxores, sorores etiam quibusdam in manu erunt? Pall. et ed. *minus fide uxores.* Gebh. Similiter omnes codd. mei, et Hearnii L. 1. *fide* etiam vel *fidæ* omnes typis excusi usque ad Ascens. qui a. 1513. *in fide* edidit. Sed recte Aldus ex cod. Mog. emendavit *minus filia*; eam enim lectionem veram esse, indicant sequentia, ‘Debetis malle, patres vos aut viros, quam dominos, dici.’

§ 12 *Numquam, salvis suis, exiit servitus muliebris?* Quemadmodum Livius hic ‘servitutem’ mulierum dicit, quæ viris et patribus subjiciuntur; sic Virgil. uxorem marito ‘servire’ *Æn.* iv. 103. ‘Liceat Phrygio servire marito.’ Hoc non inproprie dici, putat Noodtius Probab. Jur. ii. 9. Aliter, et rectius, ni fallor, sentit Wechtlerus in notis ad illum locum. Mulieres, quæ in manum viri conveniant, in mancipio viri erant; vide Schulting. ad Ulpiani tit. 9. et tit. 10. § 1. nec tamen illius mancipia. Et hoc est, quod dicit Servius ad Virg. l. d. ‘Mulierem, quæ in potestatem viri cedit, sustinere conditionem liberalis servitutis.’ Nec Livius hic magis proprie ‘servitutem muliebrem’ feminarum dicit, quamdiu in manu virorum ac patrum erant, quam illarum ‘libertatem,’ quum viduæ et orbæ factæ erant: sed hoc vult, illas, dum in manu ac potestate virorum ac patrum sunt, nihil, nisi ex eorum arbitrio, posse gerere; viduas et orbas factas magis sui juris et arbitrii esse. Ita ‘servitutem’ mulieris pauperis, quæ marito diviti nupsit, dicit Terent. *Phorm.* iv. 3. 48. ‘In servitum pauperem ad divitem dari:’ et contra Eurip. in fragm. Melanippes dotem uxoris divitis, quam pauper duxit, *δουλοῦν τὸν ἄνδρα*, et maritum *οὐκ ἔτι ἐλεύθερον εἶναι*. In quam sententiam alii quoque multa dixerunt. Perizon. in Triade Dissert. diss. i. p. 17. scribit,

Livium oratoria ἀδῆσται 'servitutem muliebrem' modo eodem dicere, quo maritus 'dominus uxoris' vocatur. Dukerus. Vir doctus, agnoscens hæc verba interpretationem, eamque elegantem, admittere, et 'suos' esse necessarios, quales erant pater, avus, maritus, socer, fratres, aliquanto tamen faciliorem lectionem fore existimat, si legamus *salvis vobis*. Sed spero veniam dabit, si codd. vulgatum defendentibus me adhærere profitear. Mox *orbitas fecit*, pro *facit*, Lov. 3. et Gaertn.

§ 13 *Et mallent patres vos aut viros*] *Lege et malle patres, non mallent*. Gelen. Ita omnes scripti et edd. Ascensus primo a. 1510. perperam edidit *mallē*, alii *mallem*; Froben. deinde a. 1531. *mallent*.

CAP. VIII. § 2 *Unoque agmine omnes tribunorum januas obsederunt*] *Lege Brutorum januas, non tribunorum*. Gelen. Scimus initio c. 1. dictum, 'M. et P. Junii Bruti tribuni plebis legem Oppiam tuebantur.' Cum tamen hic et in scripto et in cuso Moguntinensi libro legatur *tribunorum januas obsederunt*, ferri eam lectionem posse judicamus, neque temere mutari debere, cum non minus scite intelligi, quam nominatim exprimi Bruti possint, et sequatur statim de iisdem, 'nec ante abstiterunt, quam remissa intercessio a tribunis est.' *Modius*. *Tribunorum* etiam omnes nostri Mss. Si autem *Brutorum* Gelenio in Msto obvium fuit, id ex alterius interpretatione natum censendum videtur. Mox *collegarum orationi* Lov. 5. et edd. principes. Quum autem Moguntini *rogationi collegæ* in cod. suo prostare monuissent, ex hac et editionum lectione recte Aldus vulgavit *collegarum rogationi*, quod in reliquis membranarum meis constanter superest. 'Rogatio' et 'oratio' etiam commutabantur hoc lib. c. 5. § 2. Vide etiam ad xxxvii. 17. § 5.

Nec ante abstiterunt, quam remissa

intercessio ab tribunis esset] *Nec ante abstinerunt* Lov. 6. solito scribarum errore. Vide ad xxxi. 17. § 10. Deinde *a tribunis est* Lov. 5. Gaertn. et edd. fere omnes: *ab tribunis est* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. 2. Gronovius deinde a. 1665. vulgavit *ab tribunis esset*, quod recentiores editores servarunt. Eam autem lectionem se in cod. suo invenisse, jam Moguntini monuerunt. Nec aliter fuisse videtur in Voss. et Mead. 1.

§ 3 *Anno vigesimo post abrogata est*] Ita Pighius emendavit in Annal. ad a. 10LVIII. pag. 265. cujus conjecturam primus Gruter. a. 1628. recepit, et postea recentiores servarunt. Antea edebatur *annis viginti post*, quod retinet solus Lov. 5. Sed *annis post viginti*, vel *XX^{ti}*, Lov. 2. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. *annis post XXXI*. Lov. 4. anno *XI. post Hearnii* L. 1. *XI°*, vel *undecimo anno post* Voss. et Lovel. 1. ac 3. *vigesimo anno post* Lov. 6.

§ 4 *Navibus longis, quarum quinque sociorum*] Thuan. excludit τὸ *quarum*. *Lege, navibus longis (quinque sociorum erant) ad Lunæ*. Adde ad c. 56. *Jac. Gron.* τὸ *quarum* exsulat etiam ab Hearnii L. 1. Vide ad xl. 57. § 3. Paulo ante *M. Porcius Cato*, addita ultima voce, Harl. Tum *abrogata lex Oppia* est Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 5 *A Luna proficiscens*] Vet. lib. ab *Luna proficiscens*. Sigon. Ita etiam codex Mog. Item Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn.

Ad portum Pyrenem] *Lege portum Pyrenæi, non Pyrenem*. Gelen. Similiter omnes nostri, uno excepto Harl. qui *Pyrenē* legit. Per 'portum' autem 'Pyrenæi' intelligi, qui 'inter Pyrenæi promontoria portus Veneris in sinu salso' Melæ 11. 5. vocatur, docet P. Marca in Marca Hispan. 11. 9. 4.

§ 6 *Prætervecti Ligustinos montes sinumque Gallicum*] Cato in oratione de

consulatu suo, teste Charisio lib. II. p. 185. 'Postquam Massiliam præterimus, inde omnem classem ventus auster lenis fert, mare velis florere videres ultra angulum Gallicum, inde noctis aura profecti sumus.' Sigon.

§ 7 *Ab Rhoda secundo vento Emporias*] De utroque oppido vide P. de Marca in Marca Hispan. II. 18.

CAP. IX. § 1 *Græci habebant a Phocæa, unde et Massilienses oriundi*] Admonuimus etiam v. 34. § 8. hoc in loco recte legi a *Phocæa*, cum illic perperam in omnibus, quotquot nos vidimus, exemplaribus legatur a *Phocide*, quæ regio Græciæ est, unde adagium *Φωκέων* sive *Φωκική ἀπόνοια*, id est, *Phocensium desperatio*: cum *Phocæa*, a qua urbe et hi et Massilienses orti, sit in Æolide Asiæ: unde adagium alterum *Φωκαίων ἀρά*, id est, *Phocæensium execratio*. In Latinis fefellit 'Phocensis' a 'Phocide,' et 'Phocæensis' a 'Phocæa.' *Glar.* Lexica tradunt, 'Græci a Phocæa' dici, pro Græci Phocæenses, ut 'Turnus ab Aricia,' et multa hujus generis apud alios. Sed, si Livius hoc ita dictum voluisset, credo eum potius scripturum fuisse *Græci a Phocæa habebant*. Recte distinguit Vossius de Idolol. I. 33. apud Hearnium 'Græci habebant, a Phocæa, unde et Massilienses, oriundi.' xxvi. 19. 'Emporiis, urbe Græca, oriundi et ipsi a Phocæa sunt.' *Duk.* Tanto magis hæc interpunctio admittenda, si probari debet Lov. 3. lectio, qui præpositionem omittit. Utroque autem modo, *oriundi Phocæa*, et a *Phocæa*, Livius locutus est. Vide ad Epit. Liv. I. LXIII. Verum, quamvis reliquorum codd. nihil mutantium consensus efficiat ut vulgatum servandum putem, Vossii tamen distinctionem probavi.

§ 2 *Millium passuum in circuitu*] Vet. lib. *trium millium*. Sigon. Error est a typographis in ed. Basil. 1554. commissus. Omnes enim scripti et editi reliqui *trium millium* servant.

§ 3 *Post devictos Pompeii liberos adjecti*] Vet. ed. *allecti*. Gebh. *Adjecti* recte Aldus ex cod. Mog. edidit, *adsentientibus* Lovel. 2. 3. 6. Mead. ambobus, et Gaertn. *abjecti* proxime verum Voss. et Lov. 1. ac 4. Tota illa vox deest in Harl. Olim ante Aldum vulgatum erat *allecti*, quod est in solo Lov. 5. scribarum errore. Vide ad xxxv. 2. § 9. Mox *postremo Græcis*, omissa media vocula *et*, Voss. et Lov. 1. ac 6.

§ 4 *Miraretur quis, cum cerneret*] Pall. et antiq. ed. *Miraretur, qui tum cerneret*. Perperam post Pall. uterque, nec non vet. ed. *ab altera Hispanis, tam fera et bellicosa gente, objectis*. Gebh. Non video cur spreverint, quod est in scriptis, Andrea, Tarvis. *Miraretur, qui tum cerneret*. Sua enim respicit tempora Livius, quibus id non cernebatur. Lib. XXIX. c. 17. 'Miretur, qui sciat, quomodo aut nos ad patientiam sufficiamus, aut illos, qui faciunt, nondum tantarum injurarum satietas ceperit.' *J. F. Gronov.* *Miraretur, qui tum, vel tunc*, etiam Lov. 4. 5. 6. Mead. ambo, Hearnii L. 1. N. et edd. Rom. 1472. Camp. aliæque. *Miraretur quicum* Voss. Lov. 1. 2. et Gaertn. Hinc factum est facile *Miraretur quis, cum*, quod superest in Harl. Idem autem primum vidi in ed. Mediol. 1480. hinc in Ven. 1498. Mediol. 1505. Ascens. 1513. et inde in reliquis. Mox *ab altera Hispanis, tam fera et bellicosa gente, objectis*, quod recte Gebhardo displicet, omnes Mss. mei, et edd. usque ad Froben. qui a. 1535. id recte subposuit, quod nunc vulgo exstat.

§ 5 *Cujus assiduus custos semper aliquis ex magistratibus erat*] Vet. ed. *cujus vel ass. custos aliquis*, emoto vulgari *semper*, a Pall. quoque spreto. Gebh. Ita videtur loqui xxxv. 16. 'Uno et perpetuo tenore juris semper usurpato, nunquam intermisso.' Sed et illic post *τὸ juris* nota distinctionis ponenda est, et hic vocabulum *semper*

plane ignorat membrana Thuan. Certe absque illo scribit xxxv. 10. 'Alter decimum jam prope annum assiduus in oculis hominum fuerat:' et i. 20. dixit, 'ut assiduæ templi antistites essent,' non addito isto adverbio: neque nunc magis desideratur. *Jac. Gron.* Non necessario hinc abesse debet *semper*. Cic. pro Rose. Amer. c. 18. 'Qui se fatetur esse rusticum, quum ruri assiduus semper vixerit.' Et Ovid. Fast. iv. 685. 'natalia rura petebam Parva, sed assiduus uvida semper aquis.' Nec dissimili pleonasmo Livius v. 42. 'Nec ullum erat tempus, quod a novæ semper alicujus cladis spectaculo cessaret.' Et Catull. Carm. 64. in fine: 'Ibi semper omne vitæ spatium famula fuit.' Sed et 'assiduus custos semper aliquis ex magistratibus erat' ita accipi potest, semper servatum fuisse, ut unus e magistratibus custos portæ esset, eaque custodia per vices in orbem iret, ita ut is, cujus vices erant, assiduus ibi adesset, nec usquam a custodia discederet. In eo, quod e Livii xxxv. 16. adfertur, distinctio post vocem *juris* posita non potest efficere, ut *semper usurpato* non debeat jungi cum uno et perpetuo tenore. Aliud esset, si ibi legeretur *semper usurpati, numquam intermissi*. Duk. *Civil' assiduus* Lovel. 4. *cui vel assiduus* Voss. Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *cujus vel assiduus* Lov. 5. et edd. principes. Tum vocem *semper* ignorant etiam omnes mei Mss. et edd. principes. Aldus est, qui primus ex Mog. cod. recepit *cujus assiduus custos semper aliquis*. Quum autem pleonasmus hunc assiduus semper haud insolitum esse Dukerus docuerit, ob cod. optimi fidem vulgatum servavi. Paullo ante *Et partem muri* idem Ms. Mog. Sed vocula *Et*, quam reliqui omnes ignorant, repetita videtur ex literis ultimis vocis præced. Præterea in ea regione porta imposita, pro in eam regionem, Voss. et Lov. 1. ac 2. Re-

liqui?receptum servant.

§ 6 Nocte pars tertia civium in muris excubabat] Scripti elegantius excubabant. J. F. Gron. Adsentiantur Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. Ex nostris solus Lov. 5. ex Oxoniensibus solus L. 1. vulgatum servant. Vide Gronov. ad Livii xxxvi. 16. § 6. Livianam locutionem illustravi ad v. 36. § 5. Mox neque moris aut legis caussa Lov. 6. neque moris caussa, aut legis tantum Harl. neque moris caussa tantum; aut legis Mstun Mog.

Sed, quanta si hostis ad portas esset, observabant vigiliis, et circumibant, cura] Continet hanc lectionem vet. ed. Sed Pall. sed, tamquam si hostis ad portas esset, et servabant vigiliis, et circumibant cura. Gebh. Membranæ servabant. Et ita fere malunt. Lib. xxvi. c. 43. 'Cum monuisset præfectos navium, ut vigiliis nocturnas intenti servarent.' xxxvi. 11. 'Nec quisquam eorum aut arma induit, aut stationem, aut vigiliis servavit.' Seneca de Tranq. Anim. c. 3. 'Vigiliisque servat, et armamentario præest.' Tacitus Hist. ii. 93. 'Non principia noscere, non servare vigiliis, neque labore firmari.' J. F. Gron. Tamquam pro quanta, Harl. et Lov. 6. a m. sec. Deinde servabant vigiliis Lovel. 3. et Hearnii L. 1. ac N. et servabant vigiliis Lov. 4. 6. a m. sec. Harl. et Mead. ambo. Supra xxxii. 26. 'Vigiliæ per vicos servatæ.' xxxiii. 4. 'Qui neglegenter custodias servassent.' Pari modo Græci adhibent locutionem τηρεῖν φυλακάς. Vide Raphel. Observ. ex Polyb. ad D. Lucæ Act. Apost. xii. 6. et φυλάττειν φυλακάς. Vide eundem Obs. ex Xenoph. ad D. Lucæ Evang. ii. 8. Tum circumibant Lov. 2. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Vide ad xxvi. 29. § 3.

§ 7 Temere urbe excedebant] Media vox deest in Lov. 1. urbem excedebant Harl. quod non displiceret, si aliorum codd. testimonio stabiliretur. Livium

autem ita loquutum esse, vidimus ad 11. 37. § 8. Sed et alterum, quod in reliquis codd. superest, eidem frequens. Vide ad x. 2. § 3.

§ 9 *Et agrorum exigere fructus volebant*] *Exhibere lege.* Nam Græci illi nullos agros habebant. *Gelen.* Libri omnes *agrorum exigere fructus.* Gebh. Omnes scripti et antiquitus cusi *agrorum exigere fructus.* Sed Gelenius, 'lege,' ait, 'exhibere.' Nam Græci illi nullos agros habebant. Ego tamen, ne illi adsensum præbeam, Latinosque 'exigere merces' dixisse pro eo, quod Horatius dicit 'venales extrudere,' putem, adducor imprimis loco singulari ex Declamationibus, quæ Quintiliani sub nomine feruntur. Undecima, quæ inscribitur *Pasti cadaveribus c. 19.* 'Sacrosanctus mercator opportunum, opinor, invenit mercis exactum.' Quod nihil aliud est, quam forum, nundinas, locum, et occasionem mercis exigendæ, et magno cum lucro venundandæ. Græcis quoque recepta ἐξάγειν σίτον pro exportare, ἐξαγωγή σίτου, unde Plautus *Trucul. iv. 2. 6.* 'facere exagogam,' et τὰ ἐξαγώγια merces, quæ exportantur. Est auctor alter Columella, magis etiam adfirmans, x. 315. 'nexos deferre maniplos, Et celebres Fortis Fortunæ dicite laudes, Mercibus exactis, hilarisque recurrere in hortos.' Nam τὸ 'deferre' eodem pertinet, estque venale proponere. *Petron. cap. 12.* 'Cum ergo et ipsi raptum latrocinio pallium detulissemus.' *Plinius xxxvi. 5.* 'Duas fecerat, simulque vendebat, alteram velatæ specie, quam ob id prætulērunt optione, quorum conditio erat, Coi, cum alteram etiam eodem pretio detulisset:' sic malim, quam *velata.* *Mercibus exactis,* est venditis, traditisque, et distractis. *J. F. Gron.* *Exigere* etiam omnes omnino mei, et *Hearnii L. 1.* ac *N.* quod optime *Gronov.* exposuit per 'vendere.' *Hispani* a Græcis emere

volebant, quæ navibus ad eos delata erant, contra vero iisdem vendere, quæ ex agris perceperant.

§ 10 *Ita pari colebant fide*] Scripti brevius, *quam sicut minoribus viribus, quam Mass., pari colebant fide.* Non erat necesse, ut editores adjicerent *ita pari.* *J. F. Gron.* *Ita pari* servant tantum *Lov. 3. et 5. sic pari* *Harl.* Reliqui omnes codd. qui mihi ad manus fuerunt, τὸ *ita* ignorant: similiter *Hearnii L. 1. et N.* *Supra ix. 17.* 'Ea, sicut ab aliis regibus gentibusque, ab hoc quoque facile præstant invictum Romanum imperium:' ita plures ibi legunt codd. pro *ita ab hoc quoque.* *xxxix. 41.* 'Hunc, sicut omni vita, tum preusantem premebat nobilitas:' ubi vide *Gronov. Sall. Jug. c. 2.* 'Corporis et fortunæ bonorum, ut initium, finis est.' Vide ad eum locum *Cortium.*

§ 11 *Ut ne mora quidem segnis esset*] *Alter Pal. ut ne mora segnis esset.* Gebh. *Ut ne mora segnis quidem esset* *Lov. 6.* Vocem *segnis* neglexerunt *Voss. et Lov. 1.* Paulo ante ibi *dies moratus Cato* *Lov. 2. et Harl. dies ibi moratus cos.* *Cato* membranæ *Mog.* Sed addita voce nihil opus est. Quin et *consul* modo præcessit.

§ 12 *Ut frumentum in areis haberent*] Ita, præter edd. antiquas, omnes Mss. mei, nisi quod in *horreis* ostendet *Lov. 3.* in contextu: *in areis Hispani haberent* *Mog.* quod mox *Aldus* probavit, et reliqui servarunt, usque ad *Gronov.* qui vocem *Hispani* iterum expunxit; in prima ed. notarum causatus, eam calamo exaratos nescire, et sponte patere, agricultores, et qui messem fecerant, fuisse, qui frumentum in areis habebant. Si igitur *Moguntini* lectio, a qua haud temere discedo, displicet, referendum est ad morem *Livii*, qui verbum tertia persona plurali sine nomine adhibuit. Vide ad c. 56. § 11. *Mox ac dimissis Romam, bellum* *Voss. Lovel. 3. in margine, et Lov. 6. ac dimissis, Ro-*

manum bellum Lov. 1. et 3. in contextu.

CAP. X. § 1 *Eodem tempore Helvio decedenti ex ulteriore Hispania*] Pro *Helvio* alii libri habent *Helio*. At in literis facile error is accidere potest, ut *M. Ælium* mutarint in *Helium*; deinde aliquis ex *Helio* fecit *Helvium*. *M. Ælius* fit prætor ulterioris Hispaniæ anno quarto hujus decados, non ita longe a fine libri xxxii. ubi tamen *Helvius* quidam legunt. *Glarean.* *M. Helvio* ex cod. Mogunt. Frob. 1535. In prioribus deerat prænomen; quod etiam ignorant omnes mei, et Hearnii L. 1. Præterea *Helmo* est in Lov. 1. *Helio* in Harl. *Ælio* in Lov. 2. 3. 6. Gaertn. et Hearnii L. 1. Similiter variant codd. mox § 3. Vide ad xxxii. 26. § 2. Mox ab *A. Claudio* Lov. 3. ab *P. Claudio* Harl. a *proconsule Claudio* Lov. 2. ab *consule Claudio* Lov. 1. ab *proconsule Claudio* Voss. et Mead. 1. ab *A. proconsule Claudio* Lov. 4. et Gaertn.

Agmine ingenti ad oppidum Illiturgi obcurrunt] *Illiturgi* haud ita procul ab *Indibili*, quod in *Itinerar.* Antonini post *Dertosam* ponitur, abfuisse ex *Livii* xxiii. 49. colligitur. Aliud ergo *Illiturgi* fuit, quod in *Bætica* circa *Bætin* fluvium memorat *Plinius Hist. Nat.* iii. 1. *Duk.* Ad agrum, pro ad oppidum, perperam Lov. 5. et edd. *Camp. Rom.* 1472. ac *Parm.* Deinde *Liturgim* Voss. Lov. 4. Harl. Mead. ambo, et Lov. 6. in marg. *Liturgum* Lov. 1. et 2. *Lyturgim* Gaertn. *Illiturgem* Lov. 3. *Illiturgim* Lov. 5. et edd. ante Froben. a. 1535. *Illitrogü* Lov. 6. in contextu. Sed vide ad xxi. 24. § 1. Mox etiam *Liturgi* Lov. 2. *Illiturgi* Lov. 3. 4. 5. Harl. et Mead. ambo: *Ylliturgi* Gaertn. *Illitrogi* Lovel. 6. Tum occurrerunt Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. Hearnii L. 1. et edd. ante ultimam *Gruteri*. Priscam igitur lectionem *Livio* reddidi. Præterea § seq. VII. *millia*, pro *duodecim millia*,

Lov. 2. Vide ad xxxix. 29. § 7.

§ 4 *Quatuordecim millia pondo*] Iterum scripti *decem quatuor pondo*. Vox quidem *millia* in optimis quoque libris ommissa sæpe, ubi abesse non potest per usum Latini sermonis. Quod inde ortum crediderim, quia, et reliquo numero notis scripto, virgula superducta significata erat: cuius rationem secuti postea librarii non habuerunt. *J. F. Gron.* *Decem quatuor millia* Lov. 1. 3. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. Vide quæ notantur ad x. 21. § 6. et xxxix. 37. § 6. *Decies quatuor millia* Hearnii L. 1. *decem et quatuor millia* Lov. 2. quomodo sæpe *Sigonius* mutat. Ita *decem et octo* dedit pro *decem octo* x. 21. § 6. *decem et septem* pro *sexdecim* xxvii. 11. § 15. Similiter *septem et decem*, pro *septemdecim*, multi codd. præferunt xxxviii. 51. § 11. Præterea vox *pondo* deest in Hearnii N. Mox *septingentum triginta duo* Lov. 1. 2. et 4. *septingentum triginta et duo* Lov. 6. *septingenti et triginta duo* Gaertn.

Bigatorum septemdecim millia viginti tria] *Decem et septem viginti tribus* Lov. 1. 3. 4. 6. et Voss. X. et *septem et XX. tribus* Mead. ambo, X. et VII. et XX. tribus Hearnii L. 1. et N. *viginti tribus*, priori numero omisso, Lov. 2. et Harl. et *viginti tribus* Gaertn.

Et Ascensis argenti centum viginti millia quadringenta triginta octo] Emen- datiora exemplaria *Oscensis* habent: nec tam ab eo crediderim, quod veteres 'osca', 'sacra' dixerunt, quam ab 'Osca' Hispaniæ urbe. *Argentifodinæ* in Hispania plurimæ fuerunt. *Sabell.* *Helvium* ovantem in urbem ingressum argenti *Oscensis* cxx. millia cccxxxviii. in ærarium tulisse scribit *Livius*, et paulo post c. 46. *M. Porcium Catonem* ex Hispania triumphantem ejusdem argenti *Oscensis* idxl. Et deinceps hoc cap. Q. *Minutium argenti Oscensis*

CCLXXVIII. millia. Et XL. 43. quod Q. Fulvius Flaccus ex Hispania triumphans signati Oscensis nummum centum septuaginta tria millia ducentos. Quale autem esset argentum Oscense, neminem explicantem hactenus me legisse scio; qua de re operæ pretium me facturum existimo, si, quid in hac re sentiam, literis mandabo. Oscos populos Latii in Campania fuisse, tradit Strabo v. 233. &c. ubi de Latio novo verba facit. Annus ex Manethone lib. xvi. Commentariorum scribit, Oscum apud Turrhenos regnasse, cujus insigne fuit serpens, quem Oscum appellavere Hetrusci, a quo rege Osci populi dicti. Plinius iii. 5. Oscos populos in Latio veteri constituit. Livius x. 20. Oscæ linguæ meminit, inquiens, 'Gnarosque Oscæ linguæ exploratum, quid agatur, mittit.' Oscæ fabellæ, seu ludi, idem autor verba facit in principio vii. 2. 'Quod genus ludorum ab Oscis acceptum tennit juvenus, nec ab histrionibus pollui passa est.' De eisdem Cic. Epist. vii. 1. Mario scribens ait, 'Non enim te puto Græcos aut Oscos ludos desiderasse, præsertim quum Oscos ludos vel in senatu nostro spectare possis.' Propert. El. iv. 2. meminit 'Oscæ terræ:' et Horat. Sat. i. 5. 'Messi clarum genus Osci.' Ab hujusmodi populis argentum, 'Oscense' dictum, denominationem sumpsisse, quis arbitrari possit. Verum id probari non debet, quum populos istos parum potentes, et satis arctæ ditionis, ex historica lectione observemus, quin imo et a propria sede dimotos narrat Strabo, et ad internecionem deletis ipsis, immisam Latinam gentem, unde 'Latium novum' ea regio appellata; quod etiam comprobare possumus, quum neque bello Punico primo, neque Gallico Cisalpino, neque Punico secundo, ulla fiat Oscensium seu Oscorum mentio apud scriptores inter

Latii populos, qui auxilia Romanis miserunt, sicuti aliorum fere omnium populorum, quibus Latium tunc temporis incolebatur, et quorum Polybius et Livius nomina memoriæ tradiderunt, nempe Marsos, Samnites, Campanos, Pelignos, Sabinos, Umbros, Picenses, Etruscos commemorantes. Non itaque a populis hisce Osci, 'Oscense argentum' dictum affirmandum. Quamobrem cogitabam, forte 'Oscenses nummos' ab avibus, quæ 'oscinæ' appellabantur, dictos, quod scilicet oscinæ avis imago in illis esset insculpta. Quales autem essent hujusmodi aves, docet Servius in Æn. i. 393. ibi: 'Aspice bis senos lætantes agmine cynos.' 'In anguriis,' inquit, 'non solum aves considerantur, sed volatus in præpetibus, et cantus in oscinibus.' Et Æn. iii. 361. in eum locum, 'Et volucrum linguas, et præpetis omina pennæ:' 'Aves,' ait, 'oscinæ sunt, aut præpetes: oscinæ, ab os et cano dictæ, ore futura prædicunt; præpetes vero a volatu.' Et rursus Æn. iv. 462. ad illud, 'Solaque culminibus ferali carmine bubo:' 'Omnes aves,' ait, 'oscines bonæ, præpetes malæ.' De his Cic. de Nat. Deor. libb. i. et ii. et Ep. vi. 6. ad Cæcinnam, et Plinius x. 19. et Amm. Marc. lib. xxii. et lib. xxviii. Corvum autem in nummis argenteis, 'Oscensibus' dictis, signatum fuisse, conjicere licet, quum Liv. x. 40. de ave, oscea seu oscina dicta, ita scribat: 'Ante consulem hæc dicentem corvus voce clara occinuit:' et Horat. Od. iii. 2. 'Oscinem corvum voce suscitabo Solis ab ortu.' At quum inter argenteos nummos antiquos, quos pene infinitos vidi, corvum signatum non observaverim, quumque videam, Livium non modo 'signati Oscensis' verba facere, sed et simpliciter de 'Oscensi argento' loqui, aliam interpretationem, hac omissa, indagandam iudico, veramque subsequentem esse non du-

bito, 'Oscenses' scil. 'nummos' vocatos, seu 'argentum Oscense,' ab 'Oscea,' Hispaniæ urbe, cujus Ptolem. Geogr. II. 6. et Plinius lib. III. capp. 1. et 3. meminere: hodie vocant *Hisca*, *Huesca*, et *Guisca*. Oscenses vero inter populos Hispaniæ non ignobiles fuisse non modo, sed inter principes connumeratos, docet Cæsar de B. Civ. I. 60. 'Interim Oscenses et Calagurritani, qui erant cum Oscensibus contributi, mittunt ad eum legatos, seseque imperata facturos pollicentur: his Tarracoenenses, et Lacetani, et Aurretani, et paucis post diebus Lurgavenenses, qui flumen Iberum attingunt, insequuntur.' In Oscensium autem ditione argentifodinas celebres fuisse, conjiciendum. Nam Hispaniam argentifodinis abundare, docet Livius XXVIII. 3. scribens, 'Hispanæ gentis ager frugifer, argentum etiam incolæ fodiunt.' Polybius quoque apud Strab. III. 147. argentifodinas, quæ sunt in Hispania, connumerans, citra Novam Carthaginem, ait, 'quatuor decurias' [immo myriadas] 'hominum operantium, qui tunc in dies singulos vicena quina drachmarum millia populo Romano referrent.' Plinius XXXIII. 6. de argento scribit, 'Reperitur in omnibus pene provinciis, sed in Hispania pulcherrimum, id quoque in sterili solo, atque etiam in montibus, et ubicunque una inventa vena est, non procul invenitur alia.' Et paulo post, 'Mirum adhuc per Hispanias ab Annibale olim inchoatos puteos durare, sua ab inventoribus nomina habentes. Ex quibus Bebelo hodie appellatur, qui CCC. pondo Annibali subministravit in dies.' Apud Tacit. Annal. VI. 19. legimus, Sex. Marius, Hispaniarum ditissimum delatum incestasse filiam, saxo Tarpeio dejectum; ac, ne dubium haberetur, magnitudinem pecuniæ malo vertisse, aurarias ejus, quamquam publicantur, sibimet Tiberium sepo-

suissæ: quo in loco per 'aurarias' non modo auri, sed et argenti fodinas intelligendum; nam a nobiliori appellationem desumpsit Tacitus. Posidonius Hispaniæ subterranea non infernum, sed Pluton, id est opulentiae et divitiarum Deum, vocavit: tanta est in eo terrarum tractu metallorum fecunditas. Et in sacra scriptura Macchab. I. 8. legimus, quod Romani multa fecerunt in regione Hispaniæ, et quod in potestatem redegerunt metalla argenti et auri, quæ illic sunt. Livius ipse lib. XXXIV. c. 21. de Catone consule, in Hispania bellum gerente, tradit, 'Pacata provincia, vectigalia magna instituit ex ferrariis argentariisque: quibus tum institutis, locupletior in dies provincia fuit.' His ita se habentibus inducimus 'argentum Oscense' dictum a Livio, quod in Oscea, Hispaniarum urbe, colligebatur et coquebatur ex Hispanicis argentifodinis, ibique etiam eudebatur; quodque pulcherrimum fuisse et optimum conjiciendum, tum ex Plinio loco supra allato, tum ex eo, quod a Livio illius mentio fiat in omnibus prædictis triumphis, in quibus latum est a triumphantibus ex Hispania, sicuti et de Illyrico argento meminit idem Livius XLV. 43. in triumpho L. Anicii. Glareanus in Annot. ad hunc locum ad § 7. scribit, 'Oscea urbs est Illergetum apud Ptolemæum in Hispania, ubi videntur fuisse argentifodina. Cæterum id argentum meliusne fuerit, an pejus, alio argento, clarius mihi non constat.' *M. Donat.* In numerum Oscensis argenti consentiunt tantum non omnes codd. nisi quod *VIII*. sive *novem*, pro *octo*, habeant Lov. 2. 3. 6. Mead. ambo, Harl. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Pauci tantum omittunt numerum *centenarium*, ut Lov. 2. Harl. Gaertn. et Hearnii L. 1. quod arripuit Gruterus, cujus ultima ed. præfert *Oscensis argenti viginti millia quadringenta triginta octo*;

eandem autem scripturam servarunt recentiores omnes. Ego vero priorem, in quam pierique conspirant, reduxi. Ceterum Crevier. ad hæc verba subintelligit τὸ ‘pondo.’ Et hinc mox § 7. ut et cap. 46. quibus locis verba Livii per eandem vocem supplenda existimat, in numero mendam esse arbitratur, quod tot libræ pondo argenti, quot ibi memorantur, omnem fidem excedant. Eidem favet unus Lov. 3. qui ultimæ voci subjungit vocem *pondo*. Nihilominus potius subintelligendam arbitror vocem ‘nummorum,’ vel ‘nummos:’ Livium enim de signato argento loqui, proxime præcedd. verba ostendunt: argenti autem signati non pondus, sed numerus, indicari solet. Certe ‘signati Oscensis nummos’ memorat Livius XL. 43. Si igitur ea vox subintelligenda est, insuper legendum erit *et Oscensis argenti* [nummum] *centum viginti millia quadringentos triginta octo*, non *quadringenta*. Hic autem error iterum Grutero tribuendus. Quum enim omnes priores vulgassent *CXX. millia CCCC XXXVIII.* is in ultima ed. notas numerales per verba reddens, *quadringenta* dedit, pro quo *quadringentos* reposui. Utrum vero nummus argenti Oscensis Romanorum sestertio æquiparari debeat, ut statuit Crevier. ad lib. XL. cap. 43. mihi incertum est. Videtur enim intelligendus nummus in Hispania ab ipsis Hispanis cusus; qui ejus valoris fuerit, aliquem indicare non memini. Recte autem Sabell. et Donat. ‘Oscense argentum’ ab Hispaniæ urbe Osca nomen accepisse putant; quod inde firmatur, quia ejus Livius non, nisi in rebus Hispanicis, mentionem facit.

§ 5 *Causa negati triumphi fuit*] Vetus lectio potius *Causa triumphi negandi senatui fuit*. Gelen. Non dubito quin vera hæc sit lectio, maxime cum eandem referat et Moguntinus Longobardico charactere exaratus

codex. Cusus tamen ibidem Moguntiaci maluit *Causa negati triumphi fuit*. Modius. *Causa negati triumphi fuit* unus habet Lov. 5. *Causa negandi triumphi senatui fuit* Gaertn. Reliqui mei Msto Mog. consentiunt. Mox *alieno hospicio* Lov. 3. sollempni scribarum errore. Vide ad lib. XXI. cap. 1. § 5. Deinde *in aliena patria* Lov. 1.

Biennio post redierat] Nempe, quam provinciam sortitus fuerat, vel in eam venerat. Sortitus fuerat eam prætor a. 10LVI. Liv. XXXII. 28. Romam rediit, morbo in provincia re-tentus, a. 10LVIII. quum redire debuisset a. 10LVII. Nam provinciæ, si prorogatæ non fuissent, tum annuæ erant. *Duk.*

Quum provincia quoque successori Q. Minucio tradita] Ulterior Hispania, in qua anno hujus belli quarto prætor fuit M. Ælius, ut jam diximus, anno quinto obvenit Q. Fabio Buteoni: at Q. Minutius citerior. Quare M. Ælii successor non fuit Q. Minutius, sed Q. Fabius. Et Q. Minutius in ulteriore Hispania P. Manlius successit, ut post hanc, quæ jam sequitur, pugnam ipse fatetur Livius. Fieri autem potuit, ut Livius in re non admodum magni momenti lapsus fuerit memoria, videlicet in tanta rerum gestarum mole: et fortassis duo Q. librariis errorem fecere. *Glarean.* Q. Minucius successisse dicitur M. Helvio, cum tamen Helvius ulteriorem Hispaniam, Minucius citeriorem sit sortitus, quia Helvius ex sua provincia decedens in aliena rem bene gessit, id est in citeriore. Quia vero Minucius citeriorem obtinuit, idcirco successor ejus appellatur. Quare nihil mutandum est, contra atque censeret Glareanus. [‘Glareanus non ait quicquam mutandum; sed dubitat, ut solet.’] *Sigonius.* Glareanus vel aliquid in Livio deesse, vel eum memoria lapsum fuisse suspicatur, qui hic Q. Minucium successorem M. Helvio in provincia fuisse dicat,

quum lib. XXXII. c. 28. M. Helvium a. 101VI. Hispaniam ulteriorem provinciam habuisse, eique a. 101VII. Q. Fabium Buteonem successisse, et eodem anno Q. Minucium Thermum citiorem Hispaniam sortitum fuisse XXXIII. 26. scribat. Quæ adversus eum disputat Sigonius, mihi non satisfaciunt; et miror Pighium ac Perizonium, qui in Animadv. Histor. studiose consecutur ea, in quibus negligentia aliqua Livii accensari potest, hoc intactum præteriisse, quod mihi inexplicabile videtur. Nam primum quo tempore Helvius ad Illiturgi cum Celtiberis pugnavit, Catonem jam in citiorem Hispania, sua provincia scilicet, fuisse, ex his verbis Livii liquet, 'Inde in castra Catonis Helvius pervenit.' Minucius ergo tum non amplius provinciæ illi præerat, nec Helvius dici potest, rem in illius provincia gessisse. Deinde, etiamsi ea tum adhuc Minucii provincia fuisset, tamen Helvius non ob id, quod, ex sua decedens, et iter per Minucii provinciam faciens, in ea, ut Sigonius putat, rem gessit, Minucio provinciam tradidisse, et hunc successorem habuisse, dici potest: quum ille ulteriorem, hic citiorem Hispaniam provinciam habuerit. Alia erat solvendi hujus nodi, et tollendæ suspicionis Glareani ineunda ratio, quam ego non invenio. Quod secundo loco suspicatur Glareanus, duo Q. id est, quod et Fabio, successori Helvii in Hispania ulteriore, et Minucio prænomen erat Q. librariis errorem fecisse, eosque bis Q. *Minucium* pro Q. *Fabio* scripsisse, probabilis esset, si ostendere potuisset, Q. Fabium ex Hispania ulteriore triumphasse. *Duk. Successori quoque Minucio* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *quoque successori Minucio* Lov. 5. et priscae edd. Quum vero deinde Moguntini cod. suum *successori Q. Minucio* habere monuissent, mox Aldus, utraque lectione juncta, *quoque successori Q. Minucio* vulgavit: quod

obtinnit usque ad Frob. qui a. 1535. locum ad Msti Mog. exemplum emendans *tò quoque expunxit*. Et ita in Lov. 3. fuisse videtur, unde nihil notatum invenio.

Annum insequentem retentus ibi longo et gravi morbo fuisset] Pall. *retentus ibi et longo et gravi fuisset morbo*. Gebhard. Similiter Lov. 4. et Mead. 2. *longo et gravi fuisset morbo* Lov. 1. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *gravi et longo fuisset morbo* Voss. Præterea *sequentem annum* Lov. 3. *annum sequentem* Voss. Lovel. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. principes. Ascens. deinde a. 1513. dedit *in annum sequentem*; pro quo Frob. 1535. refinxit *annum insequentem*. Vide ad VI. 22. § 1. Mox § seq. vox *modo* exsulat a Voss. et Lov. 1. Deinde Helvii prænomen abest a Voss. Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. verbum denique *trumpharet* a Mead. 2.

§ 7 *Argenti pondò triginta quatuor millia octingenta, bigatorum septuaginta octo millia*] Numerum ita concipiunt Pall. *Hic quoque tulit argenti pondò XXX. quatuor DCCC., et bigatorum septuaginta tria millia*. Gebh. *Tò millia* priori loco omittunt Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. Harleian. Mead. 2. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Ratio esse potest, non tantum quam reddidit Gronov. supra h. cap. § 4. verum etiam quod vox illa indicata sit hæc nota ∞. quam librarii non adsecuti sunt, et hinc neglexerunt. Vide ad XXXIX. 42. § 3. Duo insuper præcedd. vocabula omiserunt Lov. 2. et Harl. Hinc *novem centum*, pro *oclingenta*, legunt Lov. 3. in contextu, et Hearnii L. 1. Ejusdem autem N. post eam vocem ostendat lacunam, quasi aliquid deesset. Deinde *et bigatorum septuaginta octo millia* Voss. *et bigatorum septuaginta tria millia* Lov. 1. 3. 4. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. N. et edd. Moguntina priores: *et bigatorum LXXX. millia* Lov. 6. in contextu. *LXX. millia* in;

ter versus: *et bigatorum tria millia* Lov. 2. et Harl. *bigatorum septuaginta tria millia* Lov. 5.

Et Oscensis argenti ducenta septuaginta octo millia] Osca urbs est Illergetum apud Ptolemæum in Hispania 11. 6. in qua videntur fuisse argenti fodinæ. Cæterum id argentum meliusne fuerit alio argento, an pejus, mihi non constat. Certe quæ hic ponitur summa, si Budæana supputatione in singulas libras decem statuamus coronatos, in immensum cresceret: quare numerum suspectum puto, aut non libras intelligendas: quod equidem magis crediderim. Sed judicet lector. *Glar. Ducenta LXXXVIII.* Lovel. 6. *ducenta LXXVII.* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *ducenta LXXVIII.* Lov. 2. Harl. et Hearnii N. Vocem deinde *millia* non agnoscunt Lov. 2. 4. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Ceterum Crevier. etiam Oscensis argenti libras intelligens numerum itidem suspectum habet. Sed potius, nummos intelligendos esse, ad § 4. dictum est.

CAP. XI. § 2 *In quibus unus filius ejus erat, venerunt*] Pall. et vet. ed. *convenerunt.* Gebh. Ita et Vossian. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. et edd. ante Froben. 1535. *conveniunt* Mead. 1. et Gaertn. Deinde *filius ejus erat* omnes mei, eademque edd. Qua vero auctoritate Frobenius *τὸ ejus omiserit*, incertum est. Paullo ante *Balistage* Lov. 6.

Nisi præsidium Romani misissent] In veteribus legitur *præsidio Romanus miles esset: tria millia, &c.* Gelenius. Iterum cusus Moguntinus Livius *nisi præsidium Romani misissent.* Modius. Libri omnes habent *nisi præs. Rom. misissent.* Gebhard. Sic quidem [*nisi præsidio Romanus miles esset*] Gelenius e Moguntino. At nostri retinent omnes prius vulgatum *nisi præsidium Romani misissent.* Dispicuit scilicet, quod *misissent* dixit pro *mitterent.* Sed hoc neque Nostro, neque purga-

tissimis aliis scriptoribus insolens. Cicero in Topic. c. 10. 'Agens de eo, qui testamento sic hæredem instituisset, ut, si filius natus esset in decem mensibus, isque mortuus prius, quam in suam tutelam venisset, secundus hæres hæreditatem obtinuisset:' id est, obtineret. Cæsar de B. Civ. 1. 19. 'Si qua facultas fuisset, ad se cum omnibus copiis veniret.' Cicero Philipp. 11. 15. 'Ut frangerer animo propter vitæ cupiditatem, quæ me manens conficeret angoribus, dimissa molestiis omnibus liberasset:' male corrigit Lambinus *liberaret.* Curtius 1v. 1. § 9. 'Si saniora consilia pati potuisset, contentus patrio cederet alieni imperii finibus.' Statius equo maximo Domitiani Silv. 1. 1. 61. 'portaret culmina montis Cœliferique attrita genu durasset Atlantis:' ubi frustra Bernartius *duraret.* Sic vicissim, quod est apud Ulpianum l. 69. ff. pro Socio, 'Societas coiretur et conveniret,' pro coita esset, et convenisset, non tantum illius, et Spartiani, et Lampridii ævo frequens erat, ut sollicitè vir primarius, (qui etiam dubitat an Latinitas patiatur 'societas coita esset:' immemor eundem Ulpianum in l. 7. eod. tit. dixisse, 'videtur coita esse universorum') sed et longe puriorum in sermone scriptorum, Cæsar de B. Gall. v. 10. 'Prope omnes naves addictas atque in litore ejectas esse, quod neque anchoræ funesque subsisterent, neque nautæ gubernatoresque vim tempestatis pati possent.' Sallustius Jugurth. 59. 'Neque diutius Numidæ subsistere quivissent, ni pedites equitesque permixti magnam cladem in congressu facerent.' Plantus Mercat. v. 4. 33. 'Si, Hercle, scivissem, sive adeo jocularo dixisset mihi, Se illam amare, numquam facerem, ut illam amanti abducerem.' Rudente 11. 6. 10. 'Utinam, te priusquam oculis vidissem meis, Malo cruciatu in Sicilia

perbiteres.' Sic Milite 1. 1. 30. et 53. est 'transmitteres' et 'occideres,' pro transmisisses et occidisses: perperamque *transmitteras* et *occideras* supponunt. Sic Mercat. 1. 1. 66. 'Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere urbem:' ubi *adsuetum* alii volunt; alii fingunt nescio quam crasin in *posse*, pro *potuisse*. Tacitus Ann. xv. 68. 'Percontanti Neroni, cur in cædem suam conspiravisset, breviter respondens: non aliter tot flagitiis ejus subveniri posse.' Utro modo interpreteris, non tanta apud me in tali quidem re unius libri auctoritas, ut immutatum velim *potuisse*. Insigne est illud Juliani l. 7. § 3. de Curat. Furiosor. 'Eum quoque, qui ab altero ex curatoribus fundum furiosi legitime mercaretur, usucapturum.' J. F. Gronovius. *Nisi præsidium Romani misissent* etiam omnes, quos consului, Mss. ut et Hearnii L. 1. et N. quæ lectio si placet, plusquam perfectum positum erit pro imperfecto; quam figuram ex aliorum auctorum scriptis Gronovius ad hunc locum idoneis exemplis inlustravit. Verum eandem quoque Livius sæpe adhibuit. Ut v. 42. 'Quin, etsi omnia flammis ac ruinis æquata vidissent, quamvis inopem parvumque, quem tenebant, collem virtute defenderent.' vi. 3. 'Cnjus spei moram quum pati fortuna obsessorum non potuisset,' &c. c. 35. 'Conterriti Patres quum trepidassent, collegas adversus tribunicias rogationes compararunt.' vii. 6. 'Consul circumventus ab insciis, quem interfecissent, occideretur.' Quibus locis partim Sigon. partim Faber perperam substituerunt *viderent*, *posset*, *trepidarent*, *interficerent*. xlv. 40. 'Quum de suis rebus gestis disseruisset, memorabilis ejus oratio fuit:' pro *dissereret*. Vide etiam Cortium ad Sall. Jug. c. 14. § 24. et Markl. ad Statii Sylv. 1. 1. 100. Contra imperfectum pro plusquam perfecto poni, videbimus ad

xxxviii. 2. § 2. Utrum tamen, quam Gronov. vindicat, lectio gennina sit, ut dubitem, causa est cod. integerimus Mog. Ex quo quum hac parte operis Liviani tot præstantissimæ lectiones receptæ sint, etiam in illis in quibus ab aliis omnibus Mss. dissentiens æque commodam, ac vulgo obtinet, scripturam obfert, ipsi fides non videtur abroganda. Quin et lectionem ejus repudiasse videntur, quibus 'miles Romanus' numero singulari pro plurali positum displicebat. Id tamen Livio frequens esse, vidimus ad vii. 35. § 2. ubi inter alia huc præcipue facientem locum laudavi ex vi. 7. 'Novus hostis veteri adjunctus commovit animos militis Romani.' Ibidem etiam dictum est, sæpe librariorum in his singularem in pluralem mutasse: 'præsidio esse,' ut xxiv. 11. 'Duas' legiones placuit 'urbi præsidio esse.' xxv. 31. 'Propinquis etiam inquisitis honori præsidioque nomen ac memoriam ejus fuisse.' xxxvii. 19. 'Ut urbi præsidio essent, Æmilium et Eumenes venerunt.' Vide ad ix. 15. § 3. Similiter passim 'esse documento,' 'emolumento,' 'exemplo,' 'miraculo.' Vide ad v. 54. § 5. Moguntinam lectionem probat etiam Christianus: eandem itaque, a Gronovio ejectam, recepi.

§ 3 *Quina millia militum satis esse*] Longobardicus codex *Tria millia militum satis esse*. Modius. *Quinquaginta millia*, numero inensum aucto, Voss. et Lov. 1. *Quatuor millia* Lov. 6. reliqui mei vulgatum servant. Verum hic etiam Moguntinum cod. *Tria millia* præferentem, sequor, consentiente Christio, qui hanc recte reddit rationem, Livium, si alterum maluisset, potius dicturum fuisse 'Legionem satis esse,' quum legio eo tempore ex tot ferme militibus constaret.

Moveri quidem vel periculo eorum, vel metu] Ita primus Grut. in ultima ed.

vulgavit, quum priores dedissent, *Moveri quidem se vel periculo*: iis autem concinunt omnes mei, Hearnii L. 1. et Victor. Crevierii, qui recte vocem sine causa expunctam Livio redonavit. Sed aliquid humani passum existimo Gronov. qui ad XL. 42. § 3. monuit Andream invitis scriptis *Moveri se edidisse*.

§ 4 *Cum qua mox signis conlatis dimicandum sibi in dies expectet*] Thuan. *et quam mox signis collatis dim. sit in dies expectet*. Quod est oppido elegans, et purum putum Livii. Lib. III. c. 37. 'Expectabant, quam mox consulibus creandis comitia edicerentur.' v. 45. 'Corpora curant, intenti quam mox signum daretur.' Cicero pro Q. Roscio c. 15. 'Quid expectas, quam mox ego Luscinum et Maxilium dicam, ordine esse senatores?' Sic apud eundem de Divin. I. 48. Ennius. Sic Plautus. Festus, 'Quum mox significat quam cito; sed si per se ponas *mox*, significabit paulo post, vel postea.' Jac. Gronov. Eandem lectionem suos L. 1. et N. servare, Hearnii auctor est, neque inde Victor. dissentire, nisi quod pro *quam praeferat quod*, Crevier. testatur: *et qua mox s. c. dimicandum sibi* Voss. Harl. et Mead. 2. *et qua mox s. c. dimicandum sit* Lov. 4. 6. et Gaertn. *et quā mox s. c. dimicandum sibi* Lov. 1. *et quia mox s. c. dimicandum sit* Lov. 2. *et quod mox s. c. dimicandum sit* Lov. 3. Ter. in Phorm. I. 3. 9. 'Dum exspecto, quam mox veniat.'

§ 5 *Legati, ubi hæc audierunt*] Td hæc primus Aldus ex Mog. Msto recepit, adstipulantibus plerisque meis. Nam hoc, ut ante Aldum edebatur, in solis tantum Lov. 3. 5. Gaertn. et Hearnii L. 1. superest. Præterea *audiverunt* Lov. 3. et Harl. quomodo Frob. a. 1535. exhibuit. Idem servarunt reliqui editores usque ad Gron. qui a. 1665. *audierunt* substituit. Nec aliter reliqui codd. et edd. principes. Vide ad v. 53. § 3.

§ 7 *Potuisse se extra id periculum esse*] Pronomen *se* exsulat a Mead. 1. et Gaertn. Sæpe id Livium omisisse, pluribus locis supra docui. Quum tamen in reliquis omnibus supersit, hic in codd. illis paucis a syllaba finali vocis proximæ elisum fuisse, verius videtur. Alia ejusdem erroris exempla obcurrunt III. 43. § 4. c. 71. § 8. IV. 24. § 4. XXI. 10. § 3. XXVII. 36. § 3. XXVIII. 34. § 9. XXXIX. 47. § 4. c. 54. § 7. et pluribus locis.

Nullis minis, nullis periculis se motos] In veteribus legitur, pro *nullis periculis se motos, nullis terriculis*. Gelen. *Nullis periculis* Lov. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. *nullis terriculis*, præter Moguntinum cod. etiam Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 2. *Apage igitur nullis terriculamentis*; quam vocem, Livio aliisque ejusdem ætatis scriptoribus indignam, Clericus, nescio qua auctoritate, ne monito quidem lectore, in contextum recepit. At voce 'terricula' utitur Livius v. 9. 'Sine tribuniciæ potestatis terriculis inventam esse aliam vim majorem ad coercendos magistratus.' Eadem voce ex antiquis utuntur Accius apud Non. voce 'Terriculæ,' Afranius apud eundem voce 'Numerum,' Lucilius ex emendatione viro- rum doctorum apud Lactant. Div. Instit. I. 22. ex recentioribus auctor de Mort. Persec. c. 16. 'Omnes adparatus ac terriculas tyrannicæ potestatis fide stabili et robore animi profligasti:' ubi vide Cuper. et Columb.

§ 8 *Eadem, quæ Saguntini passi sunt*] Potius *sint*, ut in orationibus obliquis. Duk. Ita legunt Voss. Lov. 1. 3. et Mead. 1. quorum fide ita edi jussi. Paulo ante τδ *Id* deest in Lov. 2. Harl. et Mead. 1.

CAP. XII. § 1 *Consulem nocte, &c. anceps cura agitare*] *Anceps cura agere* Harl. *anceps cura angebat* Lov. 6. *anceps cura angebat cogitare* Lov. 2. *consul nocte, &c. anceps cura cogitare* Lov.

4. et Mead. ambo: *consul nocte, &c. anceps cura cogitare cæpit* Lov. 3. et Gaertn. Nihil mutandum. 'Cura agitat consulem,' ut 'terror agitat animos' III. 20. et similia passim. Paulo ante prima capituli vocula *Et* exsulat a Lov. 6.

§ 2 *Nolle deserere socios, nolle minuire exercitum*] *Non ille deserere socios velle, minuire exercitum* Voss. *non velle deserere socios, nolle minuire exercitum* Lov. 6. Sed placet repetitio verbi *nolle*. Supra II. 3. 'Esse gratiæ locum, esse beneficio.' III. 37. 'Primores Patrum odisse decemviros, odisse plebem.' v. 16. 'Aquam Albanam cave lacu contineri, cave in mare manare suo flumine sinas.' Et alibi sæpe.

§ 3 *Sociis spem pro re ostendendam censet*] *Vet. lib. ostendendam*. Sic paulo post c. 13. 'Consul ubi satis, quod in speciem fuit, ostentatum est.' Hujus consilii Catonis meminit Frontin. IV. 7. § 31. *Sigon*. Vulgatum superest in Lov. 3. et 6. *hostendenda* Voss. et Lov. 1. *ostentanda* Lov. 4. *ostentandam* reliqui mei, et Mstum Mog. Vide ad XXVIII. 3. § 11.

§ 6 *Denunciando militum parti tertiæ, &c.*] Distinguuntur hæc et interpunctione, et alia literarum forma, quasi priora ad legatos dixerit Cato, (quamvis etiam sic ineptum plane et alienum esset *quod jubet*,) posteriora sint Livii. Conjungenda necessario omnia, expungendumque *quod jubet*, sive sint ipsius auctoris verba, seu potius Catonis ad legatos, atque ita insuper pro *jussit* scribendum *jussisse*. Jac. Perizon. Ad eundem tamen modum ter repetitio habes *quod jussi* XXXI. 11. his XXXII. 26. Jac. Gron. *Jubet* et *jussit* omnes codd. quibus utor, servant, nisi quod *jubet*, pro *jussit*, sit in Lov. 3. Vide ad XXXI. 1. §

Ex omnibus cohortibus jubet, ut cibum] Legionarias, non alarias, quæ sociorum sunt, intelligit Schelius ad Polyb. c. 15. quem et vide c. 7. de

eo, quod hic Livius de cibo a militibus coquendo dicit. *Duk*.

§ 7 *Bilistagi atque Ilergetibus nunciare*] *Biligasti* literis transpositis Voss. et Lov. 1. *Bilistagis* Lov. 2. *Balistagi* Lov. 6. et Mead. 1. Vide ad cap. præc. § 2. Mox comiter habendo cum muneribus apud se retinet Lov. 3. 6. et Hearnii L. 1. Insuper § seq. *viderint*, pro *viderunt*, Lov. 3. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *viderent* Harl.

CAP. XIII. § 1 *Consul, ubi satis, quod in spem fuit, ostentatum est*] In veteribus legitur non male quod in speciem fuit. Gelen. Moguntiaci cusus liber quod in spem fuit. Modius. *Quod in spem fuit* Lov. 3. 6. Mead. 1. et Harl. in marg. *quod in speciem fuit* Mog. codex, et reliqui mei, cum edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. Recte. 'Species' hic eo sensu, quo sæpe 'rei' obponi videbimus ad XXXIX. 35. § 4. Solent passim hæc voces a librariis confundi. Vide ad III. 9. § 13.

§ 2 *Quum jam id tempus anni adpeteret*] Cato in Hispaniam venit, quum Hispani frumentum in areis haberent, c. 9. Ab eo tempore usque ad id quo castra hiberna ad Emporias posuit, nihil rerum gessisse videtur, nisi quod agros hostium vastavit; fortassis quod propter calores Hispaniæ ibi per æstatem res geri non poterant. Adde XXXV. 7. *Duk*. Pronomen *id* deest in Gaertn. vox *anni* in Voss. Male. Supra v. 2. 'Jam ne hiemi quidem, aut tempori anni cedere.' Ibid. 'Aliquo tempore anni parentes invisere.' c. 6. 'Tempestatibus captandis et observando tempore anni.' XXII. 32. 'Tum enim autumnus erat tempus.' XXXIV. 9. 'Id erat forte tempus anni, ut frumentum in areis haberent.' Propert. I. 8. 9. 'O utinam hibernæ duplicentur tempora brumæ!'

Castra hiberna mille passuum ab Emporiis posuit] Ms. *castra hyberna tria millia passuum ab Emporiis posuit*. Mo-

dius. *Mille passuum* locutio est Livio familiaris. Vide ad v. 26. § 5. XXI. 61. § 1. XXXVII. 1. § 5. Eam tamen lectionem ferre non potuerunt librarii, unde *mille passus* datum est in Voss. *mille passuum spatio* in Lov. 6. Huc tamen an referenda sit lectio cod. Mog. *tria millia passuum*, admodum dubito. Quamvis enim reliqui codd. in vulgatum consentiant, unius tamen istius Msti, ex quo tot præstantissimæ lectiones Livio restitutæ sunt, auctoritas efficit, ne temere ei adversari audeam. Forte scriptum fuerat *III. passuum* vel *III^m passuum*; quod in *mille passuum* facile abire potuit. Vide ad XXXII. 30. § 5. XXXVIII. 4. § 4. XLII. 51. § 3. Ceterum 'castra hiberna' memorantur etiam XXIX. 35. § 15. 'Castra hiberna in promontorio communit.' Alibi vero semper simpliciter 'hiberna,' similiterque 'æstiva,' ac 'stativa,' non 'castra æstiva,' 'castra stativa' dixit, licet alii, etiam optimi, scriptores, addita voce, plene locuti sint. Si igitur codd. faverent, τὸ *hiberna* expungerem. Certe quum tempus anni rebus gerendis idoneum adpeteret, vix *hibernis* locus est. Mox *idem per occasiones*, pro *inde*, Lov. 1. 5. Voss. et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. sollemni errore, quem Vossian. etiam mox admisit § 6. Alia exempla vide ad I. 19. § 7. et XXXI. 38. § 9. Præterea voces *castris relicto* desunt in Lov. 5. et iisdem edd.

§ 3 *Nocte ferme proficiscebantur*] Præter consuetudinem. Vide Schemm. ad Polyb. c. 9. Duk.

Quam longissime e castris procederent] Ita primus edidit Gronov. a. 1665. sed verisimiliter operarum lapsu, licet eandem lectionem deinde etiam adoptarint Cleric. Hearn. et quidam alii. Non tantum enim omnes edd. priores, sed et omnes codd. legunt *a castris*, quod revocavi. Eandem lectionem probabat etiam Duker. et Livio similiter restituit Cre-

vier. Mox *inopinantis* Lov. 4. 5. et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. *inopinat* Mead. 1. *inopinatos* Lov. 2. 6. Harl. et Gaertn. Vide ad XXI. 52. § 10.

§ 4 *Ubi satis admodum et suorum*] Non ausim rejicere *satis admodum*, etsi nondum alibi inveni. Coniciebam tamen *satis ad hunc modum*. Cicero Tusc. II. 4. 'Est igitur ambulantis ad hunc modum sermo ille nobis institutus.' Duk.

Tribunos, præfectosque, et equites omnes, et centuriones] *Præfectos* accipio sociorum, qui tribunis pares. Miror tamen de 'omnibus equitibus.' Nam duas legiones Cato habuit, ergo equites sexcentos. Adde centum viginti centuriones, duodecim tribunos, totidem præfectos sociales, concio ista, non consilium. Dubitavi legere *præfectosque equitum omnes*. Atque ii sint decuriones, merito sane vocati, ubi omnes centuriones. De equitibus aliquid indicasse Virgil. videtur *Æn.* IX. 226. 'Ductores Tenerum primi, et dilecta juvenus, Consilium summis regni de rebus habebant.' Ut quid enim juvenes consilio tam arduo miscet, nisi consideratione Romani moris, (ita poëta hic amat) quo equites admissi? qui fere e juventute. *Lipsius* de Milit. Rom. II. 8. Sunt honoratissimi castrorum, ut alibi Livius. Tamen Lipsius in militia emendat. Ego potius ejecerim copulam *et*, quæ ante *centuriones* est. Neque habetur in Ven. ut velit, quotquot fuerint centuriones equis bellantes, qui certe primorum erant ordinum inter suos. *Grut.* In conjectura Lipsii hic scrupulus est, quod ea in hoc consilio non dat locum 'præfectis sociorum,' qui quum fere cives Romani non infimi loci, et tribunis militum jure ac potestate pares essent, ut ipse dial. 10. docet, minus a consilio excludendi erant, quam 'decuriones equitum,' illis dignitate longe inferiores. 'Centuriones primorum

ordinum' equis militasse, Grutero prolatis testimoniis veterum probandum fuerat. Vix credibile est, a Catone omnes equites ad consilium advocatos fuisse; sed, quia emendationes hujus loci suis incommodis laborant, vulgatam scripturam retinendam puto, donec libri scripti aut acutiora ingenia melius aliquid suppeditent. *Duk.*

§ 6 *Cum hostibus conseretis manus*] Ms. *conseretis manum*. Modius. Prisca ed. *conferatis manus*. Modius e Longobardico cod. *conferetis manum*. Pall. *confertis manus*. Forte *conferetis*. Nam et sic loqui Livium demonstravi ad ix. 5. *Gebh.* *Confrictis manus* Mead. 1. *confertis manus* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 2. *confertis*, altera voce omis-
sa, Lov. 6. *confertis manum* Hearnii L. 1. *conferamus manus* Lov. 3. *conseratis manus* Lov. 5. et edd. ante Aldum: *conferetis manus* Gaertn. *conseretis manus* Harl. quomodo Aldus edidit; qui quidem quum *conseretis* ex cod. Mog. receperit, non video, quid caussæ fuerit, cur *manum*, quod idem cod. obfert, spreverit: præsertim quum optimis scriptoribus ipsique Livio non tantum 'conserere' et 'conferre manus,' sed etiam 'conserere' et 'conferre manum' in usu fuerit. Vide quæ notantur ad vi. 42. § 5.

Non agros inde populari, sed urbium opes haurire licebit] Ms. *opes exhaurire licebit*, non *haurire*. Modius. Mog. *exhaurire*. Lib. xxxviii. c. 14. 'Quinque et viginti talenta tyrannidem tuam exhaurient?' Et c. 59. 'In domo, quam sumptus non exhaurerint.' XLIII. 17. 'Oneribus impensisque, quibus alia aliis imperantibus exhauriebantur.' v. 22. 'Humanæ opes egestæ asportatæque a Veiiis essent.' ix. 31. 'Prædæ plus pene, quam ex omni Samnio, egestum.' J. F. Gron. *Idem populari* Voss. Vide ad hujus cap. § 2. 'Exhaurire' autem, ut x. 44. 'Exhaustis deinde

tectis ignem injecit.' xxvi. 30. 'Præter mœnia et tecta exhausta urbis, nihil relictum Syracusis esse.' xxxvii. 19. 'In hiberna copiæ reductæ exhauriant commeatibus præbendis socios.'

§ 7 *Quum in Hispania Karthaginensium et imperatores ibi et exercitus essent*] Ant τὸ in, aut τὸ ibi recedendum. Sed potius illud: nam et editi veteres, non modo scripti, ignorant. Primum video Moguntiacy additum. J. F. Gronov. Recte Gronov. præpositionem in ex contextu ejecit, quam neque ullus meorum, neque Hearnii L. 1. et N. agnoscunt. Non tamen primi Moguntini addiderunt, sed jam vidi in Ven. ed. 1498. et Mediol. 1505. Præterea, τὸ ibi in ed. Rom. principe non conspici, Hearne testatur, quod etiam exsulat a Lov. 2. Mox *ipsi nullum in ea militem haberent*, omissis mediis, Voss. Lov. 1. 2. 3. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. *ipsi in ea nullum militem haberent* Lov. 6. *ipsi nullum in ea milites haberent* Harl. et Gaertn. Unde patet vocis nullos post nullum repetitionem librariis errandi causam fuisse. Nihil itaque muto. Supra viii. 36. 'Nulla arma, nullam vim, nec aperta, nec insidii, expertus:' ubi vide quæ notavi.

§ 8 *Jam prope decem annis nemo*] *Jam decem prope annis* Mead. 1. *decem jam prope annis* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *decem jam prope annos* Voss. Vide ad x. 21. § 6. Panllo ante *et Carthaginensium*, addita priori voce, Lov. 5. et edd. ante Frob. 1535. quæ voculam expunxit. In sequentibus vero *circa Iberum* Lov. 1. *cura Iberum* Lov. 2. Solent autem vocabula *circa* et *citra* mutari in Mss. Vide ad xxi. 48. § 6.

§ 9 *Hoc armis et virtute recuperetis oportet*] Pall. uterque *reciperetis*. Est enim a 'recipere.' *Gebh.* Ita et Lov. 1. ac 4. Vide ad vii. 18. § 1.

Reliqui tamen nostri, et, ut videtur, Hearnii Oxonn. vulgatum tuentur.

Jugum, quo exiit, accipere rursus] Vet. lib. *jugum, quo se exiit*. Sigon. Illud *se*, quod Sigonius ex vet. lib. addidit, non tantum est in omnibus codd. sed etiam edd. præterquam in una Bas. 1554. unde operarum errore exsulat. Tum *accipere rursus* Voss. et Lov. 1. 3. 6. Paullo ante *rebellantem temere, quam constanter bellantem*, omisso τῶ magis, Lov. 3. Eam vocem sæpe omitti, videbimus hoc lib. ad c. 49. § 10. quum tamen reliqui codd. eam servant, uni fidem non habendam existimo. Voces *magis temere, quam constanter bellantem* desunt in Harl. culpa librarii, cui similitudo vocum *rebellantem* et *bellantem* errandi ansam præbuit. Mox § seq. *ad castra hostium exercitum ducturum* Lov. 3. Male. Vide ad I. 23. § 5.

CAP. XIV. § 1 *Media nocte, quum auspicio*] Ita primum editum vidi Basil. 1539. Omnes priores *Nocte media*: quem verborum ordinem servant etiam omnes calamo exarati. Quare ita vulgari curavi.

§ 2 *Ab tergo adparuisse Romanum*] Constans hæc lectio est omnium codd. omniumque edd. usque ad Paris. 1573. quæ per compendium præfert *adparuisse Rom.* idque similiter per proximas edd. propagatum est. Gruteri tandem postrema compendium illud reddidit *Romanos*, adprobante Heinsii Elzeviriana. Tandem Gronov. hunc errorem emendavit, veteri lectione revocata, ad III. 2. § 4. ubi plura vide.

Discurrere ipsi ad arma] Suspicio excidisse *et*, legendumque esse *discurrere et ipsi*. Hoc amat Livius. I. 56. 'Qui quum haud parvus et ipse militiæ adderetur labor.' VIII. 3. 'Signiam Velitrasque, et ipsas colonias Romanas.' XXVII. 27. 'Cum Crispino consule, et Marcello adolescente, saucio et ipso, effugerunt.' Infra cap. 40. 'Erecti et ipsi.' Et

XXIX. 6. XXXIII. 47. lib. XXXV. capp. 3. 35. Adde Gronov. ad x. 40. Duk.

§ 3 *Et ego sedulo, ne esset, feci*] Etiam naves Massiliam ablegando. Apianus p. 276. J. F. Gron.

§ 4 *Ab tergo hostium ager est*] Libri omnes *et ab tergo hostium*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, et editiones antiquæ. Frobenius demum a. 1535. copulam omisit.

Ut barbaros simulatione fugæ eliceret] Pall. et antiq. ed. *simulatione fugæ educeret*. Forte fuit *simulatione fugæ eluderet*. Sed hæc conjectura pugnat contra priora cap. præc. 'Nec jam egredi extra munimenta castellorum audebant.' Vulgata lectio confirmatur c. 19. 'Consul ubi hostes ad pugnam elicere nequit.' Gebh. *Educere* Lov. 3. 4. 5. Mead. 2. Hearnii L. 1. et edd. antiq. *alliceret* Lov. 1. et 6. *eliceret* Voss. Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. quomodo Aldus ex cod. Mog. recte edidit. Infra XXXVII. 13. 'Insidiis medio ferme viæ positus ad eliciendum extra mœnia Macedonem.' 'Ad pugnam,' 'ad proelium elicere' inlustravimus ad VI. 31. § 7.

§ 5 *Inter castra sua et hostium aciem*] *Et aciem hostium* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Paullo ante *redire rati Romanos*, pro *cedere*, Lov. 1. et 6. Tum *portas erumpunt* Lov. 5. et ed. Camp. *et porta rumpunt* Lov. 6.

§ 6 *Equites primos ab utroque cornu in pugnam educit*] *Equites primo* Lov. 3. Harl. et Gaertn. Frustra. Supra I. 45. 'Ut prima apta dies sacrificio visa est.' ubi vide Gronov. IV. 18. 'Primos equites clamore sublato in hostem emisit.' c. 20. 'Prope Romuli spolia, quæ, prima opima adpellata, sola ea tempestate erant.' ubi vide iterum Gronov. XXIX. 21. 'Primam religionis curam habuere.' XXXI. 29. 'Primi Macedones auditi sunt.'

xxxii. 10. 'Thessalos primos omnium nominavit consul.' xxxvi. 9. 'In eventu ejus urbis positum esse, quam primam adgressus esset.' xlv. 19. 'Primi Alexandrini legati ab Ptolemæo et Cleopatra regibus vocati sunt.' Vide Jac. Gronov. ad xxx. 33. § 4. et quæ notavi ad vi. 11. § 7. xxxiv. 39. § 7. xxxix. 38. § 12. et ad Silii ii. 235. Deinde se *induxit* in cod. suo reperisse, Moguntini monuerunt; quomodo fere cap. seq. 'Eo secundæ legionis principes hastatosque inducit:' ubi vide. Ejus tamen loco Aldus edidit *eduxit*: id autem editores reliqui probarunt, donec Gronov. revocaret *educit*, quod servant codd. mei.

§ 7 *Duas cohortes delectus ab dextro latere hostium circumduci jubet*] Illud ab dextero latere hostium male quidem tinnit, intelligitur tamen. Nam circum latus hostium dextrum duæ hæ missæ cohortes venerunt ad tergum sinistri cornu hostium, qui premebant dextrum Romanorum cornu. *Glurean. Cohortes dejectas* Lov. 1. 3. et 6. Vide ad v. 21. § 10. *Cohortes disjectas* Voss. Vox *delectas* deest in Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Paulo ante alio ordine *consul vidit* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Gaertn.

Et ab tergo se ostendere] Pall. uterque cum prisca ed. *et ab tergo eos tendere*. Gebh. Præstantissimam opem Livio hic tulit cod. Mog. ex quo eam, quæ nunc exstat, lectionem Aldus recepit. *Eos cedere* legunt Lov. 2. et Harl. *eos tendere* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. Mead. uterque, Gaertn. et edd. Camp. Rom. a. 1472. et Parm. *ad eos tendere* Mediol. 1480. Tarvis. utraque, aliæque usque ad Aldum, quæ tamen lectio in nullo cod. invenitur.

§ 8 *Is terror objectus hosti*] *Abjectus* Lov. 1. et Mead. 1. sollemni scribarum errore. Illis quæ notavi ad vi. 14. § 12. adde xxxvi. 18. § 6. et Burm. ad Snet. Ner. c. 34. *Adjectus* Voss. Lov. 3. 6. et Mead. 2. quomodo

etiam lapsi sunt librarii x. 13. § 3. Vide ad xxxvii. 27. § 5. Mox *Romanorum militum*, pro *equitum*, Voss. Vide ad xxxviii. 13. § 3. Deinde *τὸ æquavit* deest in contextu Lov. 6. cujus loco margini adscribebatur *parem fecit*.

Tamen adeo turbati erant dexteræ alæ equites peditesque] Tum adeo Lov. 3. et Harl. Vide ad xxi. 17. § 5. Hinc *conturbati erant* Voss. *turbatæ erant dexteræ alæ* Mead. 2. Deinde *pedites equites* Gaertn. *pedites equitesque* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Vide ad cap. 26. § 2.

Reprehenderit, et adversos in hostem verterit] Pal. 1. et antiq. ed. *verteritque in hostem*. Pal. posterior, ut quosdam consul reprehenderit, verteritque in hostem, et quamdiu missilibus pugnatum sit. Gebh. Si toleremus, tamen erit scribendum *aversos*, id est, qui aversi ab hoste erant, et fugam quærebant. Sed admissum est ex Moguntino. Priores et nobis visi scripti, *ut quosdam consul manu ipse reprehenderit, vertiritque in hostem*. J. F. Gron. *Vertiritque in hostem* etiam omnes mei, Hearnii L. 1. N. et Crevierii Victorin. Nihilominus codicis Mog. lectionem, quam Aldus primus recepit, probo; ita tamen, ut cum Gronov. pro *adversos*, legam *aversos*; qui error innumeris locis in Mss. occurrit. Vide ad ii. 31. § 6. Mox etiam deest *τὸ ita* in omnibus scriptis meis, editisque ante Aldum; qui hanc etiam voculam ex Mog. membranis recepit, sine qua oratio non recte cohæret. Excidit autem ex aliis ob ultimas literas vocis præcedentis.

§ 9 *Ægre Romanus resistebat*] Quiddam *Romanis* emendarunt, quod, nescio, ut placeat propter sequentia proxime verba. Sed sic etiam *resistebatur* emendandum, ut sit sensus, a sinistro cornu hostium ægre Romanis resistebatur, quod et a fronte barbari urgerentur, et instantes cohortes pavidi respicerent. Quamquam clarior erit

sensus, meo quidem iudicio, si a sinistro cornu Romano nova incipiatur sententia, et cohortes Romanas intelligamus, quas Cato emiserat in terrorem sinistri cornu hostium, ab dextero tamen eorundem latere ductas. *Glar.* Legendum ex libris omnibus *restabat*. Gebh. *Andreas restabant*. In Tarvis. jam mutatum est. Voss. et alii scripti *restabat*: quod alibi quoque Livio restitimus. *J. F. Gron.* *Resistebat* in uno est Lov. 6. a m. sec. Editionum vero ante Tarvisinas exhibuit Mediol. 1480. *instabat* Lov. 1. *restabat* reliqui mei omnes, et Hearnii L. 1. ac N. Vide ad cap. seq. § 6. Paulo ante *ad dextra parte* Mead. 1. *ab dextra parte* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. et edd. nisi quod quædam earum habeant *ab dextera parte*. Gruterus demum *a dextra parte* dedit sine caussa, et invitis scriptis. Mox § seq. *Ab sinistro cornu*, pro *A sinistro*, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. 1. Perperam etiam *pavidæ* edd. Ven. a. 1498. Mediol. a. 1505. et Mog. pro quo Aldus ex cod. Mog. restituit *pavidi*, ut exhibent omnes priores typis excusi, omnesque calamo exarati.

§ 11 *Et emissis soliferreis falaricisque*] Quidam pro *Et* legunt *Ut*. Ego pro *emissis* legendum puto *omissis*. ‘Soliferreum’ autem teli genus, totum ferreum. ‘Phalarica’ autem quid sit, ipse Livius XXI. 8. in oppugnatione Sagunti elegantissime describit, et Veget. iv. 18. Quanquam hic magis quadrat ea significatio, qua hoc verbo utitur Virgil. *Æn.* ix. 705. ubi Turnus Bitiam sternit, ab altera haud dubie deducta: poterant enim multi generis esse. *Glar.* ‘Soliferreum’ genus teli fuit, totum ferreum et solidum, hoc est, sine hastili illo, et quasi totum ferreum dixeris; nam ‘solum’ totum et solidum significare, palam est. ‘Falarica’ autem erat, ut idem et Livius interpretatur XXI. 8. missile telum, hastili oblongo, et cætera

tereti, præterquam ad extremum, unde ferrum exstabat: id sicut in pilo quadratum stupa circumligabatur, lineabantque pice, ferrum autem tres in longum habebat pedes, ut cum armis corpus transfigere posset: sed id maxime, si hæsisset in scuto, nec penetrasset in corpus, pavorem faciebat, quod, quum medium accensum mitteretur, conceptumque ipso motu multo majorem ignem ferret, arma omittere cogebat, nudumque militem ad insequentes ictus præbebat. De hujusmodi telo Virgil. *Æn.* ix. 705. de Turno falaricam jaculante ait, ‘Sed magnum stridens contra falarica venit, Fulminis acta modo, quam nec duo taurea terga, Nec duplici squama lorica fidelis et auro sustinuit, collapsa ruunt immania membra. Dat tellus gemitum, et clipeum superintonat ingens.’ De falarica autem plura ibidem Servius, et Vegetius de Re Milit. iv. 18. A falarica forte genus illud hastilis, quod nobiles nostrates ab equorum ephippiis inter equitandum pendens gestare apertum solent, et vulgo ‘Falarina’ vocatur, dictum est. *M. Donat.* *Ut emissis* recte Aldus ex cod. Mog. recepit, cui præter unum Lov. 5. omnes Mss. mei concinunt. Vide ad XXI. 28. § 8.

Tum velut redintegrata est pugna] Sic quoque XXIV. 15. sed ibi post *pugna* est copula. Nihil quidem moveo; sed vellem libri essent, in quibus *desideraretur est*. Duk.

Non cæcis ictibus] Antiq. ed. *non gesis ictibus*. Pall. *non cæsim ictibus*. Gebh. *Cesis ictibus* Voss. Lov. 1. 3. 5. et Gaertn. *cæsim* Lov. 2. 4. 6. *cæcim* Harl. et Mead. 2. *gesis*, *gessis*, *gessi*, *gesi*, *cæsi* edd. priores: *cæcis ictibus* primum adparuit in Froben. 1531. Infra c. 39. ‘Ut non modo ad cæcos ictus, sed ne ad inferendum quidem ex propinquo telum, loci quidquam esset.’ ‘Cæcus ictus’ hic est temere, casu, non destinato consilio inflictus; quo

sensu fere hanc vocem inlustravi ad IX. 5. § 7. at 'cæcus ictus,' quem infert latens aliquis, est apud Silium IX. 105. 'Auctorem cæci trepidus circumspicit ictus.'

CAP. XV. § 2 *Velut cuneo, perculerunt*] *Precluserunt* Gaertn. *proculserunt* Lov. 2. *perculserunt* Lov. 4. et 6. *percusserunt* Voss. Lov. 1. Harl. et Mead. ambo, sollemni scribarum errore. Vide ad I. 27. § 10. c. 47. § 8. II. 9. § 5. c. 20. § 4. III. 8. § 9. c. 14. § 2. c. 19. § 3. IV. 31. § 9. VII. 10. § 10. c. 23. § 6. VIII. 11. § 9. IX. 22. § 7. c. 44. § 13. XXX. 29. § 4. et Duker. ad Flori III. 16. § 3. Mox *avertunt*, pro *avertunt*, Voss. et Lov. 1. ac 6. Vide ad X. 12. § 4.

Effusoque per agros cursu castra repetebantur] Libri omnes *effuso per agros cursu repetebantur*. Gebh. *Effusi per agros cursu repetebantur* Harl. *effusoque per agros cursu repetebantur* Mead. 1. et Gaertn. *effuso per agros cursu raptabantur* Lov. 2. et 6. *effuso per agros cursu repetebantur* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. Mead. 2. et edd. pr. pro quo Ascens. a. 1513. dedit *effuso per agros cursu castra repetebantur*. Froben. tandem a. 1531. id, quod nunc exstat. Aliquid latere videtur.

§ 3 *Quæ in subsidio posita erat*] Cusus Moguntiae liber, *quæ in præsidio posita erat*: sed æque bene. *Modius. In præsidio* Lov. 5. et edd. principes; pro quo Aldus ex Mog. cod. *in subsidio*; quod recte recentiores servant: non aliter enim omnes mei reliqui Mss. 'Subsidium' autem numero singulari hoc sensu in usu esse, docet Curtius ad Sall. Catil. cap. 59. § 2. Paulo ante *omnia fuga repleta* Harl.

Equo revehitur] Omisso *equo*, libri omnes *posita erat, revehitur*. Gebh. Priorem vocem, qua carent omnes scripti mei, Hearnii L. 1. et edd. principes, Aldus ex cod. Mog. adsumsit. Potest illa etiam omitti. Ita II. 47. 'Consul revectus in castra hostibus viam clauserat.' III. 70.

'Conficerent equos virosque, ne quis reveheretur inde ad prælium.' Potest etiam addi. Nam revehimur non tantum equo, sed et currui. 'Citato equo revehi' inlustravi ad VII. 41. § 15. Similiter 'equo advectus,' vide ad II. 47. § 3. et X. 47. § 3. Mox *planoque gradu* Lov. 6. inter versus. Male. Vide ad IV. 32. § 10. ubi etiam 'planus' et 'plenus' commutari a librariis docui. Adde Burm. ad Suet. Cæs. c. 52.

§ 4 *Extra ordinem avidius procurrit*] *Avidus* Voss. et edd. nonnullæ ex antiquis. Sed Aldus ex membranis Mog. dedit *avidius*. Et recte. Id enim non tantum probat consensus reliquorum codd. sed et edd. Campani, Rom. 1472. et Parm.

Et ipse inter equites sparo percutit] *Lege interequitans*. Gelen. Servius in Æneid. XI. 682. ad hoc Virgilii carmen: 'Agrestisque manus armat sparus:' 'Bene agrestis, inquit: nam sparus est rusticum telum in modum pedi recurvum. Sallustius in Catil. c. 56. 'Sparos, aut lanceas, alii præacutas sudes portare.' Hæc Servius. Nomen adhuc manet in Celtica lingua, qua etiamnum Helvetii utuntur. Quod ideo admonemus, quod quidam in hunc locum ita scripsit: 'Sparum genus est lini in Italia frequentis, cujus caule, sicut vitibus, cædebantur milites liberi:' quasi idem sit 'sparum' ac 'sparus.' Glar. Hastile genus fuisse 'sparum,' quo rustici armarentur, colligimus ex Virgilio, scribente Æn. XI. 682. 'Agrestisque manus armat sparus:' ubi Servius inquit, 'Sparus est rusticum telum, in modum pedi recurvum:' cujus tamen sententiam minus veram ostendunt, quæ de Epaminunda scribuntur, quem sparo eminus transfixum scribit Æmilius Probus, sive is sit Cornelius Nepos in illius vita c. 9. hæc etiam addens: 'At Epaminundas, quum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque,

si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim amissurum, eoque retinuit, quoad renuntiatum est, vicisse Bœotios. Id postquam audivit, satis, inquit, vixi, invictus enim morior. Tum ferro extracto confestim exanimatus est: ita et Diodorus xv. 503. illum, nisi spiculo extracto, quo transfixus fuerat, animam efflasset scribit, quod et Pansan. in Arcad. c. 11. et Cic. in Epist. Famil. elaboratissima illa ad L. Lucceium Q. F. v. 12. et de Finib. 11. 30. *Ælian. Var. Hist.* xii. 3. et *Valer. Max.* iii. 2. clare testatum reliquere. Si itaque sparo eminus transfixus Epaminundas, non utique sparum telum in modum pedi recurvum. Illud sane ab omnibus receptum lego, 'sparum' seu 'sparus' (nam utrumque observamus) armorum speciem vilem et ignobilem fuisse; quod ex jam dictis percipi potest, nec non ex modo dicendis. Festus tradit 'spara' fuisse 'mini generis jacula:' et Lucilius ait, 'Tum spara, tum rumices, portantur tragula porro.' Sallustius in Catil. non longe ab extrema parte (c. 56.) 'Sed ex omnibus copiis circiter quarta pars militaribus armis instructa, cæteri, ut quosque casus armaverat, sparos, aut lanceas, alii præacutas sudas portabant.' Mirum itaque videtur, Catonem, consulem et insignis exercitus imperatorem, in pugna armatum sparo, ignobili jaculo, existisse. Dicendum arbitror, Catonem, severissimum ducem, ac fastus contemptorem, quod ejusdem mores semper demonstraverunt, in ambitionis contemptum sparum, vile armorum genus, portare voluisse, ut suis militibus ostenderet, in animi virtute et corporis robore, non armorum specie, victoriæ spem constituendam esse. *M. Donatus.* τῶ 'interequitate' Livius etiam utitur vi. 7. 'Ante signa obversus in aciem, ordines interequitans:' et xxxv. 5. 'Interequi-

tantes alarii non patiebantur.' Omnes tamen scripti quos adhibui, *inter equites*. Ceterum vir doctus, qui sparum genus lini interpretatur, quemque Glareanus recte eo nomine carpit, Ascensius est, quem vide in *Explan. vocum Livianarum*. De sparo teli specie vide quæ notavi ad *Silii* iii. 388. et *Cortium* ad *Sall. Catil.* c. 56. Pro sparo autem *spata* est in *Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. Mead. 1. Gaert.* et margine *Harl.* errore librariorum, qui pro voce minus cognita substituerunt notius suo seculo vocabulum, quo tum gladium indicabant, ut docuit *Du Cange* in *Glossar. Med. Latin.* ea voce. Sparum vero medio ævo 'sparronem' vocatum esse, idem *Du Cange* monuit.

§ 5 *Jam castra hostium obpugnabantur*] *Pall. Jam castra oppugnantur*, excluso τῶ *hostium*. *Gebhard. In castra oppugnantur Lov. 1. Inde castra oppugnantur Voss. et Lov. 6. Jam castra oppugnantur Lovel. 3. 4. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Jam castra oppugnabantur Lov. 2. 5. Mead. 1. et edd. principes.* τὸ *hostium* Aldus ex *Mog. cod.* admisit. Poterat quidem ea vox abesse; nemo enim sua castra obpugnat: sed tamen cedendum puto auctoritati optimi codicis. Ita xxx. 3. 'Hæc relata Scipioni spem fecerant castra hostium per occasionem incendendi.' xxxi. 38. 'Consulem quum equitatum hostium levemque armaturam fudisset, protinus ad castra hostium ducere debuisse.' Mox τὰ *a vallo* absunt ab *Harl.*

Impensius hostes pro vallo pugnabant] Non facile quisquam, nisi infenso animo, in hostem pugnat, aut ei repugnat. Forte *impensius*. i. 40. 'Tum impensius his indignitas crescere.' iv. 46. 'Certamina multo impensius in castris accendi.' *Duk. Perizon.* ad marginem Livii scribendum conjecerat *intentius*, adjecto loco Livii ex h. lib. c. 29. 'Intentiusque ab uno urbs defendebatur.' Vide quæ no-

tantur ad xxvii. 24. § 9. Solent autem 'insensus' et 'intensus' confundi. Vide ad xxix. 31. § 12. Sed codd. nihil mutant, nisi quod *in-fensi* sit in Voss. *insensum* in Lov. 1. Vix igitur vulgatum mutare audeo. Ita Sallust. Jug. c. 57. Metello Zammam undique obpugnante, de Numidis præsidariis inquit, 'Neque ea res Numidas terret: infensi intentique sine tumultu manent:' ubi vide Cortium. Huc pertinet 'hostis insensus,' de quo vide ad iv. 10. § 3.

§ 6 *Qua minima vi resistitur, ea parte inrumpat*] *Quam nimia vi resistebatur* Lov. 1. *nimia vi* etiam Lov. 6. Facili errore *minimus* sive *minūs* et *nimius*, literis tantum transpositis, et neglecta, quæ superius adscripta erat, virgula, commutari possunt. Vide viros doctos ad Suet. Calig. c. 47. Exemplum etiam est xxxviii. 17. § 14. *Qua in una vir statur* Voss. *qua minima vi resistatur* cod. Mog. et, ut Hearnius testatur, Oxon. L. 1. et ed. Romana princeps. Id Aldus et reliqui editores probarunt usque ad Gronov. qui *resistitur* revocavit. Mihi vero ex hac librariorum varietate conjectura nata est, Livium scripsisse *qua minima vi restatur*; quod postea in Harl. Mead. 1. et Gaertn. superesse vidi. Ita cap. præc. 'Et jam a dextra parte Romanus ægre restabat.' iv. 58. 'Quia summa vi restare nunciabantur:' quibus locis vide quæ notantur: nam et ibi *restare* in *resistere* librariis mutatum fuerat. Deinde *ea parte triumphat* manifesto errore Voss. nec minori aberratione *mox frequentes*, pro *infrequentes*, idem Voss. prima syllaba in ab ultima vocis præced. litera *m* elisa. Vide ad v. 27. § 6. *Corruptius frequens* Lov. 1. Paulo ante *omnia perlustrat*, omissa media voce, Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *omnia cum oculis perlustrat* Gaertn.

Eo secundæ legionis principes hastatosque inducit] *Ea* Lov. 2. Harl. Mead.

uterque, et Gaertn. Utrumque commodum sensum habere potest. Æquum igitur est, ut vulgatum, pro quo plures stant codd. probemus. Tum *hastatosque ducit* Lov. 2. et Harl. Male. 1. 37. 'Pergit porro in agrum Sabinum exercitum inducere.' xxvii. 13. 'Cohortesque, quæ signa amisissent, se in primam aciem inducturum.' Supra hoc cap. 'Subsidiariis cohortibus in pugnam inductis.'

§ 7 *Statio, quæ portæ obposita erat*] *Apposita erat* Donjatius ex Colbert. scribendum conjicit. Teneo quæ de verbo 'obponere' notata sunt ad xxiii. 29. § 4. Verum in omnibus Livii exemplis, in eum locum conlatis, τῇ 'obponere' non additur casus tertius, nisi in uno hoc, quod Gronov. laudavit, sed vel 'opponere adversus aliquem' Livius dixit, vel per ellipsin casus tertius omittitur, nempe *hosti*, vel simili. Displicet igitur hic *portæ obposita*, pro quo Livius ii. 47. x. 37. et alibi, dixit *ad portam obponere*, scilicet *hosti*. Potius itaque, Donjatio adsensus, revocavi priorem lectionem *apposita*, quæ etiam constanter fuit in omnibus ante Curion. edd. et forte in cod. Mog. ex quo, qui eum excusserunt, nihil notarunt. Certe *adposita erat* tuerentur etiam Voss. Lov. 1. 5. 6. et Harl. Vox *portæ* non adparet in Lov. 1. quam reliqui omnes retinent. Mox *hostem vident* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn.

Ipsi castris exuti] *Lege ipsis castris exuti*, non *ipsi*. Gelen. *Ipsi* omnes nostri, solo excepto Gaertn. qui ejus loco præfert *nisi*. Insuper *castris exustis* Lov. 1.

§ 9 *Supra quadraginta millia hostium cæsa eo die*] Τερρακισμῶπλος tantum in exercitu Hispanorum fuisse, scribit Appian. p. 276. J. F. Gron. *Eodem die* Lov. 1. 3. et Voss. Vide ad x. 10. § 6.

Haud sane detrectator laudum suarum] Ut Ovidius Metam. xii. 270: 'neque enim benefacta maligne

Detrectare memm est.' Mss. vero apud Livium retinent *detractor*. Sic Tullius Acad. iv. 5. 'Socrates de se ipse detrahens.' Et alibi non semel, ut vix ausim hoc rejicere. Jac. Gron. *Dictator laudum suarum* Gaertn. *detractor laudum suarum* Lov. 1. et 6. *detractor laudum suarum* Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. uterque, et Hearnii L. 1. quod Jac. Gronov. non displicuit. Et ita ex Tacito dudum lexica laudarunt Ann. xi. 11. 'Ipse haud quaquam sui detractor.' At recte Burm. ad Ovid. Met. v. 246. *detractor* in Mstis pro *detractator* scriptum esse existimat, eamque orthographiam Broukhusium ad Prop. ac Tibull. probasse docet. Certe *detractor* superest in Voss. Lov. 5. et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. *obtrector* autem, pro *obtretractor*, pari errore in cod. Salmas. sive Memm. viri docti invenerunt apud Suet. in Cæs. c. 45. Præterea innumeris locis codd. Liviani *detrectare*, pro *detrectare*, scriptum exhibent. Exempli causa vide ad III. 43. § 3. c. 45. § 16. III. 38. § 12. c. 60. § 6. c. 69. § 2. IV. 18. § 3. c. 53. § 7. v. 19. § 5. VII. 11. § 5. c. 28. § 4. Omnia enim enumerare, longum foret. Vide Burm. ad Nas. Met. XIII. 270. ad Calp. Ecl. III. 47. ad Seren. Samon. vs. 481. ad Suet. Cæs. c. 54. Duker. ad Flori. I. 22. § 2. Cortium ad Sall. Jug. c. 53. et Oudend. ad Front. I. 1. 9. Ita æque scripsere 'retractare' ac 'rectractare;' vide ad III. 49. § 2. 'attractare' atque 'atrectare;' vide ad v. 22. § 5. quod et in nonnullis scriptis Virg. Æn. II. 719. obvium esse, viri docti docuerunt.

Numerum non scribit] Vet. lib. non *adscribit*. Sigon. Pall. consentiunt Sigonii libris, exhibentes *non adscribit*. Gebh. Consentiant insuper Voss. Lov. I. 2. 3. 4. Harl. et Mead. ambo: *non adscripsit* est in Lov. 6. *non describit* in Gaertn.

CAP. XVI. § 1 *Tria eo die laudabi-*

lia fecisse notatur] Hæc et sequentia usque ad illa, *Nihil deinde a victoria cessatum*, absunt et desunt in ed. Moguntinensi: desunt, inquam, ut disertim apparet ex Longobardico cod. in quo sine ulla litura aut variatione, ita ut nobis hic expressa sunt, leguntur. *Modius*. Hæc omnia, usque ad illa verba *Nihil deinde a victoria desiderantur* in Pall. utroque, et ed. antiq., a Modio ex antiq. cod. Moguntino Longobardicis literis conscripto reducta. Gebh. Immo omnia illa, quæ in nullo meo cod. ut nec in Hearnii L. 1. supersunt, jam Aldus ex auctoritate Msti Mog. recepit, ex quo reliqui editores omnes servarunt.

Ubi spem nisi in virtute habent] Sic apud Ciceronem in scriptis notarunt Victorius, Turnebus, Gruterus, de Legib. I. 20. 'Hic nisi quod honestum esset, putarit bonum.' Addit Turnebus Columellam VII. 3. 'Quo magis etiam propter hos casus, nisi validissima (quæ non comprehenduntur hieme) novaque progenie repleatur numerus.' Inclino tamen eo, ut his omnibus locis excidisse negandi particulam suspicer: nisi forte Cicero scripserit *negavit*. Freinshemius Florum quoque sic locutum tradit I. 12. 'Adactus miles sua sponte jurejurando, nisi capta urbe remearet.' Ita enim Nazar. Sed aliæ membranæ, quarum partem ipsi vidimus, *nisi capta urbe non remeare*. Quibus omnino subscribimus. At similiter, inquit ille, Livius in re non assimili x. 38. 'Jurare cogebatur diro quodam carmine in execrationem capitis familiæque composito, nisi isset in prælium.' Hic 'jurare cogebatur, nisi isset in prælium,' quantum distat, ait, a phrasi Florianæ? Immo Livii verba ab ea, quam ille Flori formulam putavit, distant plurimum? Non enim tantum Livius 'jurare nisi,' sed 'jurare composito carmine in execrationem, nisi.' Quod est

jurare et dira imprecari in caput suum familiæque, nisi isset. Plinium quid scripsisse velit pari ratione *ὁ πᾶν*, video, et poni pro sanctione, Pliniana locutio *nisi* pro *non nisi*: cur vel hoc, vel illud credam, nihil video. In Floro certe hanc locutionem idem non agnovit, apud quem fecit 'ne nisi capta urbe remearet.' *J. F. Gron.* Sententia Gronovii, suspicantis omnibus locis veterum, quibus *nisi* poni videtur pro 'non nisi,' particulam negandi excidisse, (de qua etiam vide quæ notavit ad Plinii Hist. Nat. lib. xxxiv. c. 14.) nondum omnibus viris doctis placere potuit, quod eandem justo andaciorem putarent. De ea amplius cogitandum existimabat Dukerus ad Flori i. 12. § 8. cujus iudicium laudavit Cortius ad Sall. Jug. c. 54. § 5. ubi ex Mss. emendabat; *Bellum renovari, quod, nisi ex illius lubricine, geri posset: pro non posset.* Eandem etiam calculo suo non probavit Burm. apud Ovid. scribendum conjiciens Art. Am. ii. 693. 'Hæc bona non primæ tribuit natura juventæ, Quæ, nisi post septem lustra, venire solet:' ubi vulgo editur *Quæ cito*, quod ferri nequit. Similiter Gronovii sententiam subrueret lectio, quæ in multis codd. et edd. antiqq. exstat apud Liv. xxvi. 21. 'Quod, nisi manente in provincia bello, decerneretur,' ubi vulgo editur *non decerneretur*. Eam tamen pro vera obtrudere non audeo. Vide etiam ad lib. xxxvii. c. 5. § 2.

§ 3 *Suos spoliis onustos in castra reduxisset*] Longobardicus cod. *milites spoliis onustos*. Mōdins. Omnes nostri vulgatum tuentur, nisi quod *perperam suis* sit in Lovel. 1. Lectionem itaque Mog. codicis ex interpretis glossa natam puto. Eo sensu *suis* usurpari, vidimus ad iv. 9. § 5. Ita xxiv. 34. 'Ut sui vulnere intacti tela in hostes ingererent.'

§ 4 *Emporitano Hispanos adcolasque eorum*] Vox *Hispanos* exsulat a

Lov. 3. Male. Emporiæ enim duo erant oppida, muro divisa; quorum unum Græci, alterum Hispani habebant. Emporitani autem Græci jam olim sub umbra Romanæ amicitiae latebant. Vide c. 9. Sed Emporitani Hispani nunc demum post victoriam Catonis in deditionem compulsi sunt. *Id eorum* non adparet etiam in Gaertn.

§ 5 *Multi et aliarum civitatum*] *Civitatum* Mog. quod recepi. Vide ad xxxiii. 20. § 11. Mox *fugerant* Harl. *effugerant* Lov. 1. 6. et Voss. *perfugerunt* Lov. 3. et Gaertn.

Adpellatos benigne, domos dimisit] Vetus lectio plus habet *app. benigne, vinoque et cibo curatos*. Gelen. *Vinoque et cibo curatos, domos dimisit* membranæ Mog. quoque præferunt, nisi quod *remisit*, pro *dimisit*, habent. *Modius*. Nulli meorum codd. ut nec Hearnii L. 1. voces, quas Gelenius et Modius ex Mog. addiderunt, probant; et tamen eas genuinas esse existimo. De verbo 'curare' vide ad xxi. 54. § 2. Omnes etiam iidem servant *dimisit*. Parum interest utrum præferatur: magis tamen placet vulgatum.

§ 7 *Domum consulis a barbaris reducebantur*] Vetus lectio *donum consuli*, non *domum consulis*. Gelen. Multi etiam meorum *donum consulis*, vel *donum consuli*. Solent voces 'donum' et 'domum' in Mss. stupore scribarum confundi. Vide ad v. 20. § 8.

§ 8 *Et ad devios montanos profecturum etiam falso perlatus est*] Lov. 2. et Mead. 1. ignorant vocem *montanos*; eorum prior insuper *et etiam*. Sine dubio locus est corruptus. Crevier. conjicit *et ad devios montanos etiam falso perlata est*. Paullo ante *consulem* deerat in Lov. 2. *ducturum* in Lovel. 1.

§ 9 *Bergistanorum civitates septem et aliquot castella*] Gravius erratum, quod legi debet *Berg. civitatis aliquot castella*. Gelen. 'Bergistani' qui sint, non memini me legere. 'Ber-

gidium' oppidum bis ponit Ptolemæus; semel in citeriore Hispania II. 6. Sed lector videat, ut hic quaderet. Sane apud hunc authorem, quod sæpe nunc testati sumus, locorum nomina, præcipue Hispaniæ, pleraque corrupta videntur. Quamquam fieri potuit, ut, tot elapsis seculis, multa fuerint mutata nomina, ut paulo post de 'Segestia' quoque suspicor. Vix Turdetani atque Celtiberi noti, nec tamen illi quidem satis apud posteriores definiti ad antiquam descriptionem: tantum abest, ut, ubi Seguntia, cujus paullo post mentionem faciet, olim fuerit, certo demonstrare queamus. Glar. Pal. et antiq. ed. *Berg. civitates septem et aliquot castella defecerunt.* Gebh. Sic *Bergistanorum civitatis septem castella* Gelenius e Moguntiaco. Edebatur *civitates septem et aliquot castella.* Barber. *civitates et septem castella.* Buslid. *civitas et septem castella.* Sed, ut eruditior, ita verior Mog. scriptura: mutationum causa, quod non intelligerent *Bergistanorum civitatem* dici, non pro una urbe, sed pro Bergistanis, pro ipsa gente. Ut Cæsari 'civitas Helvetiorum' pro Helvetiis, 'civitas Æduorum' pro Æduis. Justin. xli. 8. de Arsace Parthis jam potito, 'Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoque regiam occupavit, atque ita duarum civitatum imperio præditus.' J. F. Gron. Lectionem, quæ ante Gelenium recepta erat, in uno tantum Lov. 5. qui ubique cum editis facere solet, invenit. *Bergistanorum civitates septem et castella servant* Lovel. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. et Hearnii L. 1. neque inde differt Voss. nisi quod *Borgistanorum* legat. *Bergitanorum civitates septem castella* Lov. 2. *Bergistanorum civitas septem castella* Lov. 1. *Bergistanorum civitatis septem et castella* Mead. 1. Sed recte Gronov. scripturam Moguntini probavit. De illa vocis 'civitas' significatione vide

ad Epit. Liv. l. lxxv. *Bergistani*, qui non alibi, quam hoc loco et cap. seq. memorantur, passim *Bergitani* vocantur a Petr. de Marca in Marc. Hisp. II. 23. quomodo id nomen in uno eorum scriptum esse dixi. At cap. seq. codd. quidam *Bergustani*, unus etiam *Bergitrani* exhibent.

Eos, deducto exercitu, consul sine memorando prælio in potestatem redegit] Ms. *eo deducto exercitu, consul sine mem. prælio in pot. redigit.* Cusus vero Moguntia Livius, *eos, deducto exercitu, compulsos ne mem. prælio in pot. redegit.* Modius. Lego *educto.* J. F. Gron. Lectio, quam Modius ex ed. Mog. adfert, visitur etiam in omnibus excusis eadem antiquioribus, nisi quod Camp. vulgarit *nec memorando.* Eam autem, quæ nunc vulgo exstat, Aldus ex vestigiis Msti Mog. formavit. *Eo deducto exercitu* legit Voss. membranæ Mog. consentiens; quorum librarii ita dedisse videri possunt vel eodem errore, quem indicavi ad VI. 3. § 8. vel quia *eos* præcedenti *septem castella* non recte subjungi posse credebant. Verum per 'septem' illa 'castella,' quæ defecerunt, intelliguntur eorum incolæ, quorum ratione Livius dixit *eos*, non *ea*, quemadmodum etiam mox § seq. 'iidem defecerunt,' et 'iterum subacti,' et 'veniere omnes.' Vide alia ad VII. 11. § 12. Neque multum ab hac locutione differt 'auxilia irati,' de quo vide ad xxix. 12. § 4. De locutione 'educere exercitum,' nempe ex urbe Tarracone et regione, quo Catonem venisse modo dixi, vide ad III. 62. § 5. Sed necesse non est, ut *educto* cum Gronov. vel *inducto* cum Crevier. scribamus, si ad *deducto* intelligamus 'in regionem,' ubi sita erant septem, quæ defecerant, castella. Quin et optimi cod. Mog. lectio *eo deducto exercitu* servari potest: *eo* nempe in regionem Bergistanorum: et ita ad vocem *redegit* ex præcedenti repetendum erit 'septem castella.' Deinde

compulsos nec memorando prælio Lov. 5. *compulsos ne memorando prælio* Lov. 2. et Gaertn. *compulsos ne memorando quidem prælio* Harl. *compulsos memorando periculo* Lov. 3. *compulsos ne memorando periculo* Voss. Lov. 4. 6. et Mead. ambo, quorum ultimus prælio in margine ostentat. *Consul ne memorando periculo* Lov. 1. Sed 'prælium' et 'periculum' alibi a librariis commutantur. Vide ad xxxvii. 30. § 7. Tandem in potestatem redigit etiam Lov. 5. et 6.

§ 10 *Haud ita multo post iidem*] *Eodem* Lov. 2. 3. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *Haud ita multo post cedom* Lov. 1. 6. et Voss. τὸ *iidem* exsulat ab Harl. Mox inde quoquam procederet Aldus ex Mog. recepit: et ita non tantum legunt edd. Camp. et Rom. 1472. sed etiam omnes codd. mei, nisi quod media vox non compareat in Lov. 3. quemadmodum nec postea omnes in Lov. 2.

CAP. XVII. § 1 *Adjuncto et a P. Claudio Nerone, &c. exercitu*] Legendum *Ap. Claudii Neronis*, non *a P. Claudio*. Gelen. *Et a proconsule Claudio Neronis* Voss. et *a proconsule Claudio Nerone* Lov. 2. 3. 4. Mead. 1. et Gaertn. et *a prætore Claudii Neronis* Mead. 2. *adjuncto proconsule Claudio Nerone* Lov. 1. *adjuncto proconsule Nerone Claudio* Lov. 6. *adjuncto et a P. Claudio Nerone* Lov. 5. *adjuncto et Ap. Claudio Nerone* Harl. Paulo ante *Interim proconsul Manlius populi Romani* Voss. Lov. sex, et Gaertn. *Interim proconsul populi Romani* Mead. pr. *Interim C. Manilius prætor* Harl. Deinde *vetere quone Minucio* Mead. 1. *vetere quove Minucio* Lov. 4. et Gaertn. *vetere quoque emitto* Voss. *vetere quoque Minucio* Lov. 1. *vetere quoque a Minucio* Harl. *vetere Q. Minucio* Lov. 3.

In Turdetaniam proficiscitur] Loquitur de Catone consule in Turdetaniam movente. Qua de re sic Cato in oratione de consulatu suo, auctore Charisio II. p. 190. 'Inde pergo por-

ro ire Turtam.' Item, 'Itaque porro in Turtam proficiscor servatum illos.' Dixit enim *Turtam*, pro *Turdetaniam*, siquidem 'Turdetani,' 'Turduli,' et 'Turti' etiam appellati sunt, auctore Stephano, qui ita scribit: Τουρδιτανία χώρα τῆς Ἰβηρίας οἱ οἰκοῦντες Τουρδιτανοὶ, καὶ Τουροῦλοι. Ἀρτεμίδωρος δὲ Τουρτυτανίαν αὐτὴν καλεῖ, καὶ Τούρτους τοὺς οἰκῆτορας καὶ Τουρτανοὺς. *Sigon.*

§ 2 *Omnium Hispanorum maxime inbelles habentur Turdetani*] *Hominum Hispanorum* Harl. Mead. 1. et Gaertn. ut 'homines prisca Latini' I. 32. Vide ad xxiii. 31. § 11. Potius tamen inter errores scribarum refero, qui passim has voces commutarunt. Vide ad III. 54. § 6. Tum maxime habentur *Turdetani inbelles* Gaertn. Mox contra ierunt agmini Romano Lov. 3. *obviam iverunt agmini Romano* Lov. 2. et Gaertn. τὸ *obviam* non adparet in Lov. 1.

§ 3 *Turbavit extemplo aciem eorum*] Ita Froben. 1535. ex cod. Mog. edidit, consentientibus omnibus Mss. quibus usus sum. Antea vulgabatur *acies eorum*. Præterea turbabat Voss.

§ 4 *Decem millia Celtiberum mercede Turduli conducunt*] Vet. lib. *Turdetani conducunt*: ut paulo post c. 19. 'Difficilius bellum in Turdetania prætori P. Manlio Celtiberi mercede excitati ab hostibus faciebant.' *Sigon.* Libri omnes *Turduli*; quod perperam immutavit Sigonius. Gebh. Sic *Turdetani* Sigonians non optimus. Nostri omnes cum veteribus editis *mercede Turduli conducunt*. Et quum norit Sigonius, etiam sic appellatum populum, quæ prurigo variationem hanc Livio invidere? Varro de Re Rust. x. 'Non omnis apta natio ad pecuariam, quod neque Basculus, neque Turdulus idonei.' Plinius Nat. Hist. vii. 15. 'Triceni bini viris attribuntur, excepta Turdulorum gente.' Et Noster c. 20. 'Dum consul exercitusque Turdulo bello est occupatus.'

Jamque restituimus eidem xxviii. 39. *J. F. Gron.* Vox *Turduli* deest a Lov. 2. ejus loco *Turdulum* præfert Voss. *Turdetani* inter versus adscribitur in Lov. 6. Reliqui nostri vulgatum *Turduli* servant: quod etiam de Oxonn. suis testatur Hearnius, qui insuper videndum monet L. Nonii Hisp. c. 8. p. 29.

§ 5 *Consul interim, rebellione Bergistanorum ictus*] *Cato consul interim* Lov. 2. et Harleian. *C. consul interim* Gaertn. Tum *Bergustanorum* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. *Bergistranorum* Lov. 3. qui mox *ceterasque civitates* legit. Vide ad v. 27. § 1. Deinde *adimit*, pro *ademit*, Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo.

§ 6 *Mortem sibimet ipsis consciscerent*] *Tò ipsis* deest in Lov. 1. et Harl. *sibimet ipsi consciscerent* reliqui, quos vidi. Id autem recepi. Vide ad ii. 19. § 5.

Ferox gens, nullam vitam rati sine armis esse] Ms. *ferox genus*. Modius. Hanc cod. Mog. lectionem recte Gronov. 1665. recepit. Supra xxxi. 35. 'Quadringentos Tralles (Illyriorum id genus) misit:' ubi alia vide. Justin. ii. 3. 'Nec passuras, ut in posteritatem Scytharum genus per feminas intercidat.' cap. 4. 'Ne genus interiret, concubitus finitimorum inveniunt.' Flor. ii. 3. 'Durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella, faciebant:' ubi vide Dukerum, et Freinsh. ad Curtii v. 1. § 40. Solent autem librarii voces 'genus' et 'gens' commutare. Vide ad iii. 11. § 6. vii. 32. § 14. c. 40. § 8. l. viii. c. 24. § 6. xxxi. 35. § 1. xxxvii. 40. § 11. Adde Heins. ad Nason. Fast. iv. 711. et Burm. ad Suet. Cas. c. 6.

§ 7 *Quod ubi consuli renunciatum est*] Pall. *nunciatum est*. Gebh. Ita quoque Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. principes. Frobenius demum 1535. *renunciatum est* edidit,

Delph. et Var. Clas.

præeunte cod. Mog. Mox *civitatum* idem Mog. et ed. Mediol. 1480. Vide ad xxxiii. 20. § 11. Præterea *adesse vocari jussit* Voss. An voluit ad sese vocari? Alibi certe librarios ita peccasse, videbimus ad xl. 26. § 5.

Vos non rebellare] Vet. lib. *non bellare*: optime, quia ait post 'si effectum erit, ne possitis rebellare.' Sigon. Pall. duo *vos non bellare*, quod admodum probat Sigonius. Gebhard. Ita et Lovel. 2. 3. 4. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Ita sæpe variant librarii. Vide ad xl. 38. § 5. Huic autem lectioni nullum præsidium video in verbis seqq. unde eam adstruere Sigonius conatur. Illa enim æque conveniunt, si hic *rebellare*, quam si *bellare*, legimus.

§ 8 *Id ut ne fiat*] *Id ne fiat* Lov. 2. 3. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad x. 27. § 2. Mox *cavendum arbitrator posse* Lov. 5. et edd. antiq. Moguntini ex cod. sno substituerunt *arbitror caveri posse*; quod firmant reliqui Mss. quibus usus sum.

Si effectum erit, ne possitis rebellare] Postremum verbum non Livii, sed ex margine existimo esse. *J. F. Gronov.* Non aliam ita existimandi causam habuisse videtur *ὁ πάνυ*, quam quod verbum illud modo præcessit. Sed vide quæ dicta sunt ad i. 3. § 9. Certe omnes codd. *τὸ rebellare* defendunt. Similis ferme locus est xxvii. 24. 'Monuit, ut in eo spem non moturos quidquam Etruscos poneret, si, ne quid moveri posset, cavisset.' *Ne possetis rebellare* cod. Mog. Sed male. Mox § seq. *vos quoque in ea re consilio me adjuvare*, pro *adjuvate*, Lov. 6. et edd. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, variæ Venetæ, aliæque ad Mog. usque; ut pendeat ex præcedenti *Volo*. Sed reliqui vulgatum probant, consentientibus etiam Mog. membran. is.

§ 10 *Spatium se ad deliberandum dierum paucorum dare*] *Se ad del. paucorum dierum spatium dare* Gaertn. *paucorum dierum* etiam Voss. qui insuper

Livius.

31 C

τὸ se omittit: dierum quatuor Mead. 2. *Mox secundo quoque consilio* Voss. Lov. sex, Gaertn. et edd. Rom. an. 1472. Camp. Mediol. 1480. et Parm.

§ 11 *Muris omnium dirutis*] *Muris eorum diruptis* Lov. 2. *diruptis* etiam Voss. et Lov. 1. frequentissimo errore. Vide ad ix. 45. § 17. *Tum circum incolebant* edd. principes. Aldus ex cod. Mog. dedit *circa incolebant*. Nec aliter omnes mei. Vide ad ix. 2. § 7. *Insuper in ditionem accepit* Voss. *in ditionem accepit* Lov. 1. 3. 4. 6. et Gaertn. sæpius obvio errore. Vide ad xxxiii. 20. § 5.

§ 12 *Segesticam tantum*] Pall. *Segestiam*. Vetus ed. *Segistiam*. Gebh. *Segestina* Hearnii L. 1. *Segistiam* Lov. 5. et ed. Camp. *Segestam* Lov. 3. *in se gestiam* Lov. 1. *inde Segestiam* Lov. 6. *Segestiam* Voss. Lov. 2. 4. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et Hearnii N. Neque aliter reliquæ edd. usque ad Frob. qui a. 1535. *Segesticam* dedit. De hac urbe ejusque sitn varias geographorum sententias recenset Donjatius. Ipse vel *Segedam* legendum conjicit, quam Plinius iii. 1. inter Bætim et oceani oram in mediterraneo memorat, et *Augurinam* cognominatam esse testatur: vel Livium, obversante ipsius menti bellorum sui temporis Pannonicorum memoria, *Segesticam* scripsisse, quæ insula est Pannoniæ, qua Colapis fluvius in Savum influit, juxta Sisciam; et tamen *Senticam* legi oportere, quæ est Vaccæorum urbs non ignobilis. Sed verior videtur sententia Glareani ad cap. præc. § 9. tot elapsis seculis multa urbium nomina mutata fuisse. Quod præsertim in Hispania obvenire potuit, quæ toties dominos mutavit, et sæpius a barbaris gentibus occupata ac possessa est.

CAP. XVIII. § 1 *Quam qui primi venerant in Hispaniam*] Ms. Moguntinense exemplar, *qui primi venerunt in Hispaniam*. Modius. Immo Moguntinenses se in cod. suo *qui primo*

venerunt in Hispaniam invenisse testantur. Si quid tamen mutandum, *primi venerunt* malletm. Omnes mei stant pro vulgato. Paulo ante *Et majorem*, pro *Eo majorem*, Lovel. 3. Deinde *difficultatem subigendis gentibus* Harl. et Mead. ambo, omissa præpositione, quam intercepisse videtur ultima litera vocis præced. Vide ad x. 13. § 3. *Difficultatem in subjugandis gentibus* Hearnii L. 1.

§ 2 *Nec, nisi in tempore subventum foret, ultra sustentaturi fuerint*] Jac. Perizon. in margine Livii sui scribendum conjecit *sustenturi fuerint*. De verbo 'sustinere' sine casu usurpato vide Oudendorp. ad Cæsar. de B. G. ii. 25. Solent hæc verba commutari. Vide Cortium ad Sallust. Jug. c. 56. § 6. c. 97. § 5. c. 101. § 9. Scripti nihil mutant, nisi quod *sustentatui* sit in Lov. 2. *susceptaturi* in Gaertn. Nihil igitur muto. Nam similiter 'sustentare' absolute adhibetur. Cæs. Gall. ii. 14. 'Quorum auxiliis atque opibus, si qua bella inciderint, sustentare consuerint.'

§ 3 *Pleraque ipse per se transigeret*] *Ipse transigeret* Lov. 5. et edd. antiquæ. Frobenius postea 1535. *ipse per se transigeret* ex cod. Mog. substituit. Consentunt reliqui, quos vidi, codd. excepto Voss. qui, ordine mutato, dedit *per se ipse transigeret*. De locutione *per se* vide ad xxxix. 12. § 8.

CAP. XIX. § 1 *Prætori P. Manlio*] Ita primus edidit Frob. 1535. quum antea vulgatum fuisset *Prætori Romano P. Manlio*, quod in uno etiam Lov. 5. inveni: *populi Ro. perfectio Manlio* habet Voss. *populum Romanum præfecto Manlio* Lov. 1. 4. Mead. 1. et Gaertn. *populum Romanum præfecto Manlio* Lov. 2. *populo Romano præfecto Manlio* Lov. 6. *præto præfecto Manlio* Lov. 3. *prætori C. Manlio* Harl. Similiter turbasse librariorum in voce 'prætor,' ejusque loco sæpe modo 'populus,' modo 'populus Romanus'

dedisse, vidimus ad xxxi. 10. § 4.

§ 2 *Incurantes in stationes eorum, Romani facere*] Cusus Moguntia faciebant, et statim abibant. Modius. *Facere*, et mox *abire* recte Aldus ex Msto Mog. admisit. Sed alteram lectionem perperam servant omnes mei, et Hearnii L. 1. Moguntini lectionem probavit etiam Gebhard. ad xxiv. 15. § 1. Vide ad i. 50. § 5. Insuper præpositionem *in*, quam ignorant priores edd. et Lov. 5. primi ex cod. suo receperunt Moguntini, probantibus reliquis codd. meis, et Hearnii L. 1. Utrumque genus loquendi Livium usurpasse, vidimus ad vi. 36. § 1. Æquum itaque est, ut codicibus adhæreamus.

§ 5 *Nihil eam rem noxæ futuram*] *Noxiæ* Voss. Lov. 1. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Moguntina priores. Similiter se in Mss. Pall. et vet. ed. invenisse, Gebhard. testatus est ad x. 19. § 2. Vide ad ii. 54. § 10. *Mox junxerunt* Lov. 2.

§ 6 *Diem locumque constituent*] *Diem, locum constituent* Voss. et Lovel. 1. omissa copula, quam Livius in simili locutione fere addere solet: ut i. 9. 'Cui tempus locumque aptum ut daret Romulus.' vii. 12. 'Quem tempus deteriore in dies et locus alienus faceret.' c. 14. 'Ipsos sibi locum ac tempus pugnandi sumpturos.' lib. xxxiii. c. 37. 'Si tempore locoque ad certamen destinatis, præparatis animis concurrissent.' xxxiv. 30. 'Dies locusque constituitur.' Vide etiam ad Siliu. v. 86.

§ 8 *Quum incertum, bellum an pax cum Celtiberis esset*] Pall. *Quum incerta bellum an pax cum Celt. essent*. Gebh. Scripti *Quum incerta bellum an pax cum Celtiberis essent*. Nollem mutatum. Lib. xxii. c. 15. 'Quæ urbs Vulturno flumine dirempta Falernum ac Campanum agros dividit.' xxvi. 11. 'Minuere etiam spes ejus et alia parva magnaue res.' xxxiii. 37. 'Si tempore locoque ad certamen

destinatis, præparatis animis concurrissent.' xxxvi. 45. 'Fossa valloque circumdatis naves subductæ.' xxxiv. 4. 'Quum aurum et purpuram ultro data et oblata non accipiebant.' Lib. xxxvi. 39. 'Aut pacem aut bellum utrobique habenda.' J. F. Gronovius. *Quum incerta bellum an pax cum Celtiberis essent* etiam Voss. Lovel. 1. 4. Mead. 2. Gaertn. et Hearnii N. nisi quod *ac pax* præferat Voss. *aut pax* Gaertn. a m. pr. *essent* etiam Lov. 3. *Quum in terra bellum an pax cum Celtiberis essent* Mead. 1. Hearne, qui Gronovio Mstorum lectionem displicuisse monet, non recte notas ejus consulnit. Plura vide ad i. 31. § 7.

Dein sæpe munimenta eorum, &c. ingredientes] Non video quomodo hæc oratio per participium suspensa non aliquid desideret. Sed judicet lector. Glar. Glareanus suspensæ huic orationi deesse aliquid arbitratur: immerito. Non enim vitium est in participio *ingredientes*, ut suspicatur, sed in voce *dein*, quæ vitiosa est, pro 'perinde;' hoc sensu: Romani portabant commeatus ex agris hostium, haud secus quam in pace, perinde sæpe munimenta eorum ingredientes, id est, æque sæpe. Vitium ex compendiosa scriptura natum est *perinde*, quod *dein* factum est. Sigon. Neque defectum hoc, neque vitiosum, ut suspicantur Glareanus et Sigonius. Ille suspensæ orationi aliquid deesse censet, hic corrigit *perinde sæpe*. Sed sententia veteris lectionis est, primum quidem ex hostico Romanos sine metu et injuria cujusquam pabulatos et frumentatos: deinde, quod majoris discriminis est, aucta securitate etiam intra præsidia Celtiberum venisse. Hæc ellipsis τοῦ primum fraudi doctis viris fuit. Lib. xxxv. c. 11. 'Numidæ adequitare, dein refugere.' Sallust. Jugurth. c. 59. 'Quibus illi freti, non, uti equestri prælio solet, sequi, dein cedere, sed adversis equis concurrere.' Et idem c. 74.

‘Numidæ ab Jugurtha eo tempore parati instructique sunt: dein prælium incipitur.’ Seneca de Ira III. 2. ‘Sine more, sine auspiciis, populus ductu iræ suæ egressus fortuita, raptaque pro armis gessit; dein magna clade temeritatem audacis iræ luit.’ Idem de Tranquillitate Animi c. 12. ‘Inconsultus illis vanusque cursus est, qualis formicis per arbusta repentibus, quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes agantur.’ J. F. Gron. Non ideo locum defectum Glareanus, vel vitiosum Sigonius existimarunt, quod Livius *dein*, omisso præcedente *primum* vel simili, adhibuerit; id enim, quo nihil frequentius, tum apud alios scriptores, tum apud Livium, est, non videntur ignorasse: sed quoniam, ut Glareanus inquit, oratio per participium ‘ingredientes’ suspenditur, idque nihil habet quo referri debeat. Huic igitur incommodo Sigonius mederi conatus est substituendo *perinde*, pro *dein*; cujus conjectura inde verisimilior redditur, quod *deinde*, non *dein*, sit in Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. Hearnii L. 1. et editis ante Frob. qui a. 1535. *dein* dedit.

§ 9 *Ad pugnam elicere nequit*] Pall. *elicere nequivit*. Gebh. *Nequivit* etiam Lov. 4. et Mead. 2. An scripsit Livius *nequit*? Vide ad v. 10. § 10.

§ 10 *Seguntia Celtiberum omnes sarcinas*] Pall. et antiq. ed. *Secuntia*. Gebh. Pariter Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Moguntinam. *Saguntia* Voss. quomodo etiam vocatur apud Plin. III. 3. qui aliam ab hac diversam Saguntiam memorat III. 1. Deinde *Celtiberorum* Voss. Sed vide ad xxx. 8. § 8.

§ 11 *Sed etiam prætoris militibus*] Pall. *prætoris militibus*. Gebh. Similiter Lov. 4. 6. et Voss.

In castris prætorianis, ipse cum septem cohortibus] Vet. lib. *prætoris*. Sigon. Pall. in *castris prætoris*. Gebh.

In castris prætorianis Frob. 1535. ex cod. Mog. recepit. Antea edebatur in *castris prætoris*, quod servant Lov. sex, Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. in *castris, ipse prætor cum septem* Voss.

CAP. XX. § 1 *Defecere ad eum Sedetani, Ausetani, Suessetani*] ‘Sedetanos,’ ut superiore etiam decade testati sumus, putamus a Plinio Ptolemæoque dici ‘Edetanos.’ *Ausetani* in quibusdam codd. *Auxetani*, in quibusdam *Authetani*, sed librorum errore, ut puto, nominantur. ‘Suessanos’ lib. xxv. cum Indibili regulo nominat: libro autem xxviii. ‘Suessitanos’ populi Romani amicos facit. Idemne sit populus, haud equidem scio. ‘Lacetanorum’ autem meminit Cæsar de B. Civ. I. 60. ubi et ‘Ansetanorum.’ Mirum vero, quod Lacetanorum oppidum, longitudine latitudineque descriptum, non nominet hoc loco Livius. *Glar*. De ‘Sedetanis’ vide ad xxviii. 24. § 4. de ‘Ausetanis’ ad xxi. 23. § 2. et c. 61. § 8. de ‘Suessetanis’ ad xxv. 34. § 6. de ‘Lacetanis’ ad xxi. 60. § 3. Ceterum *Auxetani* Lov. 5. et edd. Moguntina priores. *Assuetani* Voss. et Lov. 1. ac 6. Tum *Suessetani* Harl. Mead. 1. et Gaertn. *Suestani* Lov. 3. In princ. cap. *Et tam exigua manu* legunt Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Veneta a. 1495. et variæ Ascensii.

§ 2 *Lacetanos, deviam et silvestrem gentem, quum insita feritas*] Plut. in Catone 342. Κατεστρέψατο μὲν τὸ Λακεταίων ἔθνος. *Sigon*. Tum *insita feritas* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad vi. 23. § 3.

§ 3 *Sed juventutem etiam*] Ita recte primus edidit Frob. 1535. neque aliter omnes mei, excepto uno Lov. 5. qui præfert *sed et juventutem etiam*, ut vulgo ante Froben. edebatur.

§ 4 *Haudquaquam tantundem patens,*

habebant] *Habebat* Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et edd. principes, illa Campani excepta, quæ *habebant* recte dedit.

§ 5 *Ibi delectarum cohortium stationem relinquens*] Libri omnes *Ibidem* *lecturum cohortium*. Gebh. Quæ nunc vulgo exstat, lectionem Aldus ex cod. Mog. recepit: antea *Ibidem* *lectarum cohortium* edebatur; quod servant omnes codd., nisi quod *Ibidem* *lectaturum cohortium* præferant Voss. Lov. 1. Harl. et Mead. 2. *Ibi* *lectaturum cohortium* Mead. 1. *Ibidem* *lecticarum cohortium* Gaertn. Supra II. 11. 'Valerius Cælio monte cohortes delectas educit.' c. 33. 'Cum delecta militum manu inpetum erumpentium retudit.' Vide ad c. 29. § 10. Mox *præcipit his* Lov. 1. Deinde *ne se eo loco* Voss. Verum præpositio *ex* elisa est a sequenti *eo*. Tale exemplum habuimus VI. 17. § 6.

Suessetanæ juventutis] *Vescitanæ* legendum putat Donjatius. Sed vide ad XXV. 34. § 6. Mox *ad murum expugnandum* Voss. Vide ad XXI. 57. § 6. Insuper § seq. τὸ *fugassentque* exsulat a Lov. 5. et edd. Rom. 1472. ac Parm.

§ 7 *Quod postquam, sicut futurum ratus erat, consul fieri etiam vidit*] *Quod postquam futurum ratus erat* Voss. Lov. 1. 3. 4. et Mead. uterque: *quod postquam futurum erat ratus* Gaertn. *quod postquam, sicuti futurum ratus erat* Lov. 5. et ed. Camp. Quum autem operæ *suti* pro *sicuti* per errorem dedissent in ed. Rom. 1472. mox proximæ substituerunt *quod postquam, futurum ut ratus erat*: et ita legunt Lov. 2. 6. et Harl. Vulgatum tandem Froben. a. 1535. dedit; incertum tamen, an ex Msto. Tò *etiam* deest in Lov. 2. et 6. *vidit etiam* legunt Lov. 1. 3. et Voss.

§ 8 *In urbem inducit*] *Ducit* Lov. 5. et edd. vett. *inducit* Aldus recepit ex cod. Mog. quod firmant codd. mei reliqui. Prima syllaba intercepta

fueraat a litera finali vocis præced. Vide ad v. 27. § 6. Pausillo ante *ad cohortes vehitur* Harl. Mox § seq. *prius omnia cepit* Lov. 1. et 6. Tum se recepissent Lov. 3.

CAP. XXI. § 1 *Confestim inde victor ad Vergium ducit castrum*] Ita omnes habent codd., quos nos vidimus: sed, Vergetanos, nescio, ubi invenias in Hispania. Glar. Alii, in quibus et Moguntinus codex, *ad Regium castrum ducit*. Modius. Pall. et antiq. ed. *ad Regium ducit castrum*. Gebh. *Ad Rhegium ducit castrum* Gaertn. et edd. Venetæ: *ad Regium ducit castrum* Lov. 6. Mead. uterque, Hearnii L. 1. N. et edd. Camp. Rom. 1472. Parm. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, et aliæ: *ad Vergium ducit castrum* Voss. *ad Vergium castrum*, una voce omissa, Harl. *ad Vergium castrum ducit* Aldus ex cod. Mog. Hinc patet non nimis antiquos codd. id est edd. quas semper codicum nomine indicat, Glareanum vidissè: errasse etiam Modium; quum lectio, quam laudat, neque in cod. neque in ed. Mogunt. exstet. De castro Vergio vide P. de Marca in Marc. Hispan. II. 13. § 5.

§ 2 *Princeps Vergistanus*] *Vergitanus* lego: nam ut ab Emporiis Emporitanus, ab Oreo Oritanus; sic a Vergio *Vergitanus* non *Vergistanus*, oritur. Sigon. Sigonius præfert *Vergitanus*. Pall. uterque habent *Bergistanus*. Gebhard. *Bergistanus* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *Vergetanus* Voss. et Lovel. 6. Ex reliquis codd. nihil ad hunc locum notatur. Sed infra h. cap. § 6. *Bergustanos* legunt Voss. Lov. 1. 4. Mead. ambo, Hearnii N. et Colbert. apud Donjatium. *Bergestanos* Gaertn. *Bergistanos* Lov. 3. *Vergustanos* Lov. 6. et Harl. Mox *in manu ipsius*, pro *ipsis*, Lov. 2. 3. 6. *in manu ejus* Hearnii L. 1. Insuper vox *totum* omittitur in Lov. 3. et Hearnii L. 1.

§ 3 *Conficta aliqua probabili, cur ab-*

fuisse, caussa] *Laudabili cura fuisse causam* Voss. *probabili cura fecisset eum* Lov. 1. Patet olim lectum fuisse *cur afuisse*. Vide ad XXVI. 41. § 11.

§ 4 *Muros subisse cerneret*] *Subire* Lov. 1. 2. 6. et Voss. *subipse* Mead. 1. *subiisse* idem in marg. et Gaertn. *Mox monuisset arcem occupet* Voss. *monuisset arcem occuparet* Lov. 1. *movisset arcem occuparet* Lov. 6. *meminisset arcem occuparet* Lov. 3. Mead. ambo, et Gaertn. quorum ultimus omittit etiam voces *Id uti præceperat*.

§ 5 *Hujus potius loci consul*] *Potitus*, pro *potius*, reponi placuit. *Sabell. Potius* perperam in quibusdam codd. et edd. antiquis exstat.

§ 8 *Ob has res gestas in Hispania supplicationem in triduum Patres decreverunt*] *Pall. Ob has res gestas supplicationes in triduum Patres decreverunt*. Et in prisca ed. desunt *in Hispania*. Gebh. Voces *in Hispania* desunt itidem in omnibus Mss. meis, Hearnii L. 1. et edd. prioribus. Primus eas Aldus ex cod. Mog. contextui inseruit. Præterea *supplicationes* Lov. 2. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *supplicatione* Mead. 1. ultima litera *m* absorpta a vocula sequenti in ob ductum similitudinem. Vide ad XXXVII. 29. § 5.

CAP. XXII. § 1 *L. Valerius Flaccus in Gallia cum Boiorum manu propter Litanam silvam*] Ms. optimus *cum Boiorum exercitu*. Modius. Valerii Flacci prænomen *L.* deest in omnibus Mss. meis, et edd. antiqq. quod Frob. a. 1535. ex codice Mog. addidit. Deinde *cum Boiorum exercitu*, quod eadem membrana Mogunt. præferunt, in nullo meorum inveni. Hinc *prope Litanam silvam* Lov. 1. quod ex interpretis glossa natum puto. Vide ad Epit. Liv. 1. XLIX. Stewech. ad Front. 1. 6. § 4. hunc locum laudans, male produxit *Litaniam silvam*, quo nomine eum reprehendit Tennul. ad

d. 1. Front. ubi etiam de situ hujus silvæ egit. Vide ad XXIII. 24. § 6.

§ 2 *Ceteri omnes in vicos suos*] In Mss. legitur *Ceteri omisso bello in vicos*, &c. Gelen. Pall. et antiq. ed. *Ceteri omnes in vicos suos*. Gebhard. Unus tantum est cod. Mog. qui *omisso bello* exhibet: certe omnes mei, et Hearnii L. 1. *ceteri omnes in vicos*. Paulo ante *Octo millia cæsa traduntur*, una voce omissa, Voss. *Octo millia hominum cæsa Gallorum dicuntur* Hearnii L. 1. *dicuntur*, pro *traduntur*, etiam Lov. 3.

§ 3 *Circa Padum Placentiæ et Cremonæ*] Ms. optimus *circum Padum*, pro *circa Padum*. Modius. Omnes codd. nostri *circa* retinent. At insuper *circa Padum, Placentiam et Cremonam* Lov. 1. 4. 6. et Voss. *circa Padum et Placentiam et Cremonæ* Mead. 2.

Restituitque, quæ in iis oppidis bello diruta fuerant] *Et restituit, quæ in iis oppidis* Voss. et Lov. 6. Tum bello deest in Gaertn. Hinc *dirupta fuerant* Voss. et Lov. 1. Vide ad IX. 45. § 17.

§ 4 *Quibus nec pro spe victoriæ præmia contigerant*] *Pall. quibus ne prosperæ victoriæ præmia contigerant*. Gebhard. *Prospe* Lov. 2. 3. 4. *quibus nec prosperæ victoriæ præmia* Harl. Mead. ambo, Lov. 6. et Gaertn. Vide ad XXVIII. 24. § 3. *Quibus nec pro victore præmia contigerant* Voss. *quibus nec pro spe præmia contigerant* Lov. 1.

§ 5 *Nec magis in bello virtutem Romani ducis, quam in victoria temperantiam*] *Virtutem Romanam* Mead. 2. Deinde *quam victoria temperantiam* Lov. 3. a. m. pr. et Harl. Sed vide ad IV. 58. § 4. *Mox temperantiam, justitiam, et moderationem* Voss. et Lov. 3. Sed vide ad II. 31. § 1.

Senatusconsultum, quo bellum adversus Nabin] Eo non ipsum bellum decretum, sed Quinctio permissum erat, ut faceret quæ e republica censeret esse. Vide XXXIII. 45. Id etiam

Crevier. observavit; qui ideo Livii diligentiam hic requirebat.

§ 6 *Quinctius conventum Corinthum o. s. c. l. in diem certam edixit, ad quam u. f. u. p. c. ita ut in ea ne Ætoli g. a.*] *Ad quam et in ea redundat.* Nam Livius scripsit *conventu edicto*, ut sit continua oratio. Gelen. Pall. Quo lecto, *Quintius conv. Cor. omn. soc. civitatum leg. in diem certum edicit, ad quam (alter Pal. ad quem) ubi frequentes omnes principes conv., ita ut in ea nec Æt. quidem abessent.* Quæ ita concepta quoque habet vet. ed. Gebh. Similiter etiam codd. mei, nisi quod in paucis quibusdam dissentiant. Nam τὸ *conventum* deest in Lov. 6. *sociarum* in Lov. 2. *sociorum* legit Harl. *sociarum civitatum* ed. Mediol. 1480. Vide ad xxxiii. 20. § 11. *Sociorum civitatumque legationem in certum diem Gaertn.* Hinc ibi *frequentes* Voss. *ad quæ ubi frequentes* Lov. 2. Postea *ita quidem, ut in ea Ætoli abessent* Lov. 6. Mox voces *tali oratione est usus* exsulant a Lov. 1. *usus* est legunt Lov. 6. et Gaertn.

§ 7 *Utrique suas causas belli habuerunt*] Malim *bellandi*. J. F. Gronov. Vulgatum omnes codd. teneant. At belli Gronovio displicuisse videtur, quod 'bellum' modo præcessit. Sed vide ad 1. 3. § 9.

§ 10 *Hodierna consultatio tota ex vobis pendet*] *Hodierna die consultatio tota* Harl. et Lov. 2. Mox *Propono enim ad vos* Harl. quod ex glossa interpretis ortum videtur. Deinde § seq. *in medio Græciæ sitam* Lov. 3.

§ 12 *Quatenus libertatis Græciæ*] Livius scripsit *liberatæ Græciæ*, Gelen. *Libertatis Græciæ* Gebhardus defendit c. 32. § 6. idque, ut ait, ductu Mstorum Pall. et auctoritate vet. ed. Sed *libertatis* in nullo mihi cod. obvium fuit, nisi in solo Lov. 5. *libertatē* legunt Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Ex uno Voss. nihil in excerptis notatur; videtur itaque *liberatæ Gr.* habuisse.

§ 13 *Staturus eo, quod plures censueritis*] Quosdam scriptos *quod vos plures censueritis* perperam præferre, monuit Gronov. ad xxxii. 21. § 16. quod pronomen in nullo meorum codd. inveni. Singularem hanc lectionem præfert Lov. 1. *De hac re vos consulo; statuite*, reliquis hujus cap. verbis omissis.

CAP. XXIII. § 3 *Ultrò adversus Nabum obferre auxilium*] Vox ultima sapit additamentum. Videtur enim scripsisse Livius, *impl. auxilium adv. Phil. tulisse; opem non rogatos ultrò adv. tyrannum Nabum offerre: indignatusque esset.* J. F. Gron. Emendationem Gronovii probat etiam Crevier. Et sane, si ultima vox abesset, nemo eam facile desideraret. Quum tamen constanter in omnibus Mss. supersit, an satis justa vocabuli expungendi ratio sit, quod modo præcesserit, dubito. Vide ad 1. 3. § 9. Ceterum *conferre* Harl. *offerre* Voss. Lov. 1. 2. 5. et a m. pr. Lov. 6. cum edd. prioribus. Aldus demum recte dedit *offerre*, concinentibus reliquis scriptis. Solent hæc verba 'afferre' et 'offerre' a librariis confundi. Vide ad xxxvii. 34. § 1. N. Heins. ad Nas. Her. xx. 192. et Græv. ad Cic. ad Fam. iv. 12. Mox *aliorum, pro aliquorum*, Gaertn. Vide ad xxv. 38. § 3. Paulo ante *Romanorum in Græcia merita, pro in Græciam*, Lov. 2. 5. 6. Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Sed ultima litera ejus vocis intercepta est a prima sequentis. Vide ad xxiii. 8. § 9.

§ 4 *Adparebat incensos Ætolos*] *Incessi Ætolos* legendum. Gelen. Libri omnes *incensos*. Gebh. *Incessos Ætolos* Mead. ambo, et Gaertn. Reliqui cum Hearnii L. 1. *incensos*.

§ 5 *Invectus primum in Athenienses, qui libertatis quondam, &c. causam proderent*] Pall. *assentationis propriæ gratia communem causam proderentes*. Gebh. Barber. Pet. Naud. Voss. *in Ath., libertatis quondam duces et auctores, us-*

sent. propr. gratia comm. caussam pro-
identes; questus deinde. J. F. Gronov.
Gronovii codd. consentiunt ex meis
Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. ambo
Mead. et Gaertn. Idem Hearnius
testatur de suis L. 1. N. et ed. Rom.
principe. Id si verum, mox in seqq.
edd. mutatum est. Alteram enim
lectionem in edd. Camp. Rom. 1472.
omnibusque aliis inveni. Sed scrip-
tam lectionem probavi. Præterea
invectus prius Gaertn.

§ 6 *Questus deinde, Achæos, &c. post-*
remum ab inclinata ejus fortuna trans-
fugas] *Questus est deinde* Lov. 6. *ques-*
tus deinde est Voss. Lov. 1. 2. 3. 4.
Harl. Mead. 2. et Gaertn. Eamdem
lectionem se quoque invenisse in L.
1. et ed. Rom. principe, Hearnius
auctor est. Verum *τὸ est* recte Al-
dus expunxit. Suspenditur enim ora-
tio ad sequentia, et ita cohæret, *in-*
vectus primum in Ath., &c. questus dein-
de, &c. insinularit fraudis Romanos.
Insuper *ac postremum* Lov. 1. *ad pos-*
tremum Voss. Lovel. 2. 3. 4. 6. Harl.
Mead. uterque, et Gaertn. Sed vide
ad XL. 42. § 10. Mox præpositio *ab*
deest in Voss. quam omnes reliqui
tuentur. Tandem *fortuna ejus* Voss.
Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo,
omnesque edd. ante Aldum.

§ 7 *Echino et Pharsalo*] *Ethineo*
Lov. 3. et Harl. *Achineo* Lov. 2. *E-*
chinio Gaertn. *Echineo* Voss. Lov. 4.
5. 6. Mead. uterque, Hearnii L. 1. et
ed. princ. Sed urbs illa vocatur
'Echinus.' Vide Cellar. Geogr. Ant.
11. 13. 687. Memoratur et XXXII. 33.
§ 16. ubi etiam nomen ejus varie cor-
rumpebatur.

§ 8 *Objicere semper soliti sunt*] *Lege*
sint, ut voluit pater mens. Mox in
hac orat. *qui remanendi in Græcia*
Nabin caussam facerent. Jac. Perizon.
Perizonii conjecturam firmat Mead.
2. Mox § seq. *Demetrius, Chalcis, et*
Corinthus, pro Chalcisque, Voss. Mead.
ambo, et Gaertn. Sed vide ad II.
31. § 1.

§ 10 *Postremo manendi in Græcia*]
Pall. et antiq. ed. *postremo, qui rema-*
nendi in Græcia. Gebh. Idem [Bar-
ber. Petav. Naud. Voss.] *Postremo,*
qui remanendi in Græcia ret. ex Argos
et Nabin caussam facerent, dep. leg. in
It. Ætolos poll., aut conditione. Non
secus edd. *priscae.* Gryphium et Cu-
rionem resecurisse *τὸ qui,* et fecisse
manendi, mutata etiam distinctione,
et *conditionibus,* primus video. At
conditio non modo unum caput trans-
actionis, sed eam totam, multis capi-
tibus constantem, interdum signifi-
cat. Sic Cicero Fam. VI. 2. 'Armīs
aut conditione positīs, aut defatiga-
tione abjectis, aut victoria detractis.'
De Offic. I. 7. 'Sunt autem privata
nulla natura, sed aut veteri occupa-
tione, aut lege, pactione, conditione,
sorte.' In Topicis c. 21. 'A natura-
ne jus profectum sit, an ab aliqua
quasi conditione hominum et pacti-
one.' Curtius IV. 11. 'Opimum reg-
num occupari posse conditione, non
bello.' Quæ in mentem si venissent
Grutero, non mutasset in Verr. lib.
III. cap. ult. 'Hinc unæ decumæ le-
ge et conditione trahantur.' Hoc
est, certis et legitimis pactis. Sic
fatetur fuisse et in Pall. probavit ta-
men aliorum *consuetudine,* quod ple-
beie pulpæ est. Supra in eadem
orat. cap. 16. 'Revera, hoc est, le-
ge, edicto, conditione, plus etiam,
quam dimidia.' J. F. Gron. *Postre-*
mo que manendi Voss. a m. pr. *postre-*
mo qui manendi Voss. a m. sec. et
Lov. 1. ac 3. *postremo quia remanendi*
Lov. 6. Harl. et Gaertn. *postremo qui*
remanendi reliqui scripti cum edd. us-
que ad Frobenium, qui primus a. 1535.
non vero Gryphius vel Curio, forma-
vit *postremo manendi.* Id autem si
fecisse, jubente Gelenio, cujus lec-
tiones passim ea ed. expressit, et
Gelenium cod. integerrimum Mog.
quem hac parte Livii adhibuit, secu-
tum esse constaret, ab ea lectione
non alienus forem. Certe ea commo-

dissima est, si ad *manendi* ex præcedenti § 8. repetamus *quod*, et post *causam facerent* majori distinctione interpungamus, ut præit eadem Frobenii *ἐκδοσις*, et interpungendum esse Crevierius vidit. Duplicis enim fraudis Alexander Ætolus Romanos insinulavit: primo quod Chalcidem et Demetriadem præsidii tenerent; postremo quod Argos et Nabin causam *manendi* in Græcia facerent. Si itaque ad processum orationis adtendimus, *qui* hic locum habere nequit, sed vel legendum est *postremo manendi*, ut Frob. edidit, aut *remanendi*, vel *postremo quia remanendi*, ut est in nonnullis codd. Neque obstat, quod post τὸ *quod* in altera periodi parte ejus loco inferatur *quia*. Id enim frequens esse, videbimus ad xxxix. 41. § 2. Præterea *conditione* eo sensu usurpari, quo Gronovius tradit, abunde evincunt exempla, quæ laudavit: at, Livium illa voce hic ita usum esse, nondum certum est. Primo enim *conditionibus* hic neque Gryphius, neque Curio, sed Froben. iterum substituit, adeoque pro ea lectione eadem dici possunt, quæ pro illa in verbis proximis, de qua modo vidimus. Deinde unus tantum meorum Mstorum Lov. 5. perpetuus editionum veterum adsecla, *conditione* servat; reliqui constanter tenent *conditionibus*. Id autem haud temere spernendum esse, patebit ex illis quæ superius notata sunt ad xxiii. 7. § 1. Vide etiam Nic. Heins. ad Vell. Patere. ii. 3. § 3.

CAP. XXIV. § 1 *Hæc vaniloquentia primum*] Ita primum inveni in ultima Gruteri ed. Omnes priores *Hæc vaniloquentia*: quod probant Lov. 1. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Id ergo reduxi. Oratio pendet ex superioribus: 'excitavit' nempe Alexander princeps gentis Ætolorum.

§ 2 *Ne istuc, inquit, Jupiter optimus maximus siverit*] Mss. *Syria*. Legendum esse *sirit*, jam probavimus. *J.*

F. Gron. *Syria* etiam Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Hearnii L. 1. ac N. *sinat* Lov. 5. Harl. Gaertn. et edd. ante Frob. qui a. 1535. dedit *siverit*. Sed recte *sirit* Gronov. quomodo tum ipse, tum Gebhard. ad i. 32. § 7. hoc loco legendum monuerunt: ubi plura vide.

Pramium sit posita] Thucyd. iii. 3. Οἱ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες, μετ' ὀνόματος ἑκάτεροι εὐπρεποῦς, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες, ἄθλα ἐποιούντο. *J. F. Gronovius.*

Ut miserius a nobis recipiatur] Pal. 1. *ubi miserius a vobis recipiatur*. Gebhard. *A vobis* etiam Lovel. 2. 4. et Gaertn.

§ 4 *Moribus ritibusque efferationibus, quam ulli barbari, immanes belluæ vivunt*] Vehementius est, quod in Mss. exemplaribus legitur, *quam ulli barbari, immo quam rapacissimæ beluæ utuntur*. Gelen. Pall. et antiq. ed. *quam ulli barbari immanes belluæ vivunt*. Gebhard. Et hoc Gelenii est, non pro cæteris meritis. Omnes scripti adfirmant veterum editionum lectionem: *Moribus ritibusque efferationibus, quam ulli barbari, immanes belluæ, vivunt*. Illud vehementius arbitratur esse. Vero, cavis et inanibus et impolitis auribus; at non doctis, et grandem orationem ex sententiæ potius pondere, quam ex tumore et sono verborum æstimantibus. Hic appellantur et dicuntur esse 'belluæ,' quibuscum illic modo comparantur: 'vivere' autem 'moribus' quanto est efficacius, quam 'uti?' Plautus Amphitr. Prol. vs. 75. 'Virtute dixit, vos victores vivere.' Cic. ad Att. iii. 15. 'Aut occubuissemus honeste, aut victores hodie viveremus.' *J. F. Gron.* Non tantum Hearnii L. 1. et N. sed et omnes mei *immanes belluæ vivunt*, nisi quod solus Lovel. 6. *quam ulli barbari immanes vivunt* legat. Jac. Perizon. ad marginem Livii legen-

dum coniecit *quam ulli barbari, immanesve belluæ vivunt*. Sed præfero scriptorum lectionem.

Itaque vos rogamus, Romani, ut et ab Nabide Argos recuperetis] Pall. omisso *ut*, *Itaque vos rogamus, Rom., et ab Nab. Argos recuperetis*. Gebh. *Ita vos rogamus* Lov. 1. Vide ad XXI. 53. § 7. *Tum rogamus, Romani, ut ab Nabide* Lov. 2. 3. 6. et Harl. Sed vide ad II. 44. § 3. *Rogamus, Romani, et ab Nabide*, omissa vocula *ut*, Voss. Lov. 1. 4. Mead. 2. et Gaertn. Eandem autem post similia verba sæpe omitti, vidimus ad XXXII. 35. § 5. Deinde *recipiat* Lov. 6. *repperitis* Voss. *reciperitis* Lov. 1. Forte Livius scripserat *reciperetis*, a 'recipere'; de quo vide ad VII. 18. § 1.

§ 7 *Quum omnes bellum decressent*] *Decrevisse* Voss. Lov. sex, Harl. Mead. 2. Gaertn. et edd. principes. Frobenius demum 1535. *decressent* ex fide cod. Mog. recepit; quod et in Mead. 1. fuisse videtur, ex quo in excerptis nostris nihil notatur. Vide ad II. 27. § 8. *Mox quoque civitates mitterent* Lov. 1. 5. et edd. antiqq. *Sed quæque dederunt* edd. Mediol. 1505. Ascens. 1513. et hinc reliquæ. Vide ad XL. 5. § 5. *Insuper auxilia pro viribus suis, neglecto τῶν ut*, Lov. 6. Vide ad XL. 11. § 1.

Ad Ætolos legatum etiam misit] *Ad Ætolos etiam misit legatum* Lov. 6. *ad Ætolos misit legatum* cod. Mogunt. *ad Ætolos legatos etiam misit* Lov. 5. et edd. antiqq. usque ad Froben. qui a. 1535. ita vulgavit, ut nunc editur, consentientibus ceteris Mss. meis.

Magis ut nudaret animos] Observat Burm. ad Phædri Prolog. III. 47. 'nudare' hic rariori significatu poni pro deprehendere mentem alterius; nisi quis forte mallet *nudarent*, id est, patefacere; de quo vide ad XLIV. 38. § 1. Addit tamen sibi vulgatum placere: cui adsentior. Constanter enim omnes codd. id tuentur.

CAP. XXV. § 3 *Copias eductas ab*

Elatia] Habetur in Pall. *copias adductas ab Elatia*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo: *copias abductas ab Elatia* Gaertn. Sed *adductas* recepi. Quinctius, habito Corinthi concilio, tribunis militum imperavit, ut exercitum ab Elatia arcesserent. Has itaque copias, opera tribunorum ab Elatia Corinthum adductas, ipse Argos duxit. *Adductas ab Elatia* autem inlustratur ex illis quæ notantur ad XXXVI. 40. § 3.

Cum decem millibus Achæorum, equitibus mille, occurrit] Ita Frob. 1535. ex cod. Mog. edidit: cum quo stant ex nostris Voss. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Primæ edd. perperam *legebant cum decem mill. Ach. militibus occurrit*, consentiente Lov. 5. *cum decem mill. Ach. peditum, equitibus mille occurrit* Aldus: *cum decem mill. Ach. peditibus, equitibus mille occurrit* Mead. 2. in margine: *cum decem mill. Ach. equi militibus occurrit* Lov. 1. 2. 4. et Mead. 1. *cum decem mill. Ach. equis militibus occurrit* Lov. 3. et Hearnii L. 1.

§ 4 *Postero die in campum Argivorum descenderunt*] *Postremo die* Hearnii L. 1. Vide ad IX. 7. § 11. *Tum descendunt* Harl. Vide ad X. 12. § 4. *Ascenderunt* Gaertn. *Mox quatuor ferme millia, pro fere*, cod. Mog. Vide ad XXXVII. 38. § 5.

§ 5 *Præfectus præsidio Laconum erat Pythagoras*] *Tò erat* omittunt Lov. 5. et edd. principes, quod Aldus demum adscivit, concinentibus reliquis meis. *Mox gener ipse tyranni* Lov. 3. et Gaertn. Deinde *uxori ejus frater* Lov. 1. ut apud Ovid. Her. III. 48. 'Tribus, quæ mihi, mater erat:' pro trinum, et mea. vs. 74. 'Cuique senex Nereus prosocer esse velit:' pro cuius prosocer. Her. VIII. 28. 'Et si non esses vir mihi, frater eras:' pro vir meus. Variatio etiam constructionis, 'gener tyranni,' 'frater uxori,' Liviana esse videri posset. Vi-

de ad xxxviii. 39. § 10. At uni codici fidem habere non audeo. Insuper *sub adventu* Lov. 1. 3. et Gaertn. Vide ad ii. 55. § 1.

Duas habent Argi] Earum altera Larissa dicebatur, alterius nomen memoriæ proditum non est. Vide ad xxxii. 25. § 5. Mox prius *aut* Aldus ex Mog. cod. adsumsit, quod non modo priores typis, sed et omnes mei calamo exarati ignorant.

§ 6 *Et ad externum terrorem intestina etiam seditio accessit*] Prima vocula non adparet in Voss. et Lov. 1. 3. ac 6. Tum *extremum terrorem* Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. et Gaertn. frequenti et facili scribarum lapsu. Vide ad ii. 47. § 8. iii. 14. § 1. vi. 31. § 4. xxii. 1. § 7. Adde Markl. ad Statii Silv. i. 2. 98. et quæ notavi ad Silii ix. 209. Vulgatum verum esse, ex obposito *intestina seditio* satis patet. Vox *etiam* omittitur in Lov. 3. Paullo ante *pavorem junctum* Voss. *pavorem interjectum* Gaertn. Male. Vide ad ii. 36. § 3.

§ 7 *Damocles erat Argivus*] Ita obvium fuit in edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Proximæ, ut Mediol. 1480. Tarvis. utraque, et aliæ, dederunt *Democles*, pro quo Aldus ex auctoritate Msti Mog. *Damocles* revocavit. Nec aliter habent Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Reliqui variant quidem, in id tamen consentiunt, primam syllabam per vocalem primam scribendam esse. *Damodes* enim habent Lov. 3. et 6. literis *cl* in *d* coalescentibus. Vide ad x. 24. § 2. *Damides* Hearnii L. 1. *Damedos*, et pro varia lectione *Damedes* Voss. *Democles* archon Atheniensium obcurrit apud Pausan. in Phoc. c. 24. quod nomen alia dialecto profertur *Damocles*. Id autem obcurrit apud Polyb. in Exc. xiii. 1402. Ita ‘*Demaratus*’ et ‘*Damaratus*.’ Vide ad xxiv. 22. § 8. Mox *adolescens* cod. Mog. Lov. 1. 4. et Voss. Vide ad vi. 31. § 11. Deinde *quum vires adji-*

cere membranæ Mog. Sed vide ad i. 40. § 7.

§ 8 *Hortatusque conjuratos, qui ad-erant*] Participium hoc orationem suspendit, nec tamen habet verbum quo referatur. Subveniunt nonnihil Lov. 2. et 6. *hortaturque* legentes. Neque ob stare debet, quod tempore perfecto præcessit *sensit*. Ita enim ante hoc eodem cap. ‘descenderunt et capiunt.’ Vide ad iii. 46. § 9. et xxix. 27. § 5. nisi malis mox voculas *atque ita* expungere, quæ tamen in omnibus scriptis leguntur. Paullo ante *proditum consilium*, sine *τῷ* esse, Harl. Tum infra § seq. *pergit ire*, mutato ordine verborum, Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 10 *Haud sane movit quemquam*] *Commovit* Lov. 1. Deinde *quempiam* Lov. 2. et Harl. Vide ad xxxv. 42. § 8. Mox *nusquam spei*, pro *nihil usquam*, Lov. 6. a m. pr. et Harl.

§ 12 *Multi proxima nocte, funibus per murum demissi*] Primam vocem ignorant non tantum omnes, quos consului, codd. et Hearnii L. 1. sed etiam edd. antiquiores: primus enim Ascens. an. 1513. eam addidit; quæ etiam necessaria videtur. Tum vox *nocte* negligentia librarii abest a Voss. qui insuper præfert *per murum funibus*. At voces *per murum* exsulant a Lov. 1. Hinc *dimissi* Voss. Lovel. 6. et Gaertn. *missi* Lov. 3. et Mead. 1.

CAP. XXVI. § 1 *Si ad portas Romanus exercitus fuisset, non sine effectum futurum eum motum fuisset*] Pall. *si ad portus ex. Rom. fuisset, non sine effectum fut. motum eum fuisset*. Antiq. ed. *non sine effectum futurum motum illum fuisset*. Gebh. *Ad portam* Lov. 5. et edd. priscæ; pro quo *ad portas* Aldus recepit ex cod. Mog. probantibus reliquis meis. Deinde *exercitus Romanus fuisset* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. *Romanus exercitus esset* Gaertn. Præterea non

sine effectu motum eum futurum fuisse Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *non sine effectu motum eorum fuisse* Lov. 1. *non sine effectu motum illum futurum fuisse* Lov. 5. et edd. antiqq. Quod vulgo nunc exstat, Aldus ex fide cod. Mog. dedidit.

§ 2 *Et, si propius castra admoventur, non quieturos Argivos*] Pall. *non quieturos Argos*. Gebhard. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Insuper τὸ et non adparet in iisdem codd. nec insuper in Lov. 5. vel priscis edd. Primus contextui Frob. 1535. inseruit.

Misit expeditos pedites equitesque] *Equites peditesque* Lov. 5. et edd. antiqq. Frobenius demum 1531. ordinem vocabulorum fide membranarum Mog. inmutavit, quod probant omnes reliqui Mss. quos consului. Plurimumque Livius *pedites equitesque*, quam inverso ordine, dicere amavit. Exempla vide v. 34. § 5. xxxiii. 14. § 7. c. 15. § 5. xxxv. 32. § 3. &c. Verum librarii, equites digniores, quam pedites, esse existimantes, etiam convenire putarunt, illos prius, quam hos, nominari, et ordinem vocum mutarunt. Vide ad ii. 19. § 3. iv. 27. § 2. xxi. 40. § 7. c. 54. § 2. xxii. 28. § 11. xxiv. 14. § 1. c. 35. § 5. xxvi. 5. § 3. xxix. 33. § 6. xxxiv. 14. § 8. c. 38. § 3. xxxv. 12. § 16. et alibi. Verum, quid in his similibusque Livius alique observare consuerint, videbimus ad xl. 10. § 5. Obcurrunt tamen loca, ubi Livium *equites peditesque* dixisse integerrimi codd. testantur. Exemplum habemus xxvii. 13. § 9. Horum itaque fide in his standum iudico.

Qui circa Cylarabin (gymnasium id est, &c.) Pausanias lib. ii. capp. 18. et 22. ubi de Argis, Cylarabin, Stheneli filium, regem Argivorum fuisse dicit, et gymnasium quoque esse Argis ab eo nominatum. In multis codd. perperam legitur *Cyralabin*.

Sed in hoc nomine, quod ad *l* et *r* attinet, contrarium accidit, quod in *Sthenelo* et *Caralibus*, pro quibus vulgus *Sthelenum* ac *Calarim* dicit. *Glar*. Legendum est, qui *circa Cylarabis gymnasium* (id est, &c. Neque enim *Cylarabis* appellatus est ille locus, sed *Cylarabis gymnasium*. Pausan. Κυλαράβιον γυμνάσιον, in Corinth. cap. 22. Casaubonus ad Strab. iii. 153. Habes tamen apud Plutarchum in Pyrrh. 404. Πύρρος εἰσιὼν μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ βοῆς παρὰ τὴν Κυλαράβιν. Et Livius quoque se defendit xli. 20. 'Cyzici in Prytaneo (id est penetrale urbis, ubi publice, quibus is honos datus est, vescuntur) vasa,' &c. Jac. Gronov. Nomen auctoris gymnasii apud scriptores Græcos est Κυλαράβης et Κυλλαράβης. Vide Sylburg. ad Pausan. Corinth. c. 18. et quæ viri docti non ita pridem ad Plut. Vit. tom. iv. p. 331. ed. Lond. adnotarunt. In Servio ad Virg. Æn. viii. 9. perperam est *Cyllabarus*, quod correxit Simson. in Chron. ad A. M. ∞ ∞ ιccccxii. In eodem ad Æn. xi. 269. vetustæ quædam edd. itidem male habent *Cylarabus* et *Calabarus*. Duk. *Cylaribim* Lov. 1. *Cylabarim* Lov. 3. *Cyralabim* Lov. 6. *Cylarabim* Lov. 2. 4. et Gaertn. Deinde *gymnasium adest* Lov. 1. Sed voces *id est* desunt in Lov. 3. earum ultima in Lov. 6. a m. pr. Ex his patet quamvis in nomine gymnasii variant codd. plures tamen in *Cylarabin*, vel *Cylarabim*, consentire; ipsosque, qui dissentiant, ab ea lectione haud multum abire; nullum denique Casaubono favere. Recte igitur Jac. Gronov. adversus eum vulgatum defendit. Et sane, si quid mutandum foret, quum gymnasii auctor Κυλαράβης dictus sit, *Cylarabæ gymnasium* legi deberet. Gymnasium, *Cylabaris* vel *Cyllabaris* dictum, a Grævio illustratur, ejusque id nomen ex Hesych. et Plutarch. vindicatur ad Luciani Merced. Conduct. p. 972. Idem autem

processus eademque orationis compositio est xxviii. 6. 'Ad Cynum Locridis (emporium id est Opuntiorum) trajecit:' et c. 7. 'Intra Rhium (fauces eæ sunt Corinthii sinus) obprimerentur.'

§ 3 *Cum erumpentibus a porta Lacedæmoniis prælium commiserunt*] Ms. *cum er. ad portas Lac. prælium commiserunt*. Modius. Modius excerpta cod. Mog. non recte consuluit. Is enim non hoc loco *ad portas*, pro *a porta*, sed supra § 1. *ad portas*, pro *ad portam*, exhibuit, ut cuivis adtendenti patebit. 'Erumpere a porta' autem, ut c. 28. 'Tum ab oppido pluribus simul locis erumpunt.' Ejusdem generis sunt 'excire ab Roma,' de quo vide ad vii. 39. § 10. 'exstare ab aqua' xxii. 2. § 10. ubi alia dicta sunt. Præterea *a porta Lacedæmonis* Lov. 4. et Mead. 1. de quo errore vide ad xxxix. 37. § 2. Mox *imperator posuit*, media voce omissa, Harl.

§ 4 *Diem inde unum in speculis fuit, si quid novi motus oriretur*] Vocem *inde* Aldus ex cod. Mog. recepit, quam etiam habuisse videntur Mead. ambo. Certe excerpta mea nihil ex illis hoc loco movent. At contra deest in Voss. Lovel. sex, Harl. Gaertn. et Hearnii L. 1. Insuper *Unus dies in spectaculis fuit* legit Lov. 3. *Diem unam in speculis fuit* Lov. 6. Deinde *sic quid novi motus oriretur* Voss. *si quid motus orirentur* Lov. 1. *si qui novi motus oreretur* Lov. 3. *si quid novi motus oreretur* Lov. 4. Vide ad xxiii. 16. § 7. Mox *advocat consilium* Lov. 4. Vide ad i. 8. § 6. *Advocat consilium* Mog. Voss. Lov. 1. 2. 3. 5. Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. Mediol. 1480. et Parm. Et ita mox § 8. omnes iidem libri, scripti et editi, cum Lov. 4. *dimisso consilio*. Utroque loco eandem lectionem expressit Crevier. in quo se cod. sui Victor. fidem secutum esse fatetur c. 30. § 5. Sed alterum præstat. Intelligitur enim conventus legatorum ab diversis po-

pulis Romanorum sociis; quod *concilium*, non *consilium*, vocari, Gronov. docuit ad xliv. 2. § 5.

§ 5 *Non alia esset, inde potissimum ordiendi belli*] Melius *ordiendum bellum*. Gelen. Alii *ordiendi belli*. Sed Moguntinus Ms. habet *ordiundi bellum*. Modius. Prisca ed. *ordiendi belli*. Pall. *cum caussa belli non alia inde esset, dein potissimum ordinandi belli*. Gebhard. Sic [*ordiendum bellum*] Gelenius. At quicquid est nobis visorum, *ordiendi belli*, vel *ordinandi*. Mogunt. *ordiundi bellum*. Quid, si plurimum scripturam tueamur? Neque offendat quemquam illa compositio, *principum sententia ordiendi belli*: quia forte publici saporis non est. Nam ita Val. Max. ii. 4. 4. 'Ut mos est hominum parvula initia pertinaci studio persequendi.' Etiam Cic. in Pisonem c. 1. 'Jamne vides, bellua, jamne sentis, quæ sit hominum querela frontis tuæ?' Querela et hominum, qui conqueruntur, et fronti, de qua queruntur: ut sententia et principum, qui censent, et belli ordiendi, quod censent. Philippica vii. c. 9. 'Nasidieno, cujus ego excubias et custodias capitis mei cognovi in consulatu meo.' De Nat. Deor. ii. 63. 'Canum vero tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos.' Tuscul. Quæst. iv. 11. 'Similiter definitur et mulierum odium, ut Hippolyti, et, ut Timonis, generis humani.' Ad Att. ii. 5. 'Cupio ab hominum satietate nostri discedere.' Sic et in Sextiana c. 6. 'Superioris anni reipublicæ naufragium:' quod superior annus reipublicæ attulit. Si satis hoc intellexissent viri docti, deesse sibi causam nossent, cur mallet *superioris anni in reipublica naufragium*. Dies seu tempus secum vehit fortunam et publicam et privatam: unde inscriptio *Fortunæ hujus diei*: cui ædem vocit Q. Catulus belli Cimbrici magno die, laudante Cic. de Legib. ii

11. Naufragium autem ejus, qui facit, non minus quam incendium suum apud Sallustium vocat Catilina, quo fortunæ ejus conflagrarunt. Famil. x. 3. 'Maxima orbitate reipublicæ talium virorum.' Cæsar de Bello Civ. i. 4. 'Potentium ostentatio sui.' Et cap. 7. 'Omnium temporum injurias inimicorum.' J. F. Gron. Nemo negat, sæpe duos genitivos ab uno nomine pendere. Sed non tam hoc ignorasse videntur, qui maluerunt *ordiendum bellum*, quam non habuisse exemplum gerundii in *dum* cum casu verbi sui, ita ut hic, in genitivum mutati. Est omnino durum et insolens genus loquendi, quod ex hoc dubiæ lectionis loco non satis probari puto. Aliter vulgo loquuntur Latini. Si hic *ordiendi belli* recte dicitur, etiam, quod cap. 33. legitur, 'Maximæ partis sententia erat, perseverandum in bello esse, et tollendum tyrannum,' ita efferri potest, 'Maximæ partis sententia erat perseverandi in bello, et tollendi tyranni:' quod tamen non facile quemquam, nisi certiore auctoritate munitum, tentaturum arbitror. Duk. Omnia hæc verba desunt in Lov. 1. negligentia scribæ, cui errandi ansam præbuit vocum *belli* et *bellum* repetitio: *non alia in die esset, inde pot. ordinandi belli* Voss. sed *inde*, pro *in die*, in margine: *non alia inde esset, dein* (vel *deinde*) *pot. ord. belli* Lov. 2. 4. et Gaertn. *non alia inde esset, inde pot. ordinandi belli* Mead. 2. *non alia inde esset et pot. ordinandi belli* Lov. 3. *non alia inde esset pot. ordinandi belli* Harl. *non alia deesset dein pot. ordinandi belli* Mead. 1. *caussa belli inde alia non esset pot. ordinandi belli* Lov. 6. sed prius *belli* adpositis notis delendum esse librarius indicavit: *non alia esset, inde pot. ordiendi belli* solus, antiquis edd. concinens, Lovel. 5. quod placuit etiam Crevier. neque improbavit Periz. ad Sanctii Minerv. 11. 3. num. 15. ubi de duobus genitivis ex uno eodemque nomine pen-

dentibus late agit: quale exemplum etiam est XXIII. 20. 'Quinquennii militiæ vacationem decrevit.' Apud Justin. i. 10. 'Magna quidem gloria recepti regni principum fuit.' An tamen casta Latinitas permittat ut uni nomini jungatur et genitivus, et gerundium in *di* cum casu verbi, in genitivum mutato, recte dubitavit Dukerus. Certe ejus exemplum non notavi. Reliquis igitur codd. præfero Moguntinum, et ex ejus fide recepi *ordiundi bellum*: *ordiandi* enim, id est *ordinandi*, quod est in tantum non omnibus scriptis, facilius corrumpi potuit ex *ordiundi*, quam ex *ordiendi*, quod est in uno. Præterea, nomini Latinos junxisse genitivum et gerundium in *di* cum casu verbi, evincunt exempla Val. Max. a Gronov. hic laudatum, et Plauti in Pseud. i. 1. 3. 'Duorum labori ego hominum parsissem lubens, Mei te rogandi, et tui respondendi mihi:' quod Periz. loco indicato ad partes adduxit.

§ 6 *Sed Aristænum, contra omnium consensum disserentem*] Et *Aristænum* Lov. 2. 3. 4. Harl. et Gaertn. quorum ultimus etiam *consensum omnium* legit: *omnium consilium* Lov. 6. Mox § seq. cum *Argivis*, omissa media præpositione, Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *quum pro Argis* Lov. 3. 5. et ed. Campani. Postea § 8. *Lacedæmones et tyrannum* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *et Lacedæmones et tyrannos* Lov. 3. Existimasse videntur librarii indocti *Lacedæmon* non urbis, sed populi urbem inhabitantis, nomen esse.

§ 9 *Parthenio monte superato*] *Pharcentio* Lov. 1. et 6. *Phantenio* Mead. 1. sed *Parthenio* in margine. *Pharitenio* Lov. 4. *Pharitenio* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *Pharthenio* ejusdem N. Deinde *superato monte* cod. Mog. Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn.

Præter Tegeam tertio die ad Carrhias posuit castra] *Caryæ*, unico r et se-

gnente y, legendum arbitror ex Pausania III. 10. qui in Laconia locum Dianæ et Nympharum esse scribit. Quanquam id lectorem moratur, quod hic expectare sociorum auxilia velit, priusquam hostium intraret agrum, ut *Caryæ* in Laconum agro non apte videri queant: unde quidam *Caphyæ* legendum putarunt, quæ in Arcadia sunt, ubi et Tegea, cuius hic quoque mentio: sed ego temere non mutaverim. *Glar. Præter Tergeam* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *præter Tergiam* Lov. 3. *præter Cergeam* Harl. Tum *tertia die* Voss. Male. Vide ad VIII. 11. § 15. Deinde ad *Carrhias*, ut est in antiqq. edd. solus servat Lov. 5. ad *Guryas* Voss. ad *Caruas* Lov. 1. ad *Charyas* Gaertn. ad *Canas* Hearnii L. 1. ad *Carilas* Mog. ad *Caryas* primus Froben. a. 1535. reposuit: et ita præferunt reliqui codd. Ceterum *Caryæ* fuerunt duplices, aliæ Laconices, quarum hic Glareanus meminit; aliæ Arcadiæ, quas memorat Pausan. in Arcad. capp. 13. 14. et 45. quibus locis male Sylburg. Καρβάλ et Καρυῶν, pro Καρβάλ et Καρυῶν, scribendum conjicit, quia *Caryæ* non Arcadiæ sunt, sed Laconices, quod probat ex hoc Livii loco; qui tamen de Caryis Laconices ideo intelligi nequit, quoniam, ut Glareanus jam monuit, Quinctius ibi sociorum auxilia expectavit, 'priusquam intraret hostium agrum,' id est, Laconicam; et quoniam ab Argis, Parthenio monte superato, præter Tegeas ad Caryas Laconicæ tertio die cum exercitu venire nequaquam potuit, ut observat Cellar. Geogr. Ant. II. 13. p. 739.

Priusquam hostium intraret agrum] *Hostium agrum intraret* Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn. *hostium agros intraret* Harleian. *hostium introiret agros* cod. Mog. Sed nihil muto. Supra VI. 25. 'Intrantibus fines Romanis, non demigratur ex propinquis itineri locis.' Solent autem etiam alibi 'intrare' et

'introire' commutari. Vide ad VII. 38. § 14. Nec displicet *agrum*. Vide ad c. 46. § 3.

§ 10 *Venerunt Macedones a Philippo mille quingenti*] Dissentiunt in numero. Pall. *Venerunt Macedones a Philippo CC. et CC.* antiq. ed. *Venerunt a Philippo duo millia et DCC.* Gebh. Quæ vulgo exstat lectio, primum adparuit in ed. Frob. a. 1535. Antea edebatur *duo millia et DCC.* (quod in Lov. 5. inveni) vel *duo millia DCC.* Numerus missorum militum deest in Lov. 1. et Hearnii L. 1. Nec aliter ejus N. nisi quod tamen in eo lacuna relicta sit: *a Philippo DCC.* legit Lov. 3. *a Philippo ducenti et septem* Gaertn. *a Philippo ducenti et septingenti* Lov. 2. et Harl. *a Philippo CC. et DCC.* Lov. 6. a m. pr. et Mead. 1. *a Philippo CC. et CC.* Lov. 4. et Mead. 2. *a Philippo CC. equites et DCC. pedites* Lov. 6. a m. sec. *a Philippo ac quia erat hostis Romanorum secundum pectē*n reliquis corruptior Voss. Verum illa *ac quia hostis erat Romanorum* ex glossa marginali in contextum inrepsisse videntur; reliqua autem *secundum pectē*m nata esse ex nota numerali *IIm et DCnti, vel IIm et DCCnti*. Si Frobenius, vel Gelenius, vel quicumque priscam lectionem mutarunt, cod. Moguntinum secuti sunt, non adversabor. Sin, antiquam lectionem, quo multorum codicum vestigia nos ducunt, præferam. Et quidem, si, quod verum esse suspicor, vulgatum tantum conjecturæ debetur, veterem scripturam mutandi causa fuisse videtur, quod displiceret *Macedones duo millia et septingenti*, pro *Macedonum*; quum tamen Livio familiarissimum sit, ut, si numero millenario numerus minor addatur, nomen ipsi jungat non eo casu, quem exigit τδ *millia*, sed numerus minor adjectus. Supra III. 3. 'Censa civium capita centum quatuor millia ducenta quatuordecim.' xxxiv. 52. 'Philippei nummi

quatuordecim millia quingenti quatuordecim.' xxxv. 9. 'Censa sunt civium capita centum quadraginta tria millia septingenta quatuor.' xxxvii. 40. 'Inde auxiliares mixti omnium generum duo millia et septingenti.' xxxviii. 36. 'Censa civium capita ducenta quinquaginta octo millia trecenta octo.' xxxix. 5. 'Tetradrachmum Atticum centum octodecim millia: Philippei nummi duodecim millia quadringenti viginti duo.' Vide Gronov. ad xxxix. 7. § 1. Eadem locutio aliquoties obcurrit apud Colum. v. 1.

Quorum adfatim erat] Quorum affatim erant Lov. 6. quorum adfatim numerus erat Harl. cujus cod. librarius ægre tulisse videtur, τὸ adfatim cum genitivo construi, quod tamen Livius sæpe fecit. Supra x. 25. 'Habetis igitur, inquit, adfatim lignorum.' xxiii. 5. 'Jam pecuniæ adfatim est frumentique.' xxvii. 17. 'Armorum adfatim erat captorum Karthagine.' xxxiv. 37. 'Copiarum adfatim esse.' Mox commemorabantur Romanum Gaertn. morabantur. Romanorum navales quoque Lov. 3.

§ 11 Jam ab Leucada L. Quintius cum quadraginta navibus venerat] Leucas oppidum fuit, Leucates promontorium: quare aut Leucata legendum est, aut, quod magis placet, Leucade. Cicero, ad Tyronem scribens (ad Fam. xvi. 1.) Leucade dixit. Sabel. Pall. L. Quintius XL. navibus venerat, fastidito cum. Gebhard. Ad Leuchā Lov. 6. ad Leucada Lov. 5. et edd. Camp. Rom. a. 1472. et Parm. ab Leucada edd. Mediol. a. 1480. et Tarvis. utraque: ab Leucata edd. Venetæ: a Leocade Mead. 1. a Leucade Voss. Lov. 1. et Gaertn. Reliqui cod. ab Leucade, quod etiam primum inveni in ed. Mediol. a. 1505. hinc in Mog. et mox in reliquis recentioribus. Regio, modo peninsula, modo insula, vocatur Leucadia, urbs in ea sita Leucas, promontorium Leucate; quæ ta-

men nomina sæpe commutantur. Vide Cellar. Geogr. Ant. ii. 13. p. 708. et Palmer. Græc. Ant. iii. 10. Deinde Quintius L. navibus Lov. 3. Quintius quadraginta navibus Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Supra xxviii. 38. 'Decem navibus Romam redit:' ubi plures codd. perperam cum decem navibus. xxx. 27. 'Viginti navibus longis, militibus mille, oram Siciliæ tutaretur:' et ibi recte Gronov. τὸ cum delendum monuit. xxxvii. 9. 'Cetera classe in Europam trajecit.' xli. 1. 'Eodem decem navibus C. Furius duumvir navalis venit.' De ellipsi hac præpositionis cum vide ad l. 14. § 7. xxii. 9. § 5. xxiii. 41. § 10. aliisque locis.

Triginta lembis, mixtisque aliis minoris formæ navigiis] Trigintaque lembis mixtisque aliis Lov. 3. et Gaertn. et triginta lembis, mixtis aliis Lov. 6. triginta lembis, mixtis aliis Voss. et Lov. 1. Tum minoris formæ navibus codd. mei, et edd. vett. minoris formæ navigiis Froben. a. 1531. ex fide cod. Mog. recepit. Paulo ante rex circa Cycladas erat Gaertn. τὸ circa deerat in Harl.

§ 12 Spe recuperandæ patriæ in castra Romana convenerant] Ms. in castra Romana pervenerant. Modius. Libri omnes convenerunt. Gebh. Convenerant primum adparuit in Froben. a. 1531. Omnes priores exhibuerunt convenerunt; neque aliter erat in Lov. sex, Harl. Mead. utroque, Hearnii L. 1. et Voss. a m. sec. in quo scriptum exstat a m. pr. pervenerunt; quod et ipsum, non pervenerant, ut Modius putat, se in cod. suo invenisse Mouguntini testantur. Præcesserunt venerat et erat, eoque colore convenerant defendi nequit. Sæpe enim varia tempora junguntur. Ita imperfectum et perfectum: vide ad iii. 7. § 3. 'Compleverunt' et 'exposcebant' xxxix. 49. § 10. Adde Burm. ad Suet. Aug. c. 20. Etiam perfecta et

plusquamperfecta. Exempla vide ad iv. 33. § 8. et xxvi. 37. § 1. Ita 'abscesserat' et 'abduxit' xlv. 11. § 1. Adde Markland. ad Statii Silv. i. 1. 100. et Cort. ad Sallust. Catil. c. 12. § 1. Tum spe recuperandæ primæ libertatis Lov. 6. Paulo ante ipsorumque Lacedæmoniorum, pro ipsorum quoque Lacedæmoniorum Harl. Vide ad v. 27. § 1.

§ 13 *Per aliquot ætates, ex quo tyranni*] *Aliquot ætates* de annis non ita multis dicit: nam Cleomenes, quem primum tyrannum Lacedæmoniorum fuisse ait, vix xl. annis ante hoc tempus regnum inierat. Si quis ad id tempus referendum putet, quo, Agide ac Leonida Spartæ regnantibus, primum turbari cæpit respublica Lacedæmoniorum, tamen vix l. anni sunt. Vide Petav. Ration. Temp. iv. 4. Duk. *Per aliquas ætates* Voss. Vide ad xxx. 19. § 5. *Per multas ætates* Lov. 1. Tum ex tyrannis, qui tenebant Voss.

Alii ab aliis puls] Libri omnes expulsi. Gebh. Pariter Voss. Lov. sex, Harl. Mead. 2. Gaertn. et edd. usque ad Frob. qui a. 1535. vulgavit puls.

§ 14 *Cujus jure gentis regnum Lacedæmone erat]* Idem Ms. *cujus jure gentis regnum Lacedæmonium erat*. Modius. *Regnum Lacedæmonie*, vel *Lacedæmoniæ*, erat Voss. Lov. 2. 3. 5. 6. Harl. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. Moguntina antiquiores; sicut mox in fine hujus cap. iterum legunt Voss. Lov. sex, Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et eadem edd. Similiter § præc. *Lacedæmoniam*, pro *Lacedæmonem*, legunt Lov. 1. 6. et Voss. Paulo ante *Agēsipolis* Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. et Gaertn.

Pulsus infans ab Lycurgo] Pal. 1. *Licnico*: alter *Licineo*. Et statim qui primus tyrannus Lacedæmoniæ fuit. Gebh. Ab *Lituro* Voss. ab *Licico* Lov. 4. ab *Liciveo* Mead. 1. ab *Lituido* Lov. 6. a m. pr. ab *Licinio* a m. sec. et Lov. 2. ab *Licineo* Gaertn.

Delfh. et Var. Clas.

CAP. XXVII. § 1 *Tantum belli circumstarct tyrannum, et prope nulla spes esset]* Prisca ed. *nulla seps esset*. Gebh. Secunda vox deest in Gaertn. *tantum bellum* legunt reliqui codd. nostri, Hearnii L. 1. et editiones vett. Moguntinenses demum ex cod. suo dederunt *tantum belli*. Ut iv. 57. 'Quum tantum belli in manibus esset.' Ita 'tantum roboris' ii. 8. 'tantum barbarum' ii. 29. 'tantum momenti' iv. 58. 'tantum spatii, tantum laboris' v. 5. 'tantum dissensionum' v. 24. 'tantum pavoris' xxviii. 3. 'tantum tumultus' xxxviii. 2. 'tantum terroris' xxxviii. 16. et Epit. Liv. l. lxi. 'tantum animorum' xxxviii. 52. 'tantum hominum' xxxix. 46. et xl. 19. 'tantum fastigii' xlv. 1. 'tantum Macedonum' xlv. 41. 'tantum pecuniæ' xlv. 40.

Vires suas hostiumque æstimanti] Adhuc Longobardicus codex, *prope nulla spes esset, vere suas hostiumque æst. vires*. Modius. Pal. 1. habet *extimanti*. Gebh. Mog. *vere suas hostiumque æstimanti vires*. Lib. xxx. c. 22. 'Senatui ac populo Carthaginiensi, si quis vere æstimet, fœdus ad eam diem inviolatum esse cum Romanis.' Fragmentum apud M. Senec. Suasor. c. 6. 'Præter mortem, quæ vere æstimanti minus indigna videri potuit.' J. F. Gronov. Licet nullus meorum Moguntino consentiat, ejus tamen lectionem veram esse judico; quam proin recepi. Ita l. iii. c. 19. 'Plus, Hercule, aliquantum, qui vere rem æstimare velit.' vi. 11. 'Quum interim, si quis vere æstimare velit, a M. Furio recuperari patria ex obsidione hostium non potuerit.' xxxvii. 58. 'Ceterum vere æstimanti Ætolicum magis ad Thermopylas bellum, quam regium fuit.' Ita 'vera æstimatio' Periz. Livio vindicare conatur xxxviii. 51. § 14. 'verius existimare' est xxxi. 48.

§ 2 *Sed et a Creta mille delectos juventutis eorum excivit]* Td et non ha-

Livius.

31 D

bent Lov. 1. 2. 5. Harl. Hearnii L. 1. et edd. ante Froben. 1535. Tum eorum deest in Voss. *juventutis eorum delectos* legit Gaertn. Mox *incenatorum* Voss. Dein cum *castellis agrestibus* Lov. 3. 4. et Voss. cum *castell' agrestibus* Lov. 1.

§ 3 *Acerbitate pœnarum tenebat animos. Quoniam, ut* Jac. Perizon. in margine Livii sui legendum conjecit *terrebat animos*. Voces illas in Mss. commutari, vidimus ad XXIII. 1. § 10. Sed nihil mutandum. De verbo 'tenere' hoc sensu vide ad XXXVIII. 23. § 5. Præterea vulgata interpunctio Crevier. displicuit; distinguendum autem docuit *tenebat animos, quoniam, ut, &c. non poterat. Quum suspectos, &c. quod verum puto, et recepi*. Paulo ante *orentur* Voss. *orerentur* Lov. 1. 4. Vide ad XXIII. 16. § 7.

Sperare non poterat] *Spectare* Voss. quomodo librarius scripsisse videri posset, pro *expectare*: is enim error in Mss. frequens est. Vide ad XXX. 23. § 7. At potius nihil muto. Ita editur apud Justin. XII. 3. 'Omnibus reditum in patriam expectantibus:' pro quo codd. quidam *spectantibus*, alii *sperantibus*: quod Abrah. Gronov. probavit. Passim librarii 'sperare' et 'spectare' commutarunt. Vide ad VI. 23. § 5. VIII. 38. § 11. IX. 46. § 9. XL. 15. § 4. et Burm. ad Nemes. Ecl. I. 43.

§ 4 *Quum suspectos quosdam civium haberet*] Pat. 1. cum *suspectos quosdam filios haberet*. Sequitur enim infra, 'Sub hæc citari nomina octoginta ferme principum juventutis jussit.' Gebh. Omnes mei recte stant pro vulgato.

Eductis in campum omnibus copiis, (Dromon ipsi vocant,) positis armis, ad concionem vocari jussit Lacedæmonios] Quid? an copias universas unica voce *δρόμων* appellabant Lacedæmonii? Nugæ. *Δρόμος* erat extra urbem Spartanam campus, in quo se juvenis cursu exercebat. Pausan. in Lacon. c. 14. Καλοῦσι δὲ Λακεδαιμόνιοι Δρόμον,

ἐνθα τοῖς νέοις καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐτι δρόμον μελέτη καθέστηκεν. Et occurrit plurima illic ejus mentio. Ergo verba illa Livii, luxata aliquantum, ita ordinare malim, *Eductis in campum (Dromon ipsi vocant) omnibus copiis*. Meursius, Attic. Lect. I. 24. Illa verba *Dromon ipsi vocant* desiderantur in prisca ed. et posteriore Pal. In priore vero est *eductis in campum omnibus copiis, positis armis ad Xionem vocari jubet*. Gebhard. Adde Reines. Var. Lect. II. 3. *Duk. Eductus in campum cum omnibus copiis* Gaertn. *eductis omnibus in campum copiis* Lov. 5. et edd. usque ad Aldum, qui ordinem vocum mutavit, præeunte cod. Mog. Consentiant reliqui mei. Dein voces *Dromon ipsi vocant* desunt in omnibus meis, Hearnii L. 1. N. et excusis usque ad Frob. qui eas a. 1531. fide cod. Mog. recepit. Ad hæc *jussit* iterum Aldus edidit, ita volente eodem Msto Mog. Omnes mei, Hearnii L. 1. et priores typis exarati habent *jubet*.

§ 6 *Ignoscendum in tali tempore*] *Tali tempore*, sine præpositione, Lov. 3. et Gaertn. sed eam sæpe addere amat Livius. Vide ad I. 57. § 1. Reliquos igitur eamdem defendentes sequor. Mox *et* deest in Lov. 4. sed interceptum est a literis ultimis verbi præced. Vide ad XXXV. 41. § 7. Tò rerum etiam exsulat ab Harl.

§ 7 *Quosdam se in custodia habituros, donec ea, quæ instet, tempestas prætereat*] *In custodiam* Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. et edd. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad II. 14. § 4. Tum *instaret* Lov. 6. *instat* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. omnesque editi ante Frob. qui a. 1535. *instet* dedit. Mox *caveretur* Voss. et Lov. 6. *cavetur* Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. usque ad Moguntinos, qui ex cod. suo recte emendaverunt *caveatur*. Deinde *ex templo eos se missurum* Lov. 2. et Harl. prima litera τοῦ se ex fine vocis præced. adscita.

Vide ad xxxvii. 29. § 8. *Extemplo eo se missurum*, perperam literis in voces suas distributis, Mead. 1. *extemplo missurum* Gaertn.

§ 8 *Et nocte insequenti omnes interfecit*] Libri omnes sine copula *et* habent *nocte insequenti omnes interfecti*. Gebh. *Et nocte insequenti omnes interfecit* ex cod. Mog. Froben. a. 1535. recepit; quod sequentes editores servant usque ad Gronov. Is autem lectionem primarum edd. *nocte insequenti omnes interfecti*, quam etiam servant codd. nostri, revocavit.

§ 9 *Ilotum deinde quidam*] *Ilotarum* quidam emendarunt, et recte. Sunt autem quos 'Helotas' Strabo viii. 365. vocatos ait. Diphthongus ei id discriminis fecit, nunc in *e*, nunc in *i* Latinis versa, ut ostendunt *Αἰνέλας* ac *Θάλαεια*. Cæterum apud Græcos aspirationem habet, sive ἀπὸ τοῦ ἔλους veniat, ut Strabo sentire videtur quodam in loco, sive ἀπὸ τοῦ ἔλω, ut aliis quibusdam placet. Glar. *Notarum* Lov. 4. et Mead. 1. pro quo in margine emendatur *notatique*, quod etiam superest in Lov. 2. Gaertn. et Harl. *notati* Lov. 6. *liberati* Lov. 3. *Lotarium* Lov. 1. *Ibotarium* Voss. *Ilotum* non alibi, quam in edd. Ascensii 1513. et 1516. inveni. De *Ilotis* sive *Helotis* Lacedæmoniorum vide Meurs. Miscell. Lacon. ii. 6. et Cragium de Rep. Laced. i. 11. Tum *quidam alii, sunt jam inde* Harl. et Lov. 6. *quidam alii, sunt deinde* Voss. *quidquam alii sunt jam inde* Lov. 1. Mox *transfuge voluisse* Voss. errore orto ex compendio *transfug'e*, pro *transfugere*: ita contra *fugere*, pro *fuge*, vel *fuga*, ex codd. notavimus ad iv. 37. § 11. Tum *insinuati*, pro *insimulati*, Harl. Male.

Obstupuerant multitudinis animi ab omni conatu] Quia hoc nondum alibi inveni, conjiciebam *obtorpuerant m. a. ad omnem conatum*. xxii. 3. 'Si ad convellendum' signum 'manus præ metu obtorpuerint.' Virg. Æn. ix. 499. 'torpent infractæ ad prælia vi-

res.' Sed quia libri scripti hic non videntur variare, rarum genus loquendi potius adnotandum, quam quidquam novandum, puto. Duker. Sane nihil mutant codd. nisi quod *obstupuerunt* sit in Harl. et Gaertn. *obstupuerat multitudinis animi omni conatu novorum consiliorum* in Lov. 1.

§ 10 *Tam suspectis et incertis omnium animis*] Nostra archetypa habent *tam suspensis et incertis*. Gelen. Ita et, præter Moguntinum, Lov. 1. 3. 6. et Voss. Reliqui, cum edd. Frobeniana 1535. prioribus, servant *tam suspectis et incertis*, nisi quod *tam suspectis incertisque* legat Gaertn.

CAP. XXVIII. § 1 *Die postero ad Sellas super Eurotam fluvium pervenit*] Scripti codd. habent *die altero ad Sellasiam super Cœnunta*. Sic hunc fluvium et Polybius nominat. Gelenius. Polybius lib. ii. non ita longe a fine, ubi hanc describit pugnam, vocat hunc locum *Sellasiam*. Meminit et in Laconicis c. 10. *Selasia* Pausanias. Cæterum Polybius ii. 65. *Sellasiam* in regionem Laconicam aditum ait, et ei loco duos imminere colleis *Euam* et *Olympum*. Viam autem inter hos mediam esse, quæ per ripam profluentis fluminis ducat *Spartam*: quo in loco fluminis nomen omisit, quod si *Eurota* fuisset, haud dubie positurus. Ideoque alii legunt *ad Sellasiam super Cœnunta*, pro *ad Sellas super Eurotam* quanquam Polybius post paulum *Gorgyli* fluminis meminit, haud procul ab eo loco. Glar. Hæc historia est apud Polybium ii. 65. Αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν Σελλασίαν καλουμένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἑστρατοπέδευσε. Et paulo post, Τῆς δ' ὁδοῦ μεταξὺ τούτων παρὰ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν φερούσης εἰς Σπάρτην. Glareanus autem negat, Polybium *Cœnuntis* fluminis meminisse. Legit enim interpretem, qui *profluens flumen* imperite vertit. ['Glareanus nulla re æque dolet, atque quod illi Græca defuerint exemplaria: sic enim ipse vidisset: nunc cum aliis ansam in-

quirendi dedit, pro gratia refert con-
vitia.'] Eodem errore alii quidam ex
nostris ducti Q. Metellum Scipionem
Pium, ex sententia Dionis, Asiatici
filium esse scripserunt, cum Dio XL.
144. *Nasicæ* scribat, *Asiatici* vero in-
terpres, idque imperite. *Sigon.* *Die*
altero etiam omnes mei, idque Mo-
guntini ex cod. suo laudarunt. Tum
ad *Selas* Lov. 5. ad *Selas jam* Lov. 3.
et Mead. 1. ad *Stellas jam* Gaertn. ad
Selatiam Hearnii L. 1. ad *Selatiam*
jam Harl. *se latiā jam* Lov. 2. omissa
præpositione: *jam ad Selatiam* Lov.
6. ad *Sellasiā jam* Mead. 1. in mar-
gine: ad *Sellasiā* Voss. Lov. 1. 2.
Mead. 2. et Hearnii N. Deinde *super*
Eurotam Lov. 3. 5. Harl. Gaertn.
et Hearnii L. 1. Eandem lectionem,
et *Arantam* in margine, ostentat Mead.
1. *super Erintanum* Voss. *super Erunta*
Lov. 2. *super Cenum* Hearnii N. *super*
Ceriunta Mead. 1. in contextu. Vo-
ces hæ deerant in Lov. 6. At recte
super Cenum Lov. 1. 4. et Mead. 2.
Utrum *Sellasiā*, an *Selasiam* scriba-
tur, perinde esse videtur: utroque
enim modo apud Polyb. et Pausan.
scriptum obcurrit. De ea et fluvio
Cenunte vide Cellar. Geogr. Ant. II.
13. 776. Mox *quo loco* Lov. 2. Harl.
Mead. 1. et Gaertn. Paulo ante *om-*
nibus peractis, pro *paratis*, Lov. 6. et
Hearnii L. 1. Ita scribas variasse
vidimus ad IX. 32. § 5. Adde ad
XXVIII. 43. § 1. et XXXVII. 4. § 2.
Ceterum prælii illius inter Antigo-
num et Cleomenem meminit etiam
Paus. in Corinth. Achaic. IX. 7. et
Arcad. c. 49.

§ 2 *Inde quum audisset, ascensum dif-*
ficilis et arctæ viæ esse] Ms. *inde cum*
audisset, descensum d. et a. v. e. Mo-
dius. Scripti quidam, ut et Mogunt.
descensum. Perspicue volunt *quum*
audisset, escensum. Quod Cæsari su-
perius reddidimus. Lib. XXXV. c. 13.
'Legati Romani Elæam veneri: inde
Pergamum (ubi regia Eumenis fuit)
ascenderunt.' Sic Gelenius: nam ad

mediterranea ascenditur, non descen-
ditur, inquit. Recte, quod ad sensum.
Habuerunt autem prius editi cum plu-
ribus scriptis *descenderunt.* Lege igitur
escenderunt. J. F. Gronov. *Unde*
cum audisset Lov. 6. *inicum audisset*
Voss. Deinde *accessum difficilis et ar-*
ctæ viæ esse Voss. Lov. 1. et apud Dou-
jatium Colbert. Solitos autem fuisse
librarios voces 'ascensus' et 'acces-
sus' confundere, vidimus ad XXVIII.
16. § 7. *Accessum difficilem et arctas*
vias esse Lov. 2. Gaertn. et, teste Dou-
jatio, Reginus, qui olim fuit Naudæi:
ascensum difficilem et arctas vias esse
Lov. 3. et Harl. *escensum* hic legen-
dum esse, quoniam id velle videntur
codd. *descensum* præferentes, monuit
etiam Gebhard. ad XXIX. 11. § 5. De
hoc nomine et verbo 'escendere' plu-
ra vide ad II. 28. § 6. Mox *brevi per*
montis circuitum præmissis, qui muni-
rent, via Lov. 2. *per montis circuitum*
etiam Lov. 5. 6. Harl. Mead. 1. Gaertn.
et edd. ante Moguntinam.

§ 3 *Cum equitibus atque expeditis præ-*
gressum auxiliares tyranni adorti] Pall.
et vetus ed. *expeditis prægressum aux-*
iliis tyr. ad. *ingentem terrorem ac tumult-*
um conj. Gebh. 'Expeditos jacula-tores' dicit XXI. 46. 'expeditos mi-
lites' XXXV. 27. 'expeditum agmen'
XXXVI. 30. Neque nunc memini, me
apud Livium 'expeditos,' non addito
substantivo, pro levi armatura, nam
distinguit a legionibus, legere. Levi-
ter suspicabar, potuisse fieri, ut præ-
cedens vox *expeditis* absumserit se-
quentem *peditibus*, de quibus deinde
dicit, 'Aliquamdiu peditibus equites,
equitibus pedites vocantibus.' Duk.
Vide ad XXII. 16. § 2. Lectio quæ
nunc exstat, primum ab Aldo propo-
sita est, sed ex fide Msti Mog. An-
tea edebatur *auxiliis tyranni adorti*,
quod ipsum superest in Lov. 4. 5. et
Mead. utroque: neque differt Gaertn.
nisi quod *hortati*, pro *adorti*, præferat:
auxiliis tyrannici adorti legit Harl. *aux-*
iliarii tyranni adorti Voss. *auxilii aurii*

tyranni adorti Lov. 1. *auxilia tyranni adorta* Lov. 2. et 6. *auxilia tyranni adorti* Lov. 3. et Hearnii L. 1. quod verum esse videtur: ut locutio *auxilia adorti* librariis minus placuisse, et locum corrumpendi ansam dedisse censenda sit: quum tamen Livius eadem sæpius utatur. Vide ad XXIX. 12. § 4. et XXXVII. 39. § 12. Paulo ante *castra metatos* Lov. 2. et Harl.

Ingentem terrorem ac tumultum conjecerunt nihil tale expectantibus] Restituimus juxta fidem archetyporum in terr. ac tum. conj. nihil tale expectantes. Gelen. Emendationem Gelenii Frob. 1535. recepit, et reliqui editores servarunt. Lectionem vero, quæ ad caput adnotationis ejus exstat, inveni tantum in edd. Camp. et Frob. 1531. quum ceteræ antiquiores dederint *ingentem terr. ac tum. conj. nihil tale expectantes*. Campano favent ex scriptis Lov. 5. Mead. 1. et Gaertn. ceteris alii omnes. Vide igitur an legendum in *ingentem terr. ac tum. conj. nihil tale expectantes*. Facile enim vocula in absorberi potuit a syllaba initiali vocis sequentis. Alia exempla vide ad Præfat. § 10. XXI. 51. § 1. XXXIV. 44. § 8. c. 53. § 7. XXXVI. 9. § 12. c. 12. § 11. c. 14. § 13. præsertim ad VIII. 33. § 6.

Veluti pacato agros transierant] Ms. *veluti pacato agro transierant*. Modius. *Agros* operarum errore erat in ed. Paris. 1573. quod mox secuta Francof. 1578. ante Modium emendavit. Sed *velut pacato* est in Voss. Lov. sex, Harl. Mead. 2. Gaertn. et edd. antiquis. Ea igitur de causa Moguntini monuerunt se *veluti pacato* in cod. suo invenisse, quod mox Aldus adoptavit.

§ 4 *Quum in se cuique minimum fiducia esset*] *Quum ipse cuique minimum* Voss. *quum in se cuique minime* Lov. 1. 5. et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. τὸ esset autem excludit Lov. 1. Mox § seq. *reductæ in prælium* Mead. 1.

§ 6 *Acie directæ paulisper steterunt*] Ms. *acie erecta paulisper steterunt*. Mo-

dus. *Acie direpta* Lov. 5. de quo errore vide ad XXXVII. 31. § 5. Neque probanda est Moguntini lectio *acie erecta*. Nam 'erigit aciem,' qui eam in clivo montis constituit. Vide ad x. 26. § 8. Id autem huic loco non convenit. At 'aciem dirigere' est eam ordinare, constituere, locutione passim obvia. Supra II. 49. 'Vix dirigendi aciem spatium Veientibus fuit.' XXI. 47. 'In conspectu hostium acie directæ.' XXVII. 48. 'Ubi omnes copię convenere, directæque acies est.' XL. 30. 'Acie directa medio ferme spatio inter bina castra constiterunt.' Auctor B. Alex. c. 37. 'In fronte enim simplici directa acie, cornua trinis firmabantur subsidiis.' B. Afric. c. 41. 'Quadruplici acie instructa ex instituto suo, prima equestri turmatim directæ.' Flor. II. 6. § 58. 'Conlatis cominus signis direxere aciem.' III. 16. 'Directa in foro acies.' Vide Ondend. ad Frontin. II. 4. § 4. Similiter 'dirigere in pugnam naves;' vide ad XXII. 19. § 11.

§ 7 *Postero die Quinctius prope flumen præter urbem, sub ipsas Menali montis radices cum duceret copias instructas, pergit*] Vide quæso, ne verior sit lectio *circumducere copias instructas pergit*: nam si cum duceret legas, pergit non sequitur. *Sabellicus*. Omnes *Mænalum* Arcadiæ cum oppidum, tum montem ponunt. Quare videndum num recte locus habeat: hic enim de Sparta loquitur. Fortassis autem *Taygetum* scripsit Livius. Neque enim jam in Arcadia erat Quinctius, et statim *Taygeti* mentionem facit. Sed lectoris esto iudicium. *Glar*. Urbem Lacedæmonem, flumen Eurotam intelligit. Itaque, quia Mænalus non in Laconica est, sed in Arcadia, Glareanus, peritissimus emendator, *Taygetum* substituendum putat. Ego autem nec *Mænalum*, non *Taygetum* probo, sed *Menelaium* legendum esse affirmo. Hujus lectionis auctor est Polybius, qui v. 22.

Eurotam flumen ad collis Menelai radicem fluere scribit, his verbis : Τοῦ δὲ ποταμοῦ παραρρέοντος ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς μερῶν, ὃς καλεῖται μὲν Εὐρώτας· συμβαίνει τοὺς βουνούς, ἐφ' ὧν τὸ Μενελάϊον ἐστίν, πέραν μὲν εἶναι τοῦ ποταμοῦ, &c. Meminit autem sæpius ejus nominis, ita ut Stephanus etiam ita scriptum reliquerit : ἔστι καὶ χωρίον Σπάρτης Μενελάϊον. *Sigon.* Pall. et antiq. ed. sub ipsas *Menelai montis radices cum duceret copias instructas pergit.* Gebh. *Prope fluvium* Lov. 3. 5. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Primus autem Frob. 1535. *prope flumen* ad fidem cod. Mog. exhibuit: quam lectionem servant reliqui mei. Ita etiam variant codd. mox hoc cap. § 12. Vide ad xxxviii. 15. § 7. Tum voces *præter urbem* desunt in Harl. Hinc *Menali montis* Lovel. 5. Gaertn. et Mead. 1. in margine *Menelai montis* Voss. et Lovel. 1. *Menelai montis* Lov. 3. *Menelai montis* Lovel. 2. 4. Hearnii L. 1. Mead. 2. et Crevierii Victor. *Menelai montis* Lov. 6. Harl. et Mead. 1. in contextu. Tandem *cum duceret copias instructas pergit* Voss. Lovel. 1. 2. 5. Harl. et Mead. ambo, cum edd. antiqq. *cum ducere copias instructas pergit* Lov. 4. *conducere copias instructas pergit* Lovel. 3. 6. et Gaertn. *circumducere copias instructas pergit* ed. Ascens. 1513. *ducere* Frob. 1535.

§ 9 *Postquam extremum agmen præteriiit*] Pall. *postquam in extremum agmen præteriiit.* Forte jam *extremum.* Gebh. Nostri nihil mutant, nisi quod *prætereunt* sit in Gaertn.

Eodem, quo pridie eruperant, tumultu pluribus simul locis erumpunt] Videtur insititium τὸ *eruperant.* J. F. Gronov. Ea vox in omnibus omnino codd. constanter exstat; neque aliam ei delendæ causam Gronovius habuisse videtur, quam quod mox sequatur *erumpunt*: illa autem an satis justa fuerit, vide ad i. 3. § 9. Τὸ *tumultu* exsulat ab Harl. Tum *plurimis locis,*

omissa voce media, Harl. et Mead. 1. Τὸ *simul* etiam deest in Gaertn.

§ 10 *Ne inopinatum accideret*] Cusus Moguntiae Livius *ne inopinate accideret.* Ms. vero *necopinatum*, conjunctim. *Modius.* *Ne inopinate accideret* Lovel. 1. 5. 6. et edd. priores: *ne in opinione accideret* Voss. *ne inopinatum accideret* reliqui scripti, quod primum vidi in ed. Frob. 1531. Paulo ante *quia id quod futurum erat* Voss. Lov. 1. 4. 6. Harleian. Mead. uterque, et Gaertn. *qui id quod futurum erat* Lov. 2. 3. Mox in sequentibus *eorum animis* Harl.

§ 11 *Quæ minus trepida fuisset*] Restituimus juxta fidem archetyporum *quæ minus infida ac trepida*, ubi hæc vox *infida* interciderat. *Gelen.* *Infida* ac non sunt in quibusdam Hearnianis. Hoc considerandum videtur. 'Fida' et 'infida fuga' non valde obvia esse credo: 'tuta' et 'intuta' usitiora sunt. *Duk.* Voces *infida* ac, quas Frob. anno 1535. recepit in contextum, desunt in omnibus meis, et Hearnii L. 1. Crevierio etiam suspecta est vox *infida*, et magis placeret *effusa*. Conjicit etiam τὰ *infida* ac, quæ vocabula nec in Victor. invenit, recidenda esse. Paulo ante *inclinarunt* Lov. 5. et edd. antiqq. Aldus deinde *inclinarunt*; quod est in reliquis Mss. nostris.

Ni Achæi locorum prudentes institissent] Ms. *ni Achæi locorum prudentes ei institissent*: ei, fugæ puta, aut certe scribatur *eis institissent.* *Modius.* Nullus meorum Moguntino codici consentit.

Hi et eadem ingentem ediderunt] Libri omnes et *cædes ingentes.* Gebh. Similiter omnes mei, et edd. antiqq. *cædem ingentem* Frob. 1535. ex cod. Mog. edidit. Mox *et dispersos armis exuerunt*, neglectis tribus vocibus, Lov. 6. Eædem voces et insuper ultima *exuerunt* desunt in Lov. 1. arma *exuerunt* legit Gaertn.

§ 12 *Inde, quum perpopulatus omnia*]

Cusus Moguntiacy liber unde cum perpopulatus omnia. Modius. Immo ed. Mog. unde cum populatus omnia. Neque aliter omnes priores cum Lov. 5. unde cum perpopulatus Voss. Lovel. 1. 4. 6. Gaertn. et Hearnii L. 1. inde cum populatus Lov. 3. inde cum perpopulatus auctoritate Msti Mog. edidit Aldus, concinentibus Lov. 2. Harl. et Mead. utroque. De verbo 'perpopulari' vide ad xxiii. 36. § 7.

Nulla jam hostium porta excedente] Cusus Moguntiacy liber portam excedente, pro porta. Modius. Andreas et veteres ante Mog. portam excedente. Cujusmodi nonnulla olim asseruimus Nostro. Seneca Ep. 104. 'Quæris ergo, quomodo mihi consilium profectiois cesserit? Ut primum gravitatem urbis excessi, et illum odorem culinarum fumigantium.' J. F. Gron. Portam excedente, ut edd. vett. ante Aldum habent, exstat etiam in Voss. Lovel. 1. 5. 6. et Hearnii L. 1. ac N. eandem lectionem etiam Crevier. in Victor. cod. invenit, et hinc contextui inseruit. De ea locutione vide ad ii. 37. § 8. et xxiv. 20. § 10. Porta excedente, præter Mogunt. codicem, Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Neque ea locutio Livio insolens est. Supra xxvi. 24. 'Ut non his modo urbibus excedant.' xxx. 23. 'Jubendosque Italia excedere.' xxxi. 17. 'Neminem vivum, nisi victorem, acie excessurum.' xxxi. 25. 'Excedere urbe juberet.' xxxiii. 6. 'Consilium suis excedendi ea regione.' Alia exempla vide ad viii. 2. § 8. et x. 2. § 3. Quum itaque Livium utroque modo locutum esse constet, ei adhærere malo, cui favet optimus Mogunt.

Movit castra ad flumen Eurotam] Ad fluvium Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide supra hoc cap. ad § 7. Deinde Aracita Gaertn. Arranta Lov. 1. Aranta Voss. Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. utroque, et edd. antiq. Eurotam primum in margine ostentavit ed. Ascens. a. 1513. mox in

contextum recepit Mogunt. Et ita est in Lov. 3. et 6.

CAP. XXIX. § 1 Eodem fere tempore] Td fere non comparet in omnibus libris. Gebh. Neque comparet in ullo meorum, vel in antiquis edd. Frobenius demum, jubente cod. Moguntino, a. 1535. recepit. Mox recipit Lov. sex, Mead. 2. Gaertn. ed. Campani, et quædam aliæ.

§ 2 Gyttheum oppidum] Ms. Ægium oppidum. Sed verius illud. Modius. Gyttheum hoc nomen semper hoc et seq. libro scribitur. De varietate scripturæ habet hic Hearnius post Menrsium Misc. Lacon. iv. 6. Duk. Qd. thium Mead. 1. et Githeum in margine, quod etiam præfert Lovel. 2. Chitium Hearnii L. 1. et Lov. 3. a m. pr. Chitium a m. sec. Sictheum a m. tert. Cythium Lov. 1. et 4. Cytheum Mead. 2. quod Gyttheum Gaertn. Gyttheum Voss. et Lov. 5. ac 6. Gyttheum tantum non omnes edd. Gyttheum Sigon. Gyttheum Gronov. ediderunt. Græcis vel Γύθειον scribitur, vel Γύθειον; oppidani Γυθείται vocantur. Nummos cum inscriptione ΓΥΘΕΑΤΑΝ exhibet Harduin. in Numm. Pop. et Urb.

Maritimarum rerum Lacedæmoniis receptaculum esse] Non comparet in Pall. τδ rerum. Gebhard. Exsulat etiam a Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. sed vocem illam præcedentis ultimæ syllabæ interceperunt. Tum Lacedæmonis Lov. 2. 4. Mead. 2. et Gaertn. Vide ad xxxii. 6. § 6. Mox castra abesse Romana Voss. et Lov. 1. 3. 6.

§ 5 Multitudo navalium sociorum, e tribus concitata classibus] Scribendum contracta. Gelen. Libri omnes concitata. Gebh. Concitata etiam Voss. Lovel. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Ea vox deest in Lov. 1. contracta legit Lov. 3. Ex Harl. nihil in excerptis notatur; quem proinde contracta servasse verisimile est. Præterea vox sociorum non comparet in

Harl. Sed 'navales' eo sensu pro sociis navalibus nondum notavi. Infra quidem Cleric. ad xxxvii. 24. § 1. *virtus navalium*, pro *navium*, scribendum conjecit. Sed vide quæ ad eum locum notantur. Paulo ante § præc. *rem haud facile adgredienti*, pro *haud facilem*, Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Sed vulgatum verum est.

§ 6 *Murus subruebatur*] *Subvertebatur* Lovel. 3. Harl. et Gaertn. Sed mox sequitur *eversa est turris*. Supra xxi. 11. 'Afros cum dolabris ad subruendum ab imo murum mittit.' Mox *Jamque una crebris*, pro *Itaque*, Harl. Tò erat autem exsulat a Lov. 1.

§ 7 *Et Romani simul a porta*] Quænam ista tam memorabilis porta, aut ubinam? Longe verius profecto legabam in Ms. Thuan. *simul a portu*: quod est etiam in prima ed. Ita enim ostendit L. Quintium et Romanos terra marique vere institisse, ut ait paulo post. *Jac. Gron.* Pariter non modo omnes codd. nostri, sed et edd. omnes usque ad Francof. 1578. quæ prima dedit a *porta* operarum, ut videtur, errore; quem tamen proximi editores emendare neglexerunt.

Ut discederent ab apertiore loco] Scribendum ut *distenderent*. Gelen. *Ut discederent* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. *et distenderent* in cod. suo invenerunt Moguntini: ut *descenderent* ego in Lovel. 6. De verbo 'distendere,' quod recte Gelen. probavit, vide ad iii. 23. § 1. Mox *conabantur* Aldus dedit ex Mog. Antea edebatur *conantur*, quod tuentur omnes mei.

§ 8 *Nec multum abfuit*] *Affuit* Lov. 1. 4. et Mead. 1. Videtur scribendum *afuit*. Vide ad iv. 12. § 6. et xxvi. 41. § 11. quibus locis etiam pariter in multis codd. librarii peccarant. Mox *intenderent* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn.

Dexagoridas et Gorgopas] Hanc lec-

tionem Froben. 1535. præenunte cod. Mog. recepit. Antea edebatur *Dexagorides*, quod hoc loco in omnibus meis, et mox in plerisque superest; quorum alii *Desagoritas*, alii *Dexagoridas*, Moguntino consentientes, præferunt. Tum *Gorpas* Lov. 1. *Gorgoras* Gaertn. Sed *Gorgopas* legatus Hieracis, qui classis Lacedæmoniorum præfectus erat, memoratur apud Xenoph. Hist. Græc. v. 545. ut nomen illud apud Lacedæmonios non ignotum fuisse pateat. Et ita etiam inferius hoc cap. scribunt Mss.

§ 9 *Miserat nuncium ad legatum Romanum, traditurum se urbem*] Libri omnes *miserat ad leg. Rom., traditurus urbem*: brevius. Gebh. Consentiens scriptorum et editorum veterum lectio, *Dexagoridas miserat ad leg. Rom., traditurus urbem*. Sic Andreas, Tarv. Ven. Asc. sic etiam Moguntinæ editum exemplar: sed annotatum ibidem in Ms. fuisse, *Dexag. miserat eum ad leg. R. traditurum se urbem*. Subsequentibus igitur posterius amplexi, ex τῷ *eum* fecerunt *nuntii*. At illud ipsum *eum*, malæ manus germen, suspectam facere debuerat et alteram varietatem. Nam *miserat* ita positum, ut viii. 23. notavimus. Cic. ad Att. ii. 2. 'Nam ita ad me mittunt, Nigidium minari in concione.' M. Seneca in Controv. Ab archipirata: 'Si non poteras, negasses, et misisses ad me, non posse te.' Contr. Ter. abdicatus ven. t. 'Cicero in utramque rem jocus misit ad Laberium transeuntem, Recepissem te, nisi anguste sederem. Laberius Ciceroni remisit, Atqui soles duabus sellis sedere.' Neque aliter xxxvii. 11. 'Armatus duobus agminibus ad promontoria ducit, inde facile telis ancipitibus hostem submoturus.' xxvii. 47. 'Haud multum processit, ubi prima lux transitum opportunum ostendisset, transiturus.' Omnia enim sic concepta sunt, ut significant, misisse, processisse, duxisse, hac fini, ut tra-

deret urbem, ut transiret, ut hostem submoveret. Corn. Nepos in Vita Themist. c. 7. 'Quare si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent; aliter illos nunquam in patriam recepturi.' Nam, quod vulgo additur *essent*, alienum est. J. F. Gronov. Quam cod. Mog. lectio *miserat eum ad legatum Romanum* aperte vitiosa esset, Frob. ejus loco *miserat legatum* 1531. substituit. Sed recte docuit Gron. omitta utraque voce legendum esse *miserat ad legatum Romanum*. Alterutram etiam nulli meorum codicum agnoscunt. 'Mittere' est missis literis vel nunciis indicare. Vide ad d. loc. lib. VIII. 23. § 1. In reliqua parte horum verborum *traditurum urbem* legunt Lov. 1. et 6. Neque aliter Ant. Perizon. ad marginem Livii scribendum conjecit. Illa tamen lectio eo non placet, quia non credo Livium tam ambigue loqui voluisse. Ita enim æque intelligi posset, legatum Romanum traditurum, quam Dexagoridam traditurum. Si quis cum Gronovio *traditurus urbem* mallet, ut legunt reliqui mei, observare posset, Livium hic locutum esse more Græcorum, qui sæpe participiis pro infinitivis utuntur. Vide Vechner. in Hellenol. I. 2. 30. ubi, monens in soluta oratione non temere hujusmodi locutiones reperiri, quædam tamen exempla ex Livio landat, quæ Patavinitati Livianæ condonanda censet. Utrum hæc ejus effata vera sint, et ex laudatis exemplis id, quod intendit, probetur, nunc non disquiram, sed breviter noto, in illis nullum inveniri, ubi, ut hoc loco, participium futuri eo modo usurpetur. Nec conveniunt etiam loca Livii ex XXXVII. 11. et XXVII. 47. quæ Gronov. produxit. Illis similia plura in Livio inveniuntur: ut I. XL. c. 8. 'Sedeo miserrimus pater judex, &c. criminis labem apud meos inventurus.' XLII. 62. 'Unde profectus erat rediit, belli casum de

integro tentaturus.' cap. 63. 'Scalas per manipulos dividi prætor jussit, ut corona undique mœnia adgressurus.' c. 65. 'Milites in propinquum tumultum recepit, loci se præsidio defensurus.' XLIV. 8. 'Citra ripam Enipei amnis castra ponit, amnem ipsum pro munimento habiturus.' Verum in his participium non ponitur pro infinitivo. Præterea lectionem, pro qua stat Gronovius, brevius mentem Livii exprimere agnosco, quam illam, quæ est in cod. Mog. Sed brevitæ hæc lacteæ Livii ubertati non convenire videtur. Contra, ut in Msto Mog. oratio concipitur, x. 38. 'Adigebaturque jurejurando, quæ visa auditaque in eo essent, non enunciaturum:' ubi unus item codex perperam *enunciaturus*. XXXIX. 54. 'Nuper M. Claudium ad se nuncium misisse, bellum se cum iis, ni dederentur, gesturum.' His permotus in ultima hac parte lectionem Moguntini libri revocavi.

Tempus et ratio convenisset] *Convenissent* Lov. 3. Livium ita sæpissime loqui, vidimus ad I. 31. § 7. Supra hoc cap. 'Rex Eumenes et classis Rhodiorum supervenerunt.' Uni tamen codici fidem habere non audeo. Nam et mox cap. seq. habemus, 'Dies locusque constituitur.'

§ 10 *Cum quatuor millibus delectorum militum*] *Electorum* Harl. Male. XXVI. 5. 'Cum delectis peditum equitumque in Campaniam contendit,' XXXVI. 17. 'Legatos cum binis millibus delectorum militum mittit.' XXXVIII. 25. 'Mille ad eam rem ex omni numero audaciæ expertæ delegerunt equites.' c. 41. 'Per medios hostes cum centum quinquaginta delectis equitibus perripisse.' Quorum locorum quibusdam nonnulli codd. similiter variant. Ejusdem variationis alia exempla vide ad VII. 25. § 13. IX. 17. § 15. XXII. 58. § 6. XXIII. 7. § 2. c. 32. § 12. XL. 22. § 1. Adde ad Epit. Liv. lib. XXVII. Corte

ad Plinii Ep. iv. 19. § 8. Ondend. ad Front. i. 1. § 9. et c. 4. § 7.

§ 11 *Et ex altera parte*] Particulam et primi Mog. ex cod. suo addiderunt, quæ deest in Lovel. 3. 5. et edd. antiquioribus. At reliqui codd. mei eandem exhibent. Mox *Lucius intentus ab operibus mari terraque instaret* Gaertn.

§ 12 *Tum vera desperatio Gorgopam quoque cœgit id consilii, &c. capere*] Scribe *tum vero desperatio Gorgopam cœgit*, non *vera*. J. F. Gron. Ut Gronov. conjecit, præferunt Lovel. 5. Mead. ambo, et ed. Camp. Pari modo 'vere' et 'vero' confunduntur. Vide ad xl. 9. § 8. Tum *Gorgopan* Voss. et Lov. 1. Vide Gronov. ad i. 18. § 8. Hinc *cogit* Lov. 1. 4. 5. 6. Harl. Hearnii N. et edd. antiqq. pro quo Moguntini ex cod. suo dederunt *cœgit*, consentientibus reliquis meis; quorum insuper *cœgit consilium, &c. capere* legit Lov. 3. Male. Vide ad vii. 26. § 12.

§ 13 *Tradidit Quinctio urbem*] *Tradit* Lov. 4. Mead. uterque, et Gaertn. negligentia librorum, qui syllabam *di* geminare omiserunt. Vide ad ix. 44. § 3. xxiii. 41. § 7. xxxvi. 28. § 4. cap. 32. § 1. ad Epit. Liv. lib. lxxxii. Alia similium errorum exempla vide ad ii. 24. § 6. Contrarius error, ubi perperam syllaba repetita est, notatur ad lib. xxviii. c. 30. § 4. Paulo ante *præsidi gratia* Lovel. 3. Vide ad xxxvi. 10. § 13.

§ 14 *Priusquam Gythium tradere-tur*] *Gythium traderet* Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. ambo. Vide ad x. 10. § 1. *Traderetur Gythium* Voss. Mox *præfectus Argis relictus* Lovel. 1. 4. et Mead. 2. Ita etiam ediderunt Mediol. 1505. Ascens. 1513. omnesque reliqui usque ad Gronov. qui *relictis* revocavit. Sed alterum præstare videtur, quod etiam restitui. Insuper *Timocrati Pellensi* Lov. 1. et 6. Vide etiam ad c. 40. § 7.

CAP. xxx. § 2 *Quum ab terra, om-*

nibus circa hostibus, nihil spei esset] *Malim hostium, vel hostilibus*. J. F. Gron. Gronovius conjecturam *hostium* in contextum recepit, quod reliqui editores servarunt. Id tamen malo exemplo factum iudicans pristinam lectionem reduxi, præsertim quum pro ea stent omnes codd. scripti et editi, eademque commode exponi possit per ellipsin participii verbi substantivi: *omnibus circa hostibus*, id est, quod omnes, qui circa erant, hostes forent. Vide ad iv. 47. § 7. Tum *nihil spei esse* Jac. Periz. ad marginem Livii scribendum conjecit. Sed quo tum referenda foret particula præcedens *quum*? Vide ad verba seqq.

A mari quoque toto se interclusum] *Incluso* Voss. *inclusum* Lovel. 1. Solent hæ voces in Mss. confundi. Vide ad l. xxvi. c. 5. § 11. Adde lib. xxvii. c. 27. § 4. xxxvii. 24. § 9. xxvi. 5. § 11. *Introclusum* Lov. 2. Ceterum illud *interclusum* non habet quo commode referatur; nisi quis existimet, referendum esse ad præcedens *audivit*. Verum ita legere mallet: *postquam id quoque traditum Romanis audivit, et, quum* (vel *audivit esse, et, quum*) *ab terra, omnibus circa hostibus, nihil spei esset, a mari quoque toto se interclusum, cedendum, &c.* ut ita cohæreant, *audivit id traditum, et se interclusum*. Ita verbum *audivit*, duobus infinitivis junctum, priori tantum convenit; *audivit enim Gythium traditum*, sed *se toto mari interclusum intellexit, vidit*. Eam autem locutionem inlustrabo ad xl. 42. § 12. Hoc si displicet, videndum an insuper verbum 'videret,' 'cerneret,' vel si quid melius, exciderit, ac legi possit *audivit esse, et, quum ab terra, omnibus circa hostibus, nihil spei esset, a mari quoque toto se interclusum videret, cedendum, &c.* quod sibi quoque in mentem venisse Dukerus indicavit, nisi quod τὸ et insertum mallet post τὸ esset, a cujus ultimis literis haus-

tum foret. Mox *tum cedendum* Lov. 5. *tunc cedendum* edd. principes. Sed voculam priorem Froben. 1535. expunxit, adstipulantibus reliquis meis. Insuper § seq. *si pateretur* Lovel. 2. et Harl. Sed *paterentur*, quod in reliquis superest, ad fratres Quinctios referendum est.

§ 4 *Ad imperatorem venit, nullis cum aliis mandatis*] Acceptum ex Moguntino. Nostri, perinde ut prius editi, τῶ cum carebant. J. F. Gron. Tò cum deest etiam in Voss. Lov. sex, Harl. Gaertn. et Hearnii L. 1. idque abesse malebat Crevier. Contra id Mead. uterque, Moguntino adnsi, servasse videntur. Certe ex illis nihil in excerptis notatur. Primus autem editorum Froben. 1531. lectionis Moguntinæ rationem habuit, eamque recepit. Et firmant eam loca, quæ Duker. laudavit ad xxiv. 28. § 9. Vide etiam ad xliii. 23. § 1. Præterea *venit* non adparet in Voss. et Lov. 1. ejusque loco ad finem periodi adjicitur *mittit*. Verum tum dedissent saltem *Pythagoram* vel *Pythagoran*, pro *Pythagoras*. Et eo modo *Pythagoram* ad *imperatorem* misit præfert Lovel. 6. Sed 'mitti' modo præcessit. Ob eam igitur causam, et quod plerique codd. in vulgatum consentiunt, id præferendum judico. Mox *conloquili* ceret omnes codd. mei, Hearnii L. 1. omnesque typis descripti usque ad Gruter. cujus ultima ἐκδοσις dedit *liceat*. Id autem, invitis Mss. a sequentibus editoribus servatum, priori lectione mutavi.

§ 5 *Concilio adrocato, quum omnes dandum conloquium censuissent*] Ms. Longobardicus semper in hac significatione *consilio*, non *concilio*, præfert: qua de re monet etiam in parergis suis amplissimus Brissonius. *Modius*. *Consilio* etiam Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Reliqui codd. et edd. *concilio*: quam lectionem probavit Gron. ad xlv. 2. § 5. alteram, codicis Victor. auctoritatem secutus, Crevierius.

At, si de consilio imperatoris bellico capiamus, ita legendum est; *concilio* vero, si de conventu legatorum, quos diversi populi socii miserunt. Ego etiam plures codd. et inprimis Mog. spernere ausus non sum. Ex eodem etiam *advocato* adoptavit Frobenii ed. 1531. consentientibus omnibus meis, nisi quod *convocato*, quemadmodum edd. priores præferunt, sit in Lovel. 5. Deinde *dari colloquium censuissent* Lov. 3. quod, si plurium codd. auctoritate firmaretur, non rejiciendum putarem. Vide ad ii. 5. § 1.

§ 6 *In mediæ regionis tumulos, &c. quum venissent*] *Mediata regionis tumulos* Lov. 1. *mediæ regionis tumulo* Lov. 6. et Gaertn. *medio regionis tumulo* Lov. 5. et ed. Camp. *Tum convenissent*, pro *quum venissent*, Lov. 1. et 2. Vide ad iv. 24. § 7. Mox *utrumque* deest in Lov. 1. ejus loco *utrumque* legit Voss. *utrorumque* Lov. 6. Insuper *dilectis custodibus* Lov. 1. 6. et Voss. Vide ad xxxvii. 51. § 7.

§ 7 *Cum fratre et Eumene rege, et Sosilao Rhodio, et Aristæno Achæorum prætore*] Prisca ed. *Sosila*. Pal. 1. *Sosilla*: alter *Sosilia*. Gebh. *Cum fratre, cum Eumene rege* Mstum Mog. Hinc *Solia* Lov. 1. *Sosolia* Voss. et Lov. 6. *Sosilia* Lov. 2. 3. 4. Harleian. ambo Mead. et Gaertn. *Eolidi* Hearnii L. 1. *Sosila* Lov. 5. et edd. antiqq. usque ad Moguntinos, qui *Sosilao* ex cod. suo dederunt. Tum vox *prætoris* deest in Voss. Lov. 1. 6. Gaertn. et Mead. 1. pro qua voce *tribunis* habent Lov. 2. 4. et Mead. alter.

CAP. xxxi. § 1 *Permisso, ut, seu dicere prius, seu audire mallet*] *Ut* non habet verbum, quod ei respondeat. Perizon. ad Sanctii iii. 8. § 1. hæc verba citans omisit; unde conjicio, ei supervacuum ac delendum visum fuisse. Sequor illius iudicium. *Duk*. Eamdem particulam vacare, immo turbare, judicat Crevier. et ideo resecandam esse.

Si ipse per me, T. Quincti] In libria omnibus intercidit τὸ *Tite*. Gebhard.

Intercidit etiam in omnibus nostris, Hearnii L. 1. et primis edd. quod Moguntini ex cod. suo addiderunt. Mox *cogitare*, pro *excogitare*, Voss. Lov. 1. 3. 6. et Hearnii L. 1. Tum *indixistis bellum, aut inferretis* Harl. *iadixistis bellum, aut infertis* Gaertn. *indixeritis bellum, aut inferretis* Lov. 6. *indixeritis bellum, aut inferatis* Lov. 2. Tandem *expectare* Voss. An voluit *expectarem?* sed nihil mutandum.

§ 2 *Nunc imperare animo nequivi*] Libri omnes *nunc imperare animo nequeo*. Gebhard. *Nequeo* etiam omnes mei, Hearnii L. 1. omnesque editi. ante Froben. a. 1535. quæ, incertum qua auctoritate, prima *nequivi* exhibet. Insuper *nunc meo imperare animo nequeo* Harl. Vide ad v. 30. § 2. Sed recte reliqui pronomen ignorant. Mox *potius quam perirem* Lovel. 3. in marg. *priusquam reperirem* Voss. Lov. 1. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 4 *Nunc, quum vos intueor, Romanos esse video, qui*] Cusus Moguntiaë, *Nunc cum vos intueor Romanos esse, qui, &c.* minus bene, propter illud quod, 'Cum me ipse respexi, enim esse spero,' &c. ubi tamen est in codice Longobardico, *Cum me ipse respexissem*. Modius. Olim edebatur etiam Moguntiaë, *Nunc vos quum intueor Romanos esse, qui*. Id autem, quod nunc in editis exstat, primus recepit Frob. a. 1531. ex cod. Mog. Quod ad primam partem verborum adinet, omnes mei, excepto Lov. 5. primis edd. adhærente, præferunt *Nunc, quum vos intueor*: at vicissim omnes destituuntur *τῷ video*, sine quo tamen sensus non constat. Mox *humanarumque fidem* edd. ante Frob. qui an. 1535. copulam expunxit. Eandem vero nec ulli nostrorum agnoscunt.

§ 5 *Quum me ipse respexi*] Mog. codex *respexissem*; quem hic editores recte non audiverunt; præcessit enim 'quum vos intueor.' Pro vulgato stant etiam mei omnes. Mox *sicut et ceteris Lacedæmoniis* Voss. *sicut Lacedæmoniis* Lov. 1. Tum *vetustissimum*

exsulat a Gaertn.

§ 6 *At enim ego eam violavi et everti*] Libri omnes *At enim ego violavi*, omisso *τῷ eam*. Gebh. Pronomen *eam*, quod etiam in meis deest, debetur cod. Mog. unde editores Moguntini contextui inseruerunt. At præterea *Hanc enim ego violavi* habet Lov. 1. *Hanc ego violavi* Lov. 3. Sed frustra. Eleganter enim proponendis objectionibus inserviunt particulæ *At enim*. Supra XXI. 40. 'At enim pauci quidem sunt, sed vigentes animis corporibusque.' XXII. 60. 'At enim ad erumpendum e castris defuit animus, ad tutanda fortiter castra animum habuerunt:' hoc lib. cap. seq. 'At enim cum Philippo Argivi senserunt:' et paullo post, 'At enim, ut jam ita sint hæc, quid ad vos, Romani?' VI. 15. 'At enim, quid ita solus ego civium curam ago?' ubi plura vide. Mox *hæc tuear* Mead. 1.

§ 7 *Et accepimus urbem, quum Philippi partium*] Dele *urbem*. Gelenius. Libri omnes *et accepi urbem, quum Philippi partium*. Gebh. *Et accepi urbem* etiam omnes mei, et Hearnii L. 1. Qua auctoritate Gelenius *urbem* deleri iusserit, præfari neglexit. Si præeuntibus Mss. vel uno etiam Mog. non intercedo; sin ex conjectura, quod eadem vox præcesserit, calculum non adjicio. Vide ad I. 3. § 9. Præterea *quum in Philippi partium, non quum in vestra societate esset* Lov. 2. Paullo ante *vacantibus et tradentibus* Lovel. 3. 5. Gaertn. et edd. ante Frob. qui, cod. Mog. secutus a. 1531. vulgavit *ac tradentibus*. Tum *urbem cepi*, pro *urbem eam accepi*, Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 8 *Tempus autem me liberat*] Lege *Tempus autem eo me liberat*. Gelenius. Cusus Moguntinus Livius nescit illud *eo*. Scriptus contra, omisso *τῷ me*, habet, *Tempus autem eo liberat*. Modius. Libri omnes *Tempus autem me liberat*, non comparente *eo*. Gebhard.

Ut paulo ante non dixit, *Res mihi duplicem ejus defensionem præbet*, aut simili modo, ita nunc necessarium non est illud *eo*, quod nec habet Ms. Thuan. nec prima ed. Jac. Gron. Tò *eo* nec habent ulli meorum, vel Hearnii L. 1. Non placet tamen ratio, ob quam id non necessarium judicat Gronov. Si enim servandum, positum esse existimari debet pro *ideo*. Vide ad v. 16. § 3.

Quod, quum jam Argos haberem] Libri omnes *quod, cum Argos haberem*. Gebh. Similiter codd. mei, ut et edd. antiqq. Aldus demum *jum* addidit ex cod. Mog. Mox *mihi societas vobiscum* Lov. 6. *societas inde vobiscum* Lov. 2. Tò *m* particula et deest in Lov. 1. 5. et edd. antiqq. quam demum adjecit Froben. 1531. Præterea *vobiscum mitterem ad bellum auxilia* Voss. Deinde *mea controversia*, pro *in ea*, Mead. 2.

§ 10 *Quod volentem, non vi coactam, accepi*] Omnes libri Mss. *quod volentem, non incautam, accepi*. Sed τὸ *incautam* ex τῷ *vi coactam* coaluit. Rursus perperam continent Pall. Mss. *quod in ditionibus societatis mihi Argos reliquistis*. Gebh. *Non incautam* Mead. 1. *non vi cautam* Lov. 4. *non coactum vi* Gaertn. Mox *in ditionibus societatis* Lovel. 4. a m. pr. Mead. 1. et Gaertn. *in ditione societatis* Mead. 2. Sed primam syllabam τὸ *conditio*, aliarumque ab eadem incipientium vocum, quæ per notam 9 vel 3 scribitur, librarii prolubitu vel addiderunt, vel omiserunt. Vide ad xxx. 25. § 3. Hinc *Argos mihi reliquistis* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Gaertn. et Mead. ambo, nisi quod Mead. 2. in contextu habeat *Argos mihi concessistis*, alterum in margine.

§ 11 *Ceterum nomen tyranni et facta me premunt*] Abest scriptis nostris, e Mog. additum, pronomen, et intelligitur eleganter. Tacitus Ann. III. 68. de Silano: 'Non temperante Tiberio, quia premeret voce, vultu, eo

quod creberrime interrogabat.' Est autem 'premi' verbum de reis frequenter usitatum. Plinius Ep. II. 11. 'Quem ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tuebatur.' v. 14. 'Legati Vicentinorum non modo non presserunt eum, verum etiam sublevarunt.' Sine casu autem utitur et Seneca epist. 95. 'At quam celebres culinæ sunt, quanta circa nepotum focos juvenitus premit?' nempe, se invicem. Epist. 104. 'Indulgendum est enim honestis affectibus, et interdum, etiamsi premant causæ, spiritus in honorem suorum vel cum tormento revocandus.' Statiusque in Lacrimis Etrusci: 'vice cuncta reguntur, Alternisque premunt:' hoc est, potentiora et superiora sunt, incumbunt, urgent. Ut Varro, 'Qui pote plus, urget.' Non mutandam igitur in Statio. J. F. Gron. Tò *me* abest etiam ab omnibus meis, Hearnii L. 1. N. et edd. antiquis; quod Moguntini tandem ex cod. suo addiderunt. Præstantissimo autem illi codici, cujus ope tot loca Livii male adfecta egregie curata sunt, hunc honorem exhibui, ut in lectionibus dubiis secundum eum pronunciarim. Pronomen igitur, a Gronovio ejectum, ejus fide, quamvis dissentientibus reliquis Mss. revocavi. Recte vero Gronov. illustravit verbum 'premere.' Ita III. 13. 'Premebat reum, præter vulgatam invidiam, crimen unum.' VII. 9. 'L. Manlium malum malo augere filii, et tarditatem ingenii insuper premere.' XXXIX. 40. 'Nec facile dixeris, utrum magis presserit eum nobilitas, an ille agitaverit nobilitatem.'

§ 12 *Eumdem esse, qui fui*] Hanc etiam lectionem Frob. a. 1531. præeunte cod. Mog. recepit: neque factum ejus damno; licet omnes, quibus utor, Mss. cum prioribus editis legant *eum esse*.

§ 13 *Si ego nomen imperii mutas-*

sem, mihi inconstantia meæ] Pall. *si ego mihi nomen imperii mut., meæ inconst.* Gebh. Similiter Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *si ego imperii nomen mihi mutassem, meæ inconst.* Voss. Sed ordinem vulgarem probandum esse, docent sequentia, *quum vos mutetis, vobis vestra reddenda ratio est:* unde etiam patet male *τὸ mihi* omitti in Lov. 5. Hearnii L. 1. et edd. Ascensiana 1513. prioribus. Paulo ante *Cum me regem* Voss. et Lov. 1. *Tunc me regem* Lovel. 2. et Harl. Vide ad II. 12. § 15. Tum a vobis adpellari alio ordine Lov. 6. a vobis salutari Lovel. 3. quod est ex glossa interpretis. Supra xxvii. 19. 'Multitudo Hispanorum regem eum ingenti consensu adpellavit.' XL. 58. 'Legatos Romam ad petendum, ut rex ab senatu adPELLARETUR misit.' XLI. 24. 'Scimus, regem Persea a populo Romano adpellatum.' In sequentibus vobis vestra reddenda ratio est Voss. vobis vestra ratio reddenda est Lov. 1. vobis reddenda ratio est, omisso pronomine, Harl.

§ 14 Quod ad multitudinem servis liberatis auctam] Pall. omnes habent servis liberandis. Gebh. Recipimus ex vetustioribus et Mss. servis liberandis. Quod perperam sequiores ex Mog. mutarunt. Est enim dictum pro servos liberando; de quo jam non semel monitum. Lib. xxxvi. c. 5. 'Ipse sollicitabat civitatum animos mittendis legatis.' Et inferius eodem lib. c. 37. 'Placatis Diis nunc votis rite solvendis, nunc prodigiis expiandis.' J. F. Gronov. Editores Mog. sunt, qui ex cod. suo servis liberatis primi receperunt. Sed hic Gronovio alterum adversus eum vindicanti adsentior; quod et omnes nostri volunt. Supra cap. 23. 'Gratiis agendis Romanorum in Græciam merita extulisset.' Plura vide ad I. 53. § 3. Mox possum quid et in hoc me jure Voss. possum quidem in hoc me jure Lovel. 3.

§ 15 Nam feceram hæc, qualiacumque sunt] Lege Jam feceram hæc. Gelen. Nam feceram Lov. 2. 4. 5. Harl. et Mead. ambo. Nam fecerim Gaertn. Reliqui Jam feceram, ut Gelenius recte emendavit. Sæpissime hæ particula commutantur. Vide ad IX. 17. § 5. Tum qualiacumque essent Harl. Mox auxilium adversus Philippum accepistis Lov. 6. At modo præcessit hoc cap. 'Ut vobis mitterem ad bellum auxilia.' Sed adversus, pro adversum, etiam Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. antiqq. Primus Frob. 1535. adversum dedit. Sed alterum revocavi. Vide ad Epit. Liv. I. XLVII.

§ 16 Non dico, quod in eo vos læsissem] Lege non dico, quid. Gelen. Non dico, quod Lov. 2. 3. 4. et Voss. Reliqui Gelenio recte adstipulantur. Mox *τὸ illud* deest in Lovel. 1. et 6. Tum memoria atque instituto majorum fecissem Voss. Lov. 1. 6. et Harl. memoria atque instituto majorum fecisse Lov. 3. memoriae atque instituto majorum fecisse Mead. 1. memoriae atque instituto majorum fecissem Lov. 2. sed illud more atque instituto majorum fecisse Gaertn.

§ 17 Ea, quæ Lacedæmone sunt] In Lacedæmone Mog. Mox est necesse Lov. 6. necesse est reliqui nostri, Hearnii L. 1. et omnes edd. usque ad Gronov. qui, incertum qua de causa, a. 1665. *τὸ est* omisit, quod Livio reddidi.

Plebem subjectam esse illis, vultis] Rursum membranæ, ejecto illo illis, habent plebem subjectam esse vultis. Modius. *τὸ illis* quidem superest in omnibus meis; at, eo transposito, subjectam illis esse legunt Harl. Mead. 1. et Gaertn. Paulo ante paucis excellere opibus Gaertn. paucos extollere opibus Lov. 1. 6. et Voss. Mox nec excellere unum aut alterum ordinem in civitate.

§ 18 Quem vos senatum adpellatis] Loquitur ex sententia multorum Græcorum et regum, qui sibi persuade-

bant, rempublicam Romanam in manu senatus, et plane aristocraticam esse. Vide Polyb. vi. 11. et ex eo aliisque Spanhem. Diss. de Usu et Præst. Num. iii. p. 140. Duk. Adpellastis Lov. 6. et Gaertn.

Sed per æquationem fortunæ ad dignitates fore credidit] Lege ac dignitatibus. Gelen. Uterque Mogunt. codex retinet mordicus *sed per æquationem fortunæ ad dignitates*: quod valeret, ita æquata omnium ordinum sorte, ut nulli omnino vel infimo præclusa esset ad petendos honores et dignitates via. Modius. Libri nostri omnes *sed per æquationem fore ad dignitates credidit*: vel conjunctim *per æquationem*. Gebh. Similiter omnes mei, Hearnii L. 1. et vett. edd. usque ad Ascens. qui dedit *sed æquationem fore ad dignitates credidit*, altera lectione in posterioribus edd. suis ad marginem adjecta. Secuti deinde Moguntini substituerunt *sed per æquationem ad dignitates fore credidit*, se vero in cod. suo invenisse monuerunt *sed per æquationem fortunæ ad dignitates fore credidit*, quod Frob. a. 1531. recepit, at quadriennio postea Gelenii emendationem: cujus hic sensus est, Lycurgum credidisse, ex eo, quod omnis ordinis civium fortunam et dignitatem æquaverit, neque alteri præ altero proniore ad fortunam et dignitatem aditum concesserit, illud eventurum, ut tanto plures cives pro salute patriæ, in qua se omnes ad quoscunque honores pervenire posse videbant, arma adriperent. Doujatius in duobus Regiis et Colbertino invenit *sed per æquationem fore ad dignitates credidit*, id autem hunc sensum ferre posse existimat, æqualitatem usui futuram, seu valituram, ad hoc, ut dignitates et munera publica melius administrarentur. Sed inmemor fuit eorum quæ sequuntur, *ut multi essent, qui arma pro patria ferrent*: quomodo enim tum hæc prioribus cohærebut?

§ 19 *Pluribus me peregissem, quam pro patriæ sermone brevitatis, fateor*] Lege *Pluribus me ipse egisse*. Gelen. Antiq. ed. *Pluribus me peregissem*. Pall. *Pluribus ipsemet egisse, quam pro patriæ sermone*. Gebh. Non ausim cum Gelenio damnare veterem lectionem *Pluribus me peregissem*. Reposcit hoc ipse Livius auctoritate eorum quæ habentur. vii. 35. 'Ubi sententiam meam vobis peregero, tum, quibus eadem placebit, in dextram partem transibitis.' xxii. 60. 'Sine ullius insecutione eorum, brevi sententiam peregissem.' J. F. Gronov. Gelenio adsentiuntur Voss. et Lov. 2. *Pluribus met ipse egisse* legunt Lov. 1. 3. Harl. Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *Pluribus ipsemet egisse* Lov. 4. et Mead. 2. *Pluribus me egisse* Lov. 6. *Pluribus me peregissem*, cum edd. antiq. faciens, ut solet, Lov. 5. Utrumque verbum 'agere' et 'peragere' Livio in hac re sollemne est. 'Agere' occurrit viii. 33. 'Hæc, simul jurgans, querens, Deum hominumque fidem obtestans, plurimis cum lacrimis agebat.' xxi. 53. 'Hæc in prætorio prope concionabundus agere.' xxx. 36. 'Miserabilis, quam ante, egerunt: sed aliquanto minore cum misericordia auditi sunt.' xlii. 34. 'Petiit, ut sibi paucis ad populum agere liceret. Permissu omnium ita locutus fertur.' At 'peragere' i. 24. 'Suum jusjurandum per suum dictatorem suosque sacerdotes peregerunt.' c. 28. 'Rex cetera, ut orsus erat, peregit.' c. 32. 'Peragit deinde postulata.' iii. 40. 'Sententiam igitur peregit.' c. 44. 'Notam judicii fabulam petitor peregit.' c. 47. 'Priusquam aut ille postulatum perageret.' vii. 37. 'Advocata concione P. Decii laudes peragit.' ix. 8. 'Sententiam de eo paucis peragam.' xxxix. 15. 'Quum sollemne carmen precationis peregissem.' c. 43. 'Valerius Antias aliud argumentum peragit.' Id plenius 'verbis

peragere' effertur i. 18. Quum igitur utrumque Livio in usu fuerit, a Gelenio starem, si eum in loco emendando auctoritatem cod. Mog. secutum fuisse constaret; nunc rem arbitrio lectoris permitto. Deinde *pro patrio sermone brevitatis* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *pro patria sermonis brevitatis caussa* Lov. 3. *pro patrio sermone brevitatis caussa* Lov. 6. in marg. Roëllius conjicit *pro patrii sermonis brevitate*. Mox *robiscum* deest in Lovel. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Deinde *institui amicitiam* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harleian. Mead. uterque, et Gaertn.

CAP. XXXII. § 1 *Cum Pelope, rege Lacedæmoniorum justo ac legitimo*] Lycurgus, mortuo Cleomene, rex ab ephoris per ambitum constitutus fuerat Olymp. 140. ut docet Polyb. iv. 35. Hujus filius Pelops a Livio hic nominatur, cujus etiam meminisse videtur Diodorus in excerptis l. xxvi. p. 285. "Οτι Νάβις ὁ τύραννος τῶν Λακεδαιμονίων ἀνείλε Πέλοπα, τὸν Λυκούργου μὲν τοῦ βασιλεύσαντος υἱόν, παῖδα δὲ τὴν ἡλικίαν ὄντα· εὐλαβεῖτο γὰρ μήποτε ὁ παῖς, παραγενόμενος εἰς ἡλικίαν, ἀποκαταστήσῃ τῇ πατρίδι τὴν ἐλευθερίαν, πεφρονηματισμένος διὰ τὴν εὐγένειαν. *H. Vales.* Hæc Valesii sunt ex adnotatis ejus ad Excerpt. Peiresc. p. 285. E fragmento Diodori non potest intelligi, eum 'justum ac legitimum Lacedæmoniorum regem' fuisse. De Lycurgo multa habet Polybius libb. iv. et v. sed Pelopem filium illius in Polybianis, quæ supersunt, nusquam memorari puto, nec de eo quidquam ab aliis proditum scio. Polyb. iv. 81. se, quæ post Cleomenem in republica Lacedæmoniorum gesta sunt, suis quæque locis perscripturum promittit. His perditis, pleraque eorum nobis incognita sunt. Si tamen Diodorus et Livius de eodem Pelope loquuti sunt, is tutorem habuerit, oportet, qui illius

nomine amicitiam ac societatem cum Romanis fecerit. *Duk.* Crevier. testatur, multa esse, quæ sibi persuadere videantur, nomen ejus Lacedæmoniorum regis, quocum societas a Romanis facta sit, hic vitiatum esse; alium enim inter Lacedæmonios reges se nosse neminem, qui Pelopis nomen tulerit, quam ejus Lycurgi, qui in regem electus est post mortem Cleomenis, filium. At eum 'regem justum ac legitimum' adpellari a Livio non posse, quom c. 26. patrem ejus tyrannum vocaverit. Deinde Pelopem, si regnavit, circa media tempora secundi Punici belli regnasse, et inde nec societatem cum eo initam vetustissimam dici posse, quo nomine tamen Nabis fœdus, inter Romanos et Lacedæmonios publice ictum, cap. præc. adpellavit; nec Quinctium dicere posse, post id fœdus Romanos nunc Punicis nunc Gallicis bellis occupatos fuisse: superesse igitur, ut inquiramus, quis ille rex Lacedæmoniorum fuerit, cujus nomen sit hoc loco reponendum. Suspicitur tandem, et hoc inter Livii sphalmata referendum esse. Firmandæ ejus sententiæ, nomen Pelopis hic vitiosum esse, id etiam inservire potest, quod Livius innuat, post regem Lacedæmoniorum justum, cum quo Romani amicitiam et societatem inierunt, 'tyrannos per vim tenuisse Lacedæmone imperium,' idemque nunc Nabin facere: quum tamen Nabis Pelopem interfecisse dicatur, et inter Lycurgum, Pelopis patrem, ac Nabin unus tantum memoretur ab historicis tyrannus Machanidas.

§ 2 *Nunc alia ex aliis occupaverant*] *Occuparant* Harl. Sed vide ad xxix. 37. § 1. *Occupaverunt*, sequenti verbo omisso, Lov. 1. et Gaertn. Mox *bello Macedonico* Lov. 5. 6. et edd. antiqq. usque ad Frob. qui fide cod. Mog. ordinem vocum inmutavit, ad stipulantibus reliquis omnibus nostris.

§ 3 *Nam quid minus conveniret, quam*

nos, qui pro libertate] Pall. Nam quidem minus c. quam eos, qui pro libertate. Gebh. Scripta lectio quam eos, qui pro lib. Græciæ adv. Phil. gereremus bellum, cum tyranno inst. amicitiam? et tyranno quam, qui unquam, sæv. et viol. in suos. Probo utrumque. Dictum est eos, qui gereremus, ut xxxii. 21. 'Achæi sustinebimus.' Alterum intelligit casum patrum omnium, et ita explicandum est: 'et tyranno quam sævissimo et in suos violentissimo omnium, qui unquam fuerunt.' Vides in hac scita brevitate nihil esse absurdi, neque obscuri, nisi inductis: nisi malis et tyranno omnium, qui unquam. J. F. Gron. Quam eos, qui etiam Voss. Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii Oxonn. Tot igitur codicum fide subnixæ lectioni locum in contextu concessi, quod et Crevier. fecit, cuius Mstum Victor. in eandem lectionem consensit. Tum gerebamus bellum Harl. bellum gereremus Lov. 2.

Quam, qui unquam fuit, sævissimo] Membranzæ ignorans τὸ quam, leguntque et eo tyranno, qui unquam fuit, sævissimo et violentissimo in suos. Modius. Pall. codd. et tyranno, quam qui unquam, sævissimo et violentissimo in suos. Τὸ fuit quoque abest a vet. ed. Gebh. Olim edebatur quam qui unquam, sævissimo; eamque lectionem servant omnes codd. nostri, et Hearnii L. 1. ac N. Neque aliter inde discedit Mogunt. quam quod addat fuit: perperam enim Modius etiam τὸ quam ab eodem abesse testatur, quod tamen ex excerptis non constat. Scripturam autem cod. sui admiserunt Moguntini, et post eos reliqui editores usque ad Gronov. qui ad verba præced. τὸ fuit iterum delevit, et locum aliter interpunxit. Vulgatam interpunctionem et lectionem cod. Mog. tyranno, quam qui unquam fuit, sævissimo ita explicat Vossius Gramm. vii. 17. ut superlativum pro comparativo accipiat, quasi scrip-

Delph. et Var. Clas.

tum foret tyranno, quam qui unquam fuit, sævior. Id autem durius esse pronunciat, si superlativus non tantum significationem comparativi adsciscat, sed insuper ei adiungatur casus, quem comparativus requirit. Ita tamen locutus videtur Livius ii. 29. 'Medium maxime et moderatum utroque consilium Virginii habebatur:' pro Medium magis et moderatius utroque. Insuper et eo tyranno, quam qui Lov. 5. et edd. usque ad Gronov. qui pronomem eo expunxit, quod neque in reliquis meis comparet. Mox et violentissimo omittit Gaertn.

§ 4 Nobis vero, etiamsi Argos nec cepisses per fraudem, nec teneres] Particula vero deest in Lov. 1. Tum non cepisses per fraudem, non teneres Mead. 2. nec cepisset per fraudem, nec teneret Voss. et Lov. 1.

§ 5 Ut ab Jasso et Bargyllis præsidia Philippi deducantur, curæ erit nobis] Jaso et Bargyllis, ut supra. Sigon. Ab Naso Voss. Lovel. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, et Gaertn. ab Nasso Lov. 3. ab Nāso Hearnii L. 1. ab Naxo Harl. et editi ante Moguntinos, qui ex cod. suo ab Jasso substituerunt. Vide ad xxxii. 33. § 6. Tum Bargyllis, vel Bargyllis, Voss. Lov. 1. 4. 5. Mead. ambo, et Gaertn. cum edd. Camp. et Rom. 1472. Bargyllis Lov. 2. 3. 6. Harl. et Hearnii L. 1. Bargyllis reliquæ edd. usque ad Mog. quæ prima Bargyllis dedit. Vide ad Livii loc. laud. Deinde cura erit Lov. 5. et edd. antiqq. Primus Frob. 1531. ex fide cod. Mog. recte emendavit curæ erit, quod in ceteris meis itidem inveni. Supra x. 25. 'Majori mihi curæ est, ut omnes locupletes reducam:' ubi similiter peccabat unus codex. Vide quæ ibi notantur. Colum. xii. 12. 'Quibus non fuit curæ celestem inveterare aquam.'

Argos et Lacedæmonem] Pall. Argos et Lacedæmona. Gebh. Lacedæmones Voss. Lov. sex, Harleian. Mead. pr. Hearnii L. 1. et edd. Camp. Rom.

Livius.

31 E

1472. ac Parm. *Lacedæmona* Mead. 2. Ita *Crotona*, pro *Crotonam*, emendabat Gronov. ad 1. 18. § 2. quum tamen Livius alibi semper *Crotonem* dicere maluerit. Voces *lumina quondam Græciæ* desunt in Lov. 2.

Titulum nobis liberatæ Græciæ servientes deforment] Pall. *libertatis Græciæ*, ut et perhibet antiq. ed. Sic c. 22. legendum ductu Pall. Mss. et auctoritate vet. ed. *Nisi quatenus libertatis Græciæ unius civitatis servitus non plenam nec integram gloriam esse sinit.* Quem locum non intellectum interpolavit Gelenius. Est autem *libertas Græcia* dictum, ut ‘*Galliæ mulieris*,’ pro *libertas Græca*. Gebh. *Libertatis Græciæ* etiam Voss. Lov. sex, Harl. Mead. uterque, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. pro quo Ascens. 1513. *liberatæ Græciæ* primus dedit. Si vero codicum lectio præferenda erit, non tamen Gebhardo adsentiar, existimanti id convenire Sallustii ‘*Galliæ mulieris*’ apud Non. Marc. voce ‘*Galliæ*.’ Nam ‘*terra Græcia*’ quidem viri docti ex Ennio apud Varr. ex Gellio, et ex aliis laudarunt; vide ad xxv. 7. § 4. verum id per adpositionem exponi potest. Salmas. etiam ad Treb. Poll. Tyrann. xxx. 18. laudat ‘*Græcia luxuria*:’ utrum vero ex Msto, non addit: certe *Græca* vulgo editur. Ea igitur si præferenda erit, *titulum libertatis Græciæ* putabo uni nomini duos genitivos additos esse, quorum alter pendet ex altero; ut ‘*hostium insidiarum ignarus*’ xxv. 15. § 11. ubi plura vide. Deinde *servitutis deformentur* Harl.

§ 6 *Cum Philippo Argivi senserunt*] *Cum Philippo non tibi senserunt* Gaertn. *cum Philippo non tibi senserunt* Argivi Lov. 3. *cum Philippo senserunt* Lov. 2. Tum *senserint* Voss. Mox *remitemus* Mstum Mog. Denique *vicem nostram* Lov. 5. et edd. antiqq. Ordinem vocum primus Froben. 1531. præeunte cod. Mog. et consentientibus reliquis meis, invertit.

Duorum, aut ad summum trium in ea

re novitatis culpam esse] *Syncera lectio aut summum trium in ea re, non civitatis.* Gelen. Pall. *in ea novitatis culpam esse.* Gebh. *Aut summum etiam omnes mei, nisi quod præpositio adscripta sit in Lov. 1. a m. sec. aut summum etiam edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. aut ad summum jam præferunt edd. Mediol. 1480. et Tarvisinæ.* Vide ad xxxi. 42. § 4. Omnes etiam nostri *in ea re novitatis culpam esse.*

§ 7 *Tam, Hercle, quam in te tuoque præsidio accersendo*] Ms. *in te tuoque præsidio accersendo*: de qua varietate quis non dixit aliquid? *Modius.* Ita etiam plerique meorum. Vide ad ix. 9. § 12. Tum *Hercule* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. uterque. Vide ad vii. 11. § 1.

Nihil sit publico consilio actum] *Vox sit* non desideraretur, si non adesset. *Gruter.* Si legas attente, apparet *tò sit* Latinæ compositioni conveniens hic non esse. Aut in posteriore membro (quod est ‘*tam, hercle, quam*’) respectum haberi oportet ad proxima ‘*culpam esse*;’ et requiritur *est*, non *sit*: aut ad remotiora, ‘*satis compertum habemus*,’ et iterum exigitur *esse*, non *sit*. Nam hæc Latina sunt: ‘*habeo compertum tam hoc esse, quam illud est*:’ et, ‘*habeo compertum tam hoc esse, quam illud quoque esse*:’ scilicet, *compertum habeo*. Sed et jam vett. quosdam editos olim concepissee video *nihil esse publico consilio actum*: idque teneamus. *J. F. Gron.*

§ 8 *Tamen quum ceteram liberaverimus Græciam*] Scripti et vetustæ edd. *liberavimus*. Scribe *liberarimus*. Quælia plura Livio antiquissimus codex in bello Annibalico vindicavit. *J. F. Gron.* *Liberarimus* etiam Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Mead. 2. Gaertn. et editi ante Aldum, ex quo Gronov. scribendum conjecit *liberarimus*. Præter illa quæ notata sunt ad xxi. 44. § 8. vide ad ii. 20. § 9. c. 29. § 12. c. 38. § 5. xlv. 39. § 15. Burm. ad Suet. Calig. c. 26. et Torren. ad Val. Max. ii. 10. 7. In-

super terra Græcia Lov. 1. cetera Græcia Lov. 2. et edd. Rom. 1472. ac Parm. hinc cetera Græciæ Ascens. ad marginem ed. 1513. coniecit. At aliud latere existimat Crevier. qui præfatus Quinctium non argumentari a libertate toti Græciæ reddita, sed tantummodo a liberatis Thessalis, et Phocensibus, et Locrensibus, qui conspirante civitatum suarum consensu cum Philippo senserant, propterea etiam legendum opinatur, quum eos cum cetera liberaverimus Græcia, existimans lectionem vulgatam invectam esse ab eo, cujus delicatulas aures obfendebat geminatio particulæ cum. Vel, si audacior hæc mutatio videatur, legebat cum edd. principibus tamen cum cetera (supple 'eos') liberavimus Græcia. Quid tandem censes, &c.

Quid tandem censes in Argivis, qui insontes publici consilii sint, facturos] Quid tamen Voss. Verum tamen mox præcessit; et solet ea vox et tandem commutari a librariis. Vide ad xxii. 2. § 11. Tum censes Argivis, &c. facturos Lov. 6. sive Argivis capiamus tertio, sive sexto casu, pro 'de Argivis.' Vide ad xlv. 39. § 4. Sed aliorum vulgatam lectionem defendentium conspiratio persuadet, eam veritorem esse. Facturos in Argivis, pro in Argivos, id est, in eos statuturos. Ita vi. 18. 'Quod nec ausus esset idem in se dictator, quod in Sp. Mælio Cincinnatus Quinctius fecisset.' xxx. 25. 'Nihil indignum in iis facturum.' Vide etiam ad xxviii. 43. § 8. Præterea vox publici deest in Lov. 1.

§ 9 Servorum ad libertatem vocatorum] Ms. servorum in libertatem vocatorum. Modius. Ita 'vocare in partem,' de quo vide ad v. 21. § 5. 'vocare in spem' Cic. ad Att. iii. 15. Sed nostri nihil mutant. Supra iii. 15. 'Servos ad libertatem Ap. Herdonius ex Capitolio vocabat.' Mox egentibus omnibus agri divisi Lov. 3. Vide ad iii. 54. § 6. Egentibus hominibus agri diversi Mead. 1. Vide ad

x. 33. § 10. Deinde pro iis Lov. 2. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad vi. 40. § 1.

§ 10 Exhibe liberam concionem] Ea et sequentia eum in modum concepta sunt in Pall. et antiq. ed. Exhiberes liberam contionem vel Argis vel Lac., sicut ire juvat verba dom. impotentissimæ. Crimina ut omnia alia vet. omitam. Forte fuit Exhibe, sis, liberam contionem. Gebh. Exhib'e liberam concionem Lov. 1. Exhib'es liberam concionem Gaertn. Exhiberes liberam concionem reliqui scripti nostri, Hearnii L. 1. et edd. omnes usque ad Moguntinos, qui Exhibe ex cod. suo dederunt. Origo erroris, qui plerosque codd. obsedit, ex datis eorum lectionibus adparet. Non opus itaque, ut Exhibe sis a Livio relictum fuisse coniciamus. In verbis seqq. eandem lectionem, quam ex suis codd. Gebh. profert, etiam in meis inveni, nisi quod in paucis apicibus differant. Edd. antiquissimæ legunt sicut ire jubet verba dominationis, vel damnationis. Ascensus deinde edd. 1513. si te juvat audire vera dominationis. Moguntini si te audire juvat. Tandem Froben. 1531. τὸ te ex fide cod. Mog. expunxit.

§ 11 Ut omnia alia vetustiora omitam] Ut alia omnia vetustiora omitam Harl. Ut alia omnia omitam vetustiora Gaertn. Ut omnia vetustiora omitam Lov. 1. et 2. Mox pene in oculos meos Gaertn. pene in meis oculis Harl. Deinde quum prope, ommissa media vocula, Voss.

§ 12 Agedum, quos in concione comprehensos] Libri omnes quos contione comprehensos: qui et exigunt τὸ civibus, sicut τὸ ut iidem, jube victos produci: miseri parentes, quos falso lugent, vivere sciant. In reliquis hoc cap. eandem servant scripturam, quam Gelenius emendavit. Gebh. Quos continue comprehensos Lov. 3. quos concione comprehensos reliqui scripti mei, Hearnii L. 1. et edd. usque ad Mo-

guntinam, quæ prima, præpositione addita, *in concione* dedit. Deinde vox *civibus*, quam iidem codd. et edd. ignorant, Moguntini ex cod. suo receperunt. Insuper vox *esse* exsulat a Lov. 1. et 6. particula *ut* ab omnibus Mss. meis, et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 13 *At enim, ut jam ita sint hæc*] Scripti consensu tollunt adversativam, et solum exhibent *Enim ut jam ita sint hæc*. Quod quidem Livii esse iudico, ut quod usquam maxime. Observarunt eruditi ex Plauto, hanc particulam interdum a fronte orationis induere vim adversativæ, et eadem vi poni, qua junctim alias *at enim, sed enim*. Casina v. 2. 14. 'Repulit mihi manum, nec quietum dare sibi suavium me sinit. Enim jam magis jam adpropero.' Epidico v. 2. 36. 'ni ergo matris filia est, In meum nummum, in tuum talentum, pignus da. PÆ. Enim isthæc captio est.' Pers. II. 2. 54. 'quid eo? So. quid id ad te attinet? PÆ. Enim non ibis nunc vicissim, nisi scio.' Et ne contere, sic ipse Noster xxiii. 45. 'Romam vos expugnaturus, si quis duceret, fortes lingua jactabatis. Enim minor est res: hic experiri vim virtutemque volo.' Ut ibi ex optimis libris restituimus. J. F. Gron. Vocula *At* deest etiam in plerisque nostris, Pall. Gebhardi, ut notavit ad xxiii. 45. § 10. et Hearnii L. 1. ac N. *Etenim* soli meorum Lov. 3. et 5. cum primis edd. usque ad Ascens. qui a. 1513. *At enim* substituit. Eam autem lectionem firmavit cod. Mog. Solitos fuisse scriptores antiquos τῶν enim in initio orationis uti, Gronovio credo. Alia vide apud Aus. Popp. de Usu Antiq. Locut. I. 16. et Duker. ad Opusc. de Latin. Jctorum p. 330. Utrum tamen Livius ita hic locutus sit, vehementer dubito. Pluribus enim testibus, qui id affirmant, obpono testimonium cod. Mog. qui mihi poudere et auctoritate plurium instar

est. Deinde in aliis, qui particula initiali *At* destituuntur, ea elisa esse potest ab ultimis literis vocis præced. sciât. Vide ad xxxv. 11. § 6. Denique optime huic loco particulam illam convenire, constat ex iis quæ notantur ad cap. præc. § 6. Lectionem itaque, quæ ante Gronov. vulgo recepta erat, revocavi. Præterea τὸ jam exsulat a Lov. 1. 3. 6. et Voss. Sed, eamdem in cod. suo exstare, Moguntini monuerunt.

Hoc tu dicis liberantibus Græciam sociis? qui, ut] Potior lectio *Hoc tu dicis lib. Græciam? hoc iis, qui, ut*. Gelen. Quamvis nulli meorum addicant, Gelenium tamen veram lectionem Livio vindicasse existimo.

§ 14 *Societatem populi Romani non violavi*] *Lege proprie non violavi*. Gelen. Vulgatum, a Gelenio damnatum, superest in Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. et Mead. 1. quod tamen recte displicuit, quia per 'vestram amicitiam ac societatem' intelligitur amicitia et societas populi Romani. Ex reliquis codd. nihil in excerptis notatur; quos propterea Gelenii emendationem firmasse verisimile est. *Mox vis id arguam te fecisse* Voss. *te vis id arguam fecisse* Lov. 1. Deinde *sed nullo pluribus* Lov. 1. 3. 4. Mead. 1. et Voss. qui in margine legit *sed in illo: sed ne pluribus* Lov. 2. et 6. *sed nihilo pluribus* Harl.

§ 15 *Quibus igitur amicitia violatur? Nempe his duabus rebus maxime*] Ita primus edidit J. F. Gronov. a quo in eo tantum dissentiunt Lov. 5. et primæ edd. quod præferant *his duabus maxime rebus*. At reliqui scripti Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. et Hearnii L. 1. legunt *Quibus igitur rebus am. violatur? Nempe his maxime duabus, si socios, &c.* quomodo Moguntini ex cod. suo ediderunt. Idem reliqui editores servarunt; quare hanc lectionem revocavi; quod et Crevier. fecisse video, præterquam quod in fine scribat *his*

duabus maxime, se codici Victor. paruisse professus. Perperam vox *rebus* plane omittitur in Mead. 1. at in transpositione ultimarum vocum pluribus scriptis concinit.

§ 16 *Utrum non a te factum est*] *Lege Utrumque a te factum est.* Gelen. *Utrumque a te factum est* Gelenius, quum prius editi haberent *Utrum non a te factum est?* At scripti omnes *Utrumnam a te factum est.* Repone igitur, sensu præcipiente, nec vestigiis scripturæ veteris abjudicantibus *Utrumnam non a te factum est?* Eam particulam restitimus et Livio ex scriptis ac vetustis edd. xxxvii. 17. ‘*Utrumnam Pataris universa classis in portu stare posset?*’ J. F. Gron. *Utrumnam a te factum* Voss. Lov. 1. 2. 3. Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *Utrum non a te factum* Lov. 4. 5. 6. Harl. et Mead. 2. Mox quo *Lacedæmonem*, omissa media vocula, Lov. 1. 2. et 6.

§ 17 *Non societatem solum, sed, si Diis placet, adfinitatem*] *Non societatem modo, sed, si Diis placeat* Lov. 5. et edd. principes. Moguntini deinde *non societatem solum* in cod. suo repperunt, quod Froben. 1535. recepit. Idem etiam *si Diis placet* alteri substituit. Utramque lectionem omnes codd. nostri, uno illo excepto, firman. Pluribus locis formula hæc apud Livium occurrit, quorum pleraque jam viri docti observarunt. Ita iv. 3. vi. 40. xxxiv. 2. xxxviii. 47. l. xxxix. c. 28. bis, et c. 36. xl. 13. xli. 13. xlv. 22. Vide Hadrian. Card. de Serm. Lat. p. 361. Manut. ad Cic. pro Rosc. Amer. c. 36. et Freinsh. ac Duker. ad Flori iii. 4. § 1. sed non aliter, quam *si Diis placet*, efferri solet.

§ 18 *Bellum adversum nos gerens mare circa Mæum infestum*] Nempe, durante adhuc bello Macedonico, quo Philippum hostem Romanorum a Nabide his rebus adjutum dicit Quintus. Est ergo ‘bellum gerens,’ quasi

bellum gerens eo tempore, quo tibi amicitiam et societatem cum Romanis fuisse jactas. Nam Nabidi, postquam, pace inter Romanos et Philippum facta, apertum adversus Romanos bellum susceperat, hæc omnia jure belli licebat facere. Si quis tamen putabit legi posse *et ut bellum adv. nos gerens*, non invitus adsentiar. Duk. *Adversus*, pro *adversum*, Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Vide ad Epit. Liv. l. xlvii. Tum circa *Mæum* iidem codd. cum Voss. et Gaertn. Mox *navibus piratis* Voss.

Et plures prope cives Romanos] Pall. *cives Romuleos*. Gebh. Similiter Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo; quod librariis, unde profectum est, relinquo. Tantum enim abest, stilo Livii convenire, ut vix apud poetas occurrat.

§ 20 *Proinde parce sic fidem ac jura societatis jactare*] Barberinus *par ce sis*. Verum est *Proinde parcesis fidem ac jura societatis jactare*. Quod integrum mansisse in Petaviano nostroprehendimus. Nota apud Plautum, quæ frequentabantur in colloquiis et sermone vulgari, ‘*abisis*,’ ‘*accipesis*,’ ‘*apagesis*,’ ‘*cavesis*,’ et similia. ‘*Agesis*’ Cicero Tuscul. ii. 8. J. F. Gron. Vulgatum *Parce sic* servant Lov. 2. 3. 4. 5. Mead. ambo, et Gaertn. *pare sic* Harl. *partius sis* Lov. 6. *parchus sis* Hearnii L. 1. *parce sis* Voss. et Lov. 1.

CAP. XXXIII. § 1 *Sub hæc Aristæus*] *Sub hoc* Voss. *Sub hac* Gaertn. Mox in sequentibus *nuncque orare* Lov. 3.

§ 2 *Referre deinde nominatim tyrannos civitatum*] Pall. et vet. ed. *Et referre deinde*. Gebh. Nec aliter omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. principes. Frobenius demum a. 1535. copulam *et* erasit. Deinde edidi *civitatum*, quia passim ita præferunt optimi codd. quod hic tantum reperi in ed. Mediol. 1480. Vide ad xxxiii. 20. § 11. Paulo post *senectutem ges-*

sissent Harl. sollemni scribarum variatione. Vide ad xxii. 28. § 1.

§ 3 *Nox prope diremit conloquium*] Si *prope* hic est ‘propemodum,’ (nec video, quomodo aliter accipi possit) sententia horum verborum est: parum abfuisse, quin nox dirimeret colloquium, sed tamen ea diremtum non fuisse. Atqui tum, sine dubio non aliam ob causam, quam quia nox ingruerat, diremtum fuisse indicant sequentia, ‘postero die.’ Fortassis scriptum fuerat *nox propinqua*. Duk. *Nox quoque diremit* Harl. et edd. Medioli. 1480. et 1505. Tarvis. utraque, Ven. variæ, et Ascensii prima: cujus secunda 1513. dedit *nox diremit*. At mox Moguntini ex cod. suo revocarunt *nox prope diremit*, quod non tantum in edd. principibus, sed et in reliquis decem codd. meis inveni. Vide igitur num servari possit, *τὸ prope* non ad *diremit*, sed ad vocem *nox* referendo: *nox prope*, nempe existens, *diremit conloquium*. Livium autem sæpe participium verbi substantivi intelligendum reliquisse, vidimus ad iv. 47. § 7. Mox *Argis secedere*, duabus vocibus coalescentibus, Mead. 1. et Gaertn. *Argis recedere* Harl.

Quando ita Romanis placeret] Pall. et vet. ed. *quod ita Romanis*. Gebh. Similiter omnes mei, omnesque edd. ante Moguntinos, qui ex cod. suo *quando ita* dederunt, id est, ‘quoniam,’ ‘quandoquidem placeret.’ Vide ad xl. 9. § 1. *Tò quod* natum est ex alterius interpretatione. Vide xxxv. 22. § 3.

§ 5 *Itaque et tyranno ad consultandum tempus datum est*] Ms. *Ita et tyranno*: quæ est solens huic auctori locutio. Modius. Libri communi consensu *Itaque ut tyranno tempus datum ad consultandum est*. Gebh. *Itaque ut tyranno* codd. quos vidi, omnes, ut et typis exarati, usque ad Ascens. qui a. 1513. vulgari curavit *Itaque et tyranno*. Frobenius postea 1535. ex cod. Mog. *Ita et tyranno*. Hinc Paris.

1573. *Itaque et* revocarunt, unde Modius occasionem sibi datam putavit lectionem Moguntini codicis iterum memorandi, licet eam jam Francofurtani decennio ante, sive a. 1578. restituissent. ‘Ita’ et ‘Itaque’ passim confundi, vidimus ad xxi. 53. § 7. Tum *tempus datum ad consultandum* Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *datum tempus ad consultandum* Lov. 3. Mox habuit *concilium* primus Modius edidit; quum priores constanter præferant *consilium*, concinentibus Voss. Lov. sex, et Gaertn. quod præferendum esse judicavit Gronov. ad xliv. 2. § 5. neque aliter Crevier. ad xxxiv. 30. Deinde § seq. *sententiæ erunt*, pro *sententia erat*, perperam cod. Mog.

§ 7 *Satius multo fuisse, non moveri bellum*] *Santius multo fuisse* Harl. et Mead. 1. *Sanctius multo fuisse* Voss. Lov. 1. 2. 6. et Gaertn. Similiter peccatur v. 20. § 8. c. 53. § 8. quibus locis locutionem illustravi, xxxv. 13. § 8. c. 33. § 5. et xxxix. 10. § 2. Tum *moveri* deest in contextu Lov. 6. sed in margine ejus loco adscriptum inveni *movisse*.

§ 8 *Ipsum velut comprobata dominatione firmiorem futurum*] Comparet in antiq. ed. *comparata dominatione*. Pall. accusandi casu *comparatam dominationem*. Gebh. *Ipsum veluti* Gaertn. Tum *temperata dominatione* Lov. 3. *comperata* inter versus: *comparatam dominationem* Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *comparata dominatione* Voss. Lov. 1. 2. 5. 6. Harl. Hearnii L. 1. et edd. antiq. *comprobata* Moguntini ex cod. suo recte dederunt. Solent sæpe ‘probare’ et ‘parare’ eorumque composita in Mss. commutari. Vide ad iv. 45. § 4. Burm. ad Nason. Her. iii. 123. et viros doctos ad Front. Strateg. in princ. Ceterum his et sequentibus duplex redditur causa, cur satius multo fuisset, non moveri bellum, quam omitti motum. Videri itaque posset deesse conjunc-

tio caussalis, ac scribendum esse nam et ipsum velut. Sed quum nulli libri eam agnoscant, invito Livio non obtrudendam censeo, præsertim etiam, quia Livius illam sæpe omisit. Ita in loco simili x. 17. 'Ibi plus laboris ac periculi fuit: et defensa summa vi mœnia sunt, et locus erat munimento naturaque tutus:' ubi vidimus elegantiae hujus ignaros librarios sæpius intellectas eas particulas inserere conatos fuisse. Alibi etiam quod vel quia interposuerunt. Vide ad i. 40. § 4. Insuper firmiorem futurum auctorem injusti imperii, assumpto populo Romano Voss. Lov. 3. 6. Mead. 1. et Gaertn. futurum, ex auctoritate injusti imperii, &c. Harl. auctore injusti imperii adsumto primo, pro adsumto populo Romano, Voss. et Lov. 6. auctore injusti imperii assumpto post Lov. 1.

Et exemplo multos in aliis civitatibus] Et extemplo omnes mei, et priscae edd. usque ad Aldum, qui et exemplo recte ex cod. Mog. adscivit; quod et margini Voss. pro varia lectione erat adscriptum. Sæpiissime in Mss. hæ voces confunduntur. Exempla vide ad iii. 9. § 1. vi. 1. § 9. c. 25. § 2. c. 39. § 9. vii. 5. § 3. viii. 18. § 6. c. 20. § 3. ix. 24. § 3. et passim. Tum multos et in aliis civitatibus Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. Frobeniana a. 1535. vetustiores.

§ 9 Videbat enim, compulso intra mœnia hoste] Pall. videbat in comp. intra mœnia hoste nihil præter obs. restare: eam autem fore et diut. Gebh. Videbat in compulso Lov. 1. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. videbat enim in compulso, utraque lectione simul recepta, Voss. Tum eam autem fore et diuturnam Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2. eam autem forte et diuturnam Voss.

§ 10 Non enim Gythium, quod ipsum tamen traditum] Ut enim Gytheum Voss. Non Egyptum Lov. 1. Tum tamen exsulat a Lov. 2. et 3. quorum ultimus mox validissimam urbem viris, armis sine copula præfert.

§ 11 Dissensio inter ipsos ac seditio excitari posset] Ita Basil. a. 1531. ediderunt ex cod. Mog. consentientibus nostris omnibus præter duos; quorum alter Lov. 5. cum ed. Camp. legit ac dissensio seditio inter ipsos excitari, alter Gaertn. inter nosmet ipsos defensio ac seditio excitari. In reliquis edd. antiquioribus mutato ordine erat dissensio ac seditio inter ipsos excitari. Mox signa portas prope inferre Lov. 1. signa prope portas inferre Voss. signa portis prope inferre Lov. 2. 3. 4. Mead. ambo, et Gaertn. signa prope inferre Harl.

§ 12 In Europam eum transisse] In Europam transire Harl. in Europam transisse Gaertn. in Europam transisse Voss. Lov. sex, et Mead. 2. cum edd. ante Moguntinos, qui pronomen ex cod. suo adsciverunt; quod etiam in Mead. 1. ex quo in excerptis nihil notatur, superfluisse videtur. Paullo ante Adjiciebat etiam cum Antiocho codex Mog.

§ 14 Inchoati belli victoria successorum tradenda] Vi coacti belli victoria Lov. 1. inchoati belli victoria Voss. qui eodem errore inquinatus est cap. seq. § 5.

CAP. XXXIV. § 1 Quum adversus tendendo nihil moveret] Tenendo Voss. sollemni lapsu scribarum. Vide ad xxiv. 28. § 1.

§ 2 Bene vertat, inquit, obsideamus Lacedæmonem, quando ita placet. Ceterum, quum res tam lenta] Cusus Moguntiae codex habet ordine inverso, Bene vertat, inquit, quando ita placet, obs. Lac. Atque ita Mstus, qui turbat hic insanum, totum locum legendo verbis aliquot auctiorem ita: Bene vertat, inquit, quando ita placet, obs. Lac., illud modo ne fultat, cæterum, &c. In quo ego cum nihil sciam, nisi nesciam illud, monebo solennem hanc quoque esse formulam, qua usi veteres initio rei alicujus aggrescendi, aut cum rei alicui dicerent bene: unde contra Virgil. Ecl. ix. 6. 'Hos

etiam, quod nec bene vertat, mittimus hædos,' &c. *Modius*. Mog. auctorior, *Illud modo ne fallat cæterum, quum res tam lenta, &c.* Quod mihi germanum Livii videtur, tum quia nulla vel necessitas vel obscuritas orationis ad hujusmodi supplementum invitare interpretem poterat, tum quia doctius sonat, quam solent marginum stipes. 'Illud cæterum,' ut c. 36. 'ad cæteram fidem:' et XL. 12. 'Cætera insectatio.' Sententia, quæ illius II. 29. 'Ne prædictum negetis.' J. F. Gron. Ita 'cetera acies' VI. 8. 'cetera fortuna' VIII. 11. 'cetera socordia' XXV. 13. 'cetera deprecatio' XLII. 48. Præterea *qm ita placet*, id est *quoniam*, Lov. 6. De hoc errore vide ad Epit. Liv. I. LVII. Reliqua exempla, quibus *Modius* formulam *Bene vertat*, eique similem *quod bene eveniat*, inlustravit, omisi, quia commodè videri possunt apud Brisson. de Form. I. 65. Mox *hoc ita in animo proponere oportet* Lov. 3. *hic ita proponere nos animis oportet* Lov. 6. *hoc ita vos proponere animis oportet* Gaertn.

§ 3 *Ut et animis, et corporibus ad sustinenda ea parati essetis, horturer vos. Nunc impensa quoque magna eget*] Prius et deest in Harl. Vide ad II. 44. § 3. At vicissim præcedens *ut* in Lov. 5. et edd. antiqq. Infra notabo, *τὸ ut* post verbum *hortor* sæpe intelligi. Vide ad XL. 11. § 1. Hic tamen particulæ *ut* atque *et* altera alteram intercepisse videntur. Tum *hortarer vos. Et nunc, et nunc impensa quoque eget* Voss. *hortarer nunc vos. Impensa quoque magna eget* cod. Mog.

§ 4 *In commeatus in hiemem nobis vobisque expediendos*] Ms. *in commeatus in hyemem vobis nobisque expediendos*. *Modius*. Prisca ed. *in commeatus vobis hyeme expediendos*. Pall. *in commeatus vobis in hyemem expediendos*. Gebh. *In commeatus vobis in hiemem expediendos* Lov. 4. Harl. et Mead. 2. *in commeatus vobis hiemem expediendos*

Lov. 6. Voss. Mead. 1. et Gaertn. *in commeatus nobis hieme expediendos* Lov. 1. et 3. *in commeatus vobis hieme expediendos* Lov. 2. 5. Hearnii L. 1. et edd. primæ: *in commeatus vobis nobisque in hiemem expediendos* Aldus vulgavit, auctore codice Mog. pro quo Curio Basil. a. 1549. reposuit *in commeatus nobis vobisque in hiemem expediendos*. Sed Ms. Moguntini ordinem revocavi: non quasi aliquid interesse putem, sed ne in lectione haud mala optimum cod. deseram. Si tamen Curio sibi persuasit, Quinctium de Romanis eorumque sociis potius dicere debuisse *nobis vobisque*, et ideo verba aliter ordinavit, errasse censendus est. Certe contra Attius Tullus de Volscis suis et Romanis consuli dixit 'nostra vestraque causa' II. 37. et legatus Campanus in senatu Romano verba faciens 'inter nos vosque' VII. 30. Similia vide ad XL. 10. § 5.

§ 5 *Explorandumque, quid quæque animi, quid virium habeat*] Pall. *explorandum, quid quæque animi*. Gebhard. Non aliter Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Sed copula *que*, quam servant Lov. 5. et edd. omnes, in codd. illis excidit ob similitudinem vocis seq. Præterea *hab'et* Gaertn. *habeant* Lov. 1. et 6. quod placeret, si plurium codd. testimonio firmaretur. Vide ad II. 22. § 7. et VII. 19. § 2. Panllo ante *rem incoactam*, pro *inchoatam*, Voss. Vide ad cap. præc. § 14. *Rem incuratam* Lov. 3.

§ 6 *Quo plures sumus, pluribus rebus egebimus*] *Quo plures simus* Harl. Tum *pluribus egebimus* Lov. 3. *pluribus rebus egebamus* Gaertn. *pluribus rebus egerimus* Lov. 2. Mox *τὸ jam* deest in Lov. 1. et 6.

Ad hoc hiems accedit, ad comportandum ex longinquo difficilis] Uterque Pall. *Ad hoc hieme accedet*. Gebhard. *Ad hæc Lovel. 1. 3. 5. 6. Harleian. Gaertn. et editores usque ad Frobe-*

nium, qui a. 1535. *Ad hoc* substituit, ut reliqui præferunt. Tum *hiems accidit* Lov. 5. et ed. Camp. Vide ad XXI. 10. § 12. *Hiems accedet* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Tum *ad portandum* Lov. 5. et edd. priscæ, pro quo Moguntini ex cod. suo *ad comportandum*, concinentibus reliquis, quas excussi, membranarum. Liv. XXVI. 10. 'Ædiles plebis com meatum eo comportarunt.' XXXV. 51. 'Et jam machinas tormentaque comportari viderent.' XXXVI. 2. 'Fru mentum ad mare comportandum curaret.' XXXVIII. 3. 'Annem opportunum ad comportanda quæ usui sint.' Tum *ex longo* Gaertn. *ex propinquo* Harl.

§ 7 *Segnitiam, invidiam et obtrectationem domi manentium adversus militantes* Paucis exceptis, omnes codd. *segnitiam*, vel *segniciam*: quod demum in ed. Modii Francofurtana a. 1588. mutatum vidi. Vide ad XXXI. 6. § 5. Tum *invidiam* deest in Hearnii L. 1. et *invidiam* præferunt Lov. 5. et edd. Frobeniana 1535. vetustiores. Hinc *obtractationem* Lov. 1. Vide ad cap. 15. § 9. Insuper *domi* deest in Voss. Ad hæc *adversus libertatem militantem* Lov. 6. sed *militantium* emendatur in margine. Idem dein vocem *libertatem* in proxime sequentibus omisit. Paulo ante *Hæc oratio primo* Harl. et Gaertn. Tum *ad respiciendum cuique domestica mala* Lov. 6.

§ 9 *Versis itaque subito voluntatibus* Pall. *Versis itaque sub id voluntatibus*, Gebh. Similiter Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *Versis itaque sibi id voluntatibus* Lov. 3. *Versus itaque sub voluntatibus* Lov. 1. *Versis itaque sub voluntatibus id facere* Voss.

Quod e republica populi Romani sociorumque esse crederet] Quod ecce Publius Porphirius, vel Porfirius, sociorumque Lov. 1. 3. et Voss. quod e re populi Romani Lov. 2. 6. et Harl. Vide de hoc errore ad VIII. 31. § 2. de locutione autem 'republica populi Ro-

mani' ad XXXIII. 45. § 4. Quod rei publicæ populi Romani quædam ex edd. antiquis. Sed vulgatum est in antiquissimis, quod postea Ascens. 1513. revocavit, et Moguntini auctoritate cod. sui comprobavit. Mox imperatorem Harl.

CAP. XXXV. § 1 *Inde Quinctius, adhibitis legatis*] Ultima vox deest in Voss. Mox *pax cum tyranno* omnes mei, excepto Lov. 5. qui cum editis *cum tyranno pax* servat. Insuper *fieret* non agnoscit Harl. nec sequens *has* Lov. 3.

§ 2 *Ut pax ex auctoritate senatus confirmaretur*] *Ex auctoritate* senatus vel alterius alicujus aliquid 'factum' esse, sæpe legimus, non aliquid 'confirmatum' esse; nam hoc fere sine præpositione dicitur. Infra cap. 57. 'Eaque, si videretur, auctoritate sua confirmaret' senatus. Cic pro L. Manil. cap. 23. 'Si auctoritatibus hanc causam confirmandam putatis.' Et Fam. VI. 6. 'Animum tuum amicissimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto.' Præcedens vox *pax* mihi hic suspectam facit præpositionem *ex*. Duk. Codd. nihil mutant, nisi quod *pax* *et* auctoritate *senatus*, id est, *etiam*, legant Lov. 3. 4. Solent autem hæc voculæ commutari. Vide ad XXVI. 45. § 1. et mox § seq.

§ 3 *Ex qua die scriptæ conditiones pacis editæ Nabidi forent*] *Et qua die* cod. Mog. Vide ad verba proxime præcedd. Tum *conscriptæ conditiones* Lovel. 2. Mox *ei dies ut induciarum principium* Mead. 1. et Gaertn. *et dies ut induciarum principium* Lovel. 1. *et dies ei ut induciarum principium* Lov. 3. *et dies induciarum primum* Lov. 6. *et dies induciarum principium* Voss. Deinde *et ut ea die* idem codex: *et ut ex* Argo præsidia omnia ducerentur, reliquis omnibus omissis, Lov. 1.

Quæ in Argivorum agris essent] Ms. Thuan. et prima ed. *agro*: neque id debuit mutari. Hoc lib. c. 45. 'Adriani nunciaverant, in agro suo lapi-

dibus pluisse.' *Jac. Gron. Agro* etiam omnes nostri, Hearnii L. 1. Crevierii Victor. et edd. ante Frobenianam a. 1531. quæ ex cod. Mog. agris recepit. Utrumque probe dictum videtur. 'Ager Argivus' inlustratur ex dictis ad II. 59. § 5. et VI. 21. § 8. 'agri Argivi' ex illis quæ notantur ad III. 3. § 6. et VI. 33. § 3. Optimi igitur cod. fidem sequor. Alterum præferendum existimavit Crevierius. Mox *ducerentur* Voss. et, ut ad verba præcedd. monui, Lovel. 1. Male. Vide ad XXV. 25. § 10. *Deducerent*, et postea *redderet*, pro *traderentur*, Gaertn. Tum *Romanis vacuaque et libera traderentur Romanis* Voss. *vacui et liberti traderentur Romanis* Lov. 1. *vacua et libera traderentur Romanis* Lov. 3. *innocua et libera traderentur Romanis* Lov. 6.

§ 4 *Et, si qua ante educta forent, dominis recte restituerentur*] Ms. auctius habebat hoc modo: *ne quod inde mancip. reg. public. aut priv. educeretur, sine dolo malo, si qua ante publice privatimve educta forent, et recte dominis restituerentur*: unde fecerim, transpositis dictionibus, in qua re exscriptores sane quam liberi esse solent, *ne quod inde mancip. reg. publ. aut priv. educeretur, si qua ante publice privatimve educta forent, dominis recte et sine dolo malo restituerentur*. Modius. *Nec ne quod inde* Lov. 1. *et ne quid inde* Voss. Lov. 3. Harl. et Gaertn. *et ne quod inde* Lov. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, Hearnii L. 1. et edd. omnes usque ad ultimam Gruteri, quæ copulam initialem omisit. Eam igitur loco restitui. Tum *deducerentur, et si qua ante deducta forent* Harl. Hinc *dominis erepta restituerentur* Lov. 2. et 6. omnes recte restituerentur Voss. Verba autem *sine dolo malo*, quæ ex Mog. cod. inserenda censuit Modius, ex interpretatione τῶν recte orta videntur: eo enim sensu vocem illam et hic et apud Jctos usurpari, bene Crevier. docuit. Mox h. cap. 'Iis res suæ omnes recte restituerentur.' XXXVIII. 38. 'Si qua

extulit, quæ quoque oportebit, recte restituito.' Et eodem cap. 'Ex iis præsidia deducto: utique recte tradantur, curato.' Vide Briss. de Verb. Sigon. voce 'Recte restituere.' Infra quidem XXXVIII. 11. 'sine dolo malo conservare,' 'tradere' obcurrunt, non tamen junctim 'recte et sine dolo malo.'

§ 6 *Perfugas, captivos*] Non tantum omnes codd. nostri, et Hearnii L. 1. sed etiam edd. quas vidi, ante postremam Gruteri, addita copula, legunt *perfugas et captivos*; quod Livio reddidi. Supra xxx. 16. 'Ducentes paucos in speciem captivos perfugasque.' XXXIII. 30. 'Captivos transfugasque reddere Philippum Romanis.' XXXVIII. 11. 'Perfugas, fugitivos, captivosque reddito Romanis.' Mox et *Messenii* primus Aldus ex cod. Mog. edidit. Priores typis inpressi et omnes codd. nostri ignorant copulam. Ea autem facillimo errore vel omitti vel addi potuit ob ultimam syllabam vocis prioris. Vide ad lib. xxxv. c. 41. § 7. et xxxix. 18. § 8. Deinde *recognoscerent* Lov. 3. Utrumque verbum 'cognoscere' et 'recognoscere' in hac re Livius adhibet. Vide ad v. 16. § 7. Æquum igitur est, nihil mutari.

§ 7 *Exsulis quoque Lacedæmoniis liberos et conjuges restitueret*] Sine copula Pall. *liberos conjuges*. Antiqua ed. *conjuges liberosque restitueret*. Gebhard. *Exsulisque Lacedæmoniis* Lov. 5. et edd. antiqq. *Exsulis quoque* Aldus ex Mog. substituit, adsentientibus Mss. reliquis. Vide ad v. 27. § 1. Tum *liberos, conjuges ἀνυδέρως* Voss. Lov. 4. 6. et Mead. 2. *conjuges liberosque* Lov. 5. et edd. antiqq. Iterum Aldus primus dedit *liberos et conjuges*; quod firmant reliqui codd. Insuper Crevier. vocem hic excidisse, ac legendum putat *Lacedæmoniis bona, liberos, et conjuges*. Ex cap. enim seq. adparere, jussum esse Nabin bona exsulis restituere.

Invita ne qua exsulis comes esset] Libri omnes *invita ne qua ex illis comes esset*. Gebh. *Exsili comes* Lov. 2. et Harl. *ex illis comes* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. priscæ. Frobenius postea a. 1531. *exsulis* edidit ex vestigiis cod. Mog. qui præfert *exul comes esset*. Sæpe ita peccarunt librarii. Vide exempla ad II. 15. § 5. c. 39. § 11. et ad Silii x. 421. Pari errore ut illi, pro utili, datum erat v. 18. § 3.

§ 8 *Aut ad Romanos transissent*] Omisso ad, Pall. *aut Romanos transissent*. Gebh. Omittitur etiam præpositio in Voss. Lovel. 1. 4. 5. Mead. 1. et Gaertn. Deinde *transiissent* Gronovius edidit, et recentiores omnes servarunt, paucis codd. adstipulantibus. Sed longe maxima eorum pars *transissent*: quam contractionem Livium amasse, vidimus ad xxvii. 19. § 10. quare etiam ipsi restitui. Mox *res suæ omnes ereptæ redderentur* Harl. *res suæ ereptæ omnes redderentur* Lovel. 6. Male. Vide ad h. cap. § 4.

§ 9 *Cum ulla Cretensium aut quocumque alio institueret, neu bellum gereret*] *Cum ullo Cretensium* omnes scripti nostri, Crevierii Victor. omnesque edd. ante postremam Gruteri, quæ ulla substituit. Id non displicuit Doujat. qui ad ulla ex superioribus repetebat urbe, et quocumque alio dictum putabat pro in ullo alio loco: ut non tantum societas Nabidi interdiceretur cum civitatibus Cretensium, sed et aliis civitatibus extra eam insulam. Ego priorem lectionem revocavi, quod et Crevier. fecit, et cum ullo Cretensium scilicet populo, dynasta, cum eodem intelligo. Deinde *neve bellum* Voss. quomodo etiam variatur viii. 30. § 2. et xxxviii. 29. § 8. *Ne bellum* Harl. Solent et hæ particulae in Mss. commutari. Quædam exempla habuimus ad II. 15. § 2. Adde quæ notantur ad viii. 34. § 6. lib. xxxii. c. 22. § 6. xxxiv. 1. § 3.

xxxviii. 11. § 6. xxxix. 19. § 5. Paulo ante *In Cretam insulam* Voss. Lov. 5. et edd. principes. *Et in Creta insula* cod. Mog. Tum et quas habuisset Lov. 3.

§ 10 *Quas ipse restituisset, quæque se suæque in fidem ac ditionem*] Pall. uterque, nec non priscæ ed. *quasque et ipse restituisset*. Gebhard. *Quas et ipse* Voss. Lov. 2. 6. *quasque in fidem et ditionem*, reliquis omissis, Lov. 1. *quasque et ipse* Lov. 3. 4. 5. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Frobenium, qui a. 1535. utraque particula recisa, dedit *quas ipse*. Tum se deest in Voss. se aut sua legit Gaertn. Hinc ac *ditionem* Lov. 5. Gaertn. et eadem edd. Vide ad xxvi. 21. § 17. Mox *suosque abstinere* Lov. 3. *suosque ab iis abstinere* Lov. 5. et edd. vet. *suosque ab Diis abstinere* Gaertn. *suosque ab aliis abstinere* Lov. 6.

CAP. XXXVI. § 1 *Hæc conscripta*] *Hæc scripta* Lov. 3. Sed cap. præc. erat, 'Inde Quinctius conditiones has conscripsit.' Vide ad xxx. 25. § 3. Pari modo 'evenire,' seu 'convenire,' et 'venire' a librariis confunduntur. Vide ad xxxviii. 4. § 6. Mox eorum deest in Lov. 2. Deinde § seq. *ea res offenderat* cod. Mog. Tum quod et naves maritimis civitatibus ademptæ erant perperam Lov. 3.

§ 3 *Omni oram a Malea prædatoriis navibus infestam habenti*] Ms. *omnem oram Maleæ*. Modius. Pall. *omnem oram Maleo navibus infestam habenti*. Antiq. ed. *omnem oram Maleæ navibus infestam habenti*. Gebh. *Omni oram Maleo navibus* Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *omnem oram Maleæ navibus* Lovel. 4. 5. Harl. et edd. antiqq. *prædatoriis* deest etiam in Hearnii L. 1. *omni oram Maleæ prædatoriis navibus* Aldus dedit ex cod. Mog. *omnem oram a Malea prædatoriis navibus* Froben. 1535. Quod quum in nullo cod. invenerim, Moguntinarum membranarum lectionem recipiendam duxi. Similiter e-

nim Quinctius Nabidi objicit cap. 32. 'Mare circa Maleam infestum navibus piraticis fecisti.' Et, 'Tutiorque Macedonia ora, quam promontorium Maleæ commeatus ad exercitus nostros portantibus navibus fuit.'

Juventutem præterea civitatum earum] Idem Ms. j. p. *civitatum earum*: neque hoc tantum loco, sed ubivis fere etiam alibi: qua de re et alii in aliis auctoribus admonuerunt, et nos fortasse aliquando plura dicemus. *Modius*. Vide ad xxxiii. 20. § 11.

§ 4 *Vanis, ut ad ceteram fidem, sic ad secreta tegenda, satellitum regionum ingeniis]* Longobardicus codex *vanis, ut ad ceterorum fidem, sic, &c.* quorum utrumvis ferri potest, etsi ego hoc malim. *Modius*. *Variis*, pro *vanis*, Lov. 2. ut innumeris locis lapsi sunt scribæ. Vide ad xxii. 7. § 4. Tum *ut ad certam fidem* Voss. Solent et hæ voces passim a librariis commutari. Vide ad i. 48. § 5. ii. 59. § 11. v. 6. § 6. vi. 8. § 6. cap. 15. § 4. cap. 41. § 2. ix. 25. § 3. x. 12. § 5. xxiv. 40. § 9. xxx. 12. § 11. xxxv. 49. § 5. cap. 51. § 10. xxxvi. 2. § 2. et sæpius. Adde Burm. ad Suet. Aug. cap. 49. et viros doctos ad Plinii Epist. ii. 16. et iii. 8. *Ceteram fidem* videtur defendi posse ex illis quæ notantur ad cap. 34. § 2. Non invitus tamen Modio, Moguntini cod. lectionem probanti, adsentior. Ceterum corruptissime *Nabis et ceteram fidem, sic ad secreta tegenda se talium regionum ingeniis quam ea quæ ad quemque*, quatuor vocibus omissis, Lov. 1.

§ 5 *Conjuges in matrimonio habebant, aut ex bonis eorum aliquid possederant]* *Matrimonio habebant* Gaertn. sed præpositionem passim addunt Cicero, Nepos, et alii. Tum *in bonis eorum* Voss. Hinc *possiderant* Gaertn. unde *possidebant* Lovel. 3. *possiderent* Lov. 4. et Mead. 2. Paulo ante *quæ ad quæque pertinerent* Voss. *quæ ad quemque pervenirent* Lovel. 2. in margine.

§ 6 *Redeuntibus in iratorum dominorum potestatem]* Ms. *redeuntibus in iratorum dominorum potestatem*: quod et ipsum non improbaverim. *Modius*. *Iratorum dominorum* libri nostri omnes. Gebhard. Solent τὰ 'iratus' et 'irritatus' confundi. Vide ad iii. 2. § 10. x. 18. § 10. et alibi. Sed *iratorum* etiam omnes nostri, nisi quod *vocatorum dominorum* male sit in Lov. 3. Tum *potestate* Lov. 2. 6. Harl. et Gaertn. Paulo ante *servis liberatis tyranno* sine præpositione Lovel. 1. 4. et Mead. 2. In verbis antem seqq. *obversabantur* Lov. 3. et Mead. 2. *observabatur* Lovel. 1. Vide ad vi. 17. § 4. *Adversabatur* Lov. 5.

§ 7 *Infensas non tyrannis magis, quam satellitibus eorum]* *Non a tyranno magis, quam a satellitibus eorum* Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. et Gaertn. *non a tyranno magis, quam satellitibus eorum* Mead. 1. *non tyranno magis, quam satellitibus eorum* Lovel. 4. 5. Harl. Mead. 2. et priscae edd. pro quo Moguntini ex cod. sno recte *non tyrannis magis, quam satellitibus eorum*. Paulo ante vocem *militiæ* neglexit Harl. et insuper cum Lov. 3. exhibet alio ordine *reditum nullum sibi esse*.

CAP. XXXVII. § 1 *Hæc inter se primo in circulis serentes fremere]* *Hoc inter se* Lov. 1. Tum *primo circulos* Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *primo oculos* Voss. et Lov. 1. *primo occulte* Lovel. 3. 6. et Hearnii L. 1. Hinc *serentes fremere* Lov. 6. a m. pr. *serentes fremuere* a m. sec. Sed *serentes* rectum. Vide ad vii. 39. § 6. Solent autem hæc verba in Mss. commutari. Vide ad x. 43. § 4. Mox dein Mead. 2. Vide ad iii. 3. § 6. Hinc subito ad arma discurrerunt Lov. 2. 4. Harleian. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 3 *Et graviora atque indigniora quædam falso adfinxisset]* Pal. 1. et antiq. ed. *adjunxisset*: alter vero *adjuxisset*. Gebh. τὰ atque indigniora perperam desunt in Voss. Lib. xxxii. c. 35.

‘Quum tam gravia et indigna impe-
rarentur.’ Tum *falso admodum, pro
quadam falso*, Lov. 3. Hinc *finxisset*
Harl. et Lov. 3. *adjussisset* Lovel. 1.
adjunxisset Lov. 2. 4. Mead. 2. et edd.
vett. pro quo Froben. 1531. ex cod.
Mog. dedit *adfinxisset*: quod servant
reliqui mei, nisi quod, duplici lec-
tione recepta, *ad infinxisset* sit in
Gaertn. Cæsar B. Gall. vii. 1. ‘Ad-
dunt et adfingunt rumoribus Galli.’
Tq̃ ‘adfingere’ etiam usus est Liv.
xxiv. 3. ‘Miracula aliqua adfingun-
tur plerumque tam insignibus locis.’
In præcedentibus *ubi quum ea*, pro
ibi, cod. Mogunt. Vide ad xxvii. 5.
§ 5. Insuper *imperarentur a Romanis*
omnes codd. et edd. usque ad Gro-
novianas, in quibus est *ab Romanis*.

§ 4 *Nihil respondere, bellum geri,*
jusserunt] *Nihil respondere ad ea* Lov.
6. Tum *et bellum geri* cod. Mog.
Paullo ante § præc. *aut quid se facere*
vellent Harl. *aut quid facere nollent*
Lov. 1.

§ 5 *Et Antiochum Ætolosque adjutu-
ros pronunciat*] *Perperam rō et exsul-*
at a Voss. Hoc pertinet ad genus
erroris notati ad ii. 44. § 3. Non
enim illud *et* referendum ad seq.
Ætolosque, de quo vidimus ad xxix.
12. § 5. sed ad remotius *et sibi*. Tum
adjutores, et mox *obsidionem suscipien-*
dam Gaertn.

§ 6 *Et emissæ jacula extemplo Roma-*
nis dubitationem, quin bellandum esset,
exemerunt] Primam voculam non ag-
noscit Harl. Hinc *extemplo et Ro-*
manis, id est etiam Romanis, omnes,
quibus utor, codd. Hearnii L. 1. om-
nesque edd. ante Ascensii 1513. quæ
perperam *rō et* expunxit. Tum *qui*
bellandum Lovel. 4. Mead. ambo, et
Gaertn. Insuper *esset* non comparet
in Harl. *exeruerunt* autem, pro *ex-*
emerunt, est in Voss. Paullo ante
Paucorum excursio lacessentium omnes
codd. nostri, nisi quod *Paucorum dis-*
curso lacessentium sit in Lov. 5. *Pau-*
corum excursio lacessentium edd. Camp.

Rom. 1472. ac Parm.

§ 7 *Primum sine ullo satis certo*
eventu commissæ] *Emissa* Voss. et Lov.
1. 2. 3. 4. ac 6. Sed de hoc errore
vidimus ad xxxvii. 5. § 5. Paullo
ante *Levia deiñ prælia* Gaertn. Vide
ad xxxvi. 24. § 10. *Levia inde pluria*
Lov. 1.

§ 8 *Urbem intrarint*] Pal. 1. *urbem*
intran. Alter *urbe tunc intrant.* Ve-
tus ed. *intraverint.* Gebh. *Intran*
Lov. 4. et Mead. uterque: *intrarunt*
Lov. 1. *intraverunt* Voss. *intran*
Lov. 2. 3. 6. et Harl. *intraverint* Lov.
5. et primæ edd. sed Aldus *intrarint*
substituit ex cod. Mog. quomodo eti-
am in Gaertn. fuisse videtur, qui
tamen insuper exhibet *in urbem in-*
trarint. Et quidem utramque locu-
tionem ‘intrare urbem’ et ‘in ur-
bem,’ in usu fuisse, vidimus ad Epit.
Liv. l. xxxi. Quum tamen præpo-
sitionem huic verbo additam apud
Livium nondum invenerim, eamque
hic reliqui codd. ignorent, etiam cod.
Mog. lectionem servavi.

CAP. XXXVIII. § 1 *Et tunc quidem*
Quinctius, satis eo terrore] *Et nunc*
quidem omnes nostri, Hearnii L. 1. et
edd. vett. usque ad Moguntinos, qui
recte ex cod. suo dederunt *Et tunc*
quidem: quod tamen jam ante Ascen-
sius a. 1513. in margine ostentavit.
Passim hæ particulae a scribis per-
mutantur. Vide ad xxxvii. 4. § 9.
Tum *satis* perperam neglectum est a
librario Harl.

§ 2 *Fuerat quondam sine muro Sparta*
] Priores edd. legunt *sine muris*.
Aldus deinde ex Mog. cod. alterum
substituit, quod firmant omnes nos-
tri: *parata*, pro *Sparta*, inveni in
Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 2. *palatia*
in Lov. 3. et Harl. *palatia* in Lov. 2.
paratia in Mead. 1. in cujus margine
emendatur *Fuerant quondam sine muro*
palatia: id quod occurrit etiam in
Lov. 6. et Gaertn. Mox *nuper* deest
in Lov. 3. Hinc *murum objecerunt*
legunt Lov. 5. et edd. Camp. Rom.

1472. ac Parm.

Altiora loca, et difficiliora aditu] Pall. uterque et *difficilia aditu*. Gebh. Ita et omnes nostri.

§ 3 *Ubi satis omnia inspexit]* Τὸ omnia deest in Voss. et Lov. 1. Mox *obpugnandum* legunt omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. usque ad Gronov. qui a. 1665. *oppugnandam* dedit, adoptantibus eandem lectionem recentioribus. Id tamen quum in nullo cod. repertum sit, pristinam scripturam revocavi.

Simul terrestriumque ac navalium copiarum ad quinquaginta] Vocem *copiarum*, quæ non tantum ab edd. antiquioribus, sed etiam a scriptis nostris, atque Hearnii L. 1. abest, Moguntini ex membranis suis inseruerunt. Præterea *terrestrium atque navalium* Voss. et Lov. 3. *terrestrium ac navalium* reliqui scripti nostri, Hearnii L. 1. et edd. usque ad Aldum; qui, incertum ex codice, an ex conjectura, *terrestriumque ac navalium* substituit. Fateor equidem quod de *que* atque et notavi ad x. 30. § 2. etiam circa particulas *que* atque *ac* obtinere posse; donec tamen Aldum legitima auctoritate permotum ita edidisse certius constet, additam copulam *que* ejiciendam putavi. Paullo ante *equitum peditumque* Lov. 6. Vide ad cap. 26. § 2.

§ 5 *Parte una a Phæbeo, altera a Dictynneo]* Restituo *parte una ab Ephebeo, altera a D.* Corruptus de eo Pausaniæ locus in Lacon. c. 20. *Θεράπνης δὲ οὐ πόρρω Φοιβαῖον καλούμενον ἐστίν, ἐν δὲ αὐτῷ Διοσκοῦρων ναὸς· καὶ οἱ ἔφηβοι τῷ Ἐνναλίῳ θύουσιν ἐνταῦθα.* Omnino scribendum *οὐ πόρρω Ἐφηβαῖον καλούμενον*. Quod Sylburgio quoque et Amasæo observatum. Nominis ratio in propatulo. Et est locus antecedens, qui evincit, c. 14. *Θύουσι πρὸ τῆς μάχης ἐν τῷ Ἐφηβαίῳ. Τὸ δ' Ἐφηβαῖον ἐστὶ καὶ ἐκ τῆς πόλεως Θεράπνης οὐ πολὺ ἀφ᾽ ἑσστηκός· ἐνταῦθα ἑκατέρα μοῖρα τῶν ἐφέβων σκύλακα κυ-*

νὸς τῷ Ἐνναλίῳ θύουσι. Meursius, Lect. Att. i. 24. Pal. 1. a *Dythinnæo*: alter a *Dithinnæo*. Antig. ed. a *Clycitineo*. Gebh. Emendationem suam multis annis post revocavit Meurs. in Miscell. Lacon. i. 5. et non tantum Livio et Pausaniæ receptam lectionem vindicavit, sed contra locum Pausan. quem tum emendationi adstruendæ produxerat, menda laborare, et pro *ἐν τῷ Ἐφηβαίῳ*, τὸ δ' Ἐφηβαῖον, ac paullo post *ἐν τῷ Ἐφηβαίῳ*, legendum docet *ἐν τῷ Φοιβαίῳ*, τὸ δὲ Φοιβαῖον, et *ἐν τῷ Φοιβαίῳ*, laudans Herodot. vi. 61. qui τὸ Φοιβήϊον ἱερὸν, τό ἐστιν ἐν τῇ Θεράπνῃ καλεούμενῃ memorat. Ceterum a *Phæbo* Lov. 3. a *Phæboe* Hearnii N. a *Phæbeu* quædam edd. In altera voce magis variant scripti et excusi libri, in quibus esse vidi *Dithineo*, *Dithinnæo*, *Dicitineo*, *Dicitineto*, *Dicituno*, *Litichineo*, *Lithichineo*, *Clitineto*, *Cliticineto*, *Clycitineo*. Postea Mediol. 1505. et Ascens. 1513. *Dictynneo*, recte vero Aldus *Dictynneo* dederunt. *Δικτύωννης ἱερὸν, ἐγγύτατα τοῦ τεύχους* Lacedæmonis, memorat Pausan. Lacon. c. 12.

§ 6 *Undique terror circumvasisset]* Thuanæus, addita voce, *undique terror urbem circumvasisset*. Sic quoque lectum fuit in Voss. et habuerunt Moguntia. Cnr igitur omittitur? utique et ix. 40. 'Is novus additus terror quum ex parte utraque circumvasisset aciem.' Jac. Gron. Supra hoc lib. c. 21. 'Repente anceps terror, hinc muros adscendentibus Romanis, illinc arce capta, barbaros circumvasit.' Non scripti tantum nostri, Hearnii L. 1. et Victor. Crevierii, sed etiam edd. *terror urbem circumvasisset* usque ad Gruterum; cujus ultima perperam vocem mediam omisit. Eam itaque Livio reddidi, quod et Crevierium fecisse gaudeo.

Ut quisque maxime laboraret locus, aut ipse obcurrerebat] Pall. et antiqu. ed. laborabat. Gebh. Non aliter omnes

nostri, nisi quod laborat sit in Lov. 2. Aldus, quum etiam olim laborabat editum fuisset, primus ex cod. Mogunt. laboraret recepit. Tum aut ipse circuebat, pro occurrebat, Voss. ut quisque maxime laborabat, ibat. Deinde, &c. reliquis omissis, Hearnii L. 1. at ut quisque maxime laborabat, ibat locus, aut ipse occurrebat, &c. Lov. 3. Paullo ante tyrannus ad clamores repentinos, et ad nuncios, priori et omisso, Lov. 2. 3. et Harl. tyrannus et ad clamores repentinos, et nuncios Lov. 5. et primæ edd. tyrannus et ad clamores repentinos, nuncios aliæ. Vulgatum Ascens. a. 1513. restituit.

§ 7 Ita obtorpuit, ut nec dicere, quod in rem esset, nec audire posset] Obtorpuit scriptum est in antiq. ed. Contra obtorpuit in Pall. Gebhard. Ed. Camp. est, quæ obtorpuit exhibet; non tamen operarum lapsu, sed quod ita in Msto fuerit, quem secutus est. Certe ita ex meis præfert Lov. 5. Tum quid in rem esset, et audire Voss. quid in rem esset etiam Lovel. 6. et Gaertn. Mox nec compos modo consilii Lov. 1. nec impos modo consilii Harl. nec ipse inops modo consilii Lovel. 6. 'Inops consilii' sæpius apud Livium occurrit. Exempla sunt xxvi. 18. xxxii. 35. xxxiii. 7. et xliv. 2.

CAP. XXXIX. § 1 Ternæque acies tempore uno locis diversis pugnabant] Ternæque acies, id est trinæque, Lov. 6. Ita 'trini annales' x. 18. 'trinæ clades' Gronov. ex conjectura restituit xxii. 12. § 10. 'trina castra' illustrantur xxiii. 49. § 6. ubi sæpe 'ternus' et 'trinus' confundi dictum est. Alii tamen libri omnes vulgatum servant. Tum vox locis deest in Harl. at, ea transposita, diversis locis legit Gaertn.

§ 2 Deinde crescente certamine] Dein crescente Lov. 4. et Mead. ambo. Vide ad cap. seq. § 3. Mox enim deest in Lov. 1. miles in Gaertn. Insuper et quid alii vani Lovel. 1. et quidam alii vani Lov. 2. et 3. et quidem alii vani

Voss. et Lov. 6. Denique alii multum leves ictus erant Gaertn.

§ 3 Non modo ad emittenda, &c. spatium non habebant] Ita perperam edidit Clericus, contra fidem omnium, quæ sunt, editionum, omniumque, quibus usus sum, codicum, qui spatium habebant, sine particula negante, legunt. Et recte: non modo enim ponitur pro 'non modo non,' præsertim si, ut hoc loco, sequenti membro negatio insit. Vide ad xxv. 26. § 10. Ita hoc ipso cap. § 6. et sæpe. Paullo ante per angustias loci Lov. 3. Vide ad Epit. Liv. lib. lxxxiv. Vox loci exsulat a Gaertn. Hinc consertamque turbam Lov. 5. cum edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad xxii. 28. § 10. Insuper non modo ad mittenda Lov. 1. 2. Tum cum nec et procursu, mediis duabus particulis additis, Voss.

§ 4 Itaque ex adverso missa tela] Ita ex adverso Lov. 6. et Harl. Vide ad xxi. 53. § 7. Mox in scutis habebant Lov. 3. in contextu, et Gaertn. Vide ad xxix. 4. § 8. Deinde e superioribus locis Lov. 6. Tandem vulnerati quidam sunt, alio ordine omnes Mss. nostri cum edd. Camp. Rom. 1472. et Parm.

§ 5 Tegulæ quoque inopinantes perculerunt] Regulæ quoque Lov. 5. et ed. Camp. Vide ad v. 55. § 3. et mox h. cap. § 11. Deinde pertulerunt Lov. 1. et Mead. 1. Vide ad xxxv. 27. § 16. In præcedentibus vocula mox deest in Lov. 1. jam in Gaertn.

§ 6 Sublatis deinde supra capita scutis, continuatisque ita inter se] Super capita Lov. 3. Vide ad x. 41. § 14. Hinc continuatis ita inter se Lov. 5. et edd. vett. Primus Aldus continuatisque dedit: quam lectionem firmant omnes nostri codd. Td ita deest in Lovel. 1. In sequentibus ad ceteros ictus Voss. Male. De 'cæcis ictibus' vide hoc lib. ad cap. 14. § 11.

Sed ne ad inferendum quidem ex propinquo telum] Inserendum Lov. 1. 3. 4.

5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. Parm. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, et aliæ, quod non est contemnendum. Quum testudinem fecissent Romani, ita scuta super capita elata continuabant, ut inter scuta illa continuata nullum telum, ne ex propinquo quidem, in corpora militum sub testudine latitantium inseri potuerit. Solent autem 'serens' et 'ferens' sæpius in Mss. confundi. Vide quæ notavi ad Sillii viii. 266. Et ita, eorum composita. Talia sunt 'adsero' et 'adfero'; vide ad l. xxiv. c. l. § 6. 'desero' et 'defero'; vide ad iv. 37. § 11. 'prosero' et 'profero'; vide ad Sillii iii. 447. et ipsum, quod hic obcurrit, 'insero' et 'infero'; vide ad iii. 17. § 10. et Oudend. ad Lucani vi. 504. Tò quidem deest in Harl.

§ 7 *Et primo angustiae paullisper*] *Primum angustiae* Gaertn. *primæ angustiae* Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Crevierii Victor. omnesque typis excusi usque ad Frob. qui a. 1531. *primo* perperam substituit. Supra hoc lib. cap. 14. 'Equites primos ab utroque cornu in pugnam educit:' ubi alia vide. Hanc igitur lectionem restitui, quæ etiam Crevierio elegantior visa est.

Paullatim urgentes hostem processere] *Hostes omnes nostri cum antiqui* edd. pro quo Moguntini ex cod. suo dederunt *hostem*. Vide ad v. 50. § 2. *Mox non amplius vis eorum inpetusque sustineri poterant* Gaertn. *sustineri poterat* Harl. non sequor. Nam vel *inpetus* accipiendum numero multitudinis, ut mox li. cap. 'Inpetus facientes recessere:' vide ad i. 4. § 9. vel duo singularia *vis atque inpetus* admittunt verbum plurale. Vide ad i. 31. § 7.

§ 8 *Quanam ipse evaderet, circumspectabat*] Hanc lectionem primus Aldus ex cod. Mog. adoptavit. Antea edebatur *circumspectat*, quod servant codd. nostri, et Hearnii L. 1. Paulo

ante *fuga effusa*, trajectis vocabulis, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Præterea *superiora paterent loca* Voss. Vide ad vii. 30. § 11.

§ 9 *Quum ad cetera animo officioque ducis fungebatur*] *Tum ad ceteras* Voss. qui mox etiam cum Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2. *tunc vero*, pro *tum*, præfert. Deinde unus non adparet in Lov. 1. et Gaertn. Præterea *ne urbs caperetur universa, caussa fuit* legit Gaertn. idem: *ne urbs caperetur, urbs capta fuit* Lov. 1. Insuper § seq. *ad expugnandum opem ferre* Voss. *ad expugnandam opem ferre* Harl.

§ 11 *Ambusta tigna ad armatos pervenire*] *Ambusta regna ad Romanos pervenire* Harl. *ad Romanos* etiam Lov. 2. *pervenire* Lov. 3. Gaertn. Hearnii L. 1. et quædam veterum edd. Sed *pervenire*, quod etiam est in ed. Campani, Moguntini ex cod. suo reposuerunt. Nec aliter reliqui nostri. Paulo superius *regularum modo fragmenta, pro tegularum*, Lov. 1. Vide ad § 5.

§ 12 *Ne, incendio a tergo oriente, intercluderentur ab suis, receperunt sese*] *Ab tergo* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et ambo Mead. contra vero *a suis* Voss. Lov. 3. 5. 6. et Gaertn. cum omnibus ante Gronovium excusis: sed *intercluderentur, ad suos receperunt sese* Lov. 1. Male. Supra i. 27. 'Ne intercluderentur ab oppido.' iii. 70. 'Circumventos interclusosque ab suis vociferans:' ubi alia vide. vii. 34. 'Ut a consule Decium intercludant.' viii. 24. § 7. 'Quum interclusissent trifariam exercitum a mutuo inter se auxilio.' xxv. 4. 'Locum occupasse, ut tribunos a plebe intercluderet.' xxxi. 41. 'Quos equites ab agmine fugientium intercludere.' Hoc lib. c. 30. 'A mari quoque toto se interclusum.' Deinde 'recipere sese,' ut xxii. 16. 'Procursando recipiendoque sese pugnare.'

§ 13 *Receptui canere iussit*] *Receptum canere* Voss. quam locutionem ex

Mss. Heinsius Nasoni restituit Met. i. 340. 'cecinit jussos inflata receptus:' ubi pluribus vide eundem Heins. et Burm. Hic tamen vulgatum, quod reliqui tuentur, servandum puto. Constanter etiam omnes *canere*. Vide ad XLII. 24. § 5.

Ita jam a capta prope urbe revocati]
Ita jam capta urbe prope revocati Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. et Mead. uterque: *ita jam prope capta urbe revocati* Lov. 5. 6. et edd. usque ad Frob. qui a. 1535. substituit id quod nunc vulgo exstat.

CAP. XL. § 1 *Nunc praeliis lacessendo, nunc operibus intersepiendo quædam]* Barberin. et Petav. *intersepiendoque quædam*; quod considerandum. J. F. Gron. *Intersepiendoque* etiam Lov. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Sed copulam *que* ex proximæ vocis prioris syllaba repetitam censeo; quemadmodum etiam se existimare Jac. Periz. ad marginem Livii sui adscripsit. Vide ad VI. 3. § 3. 'Intersepire operibus' autem dictum est, ut 'intersepire munimento,' 'vallo,' 'muro' in locis illis Livii quæ contuli ad VI. 9. § 7. Tria priora vocabula deerant in Lov. 1. Paulo ante *ex timore hostium plus* Lov. 5. et edd. ante Aldum.

§ 2 *Quem Quinctius primo adspersatus excedere castris jussit]* Libri omnes *aspersatus*. Gebh. Pariter omnes membranæ nostræ, et edd. usque ad Ascensianam 1513. ubi demum *aspersatus* substitutum vidi, alterum in marginem rejectum: quod tamen verius esse, tot codicum consensus persuadet. Et participium hujus verbi passive adhiberi vidimus ad VIII. 28. § 3. Similiter 'amplexus' et 'complexus;' vide ad II. 40. § 6. et III. 52. § 6. 'expertus;' vide ad V. 54. § 6. 'depopulatus;' vide ad XXXIX. 53. § 13. Præterea vox *primo* abest a Voss. Quod si plures codd. firmerent, censeretur posset addita esse a nasutis librariis, qui sequens *deinde* eam necessario requirere existimarunt;

Delph. et Var. Clas.

quo casu tamen sæpissime eam omitti docuit Gronov. ad h. lib. c. 19. § 8. Paulo ante *Pythagoram* constanter omnes. Et ita etiam xxxv. 29. At contra *Pythagoram* formatur i. 18. In verbis seqq. *dein suppliciter orantem* Lov. 4. et Mead. 2. Vide ad § seq. *Deinde suppliciter exorantem* Vossian. Male.

§ 4 *Deinde, quum ea velut vana et sine effectu nihil proficerent]* Forte *proficeret*: nempe oratio. J. F. Gronov. *Dein* non tantum Lov. 4. et Mead. 1. verum etiam cod. Mog. ex quo ita Froben. 1531. edidit. Eamdem autem lectionem omnes reliqui probaverunt usque ad Gruterum, cujus ultima *ἐκδοσις* *deinde* revocavit. Ego vero optimum cod. secutus sum. Ita variarunt modo § præc. etiam cap. præc. § 2. Vide ad III. 3. § 6. Insuper *quum omnia velut vana* Lov. 2. et Harl. ut ita foret quo commodè referretur *proficerent*. Et sane vel ita legendum est, vel potius cum Gronov. emendandum *proficeret*. Ita enim inveni in Lov. 5. et ed. Camp. *perficerent* perperam præfert Voss. Vide ad XXXVII. 6. § 7. Paulo ante *prima ratio* idem Voss. altero margini adscripto. Vide ad XXXV. 25. § 9. Præterea *ponentis*, pro *permittentis*, Lov. 1.

Eo deducta res est] Ita Aldus ex Mog. edidit. Antea vulgabat *eo deductæ res*, omisso verbo substantivo. Et ita codd. mei. Sed nescio cui bono hic numerus multitudinis foret. Supra IV. 6. 'Per hæc consilia *eo deducta res* est, ut,' &c. xxv. 8. 'Jam *eo consuetudinis adducta res* est, ut,' &c.

§ 5 *Nunciis aliis prope super alios efferentibus]* Libri omnes *efferentibus*. Gebh. Illud *efferentibus*, quod in uno tantum codicum Lov. 3. mihi obvium fuit, primi receperunt Paris. 1573. pro quo recte *efferentibus* Dan. Heinsius apud Elzevir. dedit. 'Adferre' autem pro nunciare poni, vidimus ad VIII. 17. § 7. Præterea *aliis prope*

Livius.

31 F

super aliis Lov. 5. et edd. antiqq. Aldus vulgati auctor exstitit. Et recte. Vide ad xxiii. 24. § 6. Paulo ante *Cum oppugnatur tyrannus* Lov. 2. et Harleian. *Tum oppugnatur tyrannus* Gaertn. Vide ad xl. 42. § 7. *Dum oppugnarent tyrannum* cod. Mog. Sed verum est vulgatum.

Non tantummodo obsessam, sed jam captam urbem Lacedæmonem esse] Sin-cera lectio *tantum non jam captam Lac. esse*. Gelenius. Hanc emendationem omnes nostri, uno vel altero excepto, firmant: *non tantum jam captam urbem Lac. esse* habet Lov. 5. qui ceteroquin semper editionibus principibus, et præsertim Campani, adhæret: *tantum modo jam captam Lac. esse* Lov. 2. Verum ibi librarius frequenti errore *mō*, id est, *modo*, et *nō*, sive *non*, confudit: ut iv. 56. § 6. ubi quædam dicta sunt: vi. 40. § 11. xxi. 63. § 9. xxii. 20. § 2. xxxvii. 53. § 5. et alibi. *Tantum non captam jam Lac. esse* Lov. 3. De particulis *tantum non* vide ad iv. 2. § 12. Mox § seq. *Achippo* Lov. 1. *Artipo* Lov. 6. *Archifo* Gaertn. Sed, *Archippi* nomen inter Achæos notum fuisse, constat ex Polyb. pag. 1480.

§ 7 *Timocratem Pellenensem, &c. vivum fide data miserunt*] Pall. assentiente prisca ed. *miserunt*. Gebhard. *Timocratum* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *Tymucrantem* Lov. 1. *Thymitem* Voss. Tum *Pellonensem* Lov. 3. et a m. pr. Lov. 6. *Pelonensem* Hearnii L. 1. *Pel-tensem* Voss. Lov. 1. 2. 6. a m. sec. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Male. *Timocratem Pellenensem* memorat etiam Livius cap. 29. § 14. ubi tantum non omnes in hoc nomen consentiunt, et Τιμοκράτην τὸν Πελληνέα Polyb. pag. 1425. Hinc *iturum*, pro *vivum*, Voss. *unum* Lov. 6. sollemni scribarum lapsu. Vide x. 36. § 8. ubiquædam dicta sunt: xxx. 12. § 2. xxxi. 36. § 9. et alibi. Deinde *miserunt* omnes nostri, cum Hearnii L. 1. et edd. antiqq. pro quo Moguntini ex cod. suo dederunt

emiserunt. Supra xxiv. 47. 'Ut sine fraude Punicum emitteretur præsidium.' iii. 29. 'Castris hostium receptis plenis omnium rerum, nudos enim emiserat, prædam omnem suo tantum militi dedit.'

Pace data tyranno] *A tyranno perperam* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Mead. ambo, Gaertn. et Lov. 6. a m. pr. Tum *a Lacedæmone* Voss. Lov. sex, Mead. ambo, Gaertn. et edd. antiqq. usque ad Frob. 1535. *dimissisque Lacedemoniæ* Harl.

CAP. xli. § 1 *Celeberrimum festorum dierum ac nobile ludicrum Nemeorum*] Dodwell. Annal. Stat. p. 227. et de Cyclis vii. 2. *Duk. Celeberrimum festorum diem* Lovel. 1. 2. et Gaertn. Tum *Nemorum* Voss. et Lov. 1. 2. 3. *v'norum* Lov. 6. in contextu. Mox *die statuta male* Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. et Gaertn. De errore hoc in Mss. obvio vide ad xxxix. 13. § 8.

In adventu Romani exercitus ducisque indixerunt] Libri omnes *in adventum*. Gebh. *In adventu* operarum errore Modius primus ediderat a. 1588. quod per proximas edd. propagatum Gronov. iterum emendavit: *audientium* ejus loco erat in contextu Voss. In præcedentibus *per belli mala* dedit Lov. 1. Vide ad Epit. Liv. l. lxxxiv. *Præter belli mala* Lov. 2. Vide ad iv. 61. § 10.

Præfeceruntque ludis ipsum imperatorem] Plutarchus item in Flamin. p. 375. Ἀγωνοθέτης δὲ Νεμείων ἀποδείχθεις ἐν Ἀργεὶ τὴν πανήγυριν ἄριστα ἔθηκεν. Sigon.

§ 2 *Reducti cives ab Lacedæmone erant*] *Rediti cives* Lov. 6. a m. pr. *redditi* a m. sec. Tum *a Lacedæmone* omnes nostri, et edd. ante Frob. 1535. Mox *quos ante Nabis sine copula* Lov. 1. et 6. Hinc *adduxerat* Voss. et Lov. 1. *abduxerat* Lov. 2. 4. 5. 6. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Aldum, qui *abduxerant* ex cod. Mog. recepit, *adstipulantibus* Lov. 3. et Harl.

§ 3 *Post compertam a Pythagora con-
juracionem*] *Post compactum* Harl. Mox
cæde deest in Lov. 1. τὸ ἐστὶν autem
circa finem § 3. non comparet in
Lov. 3.

§ 4 *Restituti Argi et in commune
Achaïæ concilium*] Ita quidem etiam
ed. et codex Magontiacensis: nulla
tamen dubitatione ejicio τὸ ἐτ. Resti-
tuti nempe erant Argi in commune
Achaïæ concilium, cujus participes
ante fuerant. Vide xxxii. 22. Sic
'Corinthus iis contributuros in anti-
quum gentis concilium' xxxii. 19.
Jac. Perizon. Copulam et, quam Mo-
guntini ex cod. suo receperunt, et
pauci proximorum editorum serva-
runt, Frob. 1531. expunxerat. Eam-
dem revocarat J. F. Gronov. sed
recte iterum Jac. Gronov. ad verba
proxima, et Perizonius hoc loco de-
lerunt; quam etiam nulli meorum, ut
nec Crevierii Victor. agnoscunt. Præ-
terea *restitui* Voss. Lov. 3. Harl. et
Mead. 1. Hinc *consilium* Lov. 2. a m.
pr. Lov. 3. et Gaertn. Male. Intelli-
gitur enim communis populorum A-
chaïæ respublica; quod non *consilium*,
sed *concilium* vocari, docet Gron. ad
xliv. 2. § 5.

*Serva Lacedæmon relicta, lateri ad-
hærens tyranni, non sinc. gaud. præbe-
bat*] *Lege et lateri adhærens tyrannus.*
Gelen. Ab Andrea et Moguntia editum
tyranni. Neque aliter habetur
in Thuan. et videtur dedisse auctor
lateri adhærens tyrannis. Sed et paullo
ante edidi *restituti Argi in commune
Achaïæ concilium*, omissa copula et
post vocem *Argi*, obsecutus in eo aliis
edd. *Jac. Gron.* Uterius, quam Ge-
len. in adnot. indicavit, Frob. 1535.
processit, atque insuper edidit *præbe-
bant*. Sed omnes nostri, cum Hear-
nii L. 1. priorum edd. lectionem præ-
ferunt. Eam itaque, donec aliunde
virorum doctorum conjecturæ firmen-
tur, recepi. Gronovii *tyrannis*, id
est tyrannica dominatio, vim orationi
addere videbatur Crevierio. Et ita

legendum esse, ante visam Jac. Gro-
novii ed. ad marginem Livii monuit
Jac. Perizonius.

§ 6 *Qui in Romanis fuerat castris*
Lege fuerit. J. F. Gron. Præpositio
exsulat a Lov. 1. Paulo ante § præc.
excederetur Græciæ urbibus Harl. Vide
ad xxxix. 22. § 8.

*Nabidis dominantis satellitem factum
tribunum militum*] *Lege satellitem fac-
tum populum Romanum.* Gelen. Vide
quem Ætoli appellent hoc *tribuni
militum* nomine; Quinctiumne per
contemptum, cum esset proconsul,
an alium quempiam. Alii legunt *fac-
tum populum Romanum.* Glarean. Sic
[*populum Romanum*] Gelenius pro eo
quod erat *tribunum militum*. Sed nec-
dum placet ille *populus satelles*, non
magis quam alibi 'exercitus semi-
lixa.' Forte *imperatorem Romanum*.
Mss. omnes aut *T. Romuleum*, aut
Titus Romuleus. Nescio quomodo in
eo vocabulo nugantur librarii hujus
partis Livii; nam et cap. 33. quatuor
Mss. *plures prope cives Romuleos*. Ru-
benio placebat *Titum*, vel *Titum Ro-
manum*: quoniam prænomine fere so-
lo a Græcis appellabatur, ut ex Po-
lybio et Plutarcho notum. J. F. Gro-
nov. *Populum Romanum* commodam
interpretationem ex iis recipit, quæ
socii Romanorum cap. 33. dicunt:
'Si omitteretur motum adversus Na-
bin bellum, eum, velut comprobata
dominatione, firmiorem futurum, auc-
tore injusti imperii adsumto populo
Romano.' 'Satellites' dici ministros
et adjuutores alienæ potentia, notum
est. Sallust. Hist. i. in oratione Le-
pidi 'satellites dominationis Sullanæ'
vocat, quos Vell. ii. 41. 'ministros
Sullæ et adjuutores partium.' Nec
populum Romanum difficilium potuit
degenerare in *T. Romuleum*, aut *T.
Romuleus*, quam xxxiii. 42. *tribunus
plebis* in *T. Romuleius*. Duk. Rubenii
conjecturam, quæ proxime codd.
scriptos accedit, Doujatius probavit:
sed vellem idoneis testimoniis docu-

isset, Livium ita more Græcorum locutum esse. Sæpius hac parte operis Græcorum de ducibus Romanis sermones, vel orationes ad eos habitas refert, at semper aliud observavit. Ne hinc longius abeam, ita Aristæus prætor Achæorum cap. 24. 'Mare interjectum ab istis prædonibus non tnetur nos, T. Quincti.' Nabis cap. 31. 'Si ipse per me, T. Quincti, vosque, qui adestis,' &c. Contra Gelenii conjecturam ad marginem Livii defendit Perizon. et satellitem factum populum Romanum exponit, qui tnetur ejus tyrannidem, et sua auctoritate per pacem confirmat, adscripto eodem loco Livii, quo etiam Dukerus hic utitur. Interim satellitem factum tribunum militum editis consentiens unus habet Lov. 5. satellitem factum T. Flaminius unus Harl. qui voce sequenti Quinctius destituitur: satellitem factum T. Romuleus reliqui omnes. Cum Crevierio Gelenii emendationem retinui, donec certius quid et aptius reperiatur. Mox § seq. Spartanum deest in Lov. 1.

§ 8 *Sunt, qui non ex oppido proficiscentem, &c. positis*] Multi dubitant, qui fieri potuerit, ut castra sua Nabis adversus Romana castra poneret, si ex oppido non fuerat profectus. Sed fortasse aliqua desunt verba. Glar. Agam, ut soleo, paucis. Nihil vitii hic locus continere videtur, contra atque tradit Glareanus. Duas enim contrarias opiniones de ratione belli a tyranno gesti expositurus est: unam, quam ipse tueri videtur; alteram, quam alii tradiderunt: quid sentit ipse? tyrannum ex oppido Lacedæmone exeuntem pugnasse: quid alii? eundem non ex oppido exeuntem pugnasse, sed ex castris, quæ ante Romana castra posuerit. Glareanus autem sine causa de voce *proficiscentem* laboravit. Sigon. Livius Nabin bis eruptione ex oppido facta cum Romanis pugnasse tradit: primum ante conscriptas condiciones pa-

cis c. 28. deinde post eas Lacedæmonem relatas et a multitudine repndi-atas c. 37. de posteriore aliter scripserunt alii. Duk. *Sunt, qui ex oppido* Lov. 3. *Sunt, qui non ut ex oppido* Voss. Mox tradunt Lovel. 2. et 3. Deinde *castris adversus Romana positis castra* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 9 *Inpetu in pabulatores suos ab Romanis facto*] *Impetu in pabulatores facto*, reliquis omissis, Lovel. 4. et Mead. 2. *impetum in pabulatores suos ab Romanis factum* Lov. 1. et Harl.

§ 10 *Quum cecidissent quindecim millia militum*] *Quindecim millia hominum* Lov. 6. *quindecim militum*, media voce omissa, Voss. Lov. 1. et Mead. 2. Sed vide ad xxxvii. 39. § 19. *Panllo ante castris exutum pacem petisse* Lov. 3. et Voss. *castrisque exutum pacem petisse* Gaertn.

CAP. XLII. § 1 *Utriusque nomine ternos in dies supplicatio a senatu decreta est*] Placet hic quoque magis scripta lectio Moguntina, et in commune in ternos dies supplicatio a senatu decreta est. Modius. Modii codex in commune in ternos dies. Pall. in dies ternos suppl. ab senatu decreta: ubi alter Pal. omittit quoque *τὸ est*. Gehh. Neglegenter admodum in hoc loco versatus est Modius. Nam et in commune, quod ex cod. Mog. profert, non ad hunc locum pertinet, sed ad cap. præc. § 4. ut cuilibet edita ipsius codicis excerpta consulenti patebit: quod tamen nec Gebhardum deprehendisse miror. Præterea Mog. codex non legit in ternos dies, ut Modius lectori persuadet, sed in dies ternos. Quod quum non modo Gebhardus in Pall. invenerit, sed mihi etiam in Lov. 2. 4. Harl. et utroque Mead. obvium fuerit, in contextum recepi: *trinos in dies* habet Lov. 6. *ternos indices* Voss. Præterea ab senatu Lov. 1. 3. 4. 6. et Voss. In eadem præpositione codd. etiam supra variant. Nam ab T. Quinctio est in Lov. 2. 5. 6. et ed.

Campani: et a *M. Porcio* in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. utroque.

§ 2 *Quum post fusos circa Litanam silvam Boios*] *Effusos* edd. antiqq. pro quo Moguntini ex cod. suo dederunt *fusos*, consentientibus omnibus nostris. *Qui post fusos* Lov. 3. Tum *Lictanam* Voss. Lov. 4. et Mead. 2. *Littanam* Lov. 5. et edd. usque ad Frob. 1531. *Litavam* Gaertn. *Litaniam* Lov. 2. et 6. a m. pr. *Lucaniam* a m. sec. Vide ad xxiii. 24. § 7.

§ 3 *T. Sempronium Longum*] *Ti. Sempronium* ex consulatu ejus Capitol. *Sigon. Valium Sempronium* Lov. 1. *Valerium Sempronium* Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. priscæ. *T. Sempronium* cod. Mogunt. et ed. Mediol. a. 1505. *Titum Sempronium* Ascens. a. 1510. Sed recte Sigonius *Ti. Sempronium*, quem vide ad xxvii. 6. § 15. xxxi. 20. § 5. xxxii. 27. § 8. xxxiii. 26. § 2. xxxv. 5. § 1. xxxix. 40. § 3. et alibi. Passim autem prænomen *Ti.* sive *Tiberius* in notius *T.* sive *Titus* mutatum est. Vide ad xl. 44. § 12. Mox *priore anno* Lov. 3. Deinde *consules fuerunt* cod. Mogunt.

§ 4 *Prætoria inde comitia habita: creati P. Cornelius Scipio*] Quia *P. Cornelius Scipio Africanus* hic consul factus est, huic alteri Scipioni addendum erat, ut puto, vel *Cn. filius*, vel *Nasica*: ut lib. xxxv. non ita longe ab initio, ac lib. xxxvi. prorsus initio, ac deinceps sæpe additur, ubi minor caussa, quam hoc loco, urgebat. *Glar.*

Duo Cn. Cornelii, Merenda et Blasio] *F. Ursinus* in *Famil. Rom.* tab. i. gentis *Corneliæ* nummum habet, in quo est *P. Blasio*. Eum ad hunc Blasionem refert, ac dicit, ei in Mss. *Livii* recte esse prænomen *P.* quum in vulgatis male legatur *C.* Debuit ergo hic in scriptis, quos *Ursinus* vidit, esse *duo P. Cornelii*, et in vulgatis *duo C. Cornelii*: et c. 43. in illis *duobus P. Corneliiis*, in his *duobus C.*

Corneliis. Sed alii neque ex scriptis, neque ex editis libris suis quidquam varietatis adnotarunt. '*P. Cornelius Blasio*' est in *Livii* xliii. 5. et xlv. 13. Ad hunc, an ad alium, cujus memoria cum multis scriptis veterum intercidit, nummus *Ursini* pertineat, non liquet. *Duk. Duo Cn. Cornelii* primum obvium fuit in *Frob.* ed. an. 1535. Omnes priores legunt *duo C. Cornelii*: quod prænomen illis etiam tribuunt Lov. 5. et 6. *duo consules Cornelii* præferunt Voss. et Lov. 1. *duo Cornelii* Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. 1. et Gaertn. In nullo vero inveni *duo P. Cornelii*. Neque etiam cap. seq. '*Publii*' prænomen illis in ullo cod. tribuitur. Tum *Meranda* Lov. 1. et 6. Hinc *Blasio* Vossian. et Lov. 2. ac 6. *Blesio* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *Blasius* Lov. 5. Harl. et Gaertn. Similiter, vel etiam *Blassius* edd. antiqq. *Blasio* *Frob.* a. 1535. quod verum esse ex nummis constat.

Cn. Domitius Aenobarbus] *Ahenobarbus*, ut supra. *Sigonius*. Prænomen omittunt Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *Consules Domitius* habent Voss. Lov. 1. 3. et 6. a m. pr. *C. Domitius* Lov. 4. et 6. a m. sec. *C. Cornelius* Lov. 5. et multæ edd. quarum aliæ *G.* vel *Gn. Cornelius* exhibent. Tum et *Nobarbus* Lov. 1. *Aenobarbus* Voss. *Enobarbis* Lov. 3. in contextu. *Euobocrus* Lov. 6. a m. pr. *Euobacrus* a m. sec. *Henobarbus* edd. antiqq. *Ahenobarbus* scribendum, monuit etiam *Sigonius* ad xxxiii. 42. § 10. xxxv. 10. § 10. xlv. 18. § 6. et ad *Epit. Liv.* lib. lxii. Mox *Sestus Digitius* Lov. 2. et Hearnii L. 1.

T. Juventius Alva] Quidam *Calva* emendarunt. Cæterum in *Plinii* vii. 53. quidam *Talpa*, quidam *Talva* legunt: tanta est in hoc cognomine varietas. *Glar.* *Vet. lib. Alua.* Legendum est *Thalna* ex *Capitol. tabulis. Sigon. Pal. 1. T. Juventus Halna*: alter *Titus Juventus Alua*: antiqq. ed. *Alua.* *Gebh. T. Linicinnus* Voss.

T. Liventius Harl. et Gaertn. *T. Luventius* Mead. 1. *T. Juventus* Mead. 2. *T. L. Lov.* 3. *T. Juvencius* plures edd. post Curionem. Sed *T. Juventius* restitui. Vide ad xxxiii. 22. § 8. Tum *Alna* codd. nostri, nisi quod *Alcia* sit in Lov. 3. *Alva* priscæ edd. Quum autem postea Moguntini *Talva* ex cod. suo laudassent, Aldus per errorem edidit *Calva*, propterea a Glareano reprehensus. Eum secuti *Talva* adoptarunt usque ad Sigonium, qui recte *Thalna* emendavit; quem etiam vide ad xxxix. 31. § 4. XLIII. 8. § 2. XLV. 21. § 1. Adde viros doctos ad Val. Max. ix. 12. 3. et Harduin. ad Plinii v. 53.

§ 5 *Novum jus in eo anno a Ferentinatibus tentatum*] Vet. lib. *Novum jus eo anno.* Sigon. Sigonius de Ant. Jur. Ital. II. 3. et III. 1. ut et Spanhem. in Orbe Rom. Exerc. I. r. c. 8. 9. ex hoc et aliis quum Livii, tum aliorum scriptorum locis disputant, colonias civium Romanorum tantum habuisse privatum jus Quiritium, non publicum; cuius præcipuæ partes erant jus suffragii et honorum petitio: in quo verius videntur sentire, quam Manutius aliique. Sed quod de Ferentinatibus hic scriptum est, alia, eaque non una, obscuritate laborat. 'Ferentinates' cum Cluverio Ital. Ant. III. 6. p. 984. puto designari eos, quos inter populos Hernicorum memorat Livius lib. ix. cap. 42. 43. Hanc jam tum coloniam Romanam fuisse, ex hoc loco apparet. Nam si tum primum deducta fuisset, non poterat dubitari, quin Livius eam quoque inter colonias, quas hoc anno deductas cap. 45. narrat, nominaturus fuerit. Nec tamen vel ipse, vel alii, quod sciam, quo tempore deducta fuerit, prodiderunt. Quæ fortassis causa fuit, cur eam in indice coloniarum ante bellum Italicum deductarum prætermiserit Sigonius de Ant. Jur. Ital. II. 5. Sed hoc levius est. Nam Livius interdum etiam alia suis locis præterit,

et tamen deinde ita de iis scribit, ut qui initia eorum ante exposuerit: inter quæ et hoc est, quod, ut Sigonius observat, xxvii. 10. Saticulam coloniam memoravit, nec tamen quidquam de illius deductione, quum ix. 28. potuisset, prodidit. Quod enim quis suspicetur, eum de hac re potuisse agere in libris, qui inter x. et xxi. perierunt, id ex eo minus verosimile est, quod Auctor Epitomarum, quum satis diligenter adnotaverit, quæ in iis de coloniis deductis tradiderat Livius, de hac tacet. Illud aliquanto difficilins dictu est, quid sit, quod Latini in coloniam, quæ jam ante colonia Romana erat, nomina dedisse, et quod ejusdem colonix coloni diverso jure usi fuisse dicuntur. Prius credo intelligendum esse de supplemento colonorum, quod eorum numerus imminutus fuisset. Nam hoc sæpe factum fuisse, ut, quum coloni ad numerum non essent, novi adscriberentur, quum alibi, tum xxxi. 49. xxxii. 2. et xxxiii. 24. legimus. Ad posterius quod attinet, etsi pluribus testimoniis nunc probare non possum, ejusdem colonix colonos diverso jure, alios nimirum Quiritium, alios Latii jure fuisse, tamen id ex hoc loco satis patere arbitror. Nam et aliorum oppidorum, quæ colonix non erant, incolæ alii alio jure utebantur. Vide viii. 14. § 8. Illud quidem constat ex Liv. III. 1. et iv. 2. in eandem coloniam interdum diversi generis colonos, ut Romanos et Volscos, item Romanos et Latinos, scriptos fuisse. *Duk.* Præpositio *in*, quam Sigonius se in vet. lib. non invenisse testatur, non tantum exsulat ab omnibus scriptis nostris, sed et editis, exceptis Basileensibus 1554. et 1555. in quibus solis, sed forte operarum errore, reperitur. Tum *a Ferentinatibus* perperam Lov. 1.

§ 6 *Puteolos, Salernumque, et Buxentum adscripti coloni, qui nomina dederant, quum ob id*] De his est xxxii.

29. et infra c. 45. *Duk. In Puteolos* Harl. *Tum Busentinum* Voss. *Busenium* Lovel. 2. *Busenium* Lovel. 4. Harl. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. *Busenium* Gaertn. *Busentum* Lovel. 6. *Buxenium* Lov. 3. *Bossenium* Lov. 5. et ed. Camp. *Bussenium* ceteræ edd. vett. usque ad Mogunt. qui ex cod. suo dederunt *Buxentum*. Deinde *coloni nomina dederant, et quum ob id* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *coloni nomina dederunt, et quum ob id* Lov. 2. *coloni nomina dederant, quum ob id* Lov. 5. et edd. antiqq. Aldus deinde, quum Mog. in cod. suo invenissent *coloni qui nomina dederant, et quum ob id*, vulgatæ lectionis auctor exstitit.

Senatus judicavit, non esse eos cives Romanos] Pal. 1. *non esse cives Romanos*, omisso τῶν eos. Gebh. Contra esse omittitur in Lov. 1. Præterea *senatus indicavit* Gaertn. Vide ad Epit. Liv. l. LXIII.

CAP. XLIII. § 1 *Et Ti. Sempronius Longus consules fuerunt*] *Et V. Sempronius* Hearnii L. 1. *et Valerius Sempronius* Lov. 3. *et Titus*, vel *T. Sempronius* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. et Gaertn. Vide ad cap. præc. § 3. *Fuerant* Lov. 5. et edd. vett. ejus loco Aldus ex cod. Mog. *fuerunt* substituit, succinentibus reliquis meis.

Legati Nabidis tyranni Romam venerunt duo. His extra urbem] Ms. *legati Nabidis tyranni Romam venerunt. Iis extra urbem*, &c. Neque sane opus videtur illo *duo*, quod natum videtur ex sequenti *iis*, ubi imperitus librarius ij acceperisse videtur pro nota binarii numeri. Quidquid id est, malo ego τὸ *duo* abesse, quam adesse. *Modius*. Abest τὸ *Iis* ab omnibus nostris libris. Gebh. *Venerunt duo: extra urbem* Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. vett. pro quo Aldus ex Mog. cod. dedit *venerunt. Iis extra urbem*. *Curio venerunt duo. His extra urbem*. Sed *venerunt: extra urbem* Hearnii L. 1. *venerunt: ductum extra urbem in æde*

Apollinis senatus est Voss. *venerunt duo: ductus extra urbem in æde Apollinis senatus est* Lov. 3. nec aliter Lov. 1. nisi quod voculam *duo* ignoret: *renerunt: datus extra urbem in æde Apollinis senatus est* Lov. 6. Quum igitur in quibusdam codd. et edd. antiqq. τὸ *duo* exhibentibus, vel *iis*, vel *his* non conspiciatur, Moguntini lectionem reduxi, existimans vere Modium docuisse, ex primis literis τοῦ *Iis* natum esse numerum binarium, eumque postea in *duo* conversum esse. Vide ad xxxvi. 43. § 11. Mox *impetraruntque* Lov. 4. Harl. et Mead. ambo.

§ 3 *Quoniam in Hispania et Macedonia debellatum foret*] *Quum in Hispania et in Macedonia* Lov. 3. Solent quum et quoniam a scribis confundi. Vide ad iv. 29. § 6. et vii. 36. § 3. *Quoniam Hispania et Macedonia* Lov. 2. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Sed præpositio *elisa* est a vocis præced. litera finali. Vide ad x. 13. § 3. Mox § seq. *alterique Macedoniam decernendam esse* Gaertn. *alteri Macedoniam decernendam esse* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et ambo Mead. Tum *Europam transgressum* Gaertn. *in Europa* Harl. Præterea § 5. *Quid deinde facturum esse* cod. Mog. Sed τὸ *esse* deest in omnibus nostris.

§ 5 *Ætoli haud dubie hostes vocarent ad bellum*] Velim haud dubii. J. F. Gron. *Haud dubio* Voss. Gronovii *haud dubii* non displicet. Certe sæpe Livius ita loquitur. Supra l. i. c. 35. ‘Factio haud dubia regis.’ cap. 42. ‘Haud dubius rex, seu Patrum, seu plebis animos periclitaretur.’ cap. 46. ‘Usu haud dubium regnum possederat.’ iv. 8. ‘Sequitur annus haud dubiis consulibus.’ v. 14. ‘Haud dubia ira Deum.’ c. 47. ‘Reum haud dubium ejus noxæ de saxo dejecit.’ vi. 36. ‘Earum suasorem se haud dubium ferebat.’ vii. 36. ‘Sua corpora haud dubio periculo objecissent.’ xxxvi. 21. ‘Senatus populusque Romanus haud dubio auctore sciret.’ xxxviii.

49. 'Bellum cum haud dubiis hostibus gerendum.' xxxviii. 17. 'Majoribus nostris cum haud dubiis Gallis res erat.' xxxix. 25. 'Athamanes haud dubii accusatores consedisent.' c. 39. 'Ut haud dubius prætor esset.' xlii. 16. 'Tamquam jam haud dubius regni hæres.' Epit. l. xlviii. 'Haud dubium bellum.' Vide etiam ad xxiv. 36. § 6. xxix. 31. § 5. et xxxiv. 62. § 10. Forte eadem locutio restitnenda xl. 54. *Haud dubius et sua et aliorum opinione rex*: ubi etiam vulgo *haud dubie* editur. Similiter *aperti hostes*, pro *aperte*, scribendum conjeci xxi. 34. § 4. Præterea *hostes erant vocarent* Lov. 1. *hostes eos vocarent* Lov. 6.

§ 6 *Prætores sortiti sunt*. Cn. Domitio] *Et prætores sortiti*, omisso τῶ sunt, Voss. Prænomen Domitii deest in Lov. 2. 3. Harl. Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. *Consuli Domitio* legunt Voss. Lov. 1. et 6. a m. pr. Vide ad vii. 16. § 3. *Caio*, vel *C. Domitio* Lov. 6. a m. sec. et Lov. 2. 5. ac priscæ edd. Vide ad vii. 3. § 3. Mox *peregrina venit*, pro *evenit*, Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Sed vide ad ix. 12. § 1.

§ 7 *Duobus Cn. Corneliis, Blasioni Sicilia*] *Comparet in Pal. altero sorte duobus Corneliis Blasio Sicilia*. Gebh. *Sorte duobus Corneliis* Lov. 4. et Mead. 2. *sunt duobus Corneliis* Voss. *fuit duobus Corneliis* Lov. 1. et Gaertn. *duobus Corneliis* Lov. 2. 3. 5. 6. Harl. et Mead. 1. Deinde *Blasio* Voss. et Lov. 2. ac 6. *Blexio* Lov. 3. *Blasio* Lovel. 1. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *Blassio* Lov. 5. et edd. antiq.

§ 9 *Et duas urbanas eo legiones scribere: ut, dimissis, quos senatus censuisset*] *Uterque Pall. et duas urbanas scribere eo legiones, ut dimissis, quos senatus voluisset, exercitibus*. Gebhard. *Potius eos*. J. F. Gron. *Urbanas eo scribere legiones* Lov. 3. *urbanas scribere eo legiones* Voss. Lov. 1. 2. 4. 6.

Mead. 1. et Gaertn. *urbanas scribere eo anno legiones* Harl. *urbanas scribere eos legiones* Mead. 2. *eos* Gronovium emendantem probat Crevier. quia urbanæ legiones, ut nomen indicio est, ad custodiam urbis destinabantur, et, quæ a consulibus hujus anni scriptæ sunt, Romæ mansisse patet ex cap. 56. Quum igitur *eos* in uno cod. invenerim, ita etiam edi curavi. Denique ultima vox deest in Voss. *voluisset* legunt Lovel. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. ambo Mead. Gaertn. Hearnii L. 1. et typis descripti usque ad Aldum, qui *censuisset* ex cod. Mog. recepit.

CAP. XLIV. § 1 *M. Porcio et L. Valerio consulibus*] *Martio Porcio* Voss. *Catone Porcio* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *M. Porcio Catone* Lov. 6. Deinde *L. Cornelio consulibus* Harl. *M. Valerio* primæ edd. pro quo Mogantini ex cod. suo *L. Valerio*: quod superest in reliquis nostris, nisi quod *Lelio Valerio* sit in Gaertn. sollemni lapsu. Vide ad xxix. 7. § 2. *Paullo ante erat factum priore anno* Lov. 1.

§ 2 *Id quum P. Licinius pontifex non esse recte factum collegio primum, deinde*] *Voculam quum ignorant* Lov. 1. 3. 6. Mead. 1. et Gaertn. quorum tamen Lovel. 3. *cum collegio*, Lovel. 6. *cum deinde* præferunt: *id quum post Licinius pontifex* legit Voss. *id quum P. Licinius pontifex maximus* Harl. Verum est, hic indicari *P. Licinium Crassum pontificem maximum*, quem id sacerdotium obtinuisse Livius refert xxv. 5. obiisse autem xxxix. 46. Nihilominus tamen reliquorum codicum, vocem *maximus* omittentium, consensus efficit, ut eam non ab ipsius Livii, sed ab interpretis manu esse censeam. Pontifex maximus autem simplici Pontificis nomine a Livio non tantum prioribus histori-arum libris adpellatur, ut docuit Jac. Gronov. ad i. 32. § 2. sed et ipse hic Licinius xxviii. 11. 'Cæsaque flagro est Vestalis jussu *P. Licinii pontifi-*

cis.' Deinde *factum recte non esse* Lov. 1. *non esse factum recte* Lov. 3. *non esset recte factum* Harl. Sed Pighius in Annal. ad a. 101IX. p. 267. legendum conjicit *non esse rite factum*. Verum quum libri omnes τὸ recte constanter servant, caussam non video, ob quam ipsi controversia movenda sit. Vide ad XXVII. 25. § 8. Mox nunciasset Lov. 1. Male. Vide ad x. 40. § 9.

De integro faciendum arbitrato pontificum censuerunt] Pal. alter *faciendum auctoritate pontificum*. Gebhard. Pariter legit Mead. 2. Sed vox illa ex præcedentibus hic perperam repetita est. Infra XXXVIII. 11. 'Ob-sides quadraginta arbitrato consulis Romani dato.'

Ludosque magnos, qui una voti essent] Cur 'ludos magnos' una cum 'vere sacro' votos esse Livius dicit? cum hoc viginti unum ante annos votum, quam solum, in superioris anni historia XXXIII. 44. clare scripserit. Ludos vere magnos quinquennio tantum ante votos esse a P. Sulpicio Galba consule, hic paullo post tradit, et simul cum vere sacro redintegrando solutos hoc anno. Et recte quidem. Voverat enim eos senatus ac populi jussu P. Galba consul, inchoante Philippico bello, ut, peracto quinquennio, si respublica in eodem statu permansisset, solverentur: quod anno hoc, post votum factum sexto, contigisse nunc refert. Verba igitur hæc Livii, transpositis tantum duobus vocabulis, correctiora fient, veritatique magis consentient, si ita legantur; *ludosque magnos una, qui voti essent*. Tum enim primum debebantur, cum hoc anno ver sacrum restaurandum esset. Censuerunt itaque Patres, una faciendos atque solvendos esse tanta pecunia, quanta assoleret, quinquennio post votum peracto. Qui autem jam olim initio belli Punici secundi simul cum vere sacro voti erant, peracto quinquennio, in

quod concepti erant, solutos fuisse, ex ejus belli historia constat. Pighius in Annal. ad a. 101IX. p. 267. Pighii emendatione carere possumus. Vide ad XXXIII. 44. Duk. *Ludos quoque magnos* Lov. 3. Vide ad v. 27. § 1. Tum *una voti essent* Voss. *una non essent* Gaertn. Sed Pighii transpositioni nulli codd. favent: quare ei, qui Livii verba, ut vulgo eduntur, servari posse docebit, non adversabor. Liceat tamen in medium adtulisse, quod mihi in mentem venerit, nempe legendum videri *ludosque magnos, qui quinquennio ante voti essent*. Per compendium scriptum fuerat *Vnio an.* vel *Vnio a*; unde factum puto *una*. Ante autem interdum unica litera a notari, patet ex sollemni formula a. d. sive ante diem. Ceterum per ludos magnos quinquennio ante votos illos intelligo, quos P. Sulpicius Galba consul a. 101III. vovit, ut Livius refert XXXI. 9. Quum autem nunc agatur annus 101IX. in computando hoc quinquennio non connumerandi anni, vel quo voti, vel quo facti ludi sunt. Id vero interdum Livium fecisse, videbimus ad XLII. 10. § 5.

Tanta pecunia, quanta assoleret] Ms. *tanta pecunia, quanta soleret*. Modius. Pal. alter *quanta assolet*. Gebh. Similiter Mead. 2. *quanta adsolēt* Lov. 3. *quanta absolvetur* Voss. Nihil mut. Verbo 'adsolet' utitur etiam Liv. I. 28. 'Paratis omnibus, ut adsolet, vocari ad concionem utrumque exercitum jubet.' XL. 54. 'Quum multa adsoleat veritas præbere vestigia sui.' In cod. Mog. prima syllaba τὸν assoleret partim a litera præcedenti, partim a sequenti erat intercepta. Vide ad XL. 57. § 8.

§ 3 *Inter Kalendas Martias et Idus Maias*] Vetus lectio et *pridie Calendas Maias*, ut sint duo integri menses. Gelen. Pall. uterque, et antiq. ed. *inter Kalendas Martias et Idus Maias*. Gebh. Vide Dodwell. de Cyclis x.

10. et Append. Prælect. Camd. pag. 758. *Duk. Et idus Maias* Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *inter Kalendas Martias et Maias* Voss. et Lov. 1. Neque aliter Hearnii L. 1. nisi quod *Madius* legat: et *pridie Kalendas Maias* cod. Mog.

P. Cornelio Scipione et Ti. Sempronio Longo consulibus] Prioris consulis prænomen deest in Lov. 6. ejus cognomen in Voss. Lov. 1. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. quod primus Aldus addidit. *P. Scipione Cornelio* legunt Lov. 2. 4. et Mead. 1. Deinde et *T. Sempronio* Lov. 5. et *T'. Sempronio* Lov. 4. et *Tito Sempronio* Lov. 1. 2. 6. et Gaertn. et *Q. Sempronio* Hearnii L. 1. Tum cognomen *Longo* omittitur in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii L. 1. Ultima etiam vox *consulibus* non adparet in Lovel. 1. et Hearnii L. 1.

§ 4 *Principem senatus P. Scipionem consulem, quem et priores censores legerant, legerunt*] Pall. uterque *principem senatorem*. Antiq. ed. *principem senatorum*. Gebhard. *Principem senatorem* cod. Mog. Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 1. *principem senatorum* Lov. 2. 3. 5. 6. et Harl. cum edd. usque ad Ascensium, qui a. 1513. ut et antea Medioli. ed. 1505. *principem senatus* dederunt, quod superest in reliquis codd. et in margine Mead. 1. Paulo ante sunt *habita* Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Tum *Sext. Ælius Petrus* Voss. *Sex. Pectus et C. Cethegus* Lovel. 3. *Sex. S. Pectus et C. Cethegus* Hearnii L. 1.

Tres omnino senatores, neminem curuli honore usum] *Tris* legunt Lovel. sex, et Gaertn. itaque se reposuisse hoc loco, monuit Gebhard. ad xxiii. 16. § 8. ubi vide. Deinde *civili honore* Voss.

§ 5 *Ludis Romanis, ædilibus curulibus imperarunt, ut loca senatoria*] Idem Pædianus in Orat. pro Cornel. pag.

132. cum ait, 'Id autem eos fecisse jussu censorum Sex. Ælii Pæti, C. Cornelii Cethegi,' *Sigon*. Sic rursus cap. 54. in quo Valerium Antiatem, quod ex Ascon. in primam Cornelianam Ciceronis intelligitur, secutus est. Cicerō de Arusp. Resp. c. 12. et Valer. Max. ii. 4. 3. 'Megalensibus,' quos primos ab iisdem ædilibus curulibus factos auctor est Liv. c. 54. Hunc dissensum veterum observarunt Manutius ad Cicer. l. d. et Pighius in Annal. ad a. 1511. Ceterum hoc tantum ad theatrum et ludos scenicos pertinuit: nam in circo Claudium imperatorem demum propria loca senatoribus, promiscue spectare solitis, constituisse, tradit Sueton. Claud. c. 21. Vide Lipsium ad Taciti Ann. xv. 32. *Duk. Imperarent* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Mox *a populo Romano* male Harl.

Nam antea in promiscuo spectabant] Pal. 1. *spectarent*. Alter vero cum antiq. ed. *spectarant*. Gebh. *Spectarent* Gaertn. *spectarant* Voss. Lovel. sex, Harl. Mead. ambo, Hearnii L. 1. et primæ edd. pro quo Aldus ex cod. Mog. *spectabant* adscivit. Insuper *antea promiscuo*, omissa præpositione, Voss. Male. Infra xxxix. 13. 'Ex quo in promiscuo sacra sint:' ubi alia vide.

Ademti equi, nec in ullum ordinem savitum] *Ademte* qui nec in ullum Lov. 1. *ademte* qui nec ullum Mead. 1. et Gaertn. *ademto* qui nec ullum Lov. 3. *ademta* quibus non esset in ullum ordinem *sejunctum* Lovel. 2. et 6. *nec in illum ordinem* cod. Mog. scribæ errore. Vide ad xxv. 11. § 3.

§ 6 *Ver sacrum ludique votivi, quos voverat Ser. Sulpicius Galba*] Ms. *ludique Romani votivi, quos v. S.* nescio quam recte. *Modius*. Hoc non de censoribus, ut præcedentia, sed de consulibus accipiendum est; nam ab his ludos votivos factos scribunt Livius xxix. 22. et Ascon. l. d. et con-

sules ver sacrum fecisse Liv. xxxiii. 44. ubi de hoc loco actum est. *Duk.* Cod. Mog. lectionem, a Modio indicatam, non sequor. Vocem enim *Romani* ex § præc. hic male repetitam arbitror. Diversi autem sunt 'ludi Romani' et 'ludi votivi', illi ordinarii atque annui, hi extraordinarii. Deinde *Sergius Sulpicius* Lov. 6. *Sextus Sulpicius* Gaertn. Sed, *P. Sulpicius* legendum esse, recte monuerunt Pighius in Ann. ad a. 101111. p. 242. Periz. in Animad. Hist. viii. p. 348. et post eos Crevier. ad h. loc. Vide ad xxxi. 4. § 4.

Q. Pleminius, qui propter multa in Deos hominesque scelera, &c.] Hunc Pleminium xxix. 22. ante iudicii diem in vinculis mortuum tradidit Livius: at Licinium hæc scribere; quæ tamen hic Livius, tamquam oblitus eorum, quæ antea dixerat, absque authore nunc prodit. *Glar.* Ejus rei causa Livium etiam inconstantiam vel oscitantiam accusavit Perizon. in Animadv. Hist. viii. 348. De hoc Pleminio Diod. Sic. in Excerpt. Peir. p. 286. κατὰ φυλακὴν τελευτῆσαι dicit, quod sine dubio de morbo accipiendum est. Val. Max. i. 1. 21. 'teterimo genere morbi consumtus est,' de eodem. Vorstius ibi non improbat scripturam quorundam codd. qui pro morbi habent mortis; id enim convenire narrationi Livii hoc loco, et verbo *necatus est*. Et sane teterimum genus mortis eorum, qui in Tulliano manu carnificis laqueo gula fracta, ut solebat, supplicio afficiuntur. Sed vix credo, *consumtus est* de iis dici, de quibus in carcere supplicium sumitur. Perizon. l. laud. dicit, Valerium Max. communem auctorum opinionem manifeste sequi. Potuit esse communis opinio, eum in carcere morbo mortuum; sed *teterimo genere morbi mortuum*, quod addit Valerius, unde probabit communem opinionem fuisse? *Duk.* Prænomen *Q.* perperam exsulat ab Hearnii L. 1. Paulo ante *occupati*

tenerentur animi eorum essent Gaertn. *occupati animi omnium essent* Lov. 1. 3. 6. et Voss. sollemni scribarum lapsu. Vide ad iii. 54. § 6.

§ 7 *Qui pluribus simul locis urbis nocte incendia facerent] Simul pluribus locis* Lov. 3. *plurimis locis simul* Harl. *plurimis simul locis* Voss. Lov. 1. 2. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *Tò nocte* deest in Lov. 6.

§ 8 *Ea res indicio consociorum]* Ms. *indicio sociorum*: ne hoc quidem bene, quæ est mei animi sententia. *Modius.* Pal. alter *indicio consociorum*. Gebh. Pro *consociorum*, unica litera adjecta, primo datum est *consociorum*, quæ lectio apud me exstat in Voss. Lov. 2. et Harl. Postea pro voce hac barbara alii dederunt *sociorum*, ut præter cod. Mog. præferunt Voss. in margine, et Lov. 6. Reliqui servant *consociorum*, quod cum Modio præferendum puto. Mox perperam *delatumque* Harl.

Pleminius in inferiorem demissus carcerem est] Sallust. Catil. c. 55. 'In enim locum postquam demissus Lentulus, vindices rerum capitalium, quibus præceptum erat, laqueo gulam fregere.' Barberin. et Petav. *ad inferiorem*. J. F. Gron. *Pleminius inferiorem*, omisa præpositione, Voss. et Lov. 1. sed eam elisit vocis seq. syllaba initialis. Vide ad c. 28. § 3. Et forte ex eodem fonte profluxit *ad inferiorem*; quod, in nullo meorum obvium, in quibusdam codd. se invenisse Gronov. monuit. Eorum enim librarii incidisse videntur in codicem, a quo præpositio similiter exsulabat. Quum tamen sensum eam requirere viderent, non consulto integriore libro *ad inferiorem* emendarunt. An tamen potius *ad inferiorem* dederunt, quod syllabæ ejusdem repetitio *in inferiorem* displiceret? Verum ab ea nulli scriptores abhorrerunt. Insuper *dimissus* perperam Voss. et Lovel. 6. Vide ad cap. 50. § 2. Mox *nec ad usque, pro necatusque*, Lov. 1. 3. 4.

Mead. 1. et Gaetrn.

CAP. XLV. § 1 *Puteolos, Vulturum, Liternum*] Alii apud Vell. l. 1. c. 15. tradiderunt, Puteolos, Salernum, et Buxentum sub a. 101XXVI. colonos missos fuisse; quod Livius, utique verius, quod ad Puteolos attinet, in a. 101LIX. confert. De Puteolis Pighius in Hercule Prodic. p. 489. ed. Plant. 1587. et in Annal. ad a. 101XLVIII. post Panvinium et Sigonium in Fastis, profert particulam Inscriptionis tabulæ marmoreæ, in qua annus, quo P. Rutilius et Cn. Mallius consules fuerunt, nonagesimus ab ea colonia deducta numeratur. Unde, quia Fasti Capitolini, ut ait, hos a. 101XLIX. consules fuisse demonstrant, liquido constare dicit, primum annum illius deductæ esse a. 101LVIII. non 101LIX. Verum hoc inde nihil minus, quam liquido constat. Nam tantum abest, ut Fasti Capitolini, quos Gruterus edidit, Rutilium et Mallium a. 101XLIX. consules fuisse demonstrent, ut ne nomina quidem eorum in lacuna, quæ in iis inter a. 101XCIX. et 101CCXVII. est, compareant. Ac neque ipse Pighius in Annal. consulatum eorum in anno 101XLIX. sed 101XLVIII. confert, ut ante illum Sigonius. Præterea quum in Annalibus inter Scipionis et Sempronii, atque inter Rutilii et Mallii consulatum LXXXVIII. paria consulum numeret, quem numerum etiam Fasti Idatiani et Norisiani habent, apertum est, aliqua parte illius anni, quo Rutilius et Mallius consules fuerunt, numerari potuisse annum nonagesimum a colonia illa deducta. Nam si v. g. ponamus, deductam esse post sextum mensem initi a Scipione et Sempronio consulatus a. 101LIX. nonus et octogesimus annus exibat post sextum mensem consulatus Rutilii et Mallii a. 101XLVIII. eodemque anno inchoabatur nonagesimus ab ea deducta. De fortuna Puteolanorum Pighius in Herc. Prod. porro scribit, eos in potestatem Ro-

manorum venisse, capta Capua; cui quum jus magistratuum ac libertas omnis ademta, et præfectus, qui ibi jus diceret, impositus fuisset, oppida plura Campaniæ, quod Annibalem armis defendissent, eandem fortunam, teste Livio, subiisse, ideoque Puteolos a Festo inter decem Campaniæ præfecturas nominari. Sed nihil eorum, quæ de Puteolanis dicit, ex Livio ostendi potest, qui Romanos Puteoliis jam ante Capuam captam præsidium habuisse l. xxiv. capp. 7. 13. et xxv. 22. scribit. Nec ex eo, quod Puteoli præfectura fuit, sequitur, Puteolanos in eadem causa, in qua ceteros Campanos, qui a Romanis desciverant, fuisse, et ob id eandem fortunam subiisse, ut pænæ loco libertate spoliati in præfecturæ formam redacti fuerint. *Duk. Puteole* Lov. 5. et ed. Camp. *Puteoli* Harl. et edd. reliquæ usque ad Mediolanensem 1505. quæ *Puteolos* substituit, concinentibus aliis omnibus Mss. Vide ad xxxix. 44. § 10. Tum *Volturnum* Voss. Lov. 1. 4. 6. et Mead. ambo. Hæc autem et multa seqq. verba usque ad *deduxere* desunt in Hearnii N. negligentia librarii, cujus errori repetitio vocum *deductæ sunt* causa exstitit. Aliud ejusdem mendæ exemplum est infra § 4. Plura vide ad ix. 11. § 11.

Treceni homines in singulas] *Homines*, intellige patres familias. Vide ad xxxii. 29. § 4. Ex illis autem, quæ ibi dicta sunt, insuper patet lapsos esse scribas Lov. 3. 5. et 6. qui *triceni* legunt: *trecenti* habet cod. Mog. Alterutra, vel hæc, vel vulgata, lectio commode admitti potest. Sufficit enim *trecenti*, quia additur *in singulas*. Licet autem numero distributivo utatur, solet tamen Livius interdum has easdem voces addere. Vide ad xxxix. 38. § 11. Præfero tamen vulgatum, quia verisimilius videtur, librarios numerum distributivum in cardinalem, quam contra, mutasse. Vide ad xxxii. 28. § 11.

§ 2 *Salernum Buxentumque coloniae civium Romanorum deductae sunt*] *Buxentumque* Lov. 1. *Buxeniumque* Lov. 3. *Buxenunumque* Lov. 4. et Mead. 2. *Buxemum* Mead. 1. *Buxetum* in margine. *Busenum* Gaertn. *Busentum* Harl. *Busoniumque* Voss. *Busseniumque* Hearnii L. 1. *Busseniumque* Lov. 5. et edd. antiqq. pro quo *Buxentumque* recte emendatur in ed. Mog. Præterea *coloniae in deductae* Lov. 1. *coloniae inde deductae* Lov. 6. *coloniae civium Romanæ deductae* Lov. 3. *coloniae civium deductae* Harl. *coloniae civium deductae* Lov. 2. *coloniae R. deductae* Voss. *coloniae Romanæ deductae* Lov. 5. et edd. antiqq. Sed recte Frob. 1535. *coloniae civium Romanorum deductae* vulgari curavit. Aliæ enim erant *coloniae civium Romanorum*, aliæ *coloniae Latinæ*, de quibus earumque differentia videndus est Sigon. de Antiq. Jur. Ital. II. 3.

Deduxere triumviri, T. Sempronius Longus, qui tum consul erat] *Dubium*, an hi in Campaniæ tantum oppida, Puteolos, Vulturum, ac Linternum, an etiam Salernum, Buxentumque, illud in Picentinis, hoc in Lucanis oppidum, colonos duxerint: neque enim verisimile est, his posterioribus agrum Campanum divisum cum prioribus esse. Certe alteris deesse sui videntur deductores, atque ideo aliquot verbis defectum esse. Cæterum *M. Helvius* hic rursus legitur, de quo sæpe in prioribus. Omissi et post triumviri Tempæ. Quidam ad *L. Cornelium Merulam* adjecere *C. Salonium*, sed nihilominus tertius abest: quæ omnia sanare nobis absque vetusto aliquo exemplari non videbatur possibile, quamquam res est haud magni momenti. *Glar.* Certum est, quinque has colonias ab iisdem triumviris deductas esse; quos earum deducendarum causa triennio ante creatos fuisse scripserat Livius XXXII. 29. Nec dicitur colonis his divisus fuisse ager Campanus, quem in Lucaniam usque

pertinuisse non admodum probabile est; sed ager, 'qui Campanorum fuerat.' Campani autem agros in Picentinis et Lucanis finitimis habere potuerunt. Ita puto eximi posse scrupulum, quem Glareanus injicit. *Duk.* Quinque harum coloniarum deductioni iisdem triumviris jam præpositi sunt in initio a. 101VI. 'qui per triennium magistratum haberent,' l. XXXII. c. 29. Id autem temporis spatium quum in initio hujus anni 101IX. elapsum esset, neque tamen id, ob quod creati erant, perfectum foret, nunc iis magistratus prorogatus esse videtur; quæ forte ratio est, cur nunc iterum ejusdem rei mentio fiat. Præterea scrupulo Glareani de agro Campano alia ratione Crevier. obcurrere conatur vocum *Ager divisus est, qui Campanorum fuerat*, traiectione hoc modo; *Liternum; treceni homines in singulas. Ager divisus est, qui Campanorum fuerat. Item Salernum.* Sed Dukero adhæreo. Insuper *desere*, pro *deduxere*, Voss. in contextu, altero in marginem rejecto: *deseret* Lovel. 1. *Tum Sempronius Longus Quintius consul erat* Voss. *Sempronius Quintius consul erat* Lov. 1. *Sempronius Quintius consul erat* Lov. 3. Mox cum *hermus*, pro *Thermus*, Voss. *Cerinus* Harl. *Tricinus* Hearnii L. 1. *Theirinus* Lov. 3. 5. et edd. ante Mediol. 1505. quæ recte *Thermus* dedit. Id autem Minuciorum cognomen esse, docuit Torrent. ad Suet. Cæs. c. 2.

§ 3 *D. Junius Brutus, M. Bæbius Pamphilus, M. Helvius*] *Bæbius Pamphilus*, ut supra. *Sigonius.* *Cl. Junius* Voss. Originem mendæ vide ad x. 24. § 2. *C. Junius Gaertn.* *L. Junius* Lov. 6. Hinc ind' pro Bæbii prænomine *M.* idem codex. Vide ad IV. 52. § 4. *Tum Thanphilus* Voss. *Tamphilus* Lov. 1. et 6. Sed *Tamphilus* legendum esse, vidimus ad IV. 49. § 12. Cognomen perperam omittitur in Hearnii L. 1. Præterea *M. Elvius* Voss. Lov. 2. et Gaertn. *M. Elinius* Lov. 6. *M.*

Helius Lov. 1. et 3. De hoc *M. Helvio* se sæpius dixisse, notavit Glarean. ad § præc. Vide ad xxxiii. 21. § 7. et xxxiv. 10. § 1. quibus locis *M. Ælium* vocandum censuit. Sed vide quæ ibidem notantur. Paulo ante *Sisponitium* Voss. a m. pr. et Lov. 1. Deinde *Arpanorum* iidem codd. cum Lov. 4. 6. et Mead. 2. *Arpariorum* Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. *Aprinorum* Harl.

§ 4 *Tempsam* item et *Crotonem* civium *Romanorum coloniae deductæ*] *Compsam* Lov. 3. 6. Harl. et Mead. 1. *Compersam* Gaertn. mox vero *Compsanus ager* Lov. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *Tempsam*, item *Crotonem*, omisso τφ et, Lov. 1. *Crotonam* Lov. 3. Vide ad i. 18. § 2. *Cortonem* Voss. qui post hanc vocem, paullo post iterum repetitam, omnia media usque ad voces 'Græci habebant' omisit, ex eodem erroris fonte, quem ad § 1. indicavi. Insuper *coloniae civium Romanorum deductæ* Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. *coloniae civium deductæ* Harl. *coloniae civium reductæ* Lov. 2. Mox de *Bruttiis* erat captus Lov. 1. 3. et 6. Tum *Græci habuerunt*, pro *habebant*, cod. Mog.

§ 5 *Triumviri Cn. Octavius, L. Æmilius Paullus, C. Pletorius Crotonem*] *Tertiovir* Lov. 1. et 4. *Tresviri* Mead. 1. et Gaertn. Hinc *T. Octavius* Lov. 3. *G.* vel *C. Octavius* quædam ex edd. antiquis. Male. Indicari enim videtur *Cn. Octavius*, cujus libb. xxviii. xxix. et xxx, multiplex mentio facta est, et qui adhuc memoratur xxxv. 23. *Titi* autem cognomen in gente *Octavia* usurpatum non reperitur, in qua contra *Cnæi* prænomen frequens fuit, quod passim abiit in *C.* Vide ad vii. 3. § 3. Deinde *C. Lectorius* Lov. 2. et Mead. ambo. *C. Lectorius* Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Gaertn. Hearnii *L.* 1. et edd. ante Froben. 1535. in qua repositum est *C. Pletorius*, quod recentiores omnes servarunt, nisi quod *Sigonius* *C. Platorius* vulgarit: cui cur

eum secuti obedire noluerint, nescio; quum tamen ea vera sit hujus nominis orthographia; quod ex variis nummis constat, in quibus *M. PLAETORIVS. CESTIANVS*, et *L. PLAETORIVS. CESTIANVS* memorantur. Plures etiam *PLAETORII* in marmoribus literatis obcurrunt. Vide Indic. corporis Gruteriani, et Fabrett. in Inscript. pagg. 454. et 709. Ceterum, unam eandemque gentem esse 'Plætoriam' et 'Lætoriam,' et ab aliis hoc, ab aliis illo nomine adpellatam fuisse, existimat Ursin. ad Numm. Familiar. in gente 'Plætoria,' his argumentis; quod qui a Livio ii. 27. 'M. Lætorius' dicitur, a Valer. Max. ix. 3. 6. vocetur 'M. Plætorius.' Tum quod *M. Plætorius Rustianus*, qui *Scipionem* in Hispaniam secutus est, in Mss. Hirtii de B. Afric. c. 96. modo *Platorius*, modo *Lætorius* nominetur. Denique quod leges ab hac familia latæ modo *Plætoriae*, modo *Lætoriae* dicantur. Sed male. Fuerunt enim gentes diversæ 'Lætoria' et 'Plætoria,' quorum illa hac antiquior fuisse dicitur. Vide ad ii. 27. § 6. Et quidem apud Val. Max. ex Livio *M. Lætorio* legendum esse, viri docti monuerunt. Apud Hirtium in omnibus Mss. constanter legitur *Platorius*; neque ipse Ursin. in notis ad eum, Mstos variasse, vel verbo monuit. Denique ex utraque gente orti leges Romæ tulerunt, unde mirum non est, et 'Lætorias,' et 'Plætorias leges' memorari. Sæpe tamen utramque gentem a librariis, addita vel detracta litera, commutatam fuisse, vel hic locus indicio est. Voces *C. Platorius Crotonem*; *Tempsam* *L.* perperam omittuntur in Harl.

Tempsam *L. Cornelius Merula deduxerunt*] Archetypa *L. Cornelius Merula* et *C. Salonius*. Nihilominus tertius collega intercidit. Gelen. Desideratur nomen tertii triumviri. *Sigonius*. Voces et *C. Salonius*, quas Frob. a. 1535. ex mente Gelenii recepit, in

omnibus meis codd. desiderantur.

§ 6 *Et terra aliquoties pluuit*] *Ter-ram* Lov. 2. 3. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad III. 10. § 6. Tum *pluuit* Mead. 1. Lov. 5. et multæ edd. antiquæ. Vide ad I. 31. § 1. et mox ad § 8. Paulo ante *alia renunciata* Gaertn. sed sufficit *nunciata*, quod reliqui tumentur, et in hac re verbum sollemne est. Vide XXI. 62. XXII. 1. XXVI. 23. XXVII. 37. XXIX. 14. XXX. 38. et sæpius.

§ 7 *Nunciatum est, Interamnæ lac fluxisse*] Pal. 1. *Narteam in lac fluxisse*. Alter in *arce Arimini lac fluxisse*. Gebh. *Muceani lac fluxisse* Harl. *Narceam in lac fluxisse* Lov. 1. *Narceam lac fluxisse* Lov. 2. et 6. *Narceam lac fluxisse* Voss. *Narteam in lac fluxisse* Thuan. unde Gronov. in Diss. Epist. ad loca Geogr. Livii ep. IV. p. 36. optime scribendum vidit *Nare amni lac fluxisse*. Et eo ducunt reliquorum codd. vestigia. *Narceam in lac fluxisse* Hearnii L. 1. *Narie ãni lac fluxisse* Gaertn. *Nãte amni lac fluxisse* Lov. 3. in contextu. *Varra amni inter versus. Narre amni lac fluxisse* Mead. 1. *Narte amni lac fluxisse* Lov. 4. et Mead. 2. Quum igitur vulgata editionum lectio in unico tantum Lov. 5. apud me supersit, Gronovii certissimam conjecturam in contextum admittere non dubitavi. Ante Aldum edebatur *fluxisse lac*; is autem ordinem invertit ex cod. Mog. omnibus nostris adstipulantibus præter solum iterum Lov. 5.

Pueros ingenuos Arimini sine oculis ac naso; et in Piceno agro] *Pueros inde geminos* Gaertn. quæ lectio forte habebit, quibus placitura est: præsertim qui existimabunt, vocem *ingenuos* rectius omitti potuisse, quum æque prodigium fuisset, licet non ingenuus exstitisset. Verum reliqui nihil mutant: unde vulgatum servandum puto. Sæpe enim distinguitur in huiusmodi prodigiis, utrum acciderint circa ingenuos, an ancilla natos. Supra

XXI. 62. 'Ingenuum infantem semestrem in foro olitorio triumphum clamasse.' Jul. Obseq. de Prodig. c. 100. 'Gemini ex muliere ingenua nati: puella integris omnibus membris; puer a parte priore alvo aperto.' c. 104. 'Puer ingenuus Ariciæ flamma comprehensus, nec ambustus.' Contra prodigia circa 'pueros ex ancilla natos' memorantur ibid. capp. 84. 112. et 113. Similiter inter prodigia refertur, 'duos liberos homines exanimatos' XXXVII. 3. Tum *sine oculis et sine naso* Lov. 1. Vide ad VI. 28. § 6. Mox *non pedes, non manus habentem* Lovel. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *non pedem, non manus habentem* Harl. *Tà non pedes desunt* in Lov. 1.

§ 8 *Procurata, et sacrificium novemdiale factum; quod Adriani nunciaverant*] Ex vulgata distinctione sequi videtur, non tantum modo memorata prodigia procurata, sed et sacrificium novemdiale factum esse ex decreto pontificum; quum tamen ad novemdiale sacrum suscipiendum pontificum decretum non requisitum fuerit, ut vidimus ad XXVII. 37. § 4. Mutata igitur interpunctione lego, *ea prodigia ex pontificum decreto procurata. Et sacrificium novemdiale factum, quod, &c.* Scripsi etiam *Hadriani*. Vide ad XXIV. 10. § 10. In antiquissimis omnibus, quas vidi, edd. eodem modo interpunctum, et adspirationem additam vidi. Præterea *nunciarent* Lov. 5. *nunciaverat* Vossian. *nunciaverunt* Harl. et Gaertn. Tum *pluvisse* Lov. 4. 5. Mead. ambo, et fere omnes priscae edd. Vide ad § 6.

CAP. XLVI. § 1 *Dorulaco duce ad concitandos Insubres Padum transgressi erant, signis collatis depugnavit*] Pal. 1. *Durulato*: alter *Dorulato*. Amplius iidem *transgressi erant, circa Mediolanum signis collatis depugnavit*: quamquam prior *expugnavit*. Gebh. *Dorulato* Voss. Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Hearnii L. 1. *Durulato* ejusdem

Hearnii N. *Drulaco* Lov. 1. *Domulato* Gaertn. Deinde voces circa *Mediolanum*, Palatinis Gebhardi adsistentes, agnoscunt Vossian. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Verum perperam ex verbis superioribus repetita sunt, ubi vicissim desunt in Harl. Sed ibi locum mutant in Lov. 2. qui legit *In Gallia circa Mediolanum L. Valerius, &c.* Insuper vocem *Flaccus*, quam ex cod. suo adsciverunt Moguntini, non tantum ignorant priores edd. sed etiam Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harleian. Mead. nterque, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Tum *consul àvri roû proconsul* Lov. 2.

§ 2 *Collegu ejus M. Porcius Cato ex Hispania triumphavit: tulit in eo triumpho]* Duas priores voces Aldus primus ex cod. Mog. addidit. Easdem agnoscunt omnes nostri Mss. solo Lov. 5. excepto. Prænomen *Catonis M.* deest in Lov. 3. Tum *ex Hispanis triumphavit: tulit eo triumpho* Harl.

Viginti quinque millia pondo, bigati CXXIII. millia, Oscensis auri DXL. pondo. Militibus CCCC. millia ex præda divisit] Rectius Mss. codd. nempe sic: *bigati CXXIII. millia, Oscensis DXL. auri pondo MCCCC. Militibus ex præda. Gelen.* Totum hunc locum exscripsi, quia tantopere abhorret ab ejus scriptura Longobardicus codex, in quo disertim ita legitur: *tulit in eo tr. arg. inf. viginti quinque millia pondo, bigati centum viginti tria millia, Osc. auri quingenta quadraginta pondo: mil. quadringenta millia ex præda divisit, in sing. ducentos septuagenos æris, triplex equiti.* Modius. Pall. *tulit in eo tr. arg. inf. viginti quinque millia, auri pondo mille quadringentos mil. divisit, in sing. ducentos septuagenos æris, triplex equiti.* Gebh. *Viginti quinque millia auri pondo mille quadringentos militibus* Voss. Lov. 1. 2. 4. et Mead. 2. Reliqui codd. nostri in paucis tantum apicibus ab his dissentiunt: nam XV. millia habet Lovel. 6. et auri

pondo Mead. 1. *pondo auri* Lovel. 3. hinc *mille quadringenta* Gaertn. Lovel. 3. et Harleian. *mille quadringentos* Mead. 1. XXV. millia, *auri mille pondo, CCCC. millia militibus* Hearnii L. 1. et N. *viginti quinque millia pondo: auri mille pondo: quadringenta millia militibus* Lov. 5. et primæ edd. usque ad Aldum, qui lectionem ad initium notæ Gelenii descriptam recepit; Frobeniana vero 1535. Gelenii emendationem: quam reliqui omnes servarunt, et taciti probarunt, præter Crevier. qui in numero Oscensis argenti vitium esse putat; si enim simpliciter *quingenta quadraginta*, scilicet 'pondo,' sumatur, numerum perexiguum esse; at, si intelligas 'millia pondo,' inmanem. Verum, quemadmodum ad præcedens 'argentum bigatum' subintelligitur vox 'nummus,' ita etiam nunc ad *Oscense*, non *pondo*, vel *millia pondo*, quod posterius tamen etiam Donjatio placuit, sed *millia nummum* intelligi existimo. Plenum itaque foret, *bigati argenti centum viginti tria millia nummum, Osc. argenti quingenta quadraginta millia nummum.* Vide hoc lib. ad c. 10. § 4. Insuper voces *ex præda*, quas ignorant primæ edd. sed demum Aldus addidit, et servat cod. Mog. desunt in omnibus nostris, et Hearnii L. 1. ac N.

§ 3 *In singulos, ducentos septuagenos æris, triplex equiti]* Videtur excidisse *duplex centurioni.* J. F. Gronov. Pro portione stipendiorum scilicet. Conjectura confirmari potest ex xxxiii. 23. xxxiv. 52. xxxvi. 40. xxxvii. 59. l. xlv. capp. 40. et 43. Duk. Vide etiam Dukerum ad x. 46. § 15. Facile hæc verba excidere potuisse, constat ex codd. l. xxxvii. c. 59. § 7. quorum quidam ita legunt *duplex equiti*, pro *duplex centurioni, triplex equiti.* Ceterum *ducentos septuagenos* Lov. 3. et cod. Mog. sed male. Vide ad xxxii. 28. § 11. Mox *in Boiorum agrum primum* Lov. 2. *in Boiorum primum agros* Lovel. 6.

quod probabunt, quibus trium vocum in *um* desinentium concursus displicet. Ab eo tamen Livium non semper religiose sibi cavisse, vidimus ad xxvi. 46. § 6. ‘Boiorum agrum’ autem, ut ‘ager hostium’ c. 26. § 9.

§ 4 *Boiorum res tum regulus eorum*] Mss. codd. *Boiorix*, non *Boiorum res*. Gelen. Idem dico de hoc loco, quod dixi de alio cap. præc. § 2. nam quis ita loquitur, ‘Boiorum res tum regulus eorum castra posuit?’ Quidam *Boiorix*, pro *Boiorum res*, restituerunt. Glar. *Boiorum res*, quod in nullo cod. obvium fuit, primum inveni in Mediol. ed. 1480. hinc in Tarvis. utraque, variis Venetis, aliisque fere sequentibus ante Frob. 1535. quæ Gelenii emendationem dedit. *Boiorum rex* est in ed. Parm. quod habent etiam ex scriptis Lovel. 5. 6. et Harl. insuper, teste Hearnio, ed. Rom. princeps: at *Boiores* Lov. 2. *Boiorex*, vel *Boio rex* Voss. Lov. 1. 3. 4. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Vide ad Epit. Liv. l. lxxvii. Præterea *cum regulis eorum* Harl. et Lov. 6.

Castra locis apertis posuit] Rectius Mss. codd. *locis idoneis*, non *locis apertis*. Gelen. Pall. et antiq. ed. *locis apertis*. Gebh. Hæc satis sunt perplexa. Non enim is solet dici castra locis idoneis posuisse, qui, fidens militi suo, campum æquum planumque deligit castris, commodumque explicandis ordinibus; sed potius, qui impeditis se tenet confragosisque, unde nec invitus expelli, nec hostis facile accedere potest. xxv. 26. ‘Trinis castris per idonea dispositis loca,’ non ad dimicandum, sed ut obsidere ex iis diu hostem posset. vii. 25. ‘Locum idoneum stativis delegit.’ Quid tamen, si *idoneis* defendatur a libris antiquis? Ego vero testor, in membr. Thuan. perspicue haberi *castra locis apertis posuit*. Quo nihil convenientius. i. 33. ‘Castris in aperto positis, aliquoties Latinus exercitus cum Romanis signa contulerat.’ xxxvi. 17.

Delph. et Var. Clas.

‘Ne castra quidem in aperto ponere.’ Jac. Gron. *Locis idoneis*, quod ex emendatione Gelenii Froben. 1535. recepit, solus firmat cod. Mogunt. Contra *locis aptis*, vel *apertis*, ut ante Froben. edebatur, servant Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, Harl. Gaertn. Hearnii L. 1. et Crevierii Victorin. *locis aptis* Lov. 3. neglecta lineola, quæ per caudam *τοῦ* p in quibusdam trajiciebatur: quæ et alibi caussa fuit, cur perperam voces ‘apertus’ et ‘aptus’ in Mss. confundantur. Vide ad lib. i. cap. 34. § 8. et lib. xxxi. c. 22. § 8. Incidit etiam suspicio, ex depravatæ hujus lectionis glossemate forte natum esse Moguntini *idoneis*; quod, Crevierium imitatus, partim tot codicum conspirante consensu, partim Gronovii rationibus permotus, ejiciendum, atque alterum *apertis* recipiendum putavi. Supra xxii. 4. ‘Ibi castra in aperto locat.’ xxiii. 46. ‘Coacti sunt egredi portis, et castra ante urbem in aperto communire.’ xxxviii. 3. ‘Aper-tos circa campos ad dimicandum esse.’ c. 41. ‘Extra saltum circa templum Bendidium castra loco aperto posuit.’

Si hostis fines intrasset] Ms. *si esset hostis*. Modius. *Si hostis intrasset*, una voce perperam omitta, Mead. 2. *si hosti fines intrasset* Gaertn. Sed littera finalis *s* vocis *hostis* elisa est ab initiali *f* vocis sequentis. Vide ad iv. 33. § 11. Ceterum Modius hic perperam notat, cod. Mog. præferre *si esset hostis*. Nam, infra denum § seq. ubi vulgo editur *quanta fiducia esset hosti*, in membranis illis legi *quanta fiducia hostis esset*, earum excerpta opera Moguntiorum typis descripta docent. Nostri ibi nihil mutant, nisi quod *hosti* desit in Lov. 5. Insuper *Consul quantæ copiae*, omitta vocula *ubi*, idem cod. Lovel. 5. cum edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *Consul ubi copiae quantæ* Lov. 2. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Præterea *nuncia-*

Livius.

31 G

tum ad collegam mittit, pro nuncium, male Lov. 3. Vide ad xxxviii. 1. § 4.

§ 6 *Cunctatio hostium animos faciebat*] *Hostibus* Lov. 2. 3. 4. Harleian. Mead. uterque, et Gaertn. Sed *cunctatio hostium* est Romanorum, qui erant hostes Gallorum. Paulo ante eandem Gallis Lov. 1. tandem Gallis Harl.

§ 7 *Steterunt parati ad pugnam*] Ms. *parati ad pugnandum*. Modius. Hanc Msti Mog. lectionem Gronov. 1665. in contextum admisit. Alterum in codd. nostris superest; nisi quod forte Voss. ex quo nihil in excerptis annotatum vidi, Moguntino concinat. Mox si qui contra egrederentur edd. antiqq. pro quo Froben. 1535. id substituit, quod nunc vulgo editur. Cum eo autem faciunt omnes nostri.

Tertio vi subiere ad vallum] *Vi* redundat. Gelen. Vetus lectio *tertio vi subiere ad vallum*. Mutavit Gelenius, haud scio, an volente Livio. J. F. Gron. Lectionem, quæ Gelenio displicuit, Gronov. recepit, et in pr. ed. notarum, non tantum vindicare, sed et quibusdam exemplis illustrare conatus est; præsertim autem illo ex III. 23. 'Vi numquam eo subiri potuit.' Nihilominus vocem *vi* iterum abesse jussi, quoniam eam in nullo meorum codicum inveni, ut nec in edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. ab erat etiam a cod. Victorino Crevierii, cui similiter supervacua videbatur. Si tamen, qui primi vocem addidere, eam in Msto invenerint, lectio inde nata videri posset, quod olim per notam numeralem scriptum fuerit *III* subiere, quod in margine expositum erat *tertio*. Hinc, *III* mutato in *VI*, et utraque lectione juncta, factum est *tertio vi subiere*. Pari errore castra *vi cepisti* mutatum in *castra III*. vel *tria*. Vide ad vii. 40. § 6. Similiter notæ numerales *III*. et *VI*. commutantur. Vide ad x. 1. § 1. Si quid tamen mutandum, legerem *tertio die subiere*: quod tamen necesse non est. Præterea *subire* Lov. 3. 5. et edd.

Camp. Rom. 1472. et Parm.

§ 8 *Extemplo arma capere milites jussit*: *armatos inde paullisper continuit*] *Arma extemplo capere milites jussit* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. Mead. 2. et edd. ante Aldum: *arma extemplo milites capere jussit* Mead. 1. *arma extemplo capere jussit* Lov. 2. 6. et Harl. Tum *paullisper inde* Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. et typis descripti ante Aldum, qui ordinem ex cod. Mog. mutavit. In sequentibus copulativam et resecant Voss. Lov. 1. 3. 4. Mead. uterque, et Gaertn. quam interceperunt ultimæ literæ præced. vocis *augeret*. Vide ad xxxv. 41. § 7.

§ 9 *Sed in ipso exitu ita conferti obstiterè Galli*] Primam voculam non agnoscunt Voss. et Lov. 1. et 6. quorum duo ultimi simul pro *jussæ* præferunt *jussisset*; cui voci illud *sed*, vel, ut etiam scribi solet, *set* inest. Eorum autem postremus insuper verba præcedd. ita exhibet: *Cum duas legiones duabus principalibus portis signa efferre jussisset*. Tum *ira conferti* Voss. sollemni scribarum errore. Vide ad xxiv. 16. § 1. *Ita confecti* Gaertn. Vide ad xxi. 59. § 4. Hinc *stetere Galli* Lov. 5. et primæ edd. pro quo Mediol. 1505. et mox Ascens. 1513. dederunt *obstiterè*. Mox § seq. *dextris magis gladiis* Lov. 5. et 6. a m. pr. cum edd. antiqq. usque ad Aldum, qui ex cod. Mog. dedit *gladiisque*, concinentibus reliquis meis.

§ 11 *Aut ipsi in castra penetrarent*] *Pall. aut in castra ipsi penetrarent*. Gebh. Similiter Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Paulo ante *foris efferrent* Lovel. 3. 6. et Harl.

§ 12 *Q. Victorius primi pili centurio, et C. Atinius tribunus militum*] Vet. lib. *Fictorius*. Sigon. Libri omnes *Q. Fictorius*. Gebh. Non aliter omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. principes. *Victorius* Mog. ex cod. suo ediderunt, quomodo tamen ante eos pariter ediderant Veneti a. 1498. 'Fictorii' non nisi in inscriptionibus ob-

currunt: at 'Victorii' tum ibidem, tum apud scriptores antiquos memorantur. Hinc vox *pili* deest in Vossian. Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. utroque, et Gaertn. Tum et C. *Actinius* Voss. et T. *Atinius* Harl. et C. *Atturius* Lov. 6. et *Cornelius Attinius* Lov. 3. et C. *Attinius* cod. Mog. cum ed. Parm. Sed unico *t* passim hoc nomen *Atinius* scribitur. Vide ad Epit. Liv. l. II. et ad II. 36. § 2. Deinde voces *tribunus militum* Aldus addidit ex cod. Mog. Desunt autem non tantum in prioribus edd. sed et in omnibus scriptis nostris.

Signa adempta signiferis in hostes injecerunt] Libri omnes *in hostes jecerunt*. Gebhard. Ita, præter Lov. 1. et 3. (quorum prior *injecerunt*, posterior *projecerunt* exhibent) omnes scripti nostri, et edd. principes. Aldus deinde ex cod. Mog. dedit *injecerunt*, eaque lectio obtinuit usque ad Gronov. qui in priori ed. nott. monuit, se cum scriptis refecisse *in hostes jecerunt*, laudato etiam loco ex Livii III. 70. Postea quidem in secundis curis hanc emendationem omisit, non tamen sententiam mutavit. Lectionem enim a se mutatam servavit, et eandem iterum adstruxit ad XLI. 4. § 2. Eam si quis præferendam ducat, per me licet; quum Livius sæpius 'injicere alicui,' quam 'in aliquem,' dicere soleat. Sciat tamen Livium pariter dixisse 'inmittere in hostes.' Vide ad IX. 4. § 10. et eum plerumque verbis cum præpositione *in* compositis eandem in regimine addere amasse. Vide ad Præfat. § 11. unde nec temere cod. Mog. auctoritatem spernendam puto. Paulo ante *τὸ sæpe* deest in Lov. 2.

§ 13 *Priores secundani se porta ejecere*] *Secundam* Lov. 3. et ed. Rom. a. 1472. *secundariæ* Harl. *secundarii* Lov. 6. et Mead. 2. Male. Supra cap. 15. 'Secundani terga hostium cædunt.' XLI. 3. 'Si castra, metu se-

cundanorum amissa, sua virtute recipiant.' Ita passim 'tertiani,' 'quartani,' 'quintani,' 'quintadecimani' sunt tertię, quartę, quintę, quintadecimę legionis vel cohortis milites. Deinde *se porta ejecere* Lov. 1. *se porte jecere* reliqui; quod pro *portæjocere* positum est; nam simplex litera pro diphthongo passim in Mss. exaratur. Id autem dispescendum in *porta ejecere*, ut recte vulgo editur.

CAP. XLVII. § 1 *Quum alius tumultus ab adversa parte castrorum est exortus*] Sic jam apud Curionem reperio: sed Mss. et Andreas *ex adversa parte*. Scribe haud dubie *ex aversa parte castrorum*: ut Moguntię editum: immo passim post Tarvis. Illic enim porta quæstoria. Lib. x. c. 32. 'Et ab tergo castrorum porta decumana impetus factus, itaque captum quæstorium.' XXXI. 42. 'Omnes repente relictis stationibus per aversam partem castrorum ad castra Athamanum perfugiunt.' Vell. Paterculus II. 63. de Antonio: 'Per aversa castrorum proruto vallo a militibus est receptus.' Eadem dicit 'aversa castra' Noster XXII. 24. 'Simul et per aversa castra equitatus, cum levi armatura emissus in frumentatores, late cædem fugamque hostium palatorum fecit.' Aversam portam intelligit. Lib. XXIV. c. 17. 'Clandium Neronem cum robore equitum silentio noctis per aversam maxime ab hoste portam emittit.' XXVI. 40. 'Per aversam portam emissus, adsumpto comite Epicycle, cum paucis ad mare pervenit.' Etiam Lipsium video dubitasse de Milit. Rom. v. 3. principe loco *aversa*, an *diversa*, mallet. J. F. Gron. *Aversa*, non *adversa*, nec *diversa*, hic legendum esse, evincit locus Tacit. Ann. I. 66. ipsi Lipsio citatus: 'Tanta inde consternatio irrupisse Germanos credentium, ut cuncti ruere ad portas,

quarum decumana maxime petebatur, aversa hosti, et fugientibus tuior.' *Duk.* Non Curio, sed Vascos. primus *ab adversa parte* edidit; quum Froben. 1535. et Basileenses quadriennio post *ab aversa*, iis priores *ex aversa* vulgassent: quibuscum faciunt Lov. 4. Harl. et Mead. uterque: *ex aversa parte* habent Voss. et Lov. 1. *ex adversa* Lov. 2. 3. 5. 6. et Gaertn. *ex*, ut xxxi. 40. 'Tot bella repente alia ex aliis locis exorta.' Solent autem 'aversus' et 'adversus' sæpe in Mss. confundi. Vide ad ii. 31. § 6. Sed recte Gronov. hic *aversa* vindicavit. Ita 'aversa pars urbis' iv. 22. § 4. ubi plura vide. *Tò est* exsulat a Voss.

In portum quæstoriam inruperant Galli] Lipsius de Milit. Rom. v. 3. ipse sibi nodum nectit de situ 'quæstorii.' Ostendit ex hoc loco, ex x. 32. et xl. 27. 'quæstorium' non longe a porta decumana, quæ in aversa parte castrorum erat, et a propinquo quæstorio etiam quæstoria vocabatur, abfuisse. Sed quia putat ex Polybio intelligi, 'quæstorium' prætorio vicinum fuisse, situm illius ante Polybii ætatem mutatum, et quæstorium ad latus prætorii translatum credit. Refellit illius sententiam, et quæstorium etiam post Polybii tempora ad portam decumanam fuisse, docet Schelius in notis ad Polybium in extremo. Adde ejusdem formam castrorum Romanorum in fine dissertationum ad Polybium. *Duk.* *Eruperant* Gaertn. *irrupunt* Lov. 6. *irruerunt* Lov. 1. 2. 3. et Voss.

§ 2 *Resistentesque pertinacius occiderant L. Postumium quæstorem, cui Tympano fuit cognomen*] *Resistentiusque pertinaciter* Mead. 2. *resistentes pertinacius* Lovel. 3. et Gaertn. Tum Postumii prænomen *L.* deest in Hearnii L. 1. Vox etiam *quæstorem* exsulat a Voss. ejus loco *prætorem* legit Lov. 3. in contextu. Hinc cui *Ty-*

ranno fuit cognomen Voss. et Lov. 1. ac 3. cui *Tyrampno fuit cognomen* Mead. 1. Vide ad xxxix. 23. § 2. Mox *M. Antonium* Voss. et Lov. 3. in margine, qui *M. Antinum* habet in contextu. *M. Antinium* Hearnii L. 1. *M. Autinium* Lov. 1. *M. Autunium* Lov. 6. *M. Atlinium* Lov. 2. et Gaertn. Sed vide ad cap. præc. § 12. Insuper Sempronii prænomen, quod ex cod. suo addiderunt Mog. non comparet in ullo nostrorum codd. nec in Hearnii L. 1. ant ulla priorum edd. Tandem *τò sociûm* neglexit Lov. 6.

§ 4 *Eodem fere tempore et quarta legio, &c. porta erupit*] *Eodem ferme* Lov. 6. Vide ad xxxvii. 38. § 5. *Eodem forte* Lov. 3. et Hearnii L. 1. Solent hæ voces passim a librariis confundi in membranis. Exempla vide ad x. 45. § 3. xxvii. 4. § 5. xxxvi. 7. § 1. c. 14. § 1. xxxvii. 34. § 1. c. 46. § 1. et alibi. Tum *porte irrupit* Voss. Lov. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *porte irrupuit* Lov. 1. *porte erupit* Lov. 2. Mox *ista simul tria prælia* Lov. 1. 2. 3. et 4. *ista tria simul prælia* Lov. 6. Eadem vocabulæ etiam commutabuntur ad ix. 3. § 12. *Ita tria simul prælia* Harl. Deinde *avertebant animos pugnantium* Lov. 4. et Mead. ambo: *averterat animos pugnantium* Harl. *avertent animos pugnantium* Lov. 2. *animos pugnantium advertabant* Voss. Solent τὰ 'avertere' et 'advertere' innumeris locis confundi. Vide ad vi. 23. § 8. ex quo loco etiam constat, hic nihil mutandum esse.

§ 5 *Labor et æstus mollia et fluida corpora Gallorum*] Ab Andrea usque ad Frobenium *emollida* editam invenio; ut et scripti, nisi quod quidam *molida*. Forte *seminuda et fluida corpora Gallorum*. Vide xxxviii. 21. *J. F. Gron.* Vix credo 'mollidus' et 'emollidus' auctoritate probatorum auctorum linguæ Latinæ niti: *seminuda* non

longissime abest ab *emollida*, si in capite repetatur ultima littera vocis præced. et confirmatur ex Polyb. III. 114. et Liv. XXII. 46. Mihi tamen *molli* propius videtur accedere ad *molli*-*da*, *emollida*, et, quod in uno Hearniano est, *mol**ia*, atque etiam melius respondere substantivo *labor*, quam *seminuda*. *Mollia corpora* sunt corpora non patientia laboris; *fluida*, non patientia æstus, eoque statim in sudorem euntia: qualia Gallis tribuit Liv. X. 28. 'Gallorum quidem etiam corpora intolerantissima laborum atque æstus fluere.' XXII. 2. 'Cogere agmen, maxime Gallos, si tædio laboris longæque viæ, ut est mollis ad talia gens, dilaberentur aut subsisterent, cohibentem.' Et XXXVII. 17. de iisdem, 'Fluunt sudore et lassitudine membra, labant arma; mollia corpora, molles, ubi ira consedit, animos sol, pulvis, sitis, ut ferrum non admoveas, prosternunt.' Contraria significatione 'duri homines' et 'dura corpora' dicuntur. *Duk*. *Molia* Hearnii L. 1. *molida* Voss. *molli*-*da* Lov. 4. *emollida* Lov. 5. *insolita* Lov. 1. Sed recte vulgatum adversus Gronov. vindicat et illustrat Dukerus. Id etiam in Victor. suo invenit Crevierius, et adversus Gronov. tuetur. Deinde *flumida* Voss. *fluvida* Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et edd. Campani, Rom. 1472. ac Parm. *mollia corpora Gallorum et fluida* Lov. 3. Paulo ante τὸ est non adparet in Harl.

Decedere pugna] Hoc rarius inveniri puto, quam 'excedere pugna,' 'acie,' 'prælio,' quæ nusquam non leguntur. Vide Liv. II. 19. IV. 28. XXI. 57. Cæs. B. G. III. 4. Curt. IV. 15. Et cum præpositione *ex acie* Liv. II. 19. Cæs. I. d. Item 'cedere ex acie' Liv. II. 47. VII. 24. Etiam 'cedere prælio' dicit Justin. XVIII. 1. 'Sed Romanos vincentes jam invisitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere prælio

coëgit.' Hoc defendi potest iis quæ J. F. Gronovius ad Livii II. 10. § 5. adnotat. Suspicio tamen ibi *ex* a præcedente *mox* interceptum, et *excedere prælio* legendum esse. *Duker*. Vide num *decedere pugna* illustrari possit ex illis quæ de locutionibus 'decedere jure,' 'officio,' 'fide,' 'præsidio,' 'agro sociorum,' 'provincia,' 'Thracia' dicta sunt ad III. 34. § 10. et IV. 29. § 5. Ita 'decedere finibus' XLII. 25. 'Denunciassse sibi, ut triduo regni sui decederent finibus:' codd. nihil mutant.

§ 6 *Spe potiundi castris hostium, perstitit ad vallum*] Ms. *spe potiundi castris hostium circa vallum morata est*. Modius. Nostri nihil mutant, nisi quod *spe* perperam desit in Lov. 1. *potiendi* legat Voss. *præstitit* Lov. 5. Paulo ante *recepit sese* Lov. 3. cujus librario displicuisse videtur, vel collectivum *pars* cum plurali construui, vel nunc ei plurale, postea singulare jungi. Verum quum Livius eidem colectivo semel posito prius singulare, mox plurale addiderit, ut vidimus ad IV. 16. § 8. mirum videri nequit, eidem bis repetito modo plurale, modo singulare jungi. Quin et ipsa hæc varietas stilum Livii optime redolet.

§ 7 *Galli universi ex castris erumpunt*] Ms. *Galli diversi ex castris erumpunt*: ut pluribus castrorum portis eruperint et regionum diversarum. Modius. *Galli universi* omnes nostri, nisi quod posterior vox desit in Lov. 5. et edd. Camp. et Rom. 1472. Tum *e castris* Harl. Insuper *eriperunt* Mead. 1. *eruperunt* Lov. 4. *eruperunt* cod. Mog. Voss. Lov. 2. Mead. 2. et Gaertn. quod recepi.

Fusi inde Romani, et qui imperio consulis parere noluerant] Vetus lectio, *Romani, quæ imperio consulis noluerant, suo pavore*. Gelen. Priscarum edd. lectionem, a Gelenio damnatam, solus servat Lov. 5. neque inde discedunt Lov. 4. 6. Harl. et Mead. 2. ni-

si quod particulam et ignorent. *Romani, qui imperio consulis noluerant* Voss. Lovel. 1. 2. et Mead. 1. Non aliter etiam Lov. 3. et Gaertn. præterquam quod ille *noluerunt*, hic *voluerunt* præferant. Mox ac hostium terrore Harleian. suo terrore ac pavore Gaertn.

Nunc victoria, nunc fuga fuit] Ms. ordine inverso *nunc fuga, nunc victoria fuit*. Modius. Pariter Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Quamvis autem nihil intersit, scriptorum tamen lectionem recipere malui. Mox § seq. *sunt cæsa* Harl. Vide ad xxvii. 42. § 7. Deinde *recepere in ultima finium* Lov. 2. *receperunt in intima finium* Lov. 3. Vide ad xxxvi. 9. § 12.

CAP. XLVIII. § 1 *Boiorum Ligurumque agros populatum esse*] Mstus *per Boiorum Ligurumque agros populatum esse*. Modius. Vet. ed. nec non Pal. alter *per Boiorum agros populantem esse*. Prior vero, *per Boiorum agros populantem ipse*; quo aggredi silvæ paludesque passes inscribunt. Gebh. Scripti eum collega *per Boiorum Ligurumque agros populantem esse*. Et hoc Livii fuisse iudico. Lib. ii. c. 63. ‘Sabini usque ad portas urbis populantes incessere.’ III. 3. ‘Consul quum aliquoties per omnem hostium agrum populabundus isset.’ xxv. 14. ‘Et alia ingens præda fuit, quam Hanno, populabundus passim quum isset, ex sociorum populi Romani agris traxerat.’ Nec aliter priscae edd., nisi quod *Ligurumque* ex Mog. adjectum. In Gryphio et Curione primis reperio vulgatum. J. F. Gron. Primæ edd. legunt *per Boiorum agros populantem esse*; et ita præferunt omnes codd. nostri, nisi quod *populantem ipse* sit perperam in Lov. 1. *populantes esse* in Harl. quasi jungendum foret ‘Scipionem cum collega populantes,’ quum potius *tà cum collega* referenda sint ad proxime præcedentia *conjuncto exercitu cum collega*. Moguntini igitur

monnerunt, se in cod. suo invenisse *per Boiorum Ligurumque agros*; de verbis seqq. nihil addunt: ut Modius errarit, dicens codicem illum etiam præferre *populatum esse*. Postea Frob. 1535. vocem quidem *Ligurumque* ex Mog. cod. adscivit, sed simul edidit *Boiorum Ligurumque agros populatum esse*, omisso *tō per*; quod omnes editores servarunt usque ad Gronov. Ut iterum Modius lectorem luserit, notis præscribens *populatum esse*, quasi ita alicubi editum invenisset. Msti Mog. lectionem recte Gronov. recepit et inlustravit. Infra xl. 33. ‘Per Celtiberiam populabundus ducit legiones.’ Paulo ante *juncto exercitu* Lovel. 5. et edd. antiq. Frobenius deinde 1535. ex Mog. cod. dedit *conjuncto*, quod reliqui nostri servant. Mox in sequentibus *passæ sunt* Lov. 1. 3. 5. Hearnii L. 1. et edd. antiquæ usque ad Frob. qui a. 1535. ex cod. iterum Mog. *sint* probavit, adstipulantibus ceteris, quibus usus sum, Mss.

Nulla memorabili re gesta, comitiorum causa rediisse Romam] Pall. uterque omittit vocem *Romam*. Gebh. Eandem vocem neglexerunt Voss. Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Illa transposita, *Romam comitiorum causa rediisse* se in cod. suo invenisse, Moguntini monnerunt. Insuper *rediisse* est in Lov. 2. 3. 4. 5. 6. et edd. Camp. Rom. a. 1472. Mediol. a. 1480. Parm. et Ven. 1498. Præterea *nulla memoriali re gesta* Voss. *nulla re memorabili gesta* Gaertn. *nulla memoriali gesta re* Mog. et Lov. 3.

§ 2 *Eodem hoc anno T. Quinctius Eliatæ, quo in hiberna reduxerat copias*] Ms. *Eliatæ, ex quo in hyberna reduxerat copias*: quod aliam longe pareret sententiam: nempe non Eliatæ tantum, sed passim milites, ubi jussi essent, hybernasse, Quintius vero hyemem, quam longa fuerit, Eliatæ jure dicundo transexisse. Modius. Codici Mog. nullus meorum adsentitur. Non

andeo etiam lectionem ejus probare, quia Livius dixit c. 41. 'Quinctius ab Argis Elatiam, unde ad bellum Spartanum profectus erat, copias reduxit:' et infra sequitur c. 50. Quinctius 'Elatiam rediit. Inde cum omnibus copiis Ap. Claudium legatum dimittit.' Nisi quis statuere malit, Quinctium, postquam copias Elatiam reduxisset, eas inde per hiberna dimisisse, illasque vere anni sequentis eodem convenisse: *quo in loco reduxerat copias* perperam Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. *Eodem hoc anno* Froben. 1535. ex codicis Mog. fide vulgavit. Priores cum omnibus scriptis nostris carent *τῷ hoc*. Mox etiam Mog. ex cod. suo adsciverunt *jure dicendo*, pro *dicendo*, refragantibus omnibus codd. meis.

Jus ac libertatem aliorum deprimeret] Deprimerent Voss. a m. pr. Lov. 3. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. ut referatur ad Philippum ejusque praefectos, verbis praeced. memoratos. Praeterea *jus et libertatem* Gaertn. *jus atque libertatem* Lov. 5. et edd. antiqq. Sed Aldus *ac libertatem* dedit, subfragentibus reliquis meis.

§ 3 *Ibi omnium civitatum legationes]* Pal. 1. *omnium civitatum*: habetque idem cod. bis capp. 51. 52. 58. et ter xxxv. 16. Gebh. *Civitatum* etiam ed. Mediol. 1480. quod recepi. Vide ad xxxiii. 20. § 11. Praeterea *legiones* Voss. Lov. 1. 2. 5. et ed. Camp. errore librarium. Vide ad vii. 30. § 14. Paulo ante *convento edicto* Voss. Lov. 1. 4. Harl. et Mead. 1. Vide ad i. 15. § 7.

§ 4 *Ab inita primum Romanis amicitia]* *Ab inde ita primum* Mead. 1. et Gaertn. *ab inde primum* Lov. 3. Mox *qui ante se in Macedoniam fuissent* Voss. et Lov. 1. ac 6. *qui ante in Macedoniam fuissent* Lov. 3. *quia ante se in Macedonia fuissent* Mead. 1.

§ 5 *Praeterquam quum ad mentionem Nabidis ventum esset]* *Praeterquam ad mentionem* Voss. et Lov. 1. Sed vo-

cem *quum* intercepti praecedentis syllaba ultima *quam*. Simile exemplum est ad x. 6. § 9. *Praeterea quum ad mentionem* cod. Mog. Verbum *esset* exsulat a Lov. 4. quemadmodum et mox *conveniens* ab Harl. Tum *liberanti Graciae* Lov. 1. *libertati Graciam* Lov. 6. et Gaertn. Forte hi voluerunt *libertati Graciae*: ut c. 32. 'Quid minus conveniret, quam eos, qui pro libertate Graciae adversus Philippum gereremus bellum, cum tyranno instituere amicitiam?' Verum ita etiam scribendum esse videretur *tyrannum relictum*: ubi quum nihil mutant codd. hic etiam vulgatum praefero. Livius ibid. 'Liberantibus omnem Graciam Lacedaemon quoque vindicanda in antiquam libertatem erat.' Et postea eodem cap. 'Hoc tu dicas liberantibus Graciam?'

§ 6 *Omnibus circa civitatibus metuentum]* Secuti fidem veterum codicum addidimus *haerentem visceribus nobilissimae civitatis*. Gelen. 'Haerere in visceribus' dicit Livius xxxi. 21. et xxxiii. 44. et Cicero multis locis, quae in lexicis sunt. Hinc suspicio nasci potest, in hic, ut saepe alibi, a praecedente *m* absumentum esse. Sed nihil tentandum puto. 'Haerere visceribus' recte dicitur, tam tertio, quam sexto casu. Cic. pro Rosc. Am. c. 6. 'Potest huic homini hoc haerere peccatum?' Virg. Aen. iv. 73. 'Haeret lateri letalis arundo.' Justin. lib. xxix. c. 4. 'Illyriorum rex lateri ejus haerens.' Virg. Aen. i. 476. 'Curruque haeret resupinus inani.' Ovid. Met. vi. 290. 'Trahens haerentia viscere tela.' In Varrone de Re Rust. i. 50. variat scriptura: nam pro vulgatos *tramentum*, quod *terrae haeret*, in uno scripto Politiani erat *terra*. Duk. Quae Gelenius ex cod. Mog. addidit, desunt in omnibus nostris, et Hearnii L. 1. Paulo ante *suae non solum patriae gravem* Lov. 2. et Harl. non solum *suae patriae gravem* Gaertn.

CAP. XLIX. § 1 *Si sine excidio La-*

cedæmonis fieri potuisset, futebatur] Vocula initialis non comparet in Voss. intercepta a prima syllaba sequentis. Vide ad c. 58. § 10. *exscidio* vulgavit Crevier. invitis omnibus Mss. Vide ad v. 15. § 9. Paulo ante *hujus* deest in Lov. 1. 6. et Lov. 4. a m. pr. sequens vox *habitus* in Mead. 2.

§ 2 *Et nunc quum aliter]* Dele et. Gelen. *Et quum aliter* Lov. 5. et edd. Camp. et Rom. a. 1472. Postea deum in edd. Mediol. a. 1480. Parm. Tarvis. utraque, aliisque *et nunc quum aliter* vidi, quod tamen in nullo scripto superest. Omnes enim reliqui codd. Gelenio adstipulantur.

Ruina gravissima civitatis, obprimi] Libri omnes *gravissimæ civitatis*: quod non probo. Gebh. Thuan. *gravissimæ*. In quo significatu supra cap. 17. 'Segesticam gravem atque opulentam civitatem.' Et de eadem Lacedæmone xxxix. 36. 'Muros dirutos urbis nobilissimæ:' ut etiam nunc statim præcessit. Jac. Gronov. Mihi non apparet cur *gravissimæ* præferendum sit: 'graves urbes' sunt validæ, potentes. Vide ad Flor. 1. 3. Hoc eo tempore vix conveniebat in Lacedæmoneni, a tyranno oppressam, et sub iugo ejus gementem. Nec tam illa erat causa parcendi urbi, quod *gravissima*, id est validissima, erat, quam quod ruina ejus involutura erat innoxios cives; quibus parci æquum esse, præ se ferebat Quintius. Duk. *Gravissima* in solis erat Lovel. 2. Harl. et Gaertn. Reliqui mei cum edd. Camp. Rom. a. 1472. et Parm. legunt *gravissimæ*, quod Crevier. etiam in Victor. invenit: unde hanc lectionem in contextum admisit, quod itidem Clericus, non monito tamen lectore, fecit. Mox *satis visum* Gaertn. *sanctius visum* Lov. 3. *satis sanctius visum*, utraque lectione juncta, Voss. et Lov. 1. et 6. Sed nihil mutandum. Vide ad v. 20. § 8. et cap. 53. § 8. ubi simili-

ter libri scripti variarunt. Tum *auribus ad nocendum* perperam cod. Mog. Ex cujus tamen fide vocabula in eum, qui nunc obtinet, ordinem digessit Aldus, quum antea ederetur *ac prope viribus totis*, consentiente uno Lov. 5. *ac prope totis viribus* Lov. 6. Reliqui codd. in ordine vocum adhærent codici Mog.

§ 3 *Quam quæ pati posset]* *Pati possit* Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2. Paulo post § seq. *commemorationem subjecit* male cod. Mog. et Lov. 1. *commemoriis subjecit* Lov. 3.

§ 5 *Ac Corinthum ipsis extemplo videtibus vacuam]* Lege *Acrocorinthum ipsis*. Gelen. *Ac Corinthum*, &c. *vacuum* omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. principes: *vacua* alii typis descripti: *vacuam* Ascens. et recentiores. Recte Gelen. *Acrocorinthum*, &c. *vacuam*. Vide ad cap. seq. § 8.

§ 6 *Utrum Romanis, an Ætolis, mentiri mos esset]* *Utrum Romani, an Ætoli, mentiti mox essent* Lov. 6. *mentiti mox essent* etiam Voss. Solitos fuisse librarios, voces *mox* et *mos* commutare, vidimus ad iv. 8. § 5. *Utrum Romanis, an Ætolis, mentiendi mox esset* Lovel. 1. Male. Ter. Heaut. III. 2. 38. 'Non est mentiri meum.' Lactant. Inst. Div. vi. 17. 'Viator ille verus ac justus non dicet illud Lucilianum, Homini amico ac familiari non est mentiri meum: sed etiam inimico atque ignoto existimabit non esse mentiri suum.' Mox *sermonibus* non adparet in Lov. 3. ejus loco *servientibus* legit Gaertn. Deinde *distulerunt* Lov. 1. 6. et Gaertn.

§ 7 *Ut ex factis, non ex dictis, amicos pensent]* Præpositio priori loco deest in Voss. Lovel. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. utroque, Gaertn. et edd. princeps. quam recte Mediol. 1505. adjecerunt. Deest etiam in præcedentibus *quod umquam* in Lov. 1. in sequentibus similiter vocula *que* exsulat a Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. sed eam ob si-

militudinem interceptit vocis seq. syllaba initialis. Nec adparent etiam *et a quibus cavendum* in Lovel. 1. quæ interciderunt ob præcedentis credendum similitudinem.

§ 8 *Libertate modice utantur*] *Libertatem* Mead. 1. Ita antiquos locutos esse, docuit Cortius ad Sall. Jug. cap. 12. Adde Sanct. in Minerv. III. 3. fine. Illa tamen locutio a stilo Liviano aliena videtur. Unius etiam codicis auctoritas levior est, quam ut ei tuto fides habeatur. *Modice*, ut apud Cic. de Sen. cap. 1. 'Etsi te quidem id modice ac sapienter et ferre, et laturum esse, certe scio:' et is ita sæpe alibi.

Temperatam eam salubrem eis et singulis civitatibus esse] Restituimus *salubrem et singulis et civitatibus*. Tum *ipsis qui habeant*, non *iis qui habeant*. Gelen. Libri omnes *temp. eam salubrem eis et singulis civ. esse: nimiam et aliis gravem, et ipsis, qui habeant, præc. et effr. esse*. Gebh. Aut hic, aut in sequenti membro abundat verbum substantivum. J. F. Gron. Videtur distinguendum post *habeant*, quia vix Latine *effrenatus* cum casu tertio dici puto. Potest autem duobus modis distingui; primum, inciso post *nimiam* et *habeant* ponendo, quod ita exponi potest, *nimiam ac talem, quæ et aliis, et ipsis qui eam habeant, gravis sit*. Deinde, hæc distinctione media ita separando, et *aliis gravem, et ipsis, qui habeant*; scilicet *esse*: hac posita, postrema per se subsistent, et idem erit ac si dicat, immo *effrenatam ac præcipitem esse*. 'Nimia libertas' est, qua non modice utuntur, qui eam habent, id est 'licentia.' Liv. XXIII. 1. 'Inter corrupta omnia licentia plebis sine modo libertatem exercentis.' Hanc 'effrenatam' dicit v. 29. et Phædr. I. 2. 'Licentiam solvere frenum legum.' Ubi vide Burm. 'Præceps licentia' est quæ in exitium impellit ac præcipitat eos qui libertate abutuntur. Suet. Aug.

cap. 47. 'Urbium quasdam fœderatas, sed ad exitium licentia præcipientes libertate privavit.' Duker. *Salubrem singulis civitatibus esse* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *salubrem et singulis civitatibus esse* Voss. Lov. 1. et Lov. 6. a m. pr. quod ante Gelenium vulgo existit, præferunt Harl. Lovel. 2. 4. 5. Lov. 6. a m. sec. Mead. uterque, et Gaertn. Insuper *temperatam enim salubrem* Mead. 2. Non sequor. Nam illud enim est ex numero particularum, quibus librarii orationem Livii dissolutiorem, ut putabant, se melius connectere existimabant. Vide ad x. 39. § 4. Nec caussam legitimam habuisse videtur Gronov. vel hoc, vel sequenti membro τὸ esse delendi. Vide ad XL. 35. § 6. Mox et *ipsis, qui habeant, effrenatam et præcipitem esse* primus Froben. a. 1535. ex cod. Mog. vulgavit; quum antea ederetur et *iis, qui habeant, præcipitem et effrenatam esse*, concinente Lov. 5. Reliqui mei in ordine quidem vocum priscis editionibus adsentiuntur, verum cum membranarum Mog. *ipsis* legunt. *Habebant* insuper Voss. Lovel. 1. et Gaertn.

§ 10 *Quum pars, quæ domestico certamine inferior sit, externo potius se adplicet, quam civi cedat*] *Dum pars* Voss. sollemni errore. Vide ad I. 40. § 7. Tum *inferior fit* Lov. 4. et Mead. 2. qui lapsus etiam frequens est in Mss. Vide ad v. 3. § 8. Hinc *externo se adplicet potius, quam civi* Lovel. 3. Sed vox *potius* deest in Voss. Lov. 1. et 6. quam etiam expunxissem, si plures ac certiores codd. id velle constaret. Passim enim librarii voces 'potius,' 'magis,' quas Livius sæpius omittere solitus est, contextui ejus addiderunt. Vide Lipsium ad IV. 33. § 3. J. F. Gron. ad v. 21. § 15. et XXVII. 20. § 9. Gebhardum ad VII. 20. § 8. XXIII. 9. § 8. et cap. 30. § 2. et Dnk. ad III. 68. § 11. Ita loquitur XXV. 29. 'Famæne credi velis, quanta urbs a te capta sit, quam posteris quoque

eam spectaculo esse?' Et hoc modo legendum suspicatus sum xxx. 30. 'Teque huic bello, vestris, quam nostris, cladibus insigni finem inposuisse.' Pariter locutus est Mela iii. 10. 'Himantopodes inflexi lentis cruribus, quos serpere, quam ingredi, referunt.' Colum. vi. 2. 'Robora corporum citra maciem conservant, qui ex commodo, quam qui festinanter mandunt.' Vide etiam Munker. ad Fulgent. Mythol. i. pag. 2. Cortium ad Sall. Catil. capp. 8. 9. ad Jug. c. 20. et viros doctos ad Val. Max. i. 1. ext. 2. Insuper *quam cui*, pro *quam civi*, Lovel. 1. et Harl. Paulo ante *insidiantis facere*, pro *insidiantibus*, Mead. 1. et Gaertn. Vide ad xxi. 60. § 7. Posses ceteroquin legere *insidiantis facere*: ut ultima litera *insidiantis* repetita sit ex similitudine primæ in voce sequenti. Vide ad iv. 33. § 10. Vulgatum tamen malo. Non enim tantæ auctoritatis sunt codd. illi, ut ipsis fidem habere tuto possum.

§ 11 *Ut populus Romanus dignis datam libertatem*] Quidam hinc *dignis* legendum putant, quod statim rursus sequatur *hinc*. Ego libentius ita legirim: *ut pop. Rom. et dignis datam libertatem, et munus suum bene positum sciret*. Planissima lectio est, *ut pop. Rom. dignis datam libertatem, ac munus suum bene positum sciret*. Glarean. Per eum qui *hinc dignis* legendum putavit, Glareanus intellexisse videtur Aldum. Sed operarum aberratione ἐκδοσις ejus exhibet *ut pop. Rom. dignis datam libertatem, hinc populus dignis datam libertatem, hinc munus suum bene positum sciret*. Eum ita dedita opera edidisse, nulli sano in mentem venire potest. Errorem eundem expressit ed. Colon. 1525.

Hinc munus suum bene positum sciret] Restituimus *ac munus suum*. Gelen. *Hinc munus* omnes nostri, et Hearnii L. 1. Neque Moguntini, qui ita etiam vulgarunt, aliam lectionem ex

cod. suo laudarunt. Tum *scirent* Voss. Lov. 1. 5. et edd. principes. Vide ad x. 13. § 11.

CAP. I. § 2 *In pectora animosque demitterent*] *Dimitterent* Voss. Lov. 1. 2. 6. Gaertn. et edd. Mediol. 1480. ac Ven. 1498. sollemni scribarum errore, qui passim hæc verba confundunt. Vide ad ii. 40. § 10. c. 58. § 8. iii. 35. § 3. v. 54. § 7. vii. 34. § 3. viii. 16. § 9. x. 8. § 10. xxi. 34. § 8. c. 36. § 1. xxxiii. 15. § 17. xxxiv. 44. § 8. xxxviii. 2. § 8. xxxix. 50. § 3. Adde N. Heins. ad Nason. Met. ii. 310. Burm. ad Nas. Am. i. 6. 36. Met. i. 261. viros doctos ad Front. i. 2. § 7. et quæ notavi ad Silii xi. 142. Sæpissime etiam alia verba cum *de* et *di* composita inter se confunduntur. Vide ad vii. 23. § 6.

§ 3 *Cives Romanos, si qui apud eos in servitute essent, conquisitos*] Particulam conditionalem *si* spernunt Voss. et Lov. 1. quos, si plurium codd. testimonium accederet, audiendos censerem. Quum enim, ut ex sequentibus patet, ingens numerus civium Romanorum tum in Græcia, tum in Achaia serviret, et Quinctius jam per aliquot annos in hac regione moratus fuerit, certius eam rem nosse potuit, quam ut diceret *si qui apud eos in servitute essent*. Locutio 'esse in servitute' etiam occurrit xxxvii. 60. 'Captivorum Romanorum atque Italici generis magnus numerus in servitute esse per totam insulam dicebatur:' et xliii. 4. 'Conquirique omnes, qui in servitute sint, et restitui in libertatem, æquum censere.' Distinguunt Jcti inter 'servire' vel 'esse in servitute,' quod facti est, et 'servus esse,' quod juris est. Vide l. 1. § 2. ff. De Jur. et Fact. Ignor. et l. 27. § 8. ff. ad L. Jul. de Adult. Adde Burm. ad Quinctil. Inst. Orat. iii. 6. 244. An tamen ad hanc subtilitatem respexerit, ut dubitem, illud efficit, quod contra Livius 'esse in libertate' passim usurpet de eo qui

est jure liber. Ita II. 15. 'Non in regno populum Romanum, sed in libertate, esse.' XXXVII. 56. 'Nisi quæ eorum oppida in libertate fuissent.' c. 60. 'Ab Æno et Maronea præsidia Antiochi deduci jussit, ut in libertate eæ civitates essent.' XXXVIII. 44. 'Ut Ambraciensibus omnes suæ res redderentur: in libertate essent, ac legibus suis uterentur.' XLII. 42. 'Persuadere vobis conaretur, non posse Græciam in libertate esse, et vestro munere frui, quoad regnum Macedoniæ incolume esset.' Ceterum 'esse in servitute,' 'in libertate,' ut 'esse in pace,' 'in induciis,' 'in lætitia.' Vide ad VIII. 33. § 20. Mox *infra* duos menses, pro *intra*, Voss. passim obvia librariorum aberratione. Vide ad II. 8. § 4. IV. 6. § 7. XXXVII. 55. § 5. XXXIX. 43. § 3. c. 44. § 4. XLIV. 8. § 6. c. 9. § 3. Adde quæ notavi ad Sillii Ital. xv. 106.

Ne ipsis quidem honestum esse, in liberata terra liberatores ejus servire] Pal. 1. *liberatores enim semper servire.* Gebh. *Nec ipsis quidem honestum esse male cod. Mog.* Vide ad I. 10. § 3. Male etiam *liberata terra*, omissa præpositione, Lov. 4.

§ 4 *Ut tam pio ac necessario officio fungerentur]* Ms. geminato illo *tam, ut tam pio, tam necessario officio fungerentur.* Modius. *Tam pio ac necessario* Hearnii L. I. omnesque nostri, nisi quod *tam pio et necessario* sit in Harl. Sed elegantissima est cod. Mog. lectio *tam pio, tam necessario*; quam recte Gronov. 1665. adoptavit. Supra III. 18. 'Demerendi beneficio tam potentem, tam propinquam civitatem numquam parem occasionem daturus Deos.' c. 26. 'Nihil nec tam inopinatum, nec tam insperatum accidere potuit.' Vide ad v. 35. § 4. Tum *fungeretur* Voss. Lov. 6. Mead. 2. et Gaertn. Paulo ante *adclamarent* Lov. 1. *adclamant* Lov. 6. *adclamaverunt* Voss. et Gaertn. Optimi codd. stant pro recepta lectione. Et Livium

etiam in præteritis horum verborum contractionibus gaudere, vidimus ad XXI. 44. § 7. Mox § seq. *vendiderat* Lov. 1. *venum dederit* Gaertn. et Lov. 4.

§ 6 *Multitudinis eorum argumentum est, quod Polybius scribit, centum talentis eam rem Achæis stetisse: quum quingentos denarios]* Ita hic legit Elias Vinetus, vir singularis doctrinæ (ad Priscian. de Ponder. p. 476.) et potest fieri, ut ipsius membranæ ita haberent, nostræ tamen constanter cum antiquo cuso Moguntiæ Livio referunt, *argumentum sit, quod Polybius scribit, centum talentis eam rem Achæis stetisse; cum quingentos denarios precium in capita.* Modius. *Codex Moguntinus sit: idque confirmat Priscian. in libello de Ponderibus p. 1348.* Subjicit autem, 'Qua ratione ostenditur, sex millia denariorum habere talentum. Nam quum quingeni denarii pro mille ducentis captivis dati colligantur, sexcenta millia denariorum, centum ea ostendit fuisse talenta. Centesima autem pars sexcentorum millium sex millia inveniuntur.' Nimirum quingenties mille ducenta efficiunt sexcenta millia. Ergo centum talenta 600000 denarium. Hæc autem viginti quatuor sestertium millia. Ergo talentum sex millia denarium, viginti quatuor sestertia. Ergo et denarius drachma: nam talentum est sex millia drachmarum. J. F. Gronov. *Argumentum est omnes nostri. Utrumque, et est, et sit, ferri potest: non alienus itaque sum ab optimi Mog. lectione sit; præsertim auctoritate Prisciani confirmata: quare in contextum admisi. Tum quod Polyb. scribat* Voss. Lov. 5. et edd. principes; pro quo Mog. ex cod. suo dederunt *scribit*, adstipulante iterum Prisciano. Deinde *quingentos denarios pretium in capita* non alibi inveni, quam in Lov. 4. et edd. antiqq. pro quo Aldus *quingenos* dedit; quod in reliquis codd. nostris superest: *quingentos* quidem non vi-

tiosum est, quia additur *in capita*: alterum tamen Livianum puto, partim quia potius librarii *quingentos*, pro *quingenos*, quam contra, dedisse videntur; vide ad xxxii. 28. § 11. partim quia Livius numero dispertitivo uti solet, licet 'in singulos,' 'in capita,' vel simile quid, addiderit. Vide ad xxxix. 38. § 11. quin et alibi numeros illos pro cardinalibus adhibuit. Vide ad iv. 16. § 6. Ceterum talentum, cujus hic Livius meminit, non Achaicum intelligendum esse, sed Atticum, quod sex millium denariorum erat, adversus viros doctos in opere erudito de Pec. Vet. ostendit Gronov. iii. 3. p. 133. et c. 4. p. 141. Recte autem Livium dixisse, si Achæi mille ducentos captivos habuerint, et quingenos denarios pretium in capita statuerint, eam rem illis stetisse centum talentis, subductis rationibus colligit ibid. ii. 7. p. 101. Mox *redderentur dominis* ambo Mead. Lov. 1. 2. 4. et Gaertn. *redderent dominis* Harl.

§ 7 *Mille enim ducentos ea ratione Achaia habuit*] Sic Plut. in Quintio p. 376. ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι χίλιοι καὶ διακόσιοι τὸ πλῆθος ἦσαν. Sigon. In *ratione Achaia habuit* cod. Mog. ex *ratione Achaia habuit captivos Italicos* Priscian. de Pond. et Mens. l. land. ubi aliæ edd. *ea ratione* præferunt. Sed ultimæ duæ voces sunt ex glossa interpretis, quæ constanter ab omnibus Mss. absunt. Præterea *Mille et ducentos* Lov. 3. quod natum est ex compendio scribendi: nam pro *enim* dabatur *ẽ*, quo levi negotio potuit abire in *et*.

Adjice nunc proportionem, quot verisimile sit totam Græciam habuisse] *Pro portione* lege disjunctim, quod in *proportionem* aliquis depravavit. Gelen. Vide ad vii. 1. § 8. Male *proportionem* servant Lov. 3. et 5. *Adjice nunc portione* legit Gaertn. Deinde *quod verisimile sit* Lov. 1. 6. Mead. 1. et Gaertn. cum nonnullis ex edd.

vett. Vide ad xlii. 1. § 1. Deinde *Græciam totam* omnes codd. nostri, et editi ante Aldum.

§ 8 *Respiciunt præsidium, a Corintho discedens*] Lege ab *Acrocorintho descendens*. Gelen. A *Corintho* omnes nostri, excepto Lov. 6. qui cum Hearnii L. 1. ab *Corintho* præfert: ab *agro Corinthio* cod. Mog. ex cujus vestigiis recte Gelen. ab *Acrocorintho* emendavit. Similiter peccatum vidimus xxxiii. 31. § 11. et xxxiv. 49. § 1. Præterea *discedens* unus tantum Lov. 5. Reliqui recte cum cod. Mog. *descendens*. Solent autem passim hæc verba commutari. Vide ad ix. 14. § 7.

Protinus ad portam duci atque abire] Lege e Pall. et prisca ed. *protinus duci ad portam atque abire*. Gebh. Pariter omnes codd. mei cum edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 9 *Quorum agmen imperator secutus, &c.*] Et hic Livio fraudi fuit quæsitæ elegantia per infinitivum modum suspendendæ orationis. Scripti cum Andrea, Med. Tarv. duabus Venetis, *imperatorem secutum*. Lege, *quum respiciunt præs.*, ab *Acr. descendens*, *prot. ad portam duci, atque abire, quorum agmen imperatorem sequi, prosequentes cuncti, et serv. lib. acclamantes*. J. F. Gron. *Imperatorem secutum* etiam Hearnii L. 1. N. et omnes nostri, excepto Gaertn. in quo hæ voces cum duabus sequentibus perperam desunt. Vulgatum *imperator secutus* primum adparuit in ed. Mediol. 1505. hinc in Ascens. 1513. et omnibus reliquis recentioribus, etiam Mogunt. quum autem, qui huic editioni præfuerunt, nihil varietatis ex cod. suo adtulerint, eandem lectionem et illum servasse verisimile videtur. Quod si verum, in eo solo sat præsidii videbitur ad vulgatam scripturam adversus reliquos codd. defendendam. Certe eorum lectio servari nequit; Gronovii autem conjectura nimium a scriptis discedit. Præterea mox *ser-*

vatorem liberatoremque primus Aldus admisit ex cod. Mog. priores omnes cum membranis nostris tantum servatoremque, nisi quod servatorem, reliquis omissis, praeferat Lov. 3. Hinc clamantibus Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

Salutatis dimissisque eis, eadem, qua venerat, via Elatiam rediit] Hanc lectionem in prima ed. Mog. inveni; cui tamen praelusit ed. Mediol. 1505. non aliter differens, nisi quod omiserit τὸ eis. Reliquæ priores edd. praeferunt dimissisque die eadem, qua venerat via Elatiam, vel Helatiam: quod etiam superest in Lov. 4. 5. et Mead. 2. dimissisque, die eadem, qua venerat, in Elatiam legunt Lov. 1. et 6. dimissisque duos eadem qua venerat in Elatiam Voss. dimissisque dux eadem, qua venerat, via Elatiam Hearnii L. 1. dimissisque ac suos eadem, qua venerat, in Elatiam Mead. 1. et Gaertn. dimissisque ad suos eadem die, qua venerat in Elatiam Harl. dimissisque ad suos ea qua venerat in Elatiam Lov. 2. dimissisque dux ad suos eadem qua venerat via in Elatiam Lov. 3. Præterea vocem salutatis majori distinctione a præcedentibus disjunxit Jac. Gronov. et inde novam periodum incipit; quem sequitur Cleric. Aliquid latere, tot codicum dissensus indicat. Quid igitur si legamus, Quorum agmen imp. secutus, proseq. cunctis, serv. lib. adclamantibus, sal. dimissisque, ad suos eadem, qua venerat, El. rediit? imperator, quum prosequentes salutasset et dimisisset, rediit ad suos: eadem, nempe via; quam vocem per ellipsin omissam sæpe addiderunt librarii. Vide ad III. 46. § 5.

§ 10 *Ap. Claudium legatum dimittit*] Hanc lectionem ex cod. suo Moguntini adoptarunt, Voss. Lov. 1. 4. 6. et Mead. 2. adsentientibus. Antea edebatur dimissis, quod etiam inveni in Lov. 2. 3. 5. Mead. 1. et Gaertn. dimisit in Harl. Mox se ibi opperiri Voss.

§ 11 *Inde namque in animo esse, exercitum in Italiam trajicere*] *Indeque in animo esse* Harl. Deinde *in Italiam exercitum traducere* Lov. 5. et edd. principes. Moguntini deinde monuerunt, in suo se cod. *in Italiam trajicere* invenisse: hinc Aldus recepit, quod nunc vulgo exstat. Id vero reliqui mei firmant. De illa locutione vide ad II. 11. § 2. Mox *et primo Quintio fratri* omnes nostri præter Lov. 5. qui *et L. Quintio* servat. Præterea eadem contraheret Mead. 1. et Gaertn.

CAP. LI. § 1 *Conventum ibi Euboicarum civitatum habuit*] τὸ ibi non adparet in Harl. Deinde *civitatum* Pall. codd. præferre, Gebhardus monnit ad c. 48. § 3. Nec aliter ed. Mediol. 1480. Vide ad XXXIII. 20. § 11. Panllo ante *Chalcidem profectus, deductisque* Lov. 5. et edd. usque ad Froben. qui a. 1535. copulam que omisit. Præterea solum non adparet in Lov. 1. Tum *prædiis*, pro *præsiidiis*, Voss. Easdem voces etiam perperam in Mss. Sueton. Vespas. c. 2. commutari, viri docti ad eum l. monnere.

§ 2 *Commonitosque, in quo statu*] Hanc lectionem Aldus ex cod. Mog. probavit. Antea edebatur *admonitosque*, quod servant Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 5 *Nec enim temporum modo vitiiis, ac violentia, et licentia regia turbati erant*] *Nec enim tantummodo divitiis* Lov. 1. *divitiis* etiam Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. usque ad Ascens. qui recte *vitiis* a. 1513. reposuit. Tum *aut violentia* Voss. a *violencia* Lov. 6. a m. pr. Deinde *et licentia* omittit Lov. 1. Tandem *erant turbati* Voss.

Ad nostram usque ætatem traducentes] Potest referri ad remotius 'turbati.' Si tamen per cod. liceret, mallet *traducendis*, ut respondeat *propiorum gentis*. Duk. Ita sane est

in Voss. et id voluisse videtur libarius Lov. 1. qui tamen perperam dedit *terre gentis*. Paulo ante nisi *per seditionem* Lov. 2. et 3. prior in margine, alter inter versus: *nec per seditionem* Lovel. 6. Tum aut *tumultum* Voss. quomodo passim variant codd. Vide ipso hoc § ad verba præcedd. et quæ notantur ad XXI. 53. § 3. Jam etiam deest in Lov. 3.

§ 6 Cui *salva tranquilla omnia magis esse expediebat*] Pall. *salva et tranquilla*. Vet. ed. *salva tranquillaque*. Gebh. *Salva tranquilla* in nonnullis Grut. edd. operarum errore vulgatur, eodemque modo lapsi sunt scribæ in Lov. 1. 6. et Voss. *salva et tranquilla* legunt Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Tum *omnia esse magis* iidem codd. nisi quod *esse magis omnia* sit in Gaertn. Paulo ante vocem *civitatum* neglegunt Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. *civitatum* legit ed. Mediol. 1480. quod et in Pall. esse monuit Gebh. ad c. 48. § 3. Vide ad § 1. hujus cap.

CAP. LII. § 1 *Per Epirum in Oricum, unde erat trajecturus, venit*] Vet. lib. *per Epirum Oricum*, ut paulo ante c. 50. 'Per Thessaliam atque Epirum ducere Oricum jubet.' Sigon. Pal. alter *per Epirum Oricum*. Gebh. Ita et Lov. 4. Harl. Mead. utque, et Gaertn. quorum ultimus insuper *trajecturus erat*. Paulo ante in principio cap. *Itaque quum* Harl. et edd. ante Frobenianam 1535. quæ *Ita* dedit, consentientibus reliquis meis. Vide ad XXI. 53. § 7. Mox autem § seq. *ad urbem Romam* Harl. ultima voce ex glossa adscita.

§ 3 *Triumphusque meritis ab adnuentibus decretus*] Antiq. lectio ab *lubentibus decretus*. Gelen. Vet. ed. ab *annuentibus decretus*. Pal. 1. vero a *luentibus decretus*. Alter ab *volentibus decretus*. Gebh. 'Triumphusque meritis' Lov. 5. et edd. vett. pro quo recte edd. Mediol. 1505. et Ascens. 1513. omnesque recentiores, consentienti-

bus aliis omnibus scriptis, *meritis* dederunt. Deinde *abnuentibus* Lov. 1. et Mead. 1. *nullis abnuentibus* Lov. 3. *ānuentibus* Lov. 2. *ab annuentibus* Lov. 5. *ab anuentibus* Harl. *cunctis annuentibus* Gaertn. *ab volentibus* Mead. 2. *ab luentibus* Voss. et Lov. 4. unde Gelenii emendatio confirmatur. Ex cujus interpretatione reliquæ lectiones natæ sunt. Duæ illæ voces omittebantur in Lov. 6. Paulo ante *ad res gestas et disserendas* Mead. 1. *ad res disserendas* Lov. 6. *ad res gestas disserendas* Lov. 5. Vide ad XLI. 6. § 5. Hic *edisserendas* servandum esse, reliquorum codd. consensus docet.

§ 4 *Triduum triumphavit: die primo arma, tela*] Accuratus Plutarchus in Quinct. p. 377. 'Ἑλληνικὰ κράνη, καὶ πέλται Μακεδονικὰ καὶ σάρισσαι. Σίγον. Prima vox deerat in Harl. quæ ob similitudinem initii vocabuli sequentis excidit.

Plura Philippo ademta, quam quæ ex civitatibus ceperat] Me auctore scribe *quam ex civitatibus ceperat*, inducto τῇ quæ, quod Livii numquam fuit. J. F. Gron. Si hic inducendum est quæ, non video cur relictum sit cum multis aliis locis, tum c. 49. 'Satiùs visum esse, tyrannum debilitatum relinquì, quam intermori vehementioribus, quam quæ pati posset, remediis civitatem sinere.' Duk. Illud quæ omnes codd. constanter servant. Vide Dukerum ad Livii XXXII. 13. § 7. et XXXVII. 1. § 2.

Secundo die aurum argentumque] Vet. lib. *secundo aurum*: recte: præcessit enim paulo ante *die primo*. Sigon. Pariter Lov. 2. et Harl. Si plures firmarent, vocem *die* expungi facile permitterem: *aurum argentum*, sine copula, Gaertn. Mox *factum, infectum, et signatum* Voss. Male. Vide ad II. 31. § 1.

§ 5 *Infecti argenti fuit decem et octo millia pondo, et ducenta septuaginta facti*] Plut. p. 377. 'Ἀργύριον δὲ τετρακισμυρίας τρισχιλίας διακοσίας ἑβδομή-

κοντα. Sigonius. Fuit XVIII. millia pondo Lov. 1. et 3. Tum et ducentum et septuaginta Voss. et Lov. 1. et ducenta et septuaginta Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. et ducentum septuaginta Lov. 5. et multæ ex edd. vett. et ducentum heris et feri Hearnii L. 1. Crevierius numerum argenti facti menda laborare existimat: nam ducenta septuaginta parvum pondus esse, nimium fortasse, si addas millia.

Cælata pleraque, quædam eximiæ artis] Pal. 1. *cælata præclaraque*. Gebh. *Cælataque pleraque* Harl. Deinde *quæ exuriæ artis* Mead. 2. Mox vox multa exsulat a Lov. 2.

Ad hoc clypea argentea decem] Pal. 2. *ad hoc clupe argenteæ decem*. Vet. ed. *ad hæc clepei argenti decem*. Gebh. *Adhuc* Gaertn. et Lov. 3. *ad hæc* Lov. 5. *ad hoc* reliqui. Vide ad XXI. 52. § 10. Tum *cupæ argenteæ* Voss. Lov. 3. et Harl. *cuppæ argenteæ* Lov. 1. 2. 6. et Hearnii L. 1. *clupæ argenteæ* Lov. 4. et Mead. 2. *clipei argentei* Lovel. 5. et edd. antiq. cujus loco Aldus ex cod. Mog. dedit *clypea argentea*. Vide ad I. 43. § 2.

§ 6 *Tetradrachmum* vocant: *trium fere denariorum in singulis argenti est pondus*] Budæus de Asse I. II. p. 258. ubi hæc loca docte tractat, suspicatur legendum potius *quatuor denariorum*, quam *trium*. Glar. Sic [*trium fere denariorum*] jam legit Priscianus in libello de Ponderibus p. 1349. et hinc collegit, denarium illo tempore fuisse quatuor et viginti siliquarum: hoc est, drachmæ et trientis pondere: quod minime convenit isti rationi, quam paucis ante versibus iniiit. 'Vide,' inquit, 'quod quatuor drachmæ sint septuaginta duæ siliquæ: diximus autem sæpius, quod tres scrupuli, quorum singuli sex siliquas habeant, drachmam faciunt: tres autem denarii item habebant septuaginta duas siliquas.' Sed Livius, nisi secum et cum omnibus antiquis pugnare voluit, scripsit *III. fere denario*

rum. J. F. Gron. *Quatuor* legendum esse, pluribus docet Gronov. Pec. Vet. III. 3. et 4. et probant Græv. ad Cic. Epist. Fam. XII. 13. et Perizon. Animadv. Hist. c. 10. p. 431. Aliter sensit Hotom. de Re Numm. p. 154. quem refellit Gronov. Pec. Vet. II. 6. aliter P. Manut. ad Cic. d. I. aliter Aldus Quæsit. per epist. II. 7. Vulgatum retinuisse videtur Salmas. de Modo Usur. p. 248. *Duk. Tetrachiam* Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. et Mead. ambo: *tetrarrhiam* Gaertn. *terrachiam* Lov. 3. *tertrachina* Lov. 1. *tetrachia* Harl. *tertrachiam* Hearnii L. 1. N. et edd. antiq. pro quo Mediolanenses 1505. substituerunt *tetradrachmam*; quam lectionem Ascens. an. 1513. recepit, multique alii servarunt, licet interim Budæus de Asse II. p. 254. *tetradrachma* legendum monuerit. Gruter. de mum in postrema ed. *tetradrachmum* dedit. Sed Budæi *tetradrachma* revocavi, quia numero multitudinis *Atticorum*, sc. nummorum, præcedit. Deinde *ferme* Lov. 2. quam vocem cur addiderit, vide Gronov. de Pec. Vet. III. 4. p. 142.

§ 7 *Auri pondo fuit tria millia septingenta quatuordecim*] Nota hoc genus sermonis, 'Auri pondo fuit tria millia,' ut paullo ante, 'Infecti argenti fuit XVIII. millia pondo.' Glar. Plutarch. p. 377. χρυσίου συγκεχωρευμένου λιτρὰς τρισχιλίας ἑπτακοσίας δέκα τρεῖς. Sigon. *Septingentum decem quatuor* Voss. Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. *septingenta decem et quatuor* ed. Parm. *septingentium decem quatuor* Lov. 1. *septingenti decem quatuor* Lov. 3. *decem quatuor* etiam Lov. 6. et Hearnii L. 1. ac N. Vide ad XXIX. 37. § 6. *septingentum* vero omnes edd. reliquæ usque ad Mediol. a. 1505. quæ *septingenta* prima dedit. Mox *clypeum unum auri totum* Lov. 3. et Hearnii L. 1.

Philippei nummi aurei decem quatuor millia, quingenti quatuordecim] *Quatuordecim*, auctore Plutarcho in Fla-

minio, Livius scripsit. *Sabell.* Plutarchus ibid. Φιλίππειος δὲ χρυσοῦς μυρίους τετρακισχίλους πεντακοσίους δεκατέσσαρας. *Sigon.* *Philippi nummi aurei* Lov. 4. Harleian. Mead. 2. et Gaertn. *Philippi nummi auri* Lov. 1. et 3. *Philippi tum nummi aurei* Voss. *Philippici nummi aurei* Lov. 6. Tum decem quatuor millia Voss. Lov. 1. 5. 6. Hearnii N. et edd. principes. Vide ad verba proxime præcedd. Hinc quinque centum quatuordecim Lov. 3. Vide ad xxxiii. 4. § 5. Voces *quingenti quatuordecim* desunt in Hearnii N. at omnes huic notæ præscriptæ cum septem præcedentibus in Lov. 2. ob vocis *quatuordecim* repetitionem. Vide ad ix. 11. § 11.

§ 8 *Coronæ aureæ, dona civitatum, translata centum quatuordecim*] *Dona civitatum* se in Pall. reperisse, monuit Gebh. ad c. 48. § 3. et ita est in ed. Mediol. 1480. Tum *turbare* Lov. 1. *turbata* Voss. in contextu, altero margini adscripto. Præterea *centum et quatuordecim* Lov. 3.

§ 9 *Philippi filius fuit, et Armenes, Nabidis tyranni filius, Lacedæmonius*] Plutarchus *Onabim*, et non *Nabim*, vocat hunc ipsum Lacedæmoniorum tyrannum. *Sabell.* Ita et in plurimis Livii Mss. passim vocatur. Sed recte nunc, et apud Livium, et apud Plut. et apud alios omnes *Nabis* emendatum legitur. Ceterum vox *filius* priori loco deest in Lov. 3. quasi id semel legi sufficiat, ibique ex sequenti commode repeti possit. Τὸ *fuit* exsulat a Lov. 4. Harleian. Mead. utroque, et Gaertn. Voces *et Armenes, Nabidis tyranni filius* a Lov. 1. *Lacedæmonius* a Lov. 6. Sed *Nabidis tyranni Lacedæmonii filius* legit Lov. 3.

§ 10 *Milites secuti currum frequentes, ut omni ex provincia exercitu deportato*] Verba hæc paullo aliter ordinant Pall. uterque *secuti currum milites frequentes in exercitu omni ex provincia reportato*. Gebh. *Secuti currum milites omnes nostri calamo et typis exarati*

usque ad Froben. 1535. Tum in *exercitu omni ex provincia reportato* Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2. nec aliter Voss. nisi quod *deportato* habeat. *Exercitu omni ex provincia reportato* Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *exercitu omni ex provincia deportato* Lovel. 5. et eadem edd. Paulo ante *Quintius urbem est inrectus* Lov. 4. et edd. iterum eadem. Nihil muto. Vide ad xxxvi. 39. § 5.

§ 11 *Ducenti quinquageni æris in pedites divisi*] Ita primum vidi in ultima Gruteri ed. quod recentiores servarunt usque ad Crevier. qui recte ex prioribus excusis et cod. Victor. *ducenti quinquageni* reposnit. Neque aliter omnes nostri. Vide ad xxxii. 28. § 11.

Præbuerunt speciem triumpho capitibus rasis secuti] Vide num *specimen* legendum: nihil tamen mutarim. *Glar.* Non est audiendus Glareanus, qui *specimen* legit. *Speciem* enim verit Plutarchus p. 377. cum ait παρῆχεν ὄψιν. *Sigon.* Glareani *specimen* in nullo cod. vel ed. obvium fuit. Omnes enim constanter *speciem*. Supra ix. 40. ‘Cujus triumpho longe maximam speciem captiva arma præbuere.’ xxxii. 36. ‘Amynandrum, Athamanum regem, ut speciem legationi adjiceret, misit.’ xxxvii. 40. ‘Ingentes ipsi erant: addebant speciem frontalia et cristæ.’ Tum *secuti rasis capitibus*, alio ordine, Lov. 5. et typis exarati ante Aldm. Sequentes quatuor voces desunt in Gaertn. earum duæ priores in Lov. 1.

CAP. LIII. § 1 *Exitu hujus anni Q. Ælius Tubero*] Pall. ambo *Exitu anni hujus*. Gebh. Non an. 101X. quo L. Cornelius et C. Minucius consules fuerunt, ut scribit Sigonius de Ant. Jur. Ital. ii. 5. sed exitu a. 101X. Africanorum ii. et Sempronio consulibus, in quorum consulatu gesta sunt omnia quæ hoc et seq. cap. narrantur. Deductæ sunt hæc coloniæ a. 101X. L. Cornelio et Q. Minucio consulibus;

xxxv. 9. non anno insequenti, ut ibidem Sigonius. *Duk.* Exitu anni hujus Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harleian. Mead. uterque, et excusi ante Aldum. Tum Q. *Helius* Harl. et Hearnii L. 1.

Tribunus plebis tulit ad plebem, plebesque scivit, ut Latine duæ coloniae] Antiq. lectio habet *tr. pl. ex SC. tulit.* Gelen. Pal. 1. *tribunus plebis Cn. tulit ad plebem*: alter *tribunus tulit ad plebem*. Mox Pal. alter *plebesque scivit, uti duæ Latine coloniae*: quo alludit et Pal. 1. uterque etiam *deducerentur* habet. Gebh. *Tribunus plebis tulit ad plebem* Lov. 2. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. ante Froben. 1535. quæ Gelenii emendationem expressit: *tribunus plebis inquit ad plebem* Harl. *tribunus plebis cum tulit ad plebem* Lov. 1. *tribunus plebis contulit ad plebem* Lov. 3. et Mead. ambo: *tribunus plebis Gn. tulit ad plebem* Voss. *tribunus plebis Cn. tulit ad plebem* Lov. 4. *tribunus plebis Cn. Domitius tulit ad plebem* Gaertn. Tum *plebsque scivit* Vossian. Lov. 1. 3. Gaertn. et Harl. *plebs quoque scivit* Lovel. 6. Insuper *uti Latine duæ coloniae* Voss. *uti duæ Latine coloniae* Lov. 2. 3. 4. Harl. et Mead. uterque: *ut duæ Latine coloniae* Gaertn. *duæ Latine coloniae* Lov. 1. *uti duæ coloniae Latine* Lov. 6. Deinde *una Bruttios, altera Turinum agrum* idem Lov. 6. Perperam denique *deducerentur* edd. Frob. 1535. omnesque recentiores usque ad Gronovianas.

§ 2 *His deducendis triumviri creati*] *His deducendis tercio triumviri* Lov. 1. 6. et Voss. in quorum ultimo mox desunt voces *in Bruttios*; at sola præpositio in Lov. 1. 3. 5. Hearnii L. 1. et edd. ante Mogunt.

M. Furius Crassipes] Pal. 1. *Grassipes*: alter *Grassipensius*. Gebhard. Voces *M. Furius* desunt in Lov. 1. et 6. Tum *Grassipes* legit Hearnii N. *Grissipes* Lov. 1. *Grispes* Lov. 6. *Gassipes* Voss. Lov. 3. in contextu, et Hearnii L. 1. *Crassipeius* Lovel. 2. *Crassipesius* Lov. 3. pro varia lectione.

Delph. et Var. Clus.

Grassipesius Harleian. Mead. 1. et Gaertn. *Grassipensius* Lovel. 4. et Mead. 2.

In Thurinum agrum A. Manlius, P. Aelius, L. Apustius] Hos triumviros in eadem colonia deducenda sequenti anno xxxv. 9. vocat Cn. Manlius Vulsonem, P. Aelium Tuberonem, L. Apustium Fullonem. Cum autem P. Aelius sit is, ut ait, cujus lege deducebatur colonia, profecto Q. Aelius legendum est: is enim tribunus plebis legem tulit. *Sigon.* Pall. *Aemilius*. Gebh. Præpositio *in* non comparet in Lovel. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Tum P. Manlius Lov. 2. et Harleian. A. P. Manlius Mead. 1. A. Publius Manilius Gaertn. A. Mallius Lov. 1. A. Mallius Voss. A. Manilius Hearnii L. 1. A. Manlius Lov. 3. 4. 5. 6. Mead. 2. Hearnii N. et, recentioribus exceptis, edd. omnes. Sigonius Cn. Manlius reposuit, sed nemo eum audivit, nisi Gronov. et hinc reliqui. Et ita eum adpellandum esse, censuit etiam Pighius in Ann. ad a. 10LVIII. p. 264. Solent autem passim 'Manlius,' 'Mallius,' et 'Manilius' in Mss. confundi. Vide ad II. 43. § 11. c. 54. § 1. III. 33. § 3. c. 51. § 11. IV. 23. § 2. c. 29. § 6. c. 42. § 2. c. 44. § 1. c. 61. § 1. v. 8. § 1. c. 16. § 1. c. 47. § 4. VI. 5. § 6. c. 11. § 2. c. 32. § 2. c. 39. § 1. et sæpissime alibi. Deinde P. Emilius Vossian. Lov. sex, Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. N. et edd. Frobeniana 1535. priores. Ea autem dedit P. Aelius. Vide ad IX. 7. § 13. Ejus loco Sigonius Q. Aelius reposuit, et quidem eandem ob causam, ob quam Cn. Manlius, pro A. Manlius, mutavit; quare rationem differentiae non video, cur Gronov. qui prius recepit, non etiam alterum itidem admiserit. Crevier. existimat vel hic Q. Aelius, vel in initio hujus cap. P. Aelius legendum esse. Hinc L. Epustius Voss. et Lov. 1. ac 6.

In Capitolio habuit] Pall. nec non

Livius.

31 H

vet. ed. in *Capitolium*. Gebh. Pariter Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.

§ 3 *Una Junonis Matutæ in foro olitorio*] Hæc ædes a Cn. Cornelio Cethego anno quarto hujus belli vota fuit 'Sospitæ' Junoni, non *Matutæ*. Vide ipsum hunc authorem xxxii. 30. non multis foliis a fine, ubi cum Insubribus configitur. Sane Junonem 'Matutam' dici, nusquam, quod sciam, legi. Cn. etiam hic *Cornelius* legendum, non C. ex eodem libro, quod miror non emendatum in novis codd. *Glar*. Duæ causæ sunt cur legendum sit *Junonis Sospitæ*. Una, quod nusquam alibi 'Juno Matuta' dicta est, sed 'Mater Matuta,' quæ Græce *Λευκόθεα* est: altera, quod quadriennio ante C. Cornelius 'Junoni Sospitæ,' non 'Matutæ,' vovisse ædem traditur. Verba sunt Livii xxxii. 30. 'Consul principio pugnæ ædem vovit Sospitæ Junoni, si eo die hostes fusi fugatique essent.' Idem etiam probe Glareano videtur. *Sigon*. Nardinus Rom. Vet. vii. 4. improbat emendationem Sigonii, ob has causas, quod nimis magna variantia lectionis inter *Matutæ* et *Sospitæ* sit, quam ut librarius facile tantopere labi potuerit; et quod P. Victor in Regione xi. Urbis, in qua forum olitorium fuit, templum 'Junonis Matutæ,' et Sex. Rufus in eadem ædem 'Matutæ' memorent. Ipsi verosimile videtur, et 'Matutæ,' et 'Sospitæ Junonis' templum in foro olitorio fuisse; sed utrum horum a Cornelio bello Gallico votum fuerit, difficile explicatu esse dicit. Boherellus apud Grævium in Præfat. Antiq. Rom. tom. iv. hic *Matutæ* retinendum, et sic quoque xxxii. 30. non *Sospitæ*, legendum esse contendit; quum quia nullum aliud 'Junonis Sospitæ' templum, quam in monte Palatino, fuerit; tum propter easdem P. Victoris et Sex. Rufi auctoritates, quibus Nardinus emendationem Sigonii im-

pugnat. Hæc omnia difficilia explicatu sunt. Utroque loco idem nomen scribendum esse, res ipsa clamat. Sed utrum hic *Sospitæ*, an xxxii. 30. *Matutæ* legendum sit, non facile discerni potest. Argumentum ex P. Victore et Sex. Rufo, quo adversus Sigonium pugnant Nardinus et Boherellus, non tam firmum est, ut labefactari aliqua ratione non possit. Nam primum, quod hi ædem *Matutæ*, non Junonis *Sospitæ*, in foro olitorio recensent, ex eo non necessario sequitur, nullam in eo ædem Junonis *Sospitæ* fuisse; nisi quis ostendat, nullas Romæ ædes sacras et templa fuisse, quæ ab iis non sint memorata. Sed, hoc non posse ostendi, certum est. Deinde, etsi eo tempore, quo illi regiones Urbis describebant, tantum ædes *Matutæ*, nulla Junonis *Sospitæ*, in foro olitorio fuisset, tamen ob id negari non posset, olim in eo etiam ædem Junonis *Sospitæ* esse potuisse. Templi Junonis *Sospitæ*, quondam in monte Palatino facti, ne vestigia quidem ætate Ovidii superfuisse, ex illius Fast. ii. 55. et seqq. adnotat Boherellus. Idem cur tot sæculis, quot inter a. 101ix. et P. Victoris ac Sex. Rufi ætatem fuerunt, non potuisse accidere ædi Junonis *Sospitæ* credamus, nulla ratio est. Nam ne veteres quidem Romanós, etsi posteris suis religiosiores, semper maximam curam ædium sacrarum reficendarum habuisse, ex Ovidii l. d. et Cornelii Nep. Attic. c. 20. patet. Nec respondet Boherellus Sigonio, ideo hic improbanti *Matutæ*, quod cognomen *Matutæ* nusquam alibi Junoni additum legatur: quod argumentum tam validum visum fuit Nardino, ut, quamquam sciebat in P. Victore legi ædem Junonis *Matutæ*, hic tamen *Inonis*, pro *Junonis*, legendum suspicaretur. Cum Glareano et Sigonio faciunt Gyraldus in Hist. Deorum Synagm. 3. Pighius in Annal. ad a. 101ix. et Neapolis ad Ovid. l. d. quorum sententiam Gronovio veram fu-

isse visam ex eo colligo, quod sine ulla mentione veteris scripturæ in textum recepit *Sospitæ*. Nec improbabile est, quum Romæ jam una atque altera ædes ‘*Matutæ*’ esset, vide Liv. lib. v. capp. 19. 23. xxiv. 47. xxxiii. 27. nulla, quod quidem a veteribus proditum sit, Junonis ‘*Sospitæ*,’ præter eam, quam Ovid. memorat, quæ tamen jam tum collapsa esse potuit, Cornelium potius vovisse ædem Junonis *Sospitæ*, quam *Matutæ*; ut Juno ‘*Sospita*,’ cujus ædes Lanuvii celeberrima erat, Liv. viii. 14. xxiii. 31. xxiv. 10. xxxi. 12. Romæ quoque coleretur. Nimiæ discrepantiam scripturæ inter *Matutæ* et *Sospitæ* sine dubio etiam viderunt, sed nullam illius rationem habendam esse censuerunt, alii viri docti. Duk. Junonis *Matutæ* constanter etiam omnes nostri, nisi quod Junonis *Maturæ* sit in Lov. 1. et 3. Nardino, Inonis *Matutæ* scribendum conjicienti, forte prævit Pighius in Annal. ad a. 130111. p. 442. ubi eodem modo ‘ædes Inonis *Matutæ*’ apud P. Victorem emendandum opinatur. Præterea *hostilio* Lov. 6. *holitolio* Voss. *holitobio* Lov. 4. et Mead. 1. *olitolio* Lov. 1. *olinitobio* Lov. 2. *oliterio* Gaertn. Tum *vocata locataque* Voss. Insuper a Gneo Cornelio Lov. 2. Sed a C. Cornelio legendum est, invito quamvis Glareano. Vide ad xxxii. 27. § 5.

Alteræ Fauni] Nempe in insula. Vide xxxiii. 42. Duk.

§ 4 *Faciendam locarant*] Continent Pall. *locaverunt*. Vetus ed. *locarunt*. Gebh. *Locarant* Aldus ex cod. Mog. recepit. Antea edebatur *locarunt*, quod superest in Lov. 1. et 5. *locaverunt* in Voss. Lov. 2. 3. 4. Harl. et Mead. utroque: *locaverant* in Lov. 6. et Gaertn. Mox erat, pro eam, Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 5 *Ædem Fortunæ Primigeniæ in colle Quirinali dedicavit*] *Primigeniæ* male Harl. ‘*Fortunæ Primigeniæ*’

passim Livius meminit, ut xxix. 36. ubi ædem votam refert, et xliiii. 13. Etiam Cic. de Leg. ii. 11. De ejus æde vide Donat. de Urbe Rom. iii. 15. et Nardin. Rom. Vet. iv. 7. ubi male bello Punico primo, pro secundo, votam tradit. Tum *incolæ*, pro *in colle*, aberrantes scribæ Lov. 2. Harl. et Mead. 1. Hinc *dedicavitque* Voss. et Lov. 1. *dedicavit quæ* Lov. 6. Sed illud *que* ac *quæ* natum est ex proximo Marci prænomine Q. Insuper *Marcus Hala duumvir* Harl. *Marcus Ahala duumvir* Lov. 1. 4. 5. 6. Mead. 2. et edd. ante Frob. a. 1531. *Marcus Achala duumvir* Vossian. et Gaertn. *Marcus Abala duumvir* Lov. 3. *Marcus Achaludinus vir* Lov. 2. *Marcus Achaludinū vir* Mead. 1.

Duumvir ad id ipsum creatus] De hoc et aliis Livii locis, in quibus duumvirorum ædibus sacris dedicandis mentio est, agit Gronov. ad xxiii. 30. sed ita, ut dubitari possit, an existimaverit, non obstare appellationem *duumviri*, quo minus, quum Livius ædem aliquam sacram ab uno duumviro dedicatam fuisse scribit, tantum unus illius rei causa creatus fuerit. Mihi hoc munus semper duobus junctum fuisse videtur. Nam ratio docet, unum hominem, cui soli certæ rei curatio mandata est, non posse vocari *duumvirum*, etsi, quum duo creati sunt, uterque recte *duumvir* dicitur. Nec quisquam dubitare potest, hoc nomen iis, qui ædes sacras dedicabant, primum ab eo, quod duo erant, impositum fuisse. Livius xxiii. 21. ‘*Duumviri creati M. et C. Atilii ædem Concordiæ, quam L. Manlius prætor voverat, dedicaverunt.*’ Quod autem interdum tantum unus memoratur, id eo fieri potuit, quod huic vel sorte evenerat, vel a populo nominatum ob causam datum fuerat id, quod præcipuum in dedicatione erat, puta, ut postem tenens precationem, aliæque maxime solennia ædibus sacris dedicandis perageret. Ita accipio,

quod II. 42. legitur: 'Filius ejus' (A. Postumii) 'duumvir ad id ipsum creatus dedicavit' (ædem Castoris a patre votam). Et XXXVI. 36. 'Juventatis ædem in circo maximo C. Licinius duumvir dedicavit.' Nec adversatur huic sententiæ, quod XXIII. 30. scriptum est: 'Senatus decrevit, ut Ti. Sempronius ad populum ferret, ut Q. Fabium duumvirum esse juberent ædis dedicandæ causa.' Nam ex cap. 31. liquet, non latum esse ad populum, ut Fabius solus duumvir crearetur ædi Veneris Erycinæ dedicandæ; sed ut duo duumviri Fabius ædi Veneris Erycinæ, Otacilius ædi Mentis dedicandæ, essent. Ita enim etiam aliis locis Livius, quum duas ædes dedicatas narrat, duos duumviros, sed alium alii dedicandæ, memorat, ut hic Marcium ædi Fortunæ Primigeniæ, Servilium ædi Jovis, et XL. 34. L. Porcium ædi Veneris Erycinæ ad portam Collinam, M'. Acilium Glabrimonem ædi Pietatis in foro olitorio. Quum autem unus aliquis, verbi gratia consul, censor, dictator, prætor, quod obvium est in Livio, vel quicumque alius, non addita appellatione duumviri, ædem sacram dedicasse dicitur, ut M. Plætorius, primi pili centurio, jussu populi ædem Mercurii, II. 27. T. Quintius duumvir sacris faciundis, id est duumvir Sibyllinus, ædem Martis, VI. 5. et M. Marcellus ædem Virtutis, XXIX. 2. ei non credo dedicationem sub nomine duumviri mandatam fuisse. Duker. *Ad id tempus creatus* Voss. et Lov. 3. *ad ipsum creatus* Lov. 5. et edd. ante Ascens. a. 1513.

§ 6 *P. Sempronius Sophus: locaverat idem censor*] Libro XXIX. sub finem c. 36. de P. Sempronio Tuditano consule, cum Hannibale configente, ita ait Livius: 'Consul principio pugna ædem Fortunæ Primigeniæ vovit.' Insuper *Tuditanus* pro *Sophus* hic legendum, nisi duo huic viro cog-

nomina fuerint, quemadmodum illi Sempronio, qui consul fuit a. cdl. quem Livius 'P. Sempronium Sophum' appellat IX. 45. Plinius autem XXXIII. 1. 'P. Sempronium Longum.' Glar. Hic P. Sempronius et in consulatu, et in censura *Tuditanus*, non *Sophus*, dicitur a Livio. Quare cognomen *Sophus* ex hoc loco delendum videtur; puto tamen non esse reponendum *Tuditanus*, ut censet Gla-reanus, sed *consul*: ut ita legatur; *voverat eam P. Sempronius consul, locaverat idem censor*. Sic enim XXIX. 36. ubi de P. Sempronio vovente ait, *consul principio pugna ædem Fortunæ Primigeniæ vovit*. Errandi causam dedit compendiosa scribendi ratio *COS. Sop^l*. Ita autem locutus est paulo ante: 'Vota locataque quadriennio ante a C. Cornelio consule Gallico bello, censor idem dedicavit.' *Sigon*. Notarum compendia videntur librariis errorem induxisse, qui *Cons. in Cens. mutarunt*, ut negligenter sæpe scribunt. Censor enim P. Sempronius quinque annis ante fuerat, quam consul est factus. Non igitur censor locare potuit, cum ædem hanc nondum vovisset. Quare legendum erit *locaverat idem consul*, nam in consulatu, teste Livio, primum voverat. Cur autem 'Sophi' cognomen hic Sempronio tribuat Livius, quem ipse prius, et Cicero, alii-que 'Tuditanum' vocant, obscurum est. Utrumque sane cognomen Sempronii gentis est. Et multos duplici cognomine insignes fuisse, ex Fastis palam est. Sic et Sempronius hic tam 'Sophus,' quam 'Tuditanus,' vocari potuit, prognatus forsan ab illo Sempronio Sopho, cui caput tuditi vel malleo simile novum 'Tuditani' cognomen alterum indidit, sicut ex Ateio Festus Pompeius annotavit. *Pighius* in Ann. ad a. IXXLIX. p. 216. Pal. alter *Sophusco*, quod est *Sophus consul*. Sed Sigonius exterminat τδ *Sophus*. Gebh. *Sophusto* Voss. Lov.

1. 2. 3. 6. et Hearnii L. 1. *Sophusco Lovel.* 4. Harl. et Gaertn. *Sophisco Mead.* 2. *Sophus: collocaverat Mead.* 1. Vel legendum videtur *P. Sempronius Sophus Tuditanus: locaverat idem cos.* vel *P. Sempronius Sophus cos. locaverat idem censor.* Sed tum inter errores Livii referri debet, quod crediderit, Sempronium post consulatum demum censuram adeptum fuisse. Crevierius etiam existimat, Livium hic, ut sæpe alias tenuibus in rebus, dormitasse, et ideo Pighii conjecturam minus probabat, quia ex ipsa membrorum distinctione, voverat *Punico bello: locaverat idem,* videtur Livius duo distinguere tempora voluisse, unum votæ, alterum locatæ ædis.

§ 7 *Et in insula Jovis ædem C. Servilius]* *Et insula Jovis ædem* Lov. 2. et Harl. Sed præpositionem interceptit prima syllaba vocis seq. Vide hoc lib. ad c. 28. § 3. Ceterum ex annalium veterum discrepantia ortum censet Periz. in *Animadv. Hist.* c. 8. p. 355. quod Livius ædem, quam L. Furium Purpureonem prætorem in prælio contra Gallos Jovi vovisse dixit xxxi. 21. bis dedicatam memorarit, et quidem diversis annis, diversis urbis locis, et a diversis duumviris; hoc loco a. 101. IX. in Insula, scilicet Tiberina, a C. Servilio; xxxv. 41. a. 101. XII. in Capitolio a Q. Marcio Ralla. Nodum hunc diu antea vidit Glareanus ad xxxv. 41. § 8. et idem fere, quod postea Perizonio, ei in mentem venerat. Eundem vidit etiam Sigonius, quem ut solveret, conjecit, Furium in prætura duas Jovi ædes vovisse, earum alteram hoc anno dedicatam esse, alteram simul cum tertia, quam in consulatu itidem Jovi voverat, triennio postea: et hinc ad xxxi. 21. § 11. pro *ædemque Deo Jovi vovit*, scribendum conjecit *ædesque duas Jovi vovit.* Vide quæ eo loco notavi.

Hæc eo anno acta] Libri omnes *Hæc*

eo anno Scipio ex provincia, &c. Gebh. *Et eo anno Scipio* Harl. *Nec eo anno Scipio* Voss. Lov. 1. 6. et Mead. ambo. *Nec anno eo Scipio* Lov. 2. *Hæc eo anno Scipio* Lov. 3. 4. 5. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. usque ad Moguntinos, qui ex cod. suo emendaverunt, ut nunc vulgo exstat. Et recte. Eadem certe formula occurrit v. 14. et innumeris aliis locis.

CAP. LIV. § 1 *P. Scipio ex provincia Gallia ad consules subrogandos rediit]* Ms. *ad consules subrogandos venit.* Modius. Supra xxi. 15. 'Post pugnam ad Trebiam ad creandos consules Romam quum venisset.' xxii. 33. 'Alter eorum ad consules creandos Romam veniret.' xxiii. 24. 'Ad consules subrogandos veniret.' xxiv. 7. 'Romam comitiorum causa veniens.' xxv. 41. 'Alter eorum ad subrogandos magistratus Romam veniret.' xxxi. 49. 'Quum ex provincia Romam comitiorum causa venisset.' xxxix. 6. 'Consularium comitiorum adpetebat tempus: quibus quia M. Æmilinus obcurrere non potuit, C. Flaminius Romam venit.' c. 32. 'Comitiorum adpetebat tempus. Prior tamen Claudius, quam Sempronius, Romam venit.' Nullus quidem meorum codd. consentit Moguntino; 'redire' etiam in hac re a Livio usurpari non nego: integritas tamen ejusdem Mog. et fides fecit, ut eum secutus sim. Nam et prænomen Scipionis *P.* in nullo meorum exstitit, abest etiam ab edd. vet. at Moguntini demum id ex cod. suo adsciverunt: in quo nullus iis adversatus est. Insuper *ex provincia Gallica* Voss. Mox *Therminus* Lov. 2. *Therminus* Lov. 1. 3. 5. 6. Harl. Hearnii L. 1. et edd. Ascensiana 1513. priores. Vide ad xxxiv. 45. § 2.

§ 2 *L. Porcius Licinius]* *Licinus* ex Capitulinis tabulis. *Sigon.* *Licinius* servat Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Reliqui ex uno eo duos faciunt prætores. Nam *L. Porcius*

M. M. Licinius legit Lov. 1. *L. Porcius M. Licinus* Voss. *L. Porcius M. Licinius* Lov. 4. 5. Mead. 2. Hearnii L. 1. N. et edd. usque ad Aldum, lectionis a Sigonio recte rejectæ auctoritatem. Vide ad xxvi. 6. § 1. *L. Porcius M. filius* Mead. 2. inter versus.

§ 3 *Megalesia*, ludos scenicos, C. Atilius Serranus, L. Scribonius Libo ædiles curules primi fecerunt] Lib. xxix. c. 14. de suscepta Matre Deum ita ait Livius: 'Populus frequens dona Deæ in Palatio tulit, lectisterniumque et ludi fuere, Megalesia appellata.' Ergo hic non primi facti sunt hi ludi. Idem Livius xxxvi. 36. primos scenicos ludos fuisse factos scribit ex Valerio Antiato. Variatum igitur hoc historia est. Quod autem continuo subnectitur, 'Horum ædiliū ludos Romanos primum senatus a populo secretus spectavit,' haud scio, quam verum sit. Nam i. 35. de Tarquinio Prisco atque ludis ab eo institutis ita ait Livius: 'Loca divisa Patribus equitibusque.' *Glar.* Eosdem ædiles in iisdem ludis faciendis edit etiam Pædianus in Cornelianam. *Sigon.* Lambinus ad Cic. de Arusp. Resp. c. 12. et ad Fam. ii. 11. ubi libri scripti et editi habent *Megalensibus*, contendit, neque Græce, neque Latine dici posse 'Megalenses,' 'Megalesia' et 'Megalensibus'; ea barbara aut solæca esse; pro iis 'Megalesia' et 'Megalesiis' dici, et ita utroque loco Ciceronis, quamvis repugnantibus et invitis omnibus libris, scribi debere. Sane *Megalesia* dicunt Varro de Ling. Lat. v. 47. Cicero de Arusp. Resp. c. 12. Livius hoc loco, xxix. 14. lib. xxxvi. capp. 1. et 36. Ovid. Fast. iv. 357. Juven. vi. 69. et Festus. Contra, quæ Lambinus improbat, defenduntur auctoritate Ciceronis ll. dd. Taciti Ann. iii. 6. Gellii ii. 24. et xviii. 2. Martial. x. 41. Ascon. in primam Cornelianam Ciceronis, Didascaliarum quatuor comædiarum Terentii, et Donati

in fragm. de Comæd. et Trag. Muretus ad hoc fragmentum putat, primum *Megalesia*, deinde, detrita litera, *Megalesia* dictum fuisse, quod videtur probare Grævius ad Cic. de Arusp. Resp. Sed forsitan sine discrimine 'Megalesia' et 'Megalesia' dixerunt, ut 'Scaptensula' et 'Scaptensula,' et alia, de quibus vide annotat. ad Marcellini vitam Thucydidis p. 3. Quæ porro hic de Megalesiis tradit Livius, non adversantur illis quæ xxix. 14. scripserat, Megalesia jam ante decennium facta fuisse. Nam hic non dicit, hos ædiles tum primos Megalesia fecisse, sed 'primos Megalesia ludos scenicos' fecisse, id est, addidisse iis ludos scenicos, sine quibus antea agebantur: quod Valerium Antiatem triennio post in dedicatione ædis Matris Magnæ Idææ factum prodidisse, refert Livius xxxvi. 36. Ita hæc componi posse puto, quæ prima fronte inter se videntur pugnare. Buleng. de Ludis Circ. c. 8. citat tria hæc loca Livii, sed nihil decernit, atque etiam in eo labitur, quod scribit, Ascon. in Cornelianam eosdem, quos hic Livium, ædiles Megalensibus faciendis edere. Asconius enim ab his ædilibus ludos Romanos, de quibus etiam est apud Livium c. 44. factos scribit, nec de eorum Megalensibus quidquam dicit. Nec recte sententiam verborum Livii xxxvi. 36. de his ludis percepit Camerarius, in Diatriba de Comicis versibus scribens, Livium lib. vii. et Valerium Antiatem de origine ludorum scenorum apud Romanos inter se dissentire. De Megalensibus denique notabilem errorem Goveani, qui 'Megalenses' et 'ludos Romanos' eosdem esse putavit, castigarunt Muretus l. d. et Vossius in Etymol. In eodem errore versatur Gyraldus in Histor. Poët. Dial. vi. p. 335. ed. Batavæ. *Duk.* Atilii prænomen C. exsulat ab omnibus codd. nostris,

Hearnii L. 1. et edd. antiquis. Ejus prænomen omiserunt etiam Val. Max. II. 4. 3. et Ascon. ad Cic. Cornelianam. Primus Froben. a. 1535. eum vocavit *C. Atilium*: utrum tamen ex cod. an ex conjectura, incertum est. Verum, undeunde ita ediderit, id ipsi prænomen fuisse non existimo. Infra quidem memoratur '*C. Atilius Serranus*' prætor creatus xxxix. 23. sed ab eo, qui hic memoratur, ideo diversum puto, quia verisimile non videtur, eum post ædilitatem curulem per novem annos jacuisse, antequam præturam obtineret; idque illo tempore, quo ædiles vel anno proximo, vel uno alterove interjecto, prætores creari solebant. Credo igitur hoc loco potius legendum esse *A. Atilius*, et prænomen *A.* interceptum esse a litera initiali vocis seq. Vide ad xl. 34. § 1. Ita autem indicabitur '*A. Atilius Serranus*,' qui anno uno interjecto prætor designatur l. xxxv. c. 10. Et quidem hæc conjectura inde firmatur, quod L. Scribonius Libo, ejus in ædilitate curuli collega, eodem anno præturam obtinuisse ibidem dicatur. Deinde *Attilius* Voss. Lov. 2. 5. 6. Gaertn. et edd. usque ad Gron. qui a. 1665. recte *Atilius* dedit. Vide ad xxxv. 10. § 11. Insuper *Serranus* Mead. 1. *Seranus* Lov. 2. 6. Gaertn. et edd. usque ad Vascos. qui *Serranus* edidit. De quo cognomine, quod in nummis familiarum hac nota SAR. indicatur, et in Fastis Capit. ad a. idlxxxiii. SERRANVS scribitur, ejusque origine et orthographia, vide Periz. in Anim. Hist. c. 1. Hinc T. Scribonius Ascon. l. laud. invitis Livio et Valer. Max. eorumque Mss. alibi etiam gens Scribonia '*Titi*' prænومine usa non reperit. Omnino igitur apud Ascon. emendandum *L. Scribonius*. Tandem fuerunt Harl. Vide ad lib. xl. c. 50. § 5.

§ 4 *Senatus a populo secretus spectavit*] *A populo segregatus* Lov. 6. a m.

pr. Nihil mutandum. Supra c. 44. '*Ut loca senatoria secernerent a populo.*' Mox *tribuitque sermones* Harl. Vox autem *novitas* male exsulat a Lov. 1.

Tributum consentibus amplissimo ordini] Libri omnes *existimantibus*. Gebhard. *Extimantibus* Lovel. 1. 2. 3. et 6. *existimationibus* Gaertn. *existimantibus* reliqui mei, Hearnii L. 1. et edd. primæ. Frobenius deinde an. 1535. *consentibus* ex cod. Mog. recepit.

§ 5 *Demptum ex dignitate populi, quidquid majestati Patrum adjectum esset*] Simili modo Curtius vi. 1. '*Alexander hostes vinci voluerat, Antipatrum vicisse ne tacitus quidem indignabatur, suæ demptum gloriæ existimans, quidquid cessisset alienæ.*' Eadem figura orationis l. xxxv. cap. 17. '*Eumenes, quantumcumque virium Antiocho decessisset, suo id accessurum regno ducebat.*' Gebh. *Decerptum ex dignitate* Lov. 6. quod est ex glossa: *demtum dignitate* Harl. Male. Infra xxxvii. 7. '*Ex summa pecuniæ demerent.*' Alibi construxit cum præpositione *de*. Vide ad vii. 41. § 8.

Et concordia et libertati æque minuendæ esse] Vet. lib. *libertatis*. Ita autem legendum esse, alio loco, ubi de ejusmodi dicendi genere docui, ostendi. Sigon. Libri omnes *libertatis æque minuendæ*. Gebhard. Sigonius e vetere suo *libertatis*; id quod non modo nostri confirmant scripti, sed et quidquid est editorum ante Gryph. et Curionem. J. F. Gron. *Libertatis* omnes etiam codd. nostri. Ex editoribus autem id primus mutavit Frob. a. 1535. et postea ante Gryphum et Curionem edd. Basil. 1539. ac Vascos. Recte autem viri docti *libertatis* revocarunt. Supra v. 3. '*Concordiam ordinem dissolvendæ maxime tribunicia potestatis rentur esse*;' ubi alia vide. xxxviii. 50. '*Nihil tam æquandæ libertatis esse, quam potentissimum quemque posse dice-*

re caussam.' l. xl. c. 29. 'Quum animadvertisset, pleraque dissolvendarum religionum esse.' Præterea 'libertatis æquæ' multæ ex edd. principibus. Supra iv. 4. 'Utrum vobis dominatio, an omnibus æqua libertas parta est?' ubi vide. Vulgatum tamen, quod in prima deinde Mog. ed. obviam fuit, damnatum nolo. Paullo ante discernuntur cod. Mogunt.

§ 6 *Ad quingentesimum octavum annum*] Insignem hic considera mendam, lector. Ab initio hujus decados xxxi. 5. numeratur annus ab urbe condita quingentesimus quadragesimus, hic quingentesimus octavus, cum octo interea effluerint anni. Quare non fit mihi dubium, ut illud quadragesimus supra pro quinquagesimo irrepererat, ita hic omissum quinquagesimus. Quare locus ita legendus: *Ad quingentesimum quinquagesimum octavum annum*, &c. ut quatuor anni desint ab urbe condita. Nec dubium est ulli, sub Romulo fuisse etiam spectacula. *Glar. Quinquagesimum sextum* legendum esse, alio loco doceo, in Chronologia. In veteri libro est *DVIII*. Menda ex notis est nata, cum debeat scribi *DLVI. L.* enim in *V.* versum est, et *V.* in duo *II.* ut alias. *Sigonius. Ad quingentesimum octavum annum* dederrunt etiam omnes Mss. nostri, et Hearnii L. 1. ac N. sed vox *quinquagesimum* excidit ob similitudinem præcedentis. At omnia hæc vocabula cum quatuor sequentibus desunt in Lovel. 1. ubi exciderunt negligentia scribæ ob repetitionem vocis *esse*. Vide ad ix. 11. § 11. Idem numerus annorum, quem Glareanus hic reponit, exstat apud Val^{erium} Max. ii. 4. 3. ubi Glareanus eodem modo Livium emendandum docuit. Ceterum adversus Sigonium disputat Robortell. in Conven. Supput. Livianæ cap. 4. qui emendare videtur *DLIX.* nisi in Face Crit. Gruteri, qua Robortelli editione utor, erratum sit.

In promiscuo spectatum esse] Pal. 1. et vetus ed. *in promiscuum spectatum esse*. Alter *promiscue spectatum esse*. Gebh. In his verbis exhibendis varie errarunt codd. nostri. Sed verissima est lectio vulgata, quam Aldus ex Mogunt. recepit. Vide ad xxxix. 13. § 10. *Mox factum sit, cur inmisceri* cod. Mogunt. Male. *factum, cur misceri* Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn. *factum, cur miseri* Harl.

§ 7 *Novam et superbam libidinem*] *Novam superbamque libidinem* Lovel. 2. *novam superbam libidinemque* Harl. Mead. 1. et Gaertn. *novam superbam libidinem* Voss. Lovel. 1. 3. 4. 5. 6. Mead. 2. et edd. priscæ. Ascens. demum a. 1513. *novam et superbam* edidit. Paullo ante *consessorem nollet*, pro *fastidiret*, Gaertn. Mox in fine cap. *stari malumus* Voss.

CAP. LV. § 1 *Feriarum quoque ob id indictarum*] *Ad id indictarum* Harl. Superius fuerunt deest in Lovel. 3. Præterea *non rei ipsius tantum*, alio ordine, Harl.

§ 2 *Nam neque senatus haberi, neque respublica administrari poterat*] *Jam enim senatus haberi, nec respublica* Lov. 3. Tum *poterant* Lov. 2. et Gaertn. Mox *expediendoque* Vossian. *expiando* Lov. 1.

§ 5 *Cornelius Galliam, Minucius Ligures sortiti sunt*] Ms. plane alia et syntaxi et dicendi forma, *Cornelio Gallia, Minucio Ligures evenerunt*. Et loquitur sane non semel et hoc, et illo modo Livius: quare non multum interesse sane arbitror, utrum hic recipias, utrum ne recipias. *Modius*. Mogunt. *Cornelio Gallia, Minucio Ligures evenerunt*. Recte sentit Modius, parum interesse, utrum recipias: sed falsa ratione, quod nempe utroque modo alibi Livius. Vera ratio est, quia utrumque suppositivum et correctorum. Moguntinum stare nequit propter 'urbanam,' 'peregrinam,' 'Siciliam,' &c. tum propter nomina prætorum, quæ omnia simul erant

mutanda. 'Sortiti sunt' est interpretis, quia verbum idem proxime præcessit. Fuit igitur Livii, *provincias deinde consules prius, tum prætores sortiti*, Corn. Gall., Min. Ligures: C. Scrib. urbanam. Statimque C. Flam. Hisp. citeriorem, M. Fulv. ult. ut cap. 43. hujus libri, et xxxiii. 26. et sæpe alibi. Vossianus, *Cornelio Gallia, Minucio Ligures sortiti: cæterum Scribonius*. Quod si Moguntinum placeat, sic omnia formanda: *Provincias deinde, cons. prius, tum præt. sortitis, Cornelio Gallia, Minucio Ligures evenerunt: C. Scribonio urbana, M. Valerio peregrina, L. Cornelio Sicilia, L. Porcio Sardinia, C. Flamio Hispania citerior, M. Fulvio ulterior*. J. F. Gron. Excerpta mea Vossiani *Cornelio Galliam, Minucio Ligures sortiti*: quæ eadem lectio prostat etiam in Lov. 1. et Hearnii L. 1. ac N. Priorem Gronovii conjecturam non admodum sperno. Vide tamen num ex cod. Mog. et ex vulgato simul legendum sit, *Provincias deinde consules prius, tum prætores sortiti. Cornelio Gallia, Minucio Ligures evenerunt. Sortiti sunt C. Scribonius, &c.* Tò *sortiti sunt* eo displicere non debet, quod *sortiti* præcesserit. Vide ad 1. 3. § 9. Præterea in adsignatione provinciarum recensenda Livius interdum eodem modo orationem intercidit et variavit. Ut xxxii. 28. 'Urbana Sergio, peregrina jurisdictione Minucio obtigit. Sardiniam Atilius, Siciliam Manlius, Hispaniam Sempronius citeriorem, Helvius ulteriorem est sortitus.' xxxvii. 50. 'Ætolia M. Fulvio, Asia Cn. Manlio sorte evenit. Prætores deinde sortiti sunt, Sp. Postumius Albinus urbanam,' &c. xxxviii. 35. 'Messallæ Ligures, Salinatori obtigit Gallia. Prætores inde sortiti sunt. M. Claudio urbana, P. Claudio peregrina jurisdictione evenit. Q. Marcius Siciliam, C. Stertinus Sardiniam, L. Manlius Hispaniam citeriorem, C. Atinius ulteriorem est sor-

titus.' Præterea recte Gronov. vocem *Hispaniam* posteriori loco delet. Vide Sigon. ad xxxvii. 50. § 8. et Gronov. ad xxxix. 8. § 2. et ad cap. 38. § 3.

CAP. LVI. § 1 *Literæ M. Cincii (præfectus is Pisis erat) adlatæ*] Tollunt provocabulum *is* libri omnes, *præfectus Pisis erat*. Scripsi quoque auctoritate omnium codicum *Nihil eo anno belli expectantibus*. Gebh. Libri veteres abolent pronomen a Mog. additum, retento *literæ M. Cincii (præfectus Pisis erat) allatæ*. Recte. Diximus in principio operis hujus. Lib. xxvii. c. 33. 'Dictator Manlius magistrum equitum Cn. Servilium (tum ædilis curulis erat) dixit.' Sic nostri meliores et Rhenani liber. Vulgo, *qui tum ædilis*. Lib. xxxi. c. 10. 'L. Furius Purpureo tum provincie præerat, cætero ex senatusconsulto exercitu,' &c. Andreas sane immisit *qui*, et retinent eum secnti, sed non est in scriptis. Lib. xxxvii. c. 17. 'Erant Iassensium exules cum Romanis: frequentes Rhodios orare institerunt, ne urbem, et vicinam sibi, et cognatam, innoxiam perisse liceret.' Sic omnes Mss. ut et Andreas cum vetustissimis. Aldina *ibi frequentes*. Posteriores magis scilicet *nasuti, ii frequentes*. Eodem lib. c. 40. 'Et totidem Trallos et tria millia cetratorum (Pisidæ erant, et Pamphylî, et Lycii) tum Cyrtæorum.' Ita scribendum. Vulgo *Pisidæ hi erant*. Sed libri veteres pronomen ignorant. J. F. Gron. *M. Cinci* Voss. Lovel. 4. Harl. et Hearnii N. *M. Cinei* Lov. 2. et 6. *M. Quinti* Hearnii L. 1. Tum pronomen *is* in nullo meorum adparet, ut nec in Oxoniensi L. 1. et N. sed *qui præfectus Pisis erat* legit Lov. 3. Novi equidem, sæpe solitos fuisse scribas aliosque voculis *is, qui, hic*, similibusque particulis dissolutiorem, ut putabant, Livii orationem melius connectere. Vide J. F. Gronov. ad 1. 1. § 11. vii. 5. § 4. et xl. 55. § 1.

et Jac. Gronov. ad xxxiv. 8. § 4. xxxvi. 16. § 3. et c. 30. § 3. At simul novi, Livium in simili parenthesis pronomen *is* vel interposuisse, vel omisisse. Vide ad xl. 57. § 3. Auctoritas igitur integerrimi cod. Mog. cujus ope tot vulnera Livio inflicta coaluerunt, effecit, ut lectionem ejus revocarim. Aliud exemplum vide ad xxxv. 51. § 2. Et potuit τὸ *is* in reliquis intercidisce ob similitudinem ultimarum literarum vocis præced. Paulo ante *Nihil eo anno belli omnes Mss. quibus utor, et edd. Frobeniana 1535. vetustiores. Mox autem § seq. Ligurum X. millia Hearnii L. 1.*

§ 3 Cui *Ligures provincia evenerat, ex auctoritate Patrum*] Continent Pall. cui *Ligures provincia venerat. ex auctoritate senatus.* Gebh. *Ligurum provincia* Lov. 1. et 3. Male. Vide ad v. 12. § 6. Deinde *provincia venerat* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Sed vide ad eundem locum. Hinc *ex auctoritate senatus* omnes codd. nostri, et edd. principes, pro quo Frob. 1535. *Patrum* ex fide cod. Mog. substituit. In præcedentibus *Ita Minucius* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad xxi. 53. § 7.

In rostra ascendit, et edixit] Pal. 1. *in rostre scenditete dixit.* Legendum *in rostra ascendit, et edixit*: quod confirmat quoque Pall. alter, *ad rostra descendit, et edixit.* Gebhard. Thuan. *in rostre ascendit.* Haud dubie inversum pro *in rostra ascendit.* Jac. Gron. De verbo 'ascendere' vide ad ii. 28. § 6. Particula *et* deest in Lov. 2. Voss. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *et dixit* habent Lov. 1. et 3. An legendum *adscendens*, vel *escendens edixit*?

§ 4 *Conscriptæ essent, post diem decimum Arretii adessent*] *Constrictæ* Lov. 2. *scriptæ* Lovel. 3. *Tum post dies decem* Voss. Hinc *Aretium*, vel *Arecium* Harl. Mead. 1. et Gaertn.

§ 5 *Sociis et Latini nominis magis-*

tratibus legatisque eorum] Ita Moguntini ex cod. suo ediderunt, quum priores vulgassent *sociis et Latino nomini*, quod Crevierius ex Victor. suo revocavit, quum vulgatum ferri non possit, nisi, ut pridem conjiciebat, scribatur *sociorum et Latini nominis magistratibus.* Posterior hæc lectio superest in Harl. at *sociis et Latino nomini* in reliquis meis decem, quos sequor. Posses etiam, *vocula et trajecta, sociis Latini nominis et magistratibus legatisque*; vel, eadem expuncta, *sociis Latini nominis magistratibus legatisque.*

Qui milites dare debebant] Sigonius de Ant. Jur. Ital. i. 21. scribit, se his verbis duci ad opinandum, non omnes Italicos debuisse dare Romanis milites. Si vera est, quod puto, sententia Lipsii de Milit. Rom. i. 7. non omni anno omnibus sociis milites imperatos, sed in orbem itum fuisse, maxime si paucæ legiones scribendæ essent, locus de iis accipi potest, qui superioribus aliquot annis militem non præbuerant, ut anno priore, quo tantum octo Romanæ legiones fuerunt c. 43. Nam non verisimile est, socios sine ulla intermissione continua stipendia facere coactos fuisse. Livius sæpe veteres exercitus dimissos dicit, quo nomine non dubium est, etiam socios comprehendendi. Et socii, quos paullo post ab Africano et Sempronio dimissos scribit, hoc anno militaturi non fuissent, nisi tumultus, quem memorat, intervenisset. Duk.

§ 6 *Ex iis quindecim millia peditum*] Andreas et scripti præpositionem ignorant. Mediolani adjectam video, sed ab iis qui vim verbi 'describere' non capiebant. Id adhibet Livius ut Cicero Verr. v. 25. 'Civitatis pro numero militum pecuniarum summas describere.' Ad Quintum Fratrem i. 1. § 11. 'Vectigal quod iis æqualiter Sulla descripserat.' Cæsar Civ. iii. 42. 'Locis certis horrea constituit,

vecturasque frumenti finitimis civitatibus descripsit.' Justinus xvi. 3. 'Cum Athenienses Græciæ et Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent.' Ubi vides, illi præpositioni locum nullum esse. Est enim idem quod imperare, et quidem non modo in universum, sed singulis pro ratione et copia cujusque. Si in scriptis esset τὸ *Ex*, faceremus *Et iis*. J. F. Gron. Præpositionem *Ex* ignorant etiam Voss. Lovel. 1. 3. 4. 5. 6. et Mead. 2. ut in paucissimis tantum superfuert. Eandem itaque delevi, quam nec Crevier. in Victor. invenit, et similiter expunxit. Q. Cic. de Petit. Cons. c. 5. 'Fac, ut plane iis omnibus descriptum ac dispositum suum cuique munus sit.' et cap. ult. 'Si hominibus studiosis gratiosisque nostri suum cuique munus describimus.' Supra Liv. xxx. 26. 'Magnam vim frumenti ex Hispania missam ædiles curules quaternis æris vicatim populo descripserunt.' Præterea XX. millia peditum Lov. 6. X. millia peditum Lov. 2. vox millia deest in Lov. 1. et Hearnii N.

Pro numero cujusque juniorum] Consulem potuisse scire numerum eorum ex tabulis censoriis, putat Lipsius de Milit. Rom. 1. 7. nam, eas Romæ quoque fuisse, probabile esse ex Liv. l. xxix. capp. 15. et 37. Sed hoc non satis manifestum est ex his locis, in quibus Livius non omnium sociorum, sed duodecim coloniarum, quæ bello Punico militem stipendiumque ex formula dare recusaverant, censum Romam delatum scribit. Duk.

§ 8 *Terna millia Romanorum peditum et centeni equites*] *Trina millia* Lov. 6. et Hearnii L. 1. Vide ad xxiii. 49. § 6. *Tria millia* Lov. 3. Sed vide ad xxxii. 28. § 11. *Peditum, centeni equites*, omissa copulativa, Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. *peditum et quingentos equites* Harl.

§ 9 *Tribunos plebeios adissent*] Vet. lib. *tribunos plebis*. Sigon. Pall. 1.

plebei: alter *plebis*. Gebhard. Thuan. *tribunos plebei*. Jac. Gron. *Plebei* in hoc loco citat Lipsius de Mil. Rom. 1. 4. *Plebis* Gron. de Pec. Vet. iii. 3. pag. 273. Duk. *Tribunos adissent*, media voce omitta, Harl. *tribunos adissent* Gaertn. *tribunos plebei* Crevierii Victorin. *tribunos plebis* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Hearnii L. 1. quod recepi. Alibi similiter lapsi sunt librarii. Vide ad ii. 32. § 2. et cap. 58. § 9. Mox *caussas agnoscerent* Lov. 2. errore scribæ. Vide alia exempla ad v. 36. § 7. Adde ad vi. 7. § 5. xxiii. 35. § 6. xxxiv. 61. § 3. et Davis. ad Cic. de N. D. 1. 1. Tum aut *merita stipendia* Lov. 1. 3. 6. et Voss. Hinc aut *morbus causæ adessent* Lov. 6. aut *morbi causæ essent* Lov. 2. et Harl. aut *aliquis morbus causæ esset* Lov. 3.

§ 10 *Decem millia in agrum Placentinum venisse, et eum usque ad ipsa coloniæ mænia*] Vet. lib. XV. millia. Sigon. Ms. *Ligurum decem millia, &c.* qua numerorum variatione ut nihil frequentius, ita, quid sequaris in tanta obscuritate rerum, tanta etiam scriptorum inter se dissensione, nihil incertius. Modius. Uterque cod. cum prisca ed. exhibet *Ligurum decem millia in agrum Placentinum venisse, et usque ad ipsa coloniæ mænia*. Gebh. *Ligurum millia decies* Hearnii L. 1. *Ligurum decem millia*, vel X. millia, Voss. Lovel. 1. 3. 4. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Proximæ *quindecim millia* usque ad Frob. qui anno 1535. ex cod. Mog. revocavit X. millia. Sigonius deinde XV. millia. Ego et plures, et integriores codd. sequi malui. Tum et ipse ad ipsa Mead. 1. et usque ad ipsa reliqui omnes usque ad Aldum, qui et eum usque ad ipsa ex Mog. cod. dedit. Mox et *Padi pascum cædibus* Mead. 1. et *Padi ripas cædibus* Harl. et Gaertn. Reliqui recte cum *cædibus* tuentur. Vide ad xxv. 23. § 7.

Boiorum quoque gentem ad rebellionem spectare] Pal. alter, et prisca ed. *Boiorum quoque gentes*. Gebh. Similiter Lov. sex, Mead. ambo, Gaertn. Harl. et edd. Aldina priores, quæ ex Msto Mog. *gentem* adscivit. Vide ad xxxix. 23. § 12.

§ 11 *Ob eas res tumultum esse. Decevit senatus tribunos plebei, &c.*] Pulcherrimum sensum inepta verborum interpunctio depravavit. Sic autem interpungendum censeo: *ob eas res tumultum esse decrevit senatus: tum infer tribunos plebis, &c.* loquitur de tumultu Gallico, de quo sic Cicero in Philipp. viii. 1. 'Potest esse bellum sine tumultu, tumultus esse sine bello non potest: quid enim aliud est tumultus, nisi perturbatio tanta, ut major timor oriatur? unde etiam nomen ductum est tumultus. Itaque majores nostri tumultum Italicum, quod erat domesticus; tumultum Gallicum, quod erat Italiæ finitimus; præterea nullum tumultum nominabant: gravius autem esse tumultum, quam bellum, hinc intelligi licet, quod bello Gallico vacationes valent, tumultu non valent.' Et Philipp. vi. 1. 'Tumultum decerni, justitium indici, saga sumi dixi oportere.' Sic hoc loco senatus decrevit, ut tumultus esset, quia Boii ad rebellionem spectabant. Demum ex vet. lib. pro *tribunos plebei, plebis*. Sigon. *Ob eam rem* Lov. 6. et Mead. 2. *Tum plebi* Lov. 1. *plebis* Lov. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. *pleb'* ambigue Lov. 3. 6. et Gaertn.

Quo minus ad edictum conveniretur] A Mog. est. Nostri scripti cum primis editis *convenirent*. Quod rejicere nondum possum, qui tam facile in hoc intelligam 'scripti milites,' quam in illo 'a scriptis militibus.' Immo agnoscio in hoc aliquid magis Romanum. J. F. Gron. *Convenire* Voss. et Lov. 1. ac 3. *convenirent* reliqui mei. Certissimum est, Livium absolute verbo plurali uti solitum, non præcedente

nomine, ad quod refertur. Ita 'adji-ciunt' ii. 7. § 2. 'vocant' c. 12. § 9. 'expectabant' iii. 37. § 5. 'vertunt' iv. 9. § 3. 'remiserunt' v. 25. § 11. 'ferrent' vii. 1. § 10. 'terunt' viii. 11. § 3. 'agerent' ix. 1. § 11. 'inclina-rent' xii. 58. § 7. 'nunciassent' xiii. 17. § 7. 'adtingunt' xiv. 3. § 7. 'eludant' xvi. 22. § 14. 'præceperant' xxi. 49. § 8. 'nunciabant' xxi. 9. § 3. 'habèrent' xxiv. 9. § 12. 'destinabant' xxv. 20. § 1. et alia plura. Vide Perizon. ad Val. Max. ii. 2. 1. et Burm. ad Grat. Cyn. 9. et 25. His non obstantibus, reverentia integerrimo cod. Mogunt. debita efficit, ne temere aut sine justa causa ab ejus lectione discedendum existimem.

§ 12 *Ad quam diem L. Cornelius consul edixisset*] Pal. 1. *ut, ad quam diem L. Cornelius consul edidisset, et in quem locum edidisset*. Reliqui quoque, *ut ad quam diem*. Gebh. *Ut ad quem diem* Lov. 3. *ut ad quam diem* reliqui mei, et edd. antiqq. Prima Mog. τὸ *ut* omisit, quum id editores ejus in codd. suis se invenisse testati fuerint. Moguntinam omnes secuti sunt usque ad Gronov. qui voculam ejectam iterum recepit. Sed editoribus Moguntinis fraudi fuisse videtur, quod non cogitarint, Livium sæpius hanc particulam eadem periodo repetiisse. Vide ad xii. 11. § 4. Similiter hic etiam erravit scriba Vossiani, qui eamdem superius omisit, scribens *Adjecerunt etiam socii, pro ut socii*. Contra omnes nostri utroque loco *edixisset* tumentur: *edidisset* igitur ex errore librarii apud Gebh. ortum. Ita variat ejus Pal. etiam ii. 52. § 5. Vide insuper viros doctos ad Val. Max. iii. 2. ext. 9. Pari modo passim commutantur 'editus' et 'edictus.' Vide ad xxi. 62. § 7.

§ 13 *Et ut L. Cornelius consul, in provinciam proficiscens*] Vet. lib. et uti *L. Cornelius consul*. Sig. Lectionem illam recepi. Eamdem enim non tantum

præferunt omnes codd. nostri, sed et edd. primæ. Froben. demum 1531. et ut L. Cornelius dedit. Tum proficiscens exsulat a Voss.

In oppidis agrisque, &c. si quos ei videretur, milites scriberet] Idem fecit L. Cornelius Merula prætor, ad quærendam opprimendamque conjurationem servorum a senatu missus, XXXII. 26. ubi nulla senatusconsulti mentio est. Nec tamen sine eo videtur fieri potuisse. Duk.

Si quos ei videretur, milites scriberet] Pro si quos ei videretur, legendum quos ei videretur. Sic XLIII. 15. 'Decrevēre Patres, ut, &c. prætores ex his, quas scripissent, legionibus, quas videretur, consuli darent.' Cic. de Off. I. 32. 'Nos, qui imitamur, quos cuique visum est.' Rursus Liv. XXXI. 3. 'Ut, quem videretur ei, mitteret.' Et c. 8. 'Ut, quem videretur ex iis, legatum mitteret.' Et XLIV. 18. 'Ut is in Macedoniam, quos L. Æmilio videretur, legaret.' Heumannus, Vide ad VI. 26. § 2. Dukerus etiam ita legendum conjecit. Sed et vulgatum defendi posse agnoscit.

Dimittendique ei, quos eorum, quandoque vellet] Dimittendique eos Harl. Td ei non adparet in Lov. 6. Tum quos eorum quemque vellet Lov. 3. quos eorum quandocumque vellet Lov. 6. quod est ex glossa interpretis, qui quandoque pro quandocumque poni putabat: de quo vide ad I. 30. § 4. Verum nunc quandoque accipiendum pro 'et quando.' Jus ei dimittendi esset, quos eorum, et quando vellet: quomodo itaque pro 'et ita,' aliaque similia sæpe obcurrunt. Vide ad III. 30. § 7.

CAP. LVII. § 1 Delectu habito, profecti sunt in provincias] Delectum habuere Lovel. 6. dilectu habito Voss. Vide ad XXXVII. 51. § 7. Dilecto habito Mead. I. Ita II. 27. § 10. III. 65. § 6. Sed vide ad I. 15. § 7. Tum profecti in provincias sunt Lov. 2. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Mox ipse

statuisset senatus, audirent Lov. 6. ipse statuisset, audiret senatus Lov. 2. 3. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Vox senatus deest in Lov. 1. At omnem illam periodum ita exhibet Voss. postulavit a senatu, ut de his, quæ cum decem legatis ipse statuisset, audiret.

§ 2 Qui ex universa Græcia, et magna parte Asiæ] Ex magna parte Asiæ Harl. Mead. 1. et Gaertn. Sed vide ad XXVI. 45. § 1. Mox audisset Harl. audirent Lov. 6.

§ 3 A C. Scribonio prætore urbano] A consule Scribonio manifesta aberratione Voss. et Lov. 1. Vide ad XXII. 14. § 13. A Cneo, a Gneo, vel a Gn. Scribonio Gaertn. Lov. 2. 4. et Mead. 1. ab C. Scribonio Lov. 3. Tum prætore urbis edd. antiq. pro quo Aldus ex cod. Mog. prætore urbano. Vide ad XXV. 1. § 11. Mox benigne responsum est omnibus Gaertn.

§ 4 Quorum pars in Asia, aut Lysimachia apud regem fuerant] Libri omnes pars aut in Asia, aut Lysimachia. Gebh. Ita etiam Lov. sex, Mead. ambo, Hearnii L. 1. et edd. ante Frobenianam 1535. aut in Asia, aut in Lysimachia Harl. Deinde fuerat idem Harl. male. Vide ad V. 38. § 5.

§ 5 T. Quinctio mandatum] Prænomen exsulat ab codd. nostris, Hearnii L. 1. et edd. omnibus usque ad Gronov. qui demum a. 1665. addidit, verisimiliter ex cod. Mog. in quo id sese invenisse Moguntini in excerptis docuerunt. Mox ex dignitate populi Romani Lov. 6. ex dignitate sua populi Romani in eodem cod. inter versus adscribitur.

§ 6 Menippus et Hegesinax principes regis legationis erant] Appianus meminit hujus legationis in Syriaco pag. 89. additque Lysiam his verbis: καὶ πρέσβεις εἰς Ῥώμην ἔπεμψε Λυσίαν τε καὶ Ἡγησιάναν τε καὶ Μένιππον. Sigon. Hegesiam viginti Lov. 1. Hegesinax Voss. Hegesinas Mead. ambo. Hegesinas Lov. 3. Hegesias Harl. Egesiamas Lovel. 4. Egesianus Lov. 6. et

Hearnii L. 1. *Egesinas* Lov. 2. Mox *regiæ* deest in Harl.

Ignorare se, dixit, quidnam perplexi oratio sua haberet] *Ignorasse se* Lov. 3. Hinc *sua oratio* Lov. 6. Mox *venisset* Lov. sex, Mead. ambo, Hearnii L. 1. et editi ante Aldum.

§ 7 *Quibus integre paciscerentur*] Vet. lib. *inter se paciscerentur*, non *integre*: optime. Sic paulo post, 'Amicitiam sociali fadere inter se jungendam.' *Sigon.* *Integre servant omnes nostri codd.* et Hearnii L. 1. in quo tamen non est commodus sensus. Mox *plus possent male* Voss. Lov. 1. 4. Mead. 1. et Gaertn.

Quæ ex iis habere victos, quibus multari eos velit] Pall. et antiq. ed. *quæ ex iis habere victor*. Probo tamen *victos*. Gebh. *Quæ non ex iis* Voss. Hinc *haberet victor* Harl. *habere victor* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. 2. Gaertn. et edd. Frobeniana 1535. antiquiores. Deinde *quibus multari omnes eos velit* Lov. 6. *qui militare eos velit* Lov. 1.

§ 8 *Eas aut ex formula juris antiqui, aut ex partis utriusque commodo componi*] Pall. *eas aut ex eo simul a juris*. Vet. ed. *eas aut ex equo simul, aut ex juris antiqui*. Gebh. *Aut ex consilio et juris antiqui* Lov. 6. *aut ex eo simul a juris antiqui* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. ambo: sed *aut ex equo* est in Mead. 1. margine: *aut ex equo simul juris antiqui* Lov. 2. Harl. et Hearnii L. 1. *aut ex equo simul ab juris antiqui* Lov. 3. *aut equo simul juris antiqui* Gaertn. *aut ex æquo simul, aut ex juris antiqui* Lov. 5. et edd. vett. *aut ex æquo simul, aut ex juris antiqui formula* ed. Mog. aliæque usque ad Froben. qui a. 1535. lectionem, quæ nunc vulgo exstat, ex optimo cod. Mog. adscivit. Vide ad xxvi. 24. § 6. Tum *aut partis utriusque omnes mei codd.* cum Hearnii L. 1. et edd. antiqq. omissa præpositione, quam eodem tempore Frobenius ex cod. Mog. interposuit. Denique *comperaverit*, pro *componi*, Voss. *comparavit* Lov. 1. Paulo ante

si quorum Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn.

§ 9 *Hostes numquam fuerint, ad amicitiam, &c. inter se jungendam coëant*] *Numquam hostes fuerunt* Voss. *numquam hostes fuerint* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Deinde voces *inter se jungendum coëant*. *Eos neque dicere* desunt in Harl. sed *integre jungendam* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. quomodo perperam ante Sigonium edebatur supra § 7. *Integram jungendam* Gaertn. Voces *inter se deerant* in Lov. 5. et edd. ante Aldum, qui recte *inter se jungendam* ex Mog. cod. recepit. Tum *creant*, pro *coëant*, male Voss. *eant* Lov. 1. *coëctit* Lov. 6. Mox *nec dicere, nec accipere* Lov. 3. et Gaertn. *neque dicere, nec accipere* Mead. uterque. Vide ad ix. 9. § 14. *Neque accipere, neque dicere* Lov. 5. et edd. antiquæ. Aldus deinde ex cod. Mog. probavit, quod nunc obtinet.

§ 10 *Mirari se, quod Romani æquum censeant, ei leges dicere*] Non est hoc Livii, sed quid, vel qui Romani. Sic juvenis jam Nostrum ii. 54. *J. F. Gron.* Recte Crevier. vulgatum adversus Gronov. tuetur. Nostri etiam constanter quod tuentur. Vide ad ii. 54. § 8. et xxxviii. 10. § 1. *Æquum* perperam omittunt Lov. 1. 6. et Voss. Tum *leges ei dicere* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Paulo ante *Antiochus non esset* Lov. 2. 3. 4. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 11 *Fœdus ita sanciendum esse*] *Faciendum esse* Lov. 6. quod ex interpretis glossa in contextum inrepsit.

CAP. LVIII. § 1 *Quoniam vobis distincte agere libet*] Pal. alter, *Quoniam verbis distincte agere libet*. Gebh.

§ 2 *Quod ad urbes Asiæ attinet*] *Attineat* Lov. 1. *attinuerit* Lov. 3. Mox *et ut ipse*, transpositis vocabulis, Lov. 3. et Hearnii L. 1.

§ 3 *Et in Europam transcendat, ut et Romanis jus sit*] *Cum et in Europam transcendat* Voss. et Gaertn. *in Europam transcendat*, omissa copulativa,

Lov. 3. Hinc ut Romanis jus sit Lov. 1. et 6. ut et Romanus jussit Mead. 2. Mox civitatum amicitias ed. Mediol. 1480. Vide ad xxxiii. 20. § 11. Deinde habeat Mead. 1. habebat Gaertn. habent Lov. 6.

§ 4 *Id auditu etiam, dicere, indignum esse, Hegesianax*] *Ad auditum etiam* Lov. 1. *id auditu et* Lov. 3. Tum dixit, pro dicere, Voss. Hinc dignum esse Lov. 2. In ultima autem voce *Hegesianax* similes fere varietates hic obferunt codd. Mss. ac vidimus cap. præc. § 6.

Urbibus arceri Antiochum; quæ, &c.] Quamvis sciverit, Sallust. in Jugurth. c. 41. dixisse, 'earum rerum quæ prima mortales ducunt,' insignem tamen hanc anomaliam discordantium generum, *urbibus, quæ parta*, a Livio profectam esse, vix sibi persuadet Crevierius, eumque forsitan dedisse conjicit *urbibus et locis arceri Antiochum, quæ*. Alio modo in sequentibus eandem anomaliam tollere conatur Gronov. Utriusque tamen conjecturæ nimium a vulgato recedunt, quam ut alterutram earum probare, et pro vera lectione recipere audeam. Accedit Livium aliis in locis a simili anomalia non abstinuisse. Supra xxxi. 7. 'Nec Tarentini modo, &c. sed Lucanns, et Bruttius, et Samnis, a nobis defecerunt. Hæc vos quietura, aut mansura in fide creditis?' xxxii. 29. 'Delectu rebusque aliis, divinis humanisque, quæ per ipsos agenda erant, perfectis.' xxxv. 26. 'Si in re navali offensisset, eo plus in ea, quorum usu calletet, spei nactus.' Alia vide ad ii. 5. § 4. iv. 54. § 4. et v. 22. § 16.

§ 5 *Seleucus proavus ejus*] Abutitur vocabulo *proavus* pro 'abavo.' Nam Antiochus Magnus Selenci Callinici, hic Antiochi Divi, hic Antiochi Soteris, hic Selenci Nicatoris. *J. F. Gron.* Series generis recte constituta est ex Polybio iv. 48. et v. 40. Rupertus tamen ad Synopsin Besoldi c. 10.

Antiochum M. Seleuci Nicatoris adnepotem facit, Seleuci Callinici nepotem, Seleuci alterius filium, auctore, ut ait, Polybio ii. 71. Non ignorabat locum Appiani in Syriac. p. 130. sed ejus hominis auctoritatem apud se non tantam esse, quantam Polybii, dicit. Poterat tamen, si non viderat, quæ Polyb. iv. 48. et v. 40. scribit, ex Chronico Eusebii, quam laudat, num. MDCCCLXX. et MDCCXC. scire, Callinico filium Seleucum Ceraunum, Cerauno Antiochum M. fratrem successisse. Verum maluit sequi Casaubonum, certum quidem plerumque ducem, sed tamen in loco Polybii ii. 71. vertendo a via aberrantem, quum Græca Polybii *μετήλλαξε δὲ καὶ Σέλευκος, ὁ Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου, τοῦ καὶ Πώγωνος ἐπικληθέντος*, Latine interpretatus est, *obiit et Seleucus, Seleuco patre genitus, avo Callinico; qui etiam Pogon cognomine est dictus*. Quem errorem viri summi animadvertit et emendavit ad Polyb. Jac. Gronovius. Sed ut in hoc fallitur Rupertus, ita recte scribit, Seleucum Nicatorem a Livio *καταχρηστικῶς* vocari 'proavum' Antiochi M. et plura hujus generis videri jubet ad Cic. Epist. Fam. iii. 2. et Freinsh. ad Curtii vi. 2. § 26. quibus adde Sigonium ad Livii iv. 48. *Duk*. Crevier. prior est in sententiam Appiani l. d. qui statuit, Antiochum Sotera et Antiochum Theon fuisse fratres, filios Seleuci Nicatoris, adeoque Seleucum illum Antiochi Magni proavum, ut a Livio vocatur, revera fuisse. Communem autem sententiam, quam plerique veteres et recentiores sequuntur, Antiochum nempe Theon fuisse filium Antiochi Soteris, inde ortam fuisse suspicatur, quod fuerit ejus privignus ob Stratonicen, quæ prius Seleuco Nicatori nupta, quum hunc Theon apud eum peperisset, postea, concedente Seleuco, Antiocho Soteri nupsit.

Per summum decus parta liquerit]

Quid opus fuit *liquerit* subdere pro *reliquerit*? An non Maro Georg. iv. 127. 'cui pauca relictæ Jugera ruris erant?' An non Martialis Ep. x. 47. 'Res non parta labore, sed relicta?' J. F. Gron. Frobenius est, qui a. 1535. *liquerit* substituit, invitis libris meis. De usu hoc verbi 'relinquere' vide Briss. de Verbor. Sign. voce 'Relinquere,' et Jac. Gronov. ad Liv. vii. xxvii. 19. § 9. Tum per summum decus secutus parata Lov. 1. et 6. parata pro parata frequenti scribarum errore similiter Voss. quomodo etiam § seq. lapsi sunt Voss. Lov. 1. 4. 5. Mead. 2. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad v. 6. § 1.

Eadem ab Thracibus possessa partim] Hoc admissum ex Moguntino. Prius aberat eadem. Sed rotundius nostri scripti, *pari cum laude partim ab Thracibus possessa armis receperit*. Suspicio autem gravius hunc locum laborare. Nam τὸ quæ, ut nunc est, non potest respicere nisi superiora, et in illis aut 'urbes,' aut 'Thraciam et Chersonesum:' utrumvis satis durum. Videtur autem ab Livio fuisse, quæ Sel. proavus ejus, Lys. rege bello victo et in acie cæso, per sum. decus parta reliquerit; *pari cum laude partim ab Thr. possessa armis recepisse Antiochum, partim deserta, sicut ipsam Lys., et rev. cult. frequentasse, et, quæ strata ruinis atque incendiis erant, ing. imp. ædificasse*. J. F. Gronov. De ordine vocum in scriptis Gronovii non nihil dubito, quia ex undecim nostris nullus illis concinit. Decem quidem legunt *pari cum laude ab Thracibus partim possessa armis receperit*, solus tantum Lov. 5. cum edd. prioribus ab Thracibus possessa partim. Hearnius tamen suos L. 1. et N. Gronovianis consentire monuit. Quid de reliqua Gronovii emendatione censeam, dixi ad § præc. Mox frequentavit Lov. 6.

§ 6 Quid igitur simile esse] Ultima vox exsulat a Voss. Mox quæ numquam sua fuerit Lov. 5. et edd. vett.

pro quo Mog. recte ex cod. suo eorum fuerit, consentientibus reliquis meis. Insuper § seq. *amicitiam expertere Romanorum* omnes scripti mei, et edd. vett. Sed Froben. postea 1535. in eum ordinem, qui nunc vulgo exstat, voces digessit.

§ 8 Sic ut aut sola, aut prima certe, pensari decet principi] Subobscura est sententia, intelligitur tamen: et Græco dicendi modo utitur, *decet principi*. Terentius Adelphis iii. 5. 45. 'ut vobis decet,' ὅμιν πρέπει. Glar. Sicut, una voce, Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Non opus autem est, ut cum Glareano proxime jungamus *decet principi*. Livium enim alibi ita locutum esse, nondum observavi; quem contra 'ut decet certæ spei plenos' dixisse, memini vi. 12. sed construendum est 'decet pensari principi,' pro a principe. Vide ad vi. 11. § 4.

§ 9 Liberas velle omnes, &c. Græciæ urbes] Longobardicus codex *liberare velle omnes*. Modius. Longob. sive Moguntino codici nullus meorum consentit. Mox *an servas, vectigales facere* Lov. 1. et 6.

§ 10 Si sibi Antiochus pulchrum esse censet] Prima vocula deest in Lov. 1. 6. et Voss. quam hausit seq. vocis syllaba initialis. Alia exempla vide ad i. 46. § 7. vii. 13. § 4. xxi. 43. § 6. xxxiv. 49. § 1. et xlv. 39. § 5. Tò esse non adparet etiam in Voss. Mox *usurpaverit* Lov. 2. 3. 6. Harleian. et Gaertn.

§ 12 Ita ab Antiocho Græcas Asiæ urbes liberare] Vetusta lectio paulo elegantior, *ab Antiocho Asiæ urbes, quæ Graii nominis sint, liberare*. Gelenius. Vet. lib. *ita et ab Antiocho*. Sigonius. Pall. et vet. ed. *ita ab Antiocho Græcas Asiæ urbes liberare*. Gebh. *Ita et ab Antiocho* omnes nostri, exceptis Lov. 5. et 6. qui τὸ et ignorant. Deinde Græcas Asiæ urbes liberare plerique meorum codd. Græcas et Asiæ urbes liberare Lovel. 3. Mead. 1. et Harl.

Voces quæ Graii nominis sint in L. 1. deesse, monuit Hearnius. Mox § seq. neque enim Æolidem, omissa præpositione, Lov. 1. 3. et Voss.

CAP. LIX. § 2 *Conditionibus, quæ modo diserte a Quinctio datæ sunt*] Scribe *latæ*: ita enim loquebantur. Lib. XXVII. c. 30. 'Enimvero indignum ratus Philippus, victos victori sibi ultro conditiones ferre.' XXXVII. 1. de Ætolis: 'Duæ conditiones ei latæ sunt: vel senatui liberum,' &c. XXXIX. 43. 'In extrema oratione Catonis conditio Quinctio fertur, ut, si id factum negaret, sponsione defenderet sese.' Cælius ad Ciceronem ad Famil. VIII. 16. 'Eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis adversariis et conditionibus ferendis.' Cæsar Gall. IV. 11. 'Ea conditione, quæ a Cæsare ferretur, se usus ostendebant.' J. F. Gronov. Cum Crevierio Gronovii conjecturam probo. Supra II. 13. 'Pacis conditiones ultro ferret Romanis.' XXI. 12. 'Conditionesque tristes, ut ab irato victore, ferebantur.' Curtius IV. 11. 'Ad novas pacis conditiones ferendas decem legatos, cognatorum principes, misit.' Et paullo post, 'Conditiones pacis, quas fertis, si accepero.' Vide ad VII. 40. § 14. Solent autem 'dare' et 'ferre,' 'datus' et 'latus' in Mss. confundi. Vide ad I. 4. § 7. Adde ad Epit. Liv. lib. VII. et I. VII. c. 24. § 8. Etiam Burm. ad Ovid. Am. III. 9. 50. § seq. *supersidete* Voss. Vocula autem vero deest in Lov. 1.

§ 4 *Legationes universas Græciæ Asiæque quum in senatum introduxisset*] *Universas legationes* Lov. 1. 3. 6. et Voss. Tum *in senatum quum introduxisset* Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. ante Aldum. Mox *qualique Antiochus* cod. Mog. Hinc *postulata et regis et sua* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaetrn.

§ 5 *Renunciarent civitatibus suis*] Insolentem hanc esse ellipsin, pro *decreverunt, censuerunt, vel responderunt*

Patres, ut renunciarent, docuit Duker. ad Flori I. 1. § 15. Mox *qua virtute, qua fide* Harl.

Eadem ab Antiocho, nisi decedat Europa, vindicaturum] Ms. *nisi decedat ab Europa*. Et sane non tam servantes in his canonum grammaticorum fuerunt optimæ quisque notæ scriptor, quam vulgus literatorum putat. *Modius. Eam ab Antiocho* Harl. *ea ab Antiocho* Lov. 5. et priscæ edd. Pro quo Aldus *eadem ab Antiocho* ex Mog. cod. substituit. Tum *ut decedat Europa* Lov. 5. et edd. Camp. ac Rom. 1472. *nisi discedat Europa* edd. prioribus ætate proximæ, pro quo Moguntini demum *decedat* substituerunt.

§ 7 *Aut pacis causa consensurum*] Buslid. et Voss. *concessurum*. J. F. Gron. Excerpta cod. Voss. quæ penes me sunt, docent, a m. pr. *consensurum*, a m. sec. *consensurum* datum fuisse: *consecuturum* est in Gaetrn. *consurum* in Lov. 1. a m. pr. *concessurum* a m. sec. *concessurum* magis probat Crevier. quam vulgatum. 'Consensus' et 'concessus' sæpe a scribis commutari, vidimus ad IX. 7. § 7.

§ 8 *Eisdem, qui Lysimachiae apud eum fuerant*] Quod inter hos Sulpicium et Ælium numerat, non satis liquidum est. P. Sulpicius inter decem legatos, ex quorum consilio Quintius Philippo pacem dedit, fuerat, XXXII. 24. Post pronunciatam Græciæ libertatem in Isthmiis ex decem legatis P. Villius et L. Terentius ad Antiochum profecti sunt, I. XXXIII. c. 35. et Polyb. Legat. 9. iidemque deinde cum P. Lentulo et L. Cornelio Lysimachiae cum Antiocho in colloquium venerunt, XXXIII. 39. et Polyb. XVII. 31. In his quum nulla Sulpicii et Ælii mentio sit, valde suspectum est, quod ii hic Lysimachiae apud regem fuisse dicuntur. Si verba *eisdem, qui Lysimachiae apud eum fuerant*, non adscripta sunt ab aliquo, qui legatos Romanos Lysimachiae cum Antiocho collocutos fuisse

meminerat, sed locum Livii xxxiii. 39. non inspexerat, non video quid dici possit, quo minus hoc quoque inter exempla negligentiae Livianae referatur. Nam si verum est, Sulpicium et Ælium quoque Lysimachiae apud Antiochum fuisse, non potest absolvi negligentiae, qui l. xxxiii. c. 39. nullam eorum mentionem fecerit. Hic unus scrupulus est: alter in eo, quod P. Ælium una cum Sulpicio ac Villio ad regem missum dicit. Nam l. xxxv. capp. 13. 14. 15. tantum Sulpicium et Villium memorat; nec plures missos fuisse, ex his verbis c. 15. 'Jam convaluerat Sulpicius: itaque ambo Ephesum venerunt,' apertum est. De hoc quoque, quod dicam, non habeo, nisi me suspicari, delenda esse hæc nomina *P. Ælium*; quæ in uno Ms. desiderari, testatur Hearnius. Causa illorum intrudendorum esse potuit, quod, quum in quibusdam libris pro *P. Villium* perperam scriptum esset *P. Ælium*, deinde, collatis inter se pluribus exemplaribus, ex uno legato duo facti fuerunt. *Duk.* Est Hearnii L. 1. qui voces *P. Ælium* omittit, solummodo *P. Sulpicium* et *P. Julium*, inserta copulativa, legens. *P. Julium*, pro *P. Villium*, præferunt etiam Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. 2. et Hearnii N. *P. Vilium* Lovel. 6. et Mead. 1.

CAP. LX. § 1 *Vixdum ii profecti erant*] *Vixdum profecti hi erant* Lov. 6. *Vixdum profecti erant ii* Lov. 1. et 3. Sed pronomen omittit Voss. quod, alibi sæpe ex liberalitate scribarum additum, neque hic admodum necessarium videtur.

Ne simul et Punicum bellum excitaretur] Pal. 1. nam in altero hæc tota sententia desideratur, *Punicum excitaretur bellum*. Gebh. Similiter omnes nostri, et typis descripti ante ed. Frob. 1535. Præterea *ne simul Punicum bellum* Lov. 3.

§ 2 *Super tali re particeps sermonis*

esse poterat] Tria priora vocabula perperam exsulant a Voss. Deinde *esse sermonis poterat* omnes codd. nostri, et edd. modo memoratæ. Paulo ante *patria pulsus pervenerat* Lov. 3. Tum *nulla alia re* Lov. 2.

§ 3 *In Italia bellum gereretur. Italiam et commeatus et militem præbituram*] Ita primus Frob. a. 1535. edidit, concinentibus plerisque meorum. Voss. et Lov. 5. cum prioribus excusis *Italiam et milites et commeatus præbituram*. Sed non spernendum videtur, quod in Lov. 2. et Harl. inveni, *in Italia bellum gereretur, et commeatus et militem præbitura*.

§ 5 *Sibi centum tectas naves, sedecim millia peditum*] Rursus membranæ *Sibi centum tectas naves, et decem millia peditum*, quæ est omnino vera lectio. Abbreviator Trogi xxxi. 3. de eadem hac re: 'Sed Hannibal, cui nota Romana virtus erat, negabat, opprimi Romanos, nisi in Italia, posse: ad hoc sibi centum naves et decem millia peditum, et mille equites poscebat.' *Modius*. Pal. 1. habet *et decem millia peditum*. Gebh. Vocem *tectas*, quæ in multis veteribus edd. deest, et Aldus ex cod. Mog. interposuit, agnoscunt omnes codd. nostri, nisi quod librarius Voss. *rectas* dedit a m. sec. qualem errorem commissum vidimus ad x. 34. § 8. alius obcurrit xxxv. 48. § 3. et *lectas* sit in Lov. 5. Vide ad v. 21. § 10. Similiter legunt edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Deinde *sedecim*, vel *sedecim millia* omnes nostri, pro quo Gronov. 1665. ex cod. Mog. dedit *decem millia*, cum addita copula debuisset *et decem millia*. Nihilominus Gronovii lectionem recentiores servarunt. Sed et interposui. App. in Syriac. p. 90. Μυρλοῖς ἀνδράσι δύναμαι καταβαλεῖν αὐτῆς τὰ ἐπικαιρα. Mox magno opere *confidere* Lov. 1. 2. et Mead. 1. Vide ad xxviii. 18. § 4.

§ 6 *Se aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis*] Pall. *excitaturum*

Romanis bellum. Gebh. Pariter Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

Regem cum ceteris omnibus transire in Europam debere] Prisca ed. ducere in Europam. In Pall. verbum deficit. In altero tamen est, *Regem cum ceteris omnibus in Europa debere et in aliqua parte Græciæ copias continere.* Gebh. Ed. est Campani, ex qua ducere in Europam profert Gebhard. et ita exhibet Lov. 5. In reliquis scriptis nostris deest transire: neque ea vox adparet in edd. antiqq. Primi Moguntini substituerunt in Europam transire debere; sed simul monuerunt, se transire in Europam debere in cod. suo invenisse, quod Aldus expressit.

Neque trajicientem, sed, quod in speciem] Pro sed alii emendarunt et: quasi dicere velit, regem neque trajicientem, et tamen paratum trajicere. Per sed idem intelligi poterat. Glar. Illud sed, pro quo pugnat Glareanus, in dubius tantum edd. Ascensii a. 1513. et 1516. inveni; in prioribus et posterioribus omnibus, quas vidi, et quod in speciem. Neque aliud est in codd. omnibus, nisi quod et quidem in speciem habeat Voss. equidem in speciem Lov. 6. quidem in speciem Lov. 2. et quid in speciem Lov. 1. quid in speciem Lov. 3.

CAP. LXI. § 2 *Aristonem quemdam Tyrium natum Ephesi*] Vetusta lectio legit nactus Ephesi. Gelen. Mercatorem fuisse ait Appianus in Syriaco p. 90. Ἀριστῶνα δ' ἔμπορον Τύριον ἐπὶ προφάσει τῆς ἐμπορίας ἐπεμπε πρὸς τοὺς φίλους. Sigon. Unum ex comitibus Hannibalis fuisse, tradit Justin. xxxi. 3. Ceterum omnes nostri natum Ephesi, nisi quod nantum Ephesi sit in Lov. 4. quasi vellet nantum Ephesi; de quo vide ad xxiv. 31. § 19.

Expertusque solertiam levioribus ministeriis] Pal. post. nec non antiqua ed. natum Ephesi, expertumque solertia in levioribus. Gebh. Expertumque solertia in lev. minist. Harl. expertumque

solertia in lev. min. Lov. 2. 4. et Mead. ambo: expertumque solertia in lev. ministeriis Gaertn. expertumque solertia lev. ministeriis Lov. 4. et 6. expertumque solertiam lev. ministeriis Voss. Lov. 1. 5. et edd. principes: pro quo expertus solertiam Mediol. a. 1505. et Ascens. a. 1513. expertusque solertium Froben. a. 1535. substituerunt. Mox rex adjuverat Gaertn. Tum cum mandato mittit Voss.

§ 3 *Edit nomina eorum, quibus conventis opus esset*] Ms. edita nomina eorum, quibus conventis opus esset. Modius. Nostri codd. nihil mutant, nisi quod convocatis sit in Lov. 6. conventus in Mead. 1. et Gaertn.

Instruit etiam secretis notis] Casaub. ad Æneam Tact. c. 31. 'secretas notas' hic esse dicit συνθήματα καὶ γράμματα, nec excludit ab his notis epistolas. Ernstius ad Valer. Probum de Notis Rom. cap. 1. putat, a Livio indicari occultam rationem scribendi per notas, quum, mutato ac transposito situ elementorum, secunda vel quarta litera pro prima ac perinde sequentes ponebantur; qua Julium Cæsarem et Augustum usos fuisse scribit Suet. Cæs. c. 56. et Aug. c. 68. Sed hæc satis refelluntur auctoritate Livii et Appiani, quorum hic in Syriac. p. 90. tradit, Annibalem non tutum existimasse, quidquam literarum Carthaginem mittere, sed Aristoni mandata ad amicos dedisse: Livius autem diserte negat, Aristoni literas ab Annibale datas fuisse, eumque hac firmissima defensione in senatu Carthaginiensi usum dicit, quod 'nihil literarum' ad quemquam attulisset. Mihi, quod Aristonem 'secretis notis' ab Annibale instructum dicit Livius, hanc sententiam habere videtur, Aristonem ab Annibale accepisse quædam, secretis colloquiis inter ipsum, quum adhuc Carthagine esset, et ejusdem factionis homines de republica et bello adversus Romanos tractata; quæ iis ab Aristone re-

lata notæ et certissima argumenta essent, quibus ea, quæ Aristo dicturus erat, mandata Annibalis esse agnoscerent, eo quod illa nemini, præter Annibalem, nota esse sciebant. Hoc sensu 'nota' sæpe dicitur pro signo, indicio, et argumento, quod fidem facit: ut 'nota amoris,' 'benevolentiae,' 'humanitatis' apud Ciceronem et alios. *Duk.*

Agnoscerent sua mandata esse] *Cognoscerent* Lov. 6. et edd. præcæ, pro quo Aldus ex cod. Mog. recepit *agnoscerent*, consentientibus omnibus reliquis meis, excepto Harl. qui *agnosceretur* præfert. Sæpe librarii 'agnoscere' et 'cognoscere' commutarunt. Vide hoc lib. c. 56. § 9. *Cognoverunt* mox sequitur.

§ 4 *Karthagine obversantem non prius amici, &c. cognoverunt]* *Observantem* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. 1. et Gaertn. qui error in scriptis frequens est. Vide ad vi. 17. § 4. *Karthaginem non prius* voce omitta Voss. *Karthaginem* etiam Lovel. 3. 4. 5. 6. Mead. 1. et Gaertn. cum edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Tum *convenerunt*, pro *cognoverunt*, Lov. 1. 6. et Voss. Mox § 5. *in circulis cum uniusque* Lov. 1. *in circulo comiciisque* Harl. Supra xxxii. 20. 'In conviviis et circulis vix manibus temperabatis:' et xlii. 22. 'In omnibus circulis atque etiam in conviviis sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant.'

§ 6 *Novas moliri res, sollicitandoque animos hominum turbare]* *Novas res moliri, et sollicitando animos hominum* Pall. Gebh. Prima vox exsulat a Voss. Tum *et sollicitando animos hominum turbare* Voss. Lov. 1. 2. 3. Harl. et Mead. ambo: *sollicitando animos sine copula* Lov. 4. *et sollicitandos animos annum turbare statum civitatis corruptissime* Gaertn.

§ 7 *Ab Hannibale et ab Antiocho rege venisse]* Pal. alter *ab Annibale et rege Antiocho*. Gebh. Similiter omnes nostri, et edd. præcæ. Aldus primus ab

Antiocho rege dedit.

Et in occulto colloqui] Nescio cur hoc addere voluerit Livius, quum idem sit, quod præcedens. An verebatur, ne quis parum intelligeret, quid esset 'secreta colloquia serere?' Mihi non videtur. Nec valde gratum est, tam paucis interjectis 'colloquia' et 'colloqui' conjungi. Quia tamen nihil adnotari video, neque quidquam tentandum putavi. *Duk.* Voculam initialem primi Mog. ex cod. suo addiderunt, quam nullus nostrorum codicum agnoscit: *cum eo secreta colloquia in occulto colloqui* Lov. 6.

§ 8 *Conclamavere omnes, vocari Aristonem debere]* Ms. *Conclamare omnes, vocari Aristonem debere*: quod malim, ut præsentis rei convenientius. *Modius.* *Conclamare* recte Gronov. 1665. recepit, licet alterum supersit in Voss. Lov. 3. 4. 5. 6. et Hearnii L. 1. Mox *ad quid venisset* Gaertn. Tum *et, nisi exprimeret*, pro *expromeret*, Lov. 1. 2. et 6. Ita variant codd. etiam xxii. 21. § 15. Infra xxxvi. 34. § 8. xxxix. 12. § 4. et alibi.

§ 9 *Etiam extra famam noxæ, conservandam]* Prima vocula exsulat ab Harl. Vide ad ii. 6. § 1. *Etiam famam*, omitta media dictione, legunt Lov. 3. et 5. Male. Vide ad iii. 6. § 8. Præterea *famam noxiæ observandam* Harl. *famam noxæ servandam* Voss. *noxæ famam servandam* Gaertn.

§ 10 *Vocatus Ariston purgare sese]* Membranæ *Vocatus Aristo*. Utrum recipias, parum interest. *Modius.* Ad sensum nihil interesse consentio. Censeo tamen, Livii potius manum, quam librariorum aliorumve somnia exprimenda esse. Quamvis igitur omnes nostri constanter hic et inferius *Ariston* præferant, puto tamen recte Gronov. *Aristo* edidisse ex cod. Mog. qui omnium mihi instar est. Ita 'Aristo Chius' apud Cic. de Senect. c. 1. et alibi, apud quem etiam alii eodem nomine memorantur. Græci hoc nomen efferunt Ἀρίστον. Casum autem rec-

tum nominum, quæ Græcis in *ων* terminantur, Latini vel per *on*, vel per *o* extulerunt. Ita *Alco* in scriptis esse, ubi vulgo editur *Alcon*, vidimus ad l. XXI. c. 12. § 4. *Arco* vel *Archo* est l. XLI. c. 24. § 1. *Neo*, pro *Neon*, scribendum conjeci ad l. XLIV. c. 43. § 6. *Strymo* editur l. XLV. c. 29. Ita *Serapio*, pro *Serapion*, cum Sigonio legendum puto infra Epit. Liv. l. LV. ubi alia vide. Adde Victor. ad Cic. ad Att. XIII. 47. Vossium Gramm. III. 35. Gronov. ad Sen. Agam. 514. Tenull. ad Front. l. III. c. 11. § 1. et Burm. ad Quinct. Inst. l. 4. p. 47. Mox *literarum nihil* non modo Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. sed etiam cod. Mog. quorum fidem secutus sum.

§ 12 *Orta deinde altercatio est, aliis pro speculatore comprehendi*] *Orta inde* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Vide ad XXXVI. 24. § 10. Tum *alteratio* edd. Camp. Rom. an. 1472. ac Parm. *altricatio* Gaertn. Vide ad IV. 6. § 1. Hinc *aliis speculatorem comprehendi* Lovel. 3. Male. Vide ad III. 17. § 7.

§ 13 *In quæ frequenter commeent*] *Quæ frequenter commeant* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harleian. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. *in quæ frequenter commeant* ed. Ven. 1498. et pleræque reliquæ usque ad Froben. qui a. 1535. *commeent* substituit. Quum igitur præpositio in nullo sit cod. nec in primis edd. an legendum est *pro frequenter*? quod postea mihi in Lov. 6. obviam fuit.

§ 14 *Ariston, Punico ingenio*] Iterum Ms. *Aristo*. Modius. Vide ad § 10. Mox *tabellas inscriptas* Lov. 3.

Supra sedem quotidianam magistratum] *Lege supra sedem quot. magistratum prima vespera suspendit*. Gebh. Mala cura Cælii Secundi Curionis: nam Andreas et omnes usque ad postremum Frobenium cum scriptis *magistratum*. Recte: et paullo post 'Suffetes' appellando plures ostendit

fuisse. 'Magistratum' pro collegio, vel numero hominum, consilium publicum constituentium, dicere, nostri seculi est. Veteribus 'magistratus' aut officium est, aut homo unus, non multi: quot autem homines cum potestate sunt, tot sunt 'magistratus.' Sic apud Justinum II. 10. 'Omnia in tabellis ligneis magistratui perscribit;' et 'jusso magistratui Spartanorum tradere;' ubi in Bongarsii variis videbis in quibusdam libris esse *magistratibus*. Haud dubie verius: ephoros enim significat. J. F. Gron. *Magistratum* etiam Lov. sex, Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. et Crevierii Victorin. De usu illo vocis 'magistratus,' quem Gronov. inlustrat, vide etiam Græv. ad Justin. II. 10. Quum autem ex præmissa Gronovii annotatione pateat, quæ fuerit ejus sententia circa usum vocis *magistratus* apud optimos scriptores, eique consentiat Grævius, lectoris judicio permittimus, quid sentiendum sit, vel de bona fide, vel de diligentia hominis, qui in minori ed. Ter. ad Prol. Eun. vers. 22. notans, veteres promiscue et de singulis viris, qui præsumt reip. et de integro eorum collegio 'magistratus' singulari numero dixisse, testes dictorum advocare sustinuit Gronov. ad hunc loc. et Grævium loc. laud. qui plane contrarium docuerunt. Laudat insuper Bynkersh. Obs. I. 18. verum is ibi de hoc usu ejus vocis ne verbum quidem fecit. Ceterum non Curio est, qui primus locum corruptit, sed ante eum jam ita datum vidi in edd. Frob. an. 1535. Basil. 1539. Vascos. et Gryph. Præterea *super sedem* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Gaertn. Vide ad XXIII. 36. § 6.

Ipse deinde tertia vigilia navem conscendit] Scripsimus *de tertia*, consentientibus vetustis codd. Gelen. Vet. lib. *ipse deinde tertia vigilia*. Sigon. Palat. alter, et antiq. ed. *ipse deinde tertia vigilia*. Gebh. *Deinde* etiam

omnēs nostri Mss. Forte per notas scriptum fuerat de *III. vigilia*, unde postea *deīn* factum est. Vide ad iv. 9. § 13. Locutio 'de tertia vigilia' inlustratur ad ix. 44. § 10. Vox *ipse* deest in Lov. 3. Addita voce *clam* navem conscendit Gaertn.

§ 15 *Quum Suffetes ad jus dicendum consedisent*] *Sufetes*, ut supra. Sigon. Habet Pal. posterior *quum Sufetes ad jus dicendum conscendisent*. Gebhard. *Suffetes* Lovel. 5. et Gaertn. *Suffeces* Lovel. 1. *Suffoces* Lovel. 6. *Suffectes* Lov. 3. et Hearnii L. 1. De vera orthographia hujus vocis vide ad xxx. 7. § 5. Tum ad jus dandum Gaertn. Hinc *consedisset* Gaertn. idem: *conscedisent* Harl. *conscendisent* Mead. 2. *consedisent* Lov. 4. Nihil mutandum. Vide ad xxvi. 48. § 9.

Scriptum erat, Aristonem privatim ad neminem, publice ad seniores] Minus verosimile est, quod Justin. xxxi. 4. scribit, eum in senatu interrogatum, ad quem missus esset, ita respondisse. Duk. *Privata ad neminem, publica ad seniores* Lov. 1. Mox ita *senatum* vocant Harl.

§ 16 *Rem ad consules et senatum deferrent*] Pal. alter, et antiq. ed. ad *cons. et sen. referrent*. Gebh. *Referrent* etiam omnes nostri Mss. et edd. ante Aldum, qui ex cod. Mog. recte *deferrent* emendavit. Vide ad xxi. 6. § 5. Præterea ad *consules et ad senatum* non tantum Gaertn. sed etiam cod. Mog. quod recipiendum existimavi, quia Livius easdem præpositiones hoc modo repetere amat. Vide ad vi. 28. § 6. Mox *simul de injuriis*, omisso pronomine, Voss.

CAP. LXII. § 1 *Posteaquam et infames Carthaginienses, et inter se ipsos discordes principes propter colloquia Aristonis sensit, senatum propter indicia ipsius Aristonis populo suspectum*] Germana scriptura sic habet: *post. et infames Carth., et inter se ipsos discordes sensit, principibus propter colloquia Ar. senatui, senatu propter indicium ejusdem*

Ar. populo suspecto. Gelen. Vet. lib. *indiciū*. Sigon. Bene hic in parte Gelenius: partem ita melius constituere puto scriptos: *principes propter colloquia Ar. senatui, senatum propter indicium ejusdem Ar. populo suspectum*. J. F. Gron. Lectio, quæ initio notæ Gelenii adscripta est, primum obcurrit in ed. Mog. Priores pro *sensit* habent *senatui*. At insuper *postquam vidit et infames* ed. Camp. Ex scriptis Campano adhæret Lovel. 5. *postquam cognovit et infames* legit Harl. Reliqui fere stant a lectione priorum editionum, nisi quod *principibus* pro *principes* sit in Voss. Lov. 4. et Mead. utroque. Sed Mead. illi alteram lectionem margini adscriptam præferunt. Si constaret, Gelenium vestigia Mog. cod. secutum esse, eam lectionem rejiciendi causam non viderem. Nunc, quum addere omiserit, qua auctoritate permotus ita scribendum putet, Gronovii emendationem probo. Basileenses 1554. perperam *indiciū* ejusdem Aristonis ediderant. Hinc necesse fuit Sigonio monere, se *indiciū* in vet. lib. invenisse.

§ 2 *Agrum maritimum eorum et depopulatus est*] Tò et deest in Lov. 1. 3. 5. et edd. Frobeniana 1535. prioribus. Mox pronomen *sibi* non adparet in Lov. 4. et Harl.

§ 3 *Emporia vocant eam regionem*] Hujus regionis cum simili descriptione etiam mentio est xxix. 25. ubi Scipio in Africam trajicere parat. Plerique libri fæminino genere hoc loco *Emporium* habebant: sed 'Emporiæ, arum,' Hispaniæ est oppidum, ut hoc lib. ab initio cap. 8. Verum neque Scipio ad Syrtim parvam trajecit, neque Masæylorum, aut omnino Numidiæ dominium ad Syrtim parvam erat, ut puto. At hercules magna est locorum in Africa confusio apud Romanos scriptores: quod in Sallustium olim, et supra priore decade in hunc authorem, satis superque conquesti sumus. Glar.

Horum Emporiorum meminit non solum Livius XXIX. 25. sed etiam Polyb. I. 82. ἅμα δὲ τοῦτοις καὶ τὰς παρακομιζομένας ἀγορὰς ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς καλουμένων Ἐμπορίων, ἐφ' αἷς εἶχον τὰς μεγίστας ἐλπίδας. Et III. 23. μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Σύρτιν τόπους, ἀ καλοῦσιν Ἐμπόρια διὰ ἀρετὴν τῆς χώρας. Sigonius. Emporium perperam omnes codd. nostri, et edd. ante Frob. 1531. Mox una civitas ejus Leptis est, et vectigal Karthaginiensium Harl.

§ 4 Hanc tum regionem et totam infestam Masinissa, et ex quadam parte] Totum hunc § pluribus vocibus omisis ita exhibet Lov. 6. Hanc tum reg. Mass. ex quadam parte dubiæ possessionis sui regni Karthag. esse effecerat. Vossian. Hanc tamen regionem legit. Vide ad XXII. 17. § 5. Hanc cum regionem totam infestam Lovel. 1. Hinc Masinissa ex quadam parte Voss. et Lov. 2. Tum sui regni Karthaginiensium esset Lov. 2. sui regni an Karthaginiensium esse Gaertn.

§ 5 Ad purganda crimina et questum de se Romam eos ituros comperit] Ad pugnanda crimina Mead. 1. Pari errore 'pugnare sese' cap. præc. § 10. præfert Voss. Deinde pronomen eos, quod deest in Lov. 5. et edd. priscis, Aldus vero ex cod. Mog. adscivit, in reliquis nostris Mss. superest. Hinc comperit Mead. 1. comperat Vossian. An voluit compererat? Mox legatos et ipse mittit Lov. 1. mittit, pro misit, etiam Voss. Lov. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. et præsertim cod. Mog. quorum fide ita edidi.

§ 6 Curam injecere Patribus] Ingerere Lov. 2. in contextu, et Mead. 1. ingessere Gaertn. Sed vide ad v. 28. § 11. Mox rebellandum Gaertn. Vide ad XL. 38. § 5.

§ 7 Ea suspicio crimen urgebat] Augebat Lov. 5. et edd. priscæ, quomodo etiam sibi legendum videri, monuit Heumannus. Sane 'urgere' et 'augere' etiam alibi commutantur. Vide Nic. Heins. ad Claud. de

Laud. Stil. I. 2. Sed nec vulgatum, pro quo stant reliqui, displicet. Mox et Romam mitti Gaertn. et Romam permitti Mead. 1. et mitti Romam Harl.

§ 8 Jure finium caussam tutabantur] Tutebantur Gaertn. tuebantur Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. priscæ, pro quo Frob. ex cod. Mog. tutabantur reposuit, consentientibus reliquis nostris. Vide ad XXVIII. 20. § 1. Mox § seq. pro finisset, est fuisset in Mead. 1. et Gaertn. fecisset in Harl.

§ 10 Aphirem profugum] Ms. Athi-rem profugum. Modius. Ἀφθήρατος vocat Polybius Legat. 118. quo loco eum omnem agrum a Romanis adjudicatum esse Masinissæ scribit, et 500 talenta fructuum nomine pendere Carthaginienses coactos. Appianus in Libyco p. 36. H. Valesius. F. Ursino non sine caussa suspectum est in Polyb. Ἀφθήρατος. Non venerat ei in mentem locus Livii. Addit Polybius Masinissæ a Carthaginiensibus negatum fuisse iter per agrum illum. Duk. Aphircum Lov. 3. Amphireum Hearnii L. 1. Aphyrem Lov. 1. et edd. ante Frobenianam 1535. Ceterum, non Athi-rem, ut Modius testatur, sed Anthi-rem, in cod. suo esse, Moguntini monuerunt. Mox precario ad se iter Lov. 1. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. precario ad se ire Voss. et Harl. precario iter Lov. 3. Hinc per eum agrum Lov. 1. Male. Vide ad XXVIII. 8. § 3.

Tamquam haud dubie Karthaginiensium juris] Malim haud dubii. J. F. Gron. Supra hoc cap. 'Hanc regionem, &c. dubiæ possessionis, sui regni an Karthaginiensium esset, effecerat.' Vide h. lib. ad c. 43. § 5. Sed scripti nihil mutant. Mox § seq. in Africam esse Voss. Lov. sex, Mead. ambo, Gaertn. et edd. principes.

§ 12 Quidquid Byrsam sedem suam excesserint] Quidquid Bursam Voss. et cod. Mog. Male. Græcis enim pas-

sim *Βύσσα* vocatur. Paulo ante *potuerunt* Voss. Lov. 1. 6. et Gaertn. Hinc *ad urbem conveniendam* Lov. 1. *ad urbem muniendam* Gaertn.

§ 13 *Neque enim de quo agatur*] Thuan. *neque eum, de quo*. Id omnino restituendum videtur. Jac. Gronov. Similiter legunt Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. ambo, et Crevierii Victor. cujus fide id recte in contextum recepit. Tq̃ enim hic locus esse nequit. Solent passim hæ voculæ commutari. Vide ad xxvii. 17. § 11. Neque a probanda hac lectione me deterruit, quod mox bis *eos* sequatur. Nam et idem pronomen etiam alibi Livius sæpius repetiit. Vide ad iv. 37. § 3. Quin et hic rationem grammaticæ postulare, ut *se possedissee*, pro *eos*, legatur, Crevierius monuit. Præterea *de quo agitur* cod. Mog. Tum *ex quo cæperunt* Voss. Lov. 1. 6. et Gaertn.

§ 15 *In re præsentī disceptarent*] *In præsentī* Lov. 1. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Male. xl. 17. ‘Inter populum Karthaginiensem et regem Masinissam in re præsentī disceptatores de agro fuerunt.’ c. 29. ‘Primo ab amicis, qui in re præsentī fuerunt, libri lecti.’ Similiter ‘in re præsentī cognoscere’ xlii. 23. § 2. ubi quædam vide. Locutionem etiam multis inlustrat Brisson. de Verb. Sign. in voce ‘Præsentem in rem venire.’

Paullo ante *missuros in Africam*, sine prænomine, Mead. 2.

§ 16 *Inspectaque re, suspensa omnia, neutro inclinatis sententiis, reliquere*] *Inspectataque re perperam* Mead. 2. quales errores Mstorum sæpissime notavimus. Vide ad x. 37. § 2. Sollemnis est locutio ‘inspicere rem.’ Supra xxvii. 21. ‘Eo missus Marcellus consul designatus, qui rem inspiceret.’ Justin. ii. 15. ‘Denno legatos mittunt ad inspiciendam rem.’ ‘Inspicere rem sociorum,’ ‘regna sociorum,’ et similia sæpe occurrunt. Deinde *neutro inclinanti sequentibus reliquere* Harl. *neutro inclinati sequentibus reliquere* Lov. 2. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Neque aliter Lov. 1. nisi quod *relinquere* præferat: *neutro inclinatis sequentes reliquere* Lov. 3. *neutro inclinati reliquere* Voss. Paulo ante voces et C. Cornelius Cethegus omittuntur in Hearnii L. 1.

§ 17 *Integro certamine eos relinqui*] Si codd. faverent, mallem *certamini*. xxvi. 2. ‘Quod consultationi reliquerant.’ Ovid. Met. ii. 186. ‘Quam (navem rector) Diis votisque reliquit.’ Duk. *Integro certamini est in* Lov. 3. et id voluisse etiam videtur scriba Gaertn. qui tamen per errorem dedit *integro carmini*. Mox § seq. *finire in nutu disceptationem* Harl. *finire in promptu disceptationem* Lov. 2. 3. Mead. 1. et Gaertn.

LIBER XXXV.

CAP. I. § 1 *Principio anni, quo hæc gesta sunt*] Quo gesta hæc sunt Lov. 3. quo gesta sunt hæc reliqui codd. et edd. vetustæ. Moguntini tandem ex membranæ suis voces in eum ordinem digesserunt, quo nunc eduntur. Mox post *profectionem M. Catonis rebellaverant* olim vulgo editum fuit. Moguntini deinde testati sunt, se in cod. suo invenisse *post profectionem M. Catonis permultæ rebellaverunt*. Hinc secutus Aldus *permultæ* admisit, sed *rebellaverant* servavit. Omnes codd. nostri, et Hearnii L. 1. priscarum edd. lectionem defendunt, nisi quod Lov. 2. *rebellaverunt* legat.

§ 2 *Ut vix dimidium militum, quam quod acceperat, successori tradiderit*] De conjectura τδ quod tollebam, quum vidi non agnoscere illud Vossianum. Sic præcedenti lib. c. 52. xxxviii. 43. J. F. Gron. Tollit etiam alibi, partim ex auctoritate librorum scriptorum, qui sine dubio sequendi sunt, partim quod videtur putasse, hoc genus loquendi ab lingua Latina abhorrere: de quo vide ad xxxii. 13. et xxxiv. 52. 'Dimidium quam quod' vulgo etiam legitur xlv. 18. 'Dimidium tributum, quam quod regibus ferre soliti erant, populo Romano pendere.' Sed ibi recte induci credo quam. Duk. τδ quod deest etiam in Harl. contra præcedens quam in Lov. 1. Verum ita scribendum foret *dimidium militum, quos acceperat*. Vide ad xlv. 18. § 7. Præterea *acceperit* cod. Mog. Tum *traderet* Voss. et Lov. 1. Paulo ante adeo pleraque, omissa præcedenti vocula et, Voss. Lov. 1. et 6.

§ 3 *P. Cornelius Cn. F. Scipio*] Is, qui vir optimus a senatu iudicatus fuerat. *Sigon. P. Cornelius c. 7. Scipio* Lov. 1. *T. Scipio* Voss. *P. Cornelius Scipio* Lov. 3. Harl. et Hearnii L. 1. *P. Cornelius cum L. Scipione* Lov. 2. in contextu, et Lov. 6. *P. Cornelius Cn. Furius Scipio* Lov. 2. in margine. *P. Cornelius Scipio Cn. F.* Lov. 5. et edd. ante Frob. 1535.

§ 4 *Prætor hæc gesserat Scipio*] Ista non agnoscit ed. Moguntina. *Modius*. Immo ed. illa non agnoscit tantum tria priora vocabula, quartum *Scipio* jungit sequentibus. Similiter autem præferunt omnes edd. priores; sed ex scriptis tantum Lov. 5. et Hearnii L. 1. Quod nunc exstat, Aldus ex cod. Mog. recepit, cui nullus meorum consentit. Nam *prægesserant Scipio idem* legunt Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. et Mead. 2. *prægesserat Scipio idem* Mead. 1. *prægesserat idem Scipio* Harl. *precesserat Scipio idem* Lovel. 2. in marg. et Lov. 6. *precesserat Scipio idem* Gaertn. Veram igitur hujus loci lectionem debemus Msto iterum Moguntino.

§ 5 *Idem proprætor Lusitanos*] Vet. lib. *Idem pro prætore Lusitanos*, quod est prorogato ultra præturam prætorio imperio. *Sigon.* Idem ergo dicendum est de L. Valerio, Cn. Domitio, P. Cornelio, et M. Bæbio, quorum illos xxxiv. 46. xxxvi. 36. xxxvii. 2. 'proconsules,' hunc xxxvi. 8. 'proprætorem' vocat, et de aliis, quos alibi, prætermisâ mentione prorogati imperii, 'proconsulum' et 'proprætorum' nominibus appellat. In eadem sententia etiam

Pighium fuisse, quum aliunde, tum ex iis quæ ad a. 1362. de P. Cornelio et M. Bæbio scribit, constat: idque haud dubie verum est. Etenim provinciæ et exercitus sine imperio haberi non poterant; imperium autem cum magistratu fiebatur. Unde consequens est, omnibus, quorum annus magistratus exierat, ut pro consulibus vel pro prætoribus rem gerere possent, prorogationem imperii necessariam fuisse. Neque enim sine illa in provinciis res gerere, quod multos fecisse legimus, potuissent. Sed, quum Livius sæpe tradat, imperia quibusdam in provinciis, quibus præerant, vel ut aliis præessent, in annum prorogata fuisse, quæri potest, quid de his dicendum sit, qui anno priore in provinciis cum imperio fuerant, et exacto anno magistratus successores, qui provincias illas sortiti fuerant, sed plerumque multis rebus impediabantur, ne statim, sortitione facta, in eas proficisci possent, nondum acceperant. Livius quidem satis raram imperii his, quoad successores in provincias venissent, prorogati mentionem facit: sed tamen ex iis quæ XL. 36. de P. Cornelio et M. Bæbio, lib. XLII. capp. 14. et 21. de Ti. Sempronio et L. Cornelio, et XLII. 1. de M. Atilio prætoribus scribit, satis intelligitur, his quoque, post relationem ad senatum de provinciis, et post sortitionem provinciarum, imperia prorogata fuisse. Nec admodum vero dissimile est, id eadem lege, qua novis magistratibus imperium annuum in provinciis dabatur, factum esse. Dukerus. Eodem prætore Lov. 1. Idem prætor Lov. 6. Idem præceptor Gaertn. Mox pervasante ulteriore provincia Lov. 1. ulteriore provincia etiam Lov. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. interiore provincia Harl. Præterea usque ad octavam Lov. 3.

§ 6 *Adversus fessos longo itinere concurrerat*] Ita Aldus edidit ex cod.

Mog. cum quo faciunt omnes edd. principes, et Mss. mei, nisi quod circum currerat sit in Gaertn. cucurrerat in Lov. 1. *occurrerat*, primum vidi in ed. Mediol. a. 1480. tum in Tarvis. utraque, et hinc in reliquis usque ad Aldum.

§ 7 *Nocturno itinere tres diurnæ horæ accesserant*] *Nocturno itinere male* Voss. Lov. 5. Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Mox *ne ulla quiete data* Lov. 2. et 3. *nec vel quiete data* Lov. 4. et Mead. 2.

§ 8 *Si vi fudisset cecidissetque hostes, proprator vorit*] Vet. lib. *si fudisset cecidissetque hostes, prætor vorit*: prætorem autem videtur vocare eum, qui cum prætorio erat imperio, alioquin pro prætore legendum est. Sigon. Vocem *vi* non agnoscunt etiam Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et ed. Rom. princeps: *si fudissent cecidissentque hostes* in Oxon. L. 1. se invenisse, testatur Hearnius. Eandem voculam *vi* etiam in Victor. deesse, Crevierius docet, ac probat. Contra Gronov. *vi fudisset* adversus Sigon. tuetur in pr. ed. nott. ad lib. xxxiv. cap. 46. Id tamen curis secundis omittens, tacitus damnassee videtur. Deinde *prator* omnes nostri codd. ut et edd. usque ad Moguntinos, qui *proprator* dederunt, incertum an ex cod. suo. In excerptis tamen ejus lectionis non meminerunt. Vide ad xxxvi. 36. § 1.

§ 9 *Acrius intulere Romani*] Ita Frob. 1531. ex cod. Mog. nec aliter omnes nostri, solo excepto Lov. 5. qui cum edd. prioribus exhibet *Romani acrius intulerunt*. Mox *terga dedit*, quum institissent, omissa vocula et, Voss. Deinde ad *duodecim hostium*, omissa voce *millia*, Hearnii N.

§ 10 *Capti quingenti quadraginta, omnes ferme equites: et signa militaria capta centum triginta quatuor*] Rursus cusus Moguntia Livius, *capti ducenti quinquaginta, omnes ferme equites: et signa militaria capta centum quinquaginta*

ginta quatuor. Ita, inquam, hic iterum evariat typis expressus Moguntiae Livius, sed manu exaratus sine ulla litura facit pro scriptura, quam in contextu expressimus. *Modius*. Lectio, quam Modius ex ed. Mog. profert, non ei propria est, sed itidem exstat in omnibus prioribus excusis: neque aliter legunt, quosquos consului, manu exarati. Priora verba *capti ducenti quinquaginta, omnes ferme equites* Hearnii etiam invenit in Oxon. L. 1. at *capti CC. ferme L. omnes equites* in Oxon. N. Quod nunc vulgo editur, Aldus ex cod. Mog. adscivit, in quo tamen etiam *fere*, pro *ferme*, legitur; quod itidem admisi. Vide ad XXXVII. 38. § 5.

De exercitu Romano septuaginta et tres amissi] *Et de ex. Rom.* Lov. 3. *et ex. Rom.* Lov. 1. 4. et ed. Mediol. 1480. *et ex exerc. Rom.* ed. Ven. 1498. *ex exerc. Rom.* Lovel. 5. Harl. Mead. 2. Gaertn. et reliquæ edd. usque ad Mog. quæ *de exercitu Romano* substituit: qui tamen eam procurarunt, nihil de cod. sui lectione monuerunt. Vide ad c. 29. § 8. *De exercitu Romanorum septuaginta tres amissi* Lov. 6.

§ 11 *Pugnatum inde haud procul Ilipa urbe est*] Illud *inde*, nisi loci sit, omnino tollendum est. Ptolemæus II. 4. 'Ilipam' unam, 'Ilipulas' duas, magnam alteram facit, montem præterea 'Ilipam': omnia hæc in Bætica. Plin. III. 1. 'Ilipam' magnam et 'Ilipulam' minorem vocat, haud scio diminutione exiguitatem denotante. 'Ilipæ' etiam meminit Strabo lib. III. ad finem, de magna, ut opinor, loquens. *Glar.* Vox *inde* supervacanea est, et a veteribus, quos legi, libris abest. *Sigon.* Abest eadem vox non modo ab omnibus scriptis nostris, sed etiam ab edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Tum *haud prope* Voss. Vide ad c. 15. § 5. Præterea *Ilippa urbe*, sine *τῷ* est, Gaertn. *Ilippa urbe est* Hearnii L. 1. *Hippa*

urbe est Lov. 6. *Ilippa urbe est* Voss. *Hylippa urbe*, omisso *τῷ* est, Harl. *Ilipam urbem* Mead. 1.

Eo victorem opulentum præda exercitum] Sic apud me primus Ascensius, mox Aldus, et cæteri. Scripti vero omnes nostri, et Andreas, Med. Tarv. Venetæ, Becc. *opulentum prædæ*. Ut apud Tacitum Hist. II. 6. 'Asia et cæteræ provinciæ nec virorum inopes, et pecuniæ opulentæ.' Sic Noster IX. 36. 'Cæsis fugatisque iis, late depopulato agro, victor Romanus, opulentus rerum omnium, in castra rediit.' Justinus II. 14. castra Xerxis ait 'referta regalis opulentiae.' J. F. Gronov. *Victorem et opulentum Voss. opulentum prædæ*, quod et mihi demum in ed. Ascens. 1513. obvium fuit, ut et copula *et* in Voss. addita, defendi possent ex illis exemplis quæ contuli ad IV. 34. § 4. Verum partim omnes codd. mei, et priscae edd. *prædæ* verius esse, partim omnes reliqui et scripti et excusi librarium Vossiani aberrasse docent. Suos etiam omnes in lectionem *prædæ* consentire, testatur Gebb. ad IX. 36. § 13. Vide etiam Jac. Gronov. ad XXII. 3. § 3. et Cortium ad Sall. Jug. cap. 84. Mox *omnis* deest in Lov. 1.

§ 12 *Potestasque dominis suas res cognoscendi facta*] *Domino suas res cognoscendi* Lov. 3. Supra V. 16. 'Biduum ad recognoscendas res datum dominis.' Sed exempla ibi laudata, 'cognoscere' et 'noscere' Livio hoc sensu frequenter usurpari, docent. Quare etiam vulgatum, quod est in reliquis omnibus, præfero. Tum *facta est* Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. omnesque typis descripti. Primus Frob. 1535. *τὸ* est expunxit: si ex cod. Mog. ex quo tamen editores Moguntini nihil notarunt, non adversor: sin, revocandum puto, licet id modo præcesserit, et mox iterum sequatur. Ita II. 32. 'In Sacrum montem secessisse (trans Anienem amnem est) tria ab urbe

millia passuum. Ea frequentior fama est, quam cuius Piso auctor est, in Aventinum secessionem factam esse.' III. 5. 'Ut Romam reditum et iustitium remissum est, cælum visum est ardere.' c. 31. 'Laboratum est. De Aventino publicando lata lex est.' XXXVI. 12. 'Media visa est Clyti sententia, eoque accepta est.' XLIII. 18. 'Obpugnare est adortus, et coronam capere conatus est.' ubi iterum Gronov. alterum *est*, ut supervacuum, tollendum existimavit. Similiter *essent* XXIII. 31. 'Ut cives Romani essent: item uti municipes Cumani essent:' ubi nihil mutandum docui: *erat* hoc lib. c. 18. § 2. et XLIV. 24. § 7. Pari modo repetitur *sunt*; vide ad XXXVII. 42. § 2. et *esse*; vide ad XL. 35. § 6.

Quod inde *revectum est, militi divisum*] *Effectum est* legi debet, non *revectum*. Gelenius. *Effectum est* Gelenius, pro *revectum*, quod erat in Aldina, et Froben. et Saveterii. Naud. *reptum*. Sed verum est, quod habent Barberin. Pet. Voss. cum Romana, Mediolanensi, cæterisque prioribus, quod inde *refectum est*. Hoc enim verbum idem est hac in re, quod redigere. Cicero in Paradoxis num. VI. § 1. 'Igitur proposito numquam eris dives, antequam tibi ex his possessionibus tantum reficiatur, ut eo tueri sex legiones, et magna equitum ac peditum auxilia possis.' In Verr. III. 50. 'Primo dominus ignarus incommodi sui gaudeat, villicoque delectetur, quod tanto sibi plus mercedis ex fundo refectum sit.' Varro de Re Rust. I. 2. 'Nemo enim sanus debet velle impensam ac sumtum facere in culturam, si videt, non posse refici: nec si potest reficere fructus, si videt eos fore, ut pestilentia dispereant.' Celsus in l. 88. de V. S. 'Tantum quisque pecuniæ relinquit, quantum ex bonis ejus refici potest.' J. F. Gron. Moguntini fuerunt, qui operarum errore perperam

dederunt *revectum*, pro quo optime Gronov. priscam lectionem *refectum* revocavit: quod non tantum omnes, quos Hearne consuluit, sed et nostri confirmant, uno excepto Lov. 2. qui *refertum* legit. Illa autem vocabula in Mss. confunduntur. Vide ad lib. XXXVII. c. 33. § 2. 'Reficere' autem eo sensu Gronovius Livio restituit I. 53. 'Quum divendita præda quadraginta talenta argenti aurique refecisset:' ubi vide. Recte etiam Aldus ex cod. Mog. *militi*, pro *militibus*, concinentibus omnibus meis, uno excepto Lov. 5. qui *militibus* servat.

CAP. II. § 2 *Per ipsum amicosque ejus magnis sermonibus celebrabantur*] *Per eum* Mead. 1. Tum *magis sermonibus celebrabantur* Lov. 1. 3. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. solito errore scribarum. Vide ad X. 40. § 14. 'Magni sermones' sunt rei augendæ comparati. Supra XXXIV. 5. 'Verba magna, quæ rei augendæ causa conquirantur, et hæc et alia esse scio.'

§ 3 *Plenas pavoris ac fugæ*] *Pavoris ac fuga* Lov. 1. 3. 4. 6. Harl. et Mead. uterque. Ita editur v. 11. 'Plenum vulnere ac pavore incidentem portis exercitum viderint.' Sed vide quæ ibi notantur. Non censeo igitur hanc lectionem probandam. Mox *sibi unam ex urbanis legionibus* Voss. Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *sibi unam ex legionibus* Lov. 1. *sibi unam ex legionibus urbanis* Lov. 6.

§ 4 *Tria millia et quingentos pedites, et equites trecentos. Ea se legione*] Longobardico caractere scriptæ membranæ totiens jam laudatæ conduplicant ista millia, legendumque suadent, *sex millia et quingentos pedites*: an etiam persuadent? *Modius*. Hic locus mihi duabus de causis suspectus est: primum, quod legionem vocat numerum militum minorem, quam in legione erat; deinde, quod, si sibi ad terna millia Romanorum peditum et centum equites, quod ei supple-

mentum decretum fuerat xxxiv. 56. tantum quingentos pedites, et ducentos equites addi postulabat, non erat hoc tam improbum postulatum, quam Patribus visum fuisse significat Livius. Sed credo numeros vitiatos fuisse: nam in libris Hearnii admodum variant. Duk. Idem et mihi verisimile fit. Quæ enim vulgo exstat lectio, in nullo cod. nullaue ed. ante Parisinam a. 1573. obvia fuit. Edd. principes legunt *tria millia et ducentos*, consentientibus codd. meis, et Hearnii L. 1. At secunda causa, quam dedit Duker. cur vulgatum suspectum sit, hanc lectionem adhuc magis premit. Aldus deinde Moguntini cod. scripturam adoptavit; hinc Curio priorem revocavit, at Basileenses quinquennio postea Moguntinam. Ex utraque deinde Paris. 1573. dederunt, *tria millia et quingentos*. Hearnius in Oxon. N. se VI. millia et CC. invenisse refert. Moguntini itaque scripturam restitui. Forte olim per notas numerales scriptum fuerat VI. M. et Vgentos. Facile autem VI. M. et III. M. commutari possunt. Exemplum habuimus ad x. 1. § 1. Facile etiam Vgentos et IIcentos. Alia ejusdem erroris exempla vide ad xxxvii. 40. § 8. et c. 50. § 3. Si autem posterior numerus scriptus fuit hoc modo V^c facilis adhuc confundi potnerunt V^c et II^c. eodem modo ut V. et II. de quo vide ad xxxvii. 22. § 4. Si quis tamen et ducentos pedites maluerit, non adversabor. Agnosco equidem, circa hæc tempora ordinarium fuisse, ut legio fere constaret ex quinque millibus peditum, trecentis equitibus; at simul memini, majorem interdum in eam numerum contributum esse; certe Scipionem in Africam trajecturum ita legiones supplere, 'ut singulæ sena millia et ducentos pedites, trecentos haberent equites,' xxix. 24. Similiter igitur Flaminius nunc petit, ut legio, qua rem gesturus esset, haberet sex millia et quingentos, vel

ducentos pedites, equites trecentos. Ceterum copulam et secundo loco omittunt Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N.

§ 6 *Ad rumores a privatis temere*] Ita Moguntini ex cod. suo vulgarunt. Antea edebatur *Ad rumores privatos*, quod superest in omnibus meis. Mox etiam *confectos*, pro *confictos*, Lov. 5. et ed. Camp. Vide ad xl. 12. § 7.

Nisi quod aut prætores ex provinciis scriberent, aut legati renunciarent] Moguntina ed. *nisi quod aut ex prov. scriberetur, aut legati renunciarent*. Nimirum vocem *prætores* singulari litera P. aut certe initialibus duabus Pr. scriptam fuisse, quam geminationem principii sequentis *provinciis* rati boni librarii et illud *prætores* omiserunt, et reliqua pro captu suo interpolaverunt: nimis utrumque audacter, ne dicam temere. Modius. Immo ed. Mog. *nisi quod ex provinciis scriberetur*. Neque illa tantum ita exhibet, verum etiam, una cum Lov. 5. etiam omnes priores, nisi quod in una vel altera sit *scriberet*. Reliqui codd. legunt *nisi quod ex provinciis scriberent*. Quod nunc vulgo exstat, Aldus ex membris Mog. adscivit.

§ 7 *Placere, tumultuarios milites extra Italiam scribi a prætore. Mens ea senatus fuit, ut in Hispania tumultuarii milites legerentur*] Hic iterum locus indicio est, quantum cod. Mog. ceteris Mss. præstiterit; sine quo locus hic etiam nunc mancus ac mutilus foret. Ejus enim lectionem Aldus recepit, nisi quod pro *eligerentur*, ut erat in Mog. ex vulgato retinuerit *legerentur*. Et recte. Vide ad xxix. 22. § 12. Antea, reliquis omissis, tantum edebatur *placere, ut tumultuarii milites extra Italiam legerentur*: quod etiam præferunt Lov. 5. et Harleian. Nec multum abeunt Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. nisi quod τὸ ut omittant: *placere tumultuarios milites extra Italiam lege-*

rentur in Lov. 2. inveni. Repetitio τῶν tumultuarios milites, tumultuarii milites effecit, ut tot numero voces perperam a librariis omitterentur. Vide ad ix. 11. § 11.

§ 8 Et in Siciliam navigasse delectus caussa C. Flaminium scribit] Etiam in Siciliam navigasse, &c. scripsit Mog. codex. Præterea dilectus caussa, et § seq. dilectibus Voss. Lovel. 1. 4. et Gaertn. Vide ad xxxvii. 51. § 7. Mox vocem milites neglegunt Lov. 1. et 6.

Tertium in Hispania adlegisse] Legi debet tertium in Hispania adjecisse, non allegisse. Gelen. Ita Gelenius emendat ex cod. Mog. elegisse est in Harl. allegasse in Hearnii L. 1. alegisse in Lov. 2. adlegisse in reliquis meis. Commutantur hæc verba etiam iv. 17. § 10. et xxxiv. 9. § 3. Similiter varia alia eorundem verborum composita. Vide ad xxviii. 36. § 7. Supra hoc cap. 'Ad quam quum militem ab se ipso scriptum ex senatus-consulto adjecisset.'

CAP. III. § 1 Pisas jam quadraginta millibus hominum, adfluente quotidie multitudine, &c. circumsedebant] Quadringentis millibus Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Tum circumsedebat Lov. 1. 4. et Mead. 2. Non displicet, quod Jac. Gronovio ad Livii vii. 35. § 6. in mentem venit, legendum esse Pisas jam quadraginta millia hominum, &c. circumsedebant. Ut error inde natus sit, quod vocem millia per notam M. vel ∞, aliave scriptam non eo, quo debuerant, casu librarii extulerint. Vide ad xxv. 9. § 16. Præterea quotidie, quod Moguntini ex cod. suo adjecerunt, non modo exsulat a prioribus excensis, verum etiam ab omnibus scriptis nostris, et Hearnii L. 1. Paulo ante Ligurum deest in Harl.

§ 2 Die, quem edixerat ad conveniendum militibus] Ms. die, quam dixerat ad conveniendum mil. Utrumque ferri potest. Nam et Terentius ait Andr. i.

1. 75. 'Hic nuptiis dictus est dies.' Hoc tamen loco malo scripturam, quam expressimus. Modius. Non membranæ modo Magontiacenses, sed et nostrarum potiores, editique omnes ante Aldum quem dixerat. Modius ait utrumque ferri posse propter Terentii 'nuptiis dictum diem': hoc tamen se loco malle alterum. Sed non in nuptiis tantum sic loquuntur. Cæsar Gall. v. 55. 'Nuntios mittit ad finitimas civitates, equitesque undique convocat: iis certum diem conveniendi dicit.' Noster l. xlv. c. 12. 'Jam primum cum legionibus diem dixit, non auspicato templum intravit: vitio diem dictam esse augures decreverunt.' Et mox, 'Quod vitio dies exercitui ad conveniendum dicta erat.' J. F. Gronovius. Dixerat propter auctoritatem potiorum Mss. et edd. præferri potest: alioqui edixerat facile defendi posset. xxiii. 31. 'Ut duabus legionibus urbanis Ti. Sempronius consul Cales ad conveniendum diem ediceret.' Sic ibid. cap. 32. et xxviii. 5. Duk. Edicere in hac re Livio usitatum esse, patere potest ex illis quæ notantur ad xxxi. 49. § 12. Id tamen eum hoc loco non adhibuisse, ostendunt fere omnes Mss. Certe dixerat, præter Moguntinum, exhibent Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et Hearnii L. 1. et N. Neque aliter Pal. ut testatur Gebh. ad xxii. 12. § 1. Eodem autem verbo hoc sensu Livium uti solitum fuisse, constare poterit ex J. F. Gronov. ad xxxiii. 13. § 1. et Jac. Gronov. ad xxxvi. 8. § 2. Ceterum in Mog. cod. non est quam dixerat, ut Modius testatur, sed qua dixerat, quod tamen docet, verisimiliter legendum esse quam dixerat. Non nego quidem, Livium voci dies hoc sensu interdum adjectivum genere masculino addidisse; at longe numero superant exempla, in quibus adjectiva genere sequiori ei juncta obcurrunt. Supra xxiii. 31. 'Exer-

citum, cui ad conveniendum Cales edicta dies erat.' xxxiii. 14. 'Omnibus ad diem edictam paratis.' xlii. 48. 'Exercitui diem primam quamque diceret ad conveniendum.' Eodem modo Livium dixisse 'dies præstituta,' 'stata,' 'statuta,' 'constituta,' vidimus ad iii. 22. § 4. 'Dies indicta' est x. 27. Ita in iudiciis 'dies dicta' iii. 66. v. 11. xxix. 32. 'dies producta' ii. 61. iii. 58. vi. 20. lib. xxxviii. capp. 51. et 52. et passim alibi.

Inde quadrato agmine ad Pisas duxit; et, quum hostes non plus passuum tribus millibus ab oppido] Primæ edd. exhibent, *inde quadrato agmine cum ad Pisas duxisset, dum hostes non plus passuum tribus m. a. o.* Aldus deinde ex cod. Mog. substituit *inde quadrato agmine ad Pisas duxit, et quum hostes mille passuum ab oppido.* Tandem Gronov. reliqua parte ejus lectionis servata, pro duabus his vocibus *mille passuum*, ex priscis edd. substituit *non plus passuum tribus millibus*, nulla alibi, quod quidem sciam, factæ mutationis ratione reddita: quam eo magis adscriptam oportuerat, quia, licet omnes mei codd. in prima parte horum verborum priscis edd. adsentiantur, et habeant *cum ad Pisas duxisset, dum hostes*, Hearnii autem L. 1. non aliter inde dissentiat, quam quod, mutato dictionum ordine, *ad Pisas cum duxisset, dum hostes* legat, nullus tamen, nisi solus Lov. 3. in posteriore parte veterum excusorum scripturam probat, sed contra omnes reliqui haud obscuris indiciiis Moguntinam veriore esse indicant. Nam *non plus passum ab oppido* legunt Voss. Gaertn. Mead. 1. et Lov. 1. 2. 3. 4. 6. quorum ultimus a m. sec. *non plus passum paucorum* præfert: *non plus passum ab oppido* Hearnii L. 1. *non plus passum mille ab oppido* Harl. et Mead. 2. ut in prioribus numeri millenarii nota *M.* exciderit propter ultimam literam vocis *passuum*, vel, ut errore

operarum scribitur, *passum*. Per omnia igitur Moguntini lectionem revocavi. Est autem proba ac Liviana locutio 'mille passuum.' Vide ad v. 26. § 5. xxi. 61. § 1. xxxvii. 1. § 5. Præterea *Idem quadrato agmine* Harl. sollemni scribarum lapsu. Vide ad i. 19. § 7. Mox voces *adventu suo* omittit Harl. Sed *adventu suo et ingressus* legit Mead. 1.

§ 3 *Trans fluxum ferme mille passus ab hoste*] *Mille ferme passus* Lovel. 3. Et ita forte invenerunt scribæ Lovel. 1. et 4. sed qui τὸ mille omiserunt, interceptum, ut videtur, a præc. vocis *fluxum* litera finali. Vide ad § præc. *Ferme mille passibus* Gaertn. *ferme passus mille* Lov. 6. et Mead. 2. *quingentos fere passus* Moguntinus cod. quod Aldus recepit, et post eum reliqui editores usque ad Gronov. qui priorum edd. scripturam restituit. Quum tamen in verbis præcedentibus Mog. Msti lectionem probarim, eam neque hic deserere potui. Paulo ante voces *et ipse* desunt in Lov. 1. et 6. τὸ et in Lov. 4.

Agrum sociorum tutabatur] Rursus 'socios' vocat cap. 6. Unde Noris. Cenot. Pis. Dissert. i. 1. Pisas urbem fœderatam fuisse colligit. Duk.

§ 4 *Necdum noto satis inter se, ut vix fidere alii aliis possent*] *Vix* redundat. Gelen. Vide Gronov. Obs. iii. 10. Duker. Gelenium recte voculam *vix* expunxisse puto. Neque ullus est meorum codd. qui per omnia edd. priscis adsentitur hoc loco, nisi Lov. 5. Ex reliquis intelligi potest, unde lectio illa nata sit, et quibus gradibus tandem inrepperit. *Infidere alii* est in Lovel. 1. *ut fidere alii* in Lovel. 4. Utrumque *in* et *ut* ex librariorum errore pro *ut* esse, nemo negabit: *in* et *ut* in Mss. confundi, vidimus ad xxi. 63. § 14. *ut* et *ut* ad iv. 51. § 6. Ejus loco *vix fidere alii* datum est in Lovel. 2. et 3. At utramque lectionem jungens Lovel. 5. *ut vix fidere alii* dedit, quod secuti sunt primi editores: nec-

dum ita satis noti erant, ut possent. Crevierius lectionem a Gelenio rejectam probat. Paulo ante *novo militate*, ex multis generibus, omissa copula, Lov. 6. Vox hominum deest in Gaertn.

§ 5 *Ad prædandum emittebant*] Ita Froben. 1531. ex cod. Mog. edidit; quum antea vulgaretur *mittebant*, quod superest in omnibus nostris, et Hearnii L. 1. Paulo ante *de summa rerum cernere*, pro *decernere*, Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Sed vide ad xxxvii. 13. § 5.

§ 6 *Præsidium, per quod in castella eorum vicosque ageretur*] Per quos Voss. Lovel. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. quod dictum esse potest, quemadmodum 'auxilia irati,' de quo actum est ad xxix. 12. § 4. Paulo ante *præda eque* duabus vocibus Voss. Lov. 3. 6. Harl. et Gaertn.

CAP. IV. § 1 *Quum bellum Ligustinum ad Pisas constitisset*] Gronov. Obs. iv. 26. pag. 418. Sic XXI. 49. 'Quum ad Trebiam terrestre constitisset bellum:' quod ibidem c. 48. dicit Pænos 'ad Trebiam sedisse.' Duker.

Per extremos Ligurum fines] Hanc lectionem Moguntini ex cod. suo adoptarunt. Antea edebatur *præter extremos*, quod in omnibus meis Mss. superest. Sæpe *preter*, sive *præter*, et *per* in codd. antiqq. commutantur. Vide ad xxviii. 42. § 3. Mox *qua cum Liguribus*, pro *quam*, Harl. Vide ad vi. 35. § 9. Mox § seq. *detrabant* Voss. *detractabant* Lovel. 1. 3. 4. Harl. et Mead. 2. Vide ad xxxiv. 15. § 9.

§ 3 *Omnia ferro ignique satis evastata erant*] *Ferro ignique omnia* Harl. *omnia ferro igneque* Lov. 4. Sed vide ad i. 41. § 3. et iv. 9. § 11. Deinde *evastata* Froben. primus an. 1531. ex cod. Mog. adsumsit, quum antea circumferretur *vastata*. Licet autem id omnes nostri, et Hearnii L. 1. probent, alterum tamen malo. 'Evas-tare' autem verbum est Livio admo-

dum frequens, ut sæpius notavimus. Vide ad xxxvii. 19. § 6.

Ut inter pacatos, ducebat] Ms. voce addita, *ut inter pacatos agros, ducebat*. Non placet. Cæterum et statim, ubi est 'egressum e finibus suis hostem,' *quod* e non agnoscit Moguntina ed. *Modius*. Neque mihi *inter pacatos agros* placet, sed vocem *agros* in Mog. cod. inrepsisse credo ex glossa interpretis; qui, observans interdum apud Livium *in pacato* obcurrere, pro *in pacato agro*, ut alibi plene locutus est, eandem vocem etiam hic subintelligendam putavit, quum potius supplendum videatur *ut inter pacatos populos*. Ita 'gens diu pacata mansit' Livio ex conjectura reddidit Gron. ad xxiii. 27. Ita 'pacati' dicuntur, qui non gerunt bellum, qui sunt in pace, iii. 19. 'Magis bellantes, quam pacati, propitios habemus Deos.' Mox 'egressum finibus' omnes codd. nostri, et non tantum Mog. ed. sed et omnes aliæ usque ad Froben. qui an. 1531. *e finibus*, præeunte cod. Mog. emendavit: quod verum videtur. Solet enim Livius præpositionem in regimine hujus verbi repetere. Vide ad ii. 48. § 10. et x. 35. § 17. Paulo post *prægressi* Lov. 1. Sed 'præ' et 'præter,' præsertim in compositis, passim confunduntur. Vide ad lib. xxxvi. c. 42. § 1. Hinc saltum, quo transeundum erat male Voss. *qua* est *qua* parte. Vide ad i. 38. § 6.

§ 5 *Ne nox terrorem in tumultuario prælio auget*] *Et ne nox terrorem in tumultuario* Lov. 6. *ne et nox terrorem in tumultuario* Voss. *ne nox terrorem et tumultuario* Harl. Mox *lucem moveret* perperam Mead. 1. et Gaertn. pro *luce*, in fine ejus vocis repetita litera initiali sequentis. Vide ad xl. 7. § 8. Deinde *tū turmam equitum* Lovel. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. At, sæpe *tū* et *tñ* ob ductuum adfinitatem in Mss. commutari, vidimus ad xxii. 17. § 5.

§ 6 *Et triarios vallum circumjicere*]

Forte eo. J. F. Gron. *Triariis* Harl. Male. Vide ad xxvii. 24. § 3. Tum *circuire*, vel *circumire* perperam Lov. 2. 3. 6. Neque necesse videtur, ut τὸ et cum Gronov. mutemus in eo. Nam vel sine eo intelligitur, mentem consulis fuisse, ut triarii sarcinas in medium conjectas vallo cingerent; licet Doujatius satis inperite dubitet, utrum consul voluerit, ut triarii vallos abjicerent; an, ut castra vallo cingerent. Supra xxv. 36. 'Agitare dux cœpit, si quo modo posset vallem circuminjacere.'

§ 7 *Apertus esse insidias, et recto ac justo prælio*] Τὸ esse excludit Harl. Tum ac recto et justo Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. omnesque edd. ante Frob. 1535. Mox ut vera vinceret virtus Lovel. 1. ubi vera vinceret virtus reliqui scripti, et eadem edd. Deinde viderent cod. Mogunt.

CAP. V. § 1 *Hora secunda ferme concursus est*] *Hora ferme secunda* Harl. Verbum est, quod Aldus ex cod. Mog. addidit, exsulat non tantum ab edd. antiquioribus, sed etiam a Voss. Lov. sex, Harl. et Hearnii L. 1. *Sinistra sociorum equitum ala*] At ego assero, 'equites' ibi nullos fuisse, et temere per inscitiam insertos. Scripserat Livius *sinistra sociorum ala*, et pedestrem intellexerat illam partem. Sciulus quisquam, qui alas non nisi in equitibus norat, eos injunxit. Male: ni ita sit, (notam narrationem vide,) numquam mihi apud te stet fides. Lipsius de Milit. Rom. ii. 7. Emendationem Lipsii probarunt Schel. c. 12. ad Polyb. et Crevierius ad h. loc. Vocem itaque *equitum*, quum neque in Voss. exstet, fidenter expunxi.

M. Marcellus et T. Sempronius, prioris anni consul] *Ti. Sempronius*, ut supra. *Signon*. Vide ad xxxiv. 42. § 3. Tum *prioris anni consules* Voss. Lov. sex, Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. principes. Sed Aldus recte substituit *consul*. Non

enim Marcellus priori anno, sed triennio ante, consulatum gessit. Error inde ortus videtur, quod olim per compendium *cons.* scriptum fuerit. Vide ad x. 10. § 2.

§ 2 *Ne certaminis studio prius concurrerent*] Hearnii ex ed. Aler. adnotat *procurrerent*. Non deterius est vulgato. Livius x. 36. 'Ad suos tuendos ab Romanis procursum est.' Et ibid. 'Impigre magis et plures procurrerant Samnites.' Priscianus x. p. 901. ex Livii l. xx. 'Et si ferocius procurrisent.' Duk. *Percurrerent* Voss. *precurrerent* Lov. 6. a m. pr. *procurreret* Harl. *procurrent* Mead. 1. *procurrerent* Mead. 2. Gaertn. Lov. 1. 2. 4. 6. a m. sec. et omnes, quibus usus sum, edd. usque ad Paris. 1573. ubi primo vulgatum obcurrit. Recte itaque Oudend. ad Lucani vii. 385. ex Vossiani lectione *procurrerent* scribendum conjecit, quod tot codicum fide recepi. De verbo 'procurrere,' sæpius in hac re apud Livium obvio, vide ad Siliii vii. 566. et ad xxv. 39. § 6. Locus Livii, quem Prisc. perperam ex lib. xx. laudat, exstat xxv. 11.

§ 3 *Inde, quum signum dedisset, impetum ex aperto facerent*] *Lego facere*. Intelligendum enim de proximo *jussit*. J. F. Gron. *Facerent* constanter in omnibus nostris, quum scriptis, tum editis, superest: quare nihil mutarem. Vide ad xxvi. 22. § 7. et mecum sentit etiam Dukerus. Præterea unde quum signum Lov. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Moguntinos, qui inde ex cod. suo receperunt. Vide ad xxxix. 33. § 5. Tum ut *impetum*, adscita priori vocola, Hearnii L. 1. Hinc ex adverso Mead. 2. Paulo ante *P. et Q. Mutios* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Mead. ambo, et edd. usque ad Mediol. a. 1505. quæ *Minucios* dedit; id autem Ascens. 1513. et hinc reliqui admiserunt. Vide ad xxiii. 24. § 4.

§ 4 *Nuncius venit a Ti. Sempronio*] *Ab Ti. vel ab T. Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Mox impetus aliorum Gaertn. Tum cæsos et permultos Lov. 1.*

§ 5 *Si videretur, submitteret, priusquam ignominia acciperetur*] *Transmitteret Lov. 5. et edd. ante Aldum, qui ex Mog. probavit submitteret, subscribentibus reliquis codd. nostris. Tum ignominiam acciperet Lov. 3. ignominiam etiam Harl. Paulo ante remisse, pro remisisse, Mead. 1. Pari errore emisset, pro emisisset, erat in scriptis v. 15. § 11. emisti, pro emisisti, xxi. 41. § 6.*

§ 6 *Secunda legio missa est*] *Ita Frob. 1535. edidit; priores vero cum omnibus codd. meis præferunt secunda missa est legio. Mox Tunc redintegrata est pugna Voss. Vide ad ii. 12. § 15. Tum redintegrata est pugna Mead. 1. sollempni scribarum errore. Vide ad xxviii. 15. § 10.*

Quum, &c. legio successit: sinistra ala] *Successisset, et sinistra ala omnes nostri, Hearnii L. 1. Crevierii Victor. et edd. antiqq. Tò et prima omisit ed. Paris. 1573. ultima deinde Gruteri, pro successisset, subposuit successit. Priscam lectionem revocavi, mutata etiam distinctione: Tum red. est pugna. Quum et recens miles, et frequens ord. legio successisset, et sinistra ala (id est, etiam sinistra ala) ex prælio subducta est. Præterea deducta, pro subducta, male Mead. 2. aciem autem ignorant Harl. Unde videri posset legendum dextra in primum subit; de quo vide Gronov. ad x. 14. § 17. Sed uni codici fidem habere periculosum puto.*

§ 7 *Densis tamen ordinibus*] *Densi tantum non omnes codd. nostri cum edd. antiqq. pro quo Froben. 1531. densis recte ex cod. Mog. recepit. Ita 'densi globi' apud Sil. iv. 520. 'ordines densati' xxx. 34. 'densare ordines' xxxiii. 8. Eo sensu obponuntur 'rari ordines.' Vide ad ii.*

47. § 4.

§ 8 *Ad perturbandos ordines eorum C. Livium Salinatorem*] *Quatuor priora verba perperam desunt in Harl. ultimum eorumdem in Lovel. 6. ad perturbandos animos eorum legit Mog. Male, ut constat ex seqq. Deinde C. Licinium Hearnii L. 1. C. Lucium ejusdem N. C. Lilium Lov. 1. Mox alaris Voss. et Lov. 1. ac 4. alaribus Lov. 6. Mead. 2. Gaertn. a m. pr. et edd. antiqq. alariis Moguntini ex cod. suo receperunt. Vide ad x. 40. § 8. Insuper milites in subsidii esse Lov. 6. Vide ad viii. 7. § 9. Equites inde subsidii esse Lov. 3. Vide ad x. 20. § 6. Equites in subsidium esse Voss.*

§ 9 *Primo confudit et turbavit, deinde dissipavit aciem*] *Dissipavit etiam aciem Lov. 2. et Harl. Tò dissipavit exsulat a Voss.*

§ 10 *Hastilibus cædentes terga trepidantium, et redire in ordines cogentes*] *Et hastilibus c. t. trep., et, ut redirent in ordines, cogentes Voss. hastilibus c. t. trep., ut redirent in ordines cogentes Lovel. 3. et 6. Mox interequistantes alares, vel alaris, Lov. 1. 6. et Voss. Vide modo ad § 8. Interequistantes salaris Lov. 4. et Mead. 2. in initio posterioris vocis repetita ultima prioris litera. Vide ad xxxvii. 29. § 8.*

§ 11 *Consul obtestabatur milites*] *Hæc est Moguntini codicis lectio, (antea edebatur orabat,) cujus tamen bonitas non intelligitur, nisi levi conjectura adjuvetur: Consul obtestatus milites, ut paull. adn., vict. in manibus esse: cum pert. et trep. viderent, instarent: si rest. ordines sissent, int. rursus eos prælio et dubio dim.: inferre vex. jussit signa. Scripsimus etiam sissent pro sivissent; nam in scriptis reperimus scissent. Sic alibi iii. 18. 'Si edoceri se sissent.' J. F. Gron. Moguntini lectionem primus admisit Aldus; eaque egregia etiam mihi videtur, præsertim si obtestatus cum Gron. legas, ut ita sermo cohæreat obtesta-*

tus milites, inferre vexillarios jussit signa. Nisi forte, servata Mog. lectione, et distinctione vulgata, periculum finire malis voce *dimicatu*ros, deinde legere, *ut inferre vexillarios jussit signa, omnes connisi, &c.* Præterea *ut parum niterentur* Lov. 5. et primæ edd. *ut paullum niterentur* reliqui codd. nostri: *ut paullulum adniterentur* iterum Aldus ex cod. Mog. De voce *paullulum* cum *paullum* commutata vide ad xxxvi. 9. § 8. Ipsa hæc locutio etiam occurrit xxi. 8. 'Pæno, cepisse jam se urbem, si paullulum adnitatur, credente.' Deinde *victoriam in manu esse* Harl. Hinc *et dum turbatos* Lov. 2. et Harl. *dum turbatos* reliqui mei cum antiquis edd. *dum perturbatos* ex Mog. cod. Frobenius 1531. substituit, quod obtinuit usque ad Gronov. qui pr. ed. nott. *turbatos* vindicavit, et restituit: neque tamen postea, quum iteratis curis cum *perturbatos* verius judicasset, illud *perturbatos* revocavit: *dum* cur ferre non potuerit, vide ad i. 40. § 7. Sed *perturbatos* ob fidem Msti Mog. recepi. Modo hoc cap. 'Ad perturbandos ordines eorum C. Livium Salinatorem equos inmittere jubet.' Vide ad iii. 70. § 9. Deinde Gronov. pr. notarum ed. testatur, scriptos præferre *si restituti ordines fuissent*, quod non modo ipse in seqq. earum edd. tacitus omisit, sed mihi etiam in nullo meorum occurrit. Primæ edd. *si restitui ordines sivissent*: nec aliter plerique codd. *scivissent* Gaertn. quod errore operarum præferunt editiones Parm. Medicl. 1480. Tarv. utraque, et aliæ usque ad Ascens. *scissent* Voss. et Lov. 3. Sed recte Gronov. *sissent*; quod firmat Lov. 4. Et id voluisse videtur librarius Lov. 1. in quo tamen legitur *issent*, prima litera *s* elisa ab ultima vocis præced. *ordines*: de eo errore vide ad xxx. 3. § 7. ut et Victor. Crevierii, qui *sissent*. De hac autem contractione *sissent*, pro *sivissent*, vide ad iii. 18. § 6.

Tandem et dubio deest in Voss.

§ 12 *Connixi tandem averterunt hostem*] *Commissi* Lovel. 1. Ita 'committerentur' et 'conniterentur' commutantur ix. 31. § 12. 'mitteretur' et 'niteretur' xxxv. 10. § 10. 'subnisus' et 'submissus' iv. 42. § 5. *Connisi* Lov. 4. *connissi* Mead. 1. *connisi* Voss. Vide ad ii. 50. § 9. Deinde *adverterunt hostem* Voss. Vide ad vi. 23. § 8. *Averterunt hostes* Lov. 3. Vide ad v. 50. § 2. 'Avertere,' ut vii. 8. 'Primum gradu moverunt hostem, deinde pepulerunt, postremo jam haud dubie avertunt.' Mox *vocula tum deest* in Harl. ejus loco cum male legunt Voss. et Lov. 1.

§ 13 *Equites ducenti viginti unus*] Ms. *equites septingenti viginti unus*. Et raro sane in his conveniunt libriculi cum scriptis, ex notarum, ut opinor, quibus designari numeri aliter atque aliter solent, varia scribendi ratione. *Modius. Ducentos viginti unum* Lov. 1. *ducenti viginti unum* Lov. 4. et Harl. *ducenti viginti unus* Lov. 2. 6. Mead. ambo, et Gaertn. CCXXI. Voss. Lov. 3. et Hearnii L. 1. ac N. CC. et XXI. Lov. 5. et vet. edd. pro quo Frob. 1531. *ducenti viginti unus*. Gronov. demum an. 1665. cod. Mog. lectionem recepit. Forte librarii reliquorum codd. per notas scriptum invenerant *IOCCXXI*. et quingenarii numeri notam, ut incognitam, omiserunt. Vide ad xxxvii. 40. § 11. Paulo ante *vivi capti MXII*. Lov. 3. *vivi capti mille duodecim* Lov. 6. et *vivi capti MXII*. Hearnii L. 1. *vivi capti mille ducenti viginti* Gaertn.

Carpenta sexaginta tria] Editus Moguntiaë Livius *carpenta centum et duo*. Modius. Immo *centum duo*. Neque ille tantum ita præfert, sed etiam omnes codd. nostri, omnesque typis descripti usque ad Frob. qui anno 1531. ex cod. Mog. *carpenta LXIII*. recepit: *carpenta CCII*. legit Hearnii N.

§ 14 *Supra quinque millia militum, ipsorum aut sociorum, sunt amissa*] *Quinque millia ipsorum* Voss. Deinde *amissi sunt* Harl. Mox *centuriones* XX. Lov. 3. et Hearnii L. 1. Tum *præfecti sociorum* quatuor Lov. 3. Sed vide ad XXI. 17. § 2. *Præfecti socii* quatuor Lovel. 4. *præfecti* quatuor Mead. 2.

Et M. Martius tribunus] Reposuimus, secuti archetypa, et *M. Genutius*, et *M. Martius*, tribuni. Gelen. Ms. et *M. Genutius eques*, et *M. Martius tribunus militum*. Modius. Et hoc et *M. Genucius* et *M. Marcus tribunus* Moguntino debetur. Vulgo aberat *M. Genucius*. Modius affert et *M. Genucius eques*. Sed non est credibile, unum modo equitem desideratum, ubi quinque millia militum occubuerunt. Nos invenimus in scriptis *quatuor et M. Marci tribuni militum*. Lege, *præfecti socium* quatuor, et *Marci Genucius* et *Marcus tribunus militum* secundæ legionis. Gelenius quoque e Moguntino advocat tribuni. J. F. Gron. Cum vetustissimis edd. *quatuor, et M. Marcus tribunus* legunt Lov. 5. et Harl. *quatuor, et M. Marcus tribunus* Lov. 2. 4. et ambo Mead. *quatuor, et M. Marci tribuni* Voss. Lov. 1. et Hearnii N. *quatuor, et M. tri* Gaertn. *quatuor, et tres mortui tribuni* Lov. 6. et Hearnii L. 1. *quatuor, et tres Marcelli tribuni* Lov. 3. Agnosco, ubi duo eodem prænomine adpellati junguntur, Livium id eo modo sæpe enunciassse, quemadmodum hic legendum conjicit Gronov. Vide ad IV. 48. § 1. et X. 1. § 7. Verisimilior tamen videtur Gelenii emendatio. Repetitionem enim prænominis 'Marci' causam fuisse puto errandi plerisque librariis; quum ceteroqui non videam, cur *Genucius* ex omnibus codd. præterquam ex solo Mog. exciderit. Neque semper Livius ea formula, quam Gronovius ipsi restitutam voluit, locutus est. Supra VI. 38. 'Sp Servilius, L. Papirius, L.

Veturius.' ubi etiam potuisset *Lucii Papirius, Veturius*. In mentem etiam veniebat, ex τῶ eques codicis Mog. faciendum et *Qu.* et, adeoque legendum et *M. Genucius* et *Q.* et *M. Marcii tribuni militum*. Sed videant alii.

CAP. VI. § 1 *Eodem fere tempore duorum consulum literæ adlatæ sunt*] Vox fere deest in Lov. 3. τὸ consulum in Voss. Deinde Moguntini edentes *literæ allatæ*, omissa voce *sunt*, eam in Msto suo exstare in ejus excerptis monuerunt. Eamdem etiam servant omnes nostri codd. omnesque, præter Moguntinam, edd. Mox ad *Mutinam de prælio cum Boiis facto* Lov. 5. Gaertn. et primæ edd. *de prælio cum Boiis ad Mutinam facto* Harl.

§ 2 *Ut abscedi inde, sine pernicie sociorum et damno reipublicæ, non possit*] *Sine pernicie* Frob. 1531. ex cod. Mog. recepit. Nec aliter est in Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. utroque, et Gaertn. *absque pernicie* præferunt priores typis inpressi, faventibus Voss. et Lov. 5. *ut absced'e sine pernicie suorum et damno reipublicæ inde non possit* Gaertn. suorum etiam Lov. 6. Præterea non posse Harl. non posset Voss. Lov. sex, Mead. uterque, et edd. ante Aldum.

§ 4 *Se quidem facturum, quodcumque senatus censuisset*] Iterum Ms. *se id quidem facturum*. Modius. Quod *senatus censuisset* Gaertn.

Viderent, si magis e republica esset] Idem Ms. *ne magis e republica esset*: quorum utrumvis convenit: nam et τῶ si sæpe utuntur boni auctores pro 'an non:' et posterior locutio recta quoque est: nec semel ita Livius loquitur. Sit igitur lectoris arbitrium, utrum recipiatur. Modius. Sub specie modestæ dubitationis dicit, quid sibi videatur, quo nihil frequentius est. Cic. Phil. II. 12. 'Vide, ne illa causa fuerit appellandi mei:' et Fam. IV. 9. 'Vide, ne superbi sit adspernari ejusdem liberalitatem.'

Vide Duaren. Disp. Anniv. II. 2. *Duk. Ne magis e republica sit Gronov.* in contextum recepit: id autem contra Mss. aliasque edd. esse, Hearnii adfirmat; et verum esse etiam Crevierio persuasit; quum tamen ex cod. Mog. excerptis et Modii notis constet, hanc integerrimi ejus Msti lectionem esse. Ceterum *viderent, si magis* non tantum Crevierii Victor. et Hearnii Oxonn. sed et omnes mei, nisi quod *sed magis* praeferat Mead. 1. Tum *ex republica* Voss. sed praepositionem ignorat Lov. 1. Mox *ab se*, pro *a se*, Aldus recepit fide cod. Mog. Consentiant plures meorum; sed iterum praepositionem neglegit Lov. 1. Deinde *eo statu relinqui*, pro *in eo statu*, Lov. 3. et 6.

§ 6 *Et nunciarent, senatum, ni is ad magistratus subrogandos Romam veniret, potius, quam Q. Minucius a bello integro avocaretur* Longe aliter, non tamen, ut ego arbitror, etiam melius, Longobardicus codex habet hoc modo: *et nunciarent, senatum velle, ut is ad magistratus subrogandos Romam veniret potius, quam Q. Minucium a bello integro avocarent.* Modius. Mihi etiam vulgata lectio ei, quam obfert cod. Mog. praeferenda videtur. Interim tamen Lov. 3. *senatum velle, ut is ad magistratus:* in reliquis facit cum vulgatis edd. Praeterea *potius quam ea Q. Minucius* Voss. et Lov. 1. An voluerunt *potius, quam ut Q. Minucius?* Sed vocula *ut* commode intelligi potest.

§ 7 *Missi legati renunciaverunt, L. Cornelium* Annunciaverunt Voss. *nunciaverunt* edd. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, et aliae; pro quo Aldus ex Mog. cod. revocavit *renunciaverunt*, concinentibus Lov. 2. 5. et Gaertn. Postea Frob. 1535. substituit *renunciaverunt*, quod est in reliquis nostris. Vide ad Epit. Liv. I. XLVII. Deinde Cornelii praenomen *L.* quod deest in omnibus codd. quibus utor, et Hearnii L. 1. N. et in edd. prioribus, Al-

dus itidem ex Mog. Msto restituit, ut et vocem *Romam*, quæ pariter exsulabat ab iisdem edd. et Lov. 5. ac Gaertn.

§ 8 *De literis L. Cornelii, quas scripserat* Qui scripserat Lov. 2. 4. Mead. uterque, et Gaertn. Verum ita interpolant, qui credebant, 'secundum praelium' hic poni pro proelio felice, prospero, quum tamen 'scripserat secundum praelium' est, scripserat post praelium: de quo vide ad VIII. 10. § 9. et ad XXIV. 10. § 11. Mox *secundum praelium tum factum* Lov. 1. Deinde *disceptatio in senatum fuit* Voss. *disceptatio fuit in senatu* Lov. 6. Praeterea plerumque, pro plerisque, Lov. 1. 2. 3. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Tandem vox *legatus* non adparet in Lov. 2. et Harl.

§ 9 *Fortunæ populi Romani et militum virtuti gratiam habendam* Fortunæ pop. Rom. et militum gratiam hab. Lov. 6. Male. Vide Gron. ad VI. 30. § 6.

Hostium exercitum, cujus delendi oblata fortuna fuerat, non deletum Vet. lib. pro *non deletum* habent *elapsum*. Similiter enim *Hostes e manibus emissos*. Sigon. *Fuerat, non deletum*, a Sigonio rejectum, Frob. 1531. ex cod. Mog. receperat. Omnes priores, ad stipulantibus nostris et Hearnii codd. dederant *fuerit, elapsum*. Horum *elapsum* Sigonius jam in contextum admisit; sed alterum *fuerit* demum Gronov. ei reddidit.

§ 10 *Legionariis et tardius datum signum esset, et persequi fugientes non licuisset* Hæc etiam lectio cod. Mog. debetur, ex quo eam Aldus adscivit. Antea edebatur *legionariis tardius datum signum esset, ut persequi*: neque aliter tum Hearnii L. 1. tum nostri, nisi quod *et persequi* sit in Mead. 1. *ut prosequi* in Lov. 1. Vide ad Epit. Liv. I. XCIX. Paulo ante *Milites eo complures perisse* Lov. 6. sed prima *τῶν cōplures* syllaba ob præced. voculæ *eo* similitudinem repetita est: *periisse* Gaertn. Vide ad XXIX. 32. § 13.

CAP. VII. § 1 *Ad frequentiores consultatio delata est*] Scribe dilata. J. F. Gron. Metellus c. 8. dicit, eo dilatam esse consultationem, ut præsentibus auctoribus earum literarum disceptaretur. Dukerus. Unus meorum Gaertn. *delata* tuetur, reliqui omnes cum Oxonn. Hearnii, et Victor. Crevierii *dilata*, ut Gronovius conjicit, probant.

§ 2 *Quod civitas fœnore laborabat: et, quum multis fœnebris legibus*] Ms. *quod civitas fœnore laborabat, et quod, cum multis, &c. quod non displicet. Modius.* Auctoritati optimi Mog. dedi, ut lectionem reciperem, licet nulli meorum consentiant. Vide ad XXIII. 4. § 8. Lucan. VIII. 79. 'A me quod fasces, et quod pia turba senatus, Tantaque discessit regum manus.' Deinde *fœneribus legibus* Harl. *fœneratoriis legibus* Lovel. 3. Gaertn. et Mead. 1. in margine. Male. Festus voce 'Fenus:' 'Fenus appellatur naturalis terræ fetus; ob quam causam et nummorum fetus fenus est vocatum, et de ea re leges fenebres.' Ita 'res fœnebris' VII. 21.

Via fraudis inita erat] De coërcendis fraudibus in cedendis nominibus agit Cujac. Obs. x. 3. Duk.

Ita liberos fœnore obruebant debitorum] Legitur in antiquis codd. *libero fœnore*, non *liberos*. Gelenius. *A tali vero fœnore obruebantur* Gaertn. *Itali vero fœnore obruebantur* Lovel. 4. et Mead. uterque: *in tali vero fœnore obruebantur* Vossian. Lov. 1. 2. 3. 5. 6. Harl. Hearnii L. 1. et edd. vett. Moguntini deinde monuerunt, se in cod. suo invenisse *ita liberos fœnore obruebant*, quod Froben. 1531. in contextum admisit. Sed quadriennio post, iterum consulto Msto Mog. Gelenius deprehendit, *libero*, non *liberos*, in eo exaratum esse, quod probavit; et recte. 'Fœnus liberum' est, quod obnoxium non erat legibus fœnebris, de quo nihil cautum erat illis legibus. Mox non tenentur Voss. Vide

ad XL. 14. § 2.

§ 3 *Cujus cernendi quum ratio quæreretur*] Pro *cernendi* quidam coërcendi emendarunt, haud scio, quam bene. Glar. Vet. lib. *cernendi*, pro coërcendi, quod placet. Sic enim VI. 27. 'Quia nolunt conspici summam æris alieni.' Item, 'Deinde inspecto ære alieno, initaque ratione minuendi ejus.' Sic hoc loco, quærunr rationem cernendi fœnoris, proptereaque profiteri cogunt eos, qui pecunias crediderint. Itaque ait, 'postquam detecta est magnitudo æris alieni per hanc fraudem contracti.' Sigonius. Quantum paullo ante profuit, tantum hic nocuit Livio Moguntinus cum suo coërcendi: nam cernendi non Sigonii modo codex, sed omnes ante istum editi: quod recte probat Sigonius non auditus, ubi debebat audiri. Cicero pro Balbo cap. 5. 'Hoc igitur caussam dicente, cum ipsius tabulæ circumferrentur inspicendi nominis caussa.' Valer Max. II. 10. 1. 'Cum caussam repetundarum diceret, tabulæque ejus ab accusatore expostulatæ ad nomen inspicendum circa judices ferrentur:' ita legendum ex Ms. J. F. Gron. *Cernendi* etiam omnes nostri: *cernendi* cujus Lov. 1. 3. 6. et Voss. Verum non ideo præcipue socii jussi sunt profiteri pecunias, quas civibus Romanis ex Feralibus proximis credidissent, ut earum magnitudo nosceretur; sed ut ratio iniretur liberandi cives fœnore, quo a creditoribus obruebantur. Cum Crevierio itaque lectionem Mogunt. probavi, eamque in contextum recepi.

Diem finire placuit Fœneralia, quæ proxime fuissent] *Feralia* legitur in antiquis codd. non *Fœneralia*. Gelen. Illud magis lectori perpendendum, 'diem Fœneralia' appositively intelligendum, ut 'Bacchanalia,' 'Saturnalia,' atque alia ejusmodi; nam ego nihil definio. Quidam *Feralia* legunt. Glar. Ante legebatur *Fœneralia*. Gelenius *Feralia* immutavit. Mihi pla-

cet magis prior lectio. Proxima enim *Fœneralia* vocat diem, quo proxime de fœnore constringendo actum erat. Jusserunt ergo, ut omnes socii profiterentur pecunias, quas credidissent Romanis ab illo die, quo cautum erat, ne civis civem fœnore opprimere posset. Cui legi fraus facta fuerat nomina in socios transcribendo. *Sigon.* Ms. *diem inire placuit.* Modius. Prave idem codex, quicquid ostendet Modius *diem inire placuit.* Cicero in Verr. III. 7. 'Exiguam diem præfiniri operi, quæ cæteros ab negotio excluderet.' Noster I. XXXI. c. 48. 'Potuisse enim, si non cum prætoris, sed consulis exercitu rem geri voluerit, ita finire senatusconsultum, ne per prætorem, sed per consulem gereretur.' XXXII. 7. 'Colonosque eo trecentos (is enim numerus ab senatu finitus erat) adscripserunt.' XL. 44. 'De pecunia finitur, ne major causa ludorum consumeretur, quam,' &c. XLII. 47. 'Indicere prius, quam gerere, solitos bella, denuntiare etiam; interdum locum finire, in quo dimicaturi essent:' sic restituendum apud Cæsarem ex laudatis illis membranis Andinis de B. Gall. VII. 81. 'Nostri, ut superioribus diebus suis cuique erat locus definitus, ad munitiones accedant.' Vulgo ex interpretatione *attributus*. Et gaudet ille quoque hoc usu verbi: de Gall. VII. 83. 'Occulte inter se constituunt: adeundi tempus definiunt.' De Civili I. 11. 'Neque ante quem diem iturus sit, definire.' Auctor de Bello Hispan. c. 30. 'Quod quum de Cæsare esset animadversum, ne quid temere culpa sua segnius admitteretur, eum locum definire cœpit.' Illud quoque notabile apud Varronem de Re Rust. III. 14. 'Cochleæ aqua finiendæ, ne fugitivarius sit parandus.' Fabius declam. 280. 'Quotiens finitur dies expectandus.' Prave item *fœneralia*; cuius historiam nosse operæ pretium est. Andreas et omnes *feralia*, usque

ad Moguntinos: hi ex suo illo codice susceperunt alterum, traxeruntque in partes Aldum, Juntam, Frobenium. Intercessit Gelenius, et jussit redire *feralia*, cui paruerunt Gryphius et Curio. Ægre id passus Sigonius, sibi placere ait priorem lectionem. Non denunciat tamen codici suo, credo, quia, ut nostri omnes, habuit *feralia*. Interim secuti illum proximi editores, ubi minime debebant. Quæ enim bella illa *fœneralia*? ita vocat diem, inquit, quo proxime de fœnore constringendo actum est. Primum ratio istius appellationis nulla est, neque unquam venire in mentem huiusmodi titulo dies potuit antiquis; nisi Fœnori et locus inter Deos fuit, ejusque numinis dies festus *Fœneralia*. Deinde quæstio ex eo die, quo ultimum de fœnore cœrcendo actum esset, fuisset infinita, neque explicari potuisset unquam. Omnes scripti *diem finiri placuit feralia*, quæ proxime fuissent: ut etiam bene monuit Gelenius: isque dies notus ex fastis et Februarii mensis diebus festis. Cicero ad Attic. VIII. 14. 'Eodem enim die video Cæsarem a Corfinio post meridiem profectum esse, (id est, feralibus) quo Canusio mane Pompeium:' hoc est, ante diem octavum Kal. Martias, ut ipse explicat prima libri sequentis epistola. Perinde est igitur, ac si dixisset Livius *diem finiri placuit ante diem octavum Kal. Martias, qui proxime fuisset.* Vel, *ante diem undecimum Kal. Martias*, ut Ovidius alique computant, de qua diversitate Bosius. J. F. Gronovius. Salmasium quoque de vulgata scriptura *Fœneralia* dubitasse, ex ejus Epistola 90. apparet. Dukerus. Recte *finiri* adversus codicis Moguntini *iniri* defendit Gronov. idque in omnibus meis superest; nisi quod *finire* præferat Gaertn. Supra III. 13. 'Quot' vades 'darentur, permissum tribunis est: decem finirent.' x. 13. 'Quia plus, quam quod lege finitum erat, agri possiderent.'

xxxix. 17. 'Diem certam se finituros: ad quam nisi citatus respondisset, absens damnaretur.' l. xlv. c. 15. 'Non, ubi censeatur, finire; sed censu excludere.' Val. Max. iv. 7. ext. 1. 'Adpropinquante deinde definita die, nec illo redennte: ubi alii *finita die*. Vide quæ ibi notavit Torren. De usu hoc illius verbi vide Regium ad Quinctil. Inst. ii. 14. pag. 177. Burm. ibid. ad c. 1. p. 128. et ad Vell. Pat. i. 10. § 2. Solent autem 'finire' et 'inire' in Mss. confundi. Vide ad xlv. 34. § 9. Deinde *fænebria* Lov. 5. et ed. Camp. *fæneralia* Lov. 3. inter versus. Sed recte *Feralia* reliqui codd. quod tuetur Gronov. Is tamen in historia, quam vocat, hujus vocis erravit, existimans primam Mogunt. editionem *fæneralia* ex cod. suo invexisse, quum priores haberent *Feralia*. Certe Hearnius ex ed. Aler. sive, ut Gronov. vocat, Andreana, laudat *fæneralia*. Sub oculis habeo quatuordecim alias edd. Moguntina antiquiores, quæ omnes, unica Campani, quam modo memoravi, excepta, itidem *fæneralia* legunt. Verisimiliter etiam *Feralia* ex cod. Moguntino Gelenius, qui enim consuluit, Livio reddidit; ut nihil aliud peccarint Moguntini, quam quod, priores editores æcuti, codici suo veriore lectionem obferenti obedire neglexerint: non ipsi in eo novarint. Præterea *proxime fuissent* Frob. a. 1531. ex Msto Mog. iterum recepit, continetibus codd. nostris, præter Lov. 1. 5. 6. et Gaertn. qui *proxima* servant, ut olim vulgo edebatur.

Jus creditori diceretur] Ex eodem Mog. est tolerabile *diceretur*, ubi habebatur *redderetur*. Lib. ii. cap. 27. 'Quam asperrime poterat, jus de creditis pecuniis dicere.' iii. 47. 'Quod jus sibi pridie per ambitionem dictum non esset.' Etsi alterum æque frequens J. F. Gron. Lib. xlii. c. 22. 'Ne diceret jus, qui privatus futurus erat,' Similiter 'juris Romæ dicundi

provincia' sæpe apud Livium memoratur. Altera etiam locutio 'jus reddere' Livio usitata est. Exempla vide iii. 33. vii. 1. x. 22. et passim. Eam inlustrat Ciofan. ad Nas. Met. xiii. 25. Et hoc quidem omnes nostri, illud unus Mog. cod. tuentur. Paullo ante *ex eo die* Voss. Deinde *pecuniæ editæ* Mead. 1. utrumque male, et invitis reliquis.

§ 4 *Inde, postquam professionibus detecta est magnitudo*] Deinde Frob. a. 1531. ex Mog. dedit; quod reliquæ edd. usque ad Gronov. servarunt: is autem priscam lectionem revocavit: quam etiam præfero. *Inde* enim pro 'deinde' ponitur. Vide ad xlii. 55. § 6. Ex ejus igitur interpretatione est *Deinde*. Vide ad xxxvi. 24. § 10. Hinc *professionis detecta est magnitudo* Mead. 1. *professionis detecta* Gaertn. Vide ad xxi. 60. § 7. *Decreta est magnitudo* Lovel. 3. et Harl. *detecta magnitudo* Lov. 6. Mox voces *tribunus plebis* desunt in Lovel. 2. Harl. et Mead. 1. Earum loco *Titus Romuleus* legunt Lov. 1. 6. a m. pr. Voss. et Hearnii N. Vide ad xxxi. 6. § 4.

§ 5 *Pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis, esset*] Illud cum nesciunt membranæ. *Modius*. Nesciunt eandem præpositionem Lov. 3. 5. et Gaertn. Sed librariorum errore omissam puto. Deinde *creditæ pecuniæ* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vox *pecuniæ* deest in Lov. 1. 5. et edd. Rom. 1472. Camp. et Parm. Paullo ante *plebsque* Lov. 2. 3. 6. Voss. et Harleian. *plebsque* Gaertn. Mox § seq. *quantum auxerant fama* Mead. 1. quod probari posset, si plures codd. consentirent.

§ 7 *C. Flaminius in citeriori Hispania oppidum Iluciam in Oretanis cepit*] Ptolemæus *Hiliciam* scribit. Plinius iii. 3. *Ilici*. Ex quo apparet, cum u litera scribi non oportere. *Sabell*. Antonius Sabellicus etiam hunc notat locum *Iluciam* apud Ptolem. *Hiliciam* dici: quod equidem nescio, cum a-

pud eum *Ilicis* non in Oretanis, sed in Contestanis, non ita longe citra Carthaginem Novam, urbs ponatur. Plinius '*Ilicos*' coloniam vocat plurativo numero : ut in Ptolemæo corruptum videri queat *Ilicis* nomen additione s, pro *Ilici*. Fieri autem potest, ut '*Ilici*' in Contestatis, '*Ilucia*' vero in Oretanis fuerint diversa nomina. Illud magis mirandum, quo pacto Oretani, vicini Bæticæ, sint in citeriore Hispania. Atque divisio harum duarum provinciarum variis temporibus diversa fuit, ut ipse etiam fatetur Plinius. Suspicio etiam Livio hæc in Hispania nomina non omnino nota fuisse, ut sæpe ante conquesti sumus. *Glar.* *Iluciam* vel in *Luciam* Voss. Lov. 1. 3. 4. Gaertn. et Hearnii L. 1. *Intitiam* Lov. 2. *Illuciam* Lov. 6. *Juliciam* Harl. *Biatiam* legendum conjicit Doujatius. Dein *Moretanis*, pro in *Oretanis*, Mead. 1. *Meritanis* Gaertn. *Morientanis* Voss. in *Orientanis* Lov. 1. *more canis* Lov. 3. Præterea *Crassus Flaminius* Voss. Lov. 1. 3. 4. Mead. 1. et Gaertn. Neque aliter Lov. 2. in margine : quomodo etiam variant III. 50. § 15. hoc lib. cap. seq. § 8. Tum *citeriore Hispania* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

In hiberna milites deduxit] Omnes ante Aldum *hibernacula*. Lib. v. c. 2. '*Hibernacula* etiam, res nova militi Romano, ædificari cæpta.' xxx. 3. '*Hibernacula* Carthaginensium lignea ferme tota erant.' J. F. Gronov. *Hiberna* codd. nisi quod *hibernia* sit in Lov. 1. *hibernalia* in Lov. 4. et Mead. 1. *hibernala* in Hearnii N. *hibernacula* in Lov. 5. Supra xxii. 32. '*Hibernaculis* mature communitis.' xxiv. 39. '*Ipse hibernacula* quinque millia passuum ab Hexapylo communit.' xl. 35. '*Loca pacata* me ad *hibernacula* electurum.' xlii. 9. '*Legionibus* extemplo *Pisas* in *hibernacula* missis.' xlv. 28. '*Ut nudare tegulis muros urbis* ad tegenda *hibernacula*

sua pateretur.' Nepos in Agesil. c. 3. '*Quum* tempus esset visum copias extrahere ex *hibernaculis*.' in Eumen. c. 8. '*Duæ* erant viæ, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adversariorum *hibernacula* posset perveniri.' Non itaque semper '*hibernacula*' sunt tentoria pellibus contexta, sed interdum etiam hiberna. Quare vulgatum servandum videtur apud Salust. in Jug. c. 103. '*Exercitu* in *hibernaculis* composito;' ubi Cortius ex duobus tantum codd. et tribus edd. in *hibernis* edidit. Hoc loco in *hiberna* ante Aldum editum vidi Vernet. 1498. Mox *prælia aliquot* Aldus ex cod. Mog. recepit, consentientibus nostris, nisi quod solus Lov. 5. prioribus edd. adhærens legat *aliqua*. Vide ad xxx. 19. § 5.

§ 8 *Majores res gestæ a M. Fulvio*] *Majores gestæ res* Voss. Lov. 1. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. An qui ordinem mutarunt, ferre non potuerunt concursum syllabarum *majores res*. Sed vide ad xxvi. 46. § 6. Mox *oppidum* deest in Lov. 3. Tum cum *Vacceis Vectonibusque* in *Celtiberis* Voss. cum *Vaceis Bertonibusque* in *Celtiberis* Lov. 1. Hinc subdit, *fugavit* Voss. An voluit *fudit, fugavit*, sine copula? Vide ad xxxviii. 53. § 2. Præterea *Hilernum* Lov. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Hearnii N. *Hylernum* Gaertn. *Hybernum* Hearnii L. 1. *Hibernum* Lov. 1. et 3. Tò *virum* exsulat a Lov. 1. et 6.

CAP. VIII. § 1 *Dum hæc in Hispania agerentur*] Ms. *Quum hæc in Hispania gerebantur*. Et '*gerere*' sane, quam '*agere*,' huic loco magis convenit : cujus de verbi vi multa alii ; quos, qui volet, consulat. *Modius*. Profert lectionem membranarum *Modius*, *Quum hæc in Hispania gerebantur* : et '*gerere*' huic loco magis convenire, quam '*agere*,' contendit. Hoc quidem parum interest, hic certe : at non parum, utram ex particulis præferas :

nam sive 'Quum hæc agerentur,' sive 'quum hæc gerebantur,' Latina sunt; 'dum hæc agerentur,' sic positum et in ea vicinitate, *συλοικίζει*. Petronius c. 125. 'Dum hæc magno tempore Crotone aguntur.' Noster xxii. 2. 'Dum consul placandis Romæ Diis trahendoque delectu dat operam.' Et passim. Mutavimus ergo particulam: et, quamvis hoc vix adnotatione dignum possit censi, tamen identidem observo, complures hodie, etiam qui Latine admodum scribere videri volunt, turpi errore hæc non distinguere. *J. F. Gron.* Codici Mog. *Quum pro Dum* exhibenti, concinunt Lov. 1. 2. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Crevierii Victor. omnesque edd. usque ad Froben. a. 1531. Particulam ergo, quam mutare neglexit Gronov. nunc demum mutari curavi. Utro modo legas, parum interesse, judicat Crevierius; se itaque moræ non esse eniquam, quo minus *quum* in locum τοῦ *dum* admittat: illud tamen Gronovio adsentiri non posse, vulgatam lectionem *συλοικίζειν*: utroque enim modo Latinam orationem esse: ipsum Gronov. ita judicasse, qui legebat cap. 36. § 7. 'libertatem, dum restitui videretur, interceptam.' Verum illa conjectura alia cogitanti, et oblito eorum quæ hic scripsit, Gronovio excidit. Vide quæ notantur ad 1. 40. § 7. Præterea *gerebantur* Lov. 2. et Harl. Sæpius hæc verba in Mss. commutantur, ut vidimus ad xxii. 28. § 1. Adde viros doctos ad Suet. Cæs. c. 45. Aug. c. 37. Gronov. ad Sen. Herc. Fur. 362. Obs. iv. 14. N. Heins. ad Nason. Her. viii. 42. et Burm. ad Suet. Vespas. c. 24. Promiscue hæc verba ab antiquis usurpata fuisse, docet Gronov. ad Liv. xxxix. 54. § 10. Quum itaque sensui perinde sit, utrum *agerentur*, an *gerebantur* legamus, Mog. libri lectionem, ob codicis auctoritatem, admissi.

Relicto ad exercitum M. Claudio le-

gato] Ita Moguntini ex membranis suis vulgarunt, quum in prioribus edd. Claudii prænomen omitteretur. Id etiam exsulat ab omnibus scriptis meis, ut et ab Hearnii L. 1. et N. Verum id interceptum est ab litera finali vocis proximæ. Vide ad xxxix. 5. § 11.

§ 2 *De rebus a se gestis disservisset, quoque in statu provincia esset*] Barberin. et Pet. membranæ *ab se*, et *quoque statu provincia esset*. Adsertum plus quam semel Nostro superius. Lib. xxxiv. c. 22. 'Repeti in libertatem, et eodem statu, quo cæteræ urbes Peloponnesi et Græciæ esse.' *J. F. Gron.* *Ab se gestis* etiam plures meorum, et Hearnii Oxonn. Deinde *quoque statu provincia esset*, locutionem esse Livio familiarem, constare potest ex illis quæ notantur ad iii. 68. § 3. Ita tamen hic nullus eorum codd. quos consulni, præfert. *Quæque in provincia essent* legit Lovel. 1. *quoque in statu in provincia essent* Voss. *quo in statu provincia esset* Lovel. 3. Reliqui omnes vulgatum teneant; quorum fide id quoque servandum puto, quum Livius in hac locutione præpositionem etiam addere sæpe consuerit. Supra xxvi. 5. 'Quum in hoc statu ad Capuam res essent.' xxvii. 5. 'Ut sciret, quo in statu res Africæ essent:' quomodo ibi optimos codd. præferre, ex illis, quæ ibi notantur, patet. xxix. 8. 'In meliore statu sub iratis Romanis futuros.' xxxii. 6. 'Quum in hoc statu res esset.' xxxiii. 42. 'In hoc statu regum res erat.' xxxvii. 53. 'Ne, qui adversus vos arma tulerint, in meliore statu sint:' ita optimus ibi ostendit Mogunt. xxxviii. 5. 'In hoc statu res ad Ambraciam quum essent.' c. 8. 'Quum in hoc statu res ad Ambraciam essent.' Pari modo 'res publica in eodem statu permansisset' xxii. 9. 'in quo statu rerum accepisset eos' xxxiv. 51. Similiter 'in eo loco esse' eodem sensu Livium

dixisse, vidimus ad VII. 35. § 7. Mox vocem *conscriptis* nescit Harl. Locutionem 'queri cum aliquo' illustrat Nic. Heins. ad Vell. Pat. II. 130. § 3.

§ 3 *Tanto bello una secunda pugna tam feliciter perfecto*] *Jam feliciter perfecto* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. frequenti scribarum aberratione. Vide ad XXI. 11. § 12. *Tam feliciter* est valde, admodum feliciter, felicissime. Vide ad lib. XXXIII. c. 45. § 4.

Postulavit deinde, ut supplicationem simul triumphumque decernerent] Voculam *ut*, quam Aldus ex Mog. cod. recepit, ac priores excusi omittunt, non adparet etiam in ullo nostro, ut nec in Hearnii L. 1. Eam quidem post 'postulare' ac similis potestatis verba omitti, vidimus ad XXXII. 35. § 5. hic tamen integerrimum cod. sequor. Tum *supplicationem simulque triumphum decernerent* Harl. Sed vide ad XXVI. 43. § 6.

§ 4 *Et consulis L. Cornelii ad senatum, et M. Marcelli*] Voculam *et* priori loco ac Cornelii prænomen *L.* ignorat Harl. prænomen etiam Lov. 2. Tum et posteriori loco ut et mox esse Gaertn. Præterea *repugnantes* legunt Voss. Lov. 6. et Lov. 2. a m. sec. Dein § seq. *eorum dilatam esse, pro eoque*, Mead. 1. Hinc sese deest in Lov. 2. et Harl. quod pronomen forte interceptum est ab ultimis literis præcedentis *expectasse*. Tandem *adversus se conscriptum* Lov. 2.

§ 5 *Duceret eum secum Romam*] Ex Mogunt. receptum. Scripti nostri et editi priores *deduceret eum secum Romam*. Nempe e provincia. In quibus usurpare solent 'decedere,' 'deducere,' 'deferre,' 'deportare.' Plinius VII. 30. 'Cato unum ex tribunatu militum philosophum, alterum ex Cypria legatione deportavit.' Vide Observ. I. 12. J. F. Gron. *Duceret* ex cod. Mog. primus recepit Froben,

a. 1531. Omnes tamen nostri cum Hearnii L. 1. et N. servant *deduceret*; quod in hac re frequens esse, vidimus ad VI. 26. § 8.

§ 6 *Verius esset, Ti. Sempronio imperium habenti tradi exercitum, quam legato*] Nota *Sempr. imp. habenti tradi exercitum, quam legato*. Ergo legati imperium non habebant. Atqui Scipionis legatus consularis erat cap. 5. æque ac Claudius Marcellus. Sed responderi potest, Sempronio, qui priore anno consul fuerat, prorogatum esse imperium. Itaque et proconsul et legatus Cornelii Merulæ erat. Ita censeo c. 23. 'Ut cum imperio esset, qui eam classem duceret.' XXXVI. 1. 'L. Quintium superioris anni consulem legari ad id bellum placuit:' et c. 17. 'Consulares legatos.' H. Vales. Vossianus *verius esset, Sempronio Tito imp. Lege, quam etiam verius esset, Sempronio Tiberio imperium habenti exercitum tradi*. Ut amat Noster interdum prænomen secundum ponere. J. F. Gron. Gruchius Refut. c. 5. ad poster. Sigonii Disput. scribit, Sempronium imperium habuisse, quia proconsul erat. Hoc ambiguum est, ac duobus modis accipi potest; primum, quia Sempronius priore anno consul fuerat, Marcellus autem triennio ante: deinde, quia Sempronio ex consulatu prorogatum fuerat imperium, Marcello nec datum, nec prorogatum. Si prius voluit, ex eo sequeretur, omnes, qui superiore anno consules fuerant, sequente proconsules fuisse, et imperium habuisse; quod falsum est. Nam nemo ob id, quod priore anno consul fuerat, sequente proconsul erat, et imperium habebat, nisi a populo prorogato ex consulatu imperio pro consule esse, et rem gerere jussus fuisset. Si posterius, idem sensit, quod Valesius: cujus sententiam etsi veram esse puto, tamen non magis intelligo, quomodo, qui ipse imperium habebat, consuli imperium

habenti, cui utique parere debebat, legatus esse potnerit, quam quomodo Pleminius, si imperium extraordinarium a populo acceperat, quod putabat Pighius, (vide ad xxix. 8.) legatus Scipionis fuerit. Itaque hoc aliis expediendum relinquo. Loca Livii a Valesio huc collata, nihil ad rem pertinent: nam in iis nec, qui classi cum imperio præerat, alteri legatus fuisse, nec consulares legati imperium habuisse dicuntur. *Duk. Quum et verius esset* Lov. 1. *quumque verius esset* Mead. 1. *quum etiam verisimilius esset* Lov. 2. Male: *verius* est 'æquius'; de quo vide ad xxiii. 11. § 12. et ad ii. 48. § 2. Deinde *Sempronio Tito* Lov. 1. et 6. pro quo Gronov. *Sempronio Tiberio*. De eo vide ad iii. 1. § 1.

§ 7 *Videri esse amotum de industria, qui ea, quæ scripsisset, præsens diceret* *Videri esse admonitum* Lovel. 1. Ita passim 'monere' et 'movere' commutari, videbimus ad c. 35. § 5. *Videre esse admonitum* Lov. 2. 4. *videre se admonitum* Voss. Lov. 3. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *videre se amotum* Harl. *videre sese amotum* Lov. 5. et primæ edd. Vulgatum demum obcurrit in ed. Froben. 1535. Tum *qui ea, quæ scripsisset* reliqui quidem codd. cum priscis excusis servant, at *qui eque scripsisset* Lovel. 1. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *ne ea, quæ scripsisset* cod. Mog. quod Froben. 1535. recepit, et reliqui editores servarunt, usque ad Gronov. qui non tantum veterem lectionem *qui ea, quæ scripsisset* revocavit, sed in pr. ed. nott. insuper monuit ita legendum esse; pluribusque exemplis docuit, relativum eleganter pro hac aut simili particula poni: quæ omnia in curis secundis omisit, quia eadem totidem verbis retulerat ad Senec. de Benef. ii. 24. Quum vero utrumque *qui ea* et *ne ea* commodum sensum reddant, codici Mog. adhæsi.

Præsens diceret, aut argueret coram:

et, si quid vani adferret, argui posset] Ita Frob. 1531. ex cod. Mog. edidit, quum antea vulgatum fuisset *diceret argueretque coram*. Neutra lectio ullius cod. fide nititur, nisi quod solus Lov. 5. veterum edd. scripturam, ut passim solet, præferat. *Diceret argueret coram* est in Voss. *diceret arguere coram* in reliquis omnibus. Crevierius scribendum conjicit, *præsens diceret, et aut argueret coram, aut, si quid vani adferret, argui posset*: ut illud et ante aut argueret interceptum sit ab ultimis literis vocis præced. Vide ad xxxv. 41. § 7. alterum aut si quid nonnihil firmat lectio Gaertn. ut si quid præferentis; ubi similiter prima litera τὸν aut excidisse potest ob finem præced. *coræ*, sive *coram*. Præterea nari pro *vani*, transpositis literis, est in Lov. 5. et ed. Camp. Vide ad v. 49. § 7. *Varii* in Lov. 6. Vide ad xxii. 7. § 4. Sed *vanum* hic est falsum. Vide ad v. 1. § 6. Mox ad aliquid, pro ad liquidum, Lov. 1. 2. 6. et Voss. Curtius ix. 11. 'Numquam ad liquidum fama perducitur.' Tum § seq. *quæ postulasset consul* Harl. *quæ postulavit consul* Lov. 5. et ed. Camp. An legendum *quæ postularit consul*?

§ 9 *Triumphantique sibi in urbem invehi liceret*] Ms. *triumphantique sibi urbem invehi liceret*. Utrumque recte. *Modius. In urbem invehi* tuentur Lov. 5. et Harlei. Eadem autem locutione sæpius Noster utitur. Vide ad lib. xxxvi. cap. 39. § 5. At *urbem invehi*, omissa præpositione, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. in quibus præpositio *in* vel *in* intercepta fuisse credi posset a litera finali vocis præced. Alia hujus erroris exempla vide ad iv. 2. § 10. c. 48. § 4. ix. 40. § 3. c. 45. § 3. x. 41. § 13. xxi. 25. § 9. xxx. 43. § 5. xxxvi. 6. § 3. xxxvii. 13. § 9. c. 41. § 8. ubi quædam vide, aliisque locis. Quum tamen in eam lectionem consentiat etiam integerrimus Mog. potius est, ut credamus, præpositionem *in*, vel *in* ex

proximæ vocis ultima litera repetitam esse. Vide ad v. 37. § 7. ix. 46. § 6. et x. 23. § 6. Eo vero id præfero, quod et illa locutio 'invelere urbem' Livio fuerit familiaris. Ita iv. 29. 'Ipse, triumphans invec-tus urbem, dictatura se abdicavit : ' ubi quædam vide. ix. 40. ' Consul, præstantiore etiam, quam dictator, victoria triumphans, urbem est invec-tus.' xxx. 45. 'Triumphoque omni-um clarissimo urbem est invec-tus.' Ita et 'inveli sinum,' 'portum.' xlv. 1. 'Corinthium sinum invec-tus : ' et c. 7. 'Ab invec-tis jam por-tum audit.' Hanc igitur lectionem recepi. Paullo ante *supplicationes decernerent* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *supplicationes decernerentur* reliqui codices mei, et edd. ante Aldum ; qui id, quod nunc exstat, fide cod. Mog. recepit.

M. et C. Titinii tribuni plebis] *M. Crassus et Minutius Titius* Lov. 2. *M. Crassus et T. Minutius* Harl. et Gaertn. *M. Crassus et Minutius Titus* Mead. 1. *M. et Crassus Minutius Titus* Lov. 3. *M. et Crassus Titinicius plebis* Voss. *M. et Crassus Titinii tus* p̄ Lov. 1. *M. et Crassus Titini* Lov. 4. *M. et Crassus Ticinii* Lov. 5. 6. et edd. primæ. Ejus loco *M. et Crassus Licinii* Ascens. 1513. substituit. *M. et C. Licinii* Aldus. *M. et C. Titinii* Frob. 1535. ex cod. Mog. Pighius in Annal. ad a. 101x. p. 273. dubitat utrum *Titinii*, an *Licinii* legendum sit. At codicis Mog. lectionem probō, cui consentire videtur Mead. 2. Plurium autem aliorum vestigia eodem ducunt. Vide ad III. 54. § 13.

CAP. IX. § 1 *Sex. Ælius Pætus et C. Cornelius Cethegus*] *Cn. Cornelius* legendum, non *C.* Quamquam et anno septimo hujus belli, ubi cen-sores creantur, id quoque neglectum. Cæterum fuit consul anno quarto hujus belli. *Glar. C. Cornelius* ex censura Capitolina. *Sigon.* Copula inter censorum nomina deest in Harl.

posterioris autem censoris prænomen omittitur in Lov. 3. Id autem recte *Caius* esse Sigonius monuit, quomodo etiam vocatur in plerisque codd. et edd. principibus. Quin etiam si ille est, qui anno quarto hujus belli consul exstitit, non *Cnæi*, sed *Caii*, prænomen habuit: nam et ita consulem dictum esse, vidimus ad xxxii. 17. § 5.

§ 2 *Censa sunt civium capita CXLIII. septingentu quatuor*] Nulli non liquere potest, *millia* particulam deesse; quæ post *CXLIII.* reponatur, necessum est. *Sabellicus.* Membranæ *septuaginta quatuor.* Modius. Numeri suspecti sunt Pighio ad a. 101x. p. 268. qui suspicatur legendum *ducenta quadraginta tria millia septingenta quatuor*; eo quod ante decennium, Livio Salinatore et Claudio Nerone censoribus, multo majorem numerum, nempe ccciv. millia referat Livius xxix. 37. nec causa esse possit, cur is decem annis in tantum imminutus fuerit, quum successu temporis simul cum imperio crescere soleat. Hoc quidem rationem habet; sed dubitatio oriri potest, an ibi potius corrupti sint numeri, quam hoc loco. Nam quum quinque annis ante censuram Livii et Neronis a. 10xlv. tantum centum triginta octo millia, centum et octo civium capita censa fuerint xxvii. 36. non valde verisimile est, durante adhuc bello Punico, civium numerum quinque annis prope ad octoginta millia auctum fuisse. Verum nihil vitii in numero, qui xxix. 37. est, esse credo; quia Livius in illa censura quasi extraordinarium memorat, quod censores per provincias dimiserunt, ut, civium Romanorum quantus in exercitibus ubique esset numerus, referretur, et ob eam causam lustrum serius conditum fuisse scribit: quod superiore censu non videtur factum. Dubitationem Pighii confirmat, quod sequente lustro, T. Quintio et M. Marcello cen-

soribus, censa sunt civium capita ducenta quinquaginta octo millia, trecenta octo, xxxviii. 36. Si Livius xxxii. 7. numerum civium, qui ante quinquennium, P. Africano et P. Ælio censoribus, censi fuerant, retulisset, certius aliquid de hac re statui posset. *Duk.* Vide eundem Duker. ad xxix. 37. § 5. *Censuit civium capita* Voss. quod referendum inter ejus generis errores, de quibus dixi ad xxiii. 29. § 16. *Vox millia* deest in Lov. 1. 5. et Hearnii N. Tum *septingenti quatuor* Harl. *septingenta quadraginta quatuor* Lov. 6. a m. sec. Mox *fuerant* Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo : sed ea vox exsulat a Gaertn.

§ 3 *Circa portum Flumentanam*] *Carmentanam* Hearnii L. 1. *Camentanam* Lov. 3. *Carmentariam* Lov. 6. in contextu. *Fruementariam* Voss. quomodo etiam in edd. nonnullis Varr. de Re Rust. iii. 2. peccari, observat Nardin. Rom. Vet. 1. 9. circa fin. et *Flumentanam* legendum monet, non *Flumentariam*, ut nuper Schoettg. ad d. l. Varron. existimabat. In hoc nomine variatur etiam c. 21. De porta Flumentana vide Donat. de Urb. Rom. 1. 19. et Nardin. d. l. Mox *Cælii montana* Mead. 2. De porta Cælimontana ac variis ejus adpellationibus vide Donat. et Nardin. l. laud. Deinde et *murus circa* Lov. 3. *murus circa* reliqui scripti nostri, et edd. ante Aldum, qui *murusque* ex cod. Mog. dedit. Tum *locis multis* Lov. 1. 3. et 6.

§ 4 *Et Ariciæ, Lanuvii, et in Aventino lapidibus pluit*] Ita demum editum vidi Parisiis a. 1573. quum priores et *Lanuvii*, vel et *Lanuvio* vulgassent. Copulam etiam eodem loco agnoscunt si non omnes, certe longe plurimi codd. meorum, et Hearnii N. quare eandem revocavi. Tum et *Aventino* sine præpositione Voss. Lov. sex, Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. et *Aventini* Harl. Præterea

pluvit Mead. 1. Vide ad 1. 31. § 1. Mox et *Capua nunciatum* Voss. et *Capua nunciatum* Lov. 2. Præterea *collectas cum cura igni crematas* esse omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. usque ad Frobenium, qui a. 1531. et *igni crematas* ex cod. Mog. substituit.

§ 5 *Urbs lustrata*] Idem xxi. 61. et xlv. 16. prodigiorum causa factum narrat. Hæc de amburbio intelligenda esse, docet Salmas. ad Vopisci Aurel. c. 19. nam urbem amburbio, sive amburbiali sacrificio, lustratam fuisse, arva et agros ambarvali. Polybius quoque hæc distinguit iv. 21. *Μαντινείς καὶ καθαρμὸν ἐποιήσαντο· περιήνεγκαν τῆς τε πόλεως κύκλω καὶ τῆς χώρας πάσης.* *Duk.*

§ 6 *Ædiculam Victoriæ Virginis*] ‘Ædem Victoriæ cum ædícula Victoriæ’ in regione octava Urbis ponunt Sex. Rufus et P. Victor: sed ille nihil aliud, quam ‘Ædiculam Victoriæ,’ hic ‘Ædiculam Victoriæ Virginis’ dedicatam a M. Porcio Catone’ vocat. Ursinus in Familiis Romanis habet denarios gentis Porciæ, in quibus est effigies Victoriæ cum inscriptione ‘Victrix,’ atque inde suspicatur in Livio et P. Victore pro *Virginis* scribendum esse *Victricis*. Mihi ideo nihil contra libros scriptos novandum videtur. Si cognomen ‘Virginis’ nusquam apud alios scriptores Victoriæ additum legitur, idem fortassis de cognomine ‘Victricis’ dici potest, cujus nullam auctoritatem attulit Ursinus: nam ex nummis id liquido probari non potest. *Duk.*

§ 7 *Coloniā Latinā in agrum Fentinum triumviri deduxerunt Cn. Manlius Vulso, L. Apustius Fullo, P. Ælius Tubero, cujus lege deducebantur tria millia peditum fere*] Et hic *Cn.* vocatur, non *C. Manlius*. Fit autem consul postea xxxvii. 47. et in Gallos Asiaticos expeditionem suscepit. In libris multis bene habebat hoc prænomen, at quidam tenere muta-

runt Cn. in C. Quidam A. Manlius Volso legunt. Glar. Vet. lib. habent, pro deducebantur, deducebatur. Quæ lectio me admonuit, locum hunc ita mendose legi, ut sententiæ Livianæ sanitas non exstaret. Exstabit autem certe, si non solum deducebatur, sed, pro fere, iere legerimus, ita: *Ælius Tubero, cujus lege deducebatur* (id est colonia). *Tria millia peditum iere, CCC. equites.* Sic paulo post in alius coloniae deductione c. 40. 'Tria millia et septingenti pedites ierunt: trecenti equites.' Quod autem scriptum est *in agrum Ferentinum*, legendum est *in agrum Thurinum*. Primum, quia veteres libri habent *Trentinum*; tum autem, quia superiore anno (xxxiv. 53.) dixit, 'Exitu huius anni Q. Ælius Tubero tribunus plebis ex senatusconsulto tulit ad plebem, plebesque scivit, ut Latinæ duæ coloniae, una in Bruttios, altera in agrum Thurinum deduceretur: his deducendis triumviri creati, quibus in triennium imperium esset in Bruttios Q. Nævius, M. Minucius Rufus, M. Furius Crassipes; in Thurinum agrum Cn. Manlius, Q. Ælius, L. Apustius.' Porro autem legendum est Q. Ælius Tubero, quia ait 'cujus lege deducebatur: ' at Q. Tubero legem tulit, non P. Sigon. Laborat in hoc agro Ferentino Cluverius Ital. Ant. III. 6. Valde probabiliter Sigonius *Thurinum*. Sed præterea τὸ *agrum* patrem habet Badium Ascensium. Andreas, Mediolanenses, Tarvisini, Veneti bis, Becharius cum scriptis *castrum Ferentinum*. Numquid igitur scripsit Livius *in castrum Thurinum?* atque is est, qui Suetonio 'pagus Thurinus' in Octavio c. 2. Sic 'castrum Truentinum' Pompeio in Epistola ad consules (immo ad L. Domitium procos. sive II. post XII.) lib. VIII. ad Atticum. J. F. Gron. *Castrum* habent etiam alii Mss. apud Hearnium. Itaque id non mutandum est, etsi Livius de ea re plerumque

dicat 'in agrum.' xxxiv. 53. bis de eadem hac colonia 'in Thurinum agrum.' ib. c. 45. 'Sipontum in agrum, qui Arpinorum fuerat.' xxxvii. 47. 'In agrum, qui Boiorum fuisset.' Adde lib. x. capp. 3. et 21. lib. xxxix. capp. 45. 55. xl. 29. Duk. Vocem *Latinam* perperam deesse in Harl. docet consensus aliorum codd. in ea servanda, et locus Livii xxxiv. 53. a Sigonio laudatus. Tum *in castrum Ferentinum* Lov. sex, Harl. Mead. ambo, et Hearnii Oxonn. nisi quod in uno vel altero meorum sit *Ferentinum*. Manlio Titi prænomen tribuunt Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Caii Voss. Lov. 1. 3. omnesque edd. usque ad Frob. qui a. 1535. Auli prænomen subposuit, consentiente Hearnii N. Sed recte Vascos. ex emendatione Glareani Cnæus substituit. Tum Mallius Voss. Lov. 3. Mead. 1. et Hearnii L. 1. Vide ad xxxiv. 53. § 2. Hinc Volso Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. cum edd. antiqq. Voluso Lov. 6. Volsco Lov. 2. Vulso Sigonius dedit. Vide ad xii. 35. § 1. Deinde Apustii prænomen omittitur in Voss. Insuper P. Ælius omnes nostri, aut certe eorum longe plurimi. Sed vide ad xxxiv. 53. § 2. Præterea deducebantur tria millia peditum fere Voss. Lov. 3. 4. 5. 6. et Mead. 2. deducebatur tria millia peditum fere Lov. 2. et Harl. neque aliter Lov. 1. nisi quod ferme legat. Denique trecentos equites Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. et Mead. 1. errore inde orto, quod numerus esset notis scriptus. Vide ad xl. 18. § 5.

§ 8 *Dari potuere quadragesa jugera in pedites*] Si Apustio auctore tertia agri pars ademta est, ut paullo post Livius ait, legendum *tricena jugera in pedites*, non *quadragesa*. Sequitur enim, 'vicena jugera pedites, quadragesa equites acceperunt.' Id facile patet, qui numerorum rationem tenet: mirorque neminem ad talia

vigilare, in quibus res ipsa clamat. *Glar. Quadraginta*, vel *XL. jugera* Voss. Lov. 1. 5. 6. et Harl. *quadrage-na jugera* reliqui mei, et Hearnii L. 1. ac N. Mox *colonos* scribere Harl. Vide ad iv. 11. § 7.

CAP. X. § 2 *P. Cornelius Cn. filius Scipio, qui ex Hispania provincia nuper decesserat*] *P. Cornelius T. Scipio* Voss. cū. c. *Scipio* Lov. 1. *P. Cornelius cum Cn. Scipione* Harl. *P. Cornelius cum T. Quintio* Lov. 3. *P. Cornelius cum F. Scipio* Lov. 4. *P. Cornelius cum F. Scipione* Mead. 1. *P. Cornelius cum Fulvio Scipione* Lov. 2. in contextu. *C. Scipio* in margine, quod etiam præfert Lov. 6. a m. pr. *P. Cornelius Scipio* a m. sec. Deinde *excesserat* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *recesserat* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Voss. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. cum edd. antiquis usque ad Aldum, qui recte *decesserat* ex cod. Mog. recepit. Id autem sollemne in hac re verbum esse, innumera Livii loca probare possunt, quæ cumulare operæ non est. Alibi sæpe 'decedere' et 'recedere' confunduntur. Exempla vide ad ix. 4. § 4. c. 41. § 14. Epit. Liv. l. xxiii. et sæpius: verba autem cum *de* et *re* composita confundi, vidimus ad ix. 10. § 6. Mox *magnis rebus ibi gestis* Lov. 3. et Hearnii L. 1. qui ultimus cod. supra etiam perperam omittit verbum *petebant*. Præterea *M. Manlius Volso* Lov. 1. 3. et Hearnii L. 1. Vide ad vii. 12. § 1. *Volso* etiam Voss. Lov. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. *Volso* Lov. 2. Vide modo ad cap. præc. § 7.

§ 3 *C. Lælius, Cn. Domitius, C. Livius Salinator, M'. Acilius*] *Cornelius Lælius* Hearnii L. 1. Vide ad v. 52. § 3. *Cn. Lælius* Voss. et Lov. 6. *Gneus Lælius* Lov. 2. Tum *C. Domitius* Lov. 1. et *C. Domitius* Harl. Sed vide ad x. 9. § 12. Hinc *Cn. Livius* Voss. et Lov. 6. Vide ad xlv. 22. § 11. Tandem *M. Acilius* Lov. 3. 4. 5. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad

xxvii. 25. § 2. *M. Attilius* Voss. Lov. 1. 2. 6. Harl. et Hearnii L. 1. Vide ad c. 24. § 5.

§ 4 *Nam et in unum locum tenebant patricii ambo*] Antiquior lectio *in unum locum petebant ambo patricii*. Gelen. *Tenebant* in una tantum ed. Froben. 1531. inveni, sine dubio operarum lapsu. Reliquæ omnes servant *petebant*; neque aliter Mss. nisi quod *pendebant* sit in Lov. 3. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Tum *patricii ambo* tuentur omnes nostri, uno forte Lov. 2. unde nihil notatur, excepto. Paulo ante *oculi Quinti Cornelium conjecti* Lov. 1. *oculi in P. Cornelium conjecti* Lov. 3. *oculi in Q. Cornelium conjecti* Lov. 4. et Gaertn. *oculi in Quintium Cornelium conjecti* Voss. Lov. 6. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. ac N. *oculi in Quintium et Cornelium conjecti* Lov. 5. 6. a m. sec. Harl. et edd. antiqq. usque ad Frobenium, qui a. 1531. ex cod. Mog. recepit *Quintium Corneliumque*. Id autem etiam in Lov. 2. fuisse videtur.

§ 5 *Major gloria Scipionis: et, quo major, eo propior invidiæ*] Vet. lib. *invidiam*. Sigon. Ms. *Major gloria in P. Scipione*. Modius. Videtur scribendum *Major gloria in P. Scipione, et quo major, eo propior invidiam*. Prius ex Mogunt. admittimus. Infra c. 22. 'Postremo in quibus aut fortuna aliqua aut dignitas erat, ad mille quingentos ad consules transfugerunt.' Lucanus l. 143. 'Sed non in Cæsare tantum Nomen erat nec fama ducis.' Posterior Sigoniani et Pet. codicum est: ut alii tamen alludant. Nam Barb. Naud. Voss. *invidia*. J. F. Gron. Non tantum cum Gronov. ex Mog. probavi, sed etiam recepi *Major gloria in P. Scipione*. Neque me retinuit, quod mox sequitur, *Quinctii recentior*: nam ipsa illa diversitas constructionis, *major gloria in P. Scipione, Quinctii recentior*, non in *Quinctio*, vel in *T. Quinctio*, stilo Liviano convenit. Vide ad xxxviii.

39. § 10. Verum insuper, malo quoque *Major gloria, in P. Scipione, sed, quo major.* Solent autem et atque *sed*, vel, ut scribi solet, *set* in Mss. confundi. Vide ad XL. 58. § 1. Deinde *propior invidia* Voss. Lov. 2. 3. 6. Mead. 2. Hearnii L. 1. et Crevierii Victorin. *propior in invidiam* Gaertn. *propior invidiam* Lov. 4. Harl. Mead. 1. et Hearnii N. quomodo etiam locum laudavit Muret. ad XXI. 1. § 2. Horum igitur fide id etiam in contextum recepi. Vide ad II. 41. § 11. Paulo ante *certamen accendebat fratres candidatorum* Voss. Verum ita etiam legendum foret *duos clarissimos*, vel certe *duo clarissimos*. Reliqui recte vulgatum servant. Ita ‘certamine accenso’ I. 57. ‘accendere discordiam,’ ‘invidiam,’ ‘audaciam.’ Vide ad II. 29. § 8.

§ 7 *Nihil nec petierat a populo*] *Nihil petierat*, omissa media voce, Lov. 1. et Mead. 2. Male. Vide ad IV. 58. § 5.

§ 8 *Pro fratre germano, non patruelle*] *Non patrueli* Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Reliqui vulgatum defendunt. Supra XXIX. 30. ‘Optimum ratus cum fratre patrule gratiam reconciliare:’ ubi duo tantum codd. similiter *patrueli* praeferunt; reliqui, et inter eos optimi, *patruelle*. Vide viros doctos ad Fragm. Nepot. ex Vir. Inl. I. XVI. et Voss. Gramm. IV. 11. Tum *agebat*, pro *ajebat*, Voss. et Lov. 1. Vide ad VIII. 33. § 23.

Pro legato et particeps administrandi belli] Vet. lib. *administrati*. Recte: nam dixit ‘L. Quintius, qui classi in Græcia prae fuerat.’ *Sigon.* Ms. *pro legato et particeps administrati belli*. Modius. *Pro collega* omnes mei, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Postea Aldus *pro legato* ex fide cod. Mog. recepit: Curio deinde, hinc ed. Lugd. 1553. Paris. 1573. et reliquæ *pro collega* revocarunt; unde necesse habuit Modius monere *pro legato* legi in Mog. membranis; quod tamen et

Delph. et Var. Clas.

ipse et Grut. atque Heinsius spreverunt, et demum Gronov. 1665. restituit. Præterea *administrare belli* Gaertn. *administranti belli* Lov. 1. *administrandi belli* Voss. Lovel. 6. et Hearnii L. 1. *administrati belli* reliqui mei, et edd. vett. usque ad Frob. qui a. 1535. *administrandi* dedit; Sigonius deinde priscam lectionem reduxit, Crevierius illam Frobenii, quam elegantiores judicat, et a Victor. suo firmari testatur. Ego Sigonio adhæreo.

§ 9 *Quem Africanus frater ducebat*] Vet. lib. *quem Afr. fraterque ducebant*. Significat autem Cn. Scipionem a P. et L. Scipionibus, Africano et eo qui post Asiaticus dictus est, esse deductum. *Sigon.* Ab Sigonio, cum prius esset *Africanus frater*: nempe patruelis. Sic Cicero ad Attic. I. 5. ‘Lucii fratris nostri morte.’ Lucium, qui postea dictus Asiaticus, sufficit in Cornelia gente intelligi. *J. F. Gron.* *Afr. fraterque ducebant*, ut ex vet. lib. edidit Sigonius, unns ex meis Gaertn. *Afr. fraterque ducebat* Lovel. 6. et Mead. 1. *Afr. fraterque dicebat* Harl. *Afr. fratrem ducebat* Lov. 2. *Afr. frater decebat* Mead. 2. *Afr. frater ducebat*, ut ante Sigon. edebatur, Voss. et Lov. 1. 3. 4. ac 5. Loco istius lectionis, quam Sigonius ex cod. vet. in contextum recepit, Paris. 1573. datum est *Afr. fraterque ducebat*: in ultima Gruteri *Afr. fraterque deducebat*: a Gronov. 1665. *Afr. frater deducebat*: quod reliqui, etiam recentissimi, editores servarunt; quum tamen in nullo cod. hæc lectio occurrat. Adsentior Gronov. tuenti *Africanus frater* sine copula. Nam L. Scipio, postea Asiaticus dictus, levior hoc tempore erat, quam ut commendatio ejus nondum consulis multum candidato consulatus apud populum prodesset. ‘Frater’ autem simpliciter est frater patruelis. Ita Hermione patruui Agamemnonis filium Orestem ‘fratrem’ vocat apud Ovid. Her.

Livius.

31 L

viii. 1. et 28. Ita fratres fuerunt Ægyptus et Danaus, et tamen prioris filius Lynceus ac posterioris filia Hypermnestra 'frater' et 'soror' vocantur eidem Her. xiv. 123. et 130. Neque tantum apud poëtas eo sensu hæ voces usurpantur, sed etiam apud alios. Ita apud Justin. xvii. 13. 'Post ejus mortem frater Æacides regno successit:' ubi vid. viros doctos. Adde Gronov. Obs. ii. 6. et Perizon. Adimadv. Hist. c. 3. p. 106. Deinde 'deducere' in hac re usitatum verbum esse, non diffiteor; quum tamen in nullo deducebat inveni-erim, sed longe plurimi ducebat obferant, id etiam admittendum existima-vi. Paulo ante *Is obtinuit* Lov. 2. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Ven. 1498. Mediol. 1505. quædam Ascensianæ in margine, Mogunt. et reliquæ usque ad Gronov. qui in pr. ed. nott. *His revocandum monuit.* Vide ad xxxviii. 16. § 6.

Quem tantum præjudicium senatus] De Africano et gente Cornelia proprie dicit deducebat: de præjudicio senatus satis improprie hac sententia, ni fallor, quod id non minus prodesse debuerat candidato, quam commendatio et suffragatio eorum a quibus deducebatur. *Duk.* An *præjudicium senatus* hic candidatum *deducit*, vel *ducit*, quemadmodum 'fortuna' prætoris comitiis Cn. Scipionem et scribam Cicereium 'in campum deduxisse' dicitur apud Val. Max. iv. 5. 3.? Crevierius putabat, ad omnia hujus periodi membra unum adponi verbum, quod tamen uni eorum non conveniebat; cujus loco aliud erat intelligendum: de quo vide ad xl. 42. § 12. Mox *matrem ad eam* Mead. 1. Vox *Idæam* neglexit Lovel. 1. Hinc *Pessimunte* Lov. 3. 5. et Gaertn. *Pessimuntē* Lov. 1. *Pesimonte* Hearnii L. 1. *Pessimonte* Lov. 2. 6. et Harl. Denique *acceperat* Voss.

§ 10 *Cn. Domitius Ænobarbus*] *Ahenobarbus*, ut supra. *Sigon.* Vide ad

xxxiv. 42. § 4. Mox *mitteretur*, pro *niteretur*, Lov. 3. et Harl. Vide supra h. l. ad c. 5. § 4.

§ 11 *Postero die pratores creati* L. *Scribonius Libo*] *Pratores facti: creatus* Hearnii L. 1. *pratores facti creatique* Gaertn. *pratores facti: creati* Voss. Lovel. sex, Mead. ambo, Harl. et edd. vett. *Tò facti* Moguntinenses, codicis sui auctoritatem secuti, ex contextu ejecerunt. Deinde *Livio* Lov. 1. 2. 4. 6. et Voss. *Libio* Lov. 5. et edd. antiqq. *Limo* Harl. et Mead. 1. *Fulo* Lov. 3. *Fullo* Hearnii L. 1. L. Gaertn.

M. Fulvius Centimalus] *Centumalus*, ut supra. *Sigon.* Vide ad xxiv. 43. § 6. *Inde*, pro prænomine *M.* Lov. 1. et 6. Vide ad iv. 52. § 4.

A. Atilius Serranus] *Atilius Serranus*, ut supra. *Sigon.* De gentili *Atilius* vide ad v. 13. § 3. et ad Epit. Liv. l. xvii. de cognomine *Serranus* ad xxxiv. 54. § 3. Id *Ferritinus* scribitur in Lov. 1. *Feritinus* in Lov. 6. Prænomen exsulat ab eodem Lov. 6.

M. Bæbius Pamphilus] *Bæbius Pamphilus*, ut supra. *Sigonius.* Vide ad xxxi. 49. § 12. Plerique codd. *Tamphilus* hic præferunt.

L. Valerius Tappus] In quibusdam codd. omissum nomen erat *Valerii* hujus: sed non recte. Cæterum hic *Tappus* cognominatur, alibi *Tappo*, ut xxxvii. 47. deinde, maxime inter triumviros, qui Bononiam coloniam deduxerunt. Et C. Valerius xxxviii. 36. tribunus plebis *Tappo* dicitur. Sed de hac variatione satis. *Glarean.* Tria hæc vocabula desunt in edd. antiq. propter similitudinem præcedentis vocis *Tamphilus* per operarum negligentiam ommissa, vel quod in exemplari, unde primæ edd. publicatæ sunt, ob eandem caussam a scriba librario erant neglecta. Nam, et nonnullos codd. eodem errore infectos esse, constitit mihi ex Lov. 3. et 5. unde itidem exsulant. Postea primi Moguntini hæc addiderunt ex

cod. suo, cui consentiunt reliqui Mss. in ultima tamen voce varie corrupti. Nam *L. Valerius Tamphilus* est in Lov. 2. 4. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *L. Valerius Taphilus* in Mead. 1. *L. Valerius Camphypolus* in Lov. 1. *L. Valerius Camphipolus* in Lov. 6. *L. Valerius Tamphipolus* in Hearnii L. 1. *L. Valerius Tamphilopus* in Vossian. Et *Tappus* quidem probat Sigonius ad Livii xxxvii. 47. § 1. et ad xxxviii. 36. § 7. Mihi tamen verius videtur *Tappo*; quod et in contextum admisi. Caussam dicam ad priorem Livii locum. Mox *Sara* Lov. 2. 4. 6. *Sariti* Lov. 1. Vide ad c. 20. § 7.

M. Æmilii Lepidi et L. Æmilii Pauli] Voss. *M. Lepidi Æmilii et P. Æmilii Paulli*. Suspicio fuisse *M. Lepidi et L. Paulli Æmiliorum*. Sic certe solet Livius. *J. F. Gronov.* Vossiano consentiunt Lov. 1. et 6. Reliqui nihil mutant, nisi quod *P. Æmilii Paulli* perperam sit in Lov. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. utroque, Hearnii L. 1. N. et edd. antiqq. pro quo Frob. 1535. *L. Æmilii* ex cod. Mog. recepit. Ceterum Gronovii conjecturam probare nequeo. Nam fateor quidem Livium hoc loquendi compendio uti, ut 'Spnrii Mæcilius et Metilius,' 'P. et Cn. Cornelii Cossis,' 'Quinti Fabii Labeo et Pictor,' 'Marci Livius Dentor et Æmilius;' quæ exempla vide ad iv. 58. § 1. vi. 22. § 1. et x. 1. § 7. eum tamen id fecisse, ubi, prænominis et cognominis diversis, ut hoc loco, tantum nomen gentile ambobus idem sit, ita ut id, quo commode enuntiatio hoc modo formetur, extra sedem ordinari in ultimum locum rejiciatur, nondum observavi. Alio modo certe Livius loquitur, hos ipsos Æmilios memorans, c. 24. 'Postero die prætores creati L. Æmilius Paullus, M. Æmilius Lepidus, M. Junius Brutus.'

§ 12 *Multos pecuarios damnarunt: ex ea pecunia clipea inaurata*] *Pecuarios* Vossian. Lov. 1. 3. 5. 6. et edd.

Rom. 1472. Camp. et Parm. Male. Vide ad x. 23. § 13. Hinc *damnaverant* Lov. 2. *damnaverunt* Lovel. 3. 6. Harl. et Gaertn. Tum *et ex ea pecunia* edd. antiqq. usque ad Frob. qui an. 1535. copulam, ab omnibus Mss. meis ignoratam, ejecit. Tandem *clipea inaurata* Voss. Harl. et Mead. 2. Mox præpositio *in* non adparet in Lov. 2.

Porticum unam] De hac et de Emporio ad Tiberim vide Donat. Urb. Rom. iii. 13. et Nardin. Rom. Vet. vii. 9. De 'porta Fontinali' et 'Martis ara' illum i. 21. hunc i. 9. Duk.

Alteram a porta Fontinali ad Martis aram, qua in campos iter esset] *In campum* scribendum est: nam de campo Martio intelligi debet. Gelenius. *In campos* demum inveni in ed. Ascens. a. 1513. priores præferunt *in campis*. Sed recte *in campum* substituit Gelenius, adstipulantibus omnibus, quos vidi, scriptis. Eamdem lectionem adstruit etiam Donat. de Urb. Rom. i. 21. et per 'campum' intelligendum campum Martium, in quo ara Martis xl. 45. memoratur, docet. Eum autem per excellentiam 'campum' vocari, vidimus ad iii. 27. § 3. Adde Abram. ad Cic. Orat. de Provinc. Consul. c. 9. Ita xl. 52. ædem Larium Permarinum, quam L. Æmilius Regillus vovit, 'in campo' dedicatam dicit; quam 'in campo Martio' fuisse testatur Macrob. Saturn. i. 10. Præterea *ad portam Fontinalem ad Martis aram* omnes omnino mei, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Quæ nunc exstat lectio, primum adparuit in ed. Frob. 1531. Eam autem probat non tantum verbum *perduxerunt*, sed et locus xli. 27. 'Porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum.' Ceterum *produxerunt* Lov. 2. Harl. et Mead. 1. Ea verba commutari, videbimus ad xxxviii. 50. § 1.

CAP. XI. § 2 *Non ita multo post per saltum angustum quum duceretur agmen*

Romanum] Non ita multum post per saltum inangustum quum duceretur agmen Romanorum Voss. et Lov. 3. Neque aliter differunt Lov. 1. et 6. quam quod prior legat inaugustum, posterior non ita multo post. Sed non ita multum post etiam Lovel. 5. et edd. antiqq. Vide ad xxxvi. 14. § 5.

§ 3 *Redire institit consul: et a tergo fauces saltus occupatæ a parte hostium erant*] Scribe, qua quum ex. non pateret, converso agm. redire institit consul: sed et a tergo fauces saltus occ. a parte hostium erant. J. F. Gron. Si ita cum Gronovio emendamus, quemadmodum etiam emendandum videtur, vocula sed intercepta erit a sequenti et; id autem facillime fieri posse fatendum est, si scriptum forte fuisse cogitemus cos. set et. In pr. vero ed. nott. τὸ sed pro et substituit, et legit sed a tergo; et in contrarium peccatum monuit apud Nason. Art. Am. III. 757. ubi ejus tempore sed desine, pro et desine, edebatur. Et passim scribas confudisse has voces, docui ad XXI. 26. § 6. et XL. 58. § 1. Porro instituit consul Lov. 1. et 3. Vide ad xxviii. 46. § 11. et xxx. 12. § 18. Tum ab tergo fauce saltus occupata ea parte hostium erat Lovel. 1. ab tergo etiam Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. et ambo Mead. Vox saltus deest in Harl. Hinc occupata ea parte hostium Voss. occupatæ ea parte hostium Lov. 3. occupatæ aperte hostium Lov. 4. et Mead. 1. Mox oculis adversabatur Voss. et Gaertn. oculis versabatur Lovel. 1. Frontin. in eadem historia 1. 5. § 16. 'Quum jam omnibus observaretur Caudinæ cladis exemplum:' ubi etiam codd. male adversaretur.

§ 6 *Conlaudatum eum consul spe præmiorum onerat. Numidæ*] Laudatum eum omnes Mss. mei, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Collaudatum Aldus ex cod. Mog. restituit. Vide ad vii. 41. § 3. Tum per præmiorum honorum ad Numidæ Voss. per præmiorum honorem at Numidæ Lov. 1. per præmiorum one-

rum at Numidæ Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. per præmiorum onera at Numidæ Lovel. 3. præmiis onerat: at Numidæ Harl. spe præmiorum onerat: et Numidæ Lovel. 5. Hearnii L. 1. et edd. vett. spe præmiorum onerat: at Numidæ Lovel. 2. 6. et ed. Aldina. Voculam at primus Frob. 1535. omisit, quam tamen partim aperte requirunt Mss. partim eorum vestigia educunt. An itaque ex ed. Frobenii excidisse censenda est operarum errore ob literas ultimas vocis præced.? Vide ad xxxiv. 32. § 13. De verbo 'onerare' hoc sensu vide ad iv. 13. § 13. et Gebhard. ad xxiv. 13. § 4. Paulo ante § præc. quem obsederant Lov. 2. et Gaertn. quem obsiderant Harl.

Obequitare stationibus hostium] Tò hostium abest ab ed. Moguntina: sed non bene. Modius. Id abest etiam non tantum ab omnibus ed. Moguntina prioribus, sed et a Mss. Aldus primus fide cod. Mogunt. recepit. Paulo ante nemine lacescente Lov. 6.

§ 7 *Nihil primo contentius*] Lege primo aspectu cont. Gelenius. Vide Lipsium de Milit. Rom. III. 8. Duk. Vox adspectu in sola deerat Frob. ed. 1531. quam agnoscunt omnes priores cum omnibus scriptis; nisi quod tria vel quatuor hæc vocabula desint in Lovel. 6. contentius male legit Harl. Vide ad xxv. 38. § 20.

Equi hominesque paulluli] Parvuli Lov. 1. et Harl. ex scribarum glossis ortum. Supra viii. 11. 'Pro paullula via magnam mercedem Romanis esse solvendam:' ubi pariter variant codd. Ita PAVLLVLVS Postumiorum Albinorum agnomen Pighius in Ann. ad a. IOLXII. p. 282. profert ex nummo quem edidit Goltzius in Fast. p. 130. Mox discinctus et inermis et eques Vossian. Lovel. 2. 4. et Mead. ambo. Præterea portant Voss. ut eques connective dicatur. Vide ad viii. 38. § 5.

§ 8 *Contemtum de industria augentes*,

labi ex equis] *Agentes* Voss. Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad xxvii. 9. § 11. Tum *labi equis* Lovel. 6. ut Frontin. i. 5. § 16. 'Numidæ ad augendum sui contemtum labi equis.'

§ 9 *Primo intenti paratique*] *Proximo intenti* Lov. 1. 6. et Voss. Vide ad v. 47. § 5. Tum *cedentesque* Lov. 1. Vide ad xxi. 40. § 2. Præterea *spectabat* Lov. 1. 3. et 6.

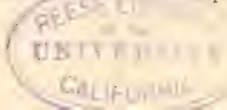
§ 10 *Numidæ adequitare, dein refugere*] *Adequitare, se refrigerare* Voss. *de equitatu se refugere* Lov. 1. *adequitare, redire, refugere* Lov. 6. *adequitare et refugere* Lov. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. 2. Gaertn. et edd. principes. Vulgatum Aldus ex cod. Mog. restituit.

Propius saltum paullatim evehi] Quomodo dicit *propius saltum*, quum ipsi in saltu essent, quem consul cum exercitu Romano ingressus erat? Puto *saltum* esse fauces saltus ab Liguriis insessas. Sic l. xxxvi. c. 15. 'saltum Thermopylarum' videtur dicere pro faucibus sive angustiis aditus: 'Intra saltum Thermopylarum sese recepit:' quem locum 'portas' vocat cap. 16. 'Intra portas loci ejus castris positus, munitionibus insuper saltum impediēbat.' Duk. *Paullatim erecti* Lov. 6.

Velut quos inpotentes regendi equos invitos efferrent] Lege *imp. regendi equi invitos*, non *equos invitos*; nominativus enim melius quadrat. *Gelen.* Fortassis *auferrent*. Id enim videtur esse, quod Francis *emporter*. Sic Ovidius Met. i. 306. 'Crura nec ablato prosunt velocia cervo:' de quo valde aliena Gebhardus Crep. ii. 7. quasi 'ablatus' sit velox et pernici cursu ac volubilibus pedibus ex oculis abreptus: ut taceam insanum illud sine exemplo 'ablatam prædam,' pro cervinam. Nam in his non tam velocitas, quam vis extrema, significatur. Si hoc, quod ille vult, esset 'ablatus,' crura ei sua profuissent. Horat. Sat. i. 5. 83. 'Somnus tamen aufert Intentum Veneri.' Ovid. Re-

med. Am. 343. 'Auferimur cultu: gemmis auroque teguntur Omnia: pars minima est ipsa puella sui.' Cicero Famil. ii. 7. 'Ne te auferant aliorum consilia.' Livius h. lib. c. 21. 'In agris passim inundatis pecua ablata, villarum strages facta est.' Curtius viii. 13. § 16. 'Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt, aut vorticibus impliciti.' 'Ablatus' non suæ potestatis. Hinc et pro mentis parum compote in Epist. Hypsipyles vs. 131. 'o demens, Colchisque ablata venenis.' J. F. Gron. *Impotentēs gerendi* transpositis literis Voss. in contextu, Lov. 1. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. ac Rom. 1472. Vide ad xxvii. 40. § 2. *Equos omnes mei*, nisi quod *equi* fuisse videatur in Lov. 6. unde nihil adfertur. Deinde vulgatum *efferrent* defendi posset ex illis quæ notabimus ad l. xxxvii. c. 16. § 4. Quum tamen in Lov. 1. invenerim *afferrent*, eo non parum firmatur Gronovii *auferrent*. Ita xxx. 18. 'In ablatum paventibus procul equis' [equitem] 'melius ex intervallo Numidæ jaculabantur:' hoc lib. c. 40. 'Abstulerunt me velut de spatio Græciæ res inmixtæ Romanis.' xliv. 44. 'Dum effuse sequitur hostes, in partem aliam turba ablatu erat.' Ovid. Her. xii. 36. 'Abstulerant oculi lumina nostra tui.' Quinctil. Inst. viii. 3. 'Plerumque ipsa delectatione capiuntur, nonnumquam admiratione auferuntur.' Silius vi. 256. 'ablato ni Regulus arte regendi Instantem elusisset equo:' qui locus præsertim Gelenii emendationem *equus* adstruit, quum ibi simpliciter *regendi*, pro *regendi equum*, similiter Silius dixerit, ut hoc loco Livius, Gelenii lectione admissa. De verbo 'auferre' hoc sensu vide ad d. loc. ut et Burm. ad Ovid. Her. vi. 131. Similiter fluctus et tempestates dicuntur 'auferre' navigantes. Vide Benth. ad Ter. Phorm. iv. 4. 8.

Per medias stationes hostium erupere]

Ms. *inter medias stationes hostium erumpere*. Modius. Probo, quod Mogunt. *inter medias stationes*. Sic xxv. 15. 'Cum aliquot navibus onustis in portum Tarentinum inter hostium custodias pervenit.' xxxi. 36. 'Tandem inter medias stationes elapsi quidam trepidi.' xxxii. 4. 'Qui Archidamo duce inter custodias Macedonum mœnia ingressi.' xliv. 3. 'Quos paucos inter media præsidia hostium præmiserat.' Et ita scribendum l. xxiv. c. 41. quamvis dissimulantibus scriptis, 'Inter bina castra cum magna cæde hostium urbem est ingressus:' ubi male *intra* legitur. Vicissim l. xxv. c. 31. scribendum, 'Qui per seditionem pulsi ab domo intra præsidia Romana fuerant:' non *inter*. Et l. xxxviii. c. 11. 'Quum intra præsidia Romana Ætoli essent.' Eodemque lib. c. 48. 'Qui intra ejus præsidia fuissent.' Utrobique vulgo *inter*. Cujusmodi et alia jam attigimus. Cæterum hinc differentia utriusque *inter præsidia* et *intra præsidia*, quam editores hactenus non deprehenderunt, colligi facile potest. J. F. Gron. Vulgata lectio e Cæsare, Curtio, et aliis locis Livii satis defendi potest. xxi. 60. 'Prins P. Sempronio per civium agmen, quam per hostium, fuit erumpendum.' Adde ad xxiv. 7. Sed '*inter*' vix a scriba proficisci potuit. Dubitari tamen potest, an liber scriptus, qui hoc habet, in sequenti voce '*medias*,' itidem ut alii, corruptus sit. Nam quum in Frontino (qui Strateg. l. 5. § 16. hunc locum ita descripsit, ut pleraque verba Livii retinuerit) legatur '*per intermissas hostium stationes*,' non improbabilis est conjectura Oudendorpii, ita hic quoque olim scriptum fuisse. '*Intermissæ*' erant '*stationes*,' quod, qui primo intenti paratique in iis steterant, deinde inermes sedentesque pars maxima, paucis stationes servantibus, spectabant: qua re Numidis via per intermissas stationes

erumpendi patefacta est. Livius quoque multum hac voce utitur. vii. 36. 'Vadentem per intermissa custodiis loca Decium secuti sunt.' xxiii. 17. 'Per intermissa munimenta neglectasque custodias silentio noctis dilapsi.' xxiv. 35. 'Nocte per intermissa custodiis loca profectus.' xxxiv. 37. 'Ut per intermissa, ut tunc erant, mœnia urbem intrarint.' Duker. Si codd. auctoritas accederet, eandem conjecturam probarem: nunc Moguntini Msti lectionem recepi. Supra iii. 26. 'Inter stationes hostium emissi.' v. 46. 'Ne quis hostium evadere inter stationes posset.' xxviii. 8. 'Inter medias hostium classes Chalcidem pervenit.' xlv. 41. 'Inter præsidia ejus saltum ad Petram evasi.' Vide Gronov. ad i. 10. § 7. v. 27. § 2. xxv. 24. § 15. Solent autem et alibi *per* et *inter* in Mss. confundi. Vide ad xxiv. 7. § 6. xxxviii. 23. § 6. xxxix. 1. § 2. et viros doctos ad Suet. Cæs. c. 4. Tum *stationes erumpere hostium* Lovel. 2. 3. 6. et Voss. *stationes hostium erumpere* Gaertn. Vox *hostium* deest in Lov. 1. quam Frontin. servat.

§ 11 *In agrum latiore[m] evecti*] *Evectis* Lov. 4. *enecti* Mead. l. literis u et n ob similitudinem in scriptura Longobardica confusis. Vide ad xxxix. 15. § 11. Post hæc verba duo admodum versus *omnia propinqua*, &c. *ferro flammæ* desunt in omnibus scriptis nostris, Hearnii L. 1. et edd. principibus; quæ culpa librariorum ob vocis *omnia* repetitionem exciderunt. Vide ad ix. 11. § 11. Solus verba illa Livii nobis servavit cod. Mogunt. ex quo ceteris primus addidit Aldus. Mox *devastat* Lov. 3. et Hearnii L. 1. Sed '*perbastare*' apud Livium obvium. Vide ad xxi. 7. § 4. Deinde § seq. *in vicis auditur* Voss. et Lov. 3.

§ 13 *Itaque*, &c. *pro se quisque currere ad suu[m] tuenda*] *Ita* Lov. 1. et 6. Vide ad xxi. 53. § 7. Tum *pro se quisque currebat* Lov. 6. a m. sec. Sed

vide ad I. 50. § 5. Hinc *tutanda* Lov. sex, Harl. Mead. 2. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. omnes usque ad Paris. 1573. in qua demum *tuenda* obcurrit. Alterum igitur revocavi. Vide ad xxviii. 20. § 1. Mox *tenderet* Lov. 6. *tenderat* Voss. et Lov. 1. Male. Supra xxxiv. 29. 'Nec multum abfuit, quin, qua intenderant, penetrarent.' Ter. Andr. II. 2. 6. 'Sed ubi quæram? quæ nunc primum intendam?' 'Intendere iter' alibi dixit. Vide ad x. 43. § 13.

CAP. XII. § 1 *Tam inimici infestique erant Romanis*] Scripti omnes consensu *tam inimice infesti erant Romanis*. Literæ consulum C. Fabricii, Q. Æmili ad Pyrrhum regem apud Gellium III. 8. 'Nos pro tuis injuriis continuo animo strenui, commoti inimiciter, tecum bellare studemus.' Etsi alterum Cicero in Verrem III. 13. 'Quis hunc audet dicere aratoribus infestum aut inimicum fuisse?' Et Noster alibi (xxviii. 29.) 'inimicius infestiusque.' Satis tamen placet scripta lectio. J. F. Gron. 'Inimicus' et 'infestus' sæpe quidem conjunguntur. Vide Gronov. ad xxviii. 29. 'inimicus' et 'hostis' Liv. xxxix. 28. Sed nulla ratio est cur hic deserenda sit lectio Mstorum. Duk. *Tam inimice infesti erant* Voss. Lov. 2. 4. 5. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. N. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. *tam nunc inimice infesti erant* Lov. 3. *tantum inimici infesti erant* Lov. 1. *tam tunc inimici infestique erant* Lov. 6. et Crevierii Victor. *tam inimici infestique erant* Harl. quo modo et in cod. Mog. fuisse videtur, ex quo nihil notarunt, quibus eum excutere contigit. Cortius ad Sall. Catil. c. 19. § 1. vel cum Mss. legit *inimice infesti*, vel emendat *tam inimici infesti erant*, quia Sallust. ibidem dixit, 'Quod eum infestum inimicum Cn. Pompeio cognoverat.' Paullo ante eo anno bellatum fuerat Harl. eo anno erat bellatum Lov. 6.

§ 2 *Id post deportatos ex Græcia ex-*

ercitus] *Is deportato ex Græcia exercitu* Lov. 1. *e Græcia* Gaertn. Mox *reverturum* exsulat ab Harl.

§ 3 *Agitandum aliquid miscendumque rati*] *Tò aliquid*, quod deest in solo Lov. 5. omiserant etiam edd. vet. Verum recte id Aldus ex Mog. cod. addidit, et probant reliqui Mss. Insuper *cogitandum aliquid* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. quod natum est ex glossa nasuti, qui, 'agitare' sæpe pro cogitare poni noscens, id ita etiam hic capiendum putavit: vide ad xxv. 36. § 4. quum tamen 'agitare' hic potius sit turbare, res novas moliri. Vide Cortium ad Sall. Catil. c. 38. § 3. quod indicare poterat τὸ 'miscere,' eodem sensu usurpari solitum. Vide eundem ad Sall. Jug. c. 41. § 10.

§ 4 *Thoas prætor eorum, conquestus injurias*] *Prætor Etholorum* Gaertn. *eorum prætor* Lov. 5. et edd. ante Frob. 1535. *Tum questus injurias* Vossian. Male. Supra xxix. 9. 'Quos ad conquerendas injurias ad P. Scipionem profectos audivit.' xxxi. 31. 'Quum ad conquerendas Philippi injurias venissem.' xxxix. 3. 'Id Cenomani conquesti Romæ.' Mox *civitatium* ed. Mediol. a. 1480. Vide ad xxxiii. 20. § 11. Deinde *inhonorantisimi* Lov. 3. Vide ad v. 48. § 3. Similiter 'temperatior' et 'temperantior' varie scribebatur xxvi. 22. § 14. Nihil mutandum. xxxvii. 54. 'Regem amicum inhonoratum dimitteretis.' Ovid. Met. l. xiii. vs. 41. 'Nos inhonorati et donis patruelibus orbi.'

§ 6 *Damocritus ad Nabin, Nicander ad Philippum, Dicearchus*] *Democritus* hic et mox § seq. Lov. 3. 5. 6. Gaertn. et primæ edd. pro quo Frob. a. 1535. *Damocritus* dedit, consentientibus reliquis scriptis. Vide ad xxxi. 32. § 1. *Tum ad Nabin navigat, Dicearchus ad Philippum, Nicander* Mead. 2. *ad Nabin navigat, Nicander, (vel Nicander, Nicader, Nicameder,) ad Phi-*

lippum, Dicæarchus reliqui scripti mei, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Vulgatum Aldus ex cod. Mog. reposuit.

§ 8 *Numquam habiturum recuperandi sua occasionem*] In Vossiano non invenio τὸ *recuperandi*. Et videntur interposuisse ex eo quod infra, '*Occasionem recuperandi ea quæ bello amisissent.*' Vellem plures codd. super hoc loco consulere mihi liceret! Nam si in hoc consentirent, scriberem, *numquam habiturum suam occasionem, si eam, quæ tum esset, prætermisisset.* Et enim Nostri iv. 58. '*Tantum abfuit, ut ex incommodo alieno sua occasio peteretur.*' Et Justin. xxxviii. 5. '*Utrum sua occasione, an illorum.*' J. F. Gronovius. Locutionem, quam Gronovius Livio reddere conatus est, Livio dignam esse confiteor. Supra l. xxii. c. 39. '*Neque occasionei tuæ desis, neque nam occasionem hosti des.*' xlii. 55. '*Si acie instructa et loco suo et tempore obstitisset rex.*' Vide ad xxiii. 41. § 11. et Klockium ad ii. 30. § 4. Quum tamen decem codd. quos præter Voss. adhibui, nihil mutant, neque Hearnii, Gronovii conjecturam recensens, aliam lectionem ex Mss. suis proferat, nihil etiam mutari præstabit. Mox *quæ tunc esset* Lov. 1. 5. et edd. antiqq. Sed tum reposuit Frob. 1531. ex cod. Mog. cui reliqui mei adsentiantur. Vide ad ii. 12. § 15.

Nullum exercitum Romanum in Græcia esse: nec propter Gythium] Barberin. et Pet. *Romanorum*. Inducor, ut in proximo membro τὸ *Romanos* ex interpretatione adjectum, scribendumque existimem, *Nullum ex Romanorum in Græcia esse, nec propter Gyth. aut mar. alios Lac. dignam causam ex., cur legiones in Gr. rursus transmittant.* Profecto alterum sordet. Sed et τὸ *propter* haud ineleganter exesset. J. F. Gron. Infra c. 17. '*Paucas et vix dictu dignas belli caussas tanto regi eas civitates*

esse.' Duker. Et *nullum exercitum* Voss. Lov. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. omnesque edd. usque ad Frob. quæ an. 1535. copulam omisit; utrum vero de industria, an operarum errore ob ultimas literas vocis præcedentis, ignoro. Tum *exercitum Romanum* constanter omnes nostri. Si vero adtendimus ad ea quæ notavi ad i. 3. § 9. causam nullam esse puto, cur hic *Romanum* et proximo membro *Romanos* tam prope posita Gronovio sordere debuerint. Ita mox § seq. '*Ut, quum in Græciam Antiochus trajecisset, conscientia violatæ per sociorum injurias Romanæ amicitiae conjungeret se cum Antiocho.*' Ne quid tamen dissimulem, *Romanos*, quod Gronov. deletum volebat, exsulat etiam a Gaertn. Eidem Gron. vocem *propter* delenti adsentitur Crevier. et se τὸ *ob*, similiter perperam additum, tollendum judicasse ex xxiv. 8. § 5. monet. Præterea *Cythellum* Voss. *Cythellum* Lov. 1. *Cythelum* Lov. 4. *Cithelum* Lov. 6. *Cythium* Hearnii N. *Cythium* Mead. 2. *Chitum* Lov. 3. *Achalum* Hearnii L. 1. *Gythium* Gaertn. *Gythium* Lov. 5. et edd. antiqq. Mox in *Græciam* rursus Frob. dedit an. 1535. in *Græciam* rursus habent priores typis descripti cum Lov. 5. rursus in *Græciam* Harl. et Gaertn. rursus in *Græciam* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Mead. ambo. Tandem transmittantur Voss. et Lov. 1. Vide ad xxxix. 22. § 8.

§ 9 *Violatæ per sociorum injurias Romæ amicitias jungerent cum Antiocho*] Etsi omnia, quæ vidimus, exemplaria sic habent, *Romanæ amicitiae* tamen vera erat lectio. Sabell. Hoc [*consc. violatæ per soc. injurias Romanæ amicitiae conjungeret se cum Ant.*] Aldo debemus. Nam Andreas Romæ, Mediolani, Tarvisii, et bis Venetiis dederunt *Romæ amicitias jungerent cum Antiocho*. Becharia, *violatæ per soc. inj. Romani jungerent se cum Antiocho*. Badius et Mog. *Romanæ amicitiae*

jungeret se cum Antiocho. Sed, ut primi illi, Vossianus, nisi quod jungeret. Unde faciendum fuit, *Ut, cum in Græc. Ant. trajecisset, cons. violatæ per soc. injurias Romanæ amicitiam jungeret cum Ant.* Tò amicitiaë eleganter intellectum voluit auctor, ut in fine l. XXI. 'Conscientia spretorum.' Est et Livii 'jungere amicitiam.' Lib. XXVIII. c. 24. 'Cum quo nec fœdere, nec æquis legibus jungeretur amicitia:' sic enim legendum diximus ad XXXVI. 28. Lib. XXXIV. c. 57. 'Ad amicitiam sociali fœdere inter se jungendam coëant.' Et mox c. 58. 'Genera jungendarum amicitiarum.' J. F. Gron. Conscientia, vel conscientia violatæ per soc. inj. Romæ amicitias jungerent cum Antiocho fere omnes codd. nostri, nisi quod Romanorum, pro Romæ, sit in Lov. 3. ratione a m. sec. in Lov. 6. Romani amicitiam in Hearnii L. 1. jungeret in utroque Mead. conscientia violatæ per soc. inj. fidei Romanæ amicitias jungeret cum Antiocho Harl. Probari posse conjecturam Gronov. non diffiteor. Nam 'jungere amicitiam,' ut ipse monuit, Livio familiaris est locutio. Exemplis, quæ laudavit, adde XXIII. 33. 'Ad amicitiam societatemque jungendam cum populo Romano.' Et, 'Fœdusque cum eo atque amicitiam junxit.' XXIV. 48. 'Cum Syphace Romanis juncta amicitia est.' XXX. 14. 'Ad jungendam mecum amicitiam venisse.' Vide etiam ad Epit. Liv. l. XLIV. Locutio etiam 'jungere amicitiam cum Antiocho conscientia violatæ Romanæ,' scil. amicitiaë; nomine, quod præcessit, repetito, licet alio casu, similiter Livio frequens est. Vide ad II. 30. § 4. Tandem conjectura illa non multum ab ita quorundam Mstorum lectione. Nihilominus præferendam censeo lectionem Aldinam a Gronovio spretam, quia recepta est ex cod. Mog. eaque admissa, nulla opus est conjectura; ac tandem etiam alibi Livius ita loquitur. Ita

XXXIII. 20. 'Se obviam ituros' [sc. Antiocho,] 'non ab odio ullo, sed ne conjungi cum Philippo paterentur.' Quæ hæc est invidia, ut codici optimo, a quo toties in locis desperatis Livio auxilio latum est, fidem in aliis abrogemus, et lectioni ejus paratæ incertis conjecturas præferamus?

§ 10 *Erat etiam major orationi materia*] *Orationis* Lovel. sex, Harleian. Gaertn. et edd. ante Froben. qui an. 1531. orationi ex Mog. cod. probavit. Eam autem lectionem firmat reliquorum testimonium. Supra XXVI. 35. 'Ut magis dux, quam materia, seditioni deesset.' Vide ad III. 46. § 2. Paulo ante τὸ Et non adparet in Lov. 2. et 3. Tum Nicander hac dissimili Lov. 1. Nicander hac simili Lov. 6.

Ex altiore fastigio rex, quam tyrannus, detractus erat] Tò detractus exsulat a Mead. 2. unde suspicio oriri posset, legendum esse *quam tyrannus, ruerat*. Sed nihil muto. Infra lib. XXXVII. c. 45. 'Regum majestatem difficilior ab summo fastigio ad medium detrahi.' Mox quo plures demtæ res Lov. 6.

§ 11 *Ad hoc vetusta*] *Ad hæc* Voss. Lov. 1. 2. 3. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. vett. Froben. demum *Ad hoc* a. 1535. substituit; quod etiam in reliquis superest. Vide ad XXI. 52. § 10. Mox *referebantur*, nempe fama et orbis victoriis peragratus, Lov. 2. 3. Harl. et Mead. 1. Deinde *Et tum vel incepto* Harl. ut librarius duas priores τὸν tutum literas repetere neglexerit. Vide ad X. 37. § 2. Contrario errore *tutum* pro *tum* datum est in Mss. XL. 21. § 8. Insuper *inceptu* in margine Livii conjecit Ant. Perizon. Sed vide ad Præf. § 10.

§ 12 *Nam neque, ut ante se moveat*] *Namque ut ante* Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. contra manifestum Livii sensum. *Neque ut ante*, ommissa prima voce *Nam*, Lov. 1.

5. et edd. principes. Eam Aldus ex Mog. cod. addidit. Mox *transiret* Gaertn.

§ 13 *Adjuncto Antiocho, sociis Ætolis*] Addidimus particulam *ei*, sic: *ei adjuncto Antiocho, &c.* Gelen. *Ei* abest a Lov. 2. 5. et Harl. quorum ultimus legit insuper *sociisque*. Sed *et adjuncto* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. 2. et Gaertn. Paulo ante *sustinuit* Lov. 6.

Qui tum graviore hostes, quam Romani, fuerint] *Qui cum gr. hostes tum Romanis fuerint* Lov. 5. et ed. Camp. *qui tum gr. h. cum Romanis fuerunt* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. *quam Romani fuerunt* Harl. *cum Romanis fuerint* reliqui typis impressi usque ad Moguntinos, vulgatæ lectionis auctores, pro qua ex cod. suo laudant *quam Romani fuerant*. Mox *tandem* omittit Voss. Male. Vide ad III. 9. § 9. Tum *possent* non melius Lov. 3.

§ 14 *Quam quot superessent*] *Quos superessent* Harleian. *quod superessent* Mead. 1. Gaertn. et edd. Tarvis. ambæ. An, media voce omitta, legendum *quam superessent*? Vide Gronov. ad cap. 1. § 2. Sed potius vulgatum servo. Mox § seq. *dicere* nescit Lov. 3.

§ 16 *Quantas peditum equitumque copias præbituri*] *Equitum peditumque* Voss. Lovel. 3. 5. 6. Harl. Gaertn. et edd. antiqq. Aldus ordinem mutavit, cod. Mog. secutus. Vide ad xxxiv. 26. § 2. Tum *copias præbituri* Lov. 3. 5. et Voss. Mox § seq. *utebatur* Harl. *abutebantur* Voss. Lovel. 3. 4. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. et pleræque edd. principes. Hinc *bellandum* Lov. 2. Vide ad xl. 38. § 5.

§ 18 *Reges tamen aut non moti*] *Et reges* Voss. Lov. 1. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Froben. 1535. quæ prima τὸ *Et* expunxit. Deinde *tum*, pro *tamen*, Gaertn. Vide ad I. xxii. c. 17. § 5. Paulo ante *bellum incitabant* Gaertn. *concitant*

bellum Lov. 1.

CAP. XIII. § 1 *Nabis extemplo circa omnes vicos maritimos dimisit*] *Nabis extemplo* Mead. 1. *Tyrannus Nabis extemplo* Voss. Lov. 1. 3. et Hearnii L. 1. Tum *maritimos vicos dimisit* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. *maritimos vicos misit* Voss. Lov. 5. et edd. antiqq. Primus Froben. a. 1531. vulgatum restituit ad fidem cod. Mog. Mox *in Romana societate* Lov. 2. et Harl. *in societatem Romanam* Lov. 6. Dein *cecidit* Lovel. 6. Vide ad xxxvi. 36. § 6.

§ 2 *Omnium maritimorum Laconum tuendorum*] *Maritimorum latronum* Lovel. 1. *maritimorum locorum* Voss. Lov. 5. 6. et edd. principes. Aldus ex cod. Mog. vulgavit *maritimorum Laconum*, quod est in reliquis Mss. Supra cap. præc. 'Gythium aut maritimos alios Laconas' memoravit. Tum a T. *Quinctio* Voss. Lov. sex, Gaertn. et edd. antiqq. ab T. *Quinctio* primo datum vidi Basil. 1539.

Et ad tyrannum legatos miserunt] Prima vocula exsulat a Lov. 2. 3. 4. 5. Harleian. Mead. utroque, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. Froben. a. 1535. prioribus. Deinde vocem *miserunt* hic supervacuam et odiose inculcatam esse, quum in fine totius periodi reperiatur, existimat Crevierius. Eandem tamen tuentur omnes codd. Deinde *fæderis Romani*, expuncta media voce, omnes scripti nostri, Hearnii L. 1. et edd. principes. Eam primi Moguntini ex cod. suo interposuerunt.

§ 3 *Ne pacem, quam tantopere petisset, turbaret: et auxilia*] *Ne, quam pacem* Gaertn. Tum *tanto tempore* Harl. *tanto opere* Lovel. 1. 2. et 4. Vide ad xxvii. 50. § 11. Hinc *petisset* Lov. 1. et Gaertn. Vide ad xxxvii. 45. § 2. *Petissent* Harl. *turbaret: auxilia* Lov. 3. media vocula a literis ultimis vocis præced. intercepta. Vide ad cap. 41. § 7. Mox *ab tyranno* Lov. 1. 3. 4. et 6. Deinde *nunciarent ea* Lov.

1. 6. et Voss. *nunciaret eam* Lovel. 3. *eam nunciaret* Lov. 4.

§ 4 *Antiochus rex ea hieme Rhaphiæ in Phœnice*] ‘Rhaphia’ urbs post Rhinocolura sita est, prima civitatum Syriæ, quæ Ægyptum aspicunt, ait Polybius v. 80. Cæterum omnes Palæstinæ urbem faciunt; solus, quod sciam, Livius Phœniciæ. Sed vel error est in codice Livii, vel duæ ejusdem nominis sunt civitates, vel Livio ipsi hæc non admodum cognita fuere. Ad eam urbem Ptolemæus quartus, qui et Philopater, cum hoc Antiocho ante aliquot annos feliciter pugnaverat. Hic vero Ptolemæus quintus est Epiphanes, si non fallunt Chronica Eusebii: in cujus tamen codice Antiochus dicitur vicisse Ptolemæum Philopatera, sed errore forsán librariorum. *Glar.* Stephanus ‘*Ραφία πόλις Συρίας. Sigon.* In omnibus, quos Livio Glareanus opponit, non est Strabo, qui sic l. xvi. p. 756. ‘*Ἐπεὶ οὖν τὴν ἰδίως λεγομένην Κοίλην Συρίαν ἐπεληλύθαμεν, ἐπὶ τὴν Φοινίκην μέτειμεν.* Et inde ponit post Berytum, Sidona, Tyron, Ptolemaida, Joppen, Gadarin, Azoton, Ascalona, Jamniam, Gazam, Raphiam, Rhinocolura, &c. Tandem p. 760. *Τοιαύτη μὲν ἡ Φοινίκη.* J. F. Gronov. *Raphaim* Hearnii L. 1. *Raphea* Lov. 2. *Raphey* Lov. 1. *Raphei* Voss. Lov. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii N. et edd. antiqq. Quum autem primo in margine ed. Ven. 1495. aliarumque monitum esset, videndum ne *Raphaneæ* sit legendum potius, aut *Raphiæ*, quamquam hæc in Palæstina, tandem posteriorem lectionem Morguntini receperunt. Plura de hac urbe vide apud Noris. in Epoch. Syro-Mac. diss. v. c. 4. § 2. p. 518. et Relandi Palæst. l. iii. p. 967.

§ 5 *Ad Pisidas, qui circa Sicam incolunt*] *Selgam*, non *Sicam*. Gelenius. Ita *Sicam* omnes habent codd. nostri. Verum ex Plinii v. 27. legendum *qui circa Sidam incolunt*: cujus et Ptole-

mæus meminit, et alii, atque adeo ipse postea hic author xxxvii. 23. in pugna navali Endemi ac Hannibalis. Quidam *Selgam* resposuerunt, quod mihi non probatur. *Glar.* Stephanus, *Σέλγη, πόλις Πισιδίας. Sigonius.* Sic *Selgam* Gelenius: et est quidem ‘*Selga*’ haud dubie Pisidarum. Sed veteres libri *Sicam* vel *Sitam*: ut videatur assentiendum Glareano, corrigenti *Sidam*. Quod et Rubenio placet. Strabo de Pisidis xii. 569. *τὸ μὲν οὖν πλεόν αὐτῶν μέρος τὰς ἀκρωρείας τοῦ Ταύρου κατέχει· τινὲς δὲ καὶ ὑπὲρ Σίδης καὶ Ἀσπένδου Παμφυλικῶν πολεων.* Et fuerunt hi olim socii Achæi, teste Polybio v. 73. ‘*Ἐπενεῖς μὲν οἱ τῆς Πισιδικῆς τὴν ὑπὲρ Σίδης ὀρεινὴν κατοικοῦντες, ὀκτακισχιλίους ὅπλιτας ἔπεμψαν.* Puta Garsyeri præfecto Achæi. J. F. Gronov. *Sycham, Sicam, Siocam, Sicas* codd. nostri. *Selgam* Gelenii nimis a vulgato et codd. vestigiis recedit. Nec *Sidam* Glareani et Gronovii placet, siquidem illa potius Pamphylia, quam Pisidia, urbs maritima fuerit. Vide Sigonium ad lib. xxxviii. c. 15. § 1. Præfero itaque *Sindam* cum Jac. Gronov. dissert. Epist. in Livii Loca Quæd. Geogr. Epist. v. p. 38. quod mediterraneum est Pisidiæ oppidum. Dicitur autem hic Antiochus cum omnibus terrestribus copiis ad *Pisidas*, qui circa *Sidam* vel *Sindam*, incolunt, obpugnandos profectus esse. Paulo ante *Inde in principio veris* Lov. 3. Sed vide ad ii. 30. § 14. *Inde primo veris* Mead. 2. Tum ab tergo moveretur Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. uterque.

§ 6 *P. Sulpicius, P. Julius*] Priore libro cap. 59. tres Publii mittebantur ad Antiochum, Sulpitius, Julius, Ælius: hoc autem loco Ælius omnibus codd. deest. Nec hoc incuria authoris factum videtur, cum de Sulpitio tam diligenter commemoret h. lib. capp. 14. 16. ut Pergami æger substituerit, postea vero Ephesum cum Julio rursus venerit: Ælii ne memi-

nit quidem. Credo autem Livium diversos secutum autores, quod per Claudii testimonium cap. seq. roboratur. Sed lectoris esto iudicium, nam res est non admodum magni momenti. Pro 'Julio' quidam ubique 'Villium' legunt, ut antea ad xxxi. 49. admonuimus. *Glar.* Plerique meorum *Iulius*, vel *Vilius*. Sed recte substitutum est *Villius*. Vide ad xl. 49. § 1. Inter duorum autem legatorum nomina copulam et inserunt Lov. 1. 2. 5. Harl. Mead. uterque, et edd. usque ad ultimam Gruteri, quæ prima expunxit. Loco igitur restitui. Mox *missi fuerant* Harl.

Pergamum (ibi regia Eumenis fuit) descenderunt] *Pergamum ascenderunt* scripsimus. Nam ad mediterranea 'ascenditur,' non 'descenditur.' *Gelelius.* *Descenderunt* habent omnes, quotquot vidimus, codd. Sed quomodo *descenderunt*, a mari secundum flumen Caicum ascendentes? Res geographis nota, utcunque alii iudicaverint. Ed. Frobenii nuper hæc recte emendavit. *Glar.* Mog. Voss. Thuan. *descenderunt*, pro *escenderunt*, quomodo legendum. Ita rursus c. 43. 'Ilium a mari descendit' Thuan. habet pro vulgato *ascendit*; nec dubitare fas est, id mutatum ex *ascendit*. Et xxxvi. 30. item Ms. Thuan. 'Ipse Ætam descendit,' ex eodem priscæ lectionis vestigio formatum. *Jac. Gron.* Pro *ibi* in aliis est *ubi*: quæ varietas suspicionem præbet, ab aliquo utrumque adsutum esse, qui ignorabat, 'regias' etiam dici urbes, in quibus sedes regum sunt. *Flor.* II. 9. 'Ambraciam, regiam Epiri, machinis quatit.' Vide Salmas. ad Solin. p. 337. Sed nihil affirmo. Nam Livius xxxviii. 9. 'Quibus ornatio Ambracia, (quia regia ibi Pyrrhi fuit) quam ceteræ regionis ejus urbes erant.' *Duk.* *Ubi* Lov. 1. 5. Hearnii L. 1. et edd. principes: ejus loco *ibi* ex cod. Mog. Aldus, substituit, consentientibus reliquis

meis. Dukeri conjecturam probare posset locus Liv. xlv. 46. 'Situm urbis undique adspiciens, quam non sine causa delectam esse regiam advertit.' Sed neque ego illam certam adfirmo. Solent hæc voculæ a scribis commutari. Vide ad xxvii. 5. § 2. Tum *descenderunt* Voss. Lovel. sex, Harleian. Mead. 2. et Hearnii L. 1. Sed *excenterunt* Gaertn. *excenterunt* Mead. 1. unde egregie confirmatur *Jac. Gronovii* conjectura *escenderunt*, quæ et patri ejus antea placuit ad xxxiv. 28. § 2. De hoc verbo vide ad II. 28. § 6.

§ 8 *Facile deinde se ab eo, &c. tueri posset]* Pronomen *se* deest in Lov. 5. et ed. Camp. Tum *possit* Harleian. Mead. 1. et Gaertn. Mox § seq. *sanctius esse Romanis sociis* corrupte Lov. 1. 2. 6. et Voss. Vide ad xxxiv. 33. § 7. Tum *annuentem* non melius Voss. et Lov. 1. Vide ad xxxvi. 34. § 6.

CAP. XIV. § 1 *Vilius, quum Pisidiæ, &c. Ephesum profectus]* Hoc de P. Scipione ait Appianus in Syriac. 90. 'Ρωμαῖοι δὲ πρέσβεις ἕτεροί τε καὶ ὁ Σκιπίων ἐπεὶ τὸν βασιλέα εὗρον οἰχόμενον εἰς Πισίδας, ἐν Ἐφέσῳ περιέμενον. *Sigon.* Vox *profectus* deest in Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. mox etiam *ibi* in Lov. 2. et Harl. An igitur legendum *Ephesi dum paucos moratur dies?* Paullo ante subsistit Voss.

§ 2 *Dedit operam, ut cum Hannibale, qui tum ibi forte erat]* Tò ut exsulat a Lov. 3. Tum *qui ibi tum forte* Lov. 2. et Harl. Mox *spe congregaretur* Voss. et Lov. 1. Male: θαμνὰ dixit App. Al. in Syriac. p. 91.

§ 3 *Et metum demeret periculi ei quidquam ab Romanis esse]* *Et demeret*, media voce omissa, Lovel. 6. Tum *periculi quidquam ei* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Paullo ante *animum ejus tentaret* Lov. 2. 3. et 6. Vide ad II. 44. § 3.

§ 4 *Aliud quidem actum nihil est: secutum tamen sua sponte est]* Poste-

rius est tuto deleas licet. J. F. Gron. *Aliud quod tactum* Voss. et Lovel. 1. *aliudque tactum* Lov. 6. *aliud quid tactum* Lov. 3. *aliud quid actum* Lov. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *aliud nihil actum* Lov. 5. et edd. antiqq. usque ad Frob. qui primus a. 1535. vulgatum proposuit. Deinde pro posteriori est exstat tum in Lov. 6. et Crevierii Victor. At priori loco omititur in Lov. 1. Sæpe hoc verbum a Livio bis terve repeti, vidimus h. lib. ad c. 1. § 12. Ubi tamen codd. fide digni alterutro loco omittunt, eorum fidem sequentibus non adversabor. Verum quum ex integerrimo cod. Mog. nihil ab iis, qui eum excusserunt, notatum videam, utrum delendum sit, incertus hæreo. Idem pronuntiandum de alio loco xxxvi. 12. § 3. Si quis nihilominus verbi hujus repetitionem ferre nequeat, utro id loco deleatur, perinde esse puto. Quum tamen expresse in uno cod. desit priori, ibi potius expungendum censeo. Mox *consilio esset petatum* Voss. sed *esset* deest in Harl. Tum *ut vilior ab ea regi* Lovel. 5. 6. et ed. Camp. *ut utilior ab ea* Voss. sollemni scribarum aberratione, qui passim voces 'vilitas' et 'utilitas' commutant. Vide Burm. ad Quintil. Inst. Orat. v. 7. p. 382. ad Suet. Cæs. c. 50. et Cort. ad Plin. Ep. iv. 6. Deinde *Hannibal, suspectior ad omnia esset*, omissa conjunctione, Voss. Lov. 1. et Gaertn. *Hannibal, suspectiorque ad omnia esset* Lovel. 3. 4. 5. Mead. 2. et edd. ante Froben. 1535. *Hannibal, suspectiorque ad omnia foret* Lovel. 6. Sæpe 'foret' et 'fieret' commutari, vidimus ad xxiii. 10. § 8.

§ 5 *Græcos Acilianos libros*] *Accilianos* Lov. 1. et 6. *Attilianos* Voss. Lov. 2. Harl. et Gaertn. *Atilianos* Lov. 3. et Mead. 1. Vide ad xxv. 39. § 12. Mox *in ea legione* Voss. Vide ad vii. 30. § 14. Mox *Ephesi* deest in Lov. 1. 3. 6. et Voss.

§ 6 *Respondisset, Alexandrum*] Vet.

lib. *respondisse*: ita paullo post dixisse. Sic Appianus Syriac. p. 91. τοῦ Σκιπίωνος ἐρομένου, τίς δοκεῖ ὁ στρατηγὸς ἄριστος γενέσθαι, τὸν Ἀντίβαν εἰπεῖν, ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος. Sigon. *Respondisse* non tantum omnes codd. sed et edd. ante Frob. 1531. Paulo ante *Et sermonem unum etiam refert* Voss. Lov. 1. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *Sermonem unum etiam refert* Lov. 3. *Et sermonem unum refert* Lov. 4. et Mead. 2. Hinc *quærenti Africano*, omisso pronomine quo, Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *quo quærente Africano* Lov. 5. et ed. Camp. *quem quærenti Africano* Lov. 4. et Mead. 2. *conquærenti Africano* Voss. *cum quærenti Africano* Lov. 3. *cum quæreret Africanus* Lov. 1. et 6.

§ 7 *Quodque ultimas oras, quas visere supra spem humanam esset, peragrasset*] Ms. *quod oras, quas visere supra spem humanam esset, peragrasset*. Modius. *Quodque ultimas oras supra spem humanam peragrasset* Lov. 2. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. neque aliter Lov. 1. nisi quod male *spem Romanam* præferat: *quod ultimas oras supra spem humanam peragrasset* Voss. Lov. 3. 4. 5. 6. Hearnii L. 1. et edd. usque ad Aldum, qui ultimam partem ex cod. Mog. recte formavit *quas visere supra spem humanam esset, peragrasset*; in priori dedit *quodque ultimas oras*, forte ut ita per omnia conveniret lectio, quæ est in Epit. hujus libri, quum Mog. cod. præferat tantum *quod oras*. Sane illud *ultimas*, licet ita etiam sit in Epitome, hic ex glossa interpretis additum videtur, ut exponeret, quænam essent oræ, quas visere supra spem humanam esset. Præterea in principio horum verborum conjunctionem necessariam puto: incertum vero est, utrum *et quod*, an *quodque*, ut editur, legendum sit. Si prius, τὸ *et* elisum erit, ab ultimis literis vocis præced. Vide ad xxxix. 18. § 8. Si posterius, præcedens *q* ob similitudinem absorpsit sequens *q*; Ce-

terum Crevier. existimans parce nimis laudatum Alexandrum, si ultimas oras peragrasse tantummodo, non et subegisse dicatur, legendum putat *victoriis peragrasset*, ut c. 12. 'Peragratusque orbis terrarum victoriis ejus gentis.' Verum partim nullum in codd. est vestigium vocis, quæ excidisset, partim similiter de eodem Alexandro M. Livius XLV. 9. 'Arabas hinc Indiamque, qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit.'

§ 9 *Ut Italicae gentes regis externi, &c. imperium esse mallent*] *Italiae gentes* Harl. et Gaertn. *Tum regis eterni* Lov. 1. et 4. sed uterque *externi* a m. sec. *regis exteri* Lov. 6. in margine. Eodem modo etiam commutantur 'superi' et 'superni,' 'inferi' et 'inferni.' Vide ad XXXI. 30. § 4. *Tum imperium esset, mallent* Mead. 1. *imperium mallent* Lov. 2. et Harl. Paulo ante *praesidia deposuisse* Voss. et Gaertn. quæ ambo vocabula desunt in Lovel. 1. Præterea *eum habuisse* Lov. 5. et edd. ante Aldum, qui ex cod. Mog. *eam* dedit, concinentibus reliquis meis.

§ 10 *Tum risum obortum Scipioni, et subjecisse*] Sic Appian. in Syriac. p. 91. 'Ὁς αὐτὸν ὁ Σκιπίων εἶδεν ἀπομυκόντα τὴν σεμνολογίαν ἔφη γελάσας. *Sigon.* Apud Hearnium video, *Sigonium* edidisse, *Tum risu oborto Scipionem subjecisse.* Hoc quidem usitatius dicitur, nec tamen recepta scriptura movenda est. Livius casum pronominis, præcedente alio casu, et intercedente copula, vel sine ea, sæpe supplendum relinquit. xxx. 42. 'Dupliciter ab eo fœdus violatum, et quod sociis populi Romani injurias fecerit, bello et armis lacessierit.' Et, 'Populo Romano usitata ex victoria gaudia esse, et plus pæne parcendo victis, quam vincendo, imperium auxisse.' *Duk.* *Tum risu oborto Scipionem subjecisse*, quod in omnibus Sigonii edd. vidi, in solo tantum Lov. 2.

inveni. Proxime accedunt Harl. et Gaertn. non aliter discedentes, quam quod perperam *aborto* præferunt. *Tum risum obortum Scipionem subjecisse* Lov. 4. et Mead. ambo. *Tum risum obortum Scipioni*, omissa voce *subjecisse*, Lov. 3. *Tum risum obortum Scipioni subjecisse* Lov. 1. 5. 6. et edd. ante Aldum, qui ex cod. Mog. vulgavit, quod nunc vulgo exstat, et in Voss. etiam fuisse videtur, quia inde nihil notatum video. Recte Duker. scripturam hanc probavit. Similis exstat locus xxviii. 43. 'Illi ipsi tam infelici imperatori patuisse tamen portus Africae, et res egregias primo anno gessisse, et invictum ad ultimum permansisse:' ubi quum prima parte periodi præcessit *imperator*, secunda et tertia supplendum est *eum* alio casu. Eo non attendens ὁ πᾶν Gronov. genus loquendi nimis abruptum, et a Livio non profectum credidit, invitisque optimis Mss. partim ex levioris fidei codd. partim ex ingenio, aliter legendum censuit. Sed vide quæ et ibi notavi. Paulo ante *Exsequenti deinde, quem tertium diceret* Lovel. 5. et edd. principes. Aldus postea fide codicis Mog. dedit *duceret*. Vide ad xxxviii. 43. § 1. Frobenius deinde a. 1535. *deinde* expunxit. In utroque adsentientes habent codd. nostros. Tandem *se ipsum* Lov. 5. et ed. Camp.

§ 11 *Quidnam tu dices, si me vicisses? Tum me vero*] *Quidnam tu dices* Lov. 2. et Harl. *Quidnam dices* Lov. 3. *Quidnam tu dices, si tu me vicisses* Gaertn. Hinc *Tum vero me* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et uterque Mead. Mox *et ante Alexandrum, et Pyrrhum* Vossian. Deinde *et ante alios* Lov. 3. et Hearnii L. 1. *et ante alios omnes* Lov. 1. 4. Mead. uterque, et Gaertn. Tandem *esse* exsulat a Voss.

§ 12 *Responsum, et adsentationis genus*] A Frobenio jam sic omnes dedisse comperio. Sed scripti et An-

dreas editique omnes prius *responsum et improvisum* ad sententiationis genus. Quod excludendi nulla ratio videtur. J. F. Gron. Omnes etiam nostri et Hearnii L. 1. ac N. *improvisum* retinent: neque id a cod. suo abesse Moguntini notarunt. Est autem ed. Frob. 1531. quæ prima vocem omisit: quam tanto minus audio, quoniam ei Gelenium ope cod. Mog. adjutum præfuisse non constat. Mox *quod egregie imperatorem* Gaertn. *quod egregie se imperatorem* Lov. 6. *quod egregie imperatorum* Mead. 1. *quod egre se imperatorem* Voss. et Mead. 2. *quod egre se imperatorum* Lov. 3. 4. Lov. 1. a m. pr. et Mead. 2. inter versus: *quod e grege imperatorum* Lov. 2. et Harl.

CAP. XV. § 1 *Eo et Antiochus, audito Romanorum legatorum*] *Eoque Antiochus* Lov. 2. *Tum legatorum Romanorum* Mead. 2.

§ 2 *Apameæ congressis*] *Apameæ et congressis* Lov. 3. *Apameam et congressis* Lov. 1. *Apameam congressis* Voss. Lov. 3. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. et Parm. Mox *deremit* Lov. 1. *dirrimit* Mead. 1. *dirimit* Lov. 2. 4. 5. Gaertn. et ed. Camp.

§ 3 *Id enim jam specimen sui dederat, ut, si vita longior*] *Deminem specimen suis dederat* Voss. *denim specimen suum dederat* Mead. 2. *denim jam specimen suum dederat* Lov. 4. *dum nimiam spem suis dederat* Lov. 2. 3. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *dominii spem suis dederat* Lov. 1. *eximiamque spem suis dederat* Lov. 6. Vulgatum, quod in Lovel. 5. edd. omnibus, et forte cod. Mog. superest, verum puto. Supra VII. 40. 'Iis eram natus, id specimen mei dederam, ea ætate consulatum adeptus eram.' Tum *uti si vita* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Mox *regis in eodem indolem* Lov. 6.

§ 4 *Talium ministeriis facinorum acceptos*] *Ministerio* omnes nostri, Hearnii L. 1. et primæ edd. usque ad Frob. qui a. 1531. *ministeriis*, quod Mogun-

tini in membranis suis repperant, substituit. Paulo ante *omnibus fuerat* Gaertn. *omnibus fuit* Lov. 6. additis notis, posteriorem vocem delendam esse; nempe quia mox iterum sequebatur.

§ 5 *Quod, quum Seleuco*] In Thuanæo non reperitur *quum*. Sed et postea *habuisse*, non *habuisset*: et videtur elegantius, 'causam adjiciebant, quod Selenco filio Lysimachiam dedisset; Antiocho quam similem daret sedem, non habuisse.' Jac. Gron. *Quod Seleuco*, excluso *τῷ quum*, Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Eandem lectionem, quam Gronov. in Thuan. invenit, sibi quoque in L. 1. obviam fuisse, Hearnius testatur. Si plures codd. id vellet, non adversarer. Innumeris enim locis Livius ita variat in constructione, 'adjiciebant, quod dedisset, non habuisse.' Vide ad XXXIX. 14. § 9. Verum quum omnes mei *habuisset* constanter servant, vel ea lectio probanda est *adjiciebant quod dedisset, non habuisset*; vel etiam vulgata, quæ superest in Lov. 5. edd. omnibus, et, ut conjicio, in cod. Mog. unde nihil notatur: ut præcedens quod proximum quum interceperit, quale exemplum habuimus v. 50. § 7.

Ut procul ab se honore eum quoque ablegaret] *Scribo per honorem*. Gelen. Perspicue legendum est *per honorem*. Sigon. *Per honorem* Gelenii et Sigonii conjectura. Vetus lectio *ab se honore eum quoque*. Quod defendimus *Observ. IV. 16. p. 272. J. F. Gron.* Pes-sime *prope a se honoremque eum obligaret* Gaertn. Sed 'procul' et 'prope' etiam alibi commutantur. Vide ad VI. 28. § 5. XXXV. 1. § 11. et alibi. *Honore quoque eum quod ablegaret* Lov. 6. *honori a m. sec. honorem eum quoque quem ablegaret* Lov. 2. *honorem eum, quem allegaret* Lov. 3. *honorem eum quoque ablegaret* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. uterque. Ita et per errorem editum est Basil. 1554. unde Sigonio

ansa data est iterandi lectionem Gelenii, quam edd. exemplo Frobenianæ 1535. receperant. Ego hic cum Gronov. facio. Videtur enim Gelenius incidisse in cod. qui similiter depravatus honorem eum exhibebat, et inde coniecisse per honorem cum. Certe se cod. secutum non monet.

§ 6 *Ne alieno tempore incommodus observaretur*] *In alieno tempore* Voss. et Lov. 1. Tum *incommodius* Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn. *incommodum* Lov. 6. Hinc *adversaretur* Gaertn. *observaretur* Lov. 1. 3. 6. et Voss. Vide ad vi. 17. § 4. Mox *precessit* Voss. et Lov. 1.

§ 7 *Cum Minione quodam*] Ms. *cum Minnion* q. et mox *Mimnio*, atque iterum *Mimmione*, constanter. *Modius Munione* ubique scribunt Voss. et Lov. 6. *Mimone* itidem Hearnii L. 1. *Amunione* hic et infra aliquoties Lov. 1. Idem nomen obcurrit xxxvii. 41. § 1. Sed et ibi admodum variant codd. Mox *princeps arricorum* ejus vitiose Voss. Paullo ante *redit* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et edd. ante Aldum. Vide ad xxxvi. 35. § 2. Mox § seq. *viresque extimans* Lov. 1. 3. et Gaertn. *viresque existimans* Lov. 2. 5. Harl. et edd. ante Aldum. Vide ad xxxiv. 2. § 5.

§ 9 *Seu jam experto*] *Se uiam experto*, perperam vocibus, quæ olim continua serie scriptæ erant, divisas, Lov. 3. Mead. 1. et Gaertn. Mox *quæ pro ea essent* Mead. 1. et Gaertn. de quo errore vide ad xxxviii. 58. § 11.

Accergerentur legati] Ms. *arcesserentur legati*. Modius. Ita et quidam meorum. Vide ad xxiv. 2. § 4.

CAP. XVI. § 1 *Et, absente eo, res agi cæpta est*] *Eo absente agi res* Lov. 2. et *absente eo agi res* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Harl. et uterque Mead. Paullo ante *Ephesum venerant* Lov. 5. 6. et Harl.

§ 2 *Aliud Antiocho juris statuistis*] Immo *statuistis*. Jac. Gron. *Statuistis* omnes nostri: *alio jure Antiocho statu-*

istis Harl. In præcedentibus *Ubi præparata oratione* Lov. 3. Vide ad xxvii. 5. § 2. *Præparata ibi oratione* Harl. Hinc *civitatum* ed. Mediol. 1480. Vide ad xxxiii. 20. § 11.

§ 3 *Qui enim magis Smyrnæi Lampsacenique Græci sunt*] *Quid enim* Voss. Lov. 3. 5. et edd. antiqq. pro quo Frob. 1535. *Qui enim* vulgavit ex cod. Mog. concinentibus reliquis meis. Tum *Exmirne* Lov. 1. *Zimirne* Lov. 4. et Mead. 1. *Zmirne* Voss. Hinc *Lapsaceque* Lov. 4. *Lapsacenique* Lov. 1. 2. 3. et 6. *Lampsaceni* Lov. 5. quemadmodum fere utraque hæc nomina in iisdem codd. § 5. scribuntur. Insuper *Creti sunt* Voss. et Lov. 1. Mox *Neapolitani*, *Rhegini* sine media conjunctione Harl. Præterea voces a quibus *stipendium* non adparent in Lov. 2. Tandem *exegistis* Voss. et Lov. 1. 2. 3. ac 6. *exigistis* Lov. 1. a m. sec. et Harl.

§ 4 *Cur Syracusas atque in alias Siciliae Græcas urbes*] *Cur Syracusanis* Lov. 2. *Cur in Syracusas* Lov. 6. Tum *atque alias Græcas urbes* Lov. 3. Mox *cum imperio, virgis et securibus* Voss. *cum imperio, et virgis primæ* edd. Sed ordinem, qui hodie obtinet, dedit vocabulis Frob. a. 1535. præeunte cod. Mog. Nec aliter Mss. nostri. Tum *iis leges* Lov. 5. et ed. Camp.

§ 5 *Eandem de Smyrna et Lampsaco civitatibusque, quæ Ionice aut Æolidis sunt, caussam*] *Eadem, &c. caussa* Harl. Tum copula inter voces *Smyrna* et *Lampsaco* deficit in Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harleian. Mead. utroque, et Gaertn. Hinc *civitatis quæque Ionice* Harl.

§ 6 *Et stipendiarias ac vectigiales factas Antiochus repetit*] *Lege vectigiales factas in antiquum jus repetit*. Gelen. Prior conjunctio copulativa exsulat ab omnibus nostris, et edd. antiquioribus; quam Aldus ex cod. Mog. adscivit. Deinde *Antiochus repetit* omnes codd. et edd. ante Gelenium. Sed 'in antiquum jus repetit,' ut 'in

antiqui formulam juris restituere' xxxii. 33. et 'res ex formula juris antiqui componere' xxxiv. 57.

Ad hæc ei responderi velim, si ex æquo disceptatur, et non belli causa quæritur] *Eo responderi* Voss. Lov. 1. 4. 6. et Mead. 2. *ego responderi* Lov. 2. 3. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *Tum disceptaturi, non belli causa quæritur* Lov. 1. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Rom. a. 1472. Mediol. a. 1480. Parm. Tarv. utraque, et aliæ. Neque aliter Hearnii L. 1. nisi quod insuper vocem quæritur omiserit. *Disceptaturis non belli causa quæritur* edd. Camp. et in marg. quædam Ascensii: *disceptaturi et non belli causa quæritur* Lov. 4. *disceptatur, non belli causa quæritur* Voss. Lov. 3. 5. 6. Harl. cum nonnullis edd. antiqq. *disceptatur, non causa belli quæritur* Lov. 2. Vulgatum primum inveni in ed. Asc. a. 1513. quod deinde Moguntini ex cod. suo probarunt. Mox § seq. quæ dissererentur, pro dicebantur, Lov. 2.

§ 8 *Quid enim simile habet civitatum earum, quas comparasti, causa*] *Simile habuit* Lov. 3. *Tum civitatum earum* ed. Mediol. 1480. Vide ad § 13. Mox post vocem juris distinguendum esse, observat Jac. Gronov. ad xxxiv. 9. § 5. Hinc et numquam intermisso Gaertn. *Tandem exegimus* Lov. 1. 5. et edd. antiqq. cujus loco Froben. 1531. ex cod. Mog. substituit *exigimus*, consentientibus reliquis meis.

§ 9 *Non per alium quemquam fædus mutaverint*] *Fortassis mutaverunt*: nam ut hic est pro 'quemadmodum,' cui respondet sic. Duk. Hanc conjecturam firmat Gaertn. *Tum per alium quemque* Lov. 3. et 6.

§ 10 *Sic et Asiæ civitates, ut semel venerunt*] *Sic Asiæ civitates* omnes scripti, et editi usque ad Gronov. qui utrum *et* ex Mss. adsumserit, non monet. Hinc *ut semel verterentur* Voss. *ut semel venerint inde in aliorum Antiochi* Lov. 3. *venerint* etiam Harl. et Mead. 1. Præterea avorum

Delph. et Var. Clas.

Antiochi Lov. 1. *Mox in perpetuum potestatem* Voss. et Lov. 6. *Inde vestri* deest in Harl. *Tandem mansisse* Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 11 *Adserendi eos in servitutem facit*] Ita ultima Gruteri ed., omnesque recentiores. Priores cum codd. quoscunque vidi, ut et Hearnii L. 1. *faciet*; quod revocavi. Paulo ante *serviere* Gaertn. *servivere* Lovel. 2. et Mead. 1. *servierint* Lov. 3.

§ 12 *Quid abest, quin actum nobis nihil sit, quod a Philippo*] *Nihil est* cod. Mog. Sed sequens *repetant* requirit sit: quod abest, cum actum nobis nihil sit, quid a Philippo Voss. et Lovel. 1. cum actum nobis nihil sit Lov. 3. cur actum nihil nobis sit Lov. 6.

§ 13 *Caussam civitatum ago*] *Civitatum* cod. Mog. et ed. Mediol. 1480. Vide ad § 8. cap. seq. § 1. et ad lib. xxxiii. c. 20. § 11.

CAP. XVII. § 1 *Vocari deinde civitatum legationes*] *Civitatum* iterum ed. Mediol. 1480. ut modo vidimus. Mox *præparatas et instructas* Gaertn. Hinc quantumque virum Mead. 2. *Tum ab Antiocho decessisset* Lov. 6. *Tandem dicebat* Lov. 1. et Gaertn. Vide ad xxxviii. 43. § 1.

§ 2 *Nunc postulationes inserit, æqua iniquis miscentes e disceptatione altercationem fecerunt*] Ms. et æqua iniquis miscent. Modius. Meritis codicis Mog. dedi, ut ejus lectionem, quamvis dissidentibus reliquis, receperim. Quisque hic tamquam collectivum consideratur, cui in priori membro verbum singulare, in posteriori plurale additur. Vide ad xxx. 42. § 16. Ejusdem unius auctoritate etiam recepi *expostulationes*, quas similiter cum querelis junxit xl. 42. 'Si talibus de caussis, quæ vix querela et expostulatione dignæ sunt, arma capitis.' Deinde *e disceptatione alterationem* fec. Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Ita variant etiam codd. iv. 6. § 1. et viii. 33. § 10. *Disceptatione*

Livius.

31 M

altercationem fec. omissa præpositione, Lov. 4. Harl. et Mead. 2. *disceptationem altercationem fec.* Voss. Lov. 3. et Gaertn. *discrepationem altercationem fecerunt* Lov. 1. Vide ad XXI. 31. § 7. *Disceptationem altercationemque fec.* Lov. 6. *disceptationem altercatione fec.* Lov. 2. Sed vulgatum verum est. Mox *nec remissa ulla re, neque impetrata, neque facta qua venerant* Lov. 1. *nec remissa ulla re, nec impetrata* Lov. 6. *nec remissa ulla re etiam* Voss. Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad IX. 9. § 14.

§ 3 *Consilium de bello Romano*] Modius edebat *concilium*, quem secuti sunt Gruter. et Elzeviriana D. Heinssii. Gronov. deinde a. 1665. restituit *consilium*; itaque legendum docuit ad XLIV. 2. § 5. Neque aliter codd. nisi quod *consilium* sit in Lov. 1. et 4. *de bello Romano consilium* in Lov. 3. Mox *alius alio velocius* Lov. 5. et ed. Camp.

eo spe gratiæ major erat] *Lege spes, non spe.* Gelen. Ms. *eo spe gratiæ major erat.* Modius. Immo, in cod. suo *se eo spe gratiæ major erit* invenisse, Moguntini notarunt; ex quo etiam *spe* receperunt: quum recte ederetur *eo spes gratiæ major erat*, ut Gelenius restituit, consentientibus omnibus nostris. Librarius Mog. cod. hic manes suos passus est.

§ 4 *Alius superbiam postulorum increpare*] Vocem *alius* non esse Livii existimat Crevier. inmissam ab iis, qui non viderunt, ita cohærere orationem, *Ibi alius alio ferocius superbiam postulorum increpare*, media autem omnia parentesi includenda esse. Omnes codd. constanter eam vocem tuentur. An igitur a Livio addita est ex more, quo propter hyperbaton sive alia interposita vel vocem præcedentem vel aliud quid ejus loco perspicuitatis causa repetit? Vide ad II. 12. § 2. Mox vocula *sic* deest in omnibus nostris, et edd. antiqq. quam Moguntini ex cod. suo interposuerunt.

§ 5 *Nabidi tamen dominationem in*

patriam suam, et patriam Lacedæmonem] *Tò tamen* abjiciunt Voss. et Lov. 3. ac 6. ejus loco *tū* præfert Lov. 2. Vide ad XXII. 17. § 5. *Tum dominationem in patria sua* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. Denique et *Lacedæmonem* Harl. quum tamen iterata hac voce patriam eleganter augeat, quod modo dixerat, Nabidi remissam esse dominationem in patriam suam; sed quæ non erat ignobilis urbs, verum clarissima et simul validissima Lacedæmon.

§ 6 *Antiocho si Smyrna et Lampsacus, &c.*] Ordinem puto: Romanis indignum videri, si Antiocho Smyrna et Lampsacus imperata faciant. Considerandum tamen sitne locus corruptus. *Glar.* Vocula *si* deest ab Lov. 2. et Harl. Sed excidisse videtur ob similitudinem primarum litterarum sequentis. *Faciant imperata Antiocho*, pro ab Antiocho. Vide ad XXXVIII. 43. § 3.

§ 7 *Sed initium semper per jus injusta impetrandi fieri*] *Lege cum Rubenio sed initium semper a parvis injusta imperandi fieri.* J. F. Gron. Conjecturam Rubenii in contextum recepi, quia partim plerorumque codd. vestigia eo ducunt, alii id aperte postulant: *parvis impetrandi* est in Lov. 2. *per vis injusta imperandi* in Lov. 5. *parvis injusta impetrandi* Voss. Mead. ambo, Gaertn. et Doujatii Naud. a m. pr. *apius injusta imperandi* Lov. 3. *parvis injusta imperandi* Lov. 4. Harl. Hearnii N. Doujatii Reg. et Crevierii Victor. a *parvis injusta impetrandi* Doujatii Naud. a m. sec. a *parvis injusta imperandi* Lov. 6. et Hearnii L. 1. Editor Delphinicus lectionem cod. Naud. a m. pr. tolerari posse putat, quam ita exponit, *initium injusta et magna impetrandi semper fieri* petitis atque impetratis rebus parvis: quod eo minus placet, quoniam *impetrandi* ne in edd. quidem invenierim ante Paris. 1573. quum priores omnes *imperandi* potius legant. Solent autem *imperare* et *im-*

petrare in Mss. confundi. Ita § præc. impenetrata faciant, pro imperata, est in Voss. et Lov. 1. Pluribus exemplis, quæ contuli ad ix. 30. § 10. adde xxvii. 30. § 6. xxxiii. 13. § 4.

Aquam terramque ab Lacedæmoniis petierunt] Petierunt a Lacedæmoniis Gaertn. ab Lacedæmoniis petierint Voss. et Lov. 1. 3. 6. et cod. Mog. De aqua et terra a Persis petita, vide Brisson. de Regn. Pers. iii. 330.

§ 8 Romanis de duabus civitatibus agi] Velim per similem tentationem a Romanis de duabus civitatibus agi. J. F. Gron. Codd. nostri nihil mutant. An igitur vulgato defendendo subficiunt, quæ notantur ad vi. 11. § 4. ? Mox sed alias civitates, pro et, malebat Crevier.

§ 9 Tamen omnem præsentī in statu spem cuique novandi res] Sincera lectio omnī præsentī statu. Gelen. Omnem præsentī in statu spem Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. et Gaertn. præsentī in statu etiam Hearnii L. 1. omnem in præsentī statu spem Voss. omnem præsentī statu Mead. uterque : omnibus præsentī in statu Lov. 2. Insuper tum, pro tamen, Harl. et Gaertn. Vide ad xxii. 17. § 5. Hinc cujusque omnes scripti, et edd. priores. Ascensius 1513. cuique dedit, altera lectione in marginem rejecta. Paullo ante si liberis servitute Harl.

CAP. XVIII. § 1 *Alexander Acarnan in concilio erat] Acarnas Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. Hearnii N. et edd. Ascensiana 1513. priores. Acharnax Hearnii L. 1. Atamas Gaertn. Athamas Lov. 2. et Mead. 1. Deinde in concilio Lov. 1. in consilio Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. et Gaertn. quod recepi. Intelliguntur enim consiliarii regis, quos consilium, non concilium, vocari docuit Gronov. ad XLIV. 2. § 5.*

Philippo quondam amicus] Ms. Philippi quondam amicus. Modins. Lectionem cod. Mog. Philippi Aldus re-

cepit, et proximæ plures edd. servarunt. Quam deinde Curio, ejusque exemplo plerique recentiores priscam Philippo revocassent, Gronovius iterum 1665. alteram restituit. Ex codd. nostris Philippo legunt Voss. Lov. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. cum Hearnii L. 1. reliqui Mog. codici consentiunt. Quin utrumque admitti possit, nullus dubitat. Vide ad xxix. 47. § 11. Pro altera stat optimi cod. auctoritas, pro altera illud militat, quod haud facile scribæ amicus Philippi in Philippo mutaturi videantur. Eligat igitur lector utrum malit, ego judicium Gronovii secutus sum.

§ 2 In eum gradum amicitiae regis, &c. acceptus erat] Postrema vox sine damno sententiæ aut elegantiae abesse potuisset, ut est in principio cap. sequentis sublatum a Sigonio. Duk.

§ 3 Is, tamquam non, utrum] Itaque non utrum Harl. Tum ubi aut qua ratione Lov. 6. Hinc voces bellum gereretur omittit Harl. quasi ex præcedenti bellandum esset supplendum foret. Non tamen delerem. Hinc animorum, pro animo, Lov. 3. Mead. 1. et Gaertn. Deinde in aliqua Græciæ parte, omissa copula, Voss. et Lov. 1. et in aliqua parte Græciæ Lov. 2. 3. et 6.

§ 5 In duobus velut cornibus Græciæ] Incertius hoc est loco, ubi nam distinguendum, et quæ sint illa 'cornua,' tum quomodo Ætoli in umbilico Græciæ. Strabo viii. 361. simile quiddam habet de Peloponneso, a Demetrio Phalereo bove dicta, cujus cornua esse Ithomen Messeniorum et Acrocorinthus Corinthiorum montes : sed ut hunc locum juvent, non plane video. Glar. In duobus velut cornibus in Græcia Lov. 3.

§ 6 Ubi primum bellicum cani audisset] Bellicam audisset Lov. 2. belli causas audisset Harl. belli cām, id est belli causam, audisset Lov. 6. belli

can audisset Lov. 1. *bella audisset* Lov. 3. *bellum audisset* Voss. Lov. 4. Mead. uterque, et Gaertn. Paulo ante *ad Macedoniam Philippum* Gaertn. In sequentibus *Nosse se spiritus ejus animum* Lov. 3. *Nosse se spiritum ejus* Lov. 1. *Nosse se spem ejus* Lov. 4. et Mead. 2.

Scire, ferarum modo, quæ claustris aut vinculis teneantur, ingentes jam diu iras eum in pectore volvere] Primæ edd. *scire ferum ferarum modo*, et mox *iras in pectore volvere*. Neque aliter codd. nostri; nisi quod in prima parte *scire ferrum ferarum modo* sit in Gaertn. *scire ferarum ferum modo* in Lov. 6. *scire fetum ferarum modo* in Lov. 1. in posteriore vero *ingentis jam diu votis in pectore volvere* in Lov. 1. Postea Ascens. 1513. dedit *scire eum ferarum modo*. Haud diu post Mog. in cod. suo esse monuerunt *scire ferarum modo*, quæ claustris aut vinculis tenentur, ingentes jam diu iras in pectore volvere: quod Frob. 1535. recepit, nisi quod teneantur et ipse, et reliqui editores servarint.

§ 7 *Si compos nunc fiat, nullam moram rebellandi facturum*] *Si nunc compos fiat* Lov. 2. *compos si nunc fiat* Lov. 6. Hinc *bellandi* Voss. *debellandi* Lov. sex, Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et priscæ edd. pro quo Ascens. 1315. fecit *bellandi*, in margine vero *rebellandi*; quod posterius Moguntini receperunt. Utrumque et *bellandi* et *rebellandi* ferri potest. Solent autem 'bellare' et 'debellare' in libris confundi. Vide ad Epit. Liv. l. xxxvii. Quale exemplum habuimus vi. 30. § 8. Servavi igitur *rebellandi*. Supra xxxiii. 12. 'Si elapsus eo tempore fuisset, mox gravius eum rebellaturum.' xxxv. 12. 'De Philippo et Nabide libero mendacio abutebatur, paratum utrumque ad rebellandum esse.' xxxix. 35. 'Philippus minime, quin rebellandum esset, dubius.' xlii. 52. 'Illum,' Philippum, 'omnibus indignitatibus

compulsum ad rebellandum, inter adparatum bellifato obpressum.' Paulo ante *meminisse etiam, quoties*, omisso pronomine, Lov. 1.

§ 8 *In eo enim victoriam tertii, si et loca opportuna, et socii præoccuparentur*] *Victoriam niti* Harl. Tum *si et desunt* in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *si et loca* in Mead. 1. sola vocula et in Lov. 5. et edd. antiqq. *si et loca opportuna* primus Aldus ope cod. Mog. emendavit. Vide ad ii. 44. § 3. Paulo ante *esse* non adparet in Lov. 1.

Mittendum in Africam esse ad distringendos Romanos] *Extinguendos* Gaertn. *extingendos* Lov. 2. *extingendum* Lov. 3. *effringendos* Lov. 6. *infringendos* Harl. *astringendos* Voss. *extringendos* Lov. 1. 4. et Mead. 2. *estringendos* Mead. 1. (qui in margine *instringendos* habet) et edd. Camp. et Rom. 1472. *restringendos* Lov. 5. et ed. Parm. *destringendos* edd. his proximæ: *distringendos* edd. Mediol. 1505. Ascens. 1513. et 1516. Frob. 1531. et hinc reliquæ; quæ vera est scriptura. Infra xlii. 35. 'Populatione maritimæ oræ distringere copias regias.' Vide Cuper. Obs. iv. 5. Oudend. ad Front. Strat. i. 3. § 5. et quæ notavi ad Siliî xvii. 164.

CAP. XIX. § 1 *Hannibal non adhibitus est in concilium, propter conloquia*] Ex veteribus libris verbum *est* tolli debet, ut omnia ad verbum *tulit* referantur. *Sigon*. Verbum *est* exstat in Voss. Lov. sex, et Gaertn. quod, quemadmodum omitti potest, ita etiam servari, modo majori distinctione interpungas post *τὰ honore habitus*. Etiam *habitus*, pro *adhibitus*, Voss. Deinde *in conscilium* Lov. 1. *in consilium* Voss. Lov. 2. 3. 5. 6. Gaertn. et edd. principes; quod quum deinde et aliæ exhibuissent a Mogunt. usque ad Modium, qui iterum *in concilium* substituit, Gronov. tandem consiliarios regis Antiochi indicari, et hinc *in consilium* legendum

monuit ad XLIV. 2. § 5. Quod Crevier. et ego in contextum recepimus. Præterea et propter conloquia Gaertn. quod, si plures accederent, non displiceret. Vide ad II. 44. § 3. Propter conloquium Harleian. Male. Villium enim operam dedisse, 'ut cum Hannibale sæpe congrederetur,' et 'conloquia' numero plurium memoravit Livius c. 14. In verbis seqq. τὸ et non adparet in Voss. primum vero legit Gaertn.

§ 2 Et purgare se tempore apto] Forsan capto: quod et reddidimus Livio XXVI. 12. Lib. III. c. 9. 'Insidiatum eum et tempore capto adortum rempublicam:' ubi frustra Gla-reanus captato. Quare et incipio dubitare in illo IV. 36. 'Captatum deinde tempus ab tribunis militum:' et Flori III. 5. 'Repente, quasi captato tempore:' quin illi scripserunt captum et capto. J. F. Gron. Hic melius esse credo capto, quam apto. De ceteris, quæ non nituntur auctoritate Mstorum, quid mihi videatur, dixi ad Flori III. 5. § 5. Nec adhuc muto sententiam. Addo nihil esse, cur puteus minus recte dici 'captare tempus,' quam 'captare tempestates,' et 'opportunitates temporum.' Livius V. 6. 'Tamquam navale bellum gerant, captatis tempestatibus, et observato tempore anni.' XXXIII. 35. 'Temporum opportunitates captasse ad bellandum:' quod idem est ac tempora: nam 'tempus' est 'opportunitas temporis.' Etiam distinguendum puto, et purgare se, tempore. Duk. Lectio vulgata, quam Aldus ex cod. Mog. recepit, in nullo mihi cod. vel ed. antiqua obvia fuit. Purgare sese ac petere legit Lov. 1. purgare sese ac tempore Harl. purgare sese at tempore Mead. 1. et Lov. 3. purgare sese aut tempore Gaertn. purgare sese a tempore Voss. Lov. 2. 4. 5. Hearnii L. 1. N. et edd. vett. purgare sese: at tempore apto Mead. 2. purgare sese tempore apto ed. Mog. cupio tempore probam ac

Livio usitatam locutionem esse, vidi-mus ad III. 9. § 8. Et ita XXXIII. 28. 'Tempore ad eam rem capto circum-ventus occiditur.' Voces etiam 'aptus' et 'captus' in Mss. confundi, monui ad XXX. 11. § 4. Nondum tamen causam video, quæ subigit, ut optimi cod. Mog. lectionem repudie-mus, quum hæc etiam locutio proba sit. Ovid. Her. XVI. 299. 'Non habuit tempus, quo Cressia regna videret, Aptius. O mira calliditate virum!' In Rem. Amor. 132. 'Et data non apto tempore vina nocent.' Ex Pont. Epist. IV. 14. 2. 'Non aptum numeris nomen habere meis.' Et ita 'apta dies' Fast. IV. 819. 'aptum insidiis tempus' Tacit. Hist. II. 16. Nihil itaque a scriptura cod. Mog. recedo. Paulo ante dein Gaertn. Vide etiam ad § 6. et ad III. 3. § 6.

§ 4 Hoc me in pace patria mea extulit] Mog. Voss. Thuan. expulit; quod violentius est, et excitatiorem juris-jurandi memoriam in Annibale exprimit. XXXVIII. 50. 'Siquidem victa Carthago victum Annibalem in exsiliium expulisset, Roma victrix victorem Africanum expellat.' Jac. Gron. Expulit non modo codd. quos Jac. Gronov. laudavit, verum præterea nostri omnes, Crevierii Victorin. omnesque edd. usque ad ultimam Gruteri; in quam illud extulit forte per operarum errorem inrepsit, nihilominus per recentiores fuit propagatum usque ad Crevier. qui priscam lectionem Livii contextui reddidit.

Hoc duce, si tu spem meam destitueris] Posset alicui ποιητικώτερον videri duce sacramento. Non mutant tamen aut hæsitant nec scripti, nec editi veteres. Qui si adstipularentur, mallet hoc ducente. Curtius IV. 11. § 21. 'Ite, nunciate regi vestro, et quæ amisit, et quæ adhuc habet, præmia esse belli. Hoc regente utriusque terminos regni id quemque habiturum, quod proxima lucis adsignatura fortuna est:'

ubi nonnulli scripti codices inepte, *Hoc regem esse, et utriusque*. J. F. Gron. Neque ulli meorum a lectione vulgata recedunt, nisi quod vox *duce* exsulet a Voss. Receptam scripturam Jensius Lect. Lucian. 1. 8. hand male defendit, et variis exemplis illustrat, tum ex aliis scriptoribus, tum ex Livio, qui viii. 1. 'populus dux,' et Cicer. qui de Orat. 1. 45. 'auctor ingenium' dixerunt. Plura ibi vide, et infra ad xxxix. 1. § 4. Jensio consentit etiam Dukerus.

Huc veniam, toto orbe terrarum quærens] Vetusta scriptura *inveniam toto*. Gelen. Ita et Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Eam autem lectionem Froben. 1535. recepit, quæ etiam obtinuit usque ad Gronov. is vero priorem restituit; quamvis tamen ad lib. 1. 51. § 5. hunc locum adducens *inveniam* laudet.

§ 5 *Si quibus tuorum meis criminibus apud te crescere libet, aliam materiam crescendi, quam ex me, quærant*] *Quam* redundat. Gelen. Gelenio obsecutus Frob. τὸ *quam* ejecit in ed. 1535. ei vicissim adhæserunt reliqui editores usque ad Gronov. qui voculam illam restituit. Crevierius τὰ *aliam quam* conjungit, et exponit 'aliam aliquam:' hic tamen id paullo durius esse agnoscit. Quum igitur desit in Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. utrboque, Gaertn. et Crevierii Victor. præstare putavi, ut denno exigatur. Præterea si cui tuorum et deinde *ex me quærat* tantum non omnes codd. nostri, Hearnii L. 1. et edd. principes. Alterum Aldus ex cod. Mog. recepit. Insuper Mog. cod. *crescere lubet*, invitis scriptis meis. Sed 'libet' et 'lubet' tantum orthographia differre, ut 'maximus' et 'maxumus,' 'optimus' et 'optumus,' monuit Cortius ad Sallustii Catil. c. 7. § 4.

§ 6 *Odioque quod sim Romanis*] *Odi, odioque sum* legi debet. Gelen. Codd.

variant. Priscam lectionem, recte a Gelenio damnatam, in solo inveni Lov. 5. *odio sum Romanis* habet Harl. *odio quod sum Romanis* Lov. 3. 6. et Hearnii L. 1. *odieve sum Romanis* Voss. *odioque si Romanis* Lov. 4. *odioque sim Romanis* Lov. 2. Mead. uterque, et Gaertn. *odioque sum Romanis* Lov. 1. Patet originem erroris esse, quod prima vox *Odi* a primis syllabis sequentis *odio* absorpta sit. Postea alii varie corruperunt.

Inter primos amicos Hannibalem habeto] Ms. *inter primos amicos hos Annibalem habeto*. Modius. Male. Primam litteram τὸν *hos* addo voci *Annibalem*; reliquæ ex ultimis vocis præced. perperam repetitæ videntur. Paullo ante *proin* Gaertn. qui idem etiam *dein* legebat § 2.

Si qua res te ad pacem compellet] Thuan. *in pacem*. Et sic xxxix. 22. 'In id necessitate ipsa compulsi.' xxxvi. 39. 'In jus iudiciumque cogantur.' Seneca Suasor. c. 6. 'Jam intelliges, Ciceronem in mortem cogi posse, in preces non posse.' Jac. Gron. *In pace compellet* Lov. 3. *in pacem compellat* Gaertn. *in pacem compellit* Harl. *in pacem compellet* Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, Hearnii L. 1. Crevierii Victor. et edd. principes. Aldus vulgatum ex Mog. cod. adoptavit. Infra XLII. 52. 'Illum omnibus indignitatibus compulsam ad rebellandum.'

In id consilium, cum quo deliberes, quærito] Legi debet *alium, cum quo deliberes*: ubi vox *alium* interciderat. Gelen. Emendatio Gelenii profluxit ex cod. Mog. ex quo laudant editores Moguntini *id in consilium alium, cum quo deliberares, quærito*. Vox *alium* non agnoscunt Lov. sex, Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. quæ excidisse videtur ob similitudinem ultimæ partis vocis præcedentis. Amplius *id consilium cum quo deliberes, quærito* Harl.

§ 7 *Ex consilio ita discessum est*]

Consilio Lov. 1. *concilio* Lov. 2. et Gaertn. cum una et altera veterum codd. et ed. Modii, post quem id recentiores servarunt usque ad Gronov. qui *consilio* reposuit, itaque legendum docuit ad XLIV. 2. § 5. Et ita reliqui mei. Præterea et *consilio* Harl. Vide ad XXVI. 45. § 1. Paulo ante *Non movit solum* Lov. 3. Tum *sed etiam conciliarit* Lov. 2. Vox *Hannibali* deest in Mead. 2.

CAP. XX. § 1 *Romæ destinabant quidem sermonibus hostem Antiochum*] *Romani destinabant* Lov. 3. qui error inde natus videtur, quod non decere putabat, ut verbo casus rectus deesset. Sed vide ad XXXIV. 56. § 11. *Romæ extinabant* Voss. Mox *nihil tum ad id bellum* Lov. 3. Vide ad XXIV. 20. § 15. Mox § seq. *τὸ ἐστὶν* deest in Lov. 3. Tum *computarent* Voss. Inde *uter comitiis ejus anni præessent* Harl.

§ 3 *Si quo eum extra Italiam opus esset ducere legiones*] *Si quid cum extra Ital. opus duceret legiones* Lov. 1. *si quo esset extra Ital. opus, duceret legiones* Lov. 6. *si quo eum extra Ital. opus ducere legiones* Harleian. *si quo cum extra Ital. opus duceret legiones* Voss. Lov. 2. 3. 4. Mead. ambo, et Gaertn. *si quo extra It. opus esset, duceret legiones* Lov. 5. et edd. principes. Aldus ex cod. Mog. eam dedit lectionem, quæ nunc vulgo exstat. Ex quo eodem etiam supplevit verba seqq. *Huic consuli permissum, ut duas legiones scriberet*, quæ ab omnibus scriptis meis, et edd. prioribus male exsulabant.

§ 4 *Et socium ac Latini nominis viginti millia, et equites nongentos*] Ms. *et socium Latini nominis*: quod aliud longe est. Modius. In scripto invenio, *Latini nominis millia viginti, et equites DCCC.* J. F. Gronov. Olim edebatur *et socium ac nominis Latini*; quod in solis superest Lovel. 5. et Mead. 1. Ejus loco cod. Mog. exhibuit *et socium Latini nominis*; reliqui

mei et socium nominis Latini. Male itaque Aldus, quum ex cod. Mog. transponeret *Latini nominis*, servavit voculam *ac*; quam, quæ insuper in plerisque meorum deest, nunc denique expunxi. Vellem tamen, Modius docere voluisset, quid intersit inter '*socios Latini nominis*' et '*socios ac Latinum nomen.*' Adsentior enim Sigonio, id promiscue dici monenti de Ant. Jur. Ital. 1. 2. Tum *millia triginta* Harl. Mead. 1. Lovel. 2. et Gaertn. *millia viginti* Lov. 1. 3. 4. 5. Mead. 2. et edd. ante Aldum, qui fide cod. Mog. voces transposuit. Hinc *equites octingentos*, vel *DCCC.*, omnes codd. mei, et Hearnii L. 1. ac N. Similiter *equites DCCC.* omnes editi usque ad Gruter. qui pro notis numeralibus pessime dedit *nongentos*, quod reliqui editores ad unum servarunt: cujus loco *octingentos* revocavi.

§ 5 *Ex eodem exercitu pedites quindecim millia, et equites quingenti*] Scribe *peditum*: nam id exposcit Latini sermonis ratio et mos Livii. In Vossiano ea vox deerat. J. F. Gron. Eodem modo emendat, quod infra est c. 23. '*Tumultuariorum militum ad duodecim millia pedites, et quadringentos equites scribere eum.*' Et ita utrumque locum jam citaverat Pighius ad a. 1061. Præfanda est mihi venia dicenti, sermonis Latini ejusque causarum peritissimum Gronovium nondum mihi plane persuadere potuisse, hæc rationi illius repugnare. Ipse Pecun. Vet. 1. 7. docet *millia* numquam dici sine genitivo, sive expresso, sive intellecto, et ostendit ei interdum addi ablativum numero, vel præpositionem *ad*. Quid ergo obstat, quo minus, quod hic legitur, ita expleri, et integrum fieri possit: *decreti sunt pedites numero quindecim millia, vel, ad quindecim millia hominum, vel militum?* et c. 23. *Scribere eum tumultuariorum militum, pedites ad duodecim millia hominum numero, et equites quadringentos?* qua ratione ipse

quædam eo, quem dixi, loco supplet. Si his locis ratio linguæ Latinæ non fert dici *pedites*, non intelligo, cur XXI. 55. ex illius emendatione legi debeat, 'duodeviginti millia Romani erant : ' et XXVIII. 2. 'Erant autem in Celtibero exercitu quatuor millia scutati,' pro *Romanorum*, et *scutatorum* : aut quomodo ea non adhibitis iisdem supplementis explicari possint. Eadem ratio est in hoc III. 5. 'Romanos cecidisse in Hernico agro quinque millia ac trecentos.' Et in eo, quod Mss. Bongars. et Duisb. in Just. XXIV. 7. habent, 'Delphorum sociorumque non nisi quatuor millia milites erant : ' ubi in aliis est *militum*. Sed forsán ipse erro, et vir summus hæc melius vidit, de quo doctiores judicare volo. *Duk.* Nullus codex Gronovio adsentitur. Perizon. vulgatum etiam tnetur ad Sanctii Minerv. IV. 8. p. 709. ex variis locis Livii docens, familiare ei esse, ut pro genitivo partitionis, ut dicitur, adhibeat illum ipsum casum, quo numerus rei numeratæ exprimitur : vel etiam genitivum subintelligi hoc modo, *pedites quindecim millia hominum*. Posset etiam locutio suppleri hoc modo, quod adinet ad *pedites, quindecim millia*. At potius censeo, locum esse mendosum. Vulgatum enim, quod omnes libri typis descripti tuentur, in uno tantum invenit Lov. 5. Reliqui omnes mei cum Hearnii L. 1. et N. vocem *pedites* uno consensu omiserunt : neque dubito, quin et ab aliis codd. quibus $\delta \pi \acute{\alpha} \nu \nu$ usus est, abfuerit. Eandem igitur vocem ex contextu ejeci : præsertim quum Livius supra hoc cap. similiter locutus sit, 'Permissum, ut duas legiones scriberet novas, et socium Latini nominis viginti millia, et equites octingentos.'

§ 6 *Et centum quinquaginta equites, et sociis eodem quinque millia peditum*] Omnia hæc verba cum sequenti *imperarentur* negligentia librarii desunt in Hearnii L. 1. Solam primam vo-

culam et omittunt omnes scripti nostri, et edd. ante Aldum, qui eam adscivit fide cod. Mog. Tum *D. equites* Lov. 1. Deinde *ex sociis* Lov. 5. et ed. Camp. Vide ad XXVI. 45. § 1. Præterea *VL peditum* Lov. 1. *quinque peditum millia* Lov. 5. et edd. usque ad Aldum, qui præeunte Msto Mog. dedit *quinque millia peditum* : neque aliter reliqui codd. nostri, nisi quod *quinque millia pedites* sit in solo Lovel. 6. et vox *peditum* exsulet a Mead. 2. Insuper *imperarent* Voss. Vide ad x. 10. § 1. Paulo ante *additum supplementum* Lov. 2. Harleian. Mead. 1. et Gaertn. Sed præpositio in absorpta est ab ultima litera vocis præced. Vide ad x. 13. § 3. In sequentibus *ducenti equites* Lov. 2.

§ 7 *L. Quintio Gallia. Prætores deinde*] Reposuimus ex fide archetyporum *Gallia et comitia habenda*. Gelen. Insanum bene Gelenius *L. Quintio Gallia et comitia habenda. Prætores deinde provincias sortiti*. Nam de consularibus in insequentem annum sensit Livius, et respicit illo, quod ante dixerat : 'Consulibus ambobus Italia provincia decreta est : ita ut inter se compararent sortirenturve, uter comitiis ejus anni præset : ad utrum ea non pertineret cura, ut paratus esset, si quo eum extra Italiam opus esset ducere legiones.' Nunc igitur significat, hanc posteriorem sortem Cn. Domitio excidisse, priorem L. Quintio. Sic supra hoc libro c. 6. 'Q. Minucii' (consulis literæ allatæ sunt) 'a Pisis : comitia suæ sortis esse.' Et mox eod. cap. 'ad comitia Romam rediret. Si id facere gravaretur, quod non suæ sortis id negotium esset.' XXXIX. 6. 'Jam consularium comitorum appetebat tempus, quibus quia M. Æmilius, cujus sortis ea cura erat, occurrere non potuit.' Et iterum c. 32. 'Prior tamen Claudius, cui sors comitia habendi obtigerat, Romam venit.' J. F. Gron. *Gallia et comitia habita præ-*

torum: deinde Lov. 2. 4. Harl. et Mead. uterque. *Gallia et comitia prætorum habita: prætores deinde* Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. et priscæ edd. Voces et *comitia prætorum habita* primus omisit Aldns, quarum loco Frobenius, Gelenio obsecutus, a. 1535. *et comitia habenda* substituit.

§ 8 *L. Valerius Tappus*] *Cappo* Lov. 6. *Trappo* Harl. *Tapso* Hearnii N. *Tapo* Lov. 2. 3. *Tappo* Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Quod verum est. Vide ad c. 10. § 11. Mox *Sara* Lov. 2. *Sera* Voss. Lov. 1. 4. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii N. *Seranus* Hearnii L. 1. Hinc *Bæbii* prænomen *M.* deest in Lov. 6. *Inde Bæbius* legit Voss. qui similiter *Inde Atilius Seranus* legit. *M. Atilius* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. *Seranus* etiam Lov. 2. 3. Gaertn. et Hearnii iidem. Vide ad xxxiv. 54. § 3.

§ 9 *Sed his duobus primum senatusconsulto, deinde plebis etiam scito permutatæ*] Pet. et Voss. *primum SC. deinde plebei jam permutatæ*. Scribe, *senatusconsulto, scito deinde plebei etiam permutatæ provinciae sunt*. J. F. Gron. Prima vucula *Sed* exsulat a Voss. qui etiam *secum*, pro *senatusconsulto*, præfert. Vide ad xxi. 10. § 1. *Per senatusconsultum* Lovel. 6. Præterea *deinde plebiscito permutatæ* primæ edd. quod itidem præferunt Lov. 2. 5. et Harl. *deinde plebis jam permutatæ* Lov. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. *deinde plebis jam permutatæ* Hearnii L. 1. *deinde plebei jam scito permutatæ* ejusdem N. *Sed his duobus deinde primum plebei jam permutatæ* Lovel. 1. *deinde plebis etiam scito permutatæ* primus edidit Froben. a. 1531. in eo præeuntem cod. Mog. secutus. Vide ad l. xxxi. c. 50. § 10. Mox § seq. duobus prætoribus '*Atilio*' et '*Bæbio*' tribuitur '*Anli*' prænomen in nonnullis Mss. in aliis vero '*Auli*' priori, '*Marci*' poste-

riori: quibus adsentiuntur primæ edd. Sed utraque prænomina omisit Froben. 1535.

§ 11 *Bæbio Tamphilo in Bruttios duæ legiones decretæ*] Duorum prætorum '*Bæbii Tamphili*' hoc loco, et '*Atilii*' mox § seq. nomina alterum alterius locum occuparunt in omnibus codd. nostris, Hearnii L. 1. N. et edd. antiquis; neque aliter fuisse in cod. Mog. excerpta ejus fidem faciunt. Ea primus in suum, quo nunc conspiciuntur, locum reposuit Aldns. Præterea in *Brutio* cod. Mog. in *Bruttiis* Lov. 3. 6. et Harl. in *Græciam* Ascensiana ed. 1513. et quædam aliæ. Mox priori anno Lov. 5. et ed. Camp.

Ut et sociis eodem millia peditum quindecim imperarentur] *Lege urbanae fuissent: et ut sociis*. J. F. Gron. Eam emendationem recepi, quod ita viderim scribi in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Tum vocem *peditum* ignorant Lov. sex, Harleian. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et priscæ edd. quam Mog. ex cod. suo addiderunt: quomodo etiam in Voss. fuisse videtur. Mox § seq. *ex navibus veteres* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Mead. ambo: *ex navibus veteribus* Gaertn. et Mead. 1. in margine.

§ 12 *Uti duo millia socium ac Latini nominis*] *Scribo ut ei duo millia*. Gelenius. Aliud etiam hic latet. Antiquissimæ edd. præferunt, *Et consuli imperatum, u. d. m. s. a. L. n. et mille Romanos daret pedites*. Ejus loco Aldus ex cod. Mog. adoptavit *Et consulis imperatum, tum et mille pedites darent Romanos*. Hæc autem scriptura deinceps obtinuit usque ad ultimam Gruteri, quæ operarum errore pro *darent* dedit *daret*. Eundem errorem emendare neglexerunt Dan. Heinsius in ed. Elzev. J. F. Gronovius, et Donjatus; qui quidem in ipso contextu *Ex consulis* edidit, sed inter errata *Et consuli* emendavit, in eo Jac. Gronov. secutus; qui,

videns *Et consulibus τῷ daret*, quod jam errore inoleverat, non convenire, itidem *Et consuli vulgari curavit*. Sed rogo, utri consuli imperatum, et cur tantum uni? Hæc me permoverunt, ut cod. Mog. lectionem revocarem, quod et Hearnium fecisse video, quem nullus audire dignatus est, nisi qui editioni Londinensi præfuit. Ad id autem faciendum eo magis permotus sum, quod viderem, solum tantum Lov. 5. per omnia vulgato adsentiri; a quo reliqui mei divertunt, *darent* legentes. In eorum insuper nonnullis *cos*, vel *coss*, vel *cons*, per compendium scribebatur, quod non consuli, sed consulibus, reddendum esse τὸ *darent* evincit. In ultimis etiam verbis ordinem cod. Mog. servavi, licet in vitis scriptis nostris et edd. vett.

§ 13 *Duo exercitus, navalis terrestrisque*] *Terrestres navalesque* Voss. et Lov. 3. Mox dicebantur parati Lov. 1.

§ 14 *Priusquam ii redissent*] *Et priusquam*, addita vocula, Voss. Lov. sex, Harl. Hearnii L. 1. et edd. usque ad ultimam Gruteri: quare voculam ab ea omissam Livio reddidi. Tum *rediissent* Lov. 1. et Gaertn. Vide ad viii. 26. § 6. Mox *retuerant* Harl. De locutione 'senatus veterant' dictum ad iv. 58. § 4. hic tamen librarii errore ita datum puto, ob reliquorum dissensum. Tum *Domitium secus consulem discedere ab urbe* Voss. *Domitium senatusconsultum discedere ab urbe* Lov. 2. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *Domitium consulem senatus discedere ab urbe* Harl. τὸ *discedere* deest in Lov. 1. et Gaertn.

CAP. XXI. § 1 *Quibus, ut jus dicerent, Roma provincia erat*] *Scribo Romæ, provincia, non Roma*. Gelenius. *Romæ*, præter Lov. 5. editis faventem, omnes nostri. Præterea *ut jus diceretur* Harl. Tum *provinciae erat* Voss. *provinciae erant* Lov. 1. et 6. Mox *cui Babius omnes mei*, quod pendet ex illis quæ cap. præc. § 11. dicta sunt. Hinc *præfecturus erat*

Voss. Lov. 5. et ed. Camp. *præfectus erat* Lov. 6. Dein *triremes pararentur* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad xxxix. 22. § 8.

§ 3 *Amiterni terra pluisset*] *Barberini*. et editi ante Curionem *terram pluisset*, vel *pluisse*. Quod restituendum arbitror, etsi alibi sæpe Livius 'lapidibus pluit,' et xxxiv. 45. 'Terra pluit.' Sic etiam iii. 10. 'Inter alia prodigia et carnem pluisset:' uti quidem Pall. omnes, Campanique, et Aldina edd. quod perperam Andreas et Rhenanus mutarunt. Lib. x. c. 31. 'Nam et terram multifariam pluisset, et in exercitu Ap. Claudii plerosque fulminibus ictos nunciatum est.' Lib. xxxvii. c. 3. 'Terram apud se pluisset Tusculani nuntiabant.' Sic veteres. Lib. xi. cap. 19. 'In area Vulcani et Concordiæ sanguinem pluit.' J. F. Gron. *Terram pluisset*, vel *pluisse*, etiam Lov. 2. 4. 5. 6. Harleian. Mead. ambo, Gaertn. et Victor. Crevierii. *terra pluisset* primus Frob. 1535. edidit, hinc Basil. an. 1539. Vascos. et Gryph. et ita demum Curio. De orthographia τῷ 'pluisse' vide ad i. 31. § 1. de locutione 'pluere terram' ad iii. 10. § 6. Paulo ante *edidisse uno fœtu* Lov. 2. *uno partu edidisse* Lov. 3. *uno fœtu enixisse* Harl. Hinc *puerum unum natum unimanum* Lov. 1. 5. 6. et editi ante Aldum.

§ 4 *Formis portam murumque de cælo tacta*] *Formis* Lov. 1. 3. 4. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad xxxviii. 27. § 8. *In formis* Voss. Tum *de cælo tactam* Lov. 2. 3. 5. 6. Harleian. Mead. 1. et Gaertn. Videri possent *voluisse tactum*, ut xxix. 14. 'Anagninæ et portam et multis locis murum de cælo tactum.' Sed vulgatum etiam probum est. Vide ad i. 31. § 7.

Et (quod maxime terrebat) consulis Cn. Domitii bovem locutum] *Terrebat consules, C. Domitii bovem* Lov. 1. *terrebat consulem M. Domitium, bovem* Voss. *terrebat Cn. Domitium consulem,*

bovem Harl. *terrebat consulem Cn. vel C. Domitium, bovem* Lov. 2. 3. 4. 5. Mead. nterque, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. tantum non omnes. Verum cur hoc prodigium Cn. Domitium magis, quam conlegam ejus L. Quinctium, vel quemvis civium, terruit? Non male igitur Pighius in Annal. ad an. DLXI. pag. 276. emendavit, ut nunc editur; quod Gruteri postrema ed. et post eam omnes recentiores in contextum admiserunt. Præterea *bovem locutam* Lov. 2. 3. 5. et edd. princ. pro quo Aldus *locutum* reposuit ex cod. Mog. Ei autem consentiunt reliqui codd. nostri.

§ 5 *Servari aliquot aruspices jusserunt*] *Scribo servari aliquot aruspices jusserunt, non aliquot.* Gelen. *Servari aliqui aruspices* Voss. Lov. 2. 3. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Sed recte reliqui Mss. *alique*.

Tiberis, infestiore quam priore impetu] *Legerim quam priore anno, impetu.* T. Faber. *Tiberis infestior* Mead. 1. et Gaertn. *Tum quam priori impetu* Lov. 3. Gronovius in priori ed. nott. ad h. loc. et supra ad iv. 23. § 6. legendum conjiciebat *infestiore, quam prius, impetu*: quod Dukerns Fabri conjecturæ præferendum judicabat.

Duos pontes, ædificia multa] *Duo pro duos plane habet Barberinus.* Ut et cap. sequenti idem cum Petav. vetustisque edd. nonnullis *proficisci ambo in provinciam placuit*: ubi perperam Sigonius *ambos*. Observatum veteribus grammaticis, promiscue sic hunc casum enuntiasse antiquos. Viri docti, qui in congerendis exemplis adeo fuerunt accurati, ut nescire se andeant profiteri, an multo plura inveniantur, a nobis hæc addere possunt. Lib. vi. cap. ult. 'Factum senatusconsultum, ut duo viros ædiles ex Patribus dictator populum rogaret:' sic clare membranæ Thuaneæ. Lib. vii. cap. 40. 'Eodem tenore duo insequentes consulatus gessi:' eadem cum duobus Pall. viii. 3. 'Prætores

tunc duo Latini habebant, L. Annium Setinum et L. Numicius Circeiensem, ambo ex coloniis Romanis:' iterum Pall. xxv. 6. 'Ambo mihi consules et universum senatum intueri videor:' ita optimus Pat. et melior Pet. Lib. xxvi. cap. 7. 'Capuam ex templo omissuros aut ambo imperatores Romanos.' Eodem lib. c. 13. 'Omisso ipso Annibale ambo consules et duo consulares exercitus ad Capuam oppugnandam miserunt.' c. 26. 'Et consules bellicosos ambo viros acresque nimis et feroces creatos.' xxvii. 27. 'Postquam vulneratos ambo consules, Marcellum etiam transfixum.' xxviii. 11. 'Et Albæ duo soles visos referebant.' xxix. 11. 'Pleminium et ad duo et triginta homines cum eo damnaverunt.' Eodem lib. c. 30. 'Ambo præoptantes exsilio modicam domi fortunam ad sese perduxit.' xxx. 14. 'Quos quum pariter ambo et benigno vultu excepisset.' Eodem lib. c. 17. 'Et equos duo phaleratos, bina equestria arma cum loriceis.' Sic omnibus his locis ἀμύνων ille Puteanens: plerisque etiam alii meliores. Lib. xxxviii. c. 58. 'Ad extremum ambo pro populo Romano morte occubuisse:' sic Barberin. et Pet. Cæsar de Bello Gall. v. 37. 'Interfectos esse legatos duo, magnamque partem exercitus interisse.' vii. 33. 'Quum leges duo ex una familia, vivo utroque, non solum magistratus creari vetarent, sed etiam in senatu esse prohiberent.' Sic utrobique insignes Andinæ membranæ. Frustra igitur in hoc apud Silium iv. 175. 'Cryxus Picentem Laurumque, nec eminus ambo, Sed gladio Laurum:' frustra, inquam, quum alia molitur, tum *ambos* scribendum edicit Barthius Advers. lib. vi. cap. 3. *J. F. Gron.* *Ambo et duo* casu quarto pluribus, quam quæ Gronov. laudavit, locis partim inveni in vulgatis edd. partim ex Mss. optimis restitui. Ita iii. 62. 'Inter fidentes sibimet ambo

exercitus.' VII. 19. 'Eo nec patricios ambo consules, nec comitiorum curiam plebs ad animum admittebat.' X. 37. 'Fabius, ambo consules in Samnio et ad Luceriam res gessisse, scribit.' XXVII. 22. 'Ex tribus eligerent duo, quos vellent.' c. 40. 'Duo celeberrimi nominis duces circumstare urbem Romanam.' XXXIX. 21. 'Novi prætores ambo exercitus in hiberna deduxerunt.' XLV. 19. 'Ambo infirmos, distractis viribus, et omnibus injuriis obnoxios fore.' Exstant et alia loca, ubi in quibusdam Mss. eamdem lectionem inveni, sed propter optimorum dissensum recipere ausus non sum. Exempla vide I. 31. § 8. II. 40. § 13. V. 24. § 1. VI. 40. § 18. XXII. 34. § 10. XXV. 9. § 14. XXVII. 16. § 12. XXXVI. 37. § 2. XXXVIII. 42. § 9. XXXIX. 11. § 7. et cap. 39. § 4. Unus etiam exstat locus IX. 43. § 11. ubi Jac. Gron. tacite *duo* edidit, sed suadentibus scriptis meis *duos* revocavi. Contra *ambo* pro *ambos* ex Ms. reddidi olim Silio XVII. 427. 'Archemorum Rullus, Teucrum Norbanus, et ambo Mantua labenti genitrix dimiserat ævo:' ubi vide quæ notavi. Adde Gebh. ad Liv. VII. 40. § 9. Gronov. ad Livii VIII. 3. § 9. Græv. ad Cic. ad Att. VI. 1. p. 582. Burm. ad Quinct. Inst. Or. II. 17. p. 196. et Cortium ad Sall. Jug. cap. 21. § 4. An autem ita hic legendum sit, vehementer dubito. Certe omnes nostri constanter *duos*. Et Hearnii quidem L. 1. *duo* præfert, sed inter versus litera s adscripta est. Ex Mog. cod. nihil etiam notatur. Vir doctus, qui tanta cura exempla vocum *duo* et *ambo* casu quarto collegerat, ut nescire se profiteri ausus sit, an multo plura inveniantur, est Marius Corradus de L. Lat. IV. p. 155. ut monet G. J. Voss. Gramm. IV. 6. ubi ipse etiam Corradi exemplis plura nova addidit.

Maxime circa portam Flumentanam] Prima vox deest in Lov. 3. Tum *circa Flumentanam portam* Lov. 1. 2.

3. 4. 5. Harl. et Gaertn. cum edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. *circa Flumentaneam portam* Lov. 6. *circa Flumenariam portam* Mead. 2. Vide ad c. 9. § 3.

§ 6 *Sive imbribus, sive motu terræ levio, quam ut alioqui sentiretur, labefactum]* Olim edebatur *sive imbribus, seu motu terræ*, quod præferunt Lov. 1. 4. 5. et Hearnii L. 1. Vide ad x. 14. § 9. Id Frob. a. 1535. mutavit, *sive motu* substituens. Hujus mutationis Gelenium auctorem fuisse, eumque cod. Mog. secutum esse conjicio, quia in excerptis ejus Msti notatur, eum præferre *sive imbribus*; quod moneri nihil adtinebat, quum similiter habeant omnes editi. Videntur itaque viri docti indicare voluisse, se in eo cod. invenisse *sive motu terræ*, quod in reliquis meis etiam superest, nisi quod in quibusdam bis *sine*, pro *sive*, obcurrat. Tum *motu terræ leniore* Lov. 1. 2. 3. 4. 5. et Mead. 2. Vide ad XXXVI. 31. § 8. Præterea *quam motu alioqui* Voss. et Lov. 1. 3. 6. *quam ut alioquin* Lov. 2. 4. 5. Harl. Mead. *ambo*, Gaertn. et edd. ante Ascens. a. 1513. Tandem *labefactum tum* Harl. *labefacte tum* Lov. 2. *labefactum cum* Lov. 1. 3. 6. *labefactum* Gaertn. Vide ad x. 37. § 2. Mox *in vicum Inganum* Lovel. 1. *in vicum Lugarium* Lov. 5. *in vicum Vigapium* Lov. 6. De hoc vico vide ad XXIV. 47. § 15.

In agris passim inundatis pecua ablata] *In undas*, pro *inundatis*, Harleian. Tum *pecora* omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. principes; ejus loco Frob. a. 1535. *pecua* substituit. Si constaret Gelenium ita ex Mog. cod. emendasse, non displiceret. Livium enim ea voce usum esse, vidimus ad XXVI. 34. § 5.

§ 7 *Præquam L. Quinctius consul in provinciam perveniret]* *Proconsul* Voss. Lov. 1. 4. Mead. 2. Hearnii N. et edd. principes. Tum *in provincia* Voss. et Lov. 1. Mox *novem millia occidit* Lov. 1. *cecidit* Lov. 2. et Harl.

Vide ad xxxvi. 36. § 6. Deinde § seq. voces magno certamine desunt in Harl.

§ 9 *Minus inventum est, quod subinde spolia*] *Inventum eo quod subinde* Gaertn. *inventum est, eo quod subinde* Lov. 2. 3. Harl. Mead. pr. et edd. Mediol. a. 1480. Tarvis. utraque, Venetæ variæ, aliæque usque ad Frob. a. 1535. quæ τὸ eo delevit. Vide ad Epit. Liv. lib. xxxv.

§ 11 *Ibi præda Etrusca, quæ missa a populatoribus fuerat*] *Ubi præda* Lov. 2. 4. et Harl. Vide ad xxvii. 5. § 2. Tum *missa popularibus* Voss. *missa populatoribus* Lovel. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Vide ad vi. 11. § 4. *Missæ a popularibus* mendose in exemplaribus vulgatis quibusdam legi, testatur Pighius in Annal. ad a. 131. p. 279. Indicat autem edd. Modii, et primam Gruteri.

CAP. XXII. § 1 *Romam reverterunt*] *Revertuntur* Lov. 1. Vide ad vi. 29. § 7. Mox § seq. satis quod maturam Lov. 2.

§ 2 *Quem et Achæi legati adnunciabant*] *Quod et Achæi* Voss. *quem etiam Achæi* Gaertn. Tum *nunciabant* Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. omnesque edd. usque ad ultimam Gruteri, quam perperam dantem *annunciabant* recentiores secuti sunt. Priscam igitur lectionem Livio reddidi. Si enim, ut tradunt grammatici, quorum excerpta post auctores L. Lat. edidit Gothofr. p. 1349. 'nunciare' est de longinquo, 'annunciare' de futuro; vel pag. 1358. 'obnunciare' est rem malam, 'annunciare' bonam nunciare, hic contra sermo est de præsentī, et de re haud bona. Mox vocem *obpugnare* omittit Harl. Præterea *missus in Græciam est* Lov. 2. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 3 *Consules, quando nihil ab Antiocho instaret, proficisci ambo in provincias*] Vet. lib. *ambos*. Sigon. *Quod nihil in Antiocho* Lov. 3. et Hearnii L.

1. *quod nihil ab Antiocho* Lov. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, et edd. principes, usque dum quando Aldus ex cod. Mog. reciperet; ex cuius interpretatione τὸ quod natum est. Vide ad v. 27. § 4. et xxxiv. 33. § 3. Quando autem pro 'quod,' 'quia,' 'quoniam' Livio familiare est. Vide ad xl. 9. § 1. Deinde *ambos* Lov. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. et edd. vett. Postea Frob. dedit *ambo*, quod reliqui nostri tuentur. Neque aliter se in Barber. et Pet. invenisse, Gronov. testatus est ad cap. præc. § 5. Vide etiam Gebh. ad vii. 40. § 9. Tum *in provinciam* Lov. 2. 3. et Harl. Mox *quam primum fuit*, pro *qua proximum*, Voss. Voces 'primus' et 'proximus' sæpe commutari, vidimus ad v. 47. § 5. Deinde *pervenit* Lov. 3.

§ 4 *Pauci cum præfectis, deinde universus senatus, postremo in quibus aut fortuna*] *Pauci et præfectis* Voss. *pauci ex præfectis* Lov. 1. in quo etiam vox *universus* omittitur. Præterea aut forma aliqua Harl. Vide ad xli. 20. § 1. Paulo ante *diversa late agrum* desunt in Gaertn.

Ad mille quingenti ad consules transfugerunt] *Aut mille aut consules* Voss. Lov. 1. 4. et Mead. 1. qui in margine ostendit *aut milites ad consules*; quod etiam in Gaertn. inveni: *aut nulla ad consules* Lov. 3. *ad mille ad consules* Lov. 2. 5. 6. Harl. Mead. 2. Hearnii L. 1. N. et edd. antiqq. donec Aldus ex cod. Mog. vulgatam lectionem receperit, quæ vera est. Nam eundem numerum Livius etiam prodidit c. 40. ubi codd. nihil mutant. Ex eodem etiam loco insuper constat, numerum hic editum pertinere ad omnes, qui ex gente Boiorum ad Romanos transfugerant, non vero ad solos proxime memoratos, 'in quibus aut fortuna aliqua, aut dignitas erat.'

§ 5 *Oppidum Litabrum, munitum opulentumque*] Neque hoc, nec quæ sequuntur paulo post oppida facile reperias apud classicos scriptores. Fieri

autem potest, ut diruta fuerint, aut nomina vel mutata, vel corrupta. Hoc etiam obiter hic notandum, quæ Livius hic de consulum in Boios profectio narrat, eadem illa narraturum esse post aliquot paginas c. 40. pauloque diversins. Porro quæ de M. Fulvio Nobiliore, ulterioris Hispaniæ prætore, ante aliquot paginas hujus libri c. 7. narravit, hic prope eadem repetere, nempe de Toletō ac Vectonibus, perinde atque antea nihil ea de re dixisset. Sed non est mihi dubium, tanta rerum gestarum mole, ingentique scriptorum multitudine Livii memoriam obrutam: nec id mirandum, præsertim in homine sene. *Glar.* *Licabrum* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii N. et cod. Mog. *Licabium* Hearnii L. 1. Ortelius in Thes. Geogr. hac voc. monuit, *Moralem* lib. II. Chron. fol. 56. b. et in *Antiquit.* fol. 95. legendum suspicari *Britabrum*, qui locus est juxta Segoviam. Paulo ante *In utraque Hispania*, omissa conjunctione *Et*, Lov. 2. *Sed in utraque Hispania* Lov. 1. *Sic in utraque Hispania* Lov. 6. Tum voces *eo anno* desunt in Harl. *Nobilem regulum Corribilonem*] *Regium Corribilonem* Voss. et Lov. 1. ac 4. *regium Corbilonem* Lov. 3. *regum Corribilonem* Harl. *regium Corribilonem* Lov. 5. et Mead. uterque: *regem Corribilonem* margo Mead. 1. *regem Coribilonem* Lov. 6. *regem Corunbilonem* Gaertn. *regulum Corbilonem* Hearnii L. 1. *regium*, vel *regum*, vel *regem* primæ edd. *regulum* primi dederunt Moguntini. *Corbulonem* est in margine Ascens. a. 1513.

§ 6 *M. Fulvius proconsul*] Mihi non dubium est, quin legendum sit *proprætor*. Hi prætores a. 101X. sortiti fuerant Hispaniam, Flaminius citeriorem, Fulvius ulteriorem, xxxiv. 55. et anno sequente utrique prorogatum fuerat imperium c. 20. Sed nihil est unde pateat Fulvium, quum priore anno prætor provinciam obtinisset,

sequente imperium proconsulare accepisse. Nam quod Pighius ad a. 101XI. probat *proconsul* hoc argumento, quod Plutarchus successorem Fulvii Paullum Æmiliū *pro consule* Hispaniæ ulteriori præfuisse scribit, qui etiam Livio xxxvii. 46. ‘*proconsul*’ dicitur, leve est; nec ullam vim ad confirmandam scripturam vulgatam hujus loci habet. Neque enim ex eò sequitur, idem M. Fulvio datum fuisse, quem Livius xxxvi. 11. ‘*proprætorem*’ vocat. Nec c. 21. ubi ovantem ex Hispania urbem ingressum scribit, quidquam aliud de eo dicit, quam ‘*M. Fulvius Nobilior*, qui biennio ante prætor in ulteriorem Hispaniam erat profectus.’ *Duk.* Vide ad xl. 39. § 1.

Oppida Hispanorum, Vesceliam Holonemque] Mss. *Vescellam Helonemque*. Modius. *Oppida duo Hispanorum* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. usque ad Gronov. qui anno 1665. incertum, utrum dedita opera, an operarum errore, vocem *duo* omisit. Deinde *Vescelia* Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Mead. ambo, et Hearnii N. *Veselia* Lovel. 3. et Hearnii L. 1. Tandem *Holonemque* Mead. 1. *Illoemque* Lov. 2. *Elonemque* Lov. 3. *Helonemque* Voss. Lov. 1. 6. Harl. Mead. 2. Gaertn. Victor. Crevierii, et Hearnii N. ac L. 1. Unde Jac. Gron. in Dissert. Epist. in Livii Loca Geogr. Ep. v. p. 38. minima mutatione *Belonemque* legendum censuit, adprobante ejus emendationem Jac. Periz. in margine Livii sni. ‘*Belonis*’ meminit Mela II. 6. ‘*Tum Mellaria, et Belo, et Besippo, usque ad Junonis promontorium oram freti occupat:*’ ubi vide Vossium, et Harduin. ad Plinii Hist. Nat. III. 1. Contra, situm locorum huic emendationi repugnare, existimat Crevier. *Belonem* enim, Bæticæ maritimæ urbem, nimium distare ab Oretanis, inter Anam et Bætīm sitis; in quos, his urbibus captis, progressus esse Ful-

vius dicitur. Vesceliam igitur Holonemque Ibero viciniore fuisse credit, quam Oretanos.

§ 7 *Noliba et Cusibi, ad Tagum amnem ire pergit*] *Nobilibus et Cusibi* Harl. *Nobilibus et cum sibi* Mead. 1. *Voliba et cū sibi* Hearnii L. 1. *Noliba et cum sibi* Lovel. 4. *Noliba et Cūsibi* Lov. 1. et Mead. 1. *Noliba et Consibi* Voss. Lov. 2. 3. 6. et Gaertn. *Nobilia* legit Ortelius in Thes. Geograph. ea voce, et addit *Moralem* in Antiq. legisse *Noliba*, se tamen ignorare, mendosene, an ex vetusti cod. fide. Sed *Nobilia* in nulla inveni ed., nisi in Sigonianis. Paulo ante in *Orientanos* Voss. et Lov. 1. in *Orentanos* Lov. 2. 3. 4. Mead. 1. et Gaertn.

§ 8 *Parva urbs erat, sed loco munita*] Non displiceret *loco munito*, quod ex Aler. adnotat Hearnii, si Mss. adsentirentur. *Duk. Loco munita* primi ediderunt Moguntini: sed nihil ex cod. ad hæc verba notant. Omnes priores ediderunt *loco munito*; quod etiam superest in Voss. Lov. 1. 2. 4. 5. 6. Harl. et Gaertn. quod recepi. Vide ad v. 39. § 10. Voces *sed loco munita* desunt in Lov. 3. et Hearnii L. 1. τδ erat in Lov. 1. Mox *Vetorum, Vettonum, Ventonum, et Vettonibus, Vettonibus, ac Ventonibus* quidam meorum. Tum *maximus exercitus* Lov. 3. Tandem *effusis, pro et fusis*, Lov. 2. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad xxxviii. 49. § 4. *Exeffusis* Harl.

CAP. XXIII. § 1 *Minus ea bella, quæ gerebantur, curæ Patribus erant*] *Minus bella* Lov. 1. et 6. *bella, quæ rebantur* Harl. *quæ gerebant* Mead. 1. *ea bella, quæ gerebantur, minus curæ* Lov. 5. et edd. ante Aldum. Mox *expectatio signi nondum capti* Lovel. 2. Gaertn. Harl. et Mead. pr. Vox autem *belli* deest in Lov. 1.

§ 2 *Nam etsi per legatos identidem omnia explorabantur, tamen rumores*] Ita primi Moguntinenses ex cod. suo vulgarunt, quum antea ederetur, *nam et per legatos identidem omnia exprome-*

bantur, quod rumores, quomodo servant Lov. 5. 6. Mead. ambo, et Hearnii L. 1. Ab hac lectione alii parum differunt: nam *quam rumores* est in Voss. et *rumores* in Lov. 2. 3. Harl. Gaertn. et margine Mead. 1. *tamen rumores* in Lovel. 4. Codicibus nostris consentire Barb. Pet. et Nand. in prima nott. ed. testatur Gronovius. Hinc, verbum *expromebantur*, quo Livius etiam xxvii. 51. et alibi usus est, injuste hic ei ereptum esse certissimum habens, in particulis magnum facinus admissum suspicatur, et auctorem scripsisse conjicit *nam qua per legatos identidem omnia expromebantur, qua rumores*: posteriori itaque loco corruptam particulam esse, priori ejusdem interpretationem receptam. Usum deinde particularum *qua, qua* illustrat, de quibus etiam vide ad x. 38. § 1. de verbo autem 'expromere' ad xxxix. 12. § 4. Si vulgatum displiceret, potius cum nonnullis codd. legerem *nam et per legatos, &c. et rumores*. Sed omnino Mog. lectio genuina est, et recte Gronov. in repetitis curis conjecturam omisit: *explorare* autem quin recte de legatis dicatur, nemo dubitare potest. Præterea cura, brevi bellum cum Antiocho gerendum fore, Patribus injecta erat non per legatos, qui explorata renunciantes nihil, quod satis maturam causam belli haberet, nisi adversus Lacedæmonium tyrannum adtulerant, ut cap. præc. dixit Liv. sed per rumores, qui, temere sine ullis auctoribus orti, multa falsa veris miscebant. Hinc neque particulis *et, et*, neque etiam *qua, qua* locum esse puto. Præterea *orti multi falsa veris miscebant* Mead. 1.

§ 3 *Quum in Ætoliam venisset*] Voss. *ut in Ætoliam venisset*. Quanto scitius est, tanto verius puto. Plauto Bacch. i. 1. 73. 'Ut in navi vecta es, credo, timida es.' Cicero ad Attic. i. 15. 'Ut Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ.'

Lib. v. c. 10. 'Ut Athenas a. d. vii. Cal. Quinct. veneram, exspectabam ibi jam quartum diem Pontinum.' Ovidius Trist. v. 10. 1. 'Ut sumus in Ponto.' J. F. Gronov. Vide ad xxi. 29. § 5. Quo minus hanc lectionem probem, illud efficit, quod nullus meorum testimonium Voss. consensu probet. Insuper grammatici observant, *ut* hoc sensu indicativum requirere, cui etiam jungitur omnibus locis, quæ Gronovius laudavit. Vide Vossium Gramm. vii. 62. Ceterum *allatum erat, eum in Ætoliā missurum*, reliquis omissis, Hearnii L. 1.

§ 5 *Ad tuendos sociorum animos* *Lege tenendos*. Exscriptor in animo habuit, quod cap. 22. 'Missus est in Græciam ad socios tuendos.' Sed aliud est. T. Faber. Scio 'tueri' esse interdum alere, sustentare: videndum tamen an non scripserit Livius *tenendos*. Justinus l. xxix. c. 4. 'Omnibus tamen propediem se auxilia missurum pollicetur, non quia facere posset, quæ promittebat, sed ut spe impletos in societatis jure retineret.' Cicero Fam. 1. 7. 'Virum excellentem, et tua tibi præstanti in eum liberalitate devinctum, nonnihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti.' Idem ad Attic. ii. 19. 'Pompeius, nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se affixit: neminem tenet.' Quintus de Petitione cap. 12. 'Ut multi spe tui præsidii retineantur.' J. F. Gron. Non dubitandum est de veritate emendationis. Ad Gronoviana adde Cic. de Offic. ii. 7. *Duk. Ad tuendum* Lov. 5. et edd. antiqq. *ad tuendos* Aldus ex Mog. cod. concinentibus reliquis nostris. Virorum doctorum conjecturam probat etiam Crevierius. Liv. vii. 25. 'Quum cerneret metu tenendos, quos fides non tenuisset.' xxiii. 15. 'Nec ea spe quæquam tenuit: dilapsi omnes.' xxv. 15. 'Metu, quo tene-

bantur, liberati ad Hannibalem defecere.' xxxiv. 27. 'Ne quid intestini motus oriretur, metu et acerbitate pœnarum tenebat animos.' Sæpe autem 'tenere' et 'tueri' commutantur. Vide ad xxxiii. 15. § 12.

T. Quinctium, et C. Octavium, et Cn. Servilium, et P. Villium] L. Quinctium Vossian. Lov. 1. 2. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. N. et editi ante Aldum, qui recte T. Quintium ex cod. Mog. substituit. Nam L. Quinctius hoc anno consul bellum cum Boiis gerebat. Tum M. Octavium Hearnii L. 1. Cn. vel Gn. Octavium Vossian. Lovel. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii N. et edd. Gruterianis priores: hæc autem, incertum quæ auctoritate, sed forte lapsu operarum, C. Octavium dederunt, quod recentiores servarunt. Sed priorem lectionem revocavi. Quamvis enim et C. et Cn. prænomena in hac gente usitata fuerint, circa hæc tamen tempora nullus prænordine 'Caii' dictus occurrit. At contra 'Cn. Octavius,' qui ex ædilitate plebis præturam nactus est, memoratur xxviii. 38. quem hic indicari existimo. Ejus filius, ut videtur, item 'Cn. Octavius' dictus, ut prætor memoratur xliv. 17. qui etiam a. ixxxvii. navalem de rege Perseo triumphum egit xlv. 42. et in Fragm. Fastor. Triumph. Cn. F. Cn. N. vocatur. Insuper auctor est Suet. in Aug. c. 2. C. Octavium Rufum procreasse Cn. et C. filios, a quibus duplex Octaviorum familia defluxit; Cnæum enim et deinceps ab eo reliquos omnes summis honoribus functos esse; Caium ejusque posteros in equestri ordine constitisse usque ad Augusti patrem. Ex prioris itaque posteris hic memoratus fuit, qui illius, unde stirps profluxit, prænomen usurpavit. Deinde L. Servilium Hearnii L. 1. C. Servilium Lov. 1. Memoratur circa hæc tempora et C. et Cn. Servilias, prior ex familia Geminorum prætor

ñt xxviii. 10. consul xxix. 38. et diu superfluit: posterior præturam obtinet xxviii. 38. consulatum xxix. 38. Quum itaque in prænomen *Cnæum* consentiant reliqui codd. id etiam retinui. Tandem partim *P. Julium*, partim *P. Vilium* codd. sollemni errore. Vide ad xl. 44. § 1. Verba et *P. Villium* desunt in Voss.

§ 6 *Ut inde, si res posceret, in Macedoniam trajiceret; et ut M. Fulvius*] Vocula ut utroque loco deest in omnibus nostris, Hearnii L. 1. et edd. Frobeniana 1535. antiquioribus. Contra paullo post, ubi nunc editur et cum imperio esset, editiones ante Modium exhibent et ut cum imperio esset, quam lectionem firman insuper Lov. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. Quemadmodum prioribus locis voculam ejicere ausus non sum, ita ultimo Modium sequi nolui, sed eam librorum auctoritate restitui. Crevierius etiam eam primo loco, concinente Victor. deleri, ultimo addi malebat, quia ibi novum memoratur senatusconsulti caput, et ad eundem hominem non pertinens. Præterea si res poscerent Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn.

Classen navium triginta mitteret] Ms. *Fulvius pr. classem navium viginti mitteret a. t. S. o.* itemque rursus paulo post cap. seq. eadem membranæ constanter habent, *Oppius is erat, quæ classem viginti navium in Siciliam duxerat; ubi item in edd. omnibus est qui classem triginta navium.* Modius. *Navium XX. vel navium viginti*, præter cod. Mog. non tantum hic legunt Voss. Lov. 1. 3. 4. Mead. ambo, et Gaertn. sed etiam cap. seq. § 6. ubi prioribus accedit Harl. Ea autem lectio inde firmari potest, quod L. Valerius, qui hoc anno prætor Siciliam sortitus est, anno sequenti, prorogato imperio, Siciliæ maritimam oram 'viginti navibus longis' custodire jubetur xxxvi. 2. et quidem forte illis navibus, quas hoc anno Oppius in Siciliam duxit.

Delph. et Var. Clas.

§ 7 *Qui priore anno ædilis plebis fuerat*] *Priori anno* Lov. 5. et ed. Camp. Deinde *ædilis plebeius* Voss. et Lov. 6. Tum prænomen Valerii L. deest in Lov. 3. Vox collegæ in Voss.

§ 8 *Ad eum exercitum, quem haberet, &c. scribere eum*] *Ut ad eum exercitum, quem haberet, &c. scriberet* Lov. 2. 4. Harl. et Mead. 2. *ad quem haberet, &c. scriberet* Voss. *ad exercitum, quem haberet, &c. scriberet* Lov. 1. *ut ad eum exercitum, quod haberet, &c. scriberet* Mead. 1. *ad eum exercitum, quem haberet, &c. scriberet* Lov. 3. 5. 6. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. usque ad Frob. 1535. quæ vulgatam lectionem prima exhibuit.

Tumultuarius militum ad duodecim millia pedites, et quadringentos equites] Si toleres, omnino scribendum *peditum*. Sed videtur τὸ *pedites* additamentum esse inlatum ab iis qui nesciebant per vocem *militēs* hos intelligi. De quo jam pluries et plusculis monitum. Malim ergo, *tumult. mil. ad duodecim millia, et quadr. equites scribere eum*. J. F. Gron. *Militum duodecim millia* Voss. Lovel. sex, Harl. Mead. 2. Gaertn. Hearnii L. 1. N. et edd. antiqq. Primi Moguntini τὸ *ad* ex cod. suo addiderunt. Tum vulgatam lectionem *pedites* adversus Gronovium defendere conatur Periz. ad Sanctii Min. iv. 8. p. 709. iisdem rationibus, quas recensui ad cap. 20. § 5. Ejus loco *militēs* est in Harl. Reliqui omnes nostri cum Hearnii L. 1. et edd. Camp. Rom. a. 1472. et Parm. eandem vocem plane expellunt. Gronovio igitur adsensus expunxi. Præterea et CCC. *equites* Lov. 1. Conjunctionem et ignorat Voss. Mox quæ vergeret Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. vett. Sed qua Frob. 1535. substituit. Infra xxxviii. 4. 'Urbs, qua murus vergit in campos et flumen, occidentem spectat.' c. 38. 'Usque ad juga, qua in Lycæoniam vergit.' Vide ad x. 14. § 4.

Livius.

31 N

§ 9 *Sed etiam ex circumjacentibus insulis habuit: oppidaque omnia*] *Tò etiam deest* in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Gaertn. Vide ad II. 6. § 1. Tum *oppida omnia* Lov. 5. et edd. priscæ. Moguntini ex cod. suo substituerunt *oppidaque omnia*, quod reliqui scripti nostri probant. Paullo ante *Tum delectum* Lov. 6. et Harl. Vide ad IX. 35. § 7. *Tum dilectum* Voss. Vide ad XXXVII. 51. § 7.

§ 10 *Hellespontum cum exercitu transisse*] Præpositionem cum negligit Voss. quam neque requirerem, si plures codd. accederent. Liv. IX. 13. 'Priusquam alter consul victore exercitu advenit:' ubi etiam turbant Mss. XXXVI. 12. 'Consulem jam legionibus mare trajecisse:' ita unus cod. reliqui, ut vulgo editur, *jam cum legionibus*. c. 26. 'Omnibus copiis in Asiam trajicere.' Tacit. Ann. XV. 7. 'Duabus legionibus Armeniam intrat.' Vide ad I. 14. § 7. et XXII. 9. § 5. Quia tamen alii omnes vulgatum defendunt, *τò cum* haustum puto ab ultima syllaba vocis præced. Vide ad X. 1. § 5. XXVIII. 12. § 6. et alibi.

Ætolos ita se parare] Ita Frob. 1535. ex cod. Mog. vulgavit; quod etiam superfuisse videtur in Lov. 1. et 4. Sed Lov. 5. et principes excusi dederunt *et se parare Ætolos*: sequentes *et sperare Ætolos*, vel *et ita se parare Ætolos*. Variant etiam reliqui codd. *et Ætolos ita sperare* legunt Mead. 1. Gaertn. et Hearnii L. 1. *et Ætolos ita separare* Mead. 2. *et Ætolos ita se parare* Voss. Lov. 2. 3. 6. et Harl. quod recepi. In cod. enim Mog. prima syllaba vocis *Ætolos*, sive, ut indocti librarii scribebant, *Etolos*, elisit voculam præcedentem *et*. Alia exempla vide ad XXXII. 34. § 7. et apud viros doctos ad Suet. Cæs. cap. 13. Mox *in marinis*, pro *in armis*, margo Voss. *marinis* Lov. 1. et 5.

§ 11 *Ædes liberæ Attalo ac lautia decreta*] Vet. lib. *ædes liberæ, locus, lautia decreta*: ut XXX. 17. 'Ædes li-

beræ, loca, lautia, legatis decreta.' *Sigon*. Eadem lectio est in Lov. 1. 3. 4. et Mead. 2. Reliqui codd. eodem ducunt: *ædes liberæ, locus, lautia decreta* legit Voss. *ædes liberæ, locus, lauticiæ decreta* Lov. 5. et ed. Camp. *ædes liberæ, locus, lauticia decreta* Lov. 2. 6. Harl. Mead. 1. et Gaertn. Neque aliter reliquæ edd. principes, nisi quod præferant *loca*. Lectionem a Sigonio ejectam inveni demum in ed. Aldina. Vide viros doctos ad XXVIII. 39. § 12. et XXX. 17. § 14. Paullo ante *Eumeni præsentis et absentis Attalo perperam* Lov. 4. et Mead. 2.

Munera data quina ambobus equestria arma, et vasa argentea C. pondo] Antiq. scriptura equi duo, bina equestria arma, et vasa argentea C. pondo, et aurea XX. pondo. Gelen. *Jugera data Hearnii L. 1. Tum qua boum equestria arma Voss. quina equestria arma Hearnii L. 1. quina bonus equestria arma Lov. 1. quina boum equestria arma Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et edd. antiqq. quina ambobus equestria arma substituit Ascens. 1513. Sed veram esse Gelenii emendationem, certe ejus partem, ex Prisciano constat, qui in lib. de Ponder. pag. 1353. agens de dispersivis numeris, ex Livii XXXV. hunc locum innuens, laudat bina equestria arma. Ultima verba, et aurea viginti pondo, quæ desunt in omnibus membranarum meis, Hearnii L. 1. editisque vetustis, et Frob. demum 1535. ex mente Gelenii recepit, exciderant ob vocis pondo repetitionem. Vide ad IX. 11. § 11.*

CAP. XXIV. § 2 *Itaque senatusconsultum factum est, ut M. Fulvius prætor literas extemplo*] *Itaque ergo factum est* Lov. 1. Vide ad XXII. 10. § 1. Tum *ut inde Fulvius* Voss. et Lov. 1. Vide ad IV. 52. § 4. *Extemplo exsulat* a Lov. 1. Mox *mittere et fieri* Voss. Antea § præc. *τò est* non adparebat in Voss.

§ 3 *Et ex itinere præmittere edictum, quo comitia consulibus creandis ediceret*]

Vocula et neglegitur in Lov. 6. Tum *prætermittere edictum* Voss. et Lov. 1. Hinc quod Lov. 1. 3. et 6. Tum *comitia consulibus ediceret* Voss. *comitia consulibus creandis ediceretur* Harl. Vide ad xxxix. 22. § 8. In verbis seqq. *Paruit his literis consul*, dubium non fuisset Donjatio, utrum L. Quinctius, an Cn. Domitius indicaretur, si ex c. 20. meminisset, L. Quinctio evenisse Galliam provinciam et comitia habenda.

§ 4 P. Cornelius Cn. F. Scipio, qui priore anno repulsam tulerat, et L. Cornelius Scipio, et Cn. Manlius Vulso] P. Cornelius Scipio, M. Fulvius, qui priore Lov. 3. et Hearnii L. 1. P. Cornelius, C. Fulvius Scipio, qui priore Lov. 1. P. Cornelius et Cn. Scipio, ejus filius, qui in Hispania periit, et qui priore Lov. 2. P. Cornelius Cn. Scipionis filius, qui in Hispania periit, et qui priore Lov. 6. Tum voces qui priore anno repulsam tulerat non adparent in Mead. 1. et Gaertn. neque sequentia et L. Cornelius Scipio in Lov. 2. et Mead. 2. At P. Cornelius Cn. F. Scipio, et Cn. Manlius, reliquis omissis, Harl. P. Cornelius, Cn. Manlius Hearnii N. Paulo ante Eoque anno Lov. 1. 2. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. Vide ad v. 27. § 1. Deest insuper vocula quod in Lov. 1. quæ etiam omitti posset, si idem vellent reliqui codd.

§ 5 Additus ei de plebe collega M'. Acilius Glabrio] Additur Voss. et Lov. 1. ac 6. quod quum Moguntini se etiam in sno cod. invenisse testentur, recipiendum putavi. Tum M. Attilius Lov. 1. et 3. M. Attilius Voss. Lov. 2. 6. Harl. et Gaertn. Vide ad xxvii. 4. § 10. xxxi. 50. § 5. et alibi sæpe. M. Acilius Lov. 4. 5. Mead. ambo, et edd. Camp. Rom. a. 1472. ac Parm. quod, a sequentibus editoribus in M. Attilius mutatum, revocavit Frob. a. 1535. et servarunt posteriores usque ad Gruter. cujus ultima dedit Manius Acilius, forte ex Pighio, qui in Annal. ad a. 1361. p. 280. fere ubique ei

corrupte 'Marci' prænomen tribui monuit.

§ 6 M. Junius Brutus, A. Cornelius Mammula, C. Livius] Junii cognomen Brutus exsulat ab omnibus nostris, Hearnii L. 1. N. et edd. antiqq. quod Moguntini ex cod. suo addiderunt. Recte. Est enim is, qui tribunus plebis memoratur xxxiv. 1. et consul xl. 59. Deinde L. Cornelius codd. mei, Hearnii L. 1. N. et edd. vett. Primus Frob. 1535. A. Cornelius dedit; nescio tamen utrum ex cod. an ex ipso Livio, apud quem xxxvi. 2. constanter id ei prænomen tribuitur. Vide ad xxxvii. 48. § 5. Tum Mammula Lov. 3. 5. et edd. antiqq. Mammula Lov. 6. Mamilla Voss. et Lov. 1. Hinc L. Livius Lov. 5. et edd. ante Aldum, qui C. Livius ex cod. Mog. reposuit. Adsentiantur reliqui nostri, nisi quod Gneus Livius sit in Lov. 2. C. Livius in Mead. 2. Pariter fere errant quidam codd. xxxvii. 25. § 13. Mox Salinatori malebat Gronov. ad i. 1. § 4. Sed codd. nihil mutant, nisi quod ineptus monachus Salvator dederit in Lov. 1. Præterea classem XX. vel viginti, navium Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et cod. Mogunt. Vide ad cap. præc. § 6.

§ 7 M. Bæbius a Brundusio] Cn. vel Gn. vel Gneus Bæbius Voss. Lov. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii N. et edd. principes. C. Bæbius Lov. 1. et cod. Mog. At ed. Mog. M. Bæbius, quod et in Lov. 3. fuisse videtur, unde nihil notatum video. 'Marci' prænomen tribuitur illi prætori, qui, primo Hispaniam citeriorem sortitus, mox senatusconsulto plebisque scito Bruttios accepit, ex Bruttiiis autem ad Tarentum et Brundisium legiones promovere jussus est. Vide capp. 10. 20. 23. Tum a Brundisio Lov. 1. 4. et Mead. 1. Vide ad xlii. 17. § 2.

Transire in Epirum est jussus, et circa Apollontiam copias continere] At-

qui 'Apollonia' in Illyride Græca erat, non in Epiro. Verum neque Livius dicit eam in Epiro fuisse; cuius verba ita accipi possunt, eum ex Epiro Apolloniam progredi jussum fuisse. Illud difficiliter explicatu videtur, quod hic 'Epirum,' et xxxvi. 1. 'Macedoniam' nominat: 'Quem (exercitum) M. Bæbius prætor anno priore in Macedoniam trajecisset.' Utrum has ideo permutare potuit, quod jam olim partes quædam Epiri, Orestæ, Pelagones, Elimiotæ Macedoniæ adjectæ fuerant, ut auctor est Strabo vii. p. 434? e quibus Pelagones et Elimiotas ex divisione Paulli Æmili in quarta regione Macedoniæ fuisse, scribit Livius xlv. 30. An, quod, postquam transmarinæ illæ regiones in potestatem Romanorum venerant, Epirus provincia Macedonia continuebatur? ita enim ex orat. Cic. in Pison. cap. 40. colligit Manut. ad Cic. Fam. Ep. xiii. 18. etsi ex eadem epistola observat Epirum partem Achaïæ provinciæ fuisse, quo tempore Ser. Sulpicius ab Julio Cæsare post Pompeium victum Achaïæ præpositus erat. Quidquid est, constat ætate Livii appellationem Macedonia late patuisse, adeo ut ea etiam Illyricum et Epirus comprehensæ fuisse videantur. Suet. Cæs. c. 25. scribit, Cæsarem, a Brundisio in Macedoniam transgressum, Pompeium quatuor fere menses obsedis. Sed Cæsar classem ad terram 'Cerauniorum,' quæ initium 'Epiri' est, appulit, atque inde Oricum Epiri, Apollonia, Byllide, Amantia Illyridis, totaque Epiro in dedicationem acceptis, Pompeium apud Dyrrhachium obsedit. Cæsar B. C. lib. iii. capp. 6. 11. 12. Adde Casaub. ad Suet. l. d. Duker. *Transire imperium* Voss. *transire in Pirum* Lov. 1. Mox § seq. copula *et* deest in Lov. 1. 2. 3. et Harl. Tum *C. Fulvio* Lov. 1. Præterea *prætor* Lov. 5. Mead. 1. et ed. Camp. Hinc *quinqueremes naves quin-*

quaginta Lov. 1.

CAP. xxv. § 2 *Et, infestus Achæis*] Ms. *et, infensus Achæis*, quod, &c. Modius. *Infestus* Lovel. sex, Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. usque ad Gronov. qui a. 1665. *infensus* ex Mog. cod. recepit, quod etiam in Voss. fuisse videtur. Ex eo enim nihil in excerptis notatur. Sæpe librariorum has voces commutasse, vidimus ad ii. 46. § 7. Paulo ante *Nabis vero jam non* Lov. 2. Vide ad xxi. 13. § 2. *Nabis non* Lov. 6. *Nabis nam non* Lov. 1. Tum in *Cichon* Voss. *Acheum* Lov. 1. *Chiteum* Lov. 3. *Citeum* Lov. 4. *Citheum* Lov. 6. *Cithium* Mead. 2. *Gytheum* Lov. 5. Gaertn. et edd. antiqq. Vide ad c. 12. § 8. et hoc cap. § 11. Mox *permiserant* Voss. Cap. 13. 'Auxilium ad Gythium miserunt.' Hinc *agros circumvastabat* Lov. 3. in contextu, altera lectione margini adscripta.

§ 3 *Non antea ausi capessere bellum, quam ab Roma*] Puto scribendum esse *non ante ausi*, et a temere fini vocis *ante* ex capite sequentis adhæsisse. Video quidem aliquot loca Livii et Ciceronis pro *antea quam* proferri; sed in quatuor edd. Livii, quas vidi, xxxviii. 25. et xlii. 47. et in Lambrini, Gruteri, Grævii, et Gronovii edd. Ciceronis pro Rabirio Perduell. Reo c. 9. Epist. Fam. x. 16. et xi. 13. est *ante quam*, non *antea quam*. Et in iisdem ad Att. iii. 24. 'Antea, cum ad me scripsissetis, vestro consensu consulum provincias ornatas esse;' non *antea quam*, ut male in quibusdam Mss. et lexicis. Uno tantum loco Cic. in omnibus his edd. est *antea, quam* Epist. Fam. iii. 6. 'Te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse;' sed ibi quoque unus Ms. in Var. Lect. Grævii habet *ante, quam*, quod non dubito præferre. Duk. Omnes nostri vulgatum servant, præter Gaertn. qui *non ausi antea* legit. Tum *a Roma* Voss. Lov. 1. et Gaertn. Mox *quid placeret se-*

natui Voss. Insuper § seq. Sicyone concilium indixerunt Voss. Non sequor. Vide ad xli. 5. § 7.

§ 6 *Alii utendum ejus, quem ipsi consuluisse, consilio] Utendum eis, quæ ipsi consulisset consilio Harl. utendum ejus, vel eis, quod ipsi consuluisse, vel contulissent, consilium edd. antiqq. usque ad Moguntinos, qui ex cod. suo receperunt, quod vulgo exstat, consentientibus reliquis meis. Paulo ante Quum primum alii Voss. Insuper § præc. cunctationem fecerunt omnes Mss. nostri, Hearnii L. 1. et edd. ante Aldum, qui ex cod. Mog. dedit injecerunt. Præterea in verbis mox seqq. multitudo, &c. expectabant Lov. 1. Vide ad vi. 19. § 7. Reliqui tamen vulgatum tuentur.*

§ 7 *Et prudentia et auctoritate antebat] Buslid. et Voss. et providentia. J. F. Gron. Similiter Lov. 1. 6. et Crevierii Victorin. Vide ad xxv. 34. § 7. Sæpius ita variarunt librarii. Vide Haverk. ad Oros. i. 1. et Ondend. ad Front. Præf. Strateg. ubi etiam vocem hanc inlustrarunt.*

Is præfatus, Bene comparatum apud Ætolos esse, ne prætor] Immo apud Achæos. Neque enim Ætolorum erat ille mos præcipuus, sed omnium fere liberorum populorum. Sic Romæ neque consul in curia dicebat, neque prætor in foro ferebat sententiam. Sed nec Ætolorum consuetudo poterat liberare Philopæmenem ab officio fungendo: nisi offensam civium, in causa gravissima, non patriam, sed gentis Achæis invisissimæ rationem imitando, indubitata contrahere vellet, præsertim quum expectaretur, et oculis omnium in se convertisset: quid enim propius, quam ut responsaretur, quid illi cum Ætolis? prætorem Achæorum esse: agere patrio more debere. J. F. Gron. Is profecto bene comparatum apud Ætolos esse ait, ne prætor Lov. 5. et edd. principes usque ad Aldum, qui id, quod nunc vulgo circumfertur, ex

cod. Mog. adscivit. Conspirant reliqui mei, nisi quod profatus sit in Voss. præfectus in Lov. 1. deinde comperat in Vossian. præparatum in Mead. 2.

§ 8 *Adnixurumque, ut, quantum in consilio] Annisurumque Lovel. 2. 4. Gaertn. et Mead. 2. Vide ad ii. 50. § 9. Admissurumque Voss. et Lov. 1. Vide ad iv. 43. § 5. Tum ut quam in consilio Mead. 2. unquam cum in consilio Voss. qui etiam mox penderet, pro pæniteret, præfert. Paulo ante vox Prætorem exsulat a Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm.*

§ 9 *Plus ea oratio momenti ad incitandos ad bellum habuit] Ea plus ratio Lov. 6. Ea ratio non minus Lov. 3. ratio etiam Lov. 1. 2. 5. Mead. ambo, Gaertn. et edd. vett. pro quo Mogunt. ex cod. suo dederunt oratio, concinentibus Voss. Lov. 4. et Harl. Ita sæpe peccarunt librarii. Vide ad v. 55. § 1. ix. 23. § 14. xxxiv. 40. § 4. xxxvi. 6. § 4. c. 8. § 1. Adde Sigon. ad xlii. 40. § 11. Gronov. ad xlv. 21. § 6. Burm. ad Suet. Claud. c. 38. Cort. ad Sall. Jug. c. 22. ad Plinii Ep. ii. 11. et Walcker. ad Cic. de N. D. iii. 40. Tum ad concitandos Lov. 5. et edd. ante Aldum, qui incitandos, præeunte cod. Mog. recepit. Neque aliter reliqui codd. mei, nisi quod incitandas sit in Gaertn. ad bellum animos habuit etiam Lov. 3. Mox rem gerendi Lov. 1. 3. 6. et Voss. de qua locutione vide ad x. 43. § 6. Sed in vulgatum consentiant reliqui, quos sequor.*

§ 10 *Tempus et ratio administrandi ejus libera prætori permissa sunt. Philopæmen, præterquam] Et tempus et ratio administrandi Harl. et ora ministrandi, reliquis omissis, Lov. 1. ministrandi etiam Voss. Deinde prætori permissa Philopæmeni sunt. Præterquam omnes codd. et edd. principes, nisi quod premissa legat Lov. 1. sunt desit in Gaertn. Philopæmene præferant Lov. 4. et Mead. 1. Philomene*

Mead. 2. *Philomeni* Lov. 5.

§ 11 *A mari Gythium tueri posset*] Sic semper apud Livium. Ptolemæus et Plutarchus *Gythium* ubique vocant. *Sabell.* In ea voce hic et § seq. variant eodem fere modo codd. quo hoc cap. § 2. et alibi sæpe notavimus. *Gythium* ubique in Livio recepit ed. Gronov. 1665. Sed, *Gythium* et *Gythium* dici recte posse, contendit Cluver. Geogr. Ant. II. 13. p. 768. quia Græci extulerunt *Γύθιον* et *Γύθειον*. Vide etiam Meurs. Miscell. Lacon. IV. 6. et Crag. de Rep. Lac. IV. 5. Præpositionem autem *a*, quam Aldus addidit ex cod. Mog. ignorant Lov. sex, Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Paulo ante *et ita existimabat* Lov. 5. et edd. principes: *et ipse existimabat* Moguntini ex cod. suo ediderunt, concinentibus reliquis scriptis nostris.

§ 12 *Metuens, ne dilationem res non pateretur*] *Dilationem* omittit Lov. 6. particulam non Gaertn. *res non paterentur* legit Lov. 6. Mox non *Gythium* solum debellationem Harl. Tum *missum* *admitteretur* Gaertn. *admitteretur* etiam Mead. 1.

CAP. XXVI. § 1 *Ad prohibenda, si qua obsessis mari submitterentur, præsidia*] Monuit δ *πάνν* in pr. nott. ed. membranas Barber. et Pet. legere *ad prohibendum, si qua obsessis mari submitterentur præsidia*: et, si ita distinguas, habere, quod ei lenocinetur. Verum et ipse in curis secundis omitendo tacite damnavit, et nullus meorum ei assentitur.

Lembos treis isque] Lege *lembos pristeisque*. Gelenius. *Lembos trisque* Lov. 1. 4. et Voss. *tres lembos isque* Lov. 6. *lembos tres isque* Lov. 3. *lembos tris quæ* Harl. et Mead. 2. *lembos tris isque* Lovel. 2. 5. Mead. 1. et Gaertn. Sed verum vidit Gelenius. 'Pristis' autem, secundum Nonium ea voce, est 'navigii genus; a forma pristium marinarum, quæ longi corporis sunt, sed angusti.' Serv. ad

Virg. Æn. v. 116. vel a tutela depicta, vel ἀπὸ τοῦ πρίξεν τὰ κύματα ita dici censet. Ejusdem generis naves memorat Liv. XLIV. 28. 'Adjectæ ad hunc numerum quinque pristis erant.' Polyb. XVI. 1. Λέμβοι δὲ σὺν ταῖς πρίστειν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα' et alibi. Insolita voce obfensi librarii facillime errare potuerunt. Vide Gronov. Obs. I. 18.

§ 2 *Harum ut novarum tum navium agilitatem experiretur, simul omnia*] Ita Gronov. ex scriptis et primis edd. dedit, ut monuit in pr. nott. ed. Neque aliter codd. nostri, nisi quod *tamen* pro *tum* sit in Mead. 1. *agilitate* in Harl. Aldus ex cod. Mog. vulgarat *Harum novarum tum navium agil. ut exp., simul ut omnia*: quod ad Gronov. usque editores servarunt. Quum autem utraque lectio commodum sensum præbeat, optimum cod. Mog. sequi malui. Præterea Gronov. ex iisdem libris mox *provectos*, pro *profectos*, restituit, et Livii ac Virgilii exemplis firmavit. Sed *profectus* error est operarum, primum in Basil. ed. 1539. commissus, quem patientius, quam par est, sequentes editores tulerunt.

Remigem militemque simulacris navalis pugnae exercebat] Hæc optima integerrimi cod. Mog. lectio est, quam recte Aldus recepit, et firmat locus geminus Livii, a Gronovio in pr. ed. nott. ad verba præcedd. laudatus, ex XXVI. 51. 'Remigium classicique milites, tranquillo in altum evecti, agilitatem navium simulacris navalis pugnae experiebantur.' Antea edebatur *simul Achæis navibus pugnam exercebat*: neque aliter codd. nostri, nisi quod sic *Achæis navibus* legat Lov. 6. Tum *ad pugnam exercebat* Lov. 1. *pugnam exerebat* Voss. *pugnam exercebant* Gaertn.

§ 3 *Quemvis clarorum imperatorum vel usu vel ingenio*] Clarissimorum imperatorum Lov. 3. Tum priorem voculam *vel*, quæ exsulabat ab omni-

bus nostris, Hearnii L. 1. et edd. prioribus, Aldus ex Msto Mog. interposuit. Posterius *vel* deest in solo Lov. 3. Mox *rudis ire navalis erat*, pro *rei navalis*, Mead. 1.

§ 4 *Externorum etiam omnium, &c. militaverat, ignarus. Navis erat quadrivemis vetus, capta*] Voces *ignarus. Navis erat* desunt in Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et utroque Mead. tantum voces *Navis erat* in Gaertn. *omnium ignarus, &c. militaverat: quadrivemis vetus*, capta legit Harl. *ignarus omnium, &c. militaverat: quadrivemi vectus capta* Lov. 5. et ed. Camp. Neque aliter reliquæ edd. vett. nisi quod *omnium ignarus* præferant: *omnium, &c. militaverat, ignarus: quadrivemis vetus capta* cod. Mog. quod Aldus recepit, et locum, ut nondum sanum, asterisco notavit. In Frob. demum ed. 1531. additis duabus vocibus *Navis erat*, vulgatum vidi, ut nunc ubique exstat.

§ 5 *Capta annis octoginta ante*] Hic locus quibusdam in codd. totus erat corruptus, in aliis restitutus, ut nihilominus hæreas. Nec id mirum; nam historia illa de Cratero ac ejus uxore *Nicæa*, aut, ut alii habent codd. *Nicala*, obscura est. *Glar. Quadraginta* legendum ex Plutarcho, qui meminit hujus navis in Philopœmene p. 364. his verbis: ἀλλὰ καὶ ναὺν τινα παλαιὰν μὲν, ἐνδοξὸν δὲ δι' ἐτῶν τεσσαράκοντα κατασπᾶσας ἐπλήρωσεν. *Sigon.* Si verus hic numerus [*octoginta*], Craterus foret Demetrii Poliorcetæ filius, Gonatæ Antigoni frater, cujus meminit Plutarchus περὶ Φιλαδέλφ. p. 486. Prologus xxvi. Trogi Pompeii, et Phlegon Trallianus περὶ Θανασιῶν c. 32. Ab ejus ætate ad hæc tempora facile tot annos colligas. Sigonius ex Plutarcho *quadraginta*. Omnes ante Aldum *annis octo ante*. J. F. Gron. De Cratero, Alexandri M. duce, et Nicæa, Antipatri filia, intelligi non potest: nam interjecti sunt anni ferme cxxx. et Nicæam illam non Cratero, sed Perdiccæ, nupsisse, auctor

est Diodor. Sic. xviii. p. 640. Craterum Antigoni Gonatæ fratrem vocat Prologus Trogi lib. xxvi. Plutarchus et Phlegon tantum Antigoni, non addito cognomine, fratrem. De ejus uxore Nicæa nihil alibi proditum inveniri. Sed si hic Craterus, Antigoni Gonatæ frater, designatur, vix mendo vacare potest locus Plutarchi in Philopœm. ναὺν τινα παλαιὰν, &c. δι' ἐτῶν τεσσαράκοντα κατασπᾶσας ἐπλήρωσε. Gonatas enim jam quinquaginta annis ante hoc tempus diem obierat, quum annos triginta sex regnasset. Ab Antigoni Dosontis principio ad a. 101xi. anni sunt circiter quadraginta. *Duk.* Τὸ ante deest in Lov. 1. *LVX.* pro *LXXX.* Hearnii N. *annis ante XXX.* Lov. 6. a m. pr. *annis ante octoginta* Voss. Lov. 2. 3. 4. Harleian. Mead. ambo, et Gaertn. *annis ante octo* Lovel. 5. et edd. principes, pro quo Aldus *annis ante octoginta*, Froben. 1531. *annis octoginta ante* dederunt. Mox *Cratini uxorem* Vossian. *Cratari uxorem* Lov. 3. Hinc *Vitalem* Lov. 3. *Vicallam* Lovel. 6. *Nicolam* Lov. 2. *Nitalam* Hearnii L. 1. *Nichalam* Gaertn. *Nicalam* Voss. Lov. 1. 4. 5. Harl. Mead. uterque, Hearnii N. et edd. vett. *Nicæam* Frob. 1531. ex cod. Mog. Cujus loco quum Curio corrupte *Nicælam* edidisset, idque reliqui servassent, Dan. Heinsius in ed. Elzev. *Nicæam* revocavit. Denique a *Naupatho* Hearnii L. 1. a *Naupacto* Voss. Lovel. 1. 5. Gaertn. Hearnii N. et edd. usque ad Gronov. qui ab *Naupacto* substituit, probantibus aliis meis.

§ 6 *Fuerat enim nobile in classe regia quondam navigium*] Ita Frob. ed. 1531. Antea vulgabatur *motus venit, et nobilem in classe regia quondam navium, vel navim, vel navem*: quod præfert etiam Lov. 5. a quo reliqui in paucis tantum apicibus differunt, nisi quod tamen enim pro *et*, ac *navigium* servant.

Deduci ab Ægio putrem eam admo-

dum] Vet. lib. *putrem jam admodum*. Sigon. Lectio, quæ Sigonio displicuit, primum inveni in Frob. 1531. Omnes nostri etiam *jam* tuentur.

§ 7 *Ac tum prætoria nave*] Ex vet. lib. legendum est *Hac tum*. Veterem enim navem pro prætoria usurpatam a Philopœmene ait. Sigon. Ita non tantum omnes codd. sed et edd. præter Basil. 1554. et 1555. quæ, omissa adspiratione, *Ac* dederunt. Ita sæpe librarii in Mss. lapsi sunt. Vide ad I. 37. § 1. III. 37. § 8. V. 51. § 4. VI. 14. § 4. C. 42. § 3. VII. 2. § 11. C. 4. § 6. C. 10. § 3. VIII. 6. § 5. X. 32. § 7. XXXV. 31. § 11. Adde Cortium ad Plinii Ep. v. 6. § 19. Sunt plures voces, quæ addita vel detracta adspiratione inter se commutantur in scriptis Livii. Ita 'hora' et 'ora'; vide ad v. 37. § 2. 'hominis' et 'ominis'; vide ad x. 11. § 2. 'habeamus' et 'abeamus'; vide ad xxii. 59. § 19. 'haud' vel 'haut' et 'aut'; vide ad xxviii. 2. § 11. 'honere' et 'onere'; vide ad xxxvi. 40. § 9. 'hostium' et 'ostium'; vide ad xxxvii. 13. § 8. 'his' et 'is'; vide ad xxxviii. 16. § 6. 'hesternus' et 'externus'; vide ad xl. 14. § 2. Alia his addi possent. Sed hæc sufficiant. Vide etiam quæ notavi ad Silii II. 125.

Patrensis Piso] Lege *Patrensis Tiso*, non *Piso*. Gelenius. *Piso* perperam servant omnes nostri, et Hearnii L. 1. *obcurrunt* Lov. 5. et edd. ante Aldum. Vide ad x. 12. § 4. Deinde § seq. *per se ipsam* Lov. 3. et 6. Vide ad II. 19. § 5. Tum *omnis compagibus* Lovel. 1. 2. 4. Harl. et Mead. ambo. Vide ad xxi. 60. § 7.

§ 9 *Cetera classis, prætoria nave amissa, quantum quæque remis valuit, fugerunt*] Ms. *quantum quæque remis valuit, fugit*: non multum refert, utro modo legas. Modius. *Fugit* Lovel. 5. et edd. principes: non erat igitur caussa, cur docti Moguntini, se ita in cod. suo invenisse, notarent; quum non aliter ad eos usque editum sit.

Puto igitur eos facili errore ex incuria nato lapsos adnotasse *fugit*, quod in editis exstabat, loco lectionis, quam in cod. invenerant. Ferme similiter eos peccasse, vidimus ad cap. 21. § 6. Videtur autem in Mog. cod. lectum fuisse *fugerunt*, quia Gelenius, qui eo cod. usus est, ita apud Frob. an. 1535. edidit, neque reliqui nostri aliter præferunt, nisi quod *aufugerunt* sit in Gaertn. Non multum referre, utro modo legas, *fugit* an *fugerunt*, pronunciat Modius. Id verum esse fateor, quod ad sensum adinet; non tamen ad stilum Livii et rationem scribendi, qua delectatus est, deprehendendam. Certe vocem *classis*, qua plures naves unam classem efficientes, vel plures milites in classe merentes indicantur, tamquam collectivum cum verbo plurali infra construit, si vera est quorundam codd. lectio, xl. 26. 'Imperatum, ut classem duceret in Ligurum oram, si quo usui esse possent:' ubi tamen alii cum vulgatis *posset*. Ut autem pateat, nihil Livio familiarius esse, quam ut collectivum singulare cum verbo plurali construat, quædam exempla breviter memorabo. Ita 'plebs amitterent' ad II. 5. § 2. 'exercitus fuerant' ad III. 28. § 2. 'miles contulerant' ad III. 42. § 5. 'civitas gererent' ad IV. 32. § 2. 'senatus cogitaverant' ad IV. 58. § 4. 'manus transcendissent' ad lib. v. c. 35. § 1. 'gens compleverant' ad v. 37. § 8. 'pars fugerent' v. 38. § 5. 'turba minabantur' VI. 17. § 6. 'multitudo viderint' VI. 19. § 7. 'ingens vis hominum concurrunt' ad VIII. 28. § 6. 'globus increpabant' ad VIII. 32. § 13. 'eques abstinerent' ad VIII. 38. § 5. 'omne nomen Etruscum peterent' ad IX. 41. § 6. 'populus inibant' ad x. 13. § 11. 'juventus obsistebant' ad xxi. 7. § 7. 'hostis superant' ad xxi. 41. § 15. 'Pœnus habebant' xxi. 50. § 3. 'nobilitas poterant' ad xxvi. 12. § 8. 'acies

perturbant' xxvii. 12. § 15. 'Castulo defecerant' ad xxviii. 19. § 2. 'præsidium descenderent' ad xxxii. 32. § 4. 'frequentia obsederunt' xxxiv. 8. § 2. 'collegium juberent' ad lib. xxxvi. 3. § 8. 'legatio venissent' ad xxxix. 33. § 5. 'equitatus procucurrissent' ad xl. 30. § 5. Plura similia ex Sallustio conlegit Cort. ad Jugurth. c. 28.

Ipse Philopæmenes] Ita ubique contra fidem veterum codicum legitur, quum *Philopæmen* legendum sit. *Genenius*.

In levi speculatoria nave fuit] *Lege in levi piscatoria nave fugit*. Ita enim majus periculum Philopæmenis ostenditur. *Sigon*. Non admittendam puto hanc conjecturam, quamquam ab uno Ms. apud Hearnium confirmatam: nam non debet is valere contra tot alios, in quorum lectione nihil absurdi est. Naves piscatoriæ non solent esse in iis locis quibus prælium navale committitur: in classibus autem 'leves speculatorias naves' fuisse, notum est. *Duk*. *Piscatoria* omnes codd. nostri, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Alterum Aldus ex Msto Mog. recepit, et recte *Duk*. contra *Sigonium* tuetur. Contra *fuit*, quod est in Lov. 1. 3. et Aldus ex iisdem membranis admisit, bene *Sigon*. in *fugit* mutavit, ut erat in prioribus excusis et reliquis Mss. Solent autem hæ voces in Mss. confundi. Vide ad xxvii. 32. § 6.

Nec ante fugæ finem, quam Patras ventum sit] Aut delendum *τὸ sit*, aut ei substituendum sive *est*, sive *esset*, sive *fuit*. J. F. Gron. *Ventum est*, in Victor. cod. superesse Crevier. testatur, idque ex meis servat Lov. 6. quorum fide recepi.

§ 10 *Eo plus in ea, quorum usu caleret, spei nactus, breve id tyranno gaudium se*] De constructione, in ea re, quorum, vide ad xxxiv. 58. § 4. *Usu valeret* Lovel. 6. quod ex interpretis expositione natum est: *caleret* Harl.

incaleret Lov. 1. Pari errore 'calidus' et 'callidus' in Mss. confundi, videbimus ad cap. 32. § 12. De regimine hujus verbi vide Barth. ad Sulpiciæ Satyr. vs. 10. et Burm. ad Petron. Satyr. c. 134. Tum bene id tyranno gaudium se effecturum Gaertn. breve id gaudium tyranno se gaudium effecturum Voss. se gaudium effecturum etiam Lov. 1. et 6. gaudium effecturum sine pronomine Lovel. 3. gaudium se affecturum Lovel. 5. et ed. Camp. Paulo ante militantis viri Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Deinde et experti casus Lov. 6. a m. pr. et experti varios casus a m. sec.

CAP. XXVII. § 1 *Nabis, quum prospera elatus re, tum spes etiam haud dubium nactus*] *Nabis tum spes jam haud dubiam nactus* Lov. 2. 4. Harl. et Mead. ambo. *Nabis tum spes haud dubiam nactus* Lov. 1. 3. 5. 6. Voss. Gaertn. Hearnii L. 1. et prisce edd. *Nabis cum prospere latus, tum etiam haud dubiam nactus* cod. Mog. unde sagaciter Aldus lectionem, quæ nunc vulgo exstat, exsculpsit. Mox nihil jam mari periculi timens, terrestres Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *jam nihil mari periculi timens, et terrestres* Lovel. 5. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. Hic iterum Aldus vulgatum ex Mog. Msto recte recepit. An insuper legendum *opportune obpositis præsidiiis*? Vide ad xxiii. 29. § 4.

§ 2 *Ad Pleias posuit castra. Imminet is locus et Leucis et Acris*] *Pleias*, locum in Laconica, non memini me uspiam legere. 'Leucam' quidem agrum in Laconica ponit Strabo viii. p. 363. Et 'Acrias' promontorium ad Eurotæ fluvii ostium quidam ponunt. At Strabo ibid. Εἰθ' ὁ Εὐρώτας ἐκδίδωσι μεταξὺ Γυθίου καὶ Ἀκταίων' id est, Eurotas excurrit inter Gythium ac Actæas. Ptolemæus iii. 16. 'Acrian' vocare videtur. Nam 'Acritas' promontorium, de quo Plinius iv. 5. lon-

gius ad occasum est. Sed hæc lectori judicanda relinquo. Illud mihi mirum, quod hoc loco Nabim ait posuisse castra ad Pleias, postea vero, quum ea a Philopæmene incensa essent, non aderat Nabis, imo a Gythio mittit præsidium agris. Verum ea κατὰ σιωπώμενον intelligi possunt. *Gla-reanus*. Legendum est ad *Eliam*, non ad *Pleias*, quas merito queritur *Gla-reanus* se in *Laconica* non reperire. Item *Acriis*, non *Acris*: id docet locus unus *Polybii*, qui est v. 19. ubi horum oppidorum omnium meminit. Ejus verba sunt : Μεταλαβόμενος δ' αὐθις, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν παρὰ τὸν ναύσταθμον τῶν Λακεδαιμονίων, ὃ καλεῖται μὲν Γύθιον, ἔχει δ' ἀσφαλῆ λιμένα. Τῆς δὲ πόλεως ἀπέχει τριάκοντα στάδια· τοῦτο δ' ἀπολιπὼν κατὰ πορείαν δεξιὴν, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὴν Ἑλίαν· ἥτις ἐστὶν ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη, πλείστη καὶ καλλίστη χώρα τῆς Λακονικῆς· ὅθεν ἀφείλ τὰς προνομὰς, αὐτὸν τε τὸν τόπον τοῦτον πάντα καταπυρπόλει, καὶ διέφθειρε τοὺς ἐν αὐτῷ καρπούς· ἀφικνέιτο δὲ ταῖς προνομαῖς καὶ πρὸς Ἀκρίας καὶ Λεύκας. *Sigon*. *Pleias* nusquam in *Laconica* observavi, uti neque usquam alibi : itaque censeo, hic et mox iterum nocte *Pleias* pervenit, rescribendum *Bæas*. Certe *Bæas*, *Leucas*, *Acrias* vicinas inter se fuisse discimus e *Polybii* v. 19. Ἀφικνέιτο δὲ ταῖς προνομαῖς καὶ πρὸς Ἀκρίας καὶ Λεύκας, ἔτι δὲ τὴν τῶν Βοιωτῶν χώραν. Licet quoque observare apud *Strab.* viii. pp. 363. 364. Sed et *Pausanias* *Lacou.* c. 21. *Bæas* *Acrias*que vicinas facit his verbis : Τὰδ' ἐπέκεινα Γυθείου πρὸς θαλάσσην, Ἀσωπος, Ἀκριὰ, Βοῖαι. *Meursius*, *Miscell.* *Lacou.* iv. 5. quem vide etiam *ibid.* c. 1. Omnes nostri hic et mox § 6. *Pleias* tñentur ; nisi quod hoc loco *Lovel.* 3. obferat *Pelyas*, at inferius *Lov.* 1. et 3. *Pelias*. *Hearnii* *L.* 1. hic et mox legit *Pleyas*, ejusdem *N.* *Plebeias*. Deinde τὸ castra exsulat a *Voss.* *Lov.* 1. 2. 3. 4. 6. *Harl.* *Mead.* ambo, et *Gaertn.* Tum *Imminens locus et Leu-*

cis *Mead.* 2. *Imminet is locus Leucis* *Lov.* 3. Hinc et *Argis* *Lov.* 6. *Mead.* 1. in margine, et *Hearnii* *L.* 1. *Paullo post essēt pauci tabernacula haberent* *Voss.* *Lov.* sex, *Mead.* ambo, *Hearnii* *L.* 1. et edd. vett. *essēt, pauci tabernacula habere* *cod. Mog.* *essēt, et pauci tabernacula haberent* edidit *Ascens.* ut copula intercepta fuerit ab ultimis literis vocis præced. Vide ad xxxvii. 59. § 1.

§ 3 *Casas ex arundinibus textas fronde, quæ umbram modo præberet, texissent*] *Ms. ex arundine textas* : et paullo ante *pauci tabernacula habere, pro censo et pauci tabernacula haberent.* *Modius.* *Ex arundinibus tectas* *Lov.* 1. et *Harl.* Tum *etexissent* *Gaertn.* *erexissent* *Lov.* sex, *Mead.* 2. et edd. *Camp.* *Rom.* 1472. et *Parm.* sed nihil mutandum, nisi quod ex *Mog. cod. ex arundine* malim. Supra xxvii. 3. 'Erant autem pleraque ex cratibus aut tabulis facta, alia arundine texta, stramento intecta omnia.' xxx. 3. 'Numidæ præcipue arundine textis, storeaue pars maxima tectis, passim nullo ordine habitabant.' *Lucan.* v. 516. 'Haud procul inde domus, non ullo robore fulta, Sed sterili junco, cannaque intexta palustri.' *Silins* xvii. 89. 'Castra levi calamo cannaque intexta palustri.' Ita pro *intorta* legendum videri, olim monui : quam conjecturam firmat nunc locus *Lucani.* Solent autem 'textus' et 'tectus' commutari. Vide ad xxvii. 20. § 10. et quæ notavi ad *Silli* xiv. 310. Insuper modo *umbram præberent* *Harl.* *præberent* etiam *Voss.* *Lov.* 1. 3. 4. 5. 6. *Mead.* ambo, *Gaertn.* et edd. ante *Frob.* 1531. quæ recte restituit *præberet* : referendum enim ad *umbram*, non ad *casus*.

§ 4 *Priusquam in conspectum hostium veniret Philopæmen, nec opinantem eum*] *Singulari* 'hostis' recte adponitur adjectivum et pronomen plurale, ut omnibus collectivis. xxiv. 31. 'Qui mos colloquia serendi cum hoste, in-

jussuque prætorum miscendi eos agmini suo.' Et xxvi. 4. Forsitan etiam sunt exempla diversi generis, ut hic *hostium, eum*. Sed quia ea mihi non succurrunt, interim probabo *hosti*, quod in aliis esse testatur Hearnius. Ad *Nabis*, quod in principio cap. est, non puto, tam multis interjectis, referri posse *eum*. Duk. *Hostium* primus Aldus ex Msto Mog. recepit, itaque in Lov. 3. et 6. ex quibus nihil in excerptis notatur, fuisse videtur. Reliqui servant *hosti*, ut erat in edd. primis. Præterea in conspectu veniret Lov. 5. et Gaertn. Eo modo plures codd. legunt xxii. 15. 'Prius recipere sese jusserat, quam in conspectu hostium veniret.' Vide Burm. ad Phædri v. 1. 14. Similiter 'venire in potestate,' de quo vide ad ix. 25. § 3. Sed reliqui vulgatum tuerentur.

Aggredi statuit. Navigia parva in stationem occultam agri Argivi] *Aggredi jussit* Lov. 6. *aggredi statuit Nabis: parvam in stationem* Lov. 3. et Mead. 1. *aggredi statuit. Navigia parvam in stationem occultam* Lov. 2. Deinde vox *agri* deest in Voss. et Mead. 2. sequens *Argivi* in Lov. 4. et 6. Sed altera vox alteram ob ductum adfinitatem intercepisse videtur. Mox literarum ordine turbato *cretatos* Voss. Ita etiam idem cod. exhibet c. 28. § 11. c. 29. § 4. et c. 30. § 4. *Certatos* Lov. 5. *creatos* Lov. 1. *armatos* Lov. 3. *detractos* Gaertn. Vox minus frequens in hos errores librariorum inpulit. Vide ad xxiii. 26. § 11. Tandem *ac alio* Harl. Male. Vide ad x. 36. § 17.

§ 6 *Venisset, egressus callibus notis*] *Venissent* Lov. 1. 2. 3. 4. Mead. uterque, et Gaertn. Tum *egressus* deest in Lov. 2. et Harl. Mox *injicit* Lov. 3. Insuper § seq. *senserunt* Lov. 4. 6. et Mead. 2. Dein *adferre potuerunt* Lov. 5. et edd. ante Froben. 1535. quæ, consentientibus aliis scriptis, *ferre* substituit.

§ 8 *Perpauci tamen ex tam ancipiti peste*] Voces *ex tam* primi Mog. ex cod. suo addiderunt. Desunt autem non tantum ab omnibus prioribus excisis, sed et a scriptis nostris, et Hearnii L. 1. Paulo ante *absunta sunt*, addita voce, Lov. 6.

§ 9 *Perculsis hostibus, Philopæmenes*] Ms. *Philopæmen*, quod perpetuo servat in iis quæ sequuntur. *Modius*. Similiter varii meorum codd. et præsertim Lov. 2. 3. et Gaertn. Vide Gelen. ad cap. præc. § 9.

Qui proximum finem Megalopolitarum est] Sic xxviii. 5. 'Lacedæmonius tyrannus hand procul Argivorum fine positus castris terrebat.' Sed ex frequentiore usu Livii foret *proximus finem Megalopolitanum*. Ut vii. 19. 'Valerium consulem Volscis oppositum, castraque ad finem Tusculanum habentem.' ix. 6. 'Ut proficiscentes ad finem Campanum prosequerentur.' x. 35. 'Ad finem Lucerinum ei hostis obvius fuit.' Sic xxxiv. 56. 'Finem Pisanum.' Neque forsane inapte dubites, an xxviii. 5. *Argivo fine* scripserit Livius. Plinius iii. 1. 'Ultior appellata eadem Bætica; mox a fine Urgitano citerior.' J. F. Gron. *Proximus finis*, vel *fines* Lov. 3. 5. et primæ edd. *proximus fini* Lov. 6. At Frob. 1535. *finem* dedit, quod recte superest in reliquis scriptis. Vide ad xxxviii. 15. § 10. Tum *Megapolitarum* Lov. 2. *Megalipolitarum* Lov. 6. Sed vide ad xxxii. 5. § 5. Gronovii conjectura nullius cod. præsidio firmatur, quam tamen probat Crevier. At præterquam quod ipse Gronov. 'fine Argivorum' ex Livio laudet, 'Ligurum extremo fine' est xxxiii. 37. et 'extremum finem provinciæ Gallicæ' xl. 16. Similiter Tacitus 'finem Ligurum' dixit Ann. xvi. 15. Paulo ante ad depopulandum *Tripolim* Lov. 6. ad depopulandum *Tripolin* edd. Rom. 1472. ac Parm. *Tripolin* etiam Lov. 5. edd. Camp. aliæque usque ad Frob. qui a. 1535. *Tripolim* substituit.

Mox discedit Lov. 3.

§ 11 *Idem Telegam exercitu contracto*] *Tegeam* in *Telegam* nescio quis depravavit. Gelen. Inde alii libri. Et vide num *Tegeam* legendum potius: nec enim uspiam legi, quod sciam, *Telegam*. Glar. Jam a Gryphio usque *Idem Tegeam* libros occupat. Vetusti *Inde Telegam*. Nomen oppidi restituit Gelenius. Scribe *Inde Tegeam*. J. F. Gron. Non primus Gryphius, sed Frob. 1531. *Idem* substituit, quod in multis Mss. superesse videtur. Sed *Inde*, præter edd. priores, superest etiam in Lov. 4. 6. Harl. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. quod recte Crevier. recepit. Solent passim hæ voces commutari. Vide ad l. 19. § 7. et mox hoc cap. § 14. Deinde *Thelegam* Voss. et Lov. 6. *Telegam* reliqui: cujus loco recte viri docti *Tegeam*. Mox et *Epirotarum Acarnanum*, omissa altera copulativa, Lov. 2. et Mead. uterque.

§ 12 *Quoniam satis et suorum a pudore, &c. restituti animi, et hostium contreriti essent*] Hæc lectio, quam in nullo meorum codd. inveni, primum obcurrit in ed. Ascens. 1513. Antiquiores legerunt *quoniam satis essent testes suorum et a pudore, &c. restituti animi*, nisi quod in ed. Camp. *amni* sit pro *animi*. Editis prioribus conveniunt plerique scripti: reliqui in paucis apicibus dissentiunt; unde tamen melior lectio elici nequit. Deinde *contenti* Lov. 3. *exterriti* Voss. *terruti* Lov. 6. Mox uno deest in Lov. 1. et 6. *abduci* in solo Lov. 1.

§ 13 *Ad Caryas primum in hostium terra posuit castra*] Priore libro c. 26. Livius ait, Romanum imperatorem Caryis exspectasse sociorum auxilia, priusquam hostium intraret agrum, hic ait ad Caryas primum in hostium terra Philopœmenem posuisse castra. Nisi quis intelligat, ita dictum ad *Caryas*, hoc est, non longe ab eo oppido. Confines enim erant Lacones

et Arcades. Quæ controversia effecit, ut quidam priore libro *Caphyas* legendum putarint pro *Caryæ*: quod haud scio ut probem. Glar. Ad *Cuias* Hearnii L. 1. ad *Charias* Voss. Lov. 6. et Gaertn. ad *Carias* reliqui cum priscis edd. Licet vero interim Vascos. Gryph. et Sigon. ad *Caryas* recte ediderint, nullus tamen recentiorum ante Crevier. eos recte monentes audire dignatus est, sed alterum servarunt. Eandem autem difficultatem, quam hoc loco, movit etiam Glarean. ad xxxiv. 26. § 9. ubi eam tollere conatus sum. Recte etiam Dukerus hic de *Caryis* Laconicis, illic de *Aicadicis* verba fieri vidit. Mox *τὸ est*, quod Aldus ex Mog. cod. addidit, deest in Lov. 1. 2. 4. 5. 6. et Gaertn. Insuper *oppugnatum* Lov. 1. et 6.

Castra ad *Barbosthenem* (*mons est decem millibus passuum*) Hand facile id nominis reperias apud idoneos anthores, ut puto. Fortassis autem nomen obscurum est, ideoque a Livio adjectum, quod in parentheses ponitur. Glar. Vox castra deest in Harl. Tum *Bolostones* Lov. 1. *Branbastanes* Voss. *Baibatenes* Lov. 2. *Barbathenes* Harl. *Barbastenes* Mead. ambo: *Barbasthenes* Lov. 4. Gaertn. et Hearnii N. *Barbastrenes* Lov. 3. *Barbathenes* Hearnii L. 1. *B'stenes* Lov. 6. *Barbosthenes* Lov. 5. et primæ edd. Sed Ascens. 1513. *Barbosthenem* primus dedit. Mox *posuit*, pro *promovit*, Harl. *processit* reliqui Mss. eademque edd.

§ 14 *Et Nabis, recepto Gythio, cum expedito exercitu inde profectus*] Copula et exsulat a Lov. 2. et 3. Deinde et *expedito exercitu* Lov. 1. 6. et Voss. De locutione 'profectus exercitu,' pro 'cum exercitu,' vidimus ad xxii. 9. § 5. Hic tamen vulgatum reliqui tuentur. Tum *idem profectus* Lov. 1. qui eadem variatione mox hoc § dedit *idem hostibus obcurrit*. Præterea dubitavit Gaertn.

§ 15 *Et maxime a parte auxiliorum*] Ergo auxiliares præcipue et magis cogebant agmen, quam equites. Sed quis umquam illa in re magis aut minus statuit? Scribe et *maxima parte auxiliorum*. Lib. XLII. c. 64. 'Ipse cum equitatu et levi armatura substitit ad agmen cogendum.' Jac. Perizon. Emendationem hanc probavit Crevier. Paulo ante *per angustias* Lov. 2. Vide ad Epit. Liv. I. LXXIV. Tum vox *prope* deest in Lov. 2. et Hearnii L. 1. In sequentibus existimabat Aldus recepit ex cod. Mog. et ita nostri, nisi quod in paucis *existimabat* invenerim: antea edebatur *æstimabat*. Vide ad XXXIV. 2. § 5. Insuper *ab tergo* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo.

§ 16 *Duæ res simul inopinatæ perculerunt eum*] Ms. *Duæ res simul inopinantem perculerunt eum*. Modius. *Inopinatæ*, quæ vox in uno Harl. deest, reliqui omnes timentur: quod Moguntini lectioni præfero, nisi quis malit *inopinatum*. Vide ad XXI. 52. § 10. Præterea *perculerunt* Harl. et Mead. I. sollemni scribarum lapsu. Ita I. 59. § 11. II. 14. § 6. c. 22. § 2. c. 37. § 9. c. 54. § 9. c. 65. § 1. III. 70. § 8. et plurimis aliis locis.

CAP. XXVIII. § 1 *In pace, se ad id maxime exercuerat*] Vetusta scriptura, sed etiam in pace, ad id maxime animum exercuerat. Gelen. Ita Frob. a. 1535. edidit ex fide cod. Mog. Alterum superest in scriptis nostris, nisi quod Lov. 6. trajectis vocibus *ad id maxime se exercuerat* præferat. Sed mox hoc cap. habemus, *His curis cogitationibusque ita ab ineunte ætate animum agitalaverat*. Paulo ante bellum tantum tempore Lov. 2. Harleian. et Gaertn. temporis Mead. 1.

§ 2 *Quum solus erat*] Si hoc ita placet, quidni etiam mox mutaverunt *quum comites habebat*? Mss. omnes *quum solus iret*. Id omnino fuerat retinendum. Jac. Gron. Erat demum adparuit in ultima Gruteri ed. Sed

omnes scripti nostri, Hearnii L. 1. et editi priores præferunt *iret*, quod recte Crevier. loco restituit. Paulo ante copula *et* deerat in Voss. quam hauserunt ultimæ literæ vocis præced. Vide hoc lib. ad c. 41. § 7. et mox hoc cap. § 6. voces *et ad* desunt in Lov. 1. *ac difficilem transitu saltum invenisset* legit Lovel. 3. Præterea *contemplatur* Lovel. 3. 4. et Mead. 2. *contemplabatur* Voss. Lov. 1. 2. Harl. et Mead. 1.

§ 3 *Si hostis eo loco adparuisset*] *Hostis in loco* Voss. et Lov. 1. ac 6. Mox *a latere* hoc Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Gaertn. *ab latere illo*, duobus vocibus omissis, Harl. Tum *ab tergo* Voss. Lov. 2. 4. 6. Harl. et Mead. ambo. Deinde *Hostes instructos* Lov. 2. 3. 6. Harl. edd. Mediol. a. 1480. Tarvis. utraque, et plures aliæ. *Hos se instructos* Voss. Lov. 1. 4. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Rom. 1472. ac Parm. *Posse instructos* Lov. 5. et ed. Camp. quod Frob. a. 1531. et postea reliqui receperunt. Insuper *incognitum agmen* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. et Mead. 2.

§ 4 *Quo turbam incermem trajiceret*] *Rejiceret* in vetusta scriptura legitur, non *trajiceret*. Gelen. Ita et omnes nostri, solo Lov. 5. excepto, qui cum primis edd. servat *trajiceret*. Paulo ante *agitando aut querendo exsequebatur* Gaertn. Solent hæ voces commutari. Vide ad I. XXV. c. 36. § 5. *Animo cogitare* supra § præc. dixit, quod nunc *cogitare*: duæ media vocabula omittantur in Mead. 2. *et quo impediementa* in Lov. 1.

§ 5 *Pergere, qua cæpisset ire via, an ea, qua venisset, repetere*] Immo *eam*. J. F. Gronov. *Pergeret, qua cæpisset ire via* Lov. 3. et Gaertn. *pergere, qua cæpisset via* Lov. 2. et Harl. Tum *an eam, qua venisset* Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. 1. Gaertn. Hearnii L. 1. et Crevierii Victor. *an ea* est in paucis reliquis, ac primis edd. pro quo quidem Frob. a. 1535. *an eam* restituit, idem recipientibus proximis editori-

bus usque ad Gruter. cujus ultima *ἔκδοσις* iterum *an ea* revocavit: quod servari, et adverbialiter sumi posse, Donjatius docuit. Nihilominus codicum auctoritatem præferens *an eam* probavi. Paulo ante *quanto ea et quali* Lov. 2. et Harl.

§ 6 *Quæ forma agminis foret*] *Esset* scripti, et edd. vett. Frobenius deum a. 1535. *foret* substituit, forte ex cod. Mog. a Gelenio consulti auctoritate: *esset* jam bis præcessit. Paulo ante *castra moventi tum maxime iret* Lov. 6. Mox § seq. *et cum omnium primum* Lov. 1. et Harl. *tum omnium primum* Lov. 2. vocola et ab ultimis literis præced. verbi intercepta. Vide ad § 2. *Achæum omnium primum agmen constituit* Mead. 1. cujus librariis non satis intellexisse videtur locutionem 'constituere agmen,' de qua agitur ad xxvii. 16. § 11.

§ 8 *Quos Tarentinos vocabant, equites*] De his vide Victor. Var. Lect. ix. 3. Lipsium de Milit. Rom. iii. 8. et Græv. ad Cic. ad Att. v. 19. *Duk.* *Vocant* Lov. 2. et Harl. Mox *bonos secum trahentes equos* Voss. et Lov. 1. errore scribarum. Vide ad vi. 36. § 11.

§ 9 *Eo impedimenta omnia, et calonum turbam conlectam*] Sic Moguntinus. Rectius elegantiusque scripti nostri cum prius editis, *et calonum turbam conlectam*. Cicero in Pison. c. 39. 'Ecquid sentis, lege judiciaria lata, quos posthac iudices simus habituri? nulli conjiciuntur in illum ordinem, nulli eximentur.' Cæsar de Bello Gall. iii. 24. 'Prima luce productis omnibus copiis, duplici acie instituta, auxiliis in mediam aciem conjectis.' Noster paullo ante, 'quo impedimenta, quo sarcinas, quo turbam inermem calonum rejiceret.' Lib. xxxvi. c. 12. 'In eam legationem Mnesilochus et qui ejus factionis erant, de industria conjecti:' ubi similiter Magontiacensis peccat. J. F. Gron. *Turbam edictam* Mead. 1.

turbam conlectam Lov. 5. et ed. Camp. Vox posterior deest in Lov. 1. Reliqui scripti nostri, Hearnii N. L. 1. et typis exarati *conlectam*; quo sensu 'in medio,' vel potius 'in medium conjicere sarcinas' inlustratur x. 36. § 1. Quod autem Mogunt. *collectam* præferat, sollemni scribarum errore factum est; de quo vide ad xxxvi. 12. § 4. ubi Sigonius etiam alia hujus locutionis exempla laudavit. Mox *per naturam loci castra comminuit* Voss. *castra communicavit* Lov. 3.

§ 10 *Ex eodem rivo utrimque, &c. aquati sunt*] Ita Aldus edidit ex cod. Mog. Priores vulgarunt *utrique*, quod superest in omnibus nostris; nisi quod *uterque* præferant Lov. 3. 6. et Hearnii L. 1. Vide Gronovium ad xxxvi. 16. § 6. Sæpe ita variant librarii. Vide ad ii. 64. § 8. et ad vi. 31. § 8.

Qualia in propinquis castris solent] Mallem abesset in. 'xxiii. 17. 'Ne quis tam propinquis hostium castris Capuam quoque recurrat.' *Duker.* Deest etiam præpositio in Lov. 6. Mox *contraherent certamen* Harl. *contraherentur certamina* Lov. 6.

§ 11 *Circa rivum esse: nocte in valle a conspectu hostium aversa*] Td esse deest in Lov. 2. Tum *a conspectu hostium adversa* Lov. 1. 3. 6. Mead. 1. et Gaertn. Vide ad ii. 31. § 6. Mox *cretatorum* Voss. *certaturum* Lov. 1. Vide ad c. 27. § 5. *Condidit imperator. Inde luce orta* Hearnii L. 1.

CAP. xxix. § 1 *Latemnastus Cretensis popularibus suis, equitibus Lycortas Megalopolitanus*] Lege *Telemnastus* ex Polybio Leg. 139. *H. Vales. Lacemnastus* Voss. *Latenastus* Mead. 1. *Latena sunt* Lov. 3. *Latennastus* Lov. 1. *Laternastus* Lovel. 6. *Latōnastus* Mead. 2. *Latomnastus* Colbert. apud Donjatium: *Lenterastus* Gaertn. *Lentenastus* Lov. 2. *Letēnastus* Lov. 4. *Letennastus* Lov. 5. et primæ edd. *Latennastus* Hearnii N. quomodo Froben. 1535. et post eum reliqui edide-

runt usque ad Gronov. qui primus *Latemnastus* vulgavit; quod in nullo cod. inveni, licet ita in plerisque esse Doujatius testari audeat. Conjecturam Valesii, Polybii auctoritate nissam, recepi, quia eo etiam multi codd. ducunt. *Vox Cretensis* perperam omittitur in Voss. Deinde *Ipcras* Lov. 3. *Ypcras* Hearnii L. 1. *Hiportas* Gaertn. *Hyportas* Lov. 1. 4. et Mead. 2. *Lipertas* Voss. Lovel. 2. Harl. Mead. 1. et Hearnii N. *Lypertas* Lovel. 5. et edd. vett. *Lycortas* Mog. ex cod. suo dederunt, quod etiam in Lovel. 6. unde nihil notatur, fuisse videtur. Insuper *Megalopolitanis* Lovel. 3. 4. et Mead. 1. Sed *Lycortas*, verisimiliter Polybii pater, ipse Megalopolitanus fuit, unde filius vocatur Πολύβιος τοῦ Λυκόρτα Μεγαλοπόλεως. Paulo ante *super torrente* Mead. 1. Male. Vide ad xxxiii. 15. § 8.

§ 2 *Cretenses et hostium auxiliares, equitumque idem genus Tarentini*] Hearnii ed. distinctionem habet post *Cretenses*. Si putavit hic alios esse Cretenses, alios tyranni auxiliares, non adsentior ei. Cretenses eosdem esse, qui *et hostium auxiliares* dicuntur, liquet ex verbis, 'eodem ex parte ntraque hominum genere et armis paribus.' *Et* exponi potest 'etiam,' ut sæpe: ita distinctio locum habet. *Duk*. Recte Livii verba eodem modo Crevierius exposuit. Mox *prælium* deest in Harl. Sed *prælium dubium* fuit legunt Lov. 3. et Gaertn. Deinde *utraque ex parte* Lov. 3.

§ 3 *Procedente certamine, et numero vincere tyranni auxiliares*] Recepi interpunctionem Crevierii. Olim oratio nna serie continuabatur usque ad *hostem viderent*, post *pertraherent* media tantum distinctione recepta: ubi is maximam recepit, et periodum unam in duas divisit. *Vincere tyranni auxiliares* Lov. 1. *vincere tyranni auxiliares* Lov. 3. Mox ita *præceptum* erat a *Philopæmene*. *Præceperat enim,*

ut modico Lov. 3. Insuper *hostemque caute ad locum insidiarum protraherent* idem cod. *locum insidiarum* etiam Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *protraherent* Voss. et Harl. Male. Supra xxi. 54. 'Cedendo sensim citra flumen pertrahere:' ubi pariter in nonnullis codd. peccabatur. Insuper *effusi secuti fugientes* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. Male. iv. 18. 'Effuse sequentibus obequitans Romanis.' xxv. 38. 'Sequentibus effuse vobis turbatum hostem.' c. 39. 'Quum Mago cedentes nostros effuse sequeretur.' xxxvii. 43. 'Effuse sequenti regi acriter restitit.' xl. 31. xliv. 44. et alibi. Deinde § seq. *Cretati* Voss. *Creati* Lov. 1. et 3. Vide ad c. 27. § 5. Tum *pateretur* Gaertn.

§ 5 *Et in hostes inordinatos, effusos*] Prima vocula deest in Lovel. 1. 6. et Gaertn. Tum *in inordinatos hostes* Lovel. 2. Mead. 1. et Gaertn. *inordinatos hostes*, præpositione neglecta, Harl. Mox § seq. *in castra* Lov. sex, Harl. Mead. uterque, et edd. usque ad Gron. qui a. 1665. vulgavit *ad castra*, ut Moguntini in cod. suo invenerunt.

§ 7 *Cæsi captique in ea fuga sunt*] Vet. lib. *captique in fuga sunt*. Sigon. Non aliter codd. mei, Hearnii L. 1. et editt. antiquæ. Sed pronomen Moguntini ex Msto suo adsciverunt. Præterea *et castris quoque* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Insuper *loca magis confragosa, quacumque temere processisset, nequaquam hostem metuens* codd. nostri, et vett. edd. Postea Aldus substituit *loca magis confragosa, quacumque temere processisset, iniqua, quam hostem, metuens*. Frob. demum a. 1535. eam lectionem, quæ nunc obtinet.

§ 8 *Inde et ex fortuna pugnae, et ex ingenio ducis*] Prius *et exsulat* ab Hearnii L. 1. Vide ad ii. 44. § 3. utroque loco omiserunt Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn.

Sed interceptisse videtur sequens præpositio *ex*. Vide ad xxx. 6. § 7. *Inde ex fortuna pugnae et ingenio* Lov. 2. 5. Harl. et edd. vetustæ. *Inde et ex fortuna pugnae et ingenio* ediderunt Moguntini ex cod. suo, in quo præpositio posteriori loco hausta est a præcedenti *et*. Vide ad xxx. 4. § 7. Vulgatum primum inveni in ed. Frob. 1535. Id autem adprime convenit stilo Livii; quem præpositiones repetere solitum fuisse, vidimus ad vi. 28. § 6.

Unum de auxiliariis] Vet. lib. *ex auxiliariis*. Sigon. Similiter Lov. 2. Sed nihil mutandum. Frequentissime enim *de* ponitur pro *ex*. Vide Gronovium ad Senec. Suas. i. p. 354. Burm. ad Petron. Satyr. c. 44. et Nason. Her. xiv. 86. Adde ad Livii xxii. 49. § 16. Solent autem hæ præpositiones in Mss. confundi. Vide ad xxi. 6. § 5. Eadem locutio vindicanda est Apul. Met. viii. in princ. 'Venit quidam juvenis ex proxima civitate, ut quidem mihi videbatur, unus ex famulis Charites:' ita nunc vulgo editur. Sed, teste Colvio, prius vulgabatur *unus de famulis*; quomodo idem loquitur Met. vi. p. 176. ed. Elm. *Obcurrit una de famulatione Veneris*. Mox *specie transfugæ misit* Lov. 5. et edd. principes: *in specie transfugæ mittit* cod. Mog. ex quo mittit Frob. 1535. adoptavit. Tandem pro *comperto adfirmet* Lov. 2. Male. Vide ad viii. 17. § 7.

§ 9 *Postero die ad Eurotam amnem, qui prope sub ipsis adfluit mœnibus, procedere*] *Sub* redundat. Gelenius. In nullo etiam meorum adparet, nisi in Lovel. 5. *effluit* perperam præfert Gaertn. *affluit* Voss. errore scribæ. Vide ad vi. 15. § 9. et quæ notantur ad Silii xiv. 208. Præterea *postero die Actyros amnem* Lov. 1. ad *Clitoan amnem* Voss. ad *Curoan amnem* Hearnii N. Tum *procedere intercluderetur, ne aut tyrannus* Voss. *procedere aut intercluderetur, ne aut tyrannus* Lov. 5.

et ed. Camp. *procedere, ut intercluderentur, ne aut tyrannus* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, Hearnii L. 1. et edd. reliquæ usque ad Mog. qui ex cod. suo receperunt *ut intercluderent iter, ne aut tyr.* At insuper idem cod. præfert *progredi*, pro *procedere*, quod et ipsum ex eo Aldus admisit, et servarunt reliqui usque ad Curion. qui *procedere* revocavit. Licet autem Sigonius alterum restituerit, eum tamen secuti Curioni adbærere maluerunt. Quum autem nihil sit, quod in lectione Msti Mog. jure culpetur, iniquum judicavi, parte ejus recepta alteram repudiare.

§ 10 *Simul etiam tentaturos, si quorum animi sollicitari ad defectionem a tyranno possent*] Longobardicus codex *simul etiam tentaturus*: optime. Non enim de Achæis hoc accipi debet, sed de Philopœmene, qui duas res simul allegatione hujus transfugæ confici posse sperabat: primum ut metus injiceretur tyranno, tamquam qui ab Achæis intercludendus esset, dein ut tentarentur per eundem transfugam animi militum, et ad defectionem a tyranno sollicitarentur. Modius. *Tentaturos* ex cod. Victor. probavit, et in contextum admisit Crevier. existimans ita etiam præferre veteres editos. Similiter inveni in Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. utroque, et Gaertn. *tentaturum* in Lov. 2. et Harl. *tentaturus* autem non tantum in Voss. Lov. 5. et cod. Mog. sed etiam in omnibus edd. antiqq. (contra quam Crevier. existimavit) usque ad Aldum, qui *tentaturos* dedit. Ei quidem *tentaturus* substituendum monuit Modius, sed demum Gruterus in postuma ed. ipsi dicto audiens fuit, quod verius etiam puto. In recensenda quoque Mog. scripti lectione aberrat Modius. Se enim in eo *simul et tentaturus* invenisse editores Moguntini monuerunt; et pro etiam invenio similiter in Lov. 3. Hinc *sollicitari animi* Voss. Sed *rd animus* deest in Lov. 1. Tum *pos-*

sent a tyranno Gaertn. τὰ a tyranno nesciunt Lov. 2. et Harl. quorum posterior § seq. legit *perculsis metu*. Sed Livium ad unum tyrannum retulisse, præcedentia satis indicant.

§ 12 *Postero die Pythagoram*] Ita constanter omnes codd. Sed vide ad xxxiv. 40. § 2. Mox *ipse tumquam in aciem*, &c. ad urbem *jussit* desunt in Harl. negligentia librarii ob repetitionem τοῦ *jussit*. Vide ad ix. 11. § 11.

CAP. XXX. § 1 *Per angustam et proclivem viam*] Ms. *per angustam et proclivam viam*. Modius. Similiter Voss. Lovel. 6. et Mead. 1. Et id voluisse videtur Harl. qui aberrans dedit *procliviam*. Ea forma xxi. 35. *Cetera prona, procliva, vel proclivaque, fore*, duo præferunt codd. ubi vulgo editur *proclivia*. Frontin. Strat. ii. 2. § 2. ‘*Adjuvante proclivo inpetum militum, facile ipso decursu Mithridatem superavit*.’ ubi vide viros doctos.

§ 2 *A suis se desertos viderunt*] Præpositionem ignorant Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. uterque, et Gaertn. Ovid. Her. xii. 161. ‘*Deseror (amissis regno, patriaque, domoque) Coniuge, qui nobis omnia solus erat*.’ ubi vide Burm. et ad Phædri i. 21. 3. Vulgatum defendit Liv. xxvi. 13. ‘*Hannibal fortes socios sciet ab se desertos et proditos esse*.’ Præterea *desertos esse viderunt* Lovel. 5. et edd. Frobeniana 1535. antiquiores. Mox *in castra se recipere* Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. eadem.

§ 3 *Suorum agmen aliquantum prægressum*] *Servorum agmen* Lov. 3. Vide ad xli. 8. § 12. *Sociorum agmen* Lov. 5. et ed. Camp. Vide ad xxxvii. 20. § 9. Hinc *aliquantulum* Voss. a m. pr. Vide ad xxxvi. 9. § 8. Tum *ante progressum* Lovel. 1. *progressum* Voss. Lovel. 2. 3. 6. Harl. et Gaertn. Vide ad ix. 10. § 7.

§ 4 *Cætrati Achæorum in castra inpetum faciunt, et diripiunt*] Duas postremas voces, e Mog. additas, ut in

nostris nullis inventas, et male prioribus nexas, (nisi scribas *ea vel et ea diripiunt*.) nec necessarias, facile removeri patiar. J. F. Gronov. *Cætrati Achæorum* Voss. c’ati *Achæorum* Lov. 3. Vide ad c. 27. § 5. *Achæorum quidam* Lov. 1. *cætrati Achæorum admovebantur in castra* Harl. Mead. 1. et Gaertn. Sed vox *admovebantur* perperam ex præcedenti periodo repetita est. Tum voces *et diripiunt* desunt etiam in Lov. sex, Harl. Mead. utroque, Gaertn. Victor. Crevierii, Hearnii L. 1. N. et edd. Frobeniana 1535. antiquioribus. Ea vero ex cod. Mog. adscivit; in qua lectione ex præcedenti castra intelligendum *ea*. Vide ad xxxviii. 17. § 5. Easdem ex contextu ejecit Crevier.

Per quod vix tranquillum ab hostili metu agmen expediri posset] *Per quod via tranquilla a. h. m. vix agmen expedire posset* Lov. 1. *per quod via tranquillum a. h. m. agmen expedire posset* Voss. Lovel. 3. 4. 5. Harl. Mead. 1. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. quædam antiqq. Neque aliter Lov. 2. et 6. nisi quod in hoc *ma pro via a m. pr. male a m. sec. legatur*, in illo exstet *expediri*: sed *expedire* habet etiam Mead. 2. Vox *via* vel *vix* deest in edd. Rom. 1472. ac Parm. Vulgatum demum adparuit in ed. Mog. Voces *via* et *vix* facile inter se commutari posse, videbimus ad xl. 59. § 8. Paullo ante *iter* deest in Lov. 1.

§ 5 *Ad prima signa est perlatus*] Ita recte ediderunt Mog. ex cod. sno. Neque aliter nostri, nisi quod Lov. 5. cum excusis antiquioribus legat *sublatus*. Paullo ante *ad posteros* Voss. Vide ad ix. 7. § 11. Tum *ab tergo* Voss. et Lov. 1. 2. 3. 4. ac 6.

§ 6 *Quæ, pleræque adversæ cadentes*] ‘*Adversæ hastæ*’ mihi non aliæ videntur posse esse, quam cuspidē in hostes conversa. Sed quomodo fieri potuit, ut hastæ, temere abjectæ, pleræque adversæ ceciderint? An, qui, hostibus a tergo urgentibus,

dextra lævaque in circumjectas itineri silvas diffugiebant, prius se circumagentes hostibus adversas hastas objecerunt? Hoc dictu ineptum, nec tamen facillimum intellectu est, quid sit, quod hic de adversis hastis dicit Livius. Suspicio legendum esse *transversa*: ut intelligamus hastas, a fugientibus abjectas, plerasque transversas cecidisse, atque ea re viam, velut vallo quodam objecto, septam, et iter impeditum esse. *Duk*. Crevier. 'hastam adversam' intelligit ita sitam, ut ferrum obvertat: 'adversas' itaque 'cadentes hastas,' quæ directo in terram ferro cadunt: ex iis autem sic temere in terram fortuito casu infixis effectam imaginem illam cujusdam quasi valli, quo impeditum fuisse iter dicit Livius. In omnibus libris *adversa* constanter superest.

§ 7 *Utrumque possent, instare et persequi auxiliariibus jussis* [*Utrumque instare*, omissa media voce, Lov. 5. et edd. pleræque vett. aliæ *utrumque instaret*. Aldus *utrumque possent, instare* ex Mog. cod. probavit. Neque aliter scripti nostri, nisi quod *utrumque possent* sit in Lov. 2. *utrumque posset* in Gaertn. Vide ad x. 14. § 12. *Utrumque posset* in Lov. 6. Tum *jussit* Lov. 1. 3. et 6. Vide ad xxvii. 24. § 2. Mox *utique* deest in Lov. 6. Hinc *facile futuram fugam* Voss. Lov. 4. 5. Harl. Mead. ambo, et edd. ante Ascens. *facile futuram fugam esse* Gaertn. Perperam etiam *Eurotam agmen* Mead. 2. Vide ad xxi. 5. § 9. Insuper § seq. *et corpora curare* Vossian. Lov. 1. 3. 5. Hearnii L. 1. et edd. antiq. *Voculam et Ascens.* 1513. induxit.

§ 9 *Ex cetera copia militum (qui, quia priores)* *Cum cetera* Voss. Lov. 6. et Gaertn. *cum ex cetera* Mead. 1. *tum ex cetera* Lovel. 3. 4. 5. Mead. 2. Hearnii L. 1. et edd. vett. pro quo Frob. 1535. ex Mog. cod. dedit *ex cetera*, quod et in Lov. 1. 2. atque Harl. fuisse videtur: in quorum ultimo τὸ

quia non adparet: *quiq; priores* legunt Lov. 2. et 6. *quia qui priores* Gaertn. Deinde *cibo et sumta modica quiete* Lov. 3. Hinc fuerant Mead. 2. a m. pr. Tandem voces *extemplo educit* omittuntur in Lov. 3.

Quæ Pheras, quæque Barbosthenem ferunt] *Pheras* in agro Laconico non reperies, sed *Pharim*, teste Stephano, qui inquit, *Φάρις πόλις τῆς Λακωνικῆς οἱ πολῖται Φαρίται, ὡς Πανσανίας. "Ὁμηρος· Φάριν τε Σπάρτην τε.* Pausanias in Laconicis cap. 20. *Ἀρόκλαν καὶ Φάριν* conjungit. *Signon*. *Pheras* dicit, quod est *Pharæ*, oppidum Messeniæ, quod etiam *Φηραὶ* dicitur ab Homero. Apud Ptolemæum iii. 16. perperam scribitur *Φεραὶ* pro *Φηραὶ*. Sic etiam *Πηγαί*, quod est oppidum Megaricæ, etiam *Παγαί* dicitur Dorica dialecto. Cornelius Nep. in Conone c. 1. 'Pharas coloniam Lacedæmoniorum' vocat. Hujus oppidi cives *Φαράται* dicuntur, teste Strabone viii. p. 388. Stephanus *Φαρατῆας* dicit. Pausan. in Messen. c. 30. *Φαραϊάτας*. H. Vales. ad Exc. Peiresc. p. 15. Veteres editi *Phecas*. Ex scriptis unus *Phocas*, duo *Phagas*, Voss. *Phachas*. Buslid. *Pharas*. Stephanus *Φαραί*, *πόλις Μεσσηνίας*. J. F. Gron. *Phecas* Lovel. 1. et 5. *Phocas* Lov. 3. 6. Harl. et Hearnii L. 1. *Phochas* Lov. 2. *Phacas* Lovel. 4. Mead. uterque, et Gaertn. *Phagas* Hearnii N. Fuisse *Pharas* vel *Pheras* urbem Messeniæ, quæ olim pars Laconicæ fuit, existimat Bosius ad Nepot. i. land. et Cellar. Geogr. Ant. ii. 3. p. 765. Contra *Pharas* Laconicæ a *Pheris* Messeniæ distinguendas censet Meurs. Misc. Lacon. iv. 8. Tum *Barnostenos* Voss. *Bermostenes* Lov. 3. *Barnostenes*, vel *Barnosthenes* Lov. 1. 2. 4. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *Branoschenes* Lovel. 6. *Barboschenes* edd. Rom. 1472. ac Parm. *Barbostenes* vel *Barbosthenes* Lovel. 5. edd. Camp. piuresque aliæ. Vide ad c. 27. § 13. Deinde *tenent*, pro *ferunt*, Voss. Male. Vide ad xxxix. 27. §

10. Mox credebant Lov. 3. 4. Mead. et Gaertn.

§ 10 Quoad lucis superfuit quidquam, deriis callibus medio saltu se recipiebant] Superfuit, qua deriis Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. superfuit aliquid, a deriis Lov. 5. et pr. edd. superfuit quicquam cod. Mog. ex cuius fide Aldus quidquam recepit, Frob. 1535. præpositionem a expunxit. Vide ad iv. 39. § 5. Deinde recipiebant se Lov. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Frob. 1535. Mox Primo vespere omittit Harl. e regione eorum Lov. 1. sed regione eorum legunt Voss. Lov. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. in regione eorum Lov. 2. Tandem sese tenuerunt Voss. et Lov. 6.

§ 11 Ubi prætergressi ea sunt] Ms. ubi ea sunt prægressi. Modius. Ubi progressi Vossian. Lovel. 5. 6. et edd. principes, pro quo prætergressi primum inveni in altera Ascensii, continentibus, ut videtur, Lovel. 2. 3. Mead. utroque, et Gaertn. ubi prægressi Lovel. 1. 4. et Harl. Ex cod. Mog. ubi ea sunt prægressi recepi. Vide Jac. Gron. ad Tac. Ann. xiv. 23. et quæ notavi ad Livii xxix. 32. § 8. Eas perperam Mead. 1. Harl. et Gaertn. Non enim ad 'occultas semitas,' sed ad 'castra' referendum. Ultima litera adhæsit ex initio vocis seq. Vide ad xxviii. 25. § 2. Mox descenderant Voss. Lovel. sex, Harl. Mead. ambo, Hearnii L. 1. et edd. ante Aldum. Deinde excepti exsulat a Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. quorum ultimus etiam mox ignorat vocem hoste.

§ 12 Incluso tyranno in urbem] In urbe Lov. 3. Sed vide ad xxxviii. 59. § 10. Ultima litera intercepta erat a primis vocis seq. Vide ad xxxvii. 29. § 5. Mox debilitatis quoque ac prope fractis Gaertn. debilitatis ac prope fractis Lov. 2. Tum domum redit Lov. 1. ac 6.

§ 13 Et, quod ad Laconicum bellum

adtingeret, præferentibus etiam] Voces prima et ultima desunt in Voss. Reliqua ita exhibet quoad Laconum bellum pertineret, præferentibus. De τῶ quoad vide ad xlii. 6. § 7. Quantum ad Laconum bellum Lov. 6. Laconum etiam Lov. 1. 2. 3. 4. 5. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Ascensianam a. 1513. pertinet Harl.

CAP. XXXI. § 1 Animos ad Antiochum avertissent] Advertissent Voss. Male. i. 50. 'Aversi omnes ad Tarquinium salutandum.' xxiii. 27. 'Omnia ferme animos ad Romanos avertit.' xxv. 25. 'Aversis omnibus ad tumultum.' xxvii. 17. 'Hispaniam omnem averterat ad Romanum.' Lib. xxxvii. c. 11. 'Ad Romanos cursum averterunt.' c. 27. 'Teum ex medio cursu classem repente avertit:' ubi etiam male duo codd. advertit. Pari modo 'avertere in aliquem,' vel 'in aliquid,' ut vi. 23. 'Tota in se averterat castra:' ubi plura vide. xliii. 18. 'Ne quid averso se in Romanum bellum periculi subesset.' xlv. 11. 'In custodiam ejus loci propugnatores urbis avertisset.' Eiusdem generis sunt 'avolare Romam,' de quo vide ad i. 57. § 8. 'amovere in ultima Hispaniæ,' de quo vide ad l. xxvii. c. 20. § 5. et contra 'adducere ab aliquo,' de quo vide ad xxxvi. 40. § 3. Solent autem 'avertere' et 'advertere' in Mss. confundi. Vide ad vi. 23. § 8. Paulo ante circumire, vel circumiere, solliciti sociorum urbes cod. Mog. Lov. 5. et edd. vett. In eum ordinem, qui nunc obtinet, digesta vocabula primum adparent in ed. Frob. 1535. Consentiant reliqui scripti.

§ 2 Minimum operæ in Achæis ad-eundis consumserunt] Hæc omnia vocabula et postea infesti erant desunt in Harl. Tum nimum operæ. Vide ad xxxvi. 9. § 7. Hinc consumserant Lov. 5. et edd. vett. Aldus deinde ex cod. Mog. consumserunt dedit; quod servant reliqui scripti.

§ 3 *Demetriadem iter flexere*] Scripti et olim editi *Demetriadem iter direxere*. Cæsar de Bello Civ. II. 24. 'Abest directo itinere paullo amplius passuum mille.' III. 30. 'Ipsi iter secundum eas terras direxerant.' Vulgatum est e Moguntino. Lib. XXXII. c. 29. 'Q. Minucius in læva Italiæ ad Inferum mare flexit iter.' J. F. Gronov. 'Dirigere iter' apud optimos scriptores, etiam Ciceronem, obvia est locutio. Cic. ad Fam. x. 11. 'Quum iter ad Mutinam dirigerem.' Pro Cæl. c. 17. 'Illud unum directum iter ad laudem.' Vide N. Heins. ad Nason. Fast. vi. 484. *Direxere* etiam omnes nostri servant. Non tamen repudianda est cod. Mog. lectio *flexere*, quam Aldus probavit. Nam 'dirigere iter' aut raro admodum, aut numquam apud Livium obcurrit, at 'flectere iter' sæpius, ut etiam Dukerus observavit. Vide ad XXIX. 33. § 8. *Ad Demetriadem* est in Lov. 3. Vox *iter* exsulat a Lov. 2. Paulo ante *inde Thessaliam iere* Lov. 2. et 3. Vide ad XXXVII. 31. § 4. *Inde in Thessaliam ire* Voss. et Harleian. Vide ad IV. 21. § 8. Præterea *consilio* Voss. Lov. 3. 6. et Gaertn. et verbis seqq. *consilium* Voss. Lovel. 5. Gaertn. et edd. Camp. Rom. a. 1472. Parm. ac Mediol. 1480. Male. Indicatur enim communis respública conjunctorum Thessaliæ populorum; quod *concilium*, non *consilium*, vocari, docet Gronov. ad XLIV. 2. § 5. Ita et variant codd. cap. seq. § 1.

§ 4 *Alienati a Romanis*] Præpositionem ignorant Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Ita 'alienatus sensibus' xxv. 39. Præfero tamen vulgatum. VII. 15. 'Alienatis a memoria periculi animis.' VIII. 12. 'Alienatus ab senatu Æmilius.' Vide ad III. 48. § 1. Mox § seq. *reddi obsidem filium Philippo* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Harl. Mead. 2. et Gaertn. *reddi obsidem filio Philippo* Lov. 2. Præterea *Demetriadem* quo-

que et reddituros Romanos esse Lov. 1. Vide ad XLI. 15. § 6. *Demetriadem quoque reddituros Romanos esse Philippo* Voss. Neque aliter Lov. 5. cum edd. Camp. Rom. a. 1472. et Parm. nisi quod ignorent τὸ Philippo.

§ 6 *Quidam, omnia novari Ætolorum Antiöchique adventu*] Τὸ omnia deesse in L. 1. Hearnius testatur. At insuper *quidam, novari A. A. adventum* Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Mead. uterque, Gaertn. et edd. vett. *quidam, omnia novari A. A. adventum* dederunt Moguntini; pro quo *adventu* emendavit Aldus: *quidam, novari A. A. adventu omnia* legit Harl. Sed voces *ejus quidam, omnia novari Ætolorum Antiöchique* desunt in Lov. 1. Præterea § seq. *alienaret* idem cod. Sed vide ad VIII. 2. § 12.

§ 8 *Quum totam Græciam beneficio libertatis obnoxiam Romanis esse*] *Quum tota Græcia b. l. obnoxia Romanis esset* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. et Mead. 2. *obnoxia Romanis esset* etiam Mead. 1. Error inde ortus videtur, quod τῶ esse adhæserit perperam litera prima vocis seq.; de quo vide ad XL. 7. § 8. Ei ut tota periodus conveniret, etiam reliqua mutarunt ad sequentia non advertentes.

§ 9 *Non præsidium modo Macedonum fuisse, sed regiam exædificatam*] *Præsidia* edd. antiqq. pro quo Frob. 1535. substituit *præsidium*, concinentibus omnibus nostris. Deinde *regiam rehædificatam* Lov. 1. *regiam ædificatam* Voss. Lov. 2. 3. Harleian. et Mead. 1. Male. I. c. 56. 'Se templa Deum exædificare manibus suis:' ubi ante Rhenanum etiam *ædificare* edebatur. xxx. 3. 'Hibernacula Karthaginiensium congesta temere ex agris materia exædificata.' Sallust. Catil. c. 12. 'Quum domos atque villas cognoveris, in urbium modum exædificatas.'

§ 10 *Pro vetere et experto*] Ita Mog. ex cod. suo. Antea edebatur *pro noto et experto*; quod superest in omnibus

nostris, et Mss. Gronovii, ut testatur in pr. ed. nott. Sed præstat lectio Moguntina. Ut enim recte inter se obponuntur ‘incognitus’ et ‘expertus,’ ita melius ‘novus’ et ‘vetus,’ quam ‘novus’ et ‘notus.’

§ 11 *Quæ fama vulgata de reddenda Demetriade, &c. et audenda Magnetibus esse*] Omnia hæc desunt in Harl. incuria librarii, cui id fraudi fuit, quod modo præcesserit *Magnetibus esse*. At *Demetriade, &c. et audenda* desunt in Lov. 1. cui errori caussa fuit similitudo inter voces *audenda* et, quæ modo præcessit, *reddenda*. Vide ad ix. 11. § 11. *Vulgatata* est in Voss. Vide ad x. 37. § 2. Paulo ante *hac tempestate ea fretus* Lov. 3. *hac potestate ea fretus* Lov. 1. Vide ad c. 26. § 7.

§ 12 *Tum quoque specie liberam Demetriadem esse*] *Speciem liberam Demetriadem* Lovel. 5. et ed. Camp. *spem liberandi Demetriadem* Voss. *spem liberam Demetriadem* Lov. 3. et Harl. Vide ad iv. 60. § 3. et iii. 9. § 13.

§ 13 *Sub hanc vocem*] *Sub hac nocte* Lov. 2. *Sub hac voce* Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. uterque, Gaertn. et edd. ante Moguntinam, quæ vulgati auctor est. Vide ad ii. 55. § 1.

Partim adsentientium, partim indignantium] Barberin. et Petav. *adsensum*, et *indignationem*. Quod omnino germanum est. Pendent ea duo vocabula a verbo *variantis* active, non *οὐδερéως* posito, et ita explicandum: *Sub hanc vocem fremitus fuit multitudinis, variantis*, hoc est, alternantis, inter se confundentis, *partim adsensum, partim indignationem*, quod id dicere esset ausus. Noli dubitare, quin sic ab Livio fuerit. Voss. *partim adversantium, partim indignationem*. Lib. ii. c. 57. ‘Quum timor atque ira invicem sententias variassent.’ xxii. 2. ‘Ex verna primum intemperie variante calores frigoraque.’ xxiii. 5. ‘Cæptumque propter vos cum Samnitibus bellum per centum prope annos, variante fortuna eventum, tulerimus.’ xxv. 1. ‘Et variabant secundæ adversæque res non fortunam magis, quam animos hominum.’ Quare et suspectum mihi illud Justini xxvi. 1. ‘Et variante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulæ civitates aut auxilium de Pyrrho speraverant, aut metus sustinuerant.’ Valde velim *variante animos*. J. F. Gron. Vulgato adhærent Lov. 2. 5. Harl. et Victor. Crevierii. Cum Vossiano facit Lov. 6. *partim ad sensum, partim ad indignationem* legunt Lov. 3. Gaertn. et Hearnii L. 1. *partim adsensum, partim indignationem*, ut Gronov. emendat, Lov. 1. 4. Mead. ambo, Hearnii N. et Regius major apud Donjatium, cui tamen magis adridet vulgatum; idque duplicem ob causam: alteram, quod *τὰ partim adsensum, partim indignationem* longius distent a voce *variantium*, et minus commode inter hæc vocabula interjectum sit verbum *fuit*: alteram, quod parum apta sit loquendi forma ‘indignationem, dicere id ausum eum,’ præ illa ‘indignantium, dicere id ausum eum.’ Addere potuisset, librariis displicuisse locutionem, ut collectivio singulari ‘multitudinis’ primo addatur singulare ‘variantis,’ tum pluralia ‘adsentientium,’ et ‘indignantium;’ quam tamen Livio familiarissimam fuisse vidimus ad v. 35. § 1. et xxx. 42. § 16. Deinde ‘variare’ non tantum active usurpari a Livio, de quo vide etiam Gronov. ad xxi. 28. § 5. sed et *οὐδερéως*, ut xxvii. 27. ‘Ita fama variat, ut tamen plerique loci speculandi caussa castris egressum tradant.’ His non obstantibus, magis mihi placet lectio, quam Gronov. probavit. Prima enim ratio, qua eam obpugnat Doujatius, nullius est momenti. Innumera enim vel ex solo Livio exempla dari possunt, ubi inter voces regentem et quæ regitur plura vocabula interjiciuntur, quæ, si omnia naturali ordine disponderentur, alium locum occupa-

rent. Ita c. 34. 'Consilium uno die spei quoque non audacis modo, sed etiam impudentis, ceperunt, Demetriadem, Chalcidem, et Lacedæmonem occupandi:' ubi *uno die* referendum ad *occupandi*, inter quæ tot interjiciuntur. XL. 10. 'Nox ad quietem data naturæ beneficio mortalibus.' XLII. 40. 'Expectari, nos, inquit Marcins, arbitror, ut respondeamus:' pro expectari, ut nos respondeamus. Neque firmiori fundamento altera innititur. Quum enim verbalia eandem recipere soleant constructionem, quam verba, et nullus dubitet quin recte dicatur 'indignor,' vel 'indignans dicere id ausum eum,' non video cur displicere possit locutio 'indignatio dicere id ausum eum.' Similiter 'suspicio' recipit infinitivum apud Cic. ad Fam. XII. 15. 'Magistratus veniebant in suspicionem detinuisse nos.' Ad Att. VIII. 4. post 11. 'Suspicionem nullam habebam, te reipublicæ causa mare transiturum.' Etiam 'opinio:' de Nat. D. II. 24. 'Hæc opinio Græciam opplevit, exsecutum Cælum a filio Saturno.' De Divin. II. 33. 'Credo Romulum habuisse opinionem, esse in providendis rebus augurandi scientiam.' De Off. II. 13. 'Opinionem adferunt populo, eorum fore se similes.' Vocula *cum* deest in Voss. Mox *ad cælum tendens ac Deos, testes* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 14 *Zeno, ex principibus unus Magnetum, cum ob eleganter actam vitam auctoritate*] *Magnæ* lege. Nam sequitur auctoritatis. Gelenius. Vet. lib. *magnæ tum cum ob*: id est, magnæ eo tempore auctoritatis: alii *Magnetum* per vitium. Sigon. Lectionem, quæ ante Gelen. vulgo exstabat, exhibet solus Lov. 5. *Magnetum el. actam vitam auctoritatis* Voss. *Magnetum ob el. actam vitam auctoritatis* Lov. 1. 2. et Gaertn. *Magnetum tum ob el. actam vitam auctoritatis* Lov. 6. *Magnetum ob el. actum vitam magnæ auctoritatis* Lov.

3. *Magnetum cum ob el. actam vitam summæ auctoritatis* Harl. *magnæ cum ob el. actam vitam auctoritatis* Froben. 1535. ex mente Gelenii edidit, Sigonius *magnæ tum cum ob*, &c. Paris. 1573. *magnæ tum ob*: quod deinceps semper obtinuit. Et ita reliqui codd. Paulo ante *territis omnibus* Voss. In seqq. *fuera* deest in Lov. 3. Quinctii etiam prænomen *T.* in nullo cod. vel ed. ante Jac. Gronov. adparuit: post quem idem servarunt Doujat. Cleric. et Crevier. ego vero expunxi. Tandem *petit* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. Vide ad XXXVII. 45. § 2.

§ 15 *Magnetes non libertatem modo, sed omnia, quæ hominibus sancta curaque sint, T. Quinctio*] *Magnetas* Lov. 1. 2. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. a m. sec. et edd. ante Jac. Gronov. qui, verisimiliter operarum errore, in ed. majori dedit *Magnetes*: in minore enim ed. *Magnetas* servavit. Eundem errorem Clericus et Crevierius adoptarunt, quum tamen cap. 39. bis terve Livius *Magnetas* dixerit, ut formam illam ipsi in hoc vocabulo non displicuisse pateat. Tum *quæ omnibus sancta* Lov. 1. et 6. Vide ad Liv. III. 54. § 6. Hinc *caraque sunt* Lov. 5. et edd. Frobeniana 1535. antiquiores. Insuper hic etiam Quinctii prænomen *T.* exsulat a Lov. 2. et Harl. quod pariter non existisse in L. 1. et ed. Rom. principe Hearnius monet. Mox § seq. *ab immortalibus Diis* Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. ante Aldum.

CAP. XXXII. § 1 *Ex concilio itineribus occultis ad portam, atque inde protinus in Ætoliam*] *Ex consilio* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. et Gaertn. Vide ad c. 31. § 3. Vox *inde* abest ab omnibus nostris, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. quam primus Aldus ex cod. Mog. adoptavit. Mox § seq. *et* deest in Lov. 3. *id* in Gaertn. *in dies* in Voss. Præterea *defectionem minitabant* Lov. 3. *mutabant* Gaertn. *mutabant* Mead.

1. ex prava forsā literas praeuntis pronunciatione. De verbo 'nudare' vide ad xxxiii. 21. § 8.

§ 2 *Eoque ipso forte tempore Thoas, princeps gentis, quem miserant ad Antiochum, redierat*] In hoc libro paullo ante cap. 12. Dicæarchus Thoantis frater ad Antiochum mittitur, hic ipse Thoas missus dicitur, quod idem Hannibal repetit libro sequenti c. 7. Manifestus error, aut memoriæ lapsus potius. *Glar.* Videndum est etiam atque etiam, quid sit, quod paulo ante dixit hoc eodem libro cap. 12. 'Thoas prætor Ætolorum legatos censuit circa reges mittendos. Democritus ad Nabin, Nicander ad Philippum, Dicæarchus frater prætoris ad Antiochum est missus.' nunc vero ab Antiocho Thoantem redisse ait. Appianus quidem Thoantem legatorum, qui missi ad Antiochum sunt, principem facit, cum ait in Syriaco p. 92. Ἀντιόχῳ δὲ ἤκον Αἰτωλῶν πρέσβεις, ὧν Θόας ἡρχεν. Qui locus me admonet, ut hoc loco legam *principes legationis, quam miserant ad Antiochum.* Sigonius. Hæc non sunt contraria, quod videtur putasse Sigonius. Dicæarchi, fratris Thoantis, legationem ad Antiochum narrat Livius c. 12. in rebus a. 101X. quo Thoas prætor Ætolorum erat; hic in rebus a. 101XI. Thoantem ab Antiocho reversum legationem renunciasse: c. 42. hujus lib. et xxxvi. 7. eum legatum Ætolorum apud Antiochum fuisse scribit. Nam hoc ita intelligendum est, eum, quum prætura annua gentis Ætolorum perfunctus esset, post Dicæarchi profectionem ipsum quoque ad Antiochum missum fuisse: haud dubie quod Ætoli sibi persuadebant, in eo, qui et princeps gentis, et Romanis inimicissimus erat, plus momenti futurum ad Antiochum ad bellum adversus Romanos incitandum, quam in Dicæarcho. Nec ob id, quod Appianus eum principem hujus legationis fuisse dicit, in Livio pro gentis

legendum est *legationis.* 'Principem gentis' rursus eum vocat c. 45. nec repugnat, eundem principem gentis et legationis fuisse. *Duk.* Thoantis legationem ad Antiochum memorat iterum Liv. xxxvi. 26. 'Legatos ad Antiochum miserunt; inter quos et Thoas idem, qui et antea, missus est.' Id eodem modo cum loco c. 12. conciliat Crevier. quo hic conciliandum docuit Dukerus. Ceterum *eo ipso forte tempore* Lov. 1. 3. et Voss. *eoque forte ipso tempore* Lovel. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn. *et ipso quoque tempore* Lov. 6. Tum redibat Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Mox inde *Menippum, quem secum* cod. Mog. Forte voluit libarius *redierat inde; Menippumque secum adduxerat.*

§ 4 *Ex India elephantos aditos*] E Moguntino. Lectio vetus *ingentem vim peditum equitumque venire, ex India elephantos.* Quam lectionem meliorem judico: nam τὸ *accitos* adsciverant, qui non intelligebant locutionem *ex India elephantos*, pro Indis, ut Nasoni Am. ii. 6. 1. 'psittacus ab Indis.' Complet sententiam verbum 'venire' ex præcedenti membro intellectum. *J. F. Gronov.* Cod. Moguntini lectionem recepit Aldus, et reliqui servarunt usque ad Gronov. qui priscam a. 1665. revocavit, expuncta voce *aditos*, quæ etiam deest in omnibus nostris, et Hearnii L. 1. ac N. quod nunc videtur probandum. Infra XLII. 20. 'Quod ex hostibus spolia fuissent ea rostra.' id est, hostilia spolia. XLV. 39. 'Legiones ex Illyrico laureatæ urbem inibunt.' id est, legiones Illyriæ, sive Romanorum, quæ in Illyrico militaverant. Ita enim proxime sequuntur 'Macedonicæ legiones.' c. 43. 'Reliquum ex Illyrico prædæ ducenti viginti lembi erant.' id est, prædæ Illyriæ. Plant. in Captiv. iii. 2. 10. 'Rogo Philocratem ex Aulide, ecquis omnium noverit.' Eidem locutioni inser-

vit præpositio *a*. Vide iv. 7. § 4. et Nic. Heins. ad Nas. Am. ii. 6. 1. ubi tamen vereor ne memoria viro inlustriissimo inposuerit, ad hanc formam emendenti apud Silium, *Bistonius late Gradivus ab oris*, ubi cum omnibus codd. in oris servandum puto. Videtur autem Heinsius in animo habuisse alium locum Silii, priori proximum, 'Litore ab Hesperidum Temisus,' ut ipse et Modius ex membranis pro *missus* emendarunt. Et quidem tanto magis id mihi persuadeo, quia locum exstare dicit apud Silium i. 431. ubi posterior obcurrit, quum prior reperiatur i. 433. Cum emphasi autem memorantur 'ex India elephantis,' ut obponantur Africanis, minus præstantibus, quibus Romani utebantur. Infra xxxvii. 39. 'Præterquam quod multitudinem regionum elephantorum sustinere non videbantur posse, ne pari quidem numero Indicis Africi resistunt, sive quia magnitudine, (longe enim illis præstant,) sive robore animorum vincuntur.' Præterea et ex India elephantos Lov. 5. et ed. Camp. ex India elephantos Lov. 1. 2. et 6. Sed reliqui omnes elephantos. Vide ad xxxi. 36. § 4.

Ante omnia tantum advehi auri] Mognutiaci natus: alii omnes, ad omnia: quod posset defendi, ut particula sit ea vi qua super aut præter. Vide ad xxvi. 5. J. F. Gron. Ad omnia præter Hearnii L. 1. et N. etiam præferunt omnes nostri, nisi quod in uno vel altero sit ac omnia. Posse autem illud ad omnia commodo sensu exponi, non diffiteor. Magis tamen placet ante omnia, id est, præcipue; quod a Gronovio loco motum restitui, Suet. Calig. c. 21. 'Destinaverat et Sami Polycratis regiam restituere, &c. sed ante omnia Isthmum in Achaia perfodere.' Tum et tantum advehi Lov. 1. Præterea quibus maxime moveri multitudinis animos Harl. quo maxime credebant moveri multitudinis animos Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. et Mead.

1. quo maxime credebant movere multitudinis animos Mead. 2. Mox possent Lov. 2. 5. 6. et ed. Camp. posset Voss. Lov. 1. 3. 4. Harl. Mead. uterque, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. principes: ut ipsos emere possit se in cod. suo invenisse, testantur Moguntini, ex quo ipsi possit adsciverunt. Præterea § seq. *legatis Romanis* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 6 *Prope abscissa res erat*] Lege *abscissa res erat*, non *abscissa*. Gelen. Hoc fortassis defendi potest; sed mihi apertior foret sententia, si pro res scriptum fuisset *spes*. l. iv. c. 10. 'Volsci exiguum spem in armis, alia undique abscissa (vel, si quis hoc mavult, *abscisa*) quum tentassent.' xxiv. 30. 'unum spe undique abscissa consilium esse rati.' Infra c. 45. 'abscissa omni spe.' Paulus l. 35. D. de Eviction. 'Quum fere spes habendi abscissa est.' Sic 'spem incidere' dicit Liv. ii. 15. iii. 58. vi. 39. xxxv. 31. et 'præcidere' iv. 3. xxiv. 31. xxix. 15. Si res retinendum est, in eo tamen non alia sententia esse potest, quam etsi res eo redierant, ut prope abscissa esset spes animos Ætolorum ab societate Romanorum alienatos reconciliandi. Duk. *Abscissa* Voss. Lov. 2. 4. 5. Gaertn. et edd. principes. Vide ad xxxi. 34. § 4. Mox *sociorum legatos*, ommissa media voce, Lov. 1. et 6. Tum *interesse ei colloquio* Lov. 1. in contextu, altera lectione in margine servata. Hinc *admovent* Mead. 1. librariorum errore. Vide ad hujus lib. c. 35. § 5. Insuper *Ætolos, vocem liberam*, omisso τῶ qui, Lov. 5. et ed. Camp.

§ 7 *Propter et civitatis dignitatem, et vetustam societatem*] Ms. et propter civitatis dignitatem, et vetustam s. c. Æ. Modius. Ne hic quidem mutandi justam causam habuerunt, quum legeretur *propter et civitatis*. J. F. Gron. Propter et etiam Voss. Lov. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. N. Crevierii Victor.

et edd. antiqq. Postea Ascens. 1513. omisit voculam *et*, quæ neque exstat in Lov. 1. Eam autem restituentes Moguntini ex cod. suo vulgaverunt *et propter*. Tum *et amicitiam cum Ætolis* omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. pro quo *et vetustam societatem cum Ætolis* Aldus ex Mog. substituit. Mox *petit* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harleian. Mead. uterque, et Gaertn.

§ 8 *Primus in eo concilio renunciavit legationem*] Ita primus Aldus, consentientibus omnibus nostris, excepto solo Lov. 5. qui cum excusis antiquioribus præfert *in eo concilio primum*. Mox *post eum est intronatus* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Hinc *Optimum fuisse in omnibus* Voss. et Lov. 1. *Optimum esse omnibus* Gaertn.

§ 10 *Nunc quoque inquit, Si modo vos, quæ inchoastis, consilia constanter perducitis*] Qui ita interpungunt hæc verba, orationis initium a voce *si* ducunt, cum sit ducendum a voce *nunc*. Sunt autem ita distinguenda verba, ut a voce *si modo* usque ad vocem *exitum* parenthesi concludantur. *Sigon*. Qui *inchoatis* Harl. et Lov. 3. *quæ inchoatis* scripti reliqui cum edd. vetustis. Moguntini demum dederunt *inchoastis*. Mox *inclinatas restituere res Græciæ* Voss. *inclinatas res Græciæ restituere* Lov. 3. et 6. Paulo post § seq. *Ea autem in pristina libertate* Voss. et Lov. 1. ac 3. voce ex præcedenti periodo male repetita. Deinde *ex alienis arbitriis* Gaertn.

§ 12 *Quibus primis post regiam legationem*] *Quibus post primam regiam legationem* Harl. Mead. 1. Lov. 2. et Gaertn. Mox *potestas est facta* Lov. 1. et 6. *potestas data est* Gaertn.

§ 13 *Consilia callida et audacia prima specie lata, tractatu dura, eventu tristia esse*] *Scribo calida et audacia*. Ut xxii. 21. 'Agitabanturque pro ingenio ducis consilia calidiora.' Hirtius ad Ciceronem ad Att. xv. post

ep. 6. 'Ita pro te exorentur, ne quod calidius ineant consilium.' J. F. Gron. *Calida* hic etiam Malaspina ad Epist. Hirtii apud Cic. post epist. 6. ad Att. lib. xv. H. Steph. Sched. l. v. c. ult. et Pricæus ad Apuleii i. p. 62. legunt. Et ita hic unus liber Hearnii. In Cicerone quoque de Off. i. 24. in d. Epist. Hirtii, et in Terent. Eun. ii. 3. 88. viri docti pro vulgatis *callida consilia*, *callidius*, *callidum consilium* emendant *calida*, *calidius*, *calidum*. Adde Jac. Gronov. ad Tacit. Hist. i. 48. Duker. *Consilia callida* servant Voss. et Lov. 3. 4. 5. 6. Reliqui vero cum Hearnii L. 1. et Crevierii Victor. *calida*, quod est 'præcipitia,' 'temeraria,' sive, ut additur, 'audacia.' Vide ad Siliū xv. 337. Solent autem hæc voces in Mss. confundi. Vide ad ix. 46. § 1. et x. 22. § 7. Adde Kenchen. ad Front. i. 1. § 9. et Corte ad Sall. Jug. c. 15. et ad Plinii Ep. v. 20. Similiter 'calere' et 'callere;' vide ad c. 26. § 10. Præterea *tractu* Voss. Lov. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. 1. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Froben. 1535. Male. Supra xxxiii. 31. 'Ibi consilia decem legatorum tractabantur.' xliv. 13. 'Tractatas inter Eumenem et Persea conditiones amicitiae.' Simili modo et alibi peccatur. Vide ad vii. 21. § 7. c. 25. § 4. et Corte ad Plinii Ep. i. 8. § 8. et ep. 20. § 3. Plura similia conguessi ad x. 37. § 2. Ad hæc *tristitia* Lov. et Mead. 1. Vide ad iv. 52. § 6. Mox voces *legatos Romanos, et in iis T. Quinctium, haud procul inde abesse* desunt in Mead. 2. culpa librarii ob similitudinem τῶν esse et abesse. Vide ad ix. 11. § 11.

§ 14 *Verbis potius de iis, quæ ambigerentur, disceptarent*] *De iis potius* Lov. 1. 3. 6. et Voss. Tum *quæ ambigerent* Lov. 3. Vide ad x. 10. § 1. Infra xlii. 39. 'Aliud deinde ambigebatur.' Hinc *disputarent* Harleian. quod est ex glossa. De verbo 'disceptare' vide ad xxxviii. 35. § 1.

CAP. XXXIII. § 1 *Antiochi tota erat*] *Antiochi erat tota* Lov. 6. Vox *tota* exsulat a Lov. 5. et ed. Camp. Male. Vide ad xxv. 16. § 19. Mox auctoritate obtineat Lov. 4. obtinuerunt Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. Mead. ambo, et Gaertn. *tenuerunt* Harl. Ita sæpe Livium locutum esse, vidimus ad xxxiii. 20. § 10. Uni tamen cod. fidem habere non audeo. Mox § seq. *Quum hoc decretum Athenienses retulissent* omnes nostri manu exarati, ut et editi ante Aldum, qui vocum ordinem ex cod. Mog. mutavit. Præterea § 3. *Aut eum moturum* Voss. et Mead. 1. Hinc *culpam belli esse* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 4 *Postquam ventum est eo, Quinctius in concilio, orsus a principio societatis Ætolorum cum Romanis*] *Postquam ventum eo* Harl. Tum *Quinctius legatus in concilio orsus* Voss. *Quinctius in eo concilio orsus* Lov. 5. et edd. antiqq. *Quinctius legatus imperat Etholis amicitiam cum Romanis* Lov. 1. *Quinctius legatus improperat amicitiam cum Romanis* Lovel. 6. qui voces in concilio orsus a principio societatis Ætolorum cum Romanis inserit post τὰ de quibus ambigeretur. Mox *de jure civitatum* Lov. 4. et ed. Medioli. a. 1480. Vide ad l. xxxiii. c. 20. § 11. Tum *de quibus ambigebatur* Gaertn. *de quibus ambigerent* Lov. 3. Hinc § seq. *sanctius, pro satius*, Lov. 1. et 6. Vide ad xxxiv. 33. § 7.

§ 6 *Populum Romanum cum Antiocho, immistis Ætolis, &c. dimicare*] Tres literulæ depravatæ totum sensum corrumpunt. Scripti codd. habent *lanistis Ætolis dimicare*. Nimirum metaphora a gladiatoribus sumpta. *Gelen*. Antea edebatur *cum Antiocho admistis Ætolis*, quo pacto legitur in veteribus libris. Quamobrem non video, cur displicuerit hæc lectio Gelenio, et cur hoc loco metaphoram a gladiatoribus et lanistis ductam tantopere adamarit. *Sigon*. Hæc

aurea restitutio Sigismundi Gelenii, et quidem e scriptis codd. ut ipse profitetur: *Legebatur admistis Ætolis*. Quo frigidius nihil potest excoGITARI, præsertim in comparatione alterius delicatissimæ lectionis. Tamen Sigonio perplacet, et, non video, inquit, cur displicuerit hæc lectio Gelenio, et cur hoc loco metaphoram a gladiatoribus et lanistis ductam tantopere adamarit. Quid censes, corodate lector? Nisi Sigonius esset, haud impune ferret profecto. Nam *Ætolis lanistis*, est, committentibus, subornantibus in certamen. Antonius in epistola ad Hirtium et Octavianum Cæsarem, recitata Ciceroni Philipp. xiii. 19. 'Quod spectaculum adhuc fortuna vitavit, ne videret unius corporis duas acies, lanista Cicerone, dimicantes.' Subjicit ipse Cicero: 'Ego lanista? et quidem non insipiens: deteriores enim jugulari cupio, meliores vincere.' Abstineant sua, *equidem*, vel *id quidem*. Nisi et vexare velint Philipp. seq. c. 5. 'Tu igitur ipse de te, dixerit quispiam. Et quidem invitus.' Aut de Nat. Deor. i. 32. 'Beatos esse Deos sumsisti: concedimus. Beatum autem sine virtute neminem esse posse: id quoque damus, et libenter quidem.' Ipse Cic. ad Att. i. 16. 'Cum accusator, tanquam censor bonus, homines nequissimos rejiceret; reus, tanquam clemens lanista, frugalissimum quemque secerneret.' Pro Roscio c. 6. 'Alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur: hic autem nuper se ad eum lanistam contulit, qui, quum ante hanc pugnam tiro esset scientia, facile ipsum magistrum scelere audaciaque superavit.' J. F. Gron. *Admixtis Ætolis* Lov. 2. 3. Harl. et Gaertn. *immixtis Ætolis*, vel *immistis* Voss. Lov. 1. 4. 5. 6. Mead. 2. et edd. vet. *lanistis Ætolis*, quod jubente Gelenio Froben. 1535. recepit, Mead. 1. Hearnii N. et Regius major apud Douja-

tium. Cic. pro Rosc. Amer. cap. 40. 'Num aut ille laurista omnino jam a gladiis recessisse videtur, aut iste discipulus magistro tantulum de arte concedere?' Præterea *et hoc non sine magno motu* Lov. 3. *magno motu* etiam Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Gaertn.

§ 7 *Hæc nequidquam velut vaticinatus Romanus*] *Hoc nequidquam* Lov. 5. et edd. vett. usque ad Frob. qui an. 1535. *Hæc* ex cod. Mog. recepit, cui adsentiuntur reliqui mei. Vox *velut* deest in Lov. 1. *Romanus* in Voss. *deinde* in Lov. 1. *Mox cum adsensione omnium auditi* legit Gaertn. *cum adsensu omnium communi auditi* Lov. 3.

§ 8 *Ad liberandam Græciam disceptandumque*] Scripti *disceptatumque*. Quod perperam mutatum existimo: neque mihi novitas est, in eodem membro dici, Antiochum arcessi ad Græciam liberandam, et arcessi disceptatum, sed instar deliciarum Livianarum. Sic v. 19. 'Igitur fatalis dux ad excidium illius urbis servandæque patriæ M. Furius Camillus dictator dictus.' Potuisset juxta bene dicere, *servandamque patriam*, sed variare maluit. Dictys Cretensis 1. 4. 'Quamquam atrocitas facti ad indignationem ultimumque injurias rapiebat.' J. F. Gron. *Disceptandumque* solus Lov. 5. editis antiquis concinens servat: *discessumque* Lovel. 6. *disceptumque* Voss. *disceptatumque*, quod recte Gronov. probavit, reliqui mei, et Hearnii L. 1. ac N. Male similis variatio Annæ Dacer. in loco land. Dict. Cret. displicuit. At præsertim Livius omni ratione locutiones variare captavit. Varia exempla dedit Duker. ad l. xxvii. c. 33. § 9. Adde etiam quæ notantur ad xxxviii. 39. § 10. et xxxix. 14. § 9. Facillime gerundium *disceptandum* et supinum *disceptatum* commutari potuerunt. Alia exempla vide ad ii. 48. § 4. iv. 9. § 11. xxii. 9. § 10. xxiii. 35. § 15. et pluribus locis.

§ 9 *Damocritus prætor eorum*] *Du-*

motricus, literis transpositis, Lov. 1. *Damocritus* Lov. 3. 5. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. pro quo Frob. 1535. reposuit *Damocritus*, ceteris codd. probantibus. Vide ad xxxi. 32. § 1.

Nam quum id ipsum posceret decretum T. Quinctius, non veritus majestatem viri, primo aliud in præsentia, quod magis instaret, prævertendum sibi esse] Diversum legitur in veteribus archetypis hoc modo: nam quum id ipsum decretum posceret eum Quintius. Præterea hæc vox *primo*, hic plane superflua, in neutro invenitur. Gelen. *Ad ipsum posceret decretum T. Quintius* Voss. id ipsum decretum posceret Quinctius Lov. 1. et 4. id ipsum decretum posceret T. Quinctius Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. id ipsum posceret decretum T. Quinctius Lov. 5. et edd. antiqq. Sed malo cum Gelenio *decretum posceret eum Quinctius*. Supra vii. 32. 'Ferociter pro se quisque signum duces poscere:' ubi vide quædam notata. xli. 10. 'Vocatum, qui pro quæstore Manlii erat, catenas poposcit.' Similiter 'orare' cum duplici accusativo xxviii. 5. 'Auxilia regem orabant.' Præterea *primo* agnoscunt omnes nostri, Hearnii L. 1. et edd. eædem. Præterea *aliquid*, pro *aliud*, Mead. 1. Vide ad xxv. 38. § 3. Tum *petendum* Lov. 6. Lov. 2. in contextu, et Mead. 1. in marg. Mox in verbis seqq. *deindeque decretum*, addita priori voce, Lov. 6. Deinde in *Italia brevi* Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

CAP. XXXIV. § 1 *Quinctius legatiquæ*] Quinctius ipse quoque inter legatos erat, c. 23. Sed hic sermo eum non excludit numero illorum. Vide Gronov. ad iii. 25. Schelium ad Hygin. de Castramet. p. 1052. et Interpretes Rutilii Numat. i. 300. Duk.

Ut quæque de Antiocho] Lego *quieti de Antiocho*. Vide diligenter num placet. T. Faber. *Ut quemque de Antiocho* Lov. 4. Harl. Mead. ambo,

Gaertn. et Regius Johannis Mureti apud Doujatium: *ut quemque ab Antiocho* Lov. 3. *ut quoque de Antiocho* Regius Naudæi apud eundem Doujatium; cui displicet Fabri conjectura, quia mox subjungitur *nihil per se ipsi moti*: ipse vero *quæque de Antiocho* exponit quæcumque de Antiocho dicerentur. At Clericus sensum constituit, ut viderentur expectare quæque de Antiocho. Sed recte locus fractus Crevierio videtur, cujus verba sine ope codicum integriorum refingi nequeunt.

Nihil per se ipsi moti] *Lego moturi.* Erant enim non modo per se ad bellum cum Romanis gerendum moti, sed et ipsum Antiochum ad idem incitaverant, eumque decreto publico, quod præsentem Quintio proximo concilio fecerant, arcessebant in Europam disceptatum inter se et Romanos. Unde et a Quintio summo jure 'lanistæ' vocantur c. 33. Volebant tamen videri nihil rerum per se ipsi esse moturi, sed sedentes expectare adventum regis. Infra xl. 31. 'Spem factam hosti, nihil se priorem moturum.' xxv. 27. 'Expectaturus magis eventum, quam inde quicquam moturus.' Jac. Perizon.

Expectare adventum viderentur regis] Barberinus *motum regis.* Cæterum obscuriorem hunc locum sic explicabam: Ætolos, ne Romanis prius consilia eorum, quam facta, innotescerent, postea concilium gentis nullum habuisse, ita ut omnia, ut quamcumque spem haberent, viderentur expectare de Antiocho, nihil ipsi pro ea laborantes, utque viderentur sedentes expectare sive adventum sive motum regis. J. F. Gron. *Moturi*, quod Perizonio placet, recipi potest. Sed mihi neque hac emendatione, neque interpretatione Gronovii dispulsa est omnis obscuritas hujus loci. Primum, quod, etsi Ætolos paucis ante verbis nominat Livius, tamen interjecta illa, 'Quintius

legatique Corinthum redierunt,' postulare videntur, ut post eos rursus exprimatur nomen Ætolorum, vel aliud, e quo intelligitur, hæc de iis dici. Deinde non scio, an Latini ita utantur voce 'quisque' pro 'omnis,' ut dicant 'Ætoli quæque expectant de Antiocho,' pro 'omnia expectant.' Duk. *Motum* etiam Lov. 2. 4. et Mead. ambo; quorum tamen ultimus *adventum* præfert in margine. Sed *moti* mox præcessit, unde hic *motum* repetitum videtur. *Regis viderentur* Lov. 6. *viderentur* deest in Lov. 1. Paulo ante *consedentes*, pro *et sedentes*, Lov. 3.

§ 2 *Per apocletos autem, (ita vocant sanctius concilium)* *Consilium*, ni fallor. Cap. 35. 'In consilio arcano gentis, de quo ante dictum est.' xxx. 16. 'Triginta seniorum principes: id erat sanctius apud eos consilium.' Duk. *Consilium* Lov. 3. et 6. quomodo etiam Crevierius edidit. Et ita legendum puto xxxvi. 28. § 8. Similiter etiam ibid. c. 11. § 7. Certe Apocleti hic vocantur 'sanctius consilium,' et opponuntur 'universæ gentis concilio.' Deinde *per apocletos auchenucha* vocant Voss. *per apocletos antehunta* vocant Lov. 6. *parapocletos* Lov. 1. *parapodetos* Harl. Mox modo exsulat a Voss. et Lov. 6. *quomodo* dederunt Lov. 1. 3. 6. et edd. vett. Aldus ex Mog. dedit *quonam modo*. Et ita reliqui codd. Præterea in Græcia res Harl. et Gaertn. in Græciam res Lov. 2. 4. et Mead. ambo.

§ 3 *In civitatibus principes et optimum quemque*] In prima reperio ed. Moguntina: sed scripti et superius editi, extrita copulativa, *principes, optimum quemque, Romanæ societatis esse.* Et verius est. Uti i. 7. 'Aversos boves, eximium quemque pulcritudine, caudis in speluncam traxit.' xxi. 32. 'Ipse cum expeditis, acerrimo quoque, raptim angustias evadit.' J. F. Gron. Livium ita loqui certum est. vii. 19. 'Trecenti

octingenta quinque delecti, nobilissimus quisque, qui Romam mitterentur.' Omnes etiam nostri cum Hearnii L. 1. et N. copulam nesciunt. Non tamen displicet ed. Mog. lectio: per 'principes' autem intelligo nobilissimos ordinis senatorii; vide Wessel. Observ. 1. 8. per 'optimum quemque,' qui optimatum partibus favebant, qui reipublicæ utilitati consulebant; qui non semper principes, sed interdum ex plebe erant. Cic. pro Sext. cap. 45. 'Qui autem ita se gerebant, ut sua consilia optimo cuique probarent, optimates habebantur.'

Quorum res non ex sententia ipsorum essent, omnia novare velle] Vet. lib. novari. Sigon. Ms. omnia novare velle. Modius. Omnia novare bella manu exarati nostri, et edd. vett. usque ad Moguntinos, qui ex cod. suo receperunt novare velle, quod Sigonius in novari mutavit. Sed prætuli novare. Non tantum enim volebant omnia novari, verum ipsi etiam manum operi admoturi, idque operam daturi erant, ut omnia novarentur. Alibi etiam velle et bella confuderunt librarii. Vide Nic. Heins. ad Siliî xi. 350. Insuper esset Lov. 5. Harl. et edd. ante Aldum.

§ 4 Demetriadem, Chalcidem, et Lacedæmonem] Ita et hic primi Moguntini ediderunt, non addentes utrum eam lectionem in cod. suo invenerint. Priores copulam ignorant, quæ etiam exsulat a Lov. sex, Harl. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii L. 1. Vide ad iii. 68. § 4.

§ 5 Singuli in singulas missi sunt principes] Librariorum culpa prima vox deest in Lov. 2. prima et secunda in Mead. 1. ultima in Mead. 2. sed principes missi sunt legunt Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Harl. Mead. 1. et Gaertn. principes jussi sunt Lov. 6. Vide ad ix. 43. § 2. Mox Alaxamenus Lov. 4. 5. Hearnii L. 1. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Similiter sæpius

capp. 35. et 36. non tantum iidem, sed insuper etiam Voss. Lov. 2. et Mead. 2. exhibent. Insuper Diodes Lov. 3. et Hearnii L. 1. literis cl perperam in d coalescentibus. Vide ad x. 24. § 2.

§ 6 Hunc exsul Eurylochus, &c. quia reditus in patriam nulla spes alia erat, adjuvit] Hunc exsulem male cod. Mog. et Gaertn. Tum nulla illi spes erat Lov. 1. nulla alia erat spes Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Mead. utroque, et Gaertn. Insuper adivit. Vide ad xxiv. 35. § 4.

§ 7 Liberos et conjugem ejus, &c. concionem frequentem adire jubent] Vocem ejus, quam ignorant Lov. 5. et edd. vett. Moguntini ex cod. suo addiderunt, probantibus reliquis scriptis. Tum specie supplicium Voss. et Lov. 1. quomodo etiam duo codd. præferunt ii. 14. § 8. Hinc concionem frequenter adierunt edd. vett. concionem frequentem adierant Voss. concionem frequentem adierunt Lov. sex, Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et ed. Mog. quamvis, qui eam curarunt, se in ipso cod. frequentem adire jubent invenisse testentur, quod Frob. 1531. recepit. Aldina enim, servata editionis Moguntinæ lectione, asteriscum margini adpingere satis habuit. Mox inde natum, pro indemnatum, cod. Mog. et Mead. 1.

§ 8 Pro se quisque revocare jubebant] Vet. lib. revocari. Sigon. Ms. et pro se quisque r. j. Mod. Copula, quam agnoscit cod. Mog. intercepta esse potuit a literis ultimis vocis præced. movit. Vide ad ix. 41. § 10. Deinde revocari jubebant Lov. 2. 4. Harl. et Mead. ambo: revocare videbant Lov. 1. 3. revocare videbatur Hearnii L. 1. revocare jubebat Lov. 6. Male. Vide ad vii. 19. § 2. Paullo ante seditiososque ignorant Lov. 5. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Tum tumultu Æolio Voss. Lov. 2. 6. et Mead. ambo: tumultu Æolo Lov. 1.

§ 9 Et erat tunc præfectus equitum]

Tum Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Mead. 2. et Gaertn. Vide ad II. 12. § 15. *Et erat cum eo præf. eq.* Lov. 1. *etenim erat tunc præf. eq.* Lov. 2. Mox *specie reducendi* Lov. 6. a m. sec. Hinc *milliaria sex ab urbe abessent* Voss. *milliaria etiam* Lov. 1. et 6. Vide ad Epit. Liv. l. cxxx. Deinde *equitum non adparet in* Voss. Tandem *processit* edd. principes usque ad Aldum, qui *præcessit* probavit ex cod. Mog. neque aliter nostri. Vide ad XLIV. 5. § 6.

§ 10 *Desilire omnes ex equis iussit*] *Præpositionem ignorant omnes nostri manu exarati, et edd. principes. Sed vulgatum præfero, quod Aldus ex cod. Mog. admisit. Supra II. 20. 'Dicto parvare: desiliunt ex equis.'* IV. 38. 'Qui salvam rempublicam vellent esse, ex equis desilirent.' IX. 31. 'Consul advectus desilit ex equo.' XXI. 46. 'Multis labentibus ex equis, aut desilientibus.' XXV. 16. 'Gracchus ex equo desilit.' Similiter 'desilire ex equis,' 'ex essedis,' 'ex navi' passim apud Cæsar. occurrit. Vide viros doctos ad Cæs. B. Gall. IV. 24. Mox *solitis ordinibus* Voss. et Lov. 3. a m. pr. sollempni scribarum errore. Vide ad I. VII. c. 2. § 2. et I. XXXVII. c. 20. § 8.

§ 11 *Ibi una ex turmis ad portam relicta, ne excludi subsequens equitatus posset*] *Ubi una ex turmis* Voss. Vide ad XXVII. 5. § 2. *Ibi una de turmis* Lov. 1. de qua locutione vide ad c. 29. § 8. Eam tamen, dissentientibus aliis codd. hic probare non audeo. Tum *ut exclusi subsequentes equitatus posset* Gaertn. *subsequentes equitatus posset etiam* Hearnii L. 1. *subsequentes equitatus possent* Lov. 3. *subsequens comitatus possent* edd. vett. pro quo *subsequens equitatus dedit* Ascens. 1513. neque aliter reliqui meorum cum cod. Mog. Paulo post *concurrentibus* Lov. 5. et ed. Camp.

§ 12 *Equitum plena urbs erat*] *Urbs plena erat* Harl. Tum *occupabant*

Voss. Vide ad x. 10. § 1. Deinde *interfecerunt* Harl. Vocula autem est abest a Lov. 6.

CAP. XXXV. § 1 *Lacedæmone non ubi vis adferenda*] *Lacedæmoni urbi non vis* Hearnii L. 1. *Lacedæmonii non urbi vis* Harl. *Lacedæmoni non urbis vis* Lov. 3. *Lacedæmoni non urbi vis* Voss. Lov. 1. 2. 5. 6. Mead. ambo, Gaertn. et edd. antiqq. Eam autem scripturam si quis præferendam putabit, *Lacedæmoni accipi* malim, ut 'Karthagini' XXVIII. 26. § 1. ubi plura vide. Non ausim tamen rejicere *Lacedæmone*, quod Mog. ex cod. suo adoptarunt. Similiter præfert Lov. 4.

§ 2 *Eum totius gratiam rei apud Lacedæmonios laturum*] Vet. lib. *eum potius*, hoc sensu: Qui tyrannum interfecisset Lacedæmoniorum, tantum obfuturum, ut rem ingratam Lacedæmonii faceret, ut gratiam potius ab illis iniret. *Sigon*. Et hic etiam Mog. ex cod. suo *totius gratiam rei dederunt*. Eam autem lectionem, licet cum Sigonio faciant omnes codd. quibus usus sum, et Hearnii L. 1. nondum rejicere audeo. Sensus autem erit: licet Romani Nabin oppidis maritimis spoliarent, ejusque copias intra urbem Achæi compulerint, nihilominus ei uni Lacedæmonios universum sublata tyrannidis beneficium acceptum relatueros, qui tyrannum non fre-gisset, sed interfecisset. Similitudo literarum *T* et *P* erroris causa exstitit. Vide ad XXVII. 15. § 11. Paulo ante *ab Romanis* Voss. et Lovel. 4. Tum vocula *etiam* deest in Lov. 1.

§ 3 *Quod fatigabat precibus*] *Fatigaret*, et mox *rebellaret*, codex Mog. Præterea *mitterent* Lov. 6. Vide ad x. 10. § 1.

§ 4 *Mille pedites Alexameno dati sunt*] *Copedites* Hearnii N. *ducentum pedites* Lov. 3. *ducenti*, vel *CC. pedites* ceteri codd. et nostri, et Hearnii L. 1. cum editis antiquis: pro quo recte *Mille pedites* Aldus ex cod. Mog. rescripsit. Vide et ad § 12.

Error ortus videtur ex non intellecta numeri millenarii nota ∞ , pro qua alii CO, alii CC, vel *ducenti* scripserunt. Alia ejusdem erroris exempla vide ad xxviii. 3. § 15. xxxvi. 21. § 2. c. 40. § 12. xxxvii. 40. § 5. xxxviii. 21. § 1. et Sigon. ad xlv. 16. § 3. Adde Victor. ad Cic. ad Fam. xvi. 18. In eadem nota etiam aliter lapsos esse librarios, vidimus ad xxvii. 38. § 11. xxxi. 21. § 2. xxxiii. 43. § 9. et hoc lib. c. 37. § 7. Mox trecenta delecti Gaertn.

Iis a prætore Damocrito in consilio arcano gentis, &c. denunciatum] Per *Iis* intelligi triginta equites, ex sequentibus colligit Crevier. Id autem ut eo melius intelligatur, *His* reposuit ex cod. Victor. quod in solo tantum meorum Gaertn. obvium fuit. Tum *ex prætore* Voss. et Lov. 1. ac 6. Hinc *Dametrico* Lov. 1. *Democrito* Lov. 3. 5. 6. Gaertn. et edd. vett. nisi quod *Demetrio* ex ed. principe Romana adferat Hearnius. *Damocrito* Frob. 1535. vulgavit. Vide ad xxxi. 22. § 1. Præterea *in consilio* Lov. 5. Gaertn. et edd. vett. pro quo Paris. 1573. *in consilio* receperunt. Vide Duker. ad cap. præc. § 2. Insuper *nunciatur* Gaertn. *denunciatur* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 5 *Quidquid Alexamenum res movisset subiti consilii capere*] Et hoc Moguntiae natum: sed repono, ut prius fuerat, *res monuisset*. Ut alibi, 'Si exire res cogeret:' 'Quo res vocasset:' 'Ut res poscebat.' Tacitus Ann. iii. 25. 'Ea res admonet, ut de principiis juris, &c. altius disseram.' Sallust. Catil. c. 52. 'Res autem monet, cavere ab illis magis.' J. F. Gron. Moguntino adsentiuntur Voss. Lov. 1. 4. Gaertn. et Hearnii L. 1. *jussisset* habet Lov. 3. inter versus: *monuisset* reliqui, et Hearnii N. quod cum Gronovio præstare arbitror. Ita Terent. Andr. iii. 3. 19. 'Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat.' Sall. Catil.

c. 20. 'Ut res atque tempus monebat.' Jugurth. cap. 47. 'Ratus id quod res monebat.' 'Res poscat,' et 'res poscisset' mox hoc cap. habemus. Solent autem 'monere' et 'movere' innumeris locis in Mss. confundi. Vide ad i. 13. § 4. ii. 27. § 3. c. 59. § 4. iii. 12. § 8. c. 39. § 3. c. 60. § 5. c. 68. § 9. et sæpe alibi. Adde viros doctos ad Val. Max. i. 1. 6. Corte ad Sall. Jug. c. 24. et quæ notavi ad Sillii ii. 273. Præterea *rex pro res perperam* Mead. 1. Vide ad xxxvi. 9. § 9. Paulo ante *præcipere* Mog. ex cod. suo dederunt, consentientibus nonnullis meorum. Antea vulgo circumferebatur *percipere*. Vide ad xxxviii. 20. § 1. Paulo post *missos domo* edd. Camp. Rom. a. 1472. Mediol. a. 1480. Parm. et aliæ: *missos a domo* Voss. Lov. 1. 3. 5. 6. Gaertn. et edd. Tavis. utraque, et ceteræ usque ad Gron. qui dedit *ab domo*. Insuper § seq. *Cum his itaque præparatis* Voss. Lov. 3. 6. et Gaertn. Vide ad xxi. 53. § 7. *Cum his ita apparatus* Harl.

§ 7 *Terras, maria, armis, viris completurum*] *Armis, viris* fortassis etiam ad præcedens 'maria' referri possunt; sed hæc tamen magis dicuntur 'compleri navibus' et 'classibus': certe 'maria' et 'naves classesque' aptius junguntur, quam 'maria' et 'arma ac viri.' Cap. 44. 'Omnem se Græciam armis, viris, equis, omnem oram maritimam classibus completurum.' c. 48. de legatis Antiochi: 'Maria terrasque inani sonitu verborum complevit. Equitum innumerabilem vim trajici Hellesponto in Europam, &c. Adiciebat multiplices copias peditum, &c. Navalium vero copiarum, quas nulli portus capere in Græcia possent.' Et c. 49. 'Rex contra peditum equitumque nubes jactat, et consternit maria suis classibus.' Hæc faciunt, ut nonnihil dubitem, an hoc loco post *viris* exciderit *navibus*, vel *classibus*. Duk. *Terras, maria fere armis, viris* Voss. *terras, maria, ferro*,

armis, viris Lov. 6. *terras et maria armis et viris* Lov. 3. *terras, maria viris armisque* Gaertn. *terras, maria armis virisque* Lov. 5. et edd. ante Frob. a. 1535. Vide ad III. 68. § 4. Paulo ante *jam*, quod in omnibus scriptis meis, Hearnii L. 1. et edd. antiqq. deest, Aldus ex Mog. interposuit.

Numerum iniri peditum equitumque ac navium non posse] Vet. lib. *peditum, equitum, naviumque*. Sigon. *Peditum, equitumque, naviumque* Lovel. 2. et Harl. *peditum, equitumque, navium* Mead. 1. Vide ad II. 31. § 1. Tò *iniri* deest in Lov. 1. *Mirum numerum peditum, equitumque, ac navium non videri posse* Lov. 3. Mox § seq. *Ætolos suo exercitu paratos esse* Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. *Ætolos suo exercitu præparatos esse* Voss. Lov. 1. 5. 6. et edd. vett. Vulgatum Aldus ex Mog. cod. admisit. Insuper τὸ *advenienti* deest in Mead. 2.

§ 9 *Nabidi quoque et ipsi faciendum esse*] Nam id quoque *ipsi faciendum esse* Longobardicus legit. *Modius. Nabidique et ipsi* Lov. 6. Tum *faciundum* Lov. 6. Mox *marcescere otio seu educeret* Lov. 5. et ed. Camp. *marcescere otiose deduceret* male divisis vocibus Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et uterque Mead.

Et in armis decurrere cogeret] *Et armis* Lov. 1. Male. xxvi. 51. 'Legiones in armis quatuor millium spatio decurrerunt:' hoc lib. cap. 36. 'Frequentibus inde retentis in armis Ætolis.' Paulo post *animos acuere et corpora exercere* Lov. 2. Harl. Mead. 1. et Gaertn.

§ 10 *Consuetudine leviolem laborem fore*] *Et consuetudine* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harleian. Mead. uterque, et Gaertn. Tum *et comitate et benignitate omnes mei*, et edd. vett. pro quo Aldus ex Mog. Msto dedit *et comitate ac benignitate*. Deinde *Educi tamen frequenter* Harl. Vide ad v. 18. § 8.

§ 11 *Media fere in acie consistebant*] *Media fere acie* Lov. 3. Utrumque

Livio in usu fuisse, vidimus ad ix. 40. § 3. Reliquos igitur præpositionem tuentes sequor. Deinde *cum tribus semper equitibus* Lov. 1. Male. Vide J. F. Gronov. ad xxi. 35. § 9. Tum *cornua extrema immiscens* Lovel. 2. 3. Mead. 1. et Gaertn.

§ 12 *Et qui venerant mille cum Alexameno*] *Et qui venerant tres* Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. 2. et Hearnii L. 1. *et qui venerant triginta* Lovel. 6. in margine: *et qui venerant XXXIII.* Gaertn. *et qui venerant tres m* Mead. 1. *et qui venerant triginta milites* Lov. 2. et Harl. *et qui venerant milites* Lov. 5. et vetustæ edd. pro quo Frob. a. 1535. *et qui venerant mille dedit.* Numerus millenarius olim scriptus erat per notam *M*, unde alii fecerunt *III.* vel *tres*, alii *milites*, alii utrumque *tres milites*, alii aliter errarunt. Vide ad § 4. Paulo ante *auxiliares fuerant tyranni* Voss.

§ 13 *Monendique eum, quæ in rem esse videbantur*] *Monendique eundi* Lov. 1. a m; pr. forte pro *eundem*: sed ea vox inducta erat a m. sec. Tum *quæ in rem esse videbatur* Lov. 4. et Mead. 2. quod dictum videri posset, ut illud vi. 26. 'Precibus eventum vestris senatus, quem videbitur, dabit:' ubi plura similia adducuntur. Sequor tamen hic potius reliquos codd. qui *videbantur* servant. Paulo ante τὸ *nunc* deest in Voss. et Lov. 1. ac 3. Tum *circumveniendi* legit Gaertn. Vide ad xxxi. 21. § 13.

§ 14 *Nunc in dextrum cornu ad suos adequitandi*] *In dextro cornu* Lov. 3. *in dextrum cornum* Lov. 4. et Mead. 1. Hinc *ad suos equitandi* codd. Mog. et Gaertn. Malim tamen vulgatum. De verbo 'adequitare,' idque Livio familiare esse, vidimus ad i. 14. § 7. Eidem etiam familiare esse, ut in regimine verbi cum præpositione compositi eandem præpositionem repetat, dictum est ad Præf. § 11. Voces *ad suos* desunt in Lov. 1. Mox *recipiendi ad tyrannum*, omisso pronomine,

Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. Harl. et Mead. 1. *recipiendi ad tyrannum se* Lov. 4. et Mead. 2.

§ 15 *Quum ad suos concessisset cum equitibus ab domo secum missis, Agenda, inquit, res est*] Ita præferunt edd. vett. nisi quod *a domo* legant, concinentibus Lov. 3. 5. 6. et Gaertn. Aldus deinde substituit *tum equitibus*; quod secuti editores servarunt usque ad Gruter. cujus postrema ed. priorem lectionem revocavit. Ea si placeat, proxime jungenda sunt *ad suos concessisset cum equitibus*; si Aldina, *verba tum equitibus ab domo secum missis* pendent a verbo sequenti *inquit*. Eam autem præ altera præbo, ac reduxi, quam firmant Voss. Lov. 2. 3. 6. Harl. Mead. 1. Gaertn. Hearnii L. 1. et Victor. apud Crevierium, qui et ipse ita edidit. Si enim *cum equitibus* legamus, statuendum est equites Alexamenum, cum tyranno inter ordines circumvenientem, comitatos esse, quod adversatur his verbis Livii, 'Tyrannus cum tribus summum equitibus, inter quos plerumque Alexamenus erat, ante signa vectabatur.' Tum insuper dicendum erit, alios, quam equites, illos nempe Ætolos, et qui ante auxiliares tyranni fuerant, et qui venerant mille cum Alexameno, in dextro cornu positos, ad quos nna cum equitibus advectus erat, Alexamenum adlocutum et hortatum fuisse, ne quis in eo, quod se viderit facientem, cesset. Et tamen in sequentibus soli tantum equites tyrannum jacentem confodisse narrantur, ut eos adlocutum fuisse Alexamenum pateat. Accedit Alexamenum eos, quos adloquitur, vocare 'juvenes,' quæ vox ad equites pertinet; eos enim supra hoc cap. 'delectos ex juventute equites' vocat. Paulo ante *Sed deest* in Lov. 4. et Mead. 2. Deinde *parando facinori* Lov. 2. 4. et Harl. de quo errore vide ad II. 26. § 4. et XXVIII. 41. § 8. *Parandi facinoris* Lov. 3. in contextu: *præparandi facinoris*

Delph. et Var. Clas.

Lov. 1. *patrandi facinoris* Lov. 3. in margine, Lov. 6. Voss. et editi ante Aldum. Male. Supra xxv. 3. 'Multam M. Postumio dixerunt: cui certandæ quum dies advenisset: ' ubi quædam vide.

§ 16 *Parate animos dexterasque, ne quis in eo, &c. cesset*] *Animos, dexteras*, sine copula, Voss. 1. 2. 4. 6. Harl. Mead. uterque, et Gaertn. *dextrasve* perperam Lov. 5. et edd. usque ad Ascens. a. 1513. Tum *ne quis eo* Lov. 1. 2. 3. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. ante Aldum, qui præpositionem addidit ex fide cod. Mog. xxx. 9. 'In quo quisque cessasset, prodi ab se salutem omnium rebatur.' Paulo ante *adeundaque*, pro *audendaque*, trajectis literis, Gaertn.

§ 17 *Suum consilium meo interponet*] Vet. lib. *in eo*, id est, in re aggredienda et agenda. Sigon. Ita et Lov. 6. Hearnii L. 1. et pleræque edd. ante Aldum; quod etiam Jac. Periz. in marg. Livii probabat. Sed alterum verius esse, ceterorum codd. consensus evincit. Tum *interponat*, *sciat suum reditum* Voss. *suum reditum* etiam Lov. 6.

§ 18 *Ponere hastas equites Alexamenus jubet*] Illud *ponere* etiam atque etiam considera, ut intelligendum. Tyrannum enim statim confodiunt æque ipsi, atque Alexamenus. Quod ideo annotare placuit, etiamsi pusillum videri jure potest, quod de Ætolis iisdem statim (cap. seq.) subjungit, 'Si extemplo' (inquit) 'positis armis vocata in concionem multitudo fuisset.' Neque enim deposuerunt arma, cum mox subjungat 'Frequentes inde reverti in armis Ætoli.' Glar. Miratur Giareanus, Alexamenum jussisse, ut equites ponerent hastas, cum tamen duobus post versibus dicat, 'jacentem equites confodiunt.' Est autem accipiendum 'ponere' non pro 'abjicere,' sed pro 'reclinare.' Intellexit enim Alexamenus, erectas hastas conspectum sui equitibus esse

Livius.

31 P

intercepturas, quos se intueri jubebat, tamquam, quid ipse facturus esset, ignaros. Sic I. 27. 'Tullus Hostilius suos erigere hastas jussit, ne socios Albanos fugientes viderent.' Non ergo jussit, eos hastas abjicere, sed invadendi causa eas pectori apponentes ad se imitandum præsto esse. *Sigon.* Putat Crevierius, Livium hic expressisse verba Polybii, quorum is sensus erat, quem dedit Sigonius: aliam tamen Livii mentem fuisse, eumque Polybii sensum non recte adsecutum esse, probare conatur ex verbo 'ponere,' quod numquam pro reclinare, demittere usurpatur. Existimare igitur videtur, Polyb. hic adhibuisse verbum *καταβάλλειν*, quod Livius reddit *ponere*, quum debuisset *demittere*. Id colligo ex eo quod nos remittit ad illa quæ notavit ad Livii XXXIII. 8. § 13. ubi idem vitium a Livio commissum esse credidit, ut ad eum locum vidimus. *Milites*, pro *equites*, perperam Voss. Vide ad XXXVIII. 13. § 3.

Inpetum facit, et, transfixo equo, tyrannum deturbat] Ms. *et, transfosso equo, tyrannum deturbat*. Modius. *Inpetum fecit* Lov. 1. et 6. Tum copula deest in Voss. et Lov. 1. 3. ac 6. Hinc *transfixum equo tyrannum deturbat* Lov. 2. *disturbat* Gaertn. *detinebant* Lov. 6. Vulgatum probum est. Nam *transfosso* in cod. Mog. natum videtur ex sequenti *confodiunt*. De verbo 'transfigere' vide ad I. 26. § 3. Ceteroquin *transfodere latus* Livius dixit XXXIX. 42.

§ 19 *Multis frustra in lorica ictibus datis*] Ultimam vocem, quæ deest in Mss. nostris, Hearnii L. 1. et edd. antiquis, Moguntini ex cod. suo ad miserunt. Mox priusquam media acie omnes scripti nostri, Hearnii L. 1. et edd. antiq. usque ad Frob. qui præpositionem addit.

CAP. XXXVI. § 1 *Citato gradu ad regiam occupandam pergit*] Duæ priores voces exsulant ab Harl. Mox

etiam § seq. voces *Corporis et primo desunt* in Lov. 1. Præterea *quum in oculis res gereretur* legunt Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. *quum oculis res gereretur* Lov. 1. omisa præpositione, quam interceptit ultima litera vocis præced. Vide ad X. 13. § 3.

§ 3 *Perpaucorum turba ex custodibus vitæ mortisque ultoribus est facta*] Scribo juxta fidem archetyporum *et spectatorum turba, &c.* Gelen. Copulativa prorsus est inutilis, ac, quum scripti habeant *perpaucorum turba*, unde vulgatum excudit Gelenius, secure eam videor inducere, Livio nunc quoque appositione sua uso. *Jac. Gron.* Gronovio consentit Crevierius. Verum, licet fatendum sit, etiam codd. nostros *perpaucorum turba* prave exhibere, quum tamen Gelenius se juxta fidem archetyporum *et spectatorum turba* emendasse, ac Moguntini se in cod. suo, sive sit idem quo Gelenius usus est, sive alius, eodem modo exaratum invenisse, diserte testentur, copulam delere non ausim. Ut autem Gronov. eam prorsus inutilem esse, ac secure induci posse existimaret, inde factum est, quod postuma Gruteri, eamque secutæ reliquæ edd. ultima verba exhibeant *mortisque ultoribus facta*, sine *τῇ* est, quod tamen in omnibus scriptis meis, et Hearnii L. 1. extat, licet Voss. Lov. 2. 5. Harl. et edd. vett. usque ad Frob. a. 1535. illo in alium locum trajecto, legant *mortisque ultoribus facta est*. Id igitur ibidem, ubi a Frob. repositum erat, recepi, factum probantibus reliquis scriptis. Hoc autem verbo addito, copula est necessaria, et vanescit adpositio, qua Gronov. Livium usum credit. Paullo ante *deinde* deest in Lov. 4. *tyranni* in Lov. 1.

§ 4 *Si extemplo, positis armis, vocata in concionem multitudo fuisset, et oratio habita temporis conveniens. Frequentes inde retenti in armis Ætoli sine injuria cujusquam: sed*] Ne hæc quidem

inter se repugnant, *positis armis*, et *retenti in armis*, ut videtur. Hoc enim vult Livius: Nec se quisquam Lacedæmoniorum movisset, si Alexamenus, interfecto eorum tyranno, arma posuisset, et vocata multitudine in concionem, orationem tempori convenientem habuisset. Retinuit ergo Ætolos, sed tamen sine injuria cujusquam. Itaque omnia in maturandam perniciem Alexameni et sociorum sunt acta. Sigon. Hæc, *positis armis*, et deinde *retenti in armis Ætoli* pugnare sunt inter se visa Glareano ad cap. præc. § 18. Sed conciliat Sigonius, mentem auctoris esse: nec movisset se quisquam Lacedæmoniorum, si Alexamenus, interfecto eorum tyranno, arma posuisset, ac, vocata ad concionem multitudine, orationem habuisset tempori convenientem. Retinuit ergo Ætolos in armis, sed tamen sine injuria cujusquam. Itaque omnia in maturandam perniciem Alexameni et sociorum sunt acta. Qua tamen interpretatione longe gravior inconstantia in verbis Livii subnascitur. Quomodo enim retinuit in armis sine cujusquam injuria Ætolos, qui statim dicuntur, velut capta urbe, quam liberasse videri volebant, in direptionem et prædam versi? Neque tertiam hic periodum, quam Sigonius incipit, 'Itaque omnia,' eadem aut simili particula Livius, verum ab adversativa orditur, 'sed, ut oportuit in consilio fraude capto, omnia in maturandam perniciem eorum, qui fecerant, sunt acta.' Quæ declarationem illam nequaquam admittit. Ab distinctione laborat locus: *si ext. positis armis vocata in conc. multitudo fuisset, et oratio habita tempori conveniens; frequentes inde retenti* (si fuissent, hoc subaudiendum ex præcedentibus) *in armis Ætoli, sine injuria cujusquam: sed, ut oportuit in consilio.* Sensus, si ipse sine insignibus belli, ut decet, in concionem processisset, libertatis illo-

rum vindicandæ ergo patratum excusans; simul autem retinuisset ad signa Ætolos, in patentibus locis urbis stationem servantes, nemine privatorum violato: sic enim futurum erat, ut quiescerent et boni, quibus nulla fieret injuria, et mali metu multitudinis armatæ et intentæ ad coercendum. J. F. Gron. In ultima parte horum verborum admodum variant libri scripti. *Frequentes inde retenti si non armis Ætolis* legit Lov. 1. neque aliter Lov. 3. et Gaertn. nisi quod prior habeat *Ætoli*, posterior τὸ *inde* omittat: *frequentes in retentis armis Ætolis* Mead. 1. *frequentes in retentis in armis Ætolis* Lov. 4. et Mead. 2. *frequentes tamen retenti sine armis Ætoli* Lov. 2. et 6. *frequentes inde retenti sine armis Ætoli* Voss. Lov. 5. Harl. et prisæ edd. quæ lectio ex eo forsitan nata est, quod *positis armis* et *retenti in armis* sibi adversari crediderint. Postea Moguntini ex cod. suo ediderunt *frequentes inde retenti in armis Ætoli*, idque per sequentes omnes propagatum est usque ad Gronov. qui in Pet. et Barber. invenit *frequentis inde retentis in armis Ætolis*, unde primo Obs. iv. 17. pag. 280. deinde in prima ed. nott. tum ad hunc locum, tum ad xl. 27. scribendum conjecit *frequentibus inde retentis in armis Ætolis*, atque eam lectionem in contextum admisit. Licet autem in iteratis notis hanc conjecturam omiserit, attamen eandem lectionem non ipse modo in contextu reliquit, sed etiam omnes, qui postea Livio manus admoverunt. Lectionem igitur Moguntinam reduxi, et tantum interpunctionem ex mente Gronovii mutavi.

§ 5 *Sed, ut oportuit in consilio fraude capto, omnia] Ut oporteret* Lov. 6. *ut oportet* Voss. Lov. 1. 3. 5. et edd. vet. pro quo Moguntini ex cod. suo receperunt *ut oportuit*. Tum in consilio scribenti Gronovio ad xlv. 2. § 5. adsentior. Quod tamen addat,

omnes libros vulgatos, quos quidem diversarum editionum ante oculos habebat, in concilio legere, secus est. Eam enim scripturam tantum inveni in ed. Campani, hinc Paris. a. 1573. et postea in recentioribus usque ad Gronov. Ex scriptis unus tantum Lov. 5. in concilio præfert. Præterea in consilio fraudis cæpto Lov. 4. et Mead. 2. fraude incepto Lov. 3. fraude cæpta Lov. 5. Mox in maturanda pernicie Voss. Lov. 1. 2. 3. 6. et Gaertn. Denique acta sunt Gaertn. sunt facta Lov. 5. et edd. ante Aldum, qui sunt acta ex cod. Mog. admisit; ei autem concinunt reliqui mei. Vide ad VI. 28. § 2.

§ 6 Diem ac noctem in scrutandis thesauris tyranni consumsit] Tria priora vocabula desunt in Voss. Tum in cursandis et in scrutandis thesauris legit Lov. 6. Hinc sumsit Lov. 1. Mox Ætoli vero velut, addita media voce, Harl.

§ 7 Simul indignitas rei, ac simul contentus] Ac redundat. Gelen. Eadem quidem vocola exstat in scriptis meis, et Hearnii L. 1. sed in magna copia exemplorum hujus locationis, quam congeSSI ad III. 50. § 12. nulum obcurrit, in quo alterum simul priori per copulam connectitur. Mox ad concurrendum Barberin. et Pet. præferre, Gronovius testatur in pr. nott. ed. Tum fecit deest in Voss.

Libertatem, quum restitui videretur, interceptam] Forte dum restitui. J. F. Gron. Verum ita solæca erit oratio, ipso Gronovio teste ad XXXV. 8. § 1. nisi simul reponas videtur. At codd. scripti et editi nihil mutant, nisi quod quum testium præferant Lov. 5. et ed. Camp. Neque aliquid mutandi necessitas adparet.

§ 8 Laonicus ejus stirpis erat puer admodum] Vellem pueri hujus posuisset nomen. Neque enim de Ægisipole eum loqui puto, qui jam grandis erat, regnum tamen jure gentium ejus Lacedæmone erat, ut priore libro c.

26. ait Livius. Et puer hic plane ad ætatem, non ad sexum, retulit. Glar. Nomen regis forte melius erit Laonicus, quam Laconicus. J. F. Gron. Omnes nostri constanter Laconicus: sed Lanonicus Hearnii L. 1. Mox cum filiis tyranni Lov. 2. et Harl.

§ 9 Ætoli circa Chalcicæcum (Minervæ est templum æreum)] Hoc in plerisque libris corrupte legitur Chalcioten. Meminit autem hujus Pausanias in Laconicis c. 17. et Thucydides Pallados Χαλκιοίκον in primo (c. 134.) ubi de morte Pausaniæ regis Lacedæmoniorum. Meminit et Suidas. Glar. Vide Leopard. Emend. xv. 8. et Periz. ad Æliani Var. Hist. ix. 41. Duk. Adde Meurs. Misc. Lacon. 1. 3. Ceterum Cachtotem Hearnii L. 1. Calciorem Lov. 1. Calciotem Voss. Lov. 6. et Gaertn. Calchiotem Lov. 2. 3. 4. Calchioten Harl. et Mead. ambo. Calchiote Hearnii N. Chalcioten Lov. 5. et edd. antiqq. nisi quod in nonnullis earum sit Chalciotem. Frob. a. 1531. Chalcicæcum recte emendavit. Tum Minervæ æreum est templum Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. et Mead. ambo.

§ 10 Pars Megalopolim perfugiunt] Megapolim Lov. 2. Megalepolim Voss. Lovel. 1. 3. 4. 6. et Mead. uterque. Megalopolin Lov. 5. et edd. ante Paris. a. 1573. Vide ad XXXII. 5. § 5. Tum profugiunt Lov. 1. 6. et Voss. confugiunt Harl. Mox in verbis seqq. ubi comprehensi edd. antiqq. Sed Aldus ex cod. Mog. dedit ibi comprehensi. Adstipulantur scripti nostri.

CAP. XXXVII. § 1 Audita cæde tyranni] Ita Aldus ex Mog. cod. edidit. Concinunt Lovel. 4. Harl. et Mead. ambo. Antea edebatur clade, quod superest in reliquis scriptis. Vide ad IV. 10. § 5. Tum Lacedæmonem profectus Lov. 2. et Harl. Mox § seq. qualis habenda Alexameno fuerat Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. Mead. ambo, Gaertn. et edd. Camp. Rom. 1472. ac Parm. Vide ad VI. 11. § 4. Præpositio tamen excidisse potuit ob primas lite-

ras vocis seq. Hinc *junxit* Gaertn.

§ 3 *Eo etiam facilius, quod ad idem forte tempus A. Atilius]* Tò etiam deest in Lov. 1. Voces *ad idem forte tempus A.* in Lov. 2. *ad idem fere tempus* legunt Lov. 3. et Hearnii L. 1. Vide ad x. 45. § 2. *Ad id forte tempus* Voss. Lov. 1. 5. 6. Harl. et priscæ edd. *forte ad idem tempus* cod. Mog. unde Aldus et reliqui recentiores *ad idem forte tempus* vulgarunt; quod in reliquis scriptis fuisse videtur. Hinc *Actilius* Voss. *Accilius* Lov. 1. *Attilius* Lov. 2. 5. 6. et Gaertn. *M. Attilius* Lov. 6. a m. sec. *Attilius*, omisso prænومine, Harl.

§ 4 *Per Euthymidam principem, pulsum opibus eorum]* *Euchimidem* Voss. et Lov. 1. *Euchimedem* Lov. 3. et 4. *Euthumdam* Harl. et Mead. 1. *Eutundam* Lov. 2. *Ethymidam* Gaertn. Similiter aliisque modis idem nomen infra hoc et seq. cap. corrumpitur. Tum *expulsum* Lov. 2. Sed subficit *pulsum*. Supra l. xxxiv. c. 26. ‘Ipsum quoque Lacedæmoniorum exsules permulti, tyrannorum injuria pulsi.’ Eodem cap. ‘Multi autem erant, &c. alii ab aliis pulsi.’ Et iterum, ‘Pulsus infans ab Lycurgo tyranno.’ Infra hoc lib. c. 38. ‘Penes quos tum summa rerum, pulso Euthymida, Chalcide erat.’ Insuper *operibus eorum* Lov. 6. et Gaertn. Vide ad viii. 16. § 4.

§ 5 *Et Herodorum mercatorem]* *Herodorum Cianum mercatorem* legendum. *Gelen*. *Herodorum mercatorem*, ut ante *Gelenium* vulgo circumferebatur, solum Lov. 5. Ea lectio, quam *Gelenius* reduxit, exstitit in cod. Mog. Reliqui Mss. eandem scripturam, alii occultius, alii apertius, tuentur. *Achere-duricianum mercatorem* est in Lov. 6. *Herodontianum merc.* in Hearnii L. 1. *Ereduntianum* in Lov. 2. *Eredūcianum* in Harl. *Herodutianum* in Lov. 1. *Heroduntianum* in Lov. 3. *Heroducianum* in Voss. *Herodūcianum* in Mead. 1. *Heroduncianum* in Gaertn. *Herodū Cianum* in Mead. 2. *Hero dum Cianum*

in Lov. 4. *Etherodum Cianum* in Hearnii N. Mox *potentem Chalcidem* Voss. Lov. 1. et Mead. 1. Deinde *nequaquam talem fortunam* Voss. Lov. 1. 3. et 6. *nequaquam tandem fortunam* Lov. 4. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad vii. 35. § 12.

Occupata erat, habuit] *Fuerat* ex vet. lib. *Sigon*. Ita etiam Lov. 2. et Harl. Paulo ante *quam Demetrias* Lov. 1. et 6.

§ 6 *Euthymidas ab Athenis (eum domicilio delegerat locum) Thebas primum]* Hæc omnia deerant in Mead. 2. *cum domicilio* legit Lov. 6. a m. pr. *quem domicilio* a manu sec. Mox *Falcinea* Lov. 1. *Salginea* Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Sed nihil mutandum. Nam *Σαλγανὲς* Straboni ac Stephano Byz. vocatur.

Herodorus ad Thronium, inde haud procul in Maliaco] *Erodotus* Lov. 3. *Herocoris* Vossian. *Horodorus* Harl. Deinde *Archtronium* Voss. et Lov. 1. *Anthrionium* Lov. 3. *Atronium* Lov. 2. et Gaertn. *ad Cornium* Lov. 6. *ad Thronum* Harl. *ad Trionium* Mead. 2. *ad Thronium Lovel*. 4. *ad Thronium* Lov. 5. et priscæ edd. *ad Thronium* Moguntini ex cod. suo. Infra xxxvi. 20. ‘Decem naves regiæ cum præfecto Isidoro ad Thronium in sinu Maliaco stabant.’ Recepi autem interpunctionem Crevierii. Antea distingnebatur *Salganea processit*. *Herodorus ad Thronium, inde haud procul*, &c.

§ 7 *Duo millia peditum et Thoas ducentos equites]* *Tria millia peditum* Voss. et Lov. 6. *X. pedites* Lov. 1. *XX. millia peditum* Lov. 2. 3. 4. 5. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. N. et edd. principes. Primus Aldus *duo millia peditum* ex cod. Mog. admisit. Notas numerorum denarii X. et millenarii ∅ sæpissime a librariis confundi, vidimus ad xxxiii. 14. § 5. Copula et deest in Lov. 2. et 6. Crevierius, qui eandem etiam in Victor. non invenit,

legendum coniecit, et in contextum recepit *duo millia peditum Thoas et ducentos equites*: quod secutus sum.

Naves onerarias leves ad triginta habebat] Qui modo (§5.) unam vocem detraxit, hic, ut damnum compensaret, aliam de suo adjecit, *naves onerarias*; cum absolute *onerarias* legendum vetus scriptura indicet. *Gelen.* *Naves onerarias* soli meorum Lov. 4. 5. et Mead. 2. Reliqui Gelenio, vocem *naves* expungenti, consentiunt. Recte. Vide ad xxv. 27. § 12. Præterea *actuarías leves* Harl. Mox cum *sex peditibus* Gaertn. cum *DCC. peditibus* Lov. 1. cum *D.* vel *quingentis peditibus* Lov. 5. et edd. vetr. Aldus deinde ex cod. Mog. adscivit *sexcentis*. Præterea *insulam Alantem* Lov. 1. *insulam Adlantem* Voss. *insulam Adlantem* Lov. 4. Gaertn. Mead. ambo, et Hearnii *N. insulam Athlantem* Harl. et Lov. 2. ac 5. *insulam Athalantem* Lov. 3. 6. et Hearnii *L. 1.* Variant etiam codd. similiter cap. seq. Neque constantiores sunt priscæ edd. quæ itidem *Athlantem*, *Adlantem*, *Atlantem*, *Atlantem* exhibent. Sed recte Aldus ex cod. Mog. *Atalantam* recepit. Græcis Ἀταλάντη dicitur.

§ 9 *Ipsi ceteras copias, &c. quanta poterant celeritate, Chalcidem ducebant*] Qui sint illi *ipsi*, scire velim. Nam si Thoas ac Euthymidas, misso scilicet Herodoro in Atalantam insulam, qui vera esse possunt, quæ postea de Euthymida dicit? ‘Euthymidas posteaquam castra popularium ad Salignea esse, profectosque Ætolos audivit, et ipse a Thebis Athenas rediit.’ Hæc verba perinde sonant, atque ipse Euthymidas Thebis substituerit, fortunæ eventum exspectans, cum tamen paulo ante Livius dicat, eum Salignea a Thebis processisse. Σαλγανεύς portus est Bæotiæ ad Euripum, Thronium autem triginta stadiis a Scarphia, quæ urbs est ad Maliacum sinum, ut ait Strabo ix. p. 426. Atalantam vero Opuntiorum insulam

ponit Thucydides ii. 32. inter Eubæam et Locros. Quæ loca omnia si quis hic memoria teneat, et Livii verba ordine legat, videbit, nos hoc in loco non temere viderit. *Glarean.* Ms. *ipse cæteras copias, nocturnis maxime itineribus, quanta poterat celeritate, Chalcidem ducebat*: ut non immerito optime de studiis literarum meritis Glareanus dixerit, ‘qui sint illi *ipsi*, scire velim:’ sed iustissima ratione de hujus loci integritate dubitaverit, cum videret hæc de uno aliquo ex tribus ducibus, quorum modo facta est mentio, neque de pluribus accipi posse. Quem scrupulum illi exemptum non esse a Sigonio, demiror equidem: sed ipsius quoque libros hic corruptos fuisse reor: quo magis gaudeo, hæc omnia, ut dixi, sine ulla litura in Longobardico codice singulari, ut literatores loquuntur, numero legi, et moneo accipienda de Thoante, de quo ante habuimus c. 34. ‘Ætoli consilium uno die spei quoque non audacis modo, sed etiam impudentis, ceperunt, Demetriadem, Chalcidem, et Lacedæmonem occupandi. Singuli in singulas missi sunt principes, Thoas Chalcidem, Alexamenus Lacedæmonem, Diocles Demetriadem.’ Et mox sequitur (c. 38.) ‘Respondit Thoas dux Ætolorum, non ad oppugnandos, sed ad liberandos, ab Romanis, venire sese,’ &c. *Modius.* *Ipsæ ceteras, &c. poterant, &c. ducebant* Lov. 4. 5. Harl. et Mead. ambo: *ipsi ceteras, &c. poterant, &c. deducebant* Voss. et Lov. 1. 3. 6. *ipse ceteras, &c. poterant, &c. ducebant* Lov. 2. *ipsi ceteras, &c. poterat, &c. ducebant* Gaertn. *ipsi ceteras* legit quidem Hearnii *L. 1.* sed mox numero singulari addit *deducebat*. Insuper vox *copias* exsulat a Voss.

CAP. XXXVIII. § 1 *Miction et Xenocides*] *Mictio* ex vet. lib. Hic ab Appiano B. Syriac. pag. 93. dicitur Μικθίων. *Sigon.* An *Miccio*? Videbo, et tu videbis. *T. Faber.* Appiano, ut notavit Sigonius, Μικθίων. Veteres

editi *Mictilo*. In Mss. *Mittylo*; et cap. 46. *Mittilio*; ut videatur verum nomen esse *Micythio*. Nam 'Micythus' nomen notum est ejus, qui Anaxilai Rhegini tyranni liberorum tutor fuit. Ex hoc *Μικυθίων*: ut 'Eurytus,' 'Eurytion.' Vulgata a Gelenio est. *J. F. Gron. Miction*, (in aliis *Micion*, quod probat Victorius Var. Lect. 1. 7.) princeps legationis Chalcidensium, memoratur l. XLIII. capp. 7. 8. ubi Sigonius labitur, hoc nomen ita quoque in Plutarchi *Æmilio* scribi dicens; quod nusquam ibi legitur. De Micytho, quem Gronov. memorat, vide Holsten. ad Stephan. voce *Πυζοῦς*. Alius est in Ptolem. Hephæst. lib. IV. alius in Corn. Nep. Epamin. c. 4. *Duk*. Ut Gronov. monuit, vulgatæ lectionis auctor est Gelenius, qui ad c. 46. § 9. ita constanter ubique scribi monuit. Gronovii conjectura firmari videtur ex eo quod quidam codd. capp. 50. et 51. hoc nomen *Michitio* scribant. In codd. nostris tam varie hoc et sequens nomen passim hic, capp. 46. 50. et 51. scribitur, ut lectiones illas referre tædeat, et satius habuerim, codici Mog. fidem habere. *Xenocides* est ab Aldo; priores habebant *Enocides*.

§ 2 *Postquam resedit terror*] *Resedit* Lov. 5. et ed. Camp. *recessit* Harl. Male. Vide ad II. 29. § 6. Ita x. 28. 'Longiore certamine sensim residere Samnitium animos.' XXVI. 18. 'Ut jam resederat inpetus animorum ardorque.' XL. 7. 'Iram ejus, si qua ex certamine residet, lenimus.' Mox *etiam* deest in Lov. 1.

§ 3 *Amarynthidis Dianæ*] *Amarynthia* certamina erant, in *Amaryntho* Eubææ urbe celebrari solita. Schol. Pind. Olymp. Od. XIII. 159. Celebrabantur vero eo nimirum festo, quod in honorem Dianæ τῆς Ἀμαρυσίας illic cultæ Ἀμαρυσία dicebatur. Meminit ejus festi Hesychius. Ἀμαρυσία, ἑορτὴ Ἀθήνησιν. Et turbare hoc non debet, quod festum Atheniensi-

um dicat: quippe sciendum Athenis populum Athmonensem non minus, quam *Amarynthios* in Eubæa, Dianam τὴν Ἀμαρυσίαν coluisse. Pausanias Atticis c. 31. luculentus testis. Nec *Amarynthii* tantum colebant, verum etiam Eretrienses et Carystii. Livius hoc loco. De Eretriensibus est Strabonis quoque locus lib. x. p. 448. *Meursius*, Græciæ feriatae lib. 1. in voce Ἀμαρυνθία. *Amaritudinis* Harl. et Gaertn. *Amadithidis* Lov. 6. *Amaritidis* Lov. 3. *Amarynchidis* Vossian. Mox celebrabatur Lov. 6.

§ 4 *Ne sinerent Ætolorum Chalcidem fieri*] *Fortassis neu sinerent*. *Duk*. Paullò ante suorum vigorum in eadem insula geniti Voss. et Lov. 1. Mox § seq. nihil minus tolerabiles Voss. nihilo minus tolerabiles Lov. 1. et 6.

§ 6 *Et in victoria justitiam benignitatemque expertas*] Utraque copula deest in Lov. 1. sed prima tantum in Voss. Lov. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. utroque, Gaertn. et edd. antiquioribus: *expertos* legit Lov. 1. Mox *misitque* omisit idem.

§ 8 *Deinde legati ad Ætolos missi*] Ms. *deinde et legati ad Ætolos missi*: haud dubie melius. *Modius*. Cod. Mog. lectionem *deinde et legati* jam recepit Aldus. Sed additam voculam *et iterum* Frob. 1535. omisit, incertum quam ob causam. Eandem etiam omnes nostri non agnoscunt. Mox *pacto*, pro *facto*, Voss. Lov. 1. 3. 4. 6. Mead. ambo, et Gaertn. Vide ad IX. 26. § 5. *Deinde τὰ atque amici* desunt a Lov. 5. et antiqq. edd. quæ ex cod. Mog. addidit Aldus, et tuentur reliqui codd. nostri. Est autem formula apud Livium frequens 'socii atque amici.' Exemplum vide VII. 30. VIII. 23. XXXI. 11. XXXII. 8. lib. XL. capp. 35. 46. 48. lib. XLV. capp. 12. 20. et alibi. Tum *venirent ad se oppugnandos* cod. Mog.

§ 10 *Splendidiore nunc eos catena et multo gravior vinctos esse*] *Sed multo graviore omnes manu et typis exarati*

usque ad Gronov. cujus prima ed. operarum lapsu dedit *ed multo graviore*, altera *et multo graviore*; quod imprudenter Jac. Gronov. Doujatius, et Clericus secuti sunt: sed recte Hearnius et Crevierius priorem lectionem revocarunt; quorum posterior etiam in Victor. suo invenit. Eodem modo *sed* usurpatur c. 40. 'Romæ per idem tempus duo maximi fuerunt terrores; diutinus alter, sed segnior.' Præterea *Splendidiore eos nunc catena* Lov. 3. Tò eos deerat in Gaertn. Mox quam excidit ex Voss. et Lov. 1. ob similitudinem sequentis *quum*. In vicem *quum* ob eandem similitudinem elisum esse a præcedenti *quam*, vidimus ad xxxiv. 48. § 5. Voces *in arce* desunt in Lov. 2. et Harl. Hinc *Chalcidiensium* legunt Voss. Lov. 2. 3. 4. 6. a m. sec. et Mead. uterque. Tandem *illi*, pro *ulli*, Voss. sollemni scribarum aberratione. Exempla vidimus ad xxv. 11. § 3.

§ 11 *Ita digressi ex conloquio legati ad suos*] Hæc verba perperam desunt in Lov. 2. *Dimissi* legit Lov. 1. a m. sec. Male. Infra xxxix. 35. 'Legati a Philippi conloquio ita digressi sunt.' Mox *inprovisum obprimerent* Lov. 3. *inscios obprimerent* Lovel. 1. Tum § seq. *a mari ac terra munitæ* idem cod. Liv. xxviii. 6. 'Oppidum alia parte clausum mari, alia ab terra egregie munitum.' At *pares* deest in Voss.

§ 14 *Et Herodorus, quum per aliquot dies intentus ab Atalanta*] Prima vocula deest in Lov. 2. et 3. Vide ad ix. 41. § 10. Præpositio *per* exsulat a Lov. 1. 6. et Voss. In voce *Atalanta* similes varietates in scriptis et edd. obcurrunt, ac notatæ sunt ad cap. præc. § 7.

Quid moræ caussa esset] Legendum vetus scriptura indicat *quid moræ esset*. Gelen. Vocem *caussa*, quam recte Gelenius induxit, in nullo etiam cod. vel ed. antiq. inveni ante Ven. 1498. quæ prima apud me eam exhibuit.

Accipiendum autem vel *moræ* casu secundo, *quid moræ* pro quæ mora. Ita olim edebatur apud Cic. pro Mil. c. 20. 'Quid ergo erat moræ et tergiversationis?' et ita Græv. in multis Mss. invenit. Sed nunc vulgo ex mente Gruteri aliter editur; vide ad xxx. 12. § 20. vel casu tertio 'esse moræ,' ut 'esse inpedimento' lib. xxxviii. c. 40. 'Ipsa etiam onera, &c. pugnantibus inpedimento sunt.' xxxix. 20. 'Arma inpedimento fugientibus persilvestressemitas erant.' Mox *rem amissam* Lov. 3. 5. Gaertn. et ed. Camp. errore scribarum. Vide ad iii. 38. § 11. et xxi. 8. § 12. Tum *Thoronium* Lovel. 5. et edd. antiqq. *Thornium* Voss. *Thonum* Lov. 2. *Cronum* Lov. 3. *Chornium* Lovel. 6. *Trium* Mead. 2. *Thrionium* Lov. 4. *Thronum* Harl. *Thronium* Moguntini ediderunt, qui se ita in cod. suo invenisse testati sunt cap. præc. § 6. Neque aliter videtur fuisse in Lov. 1. Mead. 1. et Gaertn.

CAP. XXXIX. § 1 *In Chalcidem Euripo Eumeni regi obcurrit*] Legendum vetus scriptura indicat *in Chalcidis Euripo. Gelen*. Incerta est distinctio, et ambigue dictum, veneritne per Euripum Chalcidem Quintius, an in Euripo occurrerit Eumeni regi. Sed id perexiguum. Quidam *Chalcidis* in genitivo legunt. *Glarean*. *Chalcide in Euripo* Harl. *in Chalcide Euripo* Voss. Lov. 2. 3. 4. 5. Mead. ambo, Gaertn. et edd. principes; cujus loco *in Chalcidem Euripo* primi dederunt Mediol. 1505. hinc Ascens. in ed. a. 1513. et reliqui usque ad Froben. qui recte an. 1535. Gelenii lectionem recepit. Voces hæc omnes desunt in Lovel. 6. qui in præcedentibus legebat *his auditis Corintho veniens occurrit navibus*. Mox etiam § seq. *Placuit DC. pedites præsidii caussa* idem codex.

§ 3 *Ad repetendam societatem Romanam facturam*] *Ad repetendum* Voss. Tum *futuram* Lovel. 2. et Mead. 1. in margine. Male. Supra vii. 8. 'Si

neque pedites quidquam momenti facerent.' xxxiii. 49. 'Haud parvum momentum animo ejus ad moliendum adventus Hannibalis fecit.' xxxix. 35. 'Satis credens, ipsum etiam juvenem aliquid momenti facturum.' Solent autem 'facturus' et 'futurus' in Mss. confundi. Vide ad xxxii. 8. § 15. Mox et *præsidiū aliquid esse omnes fere scripti et editi, hæc præcedentibus conjungentes. Vulgatum Aldus recepit ex cod. Mog. Præterea et Demetriadem præmisit* Lov. 2. 4. et Mead. 2. *et ad Demetriadem præmisit* Voss. Lov. 1. 3. 6. Harl. Gaertn. et Hearnii L. 1. Neque aliter Mead. 1. nisi quod sollemni scribarum errore insuper legat *permisit*. Vide ad viii. 20. § 6.

§ 5 *Villius quinquere mi nare ad hostium portus est invectus*] Legendum vetus scriptura indicat *ostium portus*, non *ad hostium*. De Villio jam dictum est ad xxxi. 4. § 3. *Gelen*. Non sane invectus est ostium portus, quippe a Magnetarcha jussus abstinere portu. Male igitur deleverunt præpositionem, quam habent scripti et editi usque ad Curionem; *ad ostium portus*, quod scilicet non intravit. Sic xxiv. 27. 'Naves ad ostium portus, qua aliæ partis hominibus animus accederet, in statione habere cœpit.' xxxvii. 15. 'Placuit tamen Regillum tota classe evehi ad portum Ephesi, ad inferendum hostibus terrorem.' Eodemque lib. c. 13. 'Pars in salo ad ostium portus in anchoris stetit.' *J. F. Gron.* Villius ex mente Gelenii Froben. edidit a. 1535. quum priores *Julius* præferant. Variant etiam codd. Sed verior est Gelenii emendatio. Vide ad xl. 44. § 1. *Ad hostium portus* omnes nostri cum Hearnii L. 1. et N. Vide ad xxxvii. 13. § 8. Præpositionem *ad* ex Gelenii sententia ante Curionem omiserunt Froben. a. 1535. Basil. a. 1539. Vascos. et Gryph. Sed eam retinent constanter scripti. Mox *an ad hostes*

venirent, mallet Mead. 1. *an ad hostes veniret, mallet* Harl. et Lov. 4. *an ad hostes venire mallet* Gaertn. *an ad hostes venire mallet* Lov. 2. 3. 5. Mead. 2. et edd. vett. pro quo Aldus ex cod. Mog. dedit, quod nunc circumfertur. Non longe abeunt Voss. et Lovel. 1. *an ad hostes venisse mallet*: nec Lovel. 6. qui præfert *an ad hostes venisse se mallet*.

§ 6 *Respondit Magnetarches Eurylochus*] Sic magistratus supremus Magnetum dictus est jam ante cap. 31. Et apud Magnesianos in Asia, qui Magnetum erant coloni, magistratus erat Magnetarches, ut memini me legere in Inscriptionibus Arundellianis. *H. Vales.* *Eurylochus Magnetarches respondit* Harl. Tum voces *Ad amicos* desunt in Hearnii N. relicta tamen lacuna.

§ 7 *Non sermo, fuit: quum Romanus ut integros increparet*] Procul dubio *ingratos* legendum est. Hoc elicitur ex superioribus verbis his cap. 31. 'Quintius quidem adeo exarsit ira, ut, manns ad cælum tendens, Deos testes ingrati ac perfidi animi Magnetum invocaret.' *Sigon.* *Ingratos* non tantum omnes codd. sed etiam edd. præter unam Basil. an. 1554. quæ operarum errore *integros* exhibuit. Voculam *ut*, quæ in omnibus nostris conspicitur, a Victor. suo exsulare monet Crevierius. Id vero cur elegantius ipsi videatur, causam non conjicio.

Inminentesque prædicaret clades] *Prædicaret cædes* Voss. Lovel. 2. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et edd. vett. *prædicaret* etiam Lovel. 1. et 3. qualis varietas quoque obcurrerat ii. 10. § 4. Moguntini ex cod. suo ediderunt *prædicaret clades*. Voces 'cædes' et 'clades' a librariis commutari, vidimus ad iv. 10. § 5. Mox *irrupto incepto* Mead. 1. *inito incepto* Lov. 2. Vide ad iv. 56. § 12.

CAP. XL. § 1 *Abstulerunt me velut de spatio Græciæ res*] *Abstulere* Lovel.

1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, et Gaertn. Tum *Græcæ res* multæ ex principibus edd. Sed *Græciæ res* jam invenio in Parm. Ven. 1498. et 1506. Mediol. 1505. Ascens. 1510. Mogunt. et hinc in omnibus. Neque aliter codd. scripti, nisi quod *res Græciæ* sit in Lov. 2. et Harl. Mox *præscribere* Voss. Lov. 1. 2. Harl. 1. et Gaertn. Vide ad XXI. 49. § 6. Tum *sed* deest in Voss. Hinc *caussa fuerunt cum Antiocho belli* Lov. 3. *caussæ cum Antiocho fuerunt belli* Lov. 1. 2. 4. 6. Voss. Mead. ambo, et Gaertn. *caussæ fuerint cum Antiocho belli* Harl.

§ 2 *Quinctius in Ligures, Domitius adversus Boios*] Superius cap. 22. unde Livius se divertisse dicit, ita scriptum legitur: 'Domitius ab Arimino, qua proximum fuit, Quinctius per Ligures in Boios venit: duo consulum agmina diversa late agrum hostium pervastarunt:' quæ cum his, quæ hic dicuntur, non quadrant: nam hic alterum duntaxat consulem in Boios profectum, cui se dediderint Boii, tradit: illic ambos in Boios profectos, ambobusque se Boios dedidisse. *Glar.* Supra cap. 22. scribit, Domitium ab Arimino, qua proximum fuit, Quinctium per Ligures in Boios venisse: duoque consulum agmina diversa late agrum hostium pervastasse. Id Glareano, cui una cura est, ut inveniat in Livio quod carpat, videtur quadrari non posse cum iis quæ hic leguntur: hic enim alterum duntaxat in Boios profectum consulem, cui se illi dediderint, tradi: illic ambos in Boios iisse, ambobusque se Boios dedidisse. Sed ista non discrepant. Hinc intelligimus Quinctium potissimum rem gessisse in Liguria; inde eam adeo penetrasse, ut ad collegam in Boios pervenerit: hinc Boios Domitio, cujus ea provincia erat, se dedidisse, inde factum id, postquam jam castris vicinis in confinio provinciarum coiissent consules. *J. F. Gronov.* Aliud, quod in Livio

carpat, indagavit Crevier. Supra enim c. 22. diserte Livium narrare, ambos consules in provincias profectos; cap. 24. autem, Quinctium ex provincia revocatum esse, ut novorum consulum comitia haberet: hic vero tradere, L. Quinctium et Cn. Domitium consules in provincias profectos esse, consulibus designatis. Ceterum verba præcedd. ita perperam exhibet Harl. *Consules designati (inde namque diverteram) L. Quinctius et Cn. Domitius in provincias profecti sunt.* Vox *consules* deest etiam in Lov. 3. et Hearnii L. 1.

§ 3 *Boii quieverunt*] Hanc lectionem Aldus ex auctoritate cod. Mog. recepit. Priores dederant *qui fuerunt*, quod etiam servant Lovel. 1. 2. 3. 4. 5. Harleian. Mead. uterque, et Gaertn. Error ortus est ex confusis literis *E* et *F*, de quo vide ad XLI. 2. § 3. *Qui ferme* est in Lovel. 6. Mox *dederunt se* Lov. 1. 3. 6. et Voss. Vide ad XXXIX. 50. § 9.

§ 4 *Qui in hostium potestate fuerant*] Thuan. *potestatem*. Itaque addendum hoc exemplum reliquis II. 14. *Jac. Gronov.* Similiter Lov. 3. et Hearnii L. 1. Attamen recipere ausus non sum. Paulo ante *castellaque aliqua capta* Lovel. 1. 3. 6. et Voss. *castella quoque aliquot capta sunt* Gaertn. Tum *inde non p. m. o. g. cum captivis deportata est* Lov. 6. *portata* Lov. 1.

§ 5 *Vibonem colonia deducta est senatusconsulto plebisque scito*] Barberin. *plebique scito*, quod persæpe ex melioribus libris Livio reddidimus. *J. F. Gron.* Vulgato favent soli Lov. 5. et Harl. *plebis scito* est in Lov. 1. *plebis cito* in Lov. 3. *pleb'que scito* in Lovel. 2. *plebiscitoque* in Lov. 6. *plebei scito* in Voss. *plebique scito* in Lov. 4. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii N. Vide ad II. 42. § 6. Idem tamen Gronovius edidit *plebeique scito*. In priori autem ed. adnotationem ita conceperat: 'Barber. *plebique scito*. Hoc est *plebeique scito*. Quod persæpe,' &c.

Vide ad II. 33. § 2. Præterea *Bibonem* Voss. Lovel. 1. 2. 3. 4. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. ac N. Hinc *ex senatusconsulto* Voss. Lovel. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii Oxonn. omnesque edd. usque ad ultimam Gruteri; quam, præpositionem *ex* omittentem, recentiores perperam secuti sunt. Eam igitur loco restitui.

Tria millia et septingenti pedites ierunt, trecenti equites] Cusus Moguntia Livius *mille septingenti pedites*; solemniter ita sibi more in numeris evariandi, ut putidum sit de eadem re toties admonere. *Modius*. Ita non tantum ed. Mog. sed et reliquæ antiquiores; quibus fere consentit Lov. 5. *mille LXX. pedites* scribens. Froben. demum an. 1535. ex cod. Mog. dedit *tria millia et septingenti pedites*, quod est in reliquis nostris. Neque aliter Hearnii N. nisi quod scribarum errore *D. copedites* pro *DCC. pedites* præferat. Insuper *ierant* Voss. Tum *tracenti* Gaertn. *triceni* Harl.

§ 6 *M. Minutius*] *Minucius* semper scribendum esse, recte Sigonius monuit ad II. 34. § 1. cui in plerisque locis dicto obediens fuerunt editores, in paucis, ut etiam hic plerique, parere neglexerunt. Vide etiam ad II. 21. § 1. Mox *Cassius* Hearnii L. 1. *Crassius* Lov. 1. *Crassus* Vossian. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii N. et edd. vett. pro quo Froben. 1531. recte *Crassipes* substituit. Vide ad XXXVIII. 42. § 4.

In singulos pedites sunt, duplex equitibus] Scripti et editi ante Mogunt. mutant ultimam vocem syllaba: *duplex equiti*. Cur ferri queat minus, quam XXXIII. 37. 'In pedites singulos dati octingenti æris; triplex equiti centurionique.' XXXIV. 52. 'His duceni quinquageni æris in pedites divisi, duplex centurioni, triplex equiti.' J. F. Gronov. *Duplex equiti* etiam omnes nostri, Hearnii L. 1. N. et Crevierii Victor. quæ nu-

merorum discordia non modo ferri potest, sed Livio fuit in deliciis. Supra x. 36. 'Equites circumfunduntur, et peditem in pugnam redire jubent;' c. 41. 'Nobilitas equitesque Bovianum perfugerunt: equites eques sequitur, peditem pedes.' XXI. 27. 'Jam paratas aptatasque habebat pedes lintres; equites fere,' &c. XXIII. 21. 'Militi et navalibus sociis neque stipendium neque frumentum ad tempus dari.' XXVII. 2. 'Hispani milites et funditor Balaris, elephantum quoque in prælium acti.' XXXIV. 46. 'Militibus ex præda divisit in singulos ducentos septuagenos æris, triplex equiti.' XLV. 34. 'In equitem quadringeni denarii, peditibus duceni dividerentur.' Vide quæ notantur ad XII. 36. § 3. et ad c. 54. § 2. Eiusdem generis sunt 'per Volscos Falernumque agrum' VII. 26. 'Samniti Gallisque' x. 27. 'inter Romanos Pænumque,' et 'aut Romanus, aut hostes' XXIII. 33. 'Romani, Lusitanus' XXXV. 1. Vide J. F. Gronov. ad III. 17. § 12. et IX. 28. § 4. Quum tamen Aldus *equitibus* ex cod. Mog. receperit, eam lectionem propter auctoritatem hujus Msti mutare non sustinui.

§ 7 *Diutius alter; sed segnior*] Vet. lib. *diutior*. Sigonius. Ita et Harl. sed *diutinus alter* Mog. ex cod. suo ediderunt, quod proximi servarunt. Alii, et inter hos Jac. Gronov. primarum edd. lectionem *diutius* revocarunt, quæ etiam superest in reliquis Mss. nostris, et Hearnii L. 1. Sigonium *diutius* legere, sed ipsam structuræ rationem *diutinus* flagitare, Crevier. existimat. Eamdem lectionem probavi.

Terra dies duodequadraginta movit] Ms. *terra dies per duodequadraginta movit*. Modius. *Dies duo et quadraginta* Lov. 2. Omnes nostri præpositionem, quam adsciscit cod. Mog. ignorant. Eam etiam Livius sæpius omisit. Vide ad x. 21. § 6. Alibi contra addidit; ut mox *per totidem*

dies: unde tamen hic in cod. Mog. repetita videtur: variata enim constructio magis Livianam loquendi rationem redolet. Mox *per totidem dies fere in solitudine ac metu fuere* Vossian. *fere* etiam Lovel. 3. et 6. *solitudine* Lov. 1. Vide ad VIII. 13. § 15. *In metu ac sollicitudine*, vel *solitudine*, plerique editi ante Aldum, qui vulgatum ordinem ex cod. Mog. recepit; cui consentiunt nostri, et ed. Camp.

§ 8 *Alter non pavor vanus, sed vera multorum clades fuit*] In Ascensio reperio primo. Scripti, Andreas, Bechar. Tarv. Ven. *Ille non pavor vanus*. Quæ non modo vera lectio est, sed etiam multo elegantior. Florus IV. 7. 'Quamvis duces non essent præsentēs, quorum alterum corporis ægritudo, illum metus et ignavia subduxissent.' Lucanus II. 54. 'occurrat Iberis Alter, ad Eoas hic vertat signa phætras.' Cicero pro Roscio Amer. c. 6. 'Alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur: hic autem nuper,' &c. Plinius XXIV. 14. 'Alterum genus est silvestre, nigrius. Hujus radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur Licium. Ille autem candidior adstringit magis,' &c. ut restituimus ex Mss. J. F. Gron. Omnes etiam nostri cum Hearnii L. 1. et N. *Ille non pavor*. Vide Duker. ad Flori IV. 7. § 10. Tum *sed vere multorum* cod. Mog. At Livius eleganter et cum emphasi obponit 'pavorem vanum' et 'veram cladem.'

Incendio a foro Boario orto] *A foro Bovario* Lov. 1. 4. 6. et Mead. ambo. Ita passim codd. varii scripserunt. Vide ad X. 23. § 3. XXI. 57. § 6. XXIV. 10. § 7. XXVII. 37. § 15. XXIX. 37. § 2. et alibi. Similiter *bovum*, pro *bovm*, in Schedis Festi in voce 'Potitium' antiquissimum cod. præferre, Ursin. ad eum l. notavit: 'bovare,' pro 'boare,' Ennium usurpasse, observat Vossius in Etym. Ling. Lat. voce 'Bos.' Contra, *Pacuvius* pro

Pacuvius, fluvius pro *fluvius* inveniri, testatur Ursin. ad Fest. voce 'Reses.' Mox *noctem diemque* Gaertn. *die nocteque* Lov. 1. 6. et Voss. Male. I. 9. 'Homini ætatem duratura magnitudo erat.' XXVII. 4. 'Terram ante portam ictam diem ac noctem arsisse.' XXXVII. 13. 'Classis cetera noctem totam in alto jactata.' XXXVIII. 9. 'Ubi majorem partem temporis exsulaverat:' quibus locis in nonnullis Mss. similiter turbatur. Vide Burm. ad Nason. Art. Am. I. 647. Insuper *flagraverunt* Lov. 1.

CAP. XL. § 1 *Jam fere in exitu annus erat*] *Jam vero* Gaertn. Vide ad XXXVI. 7. § 1. *In exitu anni erat* Lov. 2. 3. Harl. et Mead. pr. Male. XXV. 41. 'Jam ferme in exitu annus erat.' XXVII. 4. 'Jam æstas in exitu erat.' XXXVIII. 35. 'Quia jam in exitu annus erat.' XXXIX. 23. 'Quum jam in exitu annus esset.' XLIV. 17. 'Jam in exitu annus erat.' Mox *et in dies magna fama* Voss. Lov. 2. 3. 4. Harl. Mead. ambo, Gaertn. et Hearnii L. 1. *et fama de bello Antiochi*, mediis omisis, cod. Mog. Insuper § seq. *designatorum magistratuum* Voss. Lov. 1. 2. 3. 4. 6. Harleian. Mead. ambo, et Gaertn.

§ 3 *Esse bellum adversus Antiochum regem*] Ultima vox exsulat ab Harl. Male. XXXVII. 58. 'Præfectum Antiochi regis devicerat.' Vide ad XXXVIII. 48. § 5. Paulo post § seq. *socium et Latini nominis cum CCC. equitibus* Hearnii L. 1. *cum CCC. equitibus* etiam Lovel. 1. *cum quatuorcentum equitibus* Lovel. 3. Vide ad XXXIII. 4. § 5.

§ 5 *Eorum delectum habere L. Quinctius consul jussus*] *Dilectum* Lov. 1. 4. et Voss. Vide ad XXXVII. 51. § 7. Tum vocem *consul*, quæ abest ab edd. Mediol. 1480. Tarvis. utraque, variis Venet. multisque aliis, Moguntini ex cod. suo addiderunt, quam etiam agnoscunt non tantum omnes scripti, sed etiam edd. Camp. Rom.

1472. et Parm. Mox voces *ne quid* desunt in Voss. Lov. sex, Mead. utroque, et Gaertn. cum edd. Camp. Rom. a. 1472. et Parm. *ne moraretur*, omisso pronomine *quid*, legunt Harl. et edd. reliquæ usque ad Aldum, qui illud ex cod. Mog. recepit.

§ 6 *Prima ut sors duæ peregrina urbanaque, et inter cives ac peregrinos*] *Peregrina* redundat. Gelen. Vet. lib. *urbana peregrinaque et inter cives ac peregrinos*. Ego *urbana peregrinaque*: reliqua enim glossema sunt. Sigonius. Gelenius redundare *et peregrina* monuit. Quem non dignatus mentione Sigonius ex vet. lib. profert *urbana peregrinaque, et inter cives ac peregrinos*: et se ait legere *urbana peregrinaque jurisdictio*: ubi vocem mediam pro glossemate interpretatus aliquis adjecerit *inter cives ac peregrinos*. Mallem illo tempore cucurbitas pinxisset. Habeo sub oculos scriptum exemplar, in quo sic legitur: *prima ut sors duæ, urbanaque et inter cives ac peregrinos jurisdictio, esset*, nullo apice plus vel minus. Est autem '*jurisdictio inter cives et peregrinos*' eadem, quæ *peregrina*, variandi caussa de industria sic Livio descripta. Quin certum habeo, *et peregrina* interposuisse semidoctum librarium, qui *urbanaque* eo loco ferre nequibat sine alio vocabulo, cui id copulativa particula neceret. Neque enim viderat, velle Livium, *prima ut sors* contineret, quæ alioquin duæ solent esse, nimirum et urbanam et inter cives ac peregrinos jurisdictionem. Junctarum autem istarum sortium exempla habes xxv. 3. xxvii. 36. J. F. Gron. Adde xxx. 2. '*Jurisdictio inter cives ac peregrinos*' sæpe est in Livio. Vide xxii. 35. lib. xxxv. capp. 26. et 36. Duk. Priscam veterum edd. lectionem, *peregrina urbanaque*, solus agnoscit Lovel. 5. at vet. lib. Sigonii, *urbana peregrinaque*, præferenti unus consentit Harl. Reliqui omnes mei, et Hearnii N. atque L. 1.

omittunt vocem *peregrina*; quæ, ut recte Gronov. monuit, tamquam glossema sequentium *inter cives ac peregrinos jurisdictio*, primo margini adscripta, postea contextui inserta est a librario indocto ac nasuto, cui compositio orationis *jurisdictio urbanaque et inter cives* displicebat. Eam tamen Livio familiarissimam esse, præstabant plura exempla laudata ad x. 30. § 2. Iis junge sequentia. xxviii. 17. '*Trepidationem simul militum ac nautarum, nequidquam armaque et naves expedientium, fecerunt.*' lib. xxxvi. c. 19. '*Ut primum signaque et arma ex propinquo cognita errorem aperuerunt:*' ubi pauci codd. perperam *et que* omittunt. Paullo post eodem cap. '*Reliquiis pugnaque et fugæ conlectis.*' Et hic etiam pauci codd. turbant. xxxviii. 23. '*Inter omnes anfractus montium fugaque et cædes fuit.*' xliii. 5. '*Pasim rapinasque et incendia facta.*' Pari modo unus cod. exhibet in Epit. Liv. l. liv. *Pater Silani petiitque et impetavit*. Vide etiam Cortium ad Sall. Jug. c. 6. § 3. et xxvi. 1. Eruditi Actor. Lips. auctores a. 1738. p. 484. monuerunt, hujusmodi locutionis exemplum ex prosaico scriptore sibi non subcurrere: quibus propterea tot ex uno Livio exempla, hic et superius notata, haud ingrata fore confido. Ex aliis alia observari possent: sed manum de tabula. Contra in simili compositione, ubi duo diversa jungenda sunt, priori *et* posteriori particulam *que* Livium interdum addidisse, vidimus ad xxix. 12. § 5. Ceterum *ac peregrinos una jurisdictio esset*, addita male media voce, Lov. 6. *esse* pro *esset* habent Lov. 2. et Mead. 1. sed vox illa deest in Lov. 1. Insuper mox in fine hujus § post vocem *ulterior* addidit scriba Lov. 3. *septima, Hispania citerior*.

§ 7 *Legiones civium Romanorum novas conscriberet; et socium ac Latini nominis*] *Scriberet* Lov. 5. et edd. an-

tiqq. de qua locutione vide ad vi. 28. § 5. Ejus loco Aldus *conscriberet* ex cod. Mog. admisit. Neque aliter reliqui nostri, quos sequimur. Vide ad xxxvii. 46. § 10. Pari errore *cursus* et *cursatio* pro *concursus* et *concursatio* datum esse, vidimus ad ix. 24. § 12. *venire* pro *convenire*: vide ad xxxvii. 32. § 13. *servare* pro *conservare*: vide ad xxxviii. 25. § 13. *locare* pro *conlocare*: vide ad xxxviii. 40. § 13. *pulsus* pro *compulsus*: vide ad xxxix. 30. § 2. Præterea copulam *et* ignorant Lov. 1. 3. 6. et Voss. quam eliserunt præcedentis verbi literæ finales. Ejusdem erroris alia exempla vide ad Epit. Liv. l. ii. l. iv. c. 1. § 6. vi. 22. § 6. ix. 18. § 3. c. 23. § 3. xxi. 27. § 4. xxiv. 39. § 2. xxv. 11. § 15. xxvi. 45. § 6. xxviii. 19. § 14. c. 40. § 2. xxix. 12. § 7. c. 37. § 4. xxxii. 18. § 3. c. 36. § 10. xxxiv. 27. § 9. c. 46. § 8. xxxv. 13. § 3. cap. 28. § 2. xxxvi. 44. § 1. l. xxxvii. c. 4. § 5. xxxviii. 24. § 10. xl. 12. § 8. Adde Burm. ad Suet. Calig. c. 55. Eamdem præpositionem etiam sæpe intercipi a literis præcedentibus *et*, vel *ent*, videbimus ad xxxvii. 59. § 1. Contra, copulam hanc perperam inculcari post voces literis *et* vel *et*, id est *ent*, finitas, videbimus ad xxxix. 18. § 8.

Eum exercitum prætori, &c. decreverunt] *Et octingentos equites cum exercitu* Lov. 1. 6. et Voss. Voculas *cum* et *eum* ob similes literarum ductus a librariis commutari, vidimus ad iv. 19. § 2.

§ 8 *Ædes duæ Jovi eo anno in Capitolio*] L. Furius Purpurio prætor fuit anno primo hujus decados xxxi. 4. Et Jovi quidem ædem vovit, quando adversus Gallos Cremonam obsidentes pugnavit, qua pugna Hamilcarem Pœnum cecidisse scripsit Livius lib. xxxi. c. 21. Cæterum xxxiv. 53. consulibus P. Scipione et P. Sempromio hæc verba Livius habet: 'Et in insula Jovis ædem C. Servilius duumvir dedicavit: vota erat sex annis

ante Gallico bello ab L. Furio Purpurione prætor, ab eodem postea consule locata.' Hæc ibi. At hic de duabus Jovis ædibus mentio, non in insula, sed in Capitolio, ab eodem L. Furio votis: altera cum esset prætor, altera cum esset consul, etiamsi anno quinto hujus belli, quo hic L. Furius consul fuit, nulla de ea sit commemoratio in lacero illo libro xxxiii. Porro in insula ædes Jovis antea dedicata dicitur: quod si alia est ab his quæ in Capitolio dedicatæ hic dicuntur, oportet Furium hunc tres vovisse Jovi ædes, quod non videtur verisimile. Diversos secutum authores Livium crediderim, aut memoria lapsum. *Glar.* Vide quæ notantur ad xxxiv. 53. § 7. Vocem *duæ* omittunt scripti nostri, et edd. antiqq. quam Moguntini recte ex cod. suo addiderunt. Tum *Ædes Jovis* Lov. 2. Utrumque ferri potest. Vide ad v. 23. § 7. Ratio igitur exigit, ut vulgatum *Jovi*, pro quo stant reliqui, servemus. Mox *quas voverat*, addito pronomine, Lov. 3. At, sæpe hoc pronomen connectendæ orationi inseruisse librarios, ubi id Livius omittere malebat, vidimus ad xxi. 46. § 9. et xxvi. 50. § 2. Similiter eos alia pronomina addidisse, vidimus ad lib. xxxiv. c. 56. § 1. Tum *Purpureo pater* Voss. Error ortus est ex similitudine compendiariæ scripturæ *Pr.* et *p̄r*, sive *Prætor* et *pater*. Vide ad xxxvii. 46. § 9. Pariter commutatur *P. R.* et *p̄r*, sive *populus Romanus* et *pater*. Vide ad vii. 20. § 3. Insuper *dedicavitque M. Ralla* Voss. *Ralla* legit Gaertn. *Rala* Lov. 1.

§ 9 *Privatos ædilibus curulibus M. Tuccio et P. Junio Bruto*] *Privatis ædilibus* Lov. 2. 6. a m. sec. Mead. 1. et Gaertn. Deinde *M. Tuti* Lov. 1. *M. Tutio* Voss. Lov. 6. et edd. antiqq. *M. Tuctio* Lov. 2. et 4. *M. Turio* Lov. 5. *M. Tacio* Harl. et Gaertn. *M. Tatio* Mead. 1. *M. Bruto* Lovel. 3. et Hearnii L. 1. *M. Tucio* ejusdem N.

T. Mutio edidit Frob. 1531. at *M. Tuccio* quadriennio post; ut indicetur is, qui prætor creatur xxxvi. 45. § 9. ubi vide. Alterum ædilem *D. Junium Brutum* vocavit Pighius in Ann. ad a. 101xi. p. 277. Sed omnes codd. *Publii* prænomen ei tribuunt, nisi quod post pro *P.* sit in Hearnii L. 1. Vide ad l. xxxiv. c. 1. § 4. et xxxvi. 45. § 9. Paulo ante sunt multa severe facta Lovel. 1. 3. 6. et Voss. multa severe facta sunt Gaertn.

§ 10 *Positæ in cella Jovis supra fastigium ædiculæ, et duodecim clipea*] Vox *positæ* non adparet in Harl. *positæ et in cella* legunt Voss. Lov. sex, Mead. 2. Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. ante Froben. anni 1535. Verum Lov. 6. a m. sec. delet voculam *et*, quæ mox sequitur. Tum *clupea* Voss. Lov. 1. Harl. et Mead. 1. Sed vide ad i. 43. § 2. Ceterum in sensum loci hujus subobscuri inquirat Rycquius de Capit. c. 23. et, rejecta Lipsii sententia, per ‘ædiculam’ intelligentis ipsam templi cellam, per eam indicari putat minore cellam, sive ædiculam, (capellam vulgo vocant) quales in ipsa cella aut in cellæ alis fuisse videntur, in quibus minora Deorum simulacra ponerentur: et quidem in ædícula hic memorata consecratam fuisse existimat Victoriam auream, quam Hiero rex Capitolio miserat dedicandam, ut refert Livius xxii. 37. Crevierius ‘ædiculam’ interpretatur capsulam aliquam, quæ fortasse signum Jovis aut sacra includeret. Locum nondum satis inlustratum puto. Quid si, trajecta copula, legamus *positæ in cella Jovis, et supra fast. æd. duodecim clipea*; vel *positæ supra fast. æd., et in cella Jovis duodecim clipea*? Sed videant acutiores.

Trigeminam inter lignarios fecerunt] Vetustus codex *interlignario* habet. Sic quoque, nisi opere adjungas, non intelligo quid Livius sibi voluerit. *Sabell.* Dubitavit et *Sabellicus* de hoc loco. Cæterum ipse in veteri

codice scriptum esse ait *interlignario*, cui jungendum existimat *opere*, quo modo facile esset libros emendare. Alii itaque, ut Moguntinus codex, legunt *inter lignarios*, sed qui illi sint, adhuc quæro. *Glarean.* *Inter lignanos* Voss. *inter lignaria* Gaertn. *interlignario* Lov. 3. et Mead. 1. Crevierius loci nomen putat, sic dicti a lignariis opificibus. Et ita fere Marlian. in Topograph. iv. 1. Hac parte forum lignarium fuisse, existimat Nardin. Rom. Vet. vii. 9.

CAP. XLII. § 1 *Ne ab Antiocho quidem*] *Nec Antiocho quidem* Lov. 2. *nec ab Antiocho quidem* Harl. Lovel. 1. et Gaertn. Male. Vide ad i. 10. § 3. Paulo ante in *apparatum naval’ belli Romani* Lov. 1.

§ 2 *Tres eum civitates tenebant, Smyrna, et Alexandria Troas*] *Tres tamen civ.* Vossian. *Tres em civitates* Gaertn. Tum *Smyrna, Alexandria Tidas* Lov. 6. *Smyrna et Alexandriathidas* Lov. 3. *Smyrna, Troas* Harl. et Mead. 2. Sæpissime urbem hanc simpliciter *Trouda* vocari, ex nummis aliisque monumentis docuit Spanhem. ad Callim. Hymn. in Cerer. vs. 135. et de eadem accipiendum D. Lucam in Act. Apost. xvi. 8. contendit Sam. Petit. Var. Lect. i. 12. Vide etiam Cellar. Geogr. Ant. iii. 3. p. 34. At reliqui codd. utrumque nomen servant. Et ita vocatur etiam l. xxxvii. c. 35. Alia de hac urbe vide apud Cuper. in Monum. Ant. post Harpocratem p. 210. Mox *potuerat* legendum existimat Crevier. Codd. vulgatum servant. Hinc *ab tergo relinquere* est in Voss. Lov. 1. 2. 4. 6. Harl. et Mead. utroque.

§ 4 *Efferebat in potestate esse*] Ms. *Afferebat in p. e.* Illud plus dicit, etsi hoc etiam idoneum sensum habet. *Modius.* Illud *efferebat*, quod plus dicere judicat Modius, ortum est ex operarum errore, et in nullo cod. obvium in sola exstitit ed. Paris. 1573. *deferebat* erat non tantum

in edd. antiqq. sed et Mss. Lov. 2. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. utroque, Gaertn. et Hearnii L. 1. In reliquis autem meis Voss. et Lov. 1. hoc et plura alia, vel præcedentia, vel sequentia, verba scribarum lapsu non comparebant. *Afferebat* ex cod. Mog. recte Aldus recepit. Vide ad VIII. 17. § 6. et XXXIX. 6. § 5. Perperam *asse-rebat* edidit Clericus. Vide ad XXIV. 1. § 6. Præterea in *potestatem esse* edd. antiqq. Vide ad II. 14. § 4. In *potestate* reposuit Ascens. a. 1510. et ita omnes scripti. Ceterum, § sequentem et duos proximos in suo L. 1. deesse, Hearnii testatur.

§ 6 *Unde classem regiam prospexissent*] Donjatus conjicit *ubi classem*, et exponit, statim atque classem regiam prospexissent. Sed vulgatum non displicet, præsertim omnibus scriptis *unde* defendentibus. Est enim *unde* ex quibus litoribus. Ita Ovid. Her. v. 62. 'Mons fuit, æquoreis ille resistit aquis. Hinc ego prima tuæ prospexi vela carinæ:' pro ex hoc monte prospexi. Ad quem locum verbum 'prospicere' recte inlustrat Burm. quem etiam vide ad Phædri I. 17. 8. *Regiam classem* Lovel. 3. at vox *regiam* deest in Lov. 2. Mox *jam prope certam regis* Lov. 2. *prope jam certam regi* Lov. 6.

§ 7 *Neque, &c. minus quempiam ei classi*] Vet. lib. *quemquam*. Sigon. Similiter Voss. Lovel. 2. 3. 5. 6. Harl. Gaertn. Crevierii Victor. et edd. Frobeniana 1535. priores. Illa autem prima dedit *quempiam*, adsentientibus Lov. 1. 4. et utroque Mead. Passim ita variant libri scripti. Vide ad VI. 25. § 3. x. 18. § 13. XXXIV. 25. § 10. Burm. ad Suet. Aug. c. 65. Galb. c. 10. et Cortium ad Sallust. Jug. cap. 45. Cur tamen *quemquam* aptius, quam *quempiam*, Crevierio visum fuerit, causam non video. Idem Crevierius testatur *unde ei* in Victor. deesse, quod omnes nostri agnoscunt.

§ 8 *Cui mille in dies nova consilia . . .*

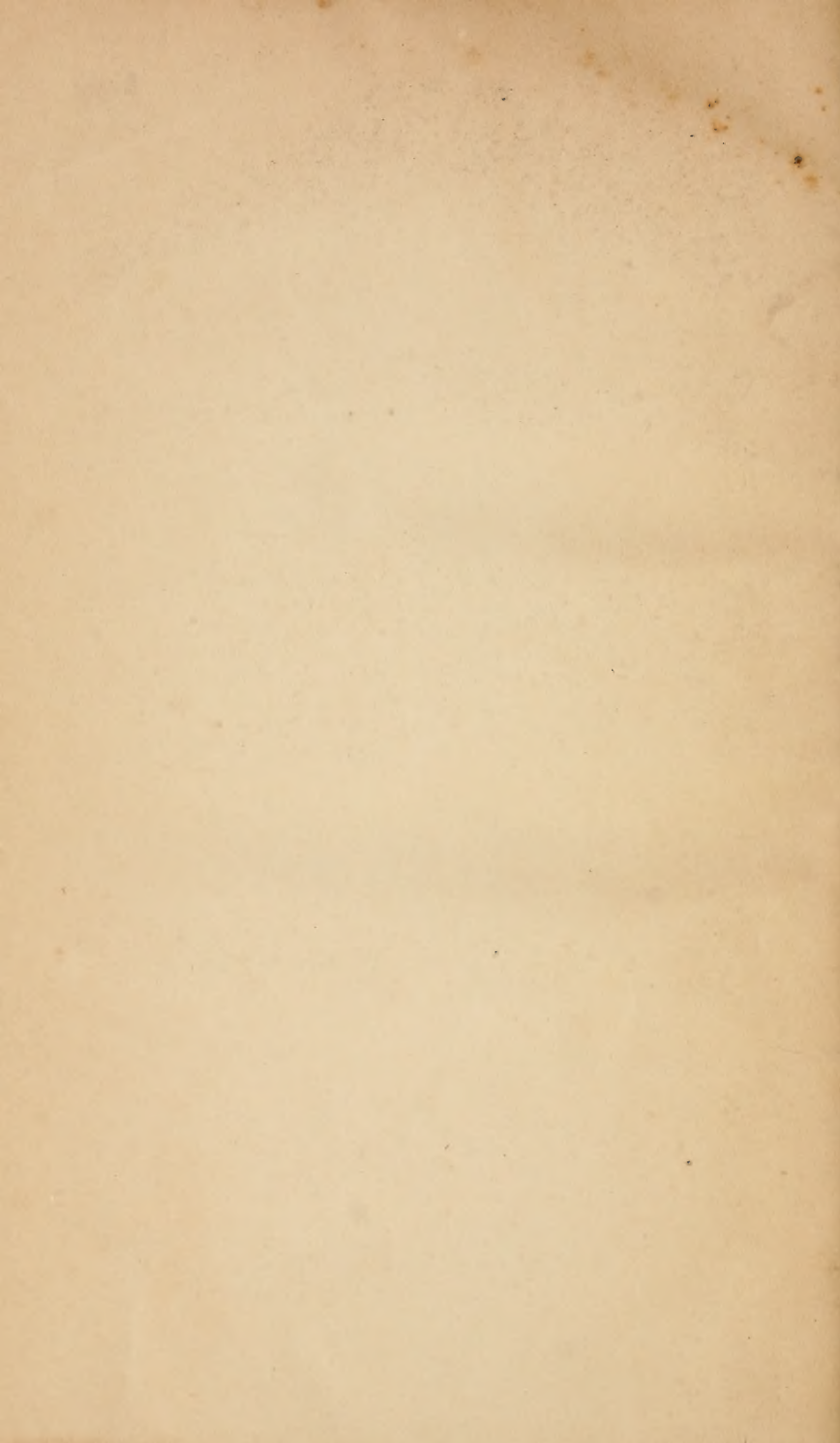
possit facere] Vox *mille* exsulat a Lov. 5. Hearnii L. 1. et edd. antiqq. quam Aldus ex cod. Mog. addidit, consentientibus reliquis nostris. *Mille nova consilia* sunt plurima. Liv. III. 14. 'Mille pro uno Kæsones exstitisse, plebes quereretur.' XXIX. 18. 'Hæc quum audisset legatus vester, tribunique militum, et mille alia.' Præterea *consilia* deest in Lov. 6. *sua* in Lov. 1. Tandem *posset* legunt Voss. Lov. 1. 3. 4. 5. 6. Harl. Mead. ambo, Gaertn. Hearnii L. 1. et edd. principes. Primus iterum Aldus ex eodem fonte *possit* substituit.

§ 9 *Regem conspici, regem unum ducem, unum imperatorem videri debere*] Duo priora vocabula, quæ in omnibus scriptis meis editisque principibus desiderantur, primus iterum ex cod. Mog. probavit Aldus. Verbum 'conspicere,' et 'conspicere' eo, quo hic occurrit, sensu Livio frequens est. Vide ad IV. 13. § 3. *debere videri* est in Lovel. 6. Paulo ante *Etiam ipsam eam gloriam* idem Lov. 6. *Et eam ipsam gloriam* Gaertn. Deinde *conciliatur* cod. Mog. Tum in *præfecto regis* Gaertn.

§ 10 *Idem damni fore, ac si per alium ducem amittantur*] *Id damni* Lovel. 1. Vide ad x. 10. § 6. Hinc *amitt'etur*, sive *amitteretur*, Gaertn. *amittatur* Harl. Sed neutrum audiendum arbitror. Mox *si quid prospere veniat*, pro *eveniat*, Lov. 3. Vide ad IX. 12. § 1. Hic tamen primam ejus vocis literam ab ultima præced. interceptam existimo, quod reliqui codd. in alteram lectionem conspirant.

§ 11 *Si vero universo bello vincendi*] *Si universo bello* Lov. 1. *Si vero in universo bello* Harl. *Si vero vim versus bellum* Gaertn. a m. pr. *Si vero vim verso bello* ibidem emendatum erat eadem manu. Sed nihil muto. Vide ad x. 5. § 8. Mox *qua spe esse* Lov. 2. et 3. Deinde *qui patriam non prope tulerit* Voss. at *prope* exsulat a Lov. 3.

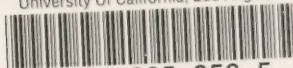

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

AA 000 404 864 1

University Of California, Los Angeles

L 007 625 856 5

HER
TY C
LIBRARY
LOS ANGELES, CALIF.

